CORPUS SCRIPTORUM HISTORIAE BYZANTINAE.

EDITIO EMENDATIOR ET COPIOSIOR,

CONSILIO

B. G. NIEBUHRII C. F.

INSTITUTA,

AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

CONTINUATA.

PARS II.

PROCOPIUS.

VOLUMEN III.

BONNAE
IMPENSIS ED. WEBERI
MDCCCXXXVIII.

PROCOPIUS

EX RECENSIONE

GUILIELMI DINDORFII.

VOL. III.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MDCCCXXXVIII.

CLAUDIUS MALTRETUS V 264

E SOCIETATE IESU

LECTORI OPTIMO S. D.

ANEKΔOTA iam semel anno 1623. Lugduni separate edita, adiungo caeteris PROCOPII Caesariensis Operibus. Quae quidem ita recenset Nicephorus Callisti F. ut locum Arcanae huic Historiae postremum tribuat. Ego vero dedissem primum, si mutare ob Interpretis meritum licuisset. Novi quantus vir fuerit NICOLAUS ALEMANNUS: amplector nitorem styli: Notas, quas historicas appellavit, singulari plenas eruditione deosculor. Addiderat censorias, sive Graeci textus recognitionem, in lectionum diversitate, et eorum, quae Typographus peccaverat, correctione maxime positam. Eiusmodi notas omisi, utpote iam inutiles: cum et lectiones varias in margine disposuerim, et mendas editionis Lugdunensis vitarim. Nonnulla tamen collegi seorsum, retulique in emendationes meas: ubi etiam interpretationem ipsam correxi. Nam hoc in libro ter aut quater Procopius, nisi fallor, aliud Graece, aliud Latine dicit. Id quod valde humanum est. Vix enim potest fieri, ut cum Author quispiam evasit δίγλωσσος ac lingua duplici loquitur, utraque semper constet, nec diversa interdum proferat. Quamobrem cautius cum iis agere soleo, qui, ut ita dicam, ore sunt gemino praediti, diligenterque attendo, num uno verum pronuntient, altero falsum. Sic attendas velim ad ea, quae ipse in Latinum verti. Iam vero sine, LECTOR, paucis commemorem beneficium R. P. Possini. Eram admodum adolescens, et a consilio suscipiendae interpretationis Procopii longissime aberam; quando inter ipsius manus Codicem vidi huius Historiae MS. quem habet amplissima Bibliotheca ILLUSTRISSIMI CANCELLARII PETRI SEGUIERII. Ex eo ille in exem-

plar Lugdunense transtulit quidquid diversi legerat, ac multis post annis mihi, Procopii interpretationem aggresso, reliquit, Romam proficiscens. Sed hiabat adhuc exordium cum magna parte sequentis narrationis. Neque enim ex MS. utpote mutilo, suppleri potuerant quae desiderabantur. At eruditissimus Possinus in Italiam consilium afferens iuvandi Procopii, feliciter incidit in MS. Bibliothecae Ambrosianae. Unde cum lectiones varias, atque in primis ea, quae exordio deerant, excerpsisset, ad me pro sua humanitate misit. Ea nunc, a me Latine reddita et huic libro inserta, sic lege, ut magistro meo gratiam habeas. Vale.

ILLUSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO D. V 263

D. L U D O V I C O

CARDINALI LUDOVISIO,

S. R. E. CAMERARIO.

Nicolaus Alemannus F.

Qui publicum favorem, sive Principum gratiam sibi conciliare novarum rerum narrationibus consueverunt, nihil opportunius, nihil magis ex usu esse suo hac historia fortasse credent, quam ex Vaticana Bibliotheca depromptam, ad te, Cardinalis Amplissime, defero: usque adeo rerum novitate, variisque casibus ea referta est. Verum neque haec ita nova sunt, ut acroamata quis esse putet, iucundum scilicet, sed inutile animi delinimentum: neque ego tuam ita quaerere gratiam necesse habeo, qui eam singulari tuo beneficio longe ante tenere visus sim mihi, quam ullis vel factis, vel obsequiis promeruerim: neque tuus ille sublimis animus, quem in gravissimis rebus nunquam non occupatissimum videmus omnes, novis eiusmodi rebus capitur, quibus ut alii capiantur otii suavitas potius concedit, quam negotii severitas. Est tamen haec historia a tuis Ecclesiasticis curis non aliena. Nam Imperatoris Iustiniani (qui huiusce libri est argumentum) in sacerdotalem ordinem, in summos sacrorum Antistites, in rem Ecclesiae publicam, ad hanc fermo diem mirati sumus effusam licentiam: et Cardinalis Baronius aequalis doctrinae vir ac pietatis, cum huius Imperatoris res in annales referret, vehementer etiam atque etiam hunc Procopii librum expetivit, quod inde compertum fore putaret, Imperatoris Iustiniani mores qui fuerint, quod ingenium, quae prudentia, quae denique pietas; cum non bonam de illo opinionem movere videretur illa eius in

Ecclesiasticos licentia, quam in pium probumque Principem cadere minime posse et summus ille vir affirmabat, et boni omnes intelligunt. Haec porro in posterum Christiana Respublica mirari desinet, et quae Iustinianum suspicere adhuc visa est, licet despectura dehinc non sit, est tamen eius vicem, casumve infelicissimum deploratura; cum hic lubricos videbit calles, viamque vitae periculosam, quam Iustinianus ingressus, a vera regiaque deflexit, ac demum ad petram Christum offendit, sibique praecipitium paravit. Tantum ac tam illustre Iustiniani exemplum sub eius auspiciis in publicum prodire par est, qui in Ecclesiasticas ita curas incumbit, ita sacerdotalem tuetur dignitatem, ita denique propagandae Religioni studet, ut facere te omnes videmus, et publice gratulamur. Nec dubito quin Baronius ad tui quempiam similem delatum hunc librum voluisset, si tum a se inveniri contigisset, cum Apostolicum Bibliothecarium agebat Nunc vero dum pro munere meo Vaticanam Bibliothecam perlustro, et optimos quosque libros, qui ad publicam utilitatem edantur iussus perquiro, hic se mihi primus obtulit, quasi non temere ac fortuito delitesceret, sed te patronum praestolaretur. Hunc tibi tot nominibus debitum ego pro mea in te observantia defero, do, et si qua pars hic mea est, dedico.

NICOLAI ALEMANNI V 275

DE PROCOPIO,

ET ARCANA EIUS HISTORIA

IUDICIUM.

De Iustiniano Imperatore, deque rebus ab illo gestis ea vulgo est hominum opinio, ut quidquid secus affirmes, quam de eo fama percrebuit, suspicione id carere minime videatur. Quare non ambigo, multos, qui hanc Historiam lecturi sunt, statim dubitaturos, num vera illa sit, aut saltem ab odio sincera, et a malevolentia penitus integra.

Quamquam enim in confesso sit apud omnes, neque ulla defendi excusatione queat Iustiniani de Christo sententia plane perversa, et ad religionis dogmata definienda, Ecclesiasticasque sanciendas leges effusa licentia, et in Romanos Pontifices, Agapetum atque Vigilium, aliosque Praesules saevitia: duo tamen illa huius Historiae summa capita nullus temere credat; ita moribus incompositum eum Principem, qui terrarum orbem sanctissimis legibus temperavit; itaque Reipublicae perniciosum, qui tot urbes, regna, provincias, atque regiones Imperio Romano restituit; exteras ac barbaras gentes aut omnino delevit, aut repressit, aut denique in societatem populi Romani adiunxit. Sane post Constantini tempora Imperium Romanum pene corruens ita sustinuit Iustinianus, ut cum antiquis Imperatoribus merito comparari possit.

Enimvero harum rerum duarum splendor in Iustiniano sic enituit, A 2
ut quidquid culpae, vel criminis in illo fuit, ea sit occultatum claritate. De partis quidem victoriis, Imperioque Romano propagato P II
nihil hic attinet dicere, cum sola modo reliqua illorum memoria sit.

Constitutiones autem ab eo sapientissime conditae; vel veterum Imperatorum leges uno in Codice ordine distributae; vel antiquorum Sapientum responsa ex immensa congerie summa studiorum facilitate ac brevitate digesta; vel haec eadem ad Institutionis modum enucleata, eam Iustiniano gloriam pepererunt, ut undecim iam et amplius hominum aetates eandem quasi per manus acceperint, foverint, et magis ac magis amplificaverint. Nec sane facilius Iustiniano quicquam fuit, quam vel hanc solum ob rem gloriae ac nominis laude reliquos omnes Romanos Principes infra se ponere; cum illi pro suorum quisque facinorum praestantia, in Romana Republica, velut in theatro, alius alio vel humiliore, vel editiore loco titulos, nomenque sibi statuisse videantur; ipse vero qui Romanis legibus suum praefixit, eminentissimum locum, atque aeternum invenerit.

Quamobrem in tanto publici favoris applausu, sinistri de eo rumores pene siluerunt, ac tanta gloriae ac temporis diuturnitate omnis de illo ingrata memoria exolevit. Exolevit autem tum apud alios, tum apud eos praesertim, qui cum dies noctesque assidui cum Iustiniano sint, eam de illius iustitia, temperantia, pietate, innocentia conceperunt animo opinionem, quae non rebus ab eo gestis, ad quas parum fortassis attendunt animum, respondeat; sed quae latis ab eo legibus conveniat; in quibus nihil fere est, quod non ad absolutam virtutis normam scriptum inveniant, et quasi in imagine suis coloribus expressum contemplentur. Neque ipsis quidem aliter de Iustiniano sentire praestat, cuius commendationem non minimum suorum esse studiorum ornamentum putant. Scilicet Iurisconsultos Procopii haec offendet historia; nec tamen omnes passim, ut arbitror, sed eos duntaxat, qui minus antiqua litterarum monumenta pertractarint. Nam etsi modo in magna priscae historiae penuria, tenebrisque versemur, multique rerum a Iustiniano gestarum scriptores desiderentur, nempe illi Procopii aequales, Hesychius Milesius, Ioannes Lydius, Theophanes Byzantius, Menander Protector, Paulus Florus, Ioannes Antiochenus, Plutarchus Iustiniano a secretis, et alii plerique;
P III supersunt tamen Graeci, Latinique eiusdem aetatis graves Historici, qui Procopio dant praeclarissimum in iis, quae narrat, testimonium; quamquam Principum obtrectationibus sui quisque periculi formidine abstinere soleat. Euagrius Epiphanius Scholasticus detestatur Iustiniani profundam avaritiam, rerum alienarum rapinas, subiectorum cuiusvis ordinis vexationes; quas et longe diversis artibus ille com-

miniscebatur, et impudentissimis nonnunquam meretricibus administris in ditissimos quosque parabat. Addit, Magistratus, Praefecturas, Officiaque ab eodem pretio divendita: Ecclesias, Nosocomia, A 3
Monasteria, et alia id genus aedificia ex privatorum exuviis ab illo excitata. Venetorum ita fovisse factionem affirmat, ut Prasinos impune contrucidandos iis permitteret, eorumque licentia caedibus, rapinis, incendiis omnia compleret; Magistratus vero qui in Venetos egissent ex lege, capite damnaret. Nempe haec summa est eorum, quae Procopius in hac historia prosequitur: quamobrem Euagrii Scholastici verba hic ideo praeterimus, ut in ipso huiusce libri limine argumenti loco opportunius extent. Maiestatem Romanae Reipublicae pene labefactatam initio quidem suae dominationis non minima cum laude Iustinianus, ut dixi, sustentavit. Verum ubi consenuit, adeo illi vires, animusque defecit, ut, quemadmodum scribit Menander, non Persis modo, sed Hunnis, Abaribus, Saracenis, Cortiguris, aliisque Barbarorum populis tributarium fecerit Imperium Romanum. Hesychius Milesius Iustiniani levitatem derisit, qui adulanti Triboniano fore crederet, ut in coelum vivus surriperetur. De illius fraudibus atque fallaciis uberius quam Procopius scripsit Agathias Myrrhinaeus; nam et artes, et epistolarum exempla profert, quibus Hunnorum Ducibus ad invidiam et odia excitatis, et ad civilia bella crudelissimo dissidio inflammatis, eam gentem penitus abolevit. Nec siluit patrimoniorum et haereditatum rapinas aeque in superstites liberos, ac in demortuos parentes, crudeles, iniustas, impias. Quare Iustinus successor apud Corippum,

——— *Vivus patri qui substitit haeres,*
Thesauros fidis privatos ferre ministris
Imperat. ———

Nam Corippus Africanus tam improvidus est Iustiniani atque Iustini P IV
adulator, quam levis Poeta; in alterius enim laudibus exultans, alterius in vituperationem labitur incautus, vel potius adductus veritate. Gregorius Turonensis Iustiniani avaritiam a lectissima matrona Iuliana Anicia delusam luculenta narratione commemorat. Vitalianum V. C. Romanae militiae Magistrum, Iustiniani factione interemptum narrat Victor Tunnensis.

Is ipse, et Liberatus Africanus memoriae prodiderunt eiusdem in universum Ecclesiasticum ordinem, in Episcopos Orientis, et Africae, in Romanos Pontifices saevitiam et immanitatem. Contra, V 267

Iustinianus sic Constantinopolitanorum Patriarcharum fastui ac super-
cilio blanditus est, ut Ioannes Scholasticus Cappadox, Iustiniano, a
quo plurimum diligebatur, Rempublicam administrante, primum Oecu-
menici nomen sibi arrogarit, idemque ratum, gratumque primus
omnium Orientis Imperatorum habuerit, atque suis Constitutionibus
Iustinianus inscripserit. Quamobrem Epiphanius, qui Ioanni successit,
quidquid in Romanos Pontifices ausus et ipse foret, ita sibi facilem
Iustinianum futurum, ab eoque sibi adeo nihil fore timendum intelli-
gebat, ut Ioanni Ecclesiae Romanae Pontifici Byzantium appellenti
loco cedere noluerit, vixque tandem (ut Marcellinus Iustiniani Can-
A 4 cellarius refert, ac Theophanes explicat) dextrum Ecclesiae solium
Pontifici Romano aegre concesserit. Demum quod Constantinopoli-
tani, et Chalcedonensis Concilii duobus illis ab Ecclesiae Romanae
adversariis decantatis Canonibus Byzantiorum Praesulum loci praero-
gativa semper titubaverit, sua fulcire sanctione, stabilireque nixus
est Iustinianus.

Mitto quae iidem isti Auctores, ac nominatim Euagrius, Victor
ac Liberatus habent de Iustiniani coniuge Theodora: neque enim hic
operaepretium est quaerere Procopio testes, cum nullum tam inaudi-
tum, tam execrandum piaculum fingi animo possit, quin graviora
molita sit perditissima foemina, et re ipsa perpetrarit in Rempubli-
cam, in Senatum, in Magistratus, in plebem, in Deum; quippe
Dei filium absolute passum fuisse Edicto pronuntiavit, et hanc exegit
vi a Catholicis fidem, scriptamque manu approbationem. Chalce-
P V donense Concilium de medio tollendum, quoad vixit, summo studio
curavit. Ecclesiis praefecit, quibus favebat, Haereticos; minis
exagitavit Agapetum Romanum Pontificem, Vigilium per urbem By-
zantium fune raptavit; exilio, morte Sylverium affecit. Tam infau-
stum Ecclesiae Catholicae monstrum Cardinalis Baronius non ex Pro-
copio, quem plane vidisse se negat, sed ex veterum scriptorum hi-
storiis ita repraesentavit. *Tanta haec mala ordita est pessima foemina*
(Theodora) *quae altera Eva serpenti obaudiens facta est viro malo-
rum omnium causa, novaque Dalila Sampsoni eius vires dolosa arte
enervare laborans, Herodias altera sanctissimorum virorum sitiens san-
guinem, petulansque summi Sacerdotis Ancilla Petri negationem sol-
licitans: sed parum sit ipsam huiuscemodi sugillasse nominibus, qua
reliquas impietate foeminas antecelluit: accipiat potius nomen ab infe-
ris, quod furiis fabulae indiderunt, foemina furens Alecto potius, vel*

Megaera, aut Tisiphone nuncupanda, civis inferni, amica Daemonum, satanico agitata spiritu, oestro percita diabolico, initaeque summo labore inimica concordiae, pacisque redemptae sanguine martyrum, et sudoribus confessorum partae fugatrix.

Idem Baronius haec de Iustiniano Imperatore. *Opera ipsa, qnae hinc abeuntem secuta sunt Iustinianum, adversus eum hactenus clamant in chartis, nempe iuge bellum Ecclesiasticum, quod (exule facta, quam reperit, pace) iugiter enutrivit, decedensque reliquit accensum; sacrilegiorum immensitas, cum saepe in Christos Domini sanctos Episcopos violentas manus iniecit, ut inter alios, in Vigilium Romanum Pontificem, et Eutychium sanctissimum Constantinopolitanum Antistitem; crudelitas insuper in cives innoxios ab Evagrio superius deplorata, et avaritia ab eodem pressius sugillata, ut omittamus reliqua. Quam autem mortuus ante horrendum maiestatis divinae tribunal sententiam acceperit, etsi non sit hominis iudicare; opinari tamen si cui licet, facilius est invenire, qui Euagrii de eius condemnatione velit sequi sententiam, quem iure sciat praerogativa temporis, cum quae scripsit, inspexerit, Historicis reliquis esse praeferendum, qui longe post Iustiniani tempora, res ab eo gestas scripsere: cum praesertim in eamdem proculdubio abiisse sententiam Procopius eiusdem temporis lucu-* V 268
lentus Historicus visus sit, dum quem ante saepe laudarat, postea scri- A 5
pto volumine, tam ipsum quam Theodoram coniugem, recantans palinodiam, magnopere vituperavit, ut apud Suidam notatum habetur. P VI
Haec modo de Iustiniano et Theodora summatim; complura vero alia fusius in Notis ad singula quaeque Procopii loca confirmanda in medium adducemus. Hic testes duntaxat certissimos, id est, oculatos, qui eadem illa Iustiniani aetate vixerunt, satis sit produxisse, ex quorum apprime comperta, testataque fide iudicium Baronius pronunciavit.

Quamquam et posteriorum Historicorum testimonium non minoris momenti in hac Procopii causa censeri debeat; cum uti synchroni, sic etiam isti Iustiniani, ac Theodorae flagitiorum, et improbitatum non hauserint ex Procopio notitiam. Nam aequalibus quidem tam exploratum est, ignotum hunc librum fuisse, quam nulla re alia, nisi eodem suppresso, salvam sibi Procopius vitam fore putabat. Sane cum Euagrius illustrium Iustiniani factorum expositionem instituit, singulis quibusque capitibus editam iam tum Procopii historiam laudat, et longas ex ea narrationes excerpit, Autoris nomine summa

cum laude memorato; non item ubi refert Iustiniani, Theodoraeque
facinora; imo pleraque hoc libro a Procopio praetermissa narrat, et
eorum quae ab eo hic nonnunquam incuriose scribuntur, ipse loca,
tempora, virorum nomina, occasionesque rerum gestarum insuper
explicat. Ut plane hinc intelligamus non ex Procopii hoc fonte illa
derivata fuisse. Sane in paucorum manus hoc volumen olim perve-
nisse probavit diligentia doctorum virorum, qui, dum hanc nos edi-
tionem parabamus, certatim Viro amplissimo Scipioni Cardinali San-
ctae Susannae E. R. Bibliothecario in insignioribus Bibliothecis hunc
librum frustra perquisiverunt. Posteriores autem Historici, si quidem
ipsis huius copia libelli fuisset, ea minime commisissent, quae ex hac
historia in illorum monumentis nunc emendanda occurrunt. Horum
sane video neminem, qui operis huiusce meminerit, praeter unum
Nicephorum Callisti; is vero neque argumentum, neque titulum recte,
certeque nobis explicat, tantum abest ut commentarium ipsum ali-
quando legerit. Unus Suidas ante aliquot secula bonam eius partem,
ac fere luculentiorem decerpsit, quam ex eius Collectaneis hinc inde
P VII recollectam unum in locum ad nostras Notas coniecimus, ut argu-
mento sit eandem Ἀνεκδότων Procopii editionem esse, quam et
Suidas habuit, et nos hac demum aetate vulgamus. Hunc quidem
posteriores Historici librum non viderunt; quotus tamen quisque illo-
rum est, qui traditam quasi per manus de Iustiniani flagitiis historiam
non repetat, atque confirmet? Quaedam narrarunt Theophanes Isau-
rus, vir Sanctus, Autor Chronici Alexandrini, Ioannes Antiochenus,
Suidas; nonnulla Anastasius Bibliothecarius, Paulus Diaconus, Ai-
moinus; pleraque Ioannes Zonaras, Georgius Cedrenus, Nicephorus
Callisti, Ephraemius, aliique Chronicorum autores. Quorum omnium
A 6 narrationes eorum maxime testimonio innituntur, qui Procopio aequa-
les fuere, ac eadem quae ille de Iustiniano scripserunt, scilicet He-
sychius Milesius, Paulus Florus, Agathias Myrrhinaeus, Menander
Protector, Euagrius Scholasticus, Ioannes Epiphaniensis, Cyrillus
Scythopolitanus, Theophilus Iustiniani Praeceptor, Innocentius Ma-
ronianus, Eustathius Byzantius, et ex Latinis Victor Tunnensis, Fla-
vius Cresconius Corippus, Gregorius Turonensis, Liberatus Afer,
Facundus Hermianensis, aliique complures, quorum testimonia in
Notis Historicis, prout res ipsa postulabit, in medium afferemus.

Sed non est cur tantopere Historicorum testimonium licet aequa-
V 269 lium hic urgeamus; cum domi testes, iique locupletissimi non desint,

qui ab hac historia falsitatem procul abesse fidem faciant, Iustinianus ipse, Iustinus avunculus, iuniorque alter sororis Iustiniani filius Iustinus. Nam hic quidem, extincto Iustiniano, dirisque Venetorum, Prasinorumque seditionibus adhuc fluctuante Imperio Romano, populorum in Circo, atque Theatro, strictis mucronibus, gladiatorum, vel potius hostium more in sese funestissimo spectaculo irruentium tumultus, qua voce compescere aliquando voluit, eadem Iustinianum malorum omnium prodidit autorem. *Heus*, inquit, *cives*, *Reipublicae calamitatum sit denique modus. Vobis obiisse*, *Veneti*, *Iustinianum; Prasini vobis superesse sciatis.* Sic illos, Iustiniani desperato favore, coercuit, hos autem, eiusdem crudelitatem interminatus, deterruit. Hac Iustini voce altera huius historiae pars, quae de Prasinis agit ac P VIII Venetis, satis comprobatur. De altera vero, quae infamissimam Theodorae educationem, vitam, moresque continet (quam uti nos vertere sine rubore, sine stomacho non potuimus, ita neque lecturos alios putamus) si quis dubitet, extat hodieque Iustini Senioris Constitutio, qua mulierum abiectarum Principibus viris permittuntur connubia. Illud hac lege Iustinus egit, ne Iustinianus sororis filius, qui Theodoram vilissimum scortum deperibat, eiusque coniugio ut frui posset flagitabat, Imperio, et quacumque alia dignitate hoc ipso prohiberetur. Illud etiam eadem illa lege apertissime testatum posteritati reliquit, e scena Theodoram fuisse: ex omnibus enim abiectis mulierculis, quae a Principum virorum matrimonio lege Constantiniana excludebantur, scenicas tantummodo ea Constitutione Iustinus complectitur. E scena igitur Theodora cum fuerit, quidquid flagitii, quidquid obscoenitatis de illa commemores, nihil credet nimium, qui credet.

Tertiam huius Historiae partem, quae est de Iustiniani criminibus, ipsemet comprobat Iustinianus; licet autem haec ille nec singillatim, nec aperte fateatur, tamen rerum a se fere omnium male factarum originem non solum non celat, sed etiam serio profitetur. *Haec*, inquit, *omnia apud nos cogitantes* ET HIC QUOQUE *participem consilii sumpsimus eam*, *quae a Deo data est nobis*, *piissimam coniugem.* Felicem plane Iustinianum, eiusque principatum Scripto- A 7 res omnes fortunatissimum futurum fuisse affirmant, nisi Theodoram consiliorum, rerumque gerendarum participem habuisset. Deinde sua Iustinianus facinora prioribus octo illis historiae Procopii libris omnino visus est confirmasse, quos iam tum ab Autore vulgatos Im-

peratoris consensu universae per Imperium Romanum gentes (ut est libro ultimo) lectitabant. Quare nemini mirum videbitur, si ad historiam *'Ανέκδοτον* asserendam, hic et in Notis probationes ex reliquis Procopii libris petamus, cum nullam tam veram, tamque fidelem de Iustiniano historiam invenire liceat, quam cui calculum ille album adiecerit, quamque subiectorum manibus totos septem ac decem fere annos pervolutari tam ambitiose viderit, ut aucto honoribus ac digni-
P IX tatibus (uti statim dicemus) Autore, eidem novorum de suis Aedificiis cudendorum librorum curam demandarit. In ea igitur tam prolixa historia adeo sobrie, ne dicam ieiune, Iustiniani laudes Procopius delibavit; contra vero tam copiosa sparsit eiusdem semina vituperationum, ut neque ibi per adulationem, neque hic per calumniam egisse posteritati videri possit; imo fidem universae historiae ea dicendi libertate conciliasse, quam suo Iustinianus suffragio et autoritate probaverit.

Lector, si vacas, hunc postremum cum reliquis committe Procopii libris, pluraque et graviora quam hic habeantur Iustiniani crimina in illis invenies, pleraque etiam fusius et maiore apparatu explicata; crudelitatem, avaritiam, infidum animum in amicos, datam hostibus fidem, ac violatam, in probos odium, amorem in improbos, ius humanum atque divinum, denique omnia ad Theodorae imperium, atque libidinem temperata: haec in illis libris raptim indicare non piget. Ioannem Cappadocem Praefectum Praetorio, a Theodora privatas iniurias persequente falso perduellionis accusatum liberare Iustinianus non audet, submissis vero clam nunciis de Augustae insidiis certiorem facit: tandem urgente foemina hominem crimine, cuius quidem insimulabatur, vacuum, sibi vero unice gratum atque amicissimum exilio, et bonorum proscriptione damnat; ab exilio, nisi extincta Theodora, insontem revocare non ausus. Inita pace cum Chosroe, Alamundarum, et Hunnos ad bellum Persis inferendum spe et pretio solicitat, idque in gravem Imperii Romani perniciem. Militem per urbes praesidiarium negatis diu stipendiis ad defectionem impellit. Praeter urbanos ac domesticos, in castris duos habuit insignos suae avaritiae ministros, Ioannem Quaestorem exercitus, qui ut sumptibus parceret Imperatoris, pane sordido ingentem militum multitudinem impune necavit; et Alexandrum Forficulam, cuius odio milites rem de industria male gerere in Italia pergebant. Propter avaritiam Logothetas ibidem instituit; et Romae omnes honorum

gradus abolevit. Sceleratissimos quosque semper ad dignitates ac magistratus evexit, inter hos Acacium, cui post caesum Amazaspem, Armeniae imperium concessit; et Ioannem Zibum, qui ut Colchi ad P X
Chosroem deficerent autor fuit. Haec, aliaque complura in historia, A 8
quam Iustiniano legendam Procopius tradidit, eodemque vivo publicavit.

Neque posteaquam ii commentarii emissi, atque multorum calumniis et obtrectationibus, ut ferme accidit, expositi sunt, offensioni aliquando Iustiniano fuerunt, vel crearunt autori periculum: imo non diu post octavum Procopius librum edidit, in quo ab insectandis notandisque Iustiniani criminibus nihilo magis quam antea abstinuit. Nam iterum stipendia militibus negata inculcat; iterum neglectos belli apparatus commemorat; iterum Iustiniani prodigentiam in excipiendo fastosissimo Barbaro Isdiguna Persarum Regis legato vituperat; addit hic vero eas domum retulisse ab Iustiniano divitias, quibus opulentissimos quosque Persarum facile deinde superarit. Praeter haec rem Romanorum sub Iustiniano eo loci venisse dicit, ut Persis tributum quotannis penderetur; Hunnis vero in fines Romanorum perpetuo excurrentibus magnificentissima munera per singulos annos darentur. Denique intempestiva reorum indulgentia, praesertim ducum exercitus, magnopere Iustinianum obfuisse Reipublicae. *Εἰώϑει γὰρ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἐπιχωρεῖν τὰ πολλὰ τοῖς ἄρχουσιν ἁμαρτάνουσι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἔς τε τὴν δίαιταν, καὶ τὴν πολιτείαν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον παρανομοῦντες ἡλίσκοντο. Consueverat enim*, inquit, *Iustinianus Imperator ut plurimum crimina ignoscere ducibus exercitus delinquentibus: atque haec causa erat, quamobrem illi cum in disciplinam militarem, tum in Rempublicam gravissime peccare deprehenderentur.* Verum ne singula numerando modum excedere videamur, historiam *Ἀνέκδοτον*, et priores illos libros, quos Iustiniano Procopius obtulerat, ita concinnasse videtur, ut nihil fere in hac sit, quod ex illis Iustiniani ipsius confessione probare non possis.

Ita sane, inquies, at nemo est, qui non videat huius historiae acerbitatem, quae ut malevolentiam subolet, ita veritati detrahere iure potest. Nam primo quidem nonnulla Iustiniani facta deteriorem in partem accepta animum minime sanum, nedum benevòlum scriptoris ostendunt. Deinde documenta studiose conquisita, quibus persuasum sit semihomines furias Iustinianum ac Theodoram

P XI fuisse, praeter odium, habent etiam nescio quid levitatis. Tertio,
V 271 cum decretas a Iustiniano in Haereticos capitis poenas Procopius
damnat, in scirpo quaerere nodum videtur, ni forte cum Haereticis
et ipse sentiebat.

De odio quidem atque malevolentia vetus suspicio est, qua
omnes fere laborant Historici, qui veritatem liberius profitentur.
Et in tantis vitiis hominum plura culpanda sunt quam laudanda; tum
si laudaveris, parcus; si culpaveris, nimius fuisse dicaris: quamvis
illud plenissime, hoc strictissime feceris. Sed Autoris notitiam ha-
beamus ante necesse est, quam hic de illo quidpiam statuamus.
Procopius Caesarea Palaestinae, quae illi patria fuit, sub Anastasio
A 9 Imperatore Byzantium venit; ubi vir omnis generis litteraturae, sum-
maeque prudentiae facile in se Principum oculos convertit. Nam
Iustinus Senior difficillimo Reipublicae tempore, Persis bello prae-
valentibus, Belisario Procopium a consiliis dedit. Iustinianus vero
in Africana et Italica expeditione nunquam a Belisarii latere divelli
Procopium passus est; cuius fide atque consilio non minus quam ar-
mis ac virtute Belisarii Romanos fines prolatari atque stabiliri sen-
tiebat: dumque Belisarius ex Africa recens subiugata in Orientem
evocatur, Procopius Carthagine apud Solomonem designatum ducem
exercitus subsistere iussus est, ad formandum in ea Provincia tene-
rum adhuc imperium, et rebellionibus opportunum. In Perside, in
Italia, Romae, Neapoli, Syracusis quae gesserit, ipse quidem
memoravit; at ea per occasionem, temperateque dicta licet minus
insignia et pauca videantur, parta tamen gloria in Rempublicam
Procopii merita declarat; nam Illustrium dignitatem adeptus, et in
Senatum cooptatus est. Post editam vero integram historiam (eam,
quae tot Iustiniani crimina continet) ad summum Romani Senatus lo-
cum, id est, Urbanam Praefecturam, anno Iustiniani quinto et tri-
gesimo pervenit: quo ferme etiam tempore absolvit opus *Ἀνέκδοτον*.

Ergo in homine cordato, tantis honoribus et dignitatibus aucto,
quis facile repererit adversus Principes beneficentissimos Iustinum et
Iustinianum malevolentiam? Ego certe nisi dicendi, scribendique li-
P XII centiam non video, qua ut insigni Procopius fuit, ita non ab Iustiniano
solum, sed etiam ab amicis, quorum in historia mentio incidisset,
eam plene sibi dari atque concedi statim in exordio postulavit.
*Πρέπειν ἡγεῖτο ῥητορικῇ μὲν δεινότητα, ποιητικῇ δὲ μυθοποιΐαν,
συγγραφῇ ἀλήθειαν. ταῦτά τοι οὐδὲ τῶν οἱ ἐς ἄγαν ἐπιτηδείων*

*τὰ μοχθηρὰ ἀπεκρύψατο, ἀλλὰ τὰ πᾶσι ξυνενεχθέντα ἕκαστα
ἀκριβολογούμενος ξυνεγράψατο εἴτε εὖ, εἴτε ἄλλῃ πῃ αὐτοῖς
εἴργασται. Ratus decere Oratores quidem eloquentiam, Poetas vero
fabulas, et Historicos veritatem. Quamobrem ne amicissimorum qui-
dem peccata occultavit, sed quae cuique accidissent, sive illa pro
dignitate, sive secus ab iis patrata fuerint, summa diligentia con-
scripsit.* Eam licentiam vel Procopii autoritati in Senatu clarissimae,
vel ingenio eius plane Censorio concessam fuisse cum ex editis ab
eo libris, publicoque tunc receptis applausu liquet; tum quia Iusti-
niani rerum Scriptores Agathias Myrrhinaeus, et Ioannes Epipha-
niensis suos Commentarios ad Mauritium usque Imperatorem, ut
Evagrius est autor, occuluerunt. Quamquam illi si quid in Iustinia-
num scripserunt, id quam modestissime, cautissimeque fecerunt, ac
in reliquos Imperii Romani proceres, quam pro illorum improbitate
morum levius egerunt. At Procopius liberrime Ioannis Praefecti
Praetorio impietatem obiurgat; Triboniani Quaestoris avaritiam ar-
guit; Arethae ducis ingenium subdolum et infidum vituperat; militum
legiones, oppida, et urbes numerat, quae vel omnino abolitae, vel
hostibus praedae fuerunt, ob foedissimam Bessae, Acacii, Ioannis A 10
Zibi, et alterius Quaestoris exercitus, atque Forficulae pecuniae
cupiditatem; Veri temulentiam accusat; Sergii fastum ac mollitiem; V 27
Maximini ignaviam, nullamque rei militaris peritiam. Artabanem
coniurationis, Arsacem proditionis crimine, etsi Iustinianus ob gene-
ris claritatem absolverit; Procopius tamen neutri etiamnum super-
stiti aeternae poenam infamiae condonavit. Quid de Belisario di-
cam, ad cuius unius laudes tota respexisse historia videtur? semel
in Italia ignaviter ille rem gessit, haec una Procopio libere de illo
scribendi ampla fuit occasio. *Βελισσάριος μὲν τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον
οὐδενὶ κόσμῳ ᾔει, γῆς μὲν τῆς Ἰταλῶν πεντάετες οὐδαμῇ ἐπιβὰς,
οὐδέ πῃ ὁδῷ ἰέναι ἐνταῦθα ἰσχύσας, ἀλλὰ φυγῇ κεκρυμμένῃ
ἐχόμενος πάντα τοῦτον τὸν χρόνον ἔκ τε ὀχυρώματος ἐπιθαλασσίου
τινὸς ἐς ἄλλο ἐπὶ τῆς παραλίας ὀχύρωμα διηνεκὲς ναυτιλλόμενος,* P XI
*καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀδεέστερον τοὺς πολεμίοις τετύχηκε ῥώμην τε αὐ-
τὴν ἀνδραποδίσαι, καὶ τὰ ἄλλα ὡς εἰπεῖν ἅπαντα. Τότε δὲ
καὶ Περυσίαν πόλιν, ἣ πρώτη ἐν Τούσκοις οὖσα ἐτύγχανε, πικρό-
τατα πολιορκουμένην κατέλιπεν, ἥπερ αὐτοῦ ὁδῷ ἰόντος κατά-
κρας ἑάλω. Belisarius nullo decoro Byzantium discessit, cum quin-
que totos annos nunquam in Italia pedem figere potuerit, neque certis iti-*

neribus progredi, sed toto hoc tempore clanculum fugitans ab uno maritimo praesidio ad aliud classe devehebatur; unde tanto securius hostes et Romam, et cuetera omnia subiugarunt. Perusiam vero primariam Tusciae civitatem dira cinctam obsidione reliquit, quae illo Byzantium contendente, capta est. Haec in primarios Senatores, et Imperii Romani proceres summa sibi necessitudine coniunctos Procopius, ipsis vivis, evulgavit. Quae sane scribendi severitas quemadmodum magnam veritatis laudem eius historiae conciliat, ita omnem removet simultatis suspicionem obiurgationis et censurae gravitas; quae tantum ab odio et maledicentia distat, quantum violatae Reipublicae querelas, iustumque dolorem, et communis damni castigationem spectare videtur. Quod non solum in prooemio τῶν Ἀνεκδότων Autor ingenue profitetur, sed ipsa etiam re praestitit, cum ea duntaxat de Iustiniano commemoraverit, quae publicae rei damno, et in subditorum perniciem peccavit; illaque ipsa foeda narratio de turpissima Theodorae vita eo pertineat, ut quantum augustissimam Imperii Romani maiestatem execrandis nuptiis primus violaverit, dehonestaveritque Iustinianus, clarius intelligas.

Quod autem Iustinianum ac Theodoram semihomines furias Autor appellet; est qui credat, monstra Poetarum narrare Procopium, atque ita suam in Imperatorem evomere acerbitatem voluisse? Erit de hac re in Notis Historicis opportunior locus.

Quod denique poenam in Haereticos capitalem a Iustiniano constitutam non probet; non tam odii, quam pravae de religione sententiae suspicionem movet atque confirmat. Illud in Procopio saepe miratus sum, quod de nostrae religionis mysteriis ita dicat, ut ab iis modo alienus, nonnunquam recte sentire videatur. Quamquam
A 11 Hesychium Milesium, et Ioannem Lydium aequales Procopii, qui eadem ambiguitate luserunt, Photius atque Suidas Gentilium impie-
P XIV tate damnarint. Sane non rata fuit istiusmodi hominum turba Iustiniani tempore, et quidem in Aula Imperatoria (ut in Notis Historicis dicam) officiis ac dignitatibus insignis. Sed ex hac plane Procopium eximo, quod non solum hic, sed etiam in Aedificiorum libris Gentilium sacrificia et libamina, et, ut ipse loquitur, ἀθεΐαν τε καὶ πολυθεΐαν detestetur, et libro Persicorum primo Ioannem Cappadocem Gentilitiae superstitionis damnet; certe Iustinianus de sacris a se excitatis aedificiis historiam Procopio Gentili nunquam commisisset. Haereticos autem et Samaritas, qui Caesareae Palaestinae frequentes

admodum erant, prorsus aversatur. Demum in libris aedificiorum Iustiniani aperte Christianorum fidem non semel profitetur. Quamobrem ad eos se composuisse videtur, quos Politicos appellant; sed longe verius haeresium omnium sentinas, prorsusque Atheos appellarent; qui licet in speciem Catholici videantur, nullique sectae V 273
nominatim addicti sint, privatis tamen rationibus, vel Reipublicae commodis Christianam religionem, pietatemque metiuntur, neque de Deo quid sentias, quidve doceas, si res ita ferat, vehementer laborant; Haereticos autem et Astrologos, aliasque eiusmodi Catholicae fidei pestes, prout e re, ac tranquillitate publica esse illis videtur, ita recipiunt, et insectantur. Quod de Haereticis et Astrologis dico, habes hic in *Ἀνεκδότοις*. De Deo autem libro Gotthicorum primo, haec est Procopii sententia, qui cuique pro libidine de Deo credere permittendum potius existimat, quam Reipublicae procellas videre, quibus tum Romanum Imperium ob nonnullas de Fide quaestiones iactabatur. *Πρέσβεις ἐκ Βυζαντίου παρὰ τὸν Ῥώμης ἀρχιερέα ἧκον, ὅ τε τῆς Ἐφέσου ἱερεὺς Ὑπάτιος καὶ Δημήτριος τῶν ἐν Μακεδόσι Φιλίππων δόξης ἕνεκεν, ἣν Χριστιανοὶ ἐν σφίσιν αὐτοῖς ἀντιλέγουσιν ἀμφιγνοοῦντες. Τὰ δὲ ἀντιλεγόμενα ἐγὼ ἐξεπιστάμενος ὡς ἥκιστα ἐπιμνησθήσομαι. ἀπονοίας γὰρ μανιώδοις τινὸς ἡγοῦμαι εἶναι διερευνᾶσθαι τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν ὁποία ποτέ ἐστιν. Ἀνθρώπῳ γὰρ οὐδὲ τὰ ἀνθρώπεια εἰς τὸ ἀκριβὲς οἶμαι καταληπτὰ, μή τί γε δὴ τὰ εἰς Θεοῦ φύσιν ἥκοντα. Ἐμοὶ μὲν ταῦτα ἀκινδύνως σεσιωπήσθω μόνῳ τῷ μὴ ἀπιστῆσαι τετιμημένα. Ἐγὼ γὰρ ἂν οὐδὲν ἄλλο περὶ Θεοῦ ὁτιοῦν εἴποιμι, ἢ ὅτι ἀγαθός τε παντάπασιν εἴη, καὶ σύμπαντα ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῇ αὐτοῦ ἔχει. λεγέτω δὲ ὥς πῃ ἕκαστος γινώσκειν ὑπὲρ αὐτῶν οἴεται καὶ ἱερεὺς καὶ ἰδιώτης. Legati ad Romanum Pontificem Byzantio vene-* P XV
runt Hypatius Ephesiorum Antistes, ac Demetrius Philippensium, qui sunt in Macedonia; nimirum de ea quaestione acturi, in qua dubiis sententiis inter se Christiani dissentiunt. Eam controversiam etsi probe ipse teneam, minime tamen commemorabo; quod vesanam esse putem insaniam, Dei quae sit natura disquirere: nam humana haec ipsa, nedum Dei naturam, perfecte assequi mortales haudquaquam existimo. Quare tutius haec ego silentio praeteribo, sola tantum credulitate veneratus. Siquidem de Deo nihil ipse praeterea affirmaverim, nisi quod bonus omni ex parte sit, resque universas sua potentia complectatur. De hisce vero controversiis ita quisque vel sacerdos, vel privatus homo A 12

loquatur, quemadmodum illi sentire libuerit. De Deo autem atque fortuna nonnunquam permittere videtur optionem, utrum malit quisque defendere vel casu res humanas, et fortunae temerario impetu ferri, vel Dei providentia gubernari. Qua in re Gentilium saepe nomina usurpat, quod libro secundo belli Vandalici antiquus Censor ad marginem ita reprehendit: *Οὐκ ὀρθῶς παρεισφέρεις τῇ τῶν Χριστιανῶν πίστει δαιμόνιον, καὶ τύχην καὶ εἱμαρμένην. Non recte Christianae ingeris religioni Genium, et fortunam ac fatum.* et in margine Codicis Vaticani manuscripti ad perversam illam de Deo vocem legitur: *Σημείωσαι εἰ ὀρθόδοξός ἐστιν ὁ συγγραφεύς. Nota num orthodoxus sit autor.* Quemadmodum ergo Procopii historia ex his quae hic disputavimus, fidem habet indubitatam; ita quae ipse de religione scribit, nullam autoritatem habere iure censemus.

A 13

IDEM AD LECTOREM P XV

DE PROCOPII LIBRIS ET HAC EDITIONE. V 274

Pars haec historiarum Procopii Caesariensis, quam tibi fruendam, Lector, proponimus, mole licet exigua, et ordine postrema sit; erit tamen minime iniucunda, cum ipsa per sese, tum quia primum in lucem nunc prodit, atque tibi ab Autore lucubrata videtur. Quam enim aequalibus ille suis *ἀνέκδοτον*, abditam esse voluit, solique posteritati destinavit, tibi ex posteris omnibus haec modo conceditur. Plena, prorsusque incorrupta ut tibi concederetur, nos pro virili parte adnisi quidem sumus; verum consueta est et bene vetus Procopii Commentariorum iniqua illa conditio, ut nullam eorum partem ab omni vel hominum, vel temporis iniuria teneamus immunem. Leonardus Aretinus Procopii libros de bello Gotthico primus omnium publicavit; sed ludum eruditus ille vir lusit nobis plane illiberalem. Nam suppressa Graeca historia, et Autoris nomine dissimulato, Latinam quam ipse ex Graeca fecerat, tanquam e variis scriptoribus a se decerptam, de bello Italico praenotat, et Iuliano Caesarino nuncupatam in publicum emittit. Eandem Graece scriptam Blondus Flavius industria primum sua Italiam habuisse memorat; sed is cum in historia Procopii modo desideret quae hodie nos minime desideramus, modo ea carpat, quae in vulgatis editionibus bene habere videmus: antiquas Blondi membranas, vel interpretem, quem ille nactus est, fraudi eidem fuisse nemo non dicat; cum ea ipse nota carere facile possit, qui se linguae Graecae prorsus imperitum fatetur. Christophorus Persona, qui aegre simulationem Leonardi tulit, Autoris integro nomine eandem historiam vertit quidem e Graeco; multis tamen partibus diminutam, et pene laceram dedit. Post illos Raphael Volaterranus reliquos de bello Persico et Vandalico libros A 14
Latine vulgavit: sed nihilo meliore quam Christophorus Codice P XV

usus est. Certe neuter, licet Vaticanae Bibliothecae uterque prae-
fectus, versionem ex Codice hausit Vaticano, quem plenissimum
video, et omni ex parte integrum, atque emendatissimum, ut ex
alio fonte eas illorum virorum interpretationes manasse non dubitem.
Libros de Iustiniani Aedificiis quales Arnoldus Vesaliensis habuerit,
ipsa eius docet interpretatio; de qua, et Volaterrani atque Personae
versionibus, quam bene sensa scriptoris exprimant, aliorum esto
iudicium. Graeca denique Procopii Editio Augustana, quae ex mul-
tis antiquis manu descriptis libris emendata et aucta, omnibus credi-
tur numeris absoluta, tam longe a primae scriptionis fide, quam a
Vaticani Codicis integritate abesse videtur, ut persuadere tibi vix
possis, quantum ex hoc illa locupletari queat. Utinam in eodem vo-
lumine, et ex eadem librarii manu, et hunc illarum postremum hi-
storiarum libellum haberemus: sed quemadmodum octo illis ab Au-
tore libris in vulgus emissis, nonus hic ad odium Iustiniani, Theodo-
raeque vitandum, semper in angulo caute delituit; ita deinde seor-
sim ab amanuensibus descriptus est, atque ad posteritatem pervenit.
De cuius casibus, atque sinistra fortuna quid loquar? Duo eius ex-
empla servat Vaticana Bibliotheca, alterum ex altero derivatum,
utrumque in principio mutilum, multisque passim hiatibus deforme.
V 275 Ex his quod est antiquius etiam fine decurtatum est, recentius vero,
licet tumultuaria scriptione exaratum, extremam nobis partem ab
interitu conservavit, qui, praeter hanc accessionem, nulla nobis in
re usui fuit. Sic in brevissima historia tot loci dubii, obscuri, de-
plorati manserunt. Quamobrem saepe inter interpretandum duos illos
celebres ἀνεκδότων Procopii Codices expetivimus, Ioannis Lascaris
alterum Constantinopoli ad Laurentium Medicem adlatum, quem
deinde (ut fama est) Catharina Medices Regina in Gallias asportavit,
et Galli hodie in exteris Bibliothecis requirunt. Alterum Ioannis
Vincentii Pinelli, quem ante aliquot annos, praeter hosce Vaticanos,
unicum (quod ego sciam) habuit Italia; sed hic, ut accepimus, in
navigatione Neapolitana naufragium fecit. Ex eo tamen quaedam a
XVIII Petro Pithaeo, et Guido Pancirolo, Pinelli familiaribus excerpta
fragmenta, maris et undarum discrimen evaserunt. Sed, quae nec
librariorum incuria est, nec temporis, aut maris iniuria, haec quam
tenemus non uno in loco manca videtur historia, in qua multa narra-
turum se quidem Autor pollicetur, et tamen promissum non facit.
Quibus passim defectibus ita hic hiat commentarius, ut per hasce ve-

luti rimas Procopium pene furtim scribentem deprehendas, et festinatione, vel metu memoria turbatum interdum agnoscas. Accedit, quod annum secundum et trigesimum Principatus Iustiniani narratio haec non excedit, ille vero quadragesimum attigit. Denique illa, *λίαν γὰρ ἐς αὐτὴν ἡ Θεοδώρα ἠγριαίνετο καὶ ἐσεσήρει*: et illa, *μήτηρ δὲ τῶν τινος ἐν θυμέλῃ πεπορνευμένων*, narrationum particu- A 15
lae sunt, quas olim Suidianus Codex habebat, hic Vaticanus non habet.

De huius porro libri ordine, deque tempore quo scriptus est, sic habeto. Reliquos octo historiae libros ipse vivens Procopius emisit, ac Iustiniano legendos tradidit: immo septem illi primi, nempe duo de Persico bello, de Vandalico totidem, ac tres de Gotthico, ut ipsemet affirmat, *ἤδη ἐξενεχθέντες πανταχόθι δεδήλωντο τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς*, *iam evulgati in universo Romanorum Imperio noti erant.* Quoto vero quisque anno editus fuerit, certum non est; duo haec tantum habeo explorata. Ante obitum Theodorae, id est, ante annum secundum et vigesimum Iustiniani, Persica, Vandalicaque bella, et bonam Gotthicorum partem Procopium absolvisse; nam in iis Amalasunthae structas insidias a Theodora, ob eius metum tacuisse, indicat in hoc commentario. Praeterea, septem priores libros ante annum Iustiniani sextum et vigesimum divulgatos fuisse. Idque Autor memorat initio libri octavi, quem anno Iustiniani septimo et vigesimo commentabatur. Caeterum octavus ille perperam inscribitur de bello Gotthico: complectitur enim quae cum Persis, Vandalis, et Gotthis, post edita priora volumina, Romanis contigissent; quae quod *γράμμασι τοῖς ἐς τὸ πᾶν δεδηλωμένοις οὐκέτι εἶχον τὰ ἐπιγενόμενα ἐναρμόζειν*, *monumentis iam omnino in publicum datis addere, haud amplius commodum esse* videret Procopius, in octavum illa omnia librum coniecit, qui ob id historia quaedam *σύμμικτος*, *miscella*, vel ut ipse ait, *ποικίλη*, *varia est.* Hic liber editus eodem fere quo scriptus est anno, septimo scilicet P XI
et vigesimo Iustiniani. Post hanc universam historiam licet animo Procopius moliretur *Ἀνέκδοτα*, ut ultimo libro declarat: tamen abstinuit, idque operis reiecit in annum secundum et trigesimum Iustiniani, quod hic saepius repetit, eodemque anno absolvit, totumque septennium, id est, ad obitum Imperatoris, ac diutius abditum, atque reconditum habuit. Ex his corrigas aliorum, et Nicephori perversam Procopii librorum partitionem; de quibus Photii sententiam atque censuram in Bibliotheca desideramus.

Nostra vero translatio sententiis quidem ad Graecae historiae
fidem, verbis, et modis ad Latinam consuetudinem aptis composita
V 276 est. Id genus interpretandi cum Hieronymo, ac universa antiquitate
optimum puto; et si historiam interpreteris, id maxime convenire
censeo: denique si cuius alterius scriptoris, Procopii certe stylus
hoc in primis requirere semper visus est mihi, cuius formam dicendi
si spectes, ea sophisticis cómpta est lenociniis, Atticisque leporibus
ad ostentationem instructa, a quo orationis habitu Latina gravitas
praesertim in historia quam abhorreat nemo nescit. Operaepretium
non est omnia recensere; sed nihil gestum, factumque Procopius di-
cit, nisi per suam illam perpetuam periphrasin, ut statim in fronte
legis *τόδε γενέσθαι ξυνηνέχθη, ξυνέβη, ξυνέπεσε, τετύχηκε.*
A 16 Nec minus offendunt in tam claro scriptore orationis illae particulae,
quae passim redundant, potius ad levem quendam ornatum Sophistis
exquisitae, quam ad historicam gravitatem. Praeterea scatet eius
oratio frequentissimis transitionibus, et epilogis ad brevissimas quas-
que narratiunculas. Huc accedunt illa, quae Asiatico dicendi ge-
nere vel non opportune inculcat, vel longiore verborum ambitu dila-
tat. Quaedam etiam esse in hac historia video, quae (ut in scriptis
ἀνεκδότοις plerumque accidit, et de suis affirmat Tullius) minus
perpolita limataque sint: sane in hoc brevissimo libello sexcenties
repetitam habes illam vocem *ληΐζομαι*, ne dicam de aliis; quae
omnia si Latina modestia et gravitate a me temperata sunt, aequi
bonique id consulat Lector, cui ut fidam dare historiam fuit animus,
ita non ineptam curavimus interpretationem.

P XX Nostras in calce libri Notas addidimus, easque duplices;
Censorias, quibus Graecum contextum mendis emaculatum, quoad
fieri potuit, nitidiorem legeres; Historicas, quibus universam de
Iustiniano historiam illustratam et confirmatam haberes. Denique in
hoc libello ne testimonium antiquitatis fidemque desiderares, Suidiani
et Vaticani Codicis collationem hinc inde decerptam adiecimus; nam
ex priscis omnibus, ut alibi dixi, unus Suidas hanc legit historiam,
quod etiam ex hisce veterum Autorum, qui Procopii, eiusque libro-
rum meminerunt, testimoniis obiter intelligere potes.

DE PROCOPIO CAESARIENSI HISTORICO TESTIMONIA VETERUM SCRIPTORUM.

Euagrius lib. 4. cap. 12.

Φιλοπονώτατα, κομψῶς τε καὶ λογίως ἐκτέθειται Προκοπίῳ τῷ ῥήτορι ἃ δὴ πέπρακται ὑπὸ Βελισαρίῳ στρατηγοῦντι τῶν ἑῴων δυνάμεων Ῥωμαίοις τε καὶ Πέρσαις πρὸς ἀλλήλους πολεμοῦσι. Procopius Rhetor res a Romanis et Persis dum inter ipsos praeliis decertabant, gestas, Belisario tum Orientalium copiarum duce, accuratissime, disertissimeque narrat.

Agathias Scholasticus lib. 1.

Τὰ πλεῖστα τῶν κατὰ τοὺς Ἰουστινιανοῦ χρόνους γεγενημένων ἐπειδὴ Προκοπίῳ τῷ ῥήτορι Καισαρείαθεν ἐς τὸ ἀκριβὲς ἀναγέγραπται, παριτέον ἐκεῖνα ἔμοιγε, ἅτε δὴ ἀποχρώντως εἰρημένα. Cum omnia fere quae Iustiniani temporibus gesta sunt, a Procopio Caesariensi causidico summa sint diligentia narrata, praetermittenda a me sunt, quippe quae satis iam explicata.

Ioannes Scholasticus Epiphaniensis lib. 1. A 1

Τὰ μὲν ὅσα Ῥωμαῖοί τε καὶ Μῆδοι πολεμοῦντες ἀλλήλοις ἔπαθόν τε καὶ ἔδρασαν κατὰ τὴν Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος βασιλείαν γέγραπται Ἀγαθίᾳ τῷ Μυῤῥιναίῳ μετά γε Προκόπιον τὸν Καισαρέα. Quae Romani ac Persae in bellis gesserunt ac passi sunt Iustiniano Imperatore regnum moderante, conscripsit Agathias Myrrhinaeus post Procopium Caesariensem.

Theophylactus Simocata lib. 2. cap. 3.

Ταῦτα Προκοπίῳ τῷ συγγραφεῖ ἐν τῷ πυκτίῳ τῆς ἱστορίας ἐγγέγραπται. Haec Procopius in Historiae volumine scripsit.

Symeon Metaphrastes in Vita S. Sabae.

Περὶ τούτων δὲ μικροῦ πάντων καὶ Προκόπιος ὁ Καισαρεὺς ἔν γε τῷ πέμπτῳ λόγῳ τῷ περὶ τῶν Ἰουστινιανοῦ κτισμάτων αὐτῷ

φιλοπονηθέντι κατὰ μέρος διαλαμβάνει συνῳδὰ Κυρίλλῳ τῷ τὸν βίον ἐξ ἀρχῆς τοῦ θείου Σάβα συγγραψαμένῳ φθεγγόμενος. De his fere omnibus Procopius Caesariensis libro quinto de Iustiniani aedificiis singillatim commemorat; convenitque eius historia cum Cyrillo, qui Sancti Sabae vitam olim conscripsit.

Constantinus Porphyr. lib. 1. *Them.* 2.

Οὔτε γὰρ Προκόπιος, οὔτε μὴν Ἀγαθίας, οὔτε Μένανδρος, οὔτε Ἡσύχιος ὁ Ἰλλούστριος ἐμνημόνευσαν τοῦ τοιούτου ὀνόματος οἱ τὰ χρονικὰ συντάξαντες ἐπὶ τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλείας. Neque Procopius, neque Agathias, neque Menander, neque Hesychius Illustris, qui tempore Iustiniani Imperatoris Chronica composuerunt, huiusce nominis mentionem faciunt.

Photius in Bibliotheca cap. 63.

Ἀνεγνώσθη Προκοπίου ῥήτορος ἱστορικὸν ἐν βιβλίοις ὀκτώ, ἱστορεῖ δὲ τὰ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ συνενεχθέντα πρός τε Πέρσας Ῥωμαίοις καὶ πρὸς Βανδήλους καὶ Γότθους, ἃ Βελισάριος στρατηγῶν διεπράξατο μάλιστα, ᾧ καὶ τὰ πολλὰ συνὼν τὴν ἱστορίαν ἐξ ὧν ὄψει παρείληφε συνεγράψατο. Legi Procopii Caesariensis octo libros historiarum, in quibus exponit quae Persis, ac Romanis, Vandalisque, et Gotthis sub Iustiniano acciderunt, quaeve praesertim a Belisario duce exercitus gesta sunt, cuius ipse Rhetor perpetuus comes, et rerum quas narrat spectator fuit.

Idem ibidem cap. 160.

Προκόπιος ὁ Καισαρεὺς ὃς εἰς μέγα κτῆμα καὶ ὄφελος κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὰς γραφὰς συντάξας ἀείμνηστον αὐτοῦ κλέος τοῖς
A 18 *σπουδαιοτέροις καταλέλοιπεν.* Procopius Caesariensis Iustiniani aetate luculentissimas, maximeque utiles historias conscripsit, aeternumque sibi nomen apud eruditos comparavit.

Suidas in Collectaneis.

Προκόπιος Ἰλλούστριος ὁ Καισαρεὺς ἐκ Παλαιστίνης ῥήτωρ καὶ σοφιστὴς ἔγραψεν ἱστορίαν Ῥωμαϊκὴν, ἤγουν τοὺς πολέμους Βελισαρίου, τὰ κατὰ Ῥώμην, καὶ Λιβύην πραχθέντα. γέγονεν ἐπὶ τῶν χρόνων Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως ὑπογραφεὺς χρηματί-

σας Βελισαρίου, καὶ ἀκόλουθος κατὰ πάντας τοὺς συμβάντας πολέμους τε καὶ πράξεις τὰς ὑπ' αὐτοῦ συγγραφείσας. ἔγραψε καὶ ἕτερον βιβλίον τὰ καλούμενα ΑΝΕΚΔΟΤΑ τῶν αὐτοῦ πράξεων, ὡς εἶναι ἀμφότερα τὰ βιβλία ἐννέα. Τὸ βιβλίον Προκοπίου τὸ καλούμενον ΑΝΕΚΔΟΤΑ ψόγους καὶ κωμῳδίας Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως περιέχει, καὶ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς Θεοδώρας, ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτοῦ Βελισαρίου καὶ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ. Procopius Illustris Caesariensis Palaestinus, Orator et Sophista, scripsit historiam Romanam, bella scilicet Belisarii, res Romae et in Africa gestas. Fuit temporibus Iustiniani Imperatoris, a secretis Belisarii dictus, et comes in omnibus bellis, et rebus a se descriptis interfuit. Scripsit et alium librum qui Anecdota dicitur, de rebus Iustiniani: ut eius libri omnes sint novem. In hoc opere vituperationes et insectationes Iustiniani et Theodorae eius coniugis, atque etiam Belisarii et uxoris eius continentur.

Ioannes Zonaras Tom. 3.

Τῷ Βελισαρίῳ καὶ ὁ Καισαρεὺς συνωμάρτει Προκόπιος, ὃς τὰ περὶ τῶν ἐκείνου πολέμων ἱστόρησε πλατύτερον. Belisarium secutus est Procopius Caesariensis, qui eius in bello res gestas plenissima historia complexus est.

Georgius Cedrenus in Annal.

Τὰ τοῦ Βελισαρίου στρατηγήματα Προκόπιος ὁ Καισαρεὺς ἐν ὀκτὼ βιβλίοις συνεγράψατο. Belisarii bellica facinora Procopius Caesariensis octo libris narravit.

Anonymus in Chron. Vatic.

Προκόπιος Ἰλλούστριος Καισαρεὺς συνέγραψε τοὺς πολέμους Βελισαρίου τοῦ πατρικίου ἐν βιβλίοις ὀκτώ. Procopius Caesariensis Vir Illustris composuit historiam de bellis a Belisario Patricio gestis octo libris.

Niceph. Callist. lib. 17. *cap.* 10. A 19

Facta Iustiniani a Procopio Caesariensi eleganter admodum et docte in temporum suorum historia sunt conscripta. Quatuor autem volumina is ad antiquitatis stylum accedentia composuit: quorum unum Persica nominavit, in quatuor partes divisum opus: secundum pari

divisione Gotthica; quae scripta, bella ab ipso Iustiniano et Belisario in orbe Romano feliciter gesta complectuntur. Tertium Aedificia inscripsit, magnifice admodum commemorans, quae opera Iustinianus construxerit: templa scilicet, regias, oppida et urbes, pontes, atque alia ad publicum usum spectantia. Quartum opus retractatio est orationum, quas apud Iustinianum laudibus eum vehens habuit: quasi quaedam palinodia, seu recantatio minus recte ab eo dictorum.

Petrus Gyllius lib. 1. *de Bosporo Thracio cap.* 1.

Procopius restrictius Bosporum praefinire videtur in libro inscripto περὶ τῶν ἀνεκδότων; quem scripsit contra Iustinianum, contraque eius uxorem Theodoram. vide et lib. 3. cap. 4.

CLAUDII MALTRETI
PRAEFATIO
AD LIBROS DE AEDIFICIIS.

Animum expedi, Amice Lector, et ad longum iter accinge. Orbis Romanus, quam late patuit sub Iustiniano Augusto, obeundus est totus, excepta forte Italia. Se ducem offert Procopius Caesariensis, ubique notus. Tibi ipsum sequenti hospitia nusquam deerunt. Ubivis patebunt Imperatoris illius Aedificia: quae Scriptor hic adeo muniit, ut ea *non imber edax aut Aquilo impotens possit diruere, aut innumerabilis annorum series et fuga temporum* labefactare. Vide et mirare quantum adversus vetustatem bonae litterae valeant. Columnae, Porticus, Sacrae Aedes, Palatia, Pontes, Balneae, Castella, Oppida in foliis eruditis melius stant, quam ubi extructa quondam fuere opere solidissimo. Alibi vel foede mutila sunt, vel omnino nulla: hic nomen, situm formamque retinent. Quanquam visum est aliquando aevum scripta isthaec abolevisse. At cum diu latuissent in pulvere, extitere sensim, arcuum instar triumphalium: qui terra iam pridem obruti, paulatim reteguntur. Cum primum summa curvatura apparet, os aliquod effossi cadaveris videre te credas. Humo autem egesta ac solo purgato, decus molemque omnes suspiciunt, et suus honor monumento antiquitatis redditur. Eodem plane modo hi περὶ κτισμάτων libri, primum Basileae, subinde Parisiis editi ante annos 120. *) summa quaedam veluti fa-

[*) Videtur Francisci Cranveldii interpretationem Latinam dicere, quae Parisiis prodiit a. 1537. ex officina Christiani Wecheli. V. Fabric. B. Gr. vol. 7. p. 559. ed. Harl.]

stigia prodere coeperunt. Postea duplo ampliores prodiere studio atque opera Davidis Hoeschelii. Iam demum exhibemus integros, praeterquam duobus in locis, ubi admodum pauca librariis exciderunt. Huius beneficii primam originem positam audio in locupletissima Dn. SEGVIERII Illustrissimi Franciae Cancellarii Bibliotheca. Ibi MS. asservatur, cuius, ut ita dicam, propago est codex, unde textus Graecus Regiae huic editioni suppetiit. Eum ego codicem in Lectionibus variis Tolosanum iure appello; propterea quod doctissimi Philippi Iacobi Maussaci Tolosatis cura descriptus, post eius obitum, e manibus possessoris optimi ac spectatissimi Dn. Vitelli Senatoris dono transiit ad virum Clarissimum Bernardum Medonium. Qui ut privatum munus publicum faceret, mihi, amico veteri multisque obstricto beneficiis ipsum benignissime obtulit. Ego vero accepi, et accepisse laetor eo magis, quo melius novi praestantem eius humanitatem, doctrinam, atque ingenium. Caeterum moneo non ita me usum eiusmodi MS. ut nunquam ad editionem Augustanam respexerim. Immo semper illam ante oculos habui, ac sicubi meliora obtulit, excepi lubens, contextuique inserui. Quidquid discriminis fuit, id in lectionibus variis reperies. Addo, lecturum te in his libris, quaecunque inedita retulit ex Procopio Petrus Gyllius in Topographia CP. Procul dubio codicem nactus erat vir eruditus nostro similem. Ac forte eo ipso usus est, quem habet Illustrissimus Cancellarius, et olim habuisse dicitur Illustr. ac Reverend. Cardinalis Armaniacus, cuius Bibliothecae Gyllius praefuit. Tenere te, Lector, diutius nolo. Procopius invitat: i, sequere; bonis avibus ingredere viam: Iustiniani aedificia obi: singula diligenter inspice. Vale.

PRAEFATIO

GUILIELMI DINDORFII.

Quum librarii rationes diutius differri huius voluminis editionem non paterentur, omissis codicum Vaticanorum aliorumque collationibus, nondum absolutis, ceterisque quae ei destinatae erant accessionibus et indice Graeco quali hic scriptor non indignus mihi videbatur paullo pleniore, opera nostra angustioribus quam solemus finibus est circumscripta: de quo paucis dicemus.

Historiae arcanae librum, quem falluntur qui scriptum a Procopio esse negant, primus edidit Nicolaus Alemannus Lugduni a. 1623. codicibus usus Vaticanis duobus amplisque additis annotationibus, quas locis non paucis ex schedis Alemanni auxi et correxi. Alemannus enim novam, ut videtur, editionem meditatus, veteris exemplar correctionibus suis, partim ex codice Mediolanensi ductis, et additamentis auctum reliquit, quod in bibliotheca Barberiniana asservatur. Ea omnia aliud in exemplar eiusdem editionis ab se transscripta cum L. Elzevirio olim communicavit Lucas Holstenius*): cuius libri usum nos Gaudoeveri, Academiae Rheno-Traiectinae doctoris clarissimi, benevolentiae debemus. Proxima Alemanno, sed vix digna memoratu editio Ioannis Eichelii est (Helmstadii a. 1654.), verbosis onerata annotationibus. Alemanni editionem integram in suam transtulit Maltretus, textus Graeci vitiis plurimis sublatis duorum ope codicum, Segueriani et Mediolanensis, de quibus dixit in prae-

*) Conf. Holstenii epist. ad Elzevir. p. 263. ed. Boisson.

fatione p. V. Maltreti editionem brevibus auctam annotationibus repetivit I. Conradus Orellius, Lipsiae a. 1827. insertis famosis de Theodorae libidine locis, qui a prioribus editoribus suppressi ex codice Vaticano editi sunt in Menagianis vol. 3. p. 255. et seqq. Ego eorundem usus sum apographo Holsteniano.

Reiskii in Historiam arcanam emendationes, mense Februario a. 1751. perscriptas, quae multa utilia continent, de margine exemplaris Alemanniani, quod post mortem Reiskii in bibliothecam regiam Havniensem est illatum, meos in usus descripsit O. D. Blochius.

Libros sex de Aedificiis Iustiniani ex codice et vitioso admodum et lacunoso Conradi Peutingeri primum edidit Hervagius Basileae a. 1531. curante Beato Rhenano, post Hervagium Historiarum libris octo adiunxit Davides Hoeschelius, libris adhibitis duobus, altero Friderici Lindenbrogii, editioni Basileensi simillimo, altero ab Carolo Labbaeo ex veteri codice transscripto, quem licet longe integriorem editione Basileensi fuisse appareat, tamen ipse quoque omni vitiorum genere inquinatus locisque plurimis est defectus: longe emendatius Maltretus, duorum quidem ille, sed parum accurate usus codicum lectionibus, Vaticani et, quem Tolosanum propter rationem in praefatione ab se expositam vocavit, Segueriani. Ego quum idoneis ad hos libros pertractandos codicum praesidiis essem destitutus, Maltreti secutus sum editionem, levioribus quibusdam vitiis correctis, raro Hoeschelianam memoravi. Brevis horum librorum epitome exstat in codice regio Parisino 1941. cuius passim ab me mentio facta est in annotatione litera C designati.

Indices Latinos ab homine confectos verborum non parco ex editione Maltreti repeti numerosque paginarum ad nostram editionem accommodari curavit librarius.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ.

ARGUMENTUM

HISTORIAE ARCANAE.

EX EUAGRIO 4, 30.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἦν μὲν χρημάτων ἄπληστος καὶ τῶν ἀλλοτρίων οὕτως ἐκτόπως ἐραστὴς, ὡς καὶ τὸ ὑπήκοον ἅπαν χρυσίου πιπράσκειν τοῖς τε τὰς ἀρχὰς ἐπιτροπεύουσι τοῖς τε τοὺς φόρους ἐκλέγουσι καὶ τοῖς ὅσοι ἀπ' οὐδεμιᾶς αἰτίας ῥάπτειν ἐπιβουλὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐθέλουσι. πολλοὺς δὲ καὶ ἀναρίθμους τῶν τὰ πολλὰ κεκτημένων προφάσεις ἀπροφασίστους ἐπιχρώσας τὰς οὐσίας ἁπάσας ἐζημίωσεν. ἦν δὲ καὶ γυνὴ ἑταιριζομένη ἐποφθαλμίσασά τῳ ὁμιλίαν τινὰ ἢ μῖξιν ἀνέπλασεν, εὐθὺς ἅπαντα φροῦδα τὰ τῶν νόμων καθίστατο, καὶ τὸν Ἰουστινιανὸν προσεταιρισαμένη τοῦ ἀτόπου κέρδους ὅλον τὸν πλοῦτον συκοφαντηθέντος οἴκοι μετεσκευάσατο. καὶ ἀφειδὴς δὲ χρημάτων ὑπῆρχεν, ὥστε καὶ πολλοὺς ἁγίους καὶ ἑκασταχοῦ ναοὺς μεγαλοπρεπεῖς ἀναστῆσαι, ἄλλους τε εὐαγεῖς οἴκους εἰς ἐπιμέλειαν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἀώρων τε καὶ ἐξώρων καὶ τῶν ὑπὸ νοσημάτων ποικίλων

In Iustiniano tam inexplebilis fuit pecuniae cupiditas et tam turpis atque adeo absurda rerum alienarum appetitio, ut omnia subiectorum bona his, qui magistratus administrabant, qui tributa colligebant, qui nulla de causa insidias hominibus struere volebant, ob auri amorem vendiderit. Complures, immo vero innumerabiles, qui multa bona possidebant, causa falsa commentitiaque conficta omnibus fortunis mulctavit. Quod si quae meretrix oculos cupiditatis ad alicuius bona adiiciens, consuetudinem se ullam cum eo, vel coniunctionem habuisse simularet, statim omnia iura ac leges, modo Iustinianum turpis lucri socium constitueret, eius causa eversae iacuerunt, facultatesque omnes illius, qui falso in crimen adductus erat, fuerunt in eius domum translatae. Erat porro tam largus in pecunia eroganda, uti multa et magnifica templa in diversis locis extrueret, magnamque seorsum colligeret a suis pecuniarum

ἐνοχλουμένων συντάξεις τε μεγάλας ἀποκληρῶσαι, ὅθεν δέοι ταῦτα γίνεσθαι, πρᾶξαί τε καὶ ἄλλα μυρία εὐσεβῆ καὶ θεῷ ἀρέσκοντα, εἴπερ ἐξ οἰκείων δρῷεν οἱ τούτων ἐργάται καὶ καθαρὰς τὰς σφῶν πράξεις καρποφοροῖεν.

Ibidem 32.

Εἰπεῖν δὲ δεῖ καὶ ἕτερον τῶν Ἰουστινιανοῦ πᾶσαν θηριώδη γνώμην ἐκβαῖνον, εἴτε δὲ φύσεως ἁμαρτίᾳ εἴτε δειλίας τε καὶ φόβων ἔγγονον, οὐκ ἔχω λέγειν, ἐκ τῆς δημώδους στάσεως τοῦ νίκα τὴν ἀρχὴν ἕλκον. ἐδόκει γὰρ θατέρῳ τῶν μερῶν, τῶν κυανέων φημὶ, ἀτεχνῶς προσκεκλίσθαι ἐς τοσοῦτον ὥστε καὶ μιαιφονίας αὐτοὺς ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ καὶ ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἐργάζεσθαι τῶν ἀπ᾽ ἐναντίας, καὶ μὴ μόνον ποινὰς μὴ δεδιέναι, ἀλλὰ καὶ γερῶν ἀξιοῦσθαι, ὡς πολλοὺς ἀνδροφόνους ἐντεῦθεν γενέσθαι. ἐξῆν δὲ αὐτοῖς καὶ τοῖς οἴκοις ἐπιέναι, καὶ τὰ ἐναποκείμενα κειμήλια ληίζεσθαι, καὶ τοῖς ἀνθρώποις τὰς σφῶν πιπράσκειν σωτηρίας. καὶ ἤν τις τῶν ἀρχόντων εἴργειν ἐπειράθη, περὶ τὴν σωτηρίαν ἐκινδύνευεν. ὅθεν ἀμέλει εἷς τις τὴν ἑῴαν ἐπιτροπεύων ἀρχὴν, ἐπεὶ ἐνίους τῶν νεωτεριζόντων νεύροις ἐσωφρόνισεν, ἀνὰ τὸ μεσαίτατον τῆς πόλεως νεύροις ᾐκίσθη τε καὶ περιηνέχθη. Καλλίνικος δὲ τῶν Κιλίκων ἡγούμενος δύο ἀνδροφόνω Κίλικε, Παῦλον καὶ Φαυστῖνον, ἐπελθόντε οἱ καὶ διαχρήσασθαι βουλο-

vim, unde ista perficerentur, quae sane pia Deoque accepta essent, si modo vel ille, vel alii qui talia moliuntur, de suis ipsorum bonis efficienda curarent, suaeque vitae actiones vacuas a sceleris labe tanquam hostiam Deo offerrent.

Ibidem 32.

De alio item Iustiniani facto mihi dicendum est, quod quidem sive ex naturae vitio, sive ex formidine et timore ortum sit, non habeo dicere; eius tamen generis fuit, ut omnem belluinam immanitatem longe superaret. Duxit autem initium ab ea seditione populari, quam Nica, hoc est Vince, vocant. Placuit Iustiniano ita vehementer in alteram factionem eorum qui Veneti dicuntur, animo propendere, ut impune possent ipso meridie in media civitate adversarios trucidare, et non modo non poenas metuerent, verum etiam dignarentur honoribus: adeo ut inde multi homicidae existerent. Licebat autem illis in aedes alienas irrumpere, thesauros diripere in illis reconditos, hominibus suam ipsorum salutem ac vitam divendere: et si quis Magistratus illos cohibere moliretur, suo ipsius capiti creavit periculum. Unde certe vir quidam qui gessit in Oriente Magistratum, quoniam nonnullos eorum qui rebus novis studebant, nervis coërcere voluit, quo modestiores efficerentur, per mediam urbem circumductus fuit, nervisque graviter caesus. Callinicus porro Praefectus Ciliciae, cum duo Cilices, Paulus et Faustinus, homi-

μένω, ἐπεὶ ταῖς ἐκ νόμων ποιναῖς ὑπέθηκεν, ἀνεσκολοπίσθη, ποινὴν ὑπὲρ ὀρθῆς συνέσεως καὶ τῶν νόμων ταύτην καταλαβών. ἐντεῦθεν οἱ θατέρου μέρους τὰ οἰκία πεφευγότες, καὶ πρὸς οὐδενὸς ἀνθρώπων δεξιούμενοι, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄγη πάντοθεν ἐλαυνόμενοι, τοῖς ὁδοιποροῦσιν ἐφήδρευον, λωποδυσίας τε καὶ μιαιφονίας ἐργαζόμενοι καὶ πάντα πλήρη θανάτων ἀώρων, λεηλασίας τε καὶ τῶν λοιπῶν ἀτοπημάτων εἶναι. ἔστιν δὲ οὗ πρὸς τὰ ἐναντία μεταχωρήσας καὶ αὐτοὺς διεχρήσατο, τοῖς νόμοις ἐκδοὺς, οὓς ἀφῆκεν ἀνὰ τὰ ἄστη ἀνοσιουργεῖν βαρβάροις ἴσα. καὶ τὰ μὲν περὶ τούτων λεπτομερῶς λέγειν κρεῖττον καὶ λόγου καὶ χρόνου. ἀπόχρη δὲ ταῦτα τεκμηριῶσαι καὶ τὰ ἐπίλοιπα.

EX IOANNE ZONARA.

Ἄρξαντος Ἰουστινιανοῦ οὐκ εἰς μοναρχίαν ἡ βασιλεία κατέστη, ἀλλ' εἰς διπλοῦν τὸ κράτος μεμέριστο. οὐδὲν γὰρ ἧττον τοῦ κρατοῦντος, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, ἡ κοινωνὸς αὐτῷ τοῦ βίου δεδύνητο. ἦν δὲ οὗτος ὁ βασιλεὺς ῥᾷστος μὲν πρὸς ἔντευξιν καὶ ἀναπεπταμένας εἶχε τὰς ἀκοὰς πρὸς διαβολὰς, ὀξὺς δὲ πρὸς ἄμυναν, ἀφειδὴς πρὸς χρημάτων ἐξάντλησιν, καὶ πρὸς συλλογὴν αὐτῶν ἀφειδέστερος. τὰ μὲν γὰρ ἀνήλισκε πρὸς οἰκοδομὰς, τὰ δὲ ἵν' αὐτῷ κατορθοῖντο ὅσα οἱ ἐτύγχανε πρὸς βουλῆς, τὰ δὲ

3. οἰκία] οἰκεῖα P.

cida uterque in eum impetum facerent, occidereque in animo haberent, quoniam poena ex legibus constituta eos mulctavit, in crucem actus est, hocque supplicio pro recta conscientia et legum observatione affectus. Inde factum est, ut qui alterius erant factionis cum a domiciliis suis fugissent, et a nemine usquam exciperentur hospitio, sed velut scelera ubique exagitarentur, tendere insidias viatoribus, compilare, caedes facere coeperint, usque eo ut omnia loca nece immatura, direptione, et reliquis id genus maleficiis redundarent. Interdum animo in contrariam sententiam mutato, eius generis homines interfecit, legumque permisit potestati etiam eos quos ante passus fuisset more Barbarorum in civitatibus impia scelera consciscere. Sed ad ista singillatim persequenda mihi nec tempus suppetit nec facultas dicendi. Atque ea, quae diximus, satis esse poterunt ad coniecturam de reliquis eius facinoribus faciendam.

EX IOANNE ZONARA.

Iustiniano principatum adepto, non unius, sed duorum potestas fuit, cum uxor eius non minus ipso, ac potius plus posset. Fuit hic Imperator aditu facilis, ad poenam irrogandam aeque promptus atque ad crimina audienda; pecuniam et temere profudit, et per fas ac nefas comparavit; aliam in aedificia, aliam ad exequenda consilia sua, aliam in

εἰς πολέμους καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἀνθισταμένους ταῖς αὐτοῦ θελήσεσιν ἔριδας. ὅθεν ἀεὶ χρημάτων δεόμενος, ἐξελέγετο ταῦτα ἐκ τρόπων οὐκ εὐαγῶν, καὶ χάριτας ᾔδει τοῖς προφάσεις αὐτῷ τοῦ ἀργυρολογεῖν ἐφευρίσκουσι. καὶ οὐχ ὁ μὲν οὕτω διέκειτο, ἡ δὲ βασιλὶς ἠλαττοῦτο κατά τι τοῦ αὐτοκράτορος ἢ πρὸς ἐξουσίαν, ἢ πρὸς χρημάτων κτῆσιν ἐκ τρόπου παντός. ἐδύνατο γὰρ πολλῷ τῷ μέσῳ τοῦ ξυνευνέτου ἐπέκεινα. ἦν δὲ καὶ ποριμωτάτη πρὸς εὕρεσιν καινοτέρων καὶ πολυτρόπων ἐπινοιῶν. ἐντεῦθεν τοῖς ὑπηκόοις διχόθεν αἱ συμφοραί· οἵ τε γὰρ ἐτήσιοι δασμοὶ ἐπὶ μεῖζον ἐξήροντο καὶ καινοὶ προσεπινενόηντο, καὶ οἱ μὲν ὡς μὴ περὶ τὴν εἰς τὸ θεῖον δόξαν ὀρθῶς διακείμενοι, οἱ δὲ ὡς ἀκολάστως βιοῦντες ἢ ἀσελγῶς ἐκολάζοντο καὶ τὰς περιουσίας ἀφῄρηντο, οἱ δὲ διὰ τὰς πρὸς ἀλλήλους διαφορὰς, καὶ ἄλλοι ἐξ ἄλλων τρόπων καὶ ἕτεροι ἐξ ἑτέρων. πάντας γὰρ ἀπαριθμεῖν μακρᾶς ἂν δέοιτο ξυγγραφῆς.

rem bellicam, et contentiones eorum, qui voluntati ipsius adversabantur, insumendo. Ita factum, ut cum pecunia semper egeret, eam rationibus parum honestis compararet, ac gratiam haberet iis, qui colligendi argenti vias ostenderent. Neque vero ille sic affectus erat; Imperatrix vero illi sive licentia, sive quovis modo faciendae pecuniae solertia cedebat. Sed et maritum longo intervallo potentia superabat, et novos, eosque varios quaestus ingeniosissime reperiebat. Hinc subditi gemino onere premebantur. Nam et annua tributa exaggerebantur, et nova excogitabantur. Alii, ut perperam de religione sentientes mulctabantur: alii ut immodeste et petulanter viventes opibus privabantur: alii ob contentiones inter sese: alii denique aliis de causis; quae omnes breviter recenseri nequeunt.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΑΝΕΚΔΟΤΑ P 1

PROCOPII ANECDOTA.

ARGUMENTUM.

EX EDITIONE MALTRETI.

Antoninae genus et educatio. Belisario nupta dedit se adulteriis. Caede Silverii Papae Theodoram Aug. sibi conciliat. Eius flagitia cum Theodosio adolescente. Deprehenditur a Belisario: in delatores saevit: Photium filium suum insidiis petit. Theodosius fit Ephesi monachus. (Cap. 1.) *Belisarius adversus Chosroem mittitur. Photium privignum suum hortatur ad necem Theodosii, ad Antoninam reversi. Res Orientis, et in his culpa Belisarii. Ex epistola Theodorae Aug. ansam Chosroes carpendi Romanos arripit.* (2.) *Antoninam Belisarius in custodiam dat. Theodosius Antoninae amasius in templum confugit. Belisarius Byzantium revocatur. Photius Theodosium in vincla coniicit. Theodora in amicos Belisarii saevit: Theodosium Senatorem ad praesepium damnat: Antoninae Theodosium amasium reddit: Photium habet in carcere: asylum violat. Elabitur Photius monitu Zachariae prophetae in somnis visi. Fit monachus.* (3.) *Ob prolatam temere vocem, aegrotante Iustiniano, Buzes in carcerem subterraneum coniicitur. Exauctoratur Belisarius. Indigna passum, tandem Theodora Antoninae condonat. Ioannina Belisarii filia Anastasio spondetur. Altera Belisarii in Italiam expeditio, infelix. Fortuna nihil aliud nisi divina providentia.* (4.) *Avaritia Belisarii in Italia: ab eo Ioannes se abalienat. Italiam Belisarius afflictam relinquit. Nuptiarum conciliatrix turpissima. Belisarius uxorius. Sergii perfidia ac crudelitas in Legatos. Solomon Pegasium, a quo pie monebatur, occidit: ab Imperatore absolutus, a Deo plectitur.* (5.) *Iustini senioris genus et patria. Cum esset Praetorianus, mortem evasit, Ioanne in somnis monito, ne illum occideret. Praetorianis ab Anastasio praeficitur. Fit Imperator, quamvis analphabetus. Nova subscribendi ars. Lupicina Iustini uxor. Iustiniani ingenium. Auctor caedis Amantii ac Vitaliani.* (6.) *Factionum Circi licentia egregie describitur. Novitas in cultu corporis. Latrocinia ac caedes. Exarmatae Leges. Libido vaga. Uxoris mira in maritum fides. Iustiniani reprehensio.* (7.) *Iustinianus asino similis. Aerarium exhaurit: insanas moles in mari substruit: pecuniae quaerendae viam init iniustam: forma corporis Domitianum refert. De statua Domitiani narratio parum hactenus nota. Iustiniani mores, sane pessimi.* (8.) *Theodorae genus obscurissimum: turpissima educatio: infamis corporis quaestus. Amasia Iustiniani. Theodotus Cucurbitinus*

iniquissime habitus. Uxor Iustini non sinit Iustiniano nubere Theodoram. Iustini lege Senatoribus connubia cum scenicis ac meretricibus permissa. Quo die ad Imperium accitus Iustinianus. (9.) *Auctoris iudicium de Iustiniani matrimonio cum Theodora. Quae forma corporis Theodorae. Eius consensio cum Iustiniano.* (10.) *Iustinianus nihil non mutat, ut nomen suum propaget, illud rebus multis indendo. Pecuniam profundit: sua prodigentia Barbaros allicit. Avaritiae causa Haereticos exagitat. Montanistarum horrenda desperatio. Samaritani ad Christum conversi, maximam partem ad Manichaeos et Polytheos deficiunt. Rustici Samaritani cum suo Rege caesi. Persequitur Iustinianus Gentiles, turpes puerorum amatores, et Astrologos.* (11.) *Insignis fraus in Zenonem, in alios Senatores, et in Ioannem Edessenum. Iustinianus ac Theodora Daemones habiti. Iustinianus a Daemone fertur genitus: visus sine capite ambulare. Mira Monachi visio. Iustinianus non cibo, non somno, sed Veneri deditus. Rem cum Lemuribus habet Theodora. Eius somnium.* (12.) *Iustiniani lenitas affectata: ira in supplices: favor impensus sacerdotibus: qualis pietas: consensio cum Theodora: levitas. Triboniani assentatio. Iustiniani amor et odium: avaritia: pretio fixae et refixae leges. Quinam illi carissimi. Eius perfidia. Ieiunia.* (13.) *Iustiniani barbaries. Iniqua iudicia. Nihil Senatui nisi nomen relictum. Pondera librae Themidis, aurum. Referendarii munus. Praetoriani extorquent iudicia. Leo Cilix auctor vendendi iuris.* (14.) *Theodorae crudelitas: cura corporis: fastus: pedum oscula: calumniae: saevitia: ignominiosa iniuria in Patricium: secessus in Heraeum.* (15.) *Theodora Amalasunthae parat exitium. Ad id Petrum inducit. Prisco insidiatur. Areobindum famulum pessime habet. Basianum crudelissime necat. Exagitat Diogenem. Theodorum torquet.* (16.) *Theodora in crucem agit Praefectum, quod Venetum damnarit. Meretrices ad meliorem frugem adigit. Nobiles feminas vexat. Ioannem filium suum nothum occidit. Mulieribus adulteris patrocinatur. Episcopos et Magistratus creat. Matrimonia nobilium curat. Saturnino meretricem despondet, et querentem illum, ceu puerum, flagro excipit. Acta in Ioannem Cappadocem.* (17.) *Clades a Iustiniano Orbi illatae. Africana calamitas. Belisarius male ex Africa revocatus. Italiae clades. Fines Imperii Gotthici. Incursiones Barbarorum in Europam. Saracenorum ac Persarum irruptiones. Iustinianus bellorum auctor. Praepostere Theologus. Strages civiles. Inundationes fluminum. Terrae motus. Pestilentia.* (18.) *Somnium de Iustiniani avaritia. Relictas ab Imp. Anastasio opes profundit. Subditos expilat: in Barbaros prodigus.* (19.) *Praefectus Vaenalitiis. Instituta monopolia. Praetor plebis et Quaesitor nove creati. Deformata Quaestura. Triboniano succedit Iunilus: huic Constantinus. Utriusque mores.* (20.) *Aërium tributum. Rapacitas Praefectorum Praet. Phocae et Bessi integritas. Praefecturae locatae pretio. Lex de Praefecturis gratis dandis. Magistratus conductitii. Scelerati Reip. praefecti. Barbaris data grassandi copia.* (21.) *Ioanni Cappadoci Praefecto Praetorio subrogatur Theodotus: huic Petrus Barsames. Eius scelera. Collector. Frumenti putridi distributio. Petrus Theodorae carissimus ob Magiae peritiam. Iustiniani levitas. Petrus aerario praeficitur. Nummus aureus diminutus.* (22.) *Sublata vectigalium condonatio. De Annona, Impositione, ac Descriptione. Barbarorum Byzantii agentium multitudo.* (23.) *Vexati milites. Triplex eorum ordo. Quam inique a Logothetis habiti. Milites limitanei. Scholarii. Supernumerarii. Domestici et Protectores. Quinquennale donativum sublatum.* (24.) *Vexati institores. Nummularii. Sericarii. Serici pretium.* (25.) *Iacent Causidici: Medici et liberalium disciplinarum magistri. Sublata spectacula: sublati Consules. Pauperum vexatio. Romae Praetorianis relictum a Theodorico stipendium, itemque frumentum pauperibus D. Petri. Haec*

Alexander Forficula resecat. Avertit Hephaestus assignatam a Diocletiano pauperibus Alexandrinis annonam. (26.) *Rhodo Alexandriae Praefectus Pauli eiusdem urbis Antistitis impulsu et Iustiniani iussu Psoem Diaconum necat. Sententia Vigilii Papae Paulus deiicitur solio. Iustinianus Rhodonem, Theodora Arsenium capite plectunt. Vigilii constantia. Faustinus Samarita reus ab Imp. absolvitur.* (27.) *Priscus Emesenus falsarius. Praescriptio centenaria Ecclesiis data. Longinus Prisci fraudem deprehendit. Hebraeos vexat Iustinianus.* (28.) *Iustiniani dissimulatio rixam gravissimam parit. Eudaemonis et Euphratae haereditates occupat. Lex de haeredibus Senatorum. Iniqua Iustiniani sententia. Praesente illectus pecunia nec Venetis favet.* (29.) *Quae olim ratio cursus publici. Sublati a Iustiniano Veredarii plurimis in locis, et Exploratores. Eius ridiculum. Salutandi Imperatoris et Augustae mos. Regiae frequentia.* (30.)

V 279 A 1 Ὅσα μὲν οὖν Ῥωμαίων τῷ γένει ἔν τε πολέμοις ἄχρι δεῦρο ξυνηνέχθη γενέσθαι, τῇδέ μοι δεδιήγηται, ᾗπερ δυνατὸν ἐγεγόνει τῶν πράξεων τὰς δηλώσεις ἁπάσας ἐπὶ καιρῶν τε καὶ χωρίων ἐπιτηδείων ἁρμοσαμένῳ· τὰ δὲ ἐνθένδε οὐκ ἔτι μοι τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ξυγκείσεται, ἐπεὶ ἐνταῦθα γεγράψεται πάντα, ὁπόσα δὴ τετύχηκε γενέσθαι πανταχόθι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. αἴτιον δὲ, ὅτι δὴ οὐχ οἷόν τε ἦν περιόντων ἔτι τῶν αὐτὰ εἰργασμένων ὅτῳ
P 2 δεῖ ἀναγράφεσθαι τρόπῳ. οὔτε γὰρ διαλαθεῖν πλήθη κατασκόπων οἷόν τε ἦν οὔτε φωραθέντα μὴ ἀπολωλέναι θανάτῳ οἰκτίστῳ· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τῶν συγγενῶν τοῖς γε οἰκειοτάτοις τὸ θαρρεῖν εἶχον. ἀλλὰ καὶ πολλῶν τῶν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις εἰρημένων ἀποκρύψασθαι τὰς αἰτίας ἠναγκάσθην. τὰ τότε δ' οὖν τέως ἄρρητα μείναντα καὶ τῶν ἔμπροσθεν δεδηλωμένων ἐνταῦθά μοι τοῦ λόγου τὰς αἰτίας σημῆναι δεήσει. ἀλλά μοι εἰς ἀγώνισιν

4. ἐνθένδε Alem. Vulgo ἐνθάδε. 7. ὅτι δὴ] δὴ om. P. 8. δεῖ] δὴ A (i. e. editio Lugdunensis Alemanni). *ibid.* πλήθη κατασκόπων — προγεγενημένων (p. 11, 18.)] „Exordium parte maxima mutilum in editione Lugdunensi hic damus integrum ex MS. cod. Mediolanensi." Malt. πλ * οἱόντε ἦν, οὔτε φωραθέντων μὴ ἀπολωλέναι θανάτῳ οἰκτίστῳ. ὁ * συγγενῶν τοὶς γε οἰκειοτάτοις τὸ θαῤῥεῖν εἶχον. * ἀλλὰ καὶ πολλῶν τῶν ἐν * εἰρημένων ἀποκρύψασθαι τὰς αἰτίας ἠναγκάσθην. τότε δ' οὖν * καὶ τῶν ἔμπροσθεν δεδηλωμένων ἐντ * ἀλλά μοι ἐς ἀγώνισιν ἑτέραν ἰόντι * θεοδώρᾳ βεβιωμένων, βα * ξυμβαίνει, ὅτι δή μοι τὰ * φανησόμενα τοῖς ὄπι * παλαιοτέραν τὴν ἀκοη * * εὔπορος ὑπὸ ἀμαθίας ἢ ἐς τῶν ο γεγενημένων A. 12. ἠναγκάσθην] ἠναγκάσμην apogr. Holst. 13. ἄρρητα apogr. Holst. ἀπόῤῥητα P.

Romanae genti quae ad hanc ferme diem in bellicis expeditionibus accidere, ita plane narravi, ut rerum gestarum eventus suis quique temporibus ac locis, quoad eius fieri potuit, disponerentur. Nunc reliqua haud libet simili ratione distinguere, cum in hunc locum coniicere sit animus quae sparsim in ditione Romana contigere. Huiusce vero consilii eam habeo causam, quod illa scribere qua maxime ratione oportuisset, nequaquam expedire tum mihi videbatur, cum etiamnum superstites forent, qui ea perpetrassent. Certe latere ipse diutius non potuissem exploratores passim dispositos; neque supplicio crudelissimo non interire, si deprehensus fuissem: quando nec sanguine propinquis fidere tuto poteram. Quin et multorum, quae in superioribus libris memoriae prodidi, silere causas coactus sum. Quare meum erit officium in hac parte hi-

ἑτέραν ἰόντι χαλεπήν τινα καὶ δεινῶς ἄμαχον τῶν Ἰουστινιανῷ τε καὶ Θεοδώρᾳ βεβιωμένων βαμβαίνειν τε καὶ ἀναποδίζειν ἐπὶ πλεῖστον ἐκεῖνο διαριθμουμένῳ ξυμβαίνει, ὅτι δή μοι ταῦτα ἐν τῷ B
παρόντι γεγράψεται τὰ μήτε πιστὰ μήτε εἰκότα φανησόμενα τοῖς A 2
ὄπισθεν γενησομένοις, ἄλλως τε ὁπηνίκα ἐπὶ μέγα ῥεύσας ὁ χρόνος παλαιοτέραν τὴν ἀκοὴν ἀπεργάσεται, δέδοικα μὴ καὶ μυθο- V 280
λογίας ἀποίσομαι δόξαν κἂν τοῖς τραγῳδοδιδασκάλοις τετάξομαι. ἐκείνῳ μέντοι τὸ θαρρεῖν ἔχων οὐκ ἀποδειλιάσω τὸν ὄγκον τοῦ ἔργου, ὥς μοι οὐκ ἀμαρτύρητος ὁ λόγος ἐστίν. οἱ γὰρ νῦν ἄνθρωποι δαημονέστατοι μάρτυρες τῶν πράξεων ὄντες ἀξιόχρεῳ παράπομποι ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον τῆς ὑπὲρ αὐτῶν πίστεως ἔσονται. καίτοι με καὶ ἄλλο τι ἐς λόγον τόνδε ὀργῶντα πολλάκις ἐπὶ C
πλεῖστον ἀνεχαίτισε χρόνον. ἐδόξασα γὰρ τοῖς ἐς τὸ ἔπειτα γενησομένοις ἀξύμφορον ἔσεσθαι τοῦτό γε, ἐπεὶ τῶν ἔργων τὰ πονηρότατα μάλιστα ξυνοίσει ἄγνωστα χρόνῳ τῷ ὑστέρῳ εἶναι, ἢ τοῖς τυράννοις ἐς ἀκοὴν ἥκοντα ζηλωτὰ γίνεσθαι. τῶν γὰρ κρατούντων ἀεὶ τοῖς πλείστοις εὔπορος ὑπὸ ἀμαθίας ἡ ἐς τῶν προγεγενημένων τὰ κακὰ μίμησις, καὶ πρὸς τὰ ἡμαρτημένα τοῖς παλαιοτέροις ῥᾷόν τε καὶ ἀπονώτερον ἐς ἀεὶ τρέπονται. ἀλλά με ὕστερον ἐς τῶνδε τῶν ἔργων τὴν ἱστορίαν τοῦτο ἤνεγκεν, ὅτι δὴ τοῖς ἐς τὸ ἔπειτα τυραννήσουσιν ἔνδηλον ἔσται ὥς μάλιστα μὲν

6. ἀπεργάσεται] ἀπεργάζεται apogr. Holst. 7. τραγῳδοδιδασκάλοις] Legebatur τραγῳδιδασκάλοις. *ibid.* τετάξομαι] τετάξωμαι apogr. Holst. 13. ἐδόξασα] ἐδόξαζον apogr. Holst. 14. ἀξύμφορον apogr. Holst. ἀσύμφορον P. 21. ὡς Alem. Vulgo ᾧ.

storiae, cum res silentio suppressas hactenus, tum earum, quae prius vulgatae sunt, causas edere. Sed aliud, molestum sane et difficillimum, repugnat; nimirum Iustiniani vita ac Theodorae, ad quam animum appellens, tremo, longissimeque retrahor hac cogitatione, ea me iam scripturum, quae nec fide digna, nec verisimilia posteris videbuntur. Ac maxime cum harum rerum historiae longinquus temporis lapsus magnam vetustatem attulerit, vereor ne famam fabulatoris tum referam, et cum recitatoribus tragoediarum annumerer. At rursus me illud confirmat vetatque absterreri gravitate materiae, quod nonnisi testata narro. Nam qui hodie vivunt, certissimi actorum testes, satis habent auctoritatis, ut fidem, quam illa habent, in consequens aevum producant. Quanquam et quiddam aliud me ad haec literis mandanda saepe impulsum diutissime repressit. Ea nempe haud in rem fore posteritati censebam: cum multo magis expediat futuro tempore ignorari improbissime facta, quam, ubi ad tyrannorum aures pervenerint, imitanda illis videri. Eorum enim, qui rerum potiuntur, plerisque expedita semper via est ad sequenda stulte maiorum vitia: atque illi facilius promptiusque ad prava priscorum facinora dilabi solent. Me vero ad eas res historia prodendas in-

D καὶ τὴν τίσιν αὐτοὺς τῶν ἁμαρτανομένων περιελθεῖν οὐκ ἀπεικὸς εἴη, ὅπερ καὶ τοῖσδε τοῖς ἀνθρώποις ξυνηνέχθη παθεῖν· ἔπειτα δὲ καὶ ἀνάγραπτοι αὐτῶν αἱ πράξεις καὶ οἱ τρόποι ἐς ἀεὶ ἔσονται, ἀπ᾽ αὐτοῦ τε ἴσως ὀκνηρότερον παρανομήσουσιν. τίς γὰρ ἂν τὸν Σεμιράμιδος ἀκόλαστον βίον ἢ τὴν Σαρδαναπάλλου καὶ Νέρωνος μανίαν τῶν ἐπιγενομένων ἀνθρώπων ἔγνω, εἰ μὴ τοῖς τότε γεγραφόσι τὰ μνημεῖα ταῦτ᾽ ἐλέλειπτο; ἄλλως τε καὶ τοῖς τὰ ὅμοια πεισομένοις, ἂν οὕτω τύχοι, πρὸς τῶν τυράννων οὐκ ἀκερδὴς αὕτη παντάπασιν ἡ ἀκοὴ ἔσται. παραμυθεῖσθαι γὰρ οἱ δυστυχοῦντες εἰώθασι τῷ μὴ μόνοις σφίσι τὰ δεινὰ ξυμπεσεῖν. διά τοι ταῦτα πρῶτα μὲν ὅσα Βελισαρίῳ μοχθηρὰ εἴργασται ἐρῶν ἔρχομαι· ὕστερον δὲ καὶ ὅσα Ἰουστινιανῷ καὶ Θεοδώρᾳ μοχθηρὰ εἴργασται ἐγὼ δηλώσω.

P 3 α΄. Ἦν τῷ Βελισαρίῳ γυνή, ἧς δὴ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐμνήσθην, πάππου μὲν καὶ πατρὸς ἡνιόχων, ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ Θεσσαλονίκῃ τὸ ἔργον τοῦτο ἐνδειξαμένων, μητρὸς

1. αὐτοὺς τῶν Alem. αὐτῶν A. τῶν P. 5. τὸν Σεμ. A. τὸν om. P. ibid. Σαρδαναπάλλου] Vulgo Σαρδαναπάλου. 6. ἀνθρώπων ἔγνω, εἰ μὴ] ἀνθρώπων * μὴ A. 7. καὶ τοῖς — πεισομένοις] καὶ * μένοις A. ibid. ταῦτ᾽] ταῦτα apogr. Holst. 9. παντάπασιν — λόγοις ἐρρήθη (p. 13, 15.)] πάντα * παραμυθεῖσθαι γὰρ οἱ δυστυχοῦντες εἰώθασι, τῷ μὴ μόνοις * τεὶν. διάτοι ταῦτα πρῶτα μὲν ὅσα βελισσαρίῳ μοχθηρὰ * ὕστερον δὲ καὶ ὅσα ἰουστινιανῷ καὶ θεοθώρᾳ μοχθηρὰ εἴργασται, ἐγὼ * δὴ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις, ἐμνήσθην πάππου * λονίκη τὸ ἔργον τοῦτο ἐνδειξαμένων. * τη τὰ πρότερα μᾶλλον τινὰ βιώσασα * ῡοις πολλὰ ὡμιληκυῖα καὶ * σαρίῳ γυνὴ γέγονε. μήτηρ ἤδη * * εἶναι. ξυγκαλύπτειν * * λόγος ἐῤῥήθη A. 12. ἐρῶν apogr. Holst. ἐρεῖν P.

duxit, quod qui tyrannidem in posterum exercebunt, facile sibi horum hominum exemplo persuadere poterunt, quae ipsos etiam malefactorum maneat animadversio. Deinde fortasse veriti ne vita moresque sui aeternae posterorum memoriae tradantur, haud ita ad peccandum praecipites erunt. Quotus enim quisque hominum, qui deinde vixerunt, perditam Semiramidis vitam, vel Sardanapali aut Neronis dementiam nosset, nisi haec historiis commendata fuissent? In primis, si qui forte iis, quae hic narrantur, similia a tyrannis olim patientur, illis non omnino inutile erit ista audire. Solent enim miseri eo se consolari, quod non soli sint, quibus acciderint calamitates. Quamobrem primo quidem quae Belisario flagitiose commissa, deinde quae Iustinianus ac Theodora scelerate gesserunt, ego narrabo.

1. Belisarii coniux, de qua feci in superioribus libris mentionem, avum quidem et patrem aurigas habuit, hanc artem Byzantii ac Thessalonicae professos, matrem vero ex earum numero, quae in thymele

δὲ τῶν τινος ἐν θυμέλῃ πεπορνευμένων. αὕτη τὰ πρότερα μάχλον τινὰ βιώσασα βίον καὶ τὸν τρόπον ἐξερρωγυῖα, φαρμακεῦσί τε πατρῴοις πολλὰ ὡμιληκυῖα, καὶ τὴν μάθησιν τῶν οἱ ἀναγκαίων ποιησαμένη, ἐγγυητὴ ὕστερον Βελισαρίῳ γυνὴ γέγονε, μήτηρ ἤδη παίδων γενομένη πολλῶν. εὐθὺς μὲν οὖν ἠξίου μοιχεύτρια τὸ ἐξ ἀρχῆς εἶναι, ξυγκαλύπτειν μέντοι τοὔργον τοῦτο ἐν σπουδῇ εἶχεν, ἐγκαταδυομένη τοῖς οἰκείοις ἐπιτηδεύμασιν, οὐδέ B *τι πρὸς τοῦ ξυνοικοῦντος δειμαίνουσα δέος (οὔτε γὰρ αἰδῶ τινα ἔργου ὁτουοῦν ἔλαβε πώποτε καὶ τὸν ἄνδρα μαγγανείαις πολλαῖς κατείληφεν), ἀλλὰ τὴν ἐκ τῆς βασιλίδος ὑποπτεύουσα τίσιν. λίαν γὰρ ἐς αὐτὴν ἡ Θεοδώρα ἠγριαίνετό τε καὶ ἐσεσήρει. ἐπεὶ δὲ αὐτὴν ἐν τοῖς οἱ ἀναγκαιοτάτοις ὑπουργήσασα χειροήθη πεποίηται, πρῶτα μὲν Σιλβέριον διαχρησαμένη τρόπῳ ᾧπερ ἐν τοῖς ὄπισθεν λόγοις εἰρήσεται, ὕστερον δὲ Ἰωάννην κατεργασαμένη τὸν Καππαδόκην, ὥσπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐρρήθη, ἐνταῦθα δὴ ἀδεέστερόν τε καὶ οὐκ ἔτι ἀποκρυπτομένη ἅπαντα ἐξαμαρτάνειν οὐδαμῇ ὀπηξίου.* C

1. *τῶν τινος* Suidas s. v. *θυμέλη*. Legebatur *τῶν τινος τῶν*. *ibid.* *αὕτη — ὡμιληκυῖα*] Suidas s. v. *μάχλος*, et partim s. v. *ἐξερρωγυῖα* et *φαρμακεῖς*. *ibid.* *τὰ πρότερα*] *τὸ πρότερον* Suidas. 2. *καὶ τὸν*] *καὶ* om. Suidas. 4. *ἐγγυητὴ — ἐξῆς εἶναι*] Suidas s. v. *ἐγγυήσασθαι*. *ibid.* *Βελισαρίῳ*] *βελισσαρίῳ* apogr. Holst. *ibid.* *μήτηρ* pone *παίδων* Suidas. 5. *μὲν οὖν*] *μὲν* om. Suidas. 6. *ἐξ ἀρχῆς*] *ἐξῆς* Suidas. *ibid.* *μέντοι* apogr. Holst. *μὲν* P. 7. *ἐγκαταδυομένη*] *οὐ καταδυομένη* apogr. Holst. correctum. *ibid.* *οὐδέ — πώποτε*] Suidas s. v. *δειμαίνει*. *οὐδέ τι πρὸς τοῦ* Suidas. *οὐδὲ τὸ πρὸς τοῦ* apogr. Holst. *οὐδὲ τοῦ* P. 8. *γὰρ* om. Suidas. 9. *ὁτουοῦν* om. Suidas. *ibid.* *ἔλαβε*] *ἐλάμβανε* Suidas. *ibid.* *καὶ τὸν ἄνδρα μαγγανείαις πολλαῖς κατείληφεν* ex apogr. Holst. addidi. 11. *ἡ Θεοδώρα*] *ἡ* om. apogr. Holst. *ibid.* *ἐσεσήρει* Suidas s. v. *ἐσεσήρεσαν*. Legebatur *ἐμεμήνει*. 12. *τοῖς οἱ*] *οἱ* om. apogr. Holst. 13. *ᾧπερ* apogr. Holst. *ὥσπερ* P. 16. *ἀδεέστερον*] *ἀσελγέστερον* A. *ibid.* *ἀποκρυπτομένη*] *ἀποκηρυττομένη* Pm.

prostituunt pudicitiam. Ac prius illa vitae genus secuta impurissimum, dissoluta, cum veneficiis patriis versata diu, et apprime educta quae ad res ipsius maxime faciebant, desponsa deinde Belisario fuit, cum iam multam sobolem suscepisset. Extemplo autem eam libido perpulit, ut in posterum esset adultera. Cumque in studia sua illa sese immergeret, factum quidem occulere nitebatur, non quod vereretur maritum: nam ipsam nullius unquam flagitii puduit et maritum multis iam praestigiis occupaverat: sed ne ab Augusta male multaretur: etenim Theodora in illam animo exasperata odio furebat. Postea vero quam Augustam mitigavit obsequio, et opera illi in summi momenti coeptis impensa, primum quidem vita eo modo, de quo postea, erepta Silverio, dein autem Ioanni Cappadoci illata, ut supra dixi, pernicie, intemperantius palamque peccare nihil pensi habuit.

Ἦν δέ τις νεανίας ἐκ Θρᾴκης ἐν τῇ Βελισαρίου οἰκίᾳ, Θεο-
δόσιος τοὔνομα, δόξης γεγονὼς ἐκ πατέρων Εὐνομιανῶν καλου-
μένων. τοῦτον, ἡνίκα ἐς Λιβύην ἀποπλεῖν ἔμελλεν, ἔλουσε μὲν
V 281 ὁ Βελισάριος τὸ θεῖον λουτρὸν καὶ χερσὶν ἀνελόμενος ἐνθένδε οἰ-
κείαις εἰσποιητὸν ἐποιήσατο ξὺν τῇ γυναικὶ παῖδα, ᾗπερ εἰσποιεῖ-
σθαι Χριστιανοῖς νόμος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἡ Ἀντωνίνα τὸν Θεοδό-
A 3 σιον, ἅτε παῖδα ὄντα ἱερῷ λόγῳ, ἠγάπα τε ὡς τὸ εἰκὸς κἀν τοῖς
D μάλιστα ἐπιμελομένη ὑφ' αὑτὴν εἶχεν. εἶθ' ὕστερον αὐτοῦ ἐρα-
σθεῖσα ἐκτόπως ἐν τῷ διάπλῳ τούτῳ καὶ κατακορὴς γεγονυῖα τῷ
πάθει ἀπεσείσατο μὲν θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων δέος
τε καὶ αἰδῶ ξύμπασαν, ἐμίγνυτο δὲ αὐτῷ τὰ μὲν πρῶτα ἐν πα-
ραβύστῳ, τελευτῶσα δὲ καὶ οἰκετῶν καὶ θεραπαινίδων παρόν-
των. κάτοχος γὰρ ἤδη τῷ πόθῳ τούτῳ γεγενημένη καὶ διαφα-
νῶς ἐρωτόληπτος οὖσα οὐδὲν ἔτι τοῦ ἔργου κώλυμα ἔβλεπε. καί
ποτε ὁ Βελισάριος ἐπ' αὐτοφώρῳ τὴν πρᾶξιν λαβὼν ἐν Καρχη-
P 4 δόνι ἐξηπάτητο πρὸς τῆς γυναικὸς ἑκών γε εἶναι. ὁ μὲν γὰρ
ἄμφω ἐν δωματίῳ καταγείῳ εὑρὼν ἐμεμήνει, ἡ δὲ οὔτε ἀποδει-
λιάσασα οὔτε καταδυσαμένη τῷ ἔργῳ τούτῳ, Ἐνταῦθα, ἔφη, τῶν

1. *Βελισαρίου*] *βελισσαρίου* A, quae ubique duplici *σ* utitur. 3. *ἔλουσε — νόμος*] Suidas. s. v. *ἔλουσε*, *τὸν δὲ Εὐνομιανὸν ἔλουσε B. τὸ θεῖον λουτρὸν, χερσὶ δὲ οἰκείαις ἀνελόμενος εἰσποιητὸν ἐποιήσατο παῖδα —νόμος*. 8. *εἶθ' ὕστερον ἐρασθεῖσα αὐτῆς ἐν παραβύστῳ* Suidas s. v. *ἐκτόπως*. 9. *ἐκτόπως*] *ἐκτρόπως* Pm inepte. *ibid.* *γεγονυῖα*] *γενομένη* Suidas s. v. *κατακορής*. 11. *ἐμίγνυτο δὲ αὐτῷ*] *ἠράσθη αὐτοῦ* Suidas s. v. *ἐν παραβύστῳ*. 13. *τούτῳ*] *τούτου* Suidas s. v. *κάτοχος*. 15. *Βελισάριος*] *Βελισσάριος* P hic et infra saepius. *ibid.* *ἐπ' — ἑκών γε εἶναι*] Suidas s. v. *ἐπ' αὐτόπτῳ*. 17. *δωματίῳ*] Vulgo *δωματείῳ*.

Adolescens nomine Theodosius, parentibus, qui cum Eunomianis sentirent, in Thracia natus, domi apud Belisarium versabatur: quem ipse iamiam in Africam transmissurus, divino lavacro lustratum suis exceperat manibus, et una cum uxore sua filium adoptaverat, quo Christiani more consueverunt liberos adsciscere. Ex eo Theodosium Antonina, quippe sacro ritu filium, amare, ut par erat, omnemque eius curam suscipere, dictoque audientem habere. Deinde vero ea navigatione in incredibilem adolescentis amorem incidit; quo penitus imbuta, omnem abiecit divinarum, humanarumque legum formidinem ac verecundiam. Cum eo principio quidem clanculum consuevit; denique inspectantibus etiam vernulis et ancillis; nam nihil suae libidini impedimento esse putavit, quando perdite amore capta, eo iam palam duceretur. Ipse Belisarius aliquando apud Carthaginem manifesto rem deprehendit, verum ab uxore delusus est non invitus. Nam ille subterraneo in cubiculo cum ambos una comperisset, pene furentis in modum commotus est. Antonina eam ob rem nec expavit, nec vitavit conspectum, sed, *huc*, inquit, *in*

λαφύρων τὰ τιμιώτατα σὺν τῷ νεανίᾳ κρύψουσα ἦλθον, ὡς μὴ ἐς βασιλέα ἔκπυστα γένηται. ἡ μὲν οὖν ταῦτα σκηπτομένη εἶπεν, ὁ δὲ ἀναπεισθῆναι δόξας ἀφῆκε, καίπερ τῷ Θεοδοσίῳ ἐκλελυμένον τὸν ἱμάντα ὁρῶν τὸν ἀμφὶ τὰ αἰδοῖα τὰς ἀναξυρίδας ξυνδέοντα. ἔρωτι γὰρ τῆς ἀνθρώπου ἀναγκασθεὶς ἐβούλετό οἱ τὴν τῶν οἰκείων ὀφθαλμῶν θέαν ὡς ἥκιστα ἀληθίζεσθαι. τῆς δὲ μαχλοσύνης ἀεὶ προϊούσης ἐς κακὸν ἄφατον οἱ μὲν ἄλλοι θεώμε- B *νοι τὰ πραττόμενα ἐν σιωπῇ εἶχον, δούλη δέ τις Μακεδονία ὄνομα ἐν Συρακούσαις, ἡνίκα Σικελίας ἐκράτησε Βελισάριος, ὅρκοις δεινοτάτοις τὸν δεσπότην καταλαβοῦσα, μή ποτε αὐτὴν τῇ κεκτημένῃ καταπροήσεσθαι, πάντα αὐτῷ λόγον ἐξήνεγκε, δύο παιδά-* A 4 *ρια πρὸς μαρτυρίαν παρασχομένη, οἷς δὴ τὰ ἀμφὶ τὸν κοιτῶνα ὑπηρετεῖν ἐπιμελὲς ἦν. ταῦτα μαθὼν Βελισάριος τῶν οἱ ἑπομένων τινὶ τὸν Θεοδόσιον ἐκέλευσε διαχειρίσασθαι. ὁ δὲ προμαθὼν εἰς Ἔφεσον φεύγει. τῶν γὰρ ἑπομένων οἱ πλεῖστοι τῷ ἀβεβαίῳ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γνώμης ἠγμένοι ἀρέσκειν τὴν γυναῖκα μᾶλλον ἐν σπουδῇ εἶχον ἢ τῷ ἀνδρὶ δοκεῖν εὐνοϊκῶς ἔχειν, οἵ γε* C *καὶ τὰ σφίσιν ἐπικείμενα τότε ἀμφ' αὐτῷ προὔδοσαν. Κωνσταντῖνος δὲ Βελισάριον ὁρῶν περιώδυνον γεγονότα τοῖς ξυμπεσοῦσι, τά τε ἄλλα συνήλγει καὶ τοῦτο ἐπεῖπεν ὡς Ἔγωγε θᾶσσον ἂν τὴν γυναῖκα ἢ τὸν νεανίαν κατειργασάμην. ὅπερ Ἀντωνίνα μαθοῦσα, κεκρυμμένως αὐτῷ ἐχαλέπαινεν, ὅπως ἔγκοτα ἐνδείξηται τὸ εἰς*

4. ξυνδέοντα] δέοντα Suidas s. v. ἀναξυρίς. 14. διαχρήσασθαι Maltretus. 20. Ἔγωγε] Vulgo ἐγώ τε. 22. ἔγκοτα] εἰκότως Pm. ἔγγιστα Vat.

latebris pretiosissima quaeque spoliorum cum adolescentulo reconditura veni, ne qua istorum fama ad Caesarem perveniret. Isthaec illa quidem simulavit; hic autem rem et facile dissimulavit, et sibi persuaderi passus est; licet Theodosio ligulam, quae circa pudenda subnectit femoralia, solutam observasset. Nam mulieris victus benevolentia, maluit vera non esse credere, quae sibi oculorum etiam fide probarentur. Ita in dies gliscente in incredibile malum lascivia, caeteri quidem silentio flagitium inspectarunt, famula vero Macedonia nomine, post debellatam a Belisario Siciliam, Syracusis hero sanctissimi iurisiurandi fide primum obstricto, ne unquam Antoninae proderetur, totam ei fabulam detexit, datis praeterea testibus duobus a cubiculo famulis. Re comperta, Belisarius quibusdam ex stipatoribus suis necem imperat Theodosii; ille detectis insidiis Ephesum aufugit. Nam assectatores ingenii Belisarii mobilitate inducti malebant uxori gratum facere quam videri benevolentiam mariti aucupari. Quamobrem iussa contra Theodosium eidem prodidere. Constantinus hoc rerum casu vehementer Belisarii moerentis vicem condoluit, atque illud dictitavit: *Ego mulieri citius interitum quam adolescenti parassem.* Hoc audito Antonina, animo penitus abdito illi succensuit, ut eo gravius in eum acerbitatem evomeret. Nam erat ad

αὐτὸν ἔχθος. ἦν γὰρ σκορπιώδης τε καὶ ὀργὴν σκοτεινή. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἢ μαγγανεύσασα ἢ θωπεύσασα πείθει τὸν ἄνδρα ὡς οὐχ ὑγιὲς τὸ κατηγόρημα τὸ ταύτης γένοιτο· καὶ ὃς Θεοδόσιον μὲν μελλήσει οὐδεμιᾷ μετεπέμψατο, Μακεδονίαν δὲ καὶ D *τὰ παιδία τῇ γυναικὶ ἐκδοῦναι ὑπέστη. οὓς δὴ ἅπαντας πρῶτα τὰς γλώττας, ὥσπερ λέγουσιν, ἀποτεμοῦσα, εἶτα κατὰ βραχὺ κρεουργήσασα καὶ θυλακίοις ἐμβεβλημένη ἐς τὴν θάλατταν ὀκνήσει οὐδεμιᾷ ἔρριψε, τῶν τινος οἰκετῶν Εὐγενίου ὄνομα ὑπουργήσαντός οἱ ἐς ἅπαν τὸ ἄγος, ᾧ δὴ καὶ τὸ ἐς Σιλβέριον εἴργασται μίασμα. καὶ Κωνσταντῖνον δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον Βελισάριος τῇ γυναικὶ ἀναπεισθεὶς κτείνει. τὰ γὰρ ἀμφὶ τῷ Πραισιδίῳ καὶ τοῖς ξιφιδίοις τηνικάδε ξυνηνέχθη γενέσθαι ἅπερ μοι ἐν τοῖς* A 5 *ἔμπροσθεν λόγοις δεδήλωται. μέλλοντος γὰρ τοῦ ἀνθρώπου ἀφίεσθαι, οὐ πρότερον ἀνῆκεν ἡ Ἀντωνίνα, ἕως αὐτὸν τοῦ λόγου* P 5 *ἐτίσατο, οὗπερ ἐγὼ ἀρτίως ἐμνήσθην. καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἔχθος μέγα περιεβάλλετο ὁ Βελισάριος ἔκ τε βασιλέως καὶ τῶν ἐν Ῥωμαίοις λογίμων ἁπάντων.*

Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε κεχώρηκε. Θεοδόσιος δὲ οὐκ ἔφη ἐς Ἰταλίαν ἀφίξεσθαι οἷός τε εἶναι, ἵνα δὴ τότε διατριβὴν εἶχον Βελισάριός τε καὶ Ἀντωνίνα, ἢν μὴ Φώτιος ἐκποδὼν γένηται. ὁ γὰρ Φώτιος πρόχειρος μὲν φύσει ἐς τὸ δάκνεσθαι ἦν, ἤν τις αὐ-

1. ἔχθος P et cod. Mediol. ἄχθος A. *ibid.* σκορπιώδης] Suidas s. v. σκορπιαίνεσθαι. 11. περσιδίῳ A. 19. ἵνα δὴ] ἵνα ἤδη A.

indignationem tegendam et animi virus exerendum comparata. Non ita multo post aut veneficiis, aut blandis verborum illecebris falso in se conflatam accusationem persuadet coniugi. Ille nihil moratus Theodosium accersit; Macedoniam vero famulam, ambosque pueros uxori se dediturum pollicetur; quos Antonina linguis, ut fertur, primum resectis, et membratim concisos, sacculis ad extremum inclusos in altum illico demergit. Fuit illi minister sceleris quidam ex famulis Eugenius nomine, qui et commissi contra Silverium piaculi satelles fuerat. Tandem Constantinum etiam suasu coniugis e medio sustulit Belisarius. Nam quae de sicis, Praesidioque prioribus libris narravimus, eo ferme tempore contigerunt. Ubi enim Constantinus iniuriarum in Belisarium et Praesidium erat absolvendus, non prius destitit Antonina quam eius vocis, cuius paulo ante memini, ab illo poenas exegisset. Quamobrem magnam Belisarius cum Imperatoris tum Romanorum procerum in se concitavit invidiam.

Theodosius in Italiam (ubi tum Belisarius et Antonina degebant) se minime venturum respondit, nisi Photius inde longius amandaretur. Nam ea erat natura Photius, ut valde aegro ferret animo, si quis apud aliquem videretur se esse potior. Igitur secundis Theodosii rebus con-

τοῦ παρ' ὁτῳοῦν δύνηται μᾶλλον, ἐν μέντοι τοῖς ἀμφὶ Θεοδο-
σίῳ καὶ δικαίως ἀποπνίγεσθαί οἱ ξυνέβαινεν, ὅτι δὴ αὐτὸς μὲν V 282
καίπερ υἱὸς ὢν ἐν οὐδενὶ ἐγίγνετο λόγῳ, ὁ δὲ δυνάμει τε πολλῇ
ἐχρῆτο καὶ χρήματα μεγάλα περιεβάλλετο. λέγουσι γὰρ αὐτὸν B
ἐκ Καρχηδόνος τε καὶ Ῥαβέννης ἐς ἑκατὸν κεντηνάρια ἐξ ἀμφοῖν
παλατίοιν συλήσαντα ἔχειν, ἐπεὶ καὶ μόνῳ κατ' ἐξουσίαν δια-
χειρίσαι ταῦτα ξυνέβη. ἡ δὲ Ἀντωνίνα ἐπεὶ τὴν Θεοδοσίου γνώ-
μην ἔμαθεν, οὐ πρότερον ἀνῆκεν ἐνεδρεύουσά τε τὸν παῖδα καὶ
φονίοις τισὶν ἐπιβουλαῖς αὐτὸν μετιοῦσα, ἕως καταπράξασθαι
ἴσχυσεν αὐτὸν μὲν ἐνθάδε ἀπαλλαγέντα ἐς Βυζάντιον ὁδῷ ἰέναι,
οὐκέτι φέρειν τὰς ἐνέδρας οἷόν τε ὄντα, τὸν δὲ Θεοδόσιον ἐς τὴν
Ἰταλίαν παρ' αὐτὴν ἥκειν. οὗ δὴ κατακόρως τῆς τε τοῦ ἐρωμέ-
νου διατριβῆς καὶ τῆς τοῦ ἀνδρὸς εὐηθείας ἀποναμένη χρόνῳ
ὕστερον ξὺν ἀμφοῖν ἐς Βυζάντιον ἧκεν. ἔνθα δὴ Θεοδόσιον ἐδε- C
δίσσετο τὸ συνειδέναι καὶ ἔστρεφεν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν. λήσειν
γὰρ ἐς τὸ παντελὲς οὐδαμῇ ᾤετο, ἐπεὶ τὴν γυναῖκα ἑώρα οὐκέτι
τὸ πάθος ἐγκρυφιάζειν οἵαν τε οὖσαν, οὐδὲ κεκρυμμένως ἐξερρω- A 6
γέναι, ἀλλὰ διαρρήδην μοιχαλίδα εἶναί τε καὶ ὀνομάζεσθαι ὡς
ἥκιστα ἀπαξιοῦσαν. διὸ δὴ αὖθις ἐς τὴν Ἔφεσον ἀφικόμενος καὶ
ἀποθριξάμενος ᾗπερ εἴθισται ἐνέγραψεν εἰς τοὺς μοναχοὺς κα-
λουμένους αὐτόν. τότε δὴ κατ' ἄκρας ἐμάνη καὶ τὴν ἐσθῆτα

1. δύνηται Alem. P. αὐτῇ δύνηται A. ἄν τι δύνηται Reiskius. 2. ὅτι δὴ Alem. P. ὅτι δὲ A. 10. ἐνθάδε] ἐνθένδε Pm. 13. ἀποναμένη] Vulgo ἀπωναμένη. 14. Θεοδόσιον A. Θεοδόσιος P. 15. τὸ Alem. τῷ AP. 19. ἀπαξιοῦσαν Alem. P. ἀξιοῦσαν A.

tabescere illi quidem non sine causa videbatur, cum, etsi filius, nullo haberetur loco; contra vero Theodosius multum polleret, ingentibusque afflueret opibus. Nam ea fama erat, ex aerariis Carthaginis et Ravennae ad decem millia pondo auri eum depeculatum fuisse, cum sine collega, summaque autoritate eas illi pertractare pecunias obvenisset. Interea tum Antonina Theodosii percepit animum, non antea desiit adversus filium ex insidiis agere, et arte pene parricidali eum circumvenire, donec obtinuit ut is excederet tot insidiis ferendis impar, Byzantiumque contenderet; Theodosius vero ad se in Italiam veniret, ubi et amasii consuetudine, et coniugis fatuitate abunde iam oblectata, tandem utroque comite Byzantium appulit. Hic vero coepit Theodosius conscientia perterreri, et in diversas partes agitare consilium. Nam latere demum posse minime sibi persuadebat, cum feminam nequire amplius occultare libidinem cerneret, sed effracto iam aperte animo diffluere, nec ferre graviter publicam adulterii opinionem atque infamiam. Quamobrem Ephesum repetit, comaque, sicut fieri consuevit, detonsa, in albo monachorum conscribi voluit. Tum vero Antonina prorsus insanire, ve-

ξὺν τῇ διαίτῃ ἐς τρόπον μεταβαλοῦσα τὸν πένθιμον περιῄει συ-
χνὰ κατὰ τὴν οἰκίαν κωκύουσα, ὀλολυγῇ τε κεχρημένη ὠλοφύρετο
D οὐκ ἀπολελειμμένου τἀνδρὸς, ὁποῖον αὐτῇ ἀγαθὸν ὠλώλει, ὡς
πιστὸν, ὡς εὔχαριν, ὡς εὐνοϊκὸν, ὡς δραστήριον. τελευτῶσα
δὲ καὶ τὸν ἄνδρα ἐς ταύτας δὴ ἐπαγαγομένη τὰς ὀλοφύρσεις ἐκά-
θισεν. ἔκαμε γοῦν ὁ ταλαίπωρος τὸν ποθεινὸν ἀνακαλῶν Θεο-
δόσιον. ὕστερον καὶ ἐς βασιλέα ἐλθὼν, αὐτόν τε καὶ τὴν βασι-
λίδα ἱκετεύων, ἀνέπεισε Θεοδόσιον μεταπέμψασθαι, ἅτε ἀναγ-
καῖον αὐτῷ κατὰ τὴν οἰκίαν ὄντα τε καὶ ἐσόμενον. ἀλλὰ Θεο-
δόσιος ἀπεῖπε μηδαμῇ ἐνθένδε ἰέναι, ὡς ἀσφαλέστατα ἐμπεδώ-
σειν ἰσχυρισάμενος τὸ τῶν μοναχῶν ἐπιτήδευμα. ἦν δὲ ἄρα ὁ
λόγος κατάπλαστος, ὅπως ἐπειδὰν τάχιστα Βελισάριος ἐκ Βυζαν-
τίου ἀποδημοίη, αὐτὸς παρὰ τὴν Ἀντωνίναν ἀφίκηται λάθρα.
ὅπερ οὖν καὶ ἐγένετο.

P 6 β'. Αὐτίκα Βελισάριος μὲν ὡς Χοσρόῃ πολεμήσων ξὺν
τῷ Φωτίῳ ἐστέλλετο, Ἀντωνίνα δὲ αὐτοῦ ἔμεινεν, οὐκ εἰωθὸς
αὐτῇ πρότερον τοῦτό γε. τοῦ γὰρ μὴ κατὰ μόνας τὸν ἄνθρω-
πον καθιστάμενον ἐν αὑτῷ τε γενέσθαι καὶ τῶν ἐκείνης μαγγα-
νευμάτων ὀλιγωροῦντα φρονῆσαί τι ἀμφ' αὐτῇ τῶν δεόντων,
πανταχόσε τῆς γῆς ξὺν αὐτῷ στέλλεσθαι ἐπιμελές οἱ ἐγένετο.
ὅπως δὲ καὶ αὖθις Θεοδοσίῳ παρὰ Ἀντωνίναν ἐσιτητὰ εἴη, Φώ-
A 7 τιον ἐκποδὼν οἱ γενέσθαι ἐν βουλῇ ἐποιεῖτο. πείθει τοίνυν τῶν

3. οὐκ ἀπολελειμμένου] οὐκ ἀπολελειμμένη Reisk. ibid. αὐτῇ] αὐτὴ Reisk. 20. ἐγένετο] ἐγίνετο Alem.

ste, victusque ratione prae se ferre moestitiam, identidem circumire domum lacrimans, eiulansque, illud lamentari marito etiamnum superstite, amissam viri optimi fidem, gratiam, benevolentiam, industriam; denique coniugem ipsum in easdem ita pertrahere lamentationes, ut impigre ille quidem elaboraret, quo adamatus revocaretur Theodosius. Tandem Caesarem adit, et Augustam, a quibus ut ille accersatur supplex demum impetrat, quippe qui sibi non in praesentia solum, sed et in posterum domi futurus esset pernecessarius. At inde negat se abiturum Theodosius, affirmatque esse iam animo ad monachorum institutum penitus confirmato. Haec tamen ita simulavit, ut cum primum Byzantio discederet Belisarius, ipse clam (ut et factum est) Antoninam conveniret.

2. Interea cum Photio Belisarius adversus Chosroem mittitur in expeditionem; Antonina, praeter morem pristinum, Byzantii subsistit: summopere enim curavit Belisario se comitem adiungendam, quo ille cunque terrarum pergeret, verita ne ubi solus esset, ad mentem ipse rediret, suisque neglectis praestigiis, de se opportunum aliquod iniret consilium. Igitur Theodosio ut ad se veniendi omnis pateret aditus, Photium de medio tollere molitur, suadetque nonnullis ex Belisarii sti-

Βελισαρίῳ ἑπομένων τινὰς ἐρεσχελεῖν τε αὐτὸν ἐς ἀεὶ καὶ προπηλακίζειν, οὐδένα ἀνιέντας καιρόν· αὐτή τε γράφουσα ἐς ἡμέ- B ραν σχεδόν τι ἑκάστην διέβαλλέ τε διηνεκὲς καὶ ἐπὶ τῷ παιδὶ πάντα ἐκίνει. οἷς δὴ ὁ νεανίας ἀναγκασθεὶς διαβόλως ἔγνω τῇ μητρὶ χρῆσθαι, ἥκοντά τέ τινα ἐκ Βυζαντίου, ὃς δὴ ἀπήγγελε Θεοδόσιον λάθρα ξὺν Ἀντωνίνῃ διατριβὴν ἔχειν, παρὰ Βελισάριον εὐθὺς εἰσάγει, φράζειν ἐπιστείλας τὸν πάντα λόγον. ἅπερ ἐπεὶ ὁ Βελισάριος ἔγνω, ὀξὺ θυμωθεὶς ὑπερφυῶς παρὰ τοῦ Φωτίου πόδας ἐπὶ στόμα πίπτει, καὶ αὐτοῦ ἐδεῖτο τιμωρεῖν αὐτῷ πάσχοντι ὑφ᾽ ὧν ἥκιστα χρῆν ἀνόσια ἔργα „Ὦ παῖ" λέγων „γλυκύτατε, πατέρα μὲν τὸν σὸν ὅστις ποτὲ ἦν οὐδαμῇ οἶσθα, ἐπεί V 283 σε ὑπὸ τιτθοῦ τρεφόμενον ἔτι καταλιπὼν ξυνεμετρήσατο τὸν ἑαυ- C τοῦ βίον, οὐ μὴν οὐδέ του τῶν αὐτοῦ ὤνησαι. ἦν γὰρ τὰ ἐς τὴν οὐσίαν οὐ λίαν εὐδαίμων. ὑπ᾽ ἐμοὶ δὲ καίπερ ὄντι πατρῳῷ τραφεὶς, τήν τε ἡλικίαν τηλικόσδε ἧς, ὡς σὸν εἶναι ἀμύνειν ἀδικουμένῳ μοι ἐς τὰ μάλιστα, ἔς τε ὑπάτων ἀξίωμα ἥκεις καὶ πλούτου περιβέβλησαι τοσόνδε χρῆμα, ὥστε πατήρ τε καὶ μήτηρ καὶ τὸ ξυγγενὲς ἅπαν ἔγωγε καλοίμην ἂν, ὦ γενναῖε, καὶ εἴην δικαίως. οὐχ αἵματι γὰρ, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις εἰώθασι δῆτα σταθμᾶσθαι τὴν ἐς ἀλλήλους στοργὴν ἄνθρωποι. ὥρα σοι τοίνυν μὴ

2. *αὐτή τε* Reisk. Vulgo *αὐτή τε γάρ.* 3. *πάντα*] *πάντας* Alem. Male. 5. *ἀπήγγελε* P et MS. Alem. *ἀπαγγέλλεσθαι* A. 6. *λάθρα* addidi ex MS. Alem. 7. *ἐπιστείλας*] *ἐπιτείλας* Alem. 8. *παρὰ* Alem. P. *ὡς παρὰ* A. 13. *οὐδέ του* Alem. *οὐδὲ τοῦ* P. 15. *τηλικόσδε*] Legebatur *τηλικοῦτόσδε.* *ibid.* *ἧς*] *ἢ* A. 18. *ξυγγενὲς* A. *συγγενὲς* P. 19. *οὐχ αἵματι γὰρ*] *οὐ ῥήμασιν* Suidas s. v. *σταθμᾶσθαι.* 20. *στοργὴν*] *ὀργὴν* Suidas.

patoribus, ne quem diem intermittant, quin eum provocent, probrisque insectentur; ipsa vero quotidianis fere litteris illum apud omnes traducebat, omnium in filium commovebat animos. Quare adolescens in matrem parare delationem denique cogitur. Ergo nescio quem Byzantio advenientem ad Belisarium introducit, qui Theodosii, Antoninaeque consuetudinem referat, et quemadmodum rem totam prosequatur, ipse praescribit. Quae cum Belisarius accepisset, vehementi admodum incensus ira, ad Photii pedes procumbit, imploratque, ut se velit ulcisci tanta lacessitum a quibus minime deberet flagitiorum impietate. Et, *o fili,* inquit, *suavissime, patrem tu quidem tuum quis fuerit ignoras; nam te adhuc nutrix alebat, cum ille cessisset e vita; eius te nihil iuverunt fortunae, quae perexiguae valde fuere; apud me vero licet vitricum educatus, ad id iam aetatis pervenisti, ut tuarum sit virium mihi praesto esse summis iniuriis affecto. Ad consularem te dignitatem evexi, et opibus amplissimis cumulavi, ut parens, et genitrix, et quidquid est propinquitatis, ego sim tibi, ac iure a te appeller. Non enim sanguinis nomine, sed re-*

D περιιδεῖν ἐμὲ μὲν πρὸς τῇ τῆς οἰκίας διαφθορᾷ καὶ χρημάτων ἐστερημένον πλῆθος τοσούτων, τὴν δὲ μητέρα τὴν σὴν αἶσχος ἀναδουμένην οὕτω δὴ μέγα πρὸς πάντων ἀνθρώπων. ἐνθυμοῦ A 8 τε ὡς αἱ τῶν γυναικῶν ἁμαρτάδες οὐκ ἐπὶ τοὺς ἄνδρας ἵενται μόνον, ἀλλὰ καὶ παίδων ἅπτονται μᾶλλον, οὕς γε καὶ δόξαν τινὰ φέρεσθαι ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον συμβήσεται, ὡς φύσει τὸν P 7 τρόπον ταῖς γειναμέναις ἐοίκασιν. οὑτωσί τε λογίζου περὶ ἐμοῦ, ὡς ἐγὼ τὴν γυναῖκα τὴν ἐμαυτοῦ πάνυ μὲν φιλῶ, καὶ ἤν μοι τίσασθαι τὸν διαφθορέα τῆς οἰκίας ἐξῇ, οὐδὲν αὐτὴν ἐργάσομαι φαῦλον, περιόντος δὲ Θεοδοσίου ταύτῃ τὸ ἔγκλημα ἐπιχωρεῖν οὐκ ἂν δυναίμην."

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Φώτιος ὑπηρετήσειν μὲν ὡμολόγει ἐς ἅπαντα, δεδιέναι δὲ μή τι λάβοι ἐνθένδε κακὸν, τὸ θαρσεῖν ἐπὶ τῷ ἀβεβαίῳ τῆς Βελισαρίου γνώμης τά γε ἐς τὴν γυναῖκα οὐ σφόδρα ἔχων· ἄλλα τε γὰρ αὐτὸν πολλὰ καὶ τὸ Μακεδονίας δυσωπεῖν πάθος. διὸ δὴ ἄμφω ἅπαντας ἀλλήλοις ὠμοσάτην ὅσοι δὴ ἐν Χριστιανοῖς δεινότατοι ὅρκοι εἰσί τε καὶ ὀνομάζονται, μήποτε ἀλλήλων καταπροήσεσθαι ἄχρι τῶν ἐς τὸν ὄλεθρον φερόν- B των κινδύνων. ἐν μὲν οὖν τῷ παρόντι τῷ ἔργῳ ἐγχειρεῖν ἔδοξε σφίσιν ἀξύμφορον εἶναι, ὁπηνίκα δὲ Ἀντωνίνα ἐκ Βυζαντίου ἀφί-

2. πλῆθος τοσούτων] τοσοῦτον πλῆθος Suidas s. v. ὥρα. 3. ἀναδουμένην] ἀναδυομένην Alem. Citat h. l. Suidas s. v. ἀναδούμενος. 4. αἱ τῶν γυναικῶν — ἐοίκασιν] Suidas s. v. ἁμαρτάδες. ibid. ἵενται] Vulgo ἴενται. 9. ἐξῇ Reisk. Vulgo ἐξῆν. 16. ὠμοσάτην — φερόντων] Suidas s. v. καταπροήσεσθαι.

rum declaratione metiri homines mutuam benevolentiam solent. Haec ergo tua est occasio, si et me quidem non abiicis, omnibus fortunis ad ipsam etiam familiae eversionem periclitantem; et parentem tuam in tantum dedecus apud omnes mortales incurrentem. Illud apud animum tuum reputa, feminarum flagitia non solum in coniuges derivari; sed ad liberos multo magis pertingere, quos notam diuturnae turpitudinis ferre contingit, quasi maternam labem natura referant. De me vero sic habeto, Antoninam uxorem a me plurimum diligi, quam nullo affecerim malo, modo meae domus pestem ulcisci liceat: at vero Theodosio superstite, crimen huic haud possim condonare.

Haec Photius cum audisset, suam in omnibus operam spondet. Verum sibi malum timet, si levi et inconstanti Belisarii animo fidat, praesertim infensa sibi Antonina; aliis enim permultis deterrebatur, et in primis Macedoniae famulae casu. Quare summa quae apud Christianos est, et habetur iuramenti religione mutuo sibi polliciti sunt, nunquam se deserturos invicem, etiamsi vitae supremum discrimen subeundum foret. Visum est tamen, id se tum aggredi citra periculum minime posse: cunctandum vero ad Antoninae usque Byzantio discessum, et Ephesum

κηται, ἐς δὲ τὴν Ἔφεσον Θεοδόσιος ἴοι, τηνικάδε τοῦ χρόνου
Φώτιον ἐν τῇ Ἐφέσῳ γενόμενον Θεοδόσιόν τε καὶ τὰ χρήματα
οὐδενὶ πόνῳ χειρώσασθαι. τότε μὲν οὖν αὐτοί τε τὴν ἐσβολὴν
παντὶ τῷ στρατῷ ἐς τὴν Περσίδα πεποίηνται χώραν, ἀμφί τε
Ἰωάννῃ τῷ Καππαδόκῃ ἐν Βυζαντίῳ ξυνηνέχθη γενέσθαι ἅπερ
μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις δεδήλωται. ἔνθα δὴ τοῦτό μοι
τῷ δέει σεσιώπηται μόνον, ὅτι γε οὐκ εἰκῇ τόν γε Ἰωάννην καὶ
τὴν αὐτοῦ παῖδα ἡ Ἀντωνίνα ἐξηπατήκει, ἀλλ' ὅρκων αὐτοὺς
πλήθει, τῶνπερ οὐδὲν φοβερώτερον ἔν γε Χριστιανοῖς εἶναι δο- A 9
κεῖ, πιστωσαμένη, μηδεμιᾷ δολερᾷ γνώμῃ ἐς αὐτοὺς χρῆσθαι. C
ταῦτά τε διαπεπραγμένη καὶ πολλῷ ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῇ τῆς βασι-
λίδος θαρροῦσα φιλίᾳ Θεοδόσιον μὲν ἐς Ἔφεσον στέλλει, αὐτὴ
δὲ μηδὲν ὑποτοπάζουσα ἐναντίωμα ἐπὶ τὴν ἕω κομίζεται. ἄρτι
δὲ Βελισαρίῳ τὸ Σισαυράνων φρούριον ἑλόντι ὁδῷ ἰοῦσα πρός
του ἀγγέλλεται. καὶ ὃς τἄλλα πάντα ἐν οὐδενὶ λόγῳ πεποιημένος
ὀπίσω ὑπῆγε τὸ στράτευμα. ξυνηνέχθη γάρ, ᾗπέρ μοι τὰ πρό-
τερα δεδιήγηται, καὶ ἕτερα ἄττα ἐν τῷ στρατοπέδῳ γενέσθαι,
ἅπερ αὐτὸν ἐς τὴν ἀναχώρησιν ὥρμα. τοῦτο μέντοι πολλῷ ἔτι
θᾶσσον ἐνταῦθα ἀνῆγεν. ἀλλ' ὅπερ τοῦδε τοῦ λόγου ἀρχόμενος
εἶπον, οὔ μοι ἀκίνδυνον τηνικάδε τοῦ χρόνου ἔδοξεν εἶναι τὰς D

7. τόν γε] τόν τε Reisk. 8. „τὸν αὐτοῦ παῖδα] Ita uterque MS. cod. Vat.; sed reponendum ex Mediol. τὴν αὐτοῦ παῖδα, cui Euphemiae nomen fuit, de qua libro primo belli Persici extremo." Alem. 14. Σισαυράνων] Legebatur Ἰσαυρᾶν. „Libri MSS. et impressi variant, Ἰσαυρανὸν, Σισαβρανὸν, Σισαῦρον, Σισαύριον. Apud Procopium Aedific l. II. [p. 36 b.] Σισαυράνον, Photius Σισαύρων, Theophylactus Sideta Σισάρβανον. MS. Mediol. Ἰσαυρανῶν legit." Alem.

Theodosii reditum; qua data opportunitate, Photius eo se venturum ait, nulloque labore Theodosium, eiusque pecunias captum iri. Ac tum illi quidem in agrum Persicum omnibus copiis invadunt. Byzantii vero contigere quae aliis huius historiae libris de Ioanne Cappadoce narrata sunt; in quibus id a me solum caute praetermissum, quod non inconsulto Ioannem eiusque filiam, Antonina decepit; sed posteaquam data iterum atque iterum iuramenti fide (qua nihil apud Christianos formidolosius) iisdem sancte spopondisset, nihil se dolo malo in eos acturam. His peractis, Augustaeque plurimum amicitiae confisa, Theodosium Ephesum dimittit, ipsa vero nihil adversi suspicata in Orientem proficiscitur. Nuper Isauranum praesidium Belisarius occupaverat, cum ei Antoninam adventare nunciatur. Quare caeteris omnibus posthabitis, e vestigio referre pedem militi imperat. Forte et alia, ut antea narravi, in exercitu causa fuit, quamobrem vasa conclamarentur; sed Antoninae adventus eo citius maturavit recessum. Hasce causas rerum singulas ante hoc

αἰτίας τῶν πεπραγμένων ἁπάσας εἰπεῖν. ἔγκλημά τε ἀπ᾽ αὐτοῦ
ἐγένετο Βελισαρίῳ πρὸς πάντων Ῥωμαίων, ὅτι δὴ τῆς πολιτείας
τὰ καιριώτατα αὐτὸς περὶ ἐλάσσονος πραγμάτων τῶν κατὰ τὴν
οἰκίαν πεποίηται. ἀρχὴν μὲν γὰρ τῷ τῆς γυναικὸς πάθει ἐχόμε-
νος, ὡς ἀπωτάτω γενέσθαι γῆς τῆς Ῥωμαίων οὐδαμῇ ἤθελεν,
ὅπως ἐπειδὰν τάχιστα πύθηται τὴν γυναῖκα ἐκ Βυζαντίου ἥκειν,
ἀναστρέψας αὐτίκα δὴ μάλα καταλαβεῖν τε καὶ τίσασθαι οἷός τε
εἴη. διὸ δὴ τοὺς μὲν ἀμφὶ Ἀρέθαν Τίγριν ποταμὸν διαβαίνειν
ἐκέλευσεν, οἵ γε οὐδὲν ὅ τι καὶ λόγου ἄξιον διαπεπραγμένοι ἐπ᾽
οἴκου ἀπεκομίσθησαν, αὐτὸς δὲ οὐδὲ ὥρας ὁδῷ ἀπολελεῖφθαι
P 8 ὅρων τῶν Ῥωμαίων ἐν σπουδῇ εἶχε. φρούριον γὰρ τὸ Σισαυρά-
νων διὰ μὲν πόλεως Νισίβιδος ἰόντι οὐ πλέον ὁδῷ ἡμέρας εὐζώνῳ
A 10 ἀνδρὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὁρίων διέχει. ἑτέρωθι δὲ τούτου δὴ τοῦ
μέτρου ξυμβαίνει τὸ μεταξὺ εἶναι. καίτοι εἰ παντὶ τῷ στρατῷ
V 284 Τίγριν ποταμὸν διαβῆναι κατ᾽ ἀρχὰς ἤθελεν, οἶμαι ἂν αὐτὸν
ξύμπαντα ληίσασθαι τὰ ἐπὶ Ἀσσυρίας χωρία, καὶ μέχρι ἐς Κτη-
σιφῶντα πόλιν οὐδενὸς τὸ παράπαν ἀντιστατοῦντος σφίσιν ἀφῖ-
χθαι, καὶ τούς τε Ἀντιοχέων αἰχμαλώτους, ὅσοι τε Ῥωμαίων
ἄλλοι ἐνταῦθα ὄντες ἐτύγχανον, διασωσάμενον ἐπανήκειν ἐς τὰ
B πάτρια ἤθη. ἔπειτα δὲ καὶ Χοσρόῃ αἰτιώτατος γέγονεν ἀδεέστε-
ρον ἐπ᾽ οἴκου ἀποκομίζεσθαι ἐκ τῆς Κολχίδος. ὅντινα δὲ τρό-
πον τετύχηκε τοῦτο αὐτίκα δηλώσαιμι. ἡνίκα Χοσρόης ὁ Καβά-

6. ἐπειδὰν Alem. P. εἰδ᾽ ἂν A. 11. Σισαυράνων] Legebatur Ἰσαυρῶν. 14. μεταξὺ] ἥμισυ Alem. 15. οἶμαι ἂν] Aberat ἂν. „Ex altero MS. adde ἄν." ALEM. 18. ὅσοι P et MS. Mediol. ὅσα A. 21. Κολχίδος] κοχλίδος A.

quidem temporis aperire, ut initio praefatus sum, haud tutum mihi visum fuit. Porro ex eo tempore Belisarius male apud populum Romanum audiit, quod summis Reipublicae negotiis domestica priora duxisset. Nam iniuria coniugis graviter oppressus aegre ferebat a finibus Romanae ditionis longius discedere, quo paratior esset ad ulciscendum Theodosium, cum primum Antoninam venisse Byzantio accepisset. Quare Aretham iubet cum militari manu Tigrim traiicere, qui re infecta, nulla cum laude ad castra regreditur: ipse, ne vel unius horae via a finitimis Romanorum locis abesset in primis studuit: licet Isauranum illud praesidium ab agris limitaneis amplius non distaret quam itinere, quod uno die expedito viro eunti Nisibi conficeretur. Nam aliunde via est ferme dimidio brevior. Caeterum si cum omnibus initio copiis Tigridis ripas superasset, haud dubito futurum fuisse, ut tota Assyriorum provincia ab eo diriperetur, et ad usque Ctesiphontem urbem nullo impedimento perveniretur; Antiocheni vero et quicumque Romani captivi liberarentur, antequam in patriam concederet. Simul et Chosroae domum ex Colchide remeandi omnem opportunitatem fecit et securitatem; id autem quemadmodum evenerit, statim narrabo. Chosroe Cabadae filio in

δου εἰς γῆν ἐμβαλὼν τὴν Κολχίδα τά τε ἄλλα διεπράξατο, ἅπερ μοι ἔμπροσθεν δεδιήγηται, καὶ Πέτραν εἷλε, πολλοὺς τοῦ Μήδων στρατοῦ διεφθάρθαι ξυνέβη τῷ τε πολέμῳ καὶ ταῖς δυσχωρίαις. δύσοδός τε γάρ, ὥσπερ μοι εἴρηται, ἡ Λαζική ἐστι καὶ ὅλως κρημνώδης. καὶ μὴν καὶ λοιμοῦ ἐπιπεσόντος σφίσι τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ ἀπολωλέναι ξυνέπεσε, πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀπορίᾳ διεφθάρθαι ξυνέβη. ἐν τούτῳ δὲ καὶ C τινες ἐκ γῆς τῆς Περσίδος ἐνταῦθα ἐπιχωριάζοντες ἤγγελλον ὡς Ναβέδην μὲν Βελισάριος ἀμφὶ πόλιν Νίσιβιν μάχῃ νικήσας πρόσω χωροίη, πολιορκίᾳ δὲ τὸ Σισαυράνων ἑλὼν φρούριον Βλησχάμην τε καὶ Περσῶν ἱππεῖς ὀκτακοσίους δοριαλώτους πεποίηται, στράτευμα δὲ ἄλλο Ῥωμαίων ξύν γε Ἀρέθᾳ τῷ Σαρακηνῶν ἄρχοντι πέμψειεν, ὅπερ διαβὰν ποταμὸν Τίγριν ξύμπαντα ληϊσατήσει τὰ ἐκείνῃ χωρία, πρότερον ἀδῄωτα ὄντα. ἐτύγχανε δὲ καὶ στράτευμα Οὔννων ἐπὶ Ἀρμενίους τοὺς Ῥωμαίων κατηκόους ὁ Χοσρόης στείλας, ὅπως τῇ ἐς αὐτοὺς ἀσχολίᾳ μηδεμία τοῖς ταύτῃ A 11 Ῥωμαίοις τῶν ἐν Λαζικῇ πρασσομένων αἴσθησις γένηται. τού- D τους τε τοὺς βαρβάρους ἀπήγγελλον ἕτεροι Βαλεριανῷ καὶ Ῥωμαίοις ὑπαντιάσασιν ἐς χεῖρας ἐλθόντας παρὰ πολὺ αὐτῶν ἡσσηθέντας τῇ μάχῃ ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἀπολωλέναι. ἅπερ οἱ Πέρσαι ἀκούσαντες καὶ κακοπαθείᾳ μὲν τῇ ἐν Λαζοῖς κεκακωμένοι, δεδιότες δὲ μή τινι ἐν τῇ ἀποπορείᾳ ἐντυχόντες πολεμίων στρατῷ

1. Κολχίδα] κοχλίδα A. 5. λοιμοῦ Alem. λιμοῦ AP. 10. Σισαυράνων] Legebatur Ἰσαυρανῶν. ibid. Βλησχάμην] μλησχάμην A. 11. δοριαλώτους] Vulgo δορυαλώτους. 13. ληϊσατήσει] ληϊσατήσειε Alem. 15. Οὔννων] οὔνων A. Οὔννων Alem. 22. ἀποπορείᾳ] Legebatur ἀπορίᾳ.

Colchidem irrumpente, captaque Petra, iisque gestis, quae a me supra declarata sunt, magnam Persicus miles cladem accepit, qua armorum conflictu, qua regionis asperitate ob scopulos, ut dixi, praeruptosque montes vix perviae; qua pestilentia, quae bonam exercitus partem depascebatur; qua denique necessariorum penuria. Interim ex Perside quidam nunciatum veniunt Belisarium ad urbem Nisiben acie devicto Nabeda progressionem facere; Isaurano praesidio obsidione capto, Bleschamem et octingentos Persarum equites captivos ducere. Praeterea exercitu Romanorum alio cum Aretha Saracenorum duce immisso, Tigrim fluvium transgressum, totamque illam provinciam nullis antea incursionibus labefactatam depopulari. Insuper Hunnorum agmen, quod in Armenos Romanae subiectos ditioni Chosroes expedierit (ut eo contendente Romano milite, quid ipse in Colchide moliretur, minus attenderet) in Valerianum et Romanos incidisse, consertisque manibus infelici praelio pugnasse pene ad internecionem. His auditis, Persae iam fere confecti Lazicae regionis iniquitate, veriti ne in tanta rerum difficultate ob-

ἐν κρημνοῖς καὶ χωρίοις λοχμώδεσιν ἅπαντες οὐδενὶ κόσμῳ δια-
φθαρεῖεν, περιδεεῖς ἀμφί τε παισὶ καὶ γυναιξὶ καὶ τῇ πατρίδι γε-
γενημένοι, εἴ τι καθαρὸν ἦν ἐν τῷ Μήδων στρατῷ, Χοσρόῃ
ἐλοιδοροῦντο ἐπικαλοῦντες ὡς ἔς τε τοὺς ὅρκους ἠσεβηκὼς καὶ τὰ
κοινὰ νόμιμα πάντων ἀνθρώπων ἐσβάλοι μὲν ἐν σπονδαῖς ἐς Ῥω-
μαίων τὴν γῆν οὐδενὶ προσῆκον, ἀδικοίη δὲ πολιτείαν ἀρχαίαν τε
P 9 καὶ ἀξιωτάτην πασῶν μάλιστα, ἧς τῷ πολέμῳ περιεῖναι οὐκ ἂν
δύναιτο· ἔμελλον δὲ νεωτέροις ἐγχειρεῖν πράγμασιν. οἷς δὴ ὁ
Χοσρόης ξυνταραχθεὶς εὕρετο τοῦ κακοῦ ἴασιν τήνδε. γράμματα
γὰρ αὐτοῖς ἀνελέξατο, ἅπερ ἔναγχος ἡ βασιλὶς τῷ Ζαβεργάνῃ
ἐτύγχανε γράψασα. ἐδήλου δὲ ἡ γραφὴ τάδε „Ὅπως σε, ὦ
Ζαβεργάνη, διὰ σπουδῆς ἔχω, εὔνουν σε οἰομένη τοῖς ἡμετέροις
πράγμασιν εἶναι, οἶσθα ἐπὶ πρεσβείᾳ οὐ πολλῷ πρότερον ἐς ἡμᾶς
ἀφιγμένος. οὐκοῦν πράττοις ἂν εἰκότα τῇ δόξῃ, ἣν ἐπὶ σοὶ ἔχω,
εἴ γε βασιλέα Χοσρόην εἰρηναῖα πείθοις ἐς πολιτείαν τὴν ἡμετέ-
B ραν βούλεσθαι. οὕτω γάρ σοι ἀγαθὰ μεγάλα πρὸς ἀνδρὸς ἀνα-
δέχομαι τοὐμοῦ ἔσεσθαι, ὅς γε οὐδὲν ἂν ὅ τι καὶ ἄνευ γνώμης
A 12 τῆς ἐμῆς πράξειεν.“ ταῦτα ὁ Χοσρόης ἀναλεξάμενος, ὀνειδί-
σας τε Περσῶν τοῖς λογίοις εἰ πολιτείαν οἴονται εἶναι, ἣν γυνὴ
διοικεῖται, τὴν τῶν ἀνδρῶν ὁρμὴν ἀναστέλλειν ἔσχεν. ἀλλὰ καὶ

1. διαφθαρεῖεν] Vulgo διαφθαροῖεν. 3. εἴ τι Vat. ἔτι AP. 5. „ἐν σπονδαῖς] Alter ms. codex ἐν σπονδαῖς: utrumque vitiosum. Procopium scripsisse non dubito ἔκσπονδος. Nam violatae fidei Chosroëm accusant.“ Alem. 16. „βούλεσθαι] Rectius βουλεύεσθαι.“ Malt.

viam factis hostibus omnes quicumque incolumes superessent, in abruptis cautibus, saltibusque silvosis cum dedecore, cum liberorum et coniugum ac patriae iactura interirent, quicunque erant in Persarum exercitu spectatissimi, Chosroae conviciari, et neglecti iurisiurandi religionem, violatique communis gentium iuris impietatem obiicere; quodque foedere cum Romanis confirmata societate, deinde non iusto bello in illorum agrum excurrat; Rempublicam denique laedat antiquitate, ac dignitate omnium praestantissimam, quam nec superare pugnando possit. Iamque milites ad res novas tentandas erecto animo erant; id vero Chosroes cum vereretur, malo medicinam excogitavit, relectis Augustae litteris, recens ad Zaberganem in hanc ferme sententiam datis. *Quo simus in te, Zabergane, studio, quod nostris te rebus favere non dubitemus, vel tum intelligere potuisti, cum apud nos legationem nuper obires. Quare meae de te opinioni factis plane respondebis, si Chosroae regi ut amico erga rem nostram publicam sit animo persuaseris. Quod si effeceris, recipio fore ut amplissima in te mei coniugis extent beneficia, qui meo absque arbitrio nihil omnino gerit.* His lectis, mirari dicebat Chosroes Persarum primoribus, si Rempublicam existimarent, cui femina moderaretur: atque

ὡς ξὺν δέει πολλῷ ἐνθένδε ἀπήει, τοὺς ἀμφὶ Βελισάριον οἰόμενος σφίσιν ἐμποδὼν στήσεσθαι. οὐδενὸς δέ οἱ τῶν πολεμίων ὑπαντιάσαντος ἄσμενος ἐς γῆν τὴν οἰκείαν ἀπεκομίσθη.

γ΄. Γενόμενος δὲ ὁ Βελισάριος ἐς γῆν τὴν Ῥωμαίων εὑρί- C
σκει τὴν γυναῖκα ἐκ Βυζαντίου ἀφικομένην. καὶ αὐτὴν μὲν ἐν V 285
ἀτιμίᾳ ἐφύλασσε, πολλάκις τε διαχειρίσασθαι αὐτὴν ἐγχειρήσας ἐμαλθακίσθη, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ ἔρωτος ἡσσηθεὶς διαπύρου τινός. φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ μαγγανείαις πρὸς τῆς γυναικὸς καταλαμβανόμενον ἐν τῷ παραυτίκα ἐκλύεσθαι. Φώτιος δὲ κάτοχος ἐς τὴν Ἔφεσον στέλλεται, τῶν τινὰ εὐνούχων Καλλίγονον ὄνομα προαγωγὸν τῆς κεκτημένης ὄντα δεσμεύσας τε καὶ ξὺν αὐτῷ ἔχων,
ὅσπερ αὐτῷ αἰκιζόμενος ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ ἅπαντα ἐξήνεγκε τὰ D
ἀπόρρητα. καὶ Θεοδόσιος μὲν προμαθὼν ἐς τὸ ἱερὸν Ἰωάννου καταφεύγει τοῦ ἀποστόλου, ὅπερ ἐνταῦθα ἁγιώτατόν τε ἐπιεικῶς καὶ ἔντιμόν ἐστιν. Ἀνδρέας δὲ ὁ τῆς Ἐφέσου ἀρχιερεὺς χρήμασίν οἱ ἀναπεισθεὶς τὸν ἄνθρωπον ἐνεχείρισεν. ἐν τούτῳ ἡ Θεοδώρα ἀμφὶ τῇ Ἀντωνίνῃ δειμαίνουσα, ἠκηκόει γὰρ ὅσα δὴ αὐτῇ ξυνεπεπτώκει, Βελισάριον ξὺν αὐτῇ ἐς Βυζάντιον μεταπέμπεται. Φώτιος δὲ ταῦτα ἀκούσας Θεοδόσιον μὲν ἐς Κίλικας πέμπει, οὗ
δὴ οἱ δορυφόροι τε καὶ ὑπασπισταὶ διαχειμάζοντες ἔτυχον, τοῖς P 10

3. οἰκείαν] οἰκίαν AP. 4. τὴν Ῥωμαίων] Vulgo τῶν Ῥωμαίων. 6. ἐγχειρήσας A. ἐγχειρίσας P. 7. διαπύρου Alem. P. διαπόρου A. 9. ἐκλύεσθαι] ἐκλελύσθαι Reisk. *ibid.* κάτοχος alter MS. Alem. κάτοικος AP. κατὰ τάχος Reisk. 10. Καλλίγονον] Vulgo Καλίγονον. Conf. p. 10 d. 18 a. 18. Βελισσάριον Alem. P. βελισσάριος A. 19. et p. 26, 2. Κίλικας Alem. Κύλικας AP.

ita quidem virorum impetum potuit cohibere. Veritus tamen ne via sibi praecluderetur a Belisario, inde castra movit, cumque nullum obvium habuisset hostem, sospes denique in patriam concessit.

3. Ergo Belisarius Romanos iam fines ingressus, uxorem Byzantio venisse reperit, quam nullo honore in custodiis habuit, saepeque conficere aggressus relanguit, amore, ut equidem reor, mulieris ingenti retardatus. Sed alia fama est, eum a femina praestigiis praeoccupatum, statim animo et viribus enervari solitum. Tum Photius velut lymphatus Ephesum provolat, Calligono eunucho nimirum Antoninae lenone astricto vinculis secum abducto, qui flagris in via caesus arcana omnia prodidit. Haec ubi praesensit Theodosius, in Ioannis Apostoli templum confugit, quod Ephesi veneratione sanctissimum habetur; verum pecunia corruptus Andreas urbis antistes illum Photio dedidit in potestatem. Inter haec malum Antoninae verita ex iis, quae de illa acceperat Theodora, Belisarium una atque illam Byzantium accivit. Quibus Photius auditis, in Ciliciam Theodosium abigit, ubi hastatos atque scutatos milites suos hie-

παραπόμποις ἐπιστείλας λαθραιότατα μὲν τὸν ἄνδρα τοῦτον δια-
κομίζειν, ἐς Κίλικας δὲ ἀφικομένους κεκρυμμένως ἐς τὰ μάλι-
στα ἐν φυλακῇ ἔχειν, μηδενὶ αἴσθησιν παρεχομένους ὅποι γῆς
A 13 εἴη. αὐτὸς δὲ ξύν τε Καλλιγόνῳ καὶ τοῖς Θεοδοσίου χρήμασιν
ἁδροῖς τισιν οὖσιν ἐς Βυζάντιον ἦλθεν. ἐνταῦθα ἡ βασιλὶς ἐπί-
δειξιν πεποίηται ἐς πάντας ἀνθρώπους, ὅτι δὴ χάριτας φονίους
εἰδείη μείζοσί τε καὶ μιαρωτέροις ἀμείβεσθαι δώροις. Ἀντωνίνα
μὲν γὰρ ἕνα οἱ ἔναγχος τὸν Καππαδόκην ἐχθρὸν ἐνεδρεύσασα
B προὔδωκεν, αὐτὴ δὲ πλῆθος ἐκείνῃ ἐγχειρίσασα ἀνδρῶν ἀνεγκλή-
τως ἀνῄρηκε. τῶν γὰρ Βελισαρίῳ καὶ Φωτίῳ ἐπιτηδείων τινῶν
μὲν τὰ σώματα αἰκισαμένη, καὶ τοῦτο μόνον ἐπικαλέσασα, ὅτι
ἐς τὼ ἄνδρε τούτω εὐνοϊκῶς ἔχοιεν, οὕτω διέθετο ὥστε αὐτοῖς
ἐς ὅ τί ποτε ἡ τύχη ἐτελεύτα οὔπω νῦν ἴσμεν· ἄλλους δὲ φυγῇ
ἐζημίωσε, ταὐτὸ τοῦτο ἐπενεγκοῦσα. ἕνα μέντοι τῶν Φωτίῳ
ἐς τὴν Ἔφεσον ἐπισπομένων, Θεοδόσιον ὄνομα, καίπερ ἐς ἀξίωμα
βουλῆς ἥκοντα, τὴν οὐσίαν ἀφελομένη ἐν δωματίῳ καταγείῳ τε
καὶ ὅλως ζοφώδει ἔστησεν ἐπὶ φάτνης τινὸς βρόχον οἱ τοῦ τραχή-
λου ἀναψαμένη εἰς τοσόνδε βραχὺν, ὥστε αὐτῷ δὴ ἐντετάσθαι
C καὶ χαλαρὸν μηδαμῇ εἶναι. ἑστηκὼς ἀμέλει διηνεκὲς ἐπὶ ταύτης
δὴ τῆς φάτνης ὁ τάλας ἤσθιέ τε καὶ ὕπνον ᾑρεῖτο, καὶ τὰς ἄλ-
λας ἤνυεν ἁπάσας τῆς φύσεως χρείας, ἄλλο τέ οἱ οὐδὲν ἐς τὸ

1. ἐπιστείλας] ἐπιτείλας Alem. 2. κεκρυμμένως addidi ex cod. Vat. 4. Καλλιγόνῳ] Vulgo Καλιγόνῳ. 8. ἕνα Reisk Legebatur ἔνθα. *ibid.* τὸν] Ἰωάννην τὸν Pm. 15. ἐπισπομένων] Vulgo ἐπισπωμένων. 16. βουλῆς Vat. P. τιμῆς A. *ibid.* δωματίῳ] δωματείῳ AP. 18. αὐτῷ δὴ] αὐτὸν ἀεὶ Reisk.

mare iusserat; illud satellitibus praecipiens, ut hominem quam occultissime ducant, apud Cilicas vero clam dent in custodiam, nullique mortalium, ubi terrarum sit ille, significent. Ipse cum Calligono, et amplissimis Theodosii fortunis, Byzantium ire pergit. Hic sane Theodora documentum apud omnes homines statuere voluit; nempe sanguinariam referre Antoninae gratiam, immo maioribus atque scelestioribus obsequiis compensare. Nam illa paulo ante Ioannem Cappadocem ex insidiis Imperatrici tradiderat, ipsa vero magnam illi virorum manum, quos et insontes peremit. Nam ex Belisarii, atque Photii necessariis, alios hoc vel solo nomine, quod cum illis intercederet consuetudo, ita verberibus accepit, ut, quo tandem eorum calamitates evaserint, incertum hodieque sit. Alios vero, quibus eorumdem hominum amicitiam crimini vertit, exilio mulctavit. Theodosium quendam Senatorii ordinis virum, qui Ephesii comitem itineris se Photio dederat, omnibus privatum bonis, in ergastulo subterraneo, ac penitus inculto tenebris ad praesepium stitit, tam brevi fune collo devinctum, semper ut corpus intenderet, remittere vero minime posset. Ergo miser ad illud praesepium iugiter consistens, cibum quietemque carpebat, ac reliquis naturae parebat necessitatibus;

τοῖς ὄνοις εἰκάζεσθαι ὅ τι μὴ βρωμᾶσθαι ἐλέλειπτο. χρόνος δὲ
τῷ ἀνθρώπῳ οὐχ ἧσσων ἢ μηνῶν τεσσάρων ἐν ταύτῃ τῇ διαίτῃ
ἐτρίβη, ἕως μελαγχολίας νόσῳ ἁλοὺς μανείς τε ἐκτόπως καὶ
οὕτω δὴ ταύτης τῆς εἱρκτῆς ἀφεθεὶς εἶτα ἀπέθανεν. καὶ Βελι-
σάριον οὔ τι ἑκούσιον Ἀντωνίνῃ τῇ γυναικὶ καταλλαγῆναι ἠνάγ-
κασε. Φώτιον δὲ αἰκισμοῖς τε ἄλλοις ἀνδραποδώδεσι περιβα-
λοῦσα καὶ ξάνασα κατά τε τοῦ νώτου καὶ τῶν ὤμων πολλάς, ἐκ- A 14
λέγειν ἐκέλευεν ὅποι ποτὲ γῆς Θεοδόσιός τε καὶ ὁ προαγωγὸς εἴη. D
ὁ δὲ καίπερ ὑπὸ τῆς βασάνου κατατεινόμενος τὰ ὀμωμοσμένα ἐμ-
πεδοῦν ἔγνω, ἀνὴρ νοσώδης μὲν καὶ ἀνειμένος γεγονὼς πρότερον,
ἐς δὲ τὴν ἀμφὶ τὸ σῶμα θεραπείαν ἐσπουδακώς, ὕβρεώς τε γενό-
μενος ἢ ταλαιπωρίας τινὸς ἄπειρος. οὐδὲν γοῦν αὐτὸς τῶν Βε-
λισαρίου κεκρυμμένων ἐξεῖπεν. ὕστερον μέντοι ἅπαντα τὰ τέως
ἀπόρρητα ἐς φῶς ἐληλύθει. καὶ Καλλίγονον μὲν ἤδ' ἐνταῦθα V 286
εὑροῦσα τῇδε παρέδωκε, τὸν δὲ Θεοδόσιον μετακαλέσασα ἐς
Βυζάντιον, ἐπειδὴ ἀφίκετο, εὐθὺς μὲν κρύπτει ἐν παλατίῳ, τῇ
δὲ ὑστεραίᾳ μεταπεμψαμένη Ἀντωνίναν, „Ὦ φιλτάτη πατρικία“
ἔφη „μάργαρον ἐς χεῖρας τὰς ἐμὰς τῇ προτεραίᾳ ἐμπέπτωκεν,
οἷον οὐδείς ποτ' ἀνθρώπων εἶδεν. καί σοι βουλομένῃ οὐκ ἂν
φθονήσαιμι τοῦ θεάματος τούτου, ἀλλ' ἐπιδείξω. καὶ ἡ μὲν P 11
οὐ ξυνιεῖσα τοῦ πρασσομένου τὸ μάργαρόν οἱ ἐπιδεῖξαι πολλὰ
ἐλιπάρει. ἡ δὲ τὸν Θεοδόσιον ἐξ οἰκιδίου τῶν τινος εὐνούχων

7. τοῦ νώτου καὶ τῶν ὤμων Vat. τῶν ὤμων καὶ τοῦ νώτου P. τῶν νόμων καὶ τοῦ νότου A. 9. ὀμωμοσμένα] ὀμωσμένα A hic et infra. 12. ἄπειρος Vat. P. ἔμπειρος A. 15. Θεοδόσιον addidit Pm.

cui quidem ut asinum referret, nihil omnino nisi rudere relinquebatur. Quaternis totis mensibus eam homo vitam exegit, cum in furorem actus, prorsusque a mente alienatus, carcere dein emissus, mox interiit. Belisarium vel invitum ac renitentem in pristinam cum Antonina coniuge redire gratiam adegit. Photium humeris ac dorso ceu mancipium, flagellis male acceptum edicere iussit, ubinam Theodosius ageret, ubi leno? Ille supplicio dire confectus licet, (homo quippe valetudinarius, et infirmis antea viribus, curaeque corporis studens, et omnium iniuriarum insolens atque calamitatum) tamen iusiurandum conservare maluit, quam arcana Belisarii prodere; quanquam haec omnia in lucem tandem venere. Nam Theodora Calligonum nacta restituit Antoninae; Theodosium vero Byzantium evocatum, in regia occulte habuit; accita autem postridie Antonina: *O amicissima Patricia*, inquit, *gemma in manus incidit pridie mihi, qualem vidisse neminem puto mortalium; si ulla te eius videndae cupiditas tangit, hoc tibi spectaculum ego non inviderim, sed ultro ostenderim.* Antonina rem non assecuta, gemma ut sibi indicaretur, etiam atque etiam flagitabat. Illa ex cuiusdam eunuchi cubiculo apprehensum

ἐξαγαγοῦσα ἐπέδειξεν. Ἀντωνίνα δὲ τὰ μὲν πρῶτα περιχαρὴς
ἄγαν γεγονυῖα ὑφ' ἡδονῆς ἀχανὴς ἔμεινε, χάριτάς τέ οἱ δεδρακέ-
ναι ὡμολόγει πολλὰς, σώτειράν τε καὶ εὐεργέτιν ἀποκαλοῦσα καὶ
δέσποιναν ὄντως. τοῦτον δὲ τὸν Θεοδόσιον ἡ βασιλὶς κατασχοῦσα
ἐν παλατίῳ τρυφῆς τε καὶ τῆς ἄλλης εὐπαθείας ἠξίου, στρατη-
γόν τε ἠπείλησε Ῥωμαίοις αὐτὸν οὐκ εἰς μακρὰν καταστήσεσθαι.
ἀλλά τις προτερήσασα δίκη νόσῳ ἁλόντα δυσεντερίας ἐξ ἀνθρώ-
A 15 πων αὐτὸν ἀφανίζει. ἦν δὲ οἰκίδια τῇ Θεοδώρᾳ ἀπόκρυφα μὲν
B καὶ ὅλως λεληθότα ζοφώδη τε καὶ ἀγείτονα, ἔνθα δὴ οὔτε νυ-
κτὸς οὔτε ἡμέρας δήλωσις γίνεται. ἐνταῦθα τὸν Φώτιον ἐπὶ
χρόνου μῆκος καθείρξασα ἐτήρει. ὅθεν δὴ αὐτῷ ξυνέβη τις τύχη
οὐχ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ δὶς διαφυγόντα ἀπαλλαγῆναι. καὶ τὰ
μὲν πρῶτα καταφυγὼν εἰς τὸν ναὸν τῆς θεοτόκου, ὃς παρὰ Βυ-
ζαντίοις ἁγιώτατός ἐστί τε καὶ ὠνομάσθη, παρὰ τὴν ἱερὰν τρά-
πεζαν ἱκέτης καθῆστο. ἐντεῦθέν τε αὐτὸν ἀναστήσασα βίᾳ τῇ
πάσῃ καθεῖρξεν αὖθις. τὸ δὲ δὴ δεύτερον ἐς τῆς Σοφίας τὸ ἱε-
ρὸν ἥκων, ἐς αὐτήν που τὴν θείαν δεξαμενὴν ἐξαπιναίως ἐκάθι-
σεν, ἥνπερ μάλιστα πάντων νενομίκασι Χριστιανοὶ σέβειν. ἀλλὰ
C κἀνθένδε ἐφέλκειν αὐτὸν ἡ γυνὴ ἴσχυσεν. χωρίον γὰρ ἀβέβηλον
πώποτε ἀνέφαπτον αὐτῇ οὐδὲν γέγονεν, ἀλλ' αὐτῇ βιάζεσθαι τὰ
ἱερὰ ξύμπαντα οὐδὲν πρᾶγμα ἐδόκει εἶναι. καὶ ξὺν τῷ δήμῳ οἱ

12. διαφυγόντα] διαφυγόντι Pm. 13. παρὰ Vat. περὶ AP. 14. ἁγιώτατος Alem. ἀξιώτατος AP. ibid. παρὰ] περὶ Pm. 15. ἱκέτης Alem. οἰκέτης AP. 16. ἐς τῆς Σοφίας — ἴσχυσεν] Suidas s. v. δεξαμενή. unde accentum in δεξαμένην correxi. 19. κἀνθένδε] κἀνθένδεν AP.

manu producit Theodosium. Protinus Antonina summo oppressa gaudio stupefacta haesit: utque recepit sese, immortales Augustae gratias egit, servatricem, et beneficentissimam compellavit, ac vere dominam. Imperatrix Theodosium in Palatio continens, omnibus refecit deliciis, et oblectamentis recreavit; illud interminata, brevi se Theodosium exercitus ducem Romanis daturam. Sed plane antevertit ultio divina, quae illum intestinorum difficultate correptum e vivis subduxit. Erant Theodorae reconditae, abstrusae, nullisque finitimae habitationibus custodiae, usque adeo terrae, ut inde nullum diei vel noctis, indicium discernere potuisses; vinctum in his Photium diu detinuit. Sed nescio quo casu semel atque iterum inde aufugiendi facta illi est opportunitas. Tum primum in Deiparae templo, quod Byzantiis sanctissimum est, ac nominatur, ad sacram aram supplex consistit; eum inde per vim ac scelus avulsum custodia rursus includit. Secundo deinde inopinato se abdit in sacrum Sophiae templi emissarium, cuius summa Christianis ritu solemni religio est: verum inde etiam eum abstrahere illa non exhorruit, cui nullus tam sanctus visus est locus, quem non violarit; quin pro nihilo duxit vim omnibus inferre sacris. Ac licet tum populus, et Sacerdotum ordo faci-

τῶν Χριστιανῶν ἱερεῖς καταπεπληγμένοι τῷ δέει ἐξίσταντο καὶ
ἐνεχώρουν αὐτῇ ἅπαντα. τριῶν μὲν οὖν αὐτῷ ἐνιαυτῶν χρόνος
ἐν ταύτῃ τῇ διαίτῃ ἐτρίβη, ὕστερον δὲ ὁ προφήτης αὐτῷ Ζα-
χαρίας ἐπιστὰς ὄναρ ὅρκοις φασὶν ἐκέλευε φεύγειν, συλλήψεσθαί
οἱ ἐν τῷ ἔργῳ τῷδε ὁμολογήσας. ταύτῃ τε τῇ ὄψει ἀναπεισθεὶς
ἀνέστη τε ἐνθένδε καὶ διαλαθὼν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἦλθε, μυρίων
μὲν αὐτὸν διερευνωμένων ἀνθρώπων, οὐδενὸς δὲ τὸν νεανίαν,
καίπερ ἐντυχόντα ὁρῶντος. οὗ δὴ ἀποθριξάμενός τε καὶ τῶν D
μοναχῶν καλουμένων τὸ σχῆμα περιβαλλόμενος τὴν ἐκ Θεοδώρας
κόλασιν διαφυγεῖν ἔσχε. Βελισάριος δὲ τὰ ὀμωμοσμένα ἠλογη-
κὼς, τιμωρεῖν τε οὐδαμῇ τούτῳ ἑλόμενος πάσχοντι, ὥσπερ ἐρ-
ρήθη, ἀνόσια ἔργα, ἐς πάντα οἱ λοιπὸν τὰ ἐπιτηδεύματα πολέ- A 16
μια τὰ πρὸς τοῦ θεοῦ ὡς τὸ εἰκὸς εὗρεν· εὐθὺς γὰρ ἐπί τε Μή-
δους καὶ Χοσρόην σταλεὶς τὸ τρίτον ἐσβαλόντας ἐς Ῥωμαίων τὴν
γῆν κακότητα ὦφλε. καίτοι ἐδόκει τι λόγου ἄξιον διαπεπρᾶχθαι,
τὸν πόλεμον ἐνθένδε ἀποσεισάμενος. ἀλλ' ἐπεὶ Χοσρόης Εὐφρά-
την διαβὰς ποταμὸν Καλλίνικον πόλιν πολυάνθρωπον οὐδενὸς P 12
ἀμυνομένου εἷλε, μυριάδας ἠνδραπόδισε Ῥωμαίων πολλάς· Βε-
λισάριος δὲ, ὃς οὐδὲ ὅσον ἐπισπέσθαι τοῖς πολεμίοις ἐν σπουδῇ
ἔσχε, δόξαν ἀπήνεγκεν ὡς δυοῖν θάτερον, ἢ ἐθελοκακήσας ἢ
ἀποδειλιάσας, αὐτοῦ ἔμεινεν.

2. ἐνεχώρουν Vat. ἀνεχώρουν AP. 3. ἐν ταύτῃ τῇ διαίτῃ addidi ex Vat. 4. συλλήψεσθαι] συλλήψασθαι AP. 15. κακότητα Alem. κακότατα AP. 19. Addidi ὅς.

nus exhorrescerent, ac detestarentur, ei tamen omnia concesserunt. Tertium iam annum agebat Photius in eo squalore, cum ecce per quietem visus Zacharias Propheta illi est, qui fugam imperaret, praesidiumque sancte polliceretur; quo visu fretus, inde clam erupit, cumque innumeros propemodum persecutores praesens latuisset, tantem Hierosolymam pervenit: ubi detonsa caesarie, sumptoque Monachorum habitu, Theodorae potuit evadere carnificinam. Cui cum Belisarius iniustissimis afflicto calamitatibus ire suppetias neglexisset, contra quam sacramenti fide, ut dixi, promiserat, omnibus deinde suis in rebus merito infensum habuit divinum numen. Nam paulo post adversum Persas et Chosroem tertio iam in provincias Romanorum grassantes ducere iussus exercitum, quamquam inde cum laude hostem abegerit, sceleris tamen notam subivit. Cum etenim Chosroem, qui Euphrate transmisso urbe frequentissima Callinico omnibus destituta praesidiis potitus erat, infinita Romanorum multitudine in suam potestatem redacta, Belisarius insequi nihil curaverit, sed in castris se continuerit, suspicionem de se excitavit, quasi vel rem de industria male gereret, vel ignaviter hostibus concederet.

II δ'. Ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον καί τι ἕτερον αὐτῷ ἐπιπεσεῖν
V 287 ξυνηνέχθη τοιόνδε. ὁ μὲν λοιμὸς, οὗπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐμνήσθην, ἐπενέμετο τοὺς ἐν Βυζαντίῳ ἀνθρώπους. βασιλεῖ δὲ Ἰουστινιανῷ χαλεπώτατα νοσῆσαι ξυνέβη, ὥστε καὶ ἐλέγετο ὅτι ἀπολώλει. τοῦτον δὲ τὸν λόγον παραγαγοῦσα ἡ φήμη διεκόμισεν ἄχρι ἐς τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον. ἐνταῦθα ἔλεγον τῶν ἀρχόντων τινὲς ὡς, ἢν βασιλέα Ῥωμαῖοι ἕτερόν τινα ἐν Βυζαντίῳ καταστήσωνται σφίσιν, οὐ μήποτε αὐτοὶ ἐπιτρέψωσιν. ὀλίγῳ δὲ ὕστερον βασιλεῖ μὲν ῥαΐσαι ξυνέβη, τοῖς δὲ τῶν Ῥω-
C μαίων στρατοῦ ἄρχουσι διαβόλοις ἐπ' ἀλλήλοις γενέσθαι. Πέτρος τε γὰρ ὁ στρατηγὸς καὶ Ἰωάννης, ὅνπερ ἐπίκλησιν Φαγᾶν ἐκάλουν, Βελισαρίου τε καὶ Βούζου ἐκεῖνα λεγόντων ἰσχυρίζοντο ἀκηκοέναι ἅπερ μοι ἀρτίως δεδήλωται. ταῦτά γε ἡ βασιλὶς Θεοδώρα ἐπικαλέσασα ἐφ' ἑαυτῇ τοῖς ἀνθρώποις εἰρῆσθαι μεστὴ ἐγεγόνει. ἅπαντας οὖν εὐθὺς μετακαλέσασα ἐς Βυζάντιον, ζή-
A 17 τησίν τε τοῦ λόγου τούτου ποιησαμένη, τὸν Βούζην μετεπέμψατο εἰς τὴν γυναικωνῖτιν ἐξαπιναίως, ὥς τι αὐτῷ κοινολογησομένη τῶν ἄγαν σπουδαίων. ἦν δέ τι οἴκημα ἐν παλατίῳ κατάγειον, ἀσφαλές τε καὶ λαβυρινθῶδες καὶ οἷον ταρτάρῳ εἰκάζεσθαι, ἵνα
D δὴ τοὺς προσκεκρουκότας ὡς τὰ πολλὰ καθείρξασα ἐντηρῇ. καὶ ὁ Βούζης οὖν ἐς τὸ βάραθρον τοῦτο ἐμβέβληται, ἐνταῦθά τε ἀνὴρ ἐξ ὑπάτων γενόμενος ἄγνωστος ἀεὶ τοῦ παρόντος καιροῦ ἔμεινεν. οὔτε γὰρ αὐτὸς ἐν σκότῳ καθήμενος διαγινώσκειν οἷός

5. παραγαγοῦσα] παραλαβοῦσα Reisk. 8. ἐπιτρέψωσιν Reisk. ἐπιστρέψωσιν AP.

4. Illud quoque sub idem tempus ei contigit. Cum lues Byzantiorum depasceretur multitudinem, ut superioribus libris meminimus, Iustinianus Imperator morbo difficillimo laborabat, ut iam interiisse etiam diceretur. Fama vulgi rumoribus exagitata ad castra pervasit, militemque Romanum. Hic vero dictitare ex Praefectis nonnulli, si populus Romanus Byzantii permitteretur Caesarem pronunciare, fore omnino ut ipsi in castris perpetuo versarentur. Nec ita multo post e morbo recreari coepit Imperator; tum vero duces exercitus deferunt alius alium, et Belisarii, atque Buzae eam fuisse vocem, quam modo dixi, Petrus, et Ioannes helluo asseverabant. Haec ab iis de se dici interpretata Theodora, ira efferbuit, iussitque omnes extemplo adesse Byzantii. Dicti auctoribus pervestigatis, Buzem repente accersit in gynaeceum, sicuti de re quapiam graviori cum eo communicatura. Caeterum in regia erat subterraneus ac tutissimus carcer, ad quem ibatur per longos anfractus; Tartaro similem diceres. Ergo in hoc, ubi vinciebantur, qui illi offensioni fuissent, Buzem habuit; scilicet vir consularis in eam sentinam deturbatus, longo tempore delituit, nulla de eo certa fama; nam diei,

τε ἐγεγόνει πότερον ἡμέρα ἢ νύκτωρ εἴη οὔτε ἄλλῳ τῳ ἐντυχεῖν εἶχεν. ἄνθρωπος γάρ, ὅσπερ οἱ ἐς ἡμέραν ἑκάστην τὰ σιτία ἐρρίπτει, ὥσπερ τι θηρίον θηρίῳ ἄφωνος ἀφώνῳ ὡμίλει. καὶ πᾶσι μὲν τετελευτηκέναι εὐθὺς ἔδοξε, λόγον μέντοι ἢ μνήμην ποιεῖσθαι αὐτοῦ οὐδεὶς ἐτόλμα. ἐνιαυτοῖν δὲ δυοῖν ὕστερον πρὸς μησὶ τέσσαρσιν οἰκτισαμένη τὸν ἄνδρα ἀφῆκε. καὶ ὃς ὥσπερ P 13 ἀναβεβιωκὼς ἅπασιν ὤφθη. ξυνέβη τε τῷ ἀνθρώπῳ ἐνθένδε ἀεὶ ἀμβλυώττειν τε καὶ τὸ ἄλλο σῶμα νοσώδει εἶναι. τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ τῷ Βούζῃ τῇδε ἐχώρησε. Βελισάριον δὲ βασιλεύς, καίπερ οὐδενὸς τῶν κατηγορουμένων ἁλόντα, ἐγκειμένης τῆς βασιλίδος παραλύσας ἧς εἶχεν ἀρχῆς Μαρτῖνον ἀντ' αὐτοῦ τῆς ἑῴας στρατηγὸν κατεστήσατο, τούς τε Βελισαρίου δορυφόρους τε καὶ ὑπασπιστάς, καὶ τῶν οἰκετῶν εἴ τι ἐν πολέμῳ δόκιμον ἦν, τῶν τε ἀρχόντων καὶ τῶν ἐν παλατίῳ εὐνούχων τισὶν ἐπέστειλε διαδάσασθαι. οἱ δὲ κλήρους ἐπ' ἐκείνοις ἐμβεβλημένοι αὐτοῖς ὅπλοις ἅπαντας ἐν σφίσιν αὐτοῖς διενείμαντο, ὥς πη κατατυχεῖν ἑκάστῳ συνέβη. καὶ τῶν φίλων δὲ καὶ ἄλλως αὐτῷ τὰ πρότερα ὑπουργηκότων B πολλοῖς ἀπεῖπε παρὰ Βελισαρίῳ μηκέτι ἰέναι. καὶ περιήρχετο A 18 πικρὸν θέαμα καὶ ἄπιστος ὄψις, Βελισάριος ἰδιώτης ἐν Βυζαντίῳ, σχεδόν τι μόνος, σύννους ἀεὶ καὶ σκυθρωπὸς καὶ τὸν

1. „ἐντυχεῖν] ἐντυγχάνειν MS." Malt. 5. αὐτοῦ οὐδεὶς ἐτόλμα] * ταῦτα τινὰ οὐδεὶς * A. „Si coniecturis indulgere licet, lacunam sic expleo, τούτου (vel αὐτοῦ) τινὰ οὐδεὶς ἐτόλμα. Ne scilicet in Theodorae offensionem et odium incurreret." Alem. 6. τέσσαρσιν] τέσσαρσι AP. ibid. οἰκτισαμένη Alem. οἰκτησαμένη AP. 14. ἐπέστειλε] ἐπέτειλε Alem. 16. πη] Vulgo ποι. 18. ἀπεῖπε Alem. P. ἀπεῖπον A.

noctisque vicissitudines nullo poterat vel ipse in tenebris iacens indicio distinguere, vel ab alio resciscere; quippe cum in dies singulos qui ei, veluti ferae cuipiam belluae pastum obiectabat, mutus iuberetur illuc penetrare. Interiisse iam putabatur, eiusque memoriam sermonibus usurpare nullus plane audebat; cum uno atque altero anno, et quaternis praeterea mensibus elapsis, inde (aliquam fortasse commovens miserationem) emissus, quasi redivivus ab omnibus circumspectabatur; ex eoque coepit tempore caecutire, ac reliquo tempore adversa semper uti valetudine. Itaque Buzae cecidit res. Belisarium autem, nulli licet crimini, cuius insimularetur, obnoxium; Augusta tamen instante, Imperator exautoravit; Martino eius loco exercitus Orientis duce designato. Praeterea scutatos, hastatosque milites, ac reliquum Belisarii satellitium rei bellicae peritum, quibusdam aulae primatibus et eunuchis concessit, qui coniectis sortibus eos vel sic armatos inter se partirentur. Denique amicis, qui pridem Belisario praesto fuissent, interdicit illius consuetudinem. Miserum sane et acerbum spectaculum, etsi visum, haud tamen facile creditu, Belisarium hominem iam privatum urbem obire solum, nunquam

ἐξ ἐπιβουλῆς ὀρρωδῶν θάνατον. μαθοῦσα δὲ ἡ βασιλὶς πολλά οἱ ἐπὶ τῆς ἕω χρήματα εἶναι, πέμψασα τῶν ἐν παλατίῳ εὐνούχων τινὰ κεκόμισται πάντα. ἐτύγχανε δὲ Ἀντωνίνα, ὥς μοι εἴρηται, τῷ μὲν ἀνδρὶ διάφορος γεγενημένη, τῇ δὲ βασιλίδι φιλτάτη καὶ ἀναγκαιοτάτη τυγχάνουσα ἐν τοῖς μάλιστα, ἅτε Ἰωάννην ἔναγχος
C κατεργασαμένη τὸν Καππαδόκην. διὸ δὴ χαρίσασθαι ἡ βασιλὶς τῇ Ἀντωνίνῃ βουλευσαμένη, ἅπαντα ἔπραττεν ὅπως ἐξαιτήσασθαί τε τὸν ἄνδρα ἡ γυνὴ καὶ ἀπὸ ξυμφορῶν τηλικῶνδε ῥύσασθαι δόξειε, ταύτῃ τε οὐ μόνον τῷ ταλαιπώρῳ ἐς τὸ παντελὲς
V 288 καταλλαγῆναι συμβήσεται, ἀλλὰ καὶ διαῤῥήδην αὐτὸν ἅτε πρὸς αὐτῆς διασεσωσμένον αἰχμάλωτον ἀναρπάσασθαι. ἐγένετο δὲ ὧδε. ἦλθε μέν ποτε Βελισάριος πρωῒ ἐς παλάτιον, ἧπερ εἰώθει, ξὺν ἀνθρώποις οἰκτροῖς τε καὶ ὀλίγοις τισίν. οὐκ εὐμενῶν δὲ πειρασάμενος βασιλέως τε καὶ τῆς βασιλίδος, ἀλλὰ καὶ περιυβρισμένος ἐνταῦθα ὑπ' ἀνδρῶν μοχθηρῶν τε καὶ ἀγελαίων, οἴκαδε
D ἀμφὶ δείλην ὀψίαν ἀπιὼν ᾤχετο, συχνά τε περιστρεφόμενος ἐν τῇ ἀναχωρήσει ταύτῃ καὶ πανταχόσε περισκοπούμενος, ὁπόθεν ποτὲ προσιόντας αὐτῷ τοὺς ἀπολλύντας ἴδοι. ξὺν ταύτῃ τε τῇ ὀρρωδίᾳ εἰς τὸ δωμάτιον ἀναβὰς ἐπὶ τῆς στιβάδος καθῆστο μόνος, γενναῖον μὲν οὐδὲν ἐννοῶν, οὐδὲ ὅτι ἀνὴρ ἐγεγόνει ἐν μνήμῃ
A 19 ἔχων, ἱδρῶν δὲ ἀεὶ καὶ ἰλιγγιῶν καὶ ξὺν τρόμῳ πολλῷ ἀπορού-

1. πολλά οἱ Vat. P. οἱ om. A. 11. ἀναρπάσασθαι] ἀναρτήσασθαι Reisk. 13. εὐμενῶν aut εὐμενοῦς Reiskius. Legebatur εὐμενῶς. 15. οἴκαδε] ἐς οἰκίαν Vat. 19. στιβάδος] Vulgo στοιβάδος.

non cogitabundum, ac tristem, sibi timentem insidias caedemque. Sed et Augusta magnam pecuniae vim, quam in Orientem Belisario servari audierat, eunucho quopiam ex regiis destinato, curavit convehendam. Haec Imperatrix in gratiam Antoninae Belisario quidem infensae, summo autem sibi amore et necessitudine devinctae, ob nuperam Ioannis Cappadocis ruinam curavit eo consilio, ut si quando illa videretur reum coniugem sibi deposcere, et e tantis aerumnis posse vindicare; iam vir ille omnino afflictissimus, non modo simultatem cum Antonina deponeret: sed palam quasi servatum mancipium velut per triumphum traheretur. Quod ita peractum est. Mane Belisarius, ut illi mos erat, in regiam venit, famulis stipatus perpaucis, atque iis abiectis et sordidis. Convento Caesare et Augusta, nullamque in illis expertus erga se animi benevolentiam; quin accepta inibi contumelia ab hominibus vilissimis atque nefariis, sub vesperum se domum recepit, in via identidem sese convertens, et huc atque illuc circumspectans, sicunde videret in se irruentes ad caedem sicarios: conscenso cubiculo tremebundus in toro consedit solus, nihil animo versans quod virum fortem deceret, qualem et se fuisse penitus obliviscebatur: sed aestuare ad sudorem, tremefactus

μενος, φόβοις τε ἀνδραποδώδεσι καὶ μερίμναις ἀποκναιόμενος φιλοψύχοις τε καὶ ὅλως ἀνάνδροις. Ἀντωνίνα δὲ ἅτε οὔτε τὰ πρασσόμενα ὅλως ἐπισταμένη οὔτε τι τῶν ἐσομένων καραδοκοῦσα περιπάτους ἐνταῦθα ἐποιεῖτο συχνοὺς ὀξυρεγμίαν σκηπτομένη· ἔτι γὰρ εἰς ἀλλήλους ὑπόπτως εἶχον. μεταξὺ δέ τις ἐκ παλατίου, P 14 Κουαδρᾶτος ὄνομα, ἧκεν ἤδη δεδυκότος ἡλίου, τήν τε αὔλειον ὑπερβὰς ἐξαπιναίως παρὰ τὴν ἀνδρωνῖτιδα ἔστη θύραν, φάσκων πρὸς τῆς βασιλίδος ἐνταῦθα ἐστάλθαι. ὅπερ ἐπεὶ Βελισάριος ἤκουσε, χεῖρας καὶ πόδας ἐπὶ στιβάδος ἑλκύσας ὕπτιος ἔκειτο, πρὸς τὴν ἀναίρεσιν ἑτοιμότατος· οὕτως ἅπαν αὐτὸν τὸ ἀρρενωπὸν ἀπολελοίπει. οὔπω τοίνυν ὁ Κουαδρᾶτος παρ' αὐτὸν εἰσελθὼν γράμματά οἱ τῆς βασιλίδος ἐπέδειξεν. ἐδήλου δὲ ἡ γραφὴ τάδε „Ἃ μὲν εἰργάσω ἡμᾶς, ὦ βέλτιστε, οἶσθα. ἐγὼ δὲ πολλὰ ὀφείλουσα τῇ σῇ γυναικὶ, ταύτῃ δὴ τὰ ἐγκλήματά σοι ἀφεῖναι B ξύμπαντα ἔγνωκα, ἐκείνῃ τὴν σὴν δωρουμένη ψυχήν. τὸ μὲν οὖν ἔνθεν σοι τὸ θαρσεῖν ὑπέρ τε τῆς σωτηρίας καὶ τῶν χρημάτων περίεστιν· ὁποῖος δὲ σὺ πρὸς αὐτὴν ἔσῃ διὰ τῶν πραχθησομένων εἰσόμεθα." ταῦτα ἐπεὶ Βελισάριος ἀνελέξατο, ἅμα μὲν ὑφ' ἡδονῆς ἐπὶ μέγα ἀρθεὶς, ἅμα δὲ καὶ τῷ παρόντι ἐπίδει-

2. 3. οὔτε — οὔτε] οὐδὲ — οὐδέ AP. 4. σκηπτομένη] προσποιουμένη Suidas s. v. ὀξυρεγμία. 9. στιβάδος] Vulgo στοιβάδος. *ibid.* „ἑλκύσας] Quid si legamus ἐκλύσας?" Alem. 11. ἀπολελοίπει] ἀπελελοίπει Alem. Frustra. 13. πολλὰ Alem. P. τὰ πολλὰ A. 14. „ταύτης δὴ] Alter ms. liber ταύτῃ δή. utrumque ἀμφίβολον. nam ad Antoninam referri videtur. Si sine libris movendum nihil sit, et priorem lectionem retineamus, subintelligendum erit ἕνεκα: si posteriorem, ταύτῃ δὴ idem erit atque ταύτης δὴ ἕνεκα τῆς αἰτίας." Alem. Recepi ταύτῃ δή. ταύτης δὴ χάριν Reisk.

animi pendere, perculsus metu, anxiaque sollicitudine mortem ignaviter vereri. Antonina rei prorsus ignara, quam nec fingere animo sibi facile poterat, forte ibidem obambulabat cruditatem causata, ut graviorem mariti suspicionem averteret, cum ecce post solis occasum e regia Quadratus, superato vestibulo, ostio repente cubiculi adstitit, missus, ut aiebat, ab Imperatrice. Hoc audito Belisarius, pedibus atque manibus resolutis, in torum decidit resupinus, ad necem paratissimus, adeo omni prorsus animi fortitudine destituebatur. Quadratus adhuc subsistens Augustae litteras manu praeferebat, in hanc ferme sententiam scriptas: *In nos quae commiseris, praeclare vir, non ignoras; sed quod ego plurimum debeam uxori tuae, est cur eius causa tua tibi crimina condonem, illi tuam vitam concedam; per eam sit tibi in posterum de salute, deque fortunis bene sperare. Sed in Antoninam te qualem ostenderis, rebus ipsis te nobis declaraturum scito.* Haec ubi perlegit Belisarius, gestire prae laetitia vehementer coepit, suique animi testem Quadratum etiamnum

ξιν ἐθέλων ποιεῖσθαι τῆς γνώμης, ἀναστὰς εὐθὺς παρὰ τοὺς γυναικὸς πόδας ἐπὶ στόμα πίπτει. καὶ χειρὶ μὲν ἑκατέρᾳ περιλαβὼν αὐτῆς ἄμφω τὰς κνήμας, τὴν δὲ γλῶσσαν ἀεὶ τῶν ταρσῶν τῆς γυναικὸς μεταβιβάζων, τοῦ μὲν βίου καὶ τῆς σωτηρίας αἰτίαν ἐκάλει, ἀνδράποδον δὲ αὐτῆς τὸ ἐνθένδε πιστὸν ὡμολόγει
C καὶ οὐκ ἀνὴρ ἔσεσθαι. καὶ τῶν χρημάτων δὲ ἡ βασιλὶς ἐς τριά-
A 20 κοντα χρυσοῦ κεντηνάρια τῷ βασιλεῖ δοῦσα, τἄλλα Βελισαρίῳ ἀπέδοτο. τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ Βελισαρίῳ τῷ στρατηγῷ τῇδε κεχωρήκει, ᾧπερ ἡ τύχη οὐ πολλῷ πρότερον Γελίμερά τε καὶ Οὐίττιγιν δοριαλώτους παρεδεδώκει. ἐκ παλαιοῦ δὲ Ἰουστινιανόν τε καὶ Θεοδώραν πλοῦτος ὁ τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἀκριβῶς ἔκνιζεν, ὑπέρογκός τε ὢν καὶ βασιλικῆς αὐλῆς ἄξιος. ἔφασκόν τε ὡς τῶν δημοσίων χρημάτων Γελίμερός τε καὶ Οὐιττίγιδος τὸ πλεῖστον ἀποκρυψάμενος λάθρα ἔτυχε, μοῖραν δὲ αὐτῶν βραχεῖάν τέ τινα καὶ οὐδαμῇ ἀξιόλογον βασιλεῖ ἔδωκε. πόνους δὲ τοὺς τοῦ ἀν-
D θρώπου καὶ τῶν ἔξωθεν τὴν βλασφημίαν διαριθμούμενοι, ἅμα δὲ καὶ σκῆψιν ἀξιόχρεων ἐπ' αὐτῷ οὐδεμίαν κεκομισμένοι ἡσυχῇ ἔμενον. τότε δὲ ἡ βασιλὶς αὐτοῦ λαβομένη κατωρρωδηκότος τε καὶ ἀποδειλιάσαντος ὅλως πράξει μιᾷ διεπράξατο ξυμπάσης αὐτοῦ τῆς οὐσίας κυρία γενέσθαι. ἐς κῆδος γὰρ ἀλλήλοις ξυνηλθέτην εὐθὺς Ἰωαννίνα τε ἡ Βελισαρίου θυγάτηρ, ἧσπερ μόνης ἐγεγόνει πατήρ, Ἀναστασίῳ τῷ τῆς βασιλίδος θυγατριδῷ μνηστὴ

10. δοριαλώτους] Vulgo δορυαλώτους. 14. ἔτυχε] ἔσχε Reisk. 17. κεκομισμένοι] πεπορισμένοι Reisk. 20. ξυνηλθέτην] συνηλθέτην Suidas s. v. κῆδος.

praesentem sibi parare cupiens; repente ad coniugis pedes effusus, manibus tibias prehensat, modo hunc, modo illum pedem osculatur, salutis illam appellans auctorem; se non maritum, immo mancipium fidele in posterum ait censendum fore. Caeterum Augusta de illa pecuniarum copia ad tria millia auri pondo impartita Caesari, reliqua Belisario permisit; cui sic ista contigere, quemadmodum Gelimerae ac Vittigi, quos illi fortuna paulo ante subiugarat. Iam inde a multo tempore Iustinianum ac Theodoram graviter pungebat huius viri divitiarum vis immensa, et Imperatorio prorsus aerario digna; conquerebantur vero publicarum Gelimerae Vittigisque pecuniarum partem maximam alicubi penitus ab eo retrusam, minimam vero ac nullius fere ponderis Imperatori delatam. Verum id tacite tulerunt, simul recensitis viri rebus praeclare gestis, simul veriti aliorum obtrectationes, praesertim cum idoneam adversus eum praetendere causam non possent. At ubi trepidantem illum Augusta deprehendit, et animum penitus despondentem, uno effecit conatu ut omnium eius fortunarum adiret possessionem contracta statim affinitate. Nam Ioanninam Belisarii filiam, quae una illi fuit, Anastasio ex

γέγονε. Βελισάριος μὲν οὖν ἀρχήν τε ἀπολαβεῖν τὴν οἰκείαν ἠξίου καὶ στρατηγὸς τῆς ἑῴας ἀποδειχθεὶς πάλιν ἐπὶ Χοσρόην καὶ Μήδους ἐξηγήσεσθαι τῷ Ῥωμαίων στρατῷ, Ἀντωνίνα δὲ οὐδαμῶς εἴα· περιυβρίσθαι ἐν τοῖς ἐκείνῃ χωρίοις πρὸς αὐτοῦ ἔφασκεν, ἅπερ οὐκέτι τὸ λοιπὸν ὄψεσθαι. διὸ δὴ Βελισάριος ἄρχων τῶν P 15
βασιλικῶν καταστὰς ἱπποκόμων ἐς τὴν Ἰταλίαν τὸ δεύτερον ἐστάλη, ὁμολογήσας βασιλεῖ, ὥς φασι, χρήματα μήποτε αὐτὸν ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ αἰτήσειν, ἀλλὰ ξύμπασαν αὐτὸς τὴν τοῦ πολέ- A 21
μου παρασκευὴν χρήμασιν οἰκείοις ποιήσασθαι. πάντες μὲν οὖν V 289
ὑπετόπαζον τά τε ἀμφὶ τῇ γυναικὶ ταύτῃ, ἧπερ ἐρρήθη, Βελισάριον διοικήσασθαι καὶ βασιλεῖ ταῦτα ὁμολογῆσαι ἀμφὶ τῷ πολέμῳ, ἀπαλλαξείοντα τῆς ἐν Βυζαντίῳ διατριβῆς, ἐπειδάν τε τάχιστα τοῦ τῆς πόλεως περιβόλου ἐκτὸς γένηται, ἁρπάσασθαί τε αὐτίκα τὰ ὅπλα καί τι γενναῖον καὶ ἀνδρὶ πρέπον ἐπί τε τῇ γυναικὶ B
καὶ τοῖς βιασαμένοις φρονῆσαι. αὐτὸς δὲ πάντα τὰ ξυμπεσόντα ἐν ἀλογίᾳ πεποιημένος ὅρκων τε τῶν Φωτίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδείοις ὀμωμοσμένων ἐν λήθῃ τε πολλῇ καὶ ὀλιγωρίᾳ γενόμενος εἵπετο τῇ γυναικὶ, καταστὰς ἐκτόπως εἰς αὐτὴν ἐρωτόληπτος, καὶ ταῦτα ἑξήκοντα ἤδη γεγονυῖαν ἔτη. ἐπειδὴ μέντοι ἐν Ἰταλίᾳ ἐγένετο, εἰς ἡμέραν ἑκάστην ἀπ' ἐναντίας αὐτῷ τὰ πράγματα ἐχώρει, ἐπεί οἱ διαρρήδην τὰ ἐκ θεοῦ πολέμια ἦν. πρῶτον μέν γε τὰ τῷ στρατηγῷ τούτῳ ἐν τοῖς ξυμπίπτουσιν ἐπί τε Θευδάτου C
καὶ Οὐίττιγιν βουλευόμενα, καίπερ οὐκ ἐπιτηδείως τοῖς πρασσο-

4. εἴα Alem. P. εἴη A. *ibid.* περιυβρίσθαι] γὰρ addit Reisk.

filia nepoti spondendam curat. Interim Belisarius, ut in antiquum restituatur dignitatis gradum petit, utque Imperator in Oriente designatus adversus Chosroem, et Persam militem Romanum ducat. Antonina reclamat, provinciasque minime se illas prospecturam dicit, in quibus ab eo gravissimis affecta fuisset iniuriis. Quare Belisarius Imperatoris stabulo praefectus, secundo in Italiam mittitur; ea, ut fertur, data Caesari conditione, nullas ut eo bello pecunias peteret, sed aere suo id apparatum, agitatumque conficeret. Ita cum Caesare pacisci Belisarium, et cum Antonina coniuge rem omnem compositam habere alii quidem suspicabantur, ut qui exire Byzantio discuperet, quo pede muris elato arriperet arma, et strenue aliquid, suaque virtute dignum faceret in coniugem, et qui se acerbo casu oppressissent. Verum ille iis quae accidissent neglectis, et sacramenti, quo Photio, ac reliquis familiaribus tenebatur, per summam oblitus iniuriam, totus ab Antonina pendebat, cuius licet annos natae sexaginta ardebat amore flagrantissimo. In Italiam ubi pervenit, infelices rerum eventus, quandoquidem divino numine adverso, in dies coepit experiri. Primo quidem bello contra Theodatum et Vittigem, quae pro re nata cepit consilia, licet minime oppor-

μένοις δοκοῦντα ἔχειν, ἐς ξύμφορον ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἐτελεύτα
τέλος· ἐν δὲ τῷ ὑστέρῳ δόξαν μὲν ἀπήνεγκεν ὅτι δὴ τὰ βελτίω
βεβούλευται, ἅτε καὶ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον τόνδε πραγμάτων
γεγονὼς ἔμπειρος, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς ἀποβαίνουσι κακοτυχοῦντι τὰ
πολλὰ ἐς ἀβουλίας δόκησιν αὐτῷ ἀπεκρίθη. οὕτως ἄρα οὐκ ἀν-
θρώπων βουλαῖς, ἀλλὰ τῇ ἐκ θεοῦ ῥοπῇ πρυτανεύεται τὰ ἀν-
θρώπεια, ὃ δὴ τύχην εἰώθασι καλεῖν ἄνθρωποι, οὐκ εἰδότες ὅτου
δὴ ἕνεκα ταύτῃ πρόεισι τὰ ξυμβαίνοντα, ἥπερ αὐτοῖς ἔνδηλα γί-
νεται. τῷ γὰρ ἀλόγῳ δοκοῦντι εἶναι φιλεῖ τὸ τῆς τύχης ὄνομα
A 22 προσχωρεῖν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὥς πη ἑκάστῳ φίλον, ταύτῃ
δοκείτω.

D ε΄. Βελισάριος δὲ τὸ δεύτερον ἐν Ἰταλίᾳ γενόμενος αἴσχι-
στα ἐνθένδε ἀπήλλαξε· τῆς μὲν γὰρ γῆς ἐς πεντάετες ἐπιβῆναι
οὐκ ἴσχυσεν, ὥσπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐρρήθη, ὅτι
P 16 μὴ ἐνθάδε ὀχύρωμα ἦν. ναυτιλλόμενος δὲ πάντα τοῦτον τὸν χρό-
νον τὰ ἐπιθαλάσσια περιήει. Τωτίλας δὲ λυσσῶν ἦν αὐτὸν ἔξω
τείχους λαβεῖν, οὐ μέντοι εὗρεν, ἐπεὶ ὀρρωδίᾳ πολλῇ αὐτός τε

5. οὕτως — προσχωρεῖν] Suidas s. v. τύχη. οὕτως — δοκείτω iisdem fere verbis leguntur De bello Gotth. p. 600 c. 8. ἥπερ] εἴπερ vulgo, consentiente Suida. Correxi ex altero loco. 9. ἀλόγῳ] παραλόγῳ 600. 13. ἐπιβῆναι οὐκ ἴσχυσεν Alem. Legebatur ἀποβῆναι ἴσχυσε. De bello Gotth. 3. p. 548 a. γῆς μὲν τῆς Ἰταλῶν πεντάετες οὐδαμῇ ἐπιβάς. 14. „ὅτι μὴ ἐνθάδε ὀχύρωμα ἦν] Imo erant praesidia, in quae Belisarius recipere se poterat; sed haec et quae sequuntur foede a librariis corrupta ex libro 3 belli Gotthici restitui possunt: ἔκ τε ὀχυρώματος ἀεὶ ἐπιθαλασσίου τινὸς ἐς ἄλλο ἐπὶ τῆς παραλίας ὀχύρωμα διηνεκὲς ναυτιλλόμενος.“ Alem. 16. περιήει om. A, indicata lacuna. *ibid.* Τωτίλας] τουτίλας Vat. *ibid.* λυσσῶν ἦν Vat. Aberat ἦν.

tuna rebus viderentur, ad exitus tamen plerumque felices deducta sunt. Secundo vero illa demum fuit aliorum de eo sententia, optime quidem consultare, utpote qui Italici belli administrandi experimentum haberet; at rebus ut plurimum male sic recidentibus, minime sani consilii opinionem movit, confirmavitque. Sane res mortalium non humana ratione, sed a deo quibusdam veluti momentis gubernantur; etsi fortunam ii vocare consuerunt, qui licet rerum eventus teneant, minime tamen causas, quibus res ipsae ita feruntur, fitque ut quod carere ratione videtur, e vestigio fortunae nomen consequatur. Verum quisque, ut libet, de his ita sentiat.

5. Post secundam ergo Belisarius in Italiam expeditionem turpissime inde reducitur, cum e navigiis in terram descendere, ut supra memoravi, quinquennium totum nequiverit, neque in certum aliquod praesidium se recipere, sed perpetuo maritimam oram classe legeret. Certe licet insane Totilas cuperet, minime tamen illum cum toto Romanorum

καὶ ξύμπας ὁ Ῥωμαίων στρατὸς εἴχετο. διὸ δὴ οὔτε τῶν ἀπο-
λωλότων τι ἀνεσώσατο, ἀλλὰ καὶ Ῥώμην προσαπώλεσε καὶ τἄλλα
ὡς εἰπεῖν ἅπαντα. ἐγένετο δὲ φιλοχρήματος ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ
πάντων μάλιστα καὶ κέρδους αἰσχροῦ ἐπιμελητὴς ἀκριβέστατος,
ἅτε οὐδὲν ἐκ βασιλέως κεκομισμένος, Ἰταλοὺς ἀμέλει σχεδὸν πάν-
τας, οἵπερ ᾤκηντο ἐπὶ Ῥαβέννης καὶ Σικελίας, καὶ εἴ του ἄλλου
κατατυχεῖν ἐν ἐξουσίᾳ ἔσχεν, ἐληίσατο οὐδενὶ κόσμῳ, λογισμοὺς B
δῆθεν τῶν βεβιωμένων καταπραττόμενος. οὕτω γοῦν καὶ Ἡρω-
διανὸν μετιὼν χρήματα ᾔτει, ἅπαντα τῷ ἀνθρώπῳ ἐπανασείων.
οἷς δὴ ἐκεῖνος ἀχθόμενος ἀπετάξατο μὲν τῷ Ῥωμαίων στρατῷ,
αὐτὸν δὲ εὐθὺς ξύν τε τοῖς ἑπομένοις καὶ τῷ Σπολετίῳ Τωτίλᾳ
καὶ Γότθοις ἐνέδωκεν. ὅπως δὲ αὐτῷ τε καὶ Ἰωάννῃ τῷ Βιτα-
λιανοῦ ἀδελφιδῷ διχοστατῆσαι συνέβη, ὅπερ τὰ Ῥωμαίων πρά-
γματα μάλιστα ἔσφηλεν, αὐτίκα δηλώσω. ἐς τοῦτο ἀπεχθείας
Γερμανῷ ἡ βασιλὶς ἦλθεν ἐπιδηλότατόν τε ἅπασι τὸ ἔχθος ἐποίει,
ὥστε αὐτῷ κηδεύειν, καίπερ βασιλέως ἀνεψιῷ ὄντι, ἐτόλμα οὐ-
δείς, ἄνυμφοί τε αὐτῷ οἱ παῖδες γεγόνασι, μέχρις αὐτὴ ἐβίου. C
ἥ τε θυγάτηρ αὐτῷ Ἰουστίνα ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα ἔτη ἡβήσασα ἔτι A 23
ἀνυμέναιος ἦν. διά τοι τοῦτο ἡνίκα Ἰωάννης πρὸς Βελισαρίου

6. *ᾤκηντο*] Vulgo *ᾤκοιντο*. 11. *αὐτὸν*] Vulgo *αὑτὸν*. *ibid.* *Σπολετίῳ* ex Bello Gotth. addunt Alem. P: om. A, posito asterisco. 12. *Βιταλιανοῦ* Alem. ex MS. Mediol. et P: *βιταλιανῷ* A. 17. *μέχρις αὐτὴ τοῦ βίου* A. „Alter codex Vat. *μέχρις αὐτοῦ τοῦ βίου*, quasi toto vitae tempore Germani liberi Iustinus et Iustinianus sine uxoribus fuerint. Haud ita est. Quare legendum censeo *μέχρις αὐτὴ ἐβίου*, nempe Theodora: idque in historiis clarum est." Alem. 19. *Βελισσαρίου* Alem. P. *βελισσάριον* A.

exercitu timore perculsum in aciem deducere potuit. Quare afflictas Italiae res non restituit; quin Romam etiam, et si quae alia reliqua erant, de manibus insuper amisit. Nihil ex aerario Caesaris ad hoc bellum illi fuit; proinde hoc tempore profunda laboravit avaritia, omneque studium ad turpe compendium convertit. Sic Italos fere omnes, Ravennates, Siculosque indigenas expilavit, et si quos alios fortuna in eius potestatem coniecisset; a quibus nescio quo iure anteactae vitae cogitationum poenas exegit. Sic in Herodianum animadversurus, pecunias petiit, minas omnes intendens; quarum ille pertaesus dictum Romanis sacramentum exuens, cum suis cohortibus seque et Spoletum Totilae, Gotthisque dedidit. Libet hic narrare causam, quamobrem a Belisario alieno esse animo coeperit Ioannes Vitaliani ex sorore nepos; ingenti sane damno rei Romanorum publicae. Tantum in Germanum Augusta gerebat odium, tamque omnibus manifestum, ut nullus cum illo, licet Imperatoris fratris filio, connubia iungere auderet. Nam eius liberi, quoad illa vixit, nullas nuptias adepti sunt. Iustina vero filia octavum iam et decimum agebat annum, neque dum tamen nuptiarum solemnia celebrarat. Ergo cum

σταλεὶς ἀφίκετο ἐς Βυζάντιον, ἐς λόγους αὐτῷ καταστῆναι ὁ Γερ-
V 290 μανὸς ἀμφὶ τῇ κηδείᾳ ἠνάγκαστο, καὶ ταῦτα λίαν ἀπὸ τῆς ἀξίας τῆς αὐτοῦ ὄντι. ἐπεί τε τὸ πρᾶγμα ἤρεσκεν ἄμφω, ὅρκοις ἀλλήλους ἔγνωσαν δεινοτάτοις καταλαβεῖν, ἦ μὴν τὸ κῆδος ἐπιτελέσειν δυνάμει τῇ πάσῃ, ἐπεὶ αὐτοῖν ἑκάτερος τὸ θαρσεῖν ἐπὶ θατέρῳ ὡς ἥκιστα εἶχεν, ὁ μὲν τῷ ξυνειδέναι ὅτι δὴ τῶν ὑπὲρ τὴν
D ἀξίαν ὀρέγοιτο, ὁ δὲ κηδεστοῦ ἀπορούμενος. ἡ δὲ οὐκ ἔχουσα τίς γένηται διὰ πάσης ὁδοῦ ἰοῦσα ἑκάτερον μετιέναι μηχανῇ πάσῃ οὐκ ἀπηξίου, ὅπως ἂν τὰ πραττόμενα μηχανῇ τῇ πάσῃ διακωλύοι. ἐπεὶ δὲ αὐτοῖν καίπερ πολλὰ δεδιξαμένη ἀναπείθειν οὐδέτερον ἔσχε, διαῤῥήδην ἀπολεῖν τὸν Ἰωάννην ἠπείλησε. καὶ ἀπ' αὐτοῦ Ἰωάννης αὖθις ἐς Ἰταλίαν σταλεὶς οὐδαμῇ ξυμμῖξαι Βελισαρίῳ ἐτόλμησε, τὴν ἐξ Ἀντωνίνης ἐπιβουλὴν δείσας, ἕως Ἀντωνίνα ἐς Βυζάντιον ἦλθε. τήν τε γὰρ βασιλίδα ταύτῃ ἐπιστεῖλαι τὸν αὐτοῦ φόνον οὐκ ἄπο τοῦ εἰκότος ἄν τις ὑπώπτευσε, καὶ τὸν Ἀντωνίνης σταθμωμένῳ τρόπον ἅπαντά τε
P 17 Βελισάριον ἐνδιδόναι τῇ γυναικὶ ἐπισταμένῳ δέος ἐγίνετο μέγα καὶ τὸν ἐσῄει. τοῦτο γοῦν Ῥωμαίοις τὰ πράγματα καὶ πρότερον

6. τῷ ξυνειδέναι Alem. Legebatur τὸ ξυνειδέναι. 7. ἡ δὲ Alem. P. τῶν A. τότε Alem. in schedis. „Θεοδώρα οὖν οὐκ ἔχουσα ὅ τι καὶ γένηται, vel potius οὕτως διαταξαμένων αὐτῶν οὐκ ἔχουσα cet.“ Reisk. 11. ἀπολεῖν Vat. P. ἀπόλλειν A. 14. ταύτῃ Alem. P. ταύτην A. 15. ἄπο τοῦ εἰκότος] Vulgo ἀπὸ τοῦ εἰκότως. εἰκότος Maltret. 16. σταθμωμένῳ Alem. P. σταθμωμένη A. „Quod sequitur ita vertit Alemannus, ut pateat fecisse ipsum ex puncto virgulam ac legisse σταθμώμενος pro σταθμωμένῳ, et ἐπιστάμενος pro ἐπισταμένῳ.“ Malt. Ante δέος punctum ponit Alem. et post δέος inserit οὖν. 17. Βελισσάριον Alem. P. Βελισσαρίῳ A. 18. τὸν ἐσῄει] τόπον σωτηρίας ἐζήτει Reisk. Fort. δέος ἐσῄει μέγα.

Ioanne a Belisario Byzantium legato verba Germanus de ineunda affinitate habere cogitur, quamvis dignitate longe inferiore. Id postquam utrique placuit, visum est iureiurando se mutuo sanctissimo devincire, ut conficiendis nuptiis pro virili uterque studeret. Nam inter se graviter diffidebant; ille quod maiora quam pro dignitate ambiret, hic quod alterius affinitatem desperaret. Augusta impotenti haec animo ferens, utrumque omnibus circumveniendum curavit artibus, ut rebus inferret impedimentum. Cum autem neutrum vel minis gravissimis abducere ab instituto posset, Ioanni palam periculum capitis ostentavit. Post haec Ioannes in Italiam redire iussus, a Belisarii consuetudine abstinuit, donec Byzantium Antonina discederet, cuius apprime cavebat insidias. Namque illi ab Augusta suam imperatam necem haud vana visa fuit suspicio, si quis et Antoninae mores perpendisset, et Belisarium nosset, omnia coniugi indulgentem. Quare ut magna haec erat formido, sic ea vehementer Ioannis subivit animum. Hinc ergo res Romanorum

ἐπὶ θατέρου σκέλους ἑστῶτα προσουδίζει χαμαί. Βελισαρίῳ
μὲν οὖν ὁ Γοτθικὸς πόλεμος τῇδε ἐχώρησεν. ἀπογνοὺς δὲ βασι-
λέως ἐδεῖτο ὅπως οἱ ἐξῇ ἐνθένδε ὅτι τάχιστα ἀπαλλαγῆναι. καὶ
ἐπεὶ ἐνδεχόμενον βασιλέα τὴν δέησιν ἔγνω, ἄσμενος εὐθὺς ἀπιὼν
ᾤχετο, χαίρειν πολλὰ τῷ τε Ῥωμαίων στρατῷ καὶ Ἰταλοῖς φρά- A 24
σας, καὶ τὰ μὲν πλεῖστα ὑποχείρια τοῖς πολεμίοις ἀπολιπὼν,
Περυσίαν δὲ πικρότατα πολιορκίᾳ πιεζομένην, ἥπερ ἔτι αὐτοῦ
ὁδῷ ἰόντος κατ᾽ ἄκρας ἁλοῦσα ἐς πᾶσαν κακοῦ ἰδέαν ἦλθεν, ᾗπέρ
μοι πρότερον δεδιήγηται. ξυνηνέχθη δὲ καὶ κατὰ τὴν οἰκίαν τύ-
χης ἐναντίωμα ξυμπεσεῖν τοιόνδε. Θεοδώρα ἡ βασιλὶς τῆς Βε-
λισαρίου παιδὸς ἐξεργάζεσθαι τὴν ἐγγύην ἐπειγομένη τῷ θυγα- B
τριδῷ, συχνὰ γράφουσα τοὺς γειναμένους τὴν κόρην ἠνώχλει.
οἱ δὲ τὸ κῆδος ἀναδυόμενοι ἀπετίθεντο μὲν ἐς παρουσίαν τὴν
σφετέραν τὸν γάμον, μεταπεμπομένης δὲ αὐτοὺς ἐς Βυζάντιον
τῆς βασιλίδος, ἀδύνατοι εἶναι ἀπαλλάσσεσθαι τανῦν ἐξ Ἰταλίας
ἐσκήπτοντο. ἡ δὲ γλιχομένη μὲν κύριον τὸν θυγατριδοῦν τοῦ
Βελισαρίου καταστήσεσθαι πλούτου, ᾔδει γὰρ ἐπίκληρον ἐσομέ-
νην τὴν παῖδα, οὐκ ὄντος Βελισαρίῳ ἑτέρου του γόνου, ἐπὶ
μέντοι τῇ Ἀντωνίνης γνώμῃ θαρσεῖν οὐδαμῇ ἔχουσα, δειμαίνου-
σά τε μὴ μετὰ τὴν τοῦ βίου καταστροφὴν οὐ φανεῖσα πιστὴ ἐς
τὸν αὐτῆς οἶκον, καίπερ αὐτῆς οὕτω φιλανθρώπου ἐν τοῖς ἀναγ- C
καιοτάτοις τυχοῦσα, διασπάσηται τὰ ξυγκείμενα, ἐργάζεται ἀνό-
σιον ἔργον. τῷ γὰρ μειρακίῳ τὴν παιδίσκην ξυνοικίζει οὐδενὶ

6. *τὰ μὲν* Alem. P. *τῷ μὲν* A. 7. *ἔτι* Alem. *ἐπὶ* AP.
8. *ἰόντος*] Vulgo *ἰέντος*. 11. *θυγατριδῷ*] *θυγατριδίῳ* A.
16. *γλιχομένη* Alem. *γλικομένη* A. *γληχομένη* P.

altero veluti innixae pede, ad terram penitus collapsae ruina sunt. Sic bello Gotthico procedente, Belisarius re desperata, ut sibi quam primum ex Italia decedendi facultas fiat, Principem rogat; quo preces admittente, alacer e vestigio abit, Romanum militem, Italiamque valere iubens; quam maiore ex parte sub hostium potestate, et Perusiam dira obsidione reliquit oppressam; quae, dum ipse in suscepto itinere est, expugnata, in omnia, ut supra narravimus, mala devenit. Sed domi suae hoc interim Belisarius tulit infortunium. Theodora Augusta Belisarii filiae nuptias Anastasio nepoti perficere maturabat, ut et frequenter datis epistolis parentibus esset molestiae. Illi vitandi connubii causa in reditum nuptias reiiciunt; accersiti vero Byzantium, tunc ex Italia proficisci non posse praetexunt. Verum haec intelligens haud dubio puellam (nullis praeterea Belisario liberis) adituram haereditatem, bonorum Belisarii possessionem peroptat Anastasio. Antoninae tamen nihil fidit ingenio; quin etiam veretur, ne ubi natura sibi vitae finem fecerit, benevolentiam, quam summis in rebus experta esset, et erga suam domum fidem abiiciat, rescindatque pactiones. Ea re factum impium aggredi-

νόμῳ. φασὶ δὲ ὡς καὶ πλησιάσαι οὔτι ἑκουσίαν ἠνάγκασε κρύβδην, οὕτω τε διαπεπαρθενευμένῃ τὸν ὑμέναιον τῇ κόρῃ ξυστῆναι, τοῦ μὴ βασιλέα τὰ πρασσόμενα διακωλῦσαι. τοῦ μέντοι ἔργου ἐξειργασμένου ἔρωτι ἀλλήλοιν διαπύρῳ τινὶ ὅ τε Ἀναστάσιος καὶ ἡ παῖς εἴχοντο, καὶ χρόνος σφίσιν οὐχ ἧσσων ἢ ὀκτὼ
A 25 μηνῶν ἐν ταύτῃ τῇ διαίτῃ ἐτρίβη. ἡνίκα δὲ Ἀντωνίνα τῆς βασιλίδος ἀπογενομένης ἐς Βυζάντιον ἦλθεν, ἐπελάθετο μὲν ἐθελουσία ὧν ἐκείνη ἔναγχος ἐς αὐτὴν εἴργαστο, ὡς ἥκιστα δὲ ὑπολογισαμένη ὡς, ἤν τῳ ἑτέρῳ ἡ παῖς αὐτῇ ξυνοικίζοιτο, πε-
D πορνευμένη τὰ πρότερα ἔσται, τὸν Θεοδώρας ἔκγονον κηδεστὴν ἀτιμάζει, τήν τε παῖδα ὡς μάλιστα ἀκουσίαν βιασαμένη ἀνδρὸς τοῦ ἐρωμένου ἀπέστησε. μεγάλην τε ἀγνωμοσύνης ἐκ τοῦ ἔργου τούτου ἀπηνέγκατο δόξαν εἰς πάντας ἀνθρώπους, ἥκοντά τε οὐδενὶ πόνῳ ἀναπείθει τὸν ἄνδρα τοῦ ἄγους αὐτῇ μεταλαχεῖν τοῦδε. ὥστε διαρρήδην τηνικάδε ὁ τοῦ ἀνθρώπου τρόπος ἐλήλεγκται. καίτοι διομοσάμενος Φωτίῳ τε καὶ τῶν ἐπιτηδείων τισὶ πρότερον καὶ τὰ ὀμωμοσμένα οὐδαμῇ ἐμπεδώσας συγγνώμης ἐτύγχανε πρὸς πάντων ἀνθρώπων. αἴτιον γὰρ τοῦ ἀπίστου τἀνδρὸς οὐ τὴν γυναικοκράτειαν, ἀλλὰ τὸ ἐκ τῆς βασιλίδος ὑπώπτευον εἶναι.
P 18 ἐπεὶ δὲ Θεοδώρας ἀπογενομένης, ὥσπερ μοι εἴρηται, οὔτε Φωτίου οὔτε ἄλλου του τῶν οἱ ἀναγκαίων λόγος γεγένητο, ἀλλ' αὐτῷ δέσποινα μὲν ἡ γυνὴ ἐφαίνετο οὖσα, κύριος δὲ Καλλίγονος

3. τὰ πρασσόμενα] Aberat τά. 9. ἤν τῳ Alem. ἦν τῷ AP. 16. διομωσάμενος AP. 17. ὀμωμοσμένα] ὀμωσμένα A. 18. τἀνδρὸς Alem. ἀνδρὸς AP 20. ἐπεὶ δὲ] ἐπεὶ καὶ A. *ibid.* οὔτε — οὔτε] οὐδὲ — οὐδὲ AP.

tur, puellamque contra ius fasque ephebo contubernio iungit, non sine rumore per vim prostratae clanculum pudicitiae, ut sponsalibus illato puellae vitio confirmatis, Princeps esse rebus impedimento non posset. Hoc facto nihilominus octo mensibus Anastasius, puellaque eodem usi contubernio, amore mutuo iam tenebantur, eoque ardentissimo. Extincta Imperatrice, ubi Byzantium appulit Antonina, sciens, prudensque in se nuper gestorum simulat oblivionem, nullamve reputans infamiam stupri, si filiam nuptui sic alteri collocaret, spreto desponso Theodorae nepote, filiam sane invitam ab eius amore per vim abducit. Quam quidem ob rem apud omnes magnam retulit improbitatis opinionem; venientem vero ex Italia coniugem in partem tanti sceleris trahit nullo negotio. Et quidem ingenium Belisari aperte tandem deprehensum tum est. Nam quod pridem Photio, nonnullisque necessariis promissi fidem non praestiterit, facile veniam apud omnes invenit, qui nunquam suspicarentur coniugis dominatu, sed Imperatricis formidine fidem labefactatam: verum ea, ut dixi, defuncta cum nullam Photii, nullam familiarium rationem duceret, sed coniugem, eiusque lenonem Calligonum imperitantes

ὁ προαγωγὸς ἦν, τότε δὴ ἀπογνόντες αὐτοῦ ἅπαντες ἐχλεύαζόν V 291
τε διαθρυλοῦντες καὶ ἅτε ἄνοιαν ὀφλισκάνοντι ἐλοιδοροῦντο. τὰ
μὲν οὖν ἡμαρτημένα Βελισαρίῳ ἀπαρακαλύπτως εἰπεῖν ταύτῃ πῃ
ἔχει· τὰ δὲ Σεργίῳ τῷ Βάκχου παιδὶ ἐπὶ Λιβύης ἡμαρτημένα
διαρκῶς μὲν ἐν λόγοις μοι τοῖς ἐπιτηδείοις δεδήλωται, ὃς δὴ αἰ-
τιώτατος γέγονε Ῥωμαίοις ἐνταῦθα διαφθαρῆναι τὰ πράγματα τά
τε πρὸς Λευέθας αὐτῷ πρὸς τῶν εὐαγγελίων ὀμωμοσμένα ἐν ἀλο-
γίᾳ πεποιημένος καὶ τοὺς ὀγδοήκοντα πρέσβεις οὐδενὶ λόγῳ δια- B
χρησάμενος, τοσοῦτον δέ μοι τανῦν ἐντιθέναι τῷ λόγῳ δεήσει, ὡς
οὔτε νῷ δολερῷ οἱ ἄνδρες οὗτοι παρὰ Σέργιον ἦλθον οὔτε τινὰ A 26
σκῆψιν ὁ Σέργιος ὑποψίας περὶ αὐτοὺς εἶχεν, ἀλλ' ἀδιώμοτος ἐπὶ
θοίνην καλέσας τοὺς ἄνδρας διεχρήσατο οὐδενὶ κόσμῳ. ἀφ' οὗ
δὴ Σολόμωνι καὶ τῷ Ῥωμαίων στρατῷ καὶ Λίβυσι πᾶσι διε-
φθάρθαι ξυνέβη. δι' αὐτὸν γάρ, ἄλλως τε καὶ Σολόμωνος τε-
τελευτηκότος, ὥσπερ μοι εἴρηται, οὔτε τις ἄρχων οὔτε τις στρα-
τιώτης ἐς πολέμου κίνδυνον ἰέναι ἠξίου. μάλιστα δὲ πάντων
Ἰωάννης ὁ Σισιννιόλου τῷ ἐς αὐτὸν ἔχθει ἀπόμαχος ἦν, ἕως
Ἀρεόβινδος ἐς Λιβύην ἀφίκετο. ἦν γὰρ ὁ Σέργιος μαλθακὸς μὲν C
καὶ ἀπόλεμος, τὸ δὲ ἦθος καὶ τὴν ἡλικίαν κομιδῇ νέος, φθόνῳ
τε καὶ ἀλαζονείᾳ ἐς ὑπερβολὴν ἐχόμενος ἐς πάντας ἀνθρώπους,
τεθρυμμένος τε τὴν δίαιταν καὶ τὰς γνάθους φυσῶν. ἀλλ'

1. ἀπογνόντες] καταγνόντες Reisk. 2. διαθρυλλοῦντες AP. 5. ὃς Alem. P. ὡς A. 7. Λευέθας] Λευεθὰς P. λευεθὰ A. ibid. ὀμωμοσμένα] ὀμωσμένα A. ὀμοσμένα P. 15. οὔτε τις — οὔτε] Vulgo οὐδέ τις — οὔτε. 17. ἔχθει Alem. ἄχθει AP. ibid. ἀπόμαχος] Vulgo ἀπομαχόμενος. 21. τεθρυμμένος Alem. τεθρυλλημένος AP. ibid. φυσῶν] φυσσῶν AP.

haberet: tunc enimvero contemni ab omnibus et veluti demens subsannari. Haec quidem, ut libere dicam, peccavit Belisarius. Quae autem Sergius Bacchi filius commisit in Africa, iam satis opportuno loco narrata sunt: eius enim causa res male gesta Romanis in ea provincia; Levathis iurata fides, conceptis ad Evangelia verbis, et violata tamen; trucidati nulla ratione octoginta legati, qui (quod mox praeterea dicendum) nec dolo malo ad Sergium proficiscerentur, nec ullus esset suspicioni locus; apparatis tamen epulis acceptos, neglecto sacramento, per scelus interfecit; quae fuit origo non modo Solomonis ducis, sed Romanorum etiam, et Africanorum interitus. Extincto Solomone, cum duces alii, tum milites pugnae discrimina detrectarunt, omniumque maxime Ioannes Sisinioli, qui ad Areobindi usque in Africam adventum praelio abstinuit, nempe in Sergium odio, quodque is esset imbellis et delicatus, ac ut aetate prorsus iuvenili, sic etiam moribus; invidia et petulantia in omnes homines effusissimus, molli fractoque cultu, et buccis ad superbiam inflatis. Verum quod Antoninae Belisarii coniugis neptem sibi

ἐπεὶ τῆς Ἀντωνίνης τῆς Βελισαρίου γυναικὸς ἐγγόνης ἐτύγχανε μνηστὴρ γεγονώς, τίσιν τινὰ ἐς αὐτὸν ἡ βασιλὶς ἐξενεγκεῖν ἢ παραλύειν τῆς ἀρχῆς οὐδαμῆ ἤθελε, καίπερ ἐνδελεχέστατα διαφθειρομένην Λιβύην ὁρῶσα, ἐπεὶ καὶ Σολόμωνα τὸν Σεργίου ἀδελφὸν τοῦ Πηγασίου φόνου αὐτή τε καὶ βασιλεὺς ἀθῷον ἀφῆκεν. ὅ τι δὲ τοῦτ᾽ ἔστιν αὐτίκα δηλώσω. ἐπειδὴ ὁ Πηγάσιος D τὸν Σολόμωνα πρὸς τῶν Λευαθῶν ὠνήσατο καὶ οἱ βάρβαροι ἐπ᾽ οἴκου ἀπεκομίσθησαν, ὁ μὲν Σολόμων ξύν τε Πηγασίῳ τῷ ἐωνημένῳ καὶ στρατιώταις ὀλίγοις τισὶν εἰς Καρχηδόνα ἐστέλλετο, ἐν δὲ τῇ ὁδῷ ταύτῃ λαβὼν ὁ Πηγάσιος ὅ τι δὴ ἀδικοῦντα Σολόμωνα χρῆναί οἱ ἔφασκεν ἐν μνήμῃ εἶναι ὡς αὐτὸν ἔναγχος ἐκ τῶν πολεμίων ὁ θεὸς ῥύσαιτο. ὁ δὲ χαλεπήνας, ὅτι δή οἱ ἅτε δοριαλώτῳ ὠνείδισε, τὸν Πηγάσιον εὐθὺς ἔκτεινε, ταῦτά τε σῶστρα τῷ ἀνA 27 θρώπῳ ἀπέδωκεν. ἐπειδή τε ὁ Σολόμων ἐς Βυζάντιον ἦλθε, καθαρὸν αὐτὸν βασιλεὺς τοῦ φόνου ἐποίει, ἅτε προδότην ἀνελόντα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. γράμματά τε αὐτῷ ἐδίδου τὴν ὑπὲρ τούτων ἀσφάλειαν παρεχόμενος. καὶ ὁ μὲν Σολόμων οὕτω τὴν τίσιν διαφυγὼν ἐπὶ τὴν ἑῴαν ἄσμενος ᾔει, τήν τε πατρίδα καὶ γένος τὸ κατὰ τὴν οἰκίαν ὀψόμενος. ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ θεοῦ τίσις ἐν ταύτῃ τῇ ὁδῷ καταλαβοῦσα ἐξ ἀνθρώπων αὐτὸν ἀφανίζει. τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ Σολόμωνί τε καὶ Πηγασίῳ τῇδε ἐχώρησεν.

P 19 ς΄. Οἵτινες δὲ ἀνθρώπω Ἰουστινιανός τε καὶ Θεοδώρα ἤστην τρόπῳ τε ὅτῳ διεσπάσαντο τὰ Ῥωμαίων πράγματα ἐρῶν

12. δορυαλώτῳ AP. 14. 17. Σολόμων] σολομὼν A. 19. τοῦ θεοῦ A. τοῦ om. P. 21. Σολόμωνι P. σολομῶντα A. σολομῶντι Alem. 22. ἀνθρώπω Reisk. Vulgo ἀνθρώπων.

desponderat, in eum animadvertere nunquam Augusta voluit, nec imperio spoliare, quamquam properante ruina Africam collabentem videret. Quin et iuniorem Sergii fratrem Solomonem interempti Pegasii crimine liberavit ipsa et Imperator. Id uti se habuit, paucis expedio. Posteaquam Leuathis pro Solomone pretium solvit Pegasius, reductis domum barbaris, ipse cum Pegasio, a quo redemptus fuerat, et parva militum manu, petebat Carthaginem. Quo in itinere manifestum flagitii Solomonem monet Pegasius, meminisset nuper se divinitus ereptum ab hostibus: ille indigne ferens obiectam sibi quasi mancipio libertatem, repente Pegasium interimit, illud vitae servatae praemium rependens. Ut vero Byzantium venit, ab Imperatore caedis absolvitur, tanquam ipse morte perdiderit perduellem Imperii Rom. scriptoque accipit indemnitatem. Ubi supplicium ille sic evasit, patriam propinquosque revisurus in Orientem alacer properavit: sed divina ultione persequente, in itinere decessit e vita. Ita haec de Pegasio et Solomone gesta.

6. Venio nunc ad Iustinianum et Theodoram, dicturus quid hominum uterque fuerint, quibusve modis rem Romanam afflixerint. Byzan-

ἔρχομαι. Λέοντος ἐν Βυζαντίῳ τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔχοντος, γεωργοὶ νεανίαι τρεῖς, Ἰλλυριοὶ γένος, Ζίμαρχός τε καὶ Διτύβιστος καὶ Ἰουστῖνος ὁ ἐκ Βεδεριανῆς, πράγμασιν ἐνδελεχέστατα τοῖς ἀπὸ τῆς πενίας οἴκοι μαχόμενοι τούτων τε ἀπαλλαξείοντες ἐπὶ τῷ στρατεύεσθαι ὥρμησαν. καὶ πεζῇ βαδίζοντες ἐς Βυζάντιον ᾔεσαν, σισύρας ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοὶ φέροντες, ἐν αἷς δὴ B ἄλλο οὐδὲν ὅτι μὴ διπύρους ἄρτους οἴκοθεν ἐμβεβλημένοι ἀφίκοντο, ταχθέντας τε ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς καταλόγοις βασιλεὺς αὐτοὺς ἐς τοῦ παλατίου τὴν φυλακὴν ἐπεξελέξατο. κάλλιστοι γὰρ ἅπαντες τὰ σώματα ἦσαν. χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀναστασίῳ τὴν βασιλείαν παραλαβόντι πόλεμος πρὸς τὸ Ἰσαύρων ἔθνος ὅπλα ἐπ' V 292 αὐτὸν ἀραμένους κατέστη. στρατιάν τε λόγου ἀξίαν ἐπ' αὐτοὺς ἔπεμψεν, ἧσπερ Ἰωάννης ἡγεῖτο, ἐπίκλησιν κυρτός. οὗτος Ἰωάννης τὸν Ἰουστῖνον ἁμαρτάδος τινὸς ἕνεκα ἐν δεσμωτηρίῳ καθεῖρξεν, ἡμέρᾳ τε τῇ ἐπιούσῃ ἐξ ἀνθρώπων αὐτὸν ἀφανιεῖν ἔμελλεν, C εἰ μή τις μεταξὺ ἐπιγενομένη ὄψις ὀνείρου ἐκώλυσεν. ἔφη γάρ οἱ ἐν ὀνείρῳ ὁ στρατηγὸς ἐντυχεῖν τινα παμμεγέθη τε τὸ σῶμα καὶ A 28 τἄλλα κρείσσω ἢ ἀνθρώπῳ εἰκάζεσθαι. καὶ τὸν μέν οἱ ἐπισκῆψαι μεθεῖναι τὸν ἄνδρα, ὅνπερ καθείρξας ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐτύγχανεν· αὐτὸν δὲ τοῦ ὕπνου ἐξαναστάντα ἐν ἀλογίᾳ τὴν τοῦ ὀνείρου ὄψιν ποιήσασθαι. ἐπιλαβούσης δὲ καὶ ἑτέρας νυκτὸς ἐδόκει μὲν ἐν τῷ ὀνείρῳ καὶ αὖθις τῶν λόγων ἀκούειν ὧνπερ ἠκηκόει

3. ἐνδελεχέστατα τοῖς ἀπὸ] ἐνδελεχεστάτης ἀπὸ Suidas s. v. ἐνδελεχέστατα. 4. τοῖς Alem. Malt. τῆς AP. 7. διπύρους Suidas s. v. δίπυρος et σισύρα. πηροὺς AP. 10. ἅπαντες] ἁπάντων Reisk. 12. κατέστη Alem. P. ὁπλίζει A. 14. Ἰουστῖνον Alem. ex MS. Med. et P. ἰουστινιανὸν A et codd. Vat. 15. ἀφανιεῖν Reisk. ἀφανίζειν Alem. ἀφίειν A. ἀφιεῖν P. 22. μὲν Reisk. μένειν AP.

tii Leo summam habebat Imperii, cum tres in Illyria nati, exercendisque agris assueti adolescentes Zimarchus, Ditybistus et Iustinus (cuius Bederiana patria fuit) summae, qua domi premebantur, egestatis vitandae causa, militiam sequuntur, pedibusque Byzantium veniunt, reiectis post terga sagis, in quibus praeter secundarios panes, nihil eis quod reconderent, ex re domestica fuit. Numeris militaribus inscripti ab Imperatore, utpote egregia corporis forma conspicui, ad regiae custodiam seliguntur. Imperio deinde potitus Anastasius, in Isauros, qui arma sumpserant, florentissimum immittit exercitum, quem Ioannes gibbus ductavit. Is Iustinum criminis reum includit carcere, postridie statim capite plectendum. Verum, ut dux ille narrare solebat, a proposito deterretur, viso per quietem sibi, qui proceritate ac reliquo corporis habitu praestantius quid homine prae se ferret, iuberetque dimitti quem pridie tradidisset custodiae. Ille somno excitus non magni ducit quae in

D τὸ πρότερον, ἐπιτελέσαι δὲ τὰ ἐπιτεταγμένα οὐδ᾽ ὣς βεβουλῆσθαι. τρίτον τέ οἱ ἐπιστᾶσαν τὴν τοῦ ὀνείρου ὄψιν ἀπειλῆσαι μὲν τὰ ἀνήκεστα, ἢν μὴ τὰ ἐπηγγελμένα ποιοίη, ἐπειπεῖν τε ὡς αὐτοῦ τε τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ξυγγενείας χρέος οἱ μέγα ὀργισθησομένῳ ἐς χρόνον τὸν ὄπισθεν εἴη. τότε μὲν οὖν οὕτως Ἰουστίνῳ περιεῖναι ξυνέβη, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐς μέγα δυνάμεως οὗτος Ἰουστῖνος ἐχώρησεν. ἄρχοντα γὰρ αὐτὸν Ἀναστάσιος βασιλεὺς κατεστήσατο τῶν ἐν παλατίῳ φυλάκων. ἐπειδή τε ὁ βασιλεὺς ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνιστο, αὐτὸς τῇ τῆς ἀρχῆς δυνάμει τὴν βασιλείαν παρέλαβε, τυμβογέρων μὲν γεγονὼς ἤδη, ἀμάθητος δὲ γραμμάτων ἁπάντων καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἀναλφάβητος
P 20 ὤν, οὐ γεγονὸς ἐν Ῥωμαίοις πρότερον τοῦτό γε. εἰθισμένου δὲ γράμματα οἰκεῖα τοῖς βιβλίοις ἐντιθέναι τὸν βασιλέα, ὅσα ἂν ἐπαγγέλλοντος αὐτοῦ γίνοιτο, αὐτὸς μέντοι οὔτε ἐπήγγελλεν οὔτε τοῖς πρασσομένοις ξυνεπίστασθαι οἷός τε ἦν. ὃς δὲ παρεδρεύειν αὐτῷ ἔλαχεν ἀρχὴν τὴν τοῦ καλουμένου κοιαίστορος Πρόκλος ὄνομα, αὐτὸς δὴ αὐτονόμῳ γνώμῃ ἅπαντα ἔπρασσεν. ὅπως δὲ μαρτυρίαν τῆς βασιλέως χειρὸς ἔχοιεν, οἷς ἐπίκειται τὸ ἔργον τοῦτο, ἐπενοήθη τάδε. ξύλῳ εἰργασμένῳ βραχεῖ ἐγκολάψαντες μορφήν τινα γραμμάτων τεττάρων, ἅπερ ἀναγνῶναι τῇ Λατίνων φωνῇ
A 29 B δύναται, γραφίδα τε βαφῇ βάψαντες, ᾗ βασιλεῖς γράφειν εἰώθασιν, ἐνεχειρίζοντο τῷ βασιλεῖ τούτῳ. καὶ τὸ ξύλον, οὗπερ

10. τυμβογέρων] Suidas s. h. v. ibid. ἀμάθητος — ἀναλφάβητος] Suidas s. v. Ἰουστῖνος. 14. ἐπήγγελλεν P. ἐπήγγειλλεν A. 15. „ξυνεπίστασθαι] ξυνέπεσθαι, aut ξυνεφίστασθαι. Prius rectius.“ Reisk. 18. οἷς ἐπίκειται P. ᾗ * * * ἐπίκειται A. 22. ἐνεχείριζον δὲ τῷ βασιλεῖ ταύτην Reisk.

somno visa forent, nocteque insequente iisdem in quiete visis et auditis, ac nihilominus neglectis; tertio ab eadem illa specie atrocioribus minis exagitatur, ut dicto pareat: Nam hoc, inquit, homine, huiusque propinquis opus cum primis erit, quando ira mihi mox concitabitur. Sic mortem evadere Iustino contigit. Tempore deinde procedente, magnam is consequitur potentiam, Praetorianis militibus praefectus ab Anastasio Principe: qui ubi fato concessit, ea fretus Iustinus praefectura capessivit Imperium, senex iam licet capularis, et, quod Romanis antehac non evenit, adeo litterarum expers et, quod dicitur, analphabetus, ut cum sui soleat nominis apices libellis indere Princeps, cum quid imperat faciundum, ipse neque imperare neque compos esse posset rerum gerendarum, sed Proclus, qui officio Quaestoris fungebatur eique assidebat, omnia faceret pro arbitrio. Verum ut aliquod Imperatoris manus extaret argumentum, a magistratu, qui id muneris habet, excogitatum hoc est. Tabellae ligneae perpolitae formam quatuor literarum, quae legi Latine possent, incidendam curant, eaque libello imposita, calamus colore im-

ἐμνήσθην, τῷ βιβλίῳ ἐνθέμενοι, λαβόμενοί τε τῆς βασιλέως χειρὸς, περιῆγον μὲν ξὺν τῇ γραφίδι ἐς τῶν τεττάρων γραμμάτων τὸν τύπον, ἐς πάσας τε τὰς τοῦ ξύλου αὐτὴν περιελίξαντες ἐντομὰς οὕτω δὴ ἀπηλλάσσοντο, τοιαῦτα βασιλέως γράμματα φέροντες. τὰ μὲν ἀμφὶ τῷ Ἰουστίνῳ ταύτῃ Ῥωμαίοις εἶχε. γυναικὶ δὲ ὄνομα Λουππικίνῃ ξυνῴκει. αὕτη δὲ δούλη τε καὶ βάρβαρος οὖσα τοῦ πρόσθεν αὐτὴν ἐωνημένου παλλακὴ γέγονε. καὶ αὐτὴ μὲν ξὺν Ἰουστίνῳ ἐπὶ βίου δυσμαῖς τὴν βασιλείαν ἔσχεν. Ἰουστῖνος μὲν οὖν οὔτε τι πονηρὸν τοὺς ὑπηκόους ἐργάζεσθαι οὔτε ἀγαθὸν ἴσχυεν. εὐηθείᾳ γὰρ πολλῇ εἴχετο, ἄγλωττός τε C παντάπασιν ὢν καὶ ἀγροικιζόμενος μάλιστα. ἀδελφιδοῦς δὲ αὐτῷ Ἰουστινιανὸς νέος ὢν ἔτι διῳκεῖτο τὴν ἀρχὴν ξύμπασαν καὶ γέγονε Ῥωμαίοις ξυμφορῶν αἴτιος, οἵας τε καὶ ὅσας ἐς τὸν ἅπαντα αἰῶνα οὐδείς που πρότερον ἀκοῇ ἔλαβεν. ἔς τε γὰρ ἀνθρώπων ἄδικον φόνον καὶ χρημάτων ἁρπαγὴν ἀλλοτρίων ῥᾷστα ἐχώρει, καὶ οὐδὲν ἦν αὐτῷ μυριάδας πολλὰς ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι, καίπερ αὐτῷ αἰτίαν οὐδεμίαν παρασχομένων. καὶ φυλάσσειν μὲν τῶν καθεσταμένων οὐδὲν ἠξίου, ἅπαντα δὲ νεοχμοῦν ἐς ἀεὶ ἤθελε, καὶ τὸ ξύμπαν εἰπεῖν, μέγιστος δὴ οὗτος διαφθορεὺς τῶν εὖ καθεστώτων. τὸν μὲν οὖν λοιμὸν, ὅσπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν D λόγοις ἐρρήθη, καίπερ ἐπισκήψαντα εἰς τὴν γῆν ξύμπασαν, διέφυγον ἄνθρωποι οὐχ ἧσσους ἢ ὅσοις διαφθαρῆναι τετύχηκεν, ἢ

1. ἐνθέμενοι] ἐπιθέμενοι Reiskius. 2. τῶν τεττάρων] τὸν τεττάρων AP. 14. ἀνθρώπων Alem. P. ἐξ ἀνθρώπων A. 18. καθεσταμένων] καθεστώτων Suidas s. v. νεοχμοῦν. ibid. νεοχμοῦν Alem. P. νεοχειλοῦν A. 22. ἢ ὅσοις P cum Suida s. v. ἐπισκήπτω. ἢ om. A.

butus, quo scribere mos est Imperatoribus, huic Principi tradebatur in manum, quam alii prehensantes ducebant, circumagebantque calamum per quatuor illas litterarum formas, nempe singulas tabellae incisuras, atque ita demum iis ab Imperatore litteris reportatis recedebant. Is quidem Romanis erat Iustinus. Coniux vero, cui nomen Lupicinae fuit, serva eaque barbara, sui pellex emptoris Iustini, et ad usque vitae exitum Imperii socia. Neque malo subiectis, neque bono esse Iustinus quidem potuit, insignis homo stoliditatis, summa cum infantia summaque cum rusticitate coniunctae. At eius sororis filius Iustinianus aetate adhuc iunior, et qui summam moderabatur Imperii, is demum fuit Romanis tot tantorumque malorum auctor, quot et quanta audita non sunt ex omni superiorum aetatum memoria. Facile prorumpebat in opum alienarum rapinas, in caedes, sic ut pro nihilo duceret innumeram perdere omnis criminis insontem multitudinem. Statuta servare nequaquam illi animus; contra semper rebus studere novis, et, uno verbo, bene constitutis pestem importare funestissimam. Luem illam, quam superioribus

A 30 οὐδαμῇ τῇ νόσῳ ἁλόντες ἢ ὑγιαζόμενοι, ἐπειδὴ σφίσιν ἁλῶναι
ξυνέβη. ἄνδρα δὲ τοῦτον διαφυγεῖν ἀνθρώπῳ γε ὄντι τῶν πάν-
των Ῥωμαίων οὐδενὶ ξυνηνέχθη, ἀλλ' ὥσπερ τι ἄλλο ἐξ οὐρα-
νοῦ πάθος ὅλῳ τῷ γένει ἐπεισπεσὸν ἀνέπαφον οὐδένα παντελῶς
εἴασε. τοὺς μὲν γὰρ ἔκτεινεν οὐδενὶ λόγῳ, τοὺς δὲ πενίᾳ μαχο-
μένους ἀφεὶς ἀθλιωτέρους τῶν τετελευτηκότων εἰργάζετο, εὐχομέ-
νους τὰ παρόντα σφίσι διαλῦσαι θανάτῳ οἰκτίστῳ. τινῶν μέν-
τοι ξὺν τοῖς χρήμασι καὶ τὰς ψυχὰς εἷλεν. ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἦν αὐ-
τῷ μόνην καταλῦσαι τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, Λιβύης τε καὶ Ἰτα-
V 293 λίας οὐκ ἄλλου του ἕνεκα πεποιῆσθαι τὴν ἐπικράτησιν ἴσχυσεν
P 21 ἢ ὥστε ξὺν τοῖς πρότερον ὑφ' αὐτῷ οὖσι διολέσαι τοὺς ταύτῃ ἀν-
θρώπους. οὔπω γοῦν δεκαταῖος εἰς τὴν δύναμιν γεγονὼς Ἀμάν-
τιον τῶν ἐν παλατίῳ εὐνούχων ἄρχοντα ξὺν ἑτέροις τισὶν ἐξ αἰ-
τίας οὐδεμιᾶς ἔκτεινεν, ἄλλο οὐδὲν τῷ ἀνθρώπῳ ἐπενεγκὼν, πλήν
γε δὴ ὅτι ἐς Ἰωάννην τὸν τῆς πόλεως ἀρχιερέα λόγον τινὰ προ-
πετῆ εἴποι. καὶ ἀπ' αὐτοῦ φοβερώτατος γέγονεν ἀνθρώπων
ἁπάντων. αὐτίκα δὲ καὶ Βιταλιανὸν τὸν τύραννον μετεπέμψατο,
ᾧ δὴ τὰ πιστὰ πρότερον ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας παρέσχετο, διαλα-
χὼν αὐτῷ καὶ τῶν ἐν Χριστιανοῖς μυστηρίων. ὀλίγῳ τε ὕστερον
ἐξ ὑποψίας αὐτῷ προσκεκρουκότα ξὺν τοῖς ἐπιτηδείοις ἐν παλα-
τίῳ λόγῳ οὐδενὶ διεχρήσατο, πίστεις οὕτω δεινοτάτας ἐμπεδῶσαι
οὐδαμῇ ἀξιώσας.

1. ἢ ὑγιαζόμενοι ex MS. Med. Alem. et P. ἢ * γενόμενοι A: unde Toupius ἢ περιγενόμενοι. ibid. σφίσιν] σφίσι AP. 10. ἴσχυσεν] ἔσπευσεν Reisk. 16. φοβερώτατος P. φοβερώτερος A.

libris in totum fere terrarum orbem pervasisse narravimus, non pauciores homines vel non conceptam effugere contigit, vel conceptam depellere, quam ea perire. At Iustinianum evitavit nemo Romanorum omnium, qui velut e caelo immissa pernicies ac labes nullum non infecit, alios nefarie de medio sustulit; aliis vitam dira afflictandam egestate condonans, perditis miseriores effecit, qui vel crudelissimo supplicio tantis malis solvi cuperent; aliorum demum nec fortunis parcere, nec vitae libuit. Non illi satis Romanum Imperium evertisse; ad subiugandam Africam et Italiam vires convertit, ut cum subiectis sibi Provinciis illas etiam gentes unum in exitium deturbaret. Vix decimus dies abierat ex quo cum potestate fuit, et Amantium eunuchorum aulae principem nonnullis cum aliis interfecit, in crimen illum ea tantum re ducens, quod nescio quam vocem petulantius in Ioannem iactavit urbis antistitem; ex quo omnium hominum evasit formidolosissimus. Illico vocatum mittit Vitalianum Tyrannum fide publica, impunitate promissa, et una susceptis Christianorum mysteriis. Paulo deinde post dato suspicioni, atque offensioni loco, eum ac necessarios in Aula impie contrucidavit, nihil veritus fidem fallere tam formidandam.

ζ'. Τοῦ δὲ δήμου ἐκ παλαιοῦ ἐς μοίρας δύο διεστηκότος, B ὥσπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐρρήθη, μίαν αὐτὸς τὴν Βενέτων ἑταιρισάμενος, ἥ οἱ καὶ τὸ πρότερον κατεσπουδασμένη ἐτύγχανε, ξυγχεῖν τε καὶ συνταράξαι ἅπαντα ἴσχυσε. καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐς γόνυ ἐλθεῖν Ῥωμαίοις τὴν πολιτείαν πεποίηκεν. οὐχ ἅπαντες δὲ οἱ Βένετοι ἐπισπέσθαι τῇ τοῦδε ἀνδρὸς γνώμῃ ἔγνω- A 31 σαν, ἀλλ' ὅσοι στασιῶται ὄντες ἐτύγχανον. καὶ αὐτοὶ μέντοι προϊόντος ἤδη τοῦ δεινοῦ σωφρονέστατοι ἔδοξαν εἶναι ἀνθρώπων ἁπάντων. ἐνδεεστέρως γὰρ ἢ κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἡμάρτανον. οὐ C μὴν οὐδὲ τῶν πρασίνων οἱ στασιῶται ἡσυχῇ ἔμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔπρασσον ἀεὶ τὰ ἐγκλήματα ἐς ὅσον σφίσι δυνατὰ ἐγεγόνει, καίπερ κατὰ μόνας διηνεκὲς κολαζόμενοι. ὅπερ αὐτοὺς ἐς τὸ θρασύνεσθαι πολλῷ ἔτι μᾶλλον ἐς ἀεὶ ἦγεν. ἀδικούμενοι γὰρ εἰώθασιν ἐς ἀπόνοιαν τρέπεσθαι ἄνθρωποι. τότε οὖν τοὺς Βενέτους αὐτοῦ ῥιπίζοντός τε καὶ διαφανῶς ἐρεθίζοντος ἅπασα κατ' ἄκρας ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ ἐκινήθη ὥσπερ σεισμοῦ ἢ κατακλυσμοῦ ἐπιπεσόντος ἢ πόλεως ἑκάστης πρὸς τῶν πολεμίων ἁλούσης. πάν- D τα γὰρ ἐν ἅπασι ξυνεταράχθη καὶ οὐδὲν ὑφ' ἑαυτοῦ τὸ λοιπὸν ἔμεινεν, ἀλλ' οἵ τε νόμοι καὶ ὁ τῆς πολιτείας κόσμος ξυγχύσεως ἐπιγενομένης ἐς πᾶν τοὐναντίον ἐχώρησαν. καὶ πρῶτα μὲν τοῖς στασιώταις τὰ ἐς τὴν κόμην ἐς νεώτερόν τινα μετεβέβλητο τρό-

3. Βενέτων] βένετον A. 6. τοῦδε ἀνδρὸς] τοῦδε τἀνδρὸς aut τοῦ ἀνδρὸς Reisk. 8. τοῦ δεινοῦ Alem. δεινοῦ P. νοῦ A. 13. ἐς ἀεὶ ἦγεν] ἐσῆγεν Reisk. *ibid.* ἀδικούμενοι — ἄνθρωποι] Suidas s. v. ἀπόνοια. 15. αὐτοῦ Alem. P. αὐτὸν A. 18. ὑφ'] ἐφ' Reisk. 21. ἐς τὴν] ἀμφὶ τὴν Suidas s. v. εὐπάρυφα. *ibid.* μετεβέβλητο] παραβέβληται Suidas.

7. Cum pridem duae populi, ut diximus, factiones essent, conciliata sibi altera Venetorum, cuius iam antea studia acquisierat, ita miscere omnia potuit ac perturbare, ut exinde rem Romanorum publicam inclinatam labefactarit, licet Venetorum seditiosi quique duntaxat illius libidini obtemperarent, qui tamen gliscente calamitate, omnium mortalium moderatissimi habiti sunt, quod data peccandi potestate parcius abuterentur. Ex prasinis vicissim, qui seditiones agitarent, haud sese continuerunt; sed ut sibi facultas fuit, ita facinora perpetrarunt, quamquam identidem occultis affecti suppliciis; ex quibus quotidie nihilominus sumerent maiores spiritus. Nam usu venit, ut iniuriis lacessiti ad maiora flagitia traducant animum. Ergo proritatis tum ab eo concitatisque palam Venetis, universum convulsum suis sedibus est Romanum Imperium, quasi ab hostibus vastatae urbes, vel terrae quodam motu prostratae, vel eluvione oppressae; nam omnia passim concussa, locoque dimota, iura, leges, ac totus Reipub. status susque deque tracta sunt. Factiosi

πον. ἀπεκείροντο γὰρ αὐτὴν οὐδὲν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις Ῥωμαίοις. τοῦ μὲν γὰρ μύστακος καὶ τοῦ γενείου οὐδαμῆ ἥπτοντο, ἀλλ᾽ αὐτοῖς κατακομᾶν ἐπὶ πλεῖστον ὥσπερ οἱ Πέρσαι ἐς ἀεὶ ἤθελον. τῶν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν τὰ ἔμπροσθεν ἄχρι ἐς τοὺς κροτάφους ἀποτεμόμενοι τὰ ὄπισθεν ἀποκρέμασθαι σφίσιν ἐπὶ μακρότατον λόγῳ
P 22 οὐδενὶ εἴων, ὥσπερ οἱ Μασσαγέται. διὸ δὴ καὶ Οὐννικὸν τὸ τοιοῦτον εἶδος ἐκάλουν. ἔπειτα δὲ τὰ ἐς τὰ ἱμάτια εὐπάρυφοι ἠξίουν εἶναι ἅπαντες, κομπωδεστέραν ἢ κατὰ τὴν ἑκάστου ἀξίαν ἐνδιδυσκόμενοι τὴν ἐσθῆτα. κτᾶσθαι γὰρ αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα ἐξ οὐ προσηκόντων
A 32 παρῆν. τοῦ δὲ χιτῶνος τὸ ἀμφὶ τὼ χεῖρε μέρος ἐς τὸν καρπὸν ξυνῄει σφίσιν ἐν στενῷ μάλιστα. τὰ δὲ ἐνθένδε ἄχρι ἐς ὦμον ἑκάτερον ἐς ἄφατόν τι εὖρους διεκέχυτο χρῆμα. ὁσάκις τε ἡ χεὶρ αὐτοῖς σείοιτο ἀναβοῶσιν ἐν τοῖς θεάτροις τε καὶ ἱπποδρομίοις, ἢ ἐγκελευομένοις, ᾗπερ εἰώθει, ἐς ὕψος αὐτοῖς τοῦτο τὸ μέρος ἀτεχνῶς ᾔρετο, αἴσθησιν παρεχόμενον τοῖς ἀνοήτοις, ὅτι
B δή αὐτοῖς οὕτω καλόν τε τὸ σῶμα καὶ ἁδρὸν εἴη ἄν, ὥστε δεῖν γε αὐτοῖς πρὸς τῶν τοιούτων ἱματίων καλύπτεσθαι, οὐκ ἐννοοῦσιν ὅτι δὴ αὐτοῖς τῷ τῆς ἐσθῆτος ἠραιωμένῳ τε καὶ κενῷ πολλῷ ἔτι μᾶλλον τὸ τοῦ σώματος ἐξίτηλον διελεγχθείη. αἱ ἐπωμίδες δὲ

1. *αὐτὴν* P cum Suida. *αὐτοὶ* A. 2. *αὐτοῖς*] *αὐτὸν* Suidas. 5. *ἀποτεμόμενοι*] *ἀποτεμνόμενοι* Suidas. *ibid.* *σφίσιν* Suidas. *σφίσι* AP. *ibid.* *ἐπὶ μακρότατον* ex Suida addidi. 6. *Οὐννικὸν* P. *οὐνικὸν* A. *Οὔνιον* Suidas. *ibid.* *τοιοῦτον*] *αὐτὸ* Suidas. 7. *τὰ ἱμάτια* P cum Suida. *ταρμάτια* A. 9. *ἐξ οὐ* Suidas. *ἐξ οὗ* AP. 10. *τὸ ἀμφὶ* Alem. ex MS. Med. *τοῦ ἀμφὶ* AP et Suidas. *ibid.* *μέρος* Alem. P. *μέρος αὐτοῖς* A et Suidas. 11. *μάλιστα* P cum Suida. *μάλιστα δέ* A. *μάλιστα δή* Reisk. 12. *εὖρους*] *εὖρος* Suidas, omisso quod sequitur *χρῆμα*. 14. *τοῦτο τὸ — παρεχόμενον τοῖς* ex Suida add. Alem. P. 18. *ἠραιωμένῳ* Suidas. *ἠρημωμένῳ* AP. *ἠνεμωμένῳ* aut *ἠωρημένῳ* Reisk. *ibid.* *κενῷ*] *καινῷ* Suidas. 19. *διελεγχθῇ* AP. Correxi ex Suida.

statim comere caesariem, ac novo quodam, et Romanis alieno cultu recidere; nam mento et alis intonsis, quae Persarum more prolixe lubebat promittere, sinciput capillitio ad tempora usque nudarunt, coma ad occipitium permissa, ut Massagetae solent, nulla lege diffluere; quare et hunc habitum Hunnicum appellavere. Omnes sibi curarunt vestes arte laboratas, iisque quam pro dignitate splendidioribus amiciebantur, quas iniquis sibi praedis poterant comparare. Vestis manicae ad volam strictissime coibant; inde vero ad humeros in miram amplitudinem diffundebantur. Cum autem in Theatro vel Circo intenta manu vociferarentur, vel alios, ut fit, incitarent; ea potissimum vestimenti pars exerebatur, ut Bardis opinionem afferrent, tam plena fortique esse se corporis habitudine, ut illo egeret vestium amictu; neque viderunt tumida et inani veste tanto magis sui corporis prodendam tenuitatem. Humera-

καὶ ἀναξυρίδες καὶ τῶν ὑποδημάτων τὰ πλεῖστα ἐς τῶν Οὔννων τό τε ὄνομα καὶ τὸν τρόπον ἀπεκέκριτο σφίσιν. ἐσιδηροφόρουν δὲ νύκτωρ μὲν τὰ πρῶτα ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ἅπαντες σχεδὸν, ἐν δέ γε ἡμέρᾳ ξιφίδια περὶ τὸν μηρὸν δίστομα ὑπὸ τῷ ἱματίῳ ἀποκρυψάμενοι, V 29 ξυνιστάμενοί τε κατὰ συμμορίας, ἐπειδὰν συσκοτάζοι, ἐλωποδύτουν τοὺς ἐπιεικεστέρους ἔν τε ὅλῃ ἀγορᾷ κἀν τοῖς C στενωποῖς, ἀφαιρούμενοι τοὺς παραπεπτωκότας τά τε ἱμάτια ζώνας τε καὶ περόνας χρυσᾶς καὶ εἴ τι ἄλλο ἐν χερσὶν ἔχοιεν. τινὰς δὲ πρὸς τῇ ἁρπαγῇ καὶ κτείνειν ἠξίουν, ὅπως μηδενὶ τὰ ξυμπεσόντα σφίσιν ἀναγγείλωσιν. οἷς δὴ ἅπαντες καὶ τῶν Βενέτων οἱ μὴ στασιῶται μάλιστα ἤχθοντο. ἐπεὶ δὲ οὐδὲ αὐτοὶ ἀπαθεῖς ἔμενον, καὶ ἀπ' αὐτοῦ χαλκαῖς τὸ λοιπὸν ζώναις τε καὶ περόναις καὶ ἱματίοις πολλῷ ἐλασσόνως ἢ κατὰ τὴν ἀξίαν ὡς πλεῖστοι ἐχρῶντο, ὅπως δὴ μὴ τῷ φιλοκάλῳ ἀπόλωνται, καὶ οὔπω δεδυκότος ἡλίου εἰς τὰς οἰκίας ἀναχωροῦντες ἐκρύπτοντο. μηκυνομένου δὲ τοῦ κακοῦ καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστροφῆς ἐς τοὺς ἡμαρτηκότας πρὸς τῆς τῷ δήμῳ ἐφεστώσης ἀρχῆς γινομένης ἐπὶ μέγα τὸ D τῶν ἀνδρῶν θράσος ἐς ἀεὶ ᾔρετο. ἁμαρτία γὰρ παρρησίας ἀξιωθεῖσα A 33 ἐπ' ἄπειρον φύρεσθαι πέφυκεν, ἐπεὶ καὶ κολαζόμενα τὰ ἐγκλήματα φιλεῖ οὐκ ἐς τὸ παντελὲς ἀποκόπτεσθαι. φύσει γὰρ οἱ πλεῖστοι ἐς τὸ ἁμαρτάνειν εὐπετῶς τρέπονται. τὰ μὲν οὖν τῶν Βενέτων ἐφέρετο τῇδε. τῶν δὲ ἀντιστασιωτῶν οἱ μὲν εἰς τὴν ἐκείνων ἀπέκλινον μοῖραν, ἐπιθυμίᾳ τοῦ ξυναμαρτάνοντος

1. *Οὔννων* Suidas s. v. *ἐπωμίς*. *Οὔννων* P. *οὔνων* A. 6. *ὅλῃ*] *τῇ* Reisk. 7. *ἀφαιρούμενοι* Alem. P. *ἀφανιούμενοι* A. 19. *φύρεσθαι*] *φέρεσθαι* Reisk.

lia, tibialia, et pleraque calceamentorum genera, Hunnorum ad ritus, nomenque usurparunt. Antehac armati fere omnes noctu palam incedebant; interdiu ancipitibus ad femur ficis sub veste occultis. Prima nocte in turmas coacti, vel aperto foro, vel angiportis obsessis, obvios quosque innoxios viros depraedabantur, palliis, balteis, aureisque detractis fibulis, et quidquid esset prae manibus; suppilatos iam alios caedebant, ne cui referrent quae sibi accidissent. Passim haec omnes graviter tulerunt; et Venetorum quisquis seditionibus abstineret. Ut vero nec ipsi abibant impune, exinde plerique aereis fibulis, balteisque uti coeperunt, necnon vestibus longe quam pro dignitate vilioribus, ne vitae insidiaretur ornatus; et ante solis occasum domum se recipiebant et contutabantur. Hoc malo latius serpente, neque sontibus ab urbis praefecto coercitis, magis ac magis illis in dies animus addebatur. Nam facta peccandi licentia latius scelera propagantur, quod et funditus recidi suppliciis non possint, et in ea naturae quodam impetu plerique rapiantur. Venetorum ita se res habuere; contrariae vero factionis popularium alii discesserunt in illorum partes libidine vindicandarum in plebe offen-

δήμου δοῦναι τὴν δίκην, οἱ δὲ φυγῇ ἐχόμενοι ἐς ἑτέρας τινὰς ἐλάνθανον χώρας· πολλοὶ δὲ καὶ αὐτοῦ καταλαμβανόμενοι διεφθείροντο πρὸς τῶν ἐναντίων ἢ πρὸς τῆς ἀρχῆς κολαζόμενοι. καὶ ἄλλοι δὲ νεανίαι πολλοὶ ἐς ταύτην δὴ τὴν ἑταιρείαν ξυνέρρεον οὐδεπώποτε πρότερον περὶ ταῦτα ἐσπουδακότες, ἀλλὰ δυνάμεώς τε καὶ ὕβρεως ἐξουσίᾳ ἐνταῦθα ἠγμένοι. οὐ γάρ ἐστιν οὐδὲν μίασμα ὑπὸ ἀνθρώπων ὠνομασμένον, ὅπερ οὐχ ἡμαρτήθη τε ἐν P 23 *τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ τιμωρίας ἐκτὸς ἔμεινε. πρῶτον μὲν οὖν σφῶν τοὺς ἀντιστασιώτας διέφθειρον, προϊόντες δὲ καὶ τοὺς οὐδὲν προσκεκρουκότας αὐτοῖς διέφθειρον. πολλοὶ δὲ καὶ χρήμασιν αὐτοὺς ἀναπείσαντες ἀπεδείκνυον τοὺς σφετέρους ἐχθροὺς, οὕσπερ ἐκεῖνοι διεχρῶντο εὐθὺς ὄνομα μὲν πρασίνων αὐτοῖς ἐπενεγκόντες, ἀγνῶτας δὲ σφίσι παντάπασιν ὄντας. καὶ ταῦτα οὐκ ἐν σκότῳ ἤδη ἢ ἐν παραβύστῳ ἐγένετο, ἀλλ' ἐν ἅπασι μὲν τῆς ἡμέρας καιροῖς, ἐν ἑκάστῳ δὲ τῆς πόλεως χώρῳ, ἀνδράσι τοῖς λογιμωτάτοις τῶν πρασσομένων, ἂν οὕτω τύχοι, ἐν ὀφθαλμοῖς ὄντων. οὐδὲν γὰρ ἐπικαλύπτειν ἐδέοντο τὰ ἐγκλήματα, ἐπεί τοι αὐτοῖς οὐκ ἐπέκειτο κολάσεως δέος, ἀλλά τις προσῆν καὶ φιλοτι-* B *μίας ἀξίωσις, ἰσχύος τε καὶ ἀνδρείας ἐμποιουμένοις ἐπίδειξιν, ὅτι δὴ πληγῇ μιᾷ τῶν τινα παραπεπτωκότων γυμνὸν ἔκτεινον,* A 34 *ἐλπίς τε οὐδενὶ τοῦ ἔτι βιώσεσθαι ἐν τῷ τῆς διαίτης σφαλερῷ ἔμενε. πάντες γὰρ ἐγκεῖσθαι σφίσι τὸν θάνατον τῷ περιδεεῖς εἰ-*

1. *δήμου προφάσει μηδεμίαν δοῦναι δίκην* vel *ἐπὶ μηδενὶ δοῦναι τὴν δίκην* Reisk. *ibid. ἐχόμενοι*] *οἰχόμενοι* Reisk. 6. *οὐδὲν* Alem. P. *οὐδὲ* A.

sionum; pars fuga lapsi alicubi delituerunt; complures comprehensi, vel ab adversariis, vel a magistratu suppliciis adigebantur ad necem. Demum frequens civitatis pubes in eandem confluit societatem, non quidem iis pridem addicta studiis, sed ad ea sequenda vel viribus inflammata, vel flagitiosa licentia allecta. Nam nullum est hominibus notum piaculum, quod non hoc tempore patratum, et inultum relictum sit. Principio quidem in adversae factionis homines desaevierunt; deinde in eos etiam qui se nunquam offendissent. A multis pecunia corrupti, eorum inimicos, accepto indicio, morte mactarunt, Prasinorum causam iis affingentes, quos omnino ignorarent. Neque haec amplius in obscuro, vel clam patrata sunt, sed horis diei singulis, et quolibet urbis loco, et virorum etiam primatum, si quando id accidisset, in oculis. Neque enim occultato erat opus, quidquid perpetrassent, ubi nulla esset poenae formido. Quin et occasio parandae gloriae, et ostentandae fortitudinis esse videbatur, obvium quemque inermem uno ictu conficere. In quo sane rerum discrimine nemo sibi spem vitae fecit; sed mors imminere ex ipso terrore credebatur, praesertim cum nullus videretur ad salutem vel tutus locus, vel tempus opportunum; sed in augustioribus quibusque tem-

ναι ὑπώπτευον, καὶ οὐδὲ τόπος τις ὀχυρὸς οὐδὲ καιρὸς ἐχέγγυός τινι ἐς τὴν σωτηρίαν ἔδοξεν εἶναι, ἐπεὶ κὰν τοῖς τῶν ἱερῶν τιμιωτάτοις κὰν ταῖς πανηγύρεσι λόγῳ οὐδενὶ διεφθείροντο, πίστις τε οὐδεμία πρός τε τῶν φίλων καὶ τῶν ξυγγενῶν ἔτι ἐλέλειπτο. πολλοὶ γὰρ καὶ τῇ τῶν οἰκειοτάτων ἐπιβουλῇ ἔθνησκον. ζήτησις μέντοι οὐδεμία τῶν πεπραγμένων ἐγίνετο, ἀλλὰ τὰ πάθη ἀπροσδόκητα πᾶσιν ἔπιπτε καὶ τοῖς πεπτωκόσιν οὐδεὶς ἤμυνε. νόμου δέ τινος ἢ συμβολαίου δύναμίς τις ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς τάξεως οὐκέτι ἐλέλειπτο, ἀλλ' ἐπὶ τὸ βιαιότερον ἅπαντα τετραμμένα C ξυνεταράχθη, τυραννίδι τε ἦν πολιτεία ἐμφερὴς μάλιστα, οὐ καθεστώσῃ μέντοι γε, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην τε ἀμειβομένῃ καὶ ἀεὶ ἀρχομένῃ. τῶν τε ἀρχόντων αἱ γνῶμαι ὥσπερ ἐκπεπληγμέναις ἐῴκεσαν, ἑνὸς ἀνδρὸς φόβῳ δεδουλωμέναι τὸ φρόνημα, οἵ τε δικάζοντες τὰς ὑπὲρ τῶν ἀντιλεγομένων ποιούμενοι γνώμας τὰς ψήφους ἐδίδοσαν, οὐχ ᾗπερ αὐτοῖς ἐδόκει δίκαιά τε καὶ νόμιμα εἶναι, ἀλλ' ὥσπερ τῶν διαφερομένων ἑκάστῳ τὰ ἐκ τῶν στασιωτῶν δυσμενῆ τε καὶ φίλα ἐτύγχανεν ὄντα. δικαστῇ γὰρ ὠλιγωρηκότι τῆς ἐκείνων προρρήσεως θάνατος ἡ ζημία ἐκέκριτο. καὶ πολλοὶ μὲν δανεισταὶ τὰ γραμματεῖα τοῖς ὠφληκόσι ξὺν βίᾳ πολλῇ οὐδὲν τοῦ ὀφλήματος κεκομισμένοι ἀπέδοντο, πολλοὶ δὲ οὔτι ἑκούσιοι D ἐλευθέρους τοὺς οἰκέτας ἀφῆκαν. φασὶ δὲ καὶ γυναῖκάς τινας πολλὰ ὧν οὐκ ἐβούλοντο τοῖς αὐτῶν δούλοις ἀναγκασθῆναι. ἤδη

4. ξυγγενῶν A. συγγενῶν P. 7. ἔπιπτεν] ἐπέπιπτεν Reisk. 8. τις delet Reisk. 13. ἐῴκεσαν] ἐῴκεισαν Alem. *ibid.* δεδουλωμέναι] δεδουλωμένοι A. 16. στασιωτῶν MS. Med. P. στρατιωτῶν A. 17. γὰρ addidit Reisk. 21. τινας πρὸς πολλὰ Reisk. τινας πολλαὶ AP.

plis, interque celebritates, ac religionis nulla lege iugularentur. Nulla vel apud amicos, vel propinquos iam reliqua fides, cum et maxime necessariorum insidiis plerique interirent. Nulla maleficiorum fuit inquisitio, sed inopinatis quique calamitatibus oppressi sunt, et oppressis nemo esse auxilio potuit. Nullus legum et conventionum vigor, certusve locus superfuit, sed perturbate, perque vim omnia decernebantur. Respublica degeneraverat in quoddam genus tyrannidis inconstantis quidem ac versatilis, sed novo semper principio erumpentis. Principes perculsi animis, et unius hominis terrore visi sunt in servitutem adacti. Iudices in sententiis de rebus controversis pronunciandis non ad legum praescripta; sed ut factiosi erga litigatorum quemque vel bono essent animo, vel malo, ferebant calculum. Nam iussa Venetorum spernere erat iudici capitale. Ita plerique creditores compulsi sunt syngrapham debitoribus reddere, fraudati pecunia. Libertate alii donare servos, mancipiorum cupiditatibus parere mulieres, vel repugnantes coactae sunt. Iam vero

δὲ καὶ παῖδες οὐκ ἀφανῶν ἀνδρῶν τούτοις δὴ τοῖς νεανίαις ἀνα-
V 295 μιχθέντες τοὺς πατέρας ἠνάγκαζον ἄλλα τε πολλὰ οὔτι ἐθελου-
A 35 σίους ποιεῖν καὶ τὰ χρήματα σφίσι προΐεσθαι. πολλοὶ δὲ καὶ ἀκούσιοι παῖδες τοῖς στασιώταις ἐς κοίτην ἀνοσίαν οὐκ ἀγνοούντων ἠναγκάσθησαν τῶν πατέρων ἐλθεῖν. καὶ γυναιξὶ μέντοι ἀνδράσι ξυνοικούσαις ταὐτὸν τοῦτο ξυνέβη παθεῖν. καὶ λέγεται γυνὴ μὴ κόσμον περιβεβλημένη πολὺν πλεῖν μὲν σὺν τῷ ἀνδρὶ ἐπὶ
P 24 τὸ προάστειον τὸ ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ, ἐντυχόντων δὲ σφίσιν ἐν τῷ διάπλῳ τούτῳ τῶν στασιωτῶν, καὶ τοῦ μὲν ἀνδρὸς αὐτὴν ξὺν ἀπειλῇ ἀφαιρουμένων, ἐς δὲ ἄκατον τὴν οἰκείαν ἐμβιβασάντων, ἐσελθεῖν μὲν ἐς τὴν ἄκατον ξὺν τοῖς νεανίαις, ἐγκελευσαμένην τῷ ἀνδρὶ λάθρα θαρσεῖν τε καὶ μηδὲν ἐπ᾽ αὐτῇ δεδιέναι φαῦλον· οὐ γάρ τοι ξυμβήσεσθαι ἐς τὸ σῶμα αὐτῇ ὑβρισθῆναι· ἔτι δὲ τοῦ ἀνδρὸς ξὺν πένθει μεγάλῳ ἐς αὐτὴν βλέποντος ἔς τε τὴν θάλασσαν καθεῖναι τὸ σῶμα καὶ αὐτίκα μάλα ἐξ ἀνθρώπων
B ἀφανισθῆναι. τοιαῦτα μὲν ἦν τὰ τούτοις δὴ τότε τοῖς στασιώταις ἐν Βυζαντίῳ τετολμημένα. ἧσσον δὲ ταῦτα τοὺς παραπεπτωκότας ἠνία ἢ τὰ πρὸς Ἰουστινιανοῦ ἐς τὴν πολιτείαν ἁμαρτηθέντα, ἐπεὶ τοῖς παρὰ τῶν κακουργούντων πεπονθόσι τὰ χαλεπώτατα μέρος ἀφαιρεῖται τὸ πλεῖστον τῆς διὰ τῶν ἔξω ἐμβάσης ἀνίας τὸ προσδοκᾶν ἀεὶ τὴν πρὸς τῶν νόμων τε καὶ τῆς ἀρχῆς τίσιν. ἐν γὰρ τῷ πρὸς τὰ μέλλοντα εὐέλπιδες εἶναι ῥᾷόν τε καὶ ἀπονώτερον τὰ παρόντα σφίσι φέρουσιν ἄνθρωποι, βιαζό-

6. τοῦτο] τούτῳ AP. 18. πολιτείαν] πόλιν Suidas s. v. ἧσσον. 20. διὰ τῶν ἔξω Alem. P. διατάξεως A. δι᾽ ἀταξίας Reisk.

et civium liberi non obscuro loco nati, huius iuventutis studia sectantes, cum pleraque alia, tum pecunias extorserunt ab invitis parentibus. Impuberes filii vel reluctantes pati coacti sunt sceleratos factiosorum concubitus, non insciis parentibus; neque immunes hac violentia nuptae feminae. Mulieri haud diviti mundo ornatae, quae cum marito in adversae orae suburbanum navigio vehebatur, factiosos istos occurrisse ferunt, qui minaciter a viro abstractam in suam cymbam eam inducerent. Conscendentem illam coniugi iussisse tacite bono esse animo, nihilque indigne de se vereri. Nam in hoc corpus, inquit, nullam scias me labem admissuram. Ergo marito graviter indolente, et in coniugem etiamnum prospectante, in altum illa sese demisit, moxque interiit. Haec quae Byzantii turbulenti homines tunc ausi sunt, minus offensorum anxerunt animos quam quae Iustinianus commisit in rempublicam. Nam miserum in modum afflictis contracti pars maxima doloris minuitur, cum apud magistratum et legum vindices aliqua ultionis spes relinquitur in nefarios. Nam spe quamdiu bona sustentatur animus, fit ut praesentia mala facilius praeferant homines: contra cum opprimuntur a principe,

μενοι δὲ πρὸς τῆς τῇ πολιτείᾳ ἐφεστώσης ἀρχῆς τοῖς τε ξυμπε- C
σοῦσιν ἔτι μᾶλλον, ὥς τὸ εἰκός, περιαλγοῦσι καὶ ἐς τὴν ἀπό-
γνωσιν τῷ ἀπροσδοκήτῳ τῆς τιμωρίας ἐς ἀεὶ τρέπονται. ἡμάρ-
τανε δὲ οὐχ ὅτι μόνον προσποιεῖσθαι τοὺς κακουμένους ἥκιστα
ἤθελεν, ἀλλ' ὅτι προστάτης τῶν στασιωτῶν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς
καθίστασθαι οὐδαμῇ ἀπηξίου, χρήματά τε μεγάλα τοῖς νεα- A 36
νίαις τούτοις προΐετο, καὶ πολλοὺς μὲν ἀμφ' αὐτὸν εἶχε, τινὰς
δὲ αὐτῶν ἔς τε τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἄλλα ἀξιώματα καλεῖν ἐδικαίου.

η'. Ταῦτα μὲν οὖν ἔν τε Βυζαντίῳ ἐπράττετο καὶ πόλει D
ἑκάστῃ. ὥσπερ γὰρ ἄλλο τι νόσημα ἐνθένδε ἀρξάμενον τὸ κακὸν
πανταχοῦ ἐπέσκηψε τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. βασιλεῖ δὲ τῶν πρασ-
σομένων ἥκιστα ἔμελεν, ἐπεὶ οὐδέ τις αἴσθησις τῷ ἀνθρώπῳ
ἐγένετο, καίπερ αὐτόπτῃ τῶν δρωμένων ἐν τοῖς ἱπποδρομίοις ἀεὶ
γινομένῳ. ἠλίθιός τε γὰρ ὑπερφυῶς ἦν καὶ νωθεῖ ὄνῳ ἐμφε-
ρὴς μάλιστα καὶ οἷος τῷ τὸν χαλινὸν ἕλκοντι ἕπεσθαι, συχνά
οἱ σειομένων τῶν ὤτων. Ἰουστινιανὸς ταῦτά τε ἔπρασσε καὶ
ξύμπαντα τἄλλα ἐκύκα. ὅσπερ ἐπειδὴ τάχιστα ἐπελάβετο τῆς
τοῦ θείου ἀρχῆς, χρήματα μὲν τὰ δημόσια εὐθὺς καταναλοῦν
κόσμῳ οὐδενὶ ἐν σπουδῇ εἶχεν, ἅτε αὐτῶν κύριος γεγονώς. Οὔν-
νων γὰρ τοῖς ἀεὶ προστυγχάνουσι πλεῖστα ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ προΐετο· P 25

5. ἐμφανοῦς Alem. P. ἀφανοῦς A. 13. αὐτόπτῃ τῶν Alem. P. αὐτὸν ἢ * τῶν A. 14. γινομένῳ Alem. P. γινόμενον A. ibid. νωθεῖ] νωθὴς Suidas s. v. ἠλίθιος. 15. ἕπεσθαι] πείθεσθαι Suidas. 19. Οὔννων P. οὔνων A. 20. πολυτελείᾳ Alem. πολιτείᾳ AP. „Πολιτείᾳ quid est? Ego sic accipio, Iustinianum praeter nimis magnos sumptus multas alias in excipiendis Hunnis profudisse divitias, πλεῖστα ἐπὶ τῇ πολυτελείᾳ προΐετο. Librarius iterum infra p. 43. l. 8. πολιτείαν scripsit pro πολυτέλειαν." Alem.

penes quem publica res est, eo sane gravius aerumnas sentiunt, et desperata ultione, sibi tandem ipsi desperant. Peccavit, inquam, Iustinianus non modo quod afflictorum minime querelas admitteret; sed etiam quod in ore atque oculis omnium sua studia factiosae juventuti, et quidem volenti animo profiteretur, iisque magnas elargiretur opes, et complures eorum haberet assectatores, ac nonnullos ad magistratus et dignitates vocaret.

8. Ista quemadmodum Byzantii, sic et in singulis municipiis gesta sunt. Siquidem id mali, tanquam ibi concepta pestis, in universum deinde Romanum invasit imperium, nihil id Caesare curante, cum neque eorum sensum aliquem acciperet, quae se spectante in Circo fierent. Nam mire stolidus fuit, et lento quam simillimus asino, capistro facile trahendus, cui et aures subinde agitarentur. Haec dum Iustinianus negligeret, reliqua omnia perturbavit. Simulatque capessivit Avunculi principatum, id omni studio, nulla dignitate egit, ut publicum aerarium, quo iam potiebatur, exhauriret. Nam Hunnos, qui saepius ad se ad-

ἐξ οὗ δὴ ἐφόδοις ἀποκεῖσθαι συχναῖς ξυνέβαινε Ῥωμαίων τὴν
γῆν. ἀπογευσάμενοι γὰρ οἱ βάρβαροι οὗτοι Ῥωμαίου πλούτου
μεθίεσθαι οὐκέτι ἠνείχοντο τῆς ἐνταῦθα φερούσης ὁδοῦ. πολλὰ
δὲ ῥίπτειν καὶ ἐς θαλαττίους οἰκοδομίας τινὰς ἠξίου, βιαζόμε-
νος τὸ τῶν κυμάτων ἐς ἀεὶ ῥόθιον. ἐκ γὰρ τῆς ἠόνος ταῖς τῶν
λίθων ἐπιβολαῖς ἐπίπροσθεν ᾔει φιλονεικῶν ταῖς ἐκ τοῦ πόντου
ἐπιρροαῖς καὶ καθάπερ ἐξουσίᾳ πλούτου πρὸς τὴν τῆς θαλάττης
ἀντιφιλοτιμούμενος δύναμιν. τάς τε τῶν Ῥωμαίων ἰδίας ἑκά-
στων οὐσίας ἐκ πάσης γῆς ἐς αὐτὸν ἤγειρε, τοῖς μὲν ὅ τι δὴ ἔγ-
κλημα οὐχ ἁμαρτηθὲν ἐπικαλέσας, τῶν δὲ καὶ τὴν γνώμην ἅτε
A 37 B αὐτὸν δεδωρημένων τερατευσάμενος. πολλοὶ δὲ φόνων τε καὶ
ἄλλων ἐγκλημάτων τοιούτων ἁλόντες, εἶτα ἐξιστάμενοι αὐτῷ τῶν
πάντων χρημάτων διέφυγον ὧν ἥμαρτον μὴ δοῦναι τὴν δίκην·
V 296 ἕτεροι δὲ χωρίων, οὐ δέον, τοῖς πέλας τινῶν, ἂν οὕτω τύχοι,
ἀμφισβητοῦντες, ἐπεὶ καταδιαιτήσασθαι τῶν ἀντιδίκων οὐδαμῇ
εἶχον τοῦ νόμου σφίσιν ἀντιστατοῦντος, οἱ δὲ τούτοις δὴ τοῖς
ἀντιλεγομένοις αὐτὸν δωρησάμενοι ἀπηλλάσσοντο, αὐτοὶ μὲν χά-
ριτι ἀζημίῳ κερδάναντες τὸ γνώριμοι γεγονέναι τῷ ἀνδρὶ τούτῳ,
τρόπῳ δὲ παρανομωτάτῳ καταδικάσασθαι τῶν ἀντιδίκων ἰσχύ-
σαντες.

Οὐκ ἄπο δὲ καιροῦ ἡγοῦμαι εἶναι καὶ τὸ εἶδος τούτου δὴ τοῦ ἀνθρώπου σημῆναι. τὸ μὲν οὖν σῶμα οὔτε μακρὸς οὔτε κο-

5. ἠόνος] ἠϊόνος AP. 6. ᾔει] ἴει A. *ibid.* φιλονεικῶν Reisk. φιλονείκως AP. 7. πλούτου Alem. πλοῦ AP. 16. οἵδε P. οἱ δὲ A. 17. αὐτοὶ μὲν Reisk. αὐτοὶ δὲ AP. 21. ἄπο] ἀπὸ AP.

ventarent, praeter impensas magnis etiam largitionibus auxit. Unde Romanorum provinciae frequentibus barbarorum expositae sunt incursionibus, qui ad Romanas opes, quas semel delibassent, redibant, ab iisque divelli se non patiebantur. Libuit ei magnum pecuniarum pondus marinis substructionum molibus demergere ad fluctuum amoliendam vim, et magnorum lapidum obicibus contra Ponti confluentis impetum ire pertinacius, et quodam divitiarum conatu maris violentiae quaesita gloria obluctari. Privatas Romanorum substantias undecumque sibi contraxit, his quidem vanis obiectis criminibus, ab aliis dono sibi destinatas fortunas, inepte commemorans. Plerique parricidiorum, et eiusmodi scelerum rei poenas evasuri, omnibus ei bonis cesserunt. Alii cum vicinis nullo iure, ut fit, de praediis iudicio contendentes, postquam secundis legibus causam in adversarios obtinere actores iniqui non poterant, in rem Caesaris litem verterunt; id saltem consecuti, quod nullo damno ei fierent noti gratique, deinde iniquissimo iure adversarios oppressissent.

Haud ab re esse puto huius hominis formae ducere lineamenta. Corpore neque procero fuit neque pusillo nimis, sed quo staturam iu-

λοβὸς ἄγαν, ἀλλὰ μέτριος ἦν, οὐ μέντοι ἰσχνὸς, ἀλλὰ κατὰ C
βραχὺ εὔσαρκος, τὴν δὲ δὴ ὄψιν στρογγύλος τε καὶ οὐκ ἄμορ-
φος· ἐπυρρία γὰρ καὶ δυοῖν ἡμέραιν ἀπόσιτος ὤν. ὅπως δὲ
ἅπαν αὐτοῦ τὸ εἶδος συλλήβδην σημήνω, Δομετιανῷ τῷ Οὐεσπα-
σιανοῦ παιδὶ ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἐμφερέστερος ἦν, οὗπερ Ῥω-
μαῖοι τῆς κακοτροπίας ἐς τοσόνδε ἀπώναντο ὥστε οὐδὲ κρεουργή-
σαντες ὅλον ἐκλῦσαι τὴν ἐς αὐτὸν ὀργὴν ἔγνωσαν, ἀλλὰ δόγμα
ἐγεγόνει τῆς συγκλήτου βουλῆς μηδὲ ὄνομα τοῦ βασιλέως τούτου
ἐν γράμμασιν εἶναι μηδ' εἰκόνα ἡντιναοῦν αὐτοῦ διασώζεσθαι.
τό τε γοῦν ὄνομα τοῦτο πανταχόσε ἐπὶ τῶν τῆς Ῥώμης γραμμά-
των καὶ εἴ που ἄλλῃ τοῦτο γεγράφθαι ξυνέβη ἐκκεκολαμμένον
ἰδεῖν μεταξὺ τῶν ἄλλων πάρεστι μόνον, καί τις αὐτῷ εἰκὼν οὐ- D
δαμῆ φαίνεται οὖσα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ὅτι μὴ χαλκῆ μία ἐξ
αἰτίας τοιᾶσδε. ἦν τῷ Δομετιανῷ γυνὴ ἐλευθέριος καὶ ἄλλως
κοσμία, καὶ οὐδὲ αὐτὴ κακόν τι οὐδένα εἰργάσατο πώποτε τῶν
πάντων ἀνθρώπων, οὐδέ τις αὐτῇ τῶν τοῦ ἀνδρὸς πράξεων
ἤρεσκε. διόπερ αὐτὴν ἄγαν ἀγαπωμένην ἡ βουλὴ τότε μεταπεμ-
ψαμένη αἰτεῖσθαι ὅ τι ἂν αὐτῇ βουλομένῃ εἴη ἐκέλευεν. ἡ δὲ A 38
τοῦτο μόνον ἱκέτευε, τό τε Δομετιανοῦ σῶμα λαβοῦσα θάψαι
καὶ μίαν αὐτῷ ἀναθεῖναι εἰκόνα χαλκῆν, ὁποίαν ἐθέλοι. καὶ ἡ
μὲν βουλὴ ξυνεχώρει ταῦτα· ἡ δὲ γυνὴ τῆς ἀπανθρωπίας τῶν

3. ἐπυρρία Alem. ἐπυρία AP. ἐσφρίγα Reisk. 6. κρεουργά-σαντες A. 11. ἐκκεκολαμμένον Alem. ἐγκεκολασμένον A. ἐγ-κεκολαμμένον P. 16. οὐδέ τις] οὐδέ τι Alem. 18. ἡ δὲ] ἥδε AP. 20. ὅποι ἂν Alem. ὁποίαν AP. „Ὁποίαν. Non ita, sed ubi ei videretur ac placeret, ὅποι ἄν· nam ad Capitolii clivum locare statuerat.“ ALEM.

stam non excederet; neque omnino gracili, sed succi moderate pleno; vultu tereti, nec invenusto, quippe qui post biduum ruberet ieiunus; eius species, ut verbo statuam, Domitianum Vespasiani filium plurimum referebat; cuius morum improbitatem sic experti sunt Romani, ut neque post laniatum odium in eum concoxerint, sed Senatusconsulto cautum sit ne Domitiani nomen titulis consignatum vel statua ulla extaret. Certe Romae, vel alibi nominis illius inscriptionem videre non est, nisi insculptum sicubi fuerit cum principibus aliis; signum vero nusquam gentium apparet in orbe Romano, praeter unum aeneum, hac de causa positum. Erat Domitiano libera et alioqui honesta coniux, quae nemini aliquando hominum molestiae, vel fraudi fuerit, et mariti scelera nunquam probaverit. Haec tum, quod plurimum diligeretur, in Senatum accita, petere quidquid liberet iubebatur. Illa rogat dumtaxat ut Domitiani corpus condere, eidemque vel unam ex aere statuam, ubi sibi videretur, locare liceret. Permisit haec Senatus. Femina, ut crudelitatis lanionum mariti

τὸν ἄνδρα κρεουργησάντων ἀπολεῖψαι βουλομένη μνημεῖα τῷ
ὄπισθεν χρόνῳ ὑπενόει τάδε. τὰ Δομετιανοῦ συλλεξαμένη κρέα,
P 26 ξυνθεῖσά τε αὐτὰ ἐς τὸ ἀκριβὲς καὶ ἐναρμοσαμένη ἐς ἄλληλα κα-
τέρραψε μὲν τὸ σῶμα ὅλον, τοῖς δὲ πλάσταις ἐνδειξαμένη ἐν εἰ-
κόνι χαλκῇ τὸ πάθος ἀπομιμεῖσθαι τοῦτο ἐκέλευεν. οἱ μὲν οὖν
τεχνῖται τὴν εἰκόνα εὐθὺς ἐποίουν. λαβοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ἔστησεν
ἐπὶ τῆς εἰς τὸ καπετώλιον φερούσης ἀνόδου ἐν δεξιᾷ ἐκ τῆς ἀγο-
ρᾶς ἐνταῦθα ἰόντι, εἶδός τε τὸ Δομετιανοῦ καὶ τὸ πάθος δη-
λοῦσαν ἐς τόδε τοῦ χρόνου. εἰκάσειεν ἄν τις τό τε ἄλλο Ἰουστι-
νιανοῦ σῶμα καὶ τὴν ὄψιν αὐτὴν καὶ τὰ τοῦ προσώπου ἅπαντα
ἤθη ἐν ταύτῃ τῇ εἰκόνι διαφανῶς εἶναι.

B Τὸ μὲν οὖν εἶδος τοιοῦτός τις ἦν· τὸν δὲ τρόπον ἐς μὲν
τὸ ἀκριβὲς οὐκ ἂν φράσαιμι. ἦν γὰρ οὗτος ἀνὴρ κακοῦργός τε
καὶ εὐπαράγωγος, ὃν δὴ μωροκακοήθη καλοῦσιν, οὔτε αὐτὸς
ἀληθιζόμενος τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ἀλλὰ νῷ δολερῷ ἅπαντα ἐς ἀεὶ
καὶ λέγων καὶ πράττων, καὶ τοῖς ἐξαπατᾶν ἐθέλουσιν ὑποκείμε-
νος οὐδενὶ πόνῳ. καί τις ἀήθης κρᾶσις ἐν αὐτῷ ἐπεφύκει ἔκ τε
ἀνοίας καὶ κακοτροπίας ξυγκεκραμένη. καὶ τάχα τοῦτο ἦν ὅπερ
ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις τῶν τις ἐκ τοῦ περιπάτου φιλοσόφων ἀπε-
φθέγξατο, ὥς καὶ τὰ ἐναντιώτατα ἐν ἀνθρώπου φύσει ξυμβαίνει
A 39 εἶναι, ὥσπερ ἐν τῶν χρωμάτων τῇ μίξει. γράφω μέντοι ὧν μοι

1. ἀπολεῖψαι P. ἀπαλεῖψαι A, de quo Alem. „Cur in illa statua lanionum Domitiani crudelitatem repraesentabat, si eam prorsus obliterare erat animus? Quare legendum censeo ἀπελέγξαι, nisi malis ἀπολεῖψαι. Hoc placet.“ 13. ἦν γὰρ — καλοῦσιν] Suidas s. v. μωροκακοήθης. 18. ὅπερ Alem. ὅσπερ AP. 19. περιπάτου] περιπάτους AP.

posteris monumentum relinqueret, hoc excogitavit. Conquisitis Domitiani frustis apteque inter se coactis, compactisque, sic illum in unum cadaver coagmentatum statuariis ostentat, utque ex aere ducant id spectaculum imperat. Statuam illico fudere artifices; quam illa ad clivum statuit Capitolinum, dextrorsum ex foro euntibus; ea vero ad hanc aetatem Domitiani et vultum et fortunam refert. Est in hac imagine perspicue contemplari Iustiniani corporis habitum et oris effigiem ac reliqui vultus simulacra sensusque.

Species quidem haec Iustiniano fuit, qui autem eidem mores, frustra nitar, si dicere velim exquisite. Erat hic homo iuxta malignus et deceptu facilis; cuiusmodi ingenium fatuum pravumque appellamus. Nam adeuntibus omnia mente mala, nihil aut re, aut verbis praeferebat veri; ipse nihilominus fraudibus passim omnium expositus. Insolente hoc fatuae perditaeque mentis temperamento is sane fuit. Nimirum hoc illud est, quod nescio quis Peripateticorum olim affirmavit, sicuti in colorum temperie, ita et hominum natura comparatum esse, ut in utrisque maxime contraria conveniant. Ut igitur scribam quae penitus discernere

ἐφικέσθαι δυνατὸν γέγονεν. ἦν τοίνυν ὁ βασιλεὺς οὗτος εἴρων, C δολερὸς, κατάπλαστος, σκότιος ὀργὴν, διπλοῦς, ἄνθρωπος δεινὸς, ὑποκρίνασθαι γνώμην τελεώτατος, καὶ δάκρυα οὐχ ὑφ' ἡδονῆς τινος ἢ πάθους ἐκφέρων, ἀλλὰ τεχνάζων ἐπὶ καιροῦ κατὰ τὸ τῆς χρείας παρὸν, ψευδόμενος ἐς ἀεὶ, οὐκ εἰκῇ μέντοι, ἀλλὰ καὶ γράμματα καὶ ὅρκους δεινοτάτους ἐπὶ τοῖς ξυγκειμένοις πεποιημένος, καὶ ταῦτα πρὸς τοὺς κατηκόους τοὺς αὑτοῦ. ἀνεχώρει δὲ τῶν τε ὡμολογημένων καὶ ὀμωμοσμένων εὐθὺς, ὥσπερ τῶν ἀνδραπόδων τὰ χείριστα, δέει τῶν ἐγκειμένων σφίσι βασάνων, διώμοτα εἰς τὴν ὁμολογίαν ἠγμένα. φίλος ἀβέβαιος, ἐχθρὸς ἄσπονδος, φόνων τε καὶ χρημάτων διάπυρος ἐραστὴς, δύσερίς τε D καὶ νεωτεροποιὸς, μάλιστα ἐς μὲν τὰ κακὰ εὐπαράγωγος, ἐς δὲ τὰ ἀγαθὰ οὐδεμιᾷ ξυμβουλῇ ἥκων, ἐπινοῆσαι μὲν τὰ φαῦλα καὶ ἐπιτελέσαι ὀξὺς, τῶν δὲ δὴ ἀγαθῶν καὶ αὐτήν που τὴν ἀκοὴν ἁλμυρὰν εἶναι οἰόμενος. πῶς ἄν τις τῶν Ἰουστινιανοῦ τρόπων V 297 ἐφικέσθαι τῷ λόγῳ δυνατὸς εἴη; ταῦτά τε καὶ πολλὰ ἔτι μείζω κακὰ οὐ κατὰ ἄνθρωπον ἔχων ἐφαίνετο, ἀλλὰ πᾶσαν ἡ φύσις ἐδόκει τὴν κακοτροπίαν ἀφελομένη τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἐν τῇ τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς καταθέσθαι ψυχῇ. ἦν δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐς μὲν τὰς διαβολὰς εὔκολος ἄγαν, ἐς δὲ τὰς τιμωρίας ὀξύς. οὐ γάρ τι πώποτε διερευνησάμενος ἔκρινεν, ἀλλὰ ἀκούσας τοῦ διαβάλλοντος τὴν γνῶσιν εὐθὺς ἐξενεγκεῖν ἔγνω. ἔγραφέ τε γράμ-

2. δολερὸς — ὀργὴν] Suidas s. v. σκότιος. ibid. δεινὸς ὑποκρίνασθαι γνώμην τελεωτάτως Reisk. 8. ὀμωμοσμένων] ὀμωσμένων AP. 13. ξυμβουλῇ Alem. ξυμβολῇ AP. ξυμβουλίᾳ Reisk. ibid. ἥκων] εἴκων Reisk. 20. ἄγαν Alem. P. ἅπαν A.

potui; fuit hic princeps usque adeo veri dissimulator, ut fraudum tegendarum et obscure ferendae indignationis versuteque agendi, et occultandae animi sententiae esset absolutissimus artifex. Non laetitia, vel dolore illi opus ad lacrimas, arte iam paratas pro opportunitate, et occasione rei praesentis. Mendaciis fallebat, etsi semper, non tamen fortuito, sed confectis tabulis, dataque verbis religiosissimis fide, de quibus esset conventum etiam cum subditis: tum vero a conditionibus, et sacramento recedebat, non secus ac vilissima mancipia, quae periura, tandem ad conventiones adiguntur parati supplicii formidine. Inconstans amicis fuit et inimicis inexorabilis. Aurum ardentissime sitivit et sanguinem. Contentionum rerumque novarum studiosissimus. Ad scelera perfacile, ad optima nullis suasionibus commoveri poterat. Acer in comminiscendis perpetrandisque facinoribus, honesti vero vel nomen illi insuave. His atque plurimis aliis laboravit vitiis ultra modum humanae pravitatis, quam a singulis hominibus elicitam in illius coniecisse animum natura visa est. Nam praeterea delationes facillime admisit et irrogavit poenas. Nunquam cognita causa iudicavit, sed audito delatore

P 27 ματα οὐδεμιᾷ ὀκνήσει, χωρίων τε ἁλώσεις καὶ πόλεων ἐμπρη-
σμοὺς καὶ ὅλων ἐθνῶν ἀνδραποδισμοὺς ἐξ αἰτίας οὐδεμιᾶς ἔχον-
A 40 τα. ὥστε εἴ τις ἄνωθεν ἅπαντα τὰ Ῥωμαίοις ξυνενεχθέντα σταθ-
μώμενος ἀντισηκοῖν αὐτὰ τούτοις ἐθέλει, δοκεῖ μοι ἂν πλείω
φόνον εὑρέσθαι ἀνθρώπων πρὸς τοῦ ἀνδρὸς τοῦδε ξυμβάντα ἢ
ἐν τῷ ἄλλῳ παντὶ αἰῶνι γεγενῆσθαι τετύχηκε. τῶν δὲ ἄλλων
χρημάτων ἐς μὲν τὴν ἀναίσθητον κτῆσιν ἀοκνότατος ἦν· οὐδὲ
γὰρ οὐδὲ σκῆψιν ἠξίου τινὰ παραπέτασμα τοῦ δικαίου περιβε-
βλημένος τῶν οὐ προσηκόντων ἐπιβατεύειν· γενομένων δὲ οἰ-
κείων ἑτοιμότατος ἦν ἀλογίστῳ φιλοτιμίᾳ περιφρονεῖν τε καὶ τοῖς
βαρβάροις προΐεσθαι οὐδενὶ λόγῳ. καὶ τὸ ξύμπαν εἰπεῖν, χρή-
B ματα οὔτε αὐτὸς εἶχεν οὔτε ἄλλων τινὰ ἔχειν τῶν ἁπάντων εἴα,
ὥσπερ οὐ φιλοχρηματίας ἡσσώμενος, ἀλλὰ φθόνῳ ἐς τοὺς ταῦτα
κεκτημένους ἐχόμενος. ἐξοικίσας οὖν ῥᾷστα τὸν πλοῦτον ἐκ Ῥω-
μαίων τῆς γῆς πενίας δημιουργὸς ἅπασι γέγονεν.

C θ'. Ἰουστινιανῷ μὲν οὖν τὰ ἐς τὸν τρόπον ὅσα γε ἡμᾶς
δύνασθαι φράσαι τῇδέ πῃ εἶχεν. ἔγημε δὲ γυναῖκα, ἣ ὅντινα
τρόπον γενομένη τε καὶ τραφεῖσα καὶ τῷδε τῷ ἀνθρώπῳ ἐς γάμον
ξυναφθεῖσα πρόρριζον Ῥωμαίοις τὴν πολιτείαν ἐξέτριψεν, ἐγὼ
δηλώσω. Ἀκάκιος ἦν τις ἐν Βυζαντίῳ θηριοκόμος τῶν ἐν κυνη-
γεσίῳ θηρίων μοίρας πρασίνων, ὅνπερ ἀρκτοτρόφον καλοῦσιν.
οὗτος ὁ ἀνὴρ Ἀναστασίου τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔχοντος ἐτε-
λεύτησε νόσῳ παίδων οἱ ἀπολελειμμένων τριῶν θήλεος γένους,

12. οὔτε ἄλλων] οὐδὲ ἄλλων AP. 16. τὰ ἐς] ἐς τὰ AP.

actutum sententiam tulit, litterisque confectis temere decrevit locorum excidia, urbium incendia, populorum direptiones. Quare si quis inde a principio repetere casus Romanorum singulos cumque his velit committere, mea quidem sententia longe plures inveniet factas ab hoc homine caedes quam ex omni ante acto tempore. In privatorum mutas fortunas praecipiti aviditate ferebatur, neque aliquam iuris speciem praetexuit rapinis bonorum; quae cum in aere suo fuissent, iam nihil ducebat, sed insana munificentia nullaque ratione barbaris effundebat. Et ut paucis absolvam, neque illi erant pecuniae, neque ut aliis essent, permisit; quasi non avaritia solum eas appeteret, sed etiam possessorum invidia. Sic tota Romanorum ditione facile divitiis exhausta, egestatis omnibus auctor fuit.

9. Hoc Iustinianus erat ingenio, si tamen verbis illud assecuti sumus. Uxorem is habuit, cuius mox ortum dicam et educationem, et quomodo huic viro iuncta matrimonio Romanorum funditus evertit Rempublicam. Acacius quidam erat Byzantii bestiis ad amphitheatrales prasinorum venationes alendis praefectus, quem vocant ursarium. Hic Anastasio principe morbo periit, tribus femellis relictis, Comitona, Theo-

Κομιτοῦς τε καὶ Θεοδώρας καὶ Ἀναστασίας, ὧν ἡ πρεσβυτάτη οὔπω ἑπταέτης γεγονυῖα ἐτύγχανεν. ἡ δὲ γυνὴ ἐκπεσοῦσα ἑτέρῳ D ἀνδρὶ ἐς κοίτην ἦλθεν, ὃς δὴ ξὺν αὐτῇ τῶν τε κατὰ τὴν οἰκίαν καὶ τοῦ ἔργου τούτου ἐπιμελήσεσθαι τὸ λοιπὸν ἔμελλεν. ὁ δὲ τῶν πρασίνων ὀρχηστὴς Ἀστέριος ὄνομα χρήμασι πρὸς ἑτέρου ἀναπεισθεὶς τούτους μὲν τῆς τιμῆς ταύτης ἀπέστησε, τὸν δέ οἱ τὰ A 41 χρήματα δόντα ἐς αὐτὴν ἀντικατέστησεν οὐδενὶ πόνῳ. τοῖς γὰρ ὀρχησταῖς τὰ τοιαῦτα ἐξῆν διοικεῖσθαι κατ' ἐξουσίαν ᾗ βούλοιντο. ἐπεὶ δὲ τὸν δῆμον ξύμπαντα ἡ γυνὴ ἐν κυνηγεσίῳ ἀγηγερμένον εἶδε στέμματα ταῖς παισὶν ἔν τε κεφαλῇ καὶ ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶν ἐνθεμένη ἐς τὴν ἱκετείαν ἐκάθισεν. ἀλλ' οἱ πράσινοι μὲν προσίεσθαι τὴν ἱκετείαν οὐδαμῇ ἔγνωσαν, Βένετοι δὲ αὐτὰς ἐπὶ P 28 ταύτης δὴ κατεστήσαντο τῆς τιμῆς, ἐπεὶ ὁ θηριοκόμος ἐτετελευτήκει καὶ αὐτοῖς ἔναγχος. ἐπεὶ δὲ τὰ παιδία ταῦτα ἐς ἥβην ἦλθε, καθῆκεν αὐτὰ ἐπὶ τῆς ἐνταῦθα σκηνῆς αὐτίκα ἡ μήτηρ, ἐπεὶ εὐπρεπεῖς τὴν ὄψιν ἦσαν, οὐ μέντοι ὑπὸ χρόνον τὸν αὐτὸν ἁπάσας, ἀλλ' ὡς ἑκάστη ἔδοξέν οἱ ἐς τὸ ἔργον τοῦτο ὡραία εἶναι. ἡ μὲν οὖν πρώτη Κομιτὼ ἤδη ἐν ταῖς καθ' αὑτὴν ἑταίραις λαμπρὰ ἐγεγόνει· Θεοδώρα δὲ ἡ μετ' ἐκείνην χιτωνίσκον χειριδωτὸν ἀμπεχομένη δούλῳ παιδὶ πρέποντα τά τε ἄλλα ὑπηρετοῦσα εἵπετο καὶ τὸ βάθρον ἐπὶ τῶν ὤμων ἀεὶ ἔφερεν, ἐφ' οὗπερ ἐκείνη ἐν τοῖς ξυλλόγοις καθῆσθαι εἰώθει. τέως μὲν οὖν ἄωρος οὖσα ἡ Θεοδώρα ἐς κοίτην ἀνδρὶ ξυνιέναι οὐδαμῇ εἶχεν, οὐδὲ οἷα γυνὴ μίγνυσθαι·

1. *Κομιτοῦς*] *Κομητοῦς* et infra *Κομητώ* Reisk. 8. *ᾗ* Alem. *εἰ* AP. 19. *χιτωνίσκον — πρέποντα*] Suidas s. v. *χιτών*. 22. *τέως μὲν — διατριβὴν εἶχεν* Vat. Med.: om. AP.

dora et Anastasia, quarum natu maior vix septimum annum attigerat. Mater orbata viro, alterius torum quaesivit, qui secum in posterum et domesticam, et eiusdem muneris curam susciperet. Verum Asterius orchestrae prasinorum magister ab alio pecunia praeoccupatus hos excedere officio voluit, aeris largitore in locum nullo obice cooptato. Nam isthaec orchestrarum magistris pro arbitratu disponere licebat. At mater ubi frequentem populum ad venationes aliquando confluentem vidit, impositis puellarum capitibus manibusque coronis eas publice supplicaturas exposuit. Prasini abiiciendam plane supplicationem decernunt. Veneti nuper et ipsi bestiarum altore destituti eas muneri praeficiunt. Quas mater, ut erat quaeque viripotens, omnes alioqui forma elegantes immittebat in scenam, non quidem sub idem tempus, sed ut singulae rei videbantur opportunae. Comitona natu maior insignis iam inter aequales erat prostibulas. Theodora quae illam aetate proxime sequebatur, manuleata, ut servulae solent, induta tunicula ei omnia ministravit, humerisque subsellium detulit cui illa insideret in circulis. Per id temporis Theodora adhuc intempestiva toro coniungi viro et feminarum ritu con-

ἣ δὲ τοῖς κακοδαιμονοῦσιν ἀνδρείοις τινὰ μισητίαν ἀνεμίσγετο, καὶ ταῦτα δούλοις, ὅσοι τοῖς κεκτημένοις ἑπόμενοι ἐς τὸ θέατρον πάρεργον τῆς οὔσης αὐτοῖς εὐκαιρίας τὸν ὄλεθρον τοῦτον εἰργάζοντο, ἔν τε μαστροπείῳ πολύν τινα χρόνον ἐπὶ ταύτῃ δὴ τῇ παρὰ φύ-
B σιν ἐργασίᾳ τοῦ σώματος διατριβὴν εἶχεν. ἐπειδὴ δὲ τάχιστα ἔς τε τὴν ἥβην ἀφίκετο καὶ ὡραία ἦν ἤδη, εἰς τὰς ἐπὶ σκηνῆς κα-
V 298 θῆκεν αὐτὴν, ἑταίρα τε εὐθὺς ἐγεγόνει, οἵανπερ οἱ πάλαι ἄνθρωποι ἐκάλουν πεζήν. οὐ γὰρ αὐλήτρια οὐδὲ ψάλτρια ἦν, οὐ μὴν οὐδὲ τὰ ἐς τὴν ὀρχήστραν αὐτῇ ἤσκητο, ἀλλὰ τὴν ὥραν τοῖς ἀεὶ περιπίπτουσιν ἀπεδίδοτο μόνον ἐκ παντὸς ἐργαζομένη τοῦ σώματος. εἶτα τοῖς μίμοις τὰ ἐς τὸ θέατρον πάντα ὡμίλει καὶ τῶν ἐνταῦθα ἐπιτηδευμάτων μετεῖχεν αὐτοῖς, γελωτοποιοῖς τισι βωμολοχίαις ὑπηρετοῦσα. ἦν γὰρ ἀστεία διαφερόντως καὶ σκώ-
A 42 πτρια, ἀπόβλεπτός τε ἐκ τοῦ ἔργου εὐθὺς ἐγεγόνει. οὐ γάρ τι-
C νος αἰδοῦς τῇ ἀνθρώπῳ μετῆν ἢ διατραπεῖσάν τις αὐτὴν πώποτε εἶδεν, ἀλλ' ἐς ἀναισχύντους ὑπουργίας οὐδεμιᾷ ὀκνήσει ἐχώρει, καὶ τοιαύτη τις ἦν οἵα ῥαπιζομένη μέν τε καὶ κατὰ κόρρης πατασσομένη χαριεντίζειν τε καὶ μέγιστα ἀνακαγχάζειν, ἀποδυσαμένη τε τά τε πρόσω καὶ τὰ ὀπίσω τοῖς ἐντυγχάνουσι γυμνὰ ἐπιδεῖξαι, ἃ τοῖς ἀνδράσι θέμις ἄδηλά τε καὶ ἀφανῆ εἶναι. ἐς δὲ τοὺς ἐραστὰς ἐχλεύαζέ τε βλακεύουσα καὶ νεωτέραις ἀεὶ τῶν μί-

1. μισητίαν] μισητείαν Med. μισητὴν Vat. 4. μαστροπείῳ Alem. apographum: reliqua μαστροπείᾳ. 8. οὐδὲ] οὔτε AP. 10. μόνον ἐκ] μόνον οὐκ ἐκ Reisk. 17. μέν τε] ἱμάντι Reisk. 18. ἀποδυσαμένη — τὰς μίξεις ποιοῦνται] Haec ex Vat. et Med. accesserunt: om. AP. 21. ἐχλεύαζέ τε] ἐχλευάζετο Vat. *ibid.* νεωτέραις] νεωτέροις MSS.

venire, perdito masculorum more se vilissimis servis prostituit, qui dominos in theatrum secuti tempestive fortuitum illud scelus otiosi nanciscebantur, diuque in lupanari hanc naturae invisam sui corporis artem obtrivit. Ut primum vero ad aetatis florem et maturitatem pervenit, scenae destinatur a matre, statimque inter prostibulas habetur, quas veteres vocarunt planipedes. Neque enim tibicina fuit, vel cantatrix, aut orchestrae habuit usum, sed uti quisque obvius fuit, copiam illi fecit suae pulchritudinis, toto plane corpore. Deinde mimis in theatro ad omnia se praebuit ministram, sociamque studiorum et ridicularum quarumdam fabularum actricem. Nam erat apprime cum dicacitate faceta; quamobrem statim omnium in se convertit oculos, praesertim cum nihil in ea verecundum, nihil aliquando pudens appareret, sed in quemvis impudicum morem facile prolaberetur. Sic autem erat comparata, ut inflictas alapas tumentibus genis excipiens lepide quereretur, ac tum fuse cachinnos tolleret, et nuda quoquoversum spectanda praeberet, quae maribus obscura tectaque vult esse pudor. Amicorum animos facetiarum illecebris et excogitatis lasciviae artibus demolliens perpetuo irretitos habuit. Neque enim prae-

ξεων ἐνδιαθρυπτομένη ἐπιτεχνήσεσι παραστήσασθαι τὰς τῶν ἀκολάστων ψυχὰς ἐς ἀεὶ ἴσχυεν, ἐπεὶ οὐδὲ πειρᾶσθαι πρός του τῶν ἐντυγχανόντων ἠξίου, ἀλλ' ἀνάπαλιν αὐτὴ γελοιάζουσά τε καὶ βωμολόχως ἰσχιάζουσα τοὺς παραπεπτωκότας ἅπαντας, ἄλλως τε καὶ ἀγενείους ὄντας ἐπείρα. ἥσσων γάρ τις ἡδονῆς οὕτως ἁπάσης οὐδαμῆ γέγονεν, ἐπεὶ καὶ ἐς ξυναγώγιμον δεῖπνον πολλάκις ἐλθοῦσα ξὺν νεανίαις δέκα, ἢ τούτων πλείοσιν, ἰσχύϊ τε σώματος ἀκμάζουσι λίαν καὶ τὸ λαγνεύειν πεποιημένοις ἔργον, ξυνεκοιτάζετο μὲν τὴν νύκτα ὅλην τοῖς συνδείπνοις ἅπασιν, ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο πάντες ἀπείποιεν, ἥδε παρὰ τοὺς ἐκείνων οἰκέτας ἰοῦσα τριάκοντα ὄντας, ἂν οὕτω τύχοι, ξυνεδυάζετο μὲν τούτων ἑκάστῳ, κόρον δὲ οὐδὲ ὣς ταύτης μὲν τῆς μισητίας ἐλάμβανε. καί ποτε ἐς τῶν τινος ἐπιφανῶν οἰκίαν ἐλθοῦσα μεταξὺ τοῦ πότου θεωμένων αὐτήν, ὥς φασι, τῶν ξυμποτῶν ἁπάντων, ἐς τὸ προὖχον ἀναβᾶσα τῆς κλίνης, ἀμφὶ τὰ πρὸς ποδῶν ἀνασύρασά τε τὰ ἱμάτια, οὐδενὶ κόσμῳ ἐνταῦθα οὐκ ἀπηξίωσε τὴν ἀκολασίαν ἐνδείκνυσθαι. ἡ δὲ κἀκ τῶν τριῶν τρυπημάτων ἐργαζομένη ἐνεκάλει τῇ φύσει, δυσφορουμένη ὅτι δὴ μὴ καὶ τοὺς τιτθοὺς αὐτῇ εὐρύτερον ἢ νῦν εἰσι τρυπῴη, ὅπως καὶ ἄλλην ἐνταῦθα μίξιν ἐπιτεχνᾶσθαι δυνατὴ εἴη. καὶ συχνὰ

4. „ἰσχιάζουσα] Hoc verbum in lexicis nostris non comparet. Notavit tamen H. Steph. in indice sub v. Ἴσχις haec: „pro ἰσχιάζειν, quod in v. l. esse dicitur, inter *eundum in utramque partem declinare*, Hesychius habet ἰσχάλειν.“ Nimirum ille hoc verbum explicat ἐπὶ τῇ πορείᾳ πολὺ ἐφ' ἑκάτερα ἐκκλίνειν. Atqui plane ita Suidas interpretatur ἰσχιάζειν, eique accedit Photius. Ergo etiam Hesychius scripsit ἰσχιάζειν. Theognostus apud Bekker. Anecd. Gr. p. 1384. Ἰσχιάζειν, ἀναβάλλειν τὸ ἰσχίον.“ Huschk. Anal. p. 73. 10. ἀπείποιεν] ἀπείπειεν Med. 12. μισητίας] μισητείας MSS. 17. ἐνδείκνυσθαι] ἐπιδείκνυσθαι Vat. *ibid.* τῶν τριῶν Med. τῶν om. Vat. 19. ὅπως καὶ ἄλλην ἐνταῦθα μίξιν ἐπιτεχνᾶσθαι δυνατὴ εἴη] ὅπως δυνατὴ εἴη καὶ ἐκείνῃ ἐργάζεσθαι Vat.

stolabatur ut ab ullo ganeonum sollicitaretur, sed ipsa ludibunda singulos, vel etiam impuberes ad inguina depalpans sale suo atque lepore pellicebat. Nulla enim, ut illa, sic omnibus debacchata est voluptatibus, nonnunquam cum denis et amplius adolescentibus quibus et laterum esset robur et exercitata salacitas ad coenam venit, suosque convivas passa tota nocte, ubi e re illi languerent, haec illorum expetebat famulos ferme tricenos, seseque praebebat singulis semper inexplebili libidine. Domum aliquando cuiusdam ex primoribus ingressa super coenam omnibus convivis, ut fertur, spectantibus in lecti marginem recidens, vestis ora, quae fluit ad pedes, impudentissime reducta, pandere propudia non erubuit: simul naturae succensens, quod tres tantum aperuerit vias ad lasciviam, nec papillas latius patere voluerit, per quas ipsa novam ali-

μὲν ἐκύει, πάντα δὲ σχεδὸν τεχνάζουσα ἐξαμβλύσκειν εὐθὺς ἴσχυε. πολλάκις δὲ κἀν τῷ θεάτρῳ ὑπὸ θεατῇ παντὶ τῷ δήμῳ ἀπεδύσατό τε καὶ γυμνὴ διὰ μέσον ἐγένετο, ἀμφὶ τὰ αἰδοῖα καὶ τοὺς βουβῶνας διάζωμα ἔχουσα μόνον, οὐχ ὅτι μέντοι ᾐσχύνετο καὶ ταῦτα τῷ δήμῳ δεικνύναι, ἀλλ᾽ ὅτι ἐνταῦθα παντάπασι παριέναι οὐδενὶ ἔξεστιν ὅτι μὴ τῷ ἀμφὶ τοὺς βουβῶνας μόνον διάζωμα ἔχοντι. οὕτω μέντοι τοῦ σχήματος ἔχουσα, ἀναπεπτωκυῖά τε ἐν τῷ ἐδάφει, ὑπτία ἔκειτο. θῆτες δέ τινες, οἷς δὴ τὸ ἔργον τόδε ἐνέκειτο, κριθὰς αὐτῇ ὕπερθεν τῶν αἰδοίων ἐρρίπτουν, ἃς δὴ οἱ χῆνες, οἳ ἐς τοῦτο παρεσκευασμένοι ἐτύγχανον, τοῖς στόμασιν ἐνθένδε κατὰ μίαν ἀνελόμενοι ἤσθιον. ἡ δὲ οὐχ ὅτι οὐκ ἐρυθριῶσα ἐξανίστατο, ἀλλὰ καὶ φιλοτιμουμένη ἐπὶ ταύτῃ δὴ τῇ πράξει ἐῴκει. ἦν γὰρ οὐκ ἀναίσχυντος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναισχυντοποιὸς πάντων μάλιστα. πολλάκις δὲ καὶ ἀποδυσαμένη ξὺν τοῖς μίμοις ἐν μέσῳ εἱστήκει λορδουμένη τε καὶ τὰ ὀπίσω ἀποκοντῶσα τοῖς τε διάπειραν αὐτῆς ἔχουσι καὶ τοῖς οὔπω πεπλησιακόσι τὰ ἐκ παλαίστρας τῆς αὐτῇ εἰωθυίας βρενθυομένη. οὕτω δὲ ἀκολάστως εἰς τὸ σῶμα τὸ αὐτῆς ὕβριζεν, ὥστε τὴν αἰδῶ οὐκ ἐν τῇ τῆς φύσεως χώρᾳ κατὰ ταὐτὰ ταῖς ἄλλαις γυναιξὶν, ἀλλὰ ἐν τῷ προσώπῳ ἔχειν ἐδόκει. οἱ μὲν οὖν αὐτῇ πλησιάζοντες ἔνδηλοι εὐθὺς ἀπ᾽ αὐτοῦ ἦσαν, ὅτι δὴ οὐ κατὰ νόμον τῆς φύσεως τὰς μίξεις ποιοῦνται· ὅσοι δὲ

6. τῷ om. Vat. 9. ἐρρίπτουν] ἔρριπτον Vat. 11. ἤσθιον] εἴσθιον Med. εἴσθεον Vat. 14. ἀποδυσαμένη — ἀποκοντῶσα] Suidas s. v. λορδουμένη. 15. ξὺν] σὺν Vat. ibid. λορδουμένη] πορδουμένη Med. 17. βρενθυομένη] βρενθειομένη Med. 22. ποιοῦνται] ποιοῦντες Vat.

quam voluptatem exploratum iret. Quos saepe foetus conciperet, medicamentis fere omnes statim abortu egerebat. In theatro nonnunquam frequente populo ad spectaculum nuda processit in medium, cincticulo ad inguina pubemque solum praecincta non quod haec aperire populo vereretur, sed quod illuc nemini prodire sine subligaculo penitus liceat. Hoc habitu resupina iacebat humi. Servi, quibus id erat curae, verenda illi hordeo conspergere, anseresque paratos immittere, qui grana inde singula captarent ad pastum. Istorum adeo illam non pudebat, ut etiam insisteret ac videretur e re laudem quaerere. Erat enim non solum impudica, sed impudicitiarum magistra omnium ingeniosissima. Nam inter medios mimos saepe nudum corpus atque incurvum obscenissime agitabat, et cum apud familiares tum apud eos qui secum adhuc non consuessent, artem palaestrae suae magnifice iactabat. Tanta demum insolentia lasciviae suo corpore abusa est, ut in fronte ipsa praeferre turpitudinem videretur, quam feminis natura seclusit. Qui cum Theodora rem habuissent eo deprehendebantur, quod Venere uterentur alienis a natura legibus.

αὐτῇ ἐν ἀγορᾷ τῶν ἐπιεικεστέρων ἐντύχοιεν, ἀποκλινόμενοι σπουδῇ ὑπεχώρουν, μή του τῶν ἱματίων τῆς ἀνθρώπου ἁψάμενοι μεταλαχεῖν τοῦ μιάσματος τούτου δόξειαν. ἦν γὰρ τοῖς ὁρῶσιν ἄλλως τε καὶ ἀρχομένης ἡμέρας βλάσφημος οἰωνός. ἐς μέντοι τὰς συνθεατρίας ἀγριώτατα εἰώθει ἐς ἀεὶ σκορπιαίνεσθαι· βασκανίᾳ γὰρ πολλῇ εἴχετο. Ἑκηβόλῳ δὲ ὕστερον Τυρίῳ ἀνδρὶ τὴν ἀρχὴν παραλαβόντι πενταπόλεως ἐς τὰ αἴσχιστα ὑπηρετή- D σουσα εἵπετο, ἀλλά τι τῷ ἀνθρώπῳ προσκεκρουκυῖα ἐνθένδε ὅτι τάχιστα ἀπηλαύνετο· διὸ δὴ αὐτῇ ἀπορεῖσθαι τῶν ἀναγκαίων ξυνέπεσεν, ἅπερ τὸ λοιπὸν ἐπορίζετο τὴν ἐς σῶμα παρανομίαν, ἥπερ εἴθιστο, ἐργαζομένη. ἐς μὲν οὖν Ἀλεξάνδρειαν τὰ πρῶτα ἧκεν. ἔπειτα δὲ πᾶσαν τὴν ἕω περιελθοῦσα ἐς Βυζάντιον ἐπανῆκεν, ἐργασίᾳ χρωμένη ἐν πόλει ἑκάστῃ, ἥν γε ὀνομάζοντι, οἶμαι, ἀνθρώπῳ οὐκ ἄν ποτε ἵλεως ὁ θεὸς εἴη, ὥσπερ οὐκ ἀνεχομένου τοῦ δαίμονος χῶρόν τινα τῆς Θεοδώρας ἀκολασίας ἀγνῶτα εἶναι.

Οὕτω μὲν τετέχθαι τε τῇδε τῇ γυναικὶ καὶ τετράφθαι ξυνέβη καὶ ὑπὲρ δημοσίους πολλὰς διαβοήτῳ γεγενῆσθαι ἐς πάντας ἀνθρώπους. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ἐς Βυζάντιον αὖθις, ἠράσθη αὐτῆς Ἰουστινιανὸς ἔρωτα ἐξαίσιον οἷον, καὶ τὰ πρῶτα ἐπλησίαζεν P 29 ὡς ἐρωμένῃ, καίπερ αὐτὴν ἀναγαγὼν ἐς τὸ τῶν πατρικίων ἀξίω- A 43 μα. δύναμιν τοίνυν ἐξαισίαν τινὰ καὶ χρήματα ἐπιεικῶς μεγάλα

2. μή του] μή που Alem. 4. ἐς μέντοι — εἴχετο] Suidas s. v. σκορπιαίνεσθαι. 10. ἐς σῶμα] ἐς τὸ σῶμα Reisk. 17. οὕτω μὲν] οὖν addit Reisk. 18. ὑπὲρ — διαβόητον Alem. P. ἐς — διαβοήτως A. ἐς δημοσίους πόρνας διαβοήτῳ Reisk.: unde διαβοήτῳ ascivi.

Quare vitae sanioris homines quicumque obviam illam habuissent in foro, vitabundi se subduxerunt, ne vestium contactu tantum scelus in se derivatum putaretur. Quin prima luce, quibus in conspectum venisset, habebatur avis infausta. In mulierculas eiusdem theatri ut se truculentius gereret, livida malevolentia usque stimulabatur. Post haec cum Pentapolis praefecto Hecebolo Tyrio in eam provinciam venit, scilicet illius voluptatibus servitura; sed in viri offensionem incidens, illinc e vestigio exturbatur; eoque necessariorum egestate pressa, sibi haec suppeditare cogitur ex consueta corporis prostitutione. Alexandriam primum appellit, Oriente deinde toto peragrato, Byzantium reducitur, eam ubique artem exercens, quam ne nominet quidem, deum habere qui sibi propitium velit. Sic certe daemones curarunt ut nullus esset Theodorianae vacuus impudicitiae locus.

Ita nasci et educari hanc feminam contigit, et multarum fieri meretricum apud omnes mortales longe celeberrimam. Ut vero Byzantium rediit, ingenti eius amore exarsit Iustinianus. Et primo cum ea tanquam amasia versabatur, licet ad Patriciam dignitatem evecta. Fuit haec sta-

περιβαλέσθαι ἡ Θεοδώρα εὐθὺς ἴσχυσε. πάντων γὰρ ἥδιστον τῷ ἀνθρώπῳ ἐφαίνετο, ὃ δὴ ξυμβαίνειν τοῖς ἐκτόπως ἐρῶσι φιλεῖ, χάριτάς τε πάσας καὶ χρήματα πάντα τῇ ἐρωμένῃ χαρίζεσθαι. ἐγίνετό τε ἡ πολυτέλεια τοῦ ἔρωτος τοῦδε ὑπέκκαυμα. ξὺν αὐτῇ τοίνυν πολλῷ ἔτι μᾶλλον τὸν δῆμον διέφθειρεν οὐκ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλ' ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. ἄμφω γὰρ μοίρας τῆς Βενέτων ἐκ παλαιοῦ ὄντες ἐν πολλῇ ἐξουσίᾳ τούτοις δὴ τοῖς στασιώταις τὰ ἐς τὴν πολιτείαν ἔθεντο πράγματα.

B χρόνῳ δὲ πολλῷ ὕστερον τὸ πλεῖστον τοῦ κακοῦ ἐλελωφήκει τρόπῳ τοιῷδε. Ἰουστινιανῷ ἐν ἡμέραις πολλαῖς νοσῆσαι ξυνέβη, ἐν δὲ τῇ νόσῳ ταύτῃ ἐς τόσον κινδύνου ἀφίκετο ὥστε καὶ ἐλέχθη ὅτι δὴ ἀποθάνοι· οἱ μέντοι στασιῶται ταῦτα ἅπερ ἐρρήθη ἡμάρτανον, καί τινα Ὑπάτιον οὐκ ἀφανῆ ἄνδρα δι' ἡμέρας ἐν τῷ τῆς Σοφίας ἱερῷ διεχρήσαντο. ἐξειργασμένου δὲ τοῦ κακοῦντος ἔργου ταραχὴ ἐς βασιλέα ἦλθε, τῶν τε ἀμφ' αὐτὸν ἕκαστος, ἐπεὶ τῆς Ἰουστινιανοῦ ἀπουσίας ἐλάβετο, τὴν τῶν πεπραγμένων ἀτοπίαν ἐπὶ μέγα αἴρειν ἐν σπουδῇ ἐποιεῖτο, καταλέγων ἐξ ἀρχῆς ἅπαντα, ὅσα δὴ γενέσθαι τετύχηκε. τότε δὴ ὁ βασιλεὺς τῷ τῆς πόλεως ἐπάρχῳ ἐπέστελλε τῶν πεπραγμένων ἁπάντων ποιεῖσθαι τὰς τίσεις.

C ἦν δὲ οὗτος ὁ ἀνὴρ Θεόδοτος ὄνομα, ὅνπερ κολοκύνθιον ἐπίκλησιν ἐκάλουν. καὶ ὁ διερευνώμενος ἅπαντα πολλοὺς μὲν τῶν κακούργων ἑλεῖν τε καὶ διαχρήσασθαι νόμῳ ἴσχυσε, πολλοὶ

4. πολυτέλεια Alem. P. πολιτεία A. 14. κακοῦντος] κακοῦ τοσούτου vel potius κακοῦ καὶ ἀνοσίου. Reisk. 19. ἐπέστελλε] ἐπέτελλε Alem. hic, ut alibi, frustra. 21. ἅπαντα Reisk. ἅπαντας AP.

tim Theodorae (qua nullum Iustiniano delicium erat suavius) ad magnam auctoritatem, et opes sane ingentes via facilis: ita ut ille (quod perdite amantibus usu venit) omnibus indulgeret amicae votis, divitiisque potiundis; qua rerum affluentia amori addebantur faces. Hac socia perdendis populis usus est Iustinianus non modo Byzantii, sed ubique locorum Romani Imperii, praesertim cum iam antea Venetae uterque factionis esset, atque in horum hominum seditiosorum potestatem rempublicam plane coniecissent; licet hoc malum residere post diu nonnihil coeperit hoc eventu. Morbo Iustinianus urgebatur diuturno et periculoso, quo extinctum iam illum fama volabat. Interim a seditiosis ea facinorose committebantur, quae iam commemoravi, et in Sophiae templo Hypatius vir minime obscurus interdiu obtruncatur. Quo facto scelere excitatae turbae et ad Imperatorem delatae: nam quisque occasionem absentis Caesaris nactus factorum in se et in alios flagitiorum atrocitates efferre, a capite quaecumque patrata essent recensere. Tum de his omnibus vindicandis, Praefecto urbis Theodoro Cucurbitino scribit Imperator. Ille facinorosis hominibus perquisitis captisque nonnullis, egit

δὲ καὶ διαλαθόντες ἐσώθησαν. μεταξὺ γὰρ ἐπαπολέσθαι αὐτοὺς πράγμασι Ῥωμαίων ἔδει. ὁ δὲ παράδοξον διασωθεὶς σωτηρίαν A 44 καὶ τὸν Θεόδοτον κτεῖναι ἅτε φαρμακέα καὶ μάγον εὐθὺς ἐνεχείρει. ἐπεὶ δὲ οὐκ εἶχεν ὅτῳ ποτὲ χρώμενος τὸν ἄνθρωπον διαφθείρειε, τῶν οἱ ἐπιτηδείων τινὰς πικρότατα αἰκισάμενος ἠνάγκαζε λόγους ὡς ἥκιστα ὑγιεῖς ἐπ᾽ αὐτῷ φθέγγεσθαι. πάντων δέ οἱ ἐκποδὼν ἱσταμένων καὶ σιωπῇ τὴν ἐς τὸν Θεόδοτον ὀδυρομένων ἐπιβουλήν, μόνος ὁ Πρόκλος τὴν τοῦ καλουμένου κοιαίστορος ἔχων ἀρχὴν καθαρὸν ἀπέφαινε τοῦ ἐγκλήματος εἶναι τὸν ἄνθρωπον καὶ θανάτου οὐδαμῇ ἄξιον. διὸ δὴ Θεόδοτος ἐς τὰ Ἱε- V 299 D ροσόλυμα βασιλέως κομίζεται γνώμῃ. γνοὺς δὲ ἥκειν τινὰς ἐνταῦθα, οἵπερ αὐτὸν διαφθείρουσιν, ἐν τῷ ἱερῷ ἦν κρυπτόμενος τὸν ἅπαντα χρόνον, οὕτω τε διαβιοὺς ἐτελεύτησε. τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ Θεόδοτον ταύτῃ πῃ ἔσχεν. οἱ δὲ στασιῶται σωφρονέστατοι τὸ ἐντεῦθεν ἐγένοντο ἀνθρώπων ἁπάντων. οὐ γὰρ ἔτι τὰ τοιαῦτα ἐξαμαρτάνειν ἠνείχοντο, καίπερ σφίσι παρὸν ἀδεέστερον τῇ ἐς τὴν δίαιταν παρανομίᾳ χρῆσθαι. τεκμήριον δέ· ὀλίγων γάρ τινων ὕστερον τόλμαν τὴν ὁμοίαν ἐνδειξαμένων τίσις οὐδεμία ἐς αὐτοὺς γέγονεν. οἱ γὰρ τοῦ κολάζειν τὴν ἐξουσίαν ἀεὶ ἔχοντες παρρησίαν τοῦ διαλανθάνειν τοῖς τὰ δεινὰ εἰργασμένοις παρεί-

1. ἐπαπολέσθαι] ἐπιαπολέσθαι A. 2. Ῥωμαίων P. Ῥωμαίους A. „Est lacuna praeter propter sic supplenda, μεταξὺ γὰρ ἔτι ἀπολέσθαι αὐτοὺς, ἀνέσφηλεν ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς νόσου, καὶ εὐθέως ὁ μὲν Θεόδοτος παρελύθη τῆς ἀρχῆς, ὃ μήποτε τοῖς πράγμασι τοῖς Ῥωμαίοις ἔδει." Reisk. Aliquem hinc sensum elicere studuimus, satis tamen nobis ipsi non fecimus. Alem. 12. διαφθείρουσιν] Praestat διαφθεροῦσιν. 20. παρρησίαν posuit pro ἄδειαν. Soloecismus est, sed apparet ex toto Procopii habitu, eum veterum simiam esse, Musis invitis natum. Reisk.

ex lege; aliis vitae consulentibus recessu ac latebris, quos dein cum Romana republica maneret interitus. Caesar ut ex morbo miro sane casu convaluit, Theodotum ipsum perdere tentat, quasi praestigiarum et veneficii reum; sed nulla ex causa homini perniciem inveniens, quosdam ex familiaribus dire caesos impellit ad falsas illius delationes. Ergo reliquo Senatu illi contra nihil dicente, sed apud se deplorante paratas Theodoto insidias, unus Proclus Quaestor insontem illum pronunciat, nec morte puniendum. Quare Theodotus decreto Caesaris Hierosolymam deportatur; qui summissos illuc audiens ad suam necem sicarios, quoad vixit, in templo delituit, ac diem obivit. Res Theodoti sic habuere. Verum seditiosi omnium moderatissimi in posterum evaserunt, qui iam ab eiusmodi flagitiis temperarent, quamquam impotentissima dominatione audacius abuti possent. Nam paulo post in nonnullos, qui eadem capitalia ausi fuissent, nihil animadversum, quod puniendis reis praefecti

P 30 χοντο, ταύτῃ αὐτοὺς τῇ ξυγχωρήσει ἐς τὸ τοῖς νόμοις ἐπεμβαίνειν ἐνάγοντες. ἕως μὲν οὖν ἡ βασιλὶς περιῆν ἔτι, γυναῖκα ἐγγυητὴν Ἰουστινιανὸς τὴν Θεοδώραν ποιήσασθαι οὐδεμιᾷ μηχανῇ εἶχεν. ἐν τούτῳ γὰρ μόνον ἀπ' ἐναντίας αὐτῷ ἐχώρει, καίπερ ἀντιστατοῦσα τῶν ἄλλων οὐδέν. πονηρίας μὲν γὰρ ἡ γυνὴ ἀπωτάτω οὖσα ἐτύγχανε, ἄγροικος δὲ ἦν κομιδῇ καὶ βάρβαρος γένος, ὥσπερ μοι εἴρηται. ἀντιλαβέσθαι δὲ ἀρετῆς οὐδαμῇ ἴσχυ- A 45 σεν, ἀλλ' ἀπειροτάτη οὖσα διατετέλεκε τῶν κατὰ τὴν πολιτείαν πραγμάτων, ἥ γε οὐδὲ ξὺν τῷ ὀνόματι τῷ αὐτῆς ἰδίῳ, ἅτε κα- B ταγελάστῳ ὄντι, ἐς παλάτιον ἦλθεν, ἀλλ' Εὐφημία ἐπικληθεῖσα. χρόνῳ δὲ ὕστερον τῇ βασιλίδι μὲν ἀπογενέσθαι ξυνέπεσεν. ὁ δὲ ἠλιθιάζων τε καὶ κομιδῇ ἐσχατογέρων γενόμενος, πρὸς τῶν ἀρχομένων γέλωτα ὦφλεν, ὀλιγωρίᾳ τε πολλῇ ἐς αὐτὸν ἐχόμενοι ἅπαντες, ἅτε τῶν πρασσομένων οὐ ξυνιέντος, ὑπερεώρων, Ἰουστινιανὸν δὲ ξὺν δέει πολλῷ ἐθεράπευον. κυκῶν γὰρ ἀεὶ καὶ ξυνταράσσων ἀνεσόβει ἐφεξῆς ἅπαντας. τότε δὴ τὴν ἐγγύην πρὸς τὴν Θεοδώραν ἐνεχείρει ποιεῖν. ἀδύνατον δὲ ὂν ἄνδρα ἐς ἀξίωμα βουλῆς ἥκοντα ἑταίρᾳ γυναικὶ ξυνοικίζεσθαι, νόμοις ἄνωθεν τοῖς C παλαιοτάτοις ἀπορρηθέν, λῦσαί τε τοὺς νόμους τὸν βασιλέα νόμῳ ἑτέρῳ ἠνάγκασε καὶ τοὐνθένδε ἅτε γαμετῇ τῇ Θεοδώρᾳ ξυνῴκησε, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι βάσιμον κατεστήσατο τὴν πρὸς ἑταίρας ἐγγύην, τυραννῶν τε αὐτίκα ἐπεβάτευε τῆς τοῦ αὐτοκράτορος τιμῆς προσχήματι συμπεπλασμένῳ τῆς πράξεως ἐπικαλύ-

5. οὐδέν] οὐδενὶ aut ἐς οὐδὲν Reisk. 20. τοὐνθένδε] τοενθένδε A. 23. πράξεως] προστάξεως Reisk.

facultatem latendi facerent sceleratis, eosque ad insultandum legibus indulgentia provocarent. Quandiu superfuit Euphemia Imperatrix, nullis artibus ut sibi Theodora desponderetur pervincere potuit Iustinianus; in hoc enim illa plane repugnavit, cui in rebus caeteroquin omnibus indulgeret. Nam procul femina ab omni aberat improbitate, sed ut genere barbara, quemadmodum memoravi, sic plane moribus fuit ineptis ac rudibus, ut nullam sit adepta virtutem, et reipublicae penitus fuerit imperita. Certe in regiam cum suo nomine sane ignominioso non venit, sed Euphemia est appellata. Haec non ita multo post excedit e vita. Iustinus summa senectute confectus pene sensus expers, rebusque agendis ineptus, deridiculo iam subditis erat atque despectui; Iustiniano vero dissoluta licentia reliquos nullo discrimine cohibenti pavidis omnes studiis obsequebantur. Tum is cum Theodora moliri nuptias aggreditur; nam cum viris Senatoriis (quod prisca lege cautum est) uxorem ducere meretricem non liceat, ille principem adigit ad legem nova constitutione evertendam; et exinde Theodorae matrimonio iungitur, aditu reliquis ad meretricia connubia patefacto. Iam tum affectare imperium et exercere tyrannidem occoepit, rei gerundae specie obtecta violentia. Cum

πτων τὸ βίαιον. ἀνεῖπον γὰρ αὐτὸν βασιλέα ξὺν τῷ θείῳ τῶν Ῥωμαίων, εἴ τι δόκιμον ἦν, δειμάτων περιουσίᾳ ἐπὶ ταύτην ἡγμένοι τὴν ψῆφον. παρέλαβον τοίνυν τὴν βασιλείαν Ἰουστινιανός τε καὶ Θεοδώρα πρότερον τῆς ἑορτῆς ἡμέραις τρισὶν, ὅτε δὴ οὔτε ἀσπάσασθαί τινα οὔτε εἰρηναῖα προσειπεῖν ἔξεστιν. ἡμέραις δὲ οὐ πολλαῖς ὕστερον Ἰουστῖνος μὲν ἐτελεύτησε νόσῳ, τῇ ἀρχῇ ἐπιβιοὺς ἔτη ἐννέα, μόνος δὲ Ἰουστινιανὸς ξὺν τῇ Θεοδώρᾳ τὴν βασιλείαν ἔσχεν.

ι'. Οὕτω γοῦν ἡ Θεοδώρα, ὥσπερ ἐρρήθη, τεχθεῖσά τε D
καὶ τεθραμμένη καὶ παιδευθεῖσα ἐς βασιλείας ἀξίωμα τρόπῳ οὐ-
δενὶ ἐμποδισθεῖσα ἦλθεν. οὐδὲ γὰρ τῷ γήμαντι ὕβρεώς τις οἴη-
σις γέγονεν, εἴ οἱ παρὸν ἐκ πάσης ἀπολεξαμένῳ τῆς Ῥωμαίων A 46
ἀρχῆς γαμετὴν γυναῖκα ποιήσασθαι, τὴν πασῶν γυναικῶν μάλι-
στα εὖ τε γεγονυῖαν καὶ τροφῆς κορυφαίου μεταλαχοῦσαν, τοῦ τε
αἰδεῖσθαι οὐκ ἀμελέτητον γεγενημένην, καὶ σωφροσύνῃ ξυνῳκι- P 31
σμένην, πρὸς δὲ τῷ κάλλει ὑπερφυᾶ καὶ παρθένον τινὰ καὶ τὸ δὴ
λεγόμενον ὀρθοτίτθιον οὖσαν. ὁ δὲ τὸ κοινὸν ἄγος ἁπάντων
ἀνθρώπων αὐτοῦ ἴδιον πεποιῆσθαι οὐκ ἀπηξίου, ἐπ' οὐδενὶ τῶν
προδεδηλωμένων καταδυόμενος, καὶ γυναικὶ πλησιάζειν ἄλλα τε
πολλὰ περιβεβλημένῃ μεγάλα μιάσματα καὶ παιδοκτονίας πολλὰς

5. οὔτε ἀσπάσασθαι P. οὔτε * * * οὔτε ἀσπάσασθαι A. οὔτε ἀσπάσασθαι τῶν φίλων Alem. 14. εὖ τε Alem. P. οὔτε A. ibid. κορυφαίου Alem. κρυφαίου AP. 15. γεγενημένην Alem. γεγενημένον AP. 17. ὀρθοτίτθιον Alem. in schedis et Toup. Emend. vol. I. p. 444. ex Suida, Ὀρθοτίτθιος — ἡ παρθένος ἡ ὀρθοὺς τοὺς τιτθοὺς ἔχουσα. Ὀρθότιτθον νεάνιδα Nicetas in Andronico. ὀρθότοον AP, quod in ὀρθότομον prius mutaverat Alem. 20. πολλὰ add. Med.

avunculo Romanorum Caesar consalutatur, si tamen bono id iure factum; nam metu ac minis Senatus populusque perterritus in eam impellitur sententiam. Suscepere dominationem Iustinianus ac Theodora tertio ante festum Paschatis die, quando scilicet nulli dicere salutem vel pacem fas est. Paucis post diebus morbo Iustinus absumptus est, annis in principatu novem exactis, solusque Iustinianus imperavit cum Theodora.

10. Hoc loco nata, sic alta educataque Theodora ad imperii fastigium nullo negotio pervenit; quod eius matrimonii nihil Iustinianum puduerit, cui plane copia fuisset ex universa Romanorum ditione coniugem sibi eligere mulierem prae omnibus nobili natam genere, summoque loco educatam; colendo pudori assuetam, pudicitia insignem, forma perquam elegantissimam, sororiantibus, ut dicitur, mammillis virginem; ipse tamen commune mortalium dehonestamentum suum facere maluit: cui neque illa omnia pudori essent, neque in amplexus venire feminae aliis commaculatae sceleribus, et tot parricidiis infantium

ἐθελουσίων ἀμβλώσεων. ἄλλο τέ μοι ἐνδεῖν ἤθους πέρι μνημονεῦ-
σαι τοῦδε τοῦ ἀνθρώπου οὐδ' ὁτιοῦν οἶμαι. ἅπαντα γὰρ αὐτοῦ
τὰ τῆς ψυχῆς πάθη οὗτος ἂν ἀξιόχρεως ὁ γάμος σημῆναι διαρ-
V 300 κῶς εἴη, ἑρμηνεύς τε καὶ μάρτυς τοῦ τρόπου καὶ λογογράφος γι-
B νόμενος. ἐπεὶ ὅστις ἀλογήσας τὴν ὑπὲρ τῶν πεπραγμένων αἰσχύ-
νην οὐκ ἀπαξιοῖ τοῖς ἐντυγχάνουσι βδελυρὸς φαίνεσθαι, τούτῳ
δὴ οὐδεμία παρανομίας ἀταρπὸς ἄβατος, ἀλλὰ τὴν ἀναίδειαν ἀεὶ
τοῦ μετώπου προβεβλημένος ῥᾷστά τε καὶ οὐδενὶ πόνῳ ἐς τῶν
πράξεων τὰς μιαρωτάτας χωρεῖ. οὐ μὴν οὐδέ τις ἐκ τῆς συγ-
κλήτου βουλῆς τὸ αἶσχος τοῦτο ἀναδουμένην τὴν πολιτείαν ὁρῶν
δυσφορεῖσθαί τε καὶ τὴν πρᾶξιν ἀπειπεῖν ἔγνω, καίπερ αὐτὴν
ἅπαντες ἴσα θεῷ προσκυνήσοντες. ἀλλ' οὐδέ τις ἱερεὺς δεινο-
παθῶν ἔνδηλος γέγονε, καὶ ταῦτα δέσποιναν αὐτὴν προσερεῖν
μέλλοντες. καὶ ὁ πρότερον αὐτῆς θεατὴς δῆμος δοῦλος εὐθὺς
οὐδενὶ κόσμῳ αὐτῆς εἶναί τε καὶ ὀνομάζεσθαι ὑπτίαις ἐδικαίου
χερσίν. οὐδέ τις στρατιώτης ἠγρίωτο, εἰ τοὺς ἐν τοῖς στρατο-
C πέδοις κινδύνους ὑπὲρ τῶν τῆς Θεοδώρας πραγμάτων ὑφίστα-
A 47 σθαι μέλλοι οὐδέ τις αὐτῇ ἄλλος ἀπήντησε τῶν ἁπάντων ἀνθρώ-
πων, ἀλλὰ πάντες, οἶμαι, τῷ ταῦτα οὕτως δεδόσθαι κεκλιμέ-
νοι ἀνεχώρησαν συμπεραίνεσθαι τὸ μίασμα τοῦτο, ὥσπερ τῆς
τύχης ἐπίδειξιν τῆς δυνάμεως πεποιημένης, ᾗ δὴ ἅπαντα πρυτα-
νευούσῃ τὰ ἀνθρώπεια ὡς ἥκιστα μέλει οὔτε ὅπως ἂν τὰ

1. τέ μοι] δέ μοι Alem. ὥστε ἄλλο τί μοι Reisk. *ibid.* πέρι μνημονεῦσαι Reisk. περιμνημονεῦσαι AP. 10. ἀναδουμένην] ἀναδυομένην Alem. male. 12 ἴσα] ἶσα AP. 16. εἰ τοὺς] εἰς τοὺς AP. 19. κεκλιμένοι Pm. κεκλημένοι AP. οὕτως δεδόχθαι κεκτημένῳ συνεχώρησαν Reisk. 21. ᾗ δὴ ἅπαντα πρυτανευούσῃ Reisk. ἤδη ἅπαντα πρυτανευούσης AP. 22. μέλει Reisk. μέλλει AP. *ibid.* οὔτε — οὔτε] οὐδὲ — οὐδὲ AP.

ultro abortibus egestorum. Sane Iustiniani ingenio declarando nihil deesse iam reor, quando vel hoc unum coniugium eius animi affectus satis indicare possit et mores aperire contestarique. Nam qui male factis admittere dedecus non veretur, neque gravate fert aliorem ob id exe-crationem, hic demum nullam interclusam sibi viam putat ad scelera; quin vultum induens audacem, facile iam in teterrima quaeque ruit flagitia. Nullus ex Senatu, qui reipublicae videret eam labem inferri, prohibendam censuit rem detestabilem, iamiam Theodoram quasi deam veneraturus. Nullus antistitum graviter affici visus est, qui eam dominam esset compellaturus. Et qui pridem in theatro populi Theodorae fuerant spectatores, eius se tanquam servitia supinis manibus per dedecus profitebantur. Nec miles ea re truculentior, scilicet pro Theodora belli discrimen in posterum aditurus; nemo denique mortalium repugnavit. Quod vero id, uti reor, ita decretum esset, conficiendo flagitio omnes concessere: visaque tum est quodammodo fortuna vires ostentasse,

πραττόμενα εἰκότα εἴη οὔτε ὅπως ταῦτα κατὰ λόγον τοῖς ἀνθρώποις γεγενῆσθαι δοκῇ. ἐπαίρει γοῦν τινα ἐξαπιναίως ἀλογίστῳ τινὶ ἐξουσίᾳ ἐς ὕψος μέγα, ᾧπερ ἐναντιώματα μὲν πολλὰ ξυμπεπλέχθαι δοκεῖ, ἀντιστατεῖ δὲ παρά τι ἔργον τῶν πάντων οὐδέν, ἀλλ' ἄγεται μηχανῇ πάσῃ ὅπῃ ποτὲ αὐτῇ διατέτακται, D ἁπάντων ἑτοίμως ἐξισταμένων τε καὶ ὑποχωρούντων προϊούσῃ τῇ τύχῃ.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅπῃ τῷ θεῷ φίλον, ταύτῃ ἐχέτω τε καὶ λεγέσθω. ἡ δὲ Θεοδώρα εὐπρόσωπος μὲν ἦν καὶ εὔχαρις ἄλλως, κολοβὸς δὲ καὶ ὠρακιῶσα οὐ παντάπασι μέν, ἀλλ' ὅσον ὑπόχλωρος εἶναι, γοργόν τε καὶ συνεστραμμένον ἀεὶ βλέπουσα. τῶν δὲ δὴ αὐτῇ βεβιωμένων ἐν τῇ θυμέλῃ τὰ μὲν πλεῖστα λέγοντι οὐκ ἂν ὁ πᾶς αἰὼν ἐπαρκέσαι, ὀλίγα δὲ ἄττα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἀπολεξάμενος τοῦ τῆς γυναικὸς τρόπου τοῖς ἐπιγενησομένοις ὅλην ἂν πεποιῆσθαι τὴν δήλωσιν ἱκανὸς εἴην. νῦν δὲ αὐτῆς καὶ τἀνδρὸς τὰ πεπραγμένα ἐν ὀλίγῳ δηλωτέον ἡμῖν, ἐπεὶ οὐδέ τι ἀλλήλοιν χωρὶς ἐς τὴν δίαιταν ἐπραξάτην. χρόνον μὲν γὰρ πολὺν ἔδοξαν ἅπασι ταῖς γνώμαις ἀεὶ καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι καταν- P 32 τικρὺ ἀλλήλοιν ἰέναι, ὕστερον μέντοι ἐξεπίτηδες αὐτοῖν ξυμπεπλάσθαι ἡ δόκησις αὕτη ἐγνώσθη, τοῦ μὴ ξυμφρονήσαντας τοὺς κατηκόους σφίσιν ἐπαναστῆναι, ἀλλὰ διεστάναι τὰς γνώμας ἐπ'

1. εἰκότα Alem. Reisk. εἰκότω A. εἰκότως P. 4. ἀντιστατεῖ Reisk. ἀντιστατοῖ AP. *ibid.* παρά τι (sic P.: τοι A.) ἔργον] ἀπαρχομένῳ τοῦ ἔργον Reisk. 13. ἀπαρκέσαι] ἀπαρκέσῃ AP. *ibid.* ἄττα] ἅττα AP.

quod ita mortalium rebus moderetur, ut opus non sit aliqua gerendis rebus convenientia, vel ut e consilio factae hominibus videantur, quando temeraria potentia repente ad summum ipsa fastigium possit evehere, quod multis habeatur difficultatibus implicatum; nec quicquam rerum omnium ei obviam obsistat, sed obices molita feratur quo illi cumque constitutum est, omnesque properanti fortunae assurgant decedantque via.

Verum haec non nisi ad dei providentiam facta dictaque credantur. Erat Theodora venusta facie, et alioqui pergrata, statura brevi, pallore suffusa modico ac temperato, acribus oculis, et huc atque illuc incitato aspectu. Res ab ea gestas in scena si quis singillatim dicere velit, prius illum tempus deficiat. Sed paucis illis, quae supra delibavimus, satis indicatos posteris reor huiusce feminae mores. Nunc vero summam habeamus rerum ab ea coniugeque gestarum; nam illis in re gerenda nihil non in communi actitatum; licet diu multumque omnibus opinionem fecerint, quasi in diversas irent sententias, et contraria studia: nam deprehensum est demum ex industria hanc illos speciem simulationis induisse; ne subditi, communicatis consiliis, seditionem agitarent quamdiu de illis opinio esset in ambiguo. Principio quidem simulatis

A 48 αὐτοὺς ἅπασι. πρῶτα μὲν οὖν τοὺς Χριστιανοὺς διαναστήσαν-
τες καὶ τὴν ἐναντίαν ἔν γε τοῖς ἀντιλεγομένοις σκηπτομένω ἀλλή-
λοιν ἰέναι διεσπάσαντο οὕτως ἅπαντας, ὥσπερ μοι λελέξεται οὐ
B πολλῷ ὕστερον, ἔπειτα δὲ τοὺς στασιώτας διείλοντο. καὶ ἡ μὲν
δυνάμει τῇ πάσῃ μεταποιεῖσθαι τῶν Βενέτων ἐπλάσσετο καὶ τὴν
ἐξουσίαν αὐτοῖς ἐπὶ τοὺς ἀντιστασιώτας ἀναπετάσασα ἐνεδίδου,
κόσμῳ ἐν οὐδενὶ ἁμαρτάνειν τε καὶ βιάζεσθαι τὰ ἀνήκεστα. ὁ δὲ
ὥσπερ ἀγανακτοῦντι μὲν καὶ ἀποσκύζοντι λάθρα ἐῴκει, κελεύ-
σεως δὲ τῇ γυναικὶ ἀντιστατεῖν οὐχ οἵῳ τε ὄντι, πολλάκις δὲ καὶ
μεταμπισχόμενοι τὴν τοῦ δύνασθαι δόξαν σφίσιν αὐτοῖς τὴν ἐναν-
τίαν. ὁ μὲν γὰρ τοὺς Βενέτους οἷα ἐξαμαρτάνοντας κολάζειν
ἠξίου, ἡ δὲ τῷ λόγῳ χαλεπαίνουσα ἐδυσφορεῖτο ὅτι δὴ οὐχ ἑκοῦ-
C σα τἀνδρὸς ἡσσηθείη. τῶν μέντοι Βενέτων οἱ στασιῶται, ὥσ-
περ μοι εἴρηται, σωφρονέστατοι ἔδοξαν εἶναι. τοὺς γὰρ πέλας
βιάζεσθαι ὅσα ἐξῆν οὐδαμῇ ἐδικαίουν, ἔν τε ταῖς περὶ τὰς δίκας
φιλονεικίαις ἐδόκει μὲν ἑκάτερος ἑνὶ τῶν διαφόρων ἀμύνειν, νικᾶν
δὲ αὐτοῖν τὸν λόγῳ τῷ ἀδίκῳ ξυνιστάμενον ἐπάναγκες ἦν· οὕτω
δὲ τὰ πλεῖστα χρημάτων αὐτοὺς τῶν ἀντιλεγομένων ληΐζεσθαι.
πολλοὺς μὲν οὖν ὅδε ὁ αὐτοκράτωρ ἐν τοῖς αὐτῷ καταλέγων ἐπι-
τηδείοις ἐς τὴν ἐξουσίαν ἀνεβίβαζε τοῦ βιάζεσθαί τε καὶ εἰς τὴν
D πολιτείαν ἐξαμαρτάνειν ἃ βούλοιντο, ἐπειδὰν δὲ πλούτου τι χρῆμα
περιβεβλημένοι φανεῖεν, εὐθύς τι προσκεκρουκότες τῇ γυναικὶ διά-
V 301 φοροι ἦσαν. ὧν δὴ κατ᾿ ἀρχὰς μὲν μεταποιεῖσθαι πάσῃ προθυ-

8. κελεύσεως] κελεύσει Reisk. κελεύσεσι Pm. 9. τῇ γυναικὶ] τῆς γυναικὸς Reisk. 10. αὐτοῖς τὴν] αὐτοῖς ἐφαίνοντο τὴν Reisk. 16. διαφόρων Alem. P. διαφορῶν A. 23. μὲν addidit Reisk.

his ex adverso studiis Christianos inter se quaestionibus, ut paulo post dicam, concitatos, deinde vero factionum populares distraxerunt. Theodora summa contentione studere Venetis dissimulavit, licentia in adversarios permissa per vim ac scelus quidquid liberet atrocissime peccandi. Iustinianus id graviter ferre et indignari, et coniugem in officio continere vel ipsis iussionibus non posse simulabat. Contra nonnunquam hoc alter sumpsit specimen auctoritatis: nam ille Venetorum facinora punienda decernebat; haec in speciem succensere, et iniquo animo se delusam a marito dictitare. Verum, ut dixi, Veneti omnium moderatissimi visi sunt, cum minus quam pro facta licentia vim aliis inferrent. In causis forensibus alter alteri litigatorum per simulationem favit, quorum illum obtinere causam necesse erat, qui inferiorem defenderet, ac principes maiorem partem aeris carpebant controversi. Multis a Iustiniano in familiaritatem receptis, iniuriarum ac scelerum in rempublicam potestas pro libidine permissa fuit, qui postquam largas opes congessissent, ut primum Theodorae offensioni erant, iam habebantur infideles. Caete-

μιᾷ οὐδαμῆ ἀπηξίου, ὕστερον δὲ τὴν ἐς τοὺς ἀνθρώπους μεθεὶς
εὔνοιαν τὰ ἐς τὴν σπουδὴν τάραχος ἐκ τοῦ αἰφνιδίου ἐγίνετο. καὶ
ἡ μὲν αὐτίκα εἰργάζετο αὐτοὺς ἀνήκεστα ἔργα, ὁ δὲ δῆθεν οὐκ A 49
ἐπαισθανόμενος τῶν πραττομένων σύμπασαν αὐτῶν τὴν οὐσίαν
κτήσει ἀναισχύντῳ ἠσπάζετο. τούτοις τε ἀεὶ τοῖς μηχανήμασιν
ἐν σφίσι μὲν αὐτοῖς ξυμφρονοῦντες, ἐς δὲ τὸ ἐμφανὲς στασιάζειν
ποιούμενοι, διαστήσασθαί τε τοὺς ὑπηκόους καὶ τὴν τυραννίδα
βεβαιότατα κρατύνεσθαι ἔσχον.

ιαʹ. Ἐπειδὴ οὖν Ἰουστινιανὸς τὴν βασιλείαν παρέλαβε, συγ- P 33
χεῖν ἅπαντα εὐθὺς ἴσχυσεν. ἃ γὰρ ἔμπροσθεν νόμῳ ἀπορρηθέντα
ἐτύγχανεν, ἐς τὴν πολιτείαν εἰσῆγε, τά τε ὄντα καὶ ξυνειθισμένα
καθελὼν σύμπαντα, ὥσπερ ἐπὶ τούτῳ κεκοσμημένος τὸ τῆς βα-
σιλείας σχῆμα, ἐφ᾽ ᾧ ἅπαντα μεταλλάσσοι ἐφ᾽ ἕτερον σχῆμα.
ἀρχάς τε γὰρ τὰς μὲν οὔσας ἀνῄρει, τὰς δὲ οὐκ οὔσας ἐφίστη
τοῖς πράγμασι· τούς τε νόμους καὶ τῶν στρατιωτῶν τοὺς καταλό-
γους ταὐτὸ τοῦτο ἐποίει, οὐ τῷ δικαίῳ εἴκων οὐδὲ τῷ ξυμφόρῳ ἐς
τοῦτο ἠγμένος, ἀλλ᾽ ὅπως δὴ ἅπαντα νεώτερά τε καὶ αὐτοῦ ἐπώ- B
νυμα εἴη. ἦν δέ τι καὶ μεταλαβεῖν ἐν τῷ παραυτίκα ἥκιστα ἴσχυ-
σεν, ἀλλὰ τούτῳ γε τὴν ἐπωνυμίαν τὴν αὑτοῦ ἔθετο. χρημάτων
δὲ ἁρπαγῆς ἢ φόνου ἀνθρώπων κόρος αὐτὸν οὐδεὶς ἔλαβε πώποτε,
ἀλλ᾽ οἰκίας μὲν παμπληθεῖς ληισάμενος εὐδαιμόνων ἀνδρῶν ἑτέ-
ρας ἐζήτει, προέμενος εὐθὺς τῶν βαρβάρων τισὶν, ἢ ἀνοήτοις

2. τὰ ἐς τὴν σπουδὴν τάραχος] πρὸς τὰ ἐς τὴν σπουδὴν παραχθεὶς Reisk. 7. ποιούμενοι A. προσποιούμενοι Alem. P. „Ποιούμενοι est idem atque προσποιούμενοι. Saepe Zosimus verbo utitur eo sensu.“ Reisk. 14. τὰς μὲν οὔσας Alem. μενούσας AP.

rum initio eorum causam se acturum ille omni officio in se recipiebat; sed abiecta demum benevolentia illud ipsum studium in improvisas turbas evasit, ac Theodora tum in eos crudelissime saeviit; princeps vero tanquam inscius quid in illos gereretur, adiit impudenter universae substantiae possessionem. His artibus, re quidem inter se condicta, sed palam simulatis dissidiis, ac subditorum animis in diversa actis, tyrannidem sibi firmius asseruerunt.

11. Potitus imperio Iustinianus extemplo omnia miscere, quae priscis legibus prohibita essent, in rempublicam introducere; quae consuetudine obtinuissent, haec interdicere; quasi imperatorium paludamentum induisset, ut aliam rebus faciem induceret. Nam statis magistratuum formis, legumque ac militarium ordinum abrogatis, alias invexit, non iure, non publico commodo adductus; sed ut omnia nova, et de suo nomine dicerentur. Rei, cuius statim abolendae copia non fuisset, saltem suum indidit vocabulum. Sanguinis et auri nunquam sitim explevit, sed ex opulentissimis pecuniosorum hominum domibus factis

οἰκοδομίαις λείας τῆς προτέρας τὰ χρήματα. μυρίους δὲ ἴσως
λόγῳ οὐδενὶ ἀνελὼν ἐς πλειόνων ἄλλων ἐπιβουλὴν αὐτίκα μάλα
C καθίστατο. εἰρήνης τοίνυν Ῥωμαίοις οὔσης ἐς πάντας ἀνθρώ-
πους οὐκ ἔχων ὅστις γένηται τῶν φόνων ἐπιθυμίᾳ πάντας βαρ-
βάρους πρὸς ἀλλήλους ξυνέκρουε, τῶν δὲ Οὔννων τοὺς ἡγουμέ-
νους ἐξ αἰτίας οὐδεμιᾶς μετακαλῶν χρήματα μεγάλα σφίσιν ἀτό-
πῳ φιλοτιμίᾳ προΐετο, φιλίας ἐνέχυρα δῆθεν τῷ λόγῳ ταῦτα
A 50 ποιούμενος· ὅπερ αὐτὸν ἐρρήθη καὶ ὑπὸ τὸν χρόνον τῆς Ἰουστί-
νου βασιλείας πεποιηκέναι. οἱ δὲ τὰ χρήματα κεκομισμένοι τῶν
ξυναρχόντων τινὰς ξὺν τοῖς ἑπομένοις τοῖς αὐτῶν ἔπεμπον, κατα-
D θέειν ἐξ ἐπιδρομῆς γῆν τὴν βασιλέως κελεύοντες, ὅπως καὶ αὐτοὶ
τὴν εἰρήνην ἀπεμπολᾶν τῷ ταύτην ὠνεῖσθαι λόγῳ οὐδενὶ βουλο-
μένῳ δυνατοὶ εἶεν. καὶ οἱ μὲν αὐτίκα ἠνδραπόδιζόν τε τὴν Ῥω-
μαίων ἀρχὴν καὶ οὐδέν τι ἧσσον ἔμμισθοι πρὸς τοῦ βασιλέως
ἐγίνοντο· ἕτεροι δὲ μετ' ἐκείνους εὐθὺς ἐς τὸ ληΐζεσθαι τοὺς τα-
λαιπώρους Ῥωμαίους καθίσταντο, καὶ μετὰ τὴν λείαν ἆθλα τῆς
ἐφόδου τὴν βασιλέως φιλοτιμίαν ἐδέχοντο. οὕτω τε ἅπαντες ξυλ-
λήβδην εἰπεῖν οὐδένα ἀνιέντες καιρὸν ἐκ περιτροπῆς ἦγόν τε καὶ
P 34 ἔφερον ἀπαξάπαντα. ἀρχόντων γάρ εἰσι τοῖς βαρβάροις τούτοις
ξυμμορίαι πολλαὶ καὶ περιήρχετο πόλεμος τὴν μὲν αἰτίαν ἐκ φιλο-
τιμίας ἀλογίστου λαβών, τὸ δὲ πέρας εὑρέσθαι οὐδαμῆ ἔχων,

1. οἰκοδομίαις] ἐκχέας addit Reiskius. *ibid.* μυρίοις Alem. P. κατὰ μυρίους A. 5. πρὸς Reiskius. πρός τε AP. 8. Ἰουστίνου Alem. P. Ἰουστινιανοῦ A. 12. ἀπεμπολᾶν] ἀπεμπολεῖν AP.

sibi manubiis, alios impetebat. Quas fortunarum rapinas illico vel prodegit barbaris, vel in insana aedificia insumpsit. Vesanis multorum caedibus pollutus, pluribus iam aliis paravit insidias. Tranquillam Romani cum exteris gentibus pacem habebant; hic sanguinario furore standi loco impatiens, omnes undique barbaros inter se commisit; et Hunnorum ducibus nulla occasione accersitis, immanes pecunias perdita munificentia largitus fuit, amicitiae, ut aiebat, causa conciliandae firmandaeque; quod et sub Iustino principe factitatum ab eo iam diximus. Illi accepta pecunia alios duces, eorumque cohortes sollicitabant, qui in fines imperii excurrerent populabundi, venum et ipsi pacem daturi, cui sic eam mercari libitum esset. Hi statim Romanorum urbes depraedati sunt, sua nihilominus meriti apud imperatorem stipendia. Post hos en tibi e vestigio alios profligatae gentis Romanae populatores, qui acta praeda insuper incursionis mercedem consequerentur a munificentissimo principe. Et, ut paucis absolvam, nullum tempus intermiserunt ab hisce, quasi in orbem redeuntibus rapinis et excursionibus. Nam cum multiplices horum essent barbarorum tribuni atque stationes, bellum quasi per manus tradebatur, ab immoderatis Augusti largitionibus coeptum, nullo fine

ἀλλ' ἐφ' ἑαυτὸν ἀνακυκλούμενος τὸν πάντα αἰῶνα. διὸ δὴ χῶρος μέν τις ἢ ὄρος ἢ σπήλαιον ἢ ἄλλο τι τῆς Ῥωμαίων γῆς ὑπὸ τὸν χρόνον τοῦτον ἀδῄωτον οὐδαμῇ ἔμεινε, χώραις δὲ πολλαῖς πλέον ἢ πεντάκις ἁλῶναι συνέβη. καὶ ταῦτα μέντοι καὶ ὅσα πρὸς Μήδων τε καὶ Σαρακηνῶν καὶ Σκλαβηνῶν καὶ Ἀντῶν καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων ξυνηνέχθη γενέσθαι ἐν τοῖς ἔμπροσθέν μοι δεδιήγηται λόγοις· ἀλλ' ὅπερ τοῦδε ἀρχόμενος τοῦ λόγου ὑπεῖπον, τὴν αἰτίαν τῶν ξυμπεπτωκότων ἐνταῦθά μοι ἦν ἀναγκαῖον εἰπεῖν. B *καὶ Χοσρόῃ μὲν κεντηναρίων πλῆθος ὑπὲρ τῆς εἰρήνης προέμενος,* V 302 *αὐτογνωμονήσας δὲ οὐδενὶ λόγῳ αἰτιώτατος τοῦ λελύσθαι τὰς σπονδὰς γέγονεν, Ἀλαμούνδαρόν τε καὶ Οὔννους τοὺς Πέρσαις ἐνσπόνδους σπουδάζων τε καὶ διατεινόμενος ἑταιρίζεσθαι, ὅπερ* A 51 *μοι ἐν λόγοις τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν οὐκ ἀπαρακαλύπτως εἰρῆσθαι δοκεῖ. ἐν ᾧ δὲ τὰ ἐκ τῶν στάσεών τε καὶ πολέμων κακὰ Ῥωμαίοις ἀνήγειρε καὶ ἐρρίπιζεν, ἓν τοῦτο βουλευσάμενος, αἵματος ἀνθρωπείου τὴν γῆν πολλαῖς μηχαναῖς ἔμπλεων γίνεσθαι καὶ χρήματα λῄζεσθαι πλείω, φόνον καὶ σάλον τῶν ὑπηκόων ἐπενόει πολὺν* C *τρόπῳ τοιῷδε. Χριστιανῶν δόξαι ἀπόβλητοι πολλαί εἰσιν ἐν πάσῃ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, ἅσπερ αἱρέσεις καλεῖν νενομίκασι, Μοντανῶν τε καὶ Σαββατιανῶν καὶ ὅσαις ἄλλαις πλανᾶσθαι αἱ τῶν ἀνθρώπων εἰώθασι γνῶμαι. τούτους ἅπαντας δόξαν τὴν παλαιὰν ἐκλ-*

5. *Ἀσκλαβηνῶν*] Alibi scribitur *Σκλαβηνῶν*. Alem. Reposui *Σκλαβηνῶν*. ibid. *Ἀντῶν* Alem. P. *αὐτῶν* A. „Sunt autem *Ἄνται* barbari a quibus devictis Iustinianus Anticus dici voluit." Alem. 9. *μὲν* Reiskius. *δὲ* AP. 11. *Πέρσαις* Alem. P. *Πέρσας* A. „Hunni qui Alamundarum tribunum sequebantur, Persarum erant foederati, ut est libro 1. et 2. belli Persici." Alem. 14. *πολέμων* Alem. P. *πόλεων* A. 15. *βουλευσάμενος* Reiskius. *βουλεύσαντες* A. *βουλεύσας* P. 17. *σάλον* Pm. *ἄλλον* AP.

claudendum. Semper enim a principio in orbem redibat; ita ut sub id tempus nullus fuerit Romanorum locus, aut mons, aut specus a praedis immune; quin multae provinciae quinta et amplius oppressae sint vastatione. Haec mala ab his illata, necnon a Medis, Saracenis, Sclavenis, Antis et barbaris aliis, a me superioribus libris narrata sunt; huc vero, ut iam praefatus sum, illorum omnium causam reiicere operae pretium fuit. Magnam profudit pecuniarum vim pro pace cum Chosroe stabilienda; at pervicacius suam secutus sententiam, solvendi nulla causa foederis auctor fuit, omni studio atque conatu in societatem pertractis Alamundaro et Hunnis, Persarum sociis ac foederatis, quod opportuno loco aperte dixisse mihi videor. Eo ferme tempore, quo seditiones et bella in Romanorum perniciem excitavit, ut omnibus provinciis diversis artibus humano sanguine completis, opimiora spolia reportaret, alias ita excogitavit subditorum clades. Sunt in universo Romano imperio complures Christianorum sectae minime probatae, quas haereses vulgo dicunt, Montanistarum, Sabbatianorum, aliorumque complurium, quae mentes hominum transversas agunt. Hos omnes priori sententia decedere iussit,

λευε μετατίθεσθαι, ἄλλα τε ἀπειλήσας ἀπειθοῦσι πολλὰ καὶ τὰς
οὐσίας ἐς τοὺς παῖδας ἢ ξυγγενεῖς μηκέτι παραπέμπειν οἷόν τε εἶναι.
τούτων δὲ τὰ ἱερὰ τῶν αἱρετικῶν καλουμένων, καὶ διαφερόντως
οἷσπερ ἡ τοῦ Ἀρείου ἤσκητο δόξα, πλοῦτόν τινα εἶχεν ἀκοῆς
κρείττω. οὔτε γὰρ ἡ σύγκλητος βουλὴ ξύμπασα οὔτε τις ἄλλη
μεγίστη μοῖρα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς τά γε εἰς τὴν οὐσίαν εἰκά-
D ζεσθαι τούτοις δὴ τοῖς ἱεροῖς ἔσχε. κειμήλιά τε γὰρ αὐτοῖς χρυσᾶ
τε καὶ ἀργυρᾶ καὶ ξυγκείμενα ἐκ λίθων ἐντίμων ἀμύθητά τε καὶ
ἀναρίθμητα ἦν, οἰκίαι τε καὶ κῶμαι παμπληθεῖς, καὶ χώρα πολλὴ
πανταχόθι τῆς γῆς, καὶ ὅση ἄλλη πλούτου ἰδέα ἐστί τε καὶ ὀνο-
μάζεται ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις, ἅτε οὐδενὸς αὐτὰ τῶν πώποτε βε-
βασιλευκότων ὀχλήσαντος. πολλοί τε ἄνθρωποι, καὶ ταῦτα δόξης
ὄντες ὀρθῆς, τῇ τῶν σφετέρων ἐπιτηδευμάτων προφάσει ἐνθένδε
ἀεὶ τοῦ βίου τὰς ἀφορμὰς εἶχον. τούτων μὲν οὖν τῶν ἱερῶν πρῶ-
τον τὰς οὐσίας δημοσιώσας Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἀφείλετο ἐξαπι-
A 52 ναίως τὰ χρήματα πάντα. ἐξ οὗ τοῖς πολλοῖς ἀποκεκλεῖσθαι τὸ
λοιπὸν τοῦ βίου συνέβη. πολλοὶ δὲ εὐθὺς πανταχόσε περιιόντες
δόξης τῆς πατρίου τοὺς παραπίπτοντας ἠνάγκαζον μεταβάλλεσθαι.
P 35 ὅπερ ἐπεὶ ἀνθρώποις ἀγροίκοις οὐχ ὅσια ἔδοξεν εἶναι, τοῖς ταῦτα
ἐπαγγέλλουσιν ἀντιστατεῖν ἅπαντες ἔγνωσαν. πολλοὶ μὲν οὖν πρὸς
τῶν στασιωτῶν διεφθείροντο, πολλοὶ δὲ καὶ σφᾶς αὐτοὺς διεχρή-
σαντο εὐσεβεῖν μάλιστα ὑπὸ ἀβελτηρίας οἰόμενοι, καὶ αὐτῶν ὁ
μὲν πλεῖστος ὅμιλος γῆς τῆς πατρῴας ἐξιστάμενοι ἔφευγον, Μον-
τανοὶ δὲ, οἳ ἐν Φρυγίᾳ κατῴκηντο, σφᾶς αὐτοὺς ἐν ἱεροῖς τοῖς

17. περιιόντες Reisk. περιόντες AP.

protervis tum alia minatus, tum et ne liberis, aut propinquis bona relinquerent interdicens. In horum, quos vocant, haereticorum fanis, ac iis praesertim, in quibus Arii secta celebraretur, opes recondebantur plane supra quam credibile cuiquam sit. Neque enim Senatus universus, aut alia Romani praecipua pars imperii de divitiis cum his delubris conferri potest. Nam iis omnibus erat sacra supellex ex auro argentoque, pretiosis lapidibus omni opulentia et copia maior; domus et pagi refertissima; possessiones ubique gentium, et si quid aliud est mortalibus opum genus: utpote quibus nemo principum aliquando molestiam intulisset. Quin et multis rectae sententiae hominibus per occasionem artis et instituti necessaria ad vitam inde suppeditata sunt. Horum ergo templorum publicata bona praedae fuerunt Iustiniano Augusto. Exinde vitae usus quamplurimis praeclusus. Huc atque illuc palantes alii obvium quemque patriam cogebant mutare sententiam. Id homines agrestes impium rati, suadentibus haec sese opponere deliberant; sed a seditionum popularibus passim mactati, alii superstitiosa et insana religione sibi manus intulerunt; pars occupata fuga patrio solo sese populatim eiecit: qui erant in Phrygia Montani sectatores, templis in quae se coege-

σφετέροις καθείρξαντες τούτους τε τοὺς νεὼς αὐτίκα ἐμπρήσαντες ξυνδιεφθάρησαν οὐδενὶ λόγῳ, πᾶσά τε ἀπ' αὐτοῦ ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ φόνου τε ἦν καὶ φυγῆς ἔμπλεως. νόμου δὲ τοῦ τοιούτου καὶ ἀμφὶ τοὺς Σαμαρείτας αὐτίκα τεθέντος ταραχὴ ἄκριτος τὴν Παλαιστίνην κατέλαβεν. ὅσοι μὲν οὖν ἔν τε Καισαρείᾳ τῇ ἐμῇ B κἂν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ᾤκουν, παρὰ φαῦλον ἡγησάμενοι κακοπάθειάν τινα ὑπὲρ ἀνοήτου φέρεσθαι δόγματος, ὄνομα Χριστιανῶν τοῦ σφίσι παρόντος ἀνταλλαξάμενοι τῷ προσχήματι τούτῳ τὸν ἐκ τοῦ νόμου ἀποσείσασθαι κίνδυνον ἴσχυσαν. καὶ αὐτῶν ὅσοις μέν τι λογισμοῦ καὶ ἐπιεικείας μετῆν, πιστοὶ εἶναι τὰ ἐς δόξαν τήνδε οὐδαμῇ ἀπηξίουν, οἱ μέντοι πλεῖστοι ὥσπερ ἀγανακτοῦντες, ὅτι δὴ οὐχ ἑκούσιοι, ἀλλὰ τῷ νόμῳ ἠναγκασμένοι δόγμα τὸ πάτριον μετεβάλλοντο, αὐτίκα δὴ μάλα ἐπί τε Μανιχαίους καὶ τοὺς καλουμένους πολυθέους ἀπέκλιναν. οἱ δὲ γεωργοὶ ξύμπαντες C ἀθρόοι γεγενημένοι ὅπλα ἀνταίρειν βασιλεῖ ἔγνωσαν, βασιλέα σφίσι τῶν τινα λῃστῶν προβεβλημένοι, Ἰουλιανὸν ὄνομα Σαβάρου υἱόν. καὶ χρόνον μέν τινα τοῖς στρατιώταις ἐς χεῖρας ἐλθόντες ἀντεῖχον, ἔπειτα δὲ ἡττηθέντες τῇ μάχῃ διεφθάρησαν ξὺν τῷ ἡγεμόνι. καὶ A 53 λέγονται μυριάδες ἀνθρώπων δέκα ἐν τῷ πόνῳ τούτῳ ἀπολωλέναι, καὶ χώρα ἡ πάσης γῆς ἀγαθὴ μάλιστα ἔρημος γεωργῶν ἀπ' αὐτοῦ γέγονε. τοῖς τε τῶν χωρίων κυρίοις Χριστιανοῖς οὖσι τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἐς μέγα κακὸν ἐτελεύτησεν. ἀναγκαῖον γὰρ γέγονε σφίσιν οὐδὲν ἐνθένδε μετακομιζομένοις φόρον τὸν ἐπέτειον ἁδρόν τινα ὄντα ἐς τὸν ἅπαντα αἰῶνα βασιλεῖ φέρειν, ἐπεὶ οὐδεμιᾷ φειδοῖ ἡ

10. *μέν τι* Reisk. *μέντοι* AP.

rant, occlusis atque succensis, una cum iis temere conflagrarunt. Atque ex hoc tempore ubique in Romano imperio fugae caedesque. Lege hac lata etiam in Samaritas ingens Palaestinam tumultus pervasit. Qui ergo vel Caesareae apud nos erant, vel in urbibus aliis, indignum rati si pro insano dogmate subirent incommoda, Christianorum nomine, quod in promptu erat, cum suo permutato, hac specie legis discrimen evitarunt: etsi quibus mens erat bona, ii a fidelium sententia non abhorruerint. Verum pars maior indigne ferentes, quod praeter voluntatem lege coacti essent avitam religionem deserere, illico ad Manichaeos et quos vocant polytheos defecerunt. At agrestes agmine facto in Caesarem arripiunt arma, designatoque sibi Imperatore Sabari filio Iuliano praedone, manus cum milite conserunt; pugna tumque Marte aliquamdiu incerto est: demum praelio victi cum Iuliano duce contrucidati sunt, deletis, ut ferunt, eo conflictu centenis hominum millibus. Agris vero omnium longe feracissimis a cultoribus iam tum destitutis, magnam acceperunt ex ea re iacturam Christiani possessores, quibus opus fuerit nullis terrae bonis repositis, annuum Imperatori vectigal, et quidem insigne singulis quibusque pendere annis; exactione nullo humanitatis modo

D τοῦ ἔργου τούτου ἐπιτροπὴ γέγονεν. ἐντεῦθεν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας
V 303 καλουμένους τὴν δίωξιν ἦγεν αἰκιζόμενός τε τὰ σώματα καὶ τὰ
χρήματα ληιζόμενος. ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ὅσοι τοῦ Χριστιανῶν ὀνό-
ματος δῆθεν τῷ λόγῳ μεταλαχεῖν ἔγνωσαν, καιρὸν τὸν παρόντα
σφίσιν ἐκκρούοντες, οὗτοι δὴ οὐ πολλῷ ὕστερον ἐπὶ ταῖς σπον-
δαῖς καὶ θυσίαις καὶ ἄλλοις οὐχ ὁσίοις ἔργοις ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον
ἡλίσκοντο. τὰ γὰρ ἀμφὶ τοῖς Χριστιανοῖς εἰργασμένα ἐν τοῖς
ὄπισθέν μοι λόγοις λελέξεται. μετὰ δὲ καὶ τὸ παιδεραστεῖν νόμῳ
ἀπεῖργεν, οὐ τὰ μετὰ τὸν νόμον διερευνώμενος, ἀλλὰ τοὺς πάλαι
ποτὲ ταύτῃ δὴ τῇ νόσῳ ἁλόντας. ἐγίνετό τε ἡ ἐς αὐτοὺς ἀπο-
στροφὴ οὐδενὶ κόσμῳ, ἐπεὶ καὶ κατηγόρου χωρὶς ἐπράσσετο ἡ
ἐς αὐτοὺς τίσις, ἑνός τε ἀνδρὸς ἢ παιδὸς λόγος, καὶ τούτου δοῦ-
λου, ἂν οὕτω τύχοι, καὶ ἀκουσίου μαρτυρεῖν ἐπὶ τὸν κεκτημένον
ἀναγκασθέντος, ἔδοξεν εἶναι ἀκριβὴς ἔλεγχος. τούς τε οὕτως
P 36 ἁλισκομένους τὰ αἰδοῖα περιῃρημένους ἐπόμπευεν. οὐκ ἐς πάν-
τας μέντοι τὸ κακὸν κατ' ἀρχὰς ᾔγετο, ἀλλ' ὅσοι ἢ Πράσινοι
εἶναι ἢ μεγάλα περιβεβλῆσθαι χρήματα ἔδοξαν ἢ ἄλλο τι προσ-
κεκρουκότες ἐτύγχανον. καὶ μὴν καὶ τοῖς μετεωρολόγοις χαλε-
πῶς εἶχεν. διὸ δὴ αὐτοὺς καὶ ἡ ἐπὶ τοῖς κλέπταις τεταγμένη ἀρχὴ
A 54 ᾐκίζετό τε ἀπ' οὐδεμιᾶς ἄλλης αἰτίας καὶ ξαίνουσα κατὰ νώτου
πολλὰς ἐπὶ καμήλων φερομένους ἐπόμπευεν ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν
γέροντάς τε καὶ ἄλλως ἐπιεικεῖς ὄντας, ἄλλο αὐτοῖς ἐπικαλεῖν οὐ-
δὲν ἔχουσα, πλήν γε δὴ ὅτι σοφοὶ τὰ περὶ τοὺς ἀστέρας ἐν τοιού-

1. οὐδεμιᾷ φειδοῖ ἡ τοῦ ἔργου τούτου ἐπιτροπὴ Alem. Legebatur οὐδεμία φειδὼ ἡ (ἢ Reisk.) τοῦ ἔργου τούτου ἐντροπή. 4. καιρὸν Alem. P. τῷ A. 15. ἐπόμπευεν P. ἐπόμπευον A. 19. εἶχεν P. εἶχον A. ibid. καὶ ἡ Alem. P. ἡ om. A. 21. πολλὰς Alem. πολλοὺς AP. ibid. ἐπόμπευεν Alem. P. ἐπόμπευον A.

imperata. Hoc facto, iam in gentiles saevitiam convertit, qua caesis corporibus, qua fortunis direptis, quorum qui nomina Christo dederunt, utpote qui per speciem malorumque vitandorum id causa fecissent, tandem inter libamina et sacrificia, atque impias religiones deprehensi sunt. Quae vero in Christianos ipsos commisit, infra dicturi sumus. Post haec turpes puerorum amores lege vetuit; non a lege lata, sed iam diu antea ea labe notatos iudicio arcessens, nullo prorsus decoro in eos facta animadversione. Hos nemine quaestionem ferente mulctavit, unico teste viro, vel puero, eoque saepenumero servo, etiam invito, et in dominum coacto dicere testimonium; sic enim de causa videbatur liquere. Cuius criminis qui rei agerentur, pudendis truncati publice ludibrio erant; licet initio non omnibus haec severitas, sed iis adhiberetur qui vel Prasinae factioni studerent, vel magnis copiis affluentes celebrarentur, vel essent apud principem in offensa. Astrologos iniquo patiebatur animo; hos namque qui latrociniis vindicandis praeerat magistratus, alioqui senes, et bonae frugi homines, camelis per universam urbem infami sane spectaculo vexit, caeciditque humeris, hoc illis ob-

τῷ χώρῳ ἐβούλοντο εἶναι. ἔφευγον τοίνυν ἀνθρώπων διηνεκὴς ὅμιλος πολὺς οὐκ ἐς βαρβάρους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐς τοὺς μακρὰν B ᾠκισμένους Ῥωμαίων, ἦν τε ἰδεῖν ἐν χώρᾳ τε ἀεὶ καὶ πόλει ἑκάστῃ τοὺς πλείστους ξένους. τοῦ γὰρ διαλαθεῖν ἕνεκα γῆς τῆς πατρῴας τὴν ἀλλοτρίαν ἠλλάξαντο εὐπετῶς ἕκαστοι, ὥσπερ τῆς πατρίδος αὐτοῖς ὑπὸ πολεμίων ἁλούσης. τὸν μὲν οὖν πλοῦτον τῶν εὐδαιμόνων εἶναι δοκούντων ἐν Βυζαντίῳ καὶ πόλει ἑκάστῃ μετά γε τοὺς ἐκ τῆς συγκλήτου βουλῆς, τρόποις οἷσπερ εἴρηται Ἰουστινιανός τε καὶ Θεοδώρα λῃσάμενοι ἔσχον. ὅπως δὲ καὶ τοὺς ἐκ βουλῆς ἀφαιρεῖσθαι τὰ χρήματα πάντα ἴσχυσαν, αὐτίκα δηλώσω.

ιβʹ. Ἦν τις ἐν Βυζαντίῳ Ζήνων ὄνομα, ἐκείνου Ἀνθεμίου C υἱωνός, ὅσπερ ἐν τῇ ἑσπερίᾳ τὴν βασιλείαν τὰ πρότερα ἔσχεν. τοῦτον δὴ ἐξεπίτηδες ἄρχοντα ἐπ' Αἰγύπτου καταστησάμενοι ἔστειλαν. ἀλλ' ὁ μὲν χρημάτων τὸ πλοῖον τῶν τιμιωτάτων ἐμπλησάμενος τὰ ἐς τὴν ἀναγωγὴν διετείνετο· ἦσαν γὰρ αὐτῷ σταθμός τε ἀργύρου ἀναρίθμητος καὶ χρυσώματα μαργάροις τε καὶ σμαράγδοις καλλωπισθέντα καὶ λίθοις ἄλλοις τοιούτοις ἐντίμοις· οἱ δέ τινας ἀναπείσαντες τῶν οἱ πιστοτάτων εἶναι δοκούντων τὰ μὲν χρήματα ἐνθένδε ὅτι τάχιστα ἐκφορήσαντες, πῦρ δὲ ἐν κοίλῃ νηὶ ἐμβεβλημένοι τῷ Ζήνωνι ἀπαγγέλλειν ἐκέλευον ἀπὸ ταὐτομάτου τήν τε φλόγα ἐν τῷ πλοίῳ ξυνηνέχθαι καὶ διολωλέναι τὰ χρήματα. χρόνῳ δὲ ὕστερον Ζήνωνι μὲν ἐξαπιναίως ἀπογενέσθαι ξυνέπεσεν,

1. χώρῳ] χωρίῳ Pm. *ibid.* διηνεκὴς] διηνεκῶς Reiskius. 3. Ῥωμαίων Alem. P. Ῥωμαίους A. 8. τοὺς ἐκ Alem P. τῶν ἐκ A. 16. διετείνετο] διέθετο Pm. διετείνετο πραγματευσάμενος (vel παρασκευάζων) Reisk. 20. ἐκφορέσαντας — ἐμβεβλημένους Reisk.

iecto dumtaxat, quod astrorum scientiae periti, ea in urbe degerent. Quare frequens hominum multitudo non ad barbaros dilabebatur modo, sed ad longe dissitas ab orbe Romano nationes. In singulis quibusque provinciis ac civitatibus plerosque vidisses convenas, qui latendi causa in alienas urbes ultro commigrassent, patria quasi post hostilem devastationem deserta. Qui ergo Byzantii, vel aliis in urbibus opulentiores e Senatoribus essent, sic a Iustiniano ac Theodora de bonis omnibus deturbati sunt; Senatores vero ut ab iisdem emungi fortunis potuerint, iam dico.

12. Zeno Anthemii nepos eius, qui pridem in Occidente imperium obtinuerat, Byzantii tum erat; hunc de industria designatum Aegypti praesidem in provinciam dimiserunt. Navigio iam pretiosissimis opibus onusto, discessum ille ducebat in dies, immanemque argenti vim, aurea vasa gemmis, smaragdis, magnique pretii lapillis distincta in navim convexerat. Illi persuadent nonnullis, qui Zenoni haberentur fidissimi, ut auro quamprimum egesto, ignem in imam navim iniiciant; Zenoni vero nuncient, casu concepta flamma in navigio opes periisse. Non ita multo post Zeno repente

αὖτοὶ δὲ κύριοι τῆς οὐσίας εὐθὺς ἅτε κληρονόμοι γεγόνασι. δια-
θήκην γάρ τινα προὔφερον, ἥνπερ οὐ παρ᾽ ἐκείνου ξυγκεῖσθαι δια-
P 37 τεθρύληται. καὶ Τατιανοῦ τε καὶ Δημοσθένους καὶ τῆς Ἱλαρᾶς
τρόπῳ τῷ ὁμοίῳ σφᾶς αὐτοὺς κληρονόμους πεποίηνται, οἵπερ τά
τε ἄλλα καὶ τὸ ἀξίωμα πρῶτοι ἔν γε Ῥομαίων τῇ βουλῇ ἦσαν.
τινῶν δὲ οὐ διαθήκας, ἀλλ᾽ ἐπιστολὰς διεσκευασμένοι τὴν οὐσίαν
ἔσχον. οὕτω γὰρ Διονυσίου τε κληρονόμοι γεγόνασιν, ὃς ἐν Λι-
βάνῳ ᾤκει, καὶ Ἰωάννου τοῦ βασιλείου παιδὸς, ὃς ἐπιφανέστατος
V 304 μὲν Ἐδεσσηνῶν ἐγεγόνει πάντων, βίᾳ δὲ πρὸς Βελισαρίου ἐν ὁμή-
ρων λόγῳ ἐκδέδοται τοῖς Πέρσαις, ὥσπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν
λόγοις ἐρρήθη. τοῦτον γὰρ τὸν Ἰωάννην ὁ μὲν Χοσρόης οὐκέτι
ἠφίει, ἐπικαλῶν Ῥωμαίοις ἠλογηκέναι τὰ ξυγκείμενα πάντα, ἐφ᾽
οἷς αὐτῷ πρὸς Βελισαρίου δοθεὶς ἐτύγχανεν, ἀποδίδοσθαι μέν-
B τοι ἅτε δοριάλωτον γεγονότα ἠξίου. ἡ δὲ τοῦ ἀνδρὸς μάμμη (πε-
ριοῦσα γὰρ ἐτύγχανεν ἔτι) τὰ λύτρα παρεχομένη οὐχ ἧσσον ἢ δισ-
χιλίας λίτρας ἀργύρου τὸν υἱωνὸν ὠνήσεσθαι ἐπίδοξος ἦν. ἀλλ᾽
ἐπεὶ τὰ λύτρα ταῦτα ἐς Δάρας ἦλθε, μαθὼν ὁ βασιλεὺς τὸ συμ-
βόλαιον γενέσθαι οὐκ εἴα, ὡς μὴ ἐς τοὺς βαρβάρους, εἰπὼν, ὁ
Ῥωμαίων κομίζηται πλοῦτος. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον τῷ μὲν Ἰωάννῃ
νοσήσαντι ξυνέβη ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι, ὁ δὲ τὴν πόλιν ἐπι-
τροπεύων ἐπιστολὴν ἀναπλάσας τινὰ, ἔφη πρὸς αὐτὸν ἅτε φίλον
οὐ πολλῷ ἔμπροσθεν τὸν Ἰωάννην γράψαι ὡς οἱ βουλομένῳ εἴη
εἰς τὸν βασιλέα τὴν αὐτοῦ οὐσίαν ἐλθεῖν. πάντων δὲ τῶν ἄλλων

2. *τινα* Alem. *τινες* AP. *ibid.* *διατεθρύλληται* AP. 8. *Ἰωάννου* Alem. P. *Ἰωάννης* A. 10. *ἐκδέδοται* Alem. P. *ἐνδέδοται* A. 14. *δορυάλωτον* AP. 16. *ὠνήσεσθαι*] *ὠνεῖσθαι* Suidas s. *ἐπίδοξος*. 22. *οἱ βουλομένῳ* Reisk. *οἱ αὐτῷ βουλομένῳ* AP. 23. *αὐτοῦ οὐσίαν* Reisk. Aberat *αὐτοῦ*.

vita concessit; illi statim bonorum possessionem quasi haeredes adeunt, productis tabulis, quas ab eo minime confectas fama erat. Hac eadem arte Tatiani se factitarunt haeredes, Demosthenis item ac Hilarae, qui tum rebus aliis tum dignitate primas tenerent in Senatu Romano. Aliorum non tabulis, sed confictis epistolis substantias invaserunt, sic haeredes ipsi Dionysii eius qui degebat ad Libanum; et Ioannis Basilii filii, Edessenorum omnium praeclarissimi, qui, ut aliis libris narravi, a Belisario Persis datus est obses invitus. Certe Chosroes causatus neglectas a Romanis conditiones, quibus Ioannem Belisarius vadem dederat, illum negabat reddendum, nisi qua lege captivi solent. Quare Ioannis avia etiam tum superstes bis mille argenti pondo redimendo nepoti persolutura credebatur. Pretium id Daram convectum ubi Caesar accepit pacisci cum barbaris vetuit, ne ad eos, inquit, veniant Romanorum opes. Non multo post Ioannes morbo languit periitque; tum Darae Praefectus Ioannis ad se velut amicum nuperam simulat epistolam, qua Principem et suae substantiae haeredem scriberet, et eam sibi esse mentem extremam. Sed plane difficile memoratu est, quot hominum

τὰ ὀνόματα καταλέγειν οὐκ ἂν δυναίμην ὧνπερ αὐτόματοι κληρο-
νόμοι γεγένηνται. ἀλλὰ μέχρι μὲν οὖν ἡ τοῦ νίκα καλουμένη στά- C
σις ἐγένετο, κατὰ μίαν διαλέγεσθαι τὰς τῶν εὐδαιμόνων οὐσίας A 56
ἠξίουν· ἐπεὶ δὲ ταύτην, ὥσπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐρ-
ρήθη, γενέσθαι ξυνέβη, τότε δὲ ἀθρόας εἰπεῖν σχεδόν τι ἁπάντων
τῶν ἀπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς τὰς οὐσίας δημοσιώσαντες, τὰ μὲν
ἔπιπλα πάντα καὶ τῶν χωρίων ὅσα κάλλιστα ἦν ἧπερ ἐβούλοντο διε-
χείρησαν, ἀπολέξαντες δὲ τὰ φόρου πικροῦ τε καὶ βαρυτάτου ὑπο-
τελῆ ὄντα, φιλανθρωπίας προσχήματι τοῖς πάλαι κεκτημένοις
ἀπέδοντο. διὸ δὴ πρός τε τῶν φορολόγων ἀγχόμενοι καὶ ἀποκναιό-
μενοι τόκοις ὀφλημάτων ἀειρρύτοις τισὶ δυσθανατοῦντες ἀκούσιοι
διεβίωσαν. διὸ δὴ ἐμοί τε καὶ τοῖς πολλοῖς ἡμῶν οὐδεπώποτε
ἔδοξαν οὗτοι ἄνθρωποι εἶναι, ἀλλὰ δαίμονές παλαμναῖοί τινες καὶ D
ὥσπερ οἱ ποιηταὶ λέγουσι βροτολοιγὼ ἤστην, οἳ δὴ ἐπὶ κοινῆς βου-
λευσάμενοι ὅπως ἅπαντα ἀνθρώπεια γένη τε καὶ ἔργα ὡς ῥᾷστα
καὶ τάχιστα διαφθείρειν ἱκανοὶ εἶεν, ἀνθρώπειόν τε ἠμπέσχοντο
σῶμα καὶ ἀνθρωποδαίμονες γεγενημένοι τῷ τρόπῳ τούτῳ ξύμπα-
σαν τὴν οἰκουμένην κατέσεισαν. τεκμηριώσαι δ' ἄν τις τὸ τοιοῦτο
πολλοῖς τε ἄλλοις καὶ τῇ τῶν πεπραγμένων δυνάμει. τὰ γὰρ δαι-
μόνια τῶν ἀνθρωπείων ξυμβαίνει πολλῷ τῷ διαλλάσσοντι διακε-
κρίσθαι. πολλῶν ἀμέλει γεγονότων ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος ἀνθρώ-
πων τύχῃ ἢ φύσει φοβερῶν ἐς τὰ μάλιστα, οἳ μὲν πόλεις, οἳ δὲ
χώρας, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτο καθ' αὑτὸ ἔσφηλαν, ὄλεθρον δὲ ξυμπάν- P 38

14. βροτολοιγὼ Suidas s. h. v. Legebatur βροτολοιγοί. 17. ξύμπασαν κατέσεισαν τὴν οἰκουμένην Suidas s. ἀνθροποδαίμονες. 18. τεκμηριώσαι] τεκμηριώσῃ AP. 19. τε ἄλλοις] τε καὶ ἄλλοις AP. 23. καθ' αὑτὸ] Legebatur καθ' αὑτοῦ. καθ' αὑτοὺς vel καθ' ὅλον Alemannus.

sese ultroneos haeredes instituerint. Nam antequam seditio existeret Victoriatorum, divitum sibi bona singulatim legerunt; at ubi illi erupere, tum enim vero omnium fere ordinis Senatorii acervatim facultatibus publicatis, ex iis totam supellectilem, et optima quaeque praediorum pro arbitratu occuparunt; decumana vero quae gravissimis tributis solvendis obnoxia essent, quadam humanitatis specie reddiderunt possessoribus; qui cum a vectigalium collectoribus urgerentur, et perpetuo aeris alieni foenore opprimerentur, inviti, retardata morte, vitam trahebant. Quamobrem et mihi, et mei ordinis plerisque hi nunquam homines visi sunt, sed perniciosi daemones et funestae hominum pestes, qui in commune consuluerint, ut omnes hominum nationes, atque negotia facile, citoque perditum irent, eoque humanas induti formas, quasi semihomines furiae, sic universum terrarum orbem convulserint. Id et aliunde coniicere est, et scelerum immanitate, qua longe multumque superant daemones mortalium conatus. Nam multi licet prioribus saeculis extiterint homines vel natura, vel eventu praeter modum formidabi-

των ἀνθρώπων ξυμφορὰς τε γῆς τῆς οἰκουμένης ἁπάσης οὐδεὶς ὅτι μὴ οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐργάζεσθαι ἱκανῶς ἔσχον, ὧν δὴ καὶ ἡ τύχη ὑπούργει τῇ γνώμῃ συγκατεργαζομένῃ τῶν ἀνθρώπων διαφθοράν.
A 57 σεισμοῖς τε γὰρ καὶ λοιμοῖς καὶ ὑδάτων ποταμίων ἐπιρροαῖς ὑπὸ τὸν χρόνον τοῦτον πλεῖστα διολωλέναι τετύχηκεν, ὥς μοι αὐτίκα λελέξεται. οὕτως οὐκ ἀνθρωπείῳ, ἀλλ' ἑτέρῳ σθένει τὰ δεινὰ ἔπρασσον. λέγουσι δὲ αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα φάναι τῶν ἐπιτηδείων τισὶν ὡς οὐ Σαββατίου τοῦ αὐτῆς ἀνδρὸς οὐδὲ ἀνθρώπων τινὸς υἱὸς εἴη. ἡνίκα γὰρ αὐτὸν κύειν ἔμελλεν, ἐπιφοιτᾶν αὐτῇ δαιμό-
B νιον οὐχ ὁρώμενον, ἀλλ' αἴσθησίν τινα ὅτι δὴ πάρεστιν αὐτῇ παρασχὸν, ἅτε ἄνδρα γυναικὶ πλησιάσαντα, καθάπερ ἐν ὀνείρῳ ἀφανισθῆναι. τινὲς δὲ τῶν αὐτῷ παρόντων τε πόρρω που τῶν νυκτῶν καὶ ξυγγινομένων ἐν παλατίῳ δηλονότι, οἷσπερ ἐν καθαρῷ ἡ ψυχὴ ἦν, φάντασμά τι θεάσασθαι δαιμόνιον ἄηθες σφίσιν ἀντ' αὐτοῦ ἔδοξαν. ὁ μὲν γὰρ ἔφασκεν ἄφνω μὲν αὐτὸν θρόνου τοῦ βασιλείου ἐξαναστάντα περιπάτους ἐνταῦθα ποιεῖν· συχνὸν γὰρ καθῆσθαι οὐδαμῇ εἴθιστο· τῆς δὲ κεφαλῆς ἐν τῷ παραυτίκα τῷ Ἰουστινιανῷ ἀφανισθείσης τὸ ἄλλο οἱ σῶμα τούτους δὴ τοὺς μακροὺς διαύλους ποιεῖν δοκεῖν, αὐτόν τε, ἅτε οἱ τῶν ὀμμάτων περὶ τὴν θέαν ὡς ἥκιστα ὑγιαινόντων, ἀσχάλλοντα καὶ διαπορούμενον ἐπὶ πλεῖ-
C στον ἑστάναι. ὕστερον μέντοι τῆς κεφαλῆς τῷ σώματι ἐπανηκού-

2. οἱ ἄνθρωποι Reisk. Aberat οἱ. 4. ποταμίων Alem. ποταμῶν AP. 11. ἅτε] εἶτα ἅτε Reisk. 14. ἦν] εἴη AP. Correctum ex Suida s. πόρρω που, ubi ἦν ἡ ψυχὴ, φάσμα —. *ibid.* τι Reisk. τε AP. Omittit Suidas. 18. μακρούς additum ex Suida s. δίαυλος. 19. Addidi τῶν. *ibid.* ὀμμάτων addidit Alem. in schedis Mss. ὀφθαλμῶν in exemplari impresso: unde recepit P. 20. διαπορούμενον Alem. P. διαπορευόμενον A.

les, qui urbes, provincias, nonnullasque regionas pessumdederint, nullus tamen, ut isti, funditus hominum genus atque universum terrarum orbem quivit evertere. In quorum sane consiliis ministram se praebuit fortuna ad mortalium perniciem; quandoquidem sub id tempus, ut statim narrabo, et terrae motibus, et pestilentiis, et fluminum eluvionibus tot acciderunt vastationes, ut illa etiam ab his non humana vi facta videantur. Certe Iustiniani matrem nonnullis ex necessariis narrasse ferunt, hunc non Sabbatii coniugis, aut hominum cuiuspiam esse sobolem; sed eo gravida antequam esset, quandam Genii speciem ad se ventitasse, quae non ad visum, sed ad contactum se praeberet, accubaretque sibi, et quasi maritus se coniugem iniret, denique veluti per insomnium evanesceret. Quidam a cubiculis, quibus purior esset animus, dum nocte concubia Iustiniano praesto erant, sibi visi sunt insolentem pro illo genii larvam videre. Ex his alter affirmabat, repente Iustinianum regia sella excitum obambulatum ire (nam considere diutius nunquam consueverat) tum capite illi subito in auras resoluto, reliquo corpore illas conficere deambulationes; se vero ea re stupente, haerenteque diu, et suis tanquam infirmis, et minime ad visum fidelibus oculis succensente, tan-

σης τὰ τέως λειπόμενα οἴεσθαι παρὰ δόξαν ἀναπιμπλάναι. ἄλλος
δὲ παρεστάναι οἱ καθημένῳ ἔφη, ἐκ δὲ τοῦ αἰφνιδίου τὸ πρόσω-
πόν οἱ κρέατι ἀσήμῳ ἰδεῖν ἐμφερὲς γεγονός· οὔτε γὰρ ὀφρῦς οὔτε V 305
ὀφθαλμοὺς ἐπὶ χώρας τῆς αὐτῶν ὄντας οὔτε ἄλλο τι τὸ παράπαν
ἔφερε γνώρισμα· χρόνου μέντοι αὐτῷ τὸ σχῆμα τῆς ὄψεως ἐπα-
νῆκον ἰδεῖν. ταῦτα οὐκ αὐτὸς θεασάμενος γράφω, ἀλλὰ τῶν τότε
θεάσασθαι ἰσχυριζομένων ἀκούσας. λέγουσι δὲ καὶ μοναχόν τινα
τῷ θεῷ ἐς τὰ μάλιστα φίλον πρὸς τῶν αὐτῷ γῆν τὴν ἔρημον ξυν- A 58
οικούντων ἀναπεισθέντα σταλῆναι μὲν ἐς Βυζάντιον τοῖς ἄγχιστα D
σφίσιν ἐνῳκημένοις ἐπαμυνοῦντα, βιαζομένοις τε καὶ ἀδικουμένοις
ἀνύποιστα, ἐνταῦθα δὲ ἀφικόμενον αὐτίκα εἰσόδου τῆς παρὰ τὸν
βασιλέα τυχεῖν· μέλλοντα δὲ εἴσω παρ' αὐτὸν γενέσθαι, ἀμεῖψαι
μὲν τὸν ἐκεῖσε οὐδὸν θατέρῳ τῶν ποδῶν, ἐξαπιναίως δὲ ἀναποδί-
ζοντα ὀπίσω ἰέναι. εὐνοῦχον μὲν οὖν τὸν εἰσαγωγέα καὶ τοὺς τῇ-
δε παρόντας πολλὰ τὸν ἄνθρωπον λιπαρεῖν ἐπίπροσθεν βαίνειν.
τὸν δὲ οὐδέν τι ἀποκρινάμενον, ἀλλὰ καὶ παραπλῆγι ἐοικότα ἐς τὸ
δωμάτιον, οὗ δὴ κατέλυε, γεγονότα, τῶν τέ οἱ ἑπομένων ἀναπυν-
θανομένων ὅτου ἕνεκα ταῦτα ποιοίη, φάναι λέγουσιν αὐτὸν ἄντι-
κρυς ὡς τῶν δαιμόνων τὸν ἄρχοντα ἐν τῷ παλατίῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου
καθήμενον ἴδοι, ᾧ δὴ ξυγγενέσθαι ἤ τι παρ' αὐτοῦ αἰτεῖσθαι P 39
οὐκ ἂν ἀξιοίη. πῶς δὲ οὐκ ἔμελλεν ὅδε ὁ ἀνὴρ δαίμων τις ἀλι-
τήριος εἶναι, ὅς γε ποτοῦ ἢ σιτίων καὶ ὕπνου εἰς κόρον οὐδέποτε
ἦλθεν, ἀλλ' ἀμωσγέπως τῶν παρατεθέντων ἀπογευσάμενος ἀωρὶ

1. οἴεσθαι] ὁρᾶσθαι Alem. *ibid.* ἄλλος] Legebatur ἄνθρωπος. 13. θατέρῳ τῶν ποδῶν Reisk. θατέρω τὼ πόδε AP. 22. καὶ ὕπνου] ἢ ὕπνου Pm.

dem inopinato ad corporis compagem caput rediisse. Alter adstare se Iustiniano sedenti commemorabat, cui facies illico in carnem vertebatur informem, nullis superciliorum, nullis oculorum extantibus suo loco vestigiis, nulla denique vera imagine; nec diu post quaedam submitti simulacra vultus conspexisse. Scribo non quae ego viderim, sed quae vidisse se alii mihi serio affirmarint. Illud quoque narrant, monachum deo insigniter gratum, persuasum ab his, qui secum idem colerent solitudinis contubernium, venisse Byzantium causam acturum gentium finitimarum, quibus per vim ac nefas erant res afflictissimae. Eo ubi pervenit, facilem ad Imperatorem aditum reperisse; sed ut ad illum penetrandum fuit, e limine actutum retulisse pedem, ac retrorsum prima via redeuntem, ab eunucho admissionali, atque adstantibus magnopere rogatum, ut ultra ire pergeret, illum vesano similem nihil respondentem ad contubernii se inde tugurium surripuisse. Sociis vero facti causam quaeritantibus, aperte fassum, in regia daemonum principem residentem in solio vidisse, quem nec adire, nec rogare quicquam esset animus. Equidem nescio cui non dirum et furiale caput is videretur, qui licet Veneris perdite studiosus, nunquam potus, cibi, vel somni se expleverit sa-

νύκτωρ περιῄρχετο τὰ βασίλεια, καίπερ ἐς τὰ ἀφροδίσια δαιμονίως ἐσπουδακώς. λέγουσι δὲ καὶ τῶν Θεοδώρας ἐραστῶν τινες, ἡνίκα ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἦν, νύκτωρ τι αὐτοῖς ἐπισκῆψαν δαιμόνιον ἐξελάσαι τοῦ δωματίου, ἵνα δὴ σὺν αὐτῇ ἐνυκτέρευεν· ὀρχηστρὶς B δέ τις Μακεδονία ὄνομα ἐγεγόνει τοῖς ἐν Ἀντιοχεῦσι Βενέτοις, δύναμιν περιβεβλημένη πολλήν. γράμματα γὰρ Ἰουστινιανῷ γράφουσα ἔτι Ἰουστίνου διοικουμένου τὴν βασιλείαν, οὓς ἂν βούλοιτο τῶν ἐν τοῖς ἑῴοις λογίμων ἀνῄρει οὐδενὶ πόνῳ, καὶ αὐτῶν τὰ χρήματα ἐποίει ἀνάγραπτα ἐς τὸ δημόσιον γίνεσθαι. ταύτην τὴν Μακεδονίαν φασὶν ἐξ Αἰγύπτου καὶ Λιβύης ποτὲ ἥκουσαν τὴν A 59 Θεοδώραν ἀσπασομένην, ἐπειδὲ λίαν δυσφορουμένην τε αὐτὴν καὶ ἀσχάλλουσαν εἶδεν οἷς δὴ περιύβριστό τε πρὸς τοῦ Ἐκηβολίου καὶ τῷ χρήματά οἱ ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ ἀπολωλέναι, πολλὰ παρηγορεῖν C τε καὶ παραθρασύνειν τὴν ἄνθρωπον, ἅτε τῆς τύχης οἵας τε οὔσης καὶ αὖθις αὐτῇ χορηγοῦ γενέσθαι χρημάτων μεγάλων. τότε λέγουσι τὴν Θεοδώραν εἰπεῖν ὡς καὶ ὄναρ αὐτῇ ἐπισκῆψαν τὴν νύκτα ἐκείνην πλούτου ἕνεκα μηδεμίαν κελεῦσαι ποιεῖσθαι φροντίδα. ἐπειδὰν γὰρ ἐς Βυζάντιον ἵκοιτο, τῷ τῶν δαιμόνων ἄρχοντι ἐς εὐνὴν ἥξειν, τούτῳ τε ἅτε γαμετὴν γυναῖκα ξυνοικήσεσθαι μηχανῇ πάσῃ, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ κυρίαν αὐτὴν πάντων χρημάτων γενήσεσθαι.

D ιγ'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω δὴ δόξης τοῖς πλείστοις εἶχεν. Ἰουστινιανὸς δὲ τοιοῦτος μὲν τὸ ἄλλο ἦθος οἷος δεδήλωται.

7. *Ἰουστίνου* Alem. P. *Ἰουστινιανοῦ* A. 12. *εἶδεν*] *οἶδεν* AP. *ibid*. *καὶ τῷ* Reisk. Aberat *τῷ*. 13. *ἀπολωλέναι*] *ἀπολώλει* P. ex Alem. coniectura. *ibid*. *πολλὰ* Alem. P. *ἀλλὰ* A. 17. *κελεῦσαι*] *κελεῦσαι* AP. 19. *ξυνοικήσεσθαι* Reisk. *ξυνοικήσασθαι* AP. 21. *γενήσεσθαι* Reisk. *γενέσθαι* MS. Mediol. *γεγενημένην* AP.

tietate; sed utcumque degustatis ferculis intempesta nocte regiam obambularet. De Theodora cum adhuc erat in scena, eius amasii ferunt, nocturnos lemures in fornicem irrumpentes inde se abegisse, ubi multam noctem cum illa traherent. Saltatricula Venetorum Antiochensium, cui et nomen Macedonia fuit, et magna apud Iustinianum auctoritas (quippe quem litteris etiamnum Iustino Principe ad necem optimatum Orientis, et eorumdem proscriptionem bonorum pro sua libidine facile impelleret) ex Aegypto et Africa venientem Theodoram salutans, cum graviter moerentem vidisset, et acceptis ab Hecebolio iniuriis, factaque eo in itinere pecuniae iactura, indignabundam solabatur, iubebatque bene sperare de fortuna, quae potis esset magnas opes illi rursum elargiri; tum vero dixisse Theodoram, quod quidem ad opes eadem nocte se in somnis iussam, omnem curam deponere; fore enim ut postea quam Byzantium tenuisset, Genii maximi lectum conscenderet, et artis ope tandem coniungeretur eidem foedere coniugali, atque exinde ad omnes divitias emergeret.

13. De his quidem ita ferebat plurimorum opinio. Iustinianus vero iis

εὐπρόσιτον δὲ παρεῖχεν αὑτὸν καὶ πρᾷον τοῖς ἐντυγχάνουσιν, οὐδενί
τε τῶν πάντων ἀποκεκλεῖσθαι τῆς εἰς αὐτὸν εἰσόδου συνέβαινεν,
ἀλλὰ καὶ τοῖς οὐκ ἐν κόσμῳ παρ᾽ αὐτὸν ἑστῶσιν ἢ φθεγγομένοις
οὐδέποτε χαλεπῶς ἔσχεν. οὐ μέντοι ἠρυθρία τινὰ τῶν πρὸς αὐτοῦ
ἀπολουμένων. οὐ μὴν οὐδὲ ὀργῆς πώποτέ τι ἢ ἀκροχολίας ὑπο-
φαίνων ἐς τοὺς προσκεκρουκότας ἔνδηλος γέγονεν, ἀλλὰ πρᾷος μὲν
τῷ προσώπῳ, καθειμέναις δὲ ταῖς ὀφρύσιν, ὑφειμένῃ δὲ τῇ φωνῇ
ἐκέλευε μυριάδας μὲν διαφθαρῆναι μηδὲν ἠδικηκότων ἀνθρώπων,
πόλεις δὲ καθελεῖν, χρήματά τε ἀνάγραπτα ἐς τὸ δημόσιον πάντα
ποιεῖσθαι. εἴκασεν ἄν τις ἐκ τοῦδε τοῦ ἤθους προβατίου γνώμην P 40
τὸν ἄνθρωπον ἔχειν. ἢν μέντοι τις αὐτὸν ἱλεούμενος τοὺς παρα- V 30
πεπτωκότας ἱκεσίοις λιταῖς παραιτεῖσθαι πειρῷτο, ἐνταῦθα ἠγριω-
μένος τε καὶ σεσηρὼς μεστοῦσθαι ἐδόκει, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐπὶ
φθόρῳ τῶν κατηκόων. τοῖς τε γὰρ ἱερεῦσιν ἀδεέστερον τοὺς πέ- A 60
λας συνεχώρει βιάζεσθαι καὶ ληιζομένοις τὰ τῶν ὁμόρων συνέχαι-
ρεν, εὐσεβεῖν ταύτῃ ἀμφὶ τὸ θεῖον οἰόμενος. δίκας τε τοιαύτας
δικάζων τὰ ὅσια ποιεῖν ᾤετο, ἤν τις ἱερῶν λόγῳ τῶν τι οὐ προσ-
ηκόντων ἁρπάσας νενικηκώς τε ἀπιὼν ᾤχετο. τὸ γὰρ δίκαιον
ἐν τῷ περιεῖναι τοὺς ἱερέας τῶν ἐναντίων ᾤετο εἶναι. καὶ αὐτὸς
δὲ κτώμενος ἐξ οὐ προσηκόντων τὰς τῶν περιόντων ἢ τετελευτηκό-
των οὐσίας, καὶ ταύτας τῶν τινι νεῶν εὐθὺς ἀνατιθεὶς τῷ τῆς B

1. εὐπρόσιτον Alem. P. ἀπρόσιτον A. 4. οὐ μέντοι] διὰ ταῦτα addit Alem. *ibid.* ἠρυθρία τινὰ] Sic et Iustinianus loquitur Novella 25. ὥσπερ ἐκεῖνος οὔτε τοὺς ἡμετέρους λόγους οὔτε τοὺς νόμους οὔτε τὸ τῆς ἀρχῆς ἐρυθριᾷ σχῆμα, οὕτω οὐδὲ ἡμεῖς αὐτὸν ἐρυθριάσομεν. ALEM. 12. πειρῷτο vel ἐπειρᾶτο Reisk. ἐπειρῶτο AP.

licet moribus esset, omnibus tamen ita se praebuit in congressu facilem ac lenem, ut neminem acciderit eius aditu prohiberi, nec unquam aegre ipse tulerit, si quis indecore apud se vel staret vel loqueretur. Nihil commovebatur exitio, quod aliis pararet. In infestos nunquam iracundia, nedum ira concitari visus est; sed fronte placida, demisso supercilio, summissa voce imperabat infinitae innoxiorum hominum multitudinis internecionem, devastationes urbium, bonorum publicationes, ex quo quidem habitu mansuetissimum hominis ingenium interpretarere. Si quis autem eius implorare clementiam supplex niteretur, misereque afflictis patrocinari, tum enimvero turbari ac ringere, iraque tumescere in subditorum caput. Sacerdotibus in vicinos fidenter sane peccantibus indulgebat, et finitimorum bona occupantibus gratulabatur, sic ratus adversus deum colere pietatem. Si quando huiusmodi causas cognosceret, religionis esse putavit, ut victa causa discederent, qui sacri nomine rem alienam occupassent; in eoque ius statuebat, ut sacerdotum adversarii tandem causa caderent. Ipse male parta aliorum bona sive superessent, sive de vita illi decessissent, templis addixit, ut sic et crimen

εὐσεβείας ἐφιλοτιμεῖτο παραπετάσματι, ὡς μὴ ἐς τοὺς βιασθέντας ἡ τούτων αὖθις ἐπανίοι κτῆσις. ἀλλὰ καὶ φόνων ἀριθμὸν ἄκριτον διὰ ταῦτα εἰργάζετο. εἰς μίαν γὰρ ἀμφὶ τῷ Χριστῷ δόξαν συναγαγεῖν ἅπαντας ἐν σπουδῇ ἔχων λόγῳ οὐδενὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους διέφθειρε, καὶ ταῦτα ἐν τῷ τῆς εὐσεβείας προσχήματι πράσσων· οὐ γάρ οἱ ἐδόκει φόνος ἀνθρώπων εἶναι, ἤν γε μὴ τῆς αὐτοῦ δόξης οἱ τελευτῶντες τύχοιεν ὄντες. οὕτως ἦν κατεσπουδασμένος οἱ τῶν ἀνθρώπων ἐσαεὶ φθόρος, ἐπινοῶν τε ξὺν τῇ γαμετῇ οὔποτε ἀνίει τὰς εἰς τοῦτον φερούσας αἰτίας. ἄμφω γὰρ
C τώδε τὼ ἀνθρώπω τὰς ἐπιθυμίας ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον ἀδελφὰς εἶχον, οὗ δὲ αὐτοῖς καὶ διαλλάσσειν τὸν τρόπον ξυνέβη, πονηρὸς μὲν ἑκάτερος ἦν, τὰ μέντοι ἐναντιώτατα ἐνδεικνύμενοι τοὺς ὑπηκόους διέφθειρον. ὁ μὲν γὰρ κονιορτοῦ τὸ ἐς τὴν γνώμην κουφότερος ἦν, ὑποκείμενος τοῖς ἀεὶ παράγειν ὅποι ποτ᾽ ἐδόκει βουλομένοις αὐτὸν, ἢν μὴ τὸ πρᾶγμα ἐς φιλανθρωπίαν ἢ ἀκερδίαν ἄγοι, θῶπάς τε λόγους ἐνδελεχέστατα προσιέμενος. ἔπειθον γὰρ αὐτὸν οἱ κολακεύοντες οὐδενὶ πόνῳ ὅτι μετέωρος ἀρθείη καὶ ἀε-
A 61 ροβατοίη. καί ποτε αὐτῷ παρεδρεύων Τριβωνιανὸς ἔφη περιδεὴς ἀτεχνῶς εἶναι μή ποτε αὐτὸς ὑπὸ εὐσεβείας ἐς τὸν οὐρανὸν ἀναλη-
D φθεὶς λάθοι. τοιούτους δὲ τοὺς ἐπαίνους ἤτοι σκώμματα ἐν τῷ τῆς διανοίας ἐποιεῖτο βεβαίῳ. ἀλλὰ καί του θαυμάσας, ἂν οὕτω τύχοι, τὴν ἀρετὴν, ὀλίγῳ ὕστερον ἅτε πονηρῷ ἐλοιδορεῖτο. καὶ

2. ἐπανίοι] ἐπανίει AP. 4. συναγαγεῖν addidit P. συνδραμεῖν addebat Alem. 8. οἱ Reiskius. ὁ AP. et Suidas s. φθόρος. 14. ὑποκείμενος Alem. P. ὑποκειμένοις A. *ibid.* παράγειν Reisk. παράγουσιν AP. *ibid.* ποτ᾽ ἐδόκει Alem. P. ποτε δοκεῖ A. 21. καί του Reisk. Aberat καί.

obtegeret pietate, et nunquam in posterum ad vexatos olim possessores facultates redirent. Quin se infinitis caedibus praepostera hac pietate cruentavit. Illud etiam pugnavit, ut in unam omnes convenirent de Christo sententiam; eaque specie religionis aliis vitam violavit, haud esse homicidium ratus, quod in alienae opinionis populares committeretur. Sic erat semper perdendis populis intentus, ut etiam cum Theodora coniuge ab his comminiscendis occasionibus nunquam desisteret. Nam ut erat maxima utriusque similitudo cupiditatum, sic etiam morum et improbitatis, licet palam discordiam simularent, ut subiectos impellerent in exitium. Erat Iustiniano animus pulvisculo levior huc atque illuc facile trahendus, praeterquam ad humanitatem, vel a turpi compendio abstrahendus. Assentatoribus cum primis patefaciebat aures, quibus facile fore crederet, ut sublimis aliquando raptus aera penetraret. Tribonianus illi assidens, vereri se vehementer affirmabat, ne ob singularem pietatem in coelum improviso surriperetur. Quam laudem, vel potius cavillum apud animum sic plane suum constanter habebat. Si cuius aliquando virtutem probasset, non dubitavit eumdem mox improbum

κακίσας τῶν τινα ὑπηκόων αὖθις αὐτοῦ ἐπαινέτης ἐγίνετο οὐδενὶ
λόγῳ ἐξ οὐδεμιᾶς μεταβεβλημένος αἰτίας. τὰ γὰρ τῆς γνώμης
αὐτῷ ἐξ ἐναντίας ᾔει ὧν τε αὐτὸς ἔλεγε καὶ ἐβούλετο ἔνδηλος εἶναι.
ὅπως μέντοι ὁ τρόπος αὐτῷ τὰ ἐς φιλίαν τε καὶ ἔχθος εἶχεν, ὑπεῖ-
πον ἤδη, τοῖς τῷ ἀνθρώπῳ ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον εἰργασμένοις τεκμη-
ριώσας. ἐχθρὸς μὲν γὰρ ἀσφαλής τε καὶ ἄτρεπτος ἦν, ἐς δὲ
τοὺς φίλους ἄγαν ἀβέβαιος. ὥστε ἀμέλει τῶν μέν οἱ ἐσπουδασμέ- P 41
νων κατειργάσατο πλείστους, φίλος δὲ τῶν πώποτε μισουμένων
οὐδενὶ γέγονεν. οὓς δὲ μάλιστα γνωρίμους καὶ ἐπιτηδείους ἔδοξεν
ἔχειν, τούτους τῇ ὁμόζυγι ἢ ἄλλῳ ὁτῳοῦν χαριζόμενος ἀπολου-
μένους οὐκ ἐς μακρὰν προὔδωκε, καίπερ εὖ εἰδὼς ὅτι δὴ ἐς αὐτὸν
εὐνοίας ἕνεκα τεθνήξονται μόνης. ἄπιστος γὰρ ἐν πᾶσι πλήν γε δὴ
τῆς τε ἀπανθρωπίας καὶ φιλοχρηματίας διαφανῶς ἦν. ταύτης
γὰρ αὐτὸν ἀποστῆσαι δυνατὸν οὐδενὶ γέγονεν. ἀλλὰ καὶ ἐς ἃ
πείθειν αὐτὸν ἡ γαμετὴ οὐκ εἶχε, χρημάτων αὐτῷ μεγάλων ἐλπί-
δας ἐκ τοῦ ἔργου ἐσομένων ἐμβαλομένη εἰς τὴν πρᾶξιν ἥνπερ ἐβού-
λετο οὔτι ἐθελούσιον τὸν ἄνδρα ἐφεῖλκε. κέρδους γὰρ οὐκ εὐπρε-
ποῦς ἕνεκα καὶ νόμους τιθέναι καὶ αὖ πάλιν αὐτοὺς καθελεῖν οὐ- B
δαμῆ ἀπηξίου. ἐδίκαζέ τε οὐ κατὰ τοὺς νόμους, οὓς αὐτὸς ἔγρα-
ψεν, ἀλλ᾽ ἔνθα ἂν αὐτὸν μείζων τε ὀφθεῖσα καὶ μεγαλοπρεπεστέρα A 62
ἡ τῶν χρημάτων ὑπόσχεσις ἄγοι. καὶ κατὰ μικρὸν γὰρ κλέπτοντι
ἀφαιρεῖσθαι τὰς τῶν ὑπηκόων οὐσίας αἰσχύνην αὐτῷ φέρειν τινὰ
οὐδαμῆ ᾤετο, ἡνίκα δὴ οὐχ ἅπαξάπαντα ἀφελέσθαι λόγῳ τινὶ

1 οὐδενὶ addidit Reiskius. 10 ὁμόζυγι Reiskius. ὁμοζυγίᾳ AP. 16 ἥνπερ Reiskius. ἧπερ AP.

dicere; ac rursus quemcumque subiectorum vituperasset, statim oratione commendavit exaggerata; in contrarias ideo sententias temere discedens, quod non aeque animo responderent quae affirmaret ipse, quaeve ab aliis vellet intelligi. Caeterum quemadmodum amore, vel odio moveretur, ex eius potissimum factis coniecisse indicasseque mihi videor. Nam odia exercuit pertinacia et implacabilia; cum amicis nulla constantia. Certe sui studiosorum longe plurimos necavit; nullius vero quem aliquando odisset, redivit in amicitiam. Qui inter notos sibique pernecessarios haberentur, hos coniugi, aut cuilibet gratificans, mactandos non multo post tradidit, quos solo erga se benevolentiae nomine perituros haud ignoraret. Denique fuit Iustinianus nulla in re stabilis, praeterquam crudelitate, studioque pecuniae, a quibus nullus eum cohibere unquam potuit. Theodora certe coniux si quando illum non haberet obsequentem, iniecta spe magnarum ex negotiis pecuniarum, tandem invitum ductabat quo ipsa cumque vellet. Nam non est veritus et leges ferre, et quas tulisset refingere, dummodo turpi lucro esset; neque ad eas quas scripsit constitutiones exegit iudicia, sed ad quas trahebatur pecunias, seu luculentiores visas, sive promissas munificentius. Nullum admittere se dedecus putavit, cum subditorum suppilaret facultates, ubi simul omnium rapiendarum nulla suppeteret causa, hoc est, agendi crimi-

εἶχεν ἢ ἔγκλημα ἐπενεγκὼν ἀπροσδόκητον, ἢ διαθήκης οὐ γεγενημένης προσχήματι. ἔμεινέ τε αὐτοῦ Ῥωμαίων ἄρχοντος, οὐ πίστις πρὸς θεὸν ἀσφαλὴς, οὐ δεξιὰ, οὐ νόμος ὀχυρὸς, οὐ πρᾶξις βε-
V. 307 βαία, οὐ συμβόλαιον οὐδέν. στελλομένων δὲ πρὸς αὐτοῦ τῶν οἱ ἐπιτηδείων τινὲς ἐπί τινα πρᾶξιν, εἰ μὲν δὴ αὐτοῖς ἀπολωλεκέναι
C ξυνέβη τῶν σφίσι παραπεπτωκότων πολλοὺς καὶ χρημάτων τι ληίσασθαι πλῆθος, οὗτοι δὴ εὐδόκιμοι τῷ αὐτοκράτορι ἐδόκουν τε εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι, ἅτε δὴ ἅπαντα ἐς τὸ ἀκριβὲς τὰ ἐπηγγελμένα ἐπιτελέσαντες· εἰ δὲ φειδοῖ τινι ἐς ἀνθρώπους χρησάμενοι παρ᾽ αὐτὸν ἵκοιντο, δύσνους τε αὐτοῖς τὸ λοιπὸν καὶ πολέμιος ἦν. ἀπογνούς τε, ὥσπερ ἀρχαιότροπόν τινα τὴν τῶν ἀνδρῶν φύσιν, ἐς τὴν ὑπουργίαν οὐκέτι ἐκάλει. ὥστε καὶ πολλοὶ ἐν σπουδῇ ἐποιοῦντο ἐνδείκνυσθαι αὐτῷ ὡς πονηροὶ εἶεν, καίπερ σφίσι τῶν ἐπιτηδευμάτων οὐ ταύτῃ ἐχόντων. ὑποσχόμενος δέ τισι πολλάκις καὶ ὅρκῳ ἢ γράμμασι τὴν ὑπόσχεσιν ὀχυρωτέραν πεποιημένος, εὐθὺς ἐθελούσιος ἐς λήθην ἀφῖκτο, δόξης τι φέρειν αὐτῷ τὸ ἔργον τοῦτο οἰόμενος. καὶ ταῦτα Ἰουστινιανῷ οὐ μόνον ἐς
D τοὺς ὑπηκόους ἐπράσσετο, ἀλλὰ καὶ ἐς τῶν πολεμίων πολλοὺς, ὥσπερ μοι εἴρηται ἔμπροσθεν. ἦν τε ἄϋπνός τε καὶ ἄσιτος ἐπιπλεῖστον εἰπεῖν καὶ σιτίοις μὲν ἢ ποτῷ κατακορὴς οὐδαμῇ γέγονεν, ἀλλὰ σχεδόν τι ἄκρῳ δακτύλῳ ἀπογευσάμενος ἀπηλλάσσετο. ὥσπερ

3 οὐ δεξιὰ Reiskius. ἢ δόξα AP. 5 ἐπιτηδείων τινὲς] τινὲς om. Alem. P. *ibid.* ἀπολωλεκέναι] ἀπολωλέναι Med. 6 τι] Aut delendum aut μέγα τι legendum. Reisk. 8 ὀνομάζεσθαι] ὠνομάζοντο Reisk. 10 ἵκοιντο] ἀνίκοιντο Reisk. 17 Ἰουστινιανῷ Reisk. Ἰουστινιανὸς AP. 19 ἦν τε] ἦν δὲ Reisk. *ibid.* ἄϋπνός τε καὶ ἄσιτος Reisk. Legebatur ἄοκνός τε καὶ, omisso ἄσιτος. Conf. p. 45 a. 21 σχεδόν τι ἄκρῳ Reisk. σχεδὸν τἄκρῳ AP. σχεδὸν ἄκρῳ Suidas s. v. κατακορής. *ibid.* γευσάμενος ἀπηλλάττετο Suidas.

nose, vel supposititii testamenti obtendendi. Hoc Romanorum Principe, nulla firma de deo fuit sententia, vel fides; nullum stabile ius; pactio vel res constans nulla. Familiares, quibus dedisset aliquod negotium, si hos qui sibi incidissent in manus confertim profligassent, et magnam abstraxissent auri vim, hi Caesari videbantur erantque probati, ut qui absolutissime imperata fecissent; qui vero abstinuissent aliorum iniuriis, in hos post reditum odio erat hostili, pertaesusque illorum mores antiquos et ignavum ingenium, haud vocabat in posterum ad provincias gerendas; ob idque nonnulli affectarunt apud illum opinionem improbitatis, a qua plane moribus vitaque abhorrerent. Factarum saepenumero sponsionum, et sacramento vel tabulis confirmatarum, statim oblivionem simulavit, quasi laudem hinc sibi aliquam compararet, idque non apud suos tantum, sed, quod supra narravimus, etiam apud hostes. Nunquam amavit otiosum negotium: cibus, potus-

γάρ τι αὐτῷ πάρεργον τῆς φύσεως ἀγγαρευομένης τὰ τοιαῦτα ἐφαίνετο εἶναι, ἐπεὶ καὶ ἀπόσιτος ἡμέρας τε καὶ νύκτας δύο τὰ A 63 *πολλὰ ἔμενεν, ἄλλως τε ἡνίκα ὁ πρὸ τῆς πασχαλίας καλουμένης ἑορτῆς χρόνος ἐνταῦθα ἄγοι. τότε γὰρ πολλάκις ἡμέραιν δυοῖν, ὥσπερ εἴρηται, γεγονὼς ἄσιτος ὕδατί τε βραχεῖ ἀποζῆν ἐπηξίου καὶ βοτάναις ἀγρίαις τισὶν, ὥραν τε, ἂν οὕτω τύχοι, καταδαρθὼν μίαν, εἶτα περιπάτους ἀεὶ ποιούμενος τὸν ἄλλον κατέτριβε* P 42 *χρόνον. καίτοι εἰ τοῦτον αὐτὸν καιρὸν ἐς πράξεις δαπανᾶν ἀγαθὰς ἤθελεν, ἐπὶ μέγα ἄν τι εὐδαιμονίας ἐκεχωρήκει τὰ πράγματα. νῦν δὲ τῇ φύσεως ἰσχύϊ ἐπὶ τῷ Ῥωμαίων πονηρῷ χρώμενος ξύμπασαν αὐτῶν τὴν πολιτείαν ἐς τὸ ἔδαφος καθελεῖν ἴσχυσεν. ἐγρηγορέναι τε γὰρ διηνεκὲς καὶ ταλαιπωρεῖν καὶ πονεῖσθαι οὐκ ἄλλου του ἕνεκα ἔργον πεποίηται ἢ ὥστε κομπωδεστέρας ἀεὶ καθ' ἑκάστην τοῖς ὑπηκόοις ἐπιτεχνᾶσθαι τὰς συμφοράς. ἦν γὰρ, ὅπερ εἴρηται, διαφερόντως ὀξὺς ἐπινοῆσαί τε καὶ ταχὺς ἀποτελέσαι ἀνόσια ἔργα, ὥστε αὐτῷ καὶ τὰ τῆς φύσεως ἀγαθὰ ἐπὶ λύμῃ τῶν ὑπηκόων ἀποκεκρίσθαι ξυνέβαινε.*

ιδ' *Πραγμάτων γὰρ ἦν ἀωρία πολλὴ καὶ τῶν εἰωθότων* B *οὐδὲν ἔμεινεν, ὧνπέρ μοι ὀλίγων ὑπομνησθέντι σιωπῇ δοτέον τὰ λοιπὰ, ὡς μή μοι ὁ λόγος ἀπέραντος εἴη. πρῶτα μὲν γὰρ οὐδὲν ἐς βασιλικὸν ἀξίωμα ἐπιτηδείως ἔχον οὔτε αὐτὸς εἶχεν οὔτε ξυμφυλάσσειν ἠξίου, ἀλλὰ τήν τε γλῶτταν καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὴν*

1 *τῆς φύσεως αὐτὸν ἀγγαρευούσης περὶ τὰ βρώματα ἐφαίνετο εἶναι* Suidas s. v. *ἄγγαρος*. 2 *ἐπεὶ καὶ — ἀποζῆν*] Verbis nonnihil mutatis affert Suidas s. *ἀπόσιτος*. 6 *τύχοι* add. Alem. P. om. A. *ibid.* *καταδαρθὼν*] Scribebatur *καταδραθών*. 18 *γὰρ* om. P. 20 *ὡς μή μοι ὁ* Alem. *ὡς μοι ὁ* (sic) A. *ὡς μὴ ὁ* P.

que illi nunquam ad satietatem, sed pene extremis digitis delibatis ferculis, mensam tolli iussit, praeter operam id esse ratus et ex violento naturae quodam imperio. Quare saepe unum atque alterum diem noctemque cibi abstinuit, praesertim eius festi pervigiliis, quod Pascha dicimus, quando biduum brevi aqua et agresti olere victitans, et horam somno indulgens, reliquum tempus continuis terebat deambulationibus. Quod si rebus insumpsisset bene gerendis, pervenisset profecto respublica ad summam felicitatem; nunc vero his naturae viribus utebatur ad Romanorum perniciem, illorumque penitus rem ad terram affligendam; cuius perpetuae vigiliae, labores, conatus in eo vertebantur, ut atrocior in dies fieret subditorum calamitas; praesertim cum ad excogitanda scelera, uti monui, peracri esset ingenio, ad patranda festino, sicque illius animi dotes subiectorum pestis evaderent.

14. Nulla rebus agendis erat opportunitas, nullum vestigium antiquitatis. Hic vero, ne infinitum faciam, paucis commemoratis complura praeteribo. Principio quidem nihil, quod Imperatoriam deceret maiestatem vel habuit, vel curavit, ad barbarorum morem se citius comparavit sermone,

διάνοιαν ἐβαρβάριζεν. ὅσα τε γράφεσθαι πρὸς αὐτοῦ βούλοιτο, οὐ τῷ τὴν κοιαίστωρος ἔχοντι τιμὴν, ἧπερ εἰώθει, ἐπέστελλεν προΐεσθαι, ἀλλ' αὐτός τε τὰ πλεῖστα, καίπερ οὕτω τῆς γλώττης ἔχων, ἐκφέρειν ἠξίου καὶ τῶν παρατυχόντων πολὺς ὅμιλος, ὥστε τοὺς ἐνθένδε ἠδικημένους οὐκ ἔχειν ὅτῳ ἐπικαλοῖεν. τοῖς δὲ ἀσηκρῆτις καλουμένοις οὐκ ἀπεκέκριτο τὸ ἀξίωμα ἐς τὸ τὰ βασιλέως ἀπόρρητα γράφειν, ἐφ' ᾧπερ τὸ ἀνέκαθεν ἐτετάχατο, ἀλλὰ τάτε ἄλλα ἔγραφεν αὐτὸς ὡς εἰπεῖν ἅπαντα καὶ εἴ που διατάσσειν τοὺς διαιτῶντας ἐν πόλει δεήσειεν, ἠγνόουν ὅποι ποτὲ αὐτοῖς τὰ ἐς τὴν
D γνῶσιν ἰτέον εἴη. οὐ γὰρ εἴα τινὰ ἔν γε τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ γνώμῃ αὐτονόμῳ τὰς ψήφους διδόναι, ἀλλὰ αὐθαδιαζόμενος ἀλογίστῳ τινὶ παρρησίᾳ κρίσεις τε αὐτὸς τὰς ἐσομένας ἐρρύθμιζεν ἀκοῆς λόγον πρός του τῶν διαφερομένων λαβὼν καὶ ἀνάδικα εὐ-
V 308 θὺς τὰ δεδικασμένα ἐποίει οὐ νόμῳ τινὶ ἢ δικαίῳ ἡγμένος, ἀλλ' ἀπαρακαλύπτως αἰσχροκερδείᾳ ἡσσώμενος. δωροδοκῶν γὰρ ὁ βασιλεὺς οὐκ ᾐσχύνετο, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν αἰδῶ τῆς ἀπληστίας ἀφελομένης. πολλάκις δὲ τὰ συγκλήτῳ βουλῇ καὶ τῷ αὐτοκράτορι δεδοκιμασμένα εἰς ἑτέραν τινὰ ἐτελεύτησε κρίσιν. ἡ μὲν
P 43 γὰρ βουλὴ ὥσπερ ἐν εἰκόνι ἐκάθητο, οὔτε τῆς ψήφου οὔτε τοῦ καλοῦ κυρία οὖσα, σχήματος δὲ μόνου καὶ νόμου ξυνειλεγμένη

2 κοιαίστωρος] Ita passim. Sed rectius κυαίστωρος. Alem. *ibid.* ἐπέστελλε προΐεσθαι Reisk. ἐπέστελλεν οἴεσθαι AP. ἐπέστελλε γράφεσθαι Alem. 4 ἠξίου καὶ A. ἠξίου. ἦν P. 5 τοὺς — ἠδικημένους Reisk. τοῖς — ἠδικημένοις AP. 7 ᾧπερ Reisk. ὧνπερ AP. *ibid.* τά τε] Aberat τε. 8 ἔγραφεν αὐτὸς Alem. ἔγραφον αὐτοὶ AP. 9 ἠγνόουν addidit Reisk. 10 γνῶσιν] ἰόντα διαθησομένοις addit Reisk. 12 ἐσομένας] ἐσαγομένας Reisk. 13 ἀκοῆς] ἀκοῇ Reisk. 14 δεδικασμένα Suidas s. ἀνάδικα. Legebatur δεδοκιμασμένα. 19 οὔτε τῆς] Legebatur οὐδὲ τῆς. 20 καλοῦ] πάλου Reisk.

habitu, ingenio. Quae sibi scripto respondenda forent, haec non, uti mos est, Quaestori committebat, sed ut plurimum sumebat sibi pronuncianda, licet ei barbare sonaret oratio. Exinde iam turba frequens complevit tribunal postulatura quaestionem; sed apud quos iudices institueret, non habuit. Eorum, qui sunt a secretis et si antiquissimum munus est Principis arcana scribere, concessum id tamen illis non fuit; sed ipse cum reliqua plane omnia scribebat, tum quae magistratus municipiorum sententias ferentes decernere oporteret, nulli in orbe Romano libera iuris dicundi potestate permissa. Sibi omnia imprudenti fastu arrogavit, temperavitque sic iudicia, ut alterutro litigatorum audito sententiam diceret, idque iudicatum esse vellet. Haec non ex aequo aut iure, sed turpi lucro ab eo factitari palam erat, cum accipere munera Caesarem non puderet, cui iam omnem extinxisset pudorem avaritia. Saepissime factum est, ut quae Senatus, quaeve Caesar de eadem re decrevissent, in contrarium caderent; nam fuit Senatus inane quoddam simulacrum, penes quem neque sententiae dicendae, neque tuendi honesti arbitrium esset:

παλαιοῦ ἕνεκα, ἐπεὶ οὐδὲ φωνὴν ἀφεῖναί τινα ὁτῳοῦν τῶν ἐνταῦθα ξυνειλεγμένων τὸ παράπαν ἐξῆν, ἀλλ' ὅ τε βασιλεὺς καὶ ἡ σύνοικος ἐκ τῶν ἐπιπλεῖστον διαλαγχάνειν μὲν ἀλλήλοιν τῶν διαφερομένων ἔσκηπτον, ἐνίκα δὲ τὰ ἐν σφίσιν αὐτοῖς ὑπὲρ τούτων ξυγκείμενα. ἢν δέ τῳ δόξειεν οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι παρανενομηκότι νενικηκέναι, ὅδε καὶ ἄλλο τι χρυσίον τῷ βασιλεῖ τούτῳ προέμενος νόμον εὐθὺς διεπράττετο ἀπ' ἐναντίας ἁπάντων ἐλθόντα τῶν πρόσθε κειμένων. ἢν δὲ καί τις ἕτερος τοῦτον δὴ τὸν νόμον B τὸν ἀπολωλότα ἐπιζητοίη, αὖθις αὐτὸν μετακαλεῖν τε καὶ ἀντικαθιστάναι αὐτοκράτωρ οὐδαμῆ ἀπηξίου, οὐδέν τε ἐν τῷ τῆς δυνάμεως βεβαίῳ ἑστήκει, ἀλλ' ἐπλανᾶτο πανταχόσε περιφερομένη ἡ τῆς δίκης ῥοπὴ ὅπῃ ἂν αὐτὴν βαρήσας ὁ πλείων χρυσὸς ἀνθέλκειν A 65 ἰσχύοι. ἔκειτό τε ἐν τῷ δημοσίῳ τῆς ἀγορᾶς καὶ ταῦτα ἐκ παλατίου καὶ προὐτίθετο οὐ δικαστικῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ νομοθετικῆς πωλητήρια. τοὺς δὲ ῥαιφερενδαρίους καλουμένους οὐκέτι ἀπέχρη ἀνενεγκεῖν ἐς τὸν βασιλέα τὰς τῶν ἱκετευόντων δεήσεις, ἐς δὲ τὰς ἀρχὰς ἀναγγεῖλαι μόνον, ᾗπερ εἰώθει, ὅ τι ἂν αὐτῷ ἀμφὶ τῷ ἱκέτῃ δοκῇ, ἀλλὰ ξυμφορήσαντες ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸν ἄδικον λόγον, φενακισμοῖς μὲν τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ παρα- C γωγαῖς τισιν ἐξηπάτων, τοῖς ταῦτα ἐπιτηδεύουσιν ὑποκείμενον

4 ὑπὲρ τῶν διαφερομένων ἐσκήπτοντο Reisk. 13 καὶ ταῦτα ἐκ] πάντα τὰ ἐκ τοῦ — *opes palatii omnes iacebant in publico foro venum expositae, omnis iubendi vetandique potestas erat venalis.* Reisk. 15 πωλητήρια Alem. πολιτηρίας AP. Interpretationem Latinam ex schedis Alemanni correxi. *ibid.* τοῖς δὲ ῥαιφερενδαρίοις καλουμένοις AP. Accusativos praebuit Med. 16 ἐς δὲ τὰς ἀρχὰς] οὐδὲ τὴν ἀρχὴν Alem. 17 ἀναγγεῖλαι Med. ἀγγεῖλαι AP. 18 ἱκέτῃ] Med. P. οἰκέτῃ A. δοκῇ] Legebatur δοκεῖ. 20 ἐξηπάτων Alem. ἐξηπάτουν AP. *ibid.* ὑποκείμενον Reisk. ἀποκείμενον AP.

sed consessum impleret ad speciem quandam et ex prisca lege, ac nemini plane mutire liceret; sed ea de quibus consulendum esset, Imperator ac Theodora sibi sumerent, et quae apud se ipsi statuissent, haec obtinerent. Si quis vero causam sibi reo adiudicatam esse haud tutum putavit, praemium Imperatori dedit, qui statim legem conditurus esset omnibus iam olim statutis contrariam. Eam vero legem si quis abrogatam repeteret, Caesar non dedignabatur postliminio revocatam restituere. Ita nihil certum et fixum erat, sed ius volubile atque erroneum; et aequitatis lances eo propendere, quo auri graviore pondere deprimerentur; adeoque publicae in foro patebant officinae, ubi non solum iudicum sententiae, sed et leges ipsae ex Palatio venum prostarent. Referendariis vix erat locus opportunus supplicum libellos Caesari ministrandi, nedum preces exponendi, ut moris est, vel suam de supplice sententiam aperiendi; qui tamen conquisitis undique rationibus iniustis, Imperatorem, suapte natura deceptionibus opportunum, in fraudem impellebant; deinde ad litigatores egressi, dissimulatis quae cum Caesare egissent, ab his

φύσει. ἔξω δὲ αὐτίκα γενόμενοι καὶ τῶν σφίσιν ὡμιληκότων τοὺς
ἀντιδίκους καθείρξαντες χρήματα οὐδενὸς ἀμυνομένου ἀνεξελέγ-
κτως ἐπράσσοντο ὅσα ἂν αὐτοῖς διαρκῆ εἴη. καὶ στρατιῶται οἱ
τὴν ἐν παλατίῳ φρουρὰν ἔχοντες ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾷ παρὰ τοὺς
διαιτῶντας γενόμενοι βιαίᾳ χειρὶ τὰς δίκας ἐσῆγον. πάντες τε
ὡς εἰπεῖν τὴν αὑτῶν ἐκλιπόντες τάξιν ὁδοὺς τότε κατ' ἐξουσίαν
ἐβάδιζον ἀπόρους τε καὶ ἀστιβήτους σφίσι τὰ πρότερα οὔσας,
καὶ τὰ πράγματα πλημμελῶς πάντα ἐφέρετο, οὐδὲ ὀνόματός τινος
ἰδίου μεταλαχόντα, ἐῴκει τε ἡ πολιτεία βασιλίδι παιζόντων παι-
D δίων. ἀλλὰ τἄλλα μοι παριτέον, ὥσπερ τοῦδε ἀρχόμενος τοῦ
λόγου ὑπεῖπον. λελέξεται δὲ ὅστις ἀνὴρ πρῶτος δικάζοντα δωρο-
δοκεῖν τὸν βασιλέα τοῦτον ἀνέπεισε. Λέων ἦν τις, Κίλιξ μὲν
γένος, ἐς δὲ φιλοχρηματίαν δαιμονίως ἐσπουδακώς. οὗτος ὁ
Λέων κράτιστος ἐγένετο κολάκων ἁπάντων, καὶ οἷος ταῖς τῶν ἀμα-
θῶν διανοίαις τὸ δόξαν ὑποβαλέσθαι. πειθὼ γάρ οἵ τινα ξυναι-
ρομένην ἐς τοῦ τυράννου τὴν ἀβελτηρίαν ἐπὶ φθόρῳ τῶν ἀνθρώ-
πων εἶχεν. οὗτος ὁ ἀνὴρ πρῶτος Ἰουστινιανὸν ἀναπείθει ἀπεμ-
πολᾶν χρημάτων τὰς δίκας. ἐπειδή τε κλέπτειν ὅδε ὁ ἀνὴρ τρό-
A 66 πῳ τῷ εἰρημένῳ ἔγνω, οὐκέτι ἀνίει, ἀλλ' ὁδῷ προϊὸν τὸ κακὸν
τοῦτο ἐπὶ μέγα ἐχώρει, ὅστις τε δίκην λαχεῖν ἄδικον τῶν τινι
ἐπιεικῶν ἐν σπουδῇ εἶχεν, εὐθὺς παρὰ τὸν Λέοντα ᾔει, καὶ μοῖραν
τῶν ἀντιλεγομένων τινὰ ὁμολογήσας τῷ τε τυράννῳ καὶ αὐτῷ
κείσεσθαι, αὐτίκα νενικηκώς, οὐ δέον, ἀπηλλάσσετο ἐκ τοῦ παλα-
P 44 τίου. καὶ Λέων μὲν χρήματα ἐνθένδε περιβαλέσθαι μεγάλα κο-

1 ἀνεξελέγκτως addidi ex Med. 15 τὸ δόξαν Reisk. Aberat τὸ. 17 ὁ ἀνὴρ] Aberat ὁ. ibid. ἀπεμπολᾶν] ἀπεμπολεῖν Med.

satis commodam pecuniam nullo vindice emungebant. Praetoriani ipsi milites in regia curia conventis iudicibus per vim extorquebant iudicia. Ita nullus stabat ordine, sed quacumque liberet per devia vagabatur: omnia deformata munia, ne integris quidem nominibus; erat respublica quasi lascivientium puerorum regina; sed ut initio statui, mitto iam reliqua. Caeterum ad quaestuarium hoc genus iudiciorum Imperatorem primus allexit Leo quidam genere Cilix, homo sane hiantis avaritiae, et singulare adulatorii dedecoris exemplum, aptissimus occupandis animis atque sententiis imperitorum, et huius tyranni; quippe cuius fatuitate suadelae quodam adminiculo uteretur in subditorum perniciem: hic, inquam, Iustiniano pensandis auro iudiciis primus auctor. Qui ubi hanc sibi constituit artem rapinarum, nihil unquam remisit; sed malo latius manante eo perventum est, ut quisquis in virum probum iniquam obtinere causam cuperet, Leonem adiret, illique controversorum bonorum parte ac Caesari constituta, statim contra ius fasque e regia discederet victa causa. Sic Leo rem pecuniariam amplissimam fecit, et late pa-

μισθῇ ἴσχυσε, χώρας τε πολλῆς κύριος γέγονε, Ῥωμαίοις δὲ τὴν πολιτείαν αἰτιώτατος γέγονεν ἐς γόνυ ἐλθεῖν. ἦν τε οὐδὲν τοῖς ξυμβεβηκόσιν ὀχύρωμα, οὐ νόμος, οὐχ ὅρκος, οὐ γράμματα, οὐ ποινὴ ξυγκειμένη, οὐκ ἄλλο τῶν ἁπάντων οὐδὲν, ὅτι μὴ Λέοντι καὶ βασιλεῖ χρήματα προέσθαι. οὐ μὴν οὐδὲ τοῦτο ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς γνώμης τῆς τοῦ Λέοντος ἔμενεν, ἀλλὰ μισθαρνεῖν καὶ πρὸς τῶν ἐναντίων ἠξίου. κλέπτων γὰρ ἀεὶ ἐφ᾽ ἑκάτερα τῶν ἐπ᾽ αὐτῷ προστεθαρρηκότων ὀλιγωρεῖν τε καὶ ἀπ᾽ ἐναντίας ἰέναι B οὐδαμῇ αἰσχύνην ὑπώπτευεν εἶναι. οὐδὲν γὰρ αἰσχρὸν, εἰ μόνον τὸ κερδαίνειν προσῇ, ἐδόξαζέν οἱ αὐτῷ ἐπαμφοτερίζοντι ἔσεσθαι.

ιε´ Ὁ μὲν οὖν Ἰουστινιανὸς τοιοῦτός τις ἦν. Θεοδώρα V 309 δὲ ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς ἀπανθρωπίας ἐνδελεχέστατα ἐπεπήγει τὴν γνώμην. ἄλλῳ μὲν γὰρ ἀναπεισθεῖσα ἢ ἀναγκασθεῖσα εἰργάζετο οὐδὲν πώποτε, αὐτὴ δὲ τὰ δόξαντα ἐπετέλει αὐθαδιαζομένη δυνάμει τῇ πάσῃ, οὐδενὸς ἐξαιτεῖσθαι τὸν παραπεπτωκότα τολμῶντος. οὐδὲ γὰρ χρόνου μῆκος, οὐ κολάσεως πλησμονὴ, οὐχ ἱκε- C τείας μηχανὴ, οὐ θανάτου ἀπειλὴ, ὅτι δὴ ἐξ οὐρανοῦ πεσεῖται τῷ παντὶ γένει ἐπίδοξος οὖσα, καταθέσθαι αὐτήν τι τῆς ὀργῆς ἔπειθε. καὶ συλλήβδην Θεοδώραν τῷ προσκεκρουκότι καταλλαγεῖσαν οὐδείς ποτε εἶδεν ἢ ζῶντι ἢ ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθέντι, ἀλλὰ τοῦ τετελευτηκότος ὁ παῖς διαδεξάμενος τὸ τῆς βασιλίδος ἔχθος ὥσπερ ἄλλο τι τοῦ πατέρος ἐς τριγονίαν παρέπεμπεν. ὁ

10 αὐτῷ delet Reisk. 21 ἢ ζῶντι addidit Reisk. *ibid.* ἢ ἐξ A. καὶ ἐξ P. *ibid.* ἀφανισθέντι Alem. P. ἀφανισθέντα A. 23 τριγονίαν Suidas s. h. v. Legebatur τριγένειαν. Idem sequentia excerpsit s. v. λωφῆσαι.

tentes agros possedit, publica Romanorum interim praecipitata re. Nulla iam conventionibus erat vis ex lege, ex data fide, ex syngrapha, ex poenae stipulatione, aliove compacto, sed ex pecunia tantum Leoni ac Caesari destinata. Neque id vero solum apud illum ratum firmumque fuit; quin ab adversariis lucra ligurire studuit; nam utroque cliente fiduciario emuncto, tandem alterutri nullo dedecore fraudem faciebat; nihil ratus indignum hac ambiguitate fallere, quae sibi compendio foret.

15. Ita quidem Iustinianus. At Theodora sic erat propenso et obfirmato ad crudelitatem animo, ut nullius vel suasione, vel stimulo aliquando peccarit; sed quae sibi visa essent, haec procaci animo summaque contentione actitaret. Ab ea deposcere sibi reum nemo ausus est; cum neque temporis diuturnitas, neque suppliciis expleta crudelitas, neque studiosae preces, neque imminentis irae caelestis terror, quicquam posset illius furorem sistere. Nemo plane vidit unquam Theodorae invisum quempiam in antiquam cum ea gratiam ne post mortem quidem redisse. Nam extincti parentis liberi Imperatricis odium cum paterna adibant haereditate, transmittebantque ad ne-

γὰρ θυμὸς αὐτῇ κινεῖσθαι μὲν εἰς ἀνθρώπων φθορὰν ἑτοιμότατος ἦν, ἐς δὲ τὸ λωφῆσαι ἀμήχανος. τὸ μέντοι σῶμα ἐθεράπευε μειζόνως μὲν ἢ κατὰ τὴν χρείαν, ἐλασσόνως δὲ ἢ κατὰ τὴν αὐτῆς ἐπιθυμίαν. ταχύτατα μὲν γὰρ ἐς τὸ βαλανεῖον εἰσῄει, ὀψιαίτατα δὲ ἀπαλλαγεῖσα καὶ καταλουσαμένη ἐς τὸ ἀκρατίζεσθαι ἐνθένδε D ἐχώρει. ἀκρατισαμένη δὲ ἡσυχίαν ἦγεν. ἀριστῶσα μέντοι καὶ δεῖπνον αἱρουμένη ἐς πᾶσαν ἰδέαν ἐδωδίμων τε καὶ ποτῶν ἤρχετο, ὕπνοι τε αὐτῆς ἀεὶ μακρότατοι ἀντελαμβάνοντο, ἡμερινοὶ μὲν ἄχρι πρώτων νυκτῶν, νυκτερινοὶ δὲ ἄχρις ἡλίου ἀνίσχοντος. εἰς πᾶσάν τε οὕτως ἀκρασίας ἐκπεπτωκυῖα τρίβον ἐς τόσον ἡμέρας καιρὸν ἅπασαν διοικεῖσθαι ἠξίου τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. καὶ ἤν τῳ ἐπιστείλειε πρᾶξίν τινα ὁ βασιλεὺς οὐκ αὐτῆς γνώμῃ, ἐς τοῦτο τύχης περιειστήκει τούτῳ δὴ τῷ ἀνθρώπῳ τὰ πράγματα, ὥστε οὐ πολλῷ ὕστερον τῆς τε τιμῆς παραλυθῆναι σὺν ὕβρει μεγάλῃ P 45 καὶ ἀπολωλέναι θανάτῳ αἰσχίστῳ. τῷ μὲν Ἰουστινιανῷ ἅπαντα πράσσειν ῥᾴδιον ἦν, οὐχ ὅσον τῷ τῆς διανοίας εὐκόλῳ, ἀλλ' ὅτι καὶ ἄϋπνος ἐπιπλεῖστον, ὥσπερ εἴρηται, καὶ εὐπρόσοδος πάντων μάλιστα. πολλὴ γὰρ ἀνθρώποις ἐξουσία ἐγίνετο, καίτοι ἀδόξοις τε καὶ ἀφανέσι παντάπασιν οὖσιν, οὐχ ὅτι ἐντυχεῖν τῷ τυράννῳ τούτῳ, ἀλλὰ καὶ κοινολογεῖσθαι καὶ ἐξ ἀπορρήτων συγγίνεσθαι. παρὰ δὲ τὴν βασιλίδα οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τινὶ ὅτι μὴ χρόνῳ τε πολλῷ καὶ πόνῳ εἰσιτητὰ ἦν, ἀλλὰ προσήδρευον μὲν ἀεὶ ἅπαντες, ἀνδραποδώδη τινὰ προσεδρείαν ἐν δωματίῳ στενῷ τε καὶ πνιγηρῷ

6 ἀκρατισαμένη — ἦγεν] Suidas s. v. ἀκρατίζω. 10 ἐκπεπτωκυῖα Suidas s. ἀκρασία. Legebatur ἐμπεπτωκυῖα. 16 εὐκόλῳ] εὐλόγῳ Pm. 18 πολλὴ Alem. P. πολλῷ A. 22 προσήδρευον Alem. προσέδρευον AP. προσεδρεύομεν Pm.

potes: ut enim facile in hominum exitium succendebatur furore, ita nunquam deflagrabant irae. Corporis curae studuit, etsi ultra necessitatem, tamen citra animi libidinem. Maturrime balneum ingressa absolutis tardissime lavationibus pergebat ad ientaculum, mox se tradebat quieti. Ad prandium, ad coenam nullam non adhibuit ciborum varietatem et copiam. Somni semper illi longissimi, ac succedanei, diurni quidem usque ad primam noctem, nocturni vero ad solem Orientem; sic vero in omnem intemperantiam prolapsa, tantulum reliqui temporis esse sibi satis putavit ad Romanum moderandum Imperium. Si cui Caesar negotium daret inconsulta Theodora, eo loci res illi deveniebat, ut mox summo cum dedecore magistratu abeunti turpissima morte pereundum foret. Rebus mature conficiendis plane natus Iustinianus erat non solum continuis vigiliis, ut diximus, sed etiam ingenii et aditus facilitate, qua tanta fuit, ut ignotis, omninoque obscuris hominibus locus esset, non illius conveniendi modo, sed in communi conserendi sermonis, et secreta libertate loquendi. At apud Augustam sero ac difficile summatibus ipsis aditus patebat, qui tanquam mancipia gregatim singulis diebus in angusto et aestuoso

τὸν ἅπαντα χρόνον. κίνδυνος γὰρ ἀπολελεῖφθαι τῶν ἀρχόντων τινὶ ἀνύποιστος ἦν. ἵσταντο δὲ διηνεκὲς ἐπ᾽ ἄκρων δακτύλων, [B] καθυπέρτερον ἕκαστος τῶν πέλας διατεινόμενος τὸ πρόσωπον ἔχειν, ὅπως αὐτὸν ἔνδοθεν ἐξιόντες εὐνοῦχοι ὁρῷεν. ἐκαλοῦντο δὲ αὐτῶν τινες μόλις τε καὶ ἡμέραις πολλαῖς ὕστερον, ἐσιόντες δὲ παρ᾽ αὐτὴν ξὺν δέει πολλῷ ὅτι τάχιστα ἀπηλλάσσοντο, προσκυνήσαντες μόνον καὶ ταρσοῦ ἑκατέρου ποδὸς ἄκρῳ χείλει ἁψάμενοι. φθέγγεσθαι γὰρ ἢ αἰτεῖσθαί τι μὴ ἐκείνης ἐγκελευομένης οὐδεμία παρρησία ἐγίνετο. ἐς δουλοπρέπειαν γὰρ ἡ πολιτεία ἦλθε, δουλοδιδάσκαλον αὐτὴν ἔχουσα. οὕτω τε Ῥωμαίοις τὰ πράγματα διεφθείρετο, τοῦ μὲν τυράννου τῷ ἄγαν εὐήθει δοκοῦντι εἶναι, Θεοδώρας δὲ τῷ χαλεπῷ καὶ λίαν δυσκόλῳ. ἐν [C] μὲν γὰρ τῷ εὐήθει τὸ ἀβέβαιον ἦν, ἐν δὲ τῷ δυσκόλῳ τὸ ἄπρακτον. ἐν τοῖς μὲν οὖν τῆς τε γνώμης αὐτοῖς καὶ τῆς διαίτης τὸ διαλλάσσον ἐφαίνετο, κοινὰ δὲ ἦν αὐτοῖς ἥ τε φιλοχρηματία καὶ ἡ τῶν φόνων ἐπιθυμία καὶ τὸ μηδενὶ ἀληθίζεσθαι. ἄμφω γὰρ ἐπιτηδείως ἐς τὰ μάλιστα ψεύδεσθαι εἶχον, καὶ ἤν μέν τις τῶν Θεοδώρᾳ προσκεκρουκότων ἁμαρτάνειν λέγοιτό τι βραχύ τε καὶ λόγου οὐδαμῆ ἄξιον, αἰτίας εὐθὺς ἀναπλάσσουσα τῷ ἀνθρώπῳ οὐδὲν προσηκούσας, ἐς μέγα τι κακοῦ τὸ πρᾶγμα ἦρεν. ἐγκλη- [V 310] μάτων τε ἠκούετο πλῆθος καὶ καταλύσεως πέρι τῶν κατηκόων ληΐζεσθαι δικαστήριον ἦν, καὶ δικασταὶ ξυνελέγοντο πρὸς αὐτῆς ἀγειρόμενοι, οἳ δὴ ἔμελλον διαμαχέσασθαι πρὸς ἀλλήλους, ὅστις [D] ἂν αὐτῶν μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀρέσκειν τῇ ἐς τὴν γνῶσιν ἀπανθρω-

2 ἵσταντο Alem. ἵστατο AP. 19 ἀναπλάσσουσα P. ἀναπλάσσασα A. 22 ληΐζεσθαι delet Alem. τῶν ὑπηκόων αὐτῇ ἱζόμενον δικ. Reisk. 24 ἀρέσκειν Alem. ἀρέσκῃ AP.

cubiculo assidebant, ne absentes graviter periclitarentur. Adstabant vero summis pedibus innixi, erectis cervicibus, extante facie, ut egredientibus eunuchis essent conspicui. Accersebantur autem certi quidam, iique vix, et diebus post multis. Ad illam ingressi perpavidi statim se subducebant, eam venerati dumtaxat, summisque labiis utrumque pedem osculati. Nam loqui vel aliquid petere nemo iniussus audebat. Degeneraverat in servilem hanc adulationem Senatus, Theodora magistra; Romanumque Imperium deformabatur, partim levitate tyranni, qua nihil firmum erat, partim difficili Theodorae protervia, quae peragendis rebus officeret. Sic illi quidem inter se distarunt ingenio vivendique ratione; sed aeque mens fuit utrique auri ac sanguinis avida, et veri nescia; nam fuerunt ambo mendaciorum artifices ingeniosissimi. Si quis Theodorae infestus levissimae culpae insimularetur, inde conflata calumnia, quae in hominem minime conveniret, exacerbatoque crimine uno, iam infinita alia aggerabantur, statimque iudicium de expilandis subditis constituebatur, ad se convocabat iudices ambitiose inter se certa-

πίᾳ τῇ βασιλίδι τὸ βούλημα ἱκανὸς γένοιτο. οὕτω τε τοῦ παρα-
πεπτωκότος τὴν μὲν οὐσίαν αὐτίκα ἐς τὸ δημόσιον ἀνάγραπτον
ἐποίει, πικρότατα δὲ αὐτὸν αἰκισαμένη, καίπερ ἴσως εὐπατρίδην
τὸ ἀνέκαθεν ὄντα, ἢ φυγῇ ζημιοῦν ἢ θανάτῳ οὐδαμῇ ἀπηξίου,
ἢν δέ γε τῶν αὐτῇ ἐσπουδασμένων τινὶ ἐπὶ φόνοις ἀδίκοις ἢ ἑτέρῳ
τῳ τῶν μεγίστων ἀδικημάτων ἁλῶναι ξυμβαίνῃ, διασύρουσα καὶ
χλευάζουσα τὴν τῶν κατηγόρων ὁρμὴν σιωπᾶν τὰ προσπεσόντα
οὔτι ἐθελουσίους ἠνάγκαζεν. ἀλλὰ καὶ τῶν πραγμάτων τὰ
σπουδαιότατα εἰς γελωτοποιίαν μεταβάλλειν, ὅταν αὐτῇ δοκῇ,
ὥσπερ ἐν σκηνῇ καὶ θεάτρῳ ἔργον πεποίηται. καὶ ποτέ τις τῶν
πατρικίων γέρων τε καὶ χρόνον πολὺν ἐν ἀρχῇ γεγονώς, οὗπερ
ἐγὼ τὸ ὄνομα ἐξεπιστάμενος ὡς ἥκιστα ἐπιμνήσομαι, ὡς μὴ ἀπέ-
P 46 ραντον τὴν ἐς αὐτὸν ὕβριν ποιήσωμαι, τῶν αὐτῇ ὑπηρετούντων
τινὰ ὀφείλοντά οἱ χρήματα μεγάλα εἰσπράξασθαι οὐχ οἷός τε ὢν
ἐσῆλθε παρ' αὐτήν, τόν τε συμβαλόντα αἰτιασόμενος καὶ δεηθη-
σόμενος αὐτῷ βοηθῆσαι τὰ δίκαια. ὅπερ ἡ Θεοδώρα προμα-
θοῦσα τοῖς εὐνούχοις ἐπέστελλεν, ἐπειδὰν ὁ πατρίκιος πρὸς αὐτὴν
ἵκοιτο, κυκλώσασθαι μὲν αὐτὸν ἅπαντας, ἐπακούειν δὲ αὐτῇ
φθεγγομένῃ, ὑπειποῦσα ὅ τι αὐτοὺς ἀντιφθέγγεσθαι δεῖ. ἐπεὶ
δὲ ὁ πατρίκιος ἐς τὴν γυναικωνῖτιν εἰσῆλθε, προσεκύνησε μὲν ὥσ-
περ αὐτὴν προσκυνεῖν εἰώθει, δεδακρυμένῳ δὲ ἐοικὼς „ὦ δέ-
σποινα", ἔφη, „χαλεπὸν πατρικίῳ ἀνδρὶ χρημάτων δεῖσθαι. ἃ
B γὰρ τοῖς ἄλλοις συγγνώμην τε καὶ ἔλεον φέρει, ταῦτα ἐς ὕβριν τῷ-

1 οὕτω Reisk. τούτῳ AP. 5 τινὶ Reisk. τὶς AP. 9 ὁρμὴν] ὀργὴν Reisk. 15 συμβαλόντα Reisk. συμβάλλοντα AP. 16 ὅπερ — προμαθοῦσα Alem. ᾧπερ — προμαχοῦσα AP. 20 γυναικωνῖτιν Alem. γυναικωνίτην AP. *ibid.* εἰσῆλθε addidit Alem.

turos de sententia ad Augustae crudelitatem attemperanda. Tum vero illa fortunis publicatis, reum, maiorum licet clarum nobilitate, virgis crudelissime caesum, vel exilio, vel ultima poena damnavit. Contra si viri quibus ipsa studeret, aut caedis, aut nefariorum criminnm manifesti deprehenderentur, accusatorum conatus nunc asperius, nunc facetius eludens, a causa iudicioque deterruit vel invitos. Quin et res gravissimas data opera ad iocos et risum pro libidine revocavit, quasi in scena ac theatro. Vir ordinis Patricii, senio et gesto diu magistratu gravis (cuius notum nomen reticendum mihi est, ne tanta eius contumelia ad memoriam veniat posteritatis aeternam) a Theodorae familiari cum grave aes creditum exigere non posset, eam adiit debitorem interpellaturus, illamque ut se aequo iure complecteretur rogaturus. Theodora re praecognita, imperat eunuchis venientem Patricium ut omnes ad unum circumsistant, sibique dicenti adiiciant animum, condictumque carmen intercinant. Ergo Patricius cubiculum ingressus, se, ut moris erat, ad illius pedes abiecit, ac pene lacrimabundus: *Dura*, inquit, *o domina*, *Patricii conditio est, qui numaria difficultate urgeatur*; *id enim quod aliis veniam commiserationemqae conciliat*, *huic ordini est indignissimae cala-*

δὲ ξυμβαίνει τῷ ἀξιώματι ἀποκεκρίσθαι. ἄλλῳ μὲν γὰρ ὁτῳοῦν ἀπορουμένῳ τὰ ἔσχατα πάρεστιν αὐτὸ τοῦτο εἰπόντι τοῖς χρήσταις ὄχλου τοῦ ἐνθένδε εὐθὺς ἀπηλλάχθαι, πατρίκιος δὲ ἀνὴρ οὐκ ἔχων ὅθεν ἂν ἐκτῖσαι τοῖς χρήσταις τὰ ὀφλήματα ἱκανὸς εἴη μάλιστα μὲν τοῦτο ἂν εἰπεῖν αἰσχυνθείη, εἰπὼν δὲ οὐκ ἄν ποτε πείσαι ὡς οὐχ οἷόν τε ὂν τῷδε πενίαν τῷ τάγματι ξυνοικίζεσθαι. ἢν A 70
δέ γε καὶ πείσῃ, τὰ πάντων αὐτῷ αἴσχιστά τε καὶ ἀνιαρότατα πεπονθέναι ξυμβήσεται. οὐκοῦν, ὦ δέσποινα, εἰσί μοι χρῆσται, οἱ μὲν δανείσαντες τὰ σφέτερα αὐτῶν, οἱ δὲ παρ᾽ ἐμοῦ δεδανεισ- C
μένοι. καὶ τοὺς μὲν δανείσαντας ἐνδελεχέστατα ἐγκειμένους οὐχ οἷός τέ εἰμι αἰδοῖ τοῦ ἀξιώματος ἀποκρούσασθαι, οἱ δέ γε ὀφείλοντες, οὐ γὰρ πατρίκιοι τυγχάνουσιν ὄντες, εἰς σκήψεις τινὰς ἀπανθρώπους χωροῦσιν. ἀντιβολῶ τοίνυν καὶ ἱκετεύω καὶ δέομαι βοηθῆσαί τέ μοι τὰ δίκαια καὶ τῶν παρόντων ἀπαλλάξαι κακῶν.“ ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν.“ ἡ δὲ γυνὴ ἀπεκρίνατο ἐμμελῶς, πατρίκιε ὁ δεῖνα, καὶ ὁ τῶν εὐνούχων χορὸς ὑπολαβὼν ἀντεφθέγξατο, μεγάλην κήλην ἔχεις. αὖθις δὲ τοῦ ἀνθρώπου ἱκετεύσαντος καὶ ῥῆσίν τινα ἐμφερῆ τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις εἰπόντος κατὰ ταὐτὰ πάλιν ἥ τε γυνὴ ἀπεκρίνατο καὶ ὁ χορὸς ἀντεφθέγξατο, ἕως ἂν ἀπειπὼν ὁ ταλαίπωρος προσεκύνησέ τε ᾗπερ εἰώθει καὶ ἀπιὼν ᾤχετο οἴκαδε. D
ἐν προαστείοις δὲ τοῖς ἐπιθαλαττίοις τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους καὶ οὐχ ἥκιστα ἐν τῷ καλουμένῳ Ἡραίῳ διατριβὴν εἶχε, καὶ αὐτοῦ τῶν ἑπομένων ὁ πολὺς ὅμιλος κακοπαθείᾳ πολλῇ εἴχετο. τῶν τε γὰρ

4 ἔχων Alem. P. ἔσχεν A. 5 πείσαι] πείσῃ AP. 6 τάγματι Reisk. πράγματι AP. 22 Ἡραίῳ Alem. ἠρίῳ AP. ἀρίῳ Med. *ibid.* αὐτοῦ] ἀπ᾽ αὐτῶν Med. 23 γὰρ addidit Reisk.

militati. Summa prematur alius indigentia; hanc ipsam aperiat debitori; superabit aerumnas suas haec aerumna. Patricius qui aes alienum solvendo non sit, ipsum hoc fatenti pudori esset; si vero fateatur, cui tandem id persuadeat? cum in nostrum ordinem inopiam cadere non posse omnibus persuasissimum sit. Si denique illi fides habeatur, actum iam de illius est fama ac dignitate. Sum ego quidem, o domina, in alieno aere, in meo sunt alii. Ego, quod virum Patricium non deceat, haud meos fraudo creditores, ab iis licet gravissime premar. Quos autem habeo debitores, minime illi quidem Patricii, iniustas elabendi causas quaerunt. Quamobrem peto supplexque oro ut honesta in causa praesto esse et his malis eripere me velis. Haec quidem ille; cui Theodora modulata voce; PATRICIE. Ac tum chorus eunuchorum resonabat; HERNIA TUMIDA LABORAS. Sed eo insistente suppliciis, et aliquid dicente in eandem sententiam, idem Theodora carmen recinebat, idemque chorus modulabatur. Tandem miser ille rem pertaesus, de more veneratus Theodoram se domum recepit. Anni maiorem partem in maritima suburbana, praesertim in Heraeum secedebat magno servitiorum incommodo, quae numeroso comitatu illuc eam sequeban-

ἀναγκαίων ἐσπάνιζον καὶ θαλαττίοις ὡμίλουν κινδύνοις, ἄλλως τε
καὶ χειμῶνος, ἂν οὕτω τύχοι, ἐπιπεσόντος, ἢ του κήτους ἐνταῦθα
ποι ἐπισκήψαντος. ἀλλ' αὐτοὶ τὰ πάντων ἀνθρώπων κακὰ οὐδὲν
πρᾶγμα ᾤοντο εἶναι, ὅσον ἦν γε μόνον αὐτοῖς τρυφᾶν ἐξείη. ὁ-
ποῖος δὲ Θεοδώρας τρόπος πρὸς τοὺς προσκεκρουκότας ἐφαίνετο,
αὐτίκα δηλώσω, ὀλίγων δηλονότι ἐπιμνησθείς, ὡς μὴ ἀτελεύτητα
πονεῖν δόξαιμι.

V 311 ιϛ΄. Ἡνίκα Ἀμαλασοῦνθα τῆς ἐν Γότθοις ἀπαλλαξείουσα
P 47 διατριβῆς μεταμπίσχεσθαι τὸν βίον ἔγνω, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάν-
A 71 τιον διενοεῖτο πορεύεσθαι, ὥσπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις
ἐρρήθη, λογισαμένη ἡ Θεοδώρα ὡς εὐπατρίδης τε ἡ γυνὴ καὶ
βασιλὶς εἴη, καὶ ἰδεῖν μὲν εὐπρεπὴς ἄγαν, ἐπινοεῖν δὲ ὅ τι ἂν βού-
λοιτο γοργὸς μάλιστα, ὕποπτον δὲ αὐτῆς ποιησαμένη τό τε μεγα-
λοπρεπὲς καὶ διαφερόντως ἀρρενωπὸν, ἅμα δὲ καὶ τὸ τοῦ ἀνδρὸς
ἐλαφρὸν δείσασα, οὐκ ἐπὶ μικροῖς τὴν ζηλοτυπίαν ἐξήνεγκεν, ἀλλ'
ἐνεδρεύειν τὴν γυναῖκα μέχρις ἐς θάνατον ἐν βουλῇ ἔσχεν. αὐ-
τίκα τοίνυν ἀναπείθει τὸν ἄνδρα, Πέτρον μόνον αὐτὸν ἅτε πρεσ-
βεύσοντα ἐς Ἰταλίαν πέμψαι. ᾧ δὴ στελλομένῳ βασιλεὺς μὲν
B ἐπέστελλεν ἅπερ μοι ἐν τοῖς ἐγκαίροις δεδιήγηται λόγοις, ἵνα δή
μοι τῶν πεπραγμένων ἐκπύστους ποιεῖσθαι τὰς ἀληθείας δέει τῆς
βασιλίδος ἀδύνατα ἦν. αὐτὴ δὲ τοῦτο ἐπήγγελλε μόνον, ὅτι τά-
χιστα τὴν γυναῖκα ἐξ ἀνθρώπων ἀφανιεῖν, ἐπ' ἐλπίδος ὀχεῖσθαι
μεγάλων ἀγαθῶν, ἢν τὰ ἐπηγγελμένα ποιοίη καταστησαμένη τὸν

4 ὅσον delendum aut post τρυφᾶν inserendum ὅσον ἤθελον. Reisk. 5 ὁ Θεοδώρας Alem. ibid. τρόπος addidit Alem. ibid. κότος post ἐφαίνετο inserebat Reisk. 19 ἐπέστελλεν] ἐπέτελλεν Alem.

tur, qua necessariorum penuria, qua freti, qua repente obortae tempestatis, vel etiam irrumpentis ceti periculis. Verum ii gravissima quaeque incommoda pro nihilo putarunt, dummodo liceret vacare deliciis. Ut vero erga sibi infestos Theodora se gereret paucis absolvam, ne infinitum hic mihi laborem sumam.

16. Posteaquam Amalasuntha, ut libris superioribus declaravimus, Gothorum abdicatis rebus, aliud vitae genus quaesivit, cogitavitque Byzantium aequo cum civibus iure victura, Theodorae statim occurrit foeminae illius nobile genus, regia dignitas, forma corporis singularis, acre et industrium ingenium; ob idque non dubitavit, quin sibi et ab illius virili animi maiestate, et levitate coniugis metuendum foret. Nec sane leviter hanc patefecit rivalitatem, sed insidias ac necem reginae molita, viro confestim persuasit, ut Petrum ad eam legaret in Italiam. Huic ergo Caesar proficiscenti, quae opportuno loco narravi, imperat; at Augusta (cuius metu verae tunc locus narrationi non fuit) hoc unum committit, ut Amalasunthae paret maturetque necem, magnorum iniecta spe bonorum, si iussis pareat. Ille vel dignitatis,

ἄνθρωπον. καὶ ὃς ἐν Ἰταλίᾳ γενόμενος (οὐ γὰρ εἶδεν ἀνθρώπου φύσις ὀκνηρῶς ἐς ἄδικον φόνον ἰέναι, ἀρχῆς τινος ἴσως ἢ χρημάτων ἐν ἐλπίδι κειμένων μεγάλων) οὐκ οἶδα ἥντινα Θευδάτῳ παραίνεσιν ποιησάμενος διαχρήσασθαι τὴν Ἀμαλασοῦνθαν ἀνέπεισε. C καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἔς τε τὸ τοῦ μαγίστρου ἀξίωμα ἦλθε καὶ ἐπὶ πλεῖστον δυνάμεως καὶ μάλιστα πάντων ἐχθρῶν. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀμαλασοῦνθαν ἐς τοῦτο ἐτελεύτα. ἦν δέ τις Ἰουστινιανῷ ἐπιστολογράφος Πρίσκος ὀνόματι, ἄγαν πονηρὸς μὲν καὶ Παφλαγὼν καὶ πρέπων τοῦ προστάτου τὸν τρόπον ἀρέσκειν, λίαν δὲ πρὸς αὐτὸν εὐνοϊκῶς ἔχων καὶ πρὸς αὐτοῦ τυγχάνειν τῶν ὁμοίων οἰόμενος· διὸ δὴ καὶ χρημάτων μεγάλων ὧν κύριος ὑπῆρχε οὐκ ἐν δίκῃ τάχιστα γέγονε. τοῦτον δὴ ἅτε ὀφρυάζοντά τε καί οἱ ἀντιτείνειν πειρώμενον ἡ Θεοδώρα ἐς τὸν ἄνδρα διέβαλε. καὶ τὰ A 72 μὲν πρῶτα οὐδὲν ἤνυσεν, οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον αὐτὴ μὲν τὸν ἄνθρωπον εἰς ναῦν ἐμβιβάσασα ὅπῃ ἐβούλετο ἔπεμψε καὶ ἀποθρίξασα ἱερέα οὔτι ἑκούσιον ἠνάγκασεν εἶναι. αὐτὸς δὲ δόκησιν παρεχόμενος ὅτι δὴ τῶν ποιουμένων οὐδὲν εἰδείη Πρίσκον μὲν οὐ διη- D ρευνᾶτο ὅπῃ γῆς εἴη οὐδὲ ἐν μνήμῃ τὸ λοιπὸν εἶχεν, ἀλλὰ σιωπῇ ὥσπερ ληθάργῳ ἁλοὺς καθῆστο, τὰ μέντοι χρήματα ὀλίγων οἱ ἀπολελειμμένων ἐληίσατο πάντα. ὑποψίας δὲ ἐμπεσούσης αὐτῇ P 48 εἰς τῶν οἰκετῶν ἕνα Ἀρεοβίνδον ὄνομα, βάρβαρον μὲν γένος,

3. ἐλπίδι] ἐλπίσι Pm. 5. ἀπ' Alem. P. ὑπ' AP. *ibid.* μαγίστρου Alem. P. μαγιστράτου A. 6. καὶ μάλιστα πάντων ἐχθρῶν] κατὰ πάντων καὶ μάλιστα τῶν ἐχθρῶν Reisk. 9. πρέπων] σπεύδων Reisk. *ibid.* τοῦ προστάτου] τῷ προστάτῃ Alem. 11. μεγάλων κύριος, ἀπ' ἀρχῆς πενιχρὸς ὤν, οὐκ ἐν δίκῃ Reiskius. 18. οὐδε] Legebatur οὔτε. 19. ὀλίγων] πλὴν ὀλίγων Reisk. 20. ἐμπεσούσης Alem. συμπεσούσης AP.

vel divitiarum spe in Italiam statim transmittit; nam ad nefarias caedes moderate venire mens humana nequit; Theodatum rationibus mihi quidem obscuris in Amalasunthae caedem impellit. Exinde Petrus ad Magistri dignitatem magna quidem potentia, sed odio omnium evehitur. Atque is fuit Amalasunthae rerum exitus. Erat Iustiniano ab epistolis Priscus quidam homo bene ac naviter improbus ex Paphlagonia, aptus ad patronum sibi ex moribus conciliandum, quem unice diligebat, ab illoque mutuo se diligi nequaquam dubitabat; quare brevi tempore praeter ius fasque ad magnas opes pervenit. Huius Theodora supercilio et contumaciae indignata in eum delationibus agit apud coniugem, ac tum certe inani conatu. Ergo non ita multo post Priscum in navim contrudit, et quo tandem libuit ablegatum detondet, invitumque adigit ad sacerdotium. Iustinianus interim facti conscientia simulata, neque ubi terrarum Priscus esset curavit, neque deinceps tanquam occupatus veterno ullam de eo cogitationem admisit, tantum paucas quae Prisco superfuerant, corradit pecunias. Insederat Theodorae suspicio in Areobindum famulum genere barbarum, sed formosae indolis adolescentem, quem sibi

εὐπρεπῆ δὲ καὶ νεανίαν, ὅνπερ ταμίαν αὐτὴ καταστησαμένη ἐτύγχανεν, ἀπολύσασθαι βουλομένη τὸ ἔγκλημα, καίπερ, ὥς φασι, τοῦ ἀνθρώπου δαιμονίως ἐρῶσα, ἐν μὲν τῷ παρόντι πικρότατα αὐτὸν ἀπ' οὐδεμιᾶς αἰτίας αἰκίζεσθαι ἔγνω, τὸ δὲ λοιπὸν οὐδέν τι ἀμφ' αὐτῷ ἔγνωμεν, οὐδέ τις αὐτὸν ἄχρι νῦν εἶδεν. ἢν γάρ τι τῶν πρασσομένων ἀποκρύπτεσθαι αὐτῇ βουλομένῃ εἴη, τοῦτο δὴ ἄρρητόν τε καὶ ἀμνημόνευτον ἅπασιν ἔμεινε, καὶ οὔτε τῷ ἐπισταμένῳ ἀγγεῖλαι τῶν τινι ἀναγκαίων ἐξῆν οὔτε τῷ μανθάνειν
B βουλομένῳ πυνθάνεσθαι, κἂν πάνυ τις περίεργος ἦν. τοιοῦτο γὰρ δέος ἐξ οὗ γεγόνασιν ἄνθρωποι ἐκ τυράννων οὐδενὸς γέγονεν, ἐπεὶ οὐδὲ λαθεῖν τι τὸν προσκεκρουκότα οἷόν τε ἦν. πλῆθος γὰρ κατασκόπων αὐτῇ τὰ λεγόμενα καὶ πρασσόμενα ἔν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ ταῖς οἰκίαις ἐσήγγελλον. ἡνίκα τοίνυν τοῦ παραπεπτωκότος τὴν κόλασιν ἐκφέρεσθαι οὐδαμῇ ἤθελεν, ἐποίει τάδε. τὸν ἄνθρωπον μετακαλεσαμένη, ἢν τις τῶν λογίμων ἐτύγχανεν ὤν, μόνη
V 312 τε αὐτὴ τῶν ὑπουργούντων τινὶ παραδοῦσα μόνῳ ἐπήγγελλεν εἰς
A 73 τὰς ἐσχατιὰς αὐτὸν μετακομίσαι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. καὶ ὃς ἀωρὶ τῶν νυκτῶν κατακεκαλυμμένον αὐτὸν καὶ δεθέντα εἰς ναῦν ἐμβιβάσας καὶ σὺν αὐτῷ γεγονώς, οὗ οἱ πρὸς τῆς γυναικὸς ἐπετέ-
C τακτο, ἐνταῦθα παρεδίδου λαθραιότερον τῷ ἐς ταύτην τὴν ὑπουργίαν ἱκανῶς ἔχοντι, φυλάσσειν τε ὡς ἀσφαλέστατα ἐπιστείλας τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐπειπὼν μηδενὶ φράζειν, ἕως ἂν ἢ τὸν ταλαίπωρον ἡ βασιλὶς οἰκτίζηται ἢ χρόνον πολὺν τῇ ἐνταῦθα κακοπαθείᾳ δυσθανατήσας τε καὶ καταμαρανθεὶς τελευτήσειεν, ἀπηλλάσσετο. καὶ Βασιανὸν δέ τινα Πράσινον, οὐκ ἀφανῆ νέον ὄντα,

4. οὐδέν τι] οὐδέν τοι AP.

habuit a supellectile. Hunc ad eluendum crimen nulla primo de causa (licet illum, ut fama est, deperiret) dire flagris excepit; demum quid actum de illo sit, neque nos, neque ad hanc diem alii norunt. Nam quod Theodora esse obscurum vellet, id ab ore ac memoria omnium ut evelleret, perterrebat rei conscios (sic ut nullus antehac tyrannus) quo neque necessariis, neque curiose flagitantibus rem aperirent. Contra nihil adversariorum fuit, quod illam latuerit, cui per compita perque domos essent qui singulorum negotia et confabulationes explorarent. Quem vero a se mulctatum nesciri cuperet, clam accersitum (si ex Patriciis esset) sola sine arbitris, uni tradebat satelliti in extremas oras Romanae ditionis deportandum; quem intempesta nocte obvelatum capite, constrictum vinculis, navigioque impositum ad imperatas exilii sedes satelles duceret, apud alterum non insolentem tantae crudelitatis ministrum, custodiis fidissimis secretissimisque clanculum concludendum, donec vel eius aerumnis Augusta commoveretur, vel diuturno squalore extrema pene in morte aegre vivens contabesceret caderetque. Basianus adolescens factione Prasinus illustri loco natus cavillo in Theodoram

αὐτῇ διαλοιδορησάμενον δι' ὀργῆς ἔσχε. διὸ δὴ ὁ Βασιανὸς (οὐ γὰρ ἀνήκοος ταύτης δὴ τῆς ὀργῆς ἐγεγόνει) ἐς τοῦ ἀρχαγγέλου τὸν νεὼν φεύγει. ἡ δέ οἱ ἐπέστησεν αὐτίκα τὴν τῷ δήμῳ ἐφεστῶσαν ἀρχήν, οὐδὲν μέντοι λοιδορίας ἐπικαλεῖν ἐπαγγείλασα, ὅτι δὲ παιδεραστοίη ἐπενεγκοῦσα. καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τὸν ἄνθρω- D
πον ἀναστήσασα ᾐκίζετο ἀνυποίστῳ τῇ κολάσει, ὁ δὲ δῆμος ἅπας ἐπεὶ ἐν τοιαύταις ξυμφοραῖς εἶδε σῶμα ἐλευθέριόν τε καὶ ἀνειμένῃ ἄνωθεν διαίτῃ ἐντραφέν, ἀπήλγησέ τε τὸ πάθος εὐθὺς καὶ σὺν οἰμωγῇ ἀνέκραγον οὐράνιον ὅσον ἐξαιτούμενοι τὸν νεανίαν. ἡ δὲ αὐτὸν ἔτι μᾶλλον κολάσασα καὶ τὸ αἰδοῖον ἀποτεμομένη διέφθειρεν ἀνεξελέγκτως, καὶ τὴν οὐσίαν ἐς τὸ δημόσιον ἀνεγράψατο. οὕτως ἡνίκα ὀργῴη τὸ γύναιον τοῦτο, οὔτε ἱερὸν ὀχυρὸν ἐγεγόνει οὔτε νόμου του ἀπαγόρευσις οὔτε πόλεως ἀντιβόλησις ἐξελέσθαι τὸν παραπεπτωκότα ἱκανὴ ἐφαίνετο οὖσα, οὔτε ἄλλο αὐτῇ ἀπήντα τῶν ἁπάντων οὐδέν. καὶ Διογένην δέ τινα οἷα Πράσινον ὄντα δι' ὀργῆς ἔχουσα, ἄνδρα ἀστεῖον καὶ ποθεινὸν ἅπασί τε καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ, οὐδέν τι ἧσσον γάμων ἀνδρείων ἐν σπουδῇ συκοφαν- A 74
τεῖν εἶχε. δύο γοῦν ἀναπείσασα τῶν αὐτοῦ οἰκετῶν κατηγόρους τε P 49
καὶ μάρτυρας τῷ κεκτημένῳ ἐπέστησε. τοῦ δὲ οὐ κρύβδην ἐξεταζομένου καὶ λαθραίως, ᾗπερ εἰώθει, ἀλλ' ἐν δημοσίῳ, δικαστῶν ᾑρημένων πολλῶν τε καὶ οὐκ ἀδόξων, διὰ τὴν Διογένους δόξαν, ἐπεὶ οὐκ ἐδόκουν ἀκριβολογουμένοις τοῖς δικασταῖς οἱ τῶν οἰκετῶν

4. ὅτι δὲ] πλὴν ὅτι Suidas s. ἐπικαλῶ. 9. οὐράνιον ὅσον] Suidas s. h. v. 10. ἀποτεμομένη] ἀποτεμουμένη AP. 18. εἶχε Pm. ἔχουσα AP. ἐσυκοφάντει ἔχειν Reiskius. 20 λαθραιως ὥσπερ (debebat ᾗπερ) Alem. λαθραιότητι ἅπερ AP. λαθραίῳ τινί, ἅπερ Reisk. qui δικαστηρίῳ post δικαστῶν addit.

luserat; cuius ob id in se concitatam iram intelligens in templum concedit Michaelis Archangeli. Huc statim illa Praetorem plebis immittit, iubetque non cavilli, sed infamis puerorum amoris Basianum reum agere. E templo abstractus acerbissimo supplicio a magistratu excruciatur; sed populi multitudo, ingenui splendoris corpus, mollibus assuetum deliciis in saevissimum dari cruciamentum videns, eius interitum commiserata, pene in caelum sublato clamore complorans, salvum sibi deposcebat adolescentem. Mulier pertinacius instare suppliciis, pudendisque resectis, sic eum indicta causa iniudicatum indemnatumque peremit, ac tandem etiam fisco illius addixit bona. Scilicet cum haec foemina insaniret, nec templorum asylum, nec legum imperium, nec universae urbis imploratio, nec quicquam rerum omnium eripere poterat, quem ipsa perditum iret. Diogenem virum urbanum et carum tum omnibus, tum ipsi Caesari, tanquam Prasinorum partes foveret, odio prosequebatur, in hunc etiam puerorum concubinatus crimen intendens, duos illius vernas in domini caput subornat, calumniatores iuxta ac testes. Verum cum hoc non ex consuetis illius esset clandestinis iudiciis, sed pro viri dignitate multi atque insignes in Diogenem iudices sederent in foro, et vernularum

λόγοι ἀξιόχρεοι ἐς τὴν κρίσιν εἶναι, ἄλλως τὲ καὶ παιδαρίων ὄντων, Θεόδωρόν τῶν Διογένει ἀναγκαίων τινὰ ἐν τοῖς εἰωθόσιν οἰκιδίοις καθεῖρξεν. ἐνταῦθα πολλαῖς μὲν θωπείαις, πολλοῖς δὲ τὸν ἄνθρωπον αἰκισμοῖς περιῆλθεν. ἐπεί τέ οἱ οὐδὲν προὐχώρει,
B νευρὰν βοείαν ἐς τοῦ ἀνθρώπου τὴν κεφαλὴν ἀμφὶ τὰ ὦτα περιελίξαντας τὴν νευρὰν στρέφειν τε καὶ σφίγγειν ἐκέλευε. καὶ τοὺς μέν οἱ ὀφθαλμοὺς Θεοδώρα ἐκπεπηδηκέναι τὴν οἰκείαν λιπόντας χώραν ὑπώπτευεν, οὐδὲν μέντοι τῶν οὐ γεγονότων ἀπαγγέλλειν ἔγνω. διὸ δὴ οἱ μὲν δικασταὶ ἅτε ἀμαρτυρήτου δίκης ἀπέγνωσαν, ἡ δὲ πόλις ἑορτὴν ἀπ᾽ αὐτοῦ πανδημεὶ ἦγεν.

C ιζʹ Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τῇδε ἐχώρησεν. ἐρρήθη δὲ ἀρχομένῳ μοι τοῦδε τοῦ λόγου καὶ ὅσα Βελισάριόν τε καὶ Φώτιον καὶ Βούζην αὐτὴ ἐργασθείη. στασιῶται δὲ Βένετοι δύο Κίλικες γένος Καλλινίκῳ τῷ Κιλικίας δευτέρας ἄρχοντι σὺν θορύβῳ πολλῷ ἐπιστάντες χειρῶν ἀδίκων ἐπ᾽ αὐτὸν ἦρξαν, τόν τε αὐτοῦ ἱπποκόμον ἄγχιστά που ἑστῶτα καὶ ἀμύνειν τῷ κεκτημένῳ πειρώμενον ἔκτειναν, τοῦ τε ἄρχοντος καὶ τοῦ δήμου θεωμένου παντός. καὶ ὁ μὲν τοὺς στασιώτας ἄλλων τε πολλῶν καὶ τοῦδε ἁλόντας τοῦ
V 313 φόνου ἐν δίκῃ ἀνεῖλεν, ἡ δὲ μαθοῦσα ὅτι καὶ τοὺς Βενέτους προσποιεῖται ἐνδεικνυμένη, ἔτι αὐτὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα ἐν τῷ τῶν
A 75 φονέων τάφῳ ἀνεσκολόπισεν οὐδενὶ λόγῳ. βασιλεὺς δὲ κλάειν τε καὶ ὀδύρεσθαι τὸν ἀπολωλότα σκηπτόμενος καθῆστο γρυλλίζων, πολλά τε τοῖς ἐς τὴν πρᾶξιν ὑπουργηκόσιν ἀνατεινάμενος οὐδὲν

2. τῶν Alem. τὸν AP. *ibid.* Διογένει] Διογένους Pm. 5. ὦτα Alem. νῶτα AP. *ibid.* περιελίξαντας Alem. περιελίξαντες AP. 8. ἀπαγγέλλειν Alem. ἀπολλάσσειν A. ἀπαλλάσσειν P. 13. αὐτὴ Reisk. αὐτῇ AP.

testimonium etiam aetate minorum haud ad causam idoneum haberent, Theodorum quendam Diogenis familiarem in consuetas custodias condit Augusta, circumvenitque modo blanditiis, modo cruciatibus. Nam ubi vidit sibi rem non procedere, nervo bovino a fronte ad aures circumacto, illi caput astringi iubet, haud fore dubitans quin elisi oculi suis sedibus evibrarentur. ille tamen potius habuit nihil mentiri. Quare iudices causam de qua non liqueret, abiecerunt, civibus publice ob id gratulantibus.

17. Hactenus haec: nam initio narravimus quae in Belisarium, in Photium, in Buzem haec foemina commiserit. Duo partis Venetae factiosi Cilices Callinicum secundae Ciliciae praefectum in seditione per vim aggressi, eius agasonem astantem et vim hero defendere paratum confodiunt, ipso inspectante praefecto populoque. Hos ille et huius homicidii aliorumque permultorum convictos iure capite plectit. Id ubi rescivit Theodora, suam in Venetos propensionem confirmatura, eum adhuc in provincia ad sicariorum tumultum insontem agit in crucem. Imperator simulatis lacrimis eius causam dolere, domi apud se grunnire, multas intendere minas in caedis satellites nullo eventu; caeterum pecuniarum defuncti rapinam non abnuit. In illa

ἔδρασε, τὰ μέντοι χρήματα τοῦ τετελευτηκότος ληΐζεσθαι ὡς ἥκιστα ἀπηξίωσεν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἁμαρτάδων τῶν ἐς τὸ σῶμα κολάσεις τῇ Θεοδώρᾳ ἐπινοεῖν ἐπιμελὲς ἦν. πόρνας ἀμέλει πλέον ἢ πεντακοσίας ἀγείρασα ἐν ἀγορᾷ μέσῃ ἐς τριώβολον, ὅσον ἀποζῆν μισθαρνούσας, ἔς τε τὴν ἀντιπέρας ἤπειρον στείλασα ἐν τῷ κα- P 50 λουμένῳ Μετανοίας μοναστηρίῳ καθεῖρξε τὸν βίον μεταμφιέσασθαι ἀναγκάζουσα. ὧν δή τινες ἐρρίπτουν αὑτὰς ἀφ' ὑψηλοῦ νύκτωρ, ταύτῃ τε τῆς ἀκουσίου μεταβολῆς ἀπηλλάσσοντο. δύο δὲ κόραι ἐν Βυζαντίῳ ἀδελφαὶ ἤστην, οὐκ ἐκ πατρός τε καὶ τριγονίας ὑπάτων μόνον, ἀλλ' ἀνέκαθεν αἵματος τοῦ πρώτου ἔν γε τῇ συγκλήτῳ βουλῇ γεγονυῖαι. ταύταις ἤδη ἐς γάμον ἐλθούσαις ἀπολωλότων τῶν ἀνδρῶν χήραις γεγονέναι ξυνέπεσεν. αὐτίκα δὲ ἄνδρας ἡ Θεοδώρα δύο ἀγελαίους τε καὶ βδελυροὺς ἀπολέξασα ξυνοικεῖν αὐταῖς ἐν σπουδῇ εἶχεν, ἐπικαλοῦσα μὴ σωφρόνως βιοῦν. ὅπερ ἵνα μὴ γένηται δείσασαι, ἐς τὸ τῆς Σοφίας ἱερὸν φεύγουσιν, B ἔς τε τὸν θεῖον λουτρῶνα ἐλθοῦσαι τῆς ἐνταῦθα κολυμβήθρας ἀπρὶξ εἴχοντο. ἀλλὰ τοσαύτην αὐταῖς ἀνάγκην τε καὶ κακοπάθειαν προσετρίψατο ἡ βασίλισσα ὥστε αὐταῖς ἀπαλλαξειούσαις τῶν ἐνθένδε κακῶν τὸν γάμον αὐτῶν ἀνταλλάξασθαι ἐν σπουδῇ γέγονεν. οὕτως αὐτῇ ἄχραντος οὐδεὶς ἢ ἄσυλος μεμένηκε χῶρος. αὗται μὲν οὖν ἀνδράσι πτωχοῖς τε καὶ ἀπερριμμένοις πολλῷ ἀπὸ τῆς σφετέρας ἀξίας ἀκούσιαι ξυνῳκίσθησαν, καίπερ εὐπατριδῶν σφίσι παρόντων μνηστήρων. ἡ δὲ μήτηρ αὐταῖς χήρα καὶ αὐτὴ γεγο- A 76 νυῖα οὔτε ἀνοιμῶξαι οὔτε ἀποκλαῦσαι τολμῶσα τὸ πάθος παρῆν

6. Addidi *Μετανοίας*: de quo v. annotationem Alem. 8. *ταύτῃ τε* Reisk. Aberat *τε*. 12. *ἀνδρῶν*] Legebatur *ἀνθρώπων*.

etiam cura versata est Theodora, ut prostituentes corpora mulierculas puniret; nam scorta ferme quingenta, quae se ad triobolarem quaestum, vitamque medio in foro vulgarent, in adversam Bospori partem, facto grege amandavit, retrusitque in monasterium, meliorem vitae rationem inire coactas. Ex his pleraeque noctu e sublimi praecipites egerunt sese, ac sponte mori quam invite sic vivere maluerunt. Duae Byzantii adolescentulae sorores erant, non paterno solum et avito consulum splendore illustres, sed perantiqua etiam maiorum gloria primariae in senatu nobilitatis. Hac post nuptiales faces extinctis maritis viduae iacebant; quarum Theodora vitae honestatem criminata duos, quibus nuberent, ex ultima plebe homines quaerit, ac plane execrandos. Id illae veritae ad Sophianum templum convolant, in sacrum se condunt lavacrum, fontemque manibus prehensant; sed tot aerumnis, tanta rerum necessitate illas divexavit Augusta, ut sat habuerint eas eligere nuptias, quo e tantis malis emergerent. Sic illi nunquam inviolatum mansit asyli ius. Ergo quae Patriciae nobilitatis procos haberent, traduntur invitae maritis egentibus, abiectis, ab illarum dignitate longe alienis. Parens et ipsa vidua lacrimis et moerore compressis sponsalibus intererat. Denique

τῇ ἐγγύῃ. ὕστερον δὲ ἀποσειομένη ἡ Θεοδώρα τὸ μίασμα, δη- C μοσίαις αὐτὰς παρηγορῆσαι ξυμφοραῖς ἔγνω. ἄρχοντα γὰρ ἑκάτερον κατεστήσατο. καὶ ταῖς μὲν κόραις παραψυχὴ οὐδ' ὣς γέγονε, πάθη δὲ ἀνήκεστα καὶ ἀνύποιστα τοῖς ὑπηκόοις σχεδὸν ἅπασι πρὸς τῶν ἀνδρῶν τούτων ξυνηνέχθη παθεῖν, ἅπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις λελέξεται. Θεοδώρᾳ γὰρ οὔτε ἀρχῆς οὔτε πολιτείας ἀξίωσις οὔτε τι ἄλλο ἐπιμελὲς ἦν, εἰ τὸ βούλημα περανεῖται μόνον. ἐτύγχανε δὲ ὑπό του κυήσασα τῶν ἐραστῶν, ἡνίκα ἔτι ἐπὶ σκηνῆς ἦν, τοῦ δὲ κακοῦ ὀψὲ τοῦ καιροῦ αἰσθομένη πάντα μὲν ἐς τὸ ἀμβλύσκειν, ὥσπερ εἰώθει, ἐποίει, ἄωρον δὲ ἀποκτιννύναι τὸ βρέφος οὐδεμιᾷ μηχανῇ εἶχεν, ἐπεὶ οὐ πολλῷ ἀπελέλειπτο τὸ ἀνθρωποειδὲς γένος γεγονέναι. διὸ δὴ ἐπεὶ οὐδὲν προὐχώρει, τῆς πείρας ἀφεμένη τίκτειν ἠνάγκαστο. ὁρῶν δὲ αὐτὴν ὁ τοῦ D τεχθέντος πατὴρ ἀπορουμένην τε καὶ ἀσχάλλουσαν, ὅτι μήτηρ γενομένη τῷ σώματι ὁμοίως ἐργάζεσθαι οὐκέτι δυνατὴ εἴη, ἐπεὶ καὶ ἀληθῶς δὴ ὑπήσθετο ὡς διαχρήσεται τὸ παιδίον, ἀνείλετό τε καὶ Ἰωάννην ἐπονομάσας, ἐπεὶ ἄρσεν ἦν, ἐς τὴν Ἀραβίαν ἐς ἥνπερ ὥρμητο ἀπιὼν ᾤχετο. ἐπεὶ δὲ αὐτὸς μὲν τελευτᾶν ἔμελλεν, Ἰωάννης τε ἤδη μειράκιον ἦν, τὸν πάντα λόγον αὐτῷ ἀμφὶ τῇ μητρὶ ὁ πατὴρ ἔφρασε. καὶ ὃς πάντα ἐπὶ τῷ πατέρι τὰ νόμιμα ποιήσας ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθέντι, χρόνῳ τινὶ ὕστερον ἐς Βυζάντιον ἦλθε καὶ τοῖς περὶ τὴν μητέρα τὰς εἰσόδους ἀεὶ ποιουμένοις τὸ πρᾶγμα ἀγγέλλει. οἱ δὲ οὐδὲν ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπείου τρόπου αὐτὴν λογιεῖ- P 51 σθαι ὑποτοπήσαντες ἐπαγγέλλουσι τῇ μητρὶ ὅτι δὴ αὐτῆς Ἰωάν-

9. πάντα μὲν ὥσπερ ἀμβλύσκειν εἰώθει A. Recte Alem. P. πάντα μὲν οἷσπερ ἀμβλύσκειν εἰώθει Reisk. 12. τοῦ ἀνθρωποειδὲς σκῆνος Reisk. 16. ἀληθῶς Reisk. ἀληθῆ AP. 18. τε post Ἰωάννης addidit Reisk. 22. παρὰ] περὶ Med.

suum Theodora facinus detestata, adolescentulas publicis damnis solandas curavit, aucto dignitatibus utroque marito. Verum hoc illis nullum fuit solatium, cum in subditos ii, ut paulo post edisseram, non ferenda crudelitate se gesserint; neque enim Theodora magistratuum, vel reipublicae, vel alterius muneris dignitatem pensi habebat, dum animum expleret suum. Cum adhuc in scena versaretur, fuit ex amico gravida, idque sero ac tum sensit, cum omnia frustra tentabat, ut partum (sicut illi mos erat) immaturum enectumque abigeret, cui ad humanam formam non multum deerat; quare deserit artes quae nihil proficerent, parere iam coacta. Ut vero marito suboluit aegro illam animo esse, et indignari, quod interim foeta meretricio corporis quaestu prohiberetur, ille soboli vehementer a matre timens interitum, prolem, quam marem suscepit, atque Ioannem vocovit, in Arabiam quo iam cogitabat, secum abducit. Is iamiam moriturus filio tum adulto totam aperit de matre rem. Ille iustis paterno funeri persolutis, certo post tempore Byzantium venit; et famulis qui aditum ad matrem darent, rem narrat. Hi rati nihil inhumani parentem molituram, adesse Ioannem filium nunciant. Verita

νες ὁ υἱὸς ἥκοι. δείσασα δὲ γυνὴ μὴ ἐς τὸν ἄνδρα ἔκπυστος ὁ A 77
λόγος γένηται, τὸν παῖδά οἱ ἐς ὄψιν ἐκέλευεν ἥκειν. ἐπεί τε εἶδε παραγενόμενον, τῶν οἰκείων τινὶ ἐνεχείρισεν, ᾧπερ ἀεὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιστέλλειν εἰώθει. καὶ τρόπῳ μὲν ὅτῳ ὁ ταλαίπωρος ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνισται οὐκ ἔχω εἰπεῖν, οὐδεὶς δὲ αὐτὸν ἄχρι δεῦρο ἰδεῖν οὐδὲ ἀπογενομένης τῆς βασιλίδος ἔσχεν. τότε καὶ ταῖς γυναιξὶ σχεδόν τι ἁπάσαις τὸν τρόπον διεφθάρθαι ξυνέβη. ἐξήμαρτον γὰρ ἐς τοὺς ἄνδρας ἐξουσίᾳ τῇ πάσῃ, οὐ φέροντος αὐταῖς κίνδυνόν τινα ἢ βλάβην τοῦ ἔργου, ἐπεὶ καὶ ὅσαι μοιχείας ἁλοῖεν, αὗται V 314
μὲν κακῶν ἀπαθεῖς ἔμενον, παρὰ δὲ τὴν βασιλίδα αὐτίκα ἰοῦσαι, ἀντίστροφοί τε γενόμεναι καὶ δίκην οὐ γεγονότων ἐγκλημάτων ἀντιλαχοῦσαι τοὺς ἄνδρας ὑπῆγον. περιῆν τε αὐτοῖς ἀνεξελέγκτοις B
οὖσι τὴν μὲν προῖκα ἐν διπλασίῳ ἀποτιννύναι, μεμαστιγωμένοις δὲ ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον ἐς τὸ δεσμωτήριον ἀπαχθῆναι, καὶ αὖ πάλιν τὰς μοιχευτρίας ἐπιδεῖν, κεκομψευμένας τε καὶ πρὸς τῶν μοιχῶν ἀδεέστερον λαγνευομένας. τῶν δὲ μοιχῶν πολλοὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἔργου καὶ τιμῆς ἔτυχον. διόπερ οἱ πλεῖστοι τὸ λοιπὸν πάσχοντες πρὸς τῶν γυναικῶν ἀνόσια ἔργα ἀσμενέστατα ἀμαστίγωτοι σιωπῇ ἔμενον, τὴν παρρησίαν αὐταῖς τῷ μὴ πεφωρᾶσθαι δοκεῖν ἐνδιδόντες. αὕτη ἅπαντα πρυτανεύειν αὐτογνωμονοῦσα τὰ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἠξίου. τάς τε γὰρ ἀρχὰς καὶ ἱερωσύνας ἐχειροτόνει, ἐκεῖνο μόνον διερευνωμένη καὶ φυλασσομένη ἐνδελεχέστατα, μὴ καλὸς C
κἀγαθός τις ὁ τὸ ἀξίωμα μετιὼν εἴη, καὶ οὐχ οἷός τέ οἱ ἐσόμενος ἐς τὰ ἐπαγγελλόμενα ὑπουργήσειν. καὶ τοὺς γάμους ἅπαντας τῇ

4. ἐπιστέλλειν Alem. ἐπέχειν AP. 9. αὐταὶ μὲν Reisk. αὗται AP, omisso μέν. 20. αὕτη] ταύτη Reisk., nisi aliquid exciderit. 23. κἀγαθός Reisk. ἢ ἀγαθός AP. 24. ἅπαντας αὐτὴ ὀθνείᾳ τινὶ ἐξουσίᾳ Reisk. ἅπαντας τῇ οἰκείᾳ ἐξουσίᾳ εἰ Alem.

foemina ne id fama coniux acciperet, in conspectum ingredi filium iubet, et coram exceptum ex domesticis cuidam talium scilicet negotiorum praefecto, in manus tradit. Verum quo miser ille casu sit interceptus, compertum non est: certe nemo extincta iam Augusta. illum denique vidit. Hac tempestate omnium fere mulierum mores corrupti; quae per summam licentiam impune peccabant in maritos, et in crimen adulterii vocatae dimittebantur inultae; adita statim imperatrice, ac reddito iterum de eadem causa plane contrario iudicio, criminum immunes pronunciabantur; maritis qui probationes non implessent, in crimen adductis, duplique poena dotem solventibus, multis vapulantibus, in carcere squalentibus ac vinculis, et rursum inspectantibus calamistratas adulteras libere a corruptoribus constuprari, qui etiam dignitates mercedem sceleris consequerentur. Quamobrem plerique ne flagriones fierent, impiam coniugum libidinem ultro dissimularunt, quin etiam illis, ne quando manifesto deprehenderentur, omnem fecerunt opportunitatem. Rempublicam pro arbitratu moderari sic Theodora contendit, ut ipsa magistratus et sacerdotes crearet; id etiam atque etiam satagens, ne vir quisquam pro-

A 78 θεία ἐξουσίᾳ τινὶ διῳκεῖτο, τότε γαμεῖν πρῶτον οὐδεμίαν ἄνθρω-
ποι ἐγγύην ἑκουσίαν πεποίηνται. γυνὴ ἑκάστῳ ἐξαπιναίως ἐγίνετο,
οὐχ ὅτι δὴ αὐτὸν ἤρεσκεν, ὅπερ κἂν τοῖς βαρβάροις εἰώθει, ἀλλ᾽
ὅτι βουλομένῃ τῇ Θεοδώρᾳ εἴη. ὅπερ αὖ καὶ ταῖς γαμουμέναις
ἀνάπαλιν ξυνέβαινε πάσχειν, ἀνδράσι ξυνιέναι οὐδαμῇ ἐθελούσαι
ἠναγκάζοντο. πολλάκις δὲ καὶ τὴν νύμφην ἐκ τῆς παστάδος ἀπο-
βιβάσασα λόγῳ οὐδενὶ ἀνυμέναιον τὸν νυμφίον ἀφῆκε, τοῦτο μό-
D νον ξὺν ἀκροχολίᾳ εἰποῦσα, ὅτι δὴ αὐτὴν ἀπαρέσκει. ὅπερ ἄλ-
λους τε πολλοὺς ἔδρασε καὶ Λεόντιον, ὅσπερ ῥαιφερενδάριος ἦν
τὴν τιμήν, καὶ Σατορνῖνον, Ἑρμογένους τοῦ μαγίστρου ἀπογεγο-
νότος ἐπὶ μνηστῇ. τούτῳ γὰρ τῷ Σατορνίνῳ ἦν τις ἀνεψιαδῆ
παρθένος μνηστή, ἐλευθέριος καὶ κοσμία, ἥνπερ οἱ Κύριλλος ὁ
πατὴρ κατηγγύησεν Ἑρμογένους τοῦ βίου ἤδη ἀπολυθέντος. πε-
πηγυίας τε αὐτοῖς τῆς παστάδος τὸν νυμφίον καθεῖρξεν, ὃς ἐς
τὴν ἑτέραν παστάδα ἤχθη, ἔγημέ τε κωκύων καὶ οἰμώζων ὅσον
τὴν Χρυσομαλλοῦς παῖδα. Χρυσομαλλὼ δὲ αὕτη πάλαι μὲν
ὀρχηστρὶς ἐγεγόνει καὶ αὖθις ἑταίρα, τότε δὲ ξὺν ἑτέρᾳ Χρυσο-
P 52 μαλλοῖ καὶ Ἰνδαροῖ ἐν παλατίῳ δίαιταν εἶχεν. ἀντὶ γὰρ τοῦ φαλ-
λοῦ καὶ τῆς ἐν θεάτρῳ διατριβῆς τῇδε διῳκοῦντο τὰ πράγματα.
ξυγκαταδαρθὼν δὲ ὁ Σατορνῖνος τῇ νύμφῃ καὶ διαπεπαρθενευμέ-
νην εὑρὼν ἔς τινα τῶν ἐπιτηδείων ἐξήνεγκεν ὅτι δὴ οὐκ ἄτρητον
γήμαι. ὅπερ ἐπεὶ ἐς Θεοδώραν ἦλθε, τοὺς ὑπηρέτας ἐκέλευεν,

1. τότε πρὸ τοῦ γαμεῖν οὐδεμίαν Alem. 3. αὐτὸν Alem. P. ἐς αὐτὸν A. 10. τὸν Ἑρμογένους AP. τὸν delet Alem. *ibid.* ἀπογεγονότος Alem. γεγονότος AP. 15. ὅσον] μέγιστον addit Reisk. 17. ἑταίρα Alem. ἑτέρα AP. *ibid.* ἑτέρᾳ Reisk. ἑταίρᾳ AP. 19 τῇδε Alem. P. τῇ A. τῇ Θεοδώρᾳ Reisk. 20. ξυγκαταδραθὼν AP. 22. γήμαι] γήμοι AP.

bus ac integer dignitates obtineret, qui parere sibi nollet. Connubiale ius totum penes se esse voluit; nullus ante nuptias sponsus voluntarius; subito cuique coniux haec erat, non quae (ut vel barbaris usu venit) cuique placeret, sed quae Theodorae. Haec et puellis erat subeunda fortuna, ut in matrimonium invitae viros acciperent. Saepe per vim sponsa e thalamo abstracta, matrimonio sponsum exturbavit; se lubente id fieri irate negans. Hac iniuria et alios complures affecit et Leontium referendarium, et Saturninum, extincto statim a sponsalibus Hermogene officiorum magistro. Nam erat Saturnino abneptis virgo nubilis, libera, honestaque, quam defuncto Hermogene Cyrillus ei pater desponderat. Ergo post adornatum illis thalamum sponsum Theodora coniicit in vincula, qui demum cadentibus ad querelas lacrimis trahitur in nuptias filiae Chrysomallae, quae primum saltatrix, deinde prostibula fuit. Nam erat hoc tempore Theodorae familiaris in Regia consuetudo cum Chrysomalla et Indara, quae pro veretro ac theatrali exercitio ibi rempublicam tractarent. Caeterum Saturninus sponsae ut concubuit atque corruptam invenit, illud apud amicum extulit, puellam duxisse se haud imperviam. Quod ut accepit Theodora, servitiis imperat ut subla-

ἅτε ἀποσεμνυνόμενον καὶ ὀρκωθέντα οὐδὲν αὐτῷ προσῆκον, με-
τέωρον αἴρειν, οἷα τὰ ἐς γραμματιστοῦ φοιτῶντα παιδία, ξαι-
νουσά τε κατὰ τῶν νώτων πολλὰς ἀπεῖπεν αὐτῷ μὴ φλυάρῳ εἶναι.
οἷα μέντοι καὶ Ἰωάννην τὸν Καππαδόκην εἰργάσατο ἐν τοῖς ἔμ- A 79
προσθεν λόγοις ἐρρήθη, ἅπερ αὐτῇ διαπέπρακται τῷ ἀνθρώπῳ B
χαλεπαινούσῃ, οὐχ ὑπὲρ ὧν ἐς τὴν πολιτείαν ἡμάρτανε (τεκμήριον
δέ· τῶν γὰρ ὕστερον δεινότερα ἐς τοὺς ὑπηκόους ἐργασαμένων οὐ-
δένα τοῦτο πεποίηται), ἀλλ' ὅτι τά τε ἄλλα τῇ γυναικὶ καταντι-
κρὺ ἐτόλμα ἰέναι καὶ αὐτὴν ἐς τὸν βασιλέα διέβαλλεν, ὥστε αὐ-
τῇ καὶ τὸν ἄνδρα ἐκπεπολεμῶσθαι παρ' ὀλίγον ἐλθεῖν. τῶν γὰρ
αἰτιῶν, ὅπερ ὑπεῖπον, ἐνταῦθά μοι μάλιστα τὰς ἀληθεστάτας
ἀναγκαῖον εἰπεῖν. ἡνίκα τε αὐτὸν ἐπ' Αἰγύπτου καθεῖρξε πεπον-
θότα ὅσα μοι ἀμφ' αὐτῷ προδεδήλωται, οὐδ' ὥς τινα ἔλαβε
τῆς τοῦ ἀνθρώπου κολάσεως κόρον, ἀλλὰ ψευδομάρτυρας ἐπ' C
ἐκείνῳ διερευνωμένη οὐδέποτε ἀνίει. τέτρασι δὲ ἐνιαυτοῖς ὕστε-
ρον Πρασίνους εὑρέσθαι δύο τῶν ἐν Κυζίκῳ στασιωτῶν ἴσχυσεν,
οἵπερ τῶν τῷ ἐπισκόπῳ ἐπαναστάντων ἐλέγοντο εἶναι. καὶ αὐ-
τοὺς θωπείαις τε καὶ λόγοις καὶ ἀπειλαῖς κατορρωδήσας καὶ ταῖς
ἐλπίσιν ἐπαρθεὶς τὸ μίασμα τοῦ φόνου ἐς τὸν Ἰωάννην ἀνήνεγκεν.
ὁ δὲ δὴ ἕτερος τῆς ἀληθείας ἀπεναντίας ἐλθεῖν οὐδαμῇ ἔγνω, καί-
περ οὕτως ἐκ τῆς βασάνου καταταθεὶς, ὥστε ὅτι δὴ καὶ τεθνήξε-
ται αὐτίκα μάλα ἐπίδοξος ἦν. διὸ δὴ τὸν μὲν Ἰωάννην τούτῳ D
δὴ τῷ παραπετάσματι διαχρήσασθαι οὐδεμιᾷ μηχανῇ ἔσχε, τοῖν V 315

1. *ὀρκωθέντα*] ? Maltretus. *οὐδὲν* AP. 3. *ἀπεῖπεν*] *ἐπεῖπεν* Alem. *ibid.* *τῇ* Reisk. *τῇ τε* Alem. P. *τά τε* A. 8. *οὐδένα* 15. *ἀνίει*] *ἀνίῃ* AP. 18. Lacunam post *ἀπειλαῖς* indicavit Alem.

tum (ceu pueros in ludo litterario) Saturninum temerarium iactatorem et periurum caederent. Multisque dorso plagis vapulantem ipsa monebat ut linguam garrulam cohiberet. Quo supplicio Ioannem Cappadocem affecerit, libris aliis diximus, haud vindicans ab eo in rempublicam commissa, quae sane gravius alii deinde patrarint impune, sed privatas iniurias persequens. Nam minime veritus est Ioannes Augustae refragari, et delatione adversus eam uti aliquando apud Caesarem, quem prope fuit, ut in illam concitaret. Hic, ut dixi, verissimae rerum causae memorandae mihi sunt. Tum vero in Aegyptum, ut narravi, hunc male mulctatum amandavit; nec tamen vexandi hominis modum aliquando fecit, quae nunquam desisteret a falsis in eum restibus quaerendis. Nam quarto post anno ex Cyzici seditiosis duos nacta Prasinos, qui ex iis esse dicerentur, qui antistitem per vim aggressi fuissent: his praemia modo, modo formidinem ostentabat: quorum alter minis territus, et spe illectus Ioanni parricidium ascripsit, alter tantam rem mentiri noluit, etsi ita acceptus supplicio, ut eo statim periturus crederetur. Quare neque his artibus Ioanni creare potuit exitium. At tamen dextris utrumque adoles-

δὲ νεανίαιν τούτοιν χεῖρας τὰς δεξιὰς ἔτεμε, τοῦ μὲν ὅτι ψευδομαρτυρεῖν οὐδαμῇ ἤθελε, τοῦ δὲ ὅπως μὴ ἐπιφανὴς ἡ ἐπιβουλὴ ἐς τὸ πᾶν γένηται. τούτων δὲ οὕτως ἐν τῷ δημοσίῳ πρασσομένων τῆς ἀγορᾶς, ἐποιεῖτο τῶν πρασσομένων μηδένα τὸ παράπαν ξυνεῖναι.

P 53 ιη΄. Ὅτι δὲ οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλὰ δαίμων τις, ὥσπερ εἴρη-
A 80 ται, ἀνθρωπόμορφος ἦν, τεκμηριώσαιτο ἄν τις τῷ μεγέθει σταθμώμενος ὧν εἰς τοὺς ἀνθρώπους κακῶν ἔδρασεν. ἐν γὰρ τῷ ὑπερβάλλοντι τῶν πεπραγμένων καὶ ἡ τοῦ δεδρακότος δύναμις εὔδηλος γίνεται. τὸ μὲν οὖν μέτρον ἐς τὸ ἀκριβὲς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀνῃρημένων εἰπεῖν οὐκ ἄν ποτέ μοι δοκεῖ τῶν πάντων τινὶ ἢ τῷ θεῷ δυνατὰ εἶναι. θᾶσσον γάρ τις, οἶμαι, τὴν πᾶσαν ψάμμον
B ἐξαριθμήσειεν ἢ ὅσους βασιλεὺς οὗτος ἀνήρηκε. τὴν δὲ χώραν ἐπιπλεῖστον διαριθμούμενος, ἥνπερ ἔρημον τῶν ἐνοικούντων ξυμπέπτωκεν εἶναι, μυριάδας μυριάδων μυρίας φημὶ ἀπολωλεκέναι. Λιβύην μὲν γὰρ ἐς τοσοῦτον διήκουσαν μέτρον οὕτω ἀπολώλεκεν ὥστε ὁδὸν ἰόντι πολλὴν ἀνδρὶ ἐντυχεῖν χαλεπόν τε καὶ λόγου ἄξιον εἶναι. καίτοι Βανδίλων μὲν τῶν ὅπλα ἀναιρομένων ἐνταῦθα μυριάδες ὀκτὼ ἐτύγχανον οὖσαι, γυναίων δὲ καὶ παιδαρίων καὶ θεραπόντων αὐτῶν τίς ἂν εἰκάσειε μέτρον; Λιβύων δὲ τῶν ἐν ταῖς
C πόλεσιν ᾠκημένων τὰ πρότερα καὶ γῆν γεωργούντων ἐργασίαν τε τὴν κατὰ θάλασσαν ἐργαζομένων, ὅπερ μοι αὐτόπτῃ ἐπιπλεῖστον

4. ἐποιεῖτο] σπουδὴν ἐποιεῖτο Alem. 6. δὲ Suidas s. v. τεκμήριον. δὴ AP. 9. εὔδηλος Suidas. ἔνδηλος AP. 11. εἰπεῖν addidit Alem. *ibid.* δοκεῖ] δοκῇ AP. *ibid.* ἢ] εἰ μὴ Reisk. 12. εἶναι Alem. P. εἴη A. 15. ἀπολωλέναι Suidas s. v. θᾶσσον. 16. ἀπολώλεκεν Reisk. ἀπόλωλεν AP. 18 ἀναιρομένων Alem. ἀργυριουμένων AP. 20. τίς ἂν Reisk. τίσιν A. τίς Alem. P.

centem truncavit; hunc. quod sceleratum dicere testimonium renuerit; illum, ne prorsus paterent insidiae: scilicet clam esse alios curabat quae publice gererentur in foro.

18. Quod vero non homo, sed sub humana specie furia visus sit Iustinianus, documento esse possunt ingentia quibus affecit homines mala, quippe cum ex atrocitate facinorum auctoris virium immanitas palam fiat. Sane profligatarum a Iustiniano gentium absolutam rationem ac numerum nemo omnium secundum deum habeat, sed arenam citius ad calculum reducat. Ego certe universas animo regiones complectens, quas habitatoribus ille desolatum ivit, dico ab stirpe periisse hominum ducenties decies centena millia. Nam quae longe lateque patet, Africam sic devastavit, ut difficile sit, immo dictu mirabile post multorum ibi dierum viam obvium habere quemquam. Ex Vandalis enim, qui arma tractarent, ad centum sexaginta millia hic degebant; puerorum vero, mulierum ac servitiorum quis numerum dicat? quis Africanorum veterum indigenarum, qui urbes, qui agros colerent, qui mari-

γεγονέναι τετύχηκε, πῶς ἄν τις τὸ πλῆθος διαριθμεῖσθαι τῶν πάντων ἀνθρώπων ἱκανὸς εἴη; τούτων δὲ πολλῷ ἔτι πλείους Μαυρούσιοι ἦσαν ἐνταῦθα, οἷς δὴ ἅπασι ξύν τε γυναιξὶ καὶ γόνῳ διεφθάρθαι ξυνέβη. πολλοὺς δὲ αὖ καὶ Ῥωμαίων στρατιωτῶν καὶ τῶν αὐτοῖς ἐκ Βυζαντίου ἐπισπομένων ἡ γῆ ἔκρυψεν. ὥστε εἴ τις μυριάδας ἀνθρώπων ἔν τε Λιβύῃ πεντακοσίας ἰσχυρίζεται ἀπολωλέναι, οὐκ ἄν ποτε τῷ πράγματι, οἶμαι, διαρκῶς εἴποι. D
αἴτιον δὲ ὅτι Βανδίλων εὐθὺς ἡσσημένων οὐχ ὅπως κρατύνοιτο τὴν τῆς χώρας ἐπικράτησιν ἐπιμελές οἱ ἐγίνετο, οὐδ' ὅπως οἱ ἡ τῶν ἀγαθῶν φυλακὴ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ εὐνοίᾳ τῶν κατηκόων εἴη προὐνόησεν, ἀλλὰ Βελισάριον αὐτίκα μελλήσει οὐδεμιᾷ μετεπέμπετο, A 81
τυραννίδα οἱ οὐδαμόθεν προσήκουσαν ἐπεγκαλέσας, ὅπως τὸ ἐνθένδε διοικούμενος κατ' ἐξουσίαν Λιβύην καταπιὼν ὅλην ληΐζηται. τιμητὰς ἀμέλει τῆς γῆς ἔπεμπε καὶ φόρους ἐπετίθει πικροτάτους τινὰς οὐ πρότερον ὄντας. καὶ τῶν χωρίων προσεποιεῖτο, εἴ τι ἄριστον ἦν, καὶ Ἀρειανοὺς τῶν ἐν σφίσιν αὐτοῖς μυστηρίων εἶργε. κἂν ταῖς στρατιωτικαῖς δυνάμεσιν ὑπερήμερος ἦν, καὶ P 54
ἄλλως τοῖς στρατιώταις ἐγεγόνει βαρύς. ἐξ ὧν αἱ στάσεις φυόμεναι τετελευτήκασιν εἰς ὄλεθρον μέγαν. οὐ γὰρ μένειν ἐν τοῖς καθεστῶσί ποτε ἴσχυεν, ἀλλὰ ξυγχεῖν τε καὶ ἀναθολοῦν ἐπεφύκει πάντα. Ἰταλία δὲ οὐχ ἧσσον ἢ τριπλασία Λιβύης οὖσα ἔρημος ἀνθρώπων πολλῷ μᾶλλον ἢ ἔτι ἐκείνη πανταχόθι γεγένηται. ὥστε δὴ μέτρου τῶν κἀνταῦθα ἀνῃρημένων ἡ δήλωσις ἔσται *** γὰρ

4. αὖ Reisk. αὐτῇ A. αὐτοῦ Alem. P. 10. εὐνοίᾳ] τῆς εὐνοίας Alem. 17. ὑπερήμερος Alem. ὑπερήμενος AP. 22. ὥστε] ὅθεν? 23. Post ἔσται indicavi lacunam. *ibid.* ἡ δήλωσις. ἔσται γὰρ (ἥ τε γὰρ Alem.) αἰτία A. δήλωσις ἔσται, ἥ τε αἰτία P. τίς δήλωσις ἔσται; ἡ γὰρ αἰτία Reisk.

timam mercaturam facerent? quorum ego infinitam vim longo tempore praesens contemplatus sum. His omnibus longe plures erant Mauritani, qui populatim cum uxoribus ac liberis interiere. Hic etiam pars magna exercitus Romani, et qui eius signa secuti sunt, exterorum occubuit. Quare haud scio an satis conveniat numerus si quis affirmet in Africa quinquies decies centena hominum millia deleta. Id vero quod post debellatos Vandalos minus curavit Iustinianus, imperium in ea regione stabiliendum, et rem communiendam firma subiectorum benevolentia; sed Belisarium confestim, nullaque mora evocavit insimulatum tyrannidis, quae haud in hominem conveniret. Scilicet ut ipse liberius exinde omnia traheret, abactisque spoliis absumeret Africam universam. Nimirum censitores provinciae mittere, imperare nova, et gravissima vectigalium nomina, agrorum quidquid optimum occupare. Arianis suis ritibus interdicere, bellica auxilia protrahere, vexare militem, unde seditiones excitarentur ultimo discrimine deflagraturae, certo in statu consistendi impotens, ad omnia miscenda ac perturbanda natus. Italia triplo licet Africa maior, magis tamen multo quam illa mortalibus viduata; unde et huius stra-

αἰτία τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ξυμπεπτωκότων ἤδη μοι ἔμπροσθεν δεδιήγηται.
ἅπαντα γὰρ ὅσα ἐν Λιβύῃ, κἀνταῦθα αὐτῷ ἡμαρτήθη. καὶ τοὺς
B καλουμένους λογοθέτας προσεπιπέμψας ἀνεχαίτισέ τε καὶ διέφθει-
ρεν εὐθὺς ἅπαντα. κατέτεινε δὲ ἡ Γότθων ἀρχὴ πρὸ τοῦδε τοῦ
πολέμου ἐκ Γάλλων τῆς γῆς ἄχρι τῶν Δακίας ὁρίων. οὗ δὴ πό-
V 316 λις τὸ Σίρμιόν ἐστι. Γαλλίας μὲν οὖν καὶ Βενετίων γῆν τὴν πολ-
λὴν Γερμανοὶ ἔσχον, ἐπειδὴ ἀφίκετο ἐς Ἰταλίαν ὁ Ῥωμαίων στρα-
τός. Σίρμιον δὲ καὶ τὰ ἐκείνῃ πεδία Γήπαιδες κατέχουσιν, ἅπαντα
μέντοι συλλήβδην εἰπεῖν ἀνθρώπων παντελῶς ἔρημα. τοὺς μὲν
γὰρ ὁ πόλεμος, τοὺς δὲ νόσος τε καὶ λιμὸς διεχρήσαντο, ἃ δὴ
τῷ πολέμῳ ἕπεσθαι πέφυκεν. Ἰλλυριοὺς δὲ καὶ Θρᾴκην ὅλην,
εἴη δ' ἂν ἐκ κόλπου τοῦ Ἰονίου μέχρι ἐς τὰ Βυζαντίων προάστεια,
A 82 ἐν τοῖς Ἑλλάς τε καὶ Χερρονησιτῶν ἡ χώρα ἐστὶν, Οὖννοί τε καὶ
C Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄνται σχεδόν τι ἀνὰ πᾶν καταθέοντες ἔτος, ἐξ οὗ
Ἰουστινιανὸς παρέλαβε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, ἀνήκεστα ἔργα εἰργά-
σαντο τοὺς ταύτῃ ἀνθρώπους. πλέον γὰρ ἐν ἑκάστῃ ἐμβολῇ οἶμαι
ἢ κατὰ μυριάδας εἴκοσιν εἶναι τῶν τε ἀνῃρημένων καὶ ἠνδραπο-
δισμένων ἐνταῦθα Ῥωμαίων, ὥστε τὴν Σκυθῶν ἐρημίαν ἀμέλει
ταύτης πανταχόσε τῆς γῆς ξυμβαίνειν.

Τὰ μὲν οὖν ἐν Λιβύῃ τε καὶ Εὐρώπῃ κατὰ τὸν πόλεμον ξυνενεχθέντα τοιαῦτά ἐστι. Σαρακηνοὶ δὲ τοὺς ἑῴους Ῥωμαίους ἐκ τῆς Αἰγύπτου μέχρι τῶν Περσίδος ὁρίων πάντας τοῦτον τὸν

2. ἅπαντά τε AP. τε delevit Reisk 3. προσεπιπέμψας Alem. P. παρασεπιπέμψας A: unde Reisk. ἢ μᾶλλον σπαρακτὰς ἐπιπέμψας. 13. Χερρονησιτῶν Alem. Legebatur Χερρόνησος τῶν. 16. ἐμβολῇ Alem. ἐκβολῇ AP. ἐσβολῇ Pm. 18. ὥστε addidit Reisk.

gis numerum sumere licet; nam de origine Italici belli iam supra disserui. Quae in Africa, haec et in Italia peccavit; huc etiam censitoribus, quos logothetas dicunt, destinatis, omnia statim excussit corrupitque. Ante bellum Italicum Gotthorum imperium ex Gallorum agro ad usque Daciae fines, ubi civitas Sirmium est, protendebatur. Caeterum cum Romanorum copiae erant in Italia, Gallicani et Venetici agri magnam partem Germani occupabant; Sirmium vero vicinamque regionem Gepaedes habebant. Totus hic terrarum tractus prorsus est mortalibus destitutus, partim bello deletis, partim lue morbisve, quae consequi bella solent. Illyricum, Thraciamque totam, Graeciam, Chersonesum, et omnes quae a faucibus Ionii maris ad Byzantiorum usque suburbana interiectae regiones populique sunt, ex quo tempore rerum potitus est Iustinianus, Hunni, Sclabeni, Antae pene quotannis incursionibus crudelissime depopulati sunt. Crederem Romanorum supra ducentena millia singulis irruptionibus, qua fusa, qua in servitutem abacta; ut in his provinciis pene Scythicas solitudines videre sit.

Haec quidem in Africa et Europa hoc bello acciderunt. Porro autem Saraceni in Oriente ad Aegyptiorum ad Persarum usque fines hoc toto tempore in Romanorum urbes transgressi, adeo pertinaciter populos afflixerunt,

χρόνον διηνεκῶς καταθέοντες οὕτω δὴ ἐνδελεχέστατα κατειργά-
σαντο, ὥστε ὀλιγανθρωπότατα ξύμπαντα ἐγεγόνει τὰ ἐκείνῃ χω-
ρία, καὶ οὐ μήποτε ἀνθρώπῳ, οἶμαι, δυνατὰ ἔσται τὸ μέτρον τῶν D
οὕτως ἀπολωλότων διερευνωμένῳ εὑρέσθαι. Πέρσαι τε καὶ Χοσ-
ρόης τρὶς μὲν ἐμβάλλοντες ἐς τὴν ἄλλην Ῥωμαίων ἀρχὴν τάς τε
πόλεις καθεῖλον καὶ τοὺς ἀνθρώπους οὓς ἂν λάβοιεν ἔν τε πόλεσι
ταῖς ἁλισκομέναις καὶ χώρᾳ ἑκάστῃ τοὺς μὲν κτείνοντες, τοὺς δὲ
ξὺν αὑτοῖς ἐπαγόμενοι, ἔρημον τὴν γῆν κατεστήσαντο τῶν ἐνοι-
κούντων, ᾗπερ αὐτοὺς ἐπισκῆψαι ξυνέπεσεν. ἐξ οὗ δὲ καὶ εἰς
γῆν τὴν Κολχίδα εἰσήλασαν, αὐτοῖς τε καὶ Λαζοῖς καὶ Ῥωμαίοις
διαφθείρεσθαι μέχρι δεῦρο ξυμβαίνει. οὐ μέντοι οὐδὲ Πέρσαις
ἢ Σαρακηνοῖς ἢ Οὔννοις ἢ τῷ Σκλαβηνῶν γένει ἢ τῶν ἄλλων βαρ-
βάρων τισὶν ἀκραιφνέσιν ἐκ Ῥωμαίων τῆς γῆς ξυνηνέχθη ἀπαλ-
λαγῆναι. ἔν τε γὰρ ταῖς ἐφόδοις καὶ πολλῷ ἔτι μᾶλλον ἔν τε πο-
λιορκίαις καὶ ξυμβολαῖς ἐναντιώμασι πολλοῖς προσεπταικότες οὐ-
δέν τι ἧσσον ξυνδιεφθάρησαν. οὐ γὰρ Ῥωμαῖοι μόνον, ἀλλὰ P 55
καὶ βάρβαροι σχεδόν τι πάντες τῆς Ἰουστινιανοῦ μιαιφονίας A 83
ἀπώναντο. ἦν μὲν γάρ τοι καὶ Χοσρόης αὐτός τε πονηρὸς τὸ
ἦθος καί, ὥς μοι ἐν λόγοις εἴρηται τοῖς καθήκουσι, τὰς μὲν αἰτίας
αὐτῷ τοῦ πολέμου ὅδε παρείχετο πάσας. οὐ γὰρ ἠξίου τοῖς και-
ροῖς ἐναρμόζειν τὰς πράξεις, ἀλλ' ἀπὸ καιροῦ πάντα εἰργάζετο,
ἐν μὲν εἰρήνῃ καὶ σπονδαῖς ἐξαρτώμενος ἀεὶ νῷ δολερῷ ἐπὶ τοὺς
πέλας πολέμου αἰτίας, ἐν δὲ τῷ πολέμῳ ἀναπεπτωκώς τε οὐδενὶ
λόγῳ καὶ τὴν τῶν ἔργων παρασκευὴν ὀκνηρῶς ἄγαν διὰ φιλοχρη-

17. τῆς — μιαιφονίας Reisk. τῇ — μιαιφονίᾳ AP. 18. γάρ τοι Reisk. γάρ τε AP. 20. αὐτῷ Alem. P. αὐτῶν A. 22. ἐξαρτώμενος Suidas s. ἐξαρτήσας. ἐξαρτύμενος A. ἐξαρτυόμενος P.

ut nulla sit hominum ibi frequentia; et caesorum multitudinem assequi numerando non possis. Persae atque Chosroes tertio in reliquum Romanum agrum signa intulerunt. Qua vero illi cumque pervasere excisis urbibus, atque in his extinctis ubique populis, abactis undecumque captivis regiones habitatoribus desolaverunt: ex quo vero in Colchida incursionem fecere vicissim ipsi, Romani, Lazique, alii alias etiamnum clades accipiunt. Neque vero Persae, vel Saraceni, vel Hunni, vel Sclabeni, aliive barbari ex agro Romano integros exercitus domum reduxere. Nam in impressionibus factis, multoque magis in obsidionibus praeliisque sinistro saepe marte atque cruento et ipsis pugnatum est; ut non Romani modo, sed barbari quoque sanguinarium Iustiniani furorem experti sint. Fuit et Chosroes, ut opportuno loco dixi, vir malo pravoque ingenio; bellorum tamen incendia Iustinianus perpetuo excitavit. Nam in rebus agendis nunquam tempori consulere libuit, omnia intempestive actitata. Pace, induciisque manentibus; semper in finitimos bellorum offensiones mente mala captare; indicto bello inconsulte recidere, seros pro-

ματίαν ποιούμενος, ἀντί τε σπουδῆς τῆς περὶ ταῦτα περισκοπῶν μὲν τὰ μετέωρα, περίεργος δὲ ἀμφὶ τῇ τοῦ θεοῦ φύσει γινόμενος,
B καὶ οὔτε τὸν πόλεμον μεθιεὶς, τῷ μιαιφόνος τις καὶ τυραννικὸς εἶναι, οὔτε περιεῖναι τῶν πολεμίων οἷός τε ὤν, τῷ μὴ τὰ δέοντα ὑπὸ σμικρολογίας περιεργάζεσθαι. ταύτῃ τε αὐτοῦ βασιλεύοντος ἡ γῆ ξύμπασα ἔμπλεως αἵματος ἀνθρωπείου ἔκ τε Ῥωμαίων καὶ βαρβάρων σχεδόν τι πάντων διαρκῶς γέγονε. ταῦτα μέντοι κατὰ τὸν πόλεμον πανταχόθι τῆς Ῥωμαίων ξυλλήβδην εἰπεῖν ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον ξυνηνέχθη γενέσθαι. τὰ δὲ κατὰ στάσιν ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ πόλει ἑκάστῃ ξυνενεχθέντα διαριθμούμενος οὐκ ἐλάσσω ἀνθρώπων φόνον ταύτῃ ξυμβῆναι ἢ κατὰ τὸν πόλεμον οἴομαι. τοῦ γὰρ δικαίου καὶ τῆς ὁμοίας ἐπιστροφῆς τοῖς ἁμαρτανομένοις ὡς ἥκιστα ὄντων, ἀλλὰ κατεσπουδασμένου τῷ βασιλεῖ θατέρου τοῖν μεροῖν μάλιστα ἡσυχίαν οὐδὲ θάτεροι ἦγον, ἀλλ' οἱ μὲν τῷ ἐλασσοῦσθαι, οἱ δὲ τῷ θαρσεῖν ἐς ἀπόγνωσίν τε καὶ
C ἀπόνοιαν ἀεὶ ἔβλεπον, καὶ πῇ μὲν ἀθρόοι ἐπ' ἀλλήλους ἰόντες, πῇ δὲ κατ' ὀλίγους μαχόμενοι, ἢ καὶ κατ' ἄνδρα ἕνα τὰς ἐνέδρας, ἂν οὕτω τύχοι, ποιούμενοι ἐς δύο καὶ τριάκοντα ἐνιαυτοὺς οὐδένα
A 84 ἀνιέντες καιρὸν αὐτοί τε εἰργάζοντο ἀλλήλους ἀνήκεστα ἔργα καὶ πρὸς τῆς τῷ δήμῳ ἐφεστώσης ἀρχῆς ὡς τὰ πολλὰ διεφθείροντο.
V 317 ἡ μέντοι τίσις τῶν ἁμαρτανομένων ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον ἐς τοὺς Πρασίνους ἐγίνετο. ἔτι μὴν καὶ ἡ ἐς τοὺς Σαμαρείτας καὶ τοὺς καλουμένους αἱρετικοὺς κόλασις φόνου ἐνέπλησε τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. ταῦτα δέ μοι ὅσον ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι ἀπομνημο-

4. πόλεμον Reisk. πολέμιον AP. 5. αὐτοῦ Reisk. Legebatur τοῦ. 22. μὴν] μὲν AP. 23 φόνου Alem. P. φόνον A. φόνων Reisk. 24. ἀπομνημονεύεσθαι AP. Correxit Alem.

pter avaritiam apparatus facere; pro quo studio animum ad sublimia traducere, dei naturam curiosius perscrutari, interim neque ab armis discedere ob crudelitatem ac tyrannidem, neque hostem debellare, a comparandis necessariis sordide abstinendo. Ita imperante Iustiniano Romanorum, atque omnium fere barbarorum cruore universus terrarum orbis abunde redundavit. Militiae quidem haec per totam fere Romanorum imperii ditionem hac tempestate contigerunt; domi vero non minores quam belli strages, si ab excitatis partibus Byzantii atque in urbibus aliis patratas enumeremus. Quippe cum in sontes non aequa esset animadversio, quod alterius partis populares magis Caesari studerent, neutri quiescerent; sed hi principis favore destituti, illi freti, per summam vel desperationem vel dementiam periclitarentur; nunc facto agmine concurrere inter sese; nunc manipulatim congredi; nunc singulari certamine dimicare; vel si ferret occasio, ex insidiis agere; duos atque triginta totos annos tempus nullum remittentes alii in alios saevire; ab urbis Praefecto persaepe capite puniti; licet plerumque ob maleficia in prasinos esset animadversio; nec minus ab Samaritis et haereticis petitis poenis sanguine complebatur Romanum imperium. Haec quae modo ad summam

γενέσθω τανῦν, ἐπεί μοι ἱκανῶς ὀλίγῳ ἔμπροσθεν δεδιήγηται. ταῦτα μὲν κατὰ τὸν ἐν σώματι γενόμενον δαίμονα τετύχηκε γενέ- D σθαι ἐς πάντας ἀνθρώπους, ὧνπερ τὰς αἰτίας αὐτὸς ἅτε βασιλεὺς καταστὰς ἔδωκε· ὅσα μέντοι κατακεκρυμμένῃ δυνάμει καὶ φύσει δαιμονίᾳ διειργάσατο ἀνθρώπους κακὰ, ἐγὼ δηλώσω. τούτῳ γὰρ Ῥωμαίων διοικουμένῳ τὰ πράγματα πολλὰ καὶ ἄλλα πάθη ξυνηνέχθη γενέσθαι, ἅπερ οἱ μὲν τῇ τοῦ πονηροῦ δαίμονος τῇδε παρουσίᾳ ἰσχυρίζοντο καὶ μηχανῇ ξυμβῆναι, οἱ δὲ αὐτοῦ τὸ θεῖον τὰ ἔργα μισῆσαν ἀποστραφέν τε ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, χώραν δαίμοσι τοῖς παλαμναίοις ἐνδεδωκέναι, ταῦτα διαπράξασθαι τῇδε. Ἔδεσσαν μὲν γὰρ Σκιρτὸς ἐπικλύσας ὁ ποταμὸς μυρίων δημιουρ- P 56 γὸς τοῖς ἐκείνῃ ἀνθρώποις συμφορῶν γέγονεν, ὥς μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις γέγραπται. Νεῖλος δὲ ἀναβὰς μὲν ᾗπερ εἰώθει, χρόνοις δὲ οὐκ ἀποβὰς τοῖς καθήκουσι, τινὰ τῶν ᾠκημένων εἰργάσατο ἔρημα, ἅπερ μοι καὶ πρότερον δεδιήγηται. Κύδνος δὲ Ταρσὸν περιβαλλόμενος σχεδόν τι πᾶσαν ἡμέρας τε αὐτὴν ἐπικλύσας πολλὰς οὐ πρότερον ἀπέστη ἢ ὡς αὐτὴν ἀνήκεστα κακὰ ἔδρασε. σεισμοὶ δὲ Ἀντιόχειάν τε καθεῖλον τὴν τῆς ἑῴας πρώτην καὶ Σελεύκειαν, ἥπερ αὐτῆς ἐκ γειτόνων οἰκεῖται, καὶ τὴν ἐν Κιλιξὶν ἐπιφανεστάτην Ἀνάζαρβον. ἐν αἷς τῶν ἀπολωλότων τὸ μέτρον τίς ἂν διαριθμεῖσθαι δυνατὸς εἴη; προσθείη δὲ ἄν τις τά B τε Ἴβωρα καὶ Ἀμάσειαν, ἣ πρώτη ἐν πόντῳ ἐτύγχανεν οὖσα, Πο- A 85 λύβοτόν τε τὴν ἐν Φρυγίᾳ καὶ ἣν Πισίδαι Φιλομηδὴν καλοῦσι,

2. ταῦτα] καὶ ταῦτα Reisk. 4. ὅσα Reisk. καὶ ὅσα AP. 5. τούτου — διοικουμένου Alem. 6. ἄλλα] ἀλλόκοτα Reisk. 11. Ἔδεσσαν] Ἔδεσαν AP. *ibid.* Σκιρτὸς Pm. Σκυρτὸς AP. 15. ἔρημα Reisk. Legebatur ἔργα. Quo vitio non animadverso Alem. δεινὰ τοὺς ᾠκημένους εἰργάσατο ἔργα 17. ἢ ὡς Reisk. Aberat ἤ.

revocavimus, et paulo ante fusius narravimus, hoc vel homine vel daemone imperatore, et auctore eodem mortalibus evenere. Quae veri mox dicturus sum, furiali quadam vi ac nobis obscura effecit. Nam illo summam Romanae rei moderante abunde mala contigerunt, quae alii Genio huius hominis comiti, eiusdemque violentiae adscriberent, pars dictitaret iratum mortalibus numen, Romanumque exosum imperium, perniciosis furiis potestatem fecisse tantorum malorum. Ad urbem Edessam Scirtus gravissimis incolarum damnis exundavit. Nilus Aegyptum de more irrigans haud stato tempore recessit, colonisque causa calamitatum fuit, quas iam narravi. Aucto Cydno, Tarsus ferme tota multos dies stagnavit; nec antea flumen subsedit, quam urbem illam malis ingentibus obruit. Prostratae terrae motibus sunt Antiochia urbs Orientis primaria, vicinaque Seleucia, et in Cilicia inclyta Anazarbus; quarum civiumque ruinam quis referat? Praeter has Ibora, Amasia Ponti urbium nobilissima, Polybotus Phrygiae, et quae a Pisidiae populis vocatur

Λύχνιδόν τε τὴν ἐν Ἠπειρώταις καὶ Κόρινθον, αἳ δὴ πολυανθρωπόταται ἐκ παλαιοῦ ἦσαν. ταύταις γὰρ ἁπαξαπάσαις ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον σεισμῷ τε καταπεσεῖν καὶ τοῖς ᾠκημένοις σχεδόν τι πᾶσι ξυνδιολωλέναι τετύχηκεν. ἐπιγενόμενος δὲ καὶ ὁ λοιμὸς, οὗ πρόσθεν ἐμνήσθην, τὴν ἡμίσειαν μάλιστα τῶν περιγινομένων ἀνθρώπων ἀπήνεγκε μοῖραν. τοσούτων μὲν ἀνθρώπων ἐγίνετο φθόρος, Ἰουστινιανοῦ πρότερον Ῥωμαίοις διοικουμένου τὴν πολιτείαν καὶ ὕστερον τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔχοντος.

C ιθʹ. Ὅπως δὲ καὶ τὰ χρήματα ἀφείλετο ἁπαξάπαντα ἐρῶν ἔρχομαι, ὄψιν ὀνείρου ὑπειπὼν πρότερον ἥνπερ κατ' ἀρχὰς τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλείας τῶν τινι ἐπιφανῶν ἰδεῖν ξυνηνέχθη. ἔφη γάρ οἱ δοκεῖν ἐν τῷ ὀνείρῳ ἑστάναι μέν που ἐν Βυζαντίῳ παρὰ τὴν τῆς θαλάσσης ἠϊόνα, ἣ δὴ Χαλκηδόνος καταντικρύ ἐστιν, ὁρᾶν δὲ τοῦτον κατὰ τὸν ἐκείνῃ πορθμὸν ἑστῶτα μέσον. καὶ πρῶτον μέντοι τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης αὐτὸν ἐκπιεῖν ὅλον, ὥστε οἴεσθαι τὸ λοιπὸν αὐτὸν ἐπὶ τῆς Ἠπείρου ἑστάναι, οὐκέτι τοῦ πορθμοῦ ταύτῃ ἐπιόντος, ἔπειτα ὕδωρ ἄλλο ῥύπου τε πολλοῦ καὶ φορυτοῦ γέμον βρύσαν ἐξ ὑπονόμων ἑκατέρωθεν ὄντων ἐνταῦθα γενέσθαι, καὶ αὐτὸ μὲν τοῦτον ἐκπιεῖν ἅμα, γυμνόν τε
D αὖθις ἐξεργάσασθαι τοῦ πορθμοῦ χῶρον. ἡ μὲν τοῦ ὀνείρου ὄψις ἐδήλου τοιαῦτα. Ἰουστινιανὸς δὲ οὗτος, ἡνίκα οἱ ὁ θεῖος Ἰουστῖνος τὴν βασιλείαν παρέλαβε, χρημάτων δημοσίων ἔμπλεων τὴν πολιτείαν εὗρεν. Ἀναστάσιος γὰρ προνοητικώτατός τε ἅμα καὶ οἰκονομητικώτατος πάντων αὐτοκρατόρων γενόμενος, δείσας ὅπερ
A 86 ἐγένετο, μή οἱ ὁ τὴν βασιλείαν ἐκδεξόμενος χρημάτων ὑποσπανίζων

5. λοιμὸς Alem. λιμὸς AP. 25. ὑποσπανίζων] Suidas s. h. v.

Philomida, Lychnidus in Epiro, et Corinthus, civitates ab antiquo frequentissimae, hac tempestate extremo pene civium suoque interitu corruerunt. Ingruens deinde pestis, de qua supra memoravi, dimidiam ferme reliquorum hominum partem depasta est. Hanc hominum genus cladem accepit Iustiniano pridem Romanis rempublicam administrante, eodemque demum imperatore.

19. Porro dicam quemadmodum omnium pecunias compilavit, memorata primum specie quadam somnii, quae viro illustri loco nato sub initium huius dominationis occurrit. Affirmabat is per quietem visum sibi fuisse ad littus esse Bospori, qua parte in Chalcedonem pertinet, vidisseque hic Iustinianum in medio extantem freto, totamque ingurgitantem maris vim, ut illa demum exhausta, neque eo amplius influente, imae terrae insisteret. Tum alios aquarum rivos turbidos illos atque caenosos utrinque ex cloacis eodem confluentes, nihilominus hunc epotasse, freti alveo iterum subsidente. Haec ille in quiete. Verum Iustinianus, cum avunculus cepit imperium, reipublicae aerarium refertissimum habuit. Nam Anastasius omnium imperatorum providendo publicae ac domesticae rei aptissimus, veritus ne (ut plane accidit) successor imperii, arcta re subiectos exagitaret; antequam fato conce-

ἴσως τοὺς κατηκόους ληΐζηται, χρυσοῦ τοὺς θησαυροὺς ἅπαν-
τας κατακόρως ἐμπλησάμενος, τὸν βίον ξυνεμετρήσατο. οὕσπερ P 57
ἅπαντας Ἰουστινιανὸς ὡς τάχιστα διεσπάσατο, πῇ μὲν θαλασσίοις
οἰκοδομίαις λόγον οὐκ ἐχούσαις, πῇ δὲ τῇ ἐς τοὺς βαρβάρους φι-
λότητι, καίτοι ᾠήθη ἄν τις αὐτοὺς βασιλεῖ ἐς ἄγαν ἀσώτῳ τε V 318
ἐσομένῳ ἐτῶν ἑκατὸν ἐπαρκέσειν. ἰσχυρίζοντο γὰρ οἱ τοῖς θησαυ-
ροῖς τε καὶ ταμείοις καὶ ἄλλοις ἅπασι τοῖς βασιλικοῖς χρήμασιν
ἐφεστῶτες, Ἀναστασίου μὲν Ῥωμαίων ἔτη πλέον ἢ ἑπτὰ καὶ εἴκο-
σιν ἄρξαντος διακόσια καὶ τρισχίλια χρυσοῦ κεντηνάρια ἐς τὴν
βασιλείαν εἰσκομισθῆναι οὐδενὶ πόνῳ, καὶ τούτων ἁπάντων οὐδ'
ὁτιοῦν ἀπολελεῖφθαι, ἀλλ' ἔτι περιόντος Ἰουστίνου πρὸς τοῦδε
τοῦ ἀνθρώπου δεδαπανῆσθαι ᾗπέρ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις
εἴρηται. ἅπερ γὰρ αὐτὸς ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ σφετερίζεσθαί τε οὐ B
δέον καὶ ἀναλοῦν ἴσχυσεν, οὐδ' ἄν τινα λόγον ἢ λογισμὸν ἢ μέ-
τρον φανῆναι μηχανή τις οὐδεμία ἐστίν. ὥσπερ γάρ τις ποταμὸς
ἀέναος ἐς ἡμέραν ἑκάστην ἐκδημιούμενος κατεληΐζετο τοὺς ὑπη-
κόους, ἐπέρρει δὲ ἅπαντα τοῖς βαρβάροις εὐθύς. πλοῦτον οὕτω
τὸν δημόσιον εὐθὺς ἐκφορήσας ἐπὶ τοὺς κατηκόους τὸ βλέμμα
ἦγε, πλείστους τε αὐτίκα τὰς οὐσίας ἀφείλετο ἁρπάζων τε καὶ βια-
ζόμενος οὐδενὶ λόγῳ, τῶν ἐγκλημάτων τε οὐδαμῇ γεγονότων ὑπά-
γων τοὺς εὐδαίμονας ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ πόλει ἑκάστῃ δοκοῦντας
εἶναι, καὶ τοῖς μὲν πολυθεΐαν, τοῖς δὲ δόξης ἐν Χριστιανοῖς οὐκ

3. πῇ — πῇ] ποῖ — ποῖ AP. 5. αὐτοὺς Reisk. αὐτῷ A. αὐτὸ Alem. P. *ibid.* ἀσώτῳ τε] καὶ μακροβίῳ vel καὶ φιλοδαπάνῳ addit Reisk. 7. ἄλλοις ἅ. τοῖς] τοῖς ἄλλοις ἅ. Alem. 10. πόνῳ Alem. νόμῳ AP. 11. Ἰουστίνου Alem. P. Ἰουστινιανοῦ A. 14. οὐδ' ἄν τινα] οὐδ' ὅντινα Reisk. 15. φανῆναι] φάναι aut φῆναι Reisk. 16. ἀέναος] ἀένναος AP. *ibid.* ἐκδημιούμενος] Verbo simplici ἐδῄου τε καὶ ἐληΐζετο utitur Suidas s. ἀένναος.

deret, thesauros affatim opplevit auro, quod statim dilapidavit Iustinianus, partim marinis minime necessariis substructionibus, partim barbaris conciliandis: quam pecuniam perpetuos centum annos vel perditus nepos imperator vincere sua libidine nequivisset. Nam praefecti thesauris, aerariisque publicis affirmarunt, annis amplius septem et viginti, quibus in imperio fuit Anastasius, reposita ter centum et viginti millia auri pondo nullo labore; quorum deinde nihil reliqui fuerit, sed Iustino etiamnum superstite, ut supra narravi, ea Iustinianum profudisse. Quantam enim pecuniam, quoad vixit, contra ius fasque rapuit, omnibusque modis traxit, vexavitque, incredibile plane memoratu est; quippe qui veluti immensa vorago omnes subiectorum fortunas perpetuo absorberet, easdemque barbaris refluo gurgite evomeret. Hac publicarum opum facta iactura, tum privatos ad praedam petivit. Multos praedivites cum Byzantii, tum alibi eorum substantiis per vim direptis, falsorum criminum reos egit, hos quidem cultus multorum deorum, illos depravatae Christianae sententiae, alios puerorum concubinatus, nonnullos sancti-

ὀρθῆς αἵρεσιν, τοῖς δὲ παιδεραστίας, ἑτέροις ἱερῶν γυναικῶν ἔρω-
C τας, ἢ ἄλλας τινὰς οὐ θεμιτὰς μίξεις, ἄλλοις στάσεως ἀφορμὴν,
A 87 ἢ μέρους Πρασίνου στοργὴν, ἢ ἐς αὐτὸν ὑβρίζειν, ἢ ὄνομα ὁτι-
οῦν ἄλλο ἐπενεγκὼν, ἢ κληρονόμος αὐτόματος τοῖς τετελευτηκόσιν
ἢ καὶ περιοῦσιν, ἂν οὕτω τύχοι, γενόμενος. αἱ γὰρ δὴ σεμνότα-
ται τῶν πράξεων αὐτῷ τοιαῦται ἦσαν. ὅπως δὲ καὶ τὴν γενομέ-
νην ἐπ᾽ αὐτὸν στάσιν, ἣν νίκα ἐκάλουν, διοικησάμενος πᾶσι κλη-
ρονόμος τοῖς ἐκ βουλῆς εὐθὺς γέγονεν ἤδη μοι ἔναγχος δεδιήγηται,
καὶ ὅπως τῆς στάσεως ὀλίγῳ πρότερον αὐτὸς ἰδίᾳ ἑκάστου τὴν οὐ-
σίαν ἀφείλετο. τοὺς δὲ βαρβάρους ἅπαντας οὐδένα ἀνιεὶς καιρὸν
χρήμασιν ἐδωρεῖτο μεγάλοις, ἑῴους τε καὶ ἑσπερίους πρός τε
ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν, ἄχρι ἐς τοὺς ἐν Βρεττανίαις ᾠκημένους
D καὶ γῆς πανταχόθι τῆς οἰκουμένης, ὧνπερ τὰ ἔθνη οὐδὲ ὅσον
ἀκοῇ πρότερον εἴχομεν, ἀλλὰ πρῶτον ἰδόντες εἶτα τοῦ γένους ὄνομα
ἔγνωμεν. αὐτοί τε γὰρ πυνθανόμενοι τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἦθος ἐπ᾽
αὐτὸν δὴ ἐκ πάσης γῆς ξυνέρρεον ἐς Βυζάντιον. καὶ ὃς οὐδε-
μιᾷ ὀκνήσει, ἀλλ᾽ ὑπερηδόμενος τῷ ἔργῳ τούτῳ, καί τι καὶ ἕρ-
μαιον εἶναι οἰόμενος τὸν μὲν Ῥωμαίων ἐξαντλεῖν πλοῦτον, βαρβά-
ροις δὲ ἀνθρώποις ἢ ῥοθίοις τισὶ θαλαττίοις προΐεσθαι, ἀεὶ καθ᾽
ἑκάστην αὐτῶν ἕκαστον ξὺν ἁδροῖς χρήμασιν ἀπεπέμπετο. ταύτῃ
τε οἱ βάρβαροι ἅπαντες κύριοι τοῦ Ῥωμαίων παντάπασι γεγένην-
ται πλούτου, ἢ τὰ χρήματα πρὸς τοῦ βασιλέως κεκομισμένοι ἢ λη-
P 58 ζόμενοι τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν, ἢ τοὺς αἰχμαλώτους ἀποδιδό-
μενοι, ἢ τὴν ἐκεχειρίαν ἀπεμπολῶντες, τήν τε τοῦ ὀνείρου ὄψιν,

3. ὑβρίζειν] ὕβριν vel ὕβρισιν Reisk. 9. ὀλίγῳ Alem. Legebatur οὐκ ὀλίγῳ. 13. τῆς οἰκουμένης τὰ ἔθνη, ἅπερ, οὐδὲ ὅσον ἀκοῇ, πρότερον εἴδομεν Reisk. 17. καί τι Reisk. καίτοι AP. 24. ἀπεμπολῶντες] ἀπεμπολοῦντες AP.

monialium stupri, quosdam scelerati coitus, alios seditionis, Prasinorum studii, laesae maiestatis; vel demortuis, aut etiam superstitibus haeredem inopinatum se scripsit. Haec nempe egregiorum eius facinorum summa fuit. Ut vero senatorum omnium facultates occuparit usus victoriatorum manu, quorum seditio eo excitata est imperatore, et paulo ante quam excitaretur, ut privatorum quorumque bona raptum iverit, supra memoravi. Nam barbarorum gentes, quae ad ortum et occasum pertinent, quaeve ad meridiem et septentriones; ipsos etiam Britannos, et alios ubique locorum degentes, nullo non tempore magnis largitionibus auxit: quos antehac ne fama quidem acceperamus; sed coram ante vidimus, quam gentis nomen audiremus. Hi, observato viri genio, ad eum ex toto terrarum orbe Byzantium confluere; ille vicissim promptus, hilarisque hanc amare rem, et in lucro deputare, ac tum opes exhaurire Romanas, et quidquid ex maritimis aedificiis reliqui esset. barbaris effundere, lautiisque onustos magnificentissimis dimittere. Ita Romanorum aerarium totum fuit barbaris destinatum, vel largitiones accipientibus,

ἧς ἄρτι ἐμνήσθην, ἐς τοῦτο τῷ ἰδόντι ἀποκεκρίσθαι τετύχηκε. καὶ ἄλλους μέντοι ἐπιτεχνήσασθαι τῆς τῶν κατηκόων λεηλασίας τρόπους ἴσχυσεν, οἵπερ ἐς ὅσον δυνατὸς ἂν εἴην αὐτίκα μάλα λελέξονται, δι' ὧν οὐκ ἀθρόως, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ τὰς πάντων οὐσίας ληΐζεσθαι διαρκῶς ἔσχε.

κ'. Πρῶτα τῷ δήμῳ ἔπαρχον ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἐφίστη, V 319 ὃς δὴ ἔμελλε τοῖς τὰ πωλητήρια ἔχουσι πόρον ἐνιαύσιον ἐνθένδε A 88 B διαλαγχάνων ἐς τὴν ἐξουσίαν αὐτοὺς ἐμβιβάζειν τοῦ τὰ ὤνια ὅπῃ βούλοιντο ἀποδίδοσθαι. καὶ περιειστήκει τοῖς τῇδε ἀνθρώποις ὠνεῖσθαι τὰ ἐπιτήδεια, τριπλασίονα μὲν καταβαλλομένοις τιμήματα, ὅτῳ δὲ ἂν διὰ ταῦτα ἐπικαλοῖεν, οὐδαμῇ ἔχουσι. μέγα τε τὸ ἀπὸ τοῦ ἔργου βλάβος ἠγείρετο. μέρος γὰρ τῆς βασιλείας τοῦδε φερομένης τοῦ πόρου πλουτεῖν ἀπ' αὐτοῦ ἡ τῷ πράγματι ἐφεστῶσα ἀρχὴ ἤθελε. τὸ δὲ ἐνθένδε οἵ τε τῆς ἀρχῆς ὑπηρέται τῆς αἰσχρᾶς ταύτης ὑπουργίας ἐπειλημμένοι καὶ οἱ τὰ πωλητήρια ἔχοντες τῆς τοῦ παρανομεῖν ἐξουσίας δραξάμενοι ἀνήκεστα ἔργα C τοὺς τότε ὠνεῖσθαι δεομένους εἰργάζοντο, οὐχ ὅσον, ὡς εἴρηται, πολλαπλάσια τὰ τιμήματα κομιζόμενοι, ἀλλὰ καὶ δολώσεις ἐν τοῖς ὠνίοις μηχανώμενοι ἀμυθήτους τινάς. ἔπειτα δὲ πολλὰ καταστησάμενος τὰ καλούμενα μονοπώλια τήν τε κατηκόων σωτηρίαν ἀπεμπολήσας τοῖς τὸ ἄγος τοῦτο ἐνεργολαβεῖν ἀξιοῦσιν, αὐτὸς μὲν τίμημα τοῦ ἔργου τούτου ἀντιφορτισάμενος ἀπηλλάσσετο, τοῖς δὲ αὐτῷ ξυμβεβληκόσι παρείχετο τὴν ἐργασίαν ᾗ βού-

4. κατὰ addidit Alem. 6. δήμω. AP. οἱ delevit Maltretus. 7. ἐνιαύσιον Reisk. ἕνου Alem. ἕνου P. ἐνοῦ A. πόρον in πόρου mutabat Maltretus. 17. οὐχ ὅσον, ὡς εἴρηται Alem. P. οὐχ ὅσον πολλαὶ εἴρηται A. οὐχ ὡς (vel ὃ) πάλαι εἴρηται Reisk.

vel agitantibus praedas, vel reddentibus captivos, vel inducias vendentibus, atque ad hoc illa, de qua modo dixi, somnii species pertinuit. Excogitavit et alia, quae (quantum queo) dicam rapinarum genera, quibus paulatim subiectorum bona decerperet.

20. Plebi dedit magistratum, cuius negotium esset, venalitiis, qui officinas haberent, annuo imposito censu, potestatem facere vendendorum quanticumque venalium. Cives uti foro cogebantur, pretio ter tanto maiore; nec illis tamen copia erat, etsi ingenti damno vexatis, in alicuius caput ea de re quaestionem habere; quod ex eo proventu pars bona rediret, cum ad imperatorem, tum ad opes huius magistratus angendas. Nec minorem emptoribus fraudem fecit detestanda satellitum magistratus industria, et venalitiorum impunita licentia, quibus esset potestas non solum licitationem facere, sed etiam omnibus modis venalia adulterare. Deinde plurima instituit monopolia; iis divendita subiectorum libertate, qui impium hoc negotium inirent: atque his imposito vectigali, rem a pactis conventis pro animi sententia administrandam permisit. Sic palam et cum aliis magistratibus atque praefectis actitabatur, qui eo licentius clientum bona vexarunt, quo magis

λοιντο διοικήσασθαι. ὅπερ ἀπαρακαλύπτως ἡμαρτάνετο κἀν ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις ἀρχαῖς. βασιλέως γὰρ ἀεὶ μοῖράν τινα οὐ πολλὴν τῶν φωρίων κομιζομένου αἵ τε ἀρχαὶ ἀπ᾿ αὐτοῦ καὶ οἱ
D πράγματι ἐφεστῶτες ἑκάστῳ ἀδεέστερον τοὺς σφίσι παραπίπτοντας ἐληίζοντο. ὥσπερ δέ οἱ οὐχ ἱκανῶν ἐς τοῦτο οὐσῶν τῶν πάλαι διατεταγμένων ἀρχῶν, ἑτέρας δύο ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ ἐπετεχνήσατο, καίτοι ἅπαντα μετῄει πρότερον τὰ ἐγκλήματα ἡ τῷ δήμῳ ἐφεστῶσα ἀρχή. ἀλλ᾿ ὅπως ἀεὶ πλείους τε οἱ συκοφάνται εἶεν
A 89 καὶ πολλῷ ἔτι θᾶσσον τῶν οὐδὲν ἐπταικότων τὰ σώματα αἰκίζοιτο, ταύτας δὴ τὰς ἀρχὰς ἐπινοεῖν ἔγνω. καὶ αὐταῖν τὴν ἑτέραν μὲν τοῖς κλέπταις δῆθεν τῷ λόγῳ ἐπέστησεν, ὄνομα ταύτῃ ἐπιθεὶς πραίτωρα δήμου· τῇ δὲ δὴ ἑτέρᾳ τούς τε παιδεραστοῦντας ἐς ἀεὶ τίννυσθαι καὶ γυναιξὶν οὐ νόμιμα μιγνυμένους ἐπήγγελλε, καὶ εἴ τῳ τὰ ἐς τὸ θεῖον οὐκ ὀρθῶς ἤσκηται, ὄνομα ταύτῃ ἐπιθεὶς κοιαισίτωρα. ὁ μὲν οὖν πραίτωρ εἴ τινα ἐν τοῖς φωρίοις λόγου πολ-
P 59 λοῦ ἄξια εὕρε, ταῦτα δὴ τῷ αὐτοκράτορι ἀποφέρειν ἠξίου, φάσκων οὐδαμῇ φαίνεσθαι τοὺς τούτων κυρίους. ταύτῃ τε χρημάτων ἀεὶ τῶν τιμιωτάτων διαλαγχάνειν ὁ βασιλεὺς εἶχεν. ὁ δὲ δὴ κοιαισίτωρ καλούμενος τοὺς παραπεπτωκότας κατεργαζόμενος, ἃ μὲν βούλοιτο ἔφερεν, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἧσσον ἐπλούτει τοῖς ἀλλοτρίοις οὐδενὶ νόμῳ. οἱ γὰρ δὴ τούτων τῶν ἀρχῶν ὑπηρέται οὔτε κατ᾿ ἀρχὰς κατηγόρους ἐπήγοντο οὔτε μάρτυρας τῶν πεπραγμένων παρείχοντο, ἀλλὰ διηνεκὲς πάντα τοῦτον τὸν χρόνον ἀκατηγόρητοί
B τε καὶ ἀνεξέλεγκτοι ὡς λαθραιότατα ἐντυχόντες ἐκτείνοντό τε καὶ ἀφῃροῦντο τὰ χρήματα. ὕστερον δὲ ὁ παλαμναῖος οὗτος ταύταις

14. οὐκ ὀρθῶς] οὐκ om. Med. 15. κοιαισίτωρα] κυαισίτωρα Alem. P. 18. διαλαγχάνειν Alem. P. διαλανθάνειν A. 21. οὔτε μαρτυρας] οὐδὲ μάρτυρας AP. 23. ἀκατηγόρητοι Alem. κατήγοροι AP.

Caesar furtorum partem quamvis exiguam acciperet. Quasi vero ad hoc ei satis non essent antiqui magistratus, (nam praefectus urbis omnem olim habuit criminum quaestionem) duos alios invexit, ut eo plures sibi delatores essent, et facilius de viris innoxiis supplicia sumeret. Horum alterum praetorem plebis vocavit, qui furtis ulciscendis praeesset; alterum quaesitorem, cui cognoscendum foret de puerorum concubinatu, de praeposteris mulierum stupris, deque superstitiosa et falsa religione. Ergo praetor illustriora quaeque furta deferenda imperatori curavit, horum nullos apparere dominos dictitans, atque ita Caesar rebus quotidie pretiosissimis affluebat. Quaesitor vero dicta in reos capitis sententia, quaecumque collibuissent, afferebat Caesari, atque ipse nullo iure alienis opibus nihilominus ditescebat. Namque huius magistratus exactores principio neque accusationem petivere, neque testes induxere delictorum; sed hoc toto tempore incognita, indemnataque causa, rei capite et bonorum proscriptione clam puniti sunt. Tum demum

τε καὶ τῇ τῷ δήμῳ ἐφεστώσῃ ἀρχῇ πάντων ὁμοίως ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἐγκλημάτων ἐπέστελλεν, ἐρίζειν σφίσιν πρὸς ἀλλήλους εἰπὼν ὅστις αὐτῶν πλείους τε καὶ θᾶσσον διαφθείρειν ἱκανὸς εἴη. καὶ αὐτῶν ἕνα μὲν αὐτὸν εὐθὺς ἐρέσθαι φασίν, ἣν ἐς τοὺς τρεῖς τίς ποτε διαβάλλοιτο, τίνος ἂν αὐτῶν ἡ τοῦ πράγματος διάγνωσις εἴη· τὸν δὲ ὑπολαβόντα φάναι, ὅστις ἂν αὐτῶν προτερήσας τοὺς ἄλλους φθάνοι. ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ κοιαίστωρος καλουμένην ἀρχὴν διέθετο οὐδενὶ κόσμῳ, ἧσπερ διαφερόντως ἐπεμελοῦντο οἱ πρότερον βεβασιλευκότες, ὡς εἰπεῖν, ἅπαντες, ὅπως τά τε ἄλλα ἔμπειροι καὶ σοφοὶ καὶ τὰ ἐς τοὺς νόμους μάλιστα εἶεν οἱ ταύτην δια- A 90
χειρίσαντες καὶ χρημάτων διαφανῶς ἀδωρότατοι, ὡς οὐκ ἄνευ C
μεγάλου ὀλέθρου τούτου γε τῇ πολιτείᾳ γενησομένου, εἴπερ οἱ ταύτην τὴν ἀρχὴν ἔχοντες ἢ ἀπειρίᾳ τινὶ ἔχοιντο ἢ φιλοχρηματίᾳ ἐφεῖντο. ὁ δὲ βασιλεὺς οὗτος πρῶτον μὲν ἐπὶ ταύτης Τριβωνιανὸν κατεστήσατο, οὗπερ τὰ ἐπιτηδεύματα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις διαρκῶς εἴρηται. ἐπεὶ δὲ ὁ Τριβωνιανὸς ἐξ ἀνθρώπων ἠφά- V 320
νιστο, μοῖραν μὲν αὐτοῦ τῆς οὐσίας ἀφείλετο, καίτοι παιδός τέ οἱ ἀπολελειμμένου καὶ πλήθους ἐκγόνων, ὧν ἐπεγένετο τῷ ἀνθρώπῳ ἡ τέλειος ἡμέρα τοῦ βίου. Ἰούνιλον δὲ Λίβυν γένος ἐπὶ τῆς τιμῆς κατεστήσατο ταύτης, νόμου μὲν οὐδενὸς οὐδὲ ἐς ἀκοὴν ἐλθόντα, ἐπεὶ οὐδὲ τῶν ῥητόρων τις ἦν, γράμματα δὲ Λατῖνα μὲν ἐξεπιστάμενον, Ἑλληνικῶν μέντοι ἕνεκα οὐδὲ πεφοιτηκότα πρὸς

3. διαφθείρειν Alem. διαφέρειν AP. 4. αὐτῶν Alem. αὐτὸν AP. 7. φθάνοι Alem. φάνοι AP. 8. ἐπεμελοῦντο Alem. ἐπεμελῶντο AP. 9 τά τε Reisk. τε τὰ AP. 12. εἴπερ Alem. οἵπερ AP. 18. ὧν addidit Reisk. 19. Λίβυν Reisk. Λιβύην AP. 20. νόμου μὲν οὐδὲ ὃς ἀκοὴν ἔχοντα AP. Correxit Reiskius.

nefarius hic homo ambobus hisce magistratibus, urbisque praefecto omnia sine discrimine permisit cognoscenda crimina, iussis ut pluribus citiusque perdendis hominibus inter se certarent. Ex his vero quopiam, ut aiunt, ab eo percontante, cui potissimum cognitio staret causae, ad singulos quosque forte deferendae. Ei stabit, inquit, qui iudicio collegas antevertat. Sed et quaesturae munus indignis modis accepit; cuius olim singulare fuit reliquorum sane omnium Caesarum studium, scilicet ut a viris tractaretur cum aliarum rerum ac disciplinarum, tum vero iuris apprime consultissimis, et omni prorsus exutis avaritia; summo reipublicae damno alioqui futuris, qui vel inscitia, vel divitiarum cupidine laborantes id munus capesserent. Hic tamen princeps primum quaesturae Tribonianum praefecit, cuius facinora satis alibi dicta sunt. Eo autem vita functo, parteque illius facultatum, licet superstite filio, et bene multis nepotibus, proscripta, Iunilus Afer in eo gradu locatur, homo cui leges ne fama quidem notae, cum in albo causidicorum non fuerit, et licet Latinarum litterarum non ignarus, Graecarum certe causa ne

D γραμματιστοῦ πώποτε, οὐδὲ τὴν γλῶτταν αὐτὴν ἑλληνίζειν δυνάμενον. πολλάκις ἀμέλει φωνὴν Ἑλληνίδα προθυμηθεὶς ἀφεῖναι πρὸς τῶν ὑπηρετούντων γέλωτα ὦφλε, ἐς δὲ τὴν αἰσχροκερδείαν δαιμονίως ἐσπουδακότα, ὃς δὴ γράμματα μὲν τὰ βασιλέως ἐν δημοσίῳ ἀπεμπολῶν ὡς ἥκιστα κατεδέετο. ἑνὸς δὲ στατῆρος χρυσοῦ ἕνεκα τὴν χεῖρα ὀρέγειν τοῖς ἐντυγχάνουσιν οὐδαμῆ ὤκνει. οὐχ ἧσσόν τε ἢ ἑπτὰ ἐνιαυτῶν χρόνον τοῦτον ἡ πολιτεία τὸν γέλωτα ὦφλεν. ἐπεὶ δὲ καὶ Ἰούνιλος ἐς τὸ μέτρον τοῦ βίου ἀφίκετο, Κωνσταντῖνον ἐπὶ τοῦδε τοῦ ἀξιώματος κατεστήσατο, νόμων μὲν ὄντα οὐκ ἀμελέτητον, νέον δὲ κομιδῇ καὶ οὔπω ἀγωνίας δικανικῆς εἰς πεῖραν ἐλθόντα, κλεπτίστατον δὲ καὶ ἀλαζονικώτατον ἀνθρώπων ἁπάντων. οὗτος Ἰουστινιανῷ ποθεινότατός τε ἄγαν καὶ φίλτατος
P 60 ἐν τοῖς μάλιστα ἐγεγόνει, ἐπεὶ καὶ δι᾽ αὐτοῦ κλέπτειν τε καὶ δικάζειν ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀεὶ οὐδαμῆ ἀπηξίου. διὸ δὴ χρήματα μεγάλα χρόνου ὀλίγου Κωνσταντῖνος ἔσχε καὶ ὑπερφυεῖ τινι κόμπῳ ἐχρῆτο, ἀεροβατῶν τε καὶ πάντας ἀνθρώπους περιφρονῶν, κἂν μέν τινες αὐτῷ πολλὰ βούλοιντο χρήματα προέσθαι, ταῦτα δὴ κατατιθέντες τῶν οἱ πιστοτάτων τισὶ τὰ σφίσιν ἐσπουδασμένα κατορθοῦν ἴσχυον. αὐτῷ μέντοι ἐντυχεῖν ἢ ξυγγενέσθαι τῶν πάντων οὐδενὶ γέγονε δυνατὸν, ὅτι μὴ ἐς βασιλέα δρόμῳ ἰόντι ἢ ἀπαλλασσομένῳ ἐνθένδε οὐ βάδην, ἀλλὰ σπουδῇ τε καὶ τάχει πολλῷ τοῦ μή τινά οἱ ἀκερδῆ ἀσχολίαν τοὺς προσιόντας προστρίβεσθαι.

B κα'. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε βασιλεῖ τῷδε εἶχεν. πρὸς δὲ

4. ὃς δὴ] ὃς δὲ AP. 5. κατεδέετο] κατηδεῖτο Reisk. 24. Ταῦτα Alem. P. ταύτην A.

salutatum quidem aliquando ludimagistrum venit, sed et efferendis Graecis vocibus sic fuit inepta lingua, ut si id unquam tentaret, famulis risum exprimeret. Turpi lucro sic inhiavit, ut minime vereretur imperatoris litteras palam dinundinari, vel pro aureo statere promptissime clientibus manum porrigere; septem ipsis annis reipublicae Romanae hic probro fuit. Quo tandem extincto, eam adeptus est dignitatem Constantinus legum haud imperitus, sed plane adolescens, qui nec dum forensibus se exercuisset concertationibus; longe post homines natos furacissimus, idemque fastuosissimus. Hic Iustiniano si quis alius carissimus fuit; quem illi et suarum rapinarum praefectum, et iudiciorum arbitrum habere libuit. Quare Constantinus brevi amplissimam sibi pecuniam conflavit. Sed erat superbia plane inaudita, sic tumido fastu omnes despiciens, ut qui peragendorum causa negotiorum opimas ad eum opes deferrent, illas domesticorum fidei credere cogerentur; quod nemini hominum datum esset illum alloqui et convenire, nisi ad Caesarem euntem redeuntemque; tum vero etiam praepropere ac tumultuarie, ne forte sine quaestu ab adventantibus detineretur.

21. Haec ita Iustinianus. Praefectus praetorio praeter publicum cen-

τοῦ τῶν πραιτωρίων ἐπάρχου ἀνὰ πᾶν ἔτος πλέον ἢ τριάκοντα κεντηνάρια πρὸς τοῖς δημοσίοις ἐπράσσετο φόροις. οἷς δὴ ὄνομα τὸ ἀερικὸν ἐπιτέθεικεν, ἐκεῖνο, οἶμαι, παραδηλῶν, ὅτι δὴ οὐ τεταγμένη τις οὐδὲ ξυνειθισμένη οὖσα ἡ φορὰ ἐτύγχανεν αὕτη, ἀλλὰ τύχῃ τινὶ ὥσπερ ἐξ ἀέρος ἀεὶ αὐτὴν φερομένην ἐλάμβανε, δέον τῆς πονηρίας τῆς αὐτοῦ ταῦτα ἐπικαλεῖν ἔργα. ὧν δὴ τῷ ὀνόματι οἱ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τεταγμένοι ἀδεέστερον ἀεὶ ταῖς ἐς τοὺς κατηκόους C ληστείαις ἐχρῶντο. καὶ ταῦτα μὲν τῷ αὐτοκράτορι ἀποφέρειν ἠξίουν, αὐτοὶ δὲ πλοῦτον βασιλικὸν περιεβάλλοντο οὐδενὶ πόνῳ. ὧνπερ Ἰουστινιανὸς ἐπιτροφὴν οὐδεμίαν ἐδικαίου ποιεῖσθαι, καιροφυλακῶν ὅπως, ἐπειδὰν τάχιστα πλοῦτόν τι μέγα περιβάλωνται χρῆμα, ὅ τι δὴ αὐτοῖς ἐπενεγκὼν ἀπροφάσιστον ἀθρόον αὐτοῖς ἀφαιρεῖσθαι τὴν οὐσίαν ἱκανὸς εἴη. ὅπερ Ἰωάννην τὸν Καππαδόκην εἰργάσατο. ἅπαντες οὖν ἀμέλει ὅσοι τῆς τιμῆς ὑπὸ τὸν χρόνον τοῦτον ἐλάμβανον, πλούσιοι ἐξαπιναίως οὐδενὶ γεγένηνται D μέτρῳ, δυοῖν μέντοι χωρίς, Φωκᾶ τε, οὗπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν A 72 λόγοις ἐμνήσθην, (ἅτε τοῦ δικαίου ἐς τὸ ἀκρότατον ἐπιμελητοῦ γεγονότος· κέρδους γὰρ ὁτουοῦν οὗτος ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ ἀξιώματι καθαρὸς ἔμεινε) καὶ Βάσσου, ὃς δὴ ἐν χρόνῳ τῷ ὑστέρῳ τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν· ὧνπερ οὐδέτερος ἐνιαυτὸν διασώσασθαι τὴν τιμὴν ἔσχεν, ἀλλ᾽ ἀχρεῖοί τε καὶ τοῦ καιροῦ τὸ παράπαν ἀλλόκοτοι μηνῶν που ὀλίγων τοῦ ἀξιώματος ἔξω γεγένηνται. ἵνα δὲ μὴ τὸ καθ᾽ ἕκαστόν μοι διηγουμένῳ ἀτελεύτητος ὁ λόγος εἴη, ταὐτὰ κἂν ταῖς ἄλ- V 322

3. ἐπιτέθεικεν Reisk. ἐπιτέθηκεν AP. 11. περιβάλωνται Reisk. περιβάλλονται AP. 14. τῆς τιμῆς] τὴν τιμὴν Alem. Servato genitivo Reisk. ἐλάμβανον in ἔλαχον mutat. *ibid.* ὑπὸ Reisk. ὑπὲρ AP. περὶ Alem. 23. ταὐτὰ κἂν] ταυτα κἂν AP. ταὐτὰ μὲν κἂν Reisk.

sum, amplius ter mille auri pondo Caesari quotannis pendebat, eumque proventum nec lege nec more maiorum receptum, sed quasi fortuito aliunde sibi ex aëre adventitium, aerium ob id, ut credo, vocavit, suae potius improbitatis facinus vocandum; quo nomine praefecti praetorio abusi sunt ad liberius lacerandas subiectorum fortunas, eoque obtentu Caesari deferendas; quibus nihilominus opes ipsi suas imperatorium ad luxum facile auxerunt. Id per Iustinianum illis erat impune, quoad amplissimas ebibissent pecunias; tum enimvero usus ille temporis opportunitate, impositaque calumnia inevitabili, omnes ab eis facultates (quemadmodum a Ioanne Cappadoce) expressit. Ut quique per id tempus hanc dignitatem consecuti sunt, ita in infinitas opes repente omnes creverunt. Duos excipio, Phocam, cuius antea memini, virum aequi iustique observantissimum, in eoque munere ab omni quaestu purum ac vacuum; et Bassum in eodem gradu postea successorem, qui veluti non bonae frugi homines, neque morum eius aetatis ad paucos menses eam sibi dignitatem servare integram non potuerunt. Ne vero singula persequens infinitum faciam, eadem lege cum reliquis magistratibus Byzantii agitatum est.

λαις ἐπράσσετο ταῖς ἐν Βυζαντίῳ ἀρχαῖς. πανταχόθι μέντοι τῆς
P 61 Ῥωμαίων γῆς ὁ Ἰουστινιανὸς ἐποίει τάδε. τοὺς πονηροτάτους
τῶν ἀνθρώπων ἀπολεξάμενος διεφθάρθαι ἀπεδίδοτο τὰς ἀρχὰς
σφίσι χρημάτων μεγάλων. σώφρονι γὰρ ἀνδρὶ ἢ ξυνέσεως ὁπωστιοῦν
μεταλαχόντι ἔννοια οὐδεμία ἐγένετο χρήματα οἰκεῖα προΐεσθαι,
ἐφ᾽ ᾧ δὴ τοὺς οὐδὲν ἠδικηκότας ληΐζηται. τοῦτό τε τὸ
χρυσίον πρὸς τῶν ξυμβαλλόντων κεκομισμένος ἐς τὴν ἐξουσίαν αὐτοὺς
ἐνεβίβαζε τοῦ τοὺς κατηκόους πάντα ἐργάζεσθαι. ἀφ᾽ ὧν
ἔμελλον τὰς χώρας αὐτοῖς ἀνθρώποις ἀπολοῦντες ἁπάσας πλούσιοι
τὸ λοιπὸν ἔσεσθαι αὐτοί. οἱ δὲ τὰς τῶν πόλεων τιμὰς ἐπὶ τόκοις
ἁδροῖς τισιν ἀπὸ τῆς τραπέζης δεδανεισμένοι καὶ τῷ ἀποδεδομένῳ
ἀπαριθμήσαντες, ἐπειδὴ ἐγένοντο ἐν ταῖς πόλεσι, πᾶσαν κακοῦ
B ἰδέαν ἐς τοὺς ἀρχομένους ἀεὶ ἐνδεικνύμενοι οὐκ ἄλλου του ἐν ἐπιμελείᾳ
καθίσταντο ἢ ὅπως τοῖς χρήσταις τὰ ὡμολογημένα τελέσειαν
καὶ αὐτοὶ τὸ λοιπὸν ἐν τοῖς πλουσιωτάτοις τετάξονται, οὐκ ἔχοντος
αὐτοῖς κίνδυνόν τινα ἢ ὕβριν τοῦ ἔργου, φέροντος δέ τι καὶ
δόξης μᾶλλον, ὅσῳ καὶ πλείους τῶν σφίσι παραπεπτωκότων οὐδενὶ
A 93 λόγῳ ἀποκτείναντες ληΐζεσθαι ἴσχυον. τὸ γὰρ τοῦ φονέως τε καὶ
ληστοῦ ὄνομα ἐς τὸ τοῦ δραστηρίου αὐτοῖς ἀποκεκρίσθαι ξυνέβαινεν.
ὅσους μέντοι τῶν ἐχόντων ἀρχὰς ᾔσθετο πλούτῳ ἀκμάζοντας,
τούτους δὲ σκήψεσι σαγηνεύσας εὐθὺς ἅπαντα συλλήβδην
ἀφῃρεῖτο τὰ χρήματα. μετὰ δὲ νόμον τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔγραψε
D μετιόντας ὀμνύναι ἦ μὴν καθαροὺς ἀπὸ πάσης κλοπῆς σφᾶς αὐ-

3. Ante διεφθάρθαι videtur aliquid excidisse. Reisk. 8. πάντα Alem. P. πάντας A. 9 αὐτοῖς ἀνθρώποις Alem. P. αὐτῶν ἄνθρωποι οἱ A. 14. ἢ ὅπως Alem. P. ἢ om. A. 16. τι Alem. τοι AP. 17. οὐδενὶ λόγῳ Alem. P. λόγῳ om. A. 21. τούτους δὲ] τούτους δὴ Reisk.

Per urbes vero imperii Romani Iustinianus perditissimis quibusque hominibus perquam maximi praefecturas locavit, ab illis utique deformandas. Nec enim vir quisquam moderatus, vel qui tantulum saperet, quo insontes expulsum iret fortunis, suas sibi putasset prodigendas. Ubi pecuniam Iustinianus accepisset ab iis, quibuscum pacisceretur, iam illis concidendos populos, provinciasque permittebat, ex quarum eversione divites ipsi futuri essent. Hi magno foenore acceptis mutuo praefecturarum pretiis, ac de mensa publica Caesari numeratis, cum in provinciis erant, iniquissimis modis accipiebant subditos, ut servatis omni studio foeneratori tabulis, ad opes ipsi magnas venirent; praesertim cum ob eam rem ne lege repetundarum vel poena tenerentur, eis timendum non foret, quin maior pro immanitate caedium ac rapinarum gloria speranda; quandoquidem eorum scelerum nomina iam illis industriae verterentur. Verum Iustinianus postquam horum quemque qui magistratus haberent, evasisse opulentissimum observasset, calumniis irretito omnes omnino pecunias illico detraxit. Legem scripserat, ut qui magistratus provinciasque peterent, sacramento profiterentur nullis se unquam ra-

τοὺς ἔσεσθαι, καὶ μήτε τι δώσειν τῆς ἀρχῆς ἕνεκα μήτε λήψεσθαι. ἀράς τε πάσας ἐπέβαλεν, ὅσαι πρὸς τῶν παλαιοτάτων ὠνομασμέναι εἰσὶν, ἤν τις τῶν γεγραμμένων ἐκβαίη. ἀλλὰ τοῦ νόμου τεθέντος οὔπω ἐνιαυτὸν αὐτὸς μὲν τῶν γεγραμμένων καὶ κατηραμένων ὀλιγωρήσας, καὶ τῆς ὑπὲρ τούτων αἰσχύνης ἀδεέστερον τὰ τιμήματα τῶν ἀρχῶν ἐν παραβύστῳ, ἀλλ' ἐς τὸ δημόσιον τῆς ἀγορᾶς ἔπραττεν. οἱ δὲ τὰς ἀρχὰς ὠνημένοι διώμοτοι μᾶλλον ἢ πρότερον πάντα ἐσύλων. ὕστερον δὲ καὶ ἄλλο τι ἐπετεχνήσατο ἀκοῆς κρεῖσσον. τῶν ἀρχῶν, ἅσπερ ἀξιωτάτας ἔν τε Βυζαντίῳ D καὶ πόλεσι ταῖς ἄλλαις ᾤετο εἶναι, οὐκέτι ἀπεμπολᾶν ἔγνω ᾗπερ τὰ πρότερα, μισθωτοὺς δὲ διερευνώμενος ἐχειροτόνει, τάξας αὐτοῖς ὅ τι δὴ μισθαρνοῦντας ἀποφέρειν αὐτῷ τὰ χωρία πάντα. οἱ δὲ τὴν μίσθωσιν κεκομισμένοι ἀδεέστερον ξυμφορήσαντες ἐκ πάσης γῆς ἅπαντα ἔφερον καὶ περιήρχετο μισθοφόρος ἐξουσία τῷ τῆς ἀρχῆς ὀνόματι καταληιζομένη τοὺς ὑπηκόους. οὕτως ὁ βασιλεὺς ἀκριβολογούμενος τὸν ἅπαντα χρόνον ἐκείνους ἐφίστη τοῖς πράγμασιν οἳ δὴ πάντων κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον μιαρώτατοι P 62 ἦσαν, ἀεί τε τὸ κακὸν τοῦτο ἐχνηλατῶν κατετύγχανεν. ἡνίκα A 94 οὖν ἀμέλει τοὺς πρώτους πονηροὺς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς κατεστήσατο ἐς φῶς τε αὐτῶν ἡ τῆς δυνάμεως ἐξουσία τὴν κακοτροπίαν ἐξήνεγκεν, ἐθαυμάζομέν γε ὅπως δὴ κακότητα τοσαύτην ἀνθρώπου φύσις ἐχώρησεν. ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς οἱ χρόνῳ τῳ ἀρχὰς ἐκδεξάμενοι πολλῷ τῷ περιόντι παρελᾶν ἴσχυσαν, διηποροῦντο πρὸς ἀλλήλους οἱ ἄνθρωποι ὅντινα τρόπον οἱ πρόσθεν πονηρότατοι δόξαντες τοσού-

9 ἀπεμπολᾶν] ἀπεμπολεῖν AP. 12. ὅ τι δὴ μισθαρνοῦντας Alem. ὅτι διαμισθαρνοῦντας AP. *ibid.* χωρία] Suspectum. Reisk.

pinis foedaturos, nihilque daturos pro dignitatibus, vel accepturos, qui secus fecissent, diris omnibus more maiorum devoverentur. A lata lege vix annus abierat, cum ipse decreto, dirarum obnunciatione, pudoreque neglectis, dignitates haud obscure, sed palam in foro per summam impudentiam pretio divenditaret; ac dignitatum licitatores periuri foedius quam antea omnia raperent. Demum illud etiam excogitavit, quod pene incredibile memoratu est; Byzantii atque municipiorum summos quosque magistratus haud amplius venales habere collibuit; verum quosdam eis praeficere conductitios, pacta mercede, qui omnes ad eum locorum proventus conveherent. Illi accepto stipendio undecumque terrarum per impudentiam susque deque trahebant omnia comportabantque. Videres magistratum conductitium huc atque illuc oberrantem, praelatoque nomine dignitatis in provinciales saevientem. In magno id semper negotio Iustinianus habuit, nec sua illum fefellit industria; ut quique sine controversia consceleratissimi rebus praeessent. Cum ergo primum nefarios ad dignitates evexit, eorumque improbitatem potestatis licentia prodidit, perquam mirum visum est, si tantam ferre posset malignitatem humanum ingenium: at illos ubi longo intervallo successores superassent, quaerebant homines, qui tandem visi priores illi longe flagitiosissimi ab his

τῷ παραλόγῳ, ἅτε αὐτοὶ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ γεγονότες ἐν τοῖς σφε-
B *τέροις ἐπιτηδεύμασι, πρὸς τῶν ἐπιγεγενημένων ἡσσήθησαν, αὖ-*
θίς τε οἱ τρίτοι τοὺς δευτέρους ὑπερηκόντισαν πονηρίᾳ τῇ πάσῃ,
καὶ μετ' ἐκείνους ἕτεροι τοῖς τῶν ἐγκλημάτων καινοτομήμασιν ὄνο-
μα χρηστὸν τοῖς φθάσασι προσετρίψαντο. μηκυνομένου δὲ τοῦ
κακοῦ πᾶσιν ἐκμεμαθηκέναι τῷ ἔργῳ ξυνέβη ὅτι δὴ τοῖς ἀνθρώποις
ἐπ' ἄπειρον μὲν ἡ πονηρία φύεσθαι εἴωθε, μαθήσει δὲ τῶν προ-
γεγενημένων ἐκτρεφομένη καὶ τῇ τῆς παρουσίας ἐξουσίᾳ ἐς τὸ λυ-
μαίνεσθαι τοῖς παραπίπτουσιν ἐξαγομένη ἐς τοσόνδε ἀεὶ ἐξικνεῖσθαι
δοκεῖ ἐς ὅσον δύναται ἡ τῶν βλαπτομένων σταθμᾶσθαι δόξα. Ῥω-
C *μαίοις μὲν οὖν τά γε ἀμφὶ τοῖς ἄρχουσι ταύτῃ πῃ εἶχε. πολλάκις*
δὲ καὶ Οὔννων πολεμίων στρατῷ ἀνδραποδίσασί τε καὶ ληισαμένοις
V 322 *τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν οἱ Θρᾳκῶν τε καὶ Ἰλλυριῶν στρατηγοὶ βεβου-*
λευμένοι ἀναχωροῦσιν ἐπιθήσεσθαι ἀνεπήδησαν, ἐπεὶ βασιλέως
Ἰουστινιανοῦ γράμματα εἶδον, ἀπεροῦντα σφίσι τὴν ἐς τοὺς βαρ-
βάρους ἐπίθεσιν, ἀναγκαίων αὐτῶν ἐς ξυμμαχίαν Ῥωμαίοις ὄντων
ἐπὶ Γότθους ἴσως ἢ ἐπὶ ἄλλους πολεμίων τινάς. καὶ ἀπ' αὐτοῦ
A 95 *οἱ βάρβαροι οὗτοι ἐληΐζοντο μὲν ὡς πολέμιοι καὶ ἠνδραποδίζοντο*
τοὺς τῇδε Ῥωμαίους, ξύν τε τῇ ἄλλῃ λείᾳ καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις
ἅτε φίλοι καὶ ξύμμαχοι Ῥωμαίοις ὄντες ἐπ' οἶκον ἀπεκομίζοντο.
D *πολλάκις δὲ καὶ γεωργῶν τῶν ἐνταῦθά τινες, παίδων τε σφετέρων*
καὶ γυναικῶν πόθῳ ἐξηνδραποδισμένων ἠγμένοι, ἀθρόοι τε γεγενη-
μένοι ἀναχωροῦσι πολλοὺς κτείναντες, καὶ αὐτῶν τοὺς ἵππους ἴσχυ-

2. *ἐπιγεγενημένων* Reisk. *ἐπιγενησομένων* A. *ἐπιγενομένων* vel *ἐπιγεννησαμένων* Alem. 8. *παρουσίας ἐξουσίᾳ*] *παρανομίας* vel *ἀρχῆς ἐξουσίᾳ* Reisk. *ἐξουσίας περιουσίᾳ* Alem. 15. *ἀπεροῦντα* Alem. *ἄπερ οὖν τὰ* AP. 19. *ξύν τε* Reisk. *ξὺν δὲ* AP. 23. *ἀναχωροῦσι*] *ἀναχωροῦντας* Alem. *ἐπιθέμενοι* pro *γεγενημένοι* Reisk. *ibid.* *καὶ αὐτῶν* Pm. *καὶ* om. AP.

tantopere vincerentur, ut boni probive ab ipsis iam factis haberi possent: tertii vero, et ab his alii deinceps sic priorum debilitarunt facinora, nova robustioris improbitatis industria, ut illis optimum nomen famamque conciliarint. Sic vero publicis gravescentibus malis, periculo compertum est, nullis circumscribi certis terminis humanam improbitatem, quae si maiorum exemplo coalescat, atque dignitatis licentia in subditorum perniciem exeratur, quo tandem possit evadere non nisi afflictorum aerumnis perpendi queat. Romanis hoc statu res magistratuum fuit. Saepe accidit, ut Hunnos in Romanorum praedatoria manu grassantes, iam iamque recessuros, Thracum, atque Illyriorum duces aggredi constituerint, simul acceptis a Iustiniano ea super re litteris, utpote socii imperii Romani, atque adversus Gotthos aliosque Romani nominis hostes, bellorum participes. Barbari ea data opportunitate hostilem in modum Romanis afflictis domum sociali securitate redeunt abacta praeda atque captivis. Verum agrestes liberorum atque coniugum captivarum pietate stimulati, facto agmine abeuntes barbaros insectantur,

σαν ξὺν πάσῃ ἀφελέσθαι τῇ λείᾳ, πραγμάτων μέντοι ἐς πεῖραν ἦλθον ἐνθένδε δυσκόλων. ἐκ Βυζαντίου γάρ τινες ἐσταλμένοι αἰκίζεσθαί τε αὐτῶν καὶ λωβᾶσθαι τὰ σώματα καὶ χρήμασι ζημιοῦν οὐδεμιᾷ ὀκνήσει ἠξίουν, ἕως τοὺς ἵππους ἅπαντας δοῖεν οὕσπερ τοὺς βαρβάρους ἀφείλοντο.

κβ'. Ἡνίκα δὲ βασιλεύς τε καὶ Θεοδώρα τὸν Καππαδόκην P 63
Ἰωάννην ἀνεῖλον, ἀντικαθιστάναι μὲν ἐς τιμὴν τὴν αὐτοῦ ἤθελον, ἄνδρα δέ τινα πονηρότερον εὑρεῖν ἐπὶ κοινῆς ἐποιοῦντο, περισκοπούμενοί τε τὸ τοιοῦτο τῆς τυραννίδος ὄργανον καὶ ἁπάσας διερευνῶντες τὰς τῶν ἀνθρώπων γνώμας, ὅπως ἔτι θᾶσσον τοὺς ὑπηκόους ἀπολεῖν δύνωνται. ἐν μὲν οὖν τῷ παραυτίκα Θεόδοτον ἀντ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς κατέστησαν, ἄνδρα οὐ καλοήθη μέν, οὐ σφόδρα δὲ ἀρέσκειν αὐτοῖς ἱκανὸν γεγονότα. ὕστερον δὲ ἅπαν διερευνώμενοι περιήρχοντο. εὗρον δὲ παρὰ δόξαν ἀργυράμοιβόν B
τινα Πέτρον ὀνόματι, Σύρον γένος, ὅνπερ ἐπίκλησιν Βαρσύμην ἐκάλουν· ὃς πάλαι μὲν ἐπὶ τῆς τοῦ χαλκοῦ τραπέζης καθήμενος κέρδη αἰσχρότατα ἐκ ταύτης δὴ ἐπορίζετο τῆς ἐργασίας, τὴν περὶ τοὺς ὀβολοὺς κλοπὴν εὖ μάλα τεχνάζων καὶ τοὺς αὐτῷ ξυμβάλλοντας ἀεὶ τῷ τῶν δακτύλων τάχει ἐκκρούων. δεξιὸς γὰρ ἦν κλέψαι μὲν τὰ τῶν αὐτῷ περιπεπτωκότων ἀναίδην, ἁλοὺς δὲ ὀμόσαι καὶ τῶν χειρῶν τὸ ἁμάρτημα τῷ τῆς γλώττης περικαλύψαι θράσει. C
ἐν δὲ τοῖς τῶν ὑπάρχων στρατιώταις καταλεχθεὶς ἐς τοσοῦτον A 96

3 ζημιοῦν Alem. P. ζημίαν A. 7. ἀντικαθιστάναι μὲν] Adde ἄλλον vel tale quid. Alem. 8. ἐπὶ κοινῆς] διὰ κενῆς? Reisk. ibid. ἐποιοῦντο] ἐν σπουδῇ ἐποιοῦντο Alem. 9. καὶ ἀπ. Reisk. Aberat καὶ. 13. ἅπαν] ἅπαντας Alem. ἅπαντα Pm. 15. τινα Alem. P. τε A. 20. μὲν τὰ Alem. μετὰ A et Suidas s. Θεόδοτος. μὲν P.

trucidant, captisque illorum iumentis sarcinariis praedas redimunt. At perincommode res haec illis cecidit; nam Byzantio missi satellites, horum agrestium virgis, vulneribus cruciare corpora, fortunas atterere, quoad capta barbarorum iumenta redderentur.

22. Posteaquam Iustinianus, Theodoraque Ioannem Cappadocem perdiderunt, successorem loci quaesierunt alium, atque in communi exploratis singulorum ingeniis curarunt suae tyrannidis, et subiectorum exitii ministrum hominem perversissimum. Interim Theodotum in eo gradu collocant, haud laudandis moribus virum, non iis tamen, quibus prorsus illis perplaceret. Tandem observatis omnibus, forte oblatus illis est Petrus quidam genere Syrus, cognomento Barsymes nummularius; is apud mensam aerariam olim assidens, quaestus ex aere circumforaneo foedissimos fecerat, perquam ingeniosa arte circumveniens exactores obolaribus furtis micantium digitorum celeritate interceptis; in quo tanta fuit industria et impudentia, ut cum deprehenderetur, deieraret, labentibusque digitis casum, et quidem audacter adscriberet. Hic inter praetorianos milites adscriptus eo improbitatis pervenit, ut Theo-

ἀτοπίας ἐλήλακεν ὥστε Θεοδώρᾳ ἀρέσκειν τε ἐν τοῖς μάλιστα καὶ
ἐς τῶν ἀδίκων αὐτῇ βουλημάτων ῥᾷστα ὑπουργεῖν τὰ ἀμήχανα.
διὸ δὴ Θεόδοτον μὲν, ὅνπερ μετὰ τὸν Καππαδόκην καταστησάμενοι
ἔτυχον, τῆς τιμῆς αὐτίκα παρέλυσαν, Πέτρον δὲ ταύτῃ ἐπέστησαν,
ὅσπερ αὐτοῖν διεπράξατο κατὰ νοῦν ἅπαντα. τούς τε
γὰρ στρατευομένους ἀποστερῶν τὰς ξυντάξεις ἁπάσας οὔτε αἰ-
D σχυνθεὶς οὔτε δείσας πώποτε ὤφθη, ἀλλὰ καὶ ὠνίους τὰς ἀρχὰς
ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον προὔθηκεν, ἀτιμοτέρας τε αὐτὰς καταστησάμενος
ἀπεδίδοτο τοῖς ταύτην δὴ οὐκ ἀποκνοῦσιν τὴν ἀνοσίαν
ἐμπορίζεσθαι πρᾶξιν, ἐφιεὶς διαῤῥήδην τοῖς τὰς ἀρχὰς ὠνησαμένοις
ταῖς τῶν ἀρχομένων ψυχαῖς τε καὶ οὐσίαις ᾗ βούλοιντο χρήσασθαι.
αὐτῷ τε γὰρ εὐθὺς καὶ τῷ τῆς χώρας καταβεβληκότι
τὸ τίμημα ἡ τοῦ συλᾶν τε καὶ ἄλλως ἁρπάζειν ἐξουσία ξυνέκειτο.
καὶ προῄει μὲν ἐκ τοῦ κεφαλαίου τῆς πολιτείας ἡ τῶν βίων ὠνή,
ἐπράττετό τε τὸ συμβόλαιον τῆς τῶν πόλεων διαφθορᾶς, ἔν τε
τῶν δικαστηρίων τοῖς προὔχουσι καὶ τῷ δημοσίῳ τῆς ἀγορᾶς
περιήρχετο ληστὴς ἔννομος, ὄνομα τὴν πρᾶξιν τιθεὶς τὴν συλλογὴν
P 64 τῶν ἐπὶ τοῖς τιμήμασι τῆς ἀρχῆς καταβεβλημένων χρημάτων, οὐκ
ἐχούσης τινὰ ἐλπίδα τῆς τῶν ἁμαρτανομένων ἐπιστροφῆς. ἐκ
πάντων δὲ τῶν τῇ ἀρχῇ ὑπηρετούντων, πολλῶν τε καὶ δοκίμων
ὄντων, τοὺς πονηροὺς ἀεὶ ἐς αὐτὸν εἷλκε. τοῦτο δὲ οὐκ αὐτὸς
V 323 ἐξήμαρτε μόνος, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ταύτην πρότερόν τε καὶ ὕστερον
τὴν τιμὴν ἔσχον. ἡμαρτάνετο δὲ τοιοῦτο κἂν τῇ τοῦ μαγίστρου
καλουμένῃ ἀρχῇ κἂν τοῖς παλατίνοις, οἳ δὴ ἀμφί τε τοὺς θησαυ-

14. τοῦ κεφαλαίου] Id est Iustiniani. Reisk. Praefecti praetorii vel imperatoris. Malt. 15. πόλεων Alem. P. πολεμίων A. 19. ἐκ Alem. P. καὶ A.

dorae si quis unquam arrideret, facilemque se praeberet ad viam nefariis eius consiliis inveniendam. Quare Theodoto Cappadocis successore a dignitate amoto, Petrum eidem praeficiunt; a quo sibi omnia ex sententia constituerentur. Principio is militem stipendio privare castrensi nullo pudore, vel metu aliquando visus est: deinde foedius quam antea venum dignitates exposuit; impiam negotiationem capessentibus pretio dedit viliore; provincialium fortunas et animas istorum cupiditatibus plane concessit, sibi provinciaeque emptori, post numeratam pecuniam furandi rapiendive omni permissa potestate. Ex reipublicae capite procedebat animarum nundinatio. Conventa illa de profligandis urbibus in primariis tribunalibus, vel publico in foro agitata; ac tum in provinciam recessit grassator legitimus, nomine collector, corrasurus pecuniam pro adepta dignitate solutam, saevitia in sontes implacabili. Tandem Petrus ex sui officii ministeriis, quorum plurimi erant probati, tamen improbos ipse adhibuit; idque non ab eo solum peccatum est, sed ab aliis etiam, qui cum antea, tum post id temporis eam dignitatem attigere; eademque magister officiorum commisit, commisere palatini largitionales, privatianique ac patrimoniales; demum omnes urbani, et municipales magi-

ρους καὶ τὰ πριβάτα καλούμενα τό τε πατριμόνιον ἐπιτελεῖν ἀεὶ A 97
τὴν ὑπουργίαν εἰώθασιν, ἐν πάσαις τε συλλήβδην εἰπεῖν ταῖς ἐν
Βυζαντίῳ καὶ πόλεσι ταῖς ἄλλαις τεταγμέναις ἀρχαῖς. ἐξ οὗ γὰρ
ὅδε ὁ τύραννος τὰ πράγματα διῳκήσατο ἐν ἀρχῇ ἑκάστῃ τοὺς τοῖς
ὑπηρετοῦσι προσήκοντας πόρους πῆ μὲν αὐτός, πῆ δὲ ὁ τὴν τιμὴν
ἔχων προσεποιοῦντο οὐδενὶ λόγῳ, οἵ τε αὐτοῖς ἐπιτάττουσιν ὑπουρ-
γοῦντες πενόμενοι τὰ ἔσχατα πάντα τοῦτον τὸν χρόνον δουλοπρε-
πέστατα ὑπουργεῖν ἠναγκάζοντο. σίτου δὲ πολλοῦ κομιδῇ ἐς Βυ- B
ζάντιον κεκομισμένου ἐσεσήπει μὲν ὁ πλεῖστος ἤδη, αὐτὸς δὲ τοῦ-
τον πόλεσι ταῖς ἑῴαις ἐπέβαλλε κατὰ λόγον ἑκάστῃ, καίπερ οὐκ
ἔχοντα ἐπιτηδείως εἰς βρῶσιν ἀνθρώπων, ἐπέβαλλέ τε, οὐχ ᾗπερ
ἀποδίδοσθαι τὸν κάλλιστον σῖτον εἰώθει, ἀλλὰ καὶ πολλῷ ἀξιώ-
τερον, ἥν τε τοῖς ὠνουμένοις ἐπάναγκες χρήματα μεγάλα προεμέ- C
νοις ἐπὶ τιμήμασι φορτικωτάτοις, εἶτα τὸν σῖτον ἐς τὴν θάλασ-
σαν ἢ ἔς τινα ὑδροχόην ἀπορριπτεῖν. ἐπεὶ δὲ καὶ σίτου ἀκραιφ-
νοῦς τε καὶ οὔπω σεσηπότος μέγα τι πλῆθος ἐνταῦθα ἀπέκειτο,
καὶ τοῦτο πλείσταις τῶν πόλεων ταῖς σίτου ὑποσπανιζούσαις ἀπεμ-
πολᾶν ἔγνω. ταύτῃ γὰρ διπλάσια τὰ χρήματα ἐποίει ἤπερ τοῖς
ὑποτελέσι τὸ δημόσιον ὑπὲρ τουτουὶ τοῦ σίτου τὰ πρότερα ἐλελό-
γιστο. ἀλλ᾽ ἐπεὶ ἐς νέωτα οὐκέτι ὁμοίως ἡ τῶν καρπῶν φορὰ
ἤκμαζεν, ἐνδεεστέρως δὴ ἢ κατὰ τὴν χρείαν ἐς Βυζάντιον ὁ σιτα-
γωγὸς στόλος ἀφίκετο, Πέτρος τοῖς παροῦσι διαπορούμενος, ἐκ
τῶν ἔν τε Βιθυνίᾳ καὶ Φρυγίᾳ καὶ Θρᾴκῃ χωρίων περᾶσθαι D

15. ὑδροχόην Alem. ὑδροχόαν AP. 17. πλείσταις τῶν πόλεων Alem. P. πλείστων τῶν πολεμίων A. ibid. ἀπεμπολᾶν Alem. ἀπεμπολεῖν AP. 18. ἤπερ Alem. P. ἅπερ A. 19. τουτουὶ Alem. P. τοῦτο δὲ A. 21. ἤκμαζεν Alem P. ἢ ἀκμάζειν A. 22. ἐκ τῶν add. Alem. 23. περᾶσθαι Alem. πειρᾶσθαι AP. et Suidas s. συνωνή.

stratus. Ex quo enim tyrannus hic rempublicam cepit, cuiusque dignitatis ministeriorum merces vel ab eo, vel a praefectis per scelus intercepta est; ipsique coacti nihilominus sunt tanquam vilissima mancipia, summa licet pressi egestate illis imperitantibus toto hoc tempore deservire. Frumenti Byzantium largissime importati maxima iam pars computruerat; id ipse licet hominibus cibo non esset, pro rata parte atque portione civitatibus orientis emendum imperat longe maiore pretio quam optimum quodque esset. Oppidani emptores in eam fortunam devenerant, ut iniquo coemptum pretio triticum denique in mare vel cloacas abiicerent. Quod vero integrum et incorruptum, illudque copiosissimum Byzantii servabatur, quae annonae difficultate laborarent urbibus vendendum curat duplo quam frumentariis provinciis vectigali publico constitutum fuerat. Ubi vero proximo anno arctior annona fuit, et frumentaria classis tenuior quam pro necessitudine Byzantium appulit, Petrus in his angustiis remedii inops atque consilii, tamen ex Bithyniae, Phrygiae Thraciaeque agris magnam annonae copiam curat exportandam, coa-

μέγα τι χρῆμα σίτου ἠξίου. ἦν τε ἀναγκαῖον τοῖς ταύτῃ οἰκοῦσι μέχρι μὲν ἐς τὴν θάλασσαν πόνῳ πολλῷ τὰ φορτία φέρειν, A 89 ἐς Βυζάντιον δὲ ξὺν κινδύνῳ αὐτὰ ἐσκομίζεσθαι καὶ βραχέα μὲν τιμήματα δῆθεν τῷ λόγῳ πρὸς αὐτοῦ φέρεσθαι, τὴν ζημίαν δὲ αὐτοῖς ἐς τοσόνδε μεγέθους καθίστασθαι ὥστε ἀγαπᾶν ἤν τις αὐτοὺς ἐῴη τόν τε σῖτον τῷ δημοσίῳ χαρίζεσθαι καὶ τίμημα ἕτερον ὑπὲρ αὐτοῦ κατατιθέναι. τοῦτ᾽ ἔστι τὸ ἄχθος ὅπερ καλεῖν συνωνὴν νενομίκασιν. ἐπεὶ δὲ οὐδ᾽ ὣς σῖτος ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὴν χρείαν ἱκανὸς ἐγεγόνει, πολλοὶ τὸ πρᾶγμα ἐς βασιλέα διέβαλλον. ἅμα δὲ καὶ οἱ στρατευόμενοι σχεδόν τι ἅπαντες, ἅτε τὰς εἰωθυίας οὐ κεκομισμένοι ξυντάξεις, θορύβῳ τε ἀνὰ τὴν πόλιν καὶ ταραχῇ πολλῇ εἴχοντο. βασιλεὺς μὲν οὖν ἤδη τε αὐτῷ χαλεπῶς ἔχειν ἔδοξε καὶ παραλύειν αὐτὸν τῆς ἀρχῆς ἤθελε διά τε ταῦτα ἅπερ P 65 ἐρρήθη καὶ ὅτι χρήματα δαιμονίως μεγάλα ἠκηκόει αὐτῷ ἀποκεκρύφθαι, ἅπερ ἐκ τοῦ δημοσίου σεσυληκὼς ἔτυχε. καὶ ἦν δὲ οὕτως. Θεοδώρα δὲ τὸν ἄνδρα οὐκ εἴα. ἐκτόπως γὰρ τὸν Βαρσύμην ἠγάπα. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τῆς τε πονηρίας ἕνεκα καὶ τοῦ τοῖς κατηκόοις διαφερόντως λυμαίνεσθαι. αὐτή τε γὰρ ὠμοτάτη ἦν καὶ ἀπανθρωπίας ἀτεχνῶς ἔμπλεως καὶ τοὺς ὑπουργοῦντας ἠξίου τὰ ἐς τὸν τρόπον αὐτῇ ὡς μάλιστα ἐπιτηδείως ἔχειν. φασὶ δὲ αὐτὴν καὶ καταμαγευθεῖσαν πρὸς τοῦ Πέτρου ἀκούσιον αὐτῷ εὐνοϊκῶς ἔχειν. περί τε γὰρ τοὺς φαρμακέας καὶ τὰ δαιμόνια περιέργως ἐσπουδάκει ὁ Βαρσύμης οὗτος, καὶ τοὺς καλουμένους μανιχαίους ἐτεθήπει τε καὶ αὐτῶν προστατεῖν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς οὐδαμῇ B ἀπηξίου. καίτοι καὶ ταῦτα ἡ βασιλὶς ἀκούσασα οὐ μεθῆκε τὴν

6. τῷ δημοσίῳ Suidas. οἴκῳ δημοσίῳ AP. 7. συνωνὴν Suidas. συνωνεῖν AP.

ctis colonis eam ad maritima primum loca magno labore, deinde non minore periculo Byzantium convehere; pretia pro re vilissima accipere, damnum denique tum grande referre, ut potius haberent frumento publicis horreis condonato pretium insuper duplum persolvere. Hoc onus vocari annona consuevit. Cum vero ad urbis necessitatem neque haec satis frumentatio fuisset, plerique rem ad imperatorem deferunt, omnesque fere ordines militares aere diruti tumultuantur per civitatem turbasque concitant, sic ut iratior iam illi Caesar fieret; magistratum et iis de causis adempturus, et quod haud vana fama audisset, plane grandes ei divitias esse in latebris ex peculatu. Verum cohibuit coniugem Theodora, ut quae Barsamen impotenter amaret, et de malis artibus, ut ego quidem reor, deque insigni adversus subiectos saevitia. Nam cum ipsa in primis esset animo ad crudelitatem comparato, et prorsus plena inhumanitate, sic et moribus coniunctissimos ut haberet ministros curavit. Sed alia fama est; Petrum sibi Theodorae animum alioquin alienum praestigiis devinxisse, utpote qui impense operam veneficiis ac daemonibus dedisset, et de his studiis Manichaeos suspiceret, eisque palam praesidio esse

ἐς τὸν ἄνθρωπον εὔνοιαν, ἀλλὰ μᾶλλον ἔτι διὰ ταῦτα περιστέλλειν τε καὶ ἀγαπᾶν ἔγνω. μάγοις τε γὰρ καὶ φαρμακεῦσι καὶ αὐτὴ ὁμιλήσασα ἐκ παιδὸς, ἅτε τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτὴν ἐς τοῦτο ἀγόντων, διεβίω πιστεύουσά τε τῷ πράγματι τούτῳ καὶ αὐτῷ τὸ A 99 *θαρσεῖν ἐς ἀεὶ ἔχουσα. λέγουσι δὲ καὶ τὸν Ἰουστινιανὸν οὐ τοσοῦτον θωπεύουσαν χειροήθη ποιήσασθαι, ὅσον τῇ ἐκ τῶν δαιμονίων ἀνάγκῃ. οὐ γάρ τις ἦν εὔφρων ἢ δίκαιος ὅδε ἀνὴρ ἢ ἐς τὸ ἀγαθὸν βέβαιος, ὥστε κρείσσων ποτὲ τῆς τοιαύτης ἐπιβουλῆς εἶναι, ἀλλὰ φόνων μὲν καὶ χρημάτων ἔρωτος διαφανῶς ἥσσων, τοῖς δὲ αὐτὸν ἐξαπατῶσι καὶ κολακεύουσιν οὐ χαλεπῶς εἴκων. ἔν τε πράξεσι ταῖς μάλιστά οἱ ἐσπουδασμέναις μετεβάλλετό τε οὐδενὶ* C *λόγῳ καὶ κονιορτῷ ἐνδελεχέστατα ἐμφερὴς ἐγεγόνει. ταῦτά τοι οὐδέ τις τῶν αὐτοῦ ξυγγενῶν ἢ ἄλλως γνωρίμων ἐλπίδα τινά ποτε ἀσφαλῆ ἐπ᾽ αὐτῷ ἔσχεν, ἀλλὰ μεταναστάσεις αὐτῷ ἐς ἀεὶ τῆς ἐς* V 324 *τὰ ἐπιτηδεύματα ἐγίνοντο γνώμης. οὕτω τε καὶ τοῖς φαρμακεῦσιν, ὅπερ ἐρρήθη, εὐέφοδος ὢν καὶ τῇ Θεοδώρᾳ πόνῳ οὐδενὶ ὑποχείριος ἐγεγόνει, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ μάλιστα ἡ βασιλὶς ἅτε σπουδαῖον τὰ τοιαῦτα Πέτρον ὄντα ὑπερηγάπα. ἀρχῆς μὲν οὖν ἧς τὰ πρότερα εἶχε βασιλεὺς αὐτὸν παρέλυσε μόλις, Θεοδώρας τε ἐγκειμένης οὐ πολλῷ ὕστερον ἄρχοντα τῶν θησαυρῶν αὐτὸν κατεστήσατο, Ἰωάννην παραλύσας ταύτης δὴ τῆς τιμῆς, ὅσπερ αὐτὴν παρειληφὼς μησί που ὀλίγοις πρότερον ἔτυχεν. ἦν δὲ οὗτος ὁ* D *ἀνὴρ γένος μὲν Παλαιστῖνος, πρᾷος δὲ καὶ ἀγαθὸς ἄγαν, καὶ οὐδὲ πορίζεσθαι χρημάτων ἰδικῶν πόρους εἰδὼς, οὐδέ τῳ λυμη-*

23. *ὁ ἀνὴρ*] *ὁ* om. AP. *ibid.* *γένος* Alem. P. *γενόμενος* A. *ibid.* *Παλαιστῖνος* Alem. *Παλαιστιναῖος* AP.

non dubitaret, idque licet non ignoraret Augusta, benevolentiae tamen in eum nihil remisit, quin ea re humanius complectebatur, ac diligebat, ut quae ab ineunte aetate cum magis atque veneficis (sua huc arte adacta) consueverat huic rei fidem habens, et ea nunquam non freta. Namque Iustiniano non tam delinimentis quam, ut ferunt, daemonum vi mansueto usa est atque tractabili. Certe vir ille neque ea sollertia fuit, neque ingenio ad iustitiam bonumque ita composito, ut iis minime pateret insidiis, quin animo caedibus et avaritia plane prostrato, adulationibus atque deceptionibus exposito, et gravissimis in rebus facili non secus ac pulvisculus versari, ut nulla propinquis vel amicis in illo firma certaque spes ostenderetur; mente denique huc atque illuc in incerto negotiorum vaga; sane veneficis aggredientibus, et expugnanti Theodorae peropportunus. Quare Petrum ab his artibus instructum amavit Augusta ut quae maxime; quem licet imperator vix aegre de praetoriana praefectura tandem dimisisset, paulo post nitente Theodora aerario praefecit, ea dignitate Ioanni abrogata, qui paucis ante mensibus illam susceperat. Is erat genere Palaestinus insigni vir mansuetudine ac probitate, qui ne in re quidem familiari instituere sibi quaestum sciverit, neque

νάμενος πώποτε τῶν πάντων ἀνθρώπων. ἀμέλει καὶ διαφερόντως ἠγάπων αὐτὸν ὁ λεὼς ἅπας. διά τοι τοῦτο Ἰουστινιανόν τε καὶ τὴν ὁμόζυγα οὐδαμῇ ἤρεσκεν, οἵπερ ἐπειδὴ τῶν σφίσιν ὑπουργούντων καλόν τε καὶ ἀγαθὸν παρὰ δόξαν τινὰ ἴδοιεν, ἰλιγγιῶντες
A 100 καὶ δυσφορούμενοι ἐς τὰ μάλιστα πάσῃ μηχανῇ αὐτὸν ὅτι τάχιστα διωθεῖσθαι ἐν σπουδῇ ἐποιοῦντο. οὕτω γοῦν καὶ τοῦτον τὸν Ἰωάννην ὁ Πέτρος ἐκδεξάμενος θησαυρῶν τε τῶν βασιλικῶν προὔστη
P 66 καὶ συμφορῶν αὖθις μεγάλων αἰτιώτατος ἅπασι γέγονεν. ἀποτεμνόμενος γὰρ τῶν χρημάτων τὸ πλεῖστον μέρος, ἅπερ ἐν παραψυχῆς λόγῳ πολλοῖς χορηγεῖσθαι ἀνὰ πᾶν ἔτος πρὸς βασιλέως ἐκ παλαιοῦ διατέτακται, αὐτὸς μὲν τοῖς δημοσίοις οὐ δέον ἐπλούτει καὶ μοῖραν ἐνθένδε βασιλεῖ ἀνέφερεν. οἱ δὲ τὰ χρήματα περιῃρημένοι ἐν πένθει μεγάλῳ περιεκάθηντο, ἐπεὶ καὶ τὸ χρυσοῦν νόμισμα οὐχ ᾗπερ εἰώθει ἐκφέρειν ἠξίου, ἀλλ' ἔλασσον αὐτὸ καταστησάμενος, πρᾶγμα οὐδεπώποτε γεγονὸς πρότερον. τὰ μὲν ἀμφὶ τοῖς ἄρχουσι βασιλεῖ ταύτῃ πῃ εἶχεν. ὅπως δὲ τοὺς τὰ χωρία κεκτημένους πανταχοῦ πῃ διέφθειρεν ἐρῶν ἔρχομαι. ἀπέχρη μὲν οὖν ἡμῖν εἰπεῖν τῶν ἐς τὰς πόλεις ἁπάσας στελλομένων ἀρχόντων ἐπιμνησθεῖσιν οὐ πολλῷ πρότερον καὶ τούτων δὴ τῶν ἀνθρώπων σημῆναι τὰ πάθη. πρώτους γὰρ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τοὺς τῶν χωρίων κυρίους βιαζόμενοι ἐληΐζοντο, καὶ ὡς δὲ τἄλλα ἃ εἴρηται πάντα.

B κγ'. Πρῶτα μὲν εἰθισμένον ὂν ἐκ παλαιοῦ ἕκαστον τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἔχοντα οὐχ ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις τοῖς τῶν

14. ἠξίου Reisk. ἠξίουν AP. 16. πῃ] ποι AP. 18. εἰπεῖν delet Alem. οὐδὲν ἄλλο εἰπεῖν Reisk. 20 σημῆναι] σημήνασι Reisk. *ibid.* οὗτοι Alem. P. οὕτω A. 21. ἃ εἴρηται Alem. εἰρήσεται AP.

ullum aliquando hominum laeserit. Quare quemadmodum in oculis erat multitudinis, ita Iustiniano ac Theodorae minime gratus; qui uti quemque ex administris bonum probumque praeter opinionem experti sunt, hunc penitus stomachati aversatique omni curarunt studio quamque citissime abigendum. Ergo Petrus post Ioannem aerario praefectus, magnarum omnibus fuit calamitatum auctor, maxima ex parte imminuta pecunia, quae sublevandis multorum rebus prisco more, institutoque Caesaris quotannis impartienda erat; ex hoc aere publico sua ad principem parte delata, iniquas sibi opes hic invenit; interim in squalore iacuerunt, quibus extenuata ea foret largitio. Aureum item numisma, quod nunquam antea factitatum est, cudit minus, et erogavit. Haec magistratuum facies sub hoc principe fuit. Quemadmodum vero praediorum possessoribus corruptum iverit rem, dicam; licet istorum explicandis aerumnis vel ea sat essent, quae de praefectis in provincias discedentibus paulo ante commemoravi; cum ante alia omnia, quae narravi, ii praediorum dominos per vim diripiendos curarent.

23. Fuit Romanis imperatoribus mos perantiquus, ut quae superessent

δημοσίων ὀφλημάτων λειψάνοις τοὺς κατηκόους δωρεῖσθαι πάν-
τας, τοῦ μήτε τοὺς ἀπορουμένους τε καὶ ὅθεν ἂν ἐκτίνοιεν τὰ λεί-
ψανα ταῦτα οὐδαμῆ ἔχοντας διηνεκὲς ἀποπνίγεσθαι μήτε τοῖς
φορολόγοις σκήψεις παρέχεσθαι, συκοφαντεῖν ἐγχειροῦσι τῶν τοῦ
φόρου ὑποτελῶν τοὺς οὐδὲν ὀφείλοντας, οὗτος ἐς δύο καὶ τριάκοντα
ἐτῶν χρόνον οὐδὲν τοιοῦτο ἐς τοὺς κατηκόους εἰργάσατο. καὶ A 101
ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῖς μὲν ἀπορουμένοις ἀναγκαῖον ἦν ἀποδρᾶναί τε γῆν C
καὶ μηκέτι ἐπανιέναι. καὶ οἱ συκοφάνται τοὺς ἐπιεικεστέρους
ἀπέκναιον κατηγορίαν ἐπανασείοντες, ἅτε τὸ τέλος ἐνδεεστέρως ἐκ
παλαιοῦ καταβάλλοντας τῆς ἐγκειμένης τῷ χωρίῳ φορᾶς. οὐ
γὰρ ὅσον οἱ ταλαίπωροι τὴν καινὴν τοῦ φόρου ἀπαγωγὴν ἐδεδίε-
σαν, ἀλλὰ καὶ χρόνων τοσούτων τὸ πλῆθος οὐδὲν προσῆκον
βαρύνεσθαι φόροις. πολλοὶ γοῦν ἀμέλει τὰ σφέτερα αὐτῶν τοῖς
συκοφάνταις ἢ τῷ δημοσίῳ προϊέμενοι ἀπηλλάσσοντο. ἔπειτα
δὲ Μήδων μὲν καὶ Σαρακηνῶν τῆς Ἀσίας γῆν τὴν πολλήν, τῶν D
δὲ δὴ Οὕννων καὶ Σκλαβηνῶν ξύμπασαν Εὐρώπην ληϊσαμένων,
καὶ τῶν πόλεων τὰς μὲν καθελόντων εἰς ἔδαφος, τὰς δὲ ἀργυρο-
λογησάντων ἐς τὸ ἀκριβὲς μάλιστα, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἐξανδρα-
ποδισάντων ξὺν χρήμασι πᾶσιν, ἔρημόν τε τῶν οἰκητόρων κατα-
στησαμένων χώραν ἑκάστην ταῖς καθ᾽ ἡμέραν ἐπιδρομαῖς, φόρον
μὲν οὐδενὶ τῶν ἁπάντων ἀφῆκε, πλήν γε δὴ ὅσον ἐνιαυτοῦ ταῖς
ἁλούσαις τῶν πόλεων μόνον. καίτοι εἰ καθάπερ Ἀναστάσιος βα- V 325
σιλεὺς ἑπτάετες ταῖς ἁλούσαις τὰ τέλη ἐπιχωρεῖν ἔγνω, οἶμαι δ᾽ P 67

8. τοὺς ἐπ. Alem. P. καὶ ἐπ. A. 15. γῆν τὴν] γῆν recte delet Reisk. 16. ξύμπασαν P. καὶ ξύμπασαν A. καὶ Γότθων (vel Ἀντῶν) ξυμπασαν Alem.

aeris alieni publici partes tenuiores, harum remissionem non semel, sed iterum ac saepius subditis darent, ne qui attritis fortunis nomina haec dissolvendo non essent, perpetuo in his angustiis versarentur, neve indebito exagitandi vectigales ansam quaestores haberent. Hic autem princeps intra annos duos atque triginta nihil tale subiectis condonavit; ob id egentibus desperato reditu fugiendum erat, probi quique a calumniatoribus urgeri interminantibus accusationes tanquam olim persolutis publicis minus quam ad constitutum praediis tributum. Quare miseri non tam novam vectigalis impositionem veriti quam longissimi temporis gravem atque iniquam exactionem, criminosis hominibus vel fisco suis praediis cessere. Praeterea Asia magna ex parte Persarum et Saracenorum armis, Europa universa Hunnorum atque Sclabenorum populationibus belloque Gotthico devastatis, aequatis solo urbibus, accisis penitus opibus, populis in servitutem cum fortunis abductis, direptis quotidie regionibus, et ab colonis desertis; nullas tamen Iustinianus, nisi captas ipsas urbes duntaxat a vectigalibus liberas, idque omnino per annum esse voluit. Qui, si vel septennalem, ut Anastasius imperator, illis indulsisset publicorum dissolutionem, ne sic quidem satis pro rei ac temporis con-

ἂν αὐδ' ὥς αὐτὸν πεποιῆσθαι τὰ δέοντα. ἐπεὶ Καβάδης μὲν
ταῖς οἰκοδομίαις ὡς ἥκιστα λυμηνάμενος ἀπιὼν ᾤχετο, Χοσρόης
δὲ ἅπαντα πυρπολήσας καθεῖλεν εἰς ἔδαφος, μείζω τε προσετρί-
ψατο τοῖς περιπεπτωκόσι τὰ πάθη. καὶ τούτοις μὲν τοῖς ἀνθρώ-
ποις οἷσπερ τὸ γελοιῶδες τοῦτο τοῦ φόρου ἀφῆκε καὶ τοῖς ἄλλοις
ἅπασι, πολλάκις μὲν δεξαμένοις τὸν Μήδων στρατὸν, διηνεκὲς δὲ
Οὔννων τε καὶ βαρβάρων Σαρακηνῶν γῆν τὴν ἑῴαν ληισαμένων,
οὐδὲν δὲ ἧσσον καὶ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης βαρβάρων ταῦτα ἐργαζομέ-
B νων ἀεὶ καὶ καθ' ἑκάστην τοὺς ἐκείνῃ Ῥωμαίους, βασιλεὺς οὗτος
A 102 χαλεπώτερος εὐθὺς γέγονε βαρβάρων ἁπάντων. συνωναῖς τε γὰρ
καὶ ταῖς καλουμέναις ἐπιβολαῖς τε καὶ διαγραφαῖς οἱ τῶν χωρίων
κύριοι τῶν πολεμίων ἀνακεχωρηκότων αὐτίκα μάλα ἡλίσκοντο. ὅ
τι δὲ τὰ ὀνόματά ἐστί τε καὶ βούλεται ταῦτα, ἐγὼ δηλώσω. τοὺς
τὰ χωρία κεκτημένους ἀναγκάζουσι τὸν Ῥωμαίων ἐκτρέφειν στρα-
τὸν κατὰ τὸ μέτρον τῆς κειμένης ἑκάστῳ φορᾶς, τιμημάτων κα-
ταβαλλομένων οὐχ ᾗπερ ἐφίησιν ὁ παρὼν τῇ χρείᾳ καιρὸς, ἀλλ'
ᾗπερ ἔξεστι καὶ διώρισται. οὐ διερευνώμενοι δὲ, εἴπερ αὐτοῖς
ἐπιτήδεια ἐν τῇ χώρᾳ ξυμβαίνει, περιέστηκέ τε τοὺς δειλαίους τού-
τους ἀνάγκη τὰ μὲν ἐπιτήδεια στρατιώταις τε καὶ ἵπποις ἐσκομίζε-
C σθαι, πάντα ὠνουμένους αὐτὰ τιμημάτων πολλῶν ἐς ἄγαν ἀξιω-
τέρων καὶ ταῦτα ἐκ χώρας μακράν που οὔσης, ἂν οὕτω τύχοι, ἐς
τὸ χωρίον ἀποκομίζειν, οὗ δὴ τὸ στρατόπεδον ξυμβαίνει εἶναι,
μετρεῖν τε τοῖς τῶν στρατιωτῶν χορηγοῖς, οὐ καθάπερ πᾶσιν ἀν-
θρώποις νόμος, ἀλλ' ᾗπερ ἐκείνοις ἂν βουλομένοις εἴη. καὶ τοῦτ'

15. οὐ τιμημάτων καταβαλλομένων οὐδ' ᾗπερ ἔξεστι καὶ ἐφίησιν ὁ καιρὸς, ἀλλ' ᾗπερ διώρισται. οὐ διερευνῶσι γὰρ εἴπερ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια Reisk. 17. ἔξεστι] ἐξετέθη Alem.

ditione fecisset. Cabades enim sartis tectis focis arisque victor dicessit; at Chosroes omnibus igni ferroque ad terram afflictis, eo graviores populis intulit calamitates. Verum enimvero iimet quos deridicula plane tributi parte relevasset, ac caeteri praeterea, qui saepe ingruentes Persas, sive Hunnos, Saracenosque per orientem, vel qui per Europam constituti Romani barbaros alios praedabundos quotidie passi forent, Iustinianum omnibus saeviorem barbaris experiebantur; cuius statim ab hostium discessu, annonae, impositionum, descriptionumque decretis quique praediorum domini irretirentur. Ea vero decreta quae continerent, expediam. Agrorum possessores pro sua quique portione annonae copiam Romano militi suppeditare iubentur; huiusque summa vectigalis non ad praesentis rei difficultatem, sed ad publicam sanctionem eis penditur: si vero commeatus ad equos militesque suis in praediis non suppetant, gravi miseris coemendi pretio sunt, et ex remotiore etiam provincia, si res ita ferret, ad castra, et ubi miles stationem habet, convehendi; simul et exercitus optionibus metiendi pro illorum libidine, non ex aequa hominum aestimatione. Annonam hanc rem appellant; qua praedio-

ἔστι τὸ πρᾶγμα ὅπερ συνωνὴ καλεῖται, ἐξ οὗ δὴ ἅπασιν ἐκνενευρίσθαι τοῖς τῶν χωρίων κυρίοις ξυμβαίνει. φόρον γὰρ ἀπ' αὐτοῦ τὸν ἐπέτειον οὐχ ἧσσονα ἢ δεκαπλασίονα κατατιθέναι σφίσιν ἐπάναγκες, οἷς γε οὐ μόνον τῷ στρατῷ χορηγεῖν, ἀλλὰ καὶ σῖτον ἐς Βυζάντιον πολλάκις διακομίζειν ταῦτα πεπονθόσι ξυνέπεσεν, ἐπεὶ οὐχ ὁ Βαρσύμης καλούμενος μόνος τὸ τοιοῦτο ἄγος ἐξαμαρτάνειν τετόλμηκεν, ἀλλὰ καὶ πρότερον μὲν ὁ Καππαδόκης, ὕστερον δὲ D οἱ ματὰ τὸν Βαρσύμην τοῦτο δὴ τὸ τῆς ἀρχῆς παραλαβόντες ἀξίωμα. τὰ μὲν οὖν τῆς συνωνῆς ταύτῃ πῃ ἔχει· τὸ δὲ τῆς ἐπιβολῆς ὄνομα ὄλεθρός τίς ἐστιν ἀπρόοπτος ἐξαπιναίως τοῖς τὰ χωρία κεκτημένοις ἐπιγενόμενος πρόρριζόν τε αὐτοῖς ἐκτρίβων τὴν τοῦ βίου ἐλπίδα. χωρίων γὰρ τὸ τέλος τῶν ἐρήμων τε καὶ ἀπό- A 103 ρων γεγενημένων, ὧν δὴ τοῖς τε κυρίοις καὶ τοῖς γεωργοῖς ἤδη τετύχηκεν ἢ παντάπασιν ἀπολωλέναι, ἢ γῆν πατρῴαν ἀπολιποῦσι τοῖς ἐγκειμένοις σφίσι διὰ ταῦτα κακοῖς κρύπτεσθαι οὐκ ἀπαξιοῦσιν ἐπιφέρειν τοῖς οὕτω διεφθαρμένοις παντάπασι. τοιοῦτο μὲν καὶ τὸ τῆς ἐπιβολῆς ὄνομά ἐστιν, ἐπιπολάσαν ὡς τὸ εἰκὸς ἐπὶ τὸν χρόνον μάλιστα τοῦτον. τὰ δὲ τῶν διαγραφῶν ὡς συντομώτατα φράσαντι ἀπηλλάχθαι τῇδέ πῃ ἔχει. ζημίαις πολλαῖς ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τοὺς χρόνους τούτους περιβαλέσθαι τὰς πόλεις ἦν ἀνάγκη· P 68 ὧνπερ τάς τε ἀφορμὰς καὶ τοὺς τρόπους ἀφίημι λέγειν ἐν τῷ παρόντι, ὡς μή μοι ὁ λόγος ἀπέραντος εἴη. ταύτας οἱ τὰ χωρία ἔχοντες κατατιθέντες κατὰ λόγον τῆς ἐγκειμένης ἑκάστῳ φορᾶς***

2. αὐτοῦ] αὐτῶν Med. 3. κατατιθέναι] ἐγκατατιθέναι Pm. 15. τοῖς ἐγκειμένοις — κακοῖς] τοὺς ἐγκειμένους — κακοὺς Suidas s. v. ἐπιβολή. ibid. ἀπαξιοῦσιν] ἀπηξίουν Suidas. 16. οὕτω Alem. οὔπω AP et Suidas. 19. τῇδέ πῃ — περιβαλέσθαι om. Med. 20. ἦν addidit Reisk. 23. κατὰ λόγον Alem. κατ' ὀλίγον AP. ibid. Post φορᾶς indicavi lacunam. ἔλυον addebat Alem. ,,Fort. addendum ἀπεσείοντο. Sed videtur plus et aliud quid deesse.“ Reisk.

rum possessoribus decies tanto maius tributum annuatim persolventibus frangi nervos oportet, praesertim ubi a calamitate militaris annonae Byzantium amplius comportandum frumentum sit. Nam non Barsamae modo, sed Ioannis etiam Cappadocis, ac deinde successorum flagitium hoc fuit. Ita quidem annona. Impositio vero quaedam est veluti improvisa pestis in possessores agrorum repente ingruens omni spe vitae ab stirpe praecisa; nam vastis omninoque sylvescentibus praediis (quorum domini, colonique seu periissent, sive post tot mala patriam fugientes, gravissimeque afflicti uspiam latitarent) vectigal imponere Iustinianus non dubitavit; id autem impositionum genus his maxime tempestatibus valuit. Descriptiones demum, ut paucis absolvam, decretae sunt, quo damna, quae frequenter hoc tempore civitates fecissent, ab arvorum possessoribus pro vectigalium portione resarcirentur: sed illorum causas atque eventus hoc loco dicere pene infinitum esset. Verum non

οὐκ ἄχρι δὲ τούτων αὐτοῖς τὸ κακὸν ἔστη, ἀλλὰ καὶ τοῦ λοιμοῦ
ξύμπασαν περιλαβόντος τήν τε ἄλλην οἰκουμένην καὶ οὐχ ἥκιστα
τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν τῶν τε γεωργῶν ἀφανίσαντος μέρος τὸ
πλεῖστον, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐρήμων ὡς τὸ εἰκὸς γεγενημένων τῶν
χωρίων, οὐδεμιᾷ φειδοῖ ἐχρήσατο ἐς τοὺς τούτων κυρίους. φό-
ρον γὰρ τὸν ἐπέτειον οὐ τότε ἀνίει πραττόμενος οὐχ ᾗπερ ἑκάστῳ
B ἐπέβαλλε μόνον, ἀλλὰ καὶ γειτόνων τῶν ἀπολωλότων τὴν μοῖραν.
προσῆν δὲ αὐτοῖς καὶ τἄλλα πάντα ὧνπερ ἐμνήσθην ἀρτίως, ἅτε
τοῖς τῶν χωρίων δεδυστυχηκόσι τὴν κτῆσιν ἀεὶ ἐγκειμένων, ἔτι
μέντοι καὶ τοῖς μὲν στρατιώταις ἀνὰ τὰ κάλλιστά τε καὶ τιμιώτα-
τα δωματίων τῶν σφετέρων ᾠκημένοις ὑπηρετεῖν, αὐτοῖς δὲ πάντα
τοῦτον τὸν χρόνον ἐν τοῖς φαυλοτάτοις τε καὶ ἀπημελημένοις τῶν
οἰκιδίων δίαιταν ἔχειν. ἅπερ ἅπαντα ὑπὸ τὴν Ἰουστινιανοῦ τε
V 326 καὶ Θεοδώρας βασιλείαν τοῖς ἀνθρώποις ἀεὶ γίνεσθαι ξυνέβη,
ἐπεὶ οὔτε πόλεμον οὔτε τι ἄλλο τῶν μεγίστων κακῶν ἐν τούτῳ δὴ
A 104 τῷ χρόνῳ λελωφηκέναι τετύχηκεν. ἐπεὶ δὲ δωματίων ἐμνήσθην,
C οὐδὲ τοῦτο παριτέον ἡμῖν, ὅτι δὴ οἱ κεκτημένοι τὰς ἐν Βυζαντίῳ
οἰκίας βαρβάροις ἐνταῦθα καταλύειν παρεχόμενοι ἑπτακισμυρίοις
μάλιστα οὖσιν, οὐχ ὅπως τῶν σφετέρων ὀνίνασθαι οὐδαμῆ εἶχον,
ἀλλὰ καὶ προσετρίβοντο δυσκόλοις ἑτέροις.

D κδ'. Οὐ μὴν οὐδὲ τὰ ἐς τοὺς στρατιώτας αὐτῷ εἰργασμένα
σιωπῇ δοτέον, οἷς δὴ τούτους ἐπέστησεν ἀνθρώπων ἁπάντων
χρήματα σφᾶς ὅτι πλεῖστα ξυλλέγειν ἐνθένδε κελεύσας, εὖ εἰδότας
ὡς μοῖρα τῶν πορισθησομένων ἡ δωδεκάτη αὐτοῖς κείσεται. ὄνομα

6. οὐδὲ τότε ἀνίει εἰσπραττόμενος Alem. 9 ἔτι Alem. ἔστι AP.
22. τούτους] Lego κακίστους vel simile. Alem.

hic illorum mala constitere: nam licet pestilentia, quae in reliquum terrarum orbem ac Romanum pervasit imperium, cultores agrorum vulgo passim consumerentur, incultis interea atque desertis arvis, nulla tamen modestia annuis vectigalibus temperatum est; quin ad partem viritim constitutam, et ad ea omnia, quae paulo ante commemoravi, demortui cuiusque contermini nomina exacta, denique militem pulchrioribus atque honestioribus aedificiorum cubiculis exceptum, bene ac liberaliter habuerunt, ipsi in male materiata vilioraque receptacula interea secedentes. Haec accidere mortalibus Iustiniano Theodoraque imperium gerentibus, quando neque bella neque extrema malorum quidquam deferbuere. Sed quoniam de domiciliis sermo incidit, silendum non est, Byzantii ad septuaginta millia barbarorum aliquando fuisse, quos aedibus possessores exciperent suis, non modo domesticis exclusi commoditatibus, sed aliis etiam difficultatibus conflictati.

24. Neque silentio praeterire libet quae commisit Iustinianus in milites; dedit iis censitores (hos logothetas vocavit) iussos ex omni hominum genere quam maximam pecuniam in castris colligere; duodecima quaque parte

δὲ λογοθέτας αὐτοῖς ἔθετο. οἱ δὲ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐπενόουν τάδε. τὰς στρατιωτικὰς συντάξεις οὐχ ὁμοίως νόμος χορηγεῖσθαι ἐφεξῆς ἅπασιν, ἀλλὰ νέοις μὲν ἔτι αὐτοῖς οὖσι καὶ στρατευσαμένοις ἀρτίως ἐλάσσων ὁ πόρος, πεπονηκόσι δὲ καὶ μέσοις που ἤδη καταλόγου γεγενημένοις ἐπὶ μεῖζον χωρεῖ. γεγηρακόσι μέντοι καὶ μέλλουσι τῆς στρατείας ἀφίεσθαι πολλῷ ἔτι κομπωδεστέρα ἡ σύνταξις, ὅπως αὐτοί τε τὸ λοιπὸν ἰδίᾳ βιοῦντες ἐς τὸ ἀποζῆν διαρκῶς ἔχοιεν, καὶ ἐπειδὰν αὐτοῖς ξυμμετρήσασθαι τὸν βίον ξυμβαίη, παραψυχήν τινα τῶν οἰκείων ἀπολιπεῖν τοῖς κατὰ τὴν οἰκίαν δυνατοὶ εἶεν. ὁ τοίνυν χρόνος τῶν στρατιωτῶν τοὺς καταδεεστέρους ἐς τῶν P 69 τετελευτηκότων ἢ τῆς στρατείας ἀφεμένων τοὺς βαθμοὺς ἀεὶ ἀναβιβάζων πρυτανεύει κατὰ πρεσβεῖα τὰς ἐκ τοῦ δημοσίου συντάξεις ἑκάστῳ. ἀλλ᾽ οἱ λογοθέται καλούμενοι οὐκ εἴων ἐκ τῶν καταλόγων ἀφαιρεῖσθαι τὰ τῶν τετελευτηκότων ὀνόματα, καίπερ ὁμοῦ διαφθειρομένων, ἄλλως τε καὶ κατὰ τοὺς πολέμους συχνοὺς γινομένους τῶν πλείστων. οὐ μὴν οὐδὲ τοὺς καταλόγους ἔτι ἐπλήρουν, καὶ ταῦτα χρόνου συχνοῦ. καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ περιειστήκει τῇ A 105 μὲν πολιτείᾳ τὸν τῶν στρατευομένων ἀριθμὸν ἐνδεέστερον ἀεὶ εἶναι, τῶν στρατιωτῶν τοῖς περιοῦσι πρὸς τῶν πάλαι τετελευτηκότων διωθουμένοις ἐπὶ μοίρας παρὰ τὴν ἀξίαν τῆς καταδεεστέρας ἀπολελεῖφθαι, τάς τε ξυντάξεις ἐλασσόνως ἢ κατὰ τὴν προσ- B ήκουσαν κομίζεσθαι τάξιν, τοῖς δὲ λογοθέταις διαλαγχάνειν Ἰουστινιανῷ τῶν στρατιωτικῶν χρημάτων πάντα τοῦτον τὸν χρόνον. ἔτι μέντοι καὶ ἄλλαις ζημιῶν ἰδέαις πολλαῖς τοὺς στρατιώ-

5. χωρεῖ Alem. χωρεῖν AP. 6. τῆς Reisk. τὰς AP. 9. ἐκ τῶν οἰκείων Alem. 15. πολέμους Alem. πολεμίους AP. 20. μοίρας Alem. χεῖρας AP.

haud dubie ipsis constituta, qui quotannis ad militem artibus vexandum incumberent. Usu legeque castrensi receptum est, ut non omnibus aeque stipendia numerentur, sed tironibus tenuiora, exercitatis autem rorariis, et medio fere iam albo receptis, maiora; postremo veteranis, et quibus missio indulgenda sit, longe munificentiora, ut iis privatim agentibus ad vitam necessaria suppeterent, et naturae cedentes aliquid solatii ex peculio castrensi domesticis relinquerent. Ergo emeritis morte vel missione abeuntibus militia ordine inferiores, qui gradatim in locum succedunt, pro temporis ratione stipendia ex publico merentur. Verum censitores prohibuerunt militum nomina passim licet in praeliis occisorum ex albo deleri, aut album a longo tempore instaurari. Unde respublica eo devenerat, ut exercitus numero exiguus esset, miles superstes extinctis emeritis, praeter dignitatem in inferioribus detineretur ordinibus, stipendia quam pro loco et gradu acciperet minora, reliqua castrensis pecunia Iustiniano a censitoribus toto hoc tempore corrogaretur, damnis praeterea perquam multis aliis milites afficerentur, ita compensatis periculis, quae per sua corpora in praelio subirent; Grae-

τας ἀπέκναιον, ὥσπερ ἀμειβόμενοι τῶν ἐν τοῖς πολέμοις κινδύνων,
ἐπικαλοῦντες τοῖς μὲν ὡς Γραῖκοι εἶεν, ὥσπερ οὐκ ἐξὸν τῶν ἀπὸ
τῆς τὸ παράπαν τινὶ γενναίῳ γενέσθαι, τοῖς δὲ ὡς οὐκ ἐπιτεταγμέ-
νον πρὸς βασιλέως σφίσι στρατεύεσθαι, καίπερ ἀμφὶ τούτῳ γράμ-
ματα βασιλέως ἐνδεικνυμένοις, ἅπερ οἱ λογοθέται διαβάλλειν οὐ-
C δεμιᾷ ὀκνήσει ἐτόλμων· ἄλλοις δὲ, ὅτι δὴ τῶν ἑταίρων ἡμέρας
σφίσιν ἀπολελεῖφθαί τινας ξυμβαίη. ὕστερον καὶ τῶν ἐν παλα-
τίῳ φυλάκων τινὲς ἀνὰ πᾶσαν στελλόμενοι τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν
διηρευνῶντο δῆθεν τῷ λόγῳ ἐν τοῖς καταλόγοις τοὺς ἐς τὸ στρα-
τεύεσθαι ἐπιτηδείους ὄντας ὡς ἥκιστα, καὶ αὐτῶν τινὰς μὲν ἅτε
ἀχρείους ὄντας καὶ γεγηρακότας ἀφαιρεῖσθαι τὰς ζώνας ἐτόλμων,
οἵπερ τὸ λοιπὸν ἐκ τῶν εὐσεβούντων ἐν τῷ δημοσίῳ τῆς ἀγορᾶς
προσαιτοῦντες τροφὴν δακρύων τε καὶ ὀλοφύρσεως ἀεὶ προφάσεις
τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἐγίνοντο πᾶσι, τοὺς δὲ λοιποὺς, ὅπως δὴ μὴ
ταῦτα καὶ αὐτοὶ πείσωνται, χρήματα μεγάλα ἐπράττοντο, ὧν
ἐπιλιπόντων τοὺς στρατιώτας, ἅτε τρόποις ἐκνενευρισμένους πολ-
D λοῖς, πτωχοτέρους τε γεγονέναι καὶ οὐδαμῇ ἐς τὸ πολεμεῖν προθυ-
μεῖσθαι ξυνέβη. ὅθεν Ῥωμαίοις καὶ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ πράγματα λε-
A 106 λύσθαι ξυνέπεσεν. οὗ δὴ Ἀλέξανδρος ὁ λογοθέτης σταλεὶς τοῖς
μὲν στρατιώταις ταῦτα ἐπικαλεῖν οὐδεμιᾷ ὀκνήσει ἐθάρρει, τοὺς
δὲ Ἰταλοὺς χρήματα ἔπραττεν, τῶν ἐς Θευδέριχον καὶ Γότθους
V 327 πεπολιτευμένων ἀμύνεσθαι φάσκων. οὐ μόνοι δὲ οἱ στρατιῶται
πενίᾳ τε καὶ ἀπορίᾳ πρὸς τῶν λογοθετῶν ἐπιέζοντο, ἀλλὰ καὶ οἱ

1. ἀπέκναιον Pm. ἐπέκναιον AP. 2. ἀπὸ τῆς] Γραικίας vel Ἑλλάδος addit Alem. 6. ἑταίρων Alem. P. ἑτέρων A. 10. ὡς ἥκιστα] καὶ τοὺς ὡς ἥκιστα Reisk. 15. ἐπράττοντο vel εἰσεπράττοντο Alem. ἐπράττετο A. ibid. ὧν ἐπιλιπόντων Reisk. Legebatur οὔτε πάντων, quod Alem. in οὕτω πάντως mutaverat. οὗ δὴ Alem. P. οὐδαμῇ A.

cumque nomen ut probrum aliis obiectaretur, quasi nullum Graecia ferret strenuum militem; pars respueretur, ut quae iniussu principis militaret; eius prolata diplomata facile in suspicionem vocarentur; demum alii, ut qui frequenter a commilitonibus et castris abessent. Post haec quidam ex praetorianis militibus in universam Romanorum ditionem destinantur ex albo militiae, nimirum exploraturi, quicumque bello apti non essent. Nonnulli exacta aetate, quasi minime idonei cingulo spoliati propalam in fora stipem a religiosis viris emendicare et obviis quibusque acerbum et lacrimabile spectaculum praebere; alii ne eadem ipsi paterentur, se a conquisitoribus grandi pecunia redimebant; ita miles multifariam debilitatus ac destitutus necessariis, animo sic abhorruit a militia, ut Romanorum et Italiae res omnino dilaberentur. Nam Alexander, qui eo censitor missus est, crimini haec militibus per impudentiam dedit; Italos vero per speciem ulciscendarum Theodorici Gotthorumque iniuriarum gravi aere mulctavit. Verum non militem modo, sed etiam exercitus ducum administros, numero plurimos, et gloria pridem in-

πᾶσιν ὑπηρετοῦντες τοῖς στρατηγοῖς παμπληθεῖς τε καὶ δόξῃ μεγάλῃ τὰ πρότερα ὄντες, λιμῷ καὶ πενίᾳ δεινῇ ἤχθοντο. οὐ γὰρ εἶχον ὅθεν τὰ εἰωθότα σφίσι πορίσονται. προσθήσω δέ τι τούτοις καὶ ἕτερον, ἐπεί με ὁ τῶν στρατιωτῶν λόγος ἐς τοῦτο ἄγει. οἱ Ῥωμαίων βεβασιλευκότες ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις πανταχόσε τῶν τῆς πολιτείας ἐσχατιῶν πάμπολυ κατεστήσαντο στρατιωτῶν πλῆθος ἐπὶ φυλακῇ τῶν ὁρίων τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, καὶ κατὰ τὴν ἑῴαν P 70 μάλιστα μοῖραν ταύτῃ τὰς ἐφόδους Περσῶν τε καὶ Σαρακηνῶν ἀναστέλλοντες, οὕσπερ λιμιταναίους ἐκάλουν. τούτοις ὁ βασιλεὺς κατ' ἀρχὰς μὲν οὕτω δὴ παρέργως τε καὶ φαύλως ἐχρῆτο, ὥστε τεσσάρων ἢ πέντε αὐτοῖς ἐνιαυτῶν τῶν συντάξεων τοὺς χορηγοὺς ὑπερημέρους εἶναι, καὶ ἐπειδὰν Ῥωμαίοις τε καὶ Πέρσαις εἰρήνη γένοιτο, ἠναγκάζοντο οἱ ταλαίπωροι οὗτοι, ἅτε καὶ αὐτοὶ τῶν ἐκ τῆς εἰρήνης ἀγαθῶν ἀπολαύσοντες, χρόνου ῥητοῦ τὰς ὀφειλομένας σφίσι συντάξεις τῷ δημοσίῳ χαρίζεσθαι· ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸ τῆς στρατείας ὄνομα αὐτοὺς ἀφείλετο οὐδενὶ λόγῳ. τὸ λοιπὸν τὰ μὲν ὅρια τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς φυλακτηρίων ἐκτὸς ἔμεινε, οἱ δὲ στρατιῶται ἐξαπιναίως ἔβλεπον εἰς τῶν εὐσεβεῖν εἰωθότων B τὰς χεῖρας. ἕτεροι στρατιῶται οὐχ ἧσσους ἢ πεντακόσιοι καὶ τρισχίλιοι τὰ ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ φυλακῇ τοῦ παλατίου κατέστησαν, οὕσπερ σχολαρίους καλοῦσιν. καὶ αὐτοῖς συντάξεις ἀνέκαθεν πλείους ἢ A 107 τοῖς ἄλλοις ἅπασι τὸ δημόσιον ἀεὶ χορηγεῖν εἴωθε. τούτους οἱ πρότερον μὲν ἀριστίνδην ἀπολέξαντες ἐξ Ἀρμενίων ἐς ταύτην δὴ τὴν τιμὴν ἦγον. ἐξ οὗ δὲ Ζήνων τὴν βασιλείαν παρέλαβε, πᾶσιν

8. *Περσῶν*] *Ῥωμαίων* A. Correctum ex Suida s. *λιμιταναῖοι*. 9. *λιμιταναίους* Suidas. *λιμηταναίους* AP. 10. *παρέργως* Suidas. *περιέργων* AP. 20. *παλατίου*] *πάλλαντος* Suidas s. v. *σχολάριοι*.

signes in summam inopiam ac rerum omnium egestatem censitores impulere, quibus non esset unde sibi necessaria suppeditarent. Illud hic addere libet, quoniam de militibus locus admonuit, olim Romani imperatores passim in extremis oris frequentes militum manipulos constituerunt, qui limites imperii Romani, praecipue per orientis provincias tuerentur, indeque Persarum atque Saracenorum incursiones vimque arcerent, quos et limitaneos appellanere. Hos Iustinianus adeo statim despicatui duxit, ut quadriennalia et quinquennalia stipendia illis a quaestoribus differrentur. Romanis vero Persisque inducias agitantibus, miseris illis commodo pacis fruituris certa erant ex aerario concedenda stipendia; tandem eos Caesar per iniuriam ex albo militum expungit; ita demum Romanorum fines praesidio destituti; miles limitaneus ex piorum manibus et largitate pendebat. Aula imperatoria trium millium ac quingentorum militum, quos vocant scholarios, olim praesidiis tenebatur; his ab aerario maiora quam reliquis omnibus erant ab antiquo salaria: nec nisi Armenorum triarii et selectissimi quique hunc honorem a maioribus acceperunt. Postea vero quam Zenoni fuit imperium, inerti et

ἐξουσία ἐγένετο καὶ ἀνάνδροις καὶ ἀπολέμοις οὖσι παντάπασι τούτου δὴ τοῦ ὀνόματος ἐπιβατεύειν. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ ἀνδράποδα κατατιθέντες τίμημα τὴν στρατείαν ὠνοῦντο ταύτην. C ἡνίκα τοίνυν Ἰουστῖνος τὴν βασιλείαν παρέλαβεν, οὗτος Ἰουστινιανὸς πολλοὺς εἰς τὴν τιμὴν κατεστήσατο ταύτην, χρήματα μεγάλα περιβαλλόμενος. ἐπεὶ δὲ τούτοις καταλόγοις οὐδένα ἐνδεῖν τὸ λοιπὸν ᾔσθετο, ἑτέρους αὐτοῖς ἐς δισχιλίους ἐντέθεικεν, οὕσπερ ὑπεραρίθμους ἐκάλουν. ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς τὴν βασιλείαν ἔσχεν, τούτους δὴ τοὺς ὑπεραρίθμους ἀπεσείσατο αὐτίκα μάλα, τῶν χρημάτων οὐδ᾽ ὁτιοῦν ἀποδοὺς σφίσιν. ἐς μέντοι τοὺς ἐντὸς τοῦ τῶν σχολαρίων ἀριθμοῦ ὄντας ἐπενόει τάδε. ἡνίκα στράτευμα ἐπὶ Λιβύην ἢ Ἰταλίαν ἢ ἐπὶ Πέρσας ὡς σταλήσεται ἐπίδοξον ἦν, καὶ αὐτοῖς ὡς ξυστρατεύσουσιν ἐπήγγελλε συσκευάζεσθαι, καίπερ ἐξεπιστάμενος ἐπιτηδείως αὐτοὺς ἐς τὸ στρατεύεσθαι ὡς ἥκιστα D ἔχειν, οἱ δὲ τοῦτο ἵνα μὴ γένηται δείσαντες χρόνου οἱ ῥητοῦ τὰς συντάξεις ἀφίεσαν. ταῦτα μὲν τοῖς σχολαρίοις πολλάκις ξυνηνέχθη παθεῖν. καὶ Πέτρος δὲ τὸν ἅπαντα χρόνον ἡνίκα τὴν τοῦ μαγίστρου καλουμένου εἶχεν ἀρχὴν, ἀεὶ καθ᾽ ἡμέραν αὐτοὺς κλοπαῖς ἀμυθήτοις ἀπέκναιε. πρᾶος μὲν γὰρ ἦν καὶ ὡς ἥκιστα ὑβρίζειν εἰδὼς, κλεπτίστατος δὲ ἀνθρώπων ἁπάντων καὶ ῥύπου αἰσχροῦ ἀτεχνῶς ἔμπλεως. τούτου τοῦ Πέτρου κἀν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐμνήσθην, ἅτε τὸν Ἀμαλασούνθης φόνον τῆς Θευδερίχου παιδὸς εἰργασμένου. A 108 εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι τῶν ἐν παλατίῳ πολλοὶ ἀξιώτεροι, ἐπεὶ καὶ πλείω τὸ δημόσιον αὐτοῖς χορηγεῖν

3. ἀνδράποδα Alem. ἀνδραπόδοις AP. 13. αὐτοῖς ὡς ξυστρατεύσουσιν Reisk. αὐτοῖς ξυστρατεύουσιν AP. 15. οἱ δὲ Alem. P. οὐδὲ A. 24. πολλοὶ] πολλῷ Reisk.

imbelli cuique nomen id sibi adsciscere licuit; tandem et calonibus, qui hanc sibi militiam praesenti pecunia commercarentur. Iustino autem principe, complures magno aere ad eam dignitatem Iustinianus vocavit, post ubi nullum deficere albo nomen animadvertit, alios ferme bis mille addidit, eosque supernumerarios appellavit; quibus ut ipse cnm imperio fuit, e vestigio integra retenta pecunia missionem dedit. Porro autem statuti numeri scholarios cum in Africam, vel in Italiam, vel in Persidem exercitus immittendi fama esset, eos licet ignaros insolentesque bellorum comparare se ad bellum cum delecto milite iussit. Illi rem veriti certa stipendia (idque non raro factum) Caesari condonarunt. Senserunt hi ingentes ac pene quotidianas Petri officiorum magistri rapinas; qui etiamsi miti atque minime iniurio esset ingenio, fuit tamen furacium hominum postremus, turpisque compendii plenus, qui etiam, ut supra exposui, Theodorici filiae Amalasunthae necis auctor fuit. Sunt in imperatoria domo dignioris plane ordinis milites alii, quibus quo maiore pretio militiae nomina sibi comparant, eo maior ab aerario pu-

εἰώθεν, ἅτε καὶ μείζω κατατιθεῖσι τοῦ τῆς στρατείας ὀνόματος τὰ τιμήματα, οἳ δὴ δομέστικοί τε καὶ προτήκτορες ἐπικαλοῦνται καὶ ἀνέκαθεν ἀμελέτητοί εἰσι πολεμίων ἔργων. τάξεως γὰρ καὶ προσώπου ἕνεκα μόνον ἐν παλατίῳ εἰώθασι καταλέγεσθαι. καὶ αὐτῶν οἱ μὲν ἐν Βυζαντίῳ, οἱ δὲ ἐπί τε Γαλατίας ἐκ παλαιοῦ καὶ P 71 χωρίων ἑτέρων ἵδρυνται. ἀλλὰ καὶ τούτους Ἰουστινιανὸς τρόπῳ ἀεὶ δεδισσόμενος τῷ εἰρημένῳ μεθίεσθαι ἠνάγκαζε τῶν προσηκουσῶν σφίσι συντάξεων. ἐν κεφαλαίῳ δὲ τοῦτο εἰρήσεται. νόμος ἦν ἀνὰ πενταετηρίδα ἑκάστην τὸν βασιλέα τῶν στρατιωτῶν ἕκαστον δωρεῖσθαι χρυσίῳ τακτῷ. πέμποντες δὲ ἀνὰ πεντάετες πανταχόσε τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς παρείχοντο στατῆρας χρυσοῦς στρατιώτῃ ἑκάστῳ πέντε. καὶ τοῦτο οὐχ οἷόν τε ἦν μὴ πράσσεσθαι ἀεὶ μηχανῇ πάσῃ. ἐξ ὅτου δὲ ἀνὴρ ὅδε διῳκήσατο τὴν πολιτείαν, B τοιοῦτο οὐδὲν οὔτε διεπράξατο οὔτε ἐμέλλησε, καίπερ χρόνου δύο V 328 καὶ τριάκοντα ἐνιαυτῶν τριβέντος ἤδη, ὥστε καὶ λήθην τοῦ ἔργου τούτου τοῖς ἀνθρώποις γενέσθαι τινά. τρόπον δὲ καὶ ἄλλον τῆς ἐς τοὺς κατηκόους λεηλασίας ἐρῶν ἔρχομαι. οἱ βασιλεῖ τε καὶ ταῖς ἀρχαῖς ἐν Βυζαντίῳ ἢ ὁπλιζόμενοι ἢ γράμματα διαχειρίζοντες ἢ ἄλλο ὁτιοῦν ὑπηρετοῦντες τάσσονται μὲν ἐν τοῖς καταλόγοις ἀρχὴν ἔσχατοι, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἀναβαίνοντες ἀεὶ ἐς τῶν ἀπογινομένων ἢ ὑπεξιόντων τὴν χώραν τάξεως ἕκαστοι τῆς κατ' αὐτοὺς ἐς τόδε χωροῦσιν, ἕως ἂν τις βαθμοῦ ἐπιβεβηκὼς τοῦ πρώτου ἤδη ἐς τὸ τιμῆς ἀφίκηται πέρας. καὶ τοῖς ἐς τοῦτο A 109 ἀξιώματος ἥκουσι χρήματα ἐκ παλαιοῦ διατέτακται τοσαῦτα τὸ C

1. καταταθεῖσιν ὑπὲρ τοῦ Reisk. 3. καὶ ἀνέκαθεν Reiskius. Aberat καὶ. 8. συντάξεων Alem. τάξεων AP. 14. ἐμέλλησε Reisk. ἐμέλησε AP. 22. ἐς τόδε] ἐς τὸ πρόσω Reisk.

blico solvitur pensio. Domestici et protectores vocantur, bellicae omnino virtutis expertes, et ordine ac dignitate modo in regia censentur; pars Byzantii, pars in Galatia olim, vel aliis in provinciis habuere stationes. Hosce iisdem artibus perterritos, suis cedere pensionibus adegit Iustinianus. Sed plura de his ad hoc unum caput revocemus. Ex prisca lege imperator quinquennali donativo, certaque auri summa exercitum prosequi consuevit, ergo per urbes Romanae ditionis quinto quoque anno quaestores mittebantur, qui singulis militibus stateres aureos quinque penderent; idque rato inviolatoque usu receptum erat. Ex quo vero ad rempublicam Iustinianus accessit (inde duo iam et triginta excurrunt anni) ita huius rei curam abiecit, ut eius pene ceperit mortales oblivio. Sed iam alias de subditis actas praedas dicamus. Qui Byzantii seu Caesari, sive magistratibus a re litteraria, vel militari, aut alio quocumque munere sunt, locum statim tenent in albo postremum, sensimque decedentibus vel abeuntibus suo quique in ordine perpetuo succedunt, quoad et supremum locum, simul et dignitatis apicem teneant. His, qui ad id honoris pervenissent, proventus ab antiquo singulis decreti sunt annis,

πλῆθος ὥστε πλέον ἀνὰ πᾶν ἔτος ἢ ἐς ἑκατὸν χρυσοῦ ἀγείρεσθαι κεντηνάρια τούτοις, καὶ αὐτούς τε γηροκομεῖσθαι καὶ τῶν ἄλλων πολλοὺς μετέχειν αὐτοῖς ὠφελείας ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον τοῖς ἔνθεν ξυνέβαινε, τῆς τε πολιτείας τὰ πράγματα ἐπὶ μέγα εὐπορίας ἀεὶ ταύτῃ ἐχώρει. ἀλλὰ βασιλεὺς ὅδε τούτων αὐτοὺς ἀποστερήσας σχεδόν τι ἁπάντων, αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις κακὰ ἤνεγκεν. ἁψαμένη γὰρ αὐτῶν ἡ πενία πρῶτον, εἶτα καὶ διὰ τῶν ἄλλων ἐχώρει, οἷς τε καὶ πρότερον ὠφελείας μετῆν. καὶ ἤν τις τὴν ξυμπεπτωκυῖαν αὐτοῖς ἐνθένδε ζημίαν ἐς ἔτη δύο καὶ τριάκοντα διαριθμοῖτο, εὑρήσει τὸ μέτρον ὧνπερ αὐτοὺς ἀποστερεῖσθαι ξηνέπεσε.

D κέ. Τοὺς μὲν στρατευομένους οὕτως ὁ τύραννος διεχρήσατο. ἅπερ δὲ αὐτῷ εἰς ἐμπόρους τε καὶ ναύτας καὶ βαναύσους καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους, δι᾽ αὐτῶν δὲ καὶ ἐς τοὺς ἄλλους ἅπαντας εἴργασται, φράσων ἔρχομαι. πορθμὼ δύο ἑκατέρωθεν Βυζαντίου ἐστὸν, ἕτερος μὲν ἐφ᾽ Ἑλλησπόντου ἀμφὶ Σηστόν τε καὶ Ἄβυδον, ὁ δὲ δὴ ἕτερος ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ Εὐξείνου καλουμένου πόντου, οὗ τὸ ἱερὸν ὀνομάζεται. ἐν μὲν οὖν τῷ Ἑλλησπόντου πορθμῷ τελωνεῖον μὲν ἐν δημοσίῳ ὡς ἥκιστα ἦν, ἄρχων δέ
P 72 τις ἐκ βασιλέως στελλόμενος ἐν Ἀβύδῳ καθῆστο, διερευνώμενος μὲν, ἤν ναῦς ὅπλα φέρουσα ἐς Βυζάντιον οὐ βασιλέως ἴοι γνώμῃ, καὶ ἤν τις ἐκ Βυζαντίου ἀνάγοιτο οὐ φερόμενος γράμματα τῶν ὀν-

2 καὶ αὐτούς Reisk. Aberat καί. 3. καὶ ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον τοῖς ἐνδεεστέροις πλουτεῖν ξυνέβαινε Reisk. ibid. τοῖς] τῆς Alem. 6. τι ἁπάντων Reisk. διὰ πάντων AP. δὴ ἁπάντων Alem. 9. ζημίαν] ἐρημίαν Pm. 14. δὲ καὶ Reisk. τε καὶ AP. 18. οὗ τὸ ἱερὸν] Lege ὃ τὸ Ἱερόν. Est nomen proprium promontorii, non templum. Reisk. 19. τελωνεῖον Suidas s. v. πορθμός. τελώνιον AP.

auri pondo amplius decem millia, ut et suam illi regere senectutem et plerisque aliis utilitati esse possent. Enimvero negotiorum reipublicae bene gerendorum magnum id erat momentum. Hic vero princeps tum hos omnibus pene reditibus exclusos, tum mortales etiam alios evertit; ab iis enim ad alios sicuti prius commoda, ita demum et inopia pertingit. Porro si quis duo et triginta annorum damna his illata perpendat, rationem subducet pecuniae, qua illos expoliari contigit.

25. Militem ita tyrannus hic divexavit. Quae vero in mercatores, nautas, artifices, forenses, et per hos in populares alios egit, dicere iam aggredior. Freta duo sunt ad utrumque Byzantii littus, alterum in Hellesponto, qua Sestus Abydum spectat, alterum ad ipsas maris Euxini fauces, ubi dei matris templum celebre est. Igitur in Hellesponti freto nullus publicanorum ordo, vel mensa fuit; sed missus ab imperatore praetor Abydi sedes habuit, quia interesset observare merces, arma, quae haud lubente principe Byzantium navigiis aveherentur, quive inde solvisset sine litteris ac tessera magi-

δρῶν καὶ σημεῖα οἷς ἐπίκειται ἡ τιμὴ αὕτη (οὐ γὰρ θέμις τινὰ ἐκ Βυζαντίου ἀνάγεσθαι οὐκ ἀφειμένον πρὸς τῶν ἀνδρῶν, οἳ τῇ τοῦ μαγίστρου καλουμένου ἀρχῇ ὑπουργοῦσιν) πραττόμενος δὲ τοὺς A 110
τῶν πλοίων κυρίους τέλος οὐδενὶ αἴσθησιν παρεχόμενον ἐλάμβανεν· ὁ δὲ ἐπὶ πορθμοῦ τοῦ ἑτέρου στελλόμενος μισθὸν ἀεὶ πρὸς βασιλέως κεκομισμένος ἦν καὶ διερευνώμενος ἐς τὸ ἀκριβὲς ταῦτα, ἅπερ μοι εἴρηται, καὶ ἤν τις ἐς τοὺς βαρβάρους κομίζοιτο, οἳ παρὰ τὸν Εὔξεινον ἵδρυνται πόντον, ὧνπερ οὐ θέμις ἐκ Ῥωμαίων τῆς γῆς ἐς τοὺς πολεμίους κομίζεσθαι. οὐδὲν μέντοι ἐξῆν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ πρὸς τῶν τῇδε ναυτιλλομένων προσίεσθαι. ἐξ οὗ δὲ B
Ἰουστινιανὸς τὴν βασιλείαν παρέλαβε, τελωνεῖόν τε δημόσιον κατεστήσατο ἐν πορθμῷ ἑκατέρῳ καὶ μισθοφόρους ἄρχοντας δύο ἐς ἀεὶ πέμπων μίσθωσιν μὲν αὐτοῖς παρείχετο τὴν ξυγκειμένην, ἐπήγγελλε δὲ χρήματά οἱ ὅτι πλεῖστα ἐνθένδε ἀποφέρειν δυνάμει τῇ πάσῃ. οἱ δὲ ἄλλο οὐδὲν ἢ εὔνοιαν τὴν ἐπ' αὐτὸν ἐνδείκνυσθαι ἐν σπουδῇ ἔχοντες ἅπαξάπαντα πρὸς τῶν πλεόντων τὰ τῶν φορτίων τιμήματα ληιζόμενοι ἀπηλλάσσοντο. ἐν μὲν οὖν πορθμῷ ἑκατέρῳ ταῦτα ἐποίει· ἐν δὲ Βυζαντίῳ ἐπενόει τάδε. τῶν τινά οἱ ἐπιτηδείων προὐστήσατο, Σύρον μὲν γένος, ὄνομα δὲ Ἀδδαῖον, ᾧ δὴ ἐπήγγελλεν ἐκ νηῶν τῶν ἐνταῦθα καταιρουσῶν ὄνησίν τινά οἱ πορίζεσθαι. ὁ δὲ πλοῖα ἅπαντα τὰ καταίροντα ἐς τὸν Βυζάν- C
τιον λιμένα οὐκέτι ἠφίει, ἀλλὰ τοὺς ναυκλήρους ἢ τοῖς τιμήμασιν ἐζημίου νηῶν τῶν σφετέρων ἢ ἀναφορεῖν ἔς τε Λιβύην καὶ Ἰτα-

3. οὐκ ἀφειμένων (sic) post μαγίστρου legebatur. Correxit et transposuit Alem. 4. τέλος P. τέλος δὲ A. 6. κεκομισμένος] τὴν ἀρχὴν addit Reisk. *ibid.* ἦν Suidas et P. εἴη A. 8. ὧνπερ] ἦν γὰρ Reisk. τελωνεῖον] τελώνιον AP. 19. Ἀδδαῖον] Ἀδδέον AP.

stratus, cuius ea res esset. Neque enim Byzantio moliri naves fas est, cui per magistri officiorum administros non liceat. Ergo quod portorii nomine inde praetor exigeret a naucleris, id perquam exiguum erat; qui vero ad alterum fretum mittebatur, eadem illa, quae modo dixi, explorabat, et si quid mercium ad barbaros, qui secundum oram Euxini maris incolunt, distraheretur, quas ad hostes ex Romanorum urbibus exportari interdictum sit. Huic praetori nihil a nautis accipere lucri licebat. Postea vero quam Iustinianus cepit imperium ad utrumque fretum publicanorum ordines instituti, duo praetores certa mercede conducti, iussique summa ope niti, ut quam maximam inde pecuniam conquirerent. Hi vero quibus quam studium erga Caesarem declare nihil erat optatius, singularum a nautis portoria mercium extorquebant. Haec in utroque freto. Ad portum vero Byzantii familiarem quemdam Addaeum gente Syrum constituit, cui ut appellentium eo navigiorum commercia ad quaestum illi aliquem revocaret praecepit. Is quae naves Byzantiorum portum tenuissent, inde solvere non permisit, coactis naucleris, vel navigiorum naulum pendere, vel merces in Africam, aut Italiam

λίαν ἠνάγκαζε. καὶ αὐτῶν οἱ μὲν οὔτε ἀντιφορτίζεσθαι οὔτε θαλαττουργεῖν ἔτι ἤθελον, ἀλλὰ καύσαντες τὰ σφέτερα πλοῖα εὐθὺς ἄσμενοι ἀπηλλάσσοντο. ὅσοις μέντοι ἐπάναγκες ἦν ἐκ ταύτης δὴ
V 329 τῆς ἐργασίας τὸν βίον ποιεῖσθαι, οὗτοι τριπλασίαν πρὸς τῶν ἐμ-
A 111 πόρων τὴν μίσθωσιν κεκομισμένοι τὸ λοιπὸν ἐφορτίζοντο τοῖς τε ἐμπόροις περιειστήκει ταύτην σφίσιν αὐτοῖς τὴν ζημίαν πρὸς τῶν τὰ φορτία ὠνουμένων ἰάσασθαι, οὕτω τε λιμοκτονεῖσθαι πάσῃ μηχανῇ τοὺς Ῥωμαίους ξυνέβαινεν.

D Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῇδε κατὰ τὴν πολιτείαν ἐφέρετο. ἃ δὲ καὶ ἐς τὰ κέρματα τοῖς βασιλεῦσιν εἴργασται, οὔ μοι παριτέον οἴομαι εἶναι. τῶν γὰρ ἀργυραμοιβῶν πρότερον δέκα καὶ διακοσίους ὀβολούς, οὓς φόλεις καλοῦσιν, ὑπὲρ ἑνὸς στατῆρος χρυσοῦ προΐεσθαι τοῖς ξυμβάλλουσιν εἰωθότων, αὐτοὶ ἐπιτεχνώμενοι κέρδη οἰκεῖα ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν μόνους ὑπὲρ τοῦ στατῆρος δίδοσθαι τοὺς ὀβολοὺς διετάξαντο. ταύτῃ δὲ νομίσματος ἑκάστου χρυσοῦ ἕκτην ἀπέτεμον μοῖραν ** πάντων ἀνθρώπων. ἐπεὶ δὲ οἱ βασιλεῖς οὗτοι τῶν ὠνίων τὰ πλεῖστα εἰς τὰ καλούμενα περιστήσαντες
P 73 μονοπώλια, τούς τι ὠνήσασθαι βουλομένους ἀεὶ καθ' ἑκάστην ἀπέπνιγον, μόνα δὲ αὐτοῖς ἀνέφαπτα τὰ τῆς ἐσθῆτος ἐλέλειπτο πωλητήρια, μηχανῶνται καὶ ἀμφ' αὐτοῖς τάδε. ἱμάτια τὰ ἐκ μετάξης ἐν Βηρυτῷ μὲν καὶ Τύρῳ πόλεσι ταῖς ἐπὶ Φοινίκης ἐργάζεσθαι ἐκ παλαιοῦ εἰώθει. οἵ τε τούτων ἔμποροί τε καὶ ἐπιδημιουργοὶ καὶ τεχνῖται ἐνταῦθα τὸ ἀνέκαθεν ᾤκουν, ἐνθένδε τε ἐς γῆν ἅπασαν φέρεσθαι τὸ ἐμπόλημα τοῦτο ξυνέβαινεν. ἐπὶ δὲ

16. διετάξαντο Pm. διεπράξαντο AP. ibid. ταύτῃ Reiskius. ταύτην AP. 17. Ante πάντων lacunam indicavit Reisk. 18. εἰς τὰ add. Alem. 22. ἐν add. Maltretus.

comportare; quorum nonnulli et onera et navigationem detrectantes, igne corruptis navigiis omni cura liberi discesserunt. At quibus ad traducendam vitam id negotii suscipiendum fuit, hi ter tanto maiore mercede ad onera conducti sunt a mercatoribus, qui damnis denique emptorum sua resarcienda curaturi essent; atque hisce diversis artibus una est demum Romanis parata communis pernicies.

His in negotiis hic fuit reipublicae status. Sed mittendum minime arbitror, ut ex terunciis hi principes aeruscarint. Olim nummularii singulos stateres aureos decem atque ducentis obolis, quos pholes vocant, exactoribus pendebant; principes, quod sibi fore compendio vident, centum et octoginta commutari decernunt; scilicet parte sexta cuiusque aurei numismatis subditis omnibus decocta. Cum vero alias fere omnes merces incredibili et quotidiano emptorum incommodo ad monopolia revocassent, una modo integra re vestiaria, atque eius emporiis, haec tandem de his etiam comminiscuntur. Olim sericae vestis mercatores, et opifices in duabus Phoeniciae urbibus Beryto atque Tyro negotiabantur, et officinas exercebant; unde in reliquum deinde terrarum orbem id mercimonii distraxerunt. Sed imperatore Iusti-

Ἰουστινιανοῦ βασιλεύοντος οἱ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐργασίᾳ ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ πόλεσι ταῖς ἄλλαις ὄντες ἀξιωτέραν ἀπεδίδοντο τὴν ἐσθῆτα ταύτην, αἰτιώμενοι μεῖζον μὲν ἢ πρότερον ἐν χρόνῳ τῷ παρόντι ὑπὲρ αὐτῆς καταβάλλεσθαι τὸ τίμημα Πέρσαις, πλείω δὲ νῦν τὰ B δεκατευτήρια εἶναι ἐν γῇ τῇ Ῥωμαίων, δόκησιν ἅπασιν ὁ αὐτοκράτωρ παρεχόμενος ὅτι δὴ ἐπὶ τούτῳ ἀγανακτοίη, νόμῳ ἅπασιν ἀπεῖπε μὴ πλέον ἢ ὀκτὼ χρυσῶν τῆς τοιαύτης ἐσθῆτος τὴν λίτραν εἶναι. καὶ προστίμημα ἔκειτο τοῖς παραβησομένοις τὸν νόμον A 112 τῶν ὑπαρχόντων στερεῖσθαι χρημάτων. ταῦτα ἀνθρώποις ἀμήχανά τε καὶ ἄπορα ἐδόκει παντάπασιν εἶναι. οὐ γὰρ οἷόν τε ἦν τοὺς ἐμπόρους μείζονος τιμῆς τὰ φορτία ἐωνημένους ἐλάσσονος τιμῆς τοῖς ξυμβάλλουσιν ἀποδίδοσθαι. διὸ δὴ ταύτην μὲν τὴν ἐμπορίαν ἐργολαβεῖν οὐκέτι ἠξίουν, ἐπικλοπώτερον δὲ φορτίων τῶν σφίσιν ἀπολελειμμένων ἐποιοῦντο κατὰ βραχὺ τὰς πράσεις, C δηλονότι τῶν γνωρίμων τισὶν, οἷσπερ τὰ τοιαῦτα καλλωπίζειν τὰ σφέτερ' αὐτῶν προϊεμένοις ἐν ἡδονῇ ἦν ἢ τρόπῳ τῳ ἀναγκαῖον ἐγίνετο. ὧν δὴ ἡ βασιλὶς ἐπιψιθυριζόντων τινῶν αἰσθομένη, καίπερ οὐ βασανίσασα τὰ θρυλούμενα, ξύμπαντα εὐθὺς τὰ φορτία τοὺς ἀνθρώπους ἀφείλετο, καὶ χρυσίον αὐτοὺς ἐς κεντηνάριον ἐπιτιμησαμένη. ἄρχει δὲ ταύτης ἔν γε Ῥωμαίοις τῆς ἐργασίας ὁ τοῖς βασιλικοῖς ἐφεστὼς θησαυροῖς. Πέτρον οὖν τὸν Βαρσύμην ἐπίκλησιν ἐπὶ ταύτης καταστησάμενοι τῆς τιμῆς οὐ πολλῷ ὕστερον ἐπεχώρουν αὐτῷ πράσσειν ἀνόσια ἔργα. τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας τὸν νόμον ἐς τὸ ἀκριβὲς ἐδικαίου τηρεῖν, τοὺς δὲ τοῦ

11. ἐωνημένους Alem. ἐωνημένοις AP. 15. οἷσπερ Alem. εἴπερ AP. 18. θρυλλούμενα AP. 22. καταστησάμενοι Alem. P. καταστησάμενος A.

niano, Byzantii et per alias urbes cum versarentur, mercem fecere cariorem, simul auctis, ut aiebant, eius rei pretiis apud Persas, simul et decumis in Romanorum ditione. Quod verbum in pectus Caesari altius descendisse omnes intellexerunt, ubi lege cautum ab eo est, ut serici libra octonis aureis vaeniret, quique secus fecissent, proscriptione bonorum mulctarentur. Haec cum negotiatoribus omnino viderentur absurda, quibus haud esset e re, emptas quam plurimo merces, vaenum ire quam minimo, maluerunt mercatura desistere. Ergo quidquid reliqui mercium fuit notis hominibus furtim obtruserunt, scilicet quibus sic suum prodigere, eamque rei speciem quaerere vel aliam quampiam necessitatem esset voluptati. Quod cum incerto autore, levique fama in vulgus spargi Theodora audisset, incomperta re, mercatores centum auri pondo mulctat, ereptis praeterea mercibus. Nunc vero apud Romanos hoc totum opificium penes praefectum imperatorii thesauri est; quare Petro Barsamae illa dein aucta praefectura, omnem improbitatis licentiam permiserunt. Qui sericariis sibi tantum artem facere coactis, alios severa illa teneri lege voluit. Is non clanculum, sed aperto foro unciam serici

ἔργου τούτου τεχνίτας αὐτῷ μόνῳ ἀναγκάζων ἐργάζεσθαι ἐπεδίδοτο, D οὐκέτι ἐπικρυπτόμενος, ἀλλ' ἐν τῷ δημοσίῳ τῆς ἀγορᾶς βαφῆς μὲν τῆς προστυχούσης τὴν οὐγκίαν οὐχ ἧσσον ἢ κατὰ ἓξ χρυσῶν, βάμματος δὲ τοῦ βασιλικοῦ, ὅπερ καλεῖν ὁλόβηρον νενομίκασι, πλέον ἢ τεσσάρων καὶ εἴκοσι χρυσῶν. καὶ βασιλεῖ μὲν ἐνθένδε μεγάλα χρήματα ἔφερεν, αὐτὸς δὲ περιβαλλόμενος πλείω ἐλάνθανεν, ὅπερ ἀπ' αὐτοῦ ἀρξάμενον ἐς ἀεὶ ἔμεινε. μόνος γὰρ ἐς τόδε τοῦ χρόνου ἔμπορός τε ἀπαρακαλύπτως καὶ κάπηλος τοῦ ἐμπολήματος τοῦδε καθίσταται. ἔμποροι μὲν οὖν ὅσοι πρότερον τὴν ἐργασίαν ταύτην μετῄεσαν ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ πόλει ἑκάστῃ θαλαττουργοί τε καὶ ἔγγειοι ἐφέροντο ὡς τὸ εἰκὸς τὰ ἐκ τῆς ἐργα- A 113 σίας κακά. ἐν δὲ πόλεσιν ὁ δῆμος σχεδόν τι ὅλος ταῖς εἰρημέναις προσαιτητὴς ἐξαπιναίως ἐγένετο. βάναυσοι γὰρ ἄνθρωποι καὶ χειρωνάκται λιμῷ παλαίειν ὡς τὸ εἰκὸς ἠναγκάζοντο, πολλοί τε ἀπ' αὐτοῦ τὴν πολιτείαν μεταβαλλόμενοι φεύγοντες ᾤχοντο ἐς τὰ P 74 Περσῶν ἤθη. μόνος δὲ ἀεὶ ὁ τῶν θησαυρῶν ἄρχων ἐνεργολαβῶν τὸ ἐμπόλημα τοῦτο μοῖραν μὲν βασιλεῖ, ὥσπερ εἴρηται, πόρων τῶν ἐνθένδε ἀποφέρειν ἠξίου, αὐτὸς δὲ τὰ πλείω φερόμενος δημοσίαις συμφοραῖς ἐπλούτει. ταῦτα μὲν οὖν τῇδε κεχώρηκεν.

V 330 κς'. Ὅντινα δὲ τρόπον τῶν πόλεων τοὺς κόσμους καὶ τὰ B ἐγκαλλωπίσματα πάντα ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ πόλει ἑκάστῃ καθελεῖν ἴσχυσεν αὐτίκα ἐροῦμεν. πρῶτα μὲν καταλύειν τὸ τῶν ῥητόρων ἀξίωμα ἔγνω. τά τε γὰρ ἔπαθλα ἀφείλετο αὐτοὺς ἅπαντα, οἷσπερ τρυφᾶν τε τὰ πρότερα καὶ ἐγκαλλωπίζεσθαι τῆς συνηγο-

1 μόνῳ] νόμῳ Maltretus. *ibid.* ἐπεδίδοτο] ἀπεδίδοτο Reisk. 3. οὐγκίαν Alem. P. οἰκίαν AP. 13. προσαιτητὴς Alem. P. προσαιτεῖν τὴν A. 14 χειρωνάκται] χειρώνακτες Pm. 20. τρόπον hoc loco P: post πόλεων A. 24. οἷπερ — ταῖς συνηγορίαις — εἰώθεισαν Reisk.

alia quidem tinctura imbuti sex aureis, regio vero suffecti colore, quem holoverum vocant, quatuor ac viginti et amplius dedit; ex quo Caesari magnas pecunias, sibi clam maiores comparavit: quod inde coeptum hodieque perdurat; unusque ille institoriam hanc rem etiamnum palam exercet. Quare ipsi negotiatores cum Byzantii tum aliis in urbibus incommoda profligatae artis terra marique sensere; Tyri atque Beryti pene universa plebs fullonico manuarioque illi exercitio addicta, collatitiam quaerere stipem, vel fame confici coacta fuit; pars commutata colonia ad Persas transfugit; nam, ut dixi, solus imperatorii thesauri praefectus eam negotiationem habens, lucri parte Caesari delata, sibique maiore seposita, sic opes auget suas publicis calamitatibus. Sed haec hactenus.

26. Ut autem Byzantium, ac reliquas urbes ornamentis spoliarit, modo dicendum est. Primo causidicorum ordinem statuit evertendum, omnibus denegatis praemiis, quibus illi amplissimis, advocatione perfuncti, donari olim et augeri consuessent; iussisque litigatoribus in seque et in litem iurare,

ρίας ἀφειμένοι εἰώθασι, καὶ διωμότους συνίστασθαι τοὺς διαφερομένους ἐκέλευσε, καὶ ἀπ' αὐτοῦ περιυβρισμένοι ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ ἐγένοντο. ἐπεὶ δὲ τῶν τε ἀπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τῶν ἄλλων εὐδαιμόνων δοκούντων εἶναι ἔν τε Βυζαντίῳ καὶ πάσῃ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ πάσας, ὥσπερ ἐρρήθη, τὰς οὐσίας ἀφείλετο, ἀρ- C
γεῖν τὸ λοιπὸν τῷ ἐπιτηδεύματι τούτῳ ἐλέλειπτο. οὐ γὰρ εἶχον ἄνθρωποι λόγου ὁτουοῦν οὐδὲν ἄξιον, οὗπερ ἂν καὶ ἀμφισβητοῖεν ἀλλήλοις. αὐτίκα τοίνυν ἐκ πολλῶν μὲν ὀλίγοι, ἐξ ἐνδόξων δὲ λίαν κομιδῇ ἄδοξοι πανταχόθι γεγονότες τῆς γῆς πενίᾳ μέν, ὡς τὸ εἰκός, πολλῇ εἴχοντο, μόνην δὲ ὕβριν τὴν ἀπὸ τοῦ ἔργου φερόμενοι ἀπηλλάσσοντο. ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰατρούς τε καὶ διδασκάλους τῶν ἐλευθερίων τῶν ἀναγκαίων στερεῖσθαι πεποίηκε. τάς τε γὰρ σιτήσεις, ἃς οἱ πρότερον βεβασιλευκότες ἐκ τοῦ δημοσίου A 114
χορηγεῖσθαι τούτοις δὴ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἔταξαν, ταύτας δὴ οὗτος ἀφείλετο πάσας. καὶ μὴν καὶ ὅσους οἱ τὰς πόλεις οἰκοῦντες D
ἁπάσας πολιτικῶν σφίσιν ἢ θεωρητικῶν οἴκοθεν πεποίηνται πόρους, καὶ τούτους μεταγαγὼν φόροις ἀναμῖξαι τοῖς δημοσίοις ἐτόλμησε. καὶ οὔτε ἰατρῶν τις ἢ διδασκάλων τὸ λοιπὸν ἐγίνετο λόγος οὔτε δημοσίας τις ἔτι οἰκοδομίας προνοεῖν ἴσχυσεν οὔτε λύχνα ταῖς πόλεσιν ἐν δημοσίῳ ἑκάστῃ οὔτε τις ἦν ἄλλη παραψυχὴ τοῖς ταύτας οἰκοῦσι. τά τε γὰρ θέατρα καὶ ἱππόδρομοι καὶ κυνηγέσια ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον ἅπαντα ἤργει. οὗ δή οἱ τὴν γυναῖκα τετέχθαι τε καὶ τετράφθαι καὶ πεπαιδεῦσθαι ξυνέβαινεν. ὕστερον δὲ ταῦτα δὴ ἀργεῖν ἐν Βυζαντίῳ ἐκέλευσε τὰ θεάματα, τοῦ μὴ τὰ εἰωθότα

1. τοῖς διαφερομένοις Suidas s. v. διώμοτος. 2. ἀθυμίᾳ Alem. ἀσημίᾳ AP. 3. ἐπεὶ Alem. ἐπὶ AP. 7. λόγου Alem. λόγον AP. 15. ὅσους Alem. ὅσοις AP. 19. λύχνα] Vid. Vales. ad Ammian. Marcell. 14, 1. Reisk. 20. ἑκάστῃ] ἑκάστῳ Pm.

causidicorum sane cum probro ac moerore. Caeterum ex quo tempore Iustinianus senatores opulentosque alios qui vel Byzantii, vel ubicumque in imperio Romano essent, omnibus, ut declaravi, fortunis evertit, summo in otio fuit hic ordo, nulla iam reliqua digna re, de qua sibi lites mortales concirent. Quamobrem causidici numero ac dignitate praecipui iam perpauci ac penitus abiecti, et in summa rerum ubique terrarum erant inopia, uno reliquo instituto, quod ipsum illis esset ostentui. Sed et medicos ac liberalium disciplinarum magistros necessariis ad vitam exclusit; quam enim priores Romani principes his ab aerario largiti sunt, sportulam ademit. Quos oppidani sibi vel ad rempublicam vel ad spectacula fecissent proventus, veritus non est in publicum censum referre; ob eaque in posterum nulla medicorum, magistrorumve honoraria, nulla publicorum aedificiorum cura, nulla urbibus in communi luminum procuratio, nulla civibus laetitia; quandoquidem a longo iam tempore ludi theatrales, circenses, atque venationes iacent, in quibus Theodora uxor nata educataque adolescentiam exercuit. Demum Byzantium quoque ab iis vacare spectaculis voluit, consuetis ex aerario im-

χορηγεῖν τὸ δημόσιον, πολλοῖς τε καὶ σχεδόν τι ἀναρίθμοις οὖσιν,
P 75 οἷς ἐνθένδε ὁ βίος. ἦν τε ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ λύπη τε καὶ κατή-
φεια, ὥσπερ ἄλλο τι τῶν ἀπ' οὐρανοῦ ἐπισκήψασαι πάθος, καὶ
βίος πᾶσιν ἀγέλαστος. ἄλλο τε τὸ παράπαν οὐδὲν ἐφέρετο τοῖς
ἀνθρώποις ἐν διηγήμασιν, οἴκοι τε οὖσι καὶ ἀγοράζουσι κἂν τοῖς
ἱεροῖς διατρίβουσιν ἢ συμφοραί τε καὶ πάθη καὶ καινοτέρων ἀτυχη-
μάτων ὑπερβολή. ταῦτα μὲν οὕτω ταῖς πόλεσιν εἶχεν. ὃ δὲ τῷ
λόγῳ λείπεται, τοῦτο εἰπεῖν ἄξιον. ὕπατοι Ῥωμαίων ἀνὰ πᾶν
ἔτος ἐγινέσθην δύο, ἅτερος μὲν ἐν Ῥώμῃ, ὁ δὲ δὴ ἕτερος ἐν Βυ-
ζαντίῳ. ὅστις δὲ εἰς τὴν τιμὴν ἐκαλεῖτο ταύτην πλέον ἢ κεντηνά-
ρια χρυσοῦ εἴκοσιν ἐς τὴν πολιτείαν ἀναλοῦν ἔμελλεν, ὀλίγα μὲν
B οἰκεῖα, τὰ δὲ πλεῖστα πρὸς βασιλέως κεκομισμένος. ταῦτά τε τὰ
A 115 χρήματα ἔς τε τοὺς ἄλλους, ὧνπερ ἐμνήσθην, καὶ ἐκ τοῦ ἐπὶ
πλεῖστον ἐς τῶν βίων τοὺς ἀπορωτέρους φερόμενα καὶ διαφερόν-
τως ἐς τοὺς ἐπὶ σκηνῆς ἅπαντα τὰ πράγματα ἐς ἀεὶ τῇ πόλει ἀνί-
στη. ἐξ οὗ δὲ Ἰουστινιανὸς τὴν βασιλείαν παρέλαβεν, οὐκέτι και-
ροῖς τοῖς καθήκουσι ταῦτα ἐπράσσετο· ἄλλοτε μὲν πολλοῦ Ῥω-
μαίοις ὕπατος καθίστατο χρόνου, τελευτῶντες δὲ οὐδὲ ὄναρ τὸ
πρᾶγμα ἑώρων, ἐξ οὗ δὴ πενίᾳ τινὶ ἐνδελεχέστατα ἐσφίγγετο τὰ
ἀνθρώπεια, τὰ μὲν εἰωθότα οὐκέτι τοῖς ὑπηκόοις παρεχομένου, τὰ
δὲ ὑπάρχοντα τρόποις ἅπασι πανταχόθεν ἀφαιρουμένου.

Ὡς μὲν οὖν τὰ δημόσια καταπιὼν ξύμπαντα χρήματα τοὺς ἐκ τῆς συγκλήτου βουλῆς ὁ λυμεὼν οὗτος ἕκαστόν τε ἰδίᾳ καὶ κοινῇ ξύμπαντας τὰς οὐσίας ἀφῄρηται, διαρκῶς δεδιηγῆσθαι οἴ-

3. ἐπισκηψάντων Alem. ἐπισκήψασθαι Pm. 11. πολιτείαν] ὑπατείαν Reisk. 17. ἄλλοτε Alem. P. ἀλλὰ τὰ A.

pensis parsurus, damno infinitae pene multitudinis, quae indidem victitaret. Quare publice privatimque omnes in squalore versantur, vacua iucunditatis vita, quasi caelitus ingruente malo; sub lare quisque suo, in foro, in templis nihil nisi aerumnas, calamitates vel portentosum recentis fortunae casum commemorant. Haec urbium singularum conditio fuit; sed quod huic narrationi deest, dicere praestat. Singulis annis duo Romanis consules creabantur, Romae quidem alter, alter Byzantii. Ad eam dignitatem vocata in publicam rem amplius bis mille auri pondo erant insumenda; de suo quidem pauca, plurima de publico ex imperatoris largitate. Caeterum illud aes cum ad ea quae dixi munera exhibenda, tum in egenos, tum praecipue in scenicos actores erogatum, mirum quantum civitatibus rem sustentavit. Postea vero quam obtinuit Iustinianus imperium, haud est his rebus statutum tempus; diu quis multumque consulatum gerit; vel non est omnino comitia videre consularia. Quare extrema mortales oppressi sunt egestate, simul consueta subditis Caesare negante, simul eos locis, modisque omnibus deturbante fortunis.

Namque satis narratum arbitror de publicis pecuniis, deque virorum consularium in communi, atque privatim substantiis, in quas hic helluo ac pe-

μαι. ὡς δὲ καὶ τοὺς ἄλλους εὐδαίμονας δοκοῦντας εἶναι συκο- V 331
φαντίᾳ περιιὼν ἀφαιρεῖσθαι τὰ χρήματα ἴσχυσεν, ἱκανώτατά C
μοι εἰρῆσθαι νομίζω· καὶ μέντοι στρατιώτας τε καὶ ἄρχουσι πᾶσιν ὑπηρετοῦντας καὶ τοὺς ἐν παλατίῳ στρατευομένους, γεωργούς τε καὶ χωρίων κτήτορας καὶ κυρίους καὶ οἷς ἐν λόγοις τὰ ἐπιτηδεύματά ἐστιν, ἀλλὰ μὴν ἐμπόρους τε καὶ ναυκλήρους καὶ ναύτας βαναύσους τε καὶ χειρώνακτας καὶ ἀγοραίους καὶ οἷς ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐπιτηδευμάτων ὁ βίος, καὶ μὴν καὶ τοὺς ἄλλους ὡς εἰπεῖν ἅπαντας, ἐς οὓς διικνεῖσθαι βλάβος τὸ ἐς τούσδε συμβαίνει. οἷα δὲ τούς τε προσαιτητὰς καὶ ἀγελαίους ἀνθρώπους καὶ πτωχούς τε καὶ λώβῃ πάσῃ ἐχομένους εἰργάσατο, αὐτίκα ἐροῦμεν· τὰ γὰρ ἀμφὶ τοῖς ἱερεῦσιν αὐτῷ πεπραγμένα ἐν τοῖς D
ὄπισθεν λόγοις λελέξεται. πρῶτα μέν, ὅπερ εἴρηται, ἅπαντα περιβεβλημένος τὰ πωλητήρια καὶ ὠνίων τῶν ἀναγκαιοτάτων τὰ λεγόμενα καταστησάμενος μονοπώλια πλέον ἢ τριπλάσια τιμήματα πάντας ἀνθρώπους ἐπράττετο. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἐπεὶ ἀνάριθμά A 116
μοι ἔδοξεν εἶναι, οὐκ ἂν ἔγωγε λόγῳ ἀτελευτήτῳ καταλέγειν φιλονεικοίην· ἀπὸ δὲ τῶν τοὺς ἄρτους ὠνουμένων πικρότατα ἐς πάντα τὸν αἰῶνα ἐσύλει, οὓς δὴ καὶ χειρώνακτας καὶ πτωχοὺς καὶ πάσῃ λώβῃ ἐχομένους ἀνθρώπους οὐκ ὠνεῖσθαι ἀδύνατον. αὐτὸς μὲν γὰρ ἐς τρία κεντηνάρια φέρεσθαι ἀνὰ πᾶν ἔτος ἠξίου ἐνθένδε, ὅπως οἱ ἄρτοι ὦσι καὶ σποδοῦ ἔμπλεοι· οὐδὲ γὰρ ἐς τοῦτο P 76
δὴ τὸ αἰσχροκερδίας ἀσέβημα ὁ βασιλεὺς οὗτος ὀκνηρὸς ᾔει· ταύτῃ δὲ τῇ σκήψει οἰκεῖα κέρδη ἐπιτεχνώμενοι οἷς ἐπέκειτο ἡ τιμὴ αὕτη αὐτοὶ μὲν ῥᾷστα ἐς πλοῦτόν τινα περιίσταντο μέγαν, λιμὸν δὲ τοῖς

3. καὶ — στρατιώτας Reisk. ἐν — στρατιώταις AP. 23. ᾔει] εἴη AP.

stis sese ingurgitavit; praeterea de bonis, quibus ditissimos quosque per calumniam circumventos fraudavit, vel imperatorum satellites, aliorumque principum administros, militem in castris et regia, colonos, agrorumque possessores, liberalium disciplinarum cultores, mercatores, naucleros, nautas, artifices, turbamve forensem, ac scenicam, atque illos denique, in quos horum incommoda derivantur. Sed quam misere inopes habuerit, hominesque illos gregarios, et in extremam inopiam miseriamque coniectos, iam dicere libet; nam de commissis ab eo in sacerdotes infra locus erit. Iustinianus, quod saepe dixi, in suam rem omnia fora converterat, et necessaria quaeque venalia ad monopolium iam revocarat, tripla pretiorum parte a subiectis omnibus extorta. Neque modo immensa oratione alia prosequi contenderim, quae pene infinita mihi visa sunt. Ex pane modo, quem sibi artifices, pauperes, et quisque corpore laesus coëmere cogitur, durum atque perpetuum ille sibi censum conflaverat, scilicet in annos singulos ad tercentum auri pondo, ut panis sordidus ille foret atque pulverulentus; nam ad hanc etiam impietatem Caesaris avaritia facile redundavit. Hinc annonae praefecti quaestus occasione captata sibi magnas opes, egentibus vero la-

πτωχοῖς χειροποίητον ἐν εὐθηνοῦσι χρόνοις ἀεὶ παρὰ δόξαν εἰργά-
ζοντο, ἐπεὶ οὐδὲ σῖτον ἑτέρωθέν τινι εἰσκομίζεσθαι τὸ παράπαν
ἐξῆν, ἀλλὰ ἀναγκαῖον ἦν ἅπασι τούτους δὴ ὠνουμένους ἄρτους
ἐσθίειν. τὸν δὲ τῆς πόλεως ὀχετὸν διερρωγότα τε ὁρῶντες καὶ
μοῖραν ὕδατος οὐκ ὀλίγην τινὰ ἐς τὴν πόλιν εἰσάγοντα ὑπερεώρων
τε καὶ οὐδ' ὁτιοῦν αὐτῷ προέσθαι ἤθελον, καίπερ ὁμίλου ἀεὶ
ἀμφὶ τὰς κρήνας ἀποπνιγομένου πολλοῦ, καὶ τῶν βαλανείων ἀπο-
B κεκλεισμένων ἁπάντων, καίτοι ἐς οἰκοδομίας θαλασσίους τε καὶ
ἀνοήτους ἄλλας μέγεθος χρημάτων οὐδενὶ λόγῳ προΐετο, παντα-
χόθι τῶν προαστείων ἐπιτεχνώμενος, ὥσπερ τῶν βασιλείων αὐτοὺς
οὐ χωρούντων, ἐν οἷς δὴ ἅπαντες οἱ πρότερον βεβασιλευκότες δια-
βιοῦν ἐς ἀεὶ ἤθελον. οὕτως οὐ χρημάτων φειδοῖ, ἀλλὰ φθόρου
ἀνθρώπων ἕνεκα, τῆς τοῦ ὀχετοῦ οἰκοδομίας ὀλιγωρεῖν ἔγνω, ἐπεὶ
οὐδεὶς ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου Ἰουστινιανοῦ τοῦδε ἑτοιμότερος γέγο-
νεν ἀνθρώπων ἁπάντων χρήματα προσποιεῖσθαι κακῶς, καὶ ταῦτα
A 117 χειρόνως αὐτίκα δὴ μάλα προέσθαι. δυοῖν τοίνυν ἀπολελειμμέ-
νοιν ἔν τε ποτῷ καὶ τοῖς ἐδωδίμοις τοῖς τὰ ἔσχατα πενομένοις καὶ
C πτωχοῖς οὖσιν, ὕδατος καὶ ἄρτου, δι' ἀμφοῖν αὐτοὺς, ὥσπερ μοι
δεδιήγηται, βασιλεὺς ὅδε ἔβλαψε, τὸ μὲν ἄπορον σφίσι, τὸν δὲ
πολλῷ ἀξιώτερον ἐργασάμενος. οὐ μόνον δὲ τοὺς ἐν Βυζαντίῳ
προσαιτητὰς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἑτέρωθι ᾠκημένων τινὰς ἔδρασε ταῦτα,
ὥσπερ μοι αὐτίκα λελέξεται. Ἰταλίαν γὰρ Θευδέριχος ἑλὼν τοὺς
ἐν τῷ Ῥώμης παλατίῳ στρατευομένους αὐτοῦ εἴασεν, ὅπως τι
διασώζοιτο πολιτείας τῆς παλαιᾶς ἴχνος, μίαν ἀπολιπὼν σύνταξιν

3. ὠνουμένους] ὠνουμένοις Maltretus. 5. οὐκ addidit Reisk.
23. αὐτοῦ Reisk. αὐτοὺς AP.

xiore annona, famem inopinatam ingeniose quaesierunt. Nam aliunde rem frumentariam curare omnino nemini licuit, sed emptitio pane cuique vivendum fuit. Effracto aquarum ductu, tenuissime in urbem aquas derivari principes observarant; rem tamen neglexere, et omnibus abstinuere sumptibus; quamquam frequens multitudo aquarum veniens sese ad fontes opprimeret, balneaeque iam nullae paterent; atque Caesar nihilominus singulis in suburbiis ad maritima aedificia immanes pecunias perquam insane profunderet, quasi seque et uxorem regia non caperet, in qua priores Caesares diutius perque libenter versati fuissent. Sic plane visi sunt non parsimonia, sed nulla intereuntis populi miseratione aquae ductus restaurationem praetermisisse. Nam alioqui nullus post homines natos vel corradendis inique pecuniis promptior, vel repente dilapidandis profusior Iustiniano. Igitur extrema pauperibus indigentia laborantibus, quibus vescendo panis, potando aqua dumtaxat reliqua esset, utrumque Iustinianus vexavit, huius difficultate, illius caritate invecta. Verum non Byzantii solum, sed alibi sic egenos afflixit, quod sane non pigebit referre. Theodoricus, Italia subiugata, ut Romae aliquod reipublicae extaret vestigium, praetorianos milites, relicto sin-

ἐς ἡμέραν ἑκάστῳ. ἦσαν δὲ οὗτοι παμπληθεῖς ἄγαν. οἵ τε γὰρ
σιλεντιάριοι καλούμενοι καὶ δομέστικοι καὶ σχολάριοι ἐν αὐτοῖς
ἦσαν, οἷς δὴ ἄλλο οὐδὲν ὑπελέλειπτο ἢ τὸ τῆς στρατείας ὄνομα
μόνον, καὶ ἡ σύνταξις αὕτη ἐς τὸ ἀποζῆν ἀποχρῶσα μόλις αὐτοῖς, D
ὅπερ ἔς τε παῖδας καὶ ἀπογόνους Θευδέριχος αὐτοὺς παραπέμπειν
ἐκέλευσε. τοῖς τε προσαιτηταῖς οἳ παρὰ τὸν Πέτρον τοῦ ἀποστό-
λου νεὼν δίαιταν εἶχον, τρισχιλίους σίτου μεδίμνους χορηγεῖν ἀεὶ
τὸ δημόσιον ἀνὰ πᾶν ἔτος διώρισεν· ἅπερ ἅπαντες οὗτοι διαγε-
γόνασι κομιζόμενοι ἕως Ἀλέξανδρος ὁ ψαλίδιος ἐς τὴν Ἰταλίαν
ἀφίκετο. πάντα γὰρ εὐθὺς οὗτος ὁ ἀνὴρ ὀκνήσει οὐδεμιᾷ περιε-
λεῖν ἔγνω. ταῦτα μαθὼν Ἰουστινιανὸς Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ τήν
τε πρᾶξιν προσήκατο ταύτην καὶ τὸν Ἀλέξανδρον ἔτι μᾶλλον ἢ
πρότερον διὰ τιμῆς ἔσχεν. ἐν ταύτῃ Ἀλέξανδρος τῇ πορείᾳ καὶ
τοὺς Ἕλληνας εἰργάσατο τάδε. τοῦ ἐν Θερμοπύλαις φυλακτηρίου
οἱ τὰ ἐκείνῃ γεωργοῦντες χωρία ἐκ παλαιοῦ ἐπεμελοῦντο, ἐκ περι- V 332
τροπῆς τε τὸ ἐνταῦθα τεῖχος ἐφύλασσον, ἡνίκα δὴ ἔφοδος βαρβά- P 77
ρων τινῶν ὡς ἐπισκήψει ἐς τὴν Πελοπόννησον ἐπίδοξος ἦν. ἀλλ'
ἐνταῦθα γενόμενος τότε Ἀλέξανδρος οὗτος προνοεῖν Πελοποννησίων A 118
σκηπτόμενος οὐκ ἔφη γεωργοῖς τὸ ταύτῃ φυλακτήριον ἐπιτρέψειν.
στρατιώτας οὖν ἐνταῦθα εἰς δισχιλίους καταστησάμενος οὐκ ἐκ
τοῦ δημοσίου χορηγεῖσθαι σφίσι τὰς συντάξεις διώρισεν, ἀλλὰ
τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι πασῶν πόλεων τά τε πολιτικὰ καὶ θεωρικὰ
ξύμπαντα χρήματα ἐς τὸ δημόσιον ἐπὶ τῷ προσχήματι τούτῳ με-
τήνεγκεν, ἐφ' ᾧ ἐνθένδε οἱ στρατιῶται οὗτοι σιτίζοιντο, καὶ ἀπ'
αὐτοῦ ἔν τε τῇ ἄλλῃ πάσῃ Ἑλλάδι καὶ οὐχ ἥκιστα ἐν Ἀθήναις αὐ-

2. σιλεντιάριοι Alem. P. σελεντηνάρια A. 22. θεωρικὰ] θεωρητικὰ AP.

gulis diario, esse voluit; porro autem horum numerosa fuit manus, cum in his etiam silentiarii, domestici, scholariique censerentur, quibus, si nihil aliud, militiae saltem auctoramentum fuit et annona, vix dum ipsis tamen ad vitam satis; quae liberis nepotibusque transmitti Theodoricus indulsit. Pauperibus vero, qui ad Petri Apostoli templum sedes habent, tritici e publico tria millia medimnum quotannis attribuit. Haec ad Alexandri usque forficulae in Italiam adventum illi retulere; nam is statim omnia sustulit, factumque id ut accepit Romanorum imperator Iustinianus probavit, et Alexandrum ut cum maxime in honore habuit; is Graecos etiam hoc in itinere sic affecit. Ad Thermopylas indigenae coloni iam olim praesidium agitabant, cumque in Peloponnesum barbarorum incursiones timerentur, ad murum in ipsis montium faucibus alternas excubias habebant. Huc Alexander delatus, perinde quasi Peloponnesiorum rem ageret, haud fidendum eo loci affirmat agrestium praesidio; quamobrem inibi ad duo millia militum constituit, decretis non ab aerario publico stipendiis, sed a singulis Graeciae civitatibus, quarum civicos theatralesque reditus, alendorum specie militum praesidiariorum, ad publicum aerarium reduxit, ex eo autem cum in Graecia, tum ipsis Athenis nul-

ταῖς οὔτε τις ἐν δημοσίῳ οἰκοδομία οὔτε ἄλλο ἀγαθὸν γενέσθαι
ξυνέβη. Ἰουστινιανὸς μέντοι τὰ τῇδε διῳκημένα τῷ ψαλιδίῳ οὐ-
δεμιᾷ μελλήσει ἐπέρρωσε. ταῦτα μὲν οὖν τῇδε κεχώρηκεν. ἰτέον
δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πτωχούς. Ἥφαιστός τις ἐν τοῖς
ἐνταῦθα ῥήτορσιν ἐγεγόνει, ὅσπερ παραλαβὼν τὴν Ἀλεξανδρέων
ἀρχὴν τὸν μὲν δῆμον τοῦ στασιάζειν κατέπαυσε, φοβερὸς τοῖς στα-
σιώταις φανείς, ἔσχατα δὲ ἐσχάτων κακὰ τοῖς τῇδε ᾠκημένοις ἐν-
δέδεικται πᾶσι. πάντα γὰρ εὐθὺς τὰ τῆς πόλεως πωλητήρια ἐς
τὸ καλούμενον μονοπώλιον καταστησάμενος ἄλλων μὲν ἐμπόρων
οὐδένα ταύτην δὴ τὴν ἐργασίαν ἐργάζεσθαι εἴασε, μόνος δὲ ἁπάν-
των αὐτὸς γεγονὼς κάπηλος παρεδίδοτο τὰ ὤνια πάντα, δηλονότι
C τὰς τούτων τιμὰς τῇ τῆς ἀρχῆς ἐξουσίᾳ σταθμώμενος, ἀπεπνίγετό
τε τῇ τῶν ἀναγκαίων σπάνει ἡ τῶν Ἀλεξανδρέων πόλις, οὗ δὴ
καὶ τοῖς τὰ ἔσχατα πενομένοις τὰ πρότερα εὔωνα διαρκῶς ἐγεγόνει
πάντα, μάλιστα δὲ αὐτοὺς ἀμφὶ τῷ ἄρτῳ ἐπίεζε. τὸν γὰρ σῖ-
τον αὐτὸς ἐξ Αἰγυπτίων ὠνεῖτο μόνος, οὐδὲ ὅσον ἐς μέδιμνον ἕνα
ἑτέρῳ διδοὺς πρίασθαι, ταύτῃ τε τοὺς ἄρτους καὶ τὰ τῶν ἄρ-
A 119 των τιμήματα διετίθετο ᾗπερ ἐβούλετο. πλοῦτον τοίνυν ἀμύθη-
τον αὐτός τε δι' ὀλίγου περιεβάλλετο καὶ βασιλεῖ τὴν ἀμφὶ τούτῳ
ἐπιθυμίαν ἐνεπλήσατο. καὶ τῶν μὲν Ἀλεξανδρέων ὁ δῆμος δέει
τοῦ Ἡφαίστου τὰ παρόντα σφίσιν ἡσυχῇ ἔφερεν, ὁ δὲ αὐτοκρά-
τωρ αἰδοῖ τῶν οἱ ἐς ἀεὶ ἐσκομιζομένων χρημάτων ἐν τοῖς μάλιστα
ὑπερηγάπα τὸν ἄνθρωπον. βουλεύσας δὲ Ἥφαιστος οὗτος ὅπως
D τὴν βασιλέως διάνοιαν πολλῷ ἔτι μᾶλλον ἐξελεῖν δύνηται, προσε-

8. πόλεως addidit Alem. 10. εἴασε Alem. P. εἴωθε A. 11. παρεδίδοτο] ἀπεδίδοτο Reisk.

lum publice vel aedificium, vel urbanum commodum procuratum est. Quae sic a forficula constituta, rata deinde grataque Iustinianus habuit. Hactenus haec; iam ad Alexandrinos pauperes pergamus. Erat Alexandriae inter causidicos quidam Hephaestus, qui posteaquam eius urbis iniit praefecturam, seditiosis truculentior in plebe tumultus sedavit; verum cives ad extremas adduxit calamitates. Nam in singulis venalium foris monopolio constituto (a quo reliquos negotiatores exclusos sibique id uni servatum vellet) omnia ad praefecturae licentiam facto pretio vendidit. Summa ob id necessariorum penuria urbs premebatur; pauperibus nec eorum copia erat, quae pridem vilissime venirent; sed annonae potissimum caritate eos ivit oppressum. Nam unus ipse cum in Aegypto frumentaretur, ea emptione vel ad unicum medimnum reliquis interdictis pro libidine annonae pretium accendit. Ergo brevi magnis sibi partis opibus, eamdem imperatori explendam curavit pecuniarum cupiditatem. Ac populo Alexandrino ob formidinem haec omnia obscure ferente, eo magis Caesar perpetuis aeris convectationibus illectus, Hephaestum unice amavit; sed is ut penitus Iustiniani animum occuparet,

πετεχνήσατο τάδε. Διοκλητιανὸς Ῥωμαίων γεγονὼς αὐτοκράτωρ σίτου μέγα τι χρῆμα δίδοσθαι παρὰ τοῦ δημοσίου τῶν Ἀλεξανδρέων τοῖς δεομένοις ἀνὰ πᾶν ἔτος διώρισε. ταῦτα ὁ δῆμος τηνικάδε διαδασάμενοι ἐν σφίσιν αὐτοῖς ἐς ἀπογόνους τοὺς μέχρι δεῦρο παρέπεμψαν. ἀλλ' Ἥφαιστος ἐνθένδε μυριάδας ἐς διακοσίας ἐπετείους μεδίμνων τοὺς τῶν ἀναγκαίων ὑποσπανίζοντας ἀφελόμενος τῷ δημοσίῳ ἐντέθεικε, βασιλεῖ γράψας ὡς οὐ δικαίως οὐδὲ ᾗ ξυμφέρει τοῖς πράγμασι μέχρι νῦν ταῦτα οἱ ἄνδρες οὗτοι κομίζοιντο. καὶ ἀπ' αὐτοῦ βασιλεὺς μὲν ἐμπεδώσας τὴν πρᾶξιν διὰ σπουδῆς αὐτὸν μείζονος ἔσχεν, Ἀλεξανδρέων δὲ ὅσοι ταύτην P 78 εἶχον τοῦ βίου τὴν ἐλπίδα, ταύτης δὴ ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις τῆς ἀπανθρωπίας ἀπώναντο.

κζ'. Τὰ μὲν Ἰουστινιανῷ εἰργασμένα τοσαῦτά ἐστιν, ὡς V 333 μηδὲ τὸν πάντα αἰῶνα τῷ περὶ αὐτῶν λόγῳ ἐπαρκεῖν δύνασθαι. B ὀλίγα δέ μοι ἄττα ἐκ πάντων ἀπολεξαμένῳ ἀποχρήσει εἰπεῖν, δι' ὧν αὐτοῦ ἔνδηλον καὶ τοῖς ὄπισθεν γενησομένοις τὸ ἦθος ἅπαν διαφανῶς ἔσται, ὡς εἴρων τε ἦν καὶ οὔτε θεοῦ οὔτε ἱερέων οὔτε νόμων αὐτῷ ἔμελεν, οὐδὲ δήμου κατεσπουδασμένου αὐτῷ δοκοῦντος εἶναι, οὐ μὴν οὔτε τινὸς τὸ παράπαν αἰδοῦς ἢ τοῦ τῆς πολιτείας ξυμφόρου ἢ ὅτου τι προὔργου ἐς αὐτὴν γένοιτο, ἢ ὅπως A 120 σκήψεώς τινος τὰ πρασσόμενα τυχεῖν δύναιτο, οὔτε ἄλλο τι αὐτὸν ἐσῄει, ὅτι μὴ μόνη ἀφαίρεσις τῶν ἐν πάσῃ γῇ κειμένων χρη-

2. δημοσίου Vales. ad Euagr. 2, 3. δήμου AP. 4. διαδασάμενοι Petavius ad Synes. p. 58. διαδικασάμενοι AP. 5. παρέπεμψαν Alem. P. παραπέμψαι A. 8. ᾗ Reiskius. εἰ AP. 9. βασιλεὺς Alem. βασιλεῖ AP. 14. μηδὲ] μήτε AP. ibid. τῷ Reisk. τὰ AP. 17. ὡς] Legebatur καὶ ὡς. 20. ὅτου] ὅπου Reisk. 21. σκήψεως] ἐπισκήψεως Reisk.

ita rem conficit. Romanorum imperator Diocletianus magnam frumenti copiam quotannis in egenos distribui populo Alexandrino iusserat; quam illi ad portionem inter se iam inde distributam etiamnum transmittebant ad posteros. Hephaestus bis decies centena millia medimnum fraudatis egenis in horrea publica imperavit, Caesare monito, Alexandrinos id perpetuo contra usurpasse atque liceret, reique publicae interesset. Rem imperator firmam sua autoritate fecit, acceptumque magis ac magis Hephaestum habuit; Alexandrini, qui in eo spem vitae constituissent, hanc saevitiam tanto magis summa in necessitate sensere.

27. Verum enimvero tot Iustiniani sunt flagitia, ut ad ea numeranda nullum tempus satis futurum esset; at ex multis pauca legam, e quibus posteritati plane compertum sit eius ingenium promptum dissimulare, paratum contemnere numen, sacerdotes, leges, populum eius studiis addictum, rationem neque verecundiae ullam habere, neque reipublicae bene utiliterque gerundae, vel scelerum colore aliquo tegendorum, nisi expilandarum modo toto

C μάτων. ἄρξομαι δὲ ἐνθένδε. ἀρχιερέα κατεστήσατο Ἀλεξανδρεῦσιν αὐτὸς Παῦλον ὄνομα. ἐτύγχανε δὲ Ῥόδων τις Φοῖνιξ γένος ἔχων τηνικάδε τὴν Ἀλεξανδρείας ἀρχήν. ᾧ δὴ ἐπέστελλεν ἐς ἅπαντα Παύλῳ ὑπηρετεῖν προθυμίᾳ τῇ πάσῃ, ὅπως δὴ ἀτελεύτητον μένοι τῶν πρὸς αὐτοῦ ἐπαγγελλομένων μηδέν. ταύτῃ γὰρ τῶν Ἀλεξανδρέων τοὺς ** ἑταιρίζεσθαι αὐτὸν ἐς τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ᾤετο δυνατὸν ἔσεσθαι. ἦν δέ τις Ἀρσένιος Παλαιστῖνος γένος, ὅσπερ Θεοδώρᾳ βασιλίδι ἐν τοῖς μάλιστα ἀναγκαιοτάτοις ἐπιτήδειος γεγονώς, καὶ ἀπ' αὐτοῦ δύναμίν τε πολλὴν καὶ μεγάλα περιβαλλόμενος χρήματα ἐς βουλῆς ἀξίωμα ἦλθε, καίπερ μιαρώτατος ὤν. οὗτος Σαμαρείτης μὲν ἦν, τοῦ δὲ μὴ τὴν ὑπάρχουσαν προέσθαι δύναμιν ὀνόματος ἀντιλαβέσθαι τοῦ Χριστια-
D νῶν ἔγνω. ὁ μέντοι πατήρ τε καὶ ἀδελφὸς τῇ τούτου δυνάμει θαρροῦντες διαγεγόνασι μὲν ἐν Σκυθοπόλει, περιστέλλοντες τὴν πάτριον δόξαν, γνώμῃ δὲ αὐτοῦ ἀνήκεστα τοὺς Χριστιανοὺς εἰργάζοντο πάντας. διὸ δὴ οἱ πολῖται σφίσιν ἐπαναστάντες ἄμφω ἔκτειναν θανάτῳ οἰκτίστῳ, κακά τε πολλὰ ξυνηνέχθη Παλαιστίνοις ἐνθένδε γενέσθαι. τότε μὲν οὖν αὐτὸν οὔτε Ἰουστινιανὸς οὔτε βασιλὶς κακόν τι ἔδρασαν, καίπερ αἰτιώτατον γεγονότα δυσκόλων ἁπάντων, ἀπεῖπον δὲ αὐτῷ ἐς παλάτιον μηκέτι ἰέναι· ἐνδελεχέστατα γὰρ τούτου δὴ ἕνεκα πρὸς Χριστιανῶν ἠνωχλοῦντο.
P 79 οὗτος Ἀρσένιος βασιλεῖ χαριεῖσθαι οἰόμενος οὐ πολλῷ ὕστερον ξὺν
A 121 τῷ Παύλῳ ἐς τὴν Ἀλεξάνδρειαν στέλλεται, ὡς δὴ τά τε ἄλλα

6. τοὺς **] Supple εὐδοκιμωτέρους vel λογιμωτάτους. ALEM. πρώτους vel πλείστους Reisk. 18. οὔτε — οὔτε] οὐδὲ — οὐδὲ AP. 20. ἀπεῖπον Alem. P. ἀπειπὼν A.

terrarum orbe pecuniarum. Dederat Paulum, ut hinc exordiar, Alexandrinis antistitem, Rhodone quodam ex Phoenicia illius urbis praefecto; cui scripsit, ut Paulo, omni data occasione, quam diligentissime praesto esset, ne quid infectum caderet, quod ipse factum averet, cuius opera facile Alexandrinorum primatum studia ad Calchedonensis concilii firmitatem crederet excitanda. Arsenius quidam ex Palaestina homo sceleratissimus, in rebus pernecessariis Theodorae Augustae sic animum ceperat, ut magnam consecutus auctoritatem et pecuniarum vim, tandem in senatum pervenerit. Sentiebat ille cum Samaritis, verum ne tantae potentiae iacturam faceret, Christianorum sibi consulto nomen adsciverat; cuius parens fraterque Scythopoli patria secta dissimulata, eius freti auctoritate, et suasionibus impulsi, contumeliosissime Christianos vexarunt. Quamobrem factione civium crudelissimum supplicium ambo dederunt, eaque multorum malorum fuit origo Palaestinis. Arsenium vero quamquam omnium turbarum auctorem nullo principes affecerunt incommodo, nisi quod regia prohibuere, ne diutius ea super re Christianorum votis fatigarentur. Arsenius hic ergo quasi rem Caesari facturus gratam, non ita multo post cum Paulo Alexandriam venit, cum

ὑπηρετήσων καὶ τὴν ἐς τοὺς Ἀλεξανδρεῖς πειθὼ συγκατεργασόμενος αὐτῷ δυνάμει τῇ πάσῃ. ἰσχυρίζετο γὰρ ὑπὸ τὸν χρόνον τοῦτον, ἡνίκα οἱ τοῦ παλατίου ἀποκεκλεῖσθαι ξυνέπεσε, τῶν ἐν Χριστιανοῖς οὐκ ἀμελέτητον γεγονέναι δογμάτων ἁπάντων. ὅπερ τὴν Θεοδώραν ἠνίασεν· τὴν ἐναντίαν γὰρ ἐσκήπτετο τῷ βασιλεῖ ἐς τοῦτο ἰέναι, ὥς μοι ἐν τοῖς ὄπισθεν λόγοις εἴρηται. ἐπεὶ ἐν Ἀλεξανδρεῦσιν ἐγένοντο, διάκονόν τινα Ψόην ὄνομα Ῥόδωνι Παῦλος παρέδωκε τεθνηξόμενον, φάσκων δὴ αὐτὸν μόνον οἱ ἐμποδὼν ἵστασθαι τοῦ μὴ τὰ βασιλεῖ δεδογμένα ὑποτελέσαι. τοῖς δὲ βασιλέως B γράμμασι Ῥόδων ἠγμένος, συχνοῖς τε οὖσι καὶ λίαν σπουδαίοις, αἰκίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον ἔγνω, ὃς ὑπὸ τῆς βασάνου κατατεινόμενος αὐτίκα θνήσκει. ἅπερ ἐπεὶ ἐς βασιλέα ἦλθεν, ἐγκειμένης ἰσχυρότατα τῆς βασιλίδος, ἅπαντα ὁ βασιλεὺς ἐπὶ Παύλῳ τε καὶ Ῥόδωνι καὶ Ἀρσενίῳ εὐθὺς ἐκίνει, ὥσπερ τῶν πρὸς αὐτοῦ τούτοις δὴ τοῖς ἀνθρώποις ἐπηγγελμένων ἐπιλελησμένος ἁπάντων. Λιβέριον οὖν τὸν ἐκ Ῥώμης ἄνδρα πατρίκιον καταστησάμενος ἐπὶ τῆς Ἀλεξάνδρου ἀρχῆς καὶ τῶν δοκίμων ἱερέων τινὰς ἐς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἔστειλε τὴν τοῦ πράγματος ποιησομένους διάγνωσιν, ἐν οἷς καὶ ὁ Ῥώμης ἀρχιδιάκονος Πελάγιος ἦν, τὸ Βιγιλίου τοῦ ἀρ- C χιερέως ὑποδὺς πρόσωπον, ἐπιτεταγμένον οἱ τοῦτό γε πρὸς τοῦ Βιγιλίου· τοῦ τε φόνου ἐληλεγμένου Παῦλον τῆς ἱερωσύνης εὐθὺς καθεῖλον, φυγόντα δὲ Ῥόδωνα ἐς Βυζάντιον τήν τε κεφαλὴν ἀφείλετο ὁ βασιλεὺς καὶ τὰ χρήματα ἐς τὸ δημόσιον ἀνάγραπτα ἐποιή- V 334

6 εἴρηται Reisk. εἰρήσεται AP. *ibid.* ἐν addidit Alem. 8. οἱ Reisk. οἱ αὐτῷ AP. 12. βασιλέα ἦλθεν Alem. P. βασι ** A. 17. Ἀλεξάνδρου] Rectius forte Ἀλεξανδρέων. Scio tamen scriptores eius saeculi frequenter τὴν Ἀλεξάνδρου, τὴν Ἀντιόχου, τὴν Σελεύκου absolute dicere pro Alexandria, Antiochia, Seleucia, aliaque similia. Alem. *ibid.* Ἀλεξάνδρειαν Reisk. Ἀλεξανδρέων AP.

ad alia praesto illi futurus, tum ad alliciendos omni studio Alexandrinos. Nam quamdiu regia exclusus est, tamdiu se Christianorum dogmatibus operam navasse affirmabat; in quo plane Theodoram offendit, quae contrariis Caesari studiis, ut supra dixi, ea in re niti visa est. Ubi Paulus Alexandriam tenuit, Psoem diaconum Rhodoni praefecto necandum tradit, quem unum peragendis Caesaris imperatis obicem se pati diceret. Imperatoris crebris illis et perquam studiosis litteris Rhodo permotus vapulare hominem iubet, qui cruciatu confectus periit. Quod ut Iustinianus accepit, summa ope Theodora nitente, omnia in Paulum, Rhodonem atque Arsenium movebat animo, quasi vero iam imperata viris oblitus. Liberium Patricium Romanum Alexandriae praeficit; antistites viros probatos Alexandriam de causa cognituros mittit: inter hos fuit Pelagius ecclesiae Romanae archidiaconus, qui Vigilii pontificis ab eodem iussus, personam sustineret. Paulus homicidii convictus sacerdotio deturbatur; Rhodonem Byzantii perfugam Caesar capite plectit, publicatque bona; quamquam ab eo ternis denis prolatis epistolis, quibus

*σατο, καίπερ τρισκαίδεκα ἐπιστολὰς τοῦ ἀνθρώπου ἐνδειξαμένου,
ὥσπερ αὐτῷ βασιλεὺς ἔγραψε σπουδάζων τε καὶ διατεινόμενος*
A 122 *ἄγαν, ἐπαγγέλλων τε ἅπαντα τῷ Παύλῳ ὑπηρετεῖν ἐπιτάττοντι
καὶ μηδ' ὁτιοῦν ἀντιτείνειν, ὅπως ἐπὶ τῇ δόξῃ ἐπιτελέσαι τὰ δό-
ξαντα δυνατὸς εἴη. Ἀρσένιόν τε Λιβέριος γνώμῃ Θεοδώρας
ἀνεσκολόπισε, καὶ αὐτοῦ τὰ χρήματα δημοσιοῦν βασιλεὺς ἔγνω,*
D *καίπερ οὐδὲν αὐτῷ ἐπεγκαλεῖν ἔχων ἢ ὅτι ξὺν τῷ Παύλῳ δίαιταν
εἶχε. ταῦτα μὲν οὖν εἴτε ὀρθῶς εἴτε ἄλλῃ πῃ αὐτῷ εἴργασται,
οὐκ ἔχω εἰπεῖν, ὅτου δὲ δὴ ἕνεκα ταῦτά μοι εἴρηται αὐτίκα δη-
λώσω. ὁ Παῦλος χρόνῳ τινὶ ὕστερον ἐς Βυζάντιον ἥκων ἑπτά τε
χρυσοῦ κεντηνάρια τῷ βασιλεῖ τούτῳ προέμενος ἠξίου τὴν ἱερωσύ-
νην ἀπολαβεῖν, ἅτε αὐτὴν οὐδενὶ νόμῳ ἀφῃρημένος. Ἰουστινια-
νὸς δὲ τά τε χρήματα ἐδέξατο πρᾴως καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐν τιμῇ
ἔσχεν, ἀρχιερέα τε ὡμολόγησεν Ἀλεξανδρεῦσιν αὐτὸν καταστήσε-
σθαι αὐτίκα δὴ μάλα, καίπερ ἑτέρου τὴν τιμὴν ἔχοντος, ὥσπερ
οὐκ εἰδὼς ὅτι δὴ τοὺς αὐτῷ ξυνοικήσαντάς τε καὶ ὑπουργεῖν τε-
τολμηκότας ἔκτεινέ τε αὐτὸς καὶ τὰς οὐσίας ἀφείλετο. ὁ μὲν
οὖν Σεβαστὸς ἐς ἄγαν διατεινόμενος τὸ πρᾶγμα ἐν σπουδῇ ἐποιεῖτο,*
P 80 *Παῦλος δὲ διαρρήδην ἐπίδοξος ἦν τὴν ἱερωσύνην ἀπολήψεσθαι
μηχανῇ τῇ πάσῃ. ἀλλὰ Βιγίλιος τηνικάδε παρὼν εἴκειν βασιλεῖ
τῷ τοιοῦτον ἐπιτάττοντι οὐδαμῇ ἔγνω. ἔφασκε γὰρ οὐχ οἷός τε
εἶναι ψῆφον τὴν οἰκείαν αὐτὸς ἀνάδικον διεργάσασθαι, τὴν Πελα-
γίου παραδηλῶν γνῶσιν. οὕτως ἄλλου οὐδενὸς τῷ βασιλεῖ τούτῳ
ὅτι μὴ χρημάτων ἀφαιρέσεως ἀεὶ ἔμελεν. εἰρήσεται δὲ καὶ ἄλλο*

17. αὐτὸς P. αὐτοὺς. 19. ἀπολήψεσθαι] ἀπολήψεται AP. unde Maltretus ὡς post ἐπίδοξος ἦν inserebat.

Caesare gravissimis verbis etiam atque etiam iussus fuerat Paulum praecipientem audire, contraque nihil dicere, ut de religione, quae visa essent, re ille perficeret. Arsenium Liberius ex Theodorae praecepto in crucem agit; Iustinianus nihil nisi consuetudinem causatus, quae illi cum Paulo fuisset, etiam facultates proscripsit. Recte ille haec an secus, parum compertum habeo; sed quorsum haec spectet narratio, iam dicam. Paulus haud diu fuit cum Byzantium appulit, rogaturus imperatorem, et pondo septies centum auri oblaturus, ut in sacerdotium restitueretur, a quo se per iniuriam deiectum contendebat. Pecuniam Iustinianus accepit, Paulumque comiter et perhonorifice habuit, eumque propediem antistitem Alexandrinis (licet alteri sacerdotium id esset) restituendum affirmabat, quasi non a se de viris illius contubernalibus, et auxiliariis pecunia et capite anquisitum. Ea vero cum Caesarem cura studiumque vehementer intentum haberet, nemini iam dubium erat, quin sacerdotium Paulus esset consecuturus. Verum enimvero principi id imperanti haud quaquam Vigilius (qui per id tempus Byzantii versabatur) concedendum censuit, neque de sententia a se nimirum per Pelagium lata decedendum. Sic omnibus in negotiis uni pecuniae corradendae Iusti-

τοιόνδε. Φαυστῖνος ἦν τις Παλαιστῖνος γένος, Σαμαρείτης μὲν γεγονὼς ἄνωθεν, ὀνόματος δὲ τοῦ Χριστιανῶν ἀντιλαμβανόμενος A 123 ἀνάγκῃ τοῦ νόμου. οὗτος ὁ Φαυστῖνος ἐς βουλῆς ἀξίωμα ἦλθε B καὶ τῆς χώρας τὴν ἀρχὴν ἔσχεν, ἥσπερ αὐτὸν παραλυθέντα οὐ πολλῷ ὕστερον ἔς τε τὸ Βυζάντιον ἥκοντα τῶν τινες ἱερέων διέβαλλον ἐπενεγκάμενοι ὡς Σαμαρειτῶν νόμιμα περιστέλλει, καὶ Χριστιανοὺς δράσειε τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ ᾠκημένους ἀνόσια ἔργα. Ἰουστινιανὸς δὲ ἀγριαίνεσθαί τε καὶ δεινὰ ποιεῖν διὰ ταῦτα ἐδόκει, ὅτι δὴ αὐτοῦ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἔχοντος τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ὑφ᾽ ὁτωνοῦν διασύροιτο. οἱ μὲν οὖν τῆς συγκλήτου βουλῆς τὴν διάγνωσιν πεποιημένοι τοῦ πράγματος φυγῇ τὸν Φαυστῖνον ἐζη- C μίωσαν, βασιλέως ἐγκειμένου σφίσι. βασιλεὺς δὲ πρὸς αὐτοῦ χρήματα ὅσα ἐβούλετο κεκομισμένος ἀνάδικα εὐθὺς τὰ δεδικασμένα ἐποίησε. Φαυστῖνος δὲ αὖθις τὸ πρότερον ἀξίωμα ἔχων, βασιλεῖ τε ὡμίλει, ἐπίτροπός τε καταστὰς τῶν ἐν Παλαιστίνῃ τε καὶ Φοινίκῃ βασιλικῶν χωρίων ἀδεέστερον ἅπαντα κατειργάζετο ὅσα οἱ αὐτῷ βουλομένῳ εἴη. ὅντινα μὲν οὖν Ἰουστινιανὸς τρόπον τὰ Χριστιανῶν δικαιώματα περιστέλλειν ἠξίου, καίπερ οὐ πολλῶν εἰρημένων ἡμῖν, ἀλλ᾽ ἐκ τῶνδε βραχέων ὄντων, τεκμηριοῦν ἔστιν. ὅπως δὲ καὶ τοὺς νόμους οὐδεμιᾷ ὀκνήσει κατέσειε χρημάτων κειμένων βραχυτάτῳ δηλωθήσεται λόγῳ.

κη'. Πρίσκος τις ἐν τῇ Ἐμεσηνῶν ἐγένετο πόλει, ὅσπερ V 335 ἀλλότρια γράμματα μιμεῖσθαι εὐφυῶς ἐξηπίστατο, τεχνίτης τε D ἦν περὶ τὸ κακὸν τοῦτο δεξιὸς ἄγαν. ἐτύγχανε δὲ ἡ τῶν Ἐμεση-

8. ποιεῖν] παθεῖν Alem. 10. ὁτωνοῦν Reisk. ὁτωοῦν AP. 15. ἐν Παλαιστίνῃ τε καὶ Φοινίκῃ Alem. P. ἐκ Παλαιστίνης τε καὶ Φοινίκης A. 20. κειμένων] προκειμένων Reisk. 23. εὐφυῶς] ὑπερφυῶς Suidas s. v. Πρίσκος.

nianus intentus erat. Simile quid narrare lubet: Faustinus quidam in Palaestina Samaritis parentibus maioribusque natus, Christianum nomen legis praetulit necessitate, lectus in senatum eum proconsulatum obtinuit; quem ubi post paulo deposuit, Byzantii a sacerdotibus dissimulatae Samaritarum sectae, et in provinciales Christianos saevitiae ac impietatis fit reus. Ergo impotenti furore Iustinianus concitatus, suam credit calamitatem, quod Christianum nomen, Romanorum principe se, a quoquam traducatur. Causa in senatu cognita, Faustinus, instante Caesare, ex senatusconsulto exulatum abibat. Sed interim princeps quanta libuit maxima corruptus pecunia, iudicium rescidit; moxque Faustinus eamdem sustinere dignitatem, actitare cum Augusto, agros in Palaestina et Phoenicia Caesarianos procurare, omnia secure perque libidinem gerere. Pauca quidem haec, ex quibus intelligere tamen liceat, ut Iustiniano libuit Christianorum sanctiones pervertere; nam de abolitis pecunia legibus brevissima narratione dicam.

28. Priscus quidam apud Emesenos fuit, alienae manus perquam ingeniose mentiendae peritus, eiusque fraudis plane idoneus artifex. Porro Eme-

νῶν ἐκκλησία τῶν τινος ἐπιφανῶν κληρονόμος γεγενημένη χρόνοις τισὶ πολλοῖς ἔμπροσθεν. ἦν δέ τις ἀνὴρ πατρίκιος μὲν τὸ ἀξίωμα, Μαμμιανὸς δὲ ὄνομα, γένει λαμπρὸς καὶ περιουσίᾳ χρημάτων.
A 124 ἐπὶ δὲ Ἰουστινιανοῦ βασιλεύοντος ὁ Πρίσκος διερευνησάμενος πόλεως τῆς εἰρημένης τὰς οἰκίας πάσας, εἴ τινας εὗρέ τε πλούτῳ ἀκμαζούσας καὶ πρὸς ζημίαν χρημάτων μεγάλων διαρκῶς ἐχούσας, τούτων διερευνησάμενος ἐς τὸ ἀκριβὲς τοὺς προπάτορας, γράμμα-
P 81 σιν αὐτῶν παλαιοῖς ἐντυχὼν, βιβλίδια πολλὰ ὡς παρ' ἐκείνων γεγραμμένα πεποίηται, ὁμολογούντων πολλὰ χρήματα τῷ Μαμμιανῷ ἀποδώσειν, ἅτε παρακαταθήκης λόγῳ ταῦτα πρὸς ἐκείνου κεκομισμένων. τό τε ὡμολογημένον ἐν τούτοις δὴ τοῖς καταπλάστοις γραμματίοις χρυσίον ξυνῄει οὐχ ἧσσον ἢ ἐς ἑκατὸν κεντηνάρια. καὶ ἀνδρός δέ τινος, ὅσπερ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τηνικάδε τοῦ χρόνου καθήμενος, ἡνίκα ὁ Μαμμιανὸς περιῆν δόξαν τε πολλὴν ἐπί τε ἀληθείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ ἔχων, ἅπαντα ἐπετέλει τὰ τῶν πολιτῶν γραμματεῖα, ἕκαστον οἰκείοις ἐπισφραγίζων αὐτὸς γράμμασιν, ὅνπερ ταβελλίωνα καλοῦσι Ῥωμαῖοι, τὰ γράμματα δαιμονίως μι-
B μησάμενος τοῖς διοικουμένοις τὰ πράγματα τῆς Ἐμεσηνῶν ἐκκλησίας παρέδωκεν, ὡμολογηκόσι μοῖραν αὐτῷ τινα κεῖσθαι τῶν ἐνθένδε πορισθησομένων χρημάτων. ἐπεὶ δὲ ὁ νόμος ἐμποδὼν ἵστατο, τὰς μὲν ἄλλας δίκας ἁπάσας ἐς τριακοντοῦτιν παραγραφὴν ἄγων, ὀλίγας δὲ ἄττας καὶ τὰς ὑποθηκαρίας καλουμένας τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν μήκει ἐκκρούων μηχανῶνται τοιάδε. ἐς Βυζάντιον ἀφι-

2. ἔμπροσθεν. ἦν δέ τις P ex Suida. ἔμπροσθεν ἤδη. οὗτος A. *ibid.* μὲν τὸ ἀξίωμα P cum Suida. εἶεν τῷ ἀξιώματι A. 4. ἐπὶ δὲ P ex Suida. ἐπεὶ οὖν A. 5. εἴ τινας P cum Suida. εἴ τι A. 10. παρακαταθήκης] παραθήκης Suidas. 12. ξυνῄει Suidae ed. Mediol. Scribebatur ξυνίει. 21. παραγραφὴν Suidas. Legebatur παράγραφον.

senorum Ecclesiam annis antea non paucis haeredem instituerat Mammianus vir clarissimus Patricia dignitate, genere, et divitiarum copia illustris. Iustiniano postea principe Priscus censum familiarum eius urbis habet, quaecumque florerent opibus, ac ditissimae praedae esse possent; harum diligenter observat maiores, quorum tabulas sibi conquisierat; eorumque nomine complures conficit libellos, quibus grandem pecuniam a Mammiano apud se depositam accepisse, eidemque debere se illi faterentur. Crediti vero inanibus illis libellis auri summa decem millia pondo colligebat. Denique publici tabellionis, viri fide et virtute conspicui, qui superstite Mammiano civibus tabulas conficiebat, suaque manu consignabat, litteras mirum in modum imitatus, sic eos libellos Emesenorum Ecclesiae procuratoribus tradit; qui partem acquirendae pecuniae, quae illum maneret, pollicerentur. Verum obstante lege, quae reliquas omnes actiones ad tricenariam praescriptionem prolatat, et quas hypothecarias dicunt, nonnullasque alias quadragenaria excludit exceptione, id ineunt consilii. Pergunt Byzantium ire, vim auri Caesari de-

κόμενοι καὶ χρήματα μεγάλα τῷ βασιλεῖ τούτῳ προέμενοι ἐδέοντο σφίσι τὸν τῶν πολιτῶν ὄλεθρον οὐδὲν ὠφεληκότων ξυγκατεργάζεσθαι. ὁ δὲ τὰ χρήματα κεκομισμένος μελλήσει οὐδεμιᾷ νόμον ἔγραψεν, οὐ χρόνοις τὰς ἐκκλησίας τοῖς καθήκουσιν, ἀλλ' ἐνιαυτῶν ἑκατὸν πλήθει δικῶν τῶν αὐταῖς προσηκουσῶν ἀποκεκλεῖσθαι, καὶ ταῦτα οὐκ ἐν Ἐμέσῃ μόνον κύρια εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν C
τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. Ἐμεσηνοῖς τε τὸ πρᾶγμα τοῦτο διαιτᾶν A 125
ἔταξε Λογγῖνόν τινα δραστήριόν τε ἄνδρα καὶ τὸ σῶμα ἰσχυρὸν ἄγαν, ὃς καὶ τὴν τοῦ δήμου ἀρχὴν ἐν Βυζαντίῳ ὕστερον ἔσχεν. οἱ δὲ τῆς ἐκκλησίας τὰ πράγματα διοικούμενοι τὰ μὲν πρῶτα τῶν τινι πολιτῶν δίκην κεντηναρίοιν ἐκ βιβλίων τῶν εἰρημένων λαχόντες δυοῖν, κατεδικάσαντο τοὺς ἀνθρώπους εὐθύς, ὅ τι καὶ ἀπολογήσαιντο οὐδαμῇ ἔχοντας διά τε χρόνου τοσόνδε μῆκος καὶ ἄγνοιαν τῶν τότε πεπραγμένων. ἐν πένθει δὲ μεγάλῳ ἐκάθηντο οἵ τε ἄλλοι ξύμπαντες ἄνθρωποι ὠμῶς τοῖς συκοφάνταις ἐκκείμενοι καὶ πάντων μάλιστα οἱ τῶν Ἐμεσηνῶν λογιώτατοι. τοῦ δὲ κακοῦ ἐς τοὺς πλείστους ἤδη τῶν πολιτῶν ἐπιρρέοντος προμήθειάν τινα τοῦ
θεοῦ ξυνηνέχθη γενέσθαι τοιάνδε. Πρίσκον ὁ Λογγῖνος τὸν τοῦτο D
δὴ τὸ σκαιώρημα ἐργασάμενον ἅπαντα ὁμοῦ κομίζειν οἱ τὰ γράμματα ἐκέλευσεν, ἀναδυόμενόν τε τὴν πρᾶξιν ἐρράπισε δυνάμει τῇ πάσῃ. ὁ δὲ ἀνδρὸς ἰσχυροῦ λίαν τὴν πληγὴν οὐδαμῇ ἐνεγκὼν ἔπεσεν ὕπτιος, τρέμων δὲ ἤδη καὶ περιδεὴς γεγονώς, ὅλως τε Λογγῖνον ᾐσθῆσθαι τὰ πεπραγμένα ὑπονοῶν ἐξωμολόγει, οὕτω τε τῆς σκαιωρίας ἁπάσης ἐς φῶς ἐνεχθείσης τὴν συκοφαντίαν πεπαῦσθαι

5. δικῶν P ex Suida. δοκῶν A. 10. τῶν τινι Reisk. Legebatur τῶν τινι τῶν. 23. ὑπονοῶν addidit Reisk. *ibid.* ἐξωμολόγει Reisk. ὡμολόγει Alem. ὁμολογῶν AP.

ferunt, rogantque ut sibi esse praesto velit ad tantam civium perniciem. Ille accepta pecunia mox legem scribit, ut actiones quae Ecclesiis competerent, non stati temporis, sed centum annorum praescriptione excluderentur; idque non Emesae dumtaxat, sed in universo Romano imperio perinde valeret. Ac tum mittit Longinum virum industrium et corpore strenuum (qui postmodum egit urbis praefectum) ius illud Emesenis dicturum, firmaturumque. Principio quidem ex confictis illis libellis Emesenorum Ecclesiae procuratores, cum in nonnullos cives causam bis centum auri pondo tenuissent, eos illico condemnarunt, quibus ex tanta temporum distantia atque nocte rerum olim gestarum nulla defensio suppeteret. Quamobrem cum alii, tum Emesenorum primores in magno moerore iacebant, succensebantque calumniatoribus. Sed cum iam pars maxima civium in id exitii veniret, rem ita deus est moderatus. Prisco huiusce fraudis auctori, ut ad se omnes libellos deferret, Longinus imperat; atque rem detrectanti magna impingit alapam vi; ille ictu fortis dexterae affiictus supinus concidit, tremensque ac pavidus, remque odoratum Longinum ratus fatetur fraudem; sic vero totius rei scena detecta desitum calumniis est. Non Romanorum leges modo sic diebus ferme

ξυνέβη. ταῦτα δὲ οὐ μόνον ἐς τοὺς νόμους ἀεὶ καὶ καθ' ἑκάστην εἰργάζετο τοὺς Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ οὓς Ἑβραῖοι τιμῶσι καταλύειν ὅδε βασιλεὺς ἐν σπουδῇ εἶχεν. ἦν γάρ ποτε αὐτοῖς ἐπανιὼν ὁ χρόνος
P 82 τὴν πασχαλίαν ἑορτὴν πρὸ τῶν Χριστιανῶν ἀγαγὼν τύχοι, οὐκ
V 336 εἴα ταύτην τοὺς Ἰουδαίους καιροῖς τοῖς καθήκουσιν ἄγειν, οὐδέ τι ἐν ταύτῃ δεξιοῦσθαι τῷ θεῷ, ἢ ἐπιτελεῖν τῶν ἐν σφίσιν αὐτοῖς νο-
A 126 μίμων. πολλούς τε αὐτῶν οἱ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τεταγμένοι, ἅτε προβατείων κρεῶν ἐν τούτῳ γευσαμένους τῷ χρόνῳ, τῆς ἐς τὴν πολιτείαν παρανομίας ὑπάγοντες χρήμασιν ἐζημίουν πολλοῖς. ἔργα μὲν οὖν καὶ ἄλλα τοιαῦτα Ἰουστινιανοῦ ἀνάριθμα ἐξεπιστάμενος οὐκ ἄν τι ἐνθείην, ἐπεὶ πέρας δοτέον τῷ λόγῳ. ἀποχρήσει γὰρ καὶ δὴ αὐτῶν τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἦθος σημῆναι.

B κθʹ. Ὅτι δὲ εἴρων τε καὶ κατάπλαστος ἦν, αὐτίκα δηλώσω. τὸν Λιβέριον τοῦτον, οὗπερ ἐμνήσθην ἀρτίως, παραλύσας ἧς εἶχεν ἀρχῆς, Ἰωάννην ἀντ' αὐτοῦ κατεστήσατο Αἰγύπτιον γένος, ἐπίκλησιν Λαξαρίωνα. ὅπερ ἐπεὶ Πελάγιος ἔγνω Λιβερίῳ φίλος ἐς τὰ μάλιστα ὤν, τοῦ αὐτοκράτορος ἀνεπυνθάνετο εἴπερ ὁ ἀμφὶ Λαξαρίωνα λόγος ἀληθὴς εἴη. καὶ ὃς εὐθὺς ἀπηρνήσατο μηδὲν πεπραγέναι τοιοῦτο ἀπισχυρισάμενος, γράμματά τε αὐτῷ πρὸς Λιβέριον ἐνεχείρισεν, ἐντελλόμενος βεβαιότατα τῆς ἀρχῆς ἔχε-
C σθαι, καὶ μηδενὶ αὐτῆς τρόπῳ μεθίεσθαι. οὐ γὰρ ταύτης ἐθέλειν ἐν τῷ παρόντι αὐτὸν παραλῦσαι. ἦν δέ τις τῷ Ἰωάννῃ ἐν Βυζαντίῳ θεῖος, Εὐδαίμων ὄνομα, ἔς τε τὸ τῶν ὑπάτων ἀξίωμα ἥκων καὶ χρήματα περιβεβλημένος πολλὰ ἐπίτροπος τέως τῆς βασιλέως οὐσίας ἰδίας. οὗτος Εὐδαίμων ἐπειδὴ ταῦτ' ἠκηκόει ἅπερ

9. παρανομίας Alem. P. παρανόμως A. 20. ἐνεχείρισεν] ἐνεχείρησεν AP.

singulis accepit Iustinianus, sed eas etiam, quas Hebraei venerantur, evertendas curavit. Si quando enim Paschatis celebritatem ante illis quam Christianis recurrens annus forte reduceret, haud statuto tempore eam agere, vel honores deo deferre, vel legitimas religiones perficere permittebantur. Quin plerosque eo tempore agnina pastos in crimen violatae reipublicae adductos, pecunia ingenti magistratus punivit. Iustiniani facinora huius generis infinita mihi plane comperta praetereo, ut et modum huic historiae finemque faciam, et quod viri illius ingenium satis hisce declaratum existimem.

29. Quod vero dissimulator fuerit ac versipellis, iam dicam. Liberio, de quo paulo ante memoratum, quem gerebat magistratum abolevit, Ioanne Aegyptio cognomento Laxarione in eius locum suffecto. Qua cognita re Pelagius, cui cum Liberio summa intercedebat necessitudo, Caesarem percontatur, quae fides esset famae de Laxarione vulgatae? Hic statim rem inficiatus litteras Pelagio tradit, quibus Liberius firmam habere provinciam, neutiquam deponere iubetur, de illo abrogando non esse in praesentia mentem sibi. Caeterum Byzantii erat Ioannis avunculus Eudaemon, vir consularis, opulentus, Caesaris bonorum procurator; his ille quoque auditis, imperato-

ἐρρήθη, καὶ αὐτὸς βασιλέως ἀνεπυνθάνετο εἰ ἐν βεβαίῳ τῷ ἀδελφιδῷ τὰ τῆς ἀρχῆς εἴη. ὁ δὲ ὅσα οἱ πρὸς Λιβέριον ἐγέγραπτο ἀρνησάμενος, πρὸς τὸν Ἰωάννην γράμματα γράψας ἀντιλαβέσθαι τῆς ἀρχῆς δυνάμει τῇ πάσῃ ἐπέστελλεν. οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτῷ νεώτερον ἀμφ' αὐτῇ βεβουλεῦσθαι. οἷσπερ ὁ Ἰωάννης ἀναπεισθεὶς, A 127 Λιβέριον ἀναχωρεῖν τοῦ τῆς ἀρχῆς καταγωγίου ἅτε αὐτῆς D παραλελυμένον ἐκέλευεν. Λιβέριος δὲ αὐτῷ πείθεσθαι οὐδαμῇ ἔφασκεν, ἡγμένος δηλονότι τοῖς βασιλέως καὶ αὐτὸς γράμμασιν. ὁ μὲν οὖν Ἰωάννης τοὺς οἱ ἑπομένους ὁπλίσας ἐπὶ τὸν Λιβέριον ᾔει, ὁ δὲ ξὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν εἰς ἀντίστασιν εἶδε. μάχης τε γενομένης, ἄλλοι τε πολλοὶ πίπτουσι καὶ Ἰωάννης αὐτὸς ὁ τὴν ἀρχὴν ἔχων. Εὐδαίμονος οὖν ἰσχυρότατα ἐγκειμένου, μετάπεμπτος εὐθὺς ἐς Βυζάντιον ὁ Λιβέριος ἦν, ἥ τε σύγκλητος βουλὴ τὴν διάγνωσιν ποιουμένη τῶν πεπραγμένων, ἀνεψηφίσατο τοῦ ἀνθρώπου, ἐπεὶ αὐτοῦ οὐκ ἐθέλοντος, ἀλλ' ἀμυνομένου τὸ μίασμα ξυνηνέχθη γενέσθαι. βασιλεὺς μέντοι οὐ πρότερον ἀπέστη ἕως αὐτὸν P 83 ἐζημίωσε χρήματα λάθρα. οὕτω μὲν οὖν Ἰουστινιανὸς ἀληθίζεσθαί τε ἠπίστατο καὶ εὐθύγλωσσος ἦν. ἐγὼ δὲ πάρεργόν τι τοῦδε τοῦ λόγου εἰπεῖν οὐκ ἀπὸ τοῦ καιροῦ οἴομαι εἶναι. ὁ μὲν γὰρ Εὐδαίμων οὗτος ἐτελεύτησεν οὐ πολλῷ ὕστερον, ξυγγενῶν μέν οἱ ἀπολελειμμένων πολλῶν, οὔτε διαθήκην τινὰ διαθέμενος οὔτε τι ἄλλο τὸ παράπαν εἰπών. ὑπὸ χρόνον τε τὸν αὐτὸν καί τις ἄρχων γεγονὼς τῶν ἐν παλατίῳ εὐνούχων ὄνομα Εὐφρατᾶς ἀπελύθη τοῦ βίου, ἀδελφιδοῦν μὲν ἀπολιπὼν, οὐδὲν δὲ ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ διαθέμενος τῇ αὐτοῦ πολλῇ ἐς ἄγαν οὔσῃ. ἄμφω δὲ βασιλεὺς τὰς

1. ἀδελφιδῷ Reisk. Legebatur ἀδελφῷ. ἀνεψιῷ Alem. 8. ἡγμένος] ἐνηγμένος Reisk. 15. ἐθέλοντος Alem. P. ἐλθόντος A. 18. ἦν] εἶναι Alem.

rem sciscitatur, num integer nepoti magistratus maneret; ille dissimulatis ad Liberium datis epistolis Ioanni scribit, iubetque strenue provinciam insistere, a se nihil statutum contra. His fretus Ioannes, Liberio praecipit (quippe a magistratu submoto) praetorio excedat; renuit Liberius, praetenditque Caesaris et ipse diploma. Ergo Ioannes armato satellite Liberium impetit; is contra suo se satellitio defensat; pugna committitur, alii alio cadunt, et Ioannes, cui decreta provincia. Tum Eudaemone pertinaciter insistente, Byzantium Liberius arcessitur; cognoscit causam senatus, absolvitque virum caedis, invite et ad defensionem patratae. Non prius Caesar destitit, quam eundem occulte pecunia damnavit: sic erat Iustinianus veritatis cultor et amicus. Sed haud esse ab re arbitror, hanc veluti historiae huius appendicem addere. Eudaemon hic frequenti numero propinquorum relicto, paulo post intestatus decessit; ac fere sub idem tempus obiit Euphratas eunuchorum palatii princeps, sororis filio superstite, reque familiari sane amplissima minime constituta; actis bonorum utriusque rapinis voluntarium haeredem se

οὐσίας ἀφείλετο, κληρονόμος γεγενημένος αὐτόματος καὶ οὐδὲ
τριώβολόν τινι τῶν νομίμων κληρονόμων προέμενος. τοσαύτῃ αἰ-
δοῖ ἔς τε τοὺς νόμους καὶ τῶν ἐπιτηδείων τοὺς ξυγγενεῖς ὁ βασι-
λεὺς οὗτος ἐχρῆτο. οὕτως καὶ τὰ Εἰρηναίου πολλῷ ἔμπροσθεν
τελευτήσαντος δικαίωμα οὐδ' ὁτιοῦν ἐπ' αὐτοῖς ἔχων ἀφείλετο.
τούτων δὲ τὸ ἐχόμενον ὑπὸ χρόνον τε τὸν αὐτὸν γεγονὸς οὐκ ἂν
σιωπῴην. Ἀνατόλιός τις ἦν ἐν Ἀσκαλωνιτῶν λευκώματι τὰ πρω-
A 128 τεῖα ἔχων. τούτου τὴν παῖδα γαμετὴν γυναῖκα τῶν τις Καισα-
ρέων πεποίηται, Μαμιλιανὸς ὄνομα, οἰκίας ἐπιφανοῦς ἄγαν. ἦν
V 337 δὲ ἡ κόρη ἐπίκληρος, ἐπεὶ μόνης αὐτῆς Ἀνατόλιος ἐγεγόνει πατήρ.
C νόμῳ δὲ ἄνωθεν διωρισμένον, ἐπειδὰν βουλευτὴς τῶν τινος πό-
λεων οὐκ ἀπολελειμμένων οἱ παίδων γόνου ἄρρενος ἐξ ἀνθρώπων
ἀφανισθείη, τῶν ἀπολελειμμένων ὑπὸ τούτου χρημάτων τὸ μὲν
τεταρτημόριον δίδοσθαι τῷ τῆς πόλεως βουλευτηρίῳ, πάντων δὲ
τῶν ἄλλων τοὺς κληρονόμους τοῦ τετελευτηκότος ἀπόνασθαι, γνώ-
ρισμα ἤθους τοῦ οἰκείου κἀνταῦθα ὁ αὐτοκράτωρ ἐνδεικνύμενος,
νόμον ἔναγχος ἐτύγχανε γράψας, ἔμπαλιν τὰ τοῦ πράγματος διοι-
κούμενον, ὅπως δή, ἐπειδὰν βουλευτὴς ἄπαις τελευτῶν γόνου ἄρ-
ρενος τῆς οὐσίας οἱ μὲν κληρονόμοι τὸ τέταρτον ἔχοιεν, τἄλλα δὲ
D πάντα τό τε δημόσιον καὶ τὸ τῆς πόλεως λεύκωμα φέροιντο. καί-
τοι οὐδεπώποτε δημόσιον ἢ βασιλεὺς ἀφ' οὗ γεγόνασιν ἄνθρωποι
χρημάτων βουλευτικῶν μετασχεῖν ἔσχε. τούτου τοίνυν κειμένου
τοῦ νόμου, Ἀνατολίῳ μὲν ἐπεγένετο ἡ τέλειος ἡμέρα τοῦ βίου, ἡ
δὲ τούτου παῖς τὸν τούτου κλῆρον πρός τε τὸ δημόσιον καὶ τὸ τῆς
πόλεως βουλευτήριον κατὰ τὸν νόμον ἐνείματο, καὶ αὐτῇ γράμματα
βασιλεύς τε αὐτὸς καὶ Ἀσκαλωνιτῶν οἱ τοῦ λευκώματος ἔγραψαν,

4. **οὕτως** Alem. **οὗτος** AP.

Caesar scribit, legitimis haeredibus ne concesso quidem triobolo; ea fuit in leges, in familiarium propinquos modestia. Sic etiam Irenaei diu antea demortui nullo iure fortunas diripuit. Hoc item per idem tempus accidit, quod minime praeterierim. Anatolius quidam Ascalonae fuit in albo senatorio facile princeps, huius filiam haeredem, quae una illi fuerat, Mamilianus Caesariensium nobilissimus sibi uxorem adiunxerat. Caeterum prisca lex est, ut cuiuslibet civitatis senatorum, qui maribus absque liberis diem obiissent, quarta bonorum parte senatui addicta, haeredibus caetera fruenda superessent. Hic etiam sui specimen dedit imperator lata nuper plane illi contraria lege: ut extincto maribus absque liberis senatore, quartam haeredes haberent, reliqua ferret aerarium atque senatus; quamquam post genus humanum natum nullae vel in publicum, vel in Caesaris aerarium illatae senatorum facultates. Hoc decreto Anatolius diem vitae supremum egit; haereditatem ex lege aerario et curiae filia destinavit, acceptis ab imperatore et Ascalonae senatu tabulis, quibus eam controversia hac super re liberarent,

τῆς περὶ τούτου αὐτὴν ἀφιέντες ἀντιλογίας, ἅτε τὰ σφίσι προσή-
κοντα κεκομισμένοι ὀρθῶς καὶ δικαίως. ὕστερον καὶ Μαμιλια-
νὸς ἀπελύθη τοῦ βίου, ὅσπερ Ἀνατολίῳ κηδεστὴς ἐγεγόνει, παιδός
οἱ ἀπολελειμμένης μιᾶς, ἥπερ καὶ τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν, ὡς τὸ
εἰκὸς, ἔσχε. μετὰ δὲ αὕτη περιούσης ἔτι οἱ τῆς μητρὸς ἀφίκετο
ἐς τὸ μέτρον τοῦ βίου, ἀνδρὶ μὲν ξυνοικισθεῖσα τῶν λογίμων τινὶ,
μήτηρ δὲ οὔτε θήλεος οὔτε ἄρσενος γενομένη γόνου. ἀλλ' Ἰου-
στινιανὸς πάντων ἀνελάβετο τῶν χρημάτων εὐθὺς, ἐκεῖνο ἀποφθεγ-
ξάμενος τὸ θαυμάσιον, ὡς τὴν Ἀνατολίου παῖδα γυναῖκα γραῦν
οὖσαν τοῖς τε τοῦ πατρὸς καὶ τοῖς τοῦ ἀνδρὸς πλουτεῖν χρήμα-
σιν οὐχ ὅσιον εἴη. ὅπως δὲ ἡ γυνὴ μὴ ἐν τοῖς προσαιτηταῖς τὸ A 129
ἐνθένδε τετάξεται, στατῆρα χρυσοῦν ἐς ἡμέραν ἑκάστην τὴν γυ- P 84
ναῖκα φέρεσθαι ταύτην διώρισεν, ἕως ἂν περιῇ, τοῦτο θέμενος
ἐν τοῖς γράμμασι, δι' ὧν τὰ χρήματα ἐληίσατο ταῦτα, ὡς τὸν στα-
τῆρα προεῖται τῆς εὐσεβείας ἕνεκα τοῦτον· ἔθος γάρ μοι τά τε
ὅσια καὶ εὐσεβῆ πράττειν. ἀλλὰ περὶ τούτων ἀπόχρη λέγειν,
ὅπως μὴ ὁ λόγος κατακόρως ἔχοι, ἐπεὶ οὐδὲ ἁπάντων ἀνθρώπῳ γε
ὄντι δυνατὸν ἀπομνημονεῦσαι. ὅτι δὲ οὐ Βενέτων τῶν οἱ ἐσπου-
δασμένων δοκούντων εἶναι λόγον τινὰ πεποίηται χρημάτων παρόν-
των, ἐγὼ δηλώσω. Μαλθάνης τις ἐγεγόνει ἐν Κίλιξι Λέοντος B
ἐκείνου γαμβρὸς, ὃς περιεῖπεν, ὥσπερ μοι εἴρηται, τὴν τοῦ κα-
λουμένου ῥαιφερενδαρίου τιμήν. τοῦτον βίας ἀναστέλλειν ἐπέ-
στελλε τὰς ἐν Κίλιξι. ταύτης τε τῆς σκήψεως ὁ Μαλθάνης λα-
βόμενος ἀνήκεστα κακὰ Κιλίκων τοὺς πλείστους εἰργάζετο, καὶ τὰ
χρήματα ληιζόμενος τὰ μὲν τῷ τυράννῳ ἔπεμπε, τοῖς δὲ αὐτὸς
ἐδικαίου πλουτεῖν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τὰ σφίσι παρόντα σιωπῇ

debitamque pecuniam ad plenum acceptam eidem referrent. Demum cessit e vita Mamilianus Anatolii gener, relicta filia paternae facultatis haerede, quae ex optimatibus cuidam nupta, nullaque suscepta prole, denique matrima interiit. Huius omnia bona Iustinianus adimit, praeclara illa voce pronuntiata, Anatolii filiam iam senem parentis atque mariti fortunis ditescere flagitium esse. At ne mulier in posterum mendicaret, staterem aureum singulis diebus in omnem vitam illi constituit, et in tabulis huiusce rapinae hoc adiecit: staterem illum erogamus pietatis ergo; nam sanctos, piosque mores factis exprimere consuevimus. Sed dictum satis, longiorque pareret historia satietatem: quamquam omnia humana complecti memoria posse haud facile putem. Quod vero nec Venetorum, qui eius ardere studio videbantur, ullam rationem habuerit ad praesentem pecuniam, nunc expono. Malthanes Cilix Leonis referendarii, de quo memoravi, gener, ad comprimendas seditiones mittitur in Ciliciam. Is eam nactus occasionem, indignis modis complures Cilicum habuit; ex raptis pecuniis alias huic tyranno, suis divitiis alias aggessit. Haec damna obscure ferebant alii; sed quotquot erant Tarsi Venetae factionis, Augustae favore freti, publice in foro absenti Malthanae conviciabantur.

ἔφερον, Ταρσέων δὲ ὅσοι Βένετοι ἦσαν τῇ ἐκ βασιλίδος παρρησίᾳ θαρσοῦντες ἐν τῷ δημοσίῳ τῆς ἀγορᾶς ἐς τὸν Μαλθάνην οὐ παρόντα σφίσι πολλὰ ὕβριζον. ὅπερ ἐπεὶ ὁ Μαλθάνης ἔγνω, πλῆ-
C θος στρατιωτῶν ἐπαγόμενος ἐς Ταρσὸν εὐθὺς ἀφίκετο νύκτωρ, περιπέμπων τε τοὺς στρατιώτας ἐς τὰς οἰκίας, ὄρθρου βαθέος καταλύειν ἐκέλευεν. ἔφοδον δὲ οἰόμενοι ταύτην οἱ Βένετοι εἶναι, ἐκ τῶν παρόντων ἠμύνοντο. ξυνέβη τοίνυν ἄλλα τε κακὰ ἐν σκότῳ γενέσθαι καὶ Δαμιανὸν ἄνδρα ἐκ βουλῆς τοξεύματι βληθέντα πεσεῖν. ἦν δὲ ὁ Δαμιανὸς οὗτος τῶν τῇδε Βενέτων προστάτης. ὅπερ ἐπεὶ ἐς Βυζάντιον ἦλθεν, οἵ τε Βένετοι δυσφορούμενοι θο-
A 130 ρύβῳ ἀνὰ τὴν πόλιν πολλῷ εἴχοντο, καὶ βασιλέα μὲν ἀμφὶ τῷ πράγματι ἠνώχλουν ἄγαν, Λέοντα δὲ καὶ τὸν Μαλθάνην δεινο-
D τάταις ἀπειλαῖς πολλὰ ἐδυσφήμουν. καὶ αὐτοκράτωρ οὐδέν τι ἧσσον ἀγριαίνεσθαι ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐσκήπτετο. γράμμα μὲν οὖν εὐθὺς ἔγραψε, ζήτησίν τε καὶ τίσιν τῶν τῷ Μαλθάνῃ πεπολιτευμένων κελεύων γενέσθαι. ἀλλὰ Λέων αὐτῷ χρυσίου προέμενος πλῆθος τοῦ τε διωγμοῦ αὐτίκα καὶ τῆς εἰς τοὺς Βενέτους στοργῆς ἔπαυσε, τοῦ τε πράγματος ἀνεξετάστου μενενηκότος Μαλθάνην βασιλεὺς ἐς Βυζάντιον παρ' αὐτὸν ἥκοντα ξύν τε πολλῇ φιλοφροσύνῃ εἶδε καὶ ἐν τιμῇ ἔσχεν. ἐξιόντα δὲ οἱ Βένετοι ἐκ βα-
V 338 σιλέως τηρήσαντες, πληγὰς αὐτῷ προσετρίψαντο καὶ ἐν παλατίῳ διαχρήσασθαι ἔμελλον, εἰ μὴ τῶν τινες διεκώλυσαν, οἵ γε πρὸς Λέοντος χρήματα ἤδη κεκομισμένοι λάθρα ἐτύγχανον. καίτοι τίς οὐκ ἂν ταύτην τὴν πολιτείαν ἐλεεινοτάτην καλοίη, ἐν ᾗ βασιλεὺς μὲν δωροδοκήσας ἀνεξέταστα κατέλειψε τὰ ἐγκλήματα, στασιῶται

17. διωγμοῦ Reisk. Legebatur μώμου. 21. πληγὰς Alem. πληγὴν AP. *ibid.* καὶ ἐν Alem. Aberat καὶ. 22. διεκώλυσαν] τῶν παρόντων vel πρασίνων addit Reisk.

Id ubi accepit ille, collecta militum manu, Tarsum noctu pervenit; primo diluculo militi in domos immisso vastitatem imperat. Veneti hostilem impressionem rati, telis, quae cuique sors offerebat, defendere vim; cum alia in tenebris accidunt, tum Damianus senator Venetorum Tarsensium praeses telo confossus cadit. Simul ut adlata Byzantium haec fama est, impotenti animo Veneti per urbem ciere turbas, querelae apud Caesarem molestae hac super re, Leonem ac Malthanem trucibus minis conviciisque lacessere. Imperator, ut qui rem ferre gravius simulabat, de rebus a Malthane gestis quaestionem edicto constituit. Verum Leo profusissima largitione Caesaris edicti et in Venetos benevolentiae ardorem extinxit; ac iniudicata causa relicta, Malthanem Byzantium adventantem cum primis comiter imperator excepit, et honorifice prosequutus est; at Veneti ex aedibus Augusti prodeuntem adorti in Palatio vulnere afficiunt, plane conficiendum, nisi clam a Leone quidam pecunia occupati prohibuissent. Hic vero quotus quisque est, qui hanc rempublicam iure miseram non appellet, in qua muneribus sollicitatus

δὲ βασιλέως ἐν παλατίῳ ὄντος ἐπαναστῆναι τῶν τινι ἀρχόντων οὐδεμιᾷ ὀκνήσει ἐτόλμησαν, ἀδίκων τε χειρῶν ἐπ' αὐτὸν ἄρξαι; τίσις μέντοι τούτων δὴ ἕνεκα οὐδεμία οὔτε εἰς τὸν Μαλθάνην ἐγένετο P 85 οὔτε εἰς τοὺς αὐτῷ ἐπαναστάντας. ἐκ τούτων δὲ εἴ τις βούλοιτο τὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως τεκμηριούσθω ἦθος.

λ'. Εἰ δέ τινα καὶ τοῦ τῆς πολιτείας ξυμφόρου ποιεῖται B λόγον, τὰ ἐς δρόμον τε αὐτῷ τὸν δημόσιον καὶ τοὺς κατασκόπους εἰργασμένα δηλώσει. οἱ μὲν γὰρ Ῥωμαίων αὐτοκράτορες ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις γεγενημένοι, προνοήσαντες ὅπως ἅπαντά τε σφίσιν ἐπαγγέλλοιτο τάχιστα καὶ μηδεμιᾷ διδῷτο μελλήσει, τά τε πρὸς τῶν πολεμίων ἐν χώρᾳ ἑκάστῃ ξυμπίπτοντα καὶ ταῖς πόλεσι κατὰ στάσιν ἢ ἄλλο τι ἀπρόοπτον συμβαίνοντα πάθος τά τε πρὸς τῶν A 131 ἀρχόντων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων πανταχόθι πρασσόμενα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ὅπως τε οἱ τοὺς φόρους παραπέμποντες τοὺς ἐπετείους διασώζοιντο βραδυτῆτός τε καὶ κινδύνου χωρίς, δημόσιον C ὀξύν τινα πανταχόσε πεποίηνται δρόμον τρόπῳ τοιῷδε. ἐς ἡμέρας ὁδὸν εὐζώνῳ ἀνδρὶ σταθμοὺς κατεστήσαντο, πῇ μὲν ὀκτώ, πῇ δὲ τούτων ἐλάσσους, οὐ μέντοι ἧσσον ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἢ κατὰ πέντε. ἵπποι δὲ ἵσταντο ἐς τεσσαράκοντα ἐν σταθμῷ ἑκάστῳ. ἱπποκόμοι δὲ κατὰ λόγον τοῦ τῶν ἵππων μέτρου ἐτετάχατο ἐν πᾶσι σταθμοῖς. συχναῖς δὲ ἵππων δοκιμωτάτων ὄντων διαδοχαῖς ἐλαύνοντες ἀεὶ οἷσπερ ἐπίκειται τὸ ἔργον τοῦτο, δέκα τε, ἂν οὕτω τύχοι, ὁδὸν ἡμερῶν ἀμείβοντες ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ἔπρασσον ἅπαντα

4. εἴ τις Reisk. ὅτι A. ὅτε P. 5. τεκμηριούσθω Alem. P. τεκμηριοῦσθαι A. 6. ποιεῖται] ἐποιεῖτο Alem. 9. χρόνοις Alem. P. χωρίοις A. 10. διδῷτο Reisk. διδότω AP. 20. δέκα τε] δέκα μὲν Reisk.

imperator impunita facinora praetermittat; seditiosi in Palatio, praesente Caesare aggredi magistratum vesano impetu per scelus audeant? Caeterum, et Malthanes, et qui vim eidem intulissent, impune abierunt; unde Iustiniani imperatoris genium coniicere est.

30. Quam denique ad reipublicae utilitatem incumberet, in publicos veredarios et exploratores constituta argumento sint. Nam priores Romani principes, ut quam celerrime ex nunciis cognoscerent, quae quaelibet in provincia hostes molirentur, quae in singulis municipiis seu seditione, sive improviso quocumque casu accidissent, quaeve praefecti ac reliqui praetores per Romanam ditionem agitarent; utque annua vectigalia comportanda citra moram in tuto essent, publicum citumque cursum passim ita constituerunt. In via, quam diurno itinere expeditus viator conficit, octona ferme stabula, alicubi pauciora, infra quinque nusquam posuere. In singulis stabulis equi dispositi ferme quadraginta, et ad equorum numerum stabularii. Ergo quorum negotium hoc est, ii equis quam exercitatissimis aliis aliunde succeden-

D ὅσα μοι ἀρτίως δεδήλωται, πρὸς δὲ καὶ οἱ τῶν χωρίων πανταχῆ κύριοι, ἄλλως τε καὶ ἐν μεσογείοις τὰ χωρία ταῦτα ἐτύγχανεν, εὐδαιμονέστατοι ἐπ᾽ αὐτοῖς ἐν τοῖς μάλιστα ἦσαν. τοὺς γὰρ ὄντας ἐκ τοῦ περιόντος σφίσι καρποὺς ἵππων καὶ ἱπποκόμων τροφῆς ἕνεκα τῷ δημοσίῳ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἀποδιδόμενοι, χρήματα μεγάλα ἐφέροντο. ξυνέβαινέ τε διὰ ταῦτα τῷ δημοσίῳ δέχεσθαι μὲν ἀεὶ τοὺς ἐγκειμένους ἑκάστῳ φόρους, ἀντιπαρέχεσθαι δὲ αὐτοὺς τοῖς ἐσκομίζουσιν αὐτίκα δὴ μάλα, καὶ προσῆν τὸ γεγενῆσθαι τῇ πολιτείᾳ τὰ δέοντα. τὰ μὲν οὖν πρότερα ταύτῃ πῃ εἶχεν. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ οὗτος πρῶτα μὲν τὸν ἐκ Καλχηδόνος ἄχρι ἐς Δακίβιζαν καθελὼν δρόμον ἠνάγκασε πάντας ἐκ Βυζαντίου εὐθὺς ἄχρι ἐς τὴν Ἑλενούπολιν οὔτι ἐθελουσίους ναυτίλλεσθαι. πλέοντες οὖν ἐν ἀκάτοις βραχείαις τισὶν, οἵαις διαπορθμεύεσθαι τῇδε εἰώθασι, χειμῶνος, ἂν οὕτω τύχοι, ἐπιπεσόντος, ἐπὶ μέγα κινδύνου χωροῦσι. A 132 τῆς γὰρ ἀναγκαίου σπουδῆς ἐγκειμένης σφίσι καιροφυλακεῖν τε καὶ P 86 προσδέχεσθαι μέλλουσαν τὴν γαλήνην ἀδύνατά ἐστιν. ἔπειτα δὲ κατὰ μὲν τὴν ἐπὶ Πέρσας ὁδὸν φέρουσαν τὸν δρόμον ἐπὶ σχήματος τοῦ πρόσθεν ὄντος εἴασεν εἶναι, ἐς δὲ τὴν λοιπὴν ξύμπασαν ἕω μέχρι ἐς Αἴγυπτον ἐν ἡμέρας ὁδῷ κατάσταθμον ἕνα κατεστήσατο μόνον, οὐχ ἵππων μέντοι, ἀλλ᾽ ὄνων ὀλίγων. διὸ δὴ τὰ ξυμβαίνοντα ἐν χώρᾳ ἑκάστῃ μόλις τε καὶ ὀψὲ τοῦ καιροῦ καὶ ὀπίσω τῶν πραγμάτων εἰσαγγελλόμενα ἐπικουρίας οὐδεμιᾶς τυγ-

3. εὐδαιμονέστατοι Alem. εὐδαιμονέστατα AP. ibid. ἐπ᾽ αὐτοῖς Alem. ἐπ᾽ αὐτοὺς A. ἀπ᾽ αὐτοῦ prius coniecerat Alem. quod recepit P. 7. ἀντιπαρέχεσθαι Reisk. Legebatur ἀντιπαραδέχεσθαι. 13. οἵαις Alem. οἷαι AP. 19. κατάσταθμον Alem. κατὰ σταθμὸν AP. 21. ἑκάστῃ μόλις Alem. P. μόλις ἑκάστῃ A.

tibus feruntur, cursuque diurno decem nonnunquam dierum viam evadunt, ad ea quae dixi peragenda. Hinc agrorum omnium etiam mediterraneorum possessores amplissimam rem domi fecerunt; nam promercales fructus alendis equis et stabulariis ingenti aere reportato, quaestoribus quotannis vendebant. Hinc etiam erat, ut a singulis stipendiariis publica in aerarium perpetuo inferrentur; ex illatis statim aes debitum ii perciperent; omniaque fierent e republica. Antehac ita res habuit. Hic vero princeps sublato veredario, qui Calchedone Dacibizam movebat, omnes adegit Byzantio Helenopolim usque lintribus exiguis, quibus fretum traiicitur, vehi, in discrimen subito commovendae, ut fit, tempestatis adductos. Neque enim, ubi ipsa urget necessitudo, tempus futuramque malaciam observes et opperiare. Cursum in Persidem, ut antea, sic esse permisit; per reliquam vero orientis plagam ad usque fines Aegypti, in diurno viae spatio unicum non equorum stabulum, sed aliquot asinorum constituit. Quamobrem quae in provinciis geruntur, sero et post factum renunciatis, adhibendo remedio locus non est;

*χάνειν εἰκὸς, οἱ δὲ τοὺς ἀγροὺς κεκτημένοι καρπῶν τῶν σφετέρων
σεσηπότων τε καὶ εἰκῇ κειμένων ἀνόνητοι ἐς ἀεὶ γίνονται. τὰ δὲ
τῶν κατασκόπων τοιαῦτά ἐστιν. ἄνδρες πολλοὶ ἐν δημοσίῳ τὸ* B
*ἀνέκαθεν ἐσιτίζοντο, οἳ δὴ ἐς τοὺς πολεμίους ἰόντες ἔν τε τοῖς Περ-
σῶν βασιλείοις γινόμενοι ἐμπορίας ὀνόματι ἢ τρόπῳ ἑτέρῳ, ἔς τε* V 339
*τὸ ἀκριβὲς διερευνώμενοι ἕκαστα, ἐπανήκοντες ἐς Ῥωμαίων τὴν
γῆν πάντα τοῖς ἄρχουσιν ἐπαγγέλλειν ἠδύναντο τὰ τῶν πολεμίων
ἀπόρρητα. οἱ δὲ προὔμαθον ἐφυλάσσοντό τε καὶ ἀπρόοπτον οὐ-
δὲν ξυνέπιπτε σφίσι. τοῦτο δὲ τὸ χρῆμα κἀν τοῖς Μήδοις ἐκ πα-
λαιοῦ ***. Χοσρόης μὲν οὖν μείζους, ὥσπερ φασὶ, πεποιημένος
τὰς πρὸς τῶν κατασκόπων συντάξεις προμηθείας τῆς ἐνθένδε ἀπή-
λαυσεν. οὐδὲν γὰρ αὐτὸς τῶν κατασκόπων ὄνομα ἐξέτριψεν ἐκ
Ῥωμαίων τῆς γῆς, ἐξ οὗ δὴ ἄλλα τε πολλὰ ἡμαρτήθη καὶ Λαζικὴ* C
*πρὸς τῶν πολεμίων ἑάλω, Ῥωμαίων οὐδαμῇ πεπυσμένων ὅποι
ποτὲ γῆς ὁ Περσῶν βασιλεὺς ξὺν τῷ στρατῷ εἴη. ἀλλὰ καὶ κα-
μήλους παμπληθεῖς τὸ δημόσιον ἐκ παλαιοῦ τρέφειν εἰώθει, αἳ δὴ* A 133
*τῷ Ῥωμαίων στρατῷ ἐπὶ πολεμίους ἰόντι ἅπαντα φέρουσαι τὰ ἐπι-
τήδεια εἵποντο. καὶ οὔτε τοῖς γεωργοῖς τότε ἀγγαροφορεῖν ἐπάναγ-
κες ἦν οὔτε τι ἐνδεῖν τοῖς στρατιώταις τῶν ἀναγκαίων ξυνέβαινεν,
ἀλλὰ καὶ ταύτας περιεῖλεν Ἰουστινιανὸς σχεδόν τι ἁπάσας. διὸ
δὴ ἐπὶ πολεμίους ἰόντος τὰ νῦν τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ γεγενῆσθαί
τι τῶν δεόντων ἀδύνατον.*

Τὰ μὲν οὖν σπουδαιότατα τῇ πολιτείᾳ ἐφέρετο τῇδε. οὐδὲν

8. ἐφυλάσσοντο Reisk. ἐφύλασσον AP. 10. Post παλαιοῦ indicavi lacunam. 11. πρὸς τῶν] πρὸς delet Reisk. 12. οὐδὲν γὰρ αὐτὸς] ὁ δὲ βασιλεὺς οὗτος Reisk. 18. ἀγγαροφορεῖν liber Pinellianus. ἀγροφορεῖν Ms. Vatic. ALEM. 23. ἐφέρετο Reisk. ἐπεφέρετο AP.

hinc et praediorum possessoribus gravi dispendio perditi vel temere abiecti commeatus. Exploratorum autem forma haec erat; alimenta quamplurimis olim fuerunt ab aerario, qui per mercaturae, vel alterius rei speciem, ad hostes, et in ipsam Persarum regiam pedem penetrantes, exquisitisque adversariorum consiliis, haec statim reduces principibus aperiebant; quibus praemonitis cautisque nihil improvisum accidit. Id ipsum iam olim Persae usurpavere; quin Chosroes maioribus praemiis, ut ferunt, exploratoribus decretis, quorum neminem a Romanorum ditione sublatum voluit, ea solertia bene rem gessit. Contra nostris cum alia peccata sunt, tum Lazica regio ab hostibus occupata, Romanis semper ignaris, quo tandem rex Persarum esset copias expositurus. Ingens etiam numerus camelorum ab antiquo publice alebatur, qui militem in expeditionem secuti impedimenta conveherent, ne ad id cogerentur coloni, vel necessariorum quidpiam militem deficeret. Hos etiam Iustinianus ademit fere omnes. Quare modo cum castra in hostes promoventur, nihil quod e re sit, est opportunum.

Quae ergo summo studio in republica curanda erant, sic ferebantur.

D δὲ οἷον καί τινος αὐτοῦ τῶν γελοίων ἐπιμνησθῆναι. τῶν ἐν Καισαρείᾳ ῥητόρων Εὐαγγέλιός τις ἦν οὐκ ἄσημος ἀνὴρ, ὅσπερ ἐπιφόρου τοῦ τῆς τύχης πνεύματος γενομένου χρημάτων τε ἄλλων καὶ χώρας πολλῆς κύριος γέγονεν. ὕστερον δὲ καὶ κώμην ἐπιθαλασσίαν Πορφυρεῶνα ὄνομα τριῶν χρυσίων κεντηναρίων ἐπρίατο. ταῦτα μαθὼν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἀφείλετο αὐτῷ τὸ χωρίον εὐθὺς ὀλίγην τινὰ τοῦ τιμήματος προέμενος μοῖραν, καὶ τοῦτο ἀποφθεγξάμενος, ὡς Εὐαγγελίῳ ῥήτορι ὄντι οὐ μήποτε εὐπρεπὲς εἴη κώμης τοιαύτης κυρίῳ εἶναι. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἀμηγέπῃ αὐτῶν ἐπιμνησθέντες παυσόμεθα λέγειν. τῶν δὲ πρός τε Ἰουστινιανοῦ καὶ Θεοδώρας νεοχμωθέντων καὶ ταῦτά ἐστι. πάλαι μὲν ἡ σύγκλητος βουλὴ παρὰ βασιλεῖ ἰοῦσα τρόπῳ τοιῷδε προσκυνεῖν
P 87 ἠβούλοντο. πατρίκιος μέν τις ἀνὴρ παρὰ μαζὸν αὐτοῦ προσεκύνει τὸν δεξιόν. βασιλεὺς δὲ αὐτοῦ καταφιλήσας τὴν κεφαλὴν ἐξῄει, οἱ δὲ λοιποὶ ἅπαντες γόνυ κλίναντες βασιλεῖ τὸ δεξιὸν ἀπηλλάσσοντο. βασιλίδα μέντοι προσκυνεῖν οὐδαμῆ εἴθιστο. παρὰ δὲ Ἰουστινιανόν τε καὶ Θεοδώραν τὰς εἰσόδους ποιούμενοι οἵ τε ἄλλοι ἅπαντες καὶ ὅσοι τὸ πατρικίων ἀξίωμα εἶχον ἔπιπτον μὲν εἰς
A 134 τὸ ἔδαφος εὐθὺς ἐπὶ στόμα, χειρῶν δὲ καὶ ποδῶν ἐς ἄγαν τετανυσμένων τῷ χείλει ποδὸς ἑκατέρου ἁψάμενοι ἐξανίσταντο. οὐδὲ
B γὰρ ἡ Θεοδώρα τὴν ἀξίωσιν ἀνεδύετο ταύτην, ἥ γε καὶ τοὺς πρέσβεις προΐεσθαι Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων, χρήμασί τε αὐτοὺς δωρεῖσθαι, ὥσπερ ὑπ' αὐτῇ κειμένης τῆς Ῥωμαίων ἀρ-

1. οἷον] χεῖρον Reisk. 5. Πορφυρεῶνα Alem. πορφυρίωνα AP. 11. νεοχμωθέντων] νεοχμηθέντων AP. 14. δὲ add. Reisk. 20. ἐξανίσταντο] ἐξίσταντο Alem. 21. ἥ γε] ἥδε AP.

Haud piget ex eius ridiculis etiam aliquid referre. Caesariensium causidicorum unus fuit Evangelus vir non ignobilis, qui prospera usus fortunae aura, et pecunias et praedia complura possedit; tandem et Porphyreonem maritimum pagum pondo auri tercentum coemit. Id ubi Iustinianus rescivit, minima pretii parte numerata pago illum excludit, ac, dedecet, inquit, Evangelum causidicum talis tantique pagi potiri. Haec pauca de his dixisse satis. Caeterum ex iis quae Iustinianus atque Theodora novarunt, haec etiam sunt. Senatoribus olim imperatorem adeuntibus ita libebat salutare; quisque ordinis patricii ad dexteram mammam Caesarem venerabatur, illumque recedentem osculo Caesar impartiebat in capite; reliqui ad unum omnes dextero subnixi genu discedebant: at Augustae nullus adorandae mos fuit. Verum cum in conspectum Iustiniani Theodoraeque venirent tum alii, tum qui patriciae dignitatis essent, statim in faciem procumbebant, ac manibus pedibusque tensis utrumque principis pedem osculo prosequebantur, ac tum abscedebant. Neque hunc honorem respuit Theodora, quae et Persarum aliorumque barbarorum legatos (quod nunquam post hominum recordationem usurpatum est) admitteret, eisque lautia praeberet, tanquam penes illam Romani summa

χῆς, οὐδαμῆ ἀπηξίου, πρᾶγμα οὐ πώποτε γεγονὸς ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου. καὶ πάλαι μὲν οἱ τῷ βασιλεῖ ξυγγενόμενοι αὐτόν τε βασιλέα καὶ τὴν γυναῖκα βασιλίδα ἐκάλουν, ἀρχόντων δὲ καὶ λοιπῶν ἕκαστον ὅπη αὐτῷ ἀξιώματος περὶ τάδε ἔχει. ἢν δέ τις τούτων ὁποτέρῳ ἐς λόγους συμμίξας βασιλέως ἢ βασιλίδος ἐπιμνησθείη, ἀλλ' οὐ δεσπότην τε ἀποκαλοίη καὶ δέσποιναν, ἢ καὶ μὴ δούλους τῶν τινας ἀρχόντων πειρῷτο ὀνομάζειν, τοσοῦτον ὅδε ἀμαθὴς καὶ C τὴν γλῶσσαν ἀκόλαστος ἐδόκει εἶναι, καὶ ἅτε ἡμαρτηκὼς τὰ πικρότατα καὶ ὑβρίσας ἐς οὓς ἥκιστα ἐχρῆν ἐνθένδε ἀπῄει. καὶ τὰ πρότερα μὲν ὀλίγοι τε καὶ μόλις ἐν βασιλείοις ἐγίνοντο, ἐξ ὅτου δὲ οὗτοι τὴν βασιλείαν παρέλαβον, ἄρχοντες ὁμοῦ καὶ λοιποὶ ξύμπαντες ἐν παλατίῳ ἐνδελεχέστατα διατριβὴν εἶχον. αἴτιον δὲ ὅτι πάλαι μὲν ταῖς ἀρχαῖς τά τε δίκαια καὶ νόμιμα πράσσειν γνώμῃ αὐτονόμῳ ἐξῆν. οἵ τε οὖν ἄρχοντες διοικούμενοι τὰ εἰωθότα ἐν τοῖς καταγωγίοις τοῖς αὐτῶν ἔμενον, οἵ τε ἀρχόμενοι βίαιον οὐδὲν οὔτε ὁρῶντες οὔτε ἀκούοντες βασιλεῖ, ὡς τὸ εἰκός, ὀλίγα ἠνώχλουν. D οὗτοι δὲ ἅπαντα ἐπὶ πονηρῷ τῶν κατηκόων ἐφ' ἑαυτοὺς ἐς ἀεὶ ἕλκοντες ἅπαντας σφίσι δουλοπρεπέστατα προσεδρεύειν ἠνάγκαζον· ἦν δὲ ἰδεῖν εἰς ἡμέραν σχεδόν τι ἑκάστην τὰ μὲν δικαστήρια πάντα A 135 ἐκ τῆς ἐπιπλεῖστον ἀνδρῶν ἔρημα, ἐν δὲ τῇ τοῦ βασιλέως αὐλῇ ὄχλον τε καὶ ὕβριν καὶ ὠθισμὸν μέγαν καὶ δουλοπρέπειαν ἐς ἀεὶ V 340 ξύμπασαν. οἵ τε αὐτοῖν ἐπιτήδειοι δοκοῦντες τήν τε ἡμέραν διηνεκῶς πᾶσαν καὶ τῆς νυκτὸς ἐς ἀεὶ πολλήν τινα μοῖραν ἐνταῦθα ἑστῶτες ἄϋπνοί τε καὶ ἀπόσιτοι παρὰ καιροὺς τοὺς εἰωθότας γενό-

4. περὶ τάδε ἔχει] ξυνέβη ἔχειν Reisk. 7. τοσοῦτον ὅδε Reisk. τοσοῦτο δὲ A. οὗτος δὴ Alem. P.

esset imperii. Antiquitus etiam qui Caesarem alloquerentur, imperatorem compellarunt, coniugemque imperatricem: caeteros vero principes, ut cuiusque ordo ac dignitas tulit. At quisquis cum horum alterutro Augustorum sermones misceret, imperatoremve aut imperatricem, non dominum dominamque nominasset, ac principes dicere servos abstinuisset, is vero rudior ac procax habebatur, et quasi foedissime lapsus, et quibus haud esse illum deceret iniurius abigebatur. Olim minime multi, rarenterque regiam frequentarunt; sed post coeptam horum dominationem, cum magistratus, tum reliqui omnes assidue in Palatio tempus traxerunt; quod magistratibus dicundi iuris faciundique libera quondam potestas fuerit, quaeque de more actitarent, haec domi apud se, ac in praetoriis, clientesque qui nullam sibi vim inferri sentirent, minus essent imperatori molestiae. Sed hi in subditorum perniciem negotiis ad se omnibus revocatis, eos servilem in modum ad hanc pertraxerunt assiduitatem. Videre licebat singulis pene diebus orbata mortalibus tribunalia, forumque: contra in Caesaris aula perstrepentem seseque urgentem multitudinem et servile genus obsequii. Augustorum familiarissimi

μενοι διεφθείροντο, ἐς τοῦτό τε αὐτοῖς τὴν δοκοῦσαν εὐδαιμονίαν ἀποκεκρίσθαι ξυνέπεσε. τούτων μέντοι ἀφειμένοι πάντων διεμάχοντο πρὸς ἀλλήλους ἄνθρωποι, ὅποι ποτὲ Ῥωμαίων τὰ χρήματα
P 88 εἴη. οἱ μὲν γὰρ ἰσχυρίζοντο ἐν βαρβάροις ἅπαντα εἶναι, οἱ δὲ βασιλέα ἔφασκον ἐν οἰκίσκοις πολλοῖς καθείρξαντα ἔχειν. ὁπηνίκα οὖν ἢ ἄνθρωπος ὢν Ἰουστινιανὸς ἀπέλθῃ τοῦ βίου, ἢ ἅτε τῶν δαιμόνων ἄρχων ἀπολύσει τὸν βίον, ὅσοι τηνικάδε περιόντες τύχωσι, τἀληθὲς εἴσονται.

quique diem totam, multamque noctem ibi trahebant, vigiliis importunaque inedia confecti, huc tandem recidente illorum inani felicitate. His omnibus vero curis vacui inter se quaerere, ubi terrarum forent Romanorum opes: pars direptas a barbariis, pars a Caesare in diversis latebris retrusas affirmare. Verum ubi Iustinianus, siquidem homo ipse est, ex rebus humanis excesserit, vel si furiarum princeps res humanas everterit, quicumque tum superfuerint, id compertum habebunt.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ
ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ
ΛΟΓΟΙ ΕΞ.

ARGUMENTA.
EX EDITIONE MALTRETI.

I.

Auctoris praefatio. De sancta Sophia. (*Cap.* 1.) *Equestris statua Iustiniani in foro Augustaeo. Templum S. Irenes. Xenodochium Samsonis et alia duo.* (2.) *Deiparae virgini sacrae aedes in Blachernis, apud fontem et in Heraeo. Templa S. Annae, S. Zoës Martyris, et Michaëlis archangeli.* (3.) *Templum SS. Petri et Pauli ad regiam Hormisdae. Templum SS. Sergii et Bacchi. Templum SS. Apostolorum: in eo sepulcra impp. inventio corporum SS. Andreae, Luca atque Timothei. Alia quaedam templa.* (4.) *Quomodo mare Byzantium ambiat.* (5.) *Aedificia in sinu Ceras, nimirum templa S. Laurentii, deiparae in Blachernis, SS. Prisci et Nicolai, SS. Cosmae et Damiani, ac S. Anthimi Martyris.* (6.) *In eodem sinu templum S. Irenes. Inventis ibi reliquiis SS. quadraginta militum martyrum, Iustinianus mirifice sanatur.* (7.) *Templum Michaelis archangeli in Anaplo. Ioannis Baptistae in hebdomo. Alterum Michaelis archangeli templum in Asiae littore: itemque deiparae aedes.* (8.) *Sublatis lenonibus, regia quaedam, mutata in monasterium, meretricibus poenitentibus destinatur ac dicitur Poenitentia. Templum S. Panteleemonis in promontorio. Nosocomium in Argyronio. Templum archangeli in Mochadio: S. Tryphonis, SS. Mena et Menai, S. Iae.* (9.) *Alia aedificia: in primis curia et chalce.* (10.) *Atrium ad thermas Arcadianas. Cisternae. Palatia in Heraeo et in Iucundianis. Portus. Xenodochia.* (11.)

II.

Urbem Daram ab Anastasio Aug. conditam in Mesopotamia, Iustinianus munit. (*Cap.* 1.) *Urbi Darae provisa aquae copia. Eventu mirabili aucta fluminis opportunitas.* (2.) *Chrysae machinario obiecta per*

somnum species aggeris opponendi fluvio, qui Daram interluit. Idem in mentem venit Iustiniano Augusto. Caetera ipsius eadem in urbe aedificia. Firmata urbis Amidae moenia. (3.) *Rhabdii situs. Locum hunc Iustinianus moenibus circumdat, et castella Daram inter et Amidam vel instaurat vetera, vel nova condit.* (4.) *Instaurati muri Theodosiopolis ad flumen Aborrham sitae. Quid actum Constantinae.* (5.) *Circesium a Diocletiano conditum, a Iustiniano munitum atque ornatum. Annucas et circumiecta Theodosiopoli castella instaurata.* (6.) *Edessae provisum adversus fluvii Scirti inundationes. Eiusdem urbis, itemque Callinici et Carrarum moenia reparata.* (7.) *In Euphratesiae solitudine castellum Mambri urbemque Zenobiam Iustinianus optime communit.* (8.) *Sura, Sergiopolis, castella quaedam, inprimis Hemerium: item Hierapolis, Zeugma, Neocaesarea, aliaque oppida Euphratesiae muniuntur.* (9.) *Antiochiam a Chosroë excisam instaurat, munit, ornatque imp. Iustinianus.* (10.) *Reparati Chalcidis muri: instaurata Cyrus: Palmyra communita.* (11.)

III.

Quos Armenia reges habuerit. Regni divisi portio Romanae ditioni adiuncta. In ea Comes, ac deinde sub Iustiniano magister militum. Armeniae Romanis subditae partem satrapae moderantur. Eorum insignia. Exauctorati quidam satrapae a Zenone Aug. sublati omnes a Iustiniano; atque in eorum locum suffecti duces. (*Cap.* 1.) *Capta a Cabade Martyropolis, Anastasii principatu: deinde a Iustiniano egregie munita.* (2.) *Iustinianus in Sophanene Clisuras munit; in Asthianene castellum condit ad Citharizum; in Chorzane Artaleson moenibus circumdat.* (3.) *Firmati Satalae muri: reparata Colonia: Castellorum vel aedificatio nova, vel instauratio: monasteriorum item ac sacrarum aedium. Perfecta Melitenes moenia.* (4.) *Firmata Theodosiopolis: condita Iustiniana.* (5.) *Tzanorum mores, sedes, et ad Christum conversio. Extructa apud illos aedificia.* (6.) *Iustiniani aedificia a Trapezunte ad urbem Bosporum: indeque ad urbem Anchialum.* (7.)

IV.

Praefatio. Tauresium Iustiniani Aug. patria. Iustiniana prima ac secunda. Iustinopòlis. Multarum Illyrici urbium refecti muri. Extructa passim castella. Iustinianopolis in Epiro. Euroea. (*Cap.* 1.) *Thermopylae urbesque Graeciae complures munitae.* (2.) *Quid actum circa urbes Thessaliae et Macedoniae.* (3.) *Catalogus castellorum, quae Iustinianus vel condidit, vel renovavit in utraque Epiro, Macedonia, Thessalia, Dardania, omnibusque Illyrici partibus mediterraneis.* (4.) *Ad oram Danubii quales olim munitiones. Dacia Ripensis. Singedon. Octavum. Viminacium.* (5.) *Munita a Iustiniano ripa Danubii ab urbe Viminacio ad Thraciam usque.* (6.) *Caetera Iustiaiani aedificia ad Danubium.* (7.) *Via a Strongylo cast. ad Rhegium munita. Pons ad Myrmecem. In urbe Athyra cisternae. Castellum ad Episcopia.* (8.) *Provisum longis muris et Heracleae. Urbs condita ad Rhaedestum.* (9.) *In Cherroneso muri longi refecti. Urbes Aphrodisias, Ciberis et Callipolis moenibus cinctae. Castella condita.* (10.) *Aenus munitur. Ex Belluro pago fit urbs. Cura adhibita Traianopoli, Maximianopoli aliisque urbibus. Castellorum catalogus.* (11.)

V.

Ephesi, templum S. Ioannis Evangelistae. In insula Tenedo horrea. (*Cap.* 1.) *Helenopoli et ad fluvium Draconem acta.* (2.) *Quid re-*

paratum Nicaeae ac Nicomediae. Pons Sangari impositus. Via munita. Pythia palatio, balneis, ac templo ornata. (3.) *In Galatia fluvius Siberis ponte iunctus, et Iuliopolis contra amnem munita. In Cappadocia, muri Caesareae in meliorem formam redacti, et Mosecus facta Metropolis.* (4.) *Via montibus praecisis laxata. Mopsuestiae Adanaeque pontes reparati. Tarso provisum adversus flumen Cydnum.* (5.) *Hierosolymis templum deiparae magnificentissimum.* (6.) *Mons Garizim summo in honore apud Samaritanos. Eorum seditio. Christi praedictio a Zenone Aug. impleta. Mulctati ab Anastasio Samaritani. Iustinianus Garizim munit, et incensa templa restaurat.* (7.) *Templum monachis in monte Sina extructum. Castellum ad montis eiusdem radices positum.* (8.) *Instaurata in oriente monasteria, templa, ptochia, etc.* (9.)

VI.

Alexandriae munita Phiala. Nilus Asiam ab Africa separat. Quid actum Taphosiri. (*Cap.* 1.) *Paratonium et Antipyrgus. Teuchria, Berenice, Ptolemais, Borium, utraque Augila.* (2.) *Syrtis maior. Tripolis. Mauri Pacati.* (3.) *Leptis magna a Iustiniano munita atque ornata. Oblatum ibi Mauris prodigium. Gadabitani Christi fidem amplectuntur. Syrtis minor.* (4.) *Carthago dicta Iustiniana, et Baga Theodorias. Quid in utraque urbe imperator aedificaverit.* (5.) *Muris cincta a Iustiniano Adrumetus, Iustiniana dicitur. Nova urbs condita ad Caputuada, ubi fons mirabiliter eruperat, appulsa illuc imperatoris classe. Byzacii quaedam urbes munitae.* (6.) *Urbes Numidiae, praecipue circa montem Aurasium, in Sardinia Traiani forum: ad Herculis columnas Septam Iustinianus moenibus cingit.* (7.)

V 393 Οὐκ ἀρετῆς ἐπίδειξιν ποιεῖσθαι ἐθέλων, οὐδὲ λόγου δυνάμει
P 2 θαρρῶν, οὐδὲ χωρίων ἐπὶ τῇ ἐμπειρίᾳ φιλοτιμούμενος, ἐς τῆσδε τῆς ἱστορίας τὴν γραφὴν ὥρμηκα· ἐπεὶ οὐκ εἶχον οὐδὲν ὑφ' οὗ ἂν παρρησίας ἐς τόδε ἀγοίμην. ἀλλά μοι πολλάκις ἔννοια γέγονεν ὁπόσων τε καὶ πηλίκων ἀγαθῶν αἴτιον ἱστορία ταῖς πόλεσι γίνεσθαι εἴωθε, παραπέμπουσά τε εἰς τοὺς ἐπιγόνους τῶν προγεγενημένων τὴν μνήμην, καὶ ἀνταγωνιζομένη τῷ χρόνῳ κρυφαῖα
B ποιεῖσθαι διατεινομένῳ τὰ πράγματα, καὶ τὴν μὲν ἀρετὴν εὐφημίαις ἀεὶ τῶν ἀναλεγομένων αὐτὴν ἐπαίρουσα, τῆς δὲ κακίας ἐπιλαμβανομένη διηνεκὲς, ταύτῃ τε ἀποκρουομένη τὴν αὐτῆς δύναμιν. τούτου οὖν δὴ μόνου ἐπιμελητέον ἡμῖν, ὅπως δὴ ἔνδηλα τὰ πεπραγμένα διαφανῶς ἔσται καὶ ὑφ' ὅτου ἐργασθείη τῶν πάντων ἀνθρώπων. ταῦτα δὲ, οἶμαι, οὐδὲ γλώσσῃ τραυλιζούσῃ τε καὶ ἰσχνοφώνῳ οὔσῃ ἀμήχανά ἐστι. χωρὶς δὲ τούτων εὐγνώμο-
C νας μὲν ἱστορία ἐς τοὺς εὐεργέτας ἐνδείκνυται γεγονέναι τῶν ἀρχομένων τοὺς εὖ πεπονθότας, ἐν μείζοσι δὲ αὐτοῖς ἐκτετικέναι τὰ χαριστήρια, οἵ γε, ἂν οὕτω τύχοι, ἐπὶ καιροῦ μὲν τῆς ἀγαθοεργίας τῶν ἐν σφίσιν ἡγησαμένων ἀπώναντο, ἀθάνατον δὲ αὐτοῖς τῶν εἰς τὸ ἔπειτα ἐσομένων τῇ μνήμῃ τὴν ἀρετὴν διασώζουσι. διὰ ταῦτα γὰρ καὶ τῶν ἐπιγινομένων πολλοὶ ἀρετῶσι μὲν τὰς τῶν προγεγενημένων ζηλοῦντες τιμὰς, ἐς δὲ τὰς βλασφημίας χαλεπῶς

2. ἐς τησδε] ἐπὶ τῆσδε CH. 3. οὐκ εἶχον οὐδὲν C. οὐδὲν εἶχον P. 16. ἐκτετικέναι] ἐκτίσαι H.

Animum ad historiam hanc scribendam appuli, non ostentatione virtutis, non eloquentiae fiducia, non studio ductus venditandae locorum peritiae: cum nihil haberem, unde eo licentiae confidentiaeque procederem. At mecum saepius cogitavi, quot quantaque bona civitatibus ex historia nasci soleant: quae maiorum memoriam posteritati transmittit, dum tempori, rerum gestarum famam supprimere contendenti, enixe obstat; semper lectorum suorum praeconiis virtutem effert, maledictis vitium premit; itaque improbitatis vim prohibet. Quare nihil aliud curandum nobis, nisi ut acta cum auctore prodantur suo: quod officium, meo quidem iudicio, vel balba atque haesitans lingua praestare potest. Praeterea subditi, qui aucti sunt beneficio, historia a se composita aperte probant, se tam grato fuisse animo in bene meritos, ut ipsis gratiam illustriorem rependerint. Etenim suorum principum benignitate usi forte brevissima, eorum virtuti immortalitatem donant apud memores posteros: quorum multos ob hanc causam avitae gloriae aemulatio ad amorem honesti pertrahit, et gravis infamiae metus a per-

ἔχοντες τῶν ἐπιτηδευμάτων τὰ πονηρότατα, ὡς τὸ εἰκός, ἀναδύονται. D ὅτου δὲ δὴ ἕνεκα ταῦτα ὑπεῖπον αὐτίκα δηλώσω.

Ἐν χρόνῳ τῷ καθ' ἡμᾶς Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς γέγονεν, ὃς τὴν πολιτείαν πλημμελῶς κινουμένην παραλαβὼν μεγέθει μὲν αὐτὴν μείζω τε καὶ πολλῷ ἐπιφανεστέραν εἰργάσατο, ἐξελάσας V 394 ἐνθένδε τοὺς ἐκ παλαιοῦ βιασαμένους αὐτὴν βαρβάρους, ὥσπερ μοι λεπτολογουμένῳ ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων δεδήλωται λόγοις. καίτοι λέγουσί ποτε Θεμιστοκλέα τὸν Νεοκλέους ἀποσεμνύνεσθαι P 3 ὅτι δὴ οὐκ ἀνεπιστημόνως ἔχοι πόλιν μικρὰν ποιῆσαι μεγάλην. ὁ δὲ δὴ οὐκ ἀμελέτητός ἐστιν ἐμπορίζεσθαι πολιτείας ἑτέρας. πολλὰς ἀμέλει προσεποίησεν ἤδη τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ἀλλοτρίας καθ' αὑτὸν οὔσας, πόλεις δὲ ἀναρίθμους δεδημιούργηκεν οὐ πρότερον οὔσας. πλανωμένην δ' εὑρὼν τὴν ἀμφὶ τῷ θεῷ δόξαν τὰ πρότερα B ἐς πολλά τε ἀναγκαζομένην ἰέναι, συντρίψας ἁπάσας τὰς ἐπὶ τὰς πλάνας φερούσας ὁδούς, διεπράξατο ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς πίστεως ἐπὶ μιᾶς ἑστάναι κρηπῖδος. πρὸς δὲ καὶ τοὺς νόμους λαβὼν τῷ τε παμπληθεῖς οὐ δέον γεγονέναι σκοτεινοὺς ὄντας καὶ συγκεχυμένους διαφανῶς τῷ ἀπ' ἐναντίας ἀλλήλοις ἰέναι, καὶ τοῦ μὲν ὄχλου αὐτοὺς τῆς τερθρείας ἀποκαθάρας, τὸ δὲ ἐς ἀλλήλους C διχοστατεῖν βεβαιότατα κρατυνάμενος διεσώσατο, καὶ τοῖς μὲν ἐπιβουλεύουσιν αὐτεπάγγελτος τὰς αἰτίας ἀφεὶς, τοὺς δὲ βίου δεομένους πλούτῳ πεποιημένος κατακορεῖς καὶ τύχην αὐτοῖς τὴν ἐπηρεάζουσαν βιασάμενος, εὐδαίμονι βίῳ τὴν πολιτείαν ξυνῴκισεν. ἀλλὰ καὶ βαρβάροις πανταχόθεν ὑποκειμένην τὴν Ῥωμαίων

8. *Νεοκλέους* Hoeschelius. Legebatur *Νικολέους*. 13. *εὑρὼν*] *ἐφευρὼν* CH. 18. *συγκεχυμένους*] *ξυγχεομένους* H.

dita vivendi ratione, ut par est, avocat; quae cur ita praefatus sim, modo dicam.

Aetate nostra Iustinianus Aug. cum Remp. foede quassatam capessivisset, illi magnitudinis ac splendoris plurimum addidit, exactis barbaris, qui iam inde olim ipsam invaserant, prout a me in libris, quos de bellis edidi, sigillatim narratum est. Aliquando Themistoclem Neoclis filium eo gloriatum accepimus, quod urbem sciret amplam ex modica facere: at imperator noster alia regna obtinere et dominatione complecti didicit. Iam certe multa, quae tum aliena erant, cum iniit principatum, Romanae ditioni adiunxit, et novas urbes condidit innumerabiles. Religionem prius ancipitem, et in varias partes distractam nactus, ruptis omnibus errorum viis, in uno verae fidei fundamento sedem ei stabilem dedit. Ad haec legibus, prae nimia obscuris multitudine, et manifesta inter se pugna confusis, admota manu turbam recidit supervacaneam, optimaque conciliatione sublato ipsarum dissidio, ius conservavit. Veniam ultro concessit insidiatoribus suis: opibus explevit indigos, et fortuna, a qua male multabantur, depulsa, effecit ut cum republica maneret vitae felicitas. Romanum quoque imperium,

D ἀρχὴν στρατιωτῶν τε πλήθει ἐπέρρωσε καὶ ὀχυρωμάτων οἰκοδο-
H 2 μίαις ἁπάσας αὐτῆς τὰς ἐσχατιὰς ἐτειχίσατο. ἀλλὰ τῶν μὲν ἄλ-
λων τὰ πλεῖστα ἐν ἑτέροις μοι συγγέγραπται λόγοις, ὅσα δὲ αὐτῷ
ἀγαθὰ οἰκοδομουμένῳ δεδημιούργηται, ἐν τῷ παρόντι γέγραπται.
ἄριστον μὲν δὴ βασιλέα γεγονέναι τὸν Πέρσην Κῦρον τοῖς τε ὁμο-
γενέσιν αἰτιώτατον τῆς βασιλείας ἀκοῇ ἴσμεν· εἰ δὲ τοιοῦτός τις
P 4 ἦν ὁ Κῦρος ἐκεῖνος οἷος δὴ ὑπὸ Ξενοφῶντι τῷ Ἀθηναίῳ παι-
δεύεται, οὐκ ἔχω εἰδέναι. τάχα γάρ που καὶ ἡ τοῦ γεγραφότος
αὐτὰ δεξιότης κεκομψευμένη δυνάμει τοῦ λόγου ἐγκαλλώπισμα
τῶν ἔργων γενέσθαι διαρκῶς ἴσχυσε. τοῦ δὲ καθ᾽ ἡμᾶς βασι-
λέως Ἰουστινιανοῦ (ὃν δὴ καὶ φύσει βασιλέα καλῶν τις, οἶμαι,
B ὀρθῶς ἂν εἴποι, ἐπεὶ καὶ πατὴρ ὣς ἤπιός ἐστι, καθ᾽ Ὅμηρον)
εἴ τις ἐς τὸ ἀκριβὲς τὴν βασιλείαν διασκοποῖτο, παιδιάν τινα τὴν
Κύρου ἀρχὴν οἰήσεται εἶναι. τεκμηριώσει δὲ τὸ τοιοῦτο ἡ μὲν
πολιτεία πρὸς αὐτοῦ, ἧπέρ μοι ἔναγχος εἴρηται, τῇ τε χώρᾳ καὶ
τῇ ἄλλῃ δυνάμει πλεῖον ἢ διπλασία γεγενημένη. τεκμήριον δὲ
τῆς τοῦ βασιλέως φιλανθρωπίας, οἱ τὴν ἐπιβουλὴν αὐτῷ σκαιω-
C ρησάμενοι μέχρι ἐς φόνον μὴ ὅτι βιοτεύοντες ἐς τόδε τοῦ χρόνου
καὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν ἔχοντες, καίπερ ἐξεληλεγμένοι διαφανῶς,
ἀλλὰ καὶ στρατηγοῦντες Ῥωμαίων ἔτι καὶ ἐς τὸ τῶν ὑπάτων
ἀναγεγραμμένοι ἀξίωμα. τανῦν δέ, ὅπερ εἶπον, ἐπὶ τὰς οἰκο-
δομίας τούτου δὴ τοῦ βασιλέως ἡμῖν ἰτέον, ὡς μὴ ἀπιστεῖν τῷ τε
πλήθει καὶ τῷ μεγέθει ἐς τὸν ὄπισθεν χρόνον τοῖς αὐτὰς θεωμέ-
D νοις ξυμβαίη, ὅτι δὴ ἀνδρὸς ἑνὸς ἔργα τυγχάνει ὄντα. πολλὰ

2. ἅπασαν αὐτῆς τὴν ἐσχατιὰν H. 4. γεγράψεται Pm. 6. τις C. Legebatur τε. 12. Ὅμηρον] Odyss. β, 47, ο, 152.

undique patens barbaris, militaribus praesidiis firmavit, omnesque eius limites extructis munitionibus sepsit. Ego vero in libris aliis alia pleraque prosecutus, nunc litteris commendabo, quam ille aedificiis testatus est beneficentiam. Equidem Cyrum Persam audivimus regem optimum, et popularibus suis auctorem regni praecipuum extitisse: at compertum habere nequeo, num talis revera fuerit Cyrus ille, qualem Xenophon Atheniensis in ipsius institutione describit. Fortasse enim scriptoris industria rebus gestis ornatum dedit, eloquentiae pigmenta liberalius adhibens. Iustiniani vero principis nostri (quem merito dicendum censeo natura regem, cum, ut verbis Homeri utar, *patrem se praebeat ille benignum*) si quis attente dominatum consideret, quidam ei ludus regnum Cyri videbitur. Fidem certe faciet imperium adeo propagatum, ut eius finibus ac potentiae, quemadmodum proxime dicebam, alterum tantum adiectum sit, eoque amplius. Clementiam imperatoris ostendent, qui insidiarum, quas ipsius vitae struxerant, manifesto convicti, non vita solum fortunisque suis fruuntur hodie, sed Romanis etiam exercitibus praesunt, ac se consulibus ascriptos vident. Iam, ut dixi, ad ipsius aedificia veniendum: ne forte posteri, cum et molem

γὰρ ἤδη τῶν προγεγενημένων οὐκ ἐμπεδωθέντα τῷ λόγῳ τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς ἀρετῆς ἄπιστα γέγονεν. εἴη δ' ἂν εἰκότως τὰ ἐν Βυζαντίῳ παρὰ πάντα τῷ λόγῳ κρηπίς. ἀρχομένου γὰρ ἔργου, κατὰ δὴ τὸν παλαιὸν λόγον, πρόσωπον χρὴ θέμεναι τηλαυγές.

α'. Ἄνδρες ἀγελαῖοί ποτε καὶ ὁ συρφετὸς ὄχλος Ἰουστινιανῷ V 395 P 5 βασιλεῖ ἐν Βυζαντίῳ ἐπαναστάντες τὴν Νίκα καλουμένην στάσιν εἰργάσαντο, ἥπερ μοι ἀπαρακαλύπτως ἀκριβολογουμένῳ ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων δεδιήγηται λόγοις. ἐνδεικνύμενοι δὲ ὡς οὐκ ἐπὶ τὸν βασιλέα μόνον, ἀλλ' οὐδέν τι ἧσσον ἐπὶ τὸν θεόν, ἅτε ἀποφράδες, τὰ ὅπλα ἀντῆραν, ἐμπρῆσαι τῶν Χριστιανῶν τὴν ἐκκλησίαν ἐτόλμησαν (Σοφίαν καλοῦσιν οἱ Βυζάντιοι τὸν νεὼν ἐπικαιριώτατα τῷ θεῷ τὴν ἐπωνυμίαν ἀπεργασάμενοι), ἐπεχώρει δὲ αὐτοῖς ὁ θεὸς διαπράξασθαι τὸ ἀσέβημα, προειδὼς εἰς B ὅσον τὸ κάλλος τοῦτο τὸ ἱερὸν μεταστήσεσθαι ἔμελλεν. ἡ μὲν οὖν ἐκκλησία ἐξηνθρακωμένη τότε ξύμπασα ἔκειτο. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς τοιαύτην ἀποτετόρνευται οὐ πολλῷ ὕστερον ὥστε, εἴ τῶν Χριστιανῶν τις ἐπύθετο πρότερον εἰ βουλομένοις αὐτοῖς διολωλέναι τὴν ἐκκλησίαν εἴη καὶ τοιάνδε γενέσθαι, δείξας τι αὐτοῖς τῶν νῦν φαινομένων ἐκτύπωμα, δοκοῦσιν ἄν μοι ὡς συντομώτατα εὔξασθαι πεπονθυῖαν σφίσι τὴν ἐκκλησίαν θεάσασθαι, ὅπως δὴ αὐτοῖς ἐς τὸ παρὸν μεταβάλοιτο σχῆμα. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς C ἀφροντιστήσας χρημάτων ἁπάντων ἐς τὴν οἰκοδομὴν

3. ἀρχομένου] ἀρχομένῳ H. ἀρχομένους P. 4. λόγον] Pindari Olymp. 6, 4. 13. ἐπὶ τὰ καιριώτατα CH. 17. οὐ πολλῷ] οὐ om. CH.

et numerum illorum ingentem cernent, ea negent viri esse unius opera: quippe multis veterum factis, quibus auctoritas historiae deest, ipsa virtutis excellentia iam fidem abrogat. Porro convenit primam sedem orationis in iis esse, quae Byzantii visuntur. Nam, ut veteri fertur adagio, qui opus ordiuntur, frontem oportet illustrem ponant.

1. Aliquando Byzantii vilissima capita et colluvies plebis, cum in Iustinianum Augustum rebellassent, seditionem moverunt, dictam Nica; quam in libris de bellis nuda accurataque narratione exposui. Ac ne cuiquam obscurum esset, illos execrabili furore percitos, non minus in deum cepisse arma, quam contra imperatorem; Christianorum ecclesiam igni delere non dubitarunt; aedem illam appellant Byzantii Sophiam, vocabulum supremo numini convenientissimum nacti. Tantum autem piaculum permisit deus, praevidens, quantum decus instaurati templi futurum esset. Tum quidem ecclesia in cineres penitus redacta iacuit: ipsam vero haud multo post Iustinianus Augustus sic exornavit, ut si quis antea Christianis aliquam eorum, quae iam cernimus, protulisset effigiem, et quaesivisset, num everti templum, itaque restitui cuperent, illico, mea quidem sententia, peroptassent videre dirutum, ut felici vice hodiernam formam acciperet. Ergo

σπουδῇ ἵετο, καὶ τοὺς τεχνίτας ἐκ πάσης γῆς ἤγειρεν ἅπαντας. Ἀνθέμιος δὲ Τραλλιανὸς, ἐπὶ σοφίᾳ τῇ καλουμένῃ μηχανικῇ λογιώτατος οὐ τῶν κατ᾽ αὐτὸν μόνον ἁπάντων, ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτοῦ προγεγενημένων πολλῷ, τῇ βασιλέως ὑπούργει σπουδῇ, τοῖς τεκταινομένοις τὰ ἔργα ῥυθμίζων, τῶν τε γενησομένων προδιασκευάζων ἰνδάλματα, καὶ μηχανοποιὸς σὺν αὐτῷ ἕτερος, Ἰσίδωρος ὄνομα, Μιλήσιος γένος, ἔμφρων τε ἄλλως καὶ πρέπων Ἰου-
D στινιανῷ ὑπουργεῖν βασιλεῖ. ἦν δὲ ἄρα καὶ τοῦτο τῆς τοῦ θεοῦ περὶ τὸν βασιλέα τιμῆς, προκαταστησαμένου τοὺς ἐς τὰ πραχθησόμενα χρησιμωτάτους αὐτῷ ἐσομένους. καὶ αὐτοῦ δὲ βασιλέως τὸν νοῦν εἰκότως ἄν τις ἀγασθείη τούτου δὴ ἕνεκα, ὅτι δὴ ἐκ πάντων ἀνθρώπων ἐς τῶν πραγμάτων τὰ σπουδαιότατα τοὺς καιριωτάτους ἀπολέξασθαι ἔσχε.

Θέαμα οὖν ἡ ἐκκλησία κεκαλλιστευμένον γεγένηται, τοῖς μὲν ὁρῶσιν ὑπερφυὲς, τοῖς δὲ ἀκούουσι παντελῶς ἄπιστον. ἐπῆρται μὲν γὰρ ἐς ὕψος οὐράνιον ὅσον, καὶ ὥσπερ τῶν ἄλλων οἰκοδομημάτων ἀποσαλεύουσα ἐπινένευκεν, ὑπερκειμένη τῇ ἄλλῃ πό-
P 6 λει, κοσμοῦσα μὲν αὐτὴν, ὅτι αὐτῆς ἐστιν, ὡραϊζομένη δὲ,
H 3 ὅτι αὐτῆς οὖσα καὶ ἐπεμβαίνουσα τοσοῦτον ἀνέχει, ὥστε δὴ ἐνθένδε ἡ πόλις ἐκ περιωπῆς ἀποσκοπεῖται. εὖρος δὲ αὐτῆς καὶ μῆκος οὕτως ἐν ἐπιτηδείῳ ἀποτετόρνευται, ὥστε καὶ περιμήκης καὶ ὅλως εὐρεῖα οὐκ ἀπὸ τρόπου εἰρήσεται. κάλλει δὲ ἀμυθήτῳ ἀποσεμνύνεται. τῷ τε γὰρ ὄγκῳ κεκόμψευται καὶ τῇ ἁρμονίᾳ τοῦ μέτρου, οὔτε τι ὑπεράγαν οὔτε τι ἐνδεῶς ἔχουσα, ἐπεὶ καὶ

1. ἵετο] Vulgo ἴετο.

imperator nulla sumptuum habita ratione, ad aedificationem incubuit, atque artifices coegit ex tota orbe. Anthemius Trallianus, mechanicorum omnium non solum sui, verum etiam multo superioris aevi facile princeps, illius studio deserviebat, intentus digerendo fabris operi, agendorumque imaginibus praeformandis. Una aderat alter machinarius, Isidorus nomine, ortu Milesius, singulari vir intelligentia, ac dignus quem Iustinianus Augustus administrum sibi adiungeret In hoc sane eluxit honorifica erga imperatorem providentia numinis, quod ipsi viros praeparaverit, rebus faciendis accommodatissimos. Ac iure quispiam vel ob id miretur principis mentem, quod coeptis momenti maximi idoneos maxime ex universo nominum genere deligere sciverit.

Quare ecclesia spectaculum evasit pulcherrimum, quodque intuentium captum, et fidem omnem audientium superet. Elata namque in altitudinem ingentem, ac veluti navis in anchoris stans, supra caetera aedificia existit, urbique imminet; quam ornat tanquam pars, eo gloriosa, quod intra illius ambitum adeo se tollat, ut inde civitas clare circumspectetur. Tam apta constat latitudine et longitudine, ut maxima utraque, neutra immodica dici debeat. Commendat ipsam species inenarrabilis: nam et nitore et proportione excellit; nihil ut supra modum habeat, nihil infra: utpote quae usi-

τοῦ ξυνειθισμένου κομπωδεστέρα καὶ τοῦ ἀμέτρου κοσμιωτέρα ἐπιεικῶς ἐστι, φωτὶ δὲ καὶ ἡλίου μαρμαρυγαῖς ὑπερφυῶς πλήθει. φαίης ἂν οὐκ ἔξωθεν καταλάμπεσθαι ἡλίῳ τὸν χῶρον, ἀλλὰ τὴν αἴγλην ἐν αὐτῷ φύεσθαι, τοσαύτη τις φωτὸς περιουσία εἰς τοῦτο δὴ τὸ ἱερὸν περικέχυται. καὶ τὸ μὲν τοῦ νεὼ πρόσωπον B (εἴη δ' ἂν αὐτοῦ τὰ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον, ἵνα δὴ τῷ θεῷ ἱερουργοῦσι τὰ ἄρρητα) τρόπῳ τοιῷδε δεδημιούργηται. οἰκοδομία τις ἐκ γῆς ἀνέχει, οὐκ ἐπ' εὐθείας πεποιημένη, ἀλλ' ἐκ τῶν πλαγίων ὑπεσταλμένη κατὰ βραχύ, καὶ κατὰ τὰ μέσα ὑποχωροῦσα, V 396 ἐπὶ σχῆμά τε κατὰ ἥμισυ τὸ στρογγύλον ἰοῦσα, ὅπερ οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα σοφοὶ ἡμικύλινδρον ὀνομάζουσιν, ἐς ὕψος ἀπότομον ἐπανέστηκεν. ἡ δὲ τοῦ ἔργου τούτου ὑπερβολὴ ἐς σφαίρας τεταρτημόριον ἀποκέκριται, ὕπερθέν τε μηνοειδές τι αὐτῇ ἕτερον τοῖς προσεχέσι τῆς οἰκοδομίας ἐπῆρται, τῇ μὲν εὐπρεπείᾳ θαυμάσιον, τῷ δὲ σφαλερῷ τῆς συνθέσεως δοκοῦντι εἶναι φοβερὸν ὅλως. δοκεῖ γάρ πῃ οὐκ ἐν βεβαίῳ ἐπῃωρῆσθαι, ἀλλ' ἐπικινδύνως τοῖς ἐνθάδε οὖσι μετεωρίζεσθαι. καίτοι διαφερόντως C ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς ἀσφαλείας ἐστήρικται. τούτων δὲ δὴ ἐφ' ἑκάτερα κίονες ἐπ' ἐδάφους εἰσίν, οὐδὲ αὐτοὶ κατ' εὐθὺ ἑστῶτες, ἀλλ' εἴσω κατὰ σχῆμα τὸ ἡμίκυκλον ὥσπερ ἐν χορῷ ἀλλήλοις ὑπεξανιστάμενοι, καὶ αὐτῶν ὑπεράνωθεν οἰκοδόμημα μηνοειδὲς ἀποκρέμαται. τοῦ δὲ δὴ ἑῴου καταντικρὺ τὰς εἰσόδους ἔχων ἐγήγερται τοῖχος, καὶ αὐτοῦ ἑκατέρωθεν οἵ τε κίονες καὶ τὰ αὐτῶν ὕπερθεν ὁμοιότατα τοῖς δεδηλωμένοις ἐν ἡμικύκλῳ ἑστήκασι. κατὰ δὲ τὰ τοῦ νεὼ μέσα λόφοι χειροποίητοι ἐπανεστή-

5. περικέχυται] διακέχυται CH. 21. ὑπεξιστάμενοι H.

tato more magnificentior, ac nimiis molibus concinnior omnino sit. Lumine et solari splendore mirabiliter affluit: non extrinsecus collustrari a sole locum, sed inibi nasci fulgorem diceres: tanta est affusae templo huic lucis copia. Ac frons quidem, nimirum pars obversa orienti, ubi deo peragi sacra solent ineffabilia, hoc modo constructa est. Ab humo exstat aedificium, non recta productum linea, sed laxa sensim obliquitate flexum; receditque in medio, ac figura semitereti, quam artis periti semicylindrum vocant, ad perpendiculum surgit. In quartam sphaerae partem desinit operis huiusce culmen: cui quae sunt adiuncta celsius quiddam aliud sustinent, bicornis lunae instar sinuatum: quod simul concinnitate admirationem, simul dubiae compagis specie timorem parit. Neque enim videtur pendere tuto, et quamvis firmissime nitatur, periculum tamen ostentat ibi versantibus. Utrinque pavimentum columnis premitur, non recto et ipsis ordine, sed intus semicirculari forma dispositis; ita ut sibi invicem tanquam in choro assurgentes, lunato aedificio subsint. Orientem contra excitatus est paries, in quo sunt templi ianuae: hinc inde columnae, et his superiora structura iam dictis plane simili semicirculum exhibent. Medio in templo aggeres manufacti,

*κασι τέσσαρες, οὓς καλοῦσι πεσσοὺς, δύο μὲν πρὸς βορρᾶν, δύο
δὲ πρὸς ἄνεμον νότον, ἀντίοι τε καὶ ἴσοι ἀλλήλοις, κίονας ἐν
μέσῳ ἑκάτεροι κατὰ τέσσαρας μάλιστα ἔχοντες. πεποίηνται δὲ
D οἱ λόφοι λίθοις εὐμεγέθεσι σύνθετοι, λογάδην μὲν συνειλεγ-
μένοις, ἐς ἀλλήλους δὲ πρὸς τῶν λιθολόγων ἐπισταμένως ἐναρ-
μοσθεῖσιν, ἐς ὕψος μέγα ἱκνοῦνται. εἰκάσαις ἂν αὐτοὺς εἶναι
σκοπέλους ὀρῶν ἀποτόμους. ἐπὶ τούτοις δὲ ἀψῖδες τέσσαρες
ἐν τετραπλεύρῳ ἀνέχουσιν. καὶ αὐτῶν τὰ μὲν ἄκρα ξύνδυο ξυν-
ιόντα εἰς ἄλληλα ἐν τῇ ὑπερβολῇ ἠρήρεισται τῶν λόφων τού-
των, τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐπηρμένα εἰς ἀπέραντον ὕψος ᾐώρη-
ται. τῶν δὲ ἀψίδων αἱ μὲν δύο κατὰ κενοῦ τοῦ ἀέρος ἐπανε-
στήκασι πρὸς ἀνίσχοντά τε καὶ δύοντά που τὸν ἥλιον, αἱ δὲ λει-
πόμεναι οἰκοδομίαν τινὰ καὶ κίονας μικροὺς κομιδῇ ἔνερθεν ἔχου-
P 7 σιν. ὕπερθεν δὲ αὐτῶν κυκλοτερὴς οἰκοδομία ἐν στρογγύλῳ
ἐπῆρται· ὅθεν ἀεὶ διαγελᾷ πρῶτον ἡ ἡμέρα. ὑπεραίρει γὰρ,
οἶμαι, τὴν γῆν ξύμπασαν, καὶ διαλείπει τὸ οἰκοδόμημα κατὰ
βραχὺ, ἐξεπίτηδες παρειμένον τοσοῦτον, ὅσον τοὺς χώρους, οὗ
δὴ τὸ διῃρημένον τῆς οἰκοδομίας ξυμβαίνει εἶναι, φέγγους διαρ-
κῶς ἀγωγοὺς εἶναι. ταῦτα δὲ, οἶμαι, οὐδὲ γλώσσῃ τραυλιζούσῃ
A 119 τε καὶ ἰσχνοφώνῳ οὔσῃ ἀμήχανα ἔσται. τῶν ἀψίδων τῆς συμ-
πλοκῆς ἐν τετραγώνῳ ἐξειργασμένης, ἐς τρίγωνα τέσσαρα μεταξὺ
τὸ ἔργον ἀποτετέλεσται. καὶ ἡ μὲν τριγώνου ἑκάστου κρηπὶς πε-
πιεσμένη τῇ ἐς ἀλλήλας τῶν ἀψίδων ἐνέρσει ὀξεῖαν ποιεῖται τὴν
κάτω γωνίαν, συναναβαίνουσα δὲ τὸ λοιπὸν εὐρυνομένη τῇ με-
B ταξὺ χώρᾳ ἐς τὸ κυκλοτερὲς τελευτᾷ, ὃ ταύτῃ ἀνέχει, γωνίας δὲ
λειπομένας ἐνταῦθα ποιεῖται. τούτου δὲ τοῦ κυκλοτεροῦς παμ-*

1. πεσσοὺς] πεσοὺς H.

quos vocant pilas, quatuor stant; duo ad septentrionem, ad meridiem duo, adversi inter se et aequales: utrumque par columnas quatuor comprehendit intercapedine sua. Eiusmodi pilarum fabrica lapidibus constat ingentibus, quos diligenter collectos scite artifices commiserunt. Tam alte evadunt, ut abruptos montium scopulos videre tibi videaris. Insuper eminent arcus quatuor, totidem efficientes latera. Eorum capita bina coeunt, pilarumque illarum fastigiis incumbunt: curvaturae in immensum sublatae pendent. Ac duo quidem arcus, quorum alter ad orientem solem, alter ad occidentem spectat, vacuo in aere erecti sunt: reliqui vero suppositum habent parietem cum columellis. Aedificium aliud sustinent rotundum ac teres: unde dies ridere semper incipit. Universa enim terra, credo, sublimius est, ac sensim deficit, eatenus de industria tenuatum, ut per ipsius aperturas lux intret affatim. Hinc etiam, opinor, balbutiens atque impedita lingua sese expedire poterit. Arcubus in quadrum connexis interiectum est opus, triangulis quatuor absolutum. Ima trianguli cuiusque pars, presse intercepta arcuum coitu, acutum facit angulum infimum: deinde cum intermedio spatio sursum

μεγέθης ἐπανεστηκυῖά τις σφαιροειδὴς θόλος ποιεῖται αὐτὸ δια-
φερόντως εὐπρόσωπον. δοκεῖ δὲ οὐκ ἐπὶ στερρᾶς τῆς οἰκοδομίας
διὰ τὸ παρειμένον τῆς οἰκοδομίας ἑστάναι, ἀλλὰ τῇ σειρᾷ τῇ
χρυσῇ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐξημμένη καλύπτειν τὸν χῶρον. ταῦτα
δὲ πάντα ἐς ἄλληλα παρὰ δόξαν ἐν μεταρσίῳ ἐναρμοσθέντα, ἔκ H 4
τε ἀλλήλων ᾐωρημένα καὶ μόνοις ἐναπερειδόμενα τοῖς ἄγχιστα
οὖσι, μίαν μὲν ἁρμονίαν ἐκπρεπεστάτην τοῦ ἔργου ποιοῦνται, οὐ
παρέχονται δὲ τοῖς θεωμένοις αὐτῶν τινι ἐμφιλοχωρεῖν ἐπὶ πολὺ
τὴν ὄψιν, ἀλλὰ μεθέλκει τὸν ὀφθαλμὸν ἕκαστον, καὶ μεταβι-
βάζει ῥᾷστα ἐφ' ἑαυτό. ἀγχίστροφός τε ἡ τῆς θέας μεταβολὴ
ἐς ἀεὶ γίνεται, ἀπολέξασθαι τοῦ ἐσορῶντος οὐδαμῇ ἔχοντος ὅ τι
ἄν ποτε ἀγασθείη μᾶλλον τῶν ἄλλων ἁπάντων. ἀλλὰ καὶ ὡς C
ἀποσκοποῦντες πανταχόσε τὸν νοῦν, τάς τε ὀφρῦς ἐπὶ πᾶσι συννε-
νευκότες, οὐχ οἷοί τέ εἰσι ξυνεῖναι τῆς τέχνης, ἀλλ' ἀπαλλάσσον-
ται ἀεὶ ἐνθένδε καταπεπληγμένοι τῇ ἐς τὴν ὄψιν ἀμηχανίᾳ. ταῦ-
τα μὲν τῇδέ πη ἔχει.

Μηχαναῖς δὲ πολλαῖς βασιλεύς τε Ἰουστινιανὸς καὶ Ἀνθέ-
μιος ὁ μηχανοποιὸς σὺν τῷ Ἰσιδώρῳ οὕτω δὴ μετεωριζομένην τὴν
ἐκκλησίαν ἐν τῷ ἀσφαλεῖ διεπράξαντο εἶναι· ὧνπερ τὰς μὲν ἄλ-
λας ἁπάσας ἐμοὶ εἰδέναι τε ἄπορον καὶ λόγῳ φράσαι ἀμήχανον,
μία δέ μοι μόνον ἔν γε τῷ παρόντι γεγράψεται, ᾗ δύναιτ' ἂν D
τις σύμπασαν τοῦ ἔργου τεκμηριῶσαι τὴν δύναμιν. ἔχει γὰρ
ὧδε. οἱ λόφοι, ὧνπερ ἐπεμνήσθην ἀρτίως, οὐ κατὰ ταὐτὰ ταῖς V 397
ἄλλαις οἰκοδομίαις πεποίηνται, ἀλλὰ τρόπῳ τοιῷδε. λίθων ἐπι-

15. ἀεὶ] ταχὺ H. 21. δύναιτ'] Legebatur δύναται.

versus se explicans, aedificio, quod inde circinato se effert ambitu, terminatur, ac caeteros angulos ibi efficit. Rotundum illud septum mirifice ornat testudo amplissime orbiculata, itaque ipsi imposita, ut non firmae inniti fabricae, propter eius tenuitatem, sed aurea catena ex caelo apta pendere et locum tegere videatur. Quae omnia in sublimi praeter opinionem inter se iuncta, aliaque ex aliis suspensa, ac proximis tantum suffulta partibus, unam operis compagem praeclarissimam faciunt, neque uspiam haerere diu sinunt contuentium oculos: quippe quos certatim alliciant singula, facillimeque ad se traducant. Perpetuo motu nunc huc fertur visus, nunc illuc, nescientibus spectatoribus quid potissimum demirentur. Animo lustrantes omnia, superciliorum nutu passim testantur, nequire se cogitatione complecti artificium ac semper illinc exeunt, aspectu rerum incomprehensibilium stupefacti: sed haec hactenus.

Ecclesiam ita elatam Iustinianus Augustus et Anthemius machinarius cum Isidoro, ex arte adhibitis rebus multis firmarunt: quas omnes nec mente concipere, nec verbis exequi valeo. Unam duntaxat in praesenti describam; unde quanta sit stabilitas operis plane intelligetur: sic enim habet. Pilarum, de quibus mentionem proxime feci, non eadem est ac reliqui aedificii compositio, sed huiusmodi. Quadrata est structura lapidum, quibus na-

βολὴ ἐν τετραγώνῳ διαπεπόνηται, σκληρῶν μὲν φύσιν, ἐργασίαν δὲ λείων· ἐκτομὴν δέ, εἰ μὲν τὰ προὔχοντα ποιεῖσθαι τῶν τοῦ λόφου πλευρῶν μέλλοιεν, ἐγγωνίων, εἰ δὲ τὴν μεταξὺ κεκλήρωνται χώραν, ἐν τετραπλεύρῳ γεγενημένων. συνήρμοσε δὲ αὐτοὺς οὐ τίτανος, ἥνπερ ἄσβεστον ὀνομάζουσιν, οὐκ ἄσφαλτος, ἡ Σεμιράμιδος ἐν Βαβυλῶνι φιλοτιμία, οὐκ ἄλλο τοιοῦτο οὐδέν, ἀλλὰ P 8 μόλυβδος ἐς τέλμα χυθεὶς, καὶ μεταξὺ πανταχόσε χωρήσας, τῶν τε λίθων τῇ ἁρμονίᾳ ἐντετηκὼς καὶ συνδέων ἀλλήλοις αὐτούς. τοῦτο μὲν οὖν ταύτῃ ἐξείργασται. ἐπὶ τὰ λειπόμενα δὲ τοῦ νεὼ ἴωμεν. χρυσῷ μὲν ἀκιβδήλῳ κατείληπται ἡ ὀροφὴ πᾶσα, κεραννῦσα τὸν κόμπον τῷ κάλλει, νικᾷ μέντοι ἡ ἐκ τῶν λίθων αὐγὴ ἀνταστράπτουσα τῷ χρυσῷ. στοαί τέ εἰσιν ἑκατέρωθι δύο, οἰκοδομίαν μὲν τοῦ νεὼ οὐδεμίαν διειργόμεναι, ἀλλὰ καὶ μεῖζον αὐτοῦ ποιοῦσαι τοῦ εὔρους τὸ μέτρον, καὶ τῷ μήκει μέχρι ἐς τὸ πέρας ξυνεξικνούμεναι, τὸ δέ γε ὕψος καταδεέστεραι. καὶ αὐταῖς ἥ τε ὀροφὴ θόλος καὶ ὁ χρυσὸς ἐγκαλλώπισμα. ταύταιν δὲ B ταῖν στοαῖν ἁτέρα μὲν τοὺς ἄνδρας εὐχομένους διακεκλήρωται, γυναιξὶ δὲ ταὐτὸ ποιουμέναις ἡ ἄλλη ἀνεῖται. παραλλὰξ δὲ οὐδὲν ἔχουσιν, οὐδὲ διαφέρουσι δήπου ἀλλήλαιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἴσον αὐταῖν τῷ ἱερῷ ἐς κάλλος διήκει καὶ ὡραΐζει τὸ ἐμφερές. τίς ἂν τῶν ὑπερῴων τῆς γυναικωνίτιδος ἑρμηνεὺς γένοιτο, ἢ τάς τε παμπληθεῖς διηγοῖτο στοὰς καὶ τὰς περιστύλους αὐλὰς, αἷς ὁ νεὼς περιβέβληται; τίς δὲ τῶν τε κιόνων καὶ λίθων διαριθμήσαιτο τὴν εὐπρέπειαν, οἷς τὸ ἱερὸν κεκαλλώπισται; λειμῶνί τις ἂν ἐν-

11. κόμπον] κόσμον H. 12. ἑκατέρωθι] ἑκατέρωθεν H.

tura duritiem, ars laevorem dedit, ita caesis, ut ii quidem, qui eminentiis laterum cuiusque pilae destinati erant, angulati sint; quadrati vero, qui in medio sedent. Illos coagmentat non calx, quam vivam et inextinctam vocant; non bitumen, quo ambitiose Semiramis usa est Babylone; nihil aliud eiusce generis; sed plumbum; quod lacunis infusum, omnia permeat interstitia, illapsumque iuncturis lapidum ipsos nectit. Haec ibi observata fabricae ratio: nunc ad reliquas templi partes pergamus. Tota auro puro illita concameratio admistam habet pulchritudini pompam; aurum marmora aemulo fulgore vincunt. Utrumque latus duae porticus ambiunt, adeo non dissepientes structuram templi, ut potius latitudinem eius amplient, pari quidem cum ipso longitudine ad extrema porrectae, sed altitudine inferiores. Cameratae atque auro decorae sunt: altera precantibus viris assignata, altera foeminis; nihil habent disparile, nihil diversum. Nec parum confert ad templi decus haec ipsarum aequalitas, et ad nitorem similitudo. Quis superiorem gynaecei partem describat? quis tot numero circum aedem porticus atque aulas columnatas obeat oratione? quis columnarum ac marmorum, quibus templum ornatum est, egregiam varietatem percenseat? In

τετυχηκέναι δόξειεν ὡραίῳ τὸ ἄνθος. θαυμάσειε γὰρ εἰκότως
τῶν μὲν τὸ ἁλουργὸν, τῶν δὲ τὸ χλοάζον, καὶ οἷς τὸ φοινικοῦν
ἐπανθεῖ καὶ ὧν τὸ λευκὸν ἀπαστράπτει, ἔτι μέντοι καὶ οὓς ταῖς
ἐναντιωτάταις ποικίλλει χροιαῖς ὥσπερ τις ζωγράφος ἡ φύσις. C
ὁπηνίκα δέ τις εὐξόμενος ἐς αὐτὸ ἴοι, ξυνίησι μὲν εὐθὺς ὡς οὐκ
ἀνθρωπείᾳ δυνάμει ἢ τέχνῃ, ἀλλὰ θεοῦ ῥοπῇ τὸ ἔργον τοῦτο ἀπο-
τετόρνευται· ὁ νοῦς δέ οἱ πρὸς τὸν θεὸν ἐπαιρόμενος ἀεροβατεῖ,
οὐ μακράν που ἡγούμενος αὐτὸν εἶναι, ἀλλ' ἐμφιλοχωρεῖν μάλι-
στα οἷς αὐτὸς εἵλετο. καὶ τοῦτο οὐ τὴν πρώτην μόνον ἰδόντι
ξυμβαίνει, ἀλλὰ διηνεκὲς ἑκάστῳ ταὐτὸ τοῦτο δοκεῖ, ὥσπερ ἐν-
ταῦθα τῆς ὄψεως ἀρχομένης. τούτου κόρον οὐδεὶς τοῦ θεάματος
ἔλαβε πώποτε, ἀλλὰ παρόντες μὲν τῷ ἱερῷ ἄνθρωποι τοῖς ὁρω-
μένοις γεγήθασιν, ἀπιόντες δὲ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ διαλόγοις ἀπο-
σεμνύνονται. ἔτι μέντοι τῶν κειμηλίων τοῦ νεὼ τοῦδε τά τε D
χρυσώματα καὶ τὰ ἐν ἀργύρῳ καὶ λίθοις ἐντίμοις ἅπαντα μὲν
φράσαι ἀκριβολογουμένῳ ἀμήχανον, ἅπερ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς
τῇδε ἀνέθηκεν. ἑνὶ δὲ μόνῳ τεκμηριοῦσθαι τοῖς τάδε ἀναλεγο-
μένοις ἐφίημι. ὁ γὰρ τοῦ ἱεροῦ τὰ μάλιστα χῶρος ἀβέβηλος καὶ
μόνοις ἱερεῦσι βατὸς, ὅνπερ καλοῦσι θυσιαστήριον, λιτρῶν ἀρ-
γύρου μυριάδας ἐπιφέρεται τέτταρας.

Τὰ μὲν οὖν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίας, ἥνπερ με-
γάλην καλεῖν νενομίκασι, συνελόντι τε καὶ ἄκρῳ δακτύλῳ διαριθ- H 5
μησαμένῳ εἰπεῖν, λόγῳ τε βραχυτάτῳ τὰ τῶν πραγμάτων ἀξιο-
λογώτατα φράσαι, τῇδε Ἰουστινιανῷ δεδημιούργηται βασιλεῖ.
οὐ χρήμασι δὲ αὐτὴν ὁ βασιλεὺς ἐδείματο μόνον, ἀλλὰ καὶ πο- P 9

prato floribus convestito versari se quispiam putet, ac merito horum purpuram, illorum viriditatem miretur; alia puniceo, alia candido fulgore praedita; et quae natura, non secus ac pictor, coloribus dissimillimis variavit. Quando quis precaturus illuc ingreditur, statim intelligit non potentiae artisve humanae, sed divini numinis id esse opus, et levata ad deum mente caelum perambulat, sic statuens, non procul eum abesse, verum sede illa potissimum gaudere, quam sibi ipse delegerit. Nec solum novo spectatori haec incidit cogitatio; at semper cuiusque animo redit, pariter ac si tum primum illa oculis obversarentur. Videndi satietas neminem unquam cepit: sed qui sunt in templo, aspectu suavissimo oblectantur: egressi, in sermonibus, quos de illo miscent, triumphant. Iam vero quidquid pretiosae supellectilis aedi huic Iustinianus Augustus donavit, aurum, argentum, gemmas, ut singulatim commemorem fieri nequit: permitto lectoribus coniecturam ex uno facere. Templi locus maxime sacer, et cuivis, praeterquam sacerdotibus, inaccessus (altare vocant) argenti pondo habet quadraginta millia

Ut semel finiam, summo, quod aiunt, digito percursis, et oratione brevissima comprehensis, quae sunt memoratu dignissima, sic Iustinianus Augustus Constantinopolitanam ecclesiam, quae vulgo magna dicitur, aedifica-

νουμένη τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ τῆς ψυχῆς ἀρετῇ, ὥσπερ ἐγὼ αὐτίκα δηλώσω. τῶν ἀψίδων, ὧνπερ ἐπεμνήσθην ἀρτίως, (λώρους δὲ αὐτὰς οἱ μηχανοποιοὶ ἐπικαλοῦσι) μία τις, ἣ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιόν ἐστιν, ἐπανειστήκει μὲν ἑκατέρωθεν ἤδη, οὔπω δὲ ὅλη τὸ μέσον συνετετέλεστο, ἀλλ' ἔμενεν ἔτι. οἱ δὲ πεσσοί, ὧν δὴ ὕπερθεν ἡ οἰκοδομία ἐγένετο, τῶν ἐγκειμένων σφίσιν οὐκ ἐνεγκόντες τὸ μέγεθος, ἀμηγέπη ἐξαπιναίως ἀπορρηγνύμενοι, οὐκ ἐς μακρὰν διαλυθησομένοις ἐῴκεσαν. οἱ μὲν οὖν ἀμφί τε Ἀνθέμιον καὶ Ἰσίδωρον τοῖς συμπεπτωκόσι περίφοβοι ὄντες ἐπὶ τὸν βασιλέα τὸ πρᾶγμα ἦγον, δυσέλπιδες ἐπὶ τῇ τέχνῃ γεγενημένοι. αὐ-
B τίκα δὲ ὁ βασιλεύς, ὅτῳ μέν ποτε ἠγμένος οὐκ οἶδα, θεῷ δέ, οἶ-
V 398 μαι (οὐ γάρ ἐστι μηχανικὸς) ἐς τὸ πέρας αὐτοῖς περιελίξαι τὴν ἀψῖδα ταύτην ἐπήγγελλεν. αὐτὴ γάρ, ἔφη, ἐφ' ἑαυτῆς ἀνεχομένη τῶν ἔνερθεν πεσσῶν οὐκέτι δεήσει. καὶ εἰ μὲν ὁ λόγος ἀμάρτυρος ἦν, εὖ οἶδα ὅτι κόλαξ τε ἂν ἔδοξεν εἶναι καὶ ἄπιστος ὅλως, ἐπεὶ δὲ μάρτυρες πάρεισι τῶν τηνικάδε πεπραγμένων πολλοί, οὐκ ὀκνητέα ἡμῖν ἐπὶ τὰ τοῦ λόγου λειπόμενά ἐστιν. οἱ μὲν οὖν τεχνῖται τὰ ἐπιτεταγμένα ἐποίουν, ἡ δὲ ἀψὶς ἐπ' ἀσφαλοῦς ᾐώρητο πᾶσα, ἐπισφραγίζουσα τῇ πείρᾳ τὴν τῆς ἐννοίας ἀλήθειαν. τοῦτο μὲν οὖν ταύτῃ ἐξείργασται, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας ἀψῖδας αἵ τε πρὸς μεσημβρίαν τετραμμέναι εἰσὶ καὶ βορρᾶν ἄνε-
C μον, τοιόνδε ξυνηνέχθη γενέσθαι. οἱ μὲν λῶροι καλούμενοι τοῦ νεὼ τῇ οἰκοδομίᾳ ἐξωγκωμένοι ᾐώρηντο, βαρυνόμενα δὲ αὐτοῖς ἐπεπονήκει τὰ ἔνερθεν πάντα, κίονές τε οἱ τῇδε ὄντες χάλικας μικροὺς ὥσπερ ἀποξυσθέντες ἀφίεσαν. καὶ αὖθις μὲν ἄθυμοι τοῖς συμπεπτωκόσιν οἱ μηχανικοὶ γεγενημένοι τῷ βασιλεῖ τὰ

vit, non suis modo sumptibus, sed labore etiam ingenii, et praeclara animi contentione, prout mox declarabo. Arcuum, de quibus paulo supra memini (eos *lora* appellant mechanici) is qui ad solem orientem oppositus est, hinc inde iam surgebat, medioque imperfecto, manum extremam expectabat; cum pilae, quibus incumbebat, sub graviori mole fatiscentes, repente facto vitio, imminentis ruinae speciem praebuerunt. His Anthemius et Isidorus in maximum adducti metum, rem omnem ad imperatorem referunt, nullam ponentes in arte spem. Illico imperator, nescio quo instinctu, coelesti opinor (neque enim mechanicus est) curvaturam arcus absolvi iubet. *Is namque*, ait, *se ipso fultus, pilis suppositis non amplius indigebit.* Ac nisi testata proderem, narratio procul dubio adulatoria planeque incredibilis haberetur: cum autem rei tunc gestae permulti testes adsint, me nihil tenere debet, quominus quod sum exorsus pertexam. Ergo mandata confecerunt artifices: tum arcus in caelum eductus integer constitit, experimento probans veritatem consilii. Quo ibi acto, arcubus ad meridiem et aquilonem spectantibus istud accidit. Loris, ut vocant, substructione templi superbe elatis, quidquid erat inferius, sub pondere laborabat. Columnae subditae coementum

σφίσι παρόντα ἐσήγγελλον. αὖθις δὲ ὁ βασιλεὺς ἀντετεχνήσατο τάδε. τούτων δὴ τῶν πεπονηκότων τὰ ἄκρα ὅσα τῶν ἀψίδων ἐπέψαυε, διελεῖν μὲν ἐν τῷ παραυτίκα ἐκέλευσεν, ἐντιθέναι δὲ πολλῷ ὕστερον, ἐπειδὰν τὸ τῆς οἰκοδομίας ὑγρὸν ἀπολωφήσειεν αὐτοῖς μάλιστα. καὶ οἱ μὲν κατὰ ταῦτα ἐποίουν· ἡ δὲ κτίσις διαγέγονε τὸ λοιπὸν ἐν ἀσφαλεῖ οὖσα. φέρεται δέ τι μαρτύριον ὁ βασιλεὺς τοῦ ἔργου τοιόνδε.

β΄. Ἀγορά τις πρὸ τοῦ βουλευτηρίου ἐτύγχανεν οὖσα· κα- D *λοῦσι δὲ Αὐγουσταῖον τὴν ἀγορὰν οἱ Βυζάντιοι. ἐνταῦθα ξυνθῆκαι λίθων οὐχ ἧσσον ἢ ἑπτὰ ἐν τετραγώνῳ πεποίηνται, κατὰ μὲν ἀπόβασιν ξυγκείμεναι πᾶσαι, τοσοῦτον δὲ ἑκάστη τῆς ἔνερθεν* P 10 *οὔσης ἐλασσουμένη καὶ ἀποδέουσα, ὥστε δὴ τῶν λίθων ἕκαστον τῇ ἐμβολῇ προὔχοντα βαθμὸν γεγονέναι τῶν τε ἀνθρώπων τοὺς ἐκείνῃ ἀγειρομένους ἐπ᾽ αὐτῶν ὥσπερ ἐπὶ βάθρων καθῆσθαι. ἐν δὲ τῇ τῶν λίθων ὑπερβολῇ κίων ἐπανέστηκεν ἐξαίσιον ὅσον, οὐ μονοειδὴς μέντοι, ἀλλὰ λίθοις ἐν περιδρόμῳ εὐμεγέθεσι σύνθετος, ἐγγωνίοις μὲν τῇ ἐντομῇ οὖσιν, ἐς δὲ ἀλλήλους ἐμπειρίᾳ τῶν λιθοτόμων ἐναρμοσθεῖσι. χαλκὸς δὲ ἄριστος ἔν τε πίναξι καὶ στεφάνοις διαχυθεὶς περιβάλλει πανταχόθι τοὺς λίθους, ἐν μὲν τῷ βεβαίῳ συνδέων, ἐν κόσμῳ δὲ αὐτοὺς συγκαλύπτων, καὶ τά τε ἄλλα σχεδόν τι πάντα καὶ διαφερόντως τά τε ἄνω καὶ τὰ κάτω ἐς τοῦ κίονος τὸν τύπον ἀπομιμούμενος. ὁ δὲ χαλκὸς οὗ-* B *τος τὸ μὲν χρῶμά ἐστι χρυσοῦ ἀκιβδήλου πρᾳότερος, τὴν δὲ ἀξίαν οὐ παρὰ πολὺ ἀποδέων ἰσοστάσιος ἀργύρῳ εἶναι. ἐν δὲ*

9. *Αὐγουσταῖον*] *μετετέθη ἡ λέξις· γουστεῖον γὰρ καλοῦσι τὸ ὀψοπωλεῖον.* margo MS. Tolosani. Malt. Conf. p. 23 b.

perinde dimiserant, ac si quis ipsas destrinxisset. Eiusmodi casu perculsi mechanici, adito iterum imperatori significant quo res loco sit. Ille iterum usus solertia, ita malo occurrit. Succumbentis fabricae partes summas arcubusque contiguas extemplo deiici, ac multo post, ubi structurae humor penitus excessisset, reponi iussit. Quo ab illis praestito, aedificium ex eo firmitatem obtinuit: nec deest imperatori hoc operis testimonium.

2. Pro curia forum est, dictum Byzantiis Augustaeum. Ibi lapidum ordines non minus septem in quadrum extructi sunt, et ad descensum omnes compositi. Nam quisque angustior sibi subdito, ita decrescit, ut qua parte lapides prominent, gradus efficiant: in quibus, veluti in subselliis, consident qui ibi congregantur. Supremo gradu exurgit columna ingens, quae non constat materia uniusmodi. Est enim rotunda moles grandiorum lapidum, quos angulatim scalptos fabrorum industria coagmentavit. Iidem undique praecincti sunt fusis aere optimo tabulis et coronis: quae et valide ipsos nectunt et pulchre vestiunt, columnae formam cum in caeteris fere omnibus, tum vero maxime circa basim ac verticem imitando. Aes illud auro puro inferius colore, argentum pretio pene aequat. In summa columna stat ingens

τοῦ κίονος κορυφῇ χαλκοῦς ἕστηκεν ὑπερμεγέθης ἵππος, τετραμ-
μένος πρὸς ἕω, θέαμα λόγου πολλοῦ ἄξιον. ἔοικε δὲ βαδιουμένῳ
καὶ τοῦ πρόσω λαμπρῶς ἐχομένῳ. ποδῶν τῶν προσθίων ἀμέλει
τὸν μὲν ἀριστερὸν μετεωρίζει, ὡς ἐπιβησόμενος τῆς ἐπίπροσθεν
γῆς, ὁ δὲ δὴ ἕτερος ἐπὶ τοῦ λίθου ἠρήρεισται, οὗ ὕπερθέν ἐστιν,
ὡς τὴν βάσιν ἐκδεξόμενος· τοὺς δὲ ὀπισθίους οὕτω ξυνάγει ὡς,
ἐπειδὰν τὸ μὴ ἑστήξειν αὐτοῖς ἐπιβάλῃ, ἐν ἑτοίμῳ εἶεν. τούτῳ
δὴ τῷ ἵππῳ χαλκῆ ἐπιβέβηκε τοῦ βασιλέως εἰκὼν κολοσσῷ ἐμφε-
C ρής. ἔσταλται δὲ Ἀχιλλεὺς ἡ εἰκών. οὕτω γὰρ τὸ σχῆμα κα-
λοῦσιν ὅπερ ἀμπέχεται. τάς τε γὰρ ἀρβύλας ὑποδέδεται καὶ τὰ
H 6 σφυρά ἐστι κνημίδων χωρίς. εἶτα ἡρωϊκῶς τεθωράκισται καὶ
κράνος αὐτῷ τὴν κεφαλὴν σκέπει δόξαν ὡς κατασείοιτο παρεχόμε-
νον, αἴγλη τέ τις ἐνθένδε αὐτοῦ ἀπαστράπτει. φαίη τις ἂν
ποιητικῶς εἶναι τὸν ὀπωρινὸν ἐκεῖνον ἀστέρα. βλέπει δὲ πρὸς
ἀνίσχοντά που τὸν ἥλιον, τὴν ἡνιόχησιν ἐπὶ Πέρσας, οἶμαι, ποι-
ούμενος. καὶ φέρει μὲν χειρὶ τῇ λαιᾷ πόλον, παραδηλῶν ὁ πλά-
στης ὅτι γῆ τε αὐτῷ καὶ θάλασσα δεδούλωται πᾶσα, ἔχει δὲ οὔτε
D ξίφος οὔτε δοράτιον οὔτε ἄλλο τῶν ὅπλων οὐδὲν, ἀλλὰ σταυρὸς
399 αὐτῷ ἐπὶ τοῦ πόλου ἐπίκειται, δι' οὗ δὴ τήν τε βασιλείαν καὶ τὸ
τοῦ πολέμου πεπόρισται κράτος. προτεινόμενος δὲ τὴν χεῖρα τὴν
δεξιὰν ἐς τὰ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον καὶ τοὺς δακτύλους διαπετά-
σας ἐγκελεύεται τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις καθῆσθαι οἴκοι καὶ μὴ
πρόσω ἰέναι. ταῦτα μὲν οὖν ὧδέ πῃ ἔχει.

Ἐκκλησίᾳ δὲ τῇ μεγάλῃ ὅμορον οὖσαν καὶ συγκαταφλεχθεῖ-
σαν αὐτῇ πρότερον τὴν τῆς Εἰρήνης ἐπώνυμον Ἰουστινιανὸς βασι-

14. ποιητικῶς] Homerus Il. ε, 5. ἀστέρ' ὀπωρινῷ ἐναλίγκιος.

equus aeneus, orienti obversus; spectaculum sane eximium. Incessuro, viamque prorsum affectanti similis, anteriorum pedum alterum, videlicet sinistrum attollit, quasi calcaturus sit solum obiacens: alter subiectum lapidem premit, tanquam continuo facturus gradum: posteriores ita contrahit, ut cum ipsorum partes erunt movere se vestigio parati sint. Equo huic insidet aenea imperatoris effigies colossea, cultuque Achilleo insignis: sic habitum, quo induta est, vocant. Arbylis enim calceata, malleolos habet ocreis nudos. Thorax ipsi heroicus: caput munitum galea, quae concuti videatur, non sine quodam vibranti iubare: autumnale illud sidus esse merito dixerit, qui verba velit poetica usurpare. Solem orientem spectat, equum agens, ni fallor, adversus Persas: manu laeva fert globum; quo fictor innuit universum terrae et maris orbem servire ipsi. Non gladium, non hastam, aliud-ve gestat armorum genus, sed crucem globo impositam; cuius ope imperium ac belli victoriam adeptus est. Intenta ad orientem dextera porrectisque digitis, degentibus illic barbaris imperat, ut suis teneant sese finibus, neque ultra procedant. Et haec quidem ita se habent.

Irenes vero Ecclesiam, quae antea cum sibi vicino templo principe de-

λεὺς ὑπερμεγέθη ἐδείματο, ἱερῶν τῶν ἐν Βυζαντίῳ σχεδόν τι ἁπάντων, μετά γε τῆς Σοφίας τὸν νεών, οὐδενὸς δεύτερον. ἦν δέ τις μεταξὺ ταύταιν δὴ ταῖν ἐκκλησίαιν ξενών, ἀνθρώποις ἀνειμένος ἀπορουμένοις τε καὶ νοσοῦσι τὰ ἔσχατα, εἰ πρὸς τῇ οὐσίᾳ καὶ τὸ σῶμα νοσοῖεν. τοῦτον ἀνήρ τις θεοσεβὴς ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἐδείματο, Σαμψὼν ὄνομα. ἔμεινε δὲ οὐδὲ οὗτος τοῖς στα- P 11
σιώταις ἀνέπαφος, ἀλλὰ τῇ ἐκκλησίᾳ ἑκατέρᾳ συγκαταφλεχθεὶς ἀπολώλει. Ἰουστινιανὸς δὲ αὐτὸν ἀνῳκοδομήσατο βασιλεύς, κάλλει μὲν κατασκευῆς ἀξιώτερον, πλήθει δὲ οἰκιδίων παραπολὺ μείζω· προσόδῳ δὲ ἐπετείων δεδώρηται χρημάτων μεγάλων, ὅπως δὴ πλείοσιν ἐς ἀεὶ ταλαιπωρουμένοις ἀνθρώποις ἰῷτο τὰ πάθη. κόρον δὲ εἰς τὸν θεὸν τιμῆς ἢ πλησμονήν τινα ὡς ἥκιστα ἔχων, δύο ξενῶνας ἑτέρους ἀπεναντίους αὐτῷ ἔθετο ἐν ταῖς Ἰσιδώρου τε καὶ Ἀρκαδίου καλουμέναις οἰκίαις, τῆς βασιλίδος Θεοδώρας αὐτῷ τούτων δὴ τῶν ἔργων ξυνεπιλαμβανομένης τὸ ἱερολατρεῖν. τὰ δὲ B
δὴ ἄλλα ἱερὰ ξύμπαντα, ὅσα τῷ Χριστῷ ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀνέθηκε, τοσαῦτα τὸ πλῆθος καὶ τοιαῦτα τὸ μέγεθός ἐστιν, ὥστε λεπτολογεῖσθαι ἀμφ' αὐτοῖς ἀμήχανα εἶναι. οὐ γὰρ ἂν οὐδὲ ὁ λόγος οὐδὲ ὁ πᾶς ἡμῖν αἰὼν ἐξαρκέσοι κατάλογον πεποιημένοις ἀποστοματίσαι πρὸς ὄνομα τούτων δὴ ἕκαστον. ἄχρι τοῦδε ἡμῖν ἀποχρήσει.

γ'. Ἀρκτέον δὲ ἀπὸ τῶν τῆς θεοτόκου Μαρίας νεών. C
τοῦτο γὰρ καὶ αὐτὸ βασιλεῖ ἐξεπιστάμεθα βουλομένῳ εἶναι, καὶ διαφανῶς εἰσηγεῖται ὁ ἀληθὴς λόγος ὅτι δὴ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τὴν

20. ἀποχρήσει] Vulgo ἀποχρήσοι. Conf. p. 15 d. 67 c.

flagraverat, Iustinianus Augustus amplissimam construxit; vix ut Byzantii, excepta aede Sophiae, ulla sit alia, cui de magnitudine concedat. Inter utramque erat hospitalis domus, hominibus destinata valde pauperibus et aegrotis; nempe quibus ad egestatem accessisset invaletudo. Eam Samson, vir summa in deum pietate, qui superioribus annis floruit, aedificaverat. Deinde a seditiosorum furore minime intactam, et cum utraque ecclesia deletam incendio, Iustinianus Augustus magnificentiori structura restituit, plurimumque auxit qua numero domuncularum, qua annuo censu, quo plures egestate et morbo affecti quovis tempore levarentur. Idem studio divini cultus inexplebili ardens, alia duo xenodochia, huic adversa condidit in aedibus Isidori atque Arcadii, quas appellant; piis hisce operibus sociam Theodora Augustus navante operam. Caetera vero templa Christo posita a nostro principe tot ac tanta sunt, ut singillatim recenseri nequeant. Nam nec par oratio nobis suppetat, neque aetatis quantumcunque fuerit spatium satis pateat texendo recitandoque catalogo singulorum. Hactenus de his dicta sufficiant.

3. A templis Mariae deiparae ordiri par est: quando imperatorem ipsum id cupere intelligimus, et recta historiae ratio nos eo ducit, ut a deo

αὐτοῦ μητέρα ἰτέον. πολλὰς τοίνυν ἐκκλησίας Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τῇ θεοτόκῳ ἐδείματο πανταχόθι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς οὕτω δὴ μεγαλοπρεπεῖς καὶ παμμεγέθεις καὶ χρημάτων ὄγκῳ ἐξεργασθείσας ὑπερφυεῖ, ὥστε, ἤν τις μίαν αὐτῶν κατὰ μόνας θεῷτο, εἰκάσειεν ἂν τοῦτο αὐτῷ μόνον εἰργάσθαι τὸ ἔργον καὶ περὶ τοῦτο ἠσχολημένον ἅπαντα τῆς βασιλείας κατατρῖψαι τὸν χρόνον. ἀλλὰ νῦν, ὅπερ εἶπον, τὰ ἐπὶ Βυζαντίου ἱερά μοι γεγράψεται. τὸν D *μὲν οὖν ἕνα τῆς θεοτόκου νεὼν ᾠκοδομήσατο πρὸ τοῦ περιβόλου ἐν χώρῳ καλουμένῳ Βλαχέρναις (αὐτῷ γὰρ λογιστέον καὶ τὰ Ἰουστίνῳ εἰργασμένα τῷ θείῳ, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν κατ' ἐξουσίαν αὐτὸς διῳκεῖτο) ἐπιθαλάσσιος δὲ ὁ νεώς ἐστιν, ἱερώτατός τε καὶ σεμνὸς ἄγαν. ἐπιμήκης μέν, κατὰ λόγον δὲ περιβεβλημένος τῷ μήκει εὖρος, τά τε ἄνω καὶ τὰ κάτω ἄλλῳ οὐδενὶ ἀνεχόμενος ὅτι μὴ τμήμασι λίθου Παρίου ἐν κιόνων λόγῳ ἐνταῦθα ἑστῶσι. καὶ τὰ μὲν ἄλλα τοῦ νεὼ μέρη κατ' εὐθὺ ἑστᾶσιν οἱ κίονες, κατὰ δὲ τὰ μέσα ὑποστέλλονται εἴσω. μάλιστα δὲ ἄν τις ἀγασθείη τοῦ ἱεροῦ τοῦδε εἴσω γενόμενος τὸ μὲν ὑπέρογκον τοῦ σφαλεροῦ* P 12 *χωρὶς τεταγμένον ὁρῶν, τὸ δὲ μεγαλοπερεπὲς τοῦ ἀπειροκάλου ἐλεύθερον.*

Ἕτερον δὲ ἱερὸν αὐτῇ ἐν χώρῳ καλουμένῳ πηγῇ ἀνέθηκεν. ἐνταῦθά ἐστι δάσος κυπαρίσσων ἀμφιλαφές, λειμὼν ἐν ἁπαλαῖς ταῖς ἀρούραις τεθηλὼς ἄνθεσι, παράδεισος εὐφορῶν τὰ ὡραῖα,

9. *αὐτῷ γὰρ — διῳκεῖτο*, quae om. H, supplevi ex cod. Vaticano. In Ms. Tolosano est *αὐτῷ γὰρ λογιστέον καὶ τὰ ἰουστινιανῷ εἰργασμένα τῷ λίθῳ· ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν κατ' ἐξουσίαν αὐτὸς διοικεῖτο.* Malt. 15. *καὶ τὰ μὲν*] Fort. *καὶ κατὰ μὲν τά.*

transeamus ad eius matrem. Igitur Iustinianus Augustus in toto orbe Romano multas aedes sacras deiparae aedificavit, easque tantas, tam illustres ac sumptuosas, ut si quis unam aliquam seorsum spectet, continuo suspicetur nihil ipsum egisse aliud, tempusque omne, quo imperium tenuit, transmisisse, mente in illo opere occupata: at nunc, ut dixi, de templis solum agam, quae Byzantii visuntur. Pro moenibus, in Blachernis (id loco nomen) dei matri aedem posuit (nam acta quoque Iustini avunculi debemus ipsi ascribere: cum eius imperium summa auctoritate administraverit.) Est in maris littore templum illud, religione inclytum et augustissimum: cuius latitudo cum longitudine non mediocri aptam habet proportionem. Nihil aliud, quo supra infraque fulciatur, nisi marmoris Parii segmenta in columnarum formam disposita videas. Columnae rectis ordinibus ubique stant, praeterquam in medio, ubi introrsum recedunt ac sinuantur. In primis miretur, qui pedem illuc intulerit, praecelsam citra ruinae periculum fabricam, et magnificentiam, quae nihil habeat inconcinnum.

Eidem templum aliud condidit apud fontem: sic locum appellant, in quo opacissimum est cupressetum: floribus molli solo surgentibus pratum vernat:

πηγὴ ἀψοφητὶ βλύζουσα γαληνὸν τὸ ὕδωρ καὶ πότιμον, ἱεροπρεπῆ ἐπιεικῶς πάντα. ταῦτα μὲν ὁ ἀμφὶ τὸ τέμενος χῶρος· αὐτὸν V 400 δὲ τὸν νεὼν οὐδὲ ὀνόμασιν ἐπαξίοις συλλαβεῖν ῥᾴδιον, οὐδὲ διανοίᾳ σκιαγραφῆσαι, οὐδὲ διαψιθυρίσαι τῷ λόγῳ. τοσοῦτον δὲ μόνον εἰπεῖν ἀποχρήσει, ὡς τῶν ἱερῶν κάλλει τε καὶ μεγέθει ὑπεραίρει τὰ πλεῖστα. ταῦτα δὲ ἄμφω τὰ ἱερὰ πρὸ τοῦ τῆς πόλεως B πεποίηται τείχους, τὸ μὲν ἀρχομένου παρὰ τὴν τῆς θαλάσσης ἠϊόνα, τὸ δὲ ἄγχιστά πη τῶν χρυσῶν καλουμένων πυλῶν, ἃς δὴ ἀμφὶ τὸ τοῦ ἐρύματος πέρας συμβαίνει εἶναι, ὅπως δὴ ἄμφω ἀκαταγώνιστα φυλακτήρια τῷ περιβόλῳ τῆς πόλεως εἶεν. ἔτι μέντοι κἂν τῷ Ἡραίῳ, ὅπερ Ἱερεῖον καλοῦσι τανῦν, τῇ θεοτόκῳ νεὼν οὐκ εὐδιήγητον κατεστήσατο.

Ἐν χωρίῳ δὲ τῆς πόλεως, ὃ Δεύτερον ἐπικαλεῖται, ἱεροπρεπές τε καὶ ἀγαστὸν ὅλως ἀνέθηκεν ἕδος Ἄννῃ ἁγίᾳ, ἣν τῆς μὲν θεοτόκου γεγονέναι μητέρα τινὲς οἴονται, τοῦ δὲ Χριστοῦ τιτθήν. C ἄνθρωπος γὰρ ᾗπερ ἐβούλετο γεγονὼς ὁ θεὸς καὶ τριγονίας ἀνέχεται καὶ γενεαλογεῖται τὰ ἐκ μητρὸς ἀνθρώπῳ ἴσα. τούτου δὲ δὴ τοῦ νεὼ οὐ πολλῷ ἄποθεν ἀμφὶ τῆς πόλεως ἀγυιὰν ἐσχάτην Ζώῃ H 7 μάρτυρι σεμνὸν ἐπιεικῶς ἕδος πεποίηται.

Τοῦ δὲ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἱερὸν εὗρεν ἐν Βυζαντίῳ βραχύ τε καὶ ἀφεγγὲς ἄγαν καὶ ὡς ἥκιστα τῷ ἀρχαγγέλῳ ἀνεῖσθαι πρέπον πρὸς Σενάτορός τινος τῶν πατρικίων ἐν χρόνῳ γεγενημένων τῶν ἔμπροσθεν, κοιτωνίσκῳ οἰκίας ἀτεχνῶς ἐμφερὲς οὐδὲ λίαν εὐδαίμονος. διὸ δὴ καθεῖλε μὲν αὐτὸ ἐς τὸ ἔδαφος ἐκ τῶν θεμελίων, D

pomis exuberat viridarium: fons tacita scaturigine lenem ac dulcem aquam effundit: nihil denique honori religionis consentaneum deest. Haec circum aedem: ipsam vero nec dignis signare vocabulis, nec adumbrare cogitatione, nec verbis exprimere promptum est. Unum dicere satis habeo: illam nitore et magnitudine plerisque sacris aedibus antecellere. Utrumque templum ante urbis moenia extructum est: Blachernaeum quidem ad littus maris, ubi illa incipiunt; alterum vero ad portam auream, quae in extremo est munimento: ut ambo, veluti inexpugnabilia propugnacula, urbis muros protegant. Praeterea in Heraeo (vulgo hodie Hierio) deiparae aedem statuit, quam verbis nemo facile depingat.

In eo urbis loco, quem Deuteron sive Secundum vocant, templum nobilissimum ac plane mirabile dedicavit S. Annae; quam aliqui deiparae matrem Christique aviam fuisse credunt. Etenim deus ea ratione, qua voluit, factus homo, tertium habere generis gradum minime refugit, et more humano materna eius prosapia describitur. Non procul inde, ad ultimum urbis vicum, Zoae martyri templum augustissimum aedificavit.

Byzantii, aedem archangeli Michaëlis invenerat angustiorem ac nimis obscuram, nec dignam quae diceretur archangelo posita a Senatore quodam, patricio veteri: cum persimilis esset cubiculo domus non admodum locuple-

ὡς μή τι αὐτῷ τῆς προτέρας ἀκοσμίας ἀπολειφθείη. εὐμεγέθες δὲ τεκτηνάμενος κατὰ τὸν νῦν φαινόμενον τρόπον, ἐς κάλλος μεταβιβάζει θαυμάσιον οἷον. ἐν τετραπλεύρῳ μὲν γὰρ τὸ τέμενός ἐστιν, οὐ κατὰ πολὺ δὲ φαίνεται προέχον τοῦ εὔρους τὸ μῆκος. τῆς δὲ πλευρᾶς ἣ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον τέτραπται κατὰ μὲν τὰ ἄκρα παχὺς ἑκατέρωθεν τοῖχος λίθοις ἐν πλήθει ξυγκειμένοις ἀποτετόρνευται, κατὰ δὲ τὰ μέσα ἐξ ὑπαγωγῆς ἀποχωρῶν ὑποστέλλεται. καὶ αὐτῆς ἐφ' ἑκάτερα μὲν ἀνέχουσι τὸν νεὼν κίονες χροιαῖς τισι ποικιλλόμενοι φύσει. ὁ δὲ καταντικρὺ πρὸς δύοντά που τὸν ἥλιον τοῖχος ταῖς εἰς τὸν νεὼν εἰσαγούσαις διῄρηται θύραις.

P 13 δ'. Ἐς δὲ τοῦ Χριστοῦ ἀποστόλους τὸ πιστὸν ἐπιδέδεικται τρόπῳ τοιῷδε. πρῶτα μὲν Πέτρῳ καὶ Παύλῳ νεὼν οὐ πρότερον ὄντα ἐν Βυζαντίῳ ἐδείματο παρὰ τὴν βασιλέως αὐλὴν, ἣ Ὁρμίσδου τὸ παλαιὸν ἐπώνυμος ἦν. ταύτην γὰρ ἰδίαν αὐτοῦ οἰκίαν παλλάντιον εἶναι δοκεῖν τε καὶ πρέπειν τῷ μεγαλοπρεπεῖ τῆς οἰκοδομίας διαπραξάμενος, ἐπειδὴ αὐτοκράτωρ κατέστη Ῥωμαίοις, τοῖς ἄλλοις βασιλείοις ἐνῆψεν. οὗ δὴ καὶ τέμενος ἄλλο ἁγίοις ἐπιφανέσι Σεργίῳ τε καὶ Βάκχῳ ἐδείματο, καὶ ἔπειτα καὶ τέμενος ἄλλο ἐκ πλαγίου τούτῳ παρακείμενον. ἄμφω δὲ τούτω τὼ νεὼ
B οὐκ ἀντιπροσώπω, ἀλλ' ἐκ πλαγίας ἀλλήλοιν ἑστᾶσι, συνημμένοι τε καὶ ἀλλήλοις ἐνάμιλλοι ὄντες, καὶ τὰς εἰσόδους ἐπικοινούμενοι, καὶ ἴσα ἀλλήλοις τά τε ἄλλα πάντα καὶ τὰ κράσπεδα περιβεβλημένοι, καὶ οὐδέτερος οὔτε κάλλους πέρι οὔτε μεγέθους οὔτε ἄλλου

15. παλλάντιον] παλάτιον H. 23. οὐδέτερος οὔτε κάλλους] οὐδὲ κάλλους vulgo. οὐδέτερος κάλλους Maltretus. In C illa ἄμφω — κάλλους πέρι sic sunt expressa, τούτων δὲ τῶν δύο ναῶν ἅτερος θατέρου οὔτε κάλλους πέρι.

tis. Quare illam demolitus a fundamento, ne quid squaloris pristini remaneret, peramplam, qualem modo videmus, fecit, et ad decus summa dignum admiratione perduxit. Templum hoc ita quadratum est, ut longitudo latitudinem haud multum superare videatur. Exortivi lateris paries extrema habet crassiora, ac magna lapidum mole utrinque constat: in medio paulatim se subducens et contrahens, recessum efficit, columnis natura versicoloribus suffulta hinc inde aede. E regione murus, qui ad solis occasum spectat, templi ianuis est interstinctus.

4. Suam vero in Christi Apostolo fidem et observantiam hoc modo testatus est. Principio Byzantii novum templum Petro et Paulo iuxta regiam extruxit, de Hormisdae nomine olim dictam: quam ipse, suam antea domum, cum adeo magnifice ornasset, ut speciem haberet dignitatemque Palatii; postea Romanus factus imperator, eam alteri regiae accessionem adiunxit. Sergio quoque et Baccho, caelitibus inclitis, ibi templum constituit: dein et alterum huic obliquum apposuit. Neque enim adversa sunt ambo: sed a latere cohaerent, invicem comparabilia: communes aditus habent: aequalia prorsus inter se sunt, et crepidinibus cincta. Neutrum decore, mag-

οὐδενὸς πλεονεκτῶν ἢ ἐλασσούμενος δείκνυται. ὁμοίως μὲν γὰρ ἑκάτερος τῇ αἴγλῃ τῶν λίθων ὑπεραστράπτει τὸν ἥλιον, ὁμοίως δὲ χρυσοῦ περιουσίᾳ πανταχόθι κατακορής ἐστι καὶ κατακομᾷ τοῖς ἀναθήμασιν. ἑνὶ μέντοι διαλλάσσουσι μόνῳ. τὸ μὲν γὰρ μῆκος αὐτοῖν τῷ μὲν κατ᾽ εὐθὺ διαπεπόνηται, τῷ δὲ οἱ κίονες ἐν ἡμικύκλῳ ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον ἑστᾶσιν. ἔστι δὲ αὐτοῖς μία μὲν ἡ C ἐπὶ τῶν προθύρων στοὰ ἐπὶ τοῦ νάρθηκος τῷ περιμήκης εἶναι ὠνομασμένη. V 401 ἐπὶ κοινῆς δὲ προπύλαια πάντα, ἥ τε αὐλὴ καὶ μέσαυλοι θύραι καὶ τὸ προσήκειν τοῖς βασιλείοις. οὕτω δὲ ἄμφω ἀγαστὰ τὰ ἱερὰ τάδε ξυμβαίνει εἶναι ὥστε διαφανῶς τῆς τε πόλεως ὅλης καὶ οὐχ ἥκιστα τῶν βασιλείων ἐγκαλλώπισμα τυγχάνει ὄντα.

Μετὰ δὲ καὶ τοὺς ἀποστόλους ἅπαντας ὑπερφυῶς σέβων ἐποίει τοιάδε. ἦν τις ἐν Βυζαντίῳ ἐκ παλαιοῦ τοῖς ἀποστόλοις νεὼς ἅπασι· μήκει δὲ χρόνου κατασεισθεὶς ἤδη καὶ πρὸς τὸ μηκέτι D ἑστήξειν γεγονὼς ὕποπτος. τοῦτον περιελὼν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ὅλον οὐχ ὅσον ἀνανεώσασθαι διὰ σπουδῆς ἔσχεν, ἀλλὰ καὶ μεγέθους καὶ κάλλους πέρι ἀξιώτερον καταστήσασθαι. ἐπετέλεσε δὲ τὸ σπούδασμα τρόπῳ τοιῷδε. εὐθεῖαι συνημμέναι κατὰ μέσον ἀλλήλαιν ἐπὶ σταυροῦ σχήματος πεποίηνται δύο, ἡ μὲν ὀρθὴ πρὸς ἀνίσχοντά τε καὶ δύοντα τὸν ἥλιον οὖσα, ἐγκαρσία δὲ ἡ ἑτέρα πρός τε ἄρκτον τετραμμένη καὶ ἄνεμον νότον. τοίχοις μὲν ἐκ περιφεροῦς ἀποπεφραγμέναι τὰ ἔξωθεν, ἐντὸς δὲ περιβαλλόμεναι P 14 κίοσιν ἄνω τε καὶ κάτω ἑστῶσι· κατὰ δὲ ταῖν δυοῖν εὐθείαιν

8. μέσαυλοι] μέταυλοι Tolos. 9. προσήκειν] προσοικεῖν Tolos.

nitudine, aliave re quapiam praestat ceditve alteri. Utrumque ex aequo solem superat fulgore marmorum, et plurimo ubique auro pariter litum ac donariis refertum est. Hoc uno differunt, quod huius directa est longitudo, illius vero columnae in semicirculum dispositae sunt fere omnes. Unam habent in vestibulo porticum, nomen ex narthece seu ferula idcirco nactam, quod longissime porrigatur. Communia sunt omnia propylaea, atrium, medianae ianuae, et ad regiam adiunctio. Ea demum est utriusque templi magnificentia, ut toti hinc civitati ipsique Palatio manifestum decus accedat.

Deinde hoc etiam praestitit, summa erga omnes apostolos pietate impulsus. Erat Byzantii vetusta quaedam aedes, cunctis dicata apostolis: quam aevi longinquitas sic labefecerat, ut collapsura propediem videretur. Hanc Iustinianus imperator funditus demolitus, non solum instaurare studuit, sed maiorem etiam facere et pulcriorem: porro consilium hac ratione explicuit. Rectae lineae designatae sunt duae, quae se medias invicem secant, commissae in formam crucis; altera ab occasu ad ortum directa, altera ad meridiem transversa a septentrione. Praeter exteriorem parietum ambitum, interioribus columnarum ordinibus supra sunt infraque circundatae. In commissura harum linearum, utriusque fere medium obti-

τὸ ζεῦγμα, εἴη δ' ἂν κατὰ μέσον αὐταῖν μάλιστα, τοῖς οὐκ ὀργιάζουσιν ἄβατος τετέλεσται χῶρος, ὅνπερ ἱερατεῖον, ὡς τὸ εἰκὸς, ὀνομάζουσι. καὶ αὐτοῦ αἱ μὲν ἐφ' ἑκάτερα πλευραὶ τῆς ἐν τῷ ἐγκαρσίῳ κειμένης εὐθείας ἴσαι ἀλλήλαις τυγχάνουσιν οὖσαι, τῆς μέντοι ὀρθῆς ἡ πρὸς δύοντα ἥλιον ἐς τόσον τῆς ἑτέρας πεποίηται μείζων ὅσον ἀπεργάσασθαι τὸ τοῦ σταυροῦ σχῆμα. τῆς δὲ ὀροφῆς τὰ μὲν τοῦ ἱερατείου καλουμένου καθύπερθεν τῷ τῆς Σοφίας ἱερῷ κατά γε τὰ μέσα ἐμφερῆ εἴργασται, πλήν γε δὴ ὅτι ταῦτα
B ἐκείνων ἐλασσοῦσθαι μεγέθει συμβαίνει. αἵ τε γὰρ ἀψῖδες τέσσαρες οὖσαι κατὰ τὸν αὐτὸν ᾐώρηνταί τε καὶ συνδέονται ἀλλήλαις τρόπον καὶ τὸ κυκλοτερὲς ὑπερανεστηκὸς κατὰ τὰς θυρίδας διῄρηται, τό τε σφαιροειδὲς κυρτούμενον ὕπερθεν μετεωρίζεσθαί που
H 8 δοκεῖ καὶ οὐκ ἐπὶ στερρᾶς τῆς οἰκοδομίας ἑστάναι, καίπερ ἀσφαλείας εὖ ἔχον. τὸ μὲν οὖν τῆς ὀροφῆς μέσον τῇδε πεποίηται· κατὰ δὲ τὰς πλευρὰς τέσσαρας οὔσας, ᾗπέρ μοι εἴρηται, κατὰ ταὐτὰ τῷ μέσῳ τὸ μέγεθος εἴργασται, τούτου δὴ μόνου ἐνδέοντος, ὅτι δὴ τοῦ σφαιρικοῦ ἔνερθεν οὐ διῄρηται ἡ οἰκοδομία θυρίσιν.
C ἐπειδὴ δὲ αὐτῷ τὸ ἁγίστευμα τοῦτο ἐξείργαστο, καταφανεῖς οἱ ἀπόστολοι πεποίηνται πᾶσιν ὡς γεγήθασί τε τῇ τοῦ βασιλέως τιμῇ καὶ κατακόρως ἐναβρύνονται. σώματα γὰρ τῶν ἀποστόλων Ἀνδρέου τε καὶ Λουκᾶ καὶ Τιμοθέου ἄδηλά τε καὶ ὅλως κρυφαῖα τὰ πρότερα ὄντα τηνικάδε πᾶσιν ἔνδηλα γέγονεν, οὐκ ἀπαξιούντων, οἶμαι, τὴν βασιλέως πίστιν, ἀλλ' ἐπιχωρούντων αὐτῷ διαρρήδην

18. καταφανεῖς] καταφανές Tolos.

nente, conditum inauguratumque est sanctuarium: sic locum merito appellant, eorum vestigiis interdictum, qui rei divinae non operantur. Hinc inde procurrentia transversi spatii latera, inter se aequalia sunt: spatii vero in directum porrecti pars illa, quae vergit ad occidentem, alteram superat quantum satis est ut figuram crucis efficiat. Quod ad tectum attinet, quidquid imminet sanctuario, a medio Sophiae templo nulla re differt, praeterquam magnitudine, qua illi cedit. Enimvero arcus quatuor, eodem eductos modo atque connexos, aedificium supereminet rotundum ac fenestratum: cui imposita testudo sphaerica in aëre pendere, nec solida niti videtur fabrica, quamvis firmitatis plurimum habeat. Ac medium quidem tectum ita constructum est: in lateribus autem quatuor, de quibus dixi, culmina sunt, medio illi magnitudine paria. Hoc unum deest, quod orbiculatae testudini nullae subsunt fenestrae. Perfecto sanctuario, nemini obscurum esse voluerunt apostoli, delectari se et magnopere gloriari cultu ab imperatore sibi exhibito. Siquidem ignota prius ac penitus abdita, tunc omnibus notuerunt corpora apostolorum Andreae, Lucae atque Timothei, non dedignantium, opinor, Augusti fidem, sed ipsi palam permittentium, ut accederet, inspi-

ὁρῶντί τε αὐτοὺς καὶ προσιόντι καὶ ἁπτομένῳ τῆς ἐνθένδε ὠφε-
λείας τε καὶ περὶ τὸν βίον ἀσφαλείας ἀπόνασθαι. ἐγνώσθη δὲ ὧδε.
Κωνσταντῖνος μὲν βασιλεὺς τοῦτον δὴ τὸν νεὼν ἔς τε τὴν
τιμὴν καὶ τὸ ὄνομα τῶν ἀποστόλων ἐδείματο, τὰς θήκας γενέσθαι
αὑτῷ τε καὶ τοῖς ἐς τὸ ἔπειτα βασιλεύσουσιν ἐνταῦθα τάξας, οὐκ D
ἀνδράσι μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναιξὶν οὐδέν τι ἧσσον· ὅπερ καὶ δια-
σώζεται ἐς τόνδε τὸν χρόνον· οὗ δὴ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ πα-
τρὸς τὸν νεκρὸν ἔθετο. ἀποστόλων δὲ σώματα ἐνταῦθα εἶναι ὡς
ἥκιστα ἐπεσημήνατο, οὐδέ τις ἐνταῦθα ἐφαίνετο χῶρος σώμασιν
ἁγίοις ἀνεῖσθαι δοκῶν. ἀλλὰ νῦν Ἰουστινιανοῦ βασιλέως ἀνοι-
κοδομουμένου τὸ ἱερὸν τοῦτο, οἱ λιθουργοὶ τὸ ἔδαφος διώρυσσον
ὅλον, τοῦ μή τι ἄκοσμον τῇδε λελεῖφθαι· θήκας δὲ ξυλίνας ἐν-
ταῦθά πη ἀπημελημένας τεθέανται τρεῖς, γράμμασιν ἐγκειμένοις
σφίσι δηλούσας, ὡς Ἀνδρέου τε καὶ Λουκᾶ καὶ Τιμοθέου τῶν
ἀποστόλων σώματα εἶεν· ἅπερ ἀσμενέστατα βασιλεύς τε αὐτὸς
καὶ Χριστιανοὶ ξύμπαντες εἶδον, πομπήν τε αὐτοῖς καὶ πανήγυριν P 15
ἐπιτετελεκότες, τῇ τε περὶ αὐτοὺς τιμῇ ἐξοσιωσάμενοι τὰ εἰω-
θότα καὶ περιστείλαντες τὰς θήκας αὖθις τῇ γῇ ἔκρυψαν, οὐκ
ἄσημον οὐδὲ ἀγείτονα λιπόντες τὸν χῶρον, ἀλλὰ σώμασιν ἀπο-
στόλων ἀνειμένον καταστησάμενοι ξὺν εὐσεβείᾳ. εὔδηλον δὲ ὡς V 402
ἀμειβόμενοι, ὅπερ μοι εἴρηται, οἱ ἀπόστολοι οἵδε τὴν ἐς αὐτοὺς
βασιλέως τιμὴν πεφήνασι τοῖς ἀνθρώποις τανῦν. βασιλέως γὰρ
εὐσεβοῦντος οὐδὲ ἀποφοιτᾷ τῶν ἀνθρωπείων τὰ θεῖα πραγμάτων,

19. ἀγείτονα] ἀγνῶτα Pm.

ceret, contrectaret, et quod inde provenit ad vitam adiumentum praesidiumque caperet. Ita vero detecta sunt.

Constantinus Augustus aedem apostolis hanc posuerat, eorumque gloriae et nomini consecrarat, decreto addito, ut cum sibi tum aliis in imperium successuris, foeminis iuxta ac maribus, ibi sepulcra fierent: quod etiamnum servatur. Illic et Constantini patris cadaver condiderat. Nullam autem notam reliquerat, quae ibi iacere apostolos testaretur; nec locus ullus speciem offerebat conditorii sacrorum corporum. At nunc, cum hoc templum Iustinianus Augustus reficeret, artifices, effosso penitus pavimento, ne quid restaret male compositum, ligneos viderunt loculos tres, illic habitos derelictui, ac suis significantes inscriptionibus, Andreae, Lucae ac Timothei apostolorum inesse corpora, quae imperator ipse Christianique omnes maxima cum voluptate spectarunt. His pompa ac festi celebritate ornatis, solitisque honoribus rite persolutis, occlusos loculos humo denuo mandarunt; ac ne locus nota ad memoriam insigni et frequentia careret, apostolorum corporibus illum pie dedicarunt. Nec dubium est, quod dixi, quin hi apostoli, in praemium honoris sibi ab imperatore habiti, se nunc hominibus ex-

ἀλλ' ἐπιμίγνυσθαί τε καὶ ἐμφιλοχωρεῖν τῇ ἐς τοὺς ἀνθρώπους B ὁμιλίᾳ φιλεῖ.

Τίς δ' ἂν τὸν Ἀκακίου σιωπῴη νεών; ὅνπερ καταπεπονηκότα περιελὼν ἐξ αὐτῶν θεμελίων ἀνέστησε, μέγεθος περιβεβλημένον θαυμάσιον ἡλίκον· ὃς κίοσι μὲν ἐπῆρται πανταχόθι λευκαῖς ὑπεράγαν, λίθῳ δὲ τὰ ἐδάφη παραπλησίῳ ἠμφίεσται, ὧνπερ ἀστράπτει τοσοῦτον ἡ αἴγλη ὥστε καὶ δόξαν παρέχεσθαι ὅτι δὴ χιόσιν ὁ νεὼς ἅπας κατάρρυτός ἐστι. στοαὶ δὲ αὐτοῦ προβέβληνται δύο, περίστυλος μὲν ἁτέρα οὖσα, ἡ δὲ πρὸς ἀγορὰν νε- C νευκυῖα. μικροῦ με τὸ μαρτύριον ἐκεῖνο παρῆλθεν εἰπεῖν, ὃ Πλάτωνι ἀνεῖται ἁγίῳ, ἱεροπρεπές τε ὡς ἀληθῶς ὂν καὶ σεμνὸν ἄγαν, οὐ πολλῷ τῆς ἀγορᾶς ἄποθεν, ἣ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐπώνυμός ἐστιν· ἔτι μέντοι τὸν Μωκίῳ μάρτυρι ἀνειμένον ναόν, οὗπερ τὰ ἱερὰ πάντα μεγέθει ἐλάσσω. πρὸς δὲ καὶ τοῦ Θύρσου μάρτυρος ἕδος καὶ μὴν τὸ Θεοδώρου ἁγίου τέμενος πρὸ τῆς πόλεως κείμενον ἐν χώρῳ καλουμένῳ Ῥησίῳ, καὶ τό τε Θέκλης μάρτυρος ἱερόν, ὃ παρὰ τὸν τῆς πόλεως λιμένα ἐστίν, ὅνπερ ἐπώνυμον Ἰου- D λιανοῦ συμβαίνει εἶναι, καὶ τὸ Θεοδότης ἁγίας ἐν προαστείῳ καλουμένῳ ἑβδόμῳ. ταῦτα γὰρ ἅπαντα οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ θείου Ἰουστίνου βασιλεύοντος ἐκ θεμελίων ἐδείματο, ἀπαγγέλλεσθαι μὲν οὐ ῥᾴδια λόγῳ, θαυμάζεσθαι δὲ ὄψει κατὰ τὴν ἀξίαν ἀμήχανα. ἕλκει τὸν λόγον ἐς αὐτὸν ὁ Ἀγαθονίκου τοῦ ἁγίου νεὼς καὶ βιάζεται οὐδὲ φωνὴν ἔτι ἔχοντα οὐδὲ ὀνόματα ἐφαρμόσαι τοῖς πράγμασι. διόπερ ἡμῖν μὲν ἄχρι τοῦδε εἰπεῖν ἀποχρήσει· φρά-

16. Ῥησίῳ] Ῥισίῳ P. ῥησσίῳ CH.

hibuerint. Nam ubi religiosus est princeps, non refugiunt a mortalibus superi: sed cum illis versari gaudent et amica consuetudine congredi.

Quis Acacii templum silentio praetereat? quod ille, cum ruinosum esset, disiecit, restituitque a fundamento, mirifice ampliatum. Ipsum ubique sustinent columnae candoris eximii. Solum simili constratum est marmore: unde tantus proficiscitur splendor, ut toti templo infusa nix videatur. Praestructae sunt porticus duae: quarum altera columnata est, altera ad forum vergit. Parum abfuit quin Martyrium S. Platoni sacrum praetermitterem, splendidum sane atque augustum, ac vicinum foro Constantini: templum item Mocii martyris, omnium maximum: necnon Thyrsi itidem martyris, et quod ante urbem S. Theodoro in Rhesio positum est: aedemque Theclae martyris ad urbis portum, qui nomen habet a Iuliano: ac templum S. Theodotae in suburbano, quod Hebdomon sive Septimum vocant. Nam illa omnia princeps hic noster, quo tempore Iustinus avunculus imperabat, a fundamentis aedificavit: quae nec facile quis describere, nec pro merito mirari spectator possit. S. Agathonici templum orationem ad se trahit, mihique nec vocem nec vocabula habenti rebus apta vim affert. Mentionem eius fecisse contenti, ipsius nitorem et absolutam numeris omnibus magnificentiam aliis enarran-

σαι δὲ αὐτοῦ τό τε κάλλος καὶ τὸ ἐς ἅπαντα μεγαλοπρεπὲς ἑτέροις ἀφίεμεν, οἷς ἂν ὁ λόγος ἀκμάζων τε καὶ οὔπω πεπονηκὼς παντάπασιν εἴη.

ε΄. Καὶ ἄλλα δὲ τεμένη ἐν τῷ καλουμένῳ Ἀνάπλῳ καὶ κατὰ P 16 τὴν ἀντιπέρας ἤπειρον εὑρὼν οὐ πρέποντά τινι τῶν ἁγίων ἀνεῖσθαι, ἔτι μέντοι καὶ ἀμφὶ τὸν κόλπον, ὅνπερ Κέρας οἱ ἐπιχώριοι Κεροέσσῃ τῇ Βύζαντος μητρὶ τοῦ τῆς πόλεως οἰκιστοῦ ἐπωνύμως καλοῦσιν, ἐν τοῖς ἅπασιν ἐπιδέδεικται πολυτέλειαν ἐπιτηδείως βασιλεῖ ἔχουσαν, ἅπερ ἐγὼ αὐτίκα δηλώσω, ὑπειπὼν πρότερον ὅντινα διακοσμεῖ τρόπον ἡ θάλασσα τὸ Βυζάντιον.

Πρὸς τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ καὶ ἡ θάλασσα ἐν καλῷ τίθεται ἀμφ᾽ αὐτὸ μάλιστα ἐγκολπουμένη τε καὶ εἰς πορθμοὺς ξυναγομένη B καὶ χεομένη ἐς πέλαγος μέγα, ταύτῃ τε τὴν πόλιν εὐπρόσωπόν τε διαφερόντως ἐργαζομένη καὶ σκέπας λιμένων ἡσύχιον τοῖς ναυτιλλομένοις παρεχομένην, τά τε εἰς τὴν δίαιταν εὔπορον καὶ τὰ ἐς τὴν χρείαν εὐδαίμονα. πελάγη γὰρ δύο ἀμφ᾽ αὐτὴν ὄντα, ὅ τε δὴ Αἰγαῖος καὶ ὁ Εὔξεινος καλούμενος πόντος, ξυνίασιν ἀλλήλοις ἐς τὰ πρὸς ἕω τῆς πόλεως, καὶ ξυγκρουόμενα τῇ τοῦ ῥοθίου ἐπιμιξίᾳ, ταύτῃ τε τὴν ἤπειρον τῇ ἐσβολῇ βιαζόμενα, καλλωπίζουσι κύκλῳ τὴν πόλιν. πορθμοὶ τοίνυν αὐτὴν περιβάλλουσι τρεῖς, ἀλλήλοις μὲν ἀπερηρεισμένοι, ἐς κάλλος δὲ αὐτῇ διατεταγμένοι καὶ χρείαν, περιπλεῖσθαι μὲν ἥδιστοι ἅπαντες, ἀποσκοπήσασθαι C δὲ ποθεινοὶ, ἐνορμίσασθαι δὲ λίαν εὐλιμένες. καὶ ὁ μὲν αὐτῶν μέσος ἐκ πόντου προϊὼν τοῦ Εὐξείνου εὐθὺ τῆς πόλεως ὡς διακοσμήσων αὐτὴν ἵεται, ἐφ᾽ ἑκάτερα δὲ ἄμφω τὰ ἠπείρω διακε- H 9

dam relinquimus, quibus ad dicendum satis vegeta est necdum plane defessa mens.

5. In anaplo et adversa continente, praeterea circa sinum ab indigenis dictum Ceras, de nomine Ceroëssae, matris Byzantis, qui urbem condidit; cum templa nullo caelitum digna vidisset Iustinianus, in omnibus magnificentiam ostendit vere imperatoriam: quae ego mox declarabo, ubi dixero, quomodo mare Byzantium decoret.

Auget Byzantii felicitatem opportunitas maris: quod circum hanc urbem ita se terrae insinuat, in freta cogit, effunditque in vastum pelagus, ut ea re ad aspectum urbs praeclarissima sit, tranquillo portuum praesidio navigantes invitet, annonam accipiat copiosam, et rebus ad vitae usus commodis abundet. Duo namque maria, quibus cingitur, Aegaeum videlicet ac Pontus Euxinus, ad latus urbis orientale coëunt, seque undis promiscuis sic collidunt, ut continentem distrahant sua illa irruptione, et urbem amoenissime circumplectantur. Igitur hanc freta ambiunt tria, inter se cohaerentia, et cum ad ornatum, tum ad commoditatem disposita. Nullum est quod non suavissime obeatur navi, oculos reficiat, et portum facillimum praebeat appellentibus. Ac medium quidem e Ponto Euxino prodiens, urbem recta pe-

κλήρωται. ὧν δὴ ταῖς ὄχθαις πεπίεσται, ἐπιφρίττων τε καὶ γαυ-
ρουμένῳ ἐοικὼς, ὅτι δὴ ἐποχούμενος τῇ τε Ἀσίᾳ καὶ τῇ Εὐρώπῃ
προσβαίνει τῇ πόλει. δόξαις ἂν ποταμὸν τεθεᾶσθαι ἐπίπροσθεν
προσηνεῖ τῷ ῥείθρῳ ἰόντα. ὁ δὲ δὴ αὐτοῦ ἐν ἀριστερᾷ θλίβεται
μὲν ἑκατέρωθεν ἐπὶ μακροτάταις ταῖς ἀκταῖς, τά τε ἄλση καὶ
λειμώνων κάλλη καὶ τὰ ἄλλα τῆς ἀντιπέρας ἠπείρου ἐνδεικνύμενος
V 403 ὑποκείμενα τῇ τῆς πόλεως ὄψει. εὐρύνεται δὲ τὸ ἐντεῦθεν ἐξω-
D θούμενος αὐτῆς πρὸς ἄνεμον νότον καὶ τῆς Ἀσίας αὐτῆς ὡς πορ-
ρωτάτω ἀποκομίζων. ἀλλὰ καὶ ὡς περιβάλλον διαμένει τὴν πό-
λιν τὸ ῥόθιον ἄχρι ἐς δύοντά που τὸν ἥλιον. ὁ δὲ τρίτος πορθ-
μὸς τοῦ μὲν πρώτου ἐχόμενος ἐπὶ δεξιᾷ, ἐκ δὲ Συκῶν τῶν καλου-
μένων ἀρχόμενος, ἐπιπλεῖστον διήκει τῆς πόλεως πρὸς βορρᾶν ἄνε-
μον, οὗ δὴ ἐς κόλπον τελευτῶν παύεται. οὕτω μὲν οὖν στεφα-
νοῖ τὴν πόλιν ἡ θάλασσα, ἐκδέχεται δὲ ἀνὰ τὸ λειπόμενον ἡ γῆ,
μεταξὺ τοσαύτη οὖσα, ὅσον τὴν ἀπὸ τῆς θαλάττης στεφάνην ἐν-
P 17 ταῦθα ξυνδεῖσθαι. πραΰνεται δὲ διηνεκὲς ὁ κόλπος οὗτος καὶ
ἀναθολοῦσθαι οὐδαμῇ πέφυκεν, ὥσπερ ὁρίων τῷ κλύδωνι κειμέ-
νων ἐνταῦθα καὶ σάλου τὸ ἐνθένδε παντὸς τῇ τῆς πόλεως εἰργο-
μένου τιμῇ. χειμῶνος δὲ, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ ἀνέμων σκληρῶν
τοῖς τε πελάγεσι καὶ τῷ πορθμῷ ἐπιπεσόντων, ἐπειδὰν ἐς τὴν εἴσ-
οδον ἵκωνται τοῦ κόλπου αἱ νέες, ἀκυβέρνητοί τε τὸ λοιπὸν ἴασι
καὶ ἀπροβουλεύτως ὁρμίζονται. ἐς σταδίους μὲν γὰρ πλεῖον ἢ
τεσσαράκοντα τὸ περίμετρον τοῦ κόλπου διήκει, λιμὴν δὲ ὅλος
πανταχῇ ἐστιν· ὥστε ἀμέλει ὁρμιζομένης ἐνταῦθα νηὸς ἡ μὲν πρύμνα
τῇ θαλάσσῃ ἐπῇρται, ἡ δὲ πρῷρα ἐν τῇ γῇ κάθηται, ὥσπερ ἀλλή-

tit, ut decus afferat. Hinc inde geminae appositae sunt continentes, quarum littoribus premitur, aquas crispans, ac simile superbienti, quod Asiae Europaeque innixum ad urbem accedat: fluvium placido labentem agmine videre tibi videaris. Quod vero ad laevam est, longissimis littoribus utrinque stringitur, lucos, pratorum amoenitates, caeterasque oppositae continentis delicias exhibens, subiectas oculis civitatis. Inde porro evolutum meridiem versus, et ab Asia procul recedens, sese explicat: nec tamen vel sic absistit urbem alluere ad partem usque occidentalem. Tertium fretum, a dextera coniunctum primo, ex regione, quam Sycenam vocant, longissime allabitur urbis lateri aquilonari, ubi in sinum desinit. Sic mare urbem coronat: reliquum terra excipit, tanto interstitio, quantum satis est ut vinculum sit illius coronae, quam aequor efficit. Sinus hic semper tranquillus, minime turbari solet: quasi terminus tempestati hic fixus esset, atque inde procellam omnem excluderet urbis honor ac reverentia. Si forte venti vehementiores incumbant, ac maria fretumque concitent, simul navigia sinus fauces intrarunt, nullo regente pergunt, et quocunque sors tulerit appelluntur. Plus x L. stadia suo sinus ambitu colligit, ac totus est ubivis portus. Quapropter appli-

λοις τῶν στοιχείων ἁμιλλωμένων, ὁπότερον ἂν αὐτοῖν δύναιτο μᾶλλον τὴν ἐς τὴν πόλιν ἐν ἔργῳ λαβεῖν ὑπουργίαν.

ϛʹ. Τὰ μὲν οὖν τοῦ κόλπου τοῦδε τοιαῦτά ἐστι. βασι- B λεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς κάλλος ἀμφ᾽ αὐτὸν ἐξ οἰκοδομίας πεποιημένος ἐπιφανέστερον ἐξειργάσατο. τό τε γὰρ ἐν ἀριστερᾷ τοῦ κόλπου Λαυρεντίου ἁγίου μαρτύριον ἀφεγγές τε τὰ πρότερα ὂν καὶ σκότους ἀτεχνῶς ἔμπλεον μεθαρμοσάμενος, ὡς διὰ βραχέων εἰπεῖν, ἐς τὸν νῦν φαινόμενον ἀνέθηκε τρόπον. καὶ αὐτοῦ ἐπίπροσθεν τὸν τῆς θεοτόκου νεὼν ἐν χώρῳ καλουμένῳ Βλαχέρναις τοιοῦτον δεδημιούργηκεν οἷός μοι ἔναγχος δεδιήγηται. ἐπέκεινά τε Πρίσκῳ C καὶ Νικολάῳ ἁγίοις ἱερὸν ᾠκοδομήσατο, καινουργήσας αὐτὸ, οὗ δὴ οἱ Βυζάντιοι ἐμφιλοχωροῦντες ἐνδιατρίβουσιν ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον, πὴ μὲν σέβοντες καὶ τεθηπότες τοὺς ἁγίους ἐνδήμους γινομένους, πὴ δὲ τῆς τοῦ τεμένους ἀπολαύοντες εὐπρεπείας, ἐπεὶ τῆς θαλάσσης τὸ ῥόθιον βιασάμενος βασιλεὺς ὕπερθέν τε τοῦ κλυδωνίου ἐπὶ μακρότατον ἐνθέμενος τὰ θεμέλια τὸ ἱερὸν κατεστήσατο.

Κατὰ δὲ τοῦ κόλπου τὸ πέρας ἔν τε τῷ ἀνάντει καὶ ἰσχυρῶς ὀρθίῳ τέμενος ἐκ παλαιοῦ Κοσμᾷ τε καὶ Δαμιανῷ ἁγίοις ἀνεῖται· οὗ δὴ αὐτόν ποτε νενοσηκότα πικρότατα καὶ δόκησιν παρεχόμενον D ὅτι δὴ ἀποθάνοι, πρός τε τῶν ἰατρῶν ἀπολελειμμένον ἅτε δὴ ἐν νεκροῖς κείμενον, ἐς ὄψιν ἐλθόντες ἐσώσαντο οἱ ἅγιοι οὗτοι ἐκ τοῦ παραδόξου καὶ τοῦ παραλόγου καὶ ὀρθὸν ἔστησαν. οὓς δὴ εὐγνωμοσύνῃ ἀμειβόμενος ὅσα γε τὰ ἀνθρώπεια, ὅλως ἐναλλάξας τε καὶ μετασκευασάμενος τὴν προτέραν οἰκοδομίαν ἄκοσμόν τε καὶ

cata huc navi, puppim mare sustentat; prora telluri insidet: perinde quasi ambo haec elementa inter se certent, utrum civitati melius serviat.

6. Is plane est sinus ille. Iustinianus vero Aug. ipsi decus ac splendorem addidit, aedificiis circumstructis. Siquidem ad sinus laevam, S. Laurentii martyrium, caecum antea ac valde tenebricosum, in eam, ut dicam brevissime, quam hodie cernimus, mutando formam, refecit. Ultra illud, aedem deiparae in Blachernis talem posuit, qualem paulo supra descripsi. Post SS. Prisco ac Nicolao novum templum aedificavit; quod frequentare gaudent Byzantii, partim cultu et admiratione Sanctorum praesentium, partim voluptate illecti, quam ex aspectu capiunt concinnitatis templi. Scilicet imperator, illata vi maris fluctibus, in alto procul fundamenta iecit, quibus aedem imposuit.

Ad extremum sinum, in acclivi arduoque admodum loco, SS. Cosmae et Damiani templum erat antiquum: ubi illi aliquando tam graviter laboranti, ut iaceret exanimi similis, et a medicis depositus, pro mortuo haberetur, conspecti hi caelites inopina ac mirabili plane ope attulerunt salutem, eumque relevarunt. Quibus ille ut se gratum, quoad homini licet, praestaret, mutata prorsus et in aliam redacta formam structura veteri, utpote inconcinna ac vili, nec talibus tantisque digna caelicolis, templum nitore, magni-

ἄδοξον οὖσαν οὐδὲ ἀξιόχρεων τηλίκοις ἁγίοις ἀνεῖσθαι, κάλλει τε
P 18 καὶ μεγέθει τὸν νεὼν κατελάμπρυνε καὶ φωτὸς αἴγλῃ, ἄλλα τε
πολλὰ οὐ πρότερον ὄντα ἀνέθηκεν. ἐπειδὰν δέ τινες ἀρρωστήμα-
σιν ὁμιλήσαιεν ἰατρῶν κρείττοσιν, οἵδε τὴν ἀνθρωπείαν ἀπογνόν-
τες ἐπικουρίαν ἐπὶ τὴν μόνην αὐτοῖς ἀπολελειμμένην ἐλπίδα χω-
ροῦσι, καὶ γενόμενοι ἐν ταῖς βάρεσι πλέουσι διὰ τοῦ κόλπου ἐπὶ
τοῦτον δὴ τὸν νεών. ἀρχόμενοι δὲ τοῦ εἴσπλου εὐθὺς ὁρῶσιν
ὥσπερ ἐν ἀκροπόλει τὸ τέμενος τοῦτο ἀποσεμνυνόμενόν τε τῇ τοῦ
βασιλέως εὐγνωμοσύνῃ καὶ παρεχόμενον τῆς ἐντεῦθεν ἐλπίδος αὐ-
τοῖς ἀπολαύειν.

Τοῦ δὲ κόλπου ἐπὶ θάτερα μαρτύριον οἰκοδομησάμενος βα-
σιλεὺς οὐ πρότερον ὂν ἀνέθηκεν Ἀνθίμῳ μάρτυρι παρ᾽ αὐτὴν μά-
λιστα τὴν τοῦ κόλπου ἠϊόνα. καὶ τὰ μὲν κράσπεδα τοῦ ἱεροῦ
B πραϋνομένῃ ἐπικλυζόμενα τῇ τῆς θαλάσσης ἐπιρροῇ τὸ εὔχαρι
ἐπιεικῶς ἔχει. οὐ γὰρ ξὺν θορύβῳ τὸ κλυδώνιον ἐπανεστηκὸς εἶτα
V 404 εἰς τοὺς ἐκείνῃ λίθους ἀράσσεται, οὐδὲ μεγάλα τὸ κῦμα ἠχῆσαν,
οἷά γε τὰ θαλάσσια, καὶ σχιζόμενον ἀποκρίνεται εἰς εἶδος ἀφρῶ-
H 10 δες, ἀλλὰ πρόεισι μὲν προσηνές, σιωπηλὸν δὲ ὂν ἐπιψαύει τῆς γῆς,
ἀναστρέφει δὲ μόνον. ἐκδέχεται δὲ τὸ ἐνθένδε αὐλὴ ὁμαλή τε
καὶ λίαν ὑπτία, μαρμάροις μὲν πανταχόθεν κεκομψευμένη καὶ κίο-
σιν, ὄψει δὲ ὡραϊζομένη τῇ ἐς τὴν θάλασσαν. στοὰ μετὰ ταύ-
την καὶ ὁ νεὼς ἐντὸς ἐν τετραγώνῳ ἐς ὕψος ἐπῆρται λίθων εὐπρε-
C πείᾳ καὶ χρυσῷ κατακεχυμένῳ καλλωπιζόμενος. τοσοῦτον δὲ
προέχει μόνον τοῦ εὔρους τὸ μῆκος ἐς ὅσον δὴ χῶρον τὸν ἀβέβη-
λον, ἐν ᾧ τὰ ὄργια τὰ ἄρρητα τελεῖσθαι θέμις, κατὰ τὴν πλευ-

1. τηλικούτοις ἀνεῖσθαι ἁγίοις CH. ibid. ὁμαλή τε] ὁμαλή τις H. 19. μόνον] μένον Tolos.

tudine, luminis copia illustre reddidit, ac multa alia, quibus carebat, benignissime contulit. Qui morbis arte medica valentioribus tenentur impliciti, ex humani auxilii desperatione ad spem sibi unam in illis reliquam se convertunt, et per sinum scaphis ad templum hoc devehuntur. Statim ut solvunt, ipsum tanquam in arce conspiciunt, grati principis munificentia gloriosum, ac spem ipsis bonam ostentans.

Trans sinum, novum imperator martyrium extruxit dicavitque Anthimo martyri in ipso sinus littore. Templi crepido, leni plausa maris allapsu, visum iucundissime oblectat. Neque enim elata unda positis ibi saxis illiditur, nec fluctus, ut in mari fit, gravi cum murmure fracti exspumant; sed modeste accedunt, terramque allambunt taciti, ac placide sese referunt. Deinde planissimum patet atrium, marmoribus undique et columnis renidens: ex quo pulcher est in mare prospectus. Ultra est porticus: tum se templum attollit, intus quadratum, et marmoribus scite compositis auroque illito decorum. Longitudo tantum superat latitudinem, quantum in latere orientali porrigitur

ῥὰν, ᾗ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον τέτραπται, διήκειν ξυμβαίνει. ταῦτα μὲν οὖν τῇδέ πῃ ἔχει.

ζʹ. Ἐπέκεινα δὲ κατ' αὐτὸ μάλιστα τοῦ κόλπου τὸ στόμα D Εἰρήνης μάρτυρος ναὸς ἵδρυται. ὃς δὴ οὕτως μεγαλοπρεπῶς τῷ βασιλεῖ ὅλος ἐξείργασται ὡς οὐκ ἂν ἔγωγε φράσαι ἱκανῶς ἔχοιμι. ἀντιφιλοτιμούμενος γὰρ τῇ θαλάσσῃ ἀμφὶ τοῦ κόλπου τῇ εὐπρεπείᾳ, ὥσπερ ὅρμῳ περιφερεῖ ἐγκαλλώπισμα τὰ ἱερὰ ταῦτα ἐντέθεικεν. ἀλλ' ἐπεὶ τούτου δὴ τοῦ τῆς Εἰρήνης νεὼ ἐπεμνήσθην, καὶ τὸ ἐκείνῃ ξυνενεχθὲν οὔ μοι ἀπὸ τρόπου τῇδε γεγράψεται. ἐνταῦθα ἔκειτο λείψανα ἐκ παλαιοῦ ἀνδρῶν ἁγίων οὐχ ἧσσον ἢ τεσσαράκοντα· οἳ στρατιῶται μὲν Ῥωμαῖοι ἐτύγχανον ὄντες, ἐν λεγεῶνι δὲ δυοκαιδεκάτῳ ἐτάττοντο, ᾗ ἐν πόλει Μελιτηνῇ τῆς Ἀρμενίας τὸ παλαιὸν ἵδρυτο. ἡνίκα τοίνυν οἱ λιθοδόμοι διώρυσσον οὗπερ ἐπεμνήσθην ἀρτίως, κιβώτιον εὗρον γράμμασι σημαῖνον ὡς P 19 λείψανα ἔχοι τούτων δὴ τῶν ἀνδρῶν. ὅπερ ἐξήνεγκε λεληθὸς τέως ἐξεπίτηδες ὁ θεὸς, ἅμα μὲν πιστούμενος ἅπαντας ὡς τὰ βασιλέως ἀσμενέστατα ἐνδέδεκται δῶρα, ἅμα δὲ καὶ τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀγαθοεργασίαν ἀμείψασθαι διατεινόμενος χάριτι μείζονι. ἐτύγχανε γὰρ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς χαλεπῶς ἄγαν τοῦ σώματος ἔχων, ἐπεὶ ῥεύματος δεινόν τι χρῆμα κατὰ τὸ γόνυ ἐπιπεσὸν συντριβῇ ταῖς ὀδύναις τὸν ἄνδρα ἐποίει· οὗπέρ οἱ αὐτὸς αἰτιώτατος ἦν. ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις ἁπάσαις, αἵπερ τὴν Πασχαλίαν ἑορτὴν προτερεύουσαι νηστεῖαι καλοῦνται, σκληράν τινα βιοτὴν ἔσχε μὴ ὅτι βασιλεῖ B ἀλλόκοτον οὖσαν, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπῳ ἀμηγέπῃ τῶν πολιτι-

17. ἀγαθοεργασίαν] ἀγαθοεργίαν H. Conf. p. 45 c. 115d. 22. Πασχαλίαν] πασχάλειον H.

locus religione sanctissimus; ubi sacris licet ineffabilibus operari: sed haec hactenus.

7. Post ad ipsas sinus fauces situm est Irenes martyris templum, quod totum adeo magnifice imperator extruxit, ut me illi describendo imparem fatear. Is enim ornandi sinus studio ambitiose cum mari certans, tanquam monili rotundo gemmas nitidas, sic ei templa haec addidit. Sed quando huius templi Irenes mentio incidit, rei, quae ibi contigit, non aliena erit narratio. Iacebant illic iam inde olim repositi cineres Sanctorum x L. Hi Romani fuere milites legionis duodecimae, quam quondam stationariam habuit urbs Armeniae Melitene. Ergo artifices, cum in eo, de quo memini proxime, loco foderent, arcam invenerunt, inscriptione significantem, se eorum cineres complecti. Hanc prius abditam eo deus consilio protulit in lucem, ut omnibus declararet acceptissima sibi esse Augusti dona, eiusque beneficentiam maiori gratia remuneraretur. Aegrotabat enim Iustinianus Augustus et illapsa in genu magna humoris copia graviter cruciabatur. Quem ille morbum sibi ipse accersiverat; toto eo tempore, quod Paschali festo superius appellatur ieiunium, victum colere solitus asperum, nec solum a principe, sed ab homine

κῶν ἁπτομένῳ. δυοῖν γὰρ ἡμέραιν διεγεγόνει ἐς ἀεὶ ἀπόσιτος ὤν, καὶ ταῦτα μὲν ὄρθρου βαθέος διηνεκὲς ἐκ τῶν στρωμάτων ἐξανιστάμενος καὶ προεγρηγορὼς τῆς πολιτείας, ἀεί τε αὐτῆς ἔργῳ καὶ λόγῳ διαχειρίζων τὰ πράγματα, ὄρθριός τε καὶ μεσημβρινὸς, καὶ οὐδέν τι ἧσσον ἐπινυκτίδιος. πόρρω γὰρ τῶν νυκτῶν ἐς κοίτην ἰὼν ἐξανίστατο αὐτίκα δὴ μάλα, ὥσπερ χαλεπῶς τοῖς στρώμασιν ἔχων. καὶ ἡνίκα δέ που τροφὴν αἵροιτο, οἴνου μὲν καὶ ἄρτου καὶ τῶν ἄλλων ἐδωδίμων ἐκτὸς ἔμενε, βοτάνας δὲ ἤσθιε μόνον, καὶ C ταύτας ἀγρίας ἐπὶ χρόνου μῆκος τεταριχευμένας ἁλσί τε καὶ ὄξει, ὅ τε πότος αὐτῷ ὕδωρ ἐγίνετο μόνον. οὐ μέντοι οὐδὲ τούτοις κατακορὴς γέγονε πώποτε, ἀλλὰ καὶ ἡνίκα δαῖτα αἵροιτο, ἀπογευσάμενος τούτων δὴ τῶν αὐτῷ ἐδωδίμων, εἶτα μεθίει, οὔπω ἐδηδοκὼς τὰ αὐτάρκη. ἐντεῦθεν τοίνυν τὸ πάθος ἀκμάσαν τὴν ἀπὸ τῶν ἰατρῶν ἐπικουρίαν ἐνενικήκει, καὶ χρόνος τῷ βασιλεῖ πολὺς ἐν ταύταις δὴ ταῖς ὀδύναις ἐτρίβη. μεταξὺ δὲ τὰ περὶ τῶν δεδηλωμένων λειψάνων ἀκούσας, τῆς ἀνθρωπείας ἀφέμενος τέχνης, D ἐπὶ ταῦτα τὸ πρᾶγμα ἦγε, τὴν ὑγείαν ἐπισπώμενος τῇ ἐς αὐτὰ πίστει, καὶ δόξης τῆς ἀληθοῦς ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις ἀπώνατο. οἱ μὲν γὰρ ἱερεῖς τὸν δίσκον ἐπὶ τὸ τοῦ βασιλέως ἐτίθεντο γόνυ, ἀφανίζεται τὸ πάθος εὐθὺς, σώμασι δεδουλωμένοις τῷ θεῷ βιασθέν. ὅπερ ἀμφίλεκτον ὁ θεὸς οὐ συγχωρῶν εἶναι, σημεῖον τῶν πραττομένων ἐνδέδεικται μέγα. ἔλαιον γὰρ ἐξαπιναίως ἐπιρρεῦσαν μὲν ἐκ τούτων δὴ τῶν ἁγίων λειψάνων, ὑπερβλύσαν δὲ τὸ κιβώτιον, V 405 τώ τε πόδε καὶ τὴν ἐσθῆτα τοῦ βασιλέως κατέκλυσεν ὅλην ἁλουρ-

1. διεγεγόνει] διαγέγονε Tolos. 2. ἐξανιστάμενος] ἐπανιστάμενος CH.

etiam rerum civilium utcunque participe abhorrentem. Biduum enim traducebat impastus, quamvis e lecto pro more suo corpus moliretur primo diluculo, invigilans Reip. in cuius negotiis et re et voce tractandis nocturnum aeque ut matutinum ac meridianum tempus ponere consueverat. Cum enim multa iam nocte cubitum ivisset, confestim surgebat, quasi strato offenderetur. Ad mensam, vino, pane caeterisque abstinebat edulibus, nec nisi oleribus, iisque agrestibus, sale et aceto diu maceratis vescebatur: eiusdem potus mera aqua. Ac ne his quidem sese unquam explebat: sed cum cibum caperet, sua illa fercula leviter delibata prius remittebat quam necessitati satisfecisset. Crudescens hinc morbus opem vicit medicinae, ac diuturnos dolores passus est imperator. Hoc interim spatio sacras reliquias inventas audiit: tum arte humana valere iussa, se illis commendavit, sanitatem evocans pia credulitate. Quae vera persuasio ipsi in re maxime necessaria plurimum profuit. Nam simul ac sacerdotes imperatoris genu discum admoverunt, morbus evanuit, corporibus divino obsequio mancipatis coactus cedere. Qua de re nullum ambigendi locum reliquens deus, illustre editi miraculi signum dedit. Repente enim oleum ex sacris reliquiis effusum arculaque exundans, imperatoris pedes

γὸν οὖσαν. διὸ δὴ ὁ χιτὼν οὕτω καταβεβρεγμένος διασώζεται ἐν
τοῖς βασιλείοις, μαρτύριον μὲν τῶν τηνικάδε γεγενημένων, σωτή-
ριον δὲ τοῖς ἐς τὸ ἔπειτα πάθεσι περιπεσουμένοις τισὶν ἀνηκέστως.

η'. Οὕτω μὲν οὖν ὑπογέγραπται Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ τὸ P 20
Κέρας ὁ κόλπος. καὶ πορθμοῖν δὲ τοῖν ἄλλοιν δυοῖν, ὧνπερ
ἐπεμνήσθην ἀρτίως, οἰκοδομίαις τὰς ἠϊόνας ἐς μέγα τι κάλλος
ἐξείργασται τρόπῳ τοιῷδε. ἱερὰ δύο τῷ ἀρχαγγέλῳ Μιχαὴλ ἀνει-
μένα καταντικρὺ ἀλλήλοιν ἑστῶτα τοῦ πορθμοῦ ἑκατέρωθι συνέ-
βαινεν εἶναι, θάτερον μὲν ἐν χώρῳ καλουμένῳ Ἀνάπλῳ ἐν ἀρι-
στερᾷ εἰσπλέοντι τὸν Εὔξεινον πόντον, τὸ δὲ δὴ ἕτερον ἐν τῇ ἀντι-
πέρας ἀκτῇ· Προόχθους μὲν ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ ἄνθρωποι τὴν H 11
ἀκτὴν, ὅτι δὴ προβέβληται, οἶμαι, κατὰ πολὺ τῆς ταύτῃ ἠιόνος,
νῦν δὲ Βρόχοι ἐπικαλεῖται, διαφθειρούσης τὰ ὀνόματα τῆς τῶν
ἐπιχωρίων ἀγνοίας τῷ μήκει τοῦ χρόνου. ταῦτα δὲ τὰ δύο τεμένη B
οἱ μὲν αὐτῶν ἱερεῖς κατερραγμένα ὑπὸ τοῦ χρόνου θεώμενοι καὶ
περίφοβοι γεγενημένοι ὡς μὴ αὐτίκα μάλα σφίσιν ἐμπέσοιεν, βα-
σιλέως ἐδέοντο ἀνοικοδομήσασθαι ἄμφω ἐφ' οὗπερ σχήματος
τὸ παλαιὸν ἦν. οὐ γάρ οἷόν τε ἦν ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος ἐκ-
κλησίαν τινὰ ἢ γίνεσθαι πρῶτον, ἢ καταπεπονηκυῖαν ἐπανορθοῦ-
σθαι, ὅτι μὴ ἐκ χρημάτων βασιλικῶν, οὐκ ἐν Βυζαντίῳ μόνον,
ἀλλὰ καὶ πανταχόθι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. βασιλεὺς δὲ αὐτίκα
τῆς προφάσεως τυχὼν τῆσδε καθεῖλε μὲν ἑκάτερον ἐς τὸ ἔδαφος,
ὡς μή τι αὐτοῖς τῆς προτέρας ἀκοσμίας ἀπολειφθῆναι. ἀνῳκοδο-
μήσατο δὲ τὸν μὲν ἐπὶ τοῦ Ἀνάπλου τρόπῳ τοιῷδε. πετρῶν ἐμ- C

15. κατερραγμένα] κατερρακωμένα H. κατερρυκωμένα C.

ac vestem purpuream benignissime rigavit. Quare vestis sic delibuta asservatur in regia, testimonio rei tunc gestae, et saluti futura posteris, qui in morbos insanabiles delabentur.

8. Ita Iustinianus Augustus sinum Ceras ornavit: quod ad freta attinet alia duo, quae paulo supra memoravi, eorum quoque littora in hunc modum distinxit praeclarissimis aedificiis. Templa duo Michaeli archangelo sacra, sibique adversa, hinc inde freto imminebant: quorum alterum erat in Anaplo, ad laevam navigantium in Pontum Euxinum; alterum in opposito littore, quod, meo quidem iudicio, Proochthos ideo dixere veteres, quia longe ultra reliquam oram prominet: nunc Brochos appellant, vocabula per temporis longinquitatem corrumpente indigenarum inscitia. Cum templa illa aevo dirupta cernerent utriusque sacerdotes, ac ne ruina propediem opprimerentur vehementer timerent, imperatori supplicarunt ut ambo in formam pristinam restitueret. Neque enim illius principatu, vel nova condi, vel ruinosa ecclesia reparari ulla potuit, nisi Caesareis sumptibus; non modo Byzantii, sed in universo etiam orbe Romano. Eam nactus occasionem imperator, statim utramque aedem aequavit solo, ne quid vitii pristini superesset: et eam quidem, quae est in Anaplo, sic reaedificavit. Interiorem littoris illius partem

βολῇ τὴν ἐκείνῃ ἀκτὴν εἴσω περιελίξας ἐς σκέπας λιμένος, τὴν τῆς θαλάσσης ἠιόνα ἐς μεταμόρφωσιν ἀγορᾶς ἤνεγκεν. ἡσύχιος γὰρ ὑπεράγαν ἐνταῦθα ἡ θάλασσα οὖσα τῇ γῇ ἐπικοινοῦται συναλλαγάς. ταῖς τε ἀκάτοις οἱ τῶν ἐμπόρων θαλάττιοι παρὰ τὴν ἐμβολὴν τῶν πετρῶν ὁρμισάμενοι συμβάλλονται τοῖς ἐγγείοις ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων τὰ ἐμπολήματα. αὐλὴ μετὰ τὴν παραλίαν ἀγορὰν τοῦ νεὼ πρόκειται. καὶ μαρμάροις μὲν ὡραίοις τε καὶ χιόσιν ἡ αὐλὴ τὸ χρῶμα ὁμοιοῖ. οἱ δὲ τοὺς περιπάτους τῇδε ποι-
D ούμενοι εὐπρεπείᾳ μὲν ἥδονται λίθων, γεγήθασι δὲ τῆς θαλάσσης ὄψει, ἐναβρύνονται δὲ κοιναῖς ταῖς αὔραις ἔκ τε τοῦ ῥοθίου ἐπεγειρομέναις καὶ λόφων ἐπανεστηκότων τῇ γῇ. στοὰ τὸν νεὼν περιβάλλει ἐγκύκλιος εἰς τὰ πρὸς ἕω διαλιποῦσα μόνον. ἐπὶ μέσης τὸ ἱερὸν χρώμασι μυρίοις πεποίκιλται λίθων. ὄροφος ἐν θόλῳ ὑπερῃώρηται μετάρσιος. τί ἂν τις διαριθμησάμενος ἐπαξίως τοῦ ἔργου φράσοι τὰς ἠωρημένας στοάς, τὰς ὑπεσταλμένας
P 21 οἰκοδομίας, τὸ τῶν μαρμάρων ἐπίχαρι, οἷς δὴ οἵ τε τοῖχοι καὶ τὰ ἐδάφη παντάπασι περιβέβληνται; πρὸς ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ χρυσοῦ πλῆθος ἐξαίσιον πανταχόσε τοῦ ἱεροῦ καθάπερ αὐτῷ πεφυκὸς περικέχυται. τοσαῦτα εἰπόντι καὶ τὸ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ τέμενός μοι δεδήλωται, ὅπερ αὐτῷ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἔναγχος ἐν τῷ Ἑβδόμῳ καλουμένῳ ἀνέθηκεν. ἐμφερέστατα γὰρ ἀλλήλοιν ἄμφω τὰ τεμένη τυγχάνει ὄντα, πλήν γε δὴ ὅτι οὐκ ἐπιθαλάσσιον τὸ τοῦ βαπτιστοῦ ξυμβαίνει εἶναι.

Ὁ μὲν οὖν ἐν τῷ Ἀνάπλῳ καλουμένῳ τοῦ ἀρχαγγέλου ναὸς
B τῇδε πεπόνηται. κατὰ δὲ τὴν ἀντιπέρας ἀκτὴν ὀλίγῳ τῆς θα-

8. χιόσιν hic legendum censeo, non κίοσιν, ut habent H et Tolos. Maltr.

lapidea complexus crepidine, qua portus muniretur, forum fecit ex ora maris; quod hic placidissimum commercia cum terra miscet: ita ut institores maritimi, appulsis ad crepidinem navibus onerariis, cum iis, qui in terra sunt, merces e foris commutent. Post forum illud littoreum, templo obiacet atrium: cuius marmora hic fructus varios, illic nives colore referunt. Qui ibi inambulant, hinc eorum nitore, inde maris aspectu mirifice hilarantur: simul etiam recreantur auris, quae ex mari praeterlabente collibusque communiter spirant. Aedem ambit porticus in orbem ducta, desinensque ad eius latus orientale. Est in medio templum, mille coloribus marmorum varium ac tholo sublimi tectum. Quis pro operis dignitate recenseat porticus pensiles, interiores recessus, gratissimum nitorem marmorum, quae et parietes et solum omnino vestiunt? Adde immensam auri vim ubivis alliti, ita ut congenitum videatur. Haec enarrans, eadem opera templum descripsi, quod nuper Ioanni Baptistae Iustinianus Aug. in Hebdomo posuit. Nam aedes ambae, caetera inter se simillimae, hoc uno differunt, quod sacra Ioanni Baptistae non est maritima.
Sic in Anaplo templum archangeli constructum est: in adverso autem

λάσσης διέχει τις χῶρος, ὁμαλὸς μὲν φύσιν, συνθέσει δὲ λίθων ὑψοῦ ἀνέχων. ἐνταῦθα τὸ τοῦ ἀρχαγγέλου δεδημιούργηται τέμενος, εὐπρεπείᾳ μὲν ἐξαίσιον, μεγέθει δὲ πρῶτον, πολυτελείᾳ δὲ ἀνακεῖσθαι μὲν τῷ Μιχαὴλ πρέπον, ἀναθεῖναι δὲ Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ. τούτου δὲ δὴ οὐ πολλῷ ἄποθεν τοῦ νεὼ τέμενος ἅγιον τῇ θεοτόκῳ ἀνενεώσατο τρόπῳ τῷ αὐτῷ καταπεπονηκὸς πολλῷ πρότερον, οὗ δὴ τὸ σεμνὸν μακρὸν ἂν εἴη καὶ διερευνήσασθαι καὶ V 406 *λόγῳ σημῆναι· ἐκδέχεται δὲ ἡ πάλαι τῆς ἱστορίας προσδοκωμένη μοῖρα.*

θ'. Ἐπὶ ταύτης δὴ τῆς ἀκτῆς ἀξιοθέατα ἐκ παλαιοῦ βασί- C *λεια ἐτύγχανεν ὄντα. ταῦτα βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἀνατέθεικε τῷ θεῷ ἅπαντα, τὸν ἐνθένδε τῆς εὐσεβείας καρπὸν τῆς παραυτίκα παραψυχῆς ἀλλαξάμενος τρόπῳ τοιῷδε. ὅμιλος ἦν ἐπὶ Βυζαντίου γυναίων ἐν μαστροπείῳ λελαγνευμένων οὐχ ἑκούσιον, ἀλλὰ βιαίαν τινὰ μισητίαν. τῆς γὰρ πενίας τῷ ὑπερβάλλοντι ὑπὸ πορνοβοσκῷ τρεφομέναις ἀεὶ καὶ καθ' ἑκάστην ἀκολασταίνειν ἐπάναγκες ἦν, ἀνδράσι τε ἀγνῶσι καὶ παραπεπτωκόσιν ἐξαπιναίως ἐσποδοῦντο συνδυαζόμεναι. πορνοβοσκῶν γὰρ ἐνταῦθα ἦν ἐκ παλαιοῦ ἑται-* D *ρία πολλή, ἐπ' ἐργαστηρίου τὸ τῆς ἀκολασίας διαχειριζόντων ἐμπόλημα, ἔν τε τῷ δημοσίῳ τῆς ἀγορᾶς ὥραν ἀποδιδομένων τὴν ἀλλοτρίαν καὶ δουλαγωγούντων τὸ σῶφρον. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς καὶ βασιλὶς Θεοδώρα (τὴν γὰρ εὐσέβειαν ἀλλήλοις ἐπικοινούμενοι ἅπαντα ἔπρασσον) ἐπενόουν τάδε. τὴν μὲν πολιτείαν τοῦ τῶν μαστροπείων ἄγους ἐκάθηραν, ἐξελάσαντες τὸ τῶν πορ-*

19. *ἐμπόλημα*] Vulgo *ἐμπώλημα*. *ἐμπολημάτων* infra p. 58 d. 95 d. Hoc vocabulo utitur Sophocles Trachin. v. 538.

littore, parum distat a mari locus situ planus, lapideoque aggere editus. Ibi condita est archangeli aedes altera, decore summo, praecipua magnitudine, eaque magnificentia, ut digna sit, quae et Michaeli sacra et a Iustiniano Aug. posita dicatur. Non procul hinc deiparae templum, iamdiu caducum, similiter instauravit: cuius excellentiam si dispicerem verbisque exponerem, longius abiret oratio. Iam vero expectata pridem pars historiae sequitur.

9. Erat in eo littore vetus regia, spectatu digna. Hanc totam Iustinianus Aug. deo consecravit, praesenti oblectamento praeferens pietatis fructum, qui sic inde est consecutus. Byzantii grex erat muliercularum, quae in lupanari servire Veneri adigebantur. Cum enim leno tam arcte eas aleret, ut extrema penuria nunquam exirent; necesse habebant quotidianae libidini se permittere. Corpus subitario coitu cum ignotis obviisque miscebant. In urbe enim numero abundabat conflata quondam sodalitas lenonum, qui non solum in fornice quaestus venereos tractabant, sed in foro etiam publico alienam formam nundinabantur, ac pudicitiam turpi obsequio constringebant. Verum Iustinianus imperator ac Theodora Aug. cum ex communi inter se studio pietatis omnia facerent, rationem hanc inierunt. Pulsis lenonibus,

P 22 H 12 νοβοσκῶν ὄνομα, τῶν δὲ γυναικῶν τὰς πενίᾳ ταλαιπωρουμένας πολλῇ ἀκολασίας τῆς δουλοπρεποῦς ἠλευθέρωσαν, βίοτον μὲν σφίσιν αὐτόνομον, ἐπ' ἐλευθερίαν δὲ τὴν σωφροσύνην πεπορισμένοι. ταῦτα μὲν οὖν διῳκήσαντο τῇδε. παρὰ ταύτην δὲ τοῦ πορθμοῦ τὴν ἀκτὴν, ἥ ἐστιν ἐν δεξιᾷ εἰσπλέοντι τὸν Εὔξεινον καλούμενον πόντον, βασίλεια πρότερον ὄντα μοναστήριον μεγαλοπρεπὲς κατεστήσαντο καταγώγιον ταῖς μεταμελουμέναις γυναιξὶν ἐπὶ τῷ προτέρῳ βίῳ ἐσόμενον· ἐφ' ᾧ δὴ ἐνταῦθα περί τε τὸν θεὸν καὶ τὴν εὐσέβειαν ἀσχολίᾳ γενησομένῃ περικαθῆραι τὰς ἁμαρτάδας δυναταὶ εἶεν τῆς ἐν μαστροπείῳ διαίτης. διὸ καὶ Μετάνοιαν τοῦτο B δὴ τῶν γυναικῶν τὸ διαιτητήριον ὁμωνύμως τῷ ἔργῳ ἐπονομάζουσι. καὶ πολλαῖς μὲν χρημάτων προσόδοις οἱ βασιλεῖς οὗτοι τοῦτο τὸ μοναστήριον δεδώρηνται, πολλὰ δὲ οἰκία κάλλει τε καὶ πολυτελείᾳ διαφερόντως ἐξαίσια, ταῖς γυναιξὶ παραψυχὴν ἐσομένην, ᾠκοδομήσαντο, ὡς μηδενὶ ἀναγκασθεῖσαι πρὸς τὰ τῆς σωφροσύνης ἐπιτηδεύματα τρόπῳ ὁτῳοῦν ἀποκνήσουσι. ταῦτα μὲν οὖν τῇδέ πῃ ἔχει.

Ἐς δὲ τὸν Εὔξεινον πόντον ἐνθένδε ἰόντι ἄκρα τις ἀπόρρωξ παρὰ τὴν τοῦ πορθμοῦ προβέβληται ἠιόνα, ἐφ' ἧς μαρτύριον Παντελεήμονος εἱστήκει ἁγίου, ἀρχήν τε ἀπημελημένως πεποιημένον καὶ χρόνῳ μακρῷ πεπονηκὸς ἄγαν· ὅπερ ἐνθένδε περιελὼν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς, τοῦτόν τε μεγαλοπρεπῶς τὰ μάλιστα οἰκοδομησάμενος τὸν ἐκείνῃ τανῦν ὄντα νεὼν, τῷ τε μάρτυρι διεσώσατο C τὴν τιμὴν καὶ τῷ πορθμῷ κάλλος ἐντέθεικεν, ἑκατέρωθι τὰ ἱερὰ ταῦτα πηξάμενος. τούτου δὲ τοῦ τεμένους ἐπίπροσθεν ἐν χώρῳ τῷ καλουμένῳ Ἀργυρωνίῳ πτωχῶν ἦν ἐκ παλαιοῦ καταγώγιον, οἶσ-

abominandas lustrorum sordes eiecerunt Rep. foeminasque egentiores servili luxuria liberarunt, efficientes ut vitam nemini mancipatam, et iunctam cum libertate continentiam colerent. His ita constitutis, in eo freti littore, quod in Pontum Euxinum navigantibus dextrum est, veterem regiam in monasterium splendidum mutarunt: ut eo receptae foeminae, quas anteactae vitae poeniteret, intentis animis divino cultui, contractas meretricio instituto noxas piarent. Cui rei consentaneo nomine, Poenitentia dicitur hoc mulierum domicilium. Eidem monasterio amplos reditus uterque attribuit, multaque cubicula aedificavit, decore ac splendore maximo solatium allatura foeminis: ne qua necessitas studium continentiae quomodocunque infringat. Haec ibi se ita habent.

Inde Pontum Euxinum petenti occurrit abruptum quoddam ac procurrens e freti littore promontorium, in quo S. Panteleemonis martyrium situm erat, ac negligenter olim aedificatum vetustati iam succumbebat. Eo diruto, atque aede, quae ibi hodie visitur, magnificentissime extructa, honorem Iustinianus Aug. asseruit martyri, et freto decus addidit, utrinque sacra, quae dixi, aedificia apponendo. Ultra hoc templum, in loco, quem Argyronium

περ ἡ νόσος τὰ ἀνήκεστα ἐλωβήσατο. ὅπερ τῷ χρόνῳ κατερρωγὸς ἤδη τὰ ἔσχατα προθυμίᾳ τῇ πάσῃ ἀνενεώσατο, γενησόμενον τοῖς οὕτω ταλαιπωρουμένοις ἀνάπαυλαν. ἀκτὴ δέ τις ἐστι Μωχάδιον ὄνομα τοῦ χώρου ἐγγύς, ὃ καὶ νῦν Ἱερὸν ὀνομάζεται. ἐνταῦθα ναὸν τῷ ἀρχαγγέλῳ ἐδείματο ἱεροπρεπῆ τε διαφερόντως, καὶ τῶν τοῦ ἀρχαγγέλου ἱερῶν, ὧνπερ ἐπεμνήσθην ἀρτίως, οὐδενὸς ἀξιώματι ἀποδέοντα. καὶ Τρύφωνι δὲ ἀνέθηκεν ἱερὸν μάρτυρι πόνῳ τε καὶ χρόνῳ πολλῷ ἐς κάλλος ἀποτετορνευμένον ἀμύθητον ὅλως ἐν τῇ τῆς πόλεως ἀγυιᾷ, ἣ τοῦ πελάργου ἐπώνυμός V 407 D ἐστιν. ἔτι δὲ Μηνᾷ καὶ Μηναίῳ μάρτυσιν ἕδος ἐν τῷ Ἑβδόμῳ ἀνέθηκεν. ἐν ἀριστερᾷ δὲ εἰσιόντι ἐς τὰς χρυσᾶς καλουμένας πύλας τῆς ἁγίας Ἴας μαρτύριον εὑρὼν καταπεπτωκὸς, πολυτελείᾳ τῇ πάσῃ ἀνενεώσατο. τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ τοῖς ἐν Βυζαντίῳ ἱεροῖς εἰργασμένα Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ τοιαῦτά ἐστι. τὰ δὲ ἀνὰ πᾶσαν διαπεπονημένα τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἕκαστα διαριθμεῖσθαι χαλεπόν τέ ἐστι καὶ λόγῳ παντελῶς ἄπορον. ἀλλ' ἡνίκα ἡμῖν δεήσει πόλεως ἢ χωρίου του πρὸς ὄνομα ἐπιμνησθῆναι, καὶ τὰ ἐνταῦθα ἱερὰ ἐν ἐπιτηδείῳ γεγράψεται.

Τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ τοῖς ἱεροῖς ἔν τε Κωνσταντινουπόλει P 23 καὶ τοῖς τῇδε προαστείοις οὕτως Ἰουστινιανῷ δεδημιούργηται βασιλεῖ. τῶν δὲ ἄλλων αὐτῷ οἰκοδομημάτων πεποιημένων ἕκαστον μὲν ἐπελθεῖν οὐ ῥάδιον λόγῳ, ὡς ἐν κεφαλαίῳ δὲ φράσαι, τά τε πλεῖστα καὶ ἀξιολογώτατα τῆς τε ἄλλης πόλεως καὶ τῶν βασιλείων καταφλεχθέντα τε καὶ καθῃρημένα ἐπ' ἔδαφος ἀνοικοδομησάμενος ἅπαντα ἐπὶ τὸ εὐπρεπέστερον μετεστήσατο· ἅπερ μοι ἐν τῷ πα-

12. καταπεπτωκὸς] καταπεπονηκὸς CH.

vocant, vetusta domus erat pauperum, qui morbis tenentur insanabilibus. Hanc funditus iam aevo corruptam omni studio refecit, futuram sedem sic laborantium. Littus est (Mochadium appellant) vicinum loco, qui Hieri nomen etiamnum retinet. Hic templum archangelo condidit augustissimum, neque ullo eorum, quae eidem dicata paulo ante commemoravi, dignitate inferius. Aedem, multo et labore et tempore omnino supra quam dici potest ornatam Tryphoni martyri posuit in urbis compito a Ciconia nomen sortito: itemque alteram in Hebdomo Menae et Menaeo martyribus. Ad laevam introitus portae aureae, cum martyrium sanctae Iae collapsum vidisset, illi reparando omnem adhibuit munificentiam. Hactenus de sacris Byzantii aedificiis, in quibus Iustinianus Aug. elaboravit. Quae vero idem in universo Rom. imperio construxit, sigillatim enumerare grave est, nec par his oratio suppetit. Sed cum urbis cuiuspiam aut provinciae nominatim erit facienda mentio, de illius templis opportune scribemus.

10. Ita quidem Iustinianus Aug. Constantinopolim eiusque suburbia templis ornavit. Alia vero ipsius aedificia singulatim recensere haud promptum est. Ut autem summatim dicam, magnam ac praecipuam urbis et pa-

ρόντι λεπτολογεῖσθαι οὔτι ἀναγκαῖον ἔδοξεν εἶναι. ἅπαντα γάρ
μοι ἐς τὸ ἀκριβὲς ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων δεδήλωται λόγοις.
τοσοῦτον δὲ μόνον ἔν γε τῷ παρόντι γεγράψεται, ὡς τῶν βασι-
B λείων τά τε προπύλαια καὶ ἡ καλουμένη Χαλκῆ μέχρι ἐς τὸν Ἄρεος
καλούμενον οἶκον, ἔκ τε τῶν βασιλείων τό τε βαλανεῖον ὁ Ζεύξιπ-
πος αἵ τε μεγάλαι στοαὶ καὶ τὰ ἑκατέρωθεν ἑξῆς ἅπαντα μέχρι
ἐς τὴν ἀγορὰν, ἣ Κωνσταντίνου ἐπώνυμός ἐστι, τούτου δὴ ἔργα
τοῦ βασιλέως τυγχάνει ὄντα. πρὸς ἐπὶ τούτοις δὲ τὴν Ὁρμίσδα
ἐπώνυμον οἰκίαν, ἄγχιστα οὖσαν τῶν βασιλείων, παραλλάξας τε
καὶ ὅλως ἐς τὸ ἐπιφανέστερον μεθαρμοσάμενος, ὡς τοῖς βασιλείοις
ἐπιεικῶς πρέπει, τῷ παλατίῳ ἐντέθεικεν, εὐρύτερόν τε αὐτὸ καὶ
πολλῷ ἔτι μᾶλλον ἀξιώτερον ταύτῃ ἐξείργασται.

Ἔστι δέ τις ἀγορὰ πρὸ τῶν βασιλείων περίστυλος. Αὐγου-
C σταῖον καλοῦσι τὴν ἀγορὰν οἱ Βυζάντιοι. ταύτης ἐν λόγοις ἐπε-
μνήσθην τοῖς ἔμπροσθεν, ἡνίκα τῆς Σοφίας περιηγησάμενος τὸν
νεὼν τὴν ἐπὶ τῷ ἔργῳ χαλκῆν εἰκόνα τῷ βασιλεῖ ἐπὶ κίονος ὑψη-
λοτάτου καὶ λίθοις συνθέτου ἀνατεθεῖσαν δεδήλωκα. ταύτῃ ἐς
τὰ πρὸς ἕω τῆς ἀγορᾶς τὸ βουλευτήριον ἵδρυται, λόγου μὲν τῇ τε
πολυτελείᾳ καὶ τῇ κατασκευῇ τῇ πάσῃ κρεῖττον, Ἰουστινιανοῦ δὲ
βασιλέως ἔργον. ἔνθα δὴ ξυνιοῦσα ἔτους ἀρχομένου ἡ Ῥωμαίων
βουλὴ σύγκλητος ἐνιαύσιον ἑορτὴν ἄγει, τὰ τῆς πολιτείας ὀργιά-
ζουσα ἐς ἀεὶ νόμιμα. ἓξ δὲ αὐτοῦ κίονες ἐπίπροσθεν ἑστᾶσιν,
οἱ μὲν δύο τὸν τοῦ βουλευτηρίου τοῖχον ἐν μέσῳ ἔχοντες, ὃς πρὸς
D δύοντα ἥλιον τέτραπται, οἱ δὲ τέσσαρες ὀλίγῳ ἐκτὸς, τὸ μὲν εἶ-

15. ἔμπροσθεν] P. 9 d.

latii partem, quae incendio deleta et solo aequata fuerat, restituit elegantius. Supervacaneum duco ea iam particulatim referre, postquam omnia accurate sum persecutus in bellorum historia. In praesenti id solum scribam; vestibulum regiae, et quam appellant Chalcen ad oecum usque Martis, atque ex palatio thermas Zeuxippi, magnasque porticus, et quae hinc inde continenter ad forum Constantini pertinent, imperatoris huius opera esse. Praeterea Hormisdae domum, palatio proximam, mutavit penitus, ac splendore auctam dignissimo regia, adiunxit palatio: quae accessio multo id laxius praestantiusque effecit.

Pro palatio forum est columnatum dictumque Byzantiis Augustaeum: de quo supra mentionem feci, cum, post templi Sophiae descriptionem de aenea egi statua, imperatori supra lapideam columnam altissimam posita in monumentum illius operis. Ad fori latus orientale est curia, opus Iustiniani Aug. adeo splendidum, itaque rebus omnibus apparatum, ut facultatem dicendi superet. Eo senatus Romanus ineunte anno conveniens, festum solenne celebrat more institutoque reip. Stant pro curia columnae sex: quarum duae parietem eius, soli occidenti obversum in medio habent: quatuor aliquantulum ab eo distant, candidae omnes, et columnarum, quas habet uni-

δος λευκοὶ ἅπαντες, μέγεθος δὲ πρῶτοι τῶν ἐν γῇ κιόνων, οἶμαι,
τῇ πάσῃ. στοὰν δὲ ποιοῦσιν οἱ κίονες ὄροφον ἐν θόλῳ ἑλίττου-
σαν, τὰ δὲ ἄνω τῆς στοᾶς ἅπαντα μαρμάρων μὲν κάλλει διακεκό- H 13
σμηται τοῖς κίοσι τὸ εἶδος ἴσων, ἀγαλμάτων δὲ πλήθει ὕπεράνω
ἑστώτων θαυμασίως ὡς ὑπογέγραπται.

Ταύτης δὲ τῆς ἀγορᾶς οὐ πολλῷ ἄποθεν τὰ βασιλέως
οἰκία ἐστί, καὶ νέα μὲν τὰ βασίλεια σχεδόν τι πάντα, Ἰουστι-
νιανῷ δὲ, ἧπέρ μοι εἴρηται, δεδημιούργηται βασιλεῖ, φράσαι δὲ
αὐτὰ λόγῳ ἀμήχανά ἐστιν, ἀλλʼ ἀποχρήσει μὲν τοὺς γενησομέ-
νους εἰδέναι ὅτι δὴ ἅπαντα τούτου δὴ ἔργον τοῦ βασιλέως τυγ- P 24
χάνει ὄντα. ὥσπερ δέ φασι, τὸν λέοντα ἐξ ὄνυχός ἴσμεν, καὶ
τούτων δὴ οὕτω τῶν βασιλείων δύναμιν ἐκ τοῦ προτεμενίσμα-
τος οἱ τάδε ἀναλεγόμενοι εἴσονται. τοιοῦτον δὲ τὸ προτεμέ-
νισμά ἐστιν ὃ καλοῦσι Χαλκῆν. ὄρθιοι οἱ τοῖχοι οὐρανομή-
κεις ἐν τετραγώνῳ ἑστᾶσι τέσσαρες, τὰ μὲν ἄλλα ἰσοστάσιοι
ἀλλήλοις ὄντες, μήκει δὲ ἄμφω, ὅ τε πρὸς μεσημβρίαν τετραμμέ-
νος καὶ βορρᾶν ἄνεμον, τῶν ἑτέρων οὐ παραπολὺ ἀποδέοντες.
προβέβληται δέ τις ἀμφὶ τὴν γωνίαν αὐτῶν ἑκάστου λίθων εὖ
μάλα εἰργασμένων ἀνάστασις, τῷ τοίχῳ μέχρι ἐς τὴν ὑπερβολὴν
ἐξ ἐδάφους συναναβαίνουσα, τετράπλευρος μὲν, ἐνημμένη δὲ κατὰ V 408
τὴν μίαν τῷ τοίχῳ πλευρὰν, οὐ διακόπτουσα τοῦ χωρίου τὸ κάλ- B
λος, ἀλλά τι καὶ κόσμου αὐτῷ ἐντιθεῖσα τῇ τοῦ ἐμφεροῦς ἁρμο-
νίᾳ. ὑπερηώρηνται δὲ αὐτῶν ἀψῖδες ὀκτὼ, τέσσαρες μὲν ἀνέχου-
σαι τὸν ἐν μέσῳ τοῦ παντὸς ὄροφον ἐν σφαιροειδεῖ μεταρσίῳ ἐπι-
κυρτούμενον, αἱ δὲ δὴ ἄλλαι δύο μὲν πρὸς νότον, δύο δὲ πρὸς
βορρᾶν ἄνεμον τῷ γειτνιῶντι ἐναπερειδόμεναι τοίχῳ, τὸ μεταξὺ

versus terrarum orbis, meo quidem iudicio maximae. Testudineatam efficiunt porticum: cuius pars superior marmore columnis concolori tota nitet, ac magno superstantium statuarum numero mirum in modum distincta est.

Non procul ab eo foro est regia, quam Iustinianus Aug. de nova, ut dixi, fere totam extruxit. Cum autem nulla describi queat oratione, satis erit scire posteros illam, quantacunque est, opus esse principis nostri. Ac sicut, quod trito fertur adagio, ex ungue leonem novimus, ita quae sit huius palatii excellentia lectores mei coniicient ex vestibulo, cui nomen Chalce. Stant ad perpendiculum praealti parietes quatuor, forma quadrangulari: caetera inter se aequales, longitudine solum inferiores paulo sunt reliquis duo illi, qui ad meridiem et boream spectant. Unumquemque angulum protegit pila ex lapidibus affabre elaboratis, a solo ad culmen usque pariter cum pariete surgens. Quadrata est, unoque latere ita cohaeret parieti, ut non tollat concinnitatem, sed potius augeat aptissima parilitate. Arcus octo supereminent: quatuor fastigium sustinent, sublimi rotunditate curvatum in medio totius operis: quod ad caeteros attinet, duo a parte austri, totidem a septen-

τέγος ἐν θόλῳ ᾐωρημένον ἐξαίρουσιν. ἐναβρύνεται δὲ ταῖς γραφαῖς ἡ ὀροφὴ πᾶσα, οὐ τῷ κηρῷ ἐντακέντι τέ καὶ διαχυθέντι ἐνταῦθα παγεῖσα, ἀλλ' ἐναρμοσθεῖσα ψηφῖσι λεπταῖς τε καὶ χρώμασιν ὡραϊσμέναις παντοδαπαῖς· αἳ δὴ τά τε ἄλλα ἅπαντα καὶ ἀνθρώπους ἀπομιμοῦνται. ὁποῖα δὲ αὐτῶν τὰ γράμματά ἐστιν
C ἐγὼ δηλώσω. ἐφ' ἑκάτερα μὲν πόλεμός τέ ἐστι καὶ μάχη, καὶ ἁλίσκονται πόλεις παμπληθεῖς πῇ μὲν Ἰταλίας, πῇ δὲ Λιβύης, καὶ νικᾷ μὲν βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ὑπὸ στρατηγοῦντι Βελισαρίῳ, ἐπάνεισι δὲ παρὰ τὸν βασιλέα, τὸ στράτευμα ἔχων ἀκραιφνὲς ὅλον ὁ στρατηγὸς, καὶ δίδωσιν αὐτῷ λάφυρα βασιλεῖς τε καὶ βασιλείας, καὶ πάντα τὰ ἐν ἀνθρώποις ἐξαίσια. κατὰ δὲ τὸ μέσον ἑστᾶσιν ὅ τε βασιλεὺς καὶ ἡ βασιλὶς Θεοδώρα, ἐοικότες ἄμφω γεγηθόσι τε καὶ νικητήρια ἑορτάζουσιν ἐπί τε τῷ Βανδίλων καὶ Γότθων βασιλεῦσι, δορυαλώτοις τε καὶ ἀγωγίμοις παρ' αὐτοὺς ἥκουσι. περιέστηκε δὲ αὐτοὺς ἡ Ῥωμαίων βουλὴ σύγκλητος, ἑορτασταὶ πάντες. τοῦτο γὰρ αἱ ψηφῖδες δηλοῦσιν ἐπὶ τοῖς προσώποις ἱλα-
D ρὸν αὐτοῖς ἐπανθοῦσαι. γαυροῦνται οὖν καὶ μειδιῶσι τῷ βασιλεῖ νέμοντες ἐπὶ τῷ ὄγκῳ τῶν πεπραγμένων ἰσοθέους τιμάς. ἠμφίεσται δὲ μαρμάρων εὐπρεπείᾳ τὰ ἐντὸς ἅπαντα μέχρι ἐς τὰς ὑπεράνω ψηφῖδας, οὐχ ὅσα ἐπανέστηκε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔδαφος ἐφεξῆς ὅλον. τῶν δὲ μαρμάρων ἔνια μὲν λίθου Σπαρτιάτου ἐκεῖ σμαράγδῳ ἴσα, ἔνια δὲ πυρὸς φλόγα μιμοῦνται· λευκὸν δὲ τῶν πλειόνων τὸ εἶδος, οὐ λιτὸν μέντοι, ἀλλ' ὑποκυμαίνει κυαναυγεῖ ὑπογεγραμμένον μεταξὺ χρώματι. ταῦτα μὲν οὖν τῇδέ πη ἔχει.

trione parieti proximo innixi, tectum intermedium attollunt opere testudineo. Tota camera picturis ridet, non ceris inustis illitisque compacta, sed apta tesserulis colorum omnium varietate nitentibus: quae cum aliarum rerum cuiusque generis, tum hominum imagines repraesentant: quaenam autem eae picturae sint, declarabo. Hinc et hinc bella, pugnae, quamplurimae captae urbes Italiae Africaeque. Vincit Iustinianus Aug. per legatum Belisarium. Hic ad imperatorem redux cum exercitu integro, exuvias ipsi offert, reges ac regna, et quidquid inter homines excellit. In medio stant imperator ac Theodora Augusta, ea uterque specie, ut summam laetitiam prae se ferant, et festo victoriam celebrent, captis suppliciterque accedentibus Vandalorum et Gotthorum regibus insignem. Circumstant senatores, omnes festum agitantibus similes. Hoc enim exprimit vermiculatum emblema, in eorum vultibus renidens hilaritatis flore. Itaque gestiunt ac subrident, honores caelestibus pares imperatori ob rerum gestarum magnitudinem impertientes. Intus praeclare omnia incrustata sunt marmore ad tesseras usque in superiori parte compositas, non modo quaecunque humo surgunt, sed ipsum etiam pavimentum. Illorum autem marmorum quaedam Laconica smaragdum aequiparant; quaedam ignis flammam imitantur: pleraque candore nitent, non utique simplici: quippe cui color ceruleus undatim intercurrit. Haec hactenus.

ιά. Ἐκ δὲ τῆς Προποντίδος ἐσπλέοντι ἐς τὰ πρὸς ἕω τῆς V 409 πόλεως, βαλανεῖον ἐν ἀριστερᾷ ἐν δημοσίῳ ἐστίν. ὅπερ Ἀρκα- P 25 διαναὶ μὲν ἐπικαλεῖται, Κωνσταντινούπολιν δὲ πηλίκην οὖσαν ἐπικοσμεῖ. αὐλὴν ἐνταῦθα ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐδείματο, τῆς μὲν πόλεως προβεβλημένην, καὶ τοῖς μὲν ἐκείνῃ διατριβὴν ἔχουσιν ἐς περιπάτους ἀεὶ ἀνειμένην, ἐς δὲ τὸ ἐνορμίσασθαι τοῖς περιπλέουσι. ταύτην ἥλιος καταλάμπει μὲν ἀνίσχων τῇ αἴγλῃ, ἐκτρεπόμενος δὲ ἀμφὶ τὰ πρὸς ἑσπέραν ἐν ἐπιτηδείῳ ἐπισκιάζει. ταύτην ἡ θάλασσα περιρρεῖ ἀτρεμὴς ἐν ἡσυχίᾳ περιχεομένη τῷ ῥείθρῳ, ποταμοῦ τρόπον ἐκ πόντου ἰοῦσα· ὥστε καὶ προσδιαλέγονται τοῖς πλέουσιν B οἱ τοὺς περιπάτους ποιούμενοι. ἡ γὰρ θάλασσα κατατείνουσα μὲν ἐς ἄβυσσον μέχρι ἐς τῆς αὐλῆς τὴν κρηπῖδα πλώϊμος ἐνταῦθα ταῖς ναυσὶ γίνεται, τῆς δὲ γαλήνης τῷ ὑπερβάλλοντι τοὺς ἑκατέρωθι ὄντας ἐπιμίγνυσιν ἐς τοὺς διαλόγους ἀλλήλοις. τὰ μὲν οὖν κατὰ τῆς θαλάσσης τὸ γειτόνημα τῇ αὐλῇ τῇδέ πῃ ἔχει, καλλωπιζομένῃ μὲν τῇ ἐς αὐτὴν ὄψει, περιπνεομένῃ δὲ ἁπαλαῖς οὔσαις ταῖς ἀπ᾽ αὐτῆς αὔραις. καὶ κιόνων δὲ καὶ μαρμάρων κάλλει ὑπερφυεῖ τά τε αὐτῆς ἐδάφη καὶ τὰ ὕπερθεν καλύπτεται πάντα· ὧν ἡ αἴγλη ὑπεράγαν λευκή τίς ἐστι, ταῖς τοῦ ἡλίου αὐγαῖς ἐπιεικῶς ἀπαστράπτουσα. καὶ μὴν καὶ εἰκόνες κοσμοῦσιν αὐτὴν C παμπληθεῖς, αἱ μὲν χαλκαῖ, αἱ δὲ τῷ λίθῳ ἐπιξεσθεῖσαι, θέαμα H 14 λόγου πολλοῦ ἄξιον. εἰκάσαις ἂν ἢ Φειδίου τοῦ Ἀθηναίου ἢ τοῦ Σικυωνίου Λυσίππου ἔργον ἢ Πραξιτέλους αὐτὰς γεγονέναι. ἐνταῦθα καὶ Θεοδώρα ἡ βασιλὶς ἐπὶ κίονος ἕστηκε· τοῦτο γὰρ ἀνατέθεικεν ἡ πόλις αὐτῇ ὑπὲρ τῆς αὐλῆς χαριστήριον. καὶ ἡ μὲν

11. Qui ex Propontide ad urbis latus orientale navigio vehitur, a sinistra thermas habet Arcadianas, Constantinopoleos, caeteroqui tantae, ornamentum. Hic atrium imperator noster urbi praestruxit, quod et ambulacrum est ibi degentium, et navigantium statio. Id sol oriens luce collustrat; deinde ad occasum declinans, commode inumbratum relinquit. Ipsum etiam circumluit mare, allabens placide, et fluminis ritu ex ponto veniens; ita ut qui illic deambulant, cum navigantibus sermocinetur. Etenim mare, cum ad ipsam usque crepidinem atrii profundissimum sit, naves ibi patitur, et summa eius tranquillitas utrobique positos colloquio miscet. Eiusmodi est vicinia maris circa hoc atrium, laetum illo prospectu, et a ventis inde leniter spirantibus circumflatum. Solum ac superiora omnia eximio intecta sunt decore columnarum et marmorum; quorum splendor incredibiliter candet, solaribus radiis mirifice fulgurans. Simulacris compluribus ornatum est: quorum alia ex aere fusa, alia e saxo scalpta egregium spectaculum praebent: a Phidia Atheniensi, vel Lysippo Sicyonio, aut Praxitele facta diceres. Ibidem Theodora Aug. columnae superstat. Hoc enim grati animi monumentum ei civitas posuit extructi ergo ab ipsa atrii. Formosa quidem effigies; non tamen

εἰκὼν εὐπρόσωπος, ἀλλὰ τῆς βασιλίδος τὸ κάλλος ἐλάσσων, ἐπεὶ αὐτῆς τὴν εὐπρέπειαν λόγῳ τε φράσαι καὶ ἰνδάλματι ἀπομιμεῖσθαι ἀνθρώπῳ γε ὄντι παντάπασιν ἀμήχανα ἦν· ἁλουργὸς δὲ
D ὁ κίων καὶ πρὸ τοῦ ἐκτυπώματος ὅτι δὴ βασιλίδα φέρει διαφανῶς ἐνδεικνύμενος.

Ὅπερ δὲ ὕδατος εὐπορίας πέρι ἐνταῦθα διαπεπόνηται τῷ βασιλεῖ τούτῳ αὐτίκα δηλώσω. θέρους ὥρᾳ ἡ βασιλὶς πόλις ὕδατος ὑπεσπάνιζεν ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον, καίπερ ἐς τοὺς ἄλλους καιροὺς διαρκὲς ἔχουσα. τοῦ γὰρ καιροῦ τηνικάδε αὐχμοὺς ἔχοντος ἐλασσόνως ἢ κατὰ τὰς ἄλλας ὥρας αἱ πηγαὶ τὸ ὕδωρ ἀποβλυστάνουσαι καταδεεστέραν παρείχοντο τὴν ὀχεταγωγίαν τῇ πόλει. διὸ δὴ ὁ βασιλεὺς ἐπενόει τοιάδε. κατὰ τὴν βασιλέως στοάν, ἵνα δὴ τὰς δίκας παρασκευάζονται οἵ τε ῥήτορες καὶ εἰσαγωγεῖς καὶ εἴ τινες ἄλλοι τοῦ ἔργου τούτου ἐπιμελοῦνται, αὐλή τίς
P 26 ἐστιν ὑπερμεγέθης, περιμήκης μὲν καὶ εὔρους ἱκανῶς ἔχουσα, ἐν τετραπλεύρῳ δὲ περίστυλος οὖσα, οὐκ ἐπὶ γεώδους ἐδάφους τοῖς αὐτὴν δειμαμένοις, ἀλλ᾽ ἐπὶ πέτρας πεποιημένη. στοαὶ δὲ αὖ τὴν αὐλὴν περιβάλλουσι τέσσαρες, κατὰ πλευρὰν ἑκάστην ἑστῶσαι. τούτων τε οὖν τῶν στοῶν μίαν, ἥπερ αὐτῆς τέτραπται πρὸς ἄνεμον νότον, ἐς βάθους μέγα τι χρῆμα κατορύξας Ἰουστινιανὸς βασιλεύς, ἀποβαλλομένοις τῇ περιουσίᾳ κατὰ τὰς ἄλλας ὥρας τοῖς ὕδασιν ἐς θέρος ἐν ἐπιτηδείῳ θησαυρὸν ἔθετο. δεχόμενα γὰρ τὰ ἔλυτρα τάδε τοῦ ὀχετοῦ τὴν ἐπιρροὴν ὑπερβλύζοντος στενοχωρουμένοις μὲν τοῖς ὕδασι τότε χαρίζεται χώραν, ποθεινῶν δὲ
B αὐτῶν γινομένων ἐπὶ καιροῦ τοῖς δεομένοις παρέχεται πόρον.

17. *αὖ τὴν*] Vulgo *αὐτὴν*.

aequat Augustae formam: quippe quam nec oratione ulla nec simulacro ars humana valeat repraesentare. Est columna purpurea, ac prius quam imago ipsa manifeste significat impositam sibi esse Augustam.

Quid vero ut aqua dulci urbs abundaret, idem fecerit imperator, mox edam. Aestate regia civitas aquae penuria plerumque laborabat, quamvis reliquo anno haberet affatim. Tunc enim torrente aestu, fontes minus benigni quam caeteris tempestatibus, in urbem tenuius corrivabantur. Quare haec imperator excogitavit. Ad porticum regiam, ubi lites instruunt causidici, institutores, ac si qui alii rerum eiusmodi curam suscipiunt, atrium est longitudine latitudineque amplissimum, et columnarum ordine quadrato cinctum, neque in molli solo positum, at super saxo. Illud ambiunt porticus quatuor, appositae cuique lateri. Harum porticuum unam, quae austro obversa est, altissime fodi iussit Iustinianus Aug. et aquas, aliis anni temporibus ob nimiam copiam refusas, illic in aestatem commode asservari. Ad hoc enim comparatae cisternae illae, ut quod effluit ex aquaeductu restagnanti recipiant, aquis iniquo spatio exclusis tunc locum praebent, et cum ii latices

οὕτω μὲν μὴ προσδεῖν Βυζαντίοις ποτίμων ὑδάτων Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς διεπράξατο.

Καὶ βασίλεια δὲ ἀλλαχόθι δεδημιούργηκεν αὐτὸς καινουργήσας ἔν τε τῷ Ἡραίῳ, ὃ νῦν Ἱερεῖον ὀνομάζουσιν, καὶ Ἰουκουνδιαναῖς καλουμέναις· ὧν δὴ οὔτε τὸ μεγαλοπρεπὲς σὺν τῷ ἐς τέχνην ἠκριβωμένῳ, οὔτε τὸν ὄγκον ἂν σὺν τῷ εὐπρεπεῖ λόγῳ φράσαι ποτὲ ἱκανῶς ἔχοιμι. ἀλλ' ἀποχρήσει ταῦτα εἰπεῖν βασίλειά τε εἶναι καὶ πρὸς Ἰουστινιανοῦ γεγονέναι παρόντος τε καὶ ἐπιτεχνωμένου, καὶ οὐδενὸς ἀπεριόπτου, ὅτι μὴ χρημάτων, καθισταμένου. V 410 ταῦτα γὰρ οὐχ οἷόν τέ ἐστι καὶ λόγῳ κρατεῖν. ἐνταῦθα δὲ καὶ λιμένων σκέπας ἀποτετόρνευται οὐ πρότερον ὄν. ἀκτὴν γὰρ εὔρων ἑκατέρωθι τοῖς τε ἀνέμοις καὶ ταραχῇ τοῦ ῥοθίου ἀποκειμένην, C σωτήριον εἶναι τοῖς πλέουσι κατεστήσατο ὧδε. τὰς κιβωτοὺς καλουμένας ἀναρίθμους τε καὶ παμμεγέθεις πεποιημένος, ἀμφοτέρωθέν τε αὐτὰς τῆς ἠιόνος ἐπιπλεῖστον ἐγκαρσίας ἀπορριψάμενος, ἀεί τε τῶν προτέρων καθύπερθεν ἑτέρων ἐν τάξει ἐπιβολὴν ἐντιθέμενος, τοίχους πελαγίους ἀπεναντίους ἀλλήλων ἀνέστησε δύο ἐκ τῶν τῆς ἀβύσσου κρηπίδων μέχρι ἐς τὸ ὕδωρ, ὧν δὴ αἱ νέες ἐναπερειδόμεναι πλέουσι. πέτρας τε τὸ λοιπὸν ἀποτόμους ταύτῃ ἐμβέβληται. ὧν δὴ πρὸς τοῦ ῥοθίου ἀρασσομένων, ἀποκρουομένων τε τὴν τοῦ κλυδωνίου ἐπίθεσιν, καὶ ἀνέμου χειμῶνος ὥρᾳ καταβάντος σκληροῦ, διαμένει τὰ ἐντὸς ἡσυχῇ ἅπαντα τῶν τοίχων, μεταξὺ μιᾶς ἀπολελειμμένης ἐπὶ τὸν λιμένα τοῖς D πλοίοις εἰσόδου. ἐνταῦθα δὲ καὶ ἱερὰ τεμένη πεποίηται, ἧπέρ μοι ἔμπροσθεν δεδιήγηται, καὶ στοάς τε καὶ ἀγορὰς καὶ λουτρῶ-

4. Addidi Ἱερεῖον. Conf. p. 12 b. 5. οὔτε — οὔτε] Legebatur οὐδὲ — οὐδέ. 12. ἀμφοτέρωθεν] ἑκατέρωθεν CH. 16. ἐπιβολὴν] ὑπερβολὴν CH.

expetuntur, ipsos opportune suppeditant indigentibus. Ita Iustinianus Aug. Byzantiis dulcem aquam providit.

Idem alibi nova palatia construxit, nempe in Heraeo, ut hodie vocant, et in Iucundianis: quorum ego nec splendorem cum arte singulari coniunctum, nec magnitudinem concinnam exequar unquam pro dignitate. Satis habeo dicere, ea esse palatia a Iustiniano condita praesente et adiiciente solertiam, nec spernente quidquam, nisi impensas; quarum summa comprehendi animo nequit. Novum portum ibidem fecit ac muniit. Nam littus utrinque ventis fluctibusque iratis patere animadvertens, ipsum navigantibus salutare hoc modo reddidit. Cum arcas, quas appellant, fecisset innumeras, et quidem maximas, hinc atque illinc ex littore transversas longe in altum iecit, aliisque super alias continenter aggestis, maritimas moles inter se oppositas excitavit geminas, ex imo gurgite ad undas usque superiores, quibus sustentatae naves aguntur: dein saxa abrupta imposuit; quae fluctibus tunsa, vim eorum repellunt: hieme, cum furunt venti, intra illos parietes tranquilla

νας ἐν δημοσίῳ καὶ τὰ ἄλλα σχεδόν τι πάντα· ὥστε δὴ ταῦτα τῶν ἐν τῇ πόλει βασιλείων ἐλασσοῦσθαι μηδέν. καὶ λιμένα δὲ ἄλλον ἐτεκτήνατο ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ, ἐν τοῖς Εὐτροπίου ἐπωνύμοις, τοῦ Ἡραίου τοῦδε οὐ πολλῷ ἄποθεν, κατὰ ταὐτὰ εἰργασμένον τοῖς ἄλλοις, ὧνπερ ἐπεμνήσθην ἀρτίως.

Τὰ μὲν Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ δεδημιουργημένα ἐν πόλει τῇ βασιλίδι, ὡς διὰ βραχυτάτων εἰπεῖν, ταύτῃ πη ἔχει. ὃ δὲ μόνον ἡμῖν ἐνταῦθα δὴ ἀπολέλειπται αὐτίκα δηλώσω. τῇδε τοῦ βασιλέως τὰ διαιτητήρια ἔχοντος, διὰ μέγεθος τῆς βασιλείας, ἐκ P 27 πάσης γῆς ὅμιλος ἀνθρώπων τῇ πόλει παντοδαπὸς ἐπεισέρχεται. παραγίνεται δὲ αὐτῶν ἕκαστος ἢ πράξει τινὶ ποδηγούμενος ἢ ἐλπίδι ἢ τύχῃ, πολλοὶ δέ τινες, οἷς δὴ τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν οὐκ ἐν καλῷ κεῖται, βασιλέως δεησόμενοι, τῇ πόλει ἔνδημοι γίνονται διὰ βίαν τινὰ ἢ πιέζουσαν ἢ ἐγκειμένην ἢ μέλλουσαν. οἷσπερ συμβαίνει πρὸς τῇ ἄλλῃ ἀμηχανίᾳ καὶ οἰκίας ὑποσπανίζειν, οὐχ οἵοις τε οὖσι τὴν ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα διατριβῆς προέσθαι μίσθωσιν. ταύτην δὲ αὐτοῖς βασιλεύς τε Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ βασιλὶς Θεοδώρα τὴν ἀπορίαν διέλυσαν. τῆς γὰρ θαλάσσης ὡς ἀγχοτάτω, ἵνα δὴ Στάδιον ὁ χῶρος καλεῖται (ἀγῶσι γάρ, οἶμαι, τὸ παλαιὸν ἀνεῖτό τισι) ξενῶνας ὑπερμεγέθεις ἐδείμαντο, τοῖς τὰ τοιαῦτα ταλαιπωρουμένοις ἐπὶ καιροῦ γενησομένους καταλυτήρια.

sunt omnia, uno in portum relicto navibus aditu. Ibi templa, quae supra recensui, porticus, fora, balneas publicas, ac caetera fere omnia aedificavit, ita ut palatiis urbis nihil concedant. In adversae continentis loco, qui ab Eutropio nomen habet, non procul ab Heraeo, portum alterum fecit, aliis, quorum modo memini, similem.

Haec sunt, ut quam brevissime dicam, Iustiniani Aug. in urbe principe aedificia. Quod unum superest, modo edisseram. Quoniam hic habitat imperator, ob imperii magnitudinem ex toto orbe multitudo hominum cuiusque generis in urbem confluit: ac venit eorum quisque vel negotio, vel spe, vel fortuna ductus. Multi, quorum res domi male habent, ut imperatori supplicent, in urbe degunt inviti, quod ipsos calamitas vel implicitos teneat, vel urgeat, vel sequatur. His tecti inopia ad reliquam egestatem accedit, non habentibus quod pro commoratione in urbe solvant. Qua illos penuria levarunt Iustinianus imp. ac Theodora Aug. Nam propter mare, eo in loco, qui stadium, ut equidem censeo, idcirco dicitur, quia ludis ac certaminibus olim destinatus erat, xenodochia amplissima aedificavit, ubi commode hospitarentur qui eo inopiae redacti essent.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ
ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ
ΛΟΓΟΣ Β'.

PROCOPII CAESARIENSIS
DE AEDIFICIIS DN. IUSTINIANI
LIBER II.

Ὅσα μὲν δὴ ἐπί τε Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἐκείνῃ προ- P 28
αστείων ἱερὰ τεμένη βασιλεὺς Ἰουστινιανὺς νέα ἱδρύσατο, καὶ ὅσα H 15
καταπεπονηκότα διὰ χρόνου μῆκος ἀνενεώσατο, τά τε ἄλλα οἰκο-
δομήματα, ὅσα δὴ ἐνταῦθα πεποίηται, ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ P 29
δεδήλωται. τὸ δὲ λοιπὸν ἐπὶ τὰ ἐρύματα ἡμῖν ἰτέον, οἷσπερ τὰς
ἐσχατιὰς περιέβαλε Ῥωμαίων τῆς γῆς. ἔνθα δὴ καὶ ταλαιπω-
ρεῖσθαι τῷ λόγῳ τὰ μάλιστα ἐπάναγκες ἂν εἴη καὶ τὰ ἀμήχανα
διαπονεῖσθαι. οὐ γὰρ τὰς πυραμίδας ἀφηγησόμεθα, τοῦτο δὴ
τῶν ἐν Αἰγύπτῳ βεβασιλευκότων τὸ διαθρυλούμενον ἐπιτήδευμα,
ἐς χάριν ἀποκεκριμένον ἀνόητον, ἀλλὰ τὰ ὀχυρώματα σύμπαντα,
οἷς ὁ βασιλεὺς οὗτος τὴν βασιλείαν ἐσώσατο, τειχισάμενός τε αὐ-
τὸν καὶ ἀμήχανον τοῖς βαρβάροις καταστησάμενος τὴν ἐς Ῥω-

9. διαθρυλούμενον] Vulgo διαθρυλλούμενον.

Nova templa, quae Constantinopoli et in suburbiis Iustinianus Aug. condidit, ac vetera, quae aevo debilitata restituit, caeteraque ipsius in eadem urbe aedificia, superiori libro complexi sumus. Iam ad munitiones, quibus imperii Rom. limites circumdedit, traducamus orationem: quam hic maxime laborare, et rem sane arduam moliri necesse est. Neque enim pyramidas, decantatum illud opus, in quo regum Aegypti industria ad inutilem gratiam recidit, sed arces munimentaque omnia describemus; quibus princeps hic noster servavit imperium, sic ipsum vallans, ut barbarorum in Romanos

μαίους ἐπιβουλήν. ἐκ δὲ ὁρίων τῶν Μηδικῶν ἄρξασθαι οὔ μοι ἀπὸ τρόπου ἔδοξεν εἶναι.

B Ἐπειδὴ Μῆδοι ἀνεχώρησαν ἐκ Ῥωμαίων τῆς γῆς, πόλιν αὐτοῖς Ἀμίδαν ἀποδόμενοι, ᾗπερ ἐν λόγοις τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων δεδήλωται, βασιλεὺς μὲν Ἀναστάσιος ἄγχιστά πη τῶν Περσικῶν ὅρων κώμην ἄδοξόν τινα τὰ πρότερα οὖσαν, Δάρας ὄνομα, τείχει περιβαλεῖν διὰ σπουδῆς ἔσχε, πόλιν τε αὐτὴν ἐπιτείχισμα ἐσομένην τοῖς πολεμίοις ἐργάσασθαι. ἐν δὲ ταῖς σπονδαῖς ἀπειρημένον, ἅσπερ ποτὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἔθετο πρὸς τὸ Περσῶν γένος, μηδετέρους ἐν χωρίῳ οἰκείῳ ἐν γειτόνων που τοῖς τῶν ἑτέρων ὁρίοις κειμένῳ ὀχύρωμα νεώτερόν τι ἐπιτεχνᾶσθαι, προτεινόμενοι Πέρσαι τὰς ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ ξυνθήκας ἐμπόδιοι τῷ ἔργῳ σπουδῇ τῇ πάσῃ C ἐγίνοντο, καίπερ Οὐννικοῦ πολέμου πιεζόμενοι τῇ ἀσχολίᾳ. Ῥωμαῖοι δὲ αὐτοὺς ἀπαρασκεύους διὰ ταῦτα ὁρῶντες ὀξύτερον τῆς οἰκοδομίας ἀντελαμβάνοντο, προτερῆσαι διὰ σπουδῆς ἔχοντες πρὶν οἱ πολέμιοι τὴν πρὸς Οὔννους ἀγώνισιν διαλύσαντες ἐπὶ σφᾶς V 412 ἴωσιν. ὑποψίᾳ οὖν τῇ ἐκ τῶν πολεμίων περίφοβοι ὄντες καὶ καραδοκοῦντες ἀεὶ τὰς ἐφόδους, οὐκ ἐς τὸ ἀκριβὲς τὴν οἰκοδομίαν ἐξῆγον, τοῦ τάχους αὐτοῖς τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς σπουδῆς παραιρουμένου τὴν ἐς τὸ ἔργον ἀσφάλειαν. τῷ γὰρ συντόμῳ τό γε ἀσφαλὲς οὐδαμῇ εἴωθε ξυνοικίζεσθαι, οὐδὲ τῷ ὀξεῖ τὸ ἀκριβὲς φιλεῖ ἕπεσθαι. οὕτω τοίνυν ἐπισπερχῶς ἀπειργάσαντο τὴν τοῦ D περιβόλου ἀνάστασιν οὐκ ἀνανταγώνιστον τοῖς πολεμίοις πεποιημένοι, ἀλλ᾽ ὅσον αὐτῷ ἀναγκαῖον ὕψος ἐνθέμενοι, οὐ μὴν οὐδὲ αὐτοὺς ἐμβεβλημένοι ἐν ἐπιτηδείῳ τοὺς λίθους, ἢ αὐτῶν ἐν δέοντι εἰργα-

consilia conatusque everterit. Iam si a finibus Persicis ordiar, me haud inepte facturum puto.

Postquam Medi, restituta Romanis Amida, ex eorum finibus excessere, prout a me in libris, quos de bellis conscripsi, narratum est, Anastasius Aug. Daram, vicum ignobilem ad limitem Persicum, moenibus cingere, atque urbem facere sategit, unde hostibus facesseretur negotium. At quoniam instrumento pacis, quam olim cum Persis pepigerat imp. Theodosius, sancitum fuerat, nt neutra natio in suo solo prope alterius fines novam ullam munitionem extrueret; pacis conventa obiiciebant Persae, et omni studio opus impediebant, quamvis ipsi bello essent Hunnico impediti. Romani vero, quo minus paratos videbant, hoc acrius urgebant aedificationem, et maturabant prius absolvere, quam hostes, composito bello Hunnico, adessent. Ergo oblata inde suspicione et assiduo hostilis irruptionis metu turbati, haud satis accurate aedificarunt: cum nimium praeceps ac vehemens opera ne validum fieret opus obstaret. Neque enim firmitas cum celeritate compendia quaerente habitare solet, nec laborem subitarium exacta ratio comitatur. Sic igitur festinando muros excitarant, hostibus minime inexpugnabiles, vix altos quantulum satis esset. Lapides aptis cubilibus non disposuerant, non bene

σμένοι τὴν σύνθεσιν, ἢ τῷ τέλματι τῆς τιτάνου κατὰ λόγον ἐναρμοσάμενοι. χρόνου οὖν ὀλίγου (χιόσι τε γὰρ καὶ ἡλίου θέρμῃ τῷ τῆς οἰκοδομίας σφαλερῷ ἀντέχειν οἱ πύργοι ὡς ἥκιστα εἶχον) διερρωγέναι αὐτῶν τοῖς πλείστοις ξυνέβη. οὕτω μὲν τὰ πρότερα ἐν πόλει Δάρας τὰ τείχη ἀνέστη.

Ἔννοια δὲ Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ γέγονεν ὡς οὐ περιόψονται Πέρσαι ὅσα γε δυνατὰ τοῦτο δὴ τὸ κατ' αὐτῶν ἐπιτείχισμα Ῥωμαίοις ἑστάναι, ἀλλὰ πανοικεσίᾳ μὲν προσβαλοῦσι, τέχνας δὲ κινήσουσι πάσας ἐξ ἀντιπάλου τειχομαχήσειν τῆς πόλεως, καὶ ὅμιλος μὲν αὐτοῖς ἐλεφάντων ἕψεται, οἴσουσι δὲ ξυλίνους ἐπὶ τῶν ὤμων P 30 οἱ ἐλέφαντες πύργους, οἷς ὑποκείμενοι ἀντὶ θεμελίων ἑστήξουσι, καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον ἐν ἐπιτηδείῳ τοῖς πολεμίοις περιαγόμενοι, καὶ φέροντες τεῖχος γνώμῃ τῶν κεκτημένων ὅπῃ παρατύχοι ἑπόμενον· ἐπεμβαίνοντες δὲ οἱ πολέμιοι βαλοῦσι μὲν κατὰ κορυφὴν τοὺς ἔνδον Ῥωμαίους, ἐκ δὲ ὑπερδεξίων ἐπιθήσονται, ἀλλὰ καὶ λόφους χειροποιήτους ἐπαναστήσουσι, καὶ μηχανὰς τὰς ἑλεπόλεις ἐπάξονται πάσας. ἢν δέ τι τῇ πόλει Δάρας ἀξύμφορον ἐπιγένηται, πάσης μὲν προβεβλημένῃ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἀντιτεταγμένῃ δὲ τῇ πολεμίᾳ διαφανῶς, οὐκ ἄχρι τοῦδε ἡμῖν κείσεται τὸ κακὸν, ἀλλ' ἡ πολιτεία κατασεισθήσεται ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον. ἐβούλετο B δὲ διὰ ταῦτα ὀχύρωμα τῷ χωρίῳ περιβαλεῖν ἐπαξίως τῆς χρείας.

Πρῶτα μὲν οὖν τὸ τεῖχος (κολοβόν τε γὰρ ἦν κομιδῇ, ᾗπέρ μοι εἴρηται, καὶ τοῖς ἐπιοῦσι διὰ ταῦτα ἐπιμαχώτατον) ἀπρόσοδόν τε καὶ ἄμαχον ὅλως τοῖς πολεμίοις ἐσκευάσατο εἶναι. τὰς μὲν γὰρ

struxerant, non iusto modo immissa calce coagmentarant. Quocirca turres plurimae, cum nec nivibus nec solis fervoribus obsistere possent ob fabricae infirmitatem brevi tempore fecere vitium. Sic prima Darae moenia constructa fuerant.

At imperator Iustinianus haec secum consideravit, quidvis acturos Persas ut sibi infestum opus Romanis everterent; irrupturos cum omnibus copiis, nullamque artem non adhibituros ad oppugnandam ex aequo urbem: catervam ducturos elephantum, qui turres ligneas humeris impositas ferrent, atque illis, tanquam fundamenta, suppositi starent, et, quod gravius foret, scite ab hostibus circumducti, murum, quo onusti incederent, pro arbitrio dominorum, quovis appellerent: hostes, his conscensis, in Romanos intra urbem positos a vertice missuros tela, atque ex edito instituros: praeterea structuros aggeres, omnesque admoturos helepoles machinas: tum si quid sinistri pateretnr Dara, totius Romani imperii propuguaculum hostili solo oppositum, eo nos damno haud defuncturos; sed fore ut resp. late quateretur. His de causis, pro rei merito ac momento munire locum constituit.

Ac primum quidem, cum, ut dixi, moenia valde mutila essent, proindeque expugnatu facillima invadentibus, tantum studii operaeque adhibuit, ut illa hostis nec subire nec perrumpere valeat. Etenim veteres pinnas con-

ἐπάλξεις πρότερον οὔσας λίθων ἐνθήκῃ συναγαγὼν ἀπέσφιγξεν ἐν στενῷ μάλιστα, ἴχνη αὐταῖς μόνα ἐς θυρίδων ἀπολιπὼν σχῆμα. τοσοῦτον δὲ αὐτῶν συγκεχωρηκὼς ἀνεῳγέναι, ὅσον δὴ καὶ χεῖρα διεῖναι, καὶ τῶν τοξευμάτων ἐξόδους ἐπὶ τοὺς ἐνοχλοῦντας ἐνθένδε
C λελεῖφθαι. ὕπερθεν δὲ αὐτῶν ὕψος τῷ περιβόλῳ ἐπετεχνήσατο ἐς τριάκοντα μάλιστα πόδας, οὐχ ὅλον ἐνθέμενος τὸ πάχος τῷ τείχει, ὡς μὴ τῶν θεμελίων τῇ τῶν ἐγκειμένων περιουσίᾳ βαρυνομένων ἀνήκεστόν τι τῷ ἔργῳ ξυμβαίη, ἀλλὰ τὸν ἐκείνῃ ἀέρα λίθων περιβολῇ περιελίξας, στοάν τε ἐν κύκλῳ τοῦ περιβόλου περίδρομον ἐργασάμενος, ὑπέρ τε τὴν στοὰν τὰς ἐπάλξεις ἐπιβαλών, ὥστε διώροφον μὲν πανταχόσε τὸ τεῖχος εἶναι, κατὰ δὲ τοὺς πύργους καὶ τρεῖς γεγονέναι χώρας τῶν τε ἀμυνομένων τοῦ περιβόλου καὶ τὰς ἐπ' αὐτὸν ἀποκρουομένων ἐφόδους. κατὰ μέσους γάρ πῃ τοὺς πύργους σφαιρικὸν σχῆμα ἐνθέμενος αὖθις ἐνταῦθα ἐντέθεικεν ἐπάλξεις ἑτέρας, τριώροφον ταύτῃ τὸ τεῖχος ἀπεργασάμενος.

D Ἔπειτα δὲ κατανενοηκὼς ὅτι δὴ καὶ τῶν πύργων διεφθάρθαι πολλούς, ᾗπέρ μοι εἴρηται, ξυνηνέχθη ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ, καθελεῖν μὲν αὐτοὺς ὡς ἥκιστα εἶχεν, ἐν γειτόνων ἀεὶ τῶν πολεμίων ὄντων καὶ καιροφυλακούντων τε καὶ διηνεκὲς ἰχνευόντων εἴ ποτε τοῦ περιβόλου μοίρας ἀτειχίστου τινὸς ἐπιτυχεῖν οἷοί τε ὦσιν· ἐπενόει δὲ τάδε. τούτους μὲν τοὺς πύργους αὐτοῦ εἴασεν, ἔκτοσθεν δὲ αὐτῶν ἑκάστου οἰκοδομίαν τινὰ ἑτέραν ἐμπείρως ἐν τετραγώνῳ ἐδείματο, ἀσφαλείας τε καὶ τῆς ἄλλης ἐπιμελείας εὖ ἔχουσαν, ταύτῃ τε τοὺς πεπονηκότας τῶν τοίχων ἐρύματι ἑτέρῳ ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἐτειχίσατο. ἕνα δὲ αὐτῶν τὸν καλούμενον τῆς φρουρᾶς

traxit lapidibus inditis, adeoque arctavit, ut sola ipsis reliquerit vestigia ad modum fenestellarum, nec nisi tantum aperturae dederit, quantum sufficit exerendae manui, mittendisque inde telis in aggressores. Insuper adiecit muro pedum fere triginta altitudinem: at non continuavit crassitudinem integram; ne praegravatis nimio pondere fundamentis, dirum aliquid accideret operi: sed imminentem aërem lapidea complexus fabrica, ac porticum molitus circa muros meabilem, huic pinnas imposuit. Quo fit ut moenia duplicem contignationem ubique habeant. In turribus vero tres sunt loci, unde propugnatores a muris hostiles impressiones repellant. Mediis enim turribus rotundum opus attexuit, aliasque fecit in eo pinnas, ita ut ibi murum triplici contignatione distinxerit.

Deinde cogitans turres multas brevi tempore, ut dixi, fecisse vitium, illas quidem non est ausus diruere: propterea quod hostes e propinquo semper imminebant occasioni, et observabant partemne quampiam aliquando perviam offenderent: sed animo ita providit. His turribus in quo erant statu relictis, extra singulas aliud quoddam opus scite praestruxit, quadrata forma, validum et accuratum. Parietes itidem ruinosos altero munimento firmavit. Unum autem,

ἐπικαιριώτατα καθελὼν ἀνῳκοδομήσατο ξὺν τῷ ἀσφαλεῖ καὶ παν- V 413
ταχόθεν τοῦ περιβόλου τὸ ἐκ τῆς ἀσθενείας ἀφείλετο δέος. καὶ P 31
τῷ προτειχίσματι δὲ κατὰ λόγον διαρκὲς ὕψος ἐπισταμένως ἐντέ-
θεικεν. ἔκτοσθεν δὲ αὐτοῦ τάφρον ὤρυξεν, οὐχ ᾗπερ εἰώθασιν
ἄνθρωποι τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, ἀλλ' ἐν χώρῳ τε ὀλίγῳ καὶ τρόπῳ
ἑτέρῳ· ὅτου δὲ δὴ ἕνεκα, ἐγὼ δηλώσω.

Τὰ μὲν ἄλλα τοῦ περιβόλου ἀπρόσβατα τοῖς τειχομαχοῦσιν
ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον ξυμβαίνει εἶναι, ἅτε οὐκ ἐφ' ὁμαλοῦ χωρίου
ἑστῶτα, οὐδὲ τοῖς ἐπιοῦσιν ἔχοντος πρὸς ἐπιβουλὴν ἐπιτηδείως,
ἀλλὰ κατὰ τὸ ἄναντες ἔν τε σκληρῷ καὶ ὀρθίῳ κειμένου, ἔνθα οὔ-
τε διώρυχα οἷόν τέ ἐστιν οὔτε προσβολὴν γενέσθαι τινά. ᾗ δὲ αὐ- B
τοῦ πρὸς ἄνεμον νότον ἡ πλευρὰ τέτραπται, μαλθακή τε οὖσα καὶ
γεώδης ἡ χώρα καὶ πρὸς διώρυχας εὔκολος ἄγαν, εὐέφοδον ταύτῃ
ποιεῖ τὴν πόλιν. τάφρον οὖν ἐνταῦθα μηνοειδῆ, εὖρος τε καὶ
βάθους ἱκανῶς ἔχουσαν ἐπὶ μακρῷ κατορύξας, ἑκάτερον αὐτῆς
τῷ προτειχίσματι τὸ πέρας ἐνῆψεν, ὕδατος μὲν αὐτὴν διαρκῶς
ἐμπλησάμενος, ἄβατόν τε παντάπασι τοῖς πολεμίοις καταστησά-
μενος, ἐν μοίρᾳ δὲ αὐτῆς τῆς ἐντὸς προτείχισμα θέμενος ἕτερον·
ᾧ δὴ ἐφεστῶτες ἐν πολιορκίᾳ φρουροῦσι Ῥωμαῖοι, τοῦ τε περιβό- C
λου καὶ προτειχίσματος τοῦ ἑτέρου ἀφροντιστήσαντες, ὅπερ τοῦ
τείχους προβέβληται. ἐτύγχανε δὲ τοῦ τε τείχους καὶ τοῦ προτει-
χίσματος μεταξὺ κατὰ τὰς πύλας, αἳ καταντικρὺ τοῦ Ἀμμώδιος
χωρίου εἰσὶ, μέγα τι χρῆμα χώματος κείμενον, καὶ ἀπ' αὐτοῦ οἱ
πολέμιοι λανθάνειν ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον οἷοί τε ἦσαν, ἐπὶ τῇ πόλει
διώρυχας ἔνερθεν τοῦ περιβόλου ποιούμενοι. ὅπερ ἐνθένδε περι-

11. διώρυχα] Vulgo διώρυγα. Hoc mutavi, quum bis sequatur διώρυχας.

cui custodiae nomen erat, opportunissime demolitus, tuto ipsum refecit, et undique metum depulit, quem murorum infirmitas offerebat. Recte etiam murum exteriorem eduxit altius pro portione, eique fossam praeduxit, non solito, sed alio quodam modo, idque brevi in spatio: quod cur ita fecerit, declarabo.

Oppugnatoribus inaccessa est muri pars maxima: quippe non plano in loco, qui insidiis illorum faveat; sed in acclivi, duro atque arduo posita: ubi nec agi cuniculi, nec machinae appelli queunt. Ad latus australe, solum molle ac fossile et cuniculis accommodatissimum, aditum in urbem ea parte facilem praebet. Ergo fossam hic fecit, longo ambitu lunatam, iustaeque altitudinis ac latitudinis: utrumque eius extremum cum minori muro coniunxit: ipsam implevit aqua, ut hostibus omnino sit insuperabilis. Citeriori quoque eiusdem margini alterum minorem murum apposuit; ubi Romanae custodiae obsidionis tempore excubias agunt, securae de moenibus deque altero minori muro, qui maiori praetentus est. Inter utrumque, ad portam, quae Ammodium spectat, magnus agger intererat: unde hostes in urbem

ελὼν καὶ περικαθήρας εὖ μάλα τὸν χῶρον, ταύτῃ τοῖς πολεμίοις τὴν ἐς τὸ τεῖχος ἐπιβουλὴν ἀνεχαίτισε.

D β'. Τὰ μὲν οὖν τοῦ ὀχυρώματος αὐτῷ τῇδέ πῃ πεποίηται. καὶ ὕδατος δὲ εἰργάσατο ἔλυτρα πῇ μὲν τοῦ περιβόλου καὶ τοῦ προτειχίσματος μεταξὺ, πῇ δὲ ἄγχιστα τοῦ νεὼ, ὃς Βαρθολομαίῳ ἀποστόλῳ ἀνεῖται πρὸς δύοντά που τὸν ἥλιον. ῥεῖ δὲ καὶ ποταμὸς ἐκ προαστείου τῆς πόλεως διέχοντος αὐτῆς σημείοιν δυοῖν, ὃ δὴ Κόρδης ἐπικαλεῖται. ἐφ' ἑκάτερα δὲ αὐτοῦ σκοπέλω δύο ἀνέχετον ὑπεράγαν σκληρώ. πρόεισι δὲ μεταξὺ τῆς ἑκατέρου ὑπωρείας ἄχρι ἐς τὴν πόλιν ὁ ποταμὸς οὗτος, παρὰ τοὺς πρόποδας φερόμενος τῶν ὀρῶν, μάλιστά τε καὶ δι' αὐτὸ τοῖς πολεμίοις ἄτρεπτός τε καὶ ἀνέπαφος ὤν. οὐ γὰρ ἔχουσι βιάζεσθαί πως αὐτὸν ἐν ὑπτίῳ τῆς γῆς. ἐπισπῶνται δὲ αὐτὸν ἐς τὴν πόλιν τρόπῳ τοιῷδε. ὀχετὸν μὲν ἐκ τοῦ περιβόλου πεποίηνται μέγαν, ὀβε-
P 32 λοῖς δὲ σιδηροῖς τὸ τοῦ ὀχετοῦ στόμα συχνοῖς τε καὶ ὡς παχυτάτοις καταλαβόντες, τοῖς μὲν ὀρθοῖς, τοῖς δὲ ἐγκαρσίοις, διεπράξαντο τῷ ὕδατι ἐς τὴν πόλιν ἐσιτητὰ εἶναι, οὐκ ἐπὶ πονηρῷ τοῦ ὀχυρώματος. οὕτω τοίνυν εἰς τὴν πόλιν εἰσιὼν καὶ τὰ ἐκείνῃ ἔλυτρα ἐμπλησάμενος, περιαγόμενός τε ὅποι ποτὲ δοκοίη τοῖς τῇδε ἀνθρώποις, εἶτα ἐκβάλλει ἐς ἑτέραν τινὰ τῆς πόλεως χώραν, ἐμφεροῦς αὐτῷ τῇ ἐς τὴν πόλιν εἰσαγωγῇ πεποιημένης τῆς ἐκβολῆς. περιιών τε τὰ ταύτῃ πεδία ἐς πολιορκίαν εὐπετῆ ἐποιεῖτο τὴν πόλιν. ἐνταῦθά γὰρ ἐνστρατοπεδεύεσθαι τοῖς πολεμίοις τῇ τοῦ ὕδατος περιουσίᾳ οὐ χαλεπὸν ἦν. ὅπερ ἵνα μὴ γένηται λογισάμενος

7. ὃ Tolos. Vulgo ὅς. Malt.

suffosso muro clam suggredi poterant. Illo inde egesto, tam bene locum purgavit, ut fraudem hostilem a moenibus prohibuerit.

2. Sic Daram Iustinianus Aug. muniit: aquarum vero receptacula tum inter muros maiorem et minorem, tum propter aedem extruxit Bartholomaeo Apostolo sacram, ad solem occidentem. Fluvius ex suburbano, quod Corden vocant, duobus ab urbe milliaribus dissito decurrit. Ab utraque ripa assurgunt asperrimi duo scopuli: quorum radices ad urbem usque amnis ille interfluit, ima montium alluens. Hinc fit, ut eum hostes nec divertere valeant, nec tentare: depressior enim alveus ab illo vim prohibet: sic autem a civibus in urbem inducitur. A moenibus canalem duxere magnum: huius ore clathris ferreis munito plurimis, iisque admodum crassis, quorum alii recti, alii transversi sunt, aquam admittunt, citra murorum iniuriam. Igitur sic urbem ingressus, postquam cisternas implevit, atque euripis quocunque incolis lubet est derivatus, in aliam urbis partem se eiicit; ubi exitum habet similem ori, quo in urbem admissus est. Quo tempore errabat in vicino camporum aequore, urbem reddebat obsessu facilem. Nam hostibus aquae copia invitatis haud grave erat castra illic metari. Quod ne fieret, rem Iu-

Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τὰ παρόντα ἐν βουλῇ ἐποιεῖτο, διασκοπού- B
μενος εἴ τινα τῷ πράγματι ἄκεσιν εὕροι. ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ τὴν
ἀμηχανίαν ἰώμενος, ἀπαυτοματίσας τὴν πρᾶξιν μελλήσει οὐδεμιᾷ
τὴν πόλιν διεσώσατο. ἐγένετο δὲ δὴ ὧδε.

Τῶν τις ἐκείνῃ στρατευσαμένων, εἴτε τινὰ ὄψιν ὀνείρου ἰδὼν
εἴτε αὐτόματος εἰς τοῦτο ἠγμένος, τῶν περὶ τὰς οἰκοδομίας τεχνι-
τῶν ἑταιρισάμενος πολὺν ὅμιλον, διώρυχα ἐκέλευε μακρὰν ἐντὸς
τοῦ περιβόλου γεγενῆσθαι, δείξας τι χωρίον αὐτοῖς· ὕδωρ γάρ τι
πότιμον ἐνταῦθα εὑρήσειν ἐκ μυχῶν ἀποβλύζον τῆς γῆς. κυκλοτερῆ
τε τὴν διώρυχα ἐς ποδῶν μῆκος ιε΄ ποιησάμενος ἐπιπλεῖστον τὸ βά- H 17
θος κατῆγε. τοῦτο τῇ πόλει σωτήριον οὐκ ἐκ προνοίας τῶν τε- C
χνιτῶν τούτων πεποίηται, ἀλλ' ὅπερ ἐνταῦθα ξυμβήσεσθαι κακὸν
ἔμελλεν, ἐς πᾶν ξυμφέρον διὰ τῆς κατώρυχος ἀπεκρίθη Ῥωμαίοις.
ὄμβρων γὰρ μεταξὺ ἐξαισίων καταρραγέντων, ὁ ποταμὸς, οὗπερ
ἐπεμνήσθην ἀρτίως, πρὸ τοῦ περιβόλου μορμύρων ἀρθείς τε ἐπὶ V 414
μέγα οὐκέτι ἐχώρει, οὐ δεχομένων αὐτὸν τηλικόνδε γεγενημένον
οὔτε τῶν εἰσόδων οὔτε τοῦ ὀχετοῦ, ᾗπερ τὰ πρότερα. ξυνίστατο
οὖν ἐπὶ τὸ τεῖχος ξυνάγων τὸν ῥοῦν, ἐς ὕψος τε καὶ βάθος κατα-
τείνων πολὺ, καὶ πῂ μὲν λιμνάζων, πῂ δὲ κυρτούμενός τε καὶ κυ-
ματίας γεγενημένος. τὸ μὲν οὖν προτείχισμα βιασάμενος καθεῖ-
λεν εὐθὺς, κατασείσας δὲ καὶ πολλήν τινα τοῦ τείχους μοῖραν καὶ D
τὰς πύλας ἀναπετάσας πολύς τε ῥεύσας τὴν πόλιν καταλαμβάνει
σχεδόν τι ὅλην, καὶ αὐτῆς τήν τε ἀγορὰν καὶ τοὺς στενωποὺς καὶ
οὐδέν τι ἧσσον τὰς οἰκίας περιπολήσας, ἐπίπλων τε ἐνθένδε καὶ

3. ἀπαυτοματίσας CH. αὐτοματίσας P. 17. οὔτε — οὔτε] Vulgo οὐδὲ — οὐδὲ.

stinianus Aug. in consilium vocavit, attente dispiciens quo modo mederi posset. At deus illum difficultate exemit, ac re ultro confecta protinus, urbi salutem asseruit. Id vero ita evenit.

Quidam ex militari urbis praesidio, sive obiecto per somnum viso, sive suo impulsu, adiunctis sibi fabris compluribus, cum intra muros locum designasset, longam ibi fieri foveam imperavit, affirmans dulcis aquae scaturiginem in terrae sinu repertum iri. Ducta In orbem fossa longitudinis pedum quindecim, humum altius exhausit. Fuit hoc urbi salutare, non artificum consilio ac providentia: sed quod hic acerbum futurum erat, Romanis optime vertit, beneficio fossae. Siquidem hoc interim spatio maximis caelo delapsis imbribus, flumen, cuius modo mentionem feci, pro muro murmurans, atque admodum tumens, non defluebat; cum ita auctum nec fauces muri caperent, nec canalis. Ergo haerebat, aquas ad murum cogens, et sursum deorsumque altissimus, hic stagnabat, illic inaequaliter tumidus fluctuabat. Ac minorem quidem murum statim disiecit; maioris vero parte magna convulsa, patefactaque porta effusus, urbem fere totam occupavit; ac forum, angiportus, adeoque domos ipsas pervadens, et inde supellectilem, vasa lignea

ξυλίνων τευχῶν καὶ ἄλλων τοιούτων φορυτὸν μέγαν ἐπαγόμενος, ἐς ταύτην τε τὴν διώρυχα ἐμπεσὼν ἀφανίζεται ὑπόγειος γεγενημένος. ἡμέραις δὲ οὐ πολλαῖς ὕστερον ἄγχιστά πη τῶν Θεοδοσιουπόλεως ὁρίων ἐκδοὺς, ἐν χώρῳ ἐφάνη σημείοις τεσσαράκοντα διέχοντι μάλιστα Δάρας πόλεως, οἷσπερ ἐπηγάγετο ἐκ τῶν τῇδε οἰκίων γνωσθείς. διεφάνη γὰρ ἐνταῦθα ὁ συρφετὸς ὅλος. καὶ τὸ λοιπὸν ἐν μὲν εἰρήνῃ καὶ ἀγαθοῖς πράγμασιν ἐν μέσῃ πόλει γινόμενος ὁ ποταμὸς οὗτος, περιπλέους τε τοῦ ὕδατος τοὺς θησαυροὺς ἐργασάμενος, φέρεται μὲν τῆς πόλεως ἔξω διὰ τῶν ἐξόδων αἵπερ αὐτῷ πεποίηνται ἐξεπίτηδες πρὸς τῶν δειμαμένων τὴν πόλιν,
P 33 ὥσπερ μοι ἔναγχος δεδιήγηται. ἀρδεύων δὲ τὰ ἐκείνῃ χωρία ποθεινὸς ἅπασι τοῖς περιοικοῦσιν ἐς ἀεὶ γίνεται. ἐπειδὰν δὲ πολεμίων στρατὸς ὡς πολιορκήσων τὴν πόλιν ἐνταῦθα ἴοι, τὰς μὲν διὰ τῶν σιδηρῶν ὀβελῶν ἐξόδους ἐπιβύσαντες τοῖς καταράκταις καλουμένοις, αὐτίκα τε τὸν ποταμὸν μεταπεφυκέναι καὶ τὴν ἐκβολὴν μεταπορεύεσθαι βιασάμενοι ἀνάγκῃ χειροποιήτῳ, ἐπί τε τὴν διώρυχα καὶ τὸ ἐνθένδε περιάγουσι χάος. καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ οἱ πολέμιοι πιεζόμενοι τοῦ ὕδατος τῇ ἀπορίᾳ διαλύειν ἀναγκάζονται τὴν πολιορκίαν εὐθύς. Μιρράνης ἀμέλει ὁ Περσῶν στρατηγὸς ἐπὶ Καβάδου
B βασιλεύοντος ἐπὶ πολιορκίᾳ ἐνταῦθα ἥκων, τούτοις τε πᾶσιν ἀναγκασθεὶς, ἄπρακτος οὐκ εἰς μακρὰν ἀνεχώρησε. καὶ Χοσρόης αὐτὸς πολλῷ ὕστερον ἐπ᾽ αὐτῷ τούτῳ ἀφικόμενος στρατῷ μεγάλῳ ἐγκεχείρηκε τῇ ἐς τὴν πόλιν ἐπιβουλῇ. ὕδατός τε ἀπορίας πέρι ἀμηχανῶν, καὶ ἀποσκοπούμενος τὴν τοῦ περιβόλου ὑπερβολὴν, ἄμαχόν τε αὐτὴν διαρκῶς ὑποπτεύων εἶναι, καὶ τὰ βεβουλευμένα

atque alia id genus plurima convehens, ubi in foveam illam decidit, subterraneo meatu suffugit oculos. Paucis post diebus, proxime Theodosiopolitanum limitem redditus, apparuit quadragesimo lapide ab urbe Dara, iis ex rebus agnitus, quas illius domibus exportaverat: nam tota colluvies illuc erupit. Ex eo tempore, cum pax viget ac bono res loco sunt, fluvius hic mediam urbem intermeans, ubi cisternas aqua implevit, exit per ostia, sibi de industria, ut proxime dixi, ab illis extructa, qui urbem aedificarunt. Tum agros vicinos irrigans, omnes accolas beare solet. Verum simul eo advenit hostilis exercitus, urbem circumsessurus, ostia, quae ferro clathrata sunt, vectibus obstruunt; mox amnem divertere seque alio exonerare coactum solerti manu, in foveam ac barathrum huic subiunctum abducunt. Quocirca hostes aquae penuria laborantes, obsidionem confestim solvere necesse habent. Certe Mirrhanes Persarum dux, regnante Cabade, cum urbem obsedisset, his omnibus adactus, re infecta, brevi abscessit: ipseque adeo Chosroës, multo post, ingentibus copiis secum ductis tentavit urbem: sed ubi aquae inopiam levare nesciit, et visa murorum altitudine, ipsos inexpugna-

μεταγνοὺς, εὐθύωρος ἐς τὰ Περσῶν ἤδη ἀπιὼν ᾤχετο, τῇ τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος καταστρατηγηθεὶς προμηθείᾳ.

γʹ. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν πόλει Δάρας οὕτω δὴ Ἰουστινιανὸς C βασιλεὺς κατεστήσατο· ὅντινα δὲ προσεποίησε τρόπον τῇ πόλει μηκέτι αὐτῇ πάθος πρὸς τοῦ ποταμοῦ ξυμβαίνειν τοιοῦτον, τοῦ θεοῦ διαρρήδην αὐτῷ ξυνεπιλαμβανομένου τὸ σπούδασμα τοῦτο, ἐγὼ δηλώσω. Χρύσης ἦν τις Ἀλεξανδρεύς, μηχανοποιὸς δεξιός, ὅσπερ βασιλεῖ τὰ ἐς τὰς οἰκοδομίας ὑπηρετῶν, τὰ πλεῖστα τῶν τε ἐν πόλει Δάρας καὶ τῇ ἄλλῃ χώρᾳ γεγονότα ἐξείργασται. οὗτος ὁ Χρύσης ἀπεδήμει μὲν ἡνίκα δὴ ἐν τῇ πόλει Δάρας τὸ ἐκ τοῦ ποταμοῦ πάθος ξυνέπεσεν· ἀκηκοὼς δὲ καὶ περιαλγήσας τῇ ξυμφορᾷ ἐς κοίτην τὴν αὑτοῦ ἀπεχώρησεν. ὄψιν δὲ ὀνείρου τοιάνδε εἶδεν. ἐδόκει οἱ ἐν τῷ ὀνείρῳ τις ὑπερφυής τε καὶ τὰ ἄκρα κρείσσων D ἢ ἀνθρώπῳ εἰκάζεσθαι μηχανήν τινα ἐπαγγέλλειν τε καὶ ἐνδείκνυσθαι, ἣ ἂν διακωλύειν τὸν ποταμὸν ἱκανὴ εἴη ἐπὶ πονηρῷ τῆς πόλεως μηκέτι μορμύρειν. καὶ ὁ μὲν αὐτίκα θεῖον ὑποτοπήσας τὸ πρᾶγμα εἶναι, τήν τε μηχανὴν καὶ τὴν τοῦ ὀνείρου ὄψιν ἐς βασιλέα γράψας ἀνήνεγκε, σκιαγραφήσας τὴν ἐκ τοῦ ὀνείρου διδασκαλίαν. ἐτύγχανε δὲ οὐ πολλῷ πρότερον ἄγγελος ἐς βασιλέα ἥκων ἐκ Δάρας πόλεως, ὅσπερ αὐτῷ τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ξυνενεχθέντα πάντα ἐσήγγειλε. βασιλεὺς δὲ τότε τοῖς ξυμπεπτωκόσι ξυνταραχθεὶς V 415 καὶ περιώδυνος γεγονώς, τοὺς τὰ μηχανικὰ εὐδοκιμοῦντας P 34 εὐθὺς μετεκάλει, Ἀνθέμιόν τε καὶ Ἰσίδωρον, ὧνπερ ἔμπροσθεν ἐπεμνήσθην. καὶ τὰ ξυμβεβηκότα ἐπικοινούμενος ἀνε-

18. σκιαγραφήσας CH. συγγραφήσας P.

biles indicavit, consilii poenitens, mox in Persidem rediit, providentia victus imperatoris Romani.

3. Haec in urbe Dara Iustinianus Aug. constituit. Iam quo idem pacto ne in posterum fluvius urbi illi noceret, deo utique ipsius consilium manifestissime adiuvante, effecerit, narrabo. Chryses quidam erat Alexandrinus, machinarius praestantissimus: qui in extruendis aedificiis navare solitus operam imperatori, multa cum Darae tum alibi aedificaverat. Is peregre profectus, quo tempore fluvius calamitatem Darae attulit, accepto eius nuntio, graviter dolens, cubitum iit: tum dormienti species huiusmodi oblata est. Quidam procerissima et humanum excedente modum statura, ipsi per somnum visus est machinam designare atque ostendere, quae urbem ab exundante fluvio innoxiam posthac servare posset. Mox ille rem divinitus oblatam ratus, de machina ac viso nocturno ad imperatorem perscripsit, et quae secundum quietem acceperat delineavit. Paulo ante, nuntius ex urbe Dara ad Augustum venerat, eique ordine panderat fluminis inundationem. Commotus tum imp. et casum illum aegerrime ferens, mechanicos celeberrimos Anthemium et Isidorum, quorum supra mentionem habui, extemplo accersit; et re communicata, ex ipsis quaerit qua tandem machina in posterum

πυνθάνετο τῶν ἀνδρῶν ὁποία ποτὲ μηχανὴ γένοιτο, ὡς μή τι πε-
ραιτέρω τῇ πόλει ξυμβαίη; καὶ αὐτῶν μὲν ἑκάτερος ὑποθήκην
τινὰ ἔφραζε τήν οἱ δοκοῦσαν ἐπιτηδείως ἐς τοῦτο ἔχειν· βασιλεὺς
δὲ, θείας δηλονότι ἐπινοίας αὐτῷ γενομένης τινὸς, οὔπω τὰ Χρύ-
σου ἰδὼν γράμματα, ἐπενόει τε καὶ ἐσκιαγράφει αὐτογνωμονήσας
ἐκ τοῦ παραδόξου ὃ δὴ τοῦ ὀνείρου ἐκτύπωμα ἦν. ἔτι δὲ τῆς
βουλῆς ᾐωρημένης καὶ τοῦ πρακτέου σφίσιν ἐν ἀδήλῳ ὄντος, διέ-
λυσαν τὸν διάλογον. ἡμέραις δὲ γ′ ὕστερον ἧκέ τις βασιλεῖ τήν τε
B τοῦ Χρύσου ἐπιστολὴν καὶ τῆς τοῦ ὀνείρου μηχανῆς τὸ ἐκμαγεῖον
ἐνδεικνύμενος. καὶ ὃς μεταπεμψάμενος τοὺς μηχανικοὺς αὖθις
ἀνανεοῦσθαι τῇ μνήμῃ ἐκέλευεν ὅσα δὴ σφίσιν ἀμφὶ τῷ ἔργῳ τὸ
H 18 πρότερον δοκοῦντα εἴη. οἱ δὲ ἀπεστομάτιζον ἐφεξῆς ἅπαντα, ὅσα
τε αὐτοὶ τεχνάζοντες εἶπον καὶ ὅσα βασιλεὺς ἀπαυθαδιασάμενος
ἐπήγγειλε γενέσθαι. καὶ τότε δὴ ὁ βασιλεὺς τόν τε πρὸς τοῦ
Χρύσου σταλέντα καὶ τὰ γράμματα ἐπιδείξας, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐκ
τοῦ ὀνείρου γεγονυῖαν ἐπὶ τῷ ἐσομένῳ ὄψιν τε καὶ σκιαγραφίαν,
κατεστήσατο αὐτοὺς ἐν θαύματι μεγάλῳ, ἐν νῷ ποιουμένους ὡς
ἅπαντα ὁ θεὸς συνδιαπράσσεται τῷ βασιλεῖ τούτῳ τὰ τῇ βασιλείᾳ
ξυνοίσοντα. ἐκράτει τοίνυν ἡ τοῦ βασιλέως ἐπίδειξις, ὑποχωρού-
σης μηχανοποιῶν σοφίας καὶ τέχνης. καὶ γίνεται ὁ Χρύσης αὖθις
C ἐν πόλει Δάρας, ἐπιτεταγμένον οἱ πρὸς τοῦ βασιλέως ὑποτελέσαι
τὰ γεγραμμένα σπουδῇ τῇ πάσῃ, καθάπερ ἡ τοῦ ὀνείρου ὑποθήκη
ἐπήγγελλεν. ἐποίει τε τὰ ἐπιτεταγμένα τρόπῳ τοιῷδε.

Ἐν χώρῳ διέχοντι τοῦ τῆς πόλεως προτειχίσματος ἐς μ′ μάλιστα πόδας, μεταξὺ σκοπέλου ἑκατέρου, ὧν δὴ κατὰ μέσον ὁ πο-

ab urbe casus eiusmodi averti possit? Uterque quam ad id valere duxit rationem protulit. At imperator coelesti quodam instinctu, nondum visis Chrysae literis, de sua sententia assecutus est mirabiliter, adumbravitque imaginem, quae Chrysae in somnis obiecta fuerat. Pendebat adhuc consilium, nec quid opus facto esset inter ipsos constabat, cum digressi sunt. Tertio post die quidam affuit, et Chrysae epistolam cum forma visae per somnium machina reddidit imperatori. Hic mechanicos iterum accitos memoria repetere iubet quae de opere inter se prius contulissent. Mox illi ordine referre quae ipsi ex artis suae praescripto dixissent, et quae imperator per se designasset. Tum Augustus Chrysae tabellarium proferens cum literis et somnii viso futurique operis delineatione, ad magnam ipsos admirationem traduxit, secum reputantes deum in omnibus, quae imperio expedirent, principi nostro opitulari. Igitur cedente peritia atque arte machinariorum, vincit imperatoris sententia: Chryses Daram revertitur, iussus scripta perficere omni studio, plane uti somnio edoctus esset: sic demum mandata est executus.

In loco xl. circiter pedes dissito ab urbis muro exteriori, binos inter scopulos illos, quos amnis interluit, iustae altitudinis ac latitudinis aggerem

ταμὸς προϊὼν φέρεται, ἀντιτείχισμα ἐτεκτήνατο ὕψους τε καὶ εὔ-
ρους ἱκανῶς ἔχον. οὗπερ τὰ πέρατα οὕτω δὴ ὄρει ἑκατέρῳ παν-
ταχόθεν ἐνῆψεν, ὡς τῷ ὕδατι τοῦ ποταμοῦ, ἢν καὶ σφοδρότατα
ἐπιρρεύσειεν, ἐνταῦθα ἐσιτητὰ μηδαμῇ ἔσεσθαι. τοῦτο δὲ τὸ ἔρ-
γον οἱ περὶ ταῦτα σοφοὶ φράκτην ἢ ἀρίδα καλοῦσιν, ἢ ὅ τί ποτε
ἄλλο ἐθέλουσιν. οὐκ ἐπ' εὐθείας δὲ τὸ ἀντιτείχισμα πεποίηται
τοῦτο, ἀλλ' ἐπὶ τὸ μηνοειδὲς τετραμμένον, ὅπως ἂν τὸ κύρτωμα
πρὸς τῇ τοῦ ποταμοῦ ἐπιρροῇ κείμενον ἔτι μᾶλλον ἀντέχειν τῷ D
ῥείθρῳ βιαζομένῳ δυνατὸν εἴη. θυρίδας δὲ ἐς τὸ ἀντιτείχισμα
ἔς τε τὰ κάτω καὶ ἄνω πεποίηται. ὥστε τῷ ποταμῷ πλημμυ-
ροῦντι ἐξαπιναίως, ἂν οὕτω τύχοι, ξυνίστασθαι μὲν ἐνταῦθα
ἐπάναγκες εἴη καὶ μὴ παντὶ τῷ ῥοθίῳ περαιτέρω χωρεῖν. ἐκροὴν
δὲ κατὰ τὰς ὀπὰς ἀφιέντι βραχεῖάν τινα τοῦ μὲν ὑπερβάλλοντος
ὄγκου κατὰ μικρὸν ἀπολήγειν ἀεὶ, τῷ δὲ τείχει λελυμασμένῳ μη-
δέποτε εἶναι. ἡ γὰρ ἐκροὴ ἐν τῷ χώρῳ ξυνισταμένη, ὅσπερ ἐς
τεσσαράκοντα διήκων πόδας, ᾗπέρ μοι εἴρηται, τῆς τε ἀρίδος
καὶ τοῦ προτειχίσματος μεταξύ ἐστιν, οὐδαμῇ τὸ παράπαν βιαζο-
μένη, ἀλλ' ἐς τὰς ξυνειθισμένας εἰσόδους κατὰ λόγον χωροῦσα ἐς P 35
τὴν ὀχεταγωγίαν ἐνθένδε εἰσβάλλει. καὶ τὰς πύλας, ἅσπερ τὸ
πρότερον βιασάμενος ἐξαπιναίως ὁ ποταμὸς ἀνεπέτασε, περιελὼν
ἐντεῦθεν, λίθοις μὲν παμμεγέθεσι τὴν προτέραν αὐτῶν ἐφράξατο
χώραν, ἐπεὶ ἐφ' ὁμαλοῦ κεῖμεναι τῷ ποταμῷ ὑπερβλύζοντι εὐέφο-
δοι ἦσαν. ἄγχιστα δέ πη εν χώρῳ ἀνάντει κατὰ τὸ κρημνῶδες
τοῦ περιβόλου αὐτὰς ἔθετο, οὗ δὴ τῷ ποταμῷ βάσιμα ὡς ἥκιστα
ἦν. ταῦτα μὲν οὖν οὕτω διαπεπόνηται τῷ βασιλεῖ τούτῳ.

5. φράκτην CH. φράκτα P. φρακτῆρα Pm.

extruxit; cuius extrema utrique menti undique sic annexuit, ut aquis fluvii, quamvis impetu maximo decurrentibus, nullus hac aditus futurus sit. Eiusmodi rerum periti opus illud appellant phractem vel aridem, vel si quo alio vocabulo uti malunt. Nec recta linea produxit hunc aggerem, sed sinuavit, quo melius undarum vim sustineat procurrens in adversum fluvium curvatura. Eumdem fenestris infra supraque divisit; ut si forte amnis repente excreverit, cogatur ibi consistere, nec totum aquarum agmen ultra devolvat; sed modice per foramina effluens, sensim detumescat, nec muros violet. Nam illo in spatio pedum XL. quod inter aridem murumque exteriorem, ut dixi, interiectum est, ita coit effluvium, ut nullam vim patiatur; sed ad consuetum muri aditum convenienter properans, canali excipitur. Denique foribus, quas antea flumen inopinato recluserat, illinc amotis, pristinam earum sedem grandibus saxis obstruxit: propterea quod situs loci planus aditum eo facilem dabat fluvio restagnanti. Portam acclivi in loco posuit ad moenium partem impositam praecipitio, quo flumen ascendere non potest. Haec imp. noster ita confecit.

Ἦν δέ τις ἐν πόλει πολλὴ ὕδατος πέρι ἀμηχανία τοῖς τῇδε
B ἀνθρώποις. οὐδὲ γὰρ ἀναβλυστάνουσαν εἶχον ἐνταῦθά πη κρή-
νην, οὐδὲ ὀχετῷ περιαγομένην ἐς τὰς ἀγυιάς, αἳ τῇδέ εἰσιν, οὐδέ
τισι θησαυριζομένην ἐκείνῃ ἐλύτροις, ἀλλ' οἷς μὲν ἀγχοτάτω ὁ
ποταμὸς κατὰ τὰς ἀμφόδους ἐφέρετο, οἵδε ἀταλαιπώρως ἀρυόμε-
νοι ῥᾷστα ἔπινον, οἷς δὲ ὡς ἀπωτάτω τῆς τοῦ ποταμοῦ ἐκροῆς τὰ
οἴκοι ἐτύγχανεν ὄντα, τούτοις δυοῖν τὸ ἕτερον ἐπάναγκες ἦν, ἢ τὰ
ἔσχατα πονουμένοις πιεῖν, ἢ δίψει ἐχομένοις ἀπολωλέναι. ἀλλ'
ὀχετὸν βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐτεκτήνατο μέγαν, ᾧ δὴ τὸ ὕδωρ
416 περιαγαγὼν πανταχόσε τῆς πόλεως τὴν ἀπορίαν τοῖς τῇδε ᾠκημέ-
νοις διέλυσεν. ἀλλὰ καὶ ἱερὰ πεποίηται δύο, τήν τε μεγάλην ἐκ-
κλησίαν καλουμένην καὶ τὸν τοῦ ἀποστόλου Βαρθολομαίου νεών.
C ἔτι μέντοι καὶ τοῖς στρατιώταις καταλυτήρια ἐδείματο παμπληθῆ,
ὅπως δὴ τοὺς τῇδε ᾠκημένους μηδαμῶς ἐνοχλοῖεν.

Καὶ Ἀμίδης δὲ πόλεως τό τε τεῖχος καὶ τὸ προτείχισμα ἐν
τοῖς ἄνω γεγενημένα χρόνοις καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὕποπτα ὄντα ἐξίτηλα
γενήσεσθαι, οὐ πολλῷ ὕστερον νέᾳ τινὶ καταλαβὼν οἰκοδομίᾳ τῇ
πόλει τὴν ἀσφάλειαν ἀνεσώσατο. ὅσα δὲ κἀν τοῖς φρουρίοις αὐ-
τῷ εἴργασται, ἅπερ ἐν τοῖς ὁρίοις τούτων δὴ τυγχάνει τῶν πόλεων
ὄντα, ἐρῶν ἔρχομαι.

D δ'. Ἐκ Δάρας πόλεως ἰόντι ἐς τὰ Περσῶν ἤθη χώρα τις
ἐν ἀριστερᾷ ἐστιν ἀναμάξευτός τε καὶ ἄφιππος ὅλως, κατατείνουσα
μὲν ἐς ἡμέραιν ὁδὸν δυοῖν εὐζώνῳ ἀνδρὶ μάλιστα, τελευτῶσα δὲ
ἐς χῶρον σιμὸν καὶ ἀπόκρημνον Ῥάβδιον ὄνομα. ταύτης δὲ τῆς

7. οἴκοι] οἰκεῖα C. οἰκία H.

In urbe cives aquae inopia graviter conflictabantur; cum nec fontem haberent scatebra emicantem, nec latices, qui canali structili ducerentur in compita, nec qui ibi in cisternis asservarentur: sed qui in triviis labentem fluvium accolebant, ii quidem aquam nullo negotio haurientes, potu utebantur facillimo: qui vero procul flumine habitabant, facere non poterant quin horum alterum paterentur; vel summo cum labore levarent sitim, vel ea interirent. At Iustinianus Aug. magnum aquaeductum construxit, quo in omnes urbis partes derivata aqua, incolis difficultatem expediit. Praeterea sacras aedes duas, eam videlicet quae magna ecclesia dicitur, et Bartholomaei apostoli templum condidit. Militibus quoque diversoria quamplurima aedificavit, ne molestiam civibus exhiberent.

Urbis Amidae muros, maiorem iuxta ac minorem, qui ob vetustatem iam ruinae proximi videbantur, nova quadam substructione firmavit, itaque urbi securitatem praestitit. Quid vero fecerit in castellis, quibus harum urbium limites muniti sunt, nunc exponam.

4. Eunte in Persidem ex urbe Dara, ad laevam est quaedam regio plaustris invia ac prorsus inequitabilis. Bidui fere patens expeditio viro, terminatur loco abrupto atque praecipiti, cui nomen Rhabdium. Viae, quae

ἐπὶ τὸ Ῥάβδιον φερούσης ὁδοῦ ἐφ' ἑκάτερα τὰ Περσῶν ὅρια ἐπὶ μακρότατον ξυμβαίνει εἶναι. ὅπερ μοι κατ' ἀρχὰς ἀγαμένῳ καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἀναπυνθανομένῳ ὅντινα τρόπον Ῥωμαίοις προσήκουσα ὁδός τε καὶ χώρα γῆν ἑκατέρωθι τὴν πολεμίαν διακεκλήρω- P 36 ται, ἀπήγγελλόν τινες ὡς εἴη μὲν Περσῶν τὸ χωρίον ποτὲ, δεομένῳ δὲ τῶν Περσῶν βασιλεῖ τῶν τις Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ἀμπέλοις τινὰ κατακορῆ κώμην ἐπὶ Μαρτυροπόλεως οὖσαν δώσειε, τοῦτο δὴ αὐτῆς τὸ χωρίον ἀνταλλαξάμενος. τὸ μὲν οὖν Ῥάβδιον ἐπὶ πετρῶν οἰκεῖται ἀποτόμων τε καὶ ὅλως ἀγρίων, αἵπερ ἐνταῦθα ἐπανεστήκασι θαυμάσιον ὅσον. ἔνερθεν δὲ αὐτοῦ χωρίον ἐστὶν, ὅπερ καλοῦσι Ῥωμαίων ἀγρὸν, ἀγασθέντες, οἶμαι, τὸ ἐξ ἀρχῆς, ὅτι δὴ ἐν μέσῳ χωρίων Περσικῶν κείμενον Ῥωμαίοις προσήκει. οὗτος δὲ ὁ Ῥωμαίων ἀγρὸς κεῖται μὲν τῆς γῆς ἐν ὑπτίῳ, ἀγαθῶν H 19 δέ ἐστι τῶν ἐν τοῖς ληίοις κομιδῇ εὔπορος. τεκμηριώσειε δ' ἂν τις καὶ τοῖσδε, ὅτι δὴ πανταχόθεν τὸν χῶρον περιβάλλουσι τὰ B Περσῶν ὅρια.

Πόλισμά ἐστιν ἐν Πέρσαις ἐπιφανὲς ἄγαν, ὄνομα Σισαυράνων, ὅπερ ποτὲ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἐξελὼν ἐς ἔδαφος καθεῖλεν, ὅμιλον πολὺν τῶν ἐν Πέρσαις ἱππέων ξὺν Βλησχάνῃ τῷ σφῶν ἡγεμόνι δορυαλώτους πεποιημένος. τῆς πόλεως μὲν Δάρας ὁδὸν ἡμέραιν διέχει δυοῖν εὐζώνῳ ἀνδρί· τούτου δὲ τοῦ Ῥαβδίου σημείοις διέστηκε τρισὶ μάλιστα. πρότερον μὲν οὖν ἀφύλακτός τε ἦν ὁ χῶρος ὅδε καὶ Ῥωμαίοις παντελῶς ἄσημος. οὐκοῦν οὐδὲ φρουρᾶς οὐδὲ ὀχυρώματος οὐδὲ ἄλλου ὅτου ἂν ἀγαθοῦ πρὸς αὐτῶν ἔλαχε πώποτε. ἀμέλει οἱ τὸν ἀγρὸν γεωργοῦντες, οὗπερ ἐπε-

14. τεκμηριώσειε CH. τεκμηριώσαι P.

Rhabdium ducit, pars maxima inter Persarum fines posita est. Id ego cum primum vidi, demirans scilicet ex indigenis quaesivi, qui factum esset, ut viam tractumque ditionis Romanae hostile solum utrinque clauderet? Responderunt nonnulli, pertinuisse olim ista ad Persas; sed imperatorem quemdam. Rom. pro pago vitifero Martyropoli vicino, quem regi Persarum roganti dederat, eo tractu remuneratum fuisse. Ac Rhabdium quidem rupes insidet praeruptas et omnino asperrimas, quae ibi mirum in modum attolluntur: subiacet vero campus, quem Romanorum agrum appellant, iam a principio, ut opinor, mirati quod in media Persarum provincia ad Romanos pertineat. Porro hic Romanorum ager in planitie situs est, frugibusque abundat: argumento sit, quod Persarum limites undique locum ambiunt.

Clarissimum est in Perside oppidum Sisauranum, quod Iustinianus Aug. in potestatem redactum suam exsciderat, abductis inde magno numero captivis Persis equitibus cum Bleschane ipsorum duce. Ab urbe Dara abest itinere, quod biduo vir expeditus conficiat; tribus circiter milliaribus a Rhabdio: qui locus antea incustoditus et apud Romanos plane obscurus fuerat. Quare cum ab ipsis nec praesidium, nec munimentum, nihil denique boni un-

C μινήσθην ἀρτίως, ὥσπερ ἄλλο τι ἀγγαροφοροῦντες, πεντήκοντα ἐπετείους χρυσοῦς ἔφερον Πέρσαις, ἐφ' ᾧ ἀδεέστερον κεκτήσονται τὰ αὑτῶν ἴδια καὶ καρπῶν δύνωνται τῶν τῇδε φυομένων ὀνίνασθαι. βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἅπαντα αὐτοῖς μεταπεφυκέναι διεσκευάσατο. τειχίσμασι γὰρ τὸ Ῥάβδιον περιβαλὼν κατὰ τῶν πετρῶν τὴν ὑπερβολήν, αἵπερ ἐκείνῃ ἀνέχουσιν, ἀπρόσοδον αὐτὸ τοῖς πολεμίοις πεποίηται τὸ χωρίον, δηλονότι ξυλλαμβανούσης τῆς φύσεως. ἐπεὶ δὲ ὕδατος οἱ τῇδε ᾠκημένοι ἐσπάνιζον, ἐν τῇ τῶν σκοπέλων ἀκρωρείᾳ πηγῆς ὡς ἥκιστα οὔσης, ταμιεῖά τε ὑδάτων εἰργάσατο δύο καὶ τὰς ἐκείνῃ πέτρας πολλαχῇ διορύξας παμπληθεῖς ὑδάτων θησαυ-
D ροὺς διεπράξατο εἶναι, ὅπως δὴ ξυρρεόντων ὑετίων ἐνταῦθα ὑδάτων ἀδεέστερον αὐτοῖς οἱ τῇδε ἄνθρωποι δύνωνται χρῆσθαι, ὡς μὴ τοῦ ὕδατος πιεζόμενοι τῇ ἀπορίᾳ εὐάλωτοι εἶεν.

V 417 Καὶ τὰ ἄλλα δὲ φρούρια πάντα ἐν ὄρει κείμενα, ἅπερ ἐνθένδε τε καὶ ἐκ Δάρας πόλεως ἄχρι ἐς Ἀμίδαν διήκειν ξυμβαίνει, τό τε Κίφας καὶ Σαυρὰς καὶ Σμάργδις τε καὶ Λούρνης τό τε Ἱεριφθὸν καὶ Ἀταχὰς καὶ Σίφριός τε καὶ Ῥιπάλθας καὶ Βανασυμέων, ἔτι μέντοι καὶ Σινὰς καὶ Ῥάσιος, καὶ Δαβανὰς, καὶ ὅσα ἄλλα ἐνταῦθα ἐκ παλαιοῦ ἐστι, γελοιότατα δῆθεν τῷ σχήματι ἀποτεθριγκωμένα τὸ πρότερον ἀνοικοδομησάμενος σὺν τῷ ἀσφαλεῖ
P 37 ἔς τε τὸ νῦν φαινόμενον κάλλος τε καὶ ὀχύρωμα μεταθέμενος ἀνάλωτα εἶναι καὶ προβεβλῆσθαι Ῥωμαίων τῆς γῆς βεβαιότατα κατεστήσατο. ἐνταῦθα ὄρος οὐρανόμηκες ἀποκεκρέμαται, ἀπόκρημνόν τε καὶ προσελθεῖν ἀμήχανον ὅλως. ἐν πεδίῳ δὲ ὑπόκειται χώρα γεώδης τε καὶ μαλθακὴ λίαν, ἀγαθὴ μὲν ἀρόσαι, θρέμμασι δὲ

16. Ἱεριφθὸν] ἱδριφθὸν H.

quam accepisset; colonis agri, de quo memini proxime, ad onus vectigalis publici id accedebat, ut Persis aureos quinquaginta quotannis penderent, quo securius possiderent sua, ac fruerentur proventu frugum. Verum Iustinianus Aug. ipsis omnia mutavit in melius. Cincto enim Rhabdio moenibus, in ipso surgentium ibi rupium culmine positis, omnem praeclusit hostibus aditum, iuvante utique situ loci. Et quoniam incolis aqua deerat, quippe fontem summi scopuli non habebant, cisternas fecit duas; saxaque illa multis in locis excavans, aquarum receptacula passim comparavit, ut eo confluentibus aquis pluviis uti liberius, nec siti ad deditionem perpelli possint.

Caetera montium castella, quae hinc atque ex urbe Dara Amidam usque pertinent (ea sunt Ciphas, Sauras, Smargdis, Lurnes, Hieriphthon, Atachas, Siphris, Ripalthas, Banasymeon, Sinas, Rhasis, Dabanas, aliaque ibi posita ab antiquo) cum speciem munimenti haberent plane ridiculam, illa solide reaedificavit, et ad decus perduxit, quod videmus hodie cum tanta firmitate coniunctum, ut hostium viribus superiora, Romanum imperium optime protegant. His in partibus, mons editissimus inaccessis horret praecipitiis: ager in planitie subiacet, non lapidosus, sed mollis admodum, et cum arationi tum

ἀτεχνῶς ἔννομος. ἐπιεικῶς γὰρ τῇ πόᾳ χλοάζει. παμπληθεῖς δὲ κῶμαι παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους εἰσίν. οἰκοῦσί τε αὐτὰς ἄνθρωποι τὰ μὲν ἐς κτῆσιν τῶν ἐπιτηδείων εὐδαίμονες, εὐάλωτοι δὲ, εἴ τις προσίοι. ὅπερ αὐτοῖς ἐπηνώρθωσεν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς, φρούριον ἐπὶ τοῦ ὄρους τῇ ἀκρωνυχίᾳ δειμάμενος, ἵνα δὴ τὰ σφίσιν ἐναποθέμενοι τιμιώτατα, ἐπειδὰν προσίοιεν οἱ πολέμιοι, B ἀνατρέχοντες διασώζωνται· Βασιλέων δὲ τὸ φρούριον ἐπωνόμασται. καὶ μὴν καὶ τὰ ἀμφὶ πόλιν Ἄμιδαν φρούρια, πηλῷ τε περιβεβλημένα καὶ τοῖς πολεμίοις βάσιμα παντάπασιν ὄντα, ἐς τὸ ἀκριβὲς ἀνοικοδομησάμενος ἅπαντα ἐς τῆς ἀσφαλείας τὸ ἀκριβέστατον μετεστήσατο. ἐν οἷς τό τε Ἀπάδνας καὶ τὸ Βυρθὸν πολίχνιόν ἐστιν. ἅπαντα γὰρ ἀκριβολογεῖσθαι πρὸς ὄνομα οὐκ εὐπετές ἐστι. συνελόντα δὲ εἰπεῖν ἅπαντα πρότερον τοῖς ἐπιβουλεύουσιν ὑποκείμενα τανῦν ἀνανταγώνιστα πεποίηκεν εἶναι. καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἡ Μεσοποταμία τῶν Περσῶν γένει ἄβατος διαφανῶς ἐστιν.

Οὐ σιωπητέον δὲ οὐδὲ ὅπερ ἐν τῷ Βάρας φρουρίῳ ἐξεῦρεν, C οὗπερ ἐπεμνήσθην ἀρτίως. τὰ μὲν γὰρ τοῦ φρουρίου ἐντὸς ἄνυδρα τὸ παράπαν ὄντα ἐτύγχανεν, ἐν ὄρει δὲ ὑψηλῷ μάλιστα κατὰ τὸ κρημνῶδες τὸ Βάρας τοῦτο πεποίηται. ἔκτοσθεν δὲ αὐτοῦ ὡς ἀπωτάτω ἐν τῇ ὑπωρείᾳ μετὰ τὸ πρανὲς πηγὴ ἦν, ἥνπερ ἐδόκει ἀξύμφορον εἶναι τῷ τειχίσματι τοῦ φρουρίου περιβαλεῖν, ὡς μή τις αὐτοῦ μοῖρα ἐν ὑπτίῳ κειμένη εὐάλωτος εἴη. ἐπενόει δὲ τάδε. τὰ ἐντὸς τοῦ περιβόλου διορύσσειν ἐκέλευεν ἕως ἐς τὸ μάλιστα ὁμαλὲς ἵκωνται. ὅπερ ἐπεὶ ἐπετελέσθη κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως

1. ἔννομος] εὔνομος Maltretus. λειμῶνες εὔνομοι p. 117 a.

alendo pecori perquam commodus: quippe herba copiosissime viret. Montis radices obtinent frequentes pagi; quorum incolae fortunis quidem abundant; verum incursibus patent. Remedium Iustinianus Aug. attulit, extructo in cacumine montis castello: ubi repositis quae habent pretiosissima, adventante hoste, perfugium incolumes occupant: Augustorum castrum vocatur locus. Adhaec circumposita urbi Amidae castella, quae muris tantum luteis cincta, hostem excludere minime poterant, accurate refecit omnia, ac praeclare communiit. In his sunt Apadnas et Byrthum oppidulum: operae enim maioris est recensere singula nominatim. In summa, quaecumque prius exposita erant grassantibus, sic ea firmavit, ut expugnari iam nequeant: itaque Mesopotamia Persis plane praeclusa est.

Nec silentio praetermittendum, quod in castro Baras, cuius mentionem modo feci, excogitavit, cum intus nihil aquae omnino esset. Imminet Baras montis celsissimi praecipitio. Procul extra muros, immo in monte suberat clivo fons, quem castri moenibus complecti non expedire visum erat; ne qua eorum pars in plano sita occupari facile posset. Hanc vero ipse viam invenit. Humum intra murorum ambitum iussit effodi, usque dum ad spatium aequale campo perventum esset. Quo peracto uti praescripserat imperator,

ἐπίταξιν, ἐπιρρέον ἐνταῦθα τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς παρὰ δόξαν ἐφάνη.
οὕτω δὲ καὶ τὸ φρούριον δεδημιούργηται ξὺν τῷ ἀσφαλεῖ καὶ ὕδατος πέρι ἐν ἐπιτηδείῳ φαίνεται κείμενον.

D ε΄. Οὕτω δὲ καὶ Θεοδοσιουπόλεως, τῆς παρὰ ποταμὸν
Ἀβόρραν γῆς τῆς Ῥωμαίων προβεβλημένης, τὸν περίβολον, ὅνπερ
ὁ χρόνος κατεργάσασθαι μάλιστα ἴσχυσε, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῖς τῇδε
P 38 ἀνθρώποις οὐχ ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας ἐδίδου θαρρεῖν, ἀλλὰ διηνεκὲς
ἅπαντας ἐξέπλησσε, δεδισσομένους ὅτι δὴ οὐκ εἰς μακρὰν αὐτοῖς
H 20 ἐμπεσεῖται, ἀνοικοδομησάμενος ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον ὁ βασιλεὺς οὗτος διακωλύειν τάς γε κατὰ Μεσοποταμίαν Περσῶν ἐσβολὰς ἱκανῶς ἔσχεν.

Οἷα δὲ καὶ ἐν Κωνσταντίνῃ ἐπιδέδεικται εἰπεῖν ἄξιον. ἦν μὲν τὰ πρότερα ὁ Κωνσταντίνης περίβολος τό τε ὕψος κλίμακι ἁλωτὸς τήν τε ἄλλην κατασκευὴν εὐέφοδος ἄγαν, ὥσπερ τι πάρεργον γεγενημένος τοῖς πάλαι ἀνθρώποις. τοσούτῳ γὰρ διειστήκεισαν οἱ πύργοι ἀλλήλων ὥστε, εἰ προσβαλοῦντές τινες ἐς τὴν με-
V 418 ταξὺ χώραν προσίοιεν, οὐκ εἶχον οἱ κατὰ τοὺς πύργους ἑστῶτες
B καθότι ἂν αὐτοὺς ἀμυνόμενοι ἀποκρούοιντο. ἀλλὰ μὴν καὶ χρόνου μήκει πεπονηκὼς ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον τοῦ καταπεπτωκέναι οὐ μακράν που ἐγένετο. πρὸς δὲ καὶ τοιοῦτο τῇ πόλει προτείχισμα ἦν οἷον ἐπιτείχισμα κατ᾽ αὐτῆς γεγονέναι δοκεῖν. οὐ πλέον γὰρ αὐτοῦ ἢ ἐς πόδας τρεῖς ἐγεγόνει τὸ πάχος, καὶ αὐτὸ μέντοι πηλῷ σύνθετον, τὰ μὲν κάτω ἐς ὀλίγον ἐκ λίθου μυλίτου ἀνεστηκός, τὰ δὲ ὕπερθεν ἐκ τοῦ λευκολίθου καλουμένου, σφαλεροῦ τε ὄντος καὶ μαλακοῦ λίαν. ὥστε δὴ ὅλον ἦν τοῖς ἐπιοῦσιν εὐάλωτον. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινια-

2. δὲ] Vulgo τε.

promanans ibi fontis aqua se prodidit inopinato. Sic et tuta est structura castri, et situs ad aquae copiam opportunus.

5. Eodem modo, cum muros Theodosiopolis, quae ad fluvium Aborrham imperii Romani propugnaculum est, vetustas adeo confecisset, ut civibus non fiduciam firmitas ulla, sed metum assiduum offerret impendentis ruinae periculum; imperator noster, refecta eorum parte maxima, Persarum in Mesopotamiam irruptiones praeclare inhibuit.

Quid vero Constantinae praestiterit, par est dicere. Erant Constantinae muri, si spectes altitudinem, scalis superabiles; si fabricam, expugnatu facillimi; quasi veteres non opus, sed quandam operis accessionem fecissent. Nam turres adeo inter se distabant, ut si qui infesti accederent ad spatium interiectum, ab earum custodibus propulsari non possent. Quin et partis maximae, aevo fatiscentis, ruina instabat. Adde quod urbis murus exterior talis erat, ut ad illam oppugnandam factus videretur. Crassus enim pedes non amplius tres, et luto coagmentatus, infra quidem molaribus saxis constabat ad modicam altitudinem: pars vero superior structa erat candido lapide, infirmo admodum ac praemolli: prorsus ut irruentibus facile esset eo potiri.

νὸς τὰ μὲν πεπονηκότα τοῦ περιβόλου νέᾳ τινὶ ἀνεσώσατο οἰκοδομίᾳ, καὶ διαφερόντως τὰ πρὸς ἥλιον δύοντα τετραμμένα καὶ βορ- C ρᾶν ἄνεμον. τοῦ δὲ δὴ ἐρύματος πανταχῇ μεταξὺ πύργοιν δυοῖν ἄλλον ἐντέθεικε, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ πύργοι ἅπαντες ὡς ἀγχοτάτω ἀλλήλοις ὄντες τοῦ περιβόλου προβέβληνται. ὅλῳ δὲ τείχει καὶ πᾶσι πύργοις μέγα τι χρῆμα ὕψους ἐνθέμενος ἄμαχον τοῖς πολεμίοις τὸ τῆς πόλεως ὀχύρωμα κατεστήσατο. ἀλλὰ καὶ ἀνόδους τοῖς πύργοις κεκαλυμμένας πεποιημένος, τριωρόφους τε αὐτοὺς λίθων ἐπιβολαῖς τεκτηνάμενος κυρτώμασι γεγονυίαις θόλων, πυργοκάστελλον αὐτῶν ἕκαστον εἶναί τε καὶ καλεῖσθαι πεποίηκε. καστέλλους γὰρ τὰ φρούρια τῇ Λατίνων καλοῦσι φωνῇ. ἀλλὰ καὶ ἀμφὶ τοῖς D ὕδασιν ἡ Κωνσταντίνα τὰ ἀνήκεστα ἔπασχε πρότερον. τὰ μὲν γὰρ ἐκτὸς, ὅσον ἐκ σημείου ἑνὸς, πηγαί τέ εἰσι ποτίμων ὑδάτων καὶ ἄλσος ἐνθένδε φύεται ἐπιεικῶς μέγα, οὐρανομήκεσι κατάφυτον δένδροις· τὰ μέντοι ἐντὸς, ἵνα δὴ οὐκ ἐφ᾽ ὁμαλοῦς, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ἀνάντει τὰς ἀγυιὰς ξυμβαίνει εἶναι, ἄνυδρός τε ἦν ἡ πόλις ἐκ παλαιοῦ καὶ δίψῃ τε καὶ ἀμηχανίᾳ πολλῇ οἱ τῇδε ᾠκημένοι ἐς ἀεὶ εἴχοντο. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς ὀχετῷ τὸ ῥεῖθρον μεταβιβάσας τοῦ τείχους ἐντὸς, κρήναις τε τὴν πόλιν ἀειρρύτοις διακοσμήσας, οἰκιστὴς ἂν αὐτῆς δικαίως καλοῖτο. τὰ μὲν οὖν ἐς τάσδε τὰς πόλεις Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ εἴργασται.

ς΄. Ἦν δὲ Ῥωμαίων φρούριον παρὰ ποταμὸν Εὐφράτην ἐν P 39 τοῖς Μεσοποταμίας ἐσχάτοις, ἵνα δὴ Ἀβόρρας ποταμὸς τῷ Εὐφράτῃ ἀναμιγνύμενος τὴν ἐκβολὴν ἐνταῦθα ποιεῖται. τοῦτο Κιρκήσιον μὲν ὀνομάζεται, βασιλεὺς δὲ αὐτὸ Διοκλητιανὸς ἐν τοῖς ἄνω

At Iustinianus Aug. labantes moenium partes, praesertim ad occidentem et septentrionem renovavit: ubique binis moenium turribus aliam interiecit: quo fit ut turres omnes inter se proximae defendant murum. Huic autem toti cunctisque turribus adiecta altitudine ingenti, urbis munimenta supra hostium vires extulit. Praeter haec, in turribus occultos fecit scalarum gradus, ac triplici ipsas camera distinguens lapidea, id illis tribuit, ut unaquaeque dicatur et vere sit pyrgocastellum. Etenim quae Graeci φρούρια, ea Latini *castella* vocant. Praeterea Constantina magnam aquae penuriam antea patiebatur. Sunt quidem extra muros primo ab urbe lapide fontes aquae potui aptae: unde nemus amplissimum enatum est, arboribus consitum procerissimis. Sed intra moenia, ubi declivia sunt nec sita in plano compita, iam inde olim arebat urbs, et siti gravissimaque difficultate semper cives conflictabantur. Tandem imp. Iustinianus fluenta in urbem aquaeductu derivata immisit, eamque ornavit fontium perennitate, ut merito ipsius conditor appellari queat. Haec Iustinianus Augustus in eas urbes beneficia contulit.

6. Castellum est Romanorum ad Euphratem in extrema Mesopotamia: ubi fluvius Aborrhas cum illo aquas commiscens sese exonerat. Nomen habet Circesium, olim conditum a Diocletiano Aug. Qui vero hodie imperat

χρόνοις ἐδείματο. Ἰουστινιανὸς δὲ ταν῀ν βασιλεὺς χρόνου τε μήκει
εὑρὼν συντριβὲς γεγονὸς, ἀπημελημένον δὲ καὶ ἄλλως ἀφύλακτον
ὂν, ἐς ὀχύρωμα βεβαιότατον μετεστήσατο, πόλιν τε διεπράξατο
μεγέθει καὶ κάλλει περιφανῆ εἶναι. Διοκλητιανὸς μὲν γὰρ τηνι-
B κάδε τὸ φρούριον πεποίηται τοῦτο οὐχ ὅλον ἐν κύκλῳ τείχει περι-
βαλὼν, ἀλλὰ μέχρι μὲν ἐς ποταμὸν Εὐφράτην ἐπεξαγαγὼν τὴν τοῦ
περιβόλου οἰκοδομίαν καὶ πύργον ἑκατέρωθι ἀπεργασάμενος ἔσχα-
τον, ἀπολιπὼν δὲ τὴν ἐνθένδε τοῦ χωρίου πλευρὰν ἀτείχιστον ὅλως,
ἀποχρῆναι, οἶμαι, τὸ τοῦ ποταμοῦ ὕδωρ ἐς τὸ τοῦ φρουρίου ὀχύ-
ρωμα τῇδε ἡγούμενος. προϊόντος δὲ χρόνου τὸν ἔσχατον πύργον,
ὃς δὴ ἐτέτραπτο πρὸς ἄνεμον νότον, τὸ τοῦ ποταμοῦ ῥόθιον πα-
ραξύον ἐνδελεχέστατα κατέσεισεν ὅλον, ἔνδηλός τε ἦν ὡς, εἰ μὴ
βοηθοίη τις ὅ τι τάχιστα, καταπεσεῖται αὐτίκα δὴ μάλα. ἐφάνη
C τοίνυν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τοῦτο πρὸς τοῦ θεοῦ κεκομισμένος
ἀξίωμα, πάσης ἐπιμελεῖσθαι καὶ ὡς ἔνι μάλιστα μεταποιεῖσθαι
τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς· ὃς δὴ οὐ μόνον τὸν πεπονθότα πύργον ἐσώ-
σατο, ἀνοικοδομησάμενος αὐτὸν μυλίῳ λίθῳ καὶ φύσει σκληρῷ,
ἀλλὰ καὶ τοῦ φρουρίου τὴν ἀτείχιστον πλευρὰν ξύμπασαν ὀχυρω-
τάτῳ περιβέβληκε τείχει, διπλασιάσας αὐτῇ πρὸς τῷ ποταμῷ τὴν
ἐκ τοῦ περιβόλου ἀσφάλειαν. πρὸς ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ προτεί-
V 419 χισμα ἐχυρώτατον προσεποίησεν αὐτὸς τῇ πόλει, καὶ διαφερόντως
D οὗ δὴ τοῖν ποταμοῖν ἡ ἐς ἀλλήλους ἐπιμιξία τρίγωνον ἀποτελεῖ
σχῆμα, ταύτῃ τε τὰς ἐνθένδε τῶν πολεμίων ἐπιβουλὰς ἀπεκρού-
σατο. καὶ στρατιωτικῶν δὲ καταλόγων ἄρχοντα τῇδε καταστη-

17. μυλίῳ λίθῳ] μυλίτου λίθου p. 38 b. λίθου μυλίου 43 d. μυλίας λίθους 84 d.

Iustinianus, ipsum temporis longinquitate labefactatum, neglectum et immunitum nactus, optime firmavit, urbemque magnitudine ac decore illustrem fecit. Neque enim castellum hoc Diocletianus totum moenibus circumdederat: sed ad fluvium quidem Euphratem producto muro, turrim posuerat in utroque extremo: latus autem, quod hinc porrigitur, omnino nudum reliquerat, ratus, ni fallor, satis id communiri aqua fluminis. Procedente tempore, extremam turrim, austro obversam, profluens amnis assiduo morsu adederat, et apparebat illam propediem collapsuram, nisi quis succurrere praefestinaret. Ergo Iustinianus Augustus, honorem hunc summum adeptus manifesto dei munere, ut Romanum imperium, quam maximum est, curaret, eique pro virili parte consuleret, non solum turrim vitiatam servavit, eam reparando molari ac duro natura lapide, sed totum etiam castelli latus, quod nudum erat, muro validissimo cinxit, atque ita munimentum geminavit, flumini nempe addita moenium firmitate. Exteriorem etiam murum urbi adiecit, praesertim ubi confluens absolvit triquetrum: itaque hostium insidiis nullum ibi locum reliquit. Praeterea constituto numerorum militarium *duce* (sic

σάμενος, ὃν δοῦκα καλοῦσι, διηνεκὲς ἐνταῦθα καθιζησόμενον, ἀποχρῶν φυλακτήριον πεποίηκεν εἶναι τῇ τῆς πολιτείας ἀρχῇ. καὶ τὸ βαλανεῖον δέ, ὅπερ δημοσίᾳ τὴν χρείαν τοῖς τῇδε ᾠκημένοις παρέχεται, ἀνόνητον ὅλως τῇ τοῦ ποταμοῦ ἐπιρροῇ γεγενημένον ἐνεργεῖν τε τὰ ξυνειθισμένα οὐκέτι ἔχον, ἐς τὸν νῦν ὄντα μετέθηκε κόσμον. ὅσα μὲν γὰρ αὐτοῦ ἀπεκρέματο πρότερον ἐπὶ H 21 στερρᾶς τῆς οἰκοδομίας ἑστῶτα κατὰ τὸ τῷ λουτρῷ τῇ χρείᾳ ξυνοῖσον (ὧν δὴ ἔνερθε τὸ πῦρ καίεται, χυτρόποδάς τε καλεῖν αὐτὰ P 40 νενομίκασι), ταῦτα δὴ ἅπαντα τῇ τοῦ ὕδατος ἐπιρροῇ ἀποκείμενα πρόσθεν εὑρών, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν χρείαν τῷ βαλανείῳ διεφθαρμένην, λίθων μὲν αὐτὸς ἐμπεδώσας ἐπιβολαῖς ὅσα πρότερον ἀπεκρέματο, ᾗπέρ μοι εἴρηται, ἑτέραν καθύπερθεν ἀποκρεμάσας οἰκοδομίαν, ἵνα δὴ ἀπρόσοδα τῷ ποταμῷ ἐστιν, ἀνεσώσατο τὴν ἐνθένδε εὐπάθειαν τοῖς τῇδε φρουροῖς. τὰ μὲν οὖν δὴ τοῦ Κιρκησίου ἐς τόνδε τὸν τρόπον δεδημιούργηται τῷ βασιλεῖ τούτῳ.

Μετὰ δὲ τὸ Κιρκήσιον φρούριόν ἐστι παλαιόν, Ἀννούκας ὄνομα, οὗπερ ἐρείπιον τὸ τεῖχος εὑρὼν οὕτω δὴ μεγαλοπρεπῶς ἀνῳκοδομήσατο Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ὡς μηδὲ τῶν τινος ἐπιφα- B νεστάτων πόλεων ὀχυρώματος πέρι τὰ δευτερεῖα τὸ λοιπὸν φέρεσθαι. τρόπῳ δὲ τῷ αὐτῷ καὶ τὰ φρούρια, ὅσα δὴ ἀμφὶ πόλιν Θεοδοσιούπολιν κεῖται, τὰ μὲν ἀτείχιστα πρότερον ὄντα, τὰ δὲ πηλῷ τε καὶ τῇ ἐνθένδε γελωτοποιίᾳ τετειχισμένα αἱμασιᾶς τρόπον, φοβερά τε τανῦν καὶ τὸ παράπαν ἀπρόσβατα τοῖς ἐπιοῦσιν εἰργάσατο· τό τε Μαγδαλαθὼν σὺν ἑτέροιν δυοῖν, ἅπερ αὐτοῦ ἑκατέρωθεν τυγχάνει ὄντα, καὶ Θαννούριος δύο, μικρόν τε καὶ

enim vocant) qui illic semper ageret; idoneo praesidio primam oram imperii confirmavit. Balneum quoque publicum, quo utuntur incolae, cum prorsus inutile allapsu fluminis evasisset, nec solitis usibus servire posset, in eum, quem habet modo, ornatum restituit. Quae enim prius supra fornaculas, in quibus ignis ardet, pro lavationis commodae ratione, solida fabrica suspensa erant (chytropodas vulgo appellant) haec omnia profluenti exposita, corruptamque ea-re balnei utilitatem offenderat. Quare structura lapidea firmatis iis, quae prius, ut dixi, pendebant, his alias suspensuras imposuit, ad quas pertingere fluvius nequit. Quo facto, oblectationem inde capi solitam restituit praesidiariis. Haec sunt, quae imperator noster aedificavit Circesii.

Post Circesium est Annucas, vetus castellum, cuius muros Iustinianus Aug. cum semirutos comperisset, adeo magnifice instauravit, ut si munimenta spectes, illustrissimarum urbium nulli concedat. Similiter castella omnia Theodosiopoli circumiecta, quorum alia carebant muris, alia luto ridendaque materia in maceriae modum septa erant, talia iam fecit, ut terrorem obiiciant, omnemque aditum negent oppugnare volentibus. Ea sunt Magdalathum cum duobus aliis, illi hinc inde adsitis, et utrumque Thannu-

μέγα, καὶ Βισμιδέων καὶ Θήμερις, ἔτι δὲ Βιδάμας καὶ Δαυσαρῶν καὶ Θιόλλα, Φίλας τε καὶ Ζαμαρθὰς καὶ τὰ λοιπὰ ὡς εἰπεῖν
C ἅπαντα. ἦν δέ τις χῶρος παρὰ Θαννούριος μέγα, ᾧ δὴ ἐπιχωριάζειν Σαρακηνοῖς τοῖς πολεμίοις διαβαίνουσι τὸν ποταμὸν Ἀβόρραν πολλὴ ἐξουσία ἐγένετο, ἔνθεν δὲ ὁρμωμένοις διασκεδάννυσθαι μὲν ἀνά τε τὴν ὕλην δασεῖάν τε καὶ ἀμφιλαφῆ οὖσαν καὶ τὸ ὄρος, ὃ ταύτῃ ἀνέχει, καταθεῖν τε ἀδεέστερον τοὺς ᾠκημένους ἀμφὶ τὰ ἐκείνῃ χωρία Ῥωμαίους. ἀλλὰ νῦν πύργον κομιδῇ λίθου σκληροῦ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ δειμάμενος ἐνταῦθά τε φρουρὰν ἀξιολογωτάτην καταστησάμενος ἀναστέλλειν τὰς τῶν πολεμίων ἐπιδρομὰς παντελῶς ἴσχυσε, τοῦτον ἐπιτεχνησάμενος κατ' αὐτῶν πρόβολον.

D ζ΄. Τὰ μὲν οὖν ἐπὶ Μεσοποταμίας τῇδε Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ εἴργασται. ἀναγκαῖον δέ μοι ἐνταῦθα τοῦ λόγου Ἐδέσσης τε καὶ Καρρῶν καὶ Καλλινίκου καὶ τῶν ἄλλων πολιχνῶν ἁπασῶν ἐπιμνησθῆναι, ἅσπερ ἐκείνῃ ξυμβαίνει εἶναι, ἐπεὶ καὶ αὐταὶ τοῖν ποταμοῖν μεταξὺ κεῖνται. τὴν Ἔδεσσαν ποταμὸς παραρρεῖ τὸ ῥεῦμα βραχὺς, Σκιρτὸς ὄνομα, ὃς δὴ ἐκ χωρίων πολλῶν ξυνάγων τὸ ῥεῖθρον ἐπὶ τὴν πόλιν φέρεται μέσην. ἐνθένδε τε ἐξιὼν ἐπί-
P 41 προσθεν ἵεται, ἐπειδὰν αὐτάρκη παρέχηται τῇ πόλει τὴν χρείαν τῶν τε εἰσόδων αὐτοῦ καὶ ἐκβολῶν δι' ὀχεταγωγίας κατὰ τὸ τεῖχος πεποιημένων τοῖς πάλαι ἀνθρώποις. οὗτός ποτε ὁ ποταμὸς, ὄμβρων οἱ ἐπιγενομένων πολλῶν, ὑπερπεφυκώς τε ὕψου ἀνεῖχε καὶ ὡς καταλύσων τὴν πόλιν ἐπῄει. τοῦ τοίνυν προτειχίσματος καὶ
V 420 τοῦ περιβόλου καθελὼν ἐς τὸ ἔδαφος πολλήν τινα μοῖραν τὴν πό-

rium, minus ac maius; Bismideon, Themeres, Bidamas, Dausaron, Thiolla, Philas, Zamarthas, ac caetera fere omnia. Ad Thannurium maius locus erat, quem Saraceni, hostes Romani nominis, traiecto Aborrha flumine, occupare facile, atque inde per densum et opacum nemus montemque ibi se attollentem dispersi, Romanos circumpositos excursibus infestare poterant. Iam vero Iustinianus Aug. turri illic ex durissimo lapide constructa, praesidium optimum collocavit, atque hostium incursiones prorsus repressit, excitato contra illos eiusmodi propugnaculo.

7. Quae modo dixi, in Mesopotamia fecit Iustinianus Aug. locus vero postulat ut Edessae, Carrarum, Callinici, aliorumque oppidorum illius tractus mentionem habeam, cum inter fluvios Euphratem ac Tigrin sita sint. Edessam alluit Scirtus, amnis minime spatiosus. Collectis aquis ex multis partibus, mediae urbi illabitur: inde egressus pergit ulterius; postquam satis famulatus est civitati, canali ductus veteri, cuius ore atque exitu pervia sunt moenia. Aliquando fluvius hic largis imbribus vehementer intumuit, et civitatem, quasi ad ipsius excidium comparatus, invasit. Igitur magna labe rupto utroque muro, minori scilicet ac maiori, per urbem fere totam effusus,

λιν περιεβάλετο σχεδόν τι ὅλην, ἔργα τε ἀνήκεστα τῇδε εἰργάσατο. τῶν τε γὰρ οἰκοδομημάτων τὰ κάλλιστα ἐξίτηλα ἐξαπιναίως πεποίηται καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ τριτημόριον διεχρήσατο. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς μὴ ὅτι ἀνεσώσατο τῇ πόλει τὰ καθῃρημένα εὐθὺς ἅπαντα, ἐν οἷς ἥ τε τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησία καὶ ὁ καλούμενος Ἀντίφορος ἦν, ἀλλὰ καὶ ὅπως μή τι αὐτῇ καὶ αὖθις B τοιοῦτο ξυμβαίη διεπράξατο σπουδῇ τῇ πάσῃ. πορείαν γὰρ ἑτέραν πρὸ τοῦ περιβόλου τῷ ποταμῷ νεοχμοῦν ἴσχυσε, τοιᾷδε αὐτὸν περιελθὼν τέχνῃ. τὰ μὲν ἐν δεξιᾷ τοῦ ποταμοῦ ὕπτιά τε καὶ χθαμαλὰ πρότερον ἦν, τὰ δὲ δὴ ἐν ἀριστερᾷ ὄρος ἀπότομον, οὐκ ἐπιχωροῦν αὐτῷ ἐπικλίνειν που ἢ ἐκτρέπεσθαι τῆς ξυνειθισμένης ὁδοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τὴν πόλιν αὐτὴν διορθούμενον ἀνάγκῃ τῇ πάσῃ. οὐ γὰρ ἦν τι αὐτὸν ἐπὶ δεξιᾷ ξυμποδίζον, ἡνίκα ἂν τῆς πόλεως εὐθὺ φέροιτο. τοῦτο οὖν τὸ ὄρος ἀποτεμὼν ὅλον κοῖλα μὲν τοῦ ποταμοῦ τὰ ἐν ἀριστερᾷ καὶ γλαφυρώτερα τῆς αὐτοῦ πορείας κατεσκεύαστο, ἐν δεξιᾷ δὲ τοῖχον ὑπερμεγέθη ἐκ λίθων ἁμαξιαίων συνέστησεν, ὥστε, εἰ μὲν κατὰ τὰ εἰωθότα ὁ ποταμὸς μέτριος C φέρηται, μήποτε ἀποστεροῖτο τῆς ἐνθένδε ὠφελείας ἡ πόλις, ἐπειδὰν δὲ τύχῃ τινὶ ἐς ὕψος ἀρθεὶς ὑπερβλύζοι, μετρία μέν τις αὐτοῦ ἐκροὴ ἐπὶ τὴν πόλιν κατὰ τὰ ξυνειθισμένα χωροίη, τοῦ δὲ ῥοθίου τὸ ἐπιγιγνόμενον ἐς τὴν Ἰουστινιανοῦ ἐπιτέχνησιν ἀναγκαστὸν ἴοι, ἐς τοῦ ἱπποδρόμου τὰ ὄπισθεν οὐ μακράν που ὄντος τέχνῃ τε H 22 ἀνθρωπείᾳ καὶ γνώμῃ προμηθεῖ παρὰ δόξαν νενικημένον. ἀλλὰ καὶ τῷ ποταμῷ τῆς πόλεως γινομένῳ ἐντὸς ὀρθήν τινα πορείας ἀνάγκην ἀπεργασάμενος, ὕπερθέν τε οἰκοδομίαν ἑκατέρωθι ἐπι-

damna gravissima importavit. Repente enim aedificia pulcherrima diruit, ac tertiam civium partem extinxit. Protinus imp. Iustinianus non solum quaecumque eversa fuerant, in quibus erat Christianorum ecclesia, et Antiphorus, ut vocant, instauravit; sed omni etiam studio providit, ne quid eiusmodi urbs denuo pateretur. Etenim pro moenibus novum fecit alveum flumini, idque arte hac circumvenit. A dextra adiacebat amni planities humilis; a laeva abruptus mons imminebat, cursum alio non sinens flectere, sed in urbem dirigens omni compulsum necessitate: neque enim a dextra quidquam obstabat recta urbem petenti. Monte illo penitus exciso, et ad sinistram fluminis ripam humo excavata, fossam duxit eius alveo profundiorem: ad dextram parietem ingentem ex saxis plaustralibus statuit: ita ut fluvius si consuetam in cursu servet mediocritatem, non privet civitatem opportunitatibus suis: sin forte elatus restagnaverit, mediocrem aquarum partem pro more ad urbem devolvat; quodque abundaverit, in canalem, Iustiniani invento factum, cogatur influere, ac tergum vicini Hippodromi circumire, humanae arti ac providentiae mirabiliter cedens. Quin et intra urbem recta ire amnem subegit, imposita utrinque crepidine, qua digressio prohibetur: itaque re-

κρεμάσας, ὡς μὴ ἐκτρέπεσθαι τῆς ὁδοῦ δύναιτο, καὶ τὴν χρείαν
τῇ πόλει ἐσώσατο καὶ δέους αὐτὴν τοῦ ἐνθένδε ἀπήλλαξεν. ἐτύγ-
D χανε δὲ τὸ Ἐδέσσης τεῖχος καὶ προτείχισμα οὐδέν τι ἧσσον διὰ
χρόνου μῆκος ἐν τοῖς ἐρειπίοις ταττόμενον ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον.
διὸ δὴ ἄμφω ἀνοικοδομησάμενος βασιλεὺς, νέα τε αὐτὰ κατεστή-
σατο καὶ πολλῷ ἐχυρώτερα ἢ πρότερον ἦν. μοῖρα δέ τις τοῦ
Ἐδέσσης περιβόλου φρούριον κέκτηται, ἧς δὴ ἔκτοσθέν τις ἐπα-
νεστήκει λόφος ὡς πλησιαίτατα ὑποκειμένῃ ἐπικύπτων ἐνταῦθα τῇ
πόλει· ὅνπερ ἐκ παλαιοῦ καταλαβόντες διατειχίσματι οἱ ἐπιχώριοι
ἐντὸς τοῦ περιβόλου πεποίηνται, ὡς μὴ ἐπίμαχον ποιοίη τὴν πό-
λιν. ἀλλὰ ταύτῃ ἐπιμαχωτέραν αὐτὴν παραπολὺ ἀπειργάσαντο·
διατείχισμα γὰρ ὡς βραχύτατον ἐπὶ τῷ ἀνατεταμένῳ τῆς γῆς κεί-
μενον καὶ παιδαρίοις τειχομαχίαν ἐμμελετῶσιν ἁλώσιμον ἦν. οὗ
P 42 δὴ ἐνθένδε καθῃρημένου ἕτερον ἐν τῇ ὄρους ὑπερβολῇ τεῖχος ἀνέ-
στη, Ἰουστινιανοῦ βασιλέως διαπόνημα, δέος μὲν ἐξ ἐπιθέσεως
καθύπερθε γενησομένης οὐδαμῇ ἔχον, συγκαταβαῖνον δὲ τῇ ὑπω-
ρείᾳ μέχρι ἐς τὸ πρανὲς ἑκατέρωθεν καὶ τῷ περιβόλῳ ἐναρμο-
ζόμενον.

Ἀλλὰ μὴν καὶ Καρρῶν καὶ Καλλινίκου πόλεως τά τε τείχη
καὶ τὰ προτειχίσματα καθελὼν, ἅπερ ὁ πολὺς αἰὼν μεταξὺ ἐπιρ-
ρεύσας διέφθειρε, τανῦν ἀκραιφνῆ ἀπεργασάμενος, ἀμαχώτατα
κατεστήσατο. ἔτι μέντοι καὶ φρούριον, ὃ ἐν Βάτναις ἦν, ἀτεί-
χιστόν τε καὶ ἀπημελημένον τὰ πρότερα ὂν, τείχεσιν ἐχυρωτάτοις
B περιβαλὼν ἐς τὸν νῦν φαινόμενον μετήνεγκε κόσμον.

η'. Ταῦτα μὲν οὖν τρόπῳ, ᾧπέρ μοι ἐρρήθη, ἐπί τε Με-
σοποταμίας καὶ Ὀσροηνῆς τῆς καλουμένης Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ

tento civitatis commodo, metum amovit. Et quoniam interiorem pariter atque exteriorem Edessae murum vetustas late fregerat, utrumque imperator nova ac multo validiori fabrica refecit. Castellum habet Edesseni muri pars quaedam, extra quam collis surgebat, urbi subiectae proximae imminens. Eum olim septo complexi indigenae, ambitu urbis incluserant, ne illac facile esset hosti perrumpere. Verum eiusmodi opere urbem multo magis expugnabilem fecerant. Cum enim murus ille esset humillimus et exporrecto in loco situs, vel a pueris ludicra oppugnatione se exercentibus capi poterat. Eo diruto, alterum in vertice montis Iustinianus Aug. excitavit. Is nullam timet ex superiori loco impressionem, et utrinque cum clivo ad imum usque montem descendens, urbis moenibus cohaeret.

Praeterea Carrarum et urbis Callinici maiores iuxta ac minores muros, longinqui temporis lapsu corruptos, demolitus, iam sic integravit, ut invictam habeant firmitatem. Castellum etiam Batnense, quod nudum negligentiaque contemptum erat, muris cinxit praevalidis, et ad decus, quo iam nitet, evexit.

8. Haec ita, ut dixi, in Mesopotamia et Osroëne Iustinianus Aug. per-

πεποίηται. ὅντινα δὲ τρόπον Εὐφράτου ποταμοῦ τὰ ἐν δεξιᾷ ξυμβαίνει εἶναι, ἐγὼ δηλώσω. τὰ μὲν ἄλλα Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν ὅρια τῇδέ πη ἔχει. γειτονοῦσιν ἑκατέρων ἀλλήλοις τὰ C χωρία, ὁρμώμενοί τε ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀμφότεροι καὶ διαμάχονται καὶ συμβάλλουσι τὰς συναλλαγάς, οἷά γε τὰ ἀνθρώπεια, ὁπηνίκα τοῖς τε ἤθεσι καὶ ταῖς πολιτείαις διάφοροι ὄντες χώραν τινὰ ὅμο- V 421 ρον ἔχουσιν. ἐν δέ γε τῇ πάλαι μὲν Κομαγηνῇ χώρᾳ, τανῦν δὲ καλουμένῃ Εὐφρατησίᾳ, οὐδαμῇ ἀλλήλων ἄγχιστα ᾤκηνται. χώρα γὰρ ἔρημος καὶ ἄγονος ὅλως διορίζει ἐπὶ μακρότατον τὰ Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν ὅρια, περιμάχητόν τε οὐδὲν ἔχουσα. ἑκάτεροι μέντοι ἐν ἐρήμῳ, ἥπερ ἄγχιστα γῆς τῆς πρὸς αὐτῶν οἰκουμένης τυγχάνει οὖσα, φρούρια παρέργως ᾠκοδομήσαντο ἐκ πλίνθου ὠμῆς· ἅπερ ἐπιβουλῆς οὐδεμιᾶς παρὰ τῶν πέλας ἔτυχε πώποτε, D ἀλλ' ἀνεπιφθόνως ἀμφότεροι τῇδε ᾠκήσαντο, ἐπεὶ οὐκ εἶχον οὐδὲν ὅτου ἂν καὶ οἱ ἐναντίοι ἐφεῖντο. βασιλεὺς δὲ Διοκλητιανὸς τρία φρούρια τὸν τρόπον τοῦτον ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἐδείματο· ὧνπερ ἕν, Μαμβρὶ ὄνομα, καταπεπονηκὸς τῷ μακρῷ χρόνῳ Ἰουστινιανὸς ἀνενεώσατο βασιλεύς.

Τούτου δὲ τοῦ φρουρίου ἐκ σημείων μάλιστα πέντε ἐς τὰ Ῥωμαίων ἤθη ἰόντι Ζηνοβία ποτὲ Ὀδονάθου γυνὴ τῶν ἐκείνῃ Σαρακηνῶν ἄρχοντος πόλιν ᾤκισέ που ἐνταῦθά τινα ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις βραχεῖαν, καὶ τὸ ὄνομα ἀφῆκε τῇ πόλει. Ζηνοβίαν γὰρ αὐτήν, ὥς τὸ εἰκός, ἐπωνόμασεν. ἀλλὰ πολὺς ἄγαν μετὰ ταῦτα ἐπιρρεύσας ὁ χρόνος ἐρείπιον αὐτῆς τὸν περίβολον κατεστήσατο, P 43 ἅτε Ῥωμαίων αὐτῆς ἐπιμελεῖσθαι οὐδαμῇ ἀξιούντων, ἔρημόν τε

egit: iam de rebus agam provinciae, quae ad Euphratis dexteram sita est. Alibi quidem Romanorum ac Persarum limites ita sunt constituti, ut eorum agri inter se vicini sint, atque e suis utrique sedibus profecti vel hostilitatem exerceant, vel pacem atque commercium, more hominum, qui in regnis diversis positi, regiones habent conterminas. At in Comagene (sic olim vocabant, quae hodie dicitur Euphratesia) non sunt finitimi. Deserta enim ac plane sterilis regio Romanorum fines atque Persarum longissime distrahit, nihil habens dignum belli contentione. Utrique in solitudinis ora, quam accolunt, castella ex crudo latere defunctorie aedificarunt, quae nunquam vicinorum sensere vim: quippe ibi utraque natio citra invidiam habitat, nulla re cupiditatem hostium proritante. In hac solitudine castella tria imp. Diocletianus eo modo extruxerat: quorum unum, cui nomen Mambri, aevo convulsum Iustinianus Aug. renovavit.

Quinto fere ab isto castello lapide, Romanum versus imperium, olim Zenobia, uxor Odonathi principis Saracenorum illius tractus, parvam urbem condidit, suoque nomine, ut par erat, insigniens, Zenobiam appellavit. Elapsi deinde temporis diuturnitas eius moenia attrivit, et accedente Romanorum in-

αὐτὴν τῶν ἐνοικούντων παντάπασι διειργάσατο. παρῆν οὖν Πέρσαις κατ᾽ ἐξουσίαν, ἡνίκα ἂν ᾖ βουλομένοις σφίσιν, ἐν μέσοις γενέσθαι Ῥωμαίοις, ἀνηκόοις ἔτι τῆς τῶν πολεμίων ἐφόδου οὖσιν. ἀλλὰ τὴν Ζηνοβίαν ἀνοικοδομησάμενος Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς σύμπασαν, οἰκητόρων τε κατακόρως ἐμπλησάμενος, ἄρχοντά τε στρατιωτικῶν καταλόγων καὶ διαρκὲς ἄγαν καταστησάμενος φυλακτήριον, πρόβολον μὲν εἶναι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἐπιτείχισμα δὲ διεπράξατο Πέρσαις· ὅς γε οὐχ ὅσον τὸ πρότερον ἀποδέδωκε σχῆμα, ἀλλὰ καὶ πλεῖστον ἐχυρωτέραν εἰργάσατο ἢ πρότερον ἦν. B σκόπελοι γὰρ αὐτὴν περιβάλλουσιν ὡς ἀγχοτάτω. τοῖς τε πολεμίοις διὰ ταῦτα ἐξῆν τοὺς ἐκ τοῦ περιβόλου ἀμυνομένους κατὰ κορυφὴν ἐνθένδε βάλλειν. ὅπερ ἀποκρούεσθαι διὰ σπουδῆς ἔχων οἰκοδομίαν τινὰ τῇ τοῦ περιβόλου ὑπερβολῇ ἑτέραν ἐνῆψε κατ᾽ αὐτὸ μάλιστα τὸ τῶν σκοπέλων γειτόνημα, προκάλυμμα τοῖς ἐνθένδε μαχομένοις ἀεὶ ἐσομένην. πτερὰ τὴν οἰκοδομίαν καλοῦσι ταύτην ἐπεὶ ὥσπερ ἀποκρέμασθαι τοῦ τείχους δοκεῖ. ἅπαντα μὲν οὖν ὅσα βασιλεὺς οὗτος ἐπὶ Ζηνοβίας εἰργάσατο φράσαι ἀμήχανον, ἐπεὶ ἐν χώρῳ ἐπὶ μακρότατον ἀγείτονι οὖσαν καὶ διὰ τοῦτο μὲν ἐν κινδύνοις ἀεὶ ἐσομένην, ἐπικουρίας δὲ τυχεῖν Ῥωμαίων C πλησιοχώρων οὐκ ὄντων αὐτῇ οὐκ ἂν δυναμένην, βεβαιοτάτης, ὡς τὸ εἰκός, ἐπιμελείας πάντων μάλιστα ἠξίωσεν· ὀλίγα δέ μοι ἄττα τῶν τῇδε πεπραγμένων γεγράψεται.

Παραρρεῖ μὲν τὴν Ζηνοβίαν Εὐφράτης ποταμὸς πρὸς ἀνίσχοντά που τὸν ἥλιον, ὡς ἀγχοτάτω τοῦ ἐκείνῃ περιβόλου ἰών, H 23 ὀρῶν δὲ παρ᾽ αὐτὸν ὑψηλῶν ἀνεχόντων ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ δια-

curia, civibus omnino exhausit. Quare Persis, quoties collibitum esset, licebat in medios Romanos sese inferre, celerius fama adventus sui. Imperator vero Iustinianus Zenobiam, ab integro reaedificatam, magno incolarum numero frequentavit, validissimoque praesidio cum duce ibi constituto, Romani imperii propugnaculum fecit, Persis infestum. Nec satis habuit formam pristinam urbi reddere: firmitatis etiam plurimum adiecit. Cum enim vicini scopuli, quibus cincta est, hostibus opportunitatem praeberent mittendi tela ex edito in defensores muri; malum ille avertere satagens, fastigio moenium, qua minus a scopulis distant, quiddam aliud astruxit, quo semper tegerentur propugnatores. *Alas* ideo vocant, quod quasi muro suspensum videatur. Ac nulla quidem oratio complecti potest quidquid imperator noster Zenobiae benigne praestitit: siquidem urbem procul sitam in solitudine, ac proinde periculis usque obnoxiam, auxiliique inopem, utpote dissitam a Romanis, accuratius, ut consentaneum erat, quam caeteras omnes muniit: ego vero eorum, quae ibi effecta sunt, pauca attingam.

Zenobiam alluit flumen Euphrates, ab oriente sub moenibus praeterlabens. Et quoniam altis montibus subiectus est, eo loci expatiari non poterat:

σκεδάννυσθαι οὐδαμῆ ἔχων, ἀλλ' ἀνάγκῃ τοῦ γειτονήματος τῶν ἐνταῦθα ὀρῶν, ταῖς τε ὄχθαις σκληραῖς οὔσαις πεπιεσμένος καὶ ἐν στενῷ μάλιστα ξυνάγων τὸ ῥεῦμα, ἐπειδὰν αὐτῷ ὄμβρων ἐπιγενομένων ὑπερβλύζειν ξυνενεχθείη, ἐπιχυθεὶς τῷ τείχει, εὐθὺς οὐκ ἀμφὶ τὰ θεμέλια μόνον, ἀλλ' ἄχρι ἐς τὰς ἐπάλξεις ἐπέκλυζεν. οὗ δὴ τῷ ῥοθίῳ καταβεβρεγμένου ξυνέβαινε τὰς ἐπιβολὰς ξυγχεῖσθαι D τῶν λίθων, ἐπὶ σφαλερᾶς τε αὐτῶν τὸ λοιπὸν τῆς ξυνθήκης ἑστάναι. ἀλλὰ λίθων παμμεγέθη ἐκ λίθου μυλίου πρόβολον τῷ περιβόλῳ ἰσομήκη ἀπεργασάμενος ἐνταῦθα μὲν ἀεὶ ἐνοχλεῖν τὸ τοῦ ποταμοῦ κλυδώνιον ὑπερβλύζοντος κατηνάγκασεν, ἐλεύθερον δὲ τὸ παράπαν τῆς ἐνθένδε λώβης τὸ τεῖχος ἀφῆκεν, ἢν καὶ τὰ μάλιστα ὁ ποταμὸς κυμαίνων ἐς ὕψος ἐγείρηται μέγα. ταύτης δὲ τῆς πόλεως τὸν περίβολον, ὃς δὴ αὐτῆς ἐτέτραπτο πρὸς βορρᾶν ἄνεμον, πεπονηκότα παντάπασι χρόνου μήκει εὑρὼν, παρέλυσε μὲν σὺν τῷ προτειχίσματι ἐς τὸ ἔδαφος, ἀνῳκοδομήσατο δὲ οὐχ ᾗπερ τὸ πρότερον ἦν, ἐπεὶ ἐνταῦθα αἱ τῆς πόλεως οἰκοδομίαι στενοχωρούμεναι μάλιστα τοὺς ταύτῃ ᾠκημένους ἠνίων. ἀλλὰ τὴν P 44 προτέραν ὑπερβὰς τῶν τε θεμελίων τοῦ περιβόλου καὶ τοῦ προτειχίσματος V 422 χώραν, ἔτι μέντοι καὶ τὴν τάφρον αὐτὴν, ἐνταῦθα τὸ τεῖχος ἐδείματο ἀξιοθέατόν τε καὶ διαφερόντως εὐπρόσωπον, ταύτῃ εὐρυτέραν παρὰ πολὺ τὴν Ζηνοβίαν πεποιημένος. ἀλλὰ καὶ λόφος τις πρὸ τῆς πόλεως ἄγχιστα εἱστήκει παρὰ δύοντά που τὸν ἥλιον· ἐξ οὗ δὴ παρῆν τοῖς ἐπιοῦσιν ἀεὶ βαρβάροις βάλλειν κατὰ κορυφὴν ἀδεέστερον τούς τε ἀμυνομένους αὐτῆς καὶ οὐχ ἥκιστα τοὺς ἐν μέσῃ πόλει ἑστῶτας. τούτῳ οὖν τῷ λόφῳ τεί-

8. *λίθων* delet Maltretus. 12. *κυμαίνων*] *κυματῶν* Tolos.

sed cum eorum vicinitate, tum ripis coërcitus, sane asperis, in arctissimum spatium coactis aquis, ubi auctus imbribus se extulerat, muro statim affundebatur, nec ad ima solum et fundamento proxima, sed ad pinnas etiam exundabat. Muro autem unda perfuso, suis lapides sedibus emovebantur, eratque instabilis eorum coagmentatio. Verum extructo ex saxis molaribus ingenti aggere, eiusdem cum muro longitudinis, coëgit amnem ibi frustra tumultuari, quoties superfluxerit, itaque fecit ut moenia a damno, quod inde contrahebant, omnino tuta sint, quamvis ille turgidis fluctibus altissime insurrexerit. Maioris muri partem aquilonarem longa annorum serie penitus fractam esse compertum habens, illam cum minori muro diruit refecitque, non ad pristinum modum; propterea quod urbis domus, cum ibi essent angustiores, regionis illius incolis displicebant: sed locum, in quo muri utriusque fundamenta sederant, adeoque fossam ipsam transgressus, hic murum spectatu dignum pulcherrimumque eduxit, atque ita Zenobiam non parum dilatavit. Praeterea collis quidam erat urbi proximus ab occidente: unde barbari si ingruerent, a vertice telis impune appetere propugnatores, et vel in urbe media stantes ferire poterant. Ad collem hunc Iustinianus Aug. pro-

B χισμα ἐνάψας Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἑκατέρωθεν, ἐντός τε αὐτὸν τῆς Ζηνοβίας καταστησάμενος, ἔξυσε μὲν ὅλον ἐνδελεχέστατα, ὡς μή τις κακουργήσων ἐνθένδε ἀνίοι, τείχισμα δὲ ἄλλο τοῦ λόφου ὕπερθεν ἔθετο, ἀπρόσοδόν τε ὅλως τὴν πόλιν οὕτως τοῖς ἐπιβουλεύειν ἐθέλουσιν ἀπειργάσατο. τοῦ μὲν γὰρ λόφου ἐκτὸς κοίλην εἶναι τὴν γῆν ἐς ἄγαν συμβαίνει, καὶ διὰ τοῦτο ἐγγυτέρω ἰέναι τοὺς πολεμίους ἀδύνατον. ὑπὲρ γῆν δὲ τὴν κοίλην εὐθὺς τὰ ὄρη ἀνέχει, ἃ πρὸς ἥλιον δύοντα τέτραπται. οὐ μόνον δὲ τῇ πόλει τὰ ἐς τὴν ἀσφάλειαν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐπρυτάνευσεν, ἀλλὰ καὶ ἱερὰ
C ταύτῃ ἀνέθηκε καὶ στρατιωτικῶν σημείων οἰκίας. ἔτι μέντοι καὶ λουτρῶνας καὶ στοὰς προσεποίησεν αὐτῇ δημοσίας. ἐς ταῦτα δὲ πάντα Ἰσίδωρός τε καὶ Ἰωάννης μηχανοποιοὶ τὴν ὑπουργίαν παρέσχοντο, Βυζάντιος μὲν Ἰωάννης, Ἰσίδωρος δὲ Μιλήσιος γένος, Ἰσιδώρου ἀδελφιδοῦς, οὗπερ ἔμπροσθεν ἐπεμνήσθην, νεανίαι μὲν ἄμφω, δύναμιν δὲ φύσεως ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν ἐπιδειξάμενοι καὶ τῇ ἐμπειρίᾳ τῶν τοῦ βασιλέως συνακμάσαντες ἔργων.

D θʹ. Μετὰ δὲ τὴν Ζηνοβίαν τὸ Σούρων πόλισμα, πρὸς τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ κείμενον, οὕτω δὴ εὐκαταφρόνητον τὸ τείχισμα εἶχεν ὥστε Χοσρόην προβαλόντα ποτὲ οὐδὲ ὅσον ἡμιώριον ἀπεκρούσατο, ἀλλ' εὐθύωρον ἑάλω Πέρσαις. ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ὥσπερ Καλλίνικον, Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἀνοικοδομησάμενος τὸ πολίχνιον ὅλον τείχει τε ἐχυρωτάτῳ περιβαλὼν καὶ προτειχίσματι κρατυνάμενος μηκέτι εἴκειν προσβάλλουσι πολεμίοις διεσκευάσατο.

Ἔστι δέ τις νεὼς Σεργίῳ ἀνειμένος ἐν τῇ Εὐφρατησίᾳ ἐπι-

20. **εὐθύωρον] εὐθύωρος Tolos.**

moto hinc et hinc muro, ipsum Zenobiae ambitu comprehendit, et in praeceps undique circumscidit, ne quis inde infestus suggrederetur. Murum itidem colli imposuit, itaque omnes ad urbem aditus praeclusit ei perniciem molientibus. Nam ultra collem depressior humus accessum hostibus negat: trans vallem statim eminent montes ad solem occidentem obversi. Nec tantum securitati urbis prospexit imperator noster; sed templa etiam tectaque siguis destinata militaribus condidit: item balneis ac porticibus publicis ipsam ornavit, navantibus operam Isidoro et Ioanne machinariis: quorum hic ortu Byzantius, ille Milesius erat, Isidori nepos illius, cuius mentionem antea feci: adolescentes quidem ambo; sed in quibus mentis vis aetate maior, et probata in principis nostri aedificiis peritia pariter eluceret.

9. Post Zenobiam, Surorum oppidum, ad fluvium Euphratem situm, muros habebat adeo contemnendos ac tenues, ut ne dimidia quidem hora Chosrois impetum propulsarit; sed in Persarum potestatem momento venerit. Huius oppidi aeque ut Callinici instaurator Iustinianus, totum validissimis moenibus ac muro exteriori cinxit; ita ut hostiles impressiones sustinere in posterum valeat.

Templum est in Euphratesia sacrum Sergio, magni nominis sancto:

φανεῖ ἁγίῳ, ὃν δὴ σέβοντές τε καὶ τεθηπότες οἱ πάλαι ἄνθρωποι
Σεργιούπολίν τε ἐπωνόμασαν τὸ χωρίον καὶ τειχίσματι βραχυτάτῳ
περιβεβλήκασιν, ὅσον τοὺς ἐκείνῃ Σαρακηνοὺς ἀποκρούεσθαι οἷόν P 45
τε εἶναι ἐξ ἐπιδρομῆς αὐτὸ ἐξελεῖν. ἀδύνατοι γὰρ τειχομαχεῖν
εἰσι Σαρακηνοὶ φύσει, καί τι αὐτῶν, ἂν οὕτω τύχοι, τείχισμα
φαυλότατον καὶ πηλῷ σύνθετον ἐμπόδιον τῇ ὁρμῇ γίνεται. ἀλλ'
ὕστερον ὁ νεὼς οὗτος κειμηλίων προσόδῳ δυνατός τε καὶ ἀπόβλε-
πτος διὰ παντὸς ἦν. ὃ δὴ λογισάμενος Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς
τὸ πρᾶγμα εὐθὺς ἐν ἐπιμελείᾳ πεποίηται, τείχει τε ἀξιολογωτάτῳ
ἐν τοῖς μάλιστα περιβέβληκε, καὶ ὑδάτων θησαυρίσας μέγα τι
χρῆμα πλήθειν αὐτοῖς ἐσκευάσατο. ἔτι μέντοι καὶ οἰκίας τε καὶ
στοὰς καὶ τὰς ἄλλας οἰκοδομίας τῷ χωρίῳ ἐντέθεικεν, ἃ δὴ πό-
λεως ἐγκαλλωπίσματα γίνεσθαι εἴωθεν. ἀλλὰ καὶ φρουρὰν τῇδε
στρατιωτῶν εἰς καιρὸν τοῦ περιβόλου ἀμυνομένων ἱδρύσατο. Χοσ- B
ρόης ἀμέλει ὁ Περσῶν βασιλεὺς ἐν σπουδῇ πεποιημένος τὴν πόλιν
ἑλεῖν στράτευμά τε αὐτῇ ἐπὶ πολιορκίαν πολὺ ἐπιστήσας ἄπρακτος
ἐνθένδε ὀχυρώματος ἰσχύϊ τὴν προσεδρίαν διέλυσε.

Καὶ πολίσματα δὲ καὶ φρούρια πάντα ἐν ἐσχατιαῖς τῶν Εὐ-
φρατησίας ὁρίων ὄντα τῆς ὁμοίας ἐπιμελείας ἠξίωσε, Βαρβαλι-
σοῦ τε καὶ Νεοκαισαρείας καὶ τοῦ Γαβούλων καλουμένου καὶ τῆς
πρὸς Εὐφράτῃ τῷ ποταμῷ Πεντακωμίας καὶ τοῦ Εὐρώπου, ἔτι V 423 H 24
μέντοι καὶ τοῦ καλουμένου Ἡμερίου τὰ τείχη εὑρὼν πῆ μὲν παρ-
έργως τε καὶ ἐπὶ σφαλερᾶς τῆς οἰκοδομίας γεγενημένα, πῆ δὲ καὶ
μόνῳ περιβεβλημένα πηλῷ, πιεζόμενα δὲ καὶ ὕδατος ἀπορίᾳ πολλῇ
καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῖς πολεμίοις εὐκαταφρόνητα παντάπασιν ὄντα, C

quem adeo venerati sunt ac suspexere veteres, ut locum Sergiopolim nuncupaverint. Muro hunc humillimo sepserant, qui videlicet satis foret prohibendis illarum partium Saracenis, quominus primo aditu irrumperent. Neque enim ad oppugnanda moenia nati sunt Saraceni. Eorum certe impetum obvius forte murus vel infirmissimus, nec nisi luto compactus, cohibet. Postmodum donariis sacraque supellectili templum hoc summe inclaruit. Quod secum reputans imp. Iustinianus curam protinus eo contulit: moenia loco circumdedit praeclarissima, et aquae copiam providit, immensa eius collecta vi in receptacula. Insuper domos, porticus, aliaque extruxit aedificia, quibus urbes decorati solent. Praesidium quoque militare ibi constituit, muros, cum res posceret, defensurum. Profecto Chosroës Persarum rex, cum urbis capiendae percupidus, magnis illam copiis circumsedisset, munitionis firmitate prohibitus, re infecta, obsidionem solvit.

Pari cura dignatus est oppida castellaque omnia, in extremis Euphratesiae finibus posita; Barbalissum, Neocaesaream, Gabula, Pentacomiam, quae est ad Euphratem, atque Europum: cumque Hemerii muros partim opera perfunctoria ac fabrica parum firma constructos, partim mere luteos, aqua defectos, et ea-re omnino ridendos ab hostibus offendisset, aequavit

καθεῖλε μὲν εἰς τὸ ἔδαφος, ἐς δὲ τὸ ἀκριβὲς λίθων ἐπιβολαῖς σκληρῶν μάλιστα δειμάμενος εὐθὺς ἅπαντα, εὔρους τε καὶ ὕψους μέγα τι χρῆμα τῷ ἔργῳ κατὰ λόγον ἐνθέμενος, καὶ ὑδάτων ταμιεῖα τεκτηνάμενος πανταχόσε τῶν ὀχυρωμάτων παμπληθῆ, ταῦτά τε κατακορῆ ὕδασιν ὀμβρίοις καταστησάμενος ἅπαντα, ἱδρυσάμενος δὲ καὶ φρουρὸν ὅμιλον, ἐς τὴν νῦν φαινομένην ἀσφάλειαν καρτερώτατα τὴν αὐτοῦ ἐπικράτειαν μετεβίβασεν. ἃ δὴ ἐπὶ μακρότατον ἄν τις διασκοπούμενος τάς τε ἄλλας ἁπάσας Ἰουστινιανοῦ βασιλέως ἀγαθοεργίας ὑπεριδὼν, τούτου δὴ μόνου φαίη ἂν εἵνεκα τὴν βασιλείαν παραλαβεῖν, τοῦ θεοῦ δηλονότι τὰ τῆς σωτηρίας Ῥωμαίων τῷ γένει διηνεκὲς πρυτανεύοντος.

D Πρὸς ἐπὶ τούτοις καὶ τὴν Ἱεράπολιν, ἥπερ ἁπασῶν πρώτη τῶν τῇδε πόλεων τυγχάνει οὖσα, λαβὼν ἀποκειμένην τοῖς ἐπιβουλεύειν ἐθέλουσι, προμηθεῖ διεσώσατο γνώμῃ. χώραν τε γὰρ ἔρημον τὰ πρότερα περιβεβλημένην πολλὴν καὶ διὰ τοῦτο ἀφύλακτον οὖσαν, τῶν μὲν ἀνονήτων αὐτὴν περιόδων ἀπήλλαξεν, ἐπιτομώτερον δὲ σὺν τῷ ἀσφαλεῖ καταστησάμενος τὸν περίβολον, ἔς τε τὸ τῆς χρείας ἀναγκαῖον ξυναγαγὼν ἐχυρωτάτην τανῦν ἐν τοῖς μάλιστα διεπράξατο τὴν πόλιν εἶναι. οὗ δὴ καὶ τόδε ἀγαθὸν εἴργασται. πότιμον ὕδωρ ἐκ μυχῶν τῆς γῆς ἄνεισιν ἐν μέσῃ πόλει
P 46 διηνεκῶς, λίμνην τέ τινα ἐνταῦθα εὐρεῖαν ποιεῖται. τοῦτο πολεμίων μὲν, ἂν οὕτω τύχῃ, προσεδρευόντων γίνεται τῇ πόλει σωτήριον, ἐν δὲ ἀγαθοῖς πράγμασιν οὐκ ἀναγκαῖον αὐτῇ ξυμβαίνει εἶναι, ἔξωθεν εἰσαγομένων ὑδάτων πολλῶν· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου εἰρήνῃ μακρᾷ συμβεβιωκότες οἱ τῇδε ᾠκημένοι, ἀνάγκης δὲ οὐδεμιᾶς ἐς πεῖραν ἐλθόντες, ἐν ὀλιγωρίᾳ τοῦτο πεποίηνται.

solo: mox durissimo lapide ex toto restituit, cum magna aptaque latitudinis et altitudinis accensione; complures circum munimenta cisternas fecit, quas omnes aquis implevit pluviis: collocato demum praesidio, effecit quod cernimus hodie, ut locus ille firmissime teneatur. Quae si quis plenius consideret, caeteraque omnia Iustiniani Aug. beneficia lustret animo, illum profecto dicet ob id unum, ut benigne faceret, suscepisse imperium, deo utique Romanorum saluti assidue consulente.

Ad haec, cum accepisset Hierapolim, urbium regionis illius principem, exitium inferre volentibus patere, sua illam providentia servavit. Nam ingens habenti ipsi spatium intra moenia vacuum ac propterea incustoditum, laxiorem et supervacaneum ambitum recidit: tute contracto et ad necessarios usus coacto muro, eum in statum adduxit urbem, ut iam e munitissimis una sit. Eamdem beneficio hoc affecit. Aqua dulcis media in urbe ex terrae sinu prorumpit perenni scatebra, ac latum inibi stagnum efficit, salutare id quidem civitati, si quando forte eam hostes obsederint, sed rebus tranquillis minime necessarium: quippe magna aquae copia foris inducitur. Procedente tempore, cives pace fruiti diutissima, neque ullam experti necessitatem, illud

οὐ γὰρ οἶδεν ἀνθρώπου φύσις ὑπὲρ τῶν παρόντων κακῶν ἐν εὐδαιμονίᾳ βουλεύεσθαι. ῥύπου τοίνυν τὴν λίμνην ἐνδελεχέστατα ἐνεπλήσαντο, νηχόμενοί τε καὶ πλυνοὺς ἐνταῦθα ποιούμενοι καὶ B ἀπορριπτοῦντες φορτοὺς ἅπαντας * * *

Ἔκειτο δὲ καὶ ἄλλα ἄττα ἐν ταύτῃ δὴ τῇ Εὐφρατησίᾳ χωρίᾳ, Ζεῦγμά τε καὶ Νεοκαισάρεια. αἳ δὴ πολίχναι μὲν ἄχρι ἐς τὸ ὄνομα ἦσαν, τείχεσι δὲ περιβέβληντο αἱμασιᾶς τρόπον. τῷ μὲν γὰρ τῆς οἰκοδομίας κολοβῷ ἐσβατὰ πόνῳ οὐδενὶ τοῖς πολεμίοις ἐγίνετο, ἀδεέστερον ἐς αὐτὰ ἐσπηδᾶν ἔχουσι, τῷ δὲ στενῷ λίαν ἀφύλακτα, οὐκ ἐχόντων τὸ παράπαν τῶν ἐνταῦθα φρουρῶν ὅποι ἂν ἑστῶτες ἀμύνοιντο. ἀλλὰ καὶ ταῦτα Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τείχεσιν ἀληθέσι περιβαλὼν εὖρους τε καὶ ὕψους ἱκανῶς ἔχουσι, καὶ C τῇ ἄλλῃ κατασκευῇ κρατυνάμενος, πόλεις τε διεπράξατο καλεῖσθαι δικαίως καὶ κρείσσους εἶναι τῆς τῶν πολεμίων ἐπιβουλῆς.

ί. Ἀλλὰ καὶ τῶν πόλεων τὰς Χοσρόῃ ἁλούσας (ἡνίκα ὁ βάρβαρος οὗτος ἀλογήσας τὰ παρ᾽ αὐτοῦ ὀμωμοσμένα ἐν ταῖς ἀπεράντοις σπονδαῖς καὶ τὰ διδόμενά οἱ ἐπ᾽ αὐταῖς χρήματα, καὶ βασκανίᾳ μὲν ἐς Ἰουστινιανὸν βασιλέα ἐχόμενος, οἷς δὴ Λιβύης τε καὶ Ἰταλίας τῷ πολέμῳ κύριος γέγονε, καὶ τὴν ἐς τὰ ὀμωμοσμένα D πίστιν περὶ ἐλάσσονος τῆς ἐς ταῦτα λύσσης πεποιημένος· καιροφυλακήσας δὲ ἀπολελειμμένου ἐν τῇ ἑσπερίᾳ ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον τοῦ στρατοῦ Ῥωμαίων αὐτάγγελος βέβηκεν ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν, ἀνηκόων ἔτι Ῥωμαίων ὄντων τῆς τῶν πολεμίων ἐφόδου, ἐς τοῦτο δὴ

4. ἅπαντας * * *] Locum hunc contulit Possinus cum MS. Vaticano, sed nihil reperit quo lacunam expleret. Malt.

neglexerant. Nempe humanum ingenium felicitas ab instantium malorum cogitatione avertit. Quare stagnum sordibus oppleverant, ibi natare soliti, lavanda tergere, et purgamenta quaevis proiicere. * * *

Alia quaedam erant oppida in Euphratesia, puta Zeugma ac Neocaesarea; oppida inquam nomine tenus: moenibus cincta maceriae speciem referentibus. Ac structura quidem eorum mutila facilem dabat hostibus aditum, ut illa impune transilire possent, angustiae vero maximae custodias excludebant, cum nihil esset omnino loci, in quo starent propugnatores. Ea Iustinianus Aug. veris moenibus latitudinis iustae et altitudinis cinxit, omnique apparatu muniit: quo fit ut iam urbes dicantur merito, et ab hostium molitionibus tutae sint.

10. Urbes etiam captas a Chosroë, quando hic barbarus nulla nec iuramenti, quo perpetuam pacem sanciverat, nec pecuniae, quam pro illa acceperat, habita ratione, et bello partam Africae Italiaeque dominationem Iustiniano Aug. invidens, excitatum his furorem sequi maluit quam iurisiurandi fidem; ac tempus aucupatus, quo pars maxima Romani exercitus in occidente procul distinebatur, in Romanum imperium irrupit, adventus ipse sui nuntium ferens: quippe Romani de expeditione hostium nihildum audie-

μετεστήσατο βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἀσφαλείας καὶ κόσμου ὥστε
V 424 *ἁπάσας εὐδαιμονεστέρας κατὰ πολὺ τανῦν ἢ πρότερον εἶναι, καὶ*
μηκέτι πρὸς τὰς τῶν κακουργησόντων βαρβάρων ἐφόδους περιδεεῖς
εἶναι, μηδέ τινι μηχανῇ πρὸς τὰς ἐπιβουλὰς ὑπόπτως ἔχειν.

Μάλιστα δὲ ἁπασῶν Ἀντιόχειαν, ἣ νῦν Θεούπολις ἐπικέ-
P 47 *κληται, κόσμου τε καὶ ὀχυρώματος ἐνεπλήσατο πολλῷ μείζονος ἢ*
πρότερον εἶναι ξυνέβαινεν. ἦν μὲν γὰρ αὐτῆς τὸ παλαιὸν ὁ πε-
ρίβολος μακρός τε ὑπεράγαν καὶ περιόδων πολλῶν ἀτεχνῶς ἔμ-
πλεως, πῇ μὲν τὰ πεδία περιβαλὼν οὐδενὶ λόγῳ, πῇ δὲ τὰς τῶν
σκοπέλων ὑπερβολάς, καὶ ἀπ' αὐτοῦ πλείοσιν ἐπιβουλαῖς ὑποκεί-
μενος. συστείλας δὲ αὐτὸν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς κατὰ τὸ χρείᾳ
ξυνοῖσον, οὐ ταῦτα φρουρεῖν, ἅπερ καὶ πρότερον, ἀλλὰ τὴν πό-
λιν ἐς τὸ ἀκριβὲς πεποίηκε μόνην. τὰ μὲν γὰρ κάτω τοῦ περι-
βόλου, ἔνθα ἡ πόλις ἐπικινδύνως εὐρύνετο, ἐν μαλακῷ τε πεδίῳ
B *κειμένη καὶ περιουσίᾳ τειχίσματος ἀφύλακτος οὖσα, μεταβιβάζει*
ὡς ἐνδοτάτω, ἐπικαιριώτατα στενοχωρήσας ἐνταῦθα τὴν πόλιν,
περιστελλομένην τῷ πεπιέσθαι. ποταμὸν δὲ Ὀρόντην, ὅσπερ αὐ-
τὴν παρέρρει ἐν περιόδοις τὰ πρότερα οὖσαν, διωθήσατο μετα-
πορευθέντα τὸ ῥεῖθρον τῷ περιβόλῳ γειτονεῖν. αὖθις ὀχεταγω-
H 25 *γίᾳ τὸν ῥοῦν ὡς ἀγχοτάτω περιελίξας, ταύτῃ τε καὶ τὸ σφαλερὸν*
τῆς ἀμετρίας ἀνῆκε τῇ πόλει καὶ τὴν ἐκ τοῦ Ὀρόντου ἀσφάλειαν
ἀνεσώσατο. ἐνταῦθά τε νεοχμώσας γεφύρας ἑτέρας ζεύγματα τῷ
ποταμῷ νέα ἐντέθεικε, περιαγαγὼν δὲ ὡς πορρωτάτω τῆς χρείας
αὐτόν, εἶτα τὴν προτέραν ἀπέδωκε πορείαν τῷ ῥείθρῳ. τὰ μέν-

6. μείζονος] μεῖζον Tolos. 18. παρέρρει] Legebatur παραρρεῖ.

rant: urbes inquam a Chosroë captas sic muniit ornavitque imp. Iustinianus, ut omnes hodie multo beatiores quam antea, non amplius timeant infestas barbarorum irruptiones, et omnino securae sint ab insidiis.

Inprimis Antiochia, cui nunc cognomen Theopolis, longe validior pulchriorque evasit illius ope quam prius fuerat. Ampliora olim erant moenia, atque orbe vastissimo qua agros, qua summas rupes temere complectebantur: quamobrem pluribus erant insidiis obnoxia. Sic autem illa, prout usus flagitabat, arctavit, ut iam non spatium, quod vacuum ambiebant, sed urbem solum optime protegant. Ac moenium quidem partem inferiorem, ubi sese urbs porrigebat non sine periculo, quippe cum sita esset molli in campo, et ob nimium muri complexum incustodita; eam inquam partem penitissime transtulit, ibique urbem contraxit aptissime, et in angustum conclusit. Fluvium Orontem, qui ipsam alluebat longis anfractibus sinuosus, compulit allabi moenibus mutato cursu, eoque per alveum illis proximum circumducto, immodicae laxitatis periculum amovit a civitate, et quam Orontes praebebat securitatem retinuit. Ibidem fluvium novis pontibus ita iunxit, ut cum ipsum a civium usibus longissime abduxisset, priori alveo deinde reddiderit: urbis

τοι ἄνω ἐς τὸ κρημνῶδες αὐτῷ κατὰ τάδε διαπεπόνηται. ἐν τῇ τοῦ ὄρους ὑπερβολῇ, ἥνπερ Ὀροκασσιάδα καλοῦσι, πέτρα τις τοῦ C τείχους ἐκτὸς ὡς ἀγχοτάτω ἐτύγχανεν οὖσα, ἐξ ἀντιπάλου τε τοῦ περιβόλου ἐνταῦθα κειμένη καὶ λίαν ἐπιμαχώτατον αὐτὸν τιθεμένη. Χοσρόῃ ἀμέλει ἐνθένδε ἡ πόλις ἑάλω, ᾗπέρ μοι ἐν λόγοις τοῖς ἐπιτηδείοις ἐρρήθη. τὰ δὲ τοῦ περιβόλου ἐντὸς ἔρημός τε χώρα καὶ δύσοδος ἐπιπλεῖστον ἦν. πέτραι γὰρ ὑψηλαὶ καὶ χαράδραι ἀνέκβατοι διακεκλήρωνται τὸν χῶρον ἐκεῖνον, ἀδιεξόδους τὰς ἐνθένδε ποιούμεναι τρίβους, ὥσπερ ἀλλοτρίου ἐνταῦθά τινος ἄλλου τῶν Ἀντιοχέων τοῦ τείχους ὄντος. χαίρειν τοίνυν πολλὰ τῇ πέτρᾳ φράσας, ἥπερ ἐν γειτόνων τῷ τείχει οὖσα εὐάλωτον αὐτὸ διαφανῶς ἐσκαιώρητο, ὡς πορρωτάτω αὐτῆς περιβάλλειν τὴν πόλιν ἔγνω, ἀβουλίας πέρι τῶν πρότερον αὐτὴν δειμαμένων D ἀπὸ τῶν πραγμάτων τῆς πείρας πεποιημένος τὴν μάθησιν. χώραν τε ὁμαλὴν μάλιστα τοῦ τείχους ἐντὸς τὴν τὰ πρότερα κρημνώδη οὖσαν ἀπεργασάμενος, ἀνόδους ταύτῃ πεποίηται οὐχ ὅσον ἀνδράσι πεζοῖς, ἀλλὰ δὴ καὶ ἱππεῦσι βασίμους, ἔτι μέντοι καὶ ἁμαξηλάτους τὸ λοιπὸν οὔσας. ἀλλὰ καὶ βαλανεῖα καὶ ὑδάτων ταμιεῖα ἐν τοῖς ὄρεσι πεποίηται τούτου τοῦ τείχους ἐντός. φρέαρ τε ὤρυξεν ἐν πύργῳ ἑκάστῳ, τὴν πρότερον ἀνυδρίαν ἐνταῦθα οὖσαν ὕδασιν ὑετίοις ἰώμενος.

Ὅσα δὲ καὶ ἀμφὶ τῷ χειμάρρῳ πεποίηται, ὃς ἐκ τούτων δὴ τῶν ὀρέων κάτεισιν, εἰπεῖν ἄξιον. ὄρη μὲν ἀπότομα δύο τῇ πόλει P 48 ἐπῆρται, ἀλλήλοιν ξυνιόντα ὡς ἀγχοτάτω. τούτων θάτερον μὲν Ὀροκασσιάδα καλοῦσι, τὸ δὲ δὴ ἕτερον Σταυρὶν κέκληται. ἀπο-

vero verticem praecipitiis asperum ita muniit. In montis culmine, quod appellant Orocassiadem, rupes quaedam erat, extra quidem, sed proxime murum, aequali surgens altitudine: unde is nullo negotio expugnari poterat. Hac certe Chosroës urbem cepit, quemadmodum suo loco narravimus. Intra moenia vacabat spatium valde confragosum: quippe alti illud obtinent scopuli: et insuperabiles torrentium alvei semitas, quibus illinc venitur, ita abrumpunt, ut murus ille ab Antiochia alienus fuisse videatur. Quapropter abdicata rupe, cuius vicinia manifestam dabat opportunitatem occupandi muri, procul ab ea moenibus urbem cingere statuit, eorum imprudentiam, qui ipsam olim aedificaverant, experimento rerum compertam habens. Solo etiam, quod intra muros salebris ac praecipitiis deruptum erat, ad aequalitatem redacto, ascensus fecit, non peditibus modo, sed equitibus etiam ac plaustris meabiles. Balneas quoque et aquarum receptacula in montibus intra muri huius ambitum condidit, ac puteum fodit in singulis turribus, pristinam loci ariditatem depellens provisa aquae pluviae copia.

Iam dicere consentaneum est acta circa torrentem, qui ex illis montibus decurrit. Urbi imminent gemini montes praerupti, qui inter se proxime coëunt: horum alterum Orocassiadem vocant, alterum Staurin. Ubi desinunt,

λήγοντα δέ πη αὐτὰ νάπη τις ζεύγνυσι καὶ χαράδρα μεταξὺ οὖσα,
χειμάῤῥουν ἐπιτελοῦσα, ἐπειδὰν ὕοι, Ὀνοπνίκτην ὄνομα, ὃς δὴ ἐξ
ὑπερδεξίων κατιὼν ὕπερθέν τε τοῦ περιβόλου φερόμενος ἐπὶ μέγα
τε, ἂν οὕτω τύχοι, ἐξιστάμενος, διεσκεδάννυτο μὲν ἐς τοὺς τῆς
πόλεως στενωποὺς, ἀνήκεστα δὲ κακὰ τοὺς ταύτῃ ᾠκημένους εἰρ-
γάζετο. ἀλλὰ καὶ τούτου τὴν ἄκεσιν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς εὗ-
ρατο τρόπῳ τοιῷδε. πρὸ τοῦ περιβόλου, ὅνπερ ἄγχιστα τῆς χα-
B ράδρας ξυμβαίνει εἶναι, ἐξ ἧς ὁ χειμάῤῥους ἐπὶ τὸ τείχισμα ᾔετο,
τοῖχον ἐδείματο ὑπερμεγέθη, ἐκ κοίλης χαράδρας διήκοντα ἐς ἑκά-
τερον τοῖν ὄροιν μάλιστα, ὡς μηκέτι περαιτέρω ἰέναι κυματοῦντι
τῷ ποταμῷ δυνατὰ εἴη, ἀλλ' ἐπὶ μακρότερον ξυνιστάμενος ἐν-
ταῦθα λιμνάζοι. ἐν δὲ τῷ τοίχῳ θυρίδας ποιησάμενος ἐνθένδε
ἀποῤῥέοντα ὑπολήγειν κατὰ βραχὺ ἀνάγκῃ χειροποιήτῳ τὸν χει-
V 425 μάῤῥουν διεσκευάσατο, οὐκέτι λάβρως τῷ παντὶ ῥεύματι τῷ περι-
βόλῳ προσβάλλοντα, καὶ διὰ τοῦτο ὑπερβλύζοντά τε καὶ τὴν πόλιν
κατεργαζόμενον, ἀλλὰ πρᾴως τε καὶ προσηνῶς ὑποῤῥέοντα, ᾗπέρ
μοι εἴρηται, ταύτῃ τε τῇ ἐκροῇ διὰ τῆς ὀχεταγωγίας ἰόντα ὅποι
ἂν αὐτὸν βουλομένοις ᾖ περιάγειν οὕτω μέτριον γεγενημένον τοῖς
πάλαι ἀνθρώποις.

C Τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ τῷ Ἀντιοχείας περιβόλῳ τῇδε Ἰουστινια-
νῷ βασιλεῖ εἴργασται. καὶ ξύμπασαν δὲ πρὸς τῶν πολεμίων κα-
ταφλεχθεῖσαν ἀνῳκοδομήσατο τὴν πόλιν αὐτός. τετεφρωμένων
γὰρ πανταχόσε καὶ καθῃρημένων ἁπάντων, λόφων τε μόνον ἐκ
πόλεως ἐξηνθρακωμένης ἐπανεστηκότων πολλῶν, ἄπορον τοῖς Ἀν-
τιοχεῦσιν ἐγίνετο τήν τε χώραν ἐπιγνῶναι τῆς ἑκάστου ἰδίας γενο-
μένης τὰ πρῶτα. ἐκφορήσας οὖν τὸ συμπτωθὲν ἅπαν, οἰκίας τε

iunguntur saltu, interiacente alveo, qui post imbres torrentem accipit, Onopnictem nomine. Hic ex edito defluens, moenia translabebatur, ac si forte vehementius intumesceret, in urbis vicos effusus, detrimenta gravissima civibus inferebat. Malo remedium hoc invenit Iustinianus Aug. Ante murum, qui est proximus alveo, unde torrens ad moenia devolvebatur, ingentem parietem excitavit, et ad montem utrumque ex intimo alveo fere perduxit; ne turgidos fluctus propellat torrens ulterius; sed ibi diu collectus stagnet. Hoc autem pariete fenestrato, illum artifici vi coëgit ita manare, ut sensim subsidat, nec iam rapide tota aquarum mole petat moenia, nec, quod consequens est, inundet, urbique perniciem afferat, sed leniter, ut dixi, ac placide subterlabatur, et hoc modo effluens sese per canales insinuet, quocumque prisci incolae ipsum deducere voluissent sic tenuatum.

Ita Iustinianus Aug. prospexit muris Antiochiae, quam et ipse restituit, cum eam hostes flamma funditus delevissent. Rebus enim consumptis omnibus penitusque sublatis, nihil ut urbis incensae, nisi ruderum tumuli passim extarent, quo cuiusque domus antea stetisset loco, dignoscere Antiocheni non poterant. Quare egestis penitus ruinis, tristes privati cuiusque incendii reli-

πυρκαϊᾶς περικαθῆραι τὰ λείψανα, ἔτι μέντοι δημοσίων στοῶν ἢ περιστύλων αὐλῶν οὐδαμῆ οὐσῶν, οὐδὲ ἀγορᾶς πη καθισταμένης, οὐδὲ τῶν στενωπῶν τὰς ἀγυιὰς διαιρούντων τῇ πόλει, οἰκίας τινὸς οἰκοδομίαν ἀπαυθαδιάσασθαι. ἀλλὰ βασιλεὺς οὐδεμιᾷ μελλήσει D ὡς ἀπωτάτω τῆς πόλεως τὰ καθῃρημένα μετενεγκὼν, ἐλεύθερόν τε τὸν ταύτῃ ἀέρα ξὺν τοῖς ἔνερθεν τῶν ἐνοχλούντων καταστησάμενος, πρῶτα μὲν τὰ ἐδάφη πανταχόθι τῆς πόλεως λίθοις ἁμαξιαίοις ἐκάλυψεν. ἔπειτα δὲ στοαῖς τε καὶ ἀγοραῖς αὐτὴν διακρίνας, καὶ διελὼν μὲν τοῖς στενωποῖς ἀμφόδους ἁπάσας, ὀχετοὺς δὲ καὶ κρήνας καὶ ὑδροχόας καταστησάμενος, ὅσοις ἡ πόλις κεκόμψευται, θέατρά τε αὐτῇ καὶ βαλανεῖα πεποιημένος, καὶ ταῖς ἄλ- H 26 λαις δημοσίαις οἰκοδομίαις ἁπάσαις κοσμήσας, αἷσπερ εὐδαιμονία διαφαίνεσθαι πόλεως εἴωθε, τεχνιτῶν δὲ καὶ ἐπιδημιούργων πλῆθος ἐπαγαγὼν, ῥᾷόν τε καὶ ἀπονώτερον τοῖς ἐνοικοῦσι παρέσχετο P 49 δείμασθαι τὰς αὐτῶν ἰδίας οἰκίας. οὕτω τε Ἀντιόχειαν ἐπιφανεστέραν γεγονέναι τανῦν ἢ πρότερον ἦν ξυνηνέχθη. ἀλλὰ καὶ ἱερὸν ἐνταῦθα τῇ θεοτόκῳ πεποίηται μέγα· οὗ δὴ τό τε κάλλος καὶ τὸ ἐς ἅπαντα μεγαλοπρεπὲς ἐπελθεῖν λόγῳ ἀμήχανον· ὃ δὴ καὶ προσόδῳ ἐτίμησε χρημάτων μεγάλων. ἔτι μέντοι καὶ Μιχαὴλ τῷ ἀρχαγγέλῳ νεὼν παμμεγέθη ἐδείματο. προὐνόησε δὲ καὶ τῶν ἀρρωστήμασι πονουμένων ἐνταῦθα πτωχῶν, οἰκία τε σφίσι καὶ τὰ ἐς τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τῶν νοσημάτων ἀπαλλαγὴν ἐν ἐπιτηδείῳ κα-

1. περικαθῆραι] περικαθήρας H. Prior lectio est etiam codicis Vaticani, in quo ad marginem notantur haec, πρῶτα μὲν γὰρ ἐξηνθρακωμένην καὶ τετεφρωμένην ἅπασαν καθήρας ἐλεύθερον τὸν ταύτης ἀέρα παρεσκευάσατο ἔπειτα τὰ ἐδάφη πανταχόθι. Malt. Eadem illa πρῶτα — πανταχόθι habet C, loco horum, τετεφρωμένων γὰρ πανταχόσε usque ad ἐδάφη πανταχόθι.

quias abstulit. Praeterea cum nullae uspiam essent publicae porticus, nec columnata atria, nec forum, nec urbis compita in vicos secta, non erat ut domum quisquam aedificandam susciperet. At imperator, abiecta omni cunctatione, ruinas procul urbe exportari iussit: ubi solum pariter cum aëre ab impedimentis vacuum fuit, primum quidem saxis plaustralibus urbem totam constravit; dein vero porticibus ac foris illam distinxit: compita in vias omnia secuit: aquaeductus, fontes, emissaria fecit, quibus omnibus decora est et gloriosa civitas: eamdem theatris, balneis aliisque ornavit publicis aedificiis cuiusque generis, quae urbis felicitatem demonstrare solent. Accito fabrorum atque opificum ingenti numero, id incolis tribuit, ut suam quisque domum facilius atque expeditius aedificaret. Hinc factum est, ut hodiernus Antiochiae splendor pristinum superet. Ibidem templum deiparae condidit, sane amplum; cuius decus absolutamque magnificentiam verbis assequi nequeo: ipsi etiam luculentum pecuniae censum attribuit. Michaëli quoque Archangelo aedem extruxit praecipuae magnitudinis. Quin et pauperibus aegris consuluit: masculis seorsum ac foeminis cubicula, ministeria, resque omnes ad recuperandam valetudinem appositas constituit. Nec mi-

ταστησάμενος ἅπαντα, χωρὶς μὲν ἀνδράσι, χωρὶς δὲ γυναιξὶ, καὶ οὐδέν τι ἧσσον τοῖς ξένοις ἐπὶ καιροῦ γενομένοις ἐνταῦθα ἐνδήμοις.

B *ια'. Οὕτω δὲ καὶ Χαλκίδος πόλεως τὸν περίβολον, ἐπισφαλῶς τε ἀρχὴν γεγονότα καὶ ὑπὸ τῶν ἐτῶν κατερρακωμένον, σὺν τῷ προτειχίσματι ἀνανεωσάμενός τε καὶ πολλῷ ἐχυρώτερον καταστησάμενος ἢ πρότερον ἦν, ἐς τὸν νῦν φαινόμενον πεποίηται τρόπον.*

Ἦν δέ τι ἐπὶ Συρίας κομιδῇ ἀπημελημένον πολίχνιον, Κῦρος ὄνομα, ὅπερ Ἰουδαῖοι ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἐδείμαντο, δορυάλωτοι μὲν ἐκ Παλαιστίνης ἐς τὴν Ἀσσυρίαν ἀποκεκομισμένοι πρὸς
C *τοῦ Μήδων στρατοῦ, παρὰ Κύρου δὲ βασιλέως ἀφειμένοι πολλῷ ὕστερον· διὸ δὴ καὶ Κῦρον τὸ χωρίον ἐκάλεσαν, ταῦτα τῷ εὐεργέτῃ ἐκτίνοντες χαριστήρια. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἡ Κῦρος τά τε ἄλλα ὑπερώφθη καὶ ἀτείχιστος ὅλως μεμένηκεν. ἀλλὰ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἅμα μὲν πρόνοιαν τῆς πολιτείας ποιούμενος, ἅμα δὲ καὶ τοὺς ἁγίους Κοσμᾶν τε καὶ Δαμιανὸν τὰ μάλιστα σέβων, ὧν δὴ ἀγχιστά πη τὰ σώματα καὶ ἐς ἐμὲ κεῖται, πόλιν εὐ-*
D *δαίμονα καὶ λόγου ἀξίαν πολλοῦ, τείχους τε ἀσφαλείᾳ ἐχυρωτάτου καὶ φρουρῶν πλήθει καὶ οἰκοδομιῶν δημοσίων μεγέθει, καὶ*
V 426 *τῆς ἄλλης κατασκευῆς τῷ ἐς ἄγαν μεγαλοπρεπεῖ, πεποίηται Κῦρον. ταύτης δὲ τῆς πόλεως τὰ μὲν ἐντὸς ὕδατος ἄπορα ἐκ παλαιοῦ ἦν, ἔκτοσθε δὲ ὑπερφυής τις ἐγεγόνει πηγὴ, περιουσίᾳ μὲν πλήθουσα ποτίμων ὑδάτων, ἀνόνητος δὲ τοῖς τῇδε ᾠκημένοις παντάπασιν οὖσα, ἐπεὶ οὐκ εἶχον ὅθεν ἂν ἐνθένδε ἀρύοιντο ὕδωρ, ὅτι μὴ πόνῳ τε καὶ κινδύνῳ μεγάλῳ. περιόδοις τε γὰρ αὐτόσε*

norem adhibuit providentiam peregrinis, ibi diversantibus ad quoddam tempus.

11. Sic etiam urbis Chalcidis moenia ab initio infirma atque annis dirupta cum exteriori muro instauravit; quod opus longe est priori validius: et quam cernimus hodie, formam ipsis ac speciem dedit.

In Syria nullo fere loco habebatur oppidum, cui nomen Cyrus. Id olim a Iudaeis conditum fuit, quos cum Medorum exercitus e Palaestina captivos in Assyriam abduxisset, liberos multo post rex Cyrus dimisit. Idcirco locum appellavere Cyrum, hanc benefico principi gratiam rependentes. Progrediente tempore, in tantum venit contemptum Cyrus, ut omnino muros amiserit. Verum Iustinianus Aug. simul provido in remp. studio adductus, simul eximia pietate in SS. Cosmam ac Damianum, quorum corpora etiamnum proxime condita sunt; muri optimi firmitate, valido praesidio, publicorum aedificiorum magnitudine, ac caeterarum rerum magnificentissimo apparatu, Cyrum fortunatam insignemque admodum urbem fecit. Intra hanc urbem summa fuerat ab antiquo aquae penuria: extra fons erat, maximus is quidem, ac dulcibus aquis uberrimus, sed inutilis plane incolis: cum inde aquam haurire sine magno labore periculoque non possent. Nam illuc per anfractus

ἰοῦσιν ἀναγκαῖον ἐγίνετο χρῆσθαι, κρημνώδους χωρίου καὶ ὅλως ἀβάτου μεταξὺ ὄντος· καὶ τοῖς πολεμίοις, ἂν οὕτω τύχῃ, ἐνεδρεύουσιν P 50 *ὑποχείριοι ῥᾶστα ἐγίνοντο. διώρυχα τοίνυν ἔκτοσθε τῆς πόλεως ἄχρι ἐς τὴν κρήνην οὐκ ἀπαρακαλύπτως, ἀλλὰ κεκρυμμένως ὡς ἔνι μάλιστα πεποιημένος, ἄπονόν τε αὐτοῖς καὶ ἀκίνδυνον τὴν τοῦ ὕδατος παρέσχετο χρείαν.*

Καὶ Χαλκίδος δὲ πόλεως τὸν περίβολον ὅλον, ἔς τε τὸ ἔδαφος καθειμένον καὶ ἄλλως ἀφύλακτον ὄντα, ἐχυρᾷ διαφερόντως ἀνενεώσατο οἰκοδομίᾳ, καὶ προτειχίσματι ἐκρατύνατο. ἔτι μέντοι καὶ τὰ ἄλλα Σύρων πολίσματά τε καὶ φρούρια τὸν αὐτὸν κεκοσμηκὼς τρόπον ζηλωτὰ ἐπιεικῶς κατεστήσατο. B

Οὕτω μὲν Συρίαν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἐν τῷ ἀσφαλεῖ διεσώσατο. πόλις δέ πού ἐστιν ἐπὶ Φοινίκης τῆς παρὰ Λίβανον Παλμύρα ὄνομα, ἐν χώρῳ μὲν πεποιημένη τοῖς πάλαι ἀνθρώποις ἀγείτονι, ἐν καλῷ δὲ τῆς τῶν πολεμίων Σαρακηνῶν διόδου κειμένη. τούτου γὰρ δὴ ἕνεκα αὐτὴν καὶ ᾠκοδομήσαντο πρότερον, ὡς μὴ λάθοιεν οἱ βάρβαροι οὗτοι ἐξάπινα ἐς τὰ Ῥωμαίων ἤθη ἐμβάλλοντες. ταύτην βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς διὰ χρόνου μῆκος ἔρημον C *ἐπὶ πλεῖστον γεγενημένην ὀχυρώμασί τε λόγου μείζοσιν ἐπιρρώσας, πρὸς δὲ καὶ ὑδάτων περιουσίας καὶ φυλακτηρίου στρατιωτῶν ἐμπλησάμενος, τὰς τῶν Σαρακηνῶν ἐπιδρομὰς ἀνεχαίτισεν.*

15. *ἀγείτονι*] *ἀγειτόνως* Tolos.

ire necesse erat: quippe intererat avium prorsus et insuperabile praecipitium: ubi illi hostilibus insidiis, si forte ponerentur, facillime teneri poterant. Igitur extra urbem fossa ad fontem usque perducta, non patente, sed quoad eius fieri potuit tecta, discrimine pariter ac difficultate usum aquae ipsis expediit.

Urbis Chalcidis moenia iam proclinata, neque ullo protecta opere, structura firmissima reparavit omnino, ac muro sepsit exteriori. Sic demum caetera Syriae oppida castellaque ornavit, ut iam valde sint invidenda.

Ita quidem Syriae Iustinianus Aug. securitatem attulit ac salutem. Phoenice autem, quae est ad Libanum, urbem habet Palmyram, in loco solitudine cincto olim conditam, situ commodo ad observandum iter Saracenorum, nostrorum hostium. Eo nempe aedificata fuit consilio, horum ut barbarorum subitae in Rom. imperium irruptiones deprehendantur. Hanc aevo tantum non penitus desolatam Iustinianus Augustus supra quam dici potest communiit: eidem aquarum affatim dedit: impositoque militari praesidio, incursiones Saracenorum inhibuit.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ

ΛΟΓΟΣ Γ'.

PROCOPII CAESARIENSIS

DE AEDIFICIIS DN. IUSTINIANI

LIBER III.

P 51 Χώραν μὲν τὴν ἑῴαν οὕτως Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ὀχυρώμασιν
V 427 ἐκρατύνατο, ᾗπέρ μοι ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ ἐρρήθη. ἀρξαμένῳ
P 52 δέ μοι ἐκ τῶν παρὰ Πέρσαις ὁρίων τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς περιηγεῖσθαι τὰ πρὸς αὐτοῦ ἐρύματα γεγενημένα, οὔ μοι ἀπὸ καιροῦ ἔδοξεν εἶναι ἐπὶ τοὺς Ἀρμενίους ἐνθένδε ἰέναι, οἳ δὴ ἐκ πόλεως Ἀμίδης ἄχρι ἐς τὴν Θεοδοσιούπολιν τὴν ἑτέραν προσοικοῦσι τοῖς Πέρσαις. μέλλοντι δέ μοι τῶν ἐκείνῃ οἰκοδομημάτων ἐπιμνησθῆναι προυργιαίτατον φαίνεται εἶναι ὑπειπεῖν πρότερον ὅντινα δὴ τρόπον σφαλερῶς ἄγαν βιοτεύοντας τοὺς Ἀρμενίους ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐς τὴν παροῦσαν ἀσφάλειαν βεβαιότατα μεθηρμόσατο. οὐ γὰρ δὴ ὅσον οἰκοδομίαις τούτους τοὺς κατηκόους ἐσώσατο, ἀλλὰ καὶ τῇ ἄλλῃ προνοίᾳ, ᾗπέρ μοι αὐτίκα δὴ μάλα γεγράψεται. ἀρκτέον δὲ μικρὸν ἄνωθεν.

Ita quidem, ut in superiori libro exposui, Iustinianus Aug. orientem operibus firmavit. Ego vero cum extructas ab ipso munitiones describere coeperim ab imperii Romani limite, qui Persas contingit, haud alienum iudico ad Armenios inde progredi, qui ab urbe Amida ad alteram usque Theodosiopolin Persidem accolunt. Ac paranti mihi illius orae aedificia recensere, id rebus omnibus antevertendum videtur, ut dicam qua ratione imperator noster Armenios, vitam agentes in summo discrimine, ad illam, qua iam constantissime gaudent, securitatem traduxerit. Hos enim subditos non tantum aedificiis, sed circa res alias providentia servavit, uti mox literis prodam: verum paulo altius petendum initium.

Βασιλεὺς μὲν ὁμογενὴς πάλαι τοῖς Ἀρμενίοις καθίστατο, B *ᾗπερ τοῖς ἀναγραψαμένοις τῶν ἱστοριῶν τὰ ἀρχαιότατα δεδιήγηται. ἐπειδὴ δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν τὸν Περσῶν βασιλέα καθεῖλε, Πέρσαι μὲν δεδουλωμένοι ἡσυχῇ ἔμενον, Πάρθοι δὲ Μακεδόσιν ἐπαναστάντες καὶ τῷ πολέμῳ περιγενόμενοι ἐξήλασάν τε* H 27 *αὐτοὺς ἐνθένδε καὶ τὰ μέχρι ἐς Τίγριν ποταμὸν ἔσχον, ὑπ' αὐτοῖς τε τὸ λοιπὸν ἐς ἔτη πεντακόσια ἔκειτο τὰ Περσῶν πράγματα, ἕως Ῥωμαίοις ὁ Μαμαίας Ἀλέξανδρος βασιλεὺς γέγονε. καὶ τότε τις τῶν ἐν Πάρθοις βασιλέων τὸν ἀδελφὸν τὸν αὐτοῦ Ἀρμενίοις βασιλέα κατεστήσατο Ἀρσάκην ὄνομα, ὥσπερ ἡ τῶν Ἀρμενίων ἱστορία φησί. μὴ γάρ τις Ἀρμενίους τοὺς Ἀρσακίδας οἰέσθω εἶναι. εἰρήνη γοῦν αὐτοῖς ἐς ἔτη τὰ πεντακόσια κατὰ τὸ ξυγγενὲς διαγέγονε.* C *καὶ ὁ μὲν τῶν Ἀρμενίων βασιλεὺς ἐν Ἀρμενίᾳ τῇ μεγάλῃ καλουμένῃ καθῆστο, τῷ Ῥωμαίων αὐτοκράτορι ἐκ παλαιοῦ ὑποχείριος ὤν, χρόνῳ δὲ ὕστερον παῖδες ἐγένοντο Ἀρσάκῃ τινὶ Ἀρμενίων βασιλεῖ δύο, Τιγράνης τε καὶ Ἀρσάκης ὀνόματα. ὅσπερ, ἐπεὶ ἔμελλε* V 428 *τὸν βίον διαμετρήσασθαι, διαθήκας τιθεὶς, ἄμφω τὼ παῖδε ποιεῖται διαδόχους αὐτῷ τῆς ἀρχῆς, οὐκ ἰσοστάσιον διορίσας ἑκατέρῳ τὸ κράτος, ἀλλὰ τῷ Τιγράνῃ τετραπλασίαν ἀπολιπὼν τὴν μοῖραν. Ἀρσάκης μὲν οὖν ὁ πατὴρ οὕτω τὴν βασιλείαν διοικησάμενος ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνιστο, Ἀρσάκης δὲ ὁ παῖς, ἐφ' οἷς δὴ αὐτῷ ἐλασ-* D *σοῦσθαι ξυνέβη ἀγανακτῶν τε καὶ δυσφορούμενος ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων τὸν αὐτοκράτορα τὸ πρᾶγμα ἦγε, τοῦ τε ἀδελφοῦ καταλῦσαι τὴν βασιλείαν μηχανῇ πάσῃ ἐλπίδα ἔχων καὶ ἄδικον οὖσαν*

Olim rex Armeniis praeerat, ex eadem gente prognatus, teste historia vetustissima. At postquam Alexander Macedo regem Persarum sustulit, Persae quidem sub iugo se tenuerunt; Parthi vero in Macedones rebellarunt, victoriamque adepti, illis eiectis, ditionem suam protulerunt ad flumen Tigrin. Persae postmodum his paruere per annos quingentos ad illud usque tempus, quo Alexander Mamaeae filius Romanis imperavit. Tunc ex Parthorum regibus quidam Arsacem fratrem suum Armeniis regem constituit, ut refert Armeniorum historia. Neque enim quisquam existimet ex Armeniis oriundos Arsacidas. Hi per annos quingentos consanguinitatem pace coluerunt. In Armenia maiori sedem habebat Armeniorum rex, iam inde antiquitus Romano subditus imperatori. Postea Arsaces quidam Armeniae rex, cum filios haberet duos, Tigranem et Arsacem, condito sub vitae exitum testamento, ambos regni successores scripsit, ditionem utrique haud partitus aequaliter: quippe Tigrani portionem addixit maiorem quadruplo. Igitur Arsaces pater, cum de regno sic statuisset, migravit e vita; Arsaces vero filio indignans ac graviter ferens quod peiore esset conditione, rem ad imperatorem Rom. detulit, ea spe, fore ut omnibus admotis machinis fratrem regno exturbaret, et iniquam patris sententiam irri-

τὴν πατρὸς γνώμην ἀβέβαιον καταστήσεσθαι. Θεοδόσιος δὲ τότε Ἀρκαδίου υἱὸς ἔτι παῖς ὢν κομιδῇ Ῥωμαίων ἦρχε. τίσιν τε δειμαίνων τὴν ἐκ βασιλέως Τιγράνης Πέρσαις αὑτὸν ἐνεχείρισε, τὴν βασιλείαν παραδιδοὺς, περὶ πλείονός τε πεποιημένος ἰδιώτης ἐν Πέρσαις εἶναι ἢ πρὸς τοῦ ἀδελφοῦ δίκαια θέσθαι, καὶ συμβασι-
P 53 λεύειν Ἀρμενίων αὐτῷ ὀρθῶς καὶ δικαίως. καὶ Ἀρσάκης δὲ οὐδέν τι ἧσσον τὴν ἐκ Περσῶν τε καὶ ἀδελφοῦ ἐπιβουλὴν δείσας ἐξέστη τῆς βασιλείας τῆς αὑτοῦ Θεοδοσίῳ τῷ αὐτοκράτορι ἐπὶ ξυνθήκαις τισὶν, αἵ μοι ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων δεδήλωνται λόγοις. καὶ χρόνον μέν τινα περιμάχητος Ῥωμαίοις τε καὶ Πέρσαις ἡ τῶν Ἀρμενίων γεγένηται χώρα, ἐν ὑστάτῳ δὲ ξυνέβησαν, Πέρσας μὲν τὴν Τιγράνου μοῖραν, Ῥωμαίους δὲ Ἀρσάκου ἔχειν. ἐπὶ τούτοις τε σπονδαὶ ἀμφοτέροις ξυνετελέσθησαν, καὶ τὸ λοιπὸν ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς ἄρχοντα τοῖς Ἀρμενίοις ἀεὶ καθίστη ὅντινά
B ποτε καὶ ὁπηνίκα ἂν αὐτῷ βουλομένῳ εἴη. κόμητά τε τῆς Ἀρμενίας ἐκάλουν καὶ εἰς ἐμὲ τὸν ἄρχοντα τοῦτον.

Ἀλλ' ἐπεὶ οὐχ οἵα τε ἦν ἡ τοιαύτη ἀρχὴ ἀποκρούεσθαι τὰς τῶν πολεμίων ἐφόδους, οὐ παρόντων αὐτῇ στρατιωτικῶν καταλόγων, κατανενοηκὼς Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς οὕτως ἀτάκτως ἀεὶ φερομένην τὴν Ἀρμενίαν, ταύτῃ τε τοῖς βαρβάροις εὐάλωτον οὖσαν, ταύτην μὲν τὴν ἀρχὴν ἐνθένδε καθεῖλε, στρατηγὸν δὲ τοῖς Ἀρμενίοις ἐπέστησε, στρατιωτικῶν τε καταλόγων αὐτῷ κατεστήσατο πλῆθος ἀξιόχρεων ταῖς τῶν πολεμίων ἐπιδρομαῖς ἀντιτάξασθαι. τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ τῇ μεγάλῃ καλουμένῃ Ἀρμενίᾳ διῳκήσατο ὧδε, τῇ δὲ ἄλλῃ Ἀρμενίᾳ, ἥπερ ἐντὸς Εὐφράτου ποταμοῦ οὖσα διήκει

tam faceret. Ea tempestate Romanus erat imperator Theodosius Arcadii filius, adhuc porro puer: quem cum Tigranes vindicem timeret, se Persis cum regno dedidit, satius ducens vitam apud illos privatam agere, quam cum germano posita ex aequo lite, in Armenia bona fide simul regnare. Similiter Arsaces, a fratre et Persis insidias metuens, Theodosio imperatori regno cessit suo certis conditionibus, quas in libris de bellis retuli. Aliquamdiu Romanos inter ac Persas controversia de Armenia fuit. Denique convenit, ut Persae, Tigranis, Romani, Arsacis portionem haberent: id quod confecto inter utrosque compositionis instrumento firmatum est. Ex eo tempore, semper imperator Romanus quem et quando voluit praefecit Armeniis. Hunc vero nostra etiam aetate comitem appellabant.

At cum potestas eiusmodi repellendis hostium irruptionibus esset impar, quippe a militaribus numeris imparata, Iustinianus Aug. secum animo cogitans, Armeniam tam male constitutam, semperque in ancipiti positam, occupari a barbaris facile posse, amoto inde hoc magistratu, militiae magistrum Armeniis dedit, militum numero instructum, incursibus hostium coërcendis idoneo. Ita quidem ille de Armenia, quam maiorem vocant, constituit. Alteri vero Armeniae, quae flumine Euphrate inclusa ad urbem usque Amidam

εἰς Ἀμίδαν πόλιν, σατράπαι ἐφειστήκεισαν Ἀρμένιοι πέντε, καὶ C κατὰ γένος μὲν ἐς ἀεὶ ἐς τὰς ἀρχὰς ἐκαλοῦντο ταύτας, ἐχόμενοι αὐτῶν ἄχρι ἐς θάνατον. σύμβολα μέντοι αὐτῶν πρὸς τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως ἐδέχοντο μόνον. ἄξιον δὲ τὰ σύμβολα ταῦτα δηλῶσαι λόγῳ, ἐπεὶ οὐκέτι ἐς ἀνθρώπου ὄψιν ἀφίξεται. χλαμὺς ἡ ἐξ ἐρίων πεποιημένη, οὐχ οἷα τῶν προβατίων ἐκπέφυκεν, ἀλλ' ἐκ θαλάσσης συνειλεγμένων. πίννους τὰ ζῷα καλεῖν νενομίκασιν, ἐν οἷς ἡ τῶν ἐρίων ἔκφυσις γίνεται. χρυσῷ δὲ ἡ τῆς πορφύρας κατείληπτο μοῖρα, ἐφ' ἧς εἴωθεν ἡ τῆς ἁλουργίδος ἐμβολὴ γίνεσθαι. περόνη χρυσῆ τῇ χλαμύδι ἐπέκειτο, λίθον ἐπὶ μέσης περιφράττουσά τινα ἔντιμον, ἀφ' οὗ δὴ ὑάκινθοι τρεῖς χρυσαῖς τε καὶ χαλαραῖς ταῖς ἁλύσεσιν ἀπεκρέμαντο. χιτὼν ἐκ μετάξης ἐγ- D καλλωπίσμασι χρυσοῖς πανταχόθεν ὡραϊσμένος, ἃ δὴ νενομίκασι πλουμμία καλεῖν. ὑποδήματα μέχρι ἐς γόνυ φοινικοῦ χρώματος, ἃ δὴ βασιλέα μόνον Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν ὑποδεῖσθαι θέμις.

Στρατιώτης δὲ Ῥωμαῖος οὔτε τῷ Ἀρμενίων βασιλεῖ οὔτε σατράπαις ἤμυνε πώποτε, ἀλλὰ τὰ πολέμια κατὰ μόνας αὐτοὶ διῳκοῦντο. χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐπὶ Ζήνωνος βασιλεύοντος Ἴλλῳ τε καὶ Λεοντίῳ τετυραννηκόσιν ἐπὶ βασιλέα διαφανῶς συντάσσεσθαί τινες τῶν σατραπῶν ἔγνωσαν. διὸ δὴ Λεόντιόν τε καὶ P 54 Ἴλλον Ζήνων βασιλεὺς ὑποχειρίους πεποιημένος, σατράπην μὲν ἕνα φαυλοτάτην ἀρχὴν ἔχοντα καὶ ὡς ἥκιστα λόγου ἀξίαν ἐν χώρῃ τῇ Βελαβιτίνῃ καλουμένῃ, ἐπὶ τοῦ προτέρου σχήματος εἴασε, τοὺς δὲ λοιποὺς καθελὼν ἅπαντας οὐκέτι ἐς τοὺς κατὰ γένος σφίσι προσήκοντας ξυνεχώρησε τὰς ἀρχὰς φέρεσθαι, ἀλλ' ἑτέρους ἀεὶ V 429

pertinet, satrapae quinque Armenii praeerant: quas praefecturas, ad obitum perpetuas, haereditario iure adire consueverant, nec nisi ab imperatore Rom. accipiebant earum insignia: quae ut verbis exponam hic locus postulat, utpote nunquam posthac in conspectum ventura hominum. Chlamys erat ex lana, non ovina, sed ex mari collecta. Pinnos appellant vulgo animalia, in quibus illa enascitur. Purpurea vestis auro illusam partem habebat, in qua constringi nectique solet. In summa chlamyde extabat aurea fibula, lapillum ambiens pretiosum; unde hyacinthi tres aureis flexibilibusque catenulis apti pendebant Tunica serica ubique clavis aureis seu plumis, ut vulgo vocant, pulchre interstincta. Calceamenta coloris punicei, ad genu pertinentia; quae nemini, praeterquam Rom. imperatori ac Persarum regi, induere licet.

Porro militem Romanum nec rex Armeniae, nec satrapae auxiliarem habuerant: sed ipsi rem bellicam per se soli obibant. Deinde Zenonis principatu, cum satrapae quidam contra imperatorem aperte starent ab Illo atque Leontio, qui tyrannidem occupaverant; Zeno Aug. utroque capto, satrapam unum, cuius erat minima ac nullius momenti praefectura in Belabitine, statu pristino gaudere sivit: caeteris omnibus exauctoratis non permisit amplius

τὴν ἀρχὴν διαδέχεσθαι διώρισε ταύτην οὓς ἂν βουλομένῳ βασιλεῖ εἴη, ὥσπερ ἐφ᾽ ἁπάσαις ταῖς ἄλλαις διώρισται Ῥωμαίων ἀρχαῖς. στρατιῶται μέντοι οὐδ᾽ ὣς Ῥωμαῖοι αὐτοῖς εἵποντο, ἀλλὰ τῶν Ἀρμενίων τινὲς, ᾗπερ τὰ πρότερα εἴθιστο καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ πολε- B μίους προσβάλλοντας ἀποκρούεσθαι ἀδύνατοι ἦσαν. ἃ δὴ κατα- H 28 μαθὼν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τὸ μὲν τῶν σατραπῶν ὄνομα ἐξήλασεν ἐνθένδε εὐθὺς, δοῦκας δὲ τοὺς καλουμένους δύο τοῖς ἔθνεσιν ἐπέστησε τούτοις· οἷς δὴ ξυνεστήσατο μὲν Ῥωμαίων στρατιωτῶν καταλόγους παμπληθεῖς, ἐφ᾽ ᾧ τὰ Ῥωμαίων ξυμφυλάξουσιν αὐτοῖς ὅρια· ὀχυρώματα δὲ δεδημιούργηκεν αὐτοῖς κατὰ τάδε.

C β΄. Ἄρξομαι δὲ ἀπὸ τῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ χωρίων, ὅπως δὴ λόγος τοῖς ἔμπροσθέν μοι δεδιηγημένοις προσεχῶς ἄγοιτο. τὸν μὲν οὖν ἕνα, τὸν ἐν τοῖς Ἀρμενίων ἔθνεσιν ἄρχοντα, ὃν δοῦκα καλοῦσιν, ἐν πόλει Μαρτυροπόλει καλουμένῃ ἱδρύσατο, τὸν δὲ δὴ ἕτερον ἐν φρουρίῳ, ὅπερ Κιθαρίζων καλοῦσιν. ὅπη ποτὲ δὲ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς τὰ χωρία τάδε ξυμβαίνει εἶναι, ἐγὼ δηλώσω. ἐν Ἀρμενίᾳ τῇ Σοφανήνῃ καλουμένῃ πόλις ἐστί που Μαρτυρόπολις ὄνομα παρ᾽ αὐτὸν ποταμὸν Νυμφίον κειμένη καὶ τοῖς πολεμίοις ὡς ἀγχοτάτω πρόσοικος οὖσα· ἐπεὶ ὁ Νυμφίος ποταμὸς διορίζει ἐνταῦθα τὰ Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν ἤθη. ἐπὶ θάτερα D γὰρ τοῦ ποταμοῦ Ἀρξάνη ἡ χώρα οἰκεῖται Περσῶν κατήκοος ἐκ παλαιοῦ οὖσα. ἀλλὰ καὶ ὣς ἡ πόλις ἀπημελημένη Ῥωμαίοις τούτοις δὴ ἀεὶ τοῖς βαρβάροις ἀπέκειτο. ὥστε ἀμέλει Καβάδης ὁ Περσῶν βασιλεὺς ἐπὶ Ἀναστασίου βασιλεύοντος ἐσέβαλε Ῥωμαίων

provincias iure hereditario obtinere; sed statuit ut in posterum dignitatis successor esset quisquis allubesceret imperatori; quemadmodum de caeteris Romani imperii magistratibus est constitutum. Ac ne ita quidem satrapas Romani milites sequebantur, sed Armenii aliquot pro more veteri. Quocirca hostem irrumpentem propellere minime poterant. Quae simul Iustinianus Aug. certo cognovit, eiectis inde satrapis, duces, quos appellant, genti illi binos praeposuit, quibus complures militiae Romanae numeros adiunxit, imperii limitem custodituros, iisdemque munitiones extruxit, quas modo dicam.

2. A Mesopotamia incipiam, ut procedat oratio, cohaerens cum superioribus. Igitur Iustinianus eorum, quos praefecit Armeniis, alterum ducis appellatione insignem, in urbe Martyropoli sedem habere iussit; alterum in castello, cui nomen Citharizon: quae loca qua in parte imperii Romani sint, declarabo. Est in Armenia, quam Sophanenen vocant, urbs Martyropolis, ad flumen Nymphium sita, atque hostibus proxima: siquidem eo loci Romanos Nymphius seiungit a Persis, Arxanen provinciam trans fluvium antiquitus sibi subditam obtinentibus. Nihilo tamen minus a Romanis neglecta urbs patebat semper his barbaris. Certe Cabades Persarum rex, quo tempore Anastasius imperabat, in fines Romanorum irrupit, agens exercitum Marty-

τὴν γῆν, διὰ Μαρτυροπόλεως τὸ στράτευμα ἄγων, ἐπεὶ Ἀμίδης ὀλίγῳ πλέον ἡμέρας ὁδῷ εὐζώνῳ ἀνδρὶ διειστήκει. ὥσπερ δέ τι πάρεργον ὁδοῦ διαχειρίζων καὶ τῆς ἐφόδου παρενθήκην τινὰ εὐθύωρον τὴν πόλιν ἐξεῖλεν, οὐ τειχομαχήσας ἢ προσβολήν τινα ἢ προσεδρείαν πεποιημένος, ἀλλὰ δηλώσας ὅτι δὴ ἀφίξεται μόνον. εὖ γὰρ εἰδότες οἱ τῇδε ᾠκημένοι ὡς οὐδὲ βραχεῖάν τινα χρόνου P 55 στιγμὴν τῷ στρατοπέδῳ ἀνθέξουσιν, ἐπειδὴ ἀγχοῦ τῶν Μήδων στρατὸν ἥκοντα εἶδον, ἅμα Θεοδώρῳ τηνικάδε Σοφανήνης σατραπεύοντι καὶ τῆς σατραπείας ἐνδιδυσκομένῳ τὸ σχῆμα, Καβάδῃ προσῆλθον εὐθὺς, σφάς τε αὐτοὺς καὶ Μαρτυρόπολιν αὐτῷ ἐνδιδόντες, φόρους τε τοὺς δημοσίους ἐνιαυτοῖν δυοῖν ἐν χερσὶν ἔχοντες. οἷς δὴ ὁ Καβάδης ἡσθεὶς τῆς μὲν πόλεως καὶ χώρας ἁπάσης, ὡς τῇ Περσῶν ἀρχῇ προσηκούσης, ἀπέσχετο, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἀθῴους ἀφῆκεν, οὔτε τι λυμηνάμενος οὔτε τι τῆς πόλεως μεταβαλὼν, ἀλλὰ Θεόδωρον αὐτὸν αὐτοῖς σατράπην ἐπι- B στήσας καὶ αὐτῷ, ἅτε οὐ γεγονότι ἀγνώμονι, τὰ σύμβολα ἐγκεχειρικὼς τῆς ἀρχῆς, ὡς τὴν χώραν φυλάξοντι Περσῶν. οὕτω τε τὸ στράτευμα πρόσω ἀπαγαγὼν πολιορκίᾳ τε Ἀμίδαν ἐξελὼν ἐς τὰ Περσῶν ἤθη ἀπήλαυνεν, ᾗπέρ μοι ἐν λόγοις τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων ἐρρήθη. βασιλεὺς δὲ Ἀναστάσιος ἐξεπιστάμενος ὡς οὐχ οἷόν τε ἦν Μαρτυρόπολιν ὀχύρωμα οὐδὲν ἔχουσαν ἐκ πολεμίων διασώσασθαι προσβολῆς, οὐχ ὅπως ἐπὶ Θεόδωρον καὶ Σοφανηνοὺς ἠγανάκτησεν, ἀλλὰ καὶ χάριτας αὐτοῖς τῆς πράξεως ἔχειν ὡμολόγει πολλάς. ταύτης οὖν τῆς Μαρτυροπόλεως τοῦ περιβόλου ἐτύγχανε

ropoli; quippe quam inter et Amidam paulo plus spatii intersit, quam uno die decurrat vir expeditus. Tum ille quasi per ludum a viae praeposito et expeditionis consilio diverteret, momento urbem in sua potestate habuit, non verberatis moenibus, nulla impressione data, nulla facta obsidione; sed tantum significato adventu suo. Haud enim ignari cives, se exercitui ne punctum quidem temporis restitutos, statim ut Medorum copias appropinquantes viderunt, cum Theodoro tunc satrapa Sophanenes, insignibus satrapatus induto, adierunt ad Cabadem, et publica biennii vectigalia habentes in manibus, se ipsi ac Martyropolin permiserunt. Quo officio captus Cabades, ab urbe totaque illa regione, tanquam ad regnum Persicum pertinente, vim abstinuit: tum et cives dimisit intactos, ab iniuria et maleficio temperans; nec movit quidquam de civitatis statu. Theodorum ipsum gentis satrapam constituit, eique magistratus insignia hoc nomine tradidit, quod se non improbum et excordem, sed eum se praestitisset, qui optime servaturus provinciam videretur. Sic demum copias porro egit, et, quemadmodum dixi in libris, quos de bellis conscripsi, postquam cepit Amidam obsidione, in Persidem rediit. Anastasius vero Aug. cum probe sciret fieri non posse, ut immunita Martyropolis ab hostili impetu se innoxiam praestaret, adeo non Theodoro ac Sophanenis succensuit, ut magnas potius ob tale factum illis gratias habere se palam dixerit. Erat Martyropoleos murus pedes crassus ad summum qua-

C τὸ μὲν πάχος διῆκον ἐς πόδας μάλιστα τέσσαρας, τὸ δὲ ὕψος ἄχρι V 430 ἐς εἴκοσιν· ὥστε τοῖς πολεμίοις αὐτὸν οὐ τειχομαχοῦσιν οὐδὲ μηχανὰς προσβάλλουσι μόνον εὐέφοδον εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐσπηδῆσαι ἱκανῶς πρόχειρον.

Διὸ δὴ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐπενόει τάδε τοῦ περιβόλου ἐκτὸς τὴν γῆν διορύξας, θεμέλιά τε ταύτῃ ἐνθέμενος τείχισμα ᾠκοδομήσατο ἕτερον ἐς ποδῶν πάχος διῆκον τεσσάρων, χώραν διαλιπὼν μεταξὺ τεττάρων ἑτέρων τὸ εὖρος, ἐς ὕψος δὲ καὶ τοῦτο D ἀναστήσας ποδῶν εἴκοσιν, ἴσον τῷ προτέρῳ παντάπασιν ἐσκευάσατο εἶναι. μετὰ δὲ λίθους τε καὶ τίτανον ἐς χῶρον τὸν μεταξὺ τείχους ἑκατέρου ἐμβεβλημένος ἐς μίαν τινὰ οἰκοδομίαν δυοκαίδεκα τὸ πάχος ποδῶν τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτετόρνευται. ὕπερθέν τε κατὰ πάχος τὸ αὐτὸ μάλιστα ἐς ὕψος τοσοῦτον ἐντέθεικεν, ὅσον ξυνέβαινε τὸ πρότερον εἶναι. ἀλλὰ καὶ προτείχισμα λόγου πολλοῦ ἄξιον τῇ πόλει δεδημιούργηκε καὶ τὰ ἄλλα ἁπλῶς ἅπαντα οἷς δὴ πόλεως ὀχύρωμα διασώζεται.

P 56 γʹ. Ἐκ δὲ Μαρτυροπόλεως ἐς δύοντά που τὸν ἥλιον ἰόντι χωρίον ἐστὶ Φεισὼν ὄνομα ἐν Ἀρμενίᾳ μὲν καὶ αὐτὸ κείμενον τῇ Σοφανήνῃ καλουμένῃ, Μαρτυροπόλεως δὲ ὀλίγον ἔλασσον ἢ ὁδῷ ἡμέρας διέχον. τούτου δὲ τοῦ χωρίου ἐπέκεινα, ὅσον ἐκ σημείων ὀκτὼ μάλιστα, ὄρη ἀπότομα καὶ παντάπασιν ἀδιέξοδα, ξυνιόντα ἐς ἄλληλα στενωποὺς ἀπεργάζονται δύο, ἄγχιστά πῃ ἀλλήλοιν ὄντας, οὕσπερ νενομίκασι Κλεισούρας καλεῖν. τοὺς δὲ ἐκ Περσαρμενίας ἐπὶ Σοφανήνην πορευομένους, εἴτε ἐξ αὐτῶν τῶν Περσικῶν ὁρίων εἴτε διὰ τοῦ Κιθαρίζων φρουρίου ἴοιεν, ἀμήχανά ἐστιν ὅτι B μὴ διὰ τούτων δὴ τῶν δύο στενωπῶν ἐνταῦθα γενέσθαι. καλοῦσι

tuor, altus viginti; ita ut non solum omissa oppugnatione nullisque admotis machinis, illo hostis potiri, sed saltu etiam facili ipsum posset superare.

Quare Iustinianus Aug. rationem hanc iniit. Extra moenia effodit humum, iactisque ibi fundamentis, murum alterum extruxit, pedes quatuor latum, relicta pedum totidem intercapedine, eumque ad pedum viginti altitudinem perductum, alteri exaequavit. Deinde spatio, quod inter utrumque erat, calce lapidibusque oppleto, opus unum confecit crassitudinis pedum duodecim, idque eadem crassitudine perrexit educere, altitudini pristinae tantumdem adiiciens. Ad haec exteriorem murum egregium, utque verbo absolvam, caetera omnia, quibus urbes muniri solent, civitati illi aedificavit.

3 A Martyropoli ad occidentem versus est Phison; id nomen loci in Armenia Sophanene; qui Martyropoli paulo minus diei itinere unius distat. Octavo ultra locum hunc lapide montes abrupti, prorsusque invii, coëundo, angustas fauces efficiunt geminas non procul inter se dissitas, quas vulgo Clisuras vocant. Qui ex Persarmenia sese conferunt in Sophanenen, sive a limite Persico, sive a castello Citharizo profecti sint, eo nequeunt nisi per has fauces pervenire. Adituum eorum alter ab indigenis appellatur Illyrisis,

δὲ αὐτῶν οἱ ἐπιχώριοι Ἰλλύρισιν μὲν τὸν ἕτερον, τὸν δὲ ἄλλον Σαφχάς. ὅπως μὲν οὖν ἀναστέλλοιτο τοῖς πολεμίοις ἡ ἐνταῦθα ὁδὸς ἀσφαλείας τε αὐτῆς καὶ τῆς ἄλλης ἐπιμελείας ἄξια ἐν τοῖς μάλιστα τὰ χωρία ταῦτα ὄντα ἐτύγχανεν. ἀλλὰ καὶ ὣς ἀφύλακτα τὸ παράπαν μεμένηκε τοῖς πρόσθεν ἀνθρώποις. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς ἔν τε τῷ Φεισὼν κἀν τοῖς στενωποῖς ὀχυρώματά τε ἀξιοθέατα καὶ στρατιωτῶν φρουρὰν ἀνανταγώνιστα καταστησάμενος, ἄβατον βαρβάροις τὴν χώραν διεπράξατο παντάπασιν εἶναι. τὰ μὲν οὖν ἐπὶ χώρας Σοφανήνης καλουμένης τῇδε Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ εἴργασται.

Ἐν δὲ τῷ Κιθαρίζων χωρίῳ, ὅπερ ἐπὶ Ἀσθιανήνης τῆς καλουμένης ἐστὶ, C φρούριον οὐ πρότερον ὂν ἐν χώρῳ λοφώδει ὑπερφυές τε καὶ δαιμονίως ἄμαχον κατεστήσατο· ἔνθα δὴ καὶ διαρκὲς ὕδωρ ἐσαγαγὼν τά τε ἄλλα πάντα τοῖς τῇδε ᾠκημένοις ἐν ἐπιτηδείῳ πεποιημένος, τὸν ἕτερον δοῦκα, ἧπέρ μοι εἴρηται, ξὺν H 29 στρατιωτῶν ἐνταῦθα φρουρᾷ ἱκανωτάτῃ ἱδρύσατο. ταύτῃ τε τοῖς τῶν Ἀρμενίων ἔθνεσι τὴν ἀσφάλειαν ἀνεσώσατο.

Ἐκ δὲ Κιθαρίζων ἔς τε Θεοδοσιούπολιν καὶ Ἀρμενίαν τὴν ἑτέραν ἰόντι Κορζάνη μὲν ἡ χώρα καλεῖται, διήκει δὲ ἐς ὁδὸν γ' ἡμερῶν μάλιστα οὔτε λίμνης τινὸς ὕδατι οὔτε ποταμοῦ ῥείθρῳ D οὔτε ὄρεσι τὴν δίοδον ἐν στενῷ εἴργουσι διοριζομένη τῆς τῶν Περσῶν γῆς, ἀλλὰ τῶν ὁρίων αὐταῖς ἀναμὶξ κειμένων. ὥστε οἱ ταύτῃ ᾠκημένοι, Ῥωμαίων ἢ Περσῶν ὄντες κατήκοοι, οὔτε τι ἀπ' ἀλλήλων δέος ἔχουσιν οὔτε ἀλλήλοις πῃ ἐς ἐπιβουλήν εἰσιν ὕποπτοι, ἀλλὰ καὶ γάμους ἀλλήλοις ἐπικηδεύουσι καὶ ἀγορὰν τῶν ἐπιτηδείων συμβάλλονται καὶ τὰ ἐς γεωργίαν ἐπικοινοῦνται. ἢν

21. *τὴν δίοδον* Maltretus. Legebatur *τήνδε ὁδόν*.

alter Saphchae. Ac firmo quidem praesidio omnique cura dignissimus uterque erat, ut hostibus hac iter praecluderetur: omnino tamen incustoditus ante nostram aetatem fuit: donec Iustinianus et Phison et angustias praeclare muniit, collocatoque ibi praesidio inexpugnabili, barbaris transitum in provinciam penitus interclusit. Haec Iustinianus Aug. in Sophanene.

Apud Citharizum (est hoc oppidum Asthianenes) novum tumuloso in loco castellum posuit, idque amplissimum ac validissimum: quo et abunde aquam deduxit, provisaque incolis rerum omnium copia, ducem alterum, ut dixi, cum optimo praesidio ibi constituit: atque ita Armenios asseruit securitati.

A Citharizo Theodosiopolin versus alteramque Armeniam est Chorzane provinciae. Haec fere tridui patet, non stagno ullo, non flumine, non montibus, qui angustiis viam comprimant, discreta a solo Persico. Permixtis finibus incolae, seu Romanis seu Persis pareant, mutuo metu vacui, nullas inter se insidias suspicantur; sed invicem connubia iungunt, rei annonariae commercio miscentur, agros communiter colunt; ac si qui gentis alterius du-

δέ ποτε οἱ τῶν ἑτέρων ἄρχοντες ἐπὶ τοὺς ἑτέρους στρατῷ ἴωσιν, ἐπιτεταγμένον σφίσι πρὸς τοῦ βασιλέως, ἀφυλάκτους ἀεὶ τοὺς πλησιοχώρους εὑρίσκουσι. χωρία μὲν γὰρ ἑκατέροις πολυανθρωπότατα ὡς ἀγχοτάτω ἀλλήλων ἐστὶν, ἔρυμα δὲ οὐδετέροις πη ἐκ P 57 παλαιοῦ ἦν. παρῆν οὖν ἐνθένδε τῷ Περσῶν βασιλεῖ ῥᾷόν τε καὶ ἀπονώτερον τὴν δίοδον ἐς τὰ Ῥωμαίων ἤδη ποιεῖσθαι ἕως V 431 βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς διακωλυτὴς αὐτῷ γέγονε τρόπῳ τοιῷδε. χωρίον ἦν ἐπὶ μέσης τῆς χώρας Ἀρταλέσων ὄνομα. τοῦτο τείχει ἐχυρωτάτῳ περιβαλὼν φρούριόν τε ἀμαχώτατον ἐξειργάσατο καὶ στρατιωτικοὺς καταλόγους τῇδε ἱδρύσατο, οἷς δὴ ἄρχοντα ἐς ἀεὶ ἐφεστάναι διώρισεν, ὅνπερ δοῦκα Ῥωμαῖοι τῇ Λατίνων καλοῦσι φωνῇ. οὕτω τε τὴν ἐσχατιὰν ἐκείνην ἐτειχίσατο ξύμπασαν.

B δ'. Ταῦτα μὲν οὖν βασιλεῖ Ἰουστινιανῷ ταύτῃ ἐξείργασται. ὅσα δὲ αὐτῷ ἐπὶ τῆς ἄλλης Ἀρμενίας διαπεπόνηται ἐρῶν ἔρχομαι. Σάταλα πόλις ἐπὶ σφαλερᾶς τὸ παλαιὸν ἐλπίδος εἱστήκει. τῶν μὲν γὰρ πολεμίων τῆς γῆς ὀλίγῳ διέχει, ἐν δαπέδῳ δὲ χθαμαλῷ κεῖται, λόφοις τε πολλοῖς ἀμφ' αὐτὴν ἐπανεστηκόσιν ὑπόκειται, περιβόλων τε αὐτῇ διὰ ταῦτα ἔδει τοῖς ἐπιβουλεύουσιν ἀμηχάνων ἑλεῖν. ἀλλὰ καὶ τοιαύτῃ τοῦ χωρίου τὴν φύσιν οὔσῃ τὰ ἐκ τοῦ ἐρύματος σφαλερώτερα ἦν, φαύλως τε ἀρχὴν τῇ κατασκευῇ καὶ παρέργως πεποιημένου καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ ἤδη τῆς οἰκοδομίας ἑκασταχοῦ διερρωγότος. ἀλλὰ τοῦτο περιε- C λὼν ὁ βασιλεὺς ὅλον, περίβολον ᾠκοδομήσατο ἐνταῦθα νέον, ὑψηλὸν μὲν ὅσον ὑπερπεφυκέναι τοὺς ἀμφ' αὐτὸν λόφους δοκεῖν, εὐρυνόμενον δὲ ὅσον ἐπ' ἀσφαλοῦς ἐπανεστηκέναι τό γε τοῦ ὕψους ὑπέρογκον. καὶ προτείχισμα πολλοῦ ἄξιον λόγου πηξάμενος ἐν

ces alteram copiis succincti petant sui principis iussu, finitimos praesidio nudos semper offendunt. Utrique enim sedes habent inter se proximas, ac populosissima quidem loca incolunt, sed antiquitus immunita. Quare hinc ad Romanos transitus facilis et expeditus patuit Persarum regi, donec Iustinianus Aug. illum ita prohibuit. In regionis meditullio vicus erat Artaleson: quo moenibus firmissimis cincto, castrum validissimum fecit, instruxitque praesidio cui semper paruisse iussit, quem Romani Latino vocabulo appellant ducem; itaque totum illum limitem muniit.

4. Haec ibi acta ab imp. Iustiniano: iam ad ipsius aedificia, quae in reliqua sunt Armenia, venio. Olim urbs Satala spe ancipiti nitebatur, cum ob soli hostici vicinitatem, tum quia in plano sita, multis collibus circum editis subiacet. Quamobrem iis opus habebat muris, qui omnem infestam vim frustrarentur. Cum autem talis esset natura loci, moenium fabrica multo erat infirmior: siquidem levi brachio olim composita, nec iam vetustatem ferens, ubique vitium faciebat. Iustinianus imp. hanc funditus demolitus, novos ibi muros extruxit ea altitudine, ut colles circumpositos superare videantur, eaque crassitudine, cui ingens altitudo illa tuto incumbat. Iisdem murum

κύκλῳ τοὺς πολεμίους κατέπληξε. καὶ φρούριον δὲ Σατάλων οὐ πολλῷ ἄποθεν ἐχυρὸν ἄγαν ἐν χώρᾳ Ὀσροηνῶν καλουμένῃ ᾠκοδομήσατο.

Ἦν δέ τι φρούριον ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ ἐν ἀκρωνυχίᾳ λόφου κατακρήμνου πεποιημένον τοῖς πάλαι ἀνθρώποις, ὃ δὴ Πομπήιος ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐξελὼν καὶ τῆς χώρας τῷ πολέμῳ κύριος γεγονὼς ἐκρατύνατό τε ὡς μάλιστα καὶ Κολώνειαν ἐπωνόμασε· καὶ τοῦτο οὖν χρόνῳ πεπονηκὸς τοσούτῳ τὸ D πλῆθος βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἀνεσώσατο δυνάμει τῇ πάσῃ. καὶ χρήματα μέντοι προέμενος ἀνάριθμα τοῖς τῇδε ᾠκημένοις, ἐρύματα ἑκασταχοῦ διεπράξατο ἐν τοῖς αὐτῶν ἰδίοις ἀγροῖς ἢ νέα δείμασθαι, ἢ ἀνοικοδομήσασθαι σαθρὰ γεγονότα. ὥστε ἅπαντα σχεδόν τι ὀχυρώματα, ὅσα δὴ ἐνταῦθα ξυμβαίνει εἶναι, Ἰουστινιανοῦ βασιλέως τυγχάνει ἔργα ὄντα. ἐνταῦθα δὲ καὶ φρούρια ᾠκοδομήσατο τό τε Βαιβερδὼν καλούμενον καὶ τὸ Ἀρέων. καὶ τὸ Λυσίορμον ἀνενεώσατο πεπονηκὸς ἤδη σὺν τῷ Λυταραρίζων. ἔν τε χωρίῳ, ὅπερ Γερμανοῦ καλοῦσι φοσσᾶτον, φρούριον ἐδείματο P 58 νέον. ἀλλὰ καὶ Σεβαστείας καὶ Νικοπόλεως τῶν Ἀρμενίας πόλεων τὰ τείχη, ἐπεὶ καταπεσεῖσθαι πάντως ἔμελλε, τεταλαιπωρημένα τῷ μήκει τοῦ χρόνου, ἀνοικοδομησάμενος πεποίηται νέα. καὶ ἱερῶν τε καὶ μοναστηρίων ἐνταῦθα οἰκοδομίας ἐξείργασται. ἔν τε γὰρ τῇ Θεοδοσιουπόλει νεὼν τῇ θεοτόκῳ ἀνέθηκε, καὶ μο-

2. Ὀσροηνῶν] Non est haec Osroene, de qua actum supra p. 42 b. sed alia regio, cuius nomen fortasse verum, vel certe minus corruptum codex Tolos. sic prodit cum in textu tum ad marginem ὀροσηνῶν. Armeniae pars, unde urbs Satala, cuius hic mentio fit, non procul aberat, Ptolemaeo teste dicebatur Ὀρσήνη. Hanc forte Procopius designavit. Malt.

exteriorem circumdedit adeo insignem, ut hostes obstupefecerit. Castellum item haud procul Satala munitissimum condidit in Osroëne.

Qua in provincia castellum vetus collis praecipitis verticem insidebat. Id quondam cum expugnasset Pompeius Romani exercitus imperator, provincia bello subacta, munierat ipsum sedulo, et Coloniam appellaverat. Hoc etiam Iustinianus Aug. tanto temporis spatio labefactatum, omni ope restituit. Porro pecuniam innumerabilem largitus provincialibus, id concessit, ut munitiones passim in suis agris vel novas excitarent, vel ruinosas reficerent: ita ut quaecumque extant in illis partibus munimenta, omnia fere sint Iustiniani Aug. opera. Ibidem castella Baeberdon et Areon molitus est: Lysiormum iam debile renovavit cum Lytararizo. In loco, qui Germani fossatum dicitur, novum castellum fecit. Moenia quoque Sebastiae et Nicopoleos, quae sunt urbes Armeniae, cum sic aevo confecta essent, ut eorum ruina instaret, nova fabrica reparavit. Praeterea sacras aedes et monasteria aedificavit in illis partibus. Etenim Theodosiopoli templum posuit dei genitrici,

ναστήρια ἔν τε χωρίῳ τῷ καλουμένῳ Πέτριος, κἀν τῷ Κουκαρίζων ἀνενεώσατο. ἔν τε Νικοπόλει τὸ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα πέντε καλούμενον μοναστήριον, καὶ ἱερὸν Γεωργίῳ τῷ μάρτυρι ἐν Βιζανοῖς ἐδείματο. τῆς τε Θεοδοσιουπόλεως ἄγχιστα μοναστήριον
B *ἀνενεώσατο τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων ἐπικαλούμενον.*

Ἦν δέ τι χωρίον ἐν τοῖς Ἀρμενίοις τὸ παλαιὸν μικροῖς καλουμένοις οὐ πολλῷ ἄποθεν ποταμοῦ Εὐφράτου, ἐφ᾽ οὗ δὴ λόχος Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἵδρυτο. Μελιτηνὴ μὲν τὸ χωρίον, Λεγεὼν δὲ ὁ λόχος ἐπωνομάζετο. ἐνταῦθά πη ἔρυμα ἐν τετραγώνῳ ἐπὶ χώρας ὑπτίας ἐδείμαντο ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις Ῥωμαῖοι, τοῖς τε στρατιώταις ἀποχρώντως ἐς καταλύσεις ἔχον καὶ ὅπως σφίσι τὰ σημεῖα τῇδε ἐναποκείσονται. μετὰ δὲ Τραϊανῷ τῷ Ῥωμαίων αὐ-
V 432 *τοκράτορι δεδογμένον, ἐς πόλεώς τε ἀξίωμα ὁ χῶρος ἀφῖκται καὶ*
C *μητρόπολις κατέστη τῷ ἔθνει. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐγένετο*
H 30 *ἡ τῶν Μελιτηνῶν πόλις μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος. ἐπεί τε ἐρύματος ἐντὸς ἐνοικήσασθαι οὐκέτι εἶχον (ἐς γὰρ ὀλίγον τινὰ ξυνῄει χῶρον, ᾗπέρ μοι εἴρηται) ἱδρύσαντο ἐν τῷ ταύτης πεδίῳ, ἵνα δὴ τὰ ἱερὰ σφίσι πεποίηται καὶ τὰ τῶν ἀρχῶν καταγώγια καὶ τήν τε ἀγορὰν, ὅσα τε ἄλλα ἐμπολημάτων πωλητήριά ἐστι, τάς τε τῆς πόλεως ἀγυιὰς πάσας καὶ στοὰς καὶ βαλανεῖα καὶ θέατρα καὶ εἴ τι ἄλλο πόλεως μεγάλης ἐς κόσμον διήκει. τῷ τε τρόπῳ τούτῳ Μελιτηνὴν ἀστυγείτονα ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον ξυνέβαινεν εἶναι. Ἀναστάσιος μὲν οὖν βασιλεὺς αὐτὴν ξύμπασαν τείχει περιβαλεῖν ἐγκεχείρηκεν. οὔπω μέντοι τὸ βούλευμα ὑποτελέσας τὸν βίον συνεμετρήσατο. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς πανταχόθεν αὐτὴν κατα-*

ac monasteria in loco, cui nomen Petrios, et Cucarici refecit. Nicopoli sanctorum quadraginta quinque monasterium, et Bizanis Georgio martyri templum condidit. Proxime Theodosiopolin quadraginta martyrum monasterium instauravit.

In Armenia quondam minori dicta, non procul a flumine Euphrate, collocati fuerant Romani milites stationarii: ac locum quidem Melitenen, eorum vero militum numerum Legionem vocabant. Hic Romani munitionem quadratam olim eduxerant plano in campo, sedem militibus signisque militaribus satis commodam. Post, de Traiani Aug. sententia, urbis dignitatem locus obtinuit, evasitque gentis metropolis. Tempore procedente, cum et amplitudine et hominum frequentia crevisset urbs Melitene, nec iam incolas munitio caperet, quippe angustior, uti dixi, in eius gradu domicilia statuerunt: ubi et templa fecere, et magistratuum domos, et forum et alia quaevis venalium loca: insuper compita, porticus, balneas, theatra, et si quid aliud ad urbis magnae splendorem pertinet: itaque suburbana erat maxima pas Melitenes. Illam Anastasius Aug. muris undique cingere aggressus, prius vitae quam consilii finem reperit. Imperator vero Iustinianus

τειχισάμενος μέγα τοῖς Ἀρμενίοις ὀχύρωμά τε καὶ ἐγκαλλώπισμα Μελιτηνὴν ἀπειργάσατο. D

ε'. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν Ἀρμενίᾳ, ἥτις ἐστὶν ἐν δεξιᾷ Εὐφράτου ποταμοῦ εἰργάσατο· ὅσα δέ οἱ ἐν Ἀρμενίᾳ τῇ μεγάλῃ πεποίηται, ἐρῶν ἔρχομαι. ἡνίκα Θεοδόσιος ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς τὴν Ἀρσάκου ἐπικράτειαν ἔσχεν, ᾗπέρ μοι ἔναγχος δεδιήγηται, φρούριον ἐπί τινος τῶν λόφων ᾠκοδομήσατο τοῖς προσιοῦσιν εὐάλωτον, ὃ δὴ Θεοδοσιούπολιν ἐπωνόμασε. τοῦτο Καβάδης τότε P 59 ὁ Περσῶν βασιλεύς, ἡνίκα δὴ Ἀμίδης εὐθὺ ἵετο, παριὼν εἷλεν. Ἀναστάσιος δὲ ὁ Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ οὐ πολλῷ ὕστερον πόλιν ἐνταῦθα ἐδείματο τὸν λόφον ἐντὸς τοῦ περιβόλου πεποιημένος, ἐφ' οὗ δὴ φρούριον τὸ Θεοδοσίου εἱστήκει. καὶ τὸ μὲν αὑτοῦ ὄνομα τῇ πόλει ἀφῆκεν, ἐξίτηλον δὲ τὸ Θεοδοσίου ποιεῖσθαι τοῦ πρότερον οἰκιστοῦ ἥκιστα ἴσχυσεν, ἐπεὶ νεοχμοῦσθαι μὲν τὰ καθωμιλημένα τοῖς ἀνθρώποις ἐς ἀεὶ πέφυκεν, ὀνομάτων δὲ τῶν πρόσθεν μεθίεσθαι οὐκ εὐπετῶς ἔχει. τοῦτο δὲ Θεοδοσιουπόλεως τεῖχος εὐρύνετο μὲν ἱκανώτατα, οὐ κατὰ λόγον δὲ τοῦ εὔρους ἀνεῖχε. τὸ γὰρ ὕψος αὐτῷ ἐς τριάκοντα ἐξικνεῖτο μάλιστα πό- B δας· ταύτῃ τε πολεμίοις τειχομαχοῦσιν, ἄλλως τε καὶ Πέρσαις ἐγεγόνει λίαν εὐάλωτον. ἦν δὲ καὶ ἄλλως ἐπίμαχον. οὔτε γὰρ προτείχισμα οὔτε τάφρος αὐτῷ ἤμυνεν. ἀλλὰ καὶ χῶρός τις ὡς ἀγχοτάτω ἐπεμβαίνων τῇ πόλει τῷ περιβόλῳ ἐπανειστήκει. διὸ δὴ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἀντεμηχανήσατο τάδε. πρῶτα μὲν τάφρον ὡς βαθυτάτην ἐν κύκλῳ ὀρύξας, χαράδραις αὐτὴν ὁρῶν

absoluto moenium ambitu, magnum Armeniis columen, et Melitenae decus donavit.

5. Ea sunt nostri principis aedificia in Armenia, quae est ad dexteram Euphratis ripam: nunc ad illa transeo, quae in Armenia maiori fecit. Cum Theodosius Aug. regnum Arsacis, ut paulo supra narravi, obtinuisset, castellum imposuit cuidam colli, accedentibus captu facile; quod Theodosiopolin appellavit. Id certe in transitu cepit Cabades Persarum rex, cum recta Amidam peteret. Haud multo post imperator Anastasius urbem ibi condidit, muro amplexus collem, in quo Theodosii castellum erat; et quamvis a se urbem denominaverit, Theodosii tamen primi conditoris nomen abolere non potuit. Sic enim est inter homines comparatum, ut res quidem in usu positae novitatem semper accipiant; priora autem vocabula non facile amittant. Latissima erant haec Theodosiopolis moenia: sed altitudo crassitudini non respondebat; quippe quae ad pedes summum tricenos evaderet. Quocirca occupari facile poterant ab hostibus, praesertim Persis, inferentibus oppugnationem, cui plane patebant: nam nec minori muro ullo protegebantur, nec fossa: immo vero locus quidam, urbi proxime imminens, supra moenia attollebatur. Ea de causa haec Iustinianus Aug. molitus est. Primum, fossam muro praeduxit altissimam simillimamque torrentium alveis inter abru-

ἀποτόμων ἐμφερεστάτην εἰργάσατο. ἔπειτα δὲ χῶρον τὸν ὑπερπεφυκότα κατατεμὼν ἔς τε ἀνεκβάτους κρημνοὺς καὶ σήραγγας ἀδιεξόδους μετεστήσατο τὴν αὐτοῦ φύσιν· ὅπως δὲ τὸ τεῖχος
C *ὑψηλόν τε εἴη διαφερόντως καὶ ὅλως ἀνανταγώνιστον, εἴ τις προσίοι, προσεπετεχνήσατο πάντα ὅσα ἐν πόλει Δάρας εἰργάσατο. τὰς γὰρ ἐπάλξεις ἀποσφίγξας ἐν στενῷ μάλιστα ὅσον ἐνθένδε βάλλειν τοὺς τειχομαχοῦντας δυνατὰ εἶναι, ἔμβολόν τε αὐταῖς λίθων ἐπιβολαῖς ἐν περιδρόμῳ περιελίξας, ἐντέθεικεν ἐμπείρως ἐπάλξεις ἑτέρας, προτειχίσματί τε αὐτὸ περιβαλὼν κύκλῳ ἐμφερέστατον τῷ ἐν πόλει Δάρας περιβόλῳ πεποίηται, πύργον ἕκαστον φρούριον ἐχυρὸν τεκτηνάμενος. οὗ δὴ τὰς δυνάμεις ἁπάσας καὶ τὸν ἐν Ἀρμενίαις στρατηγὸν ἱδρύσασθαι καταστησάμενος κρείσσους τοὺς Ἀρμενίους διεπράξατο τὸ λοιπὸν εἶναι ἢ δεδιέναι τὴν Περσῶν ἔφοδον.*

D *Ἐς μέντοι τὰ Βιζανὰ οὐδὲν εἴργασται τῷ βασιλεῖ ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε. κεῖται μὲν ἐν τῷ ὁμαλῷ τὸ χωρίον, πεδία τε ἀμφ᾽ αὐτὸ ἐπὶ μακρὸν ἱππήλατά ἐστιν, ὕδατος δὲ σηπεδόνες πολλαὶ ξυνισταμένου ἐνταῦθά εἰσι. καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῖς μὲν πολεμίοις ἐπιμαχώτατον, τοῖς δὲ οἰκήτορσι λοιμωδέστατον αὐτὸ ξυμβαίνει*
V 433 *εἶναι. ὧν δὴ ἕνεκα τὸ χωρίον τοῦτο ὑπεριδὼν ἑτέρωθι πόλιν ἐδείματο αὐτοῦ βασιλέως ἐπώνυμον, ἀξιολογωτάτην τε καὶ ἄμαχον ὅλως ἐν χωρίῳ Τζουμινᾷ καλουμένῳ, ὅπερ σημείοις μὲν τρισὶ Βιζανῶν διέχει, ἐν κρημνώδει δὲ μάλιστα κείμενον εὐεξίας ἀέρων εὖ ἔχει.*

9. *προτειχίσματί τε αὐτὸ*] *προτείχισμά τι αὐτῷ* Tolos.

ptos montes depressis: deinde tumulum editiorem ita excidit, ut eius situm in praecipitia inaccessa aviosque hiatus mutaverit. Ut vero muri excellerent altitudine, ac, si quis infensus accederet, omnino essent inexpugnabiles, adiecit quaecumque in urbe Dara fieri iusserat. Etenim pinnas valde contraxit, relicta apertura, quantula satis esset ad petendos missilibus oppugnatores, structaque circum lapidea porticu, alias huic pinnas scite imposuit. Murum etiam circumiecit exteriorem, et facto ex quaque turri castello valido, moenia exegit ad eorum similitudinem, quibus cincta est Dara. Ea copiis omnibus ac magistro militum per Armeniam assignata sede, Armenios a Persarum irruptionibus securos reddidit.

Porro causam nihil aedificandi Bizanis hanc habuit imperator. Locus est in planitie situs: campi longe lateque circumiacent equitabiles: corruptae ibi plures lacunae sunt aquae desidis. Unde et hostibus expugnatu admodum facilis, et incolis pestilentissimus locus est. Quapropter hunc aspernatus, urbem suo nomine insignem, egregiam atque invictam alibi condidit, nempe in loco cui nomen Tzumina. Hic tertio a Bizanis lapide, situ maxime praeceps, gaudet caeli salubritate.

ϛʹ. Τὰ μὲν οὖν ἐν Ἀρμενίοις Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ τῇδέ πη P 60 ἔχει. τὰ δὲ δὴ κατὰ τὰ Τζανῶν ἔθνη ἀναγράψασθαί μοι ἐνταῦθα τοῦ λόγου οὔ τι ἀπὸ τρόπου ἔδοξεν εἶναι, ἐπεὶ καὶ πρόσοικοι Ἀρμενίοις εἰσίν. αὐτόνομοι μὲν Τζανοὶ ἐκ παλαιοῦ καὶ ἄναρχοι ᾤκουν, θηριώδη τινὰ βιοτὴν ἔχοντες, θεοὺς μὲν τά τε ἄλση καὶ ὄρνις καὶ ἄλλα ἄττα ζῷα ἡγούμενοί τε καὶ σέβοντες, ἐν ὄρεσι δὲ οὐρανομήκεσί τε καὶ ἀμφιλαφέσι τὸν ἅπαντα αἰῶνα δίαιταν ἔχοντες, γῆν δὲ οὐδαμῇ γεωργοῦντες, ἀλλὰ λῃστεύοντές τε καὶ τοῖς φωρίοις ἀεὶ ἀποζῶντες. αὐτοί τε γὰρ ἀμελέτητοί εἰσιν ἐργάζεσθαι B γῆν καὶ ἡ χώρα σφίσιν, ἔνθα δὴ μὴ ὄρη ἀποτομώτατα περιβέ- H 31 βληται, λοφώδης ἐστίν. οὐ γήλοφοι δέ εἰσιν τὰ ἐπανεστηκότα τῆς γῆς οὐδὲ γεώδη οὐδὲ οἷα καρποὺς ἀφεῖναι, εἴ τις αὐτῶν ἐπιμελοῖτο, ἀλλὰ τραχέα τε ὑπερβαλλόντως καὶ σκληρὰ ὑπεράγαν καὶ καρπῶν ἁπάντων δεινῶς ἄφορα. καὶ οὔτε ἀρόσαι τὴν γῆν οὔτε ἀμήσασθαι λήιον οὔτε λειμῶνι ἐντυχεῖν ἐνταῦθά πη δυνατὰ γίνεται, ἀλλὰ καὶ τοῖς δένδροις, οἷσπερ ἡ Τζανικὴ τέθηλεν, ἀκάρποις τε οὖσιν αὖθις καὶ ὅλως ἀγόνοις, ἐπεὶ οὐδὲ ἀλλήλους ἐκδέχονται καιροὶ ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον, οὐδὲ νῦν μὲν ἡ γῆ τῷ τῆς ὥρας ὑγρῷ τε καὶ ψυχρῷ βάλλεται, νῦν δὲ δὴ αὐτὴν ἡ τοῦ ἡλίου θέρμη ὀνίνησιν, ἀλλὰ χειμῶνί τε ἀπεράντῳ ξυνῴκισται ἡ χώρα C καὶ χιόσιν ἀϊδίοις κατάρρυτός ἐστι. διὰ ταῦτα μὲν αὐτόνομοι τὸ παλαιὸν οἱ Τζανοὶ ἐβίουν, ἐπὶ τούτου δὲ Ἰουστινιανοῦ βασιλεύοντος ἡττήθησάν τε Ῥωμαίων τῇ μάχῃ, Τζίτα στρατηγοῦντος Ῥωμαίων, καὶ τὴν ἀγώνισιν ἀπογνόντες εὐθὺς προσεχώρησαν αὐτῷ ἅπαντες, πρὸ τῆς ἐπικινδύνου ἐλευθερίας τὴν ἄπονον δουλείαν ἑλόμενοι

6. Sic se habent Iustiniani Aug. res in Armenia: nunc institutae orationi consentaneum videtur, ut acta apud Tzanos commemorem; quandoquidem Armeniam accolunt. Tzani antiquitus liberi, nullique principi subditi, vivebant ferarum ritu. Lucos, volucres et alias cuiusque generis animantes pro diis habebant ac venerabantur. In altissimis degentes semper et nemorosis montibus, non arvorum cultu, sed raptu et latrociniis vitam sustentabant. Sunt enim rudes agriculturae, eorumque regio, ubi montibus praeruptissimis vacat, in colles attollitur, non terrenos aptosque frugibus, si quis curam accommodet, sed asperrimos durissimosque ac plane infoecundos. Ibi tellus aratri impatiens, nullas dat messes: immo nec pratum usquam videre est; et arbores, quas progenerat Tzanica, steriles omnino sunt atque infelices: propterea quod illic annus plerumque tempestatum vicibus caret; nec terra iam frigido humore subigitur, iam solis calore recreatur, verum aeterna premitur hyeme ac perpetua nive perfunditur. Haec olim a Tzanis iugum imperii prohibebant. Tandem sub principe nostro Iustiniano a Romanis acie victi, nostras ducente copias Tzita magistro militum, cum se resistendo impares viderent, statim omnes concesserunt in eius fidem, servitutem tranquillam libertati, periculorum metu sollicitae, praeoptantes. Nec

σφίσι. καὶ τήν τε δόξαν ἐπὶ τὸ εὐσεβὲς αὐτίκα μετέθεντο ἅπαντες, Χριστιανοὶ γεγενημένοι, τήν τε δίαιταν ἐπὶ τὸ ἡμερώτερον μεθηρμόσαντο, λῃστείας μὲν ἀφέμενοι πάσης, τοῖς τε Ῥωμαίοις
D συστρατεύοντες, ἐπὶ πολεμίους ἀεὶ τοὺς σφετέρους ἰοῦσι. δείσας δὲ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς μή ποτε Τζανοὶ μεταπορευσάμενοι τὴν δίαιταν αὖθις τὰ σφέτερα ἤθη ἐπὶ τὸ ἀγριώτερον μεταστρέψωνται ἐπενόει τοιάδε.

Δύσοδος ἦν ἡ Τζανικὴ λίαν καὶ ἄφιππος ὅλως, κρημνοῖς τε πανταχόθεν καὶ χώροις περικεκλεισμένη ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον ὑλώδεσιν, ἧπέρ μοι εἴρηται. καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ Τζανοῖς ἐπιμίγνυσθαι τοῖς πλησιοχώροις ἀμήχανον ἦν, ἀλλὰ κατὰ μόνας ἐν σφίσιν αὐτοῖς
P 61 ἀπηγριωμένοι θηρίων τρόπον τὴν δίαιταν εἶχον. τὰ τοίνυν δένδρα ἐκτεμὼν ἅπαντα, οἷσπερ τὰς ὁδοὺς ξυνέβαινε ξυμποδίζεσθαι, καὶ τὰς ἐκείνῃ δυσχωρίας μεθαρμοσάμενος, εὐπετεῖς τε αὐτὰς καὶ ἱππασίμους καταστησάμενος, ἐπιμίγνυσθαι αὐτοὺς κατὰ ταὐτὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ προσχωρεῖν τῇ ὁμιλίᾳ τῶν πλησιοχώρων πεποίηκεν. ἔπειτα δὲ αὐτοῖς ἐκκλησίαν ἐν χωρίῳ Σχαμαλινίχων καλουμένῳ δειμάμενος, ἱερῶσθαί τε διεπράξατο καὶ μυστηρίων μεταλαμβάνειν λιταῖς τε τὸν θεὸν ἱλεοῦσθαι, καὶ τὰ ἄλλα ἐξοσιοῦσθαι, συνιέντες ὡς ἄνθρωποι εἶεν. καὶ φρούρια δὲ οἰκοδομησάμενος πανταχόσε τῆς χώρας φρουρούς τε ἐνταῦθα Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἱδρυσάμενος βεβαιότατα, Τζανοῖς ἐς τοὺς ἄλ-
B λους ἀνθρώπους τὰς ἐπιμιξίας ἀκωλύτους πεποίηκεν. ὅπη ποτὲ δὲ Τζανικῆς τὰ φρούρια ταῦτα ἐδείματο, ἐρῶν ἔρχομαι.

distulit eorum quisquam convertere animum ad pietatem, et cum fide Christiana mitiorem vitae cultum amplecti. Remisso latrociniis nuntio, Romanis militant, eosque semper in expeditiones sequuntur. Porro veritus imp. Iustinianus ne quando Tzani, mutato instituto, in pristinam morum feritatem relaberentur, haec excogitavit.

Erat Tzanica admodum confragosa ac prorsus inequitabilis, nec praecipitiis solum abrupta undique, sed nemoribus etiam impedita, ut dixi. Hinc Tzani commercio cum finitimis interclusi, seorsum apud se ferinam agebant vitam, exuta humanitate. Ergo omnibus excisis arboribus, quae itinera praecludebant, et coaequatis salebris, vias aperuit faciles et commodas equitationi: itaque Tzanos ac caeteras gentes commercio miscuit, et ipsos cum vicinis consuetudine usuque iunxit. Deinde in loco, quem vocant Schamalinichon, aedificata ecclesia, operam dedit ut sacra obirent, participarent mysteria, precibus numen propitiarent, caeteraque religionis officia colerent, humana se natura praeditos intelligentes. Extructis ubique castellis, optimisque impositis militum Romanorum praesidiis, copiam Tzanis praebuit agendi libere cum caeteris nationibus. Quas vero Tzanicae partes his castellis munierit, modo dicam.

Χώραν ἐνταῦθά τινα ἐς τρίοδον ἀποκεκριμένην ξυμβαίνει εἶναι. Ῥωμαίων τε γὰρ καὶ Περσαρμενίων τὰ ὅρια καὶ Τζανῶν αὐτῶν τῇδε ἀρξάμενα ἐνθένδε διασκεδάννυνται. ἐνταῦθα φρού- V 434
ριον ὀχυρώτατον, οὐ πρότερον ὄν, ὄνομα Ὀρονῶν, ἐξείργασται, κεφάλαιον αὐτὸ τῆς εἰρήνης πεποιημένος. ἔνθεν γὰρ τὰ πρῶτα Ῥωμαίοις ἡ Τζανικὴ ἐσβατὴ γέγονεν· οὗ δὴ καὶ ἄρχοντα στρατιωτῶν κατεστήσατο, ὃν δοῦκα καλοῦσιν. ἐν χωρίῳ δὲ ὁδῷ ἡμέραιν δυεῖν Ὀρονῶν διέχοντι, οὗ δὴ Τζανῶν τῶν Ὠκενιτῶν καλουμένων τὰ ὅριά ἐστιν (ἐπεὶ ἐς ἔθνη πολλὰ διακέκρινται Τζανοί), ἐνταῦθά τι ὀχύρωμα πεποιημένον ἦν τοῖς πάλαι ἀνθρώποις, C
ἐρείπιον ἤδη πολλῷ πρότερον τῷ ἀπημελῆσθαι γεγενημένον, Χαρτὼν ὄνομα. ὅπερ ἀνανεωσάμενος Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς, ἐνοικεῖν τε ἀνθρώπων ἐνταῦθα διεπράξατο μέγα τι χρῆμα καὶ τὰ ἐς τὴν εὐκοσμίαν τῇ χώρᾳ φρουρεῖν. τῷ δὲ ἐνθένδε ἰόντι πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον φάραγξ ἐστὶ κρημνώδης, κατατείνουσα μέχρι ἐς τὰ πρὸς βορρᾶν ἄνεμον· οὗ δὴ φρούριον, Βαρχὼν ὄνομα, ἐδείματο νέον. ἐπέκεινα δὲ κατὰ τοῦ ὄρους τὴν ὑπώρειαν ἐπαύλεις εἰσὶν, ἵνα δὴ οἱ Τζανῶν τῶν Ὠκενιτῶν καλουμένων βόες αὐλίζονται, οὕσπερ ἐκτρέφουσιν αὐτοῦ οὐ τοῦ ἀροῦν τὴν γῆν ἕνεκα, ἐπεὶ ἀργοί τε τὸ παράπαν οἱ Τζανοί εἰσι καὶ γεωργικῶν ἀλλότριοι πόνων, D
ᾗπέρ μοι εἴρηται, καὶ οὔτε ἀρόματά ἐστιν αὐτοῖς οὔτε ἄλλα τῆς γεωργίας διαπονήματα, ἀλλὰ τοῦ γε γάλα ἐς ἀεὶ βδάλλειν καὶ σιτίζεσθαι τοῖς αὐτῶν κρέασι. μετὰ δὲ τοῦ ὄρους τὸν πρόποδα, οὗ Κενὰ τὸ χωρίον ἐν τῷ ὁμαλῷ ξυμβαίνει εἶναι, ἐνθένδε τοι ἰόντι ἐπὶ δύοντά που τὸν ἥλιον, τὸ Σισιλισσῶν ὄνομα φρούριόν

25. Σισιλισσῶν] τισιλισσῶν Tolos. et in marg. τιλισσῶν.

Est hic ora in trivium desinens, siquidem Romanorum, Persarmeniorum, ipsorumque Tzanorum fines, ducto inde initio, sese abiungunt. Ibi Horonum, castellum novum ac validissimum construxit, idque pacis caput constituit: hac enim Romanis primus fuit in Tzanicam aditus; ubi et praesidium cum duce, quem appellant, locavit. Bidui procul Horono, in finibus Tzanorum Ocenitarum (quippe Tzani in multos populos divisi sunt) Charton erat, munitio vetus ac iamdiu ruinosa, negligentiae culpa. Illam Iustinianus Aug. cum refecisset, eo quamplurimos induxit incolas, qui provinciam in officio continerent. Inde orientem versus, devenitur in praecipitem vallem, quae se ad septentrionem porrigit. Novum ibi castellum posuit, cui nomen Barchon. Post, ad imum montem sunt stabula, quo Tzani Ocenitae boves suos recipiunt. Hos autem alunt non arandi gratia: siquidem Tzani summe inertes et a colonicis laboribus alieni, rationem nunquam habent cum terra, ut dixi, nec se ulla agriculturae parte exercent, sed illas alunt pecudes, ne lac unquam desit quod mulgeant, utque earum carnibus vescantur. Ultra imum montem, ubi Cena (sic locum vocant) est in planitie, ad occidentem solem occurrit castellum Sisilisson, quod olim conditum longa dies desola-

*ἐστιν, ὅπερ ἐκ παλαιοῦ μὲν πεποιημένον, ἔρημον δὲ διὰ χρόνου
μῆκος γεγενημένον ἀνανεωσάμενος Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς διαρκὲς
Ῥωμαίων στρατιωτῶν, ὥσπερ κἂν τοῖς ἄλλοις ἅπασι, φυλακτή-
ριον κατεστήσατο. ἐνθένδε δὲ ἰόντι ἐν ἀριστερᾷ πρὸς βορρᾶν ἄνε-
P 62 μον χῶρός τίς ἐστιν, ὅνπερ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι Λογγίνου φοσ-
H 32 σᾶτον, ἐπεὶ Λογγῖνος ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις Ῥωμαίων στρατηγὸς,
Ἴσαυρος γένος, στρατεύσας ἐπὶ Τζανούς ποτε τῇδε πεποίηται τὸ
στρατόπεδον. ἐνταῦθα φρούριον ὁ βασιλεὺς οὗτος ὄνομα Βούρ-
γους νόης δεδημιούργηκεν, ἡμέρας ὁδῷ Σισιλισσῶν διέχον. ὅπερ
Σισιλισσῶν φρούριόν ἐστι καὶ αὐτὸ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, ὡς
μικρὸν ἐρρήθη ἔμπροσθεν, ἐξειργασμένον βεβαιότατα. ἐντεῦθεν
ὅρια τῶν Τζανῶν τῶν Κοξυλίνων καλουμένων ἐστίν· οὗ δὴ φρού-
ρια νῦν καὶ πεποίηται δύο, τό τε Σχιμαλινίχων καλούμενον καὶ
ὅπερ Τζανζάκων ἐπονομάζουσιν· ἔνθα δὴ καὶ ἄλλον ἄρχοντα
στρατιωτῶν κατεστήσατο.*

B ζ'. *Ταῦτα μὲν οὖν ἐν Τζανοῖς Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ εἴρ-
V 435 γασται. ἐν δὲ τῇ μετ' αὐτοὺς χώρᾳ, ἣ παρὰ τὸν Εὔξεινον οἰκεῖ-
ται πόντον, πόλις ἐστί που Τραπεζοῦς ὄνομα· οὗ δὴ ἀπορίας
ὑδάτων οὔσης, ὀχετὸν ἐτεκτήνατο Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς, ὅνπερ
Εὐγενίου καλοῦσι μάρτυρος, ταύτῃ τε τὴν ἀπορίαν τοῖς τῇδε
ᾠκημένοις διέλυσεν. ἐνταῦθα δὲ κἂν τῇ Ἀμασείᾳ τὰ πλεῖστα
τῶν ἱερῶν ἀνενεώσατο, χρόνῳ πεπονηκότα πολλῷ. μετὰ δὲ τοὺς
Τραπεζουντίων ὅρους χωρίον ἐστὶ Ῥιζαῖον ὄνομα, ὃ δὴ καινουρ-
γήσας αὐτὸς ὀχύρωμα περιβέβληκε λόγου τε καὶ ἀκοῆς κρεῖσσον.
πόλεων γὰρ τῶν Πέρσαις ὁμόρων οὐδεμιᾶς ἧσσον μεγέθους πέρι
C καὶ ἀσφαλείας δεδημιούργηται.*

verat. Id Iustinianus Aug. refecit, itidemque ut caetera, idoneo militum Romanorum praesidio instruxit. Hinc a laeva, septentrionem versus, locus est, ab indigenis Longini fossatum ex eo dictus, quod olim Longinus Romanorum dux, natione Isaurus, suscepta in Tzanos expeditione, ibi castra metatus fuerat. Castellum hic Burgum noës imperator noster aedificavit, diei unius itinere dissitum Sisilisso, quod ipse etiam, ut paulo supra dictum est, firmissima fabrica extruxit. Succedit Tzanorum Coxylinorum limes; ubi gemina castella posuit, Schimalinichon et Tzanzacon; alterumque ducem constituit.

7. Hactenus de Iustiniani Aug. aedificiis apud Tzanos: ultra quos in ora ponti Euxini urbs est Trapezus, ubi cum aquae copia deesset, Iustinianus Augustus aquaeductum construxit, de nomine dictum Eugenii martyris, itaque a civibus inopiam depulit, qua premebantur. Ibidem et Amaseae pleraque templa vetustate quassa restituit. Trapezuntinum limitem excipit Rhizaeum, quod ipse novo opere ita condidit ac circummuniit, ut res famam fidemque superet. Nam urbium Persis conterminarum nulla est, cui magnitudine ac firmitate concedat.

Καὶ φρούριόν δὲ ᾠκοδομήσατο ἐπὶ Λαζικῆς Λοσόριον ὄνομα, καὶ τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ στενωποὺς ἐτειχίσατο, οὕσπερ Κλεισούρας καλεῖν νενομίκασιν, ὅπως δὴ ἀποκεκλεισμένοι τῆς ἐπὶ Λαζικὴν εἰσόδου οἱ πολέμιοι εἶεν. ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν Λαζοῖς τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίαν, ἀρχαίαν τε οὖσαν καὶ σαθρὰν τῇ οἰκοδομίᾳ γεγενημένην, ἀνενεώσατο. οὕτω καὶ Πέτραν ἐν Λαζοῖς πόλιν ἀξιοθέατον κατεστήσατο, ἥνπερ Λαζοὶ μὲν ἀβουλίᾳ τῇ σφετέρᾳ παρέδοσαν Πέρσαις, Χοσρόην ἐνταῦθα στρατῷ μεγάλῳ ἐπαγαγόμενοι, Ῥωμαῖοι δὲ Περσῶν καθυπέρτεροι τῷ πολέμῳ γενόμενοι καὶ τοὺς μὲν κτείναντες, τοὺς δὲ δορυαλώτους πεποιημένοι, ἐς τὸ ἔδαφος D τὴν πόλιν καθεῖλον, ὡς μὴ αὖθις οἱ βάρβαροι κακουργεῖν ἔχοιεν ἐνταῦθα ἰόντες, ᾗπέρ μοι ἅπαντα ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων δεδήλωται λόγοις· ἵνα δὴ καὶ τοῦτό μοι δεδιήγηται, ὡς ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ Λαζικῆς ἐπὶ τὴν Μαιῶτιν ἰόντι λίμνην φρούρια δύο, Σεβαστούπολίν τε καὶ Πιτυοῦντα, καθεῖλον Ῥωμαῖοι, Χοσρόην P 63 ἀκούσαντες στράτευμα στέλλειν ἐνταῦθα διὰ σπουδῆς ἔχειν τοὺς τὰ φρούρια ταῦτα καθέξοντας. ἀλλὰ νῦν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ταύτην δὴ τὴν Σεβαστούπολιν, φρούριον οὖσαν τὸ πρότερον, ἀνανεωσάμενος ξύμπασαν, καὶ τῷ μὲν περιβόλῳ τοῖς τε ἄλλοις ὀχυρώμασι πεποιημένος ἀνάλωτον, ταῖς τε ἀγυιαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις οἰκοδομίαις διακοσμήσας, τῷ τε κάλλει καὶ τῷ μεγέθει πόλιν τανῦν ἀξιολογωτάτην ἐν τοῖς μάλιστα κατεστήσατο.

Καὶ μὴν καὶ Βοσπόρου καὶ Χερσῶνος πόλεων, αἵπερ κατὰ τὴν ἐκείνῃ ἀκτὴν ἐπιθαλασσίδιαι μετὰ λίμνην τε τὴν Μαιώτιδα καὶ τοὺς Ταύρους καὶ Ταυροσκύθας ἐν ἐσχάτῳ οἰκοῦνται τῆς

11. κακουργεῖν] καινουργεῖν Telos.

In Lazica castellum fecit, Losorium nomine, eiusdemque regionis Clisuras, quas appellant, sive montium angustias, muro sepsit, quo hostes Lazica excluderentur. Veterem quoque Christianorum ecclesiam, cuius erat corrupta fabrica, reparavit. In eadem Lazica Petram, urbem spectatu dignam, condiderat: quam cum Lazi Persis tradidissent imprudentissime, deducto illuc Chosroë cum ingenti exercitu, Romani bello superiores, Persis partim occisis, partim captis, eam solo aequarunt, ne redituris forte barbaris maleficii copia superesset: quae libri de bellis a me plene narrata habent: ubi et istud commemoravi, in adversa continente, qua ex Lazica ad paludem itur Maeotidem, castella duo, Sebastopolin nempe et Pityuntem, Romanos diruisse, ferente fama id sedulo curare Chosroëm, ut eo mitteret exercitum, qui illa occuparet. Iam vero Iustinianus Augustus hanc Sebastopolin, quae antea nihil nisi castellum erat, reaedificavit de integro; moenibus caeterisque munitionibus ita firmavit, ut inexpugnabilis sit; compitis et cuiusquemodi aedificiis ornavit: denique urbem fecit nitore et amplitudine in primis claram.

Praeterea cum Bospori et Chersonis, quae urbes maritimae in eo littore trans paludem Maeotidem ultraque Tauros ac Tauroscythas ad imperii Ro-

B Ῥωμαίων ἀρχῆς, πεπονηκότα παντάπασι τὰ τείχη εὑρὼν ἐς μέγα
τι κάλλους τε καὶ ἀσφαλείας κατεστήσατο χρῆμα. ἔνθα δὴ καὶ
φρούρια πεποίηται τό τε Ἀλούστου καλούμενον καὶ τὸ ἐν Γορζουβίταις. διαφερόντως δὲ τὴν Βόσπορον τῷ ἐρύματι ἐκρατύνατο,
ἥνπερ ἐκ παλαιοῦ βεβαρβαρωμένην, καὶ ὑπὸ τοῖς Οὔννοις κειμένην
ἐς τὸ Ῥωμαίων αὐτὸς μετήνεγκε κράτος. ἔστι δέ τις ἐνταῦθα
χώρα κατὰ τὴν παραλίαν, Δόρυ ὄνομα, ἵνα δὴ ἐκ παλαιοῦ Γότθοι
ᾤκηνται, οἱ Θευδερίχῳ ἐς Ἰταλίαν ἰόντι οὐκ ἐπισπόμενοι, ἀλλ᾽
ἐθελούσιοι αὐτοῦ μείναντες, Ῥωμαίων καὶ εἰς ἐμέ εἰσι ἔνσπονδοι·
ξυστρατεύουσί τε αὐτοῖς ἐπὶ πολεμίους τοὺς σφετέρους ἰοῦσιν,
C ἡνίκα ἂν βασιλεῖ βουλομένῳ εἴη. ἐξικνοῦνται δὲ ἐς τρισχιλίους,
καὶ τά τε πολέμια ἔργα εἰσὶν ἄριστοι τά τε ἐς τὴν γεωργίαν αὐτουργοὶ δεξιοὶ, καὶ φιλοξενώτατοι δέ εἰσιν ἀνθρώπων ἁπάντων.
αὐτὴ δὲ ἡ χώρα τὸ Δόρυ τῆς μὲν γῆς ἐν ὑψηλῷ κεῖται, οὐ μέντοι
οὔτε τραχεῖα οὔτε σκληρά ἐστιν, ἀλλ᾽ ἀγαθή τε καὶ εὔφορος καρπῶν τῶν ἀρίστων. πόλιν μὲν οὖν ἢ φρούριον οὐδαμῆ τῆς χώρας
ὁ βασιλεὺς ἐδείματο ταύτης, καθείργεσθαι περιβόλοις τισὶν οὐκ
ἀνεχομένων τῶν τῇδε ἀνθρώπων, ἀλλ᾽ ἐν πεδίῳ ἀσμενέστατα
V 436 ᾠκημένων ἀεί. ὅπη ποτὲ δὲ τῶν ἐκείνῃ χωρίων βάσιμα εὐπετῶς
τοῖς ἐπιοῦσιν ἐδόκει εἶναι, ταύτας δὴ τειχίσμασι μακροῖς τὰς εἰσόδους περιβαλὼν, τὰς ἐκ τῆς ἐφόδου φροντίδας ἀνέστειλε Γότθοις. ταῦτα μὲν τῇδέ πῃ ἔχει.

D Πόλιν δέ τινα ἐπιθαλαττίαν οἰκοῦσι Θρᾷκες παρὰ τὴν ἠιόνα
τοῦ Εὐξείνου πόντου, Ἀγχίαλον ὄνομα, ἧσπερ ἐν ἐπιτηδείῳ ἐπιμνησθείημεν ἂν, περιηγούμενοι τὰ ἐπὶ τῆς Θρᾴκης χωρία. ἐπεὶ

15. οὔτε — οὔτε] Legebatur οὐδὲ — οὐδέ.

mani limitem sitae sunt, cum, inquam, harum urbium muros funditus labascere comperisset, pulcherrimos fecit ac validissimos. Ibidem Alusti castellum extruxit et Gorzubitense. Praecipue vero urbem Bosporum muniit, quam barbaria pridem infectam, et in potestatem Hunnorum redactam, ad Romanam ditionem traduxerat. In illis partibus est Dory, maritima regio: ubi ab antiquo Gotthi habitant, qui Theodericum petentem Italiam non sunt secuti; at ibi sponte restitere, et Romanorum hac etiam aetate socii, ipsis militarem operam in expeditionibus navant, quando lubet imperatori: ter mille numero, bellatores optimi, iidemque gnavi agricolae, et mortalium omnium erga hospites humanissimi. Haec autem regio Dory, situ quidem edita, non tamen aspera durave est; sed bona, optimisque frugibus ferax: in qua nec castellum usquam nec oppidum condidit imperator. Quippe incolae muris claudi non sustinent, ruri semper habitare gaudentes unice. Qua vero facile eo penetrari posse videbatur, muris longis muniit aditus, et Gotthos ab hostium irruptionibus securos praestitit. Haec hactenus.

Anchialum Thraces incolunt, urbem maritimam in littore ponti Euxini. Illius quidem mentio suo loco incideret in descriptione Thraciae: sed quando

*δὲ τανῦν ὁ λόγος ἡμῖν διελήλυθεν ὅσα παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Εὐ-
ξείνου πόντου δεδημιούργηται τῷ βασιλεῖ τούτῳ, οὐδέν τι χεῖρον
ἀφηγήσεσθαι ἐνταῦθα τοῦ λόγου ὅσα δὴ ἐπὶ τῆς Ἀγχιάλου ταύτης
ἐδείματο. ἐνταῦθα οὖν πηγαὶ θερμῶν φύσιν ὑδάτων ἀναβλυστά-
νουσι, τῆς πόλεως οὐ πολλῷ ἄποθεν ἀπαυτοματίζουσαι βαλανεῖα
τοῖς τῇδε ἀνθρώποις· τοῦτον δὲ τὸν χῶρον ἀτείχιστον ἐκ παλαιοῦ
ὄντα ὑπερεώρων οἱ προβεβασιλευκότες τὰ πρότερα, καίπερ ἐν γει-
τόνων ᾠκημένων αὐτῷ βαρβαρικῶν ἐθνῶν τοσούτων τὸ πλῆθος.* P 64
*ἐπεχωρίαζόν τε αὐτῷ οἱ νενοσηκότες τὰ σώματα, μετὰ κινδύνων
τὴν παραψυχὴν κομιζόμενοι. τειχήρη τοίνυν αὐτὸν ἐν τῷ παρόντι
πεποιημένος Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς, ἀκίνδυνον διεπράξατο σφίσι
τὴν ἄκεσιν εἶναι. τὰ μὲν οὖν γῆς τῆς ἑῴας, ἔτι μέντοι καὶ Ἀρ-* H 33
*μενίας καὶ Τζανικῆς ὀχυρώματα καὶ τά γε ἀμφὶ τὸν Εὔξεινον
πόντον, τῇδε Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ εἴργασται. ἡμῖν δὲ ἐνθένδε
ἐπὶ τὰς οἰκοδομίας ἰτέον, ἅσπερ ἐν Εὐρώπῃ τῇ ἄλλῃ πεποίηται.*

nos orationis cursus ad ea iam deduxit, quae in ora ponti Euxini imperator noster aedificavit, hic locus peraeque postulat ut quae Anchiali construxit edam. Non procul ab urbe fontes calidos terra fundit, qui balneas incolis sponte efficiunt. Locum hunc antiquitus immunitum priores imperatores per incuriam siverant patere barbaris, quamvis tot numero, ac vicinis. Qui male affecta habebant corpora, ibi sic agebant, ut non sine periculo morbis levarentur. Imperator autem Iustinianus murum loco circumdedit, itaque cum medela securitatem coniunxit. Hac sunt munitiones, quas Iustinianus Augustus in oriente, Armenia, Tzanicaque extruxit, ac praeterea circum pontum Euxinum: hinc ad eiusdem aedificia, quae in reliqua Europa extant, pergendum nobis.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ
ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ
ΛΟΓΟΣ Δ′.

PROCOPII CAESARIENSIS
DE AEDIFICIIS DN. IUSTINIANI
LIBER IV.

P 65 Πέλαγος μέγα νηὶ διαπλεῦσαι ἀπαρασκεύῳ μοχθηρόν τε ἡγοῦμαι
V 437 εἶναι καὶ κινδύνων μεγάλων ἀτεχνῶς ἔμπλεων. ταὐτὸ δέ ἐστι τὰς
Ἰουστινιανοῦ βασιλέως οἰκοδομίας λόγῳ φαυλοτάτῳ διαμετρήσα-
σθαι. ψυχῆς γὰρ μεγέθει ὁ βασιλεὺς οὗτος τά τε ἄλλα, ὥς εἰ-
P 66 πεῖν, ἅπαντα καὶ τὰ ἐς τὰς οἰκοδομίας οὐδέν τι ἧσσον λόγου δια-
πέπρακται κρείσσω. ἐν δὲ δὴ τῇ Εὐρώπῃ καὶ τὴν ὑπουργίαν ἐν-
αρμόσασθαι τῷ τῆς χρείας ἀξιώματι διὰ σπουδῆς ἔχων ἔργα οὐκ
εὐδιήγητα οὐδὲ εἰς συγγραφὴν διαπεπόνηται πρόχειρα. γεγένη-
ται γὰρ ἐπαξίως τῷ τε γειτονήματι ποταμοῦ Ἴστρου καὶ τῇ ἐν-
θένδε διὰ τοὺς ἐγκειμένους τῇ χώρᾳ βαρβάρους ἀνάγκῃ. ἔθνη
γὰρ αὐτῇ γειτονοῦντα διακεκλήρωται Οὐννικά τε καὶ Γοτθικά, καὶ
τὰ ἐν Ταύροις καὶ τὰ ἐν Σκύθαις ἀνταίρει, καὶ ὅσα Σκλαβηνοὶ

Grave et magnis plenum ausum periculis videtur mihi vastum traiicere pelagus exarmato navigio. Idem vero est Iustiniani Aug. aedificia tenui oratione percurrere. Nam ille haec, aeque ut caetera, quaecumque aggressus est, supra historiae facultatem extulit animi magnitudine. Praesertim in Europa, cum studeret opem aequare necessitati, opera fecit, in quibus describendis et lingua et stylus vehementer laborent. Nimirum talia sunt, qualia postulat fluminis Istri vicinitas, et consequens inde necessitas, ob imminentes illis partibus barbaros. Et vero instant Hunni Gotthique accolae: vim faciunt gentes Tauricae Scythicaeque, Sclaveni, et quicunque vel Sau-

καὶ ὅσα ἄλλα, εἴτε Σαυρομάτας ἁμαξοβίους εἴτε μετανάστας ταῦτα δὴ ἐκάλουν τὰ ἔθνη οἱ τῶν ἱστοριῶν ἀναγραψάμενοι τὰ ἀρχαιότατα, καὶ εἴ τι ἄλλο θηριῶδες ἀνθρώπων γένος ἢ νέμεσθαι, ἢ B ἱδρύσθαι ἐνταῦθα ξυμβαίνει. οἷς δὴ ἀπέραντα πολεμησείουσιν ὑπαντιάζειν διατεινομένῳ Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ πάρεργόν τε οὐδὲν ποιουμένῳ ἐπάναγκες ἦν ἐρύματά τε περιβάλλεσθαι ἀνάριθμα καὶ στρατιωτῶν ἀμύθητα φυλακτήρια καταστήσασθαι, καὶ ὅσα ἄλλα πολεμίοις ἀνεπικηρυκεύτοις τε καὶ ἀνεπιμίκτοις ἐμπόδια εἴη. οἷς δὴ τοῖς πολεμίοις τὸν πόλεμον οὐκ ἐξ αἰτίας ἐγειρομένοις ποιεῖσθαι νόμος, οὐδὲ μετὰ πρεσβείαν ἐπενεγκεῖν, οὐδὲ μὴν οὐδὲ ξυνθήκαις διαλῦσαί τισιν, ἢ κατὰ χρόνον ἀνακωχεῦσαι, ἀλλ' ἐγχειρίσαι μὲν ἀπροφασίστως, καταλῦσαι δὲ σιδήρῳ μόνῳ. ἀλλὰ καὶ ὣς ἐπὶ C τῆς ἱστορίας τὰ λειπόμενα βαδιούμεθα. ἔργου γὰρ ἀρξαμένου V 438 τρόπῳ ὁτῳοῦν ἐς πέρας ἀφῖχθαι ξυνοίσει μᾶλλον ἢ ἀτελεύτητον ἀπολιπόντας ὀπίσω ἰέναι. ἐπεὶ καὶ ἄλλως ἂν οὐκ ἔξω κατηγορίας τὸ πρᾶγμα εἴη, βασιλέα μὲν τὸν ἡμέτερον εἰργάσθαι τὰ ἔργα, ἡμᾶς δὲ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀποκνεῖν λόγους. μέλλοντας δὲ τὰ Εὐρωπαῖα τούτου δὴ τοῦ βασιλέως διαριθμεῖσθαι οἰκοδομήματα, ὀλίγα ἄττα ἀμφὶ τῇδε τῇ χώρᾳ ὑπειπεῖν ἄξιον.

Ἐκ τοῦ Ἀδριατικοῦ καλουμένου πελάγους ἐπιρροή τις διορθουμένη τε καὶ ἀποσαλεύουσα τῆς ἄλλης θαλάσσης ἐπὶ τὴν ἤπειρον ἀναβαίνει, καὶ σχίζουσα τὴν γῆν ἐπιπλεῖστον ποιεῖται τὸν Ἰόνιον κόλπον, ἐν δεξιᾷ μὲν Ἠπειρώτας τε καὶ τὰ ἄλλα ἐκείνῃ ἔθνη, D ἐν ἀριστερᾷ δὲ Καλαβροὺς ἔχουσα, ἔν τε πορθμῷ ἐπὶ μακρότα-

1. ἄλλα] Vulgo ἄττα. 17. ὑπέρ] ὑπ' Tolos.

romatae hamaxobii, vel metanastae ab historicis antiquissimis dicti sunt; ac si qua alia ferina hominum natio ibi domos habet, aut per pascua vagas, aut stabiles. Cum autem illis in bellum usque prurientibus occurrere contenderet Iustinianus Aug. nec defunctorie quidquam ageret, necesse habuit munitiones innumeras excitare, ac nescio quot praesidia militaria constituere, nihilque non obiicere, quo hostes implacabiles atque insociabiles arcerentur: bellum ita soliti facere, ut illud nec cum causa suscipiant, nec praevia clarigatione inferant, nec finiant aliqua compositione, vel pactis induciis intermittant, sed capessant absque praetextu, nec nisi ferro dirimant. Nihilominus ad reliquam historiam progrediemur. Nam praestat semel inchoatum opus ad finem perducere, quam retrocedendo relinquere imperfectum: maxime cum simus culpandi merito, si gravemur dicere quae principem nostrum non piguit benefacere. Prius autem quam Europaea ipsius aedificia recenseamus, pauca de hac orbis parte praefari convenit.

Ex Adriatico pelago aquarum pars influit recta in continentem, a reliquo mari abscedens, sinumque Ionium efficit, terram longo meatu ita scindens, ut a dextra Epirotas atque alias nationes, a laeva Calabros alluat.

τον θλιβομένη περιλαμβάνει τὴν ἤπειρον σχεδόν τι πᾶσαν. καθύπερθε δὲ ἀντιπρόσωπος τῇ θαλάσσῃ φερόμενος ποταμὸς Ἴστρος τῆς Εὐρώπης νησοειδῆ τὴν γῆν τίθεται. ἐνταῦθα οἰκοδομήματα πολλά τε καὶ ἀξιολογώτατα ὁ βασιλεὺς οὗτος πεποίηται. πᾶσαν γὰρ Εὐρώπην ἐς τὸ ἀσφαλὲς τειχισάμενος ἀπρόσβατον κατεστήσατο βαρβάροις εἶναι, οἳ δὴ ὑπὲρ Ἴστρου ποταμοῦ ᾤκηνται.

Ἀλλά μοι ἀπὸ τῆς τοῦ βασιλέως ἀρκτέον πατρίδος, ᾗ πασῶν μάλιστα τά τε πρωτεῖα ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦδε τὰς ἀπαρ-
P 67 χὰς τοῦ λόγου δοτέον. αὐτῇ γὰρ ἂν μόνῃ ὀγκοῦσθαί τε καὶ διαθρύπτεσθαι καὶ ἀποσεμνύνεσθαι πρέπει βασιλέα Ῥωμαίοις θρεψαμένῃ τε καὶ παρασχομένῃ τοιοῦτον, οὗ δὴ τὰ ἔργα καὶ λόγῳ εἰπεῖν καὶ γραφῇ παρακαθέσθαι ἀμήχανα.

Ἐν Δαρδάνοις που τοῖς Εὐρωπαίοις, οἳ δὴ μετὰ τοὺς Ἐπιδαμνίων ὅρους ᾤκηνται, τοῦ φρουρίου ἄγχιστα, ὅπερ Βεδεριανὰ ἐπικαλεῖται, χωρίον Ταυρήσιον ὄνομα ἦν, ἔνθεν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ὁ τῆς οἰκουμένης οἰκιστὴς ὥρμηται. τοῦτο μὲν οὖν τὸ χωρίον ἐν βραχεῖ τειχισάμενος κατὰ τὸ τετράγωνον σχῆμα καὶ
B γωνίᾳ ἑκάστῃ πύργον ἐνθέμενος Τετραπυργίαν εἶναί τε καὶ καλεῖσθαι πεποίηκε. παρ' αὐτὸ δὲ μάλιστα τὸ χωρίον πόλιν ἐπιφανεστάτην ἐδείματο, ἥνπερ Ἰουστινιανὴν ὠνόμασε πρίμαν (πρώτη δὲ τοῦτο τῇ Λατίνων φωνῇ δύναται) ταῦτα τῇ θρεψαμένῃ τροφεῖα ἐκτίνων. καίτοι Ῥωμαίους ἐχρῆν ἅπαντας τοῦτο δὴ ἀλλήλοις ἐπικοινοῦσθαι τὸ ὄφλημα, ἐπεὶ καὶ σωτῆρα ἐθρέψατο ἡ χώρα κοινὸν ἅπασιν. ἐνταῦθα δὲ καὶ ὀχετὸν τεκτηνάμενος ὕδασι

15. Ταυρήσιον] ταύρισιν Tolos.

Arctum in spatium longissime se insinuans, totam fere continentem amplectitur. Supra vero fluvius Ister ex adverso decurrens, Europae dat formam insulae. Ibi imperator noster aedificia construxit plurima momenti maximi: his enim munita optime Europa, barbaris trans flumen Istrum habitantibus aditum intersepsit.

At mihi iam ordiendum ab imperatoris patria: cui cum primas partes in caeteris omnibus, tum primitias orationis debemus. Nam illa una efferre se, gestire ac triumphare merito potest, quod talem aluerit dederitque Romanis principem; cuius acta omnem dicendi scribendique facultatem excedunt.

Apud Dardanos Europaeos, qui post Epidamniorum terminos habitant, castello, cui nomen Bederiana, vicinum arat Tauresium; ubi natus est orbis reparator Iustinianus Augustus. Brevi spatio locum hunc moenibus quadratis circundedit, singulisque angulis turri imposita effecit ut Tetrapyrgia seu quadriturrita reipsa esset ac diceretur. Iuxta eumdem locum, urbem condidit nobilissimam, ac Iustinianam *primam* Latino vocabulo appellavit, nutricationis mercedem altrici solvens. Quanquam Romanos omnes decebat communi studio praestare istud officium, cum illa regio communem omnium servatorem aluerit. Extructo ibidem aquaeductu, benigna aquarum peren-

τὴν πόλιν ἀειρρύτοις διεπράξατο ἐπιεικῶς πλήθειν. πολλὰ δὲ καὶ
ἄλλα τῷ τῆς πόλεως οἰκιστῇ ὑπέρογκά τε καὶ λόγου πολλοῦ δια-
πεπόνηται ἄξια. θεοῦ μὲν τεμένη διαριθμεῖσθαι οὐ ῥᾴδια, κα-
ταγώγια δὲ ἀρχόντων φράζεσθαι λόγῳ ἀμήχανα, στοῶν μεγέθη,
ἀγορῶν κάλλη, τὰς κρήνας, τὰς ἀγυιάς, τὰ βαλανεῖα, τὰ πωλη- C
τήρια. πόλις ἁπλῶς μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος καὶ τὰ ἄλλα
εὐδαίμων καὶ οἵα τῆς χώρας ἁπάσης μητρόπολις εἶναι. εἰς ἀξιώ-
ματος γὰρ τοσόνδε ἥκει. πρὸς δὲ καὶ τῶν Ἰλλυριῶν ἀρχιερέα
διακεκλήρωται, τῶν ἄλλων πόλεων αὐτῇ, ἅτε πρώτῃ τὸ μέγεθος
οὔσῃ, ἐξισταμένων. ὥστε καὶ ἀνθυπούργηκε τῷ βασιλεῖ κλέος.
ἡ μὲν γὰρ τροφίμῳ ἀποσεμνύνεται βασιλεῖ, ὁ δὲ ἀντιφιλοτιμεῖται H 34
δεδημιουργηκέναι τὴν πόλιν. καί μοι ἄχρι τοῦδε εἰπεῖν ἀποχρήσει.
ἅπαντα γὰρ ἐς τὸ ἀκριβὲς λεπτολογεῖν ἀμήχανον, ἐπεὶ τῷ βασι-
λεῖ προσηκούσης τῆς πόλεως ἐλασσοῦσθαι αὐτῆς ἅπαντα λόγον
ἐπάναγκες. D

Ἔτι μέντοι καὶ Βεδεριανὰ τὸ φρούριον ἀνοικοδομησάμενος
ὅλον πολλῷ ὀχυρώτερον κατεστήσατο. ἦν δέ τις ἐν Δαρδάνοις
ἐκ παλαιοῦ πόλις, ἥπερ Οὐλπιᾶνα ὠνόμαστο. ταύτης τὸν περί-
βολον καθελὼν ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον (ἦν γὰρ σφαλερὸς ἐς τὰ μά-
λιστα καὶ ὅλως ἀχρεῖος) ἄλλα τε αὐτῇ παμπληθῆ ἐγκαλλωπίσματα
ποιησάμενος, ἔς τε τὴν νῦν μεταθέμενος εὐκοσμίαν, σεκοῦνδαν
αὐτὴν Ἰουστινιανὴν ἐπωνόμασεν. σεκοῦνδαν γὰρ τὴν δευτέραν V 439
Λατῖνοι λέγουσι. καὶ ἄλλην δὲ αὐτῇ πλησίον ἐδείματο πόλιν οὐ P 68
πρότερον οὖσαν, ἥνπερ Ἰουστινούπολιν τῷ θείῳ ἐπωνύμως ἐκά-
λεσεν. ἀλλὰ καὶ Σαρδικῆς καὶ Ναϊσουπόλεως, ἔτι μέντοι Γερ-

nitate civitatem instruxit, aliaque permulta urbis conditori gloriosa et praeclara admodum fecit. Nec promptum est deo dicatas aedes enumerare, nec nostrae facultatis describere magistratuum domos, porticuum amplitudinem, platearum decus, fontes, compita, balneas, rerum fora venalium. Ut paucis absolvam, urbs est magna, frequens, rebus omnibus beata, ac iure metropolis universae provinciae: ad tantam quippe dignitatem evecta est. Praeterea sedes est archiepiscopi Illyriorum, caeteris civitatibus ipsi, utpote omnium maximae, concedentibus: adeo ut honorem principi et gloriam referat. Nam illa quidem sese iactat alumno imperatore: hic vero, grata vice, urbe condita gloriatur. Hactenus dicta sufficiant: fieri enim profecto nequit ut singula accuratius persequamur: cum infra urbem imperatore dignam omnis oratio subsistat necesse sit.

Adhaec castellum Bederiana reaedificavit a fundamento, ac multo melius communivit. Erat apud Dardanos Ulpiana, urbs antiqua; cuius moenia cum sic labascerent, ut nulli essent usui, eorum partem maximam demolitus, subinde restituit, multisque ornamentis collatis, civitatem composuit, qualem hodie videre est, ac *secundam* Latino itidem vocabulo nuncupavit Iustinianam. Nec procul hinc novam urbem aliam condidit; quam de avunculi nomine Iustinopolin dixit. Sardicae, Naisopoleos, Germanae et Pantaliae mu-

μανῆς τε καὶ Πανταλείας διερρωγότα τῷ χρόνῳ τὰ τείχη εὑρὼν
οἰκοδομησάμενός τε ξὺν τῷ ἀσφαλεῖ ἄμαχα τοῖς πολεμίοις διε-
πράξατο εἶναι. καὶ πολίχνια δὲ τούτων δὴ μεταξὺ ἐδείματο τρία,
Κρατίσκαρά τε καὶ Κουιμέδαβα καὶ Ῥουμισίανα. οὕτω μὲν οὖν
τάσδε τὰς πόλεις ἐκ θεμελίων ἀνέστησε. πρόβολον δὲ ἰσχυρότα-
τον αὐτῶν τε καὶ πάσης Εὐρώπης Ἴστρον ποταμὸν ποιεῖσθαι ἐθέ-
B λων, ἐρύμασι τοῦ ποταμοῦ τὴν ἠιόνα περιβάλλει συχνοῖς, ὥσπερ
μοι γεγράψεται οὐ πολλῷ ὕστερον, φυλακτήριά τε στρατιωτῶν
πανταχόθι τέθειται τῆς ἀκτῆς, ἀναχαιτίσοντα τὴν διάβασιν βε-
βαιότατα τοῖς τῇδε βαρβάροις. ἀλλὰ καὶ τούτων οἱ ἐξειργασμέ-
νων, ὑπόπτως ἐς τῆς ἀνθρωπείας ἐλπίδος τὸ σφαλερὸν ἔχων, λο-
γισάμενός τε ὡς εἰ τοῖς πολεμίοις ὅτῳ δή ποτε τρόπῳ διαπορθμή-
σασθαι δυνατὰ εἴη, ἐπιθήσονται ἀφυλάκτοις τὸ παράπαν τοῖς
ἀγροῖς οὖσι, καὶ ἀνθρώπους μὲν ἐξανδραποδιοῦσιν ἡβηδὸν ἅπαν-
C τας, χρήματα δὲ ληίσονται πάντα, οὐκ ἐπὶ κοινῆς αὐτοῖς μόνον
τὴν ἀσφάλειαν ἐν τοῖς κατὰ τὸν ποταμὸν ὀχυρώμασιν ἀπέλιπεν
εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἰδίαν πεποίηται· οὕτω συνεχῆ τὰ ἐρύματα ἐν τοῖς
χωρίοις ἀπεργασάμενος ὥστε ἀγρὸς ἕκαστος ἢ φρούριον ἀποτετόρ-
νευται, ἢ τῷ τετειχισμένῳ πρόσοικός ἐστιν, ἐνταῦθά τε κἀν τῇ
Ἠπείρῳ τῇ τε νέᾳ καὶ τῇ παλαιᾷ καλουμένῃ. οὗ δὴ καὶ πόλις
αὐτῷ πεποίηται Ἰουστινιανούπολις, ἡ πρότερον Ἀδριανούπολις κα-
λουμένη.

Ἀνενεώσατο δὲ Νικόπολίν τε καὶ Φωτικὴν καὶ τὴν Φοινίκην
ὠνομασμένην. αἱ δύο αὗται πολίχναι, ἥ τε Φωτικὴ καὶ ἡ Φοι-
D νίκη, ἐν τῷ χθαμαλῷ τῆς γῆς ἔκειντο, ὕδασι περιρρεόμεναι τῇδε
λιμνάζουσι. διὸ δὴ λογισάμενος Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς εἶναι ἀμή-

ros aevo solutos sic restauravit, ut ab hostibus expugnari iam nequeant. His urbibus tres alias minores interposuit, Cratiscara, Quimedaba et Rumisiana, easque a fundamentis aedificavit. Cum autem in animo haberet has urbes Europamque omnem Istro protegere; flumen illud crebris munitionibus, de quibus paulo infra agam, praetexuit, et in ripa stationarios milites, qui vicinos barbaros transitu fortissime prohiberent, passim constituit. Et quamvis haec peregisset, spei tamen humanae lubrico diffidens, ac secum reputans, si quo modo hostis traiiceret, infestis per agros plane immunitos excursibus, omnes sine ullo aetatis discrimine abstracturum in servitutem, et cunctas opes direpturum, non satis habuit impositis fluvio castellis incolas communis securitatis fecisse compotes, sed privatim etiam tutos reddidit campestribus tot munimentis, ut quilibet ager vel castellum habeat, vel munito loco vicinus sit, cum hic, tum in Epiro nova ac veteri: ubi et urbem fecit Iustinianopolin, quae prius Adrianopolis dicebatur.

Reparavit Nicopolin, Photicam et Phoenicem. Postrema haec duo oppida, in humilibus locis posita, stagnantes aquae circumfluunt. Quare Iustinianus Aug. fieri non posse intelligens, ut illis moenia excitaret, quae firmis

χανα ἐπὶ στερρᾶς θεμελίων συνθήκης περιβόλους αὐταῖς ἀναστῆναι, αὐτὰς μὲν ἐπὶ σχήματος τοῦ αὐτοῦ εἴασε, φρούρια δὲ αὐτῶν ἀγχοτάτω ἔν τε ἀνάντει καὶ ἰσχυρῶς ὀρθίῳ ἐδείματο. ἦν δέ τις ἐνταῦθα πόλις ἀρχαία, ὕδασιν ἐπιεικῶς κατακορὴς οὖσα, ὀνόματός τε τῆς τοῦ χωρίου φύσεως. Εὔροια γὰρ ἀνέκαθεν ὠνομάζετο. ταύτης δὲ τῆς Εὐροίας οὐ πολλῷ ἄποθεν λίμνη κέχυται καὶ νῆσος κατὰ μέσον ἀνέχει καὶ λόφος αὐτῇ ἐπανέστηκε. διαλείπει δὲ ἡ λίμνη τοσοῦτον, ὅσον τινὰ ἐν εἰσόδου μοίρᾳ τῇ νήσῳ λελεῖφθαι. ἔνθα δὴ βασιλεὺς τοὺς τῆς Εὐροίας μεταβιβάσας οἰκήτορας, πόλιν ὀχυρωτάτην οἰκοδομησάμενος ἐτειχίσατο.

β'. Μετὰ δὲ τὴν Ἤπειρον ὅλην Αἰτωλούς τε καὶ Ἀκαρνᾶνας P 69 παραδραμόντι ὅ τε Κρισαῖος ἐκδέχεται κόλπος καὶ ὅ τε ἰσθμὸς ἥ τε Κόρινθος καὶ τὰ ἄλλα τῆς Ἑλλάδος χωρία. ἔνθα δὴ τῆς παρ' αὐτοῦ τὰ μάλιστα προνοίας ἠξίωνται. μάλιστα δὲ πάντων θαυμάσειεν ἄν τις ὁπόσοις περιβόλοις ἐτειχίσατο τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. τῶν τε γὰρ ἄλλων προὐνόησε πάντων καὶ οὐχ ἥκιστα τῶν ἐν Θερμοπύλαις ἀνόδων. πρῶτα μὲν οὖν τὰ τείχη ἐς ὕψος αὐτῷ ἀνέστη μέγα. ἦν γάρ, εἴ τις προσίοι, εὐπετῶς ἁλωτὰ καὶ οὐ τετειχισμένα τὰ ὄρη, ἃ ταύτῃ ἀνέχει, ἀλλ' ἀποτετριγχωμένα B ἐδόκει εἶναι. οἷς δὴ καὶ διπλᾶς τὰς ἐπάλξεις ἐντέθειται πάσας. κατὰ ταῦτα δὲ κἂν τῷ φρουρίῳ ἐξείργασται, ὅπερ ἐκ παλαιοῦ ἐνταῦθα ἦν παρέργως οὕτω πεποιημένον τοῖς πάλαι ἀνθρώποις. διαρκές τε γὰρ αὐτῷ ὕψος ἐντέθεικε καὶ διπλοῦς τοὺς προμαχῶνας πεποίηται. πρὸς ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ ἀνύδρῳ παντάπασιν ὄντι ταμιεῖον ὑετίων ὑδάτων ἐπετεχνήσατο. ἔπειτα

starent ac solidis fundamentis, neutrius sane formam mutavit, sed proxime in acclivi arduoque admodum iugo castella posuit. Erat in his partibus urbs antiqua, aquis abundans, et nomen nacta consentaneum naturae loci; quippe Euroea dicta antiquitus. Non procul Euroea lacus iacet, in cuius medio extat insula, unde collis eminet. Tantum vero interstitium terrae lacus relinquit, quantum satis est ad praebendum in insulam aditum. Illuc imperator traductis Euroeae incolis, urbem moenibus validissimam condidit.

2. Post Epirum totam, Aetolia Acarnaniaque percursis, succedunt sinus Crissaeus, Isthmus, Corinthus ac reliqua Graecia; ubi imperatoris providentia summe enituit. Mirandum in primis quot ille muris imperium Romanum firmaverit. Quae quidem ipsius cura se quovis extendit, maxime vero ad ascensus Thermopylarum. Ac primum, quoniam montes, qui illic eminent, occupari facile poterant, si quis tentaret; cum non tam muro, quam quodam septo muniti viderentur; multo altius eduxit muros ac pinnas omnes duplicavit. Idem praestitit in castello, quod simili negligentia aedificatum ibidem fuerat. Huic enim iustam addidit altitudinem, moeniumque minas duplices fecit. Praeterea summae loci ariditati prospexit, extructo aquae pluviae receptaculo. Deinde complures ascensus, immunitos ac per-

V 440 δὲ καὶ ἀνόδους πολλὰς ἀφυλάκτους τε καὶ ἀτειχίστους τὰ πρότερα
οὔσας ἐς τὸ ἀκριβὲς ἐτειχίσατο. Θαυμάσειεν ἄν τις εἰκότως τὸν
C Περσῶν βασιλέα, ὅτι δὴ χρόνον ἐνταῦθα κατατρίψας πολὺν, μίαν
τινὰ στενὴν ἀτραπὸν εὕρατο, καὶ ταῦτα προδοτῶν Ἑλλήνων τυχὼν,
ὁδῶν τε ἀτειχίστων ἐκείνῃ πολλῶν καὶ ἁμαξιτῶν σχεδόν τι οὐσῶν.
ἥ τε γὰρ θάλασσα τοὺς πρόποδας ἐπικλύζουσα τῶν ὀρῶν, ἀνεστο-
μωμένας ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον ἐποιεῖτο εἶναι τὰς ἐνθένδε ἀνόδους,
καὶ σηράγγων τε καὶ χαραδρῶν ἀδιεξόδων ἐνταῦθα οὐσῶν, ἀμή-
χανα ἔδοξεν εἶναι τοῖς πάλαι ἀνθρώποις τειχίσμασιν ἐς τὸ ἀκριβὲς
περιβαλέσθαι τὰ διῃρημένα τῇ φύσει, τῇ τε πρὸς τὰ χαλεπώτατα
D τῶν ἔργων ὀκνήσει ἀταλαιπώρως ἀφέμενοι τὴν ἀσφάλειαν, ἐπὶ τῇ
τύχῃ κατέλιπον, ἐς τὴν ἐσομένην βαρβάροις τῆς ὁδοῦ ἄγνοιαν ἀπο-
θέμενοι τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας. ἐπεὶ πρὸς τὴν ταλαιπωρίαν
ἀπολέγοντες ἀεὶ ἄνθρωποι, τὰ σφίσιν αὐτοῖς δυσκολώτατα δό-
ξαντα εἶναι οὐδὲ ἄλλοις τισὶν οἴονται ῥᾴδια ἔσεσθαι. διὸ δὴ οὐκ
H 35 ἄν τις ἔτι φιλονεικοίη μὴ οὐχὶ ἀνθρώπων ἁπάντων, οἳ δὴ ἐς τὸν
πάντα αἰῶνα γεγένηνται, Ἰουστινιανὸν βασιλέα προμηθέστατον
γεγονέναι καὶ διαφερόντως ἐπιμελέστατον, ᾧ γε οὐδὲ θάλασσα
χαλεπὴ γέγονε, γειτνιῶσά τε τοῖς ὄρεσι καὶ περιχεομένη καὶ ἐπι-
κλύζουσα, ἐν κλυδωνίῳ τε καὶ ψάμμῳ ὑγρᾷ τοῖς θεμελίοις στηρί-
P 70 ζεσθαι, καὶ τοῖς ἐναντιωτάτοις διαφανῶς ἐναρμόζεσθαι, ἀνθρώ-
πων τε προσχωρεῖν τέχνῃ καὶ βιαζομένοις ὑπείκειν. οὐ μέντοι
οὐδὲ τὰς λόχμας καὶ νάπας ἀλλήλαις ἀνάψας, οὐδὲ τὴν θάλασ-
σαν τῷ ὄρει ἐναρμοσάμενος ὁ βασιλεὺς οὗτος, ὅλην τε τὴν Ἑλλάδα
περιβαλὼν τοῖς ὀχυρώμασι, κατέπαυσε τὴν ὑπὲρ τῶν κατηκόων

vios, muris diligenter obstruxit. Porro mirum cuipiam merito videatur, quod olim Persarum rex, multo hic consumpto tempore, unum dumtaxat tramitem invenerit angustissimum, idque Graecorum proditorum indicio: cum ibi non pauca essent itinera nullo praeclusa muro, ac plaustrorum fere capacia. Nam et mare radices montium inundans, vias, quae inde ascensum dabant, longe laxaverat, et cum terra intercisa esset hiatibus alveisque torrentium imperviis, rebantur veteres fieri non posse, ut quae natura divisisset, ea muri bene complecterentur. Tum etiam difficiliorum operum inerti odio capti, omissam a se loci defensionem permittebant fortunae, spe salutis in eo iacta, quod viam barbari ignoraturi essent. Eo vero qui laborem defugiunt, quae ipsis videntur operosa, ea nec aliis facilia fore putant. Quare nemo posthac Iustiniano Aug. laudem hanc eripere contendat, ipsum omnibus, quotquot unquam fuerunt, providentia ac sedulitate antecelluisse: qui mare montibus vicinum, atque adeo circumfusum inundansque, coëgerit firma in fluctibus humectoque in sabulo fundamenta accipere; rebus, quas manifesto contrarias patitur, sese accommodare; arti humanae cedere, et vim afferentibus famulari. Cum autem lucos saltusque iunxisset, ad montes admovisset mare, totamque Graeciam cinxisset munitionibus, non finem aut modum po-

σπουδὴν, ἀλλὰ καὶ φρούρια πολλὰ τοῦ τείχους ἐντὸς ἐτεκτήνατο, ἄξια τύχης τῆς ἀνθρωπείας βεβουλευμένος, ᾗ βέβαιον οὐδὲν οὐδὲ ἀκαταγώνιστον γίνεται. ὥστε εἰ τοῖς τείχεσι τούτοις τρόπῳ ὁτῳοῦν ἢ χρόνῳ ἁλῶναι ξυμβαίη, ἐν τοῖς φρουρίοις τὰ φυλακτήρια διασώζοιτο. καὶ μὴν καὶ σιτῶνας ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καὶ ὑδάτων B ἔλυτρα πανταχόθι πεποίηται, στρατιώτας τε φρουροὺς ἐς δισχιλίους μάλιστα τῇδε ἱδρύσατο· ὃ οὐδέ τις τῶν πρώην βασιλέων πώποτε ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου πεποίηκεν. ἀφύλακτα γὰρ τὸ παράπαν τὰ τείχη ταῦτα ἄνωθέν τε καὶ ἐς ἐμὲ ἦν, ἀγροίκων τε τῶν ἐπιχωρίων τινὲς τῶν πολεμίων καταθεόντων μεθαρμοσάμενοι τὴν δίαιταν ἐν τῷ παραυτίκα, ἐπὶ καιροῦ τε αὐτοσχεδιάζοντες τὰ πολέμια, ἐκ περιτροπῆς ἐνταῦθα ἐφρούρουν, ἁλώσιμοί τε τοῖς πολεμίοις ἀπειρίᾳ τοῦ ἔργου ῥᾷστα ξὺν τῇ Ἑλλάδι ἐγίνοντο, ταύτῃ τε τῇ σμικρολογίᾳ ἡ χώρα ἐπὶ μακρότατον ἀπέκειτο ἐπιοῦσι βαρβάροις.

Οὕτω μὲν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τὰ ἐν Θερμοπύλαις ἐρύματα C ἐκρατύνατο. καὶ πόλεων δὲ ἁπασῶν, αἵπερ αὐτῶν ἐκτὸς τῇ χώρᾳ ἐξικανοῦσιν οὖσαι, ξὺν ἐπιμελείᾳ πολλῇ τείχη ᾠκοδομήσατο ἰσχυρά, ἔν τε Σάκκῳ καὶ Ὑπάτῃ καὶ Κορακίοις καὶ Οὐννῷ καὶ Βαλέαις καὶ τῷ καλουμένῳ Λεονταρίῳ. ἐν δὲ τῇ Ἡρακλείᾳ πεποίηται τάδε. ἐξ Ἰλλυριῶν ἐς Ἑλλάδα ἰόντι, ὄρη δύο ἐπὶ μακρότατον ἀλλήλοιν ὡς ἀγχοτάτω ξυνίασι, στενωπὸν ἐν βραχεῖ ἀπεργαζόμενα τὴν μεταξὺ χώραν (Κλεισούρας νενομίκασι τὰ τοιαῦτα καλεῖν)· πηγὴ δὲ κατὰ μέσον κάτεισιν, ἐν μὲν ὥρᾳ θερινῇ

suit amori illi suo in subditos; sed insuper multa intra muros castella aedificavit, consilio sane opposito ad humanam fortunam, cui nihil firmum est, nihil invictum: ut si quando his muris quomodocumque hostis potiretur, praesidiarii se in castella reciperent. Quin et horrea in tuto, et aquarum receptacula ubique fecit: ibidem stationarios milites ad duo fere millia collocavit: quod ante ipsum omni memoria nullus fecerat imperator. Quondam enim, ac nostra etiam aetate, muri illi a defensoribus plane vacui fuerant. Si quando hostes incursiones facerent, agrestes indigenae, mutato repente instituto, ex tempore bellatores prodibant, ibique in orbem custodiam agitabat: sed eorum imperitia faciebat, ut cum ipsis Graecia in potestatem hostium facillime caderet. Eiusmodi parsimonia in causa fuit, cur illa regio diutissime patuerit barbarorum incursibus.

Ita quidem Iustinianus Aug. Thermopylarum munitiones firmavit. Urbium vero, quae extra Thermopylas in eo tractu sat multae sunt, nulla fuit, cui valida moenia non extruxerit maxima cura. In his fuere Saccus, Hypata, Coracii, Unnum, Baleae et Leontarium. Haec autem Heracleae fecit. Ex Illyrio in Graeciam venientibus gemini occurrunt montes, qui ad multum spatium inter se proxime coëunt, efficiuntque in arcto semitam, sive quas appellant Clisuras. Fons e medio manat, aestate aptam potui limpidamque

πότιμον ἀποβλύζουσα καὶ καθαρὸν ὕδωρ ἀπὸ τῶν ὀρῶν, ἃ ταύτῃ
D ἀνέχει, ἐς ῥύακά τε ἀποκεκριμένη βραχύν. ἐπειδὰν δὲ ὕοι, χεί-
μαρρους ἐνταῦθα ἐπικυρτοῦται ὑψηλός τε ὑπερφυῶς καὶ δεινῶς
ἄγριος ἐπιπλεῖστον τῶν ἐκείνῃ σκοπέλων ἀπὸ τῶν χαραδρῶν συνά-
γων τὸ ῥεῦμα. ἐνθένδε τοῖς βαρβάροις εἰσιτητὰ ἐπί τε Θερμο-
πύλας οὐδενὶ πόνῳ ἐγίνετο καὶ τὴν ταύτῃ Ἑλλάδα. τοῦ δὲ στε-
νωποῦ ἐφ᾽ ἑκάτερα δύο ἐκ παλαιοῦ ὀχυρώματα ἦν, πῆ μὲν
Ἡράκλεια πόλις, ἧσπερ ἐπεμνήσθην ἀρτίως, πῆ δὲ ὁ Μυρο-
πώλης καλούμενος, ἐν ὀλίγῃ διεστηκὼς χώρᾳ. ταῦτα δὲ ἄμφω
V 441 τὰ ὀχυρώματα ἐν ἐρειπίοις ἐκ παλαιοῦ ὄντα Ἰουστινιανὸς ἀνῳκο-
δομήσατο βασιλεὺς καὶ διατειχίσματι τὸν στενωπὸν ὀχυρωτάτῳ
P 71 περιβαλὼν, τούτῳ δὲ συνάψας ὄρος ἑκάτερον τοῖς μὲν βαρβάροις
τὴν δίοδον ἀνεχαίτισε, τῷ δὲ χειμάρρῳ ἐπάναγκές ἐστι λιμνάζοντι
τοῦ τείχους ἐντὸς, εἶτα ἐφύπερθεν αὐτοῦ φερομένῳ ὅπῃ παρα-
τύχοι ἰέναι.

Καὶ πόλεις δὲ τῆς Ἑλλάδος ἁπάσας, αἵπερ ἐντός εἰσι τῶν
ἐν Θερμοπύλαις τειχῶν, ἐν τῷ βεβαίῳ κατεστήσατο εἶναι, τοὺς
περιβόλους ἀνανεωσάμενος ἅπαντας. καταρερείπεσαν γὰρ πολλῷ
πρότερον, ἐν Κορίνθῳ μὲν σεισμῶν ἐπιγενομένων ἐξαισίων, Ἀθή-
νησι δὲ καὶ Πλαταιᾶσι κἀν τοῖς ἐπὶ Βοιωτίας χωρίοις χρόνου μὲν
μήκει πεπονηκόσιν, ἐπιμελησαμένου δὲ αὐτῶν οὐδενὸς τῶν πάντων
B ἀνθρώπων. ἐπίμαχον δὲ καὶ ἀφύλακτον οὐδὲν εἴασεν, ἐπεὶ αὐτῷ
προεγρηγορότι τῶν κατηκόων ἔννοια γέγονεν ὡς οἱ βάρβαροι κατα-
θέοντες, ἂν οὕτω τύχοι, τά γε ἀμφὶ Θερμοπύλας χωρία, ἐπει-
δὰν τάχιστα πύθωνται, οὐδὲν αὐτοῖς ὄφελος ἔσεσθαι ὑπερβεβη-
κόσι τὸ ἔρυμα τοῦτο, τειχήρους πανταχόθι γεγενημένης τῆς ἄλλης

fundens aquam ex illis montibus, et in rivulum abiens. Ubi pluit, surgit ibi torrens altissimus ac rapidissimus, collectas ex concavis aquas inter scopulos longe devolvens. Hac facilis ad Thermopylas eamque Graeciae partem aditus patebat barbaris. Hae montium fauces utrinque olim munitae fuerant, hinc urbe Heraclea, cuius proxime memini, inde Myropole, modico spatio interiacente. Collapsa pridem utriusque moenia Iustinianus Aug. reaedificavit, ac muro firmissimo obstruxit angustias, eoque iunctis geminis montibus, barbaris transitum interclusit: inde etiam fit, ut cogatur torrens intra murum stagnare, atque hoc superato effundere se quo sors tulerit.

Urbibus Graeciae citra muros Thermopylarum positis securitatem peperit, moenibus omnium instauratis. Iam enim pridem corruerant, Corinthi quidem, vehementibus terrae motibus; Athenis vero Plataeisque et in reliqua Boeotia, vetustate summaque incuria. Denique nullum oppidum infirmum sivit esse et incustoditum. Ipsi enim subditis advigilanti haec incidit cogitatio, si quando barbari Thermopylarum viciniam incursarent atque intelligerent perituram sibi operam perrupta illa ac superata munitione, quandoqui-

Ἑλλάδος, ἐθελοκακήσουσιν αὐτίκα δὴ μάλα ἐξεπιστάμενοι ὡς πο-
λιορκεῖν σφίσι πόλιν ἑκάστην ἐπάναγκες ἔσται. προσδοκία γὰρ
μηκυνομένη ταλαιπωρεῖν οὐκ ἀνέχεται, οὐδὲ ἀναβαλλομένης ὠφε-
λείας ἐφίεται, ἀλλ' ἀποδίδοται τῆς περὶ ταῦτα ὀκνήσεως τὴν μέλ-
λουσαν τύχην. C

Ταῦτα διαπεπραγμένος Ἰουστινιανὸς βασιλεύς, ἐπεὶ τὰς ἐν
Πελοποννήσῳ πόλεις ἁπάσας ἀτειχίστους ἐμάνθανεν εἶναι, λογι-
σάμενος ὅτι δή οἱ πολὺς τετρίψεται χρόνος, εἰ κατὰ μιᾶς ἐπιμε-
λοῖτο, τὸν ἰσθμὸν ὅλον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐτειχίσατο, ἐπεὶ αὐτοῦ τὰ
πολλὰ καταπεπτώκει ἤδη. φρούρια δὲ ταύτῃ ἐδείματο καὶ φυ-
λακτήρια κατεστήσατο. τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ ἄβατα τοῖς πολεμί-
οις ἅπαντα πεποίηκεν εἶναι τὰ ἐν Πελοποννήσῳ χωρία, εἰ καί τι
ἐς τὸ ἐν Θερμοπύλαις ὀχύρωμα κακουργήσοιεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν H 36
τῇδε κεχώρηκε.

γ'. Πόλις δὲ ἦν τις ἐπὶ Θεσσαλίας, Διοκλητιανούπολις D
ὄνομα, εὐδαίμων μὲν τὸ παλαιὸν γεγενημένη, προϊόντος δὲ τοῦ
χρόνου βαρβάρων οἱ ἐπιπεσόντων καταλυθεῖσα καὶ οἰκητόρων ἔρη-
μος γεγονυῖα ἐπὶ μακρότατον· λίμνη δέ τις αὐτῇ ἐν γειτόνων τυγ-
χάνει οὖσα, ἣ Καστορία ὠνόμασται. καὶ νῆσος κατὰ μέσον τῆς
λίμνης τοῖς ὕδασι περιβέβληται. μία δέ τις εἰς αὐτὴν εἴσοδος
ἀπὸ τῆς λίμνης ἐν στενῷ λέλειπται, οὐ πλέον ἢ ἐς πεντεκαίδεκα
διήκουσα πόδας. ὄρος δὲ τῇ νήσῳ ἐπανέστηκεν ὑψηλὸν ἄγαν,
ἥμισυ μὲν τῇ λίμνῃ καλυπτόμενον, τῷ δὲ λοιπῷ ἐγκείμενον. διὸ
δὴ ὁ βασιλεὺς οὗτος τὸν Διοκλητιανουπόλεως ὑπεριδὼν χῶρον,
ἅτε που διαφανῶς εὐέφοδον ὄντα καὶ πεπονθότα πολλῷ πρότερον P 72
ἅπερ ἐρρήθη, πόλιν ἐν τῇ νήσῳ ὀχυρωτάτην ἐδείματο, καὶ τὸ

dem reliqua Graecia moenibus firmata esset, eos protinus ardorem remissuros, posita ante oculos necessitate urbes singulas obsidendi. Spes enim longius producta, difficilem detrectat operam, neque animum ad lucrum dilatum rapit, sed praesenti relaxatione fortunam futuram vendit.

His peractis, ubi omnes Peloponnesi urbes moenibus carere audiit Iustinianus Aug. intellexitque multum temporis abiturum, si curam singulis adhiberet, Isthmum, ruinis iam plurimis mutilum, muro valido permunivit. Ibidem castella ac praesidia posuit; ita ut hostis in Peloponnesum penetrare non valeat, quamvis forte munitionem Thermopylarum perruperit: sed haec hactenus.

3. Erat in Thessalia Diocletianopolis, urbs quondam felix; sed procedente tempore barbarorum irruptionibus diruta ac iamdiu deserta. Huic vicina palus Castoria insulam habet in medio, sic aquis cinctam, ut aditus eo pateat, pedes latus non amplius xv. Surgit ex insula mons altissimus; cuius dimidia pars palude alluitur, altera insulae imminet. Quocirca imperator noster locum, in quo posita Diocletianopolis fuerat, despicatus, quod facillimos haberet aditus, ac dudum ea, quae dixi, passus esset, urbem validissimam

ὄνομα, ὡς τὸ εἰκὸς, ἀφῆκε τῇ πόλει. ἐπὶ μέντοι Ἐχιναίου τε καὶ Θηβῶν καὶ Φαρσάλου καὶ ἄλλων τῶν ἐπὶ Θεσσαλίας πόλεων ἁπασῶν, ἐν αἷς Δημητριάς τέ ἐστι καὶ Μητρόπολις ὄνομα καὶ Γόμφοι καὶ Τρικάττους, περιβόλους ἀνανεωσάμενος, ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐκρατύνατο, χρόνῳ τε καταπεπονηκότας μακρῷ, εὐπετῶς δὲ ἁλωτοὺς ὄντας, εἴ τις προσίοι.

Ἀλλ' ἐπεὶ ἐς Θεσσαλίαν ἀφίγμεθα, φέρε δὴ, τῷ λόγῳ ἐπί τε τὸ ὄρος τὸ Πήλιον καὶ Πηνειὸν ποταμὸν ἴωμεν. ῥεῖ μὲν ἐξ ὄρους τοῦ Πηλίου πρᾴῳ τῷ ῥείθρῳ ὁ Πηνειὸς, ὡράϊσται δὲ αὐτῷ περιρρεομένη πόλις ἡ Λάρισσα, τῆς Φθίας ἐνταῦθα οὐκέτι
B οὔσης, τοῦτο δὴ τοῦ μακροῦ χρόνου τὸ διαπόνημα. φέρεται δὲ ὁ ποταμὸς οὗτος εὖ μάλα προσηνῶς ἄχρι ἐς θάλασσαν. εὔφορός τε οὖν ἐστιν ἡ χώρα καρπῶν παντοδαπῶν καὶ ποτίμοις ὕδασι κα-
V 442 τακορὴς ἄγαν, ὧνπερ ὀνίνασθαι ὡς ἥκιστα εἶχον περίφοβοι ὄντες οἱ τῇδε ᾠκημένοι, καραδοκοῦντες ἀεὶ τοὺς βαρβάρους ἐγκεῖσθαι σφίσιν· ἐπεὶ οὐδαμῇ τῶν ταύτῃ χωρίων ὀχύρωμα ἦν, ὅπη ἂν καὶ καταφυγόντες σωθήσονται. ἀλλὰ καὶ Λάρισσαν καὶ Καισάρειαν, πεπονηκότων σφίσιν ἄγαν τῶν ἐρυμάτων, σχεδόν τι ἀτειχίστους εἶναι συνέβαινε. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς ἄμφω τείχη ἰσχυρό-
C τατα ποιησάμενος γνησίᾳ τὴν χώραν εὐδαιμονίᾳ ξυνῴκισεν. οὐ πολλῷ δὲ ἄποθεν ὄρη ἀνέχει ἀπόκρημνα, οὐρανομήκεσιν ἀμφιλαφῆ δένδροις· οἰκεῖα δὲ Κενταύροις τὰ ὄρη. καὶ γέγονε Λαπίθαις ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ πρὸς τὸ Κενταύρων γένος ἡ μάχη, ὡς οἱ μῦθοι ἡμῖν ἐκ παλαιοῦ ἰσχυρίζονται, νεανιευόμενοι γεγονέναι ἀνθρώπων γένος ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἀλλόκοτον καὶ ζῴων φύσιν τινὰ δυεῖν

in insula condidit, suoque, ut par erat, donavit nomine. Echinaei quoque, Thebarum, Pharsali, caeterarumque omnium Thessaliae urbium, in quibus est Demetrias, et cui nomen Metropolis, Gomphi item ac Tricattus, muros aevo labentes, ac, si quis adoriretur, nullo negotio expugnabiles, refecit optimeque communiit.

Age vero, quandoquidem pervenimus in Thessaliam, oratione ad montem Pelion flumenque Peneum provehamur. Effundit mons Pelius tacitis lenem aquis Peneum, quo circumfluo ornatur urbs Larissa, ibi Phthia iam non extante; quippe quam vetustas delevit. Placidissime amnis hic labitur ad mare usque: regio cuiusque generis fructibus dulcibusque aquis abundat. Verum incolae his commodis frui prohibebantur metu, quo semper trepidi, barbarorum vim expectant, cum nusquam praesidium esset, nec salutis perfugium. Larissa certe et Caesarea, collapsis grandi ruina moenibus, fere undique nudae erant. Iustinianus vero Aug. utriusque muris firmissima fabrica restitutis, regionem illam vere beavit. Non procul eminet montes praecipites, procerissimisque arboribus convestiti. Hae Centaurorum sedes, ubi cum Lapithis depugnarunt, ut fabulantur veteres, quoddam iactantes extitisse olim hominum genus monstrosum ac biforme. Nonnullum retinet fa-

σύμμικτον. ἀφῆκε δέ τι καὶ τῷ μύθῳ ἐν προσηγορίᾳ μαρτύριον
ὁ παλαιὸς χρόνος, φρουρίου ἐν τοῖς τῇδε ὄρεσιν ὄντος. Κενταυ-
ρόπολις γὰρ τὸ χωρίον καὶ εἰς ἐμὲ ὀνομάζεται. οὗπερ τὸ τεῖχος
Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς καταπεπτωκὸς ἤδη, σὺν Εὐρυμένῃ τῷ φρου-
ρίῳ ἐνταῦθά πη ὄντι καὶ ταὐτὸ πεπονθότι, ἀνοικοδομησάμενος
ἐκρατύνατο. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα φρούρια ἐπὶ Θεσσαλίας ὁ βασι- D
λεὺς οὗτος ἀνενεώσατο, ὧνπερ τὰ ὀνόματα σὺν τοῖς ἐν Μακεδο-
νίᾳ τετειχισμένοις ἐν καταλόγῳ γεγράψεταί μοι οὐ πολλῷ ὕστερον.

Ἀλλὰ νῦν, ἵνα μηδὲν τῆς Ἑλλάδος ἀπολειφθείη μένον ἄρ-
ρητον, ἐς Εὔβοιαν ἡμῖν τὴν νῆσον ἰτέον, ἐπεὶ Ἀθηνῶν τε καὶ
Μαραθῶνος ἄγχιστα ἕστηκεν. Εὔβοια τοίνυν ἡ νῆσος ἥδε προ-
βέβληται μὲν τῆς Ἑλλάδος εἰς θάλασσαν, δοκεῖ δέ που ἀπενεχ-
θῆναι, μιᾶς μὲν οὔσης τῆς γῆς πρότερον, ἀποσχισθείσης δὲ
πορθμῷ ὕστερον· ῥήγνυσι γάρ τις τὴν ἤπειρον ἐνταῦθα τῆς θα-
λάσσης ἐπιρροὴ ἀμφὶ Χαλκίδα πόλιν, ἐν στενῷ τε ξυνιοῦσα καὶ
ταῖς ὄχθαις ἑκατέρωθι σφιγγομένη ἐς ῥύακος εὖρος. Εὔριπος δὲ
ὁ πορθμὸς ἐπωνόμασται. τοιαύτη μὲν οὖν ἡ Εὔβοια τυγχάνει P 73
οὖσα. ζεῦγμα δὲ τῷ πορθμῷ μία τις ἐγκειμένη ποιεῖται δοκός·
ἥνπερ ἐπιτιθέντες μὲν, ἡνίκα ἂν ᾖ βουλομένοις σφίσιν, οἱ ἐπιχώ-
ριοι ἠπειρῶται δοκοῦσιν εἶναι καὶ εἰς γῆν ἀντιπέρας πεζοὶ ἴασιν,
ἀφαιρούμενοι δὲ ταῖς τε ἀκάτοις διαπορθμεύονται τὸν ἀνάπλουν
καὶ νησιῶται γίνονται αὖθις, ἑνός τε ξύλου ἐπιβολῇ καὶ ἀφαιρέ-
σει καὶ πεζεύουσι καὶ ναυτίλλονται. ἐντὸς καθειργμένην καλοῦσι
Παλλήνην. τὴν μέντοι εἴσοδον διατειχίσματι τὸ παλαιὸν κατα-
λαβόντες οἱ ἐπιχώριοι, ταύτῃ τε τὴν ἑκατέρωθι συζεύξαντες θά-

bula testimonium, inditum vocabulo castelli his montibus impositi. Id enim etiamnum Centauropolin vocant: cuius muros iam collapsos Iustinianus Aug. restauravit ac muniit cum castello Eurymene ibidem sito idemque passo. Alia item castella plurima princeps hic noster in Thessalia renovavit: quorum nomina cum iis, quae in Macedonia construxit, paulo post in catalogo referam.

Iam vero ne qua pars Graeciae praetermittatur silentio, in Euboeam insulam traiiciamus, Athenis et Marathoni proximam. Ergo insula haec Euboea Graeciae obiacet, procurrens in mare. Avulsa olim videtur, ita ut prius continens fuerit, deinde freto rupta discesserit. Hic enim ad urbem Chalcidem terram dividit meatus maris angustus, ac littoribus utrinque contractus in latitudinem rivi: est autem freto nomen Euripis. Talem habet Euboea situm. Porro fretum una iungitur trabe; qua quoties lubet imposita, videntur indigenae continentem incolere, et in oram adversam pedibus eunt: eadem amota, scaphis transfretant, fiuntque denuo insulares. Itaque uno ligno iam superiecto, iam sublato, pedites modo sunt, modo nautae. Peninsula est Pallene; cuius aditum prisci incolae muro praestruxerant; ita-

λασσαν, πόλιν ἐνταῦθα ἐδείμαντο, ἣν πάλαι μὲν Ποτίδαιαν, τα-
B νῦν δὲ Κασανδρίαν ὀνομάζουσιν. οὕτω δὲ τὰς ἐνταῦθα οἰκοδο-
μίας ὁ χρόνος διέφθειρε πάσας ὥστε δὴ Οὐννικόν τι ἔθνος οὐ
πολλῷ πρότερον καταθέοντες τὰ ἐκείνῃ χωρία, ὥσπερ τι διαχειρί-
ζοντες οἷόν τι πάρεργον, τό τε ξύμβαμα τοῦτο καὶ τὴν πόλιν
ἄφοβοι ἐξεῖλον, καίπερ ἐξ οὗ γεγόνασιν ἄνθρωποι οὐ τειχομαχή-
σαντες πώποτε. ἀλλὰ καὶ τοῦτο Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ γέγονε πρό-
φασις ἀρετήν τε καὶ μεγαλοφροσύνην ἐνδείξασθαι. τοῖς γὰρ
ξυμπίπτουσι χαλεποῖς ἀντίξουν ποιούμενος ἀεὶ τὴν αὑτοῦ πρό-
νοιαν, τῶν ξυμβεβηκότων τὰ πονηρότατα ταῖς ἐπιγινομέναις ἀγα-
θοεργίαις εὐθὺς μεταβιβάζεται ἐς τύχην ἀμείνω. καὶ Παλλήνης
H 37 ἀμέλει πόλιν τε τὴν προβεβλημένην τῆς χώρας ἁπάσης καὶ τὸ
C κατὰ τὴν εἴσοδον κατατείχισμα τοῖς ἐπιβουλεύειν ἐθέλουσιν ἄμα-
χόν τε καὶ ἀκαταγώνιστον διεπράξατο διαφανῶς εἶναι. ταῦτα
μὲν οὖν ἐν πράξεσιν αὐτῷ ταῖς ἐπὶ Μακεδονίαν διαπεπόνηται.

Ῥεῖ δέ τις ποταμὸς Θεσσαλονίκης οὐκ ἄποθεν, Ῥήχιος
ὄνομα· ὃς δὴ χώραν ἀγαθήν τε καὶ γεώδη περιερχόμενος τὰς ἐκ-
βολὰς εἰς θάλασσαν τὴν ἐκείνῃ ποιεῖται. προσηνὴς δὲ ὁ ποταμός
ἐστι, γαληνόν τε ὕδωρ καὶ πότιμον· ἐν γῇ χθαμαλῇ ἀρόματα
πολλά, ἕλος εὔνομον. καὶ ταύτῃ μὲν εὐδαιμονίας ἡ χώρα εὖ ἔχει,
βαρβάροις δὲ λίαν εὐέφοδος οὖσα ἐτύγχανεν, οὔτε φρούριον ἐν
D σημείοις τεσσαράκοντα οὔτε ἄλλο τι ἔρυμα ἔχουσα. διὸ δὴ ὁ βα-
σιλεὺς παρά τε τὰς τοῦ Ῥηχίου ποταμοῦ ἐκβολὰς καὶ τὴν τῆς θα-

5. ξύμβαμα] ξύμβαμμα H. Scriptum coniicio ξύναμμα. MALT.
16. Ῥήχιος] ῥίχιος Tolos.

que iuncto utrinque mari, urbem ibi condiderant, Potidaeam olim, Casandriam hodie dictam. Quidquid fuerat eo loci extructum, id longa dies ita corruperat, ut quidam Hunni, dum oram illam infestam haberent, quasi aliud agendo, et septum et urbem impune expugnaverint; quamvis nunquam post homines natos munitionibus oppugnandis operam dedissent. Hinc Iustinianus Aug. occasionem arripuit virtutis animique magnitudinis ostendendae: quippe solitus providentiam suam calamitatibus opponere, casus acerbissimos subsequenti munificentia in melius vertit. Pallenes sane urbem, qua regio tota protegitur, claustrumque aditus ita muniit, ut vim omnem inimicam aperte superent. Haec fecit ille in Macedonia.

Haud procul Thessalonica flumen Rhechius labitur: qui postquam agrum fertilem ac minime lapidosum pererravit, in vicinum mare sese exonerat. Lenis est fluvii cursus; aqua tranquilla aptaque potui; arva in planitie plurima; terrae tractus dulci uligine et pascuis laetus. Quae quidem beatam regionem efficiunt: sed eadem barbaris patebat; cum nec castellum, nec munitionem aliam quampiam haberet per milliaria XL. Quamobrem im-

λάσσης ἠιόνα φρούριον ᾠκοδομήσατο ἐχυρώτατον, καινουργήσας αὐτὸς, ὅπερ Ἀρτεμίσιον ἐπωνόμασται.

δ'. Ὅσα δὲ καὶ ἄλλα ὀχυρώματα ἐν τῇδε τῆς Εὐρώπης P 74
πεποίηται μοίρᾳ εἰπεῖν ἄξιον. καὶ εἰ μὲν παρ' ἄλλοις ἀνθρώπων V 443
τισὶ μακράν τε ᾠκημένοις καὶ πολιτείαν ἑτέραν ἔχουσι τὸν κατάλογον ἐποιούμεθα τῶν τῇδε φρουρίων, ἅπερ Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ εἴργασται, ἵνα δὴ ἔμελλεν ὁ λόγος ἀμάρτυρος εἶναι, εὖ οἶδα ὅτι μυθολόγος τε ἂν τῶν ἔργων τῷ ἀριθμῷ ἔδοξεν εἶναι καὶ ἄπιστος ὅλως. νῦν δὲ ἥ τε πάροψις οὐ μακράν που τυγχάνει οὖσα καὶ παμπληθεῖς ἄγαν οἱ ἐκεῖθεν ἐπιχωριάζοντες ἡμῖν ἄνθρωποι. φέρε δὴ οὖν νεανιευσάμενοι τὴν ἀλήθειαν ἐχέγγυον οὖσαν, ἀπαριθμησώμεθα μηδεμιᾷ ὀκνήσει ὀχυρώματα, ὅσα δὴ ἀμφὶ τὰς χώρας, τάς μοι ἔναγχος δεδηλωμένας πεποίηται Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς, ἢ τὰ πεπονηκότα ἐρυμάτων ἀνανεούμενος, ἢ νέα τείχη ἐπιτεχνώμενος. B
οὐδὲν δὲ χεῖρον ὡς ἐν καταλόγῳ ἐπελθεῖν ἅπαντα, ὡς μὴ τῶν ὀνομάτων ἐπιμιξίᾳ ὄχλος τις ἐπιγένηται τῷ λόγῳ πολύς.

perator ad ostia fluminis Rhechii littusque maris, castellum aedificavit, novum opus ac validissimum: idque vocare placuit Artemisium.

4. Officium vero postulat, ut caeteras munitiones, quas in ea parte Europae idem extruxit, recenseamus. Ac si forte arcium, quae ibi sunt a Iustiniano Aug. conditae, enumerationem faceremus apud homines, procul hinc et in alio imperio positos, ubi testibus careret oratio, fabulosa ac plane incredibilis, propter operum ingentem numerum, sine dubio videretur. Nunc autem inspicere prope licet, et quamplurimi inde oriundi nobiscum versantur. Age igitur, veritate nixi ad faciendam fidem idonea, iam nunc munitiones enumeremus, quas in provinciis modo nominatis Iustinianus Aug. fecit, qua ruinas instaurans, qua novos educens muros. Neque abs re fuerit, si omnes ad formam catalogi proponantur; ne promiscua nominum scriptione inducatur magna confusio.

Φρούρια μὲν οὖν νέα πρὸς τοῦ βασιλέως ἐν Ἠπείρῳ νέᾳ γεγένηται τάδε.	*Itaque in nova Epiro castella haec nova ab imperatore constructa sunt:*
Σκημινίτης.	**Sceminites.**
Οὐλπιανσός.	**Ulpiansus.**
Ἐπίστερβα.	**Episterba.**
Ἄργος.	**Argus.**
Ἀόνα.	**Aona.**
Στεφανιακόν.	**Stephaniacum.**
Ὁ ἅγιος Σαβιανός.	**Sanctus Sabinus.**
Ἀλίουλα.	**Aliula.**
Δυρλάχιν.	**Dyrlachin.**
Πάτανα.	**Patana.**
Γέμενος.	**Gemenus.**
Βακουστή.	**Bacuste.**
Ἄλιστρος.	**Alistrus.**

Εἰρήνη.	Irene.
Ἐπιδοῦτα.	Epiduta.
Βάκουστα.	Bacusta.
Μάρτις.	Martis.
Γυναικομύτης.	Gynaecomytes.
Σπερέτιον.	Sperctium.
Ἀοιών.	Aoeon.
Στρέδην.	Streden.
Δεύφρακος.	Deuphracus.
Λάβελλος.	Labellus.
Ἐπίλεον.	Epileum.
Πισκιναί.	Piscinae.
Κιθινάς.	Cithinas.
Δόλεβιν.	Dolebin.
Ἡδονία.	Hedonia.
Τιτιάνα.	Titiana.
Οὐλίβουλα.	Ulibula.
Βρεβατή.	Brebate.
Θησαυρός.	Thesaurus.
Ἀνενεώθη δὲ τάδε·	*Haec vero renovata :*
Τοῦ ἁγίου Στεφάνου.	Sancti Stephani.
Κεθρέον.	Cethreon.
Ἄπις.	Apis.
P 75 Πήλεον.	Peleum.
Κώμη.	Come.
Πακουέ.	Pacue.
Σκιδρέων πόλις.	Scidreonpolis.
Ἀντίπαγραι.	Antipagrae.
Τίθρα.	Tithra.
Βρέβετα.	Brebeta.
Βοῦπος.	Bupus.
Ἐνδήνεια.	Endynia.
Διόνυσος.	Dionysus.
Τοῦ πτωχείου.	Ptochii.
Τυρκανός.	Tyrcanus.
B Κάπαζα.	Capaza.
Πούψαλος.	Pupsalus.
Γάβραιον.	Gabraeum.
Διόναα.	Dionaa.
Κλημεντιανά.	Clementiana.
Ἴλλυριν.	Illyrin.
Κιλικαί.	Cilicae.
Ἀργύας.	Argyas.
Θέρμα.	Therma.
Ἀμαντεία.	Amantia.
Παρέτιον.	Paretium.
C *Ἐν δὲ τῇ Ἠπείρῳ παλαιᾷ, νέα μὲν φρούρια ἐγένετο τάδε·*	*Epiri veteris castella recentia :*
Παρμός.	Parmus.
Ὄλβος.	Olbus.
Κιόνιν.	Cionin.

12. *Πισκιναί*] *πικιναί* Tolos.

Μαρκιανά.	Marciana.	
Ἄλγος.	Algus.	
Κείμενος.	Cimenus.	
Ξηροποτώης.	Xeropotoës.	
Εὐρώπη.	Europa.	
Χίμαιρα.	Chimaera.	D
Ἥλεγα.	Helega.	
Ὁμονοια.	Homonoea.	
Ἄδανον.	Adanum.	
Ἀνενεώθη δὲ τάδε·	*Refecta haec :*	
Μουρκίαρα.	Murciara.	
Κάστινα.	Castina.	
Γενύσιος.	Genysius.	
Πέρκος.	Percus.	
Μαρμάρατα.	Marmarata.	V 444
Λίστρια.	Listria.	
Πετρωνιανά.	Petroniana.	
Κάρμινα.	Carmina.	
Τοῦ ἁγίου Σαβίνου.	Sancti Sabini.	A
Καὶ ἐν φρουρίῳ Κώμῃ κινστέρνα.	Et in castello Come cisterna.	
Μάρτιος.	Martius.	
Πέζιον.	Pezium.	
Ὄναλος.	Onalus.	
Καὶ ἀπὸ Ἰουστινιανουπόλεως καὶ Φωτικῆς, φρούρια δύο τοῦ ἁγίου Δονάτου.	In agro Iustinianopolitano ac Photicensi castella duo sancti Donati.	
Συμφύγιον.	Symphygium.	
Προναθιδόν.	Pronathidum.	B
Ἥδωνες.	Hedones.	
Κάστελλον.	Castellum.	
Βουλιβάς.	Bulibas.	
Πάλυρος.	Palyrus.	
Τράνα.	Trana.	
Ποσειδών.	Posidon.	
Κολοφωνία.	Colophonia.	
Ἐπὶ Μακεδονίας·	*In Macedonia :*	
Κάνδιδα.	Candida.	
Κολοβῶνα.	Colobona.	
Βασιλικὰ Ἀμύντου.	Basilica Amyntae.	
Μελίχιζα.	Melichisa.	C
Πασκᾶς.	Pascas.	
Αὐλών.	Aulon.	
Βολβός.	Bolbus.	
Βριγίζης.	Brigizes.	
Ὀπᾶς.	Opas.	
Πλευρόν.	Pleurum.	
Κάμινος.	Caminus.	
Θέρμα.	Therma.	
Βογᾶς.	Bogas,	
Νεάπολις.	Neapolis.	
Κάλαρνος.	Calarnus.	
Μουσεῖον.	Museum.	D
Ἀκρέμβα.	Acremba.	

Ἀδριάνιον.	Adrianium.
Ἔδανα.	Edana.
Σίκλαι.	Siclae.
Νύμφιον.	Nymphium.
Μετίζος.	Metizus.
Ἀργικιανόν.	Argicianum.
Βάζινος.	Bazinus.
Κασσωπᾶς.	Cassopas.
Παρθίων.	Parthion.
Γεντιανόν.	Gentianum.
Πρινίανα.	Priniana.
Θηστέον.	Thesteum.
P 76 *Κύρρου.*	Cyrrhi.
Γουρασσῶν.	Gurasson.
Κουμαρκιανά.	Cumarciana.
Λιμνηδήριον.	Limnederium.
Βουποώδιν.	Bupoodin.
Βάβας.	Babas.
Κυρίανα.	Cyriana.
Πέλεκον.	Pelecum.
Λάγης.	Lages.
Κραταιά.	Crataea.
Φασκίαι.	Fasciae.
Πλακιδιανά.	Placidiana.
Ὑνεά.	Hynea.
Λιμνααί.	Limnaae.
B *Ὄπτιον.*	Option.
Χάραδρος.	Charadrus.
Κάσσωπες.	Cassopes.

Ἀνενεώθη καὶ ἐπὶ Θεσσαλίας φρούρια τάδε· — *In Thessalia castella haec instaurata:*

Ἀλκών.	Alcon.
Λόσσονος.	Lossonus.
Γεροντική.	Gerontica.
Πέρβυλα.	Perbyla.
Κερκινέον.	Cercinei.
C *Σκιδρεοῦς.*	Scidreus.
Φράκελλαν.	Phracellan.

Επὶ Δαρδανίας δὲ πεποίηται τάδε. νέα μέν· — *Haec vero sunt castella nova Dardaniae:*

Λαβέριον.	Laberium.
Κάστιμον.	Castimum.
Ῥαβεστόν.	Rabestum.
Καστέλλιον.	Castellium.
Ἀκρένζα.	Acrenza.
Τεριάς.	Terias.
D *Δροῦλλος.*	Drullus.
Βικτωρίας.	Victoriae.

Ἀνενεώθη δὲ τάδε· — *Haec restituta:*

Κεσίανα.	Cesiana.
Τεζούλη.	Tezule.

Οὐσιανά.	Usiana.	
Βεσιανά.	Besiana.	
Μασκᾶς.	Mascas.	
Λίστη.	Liste.	
Κελλιριανά.	Celliriana.	A
Ζυσβάες.	Zysbaës.	
Γένζανα.	Genzana.	
Πετρίζην.	Petrizen.	
Εὐτυχιανά.	Eutychiana.	
Μουλατώ.	Mulato.	
Βελάς.	Belas.	
Κάτταρος.	Cattarus.	
Κατταρικός.	Cattaricus.	
Πέντζα.	Pentza.	
Κατταφέτερος.	Cattapheterus.	
Δάβανος.	Dabanus.	
Κούβινος.	Cubinus.	
Γέτμαζα.	Getmaza.	B
Βικτωριανά.	Victoriana.	
Ἄζετα.	Azeta.	
Δουρβουλίη.	Durbulie.	
Σουρικόν.	Suricum.	
Κούσινες.	Cusines.	
Τουττιανά.	Tuttiana.	V 445
Βαλλεσινά.	Ballesina.	
Βήλλα.	Bella.	
Κατρέλατες.	Catrelates.	
Κασύελλα.	Casyella.	
Μαριανά.	Mariana.	
Πρισκούπερα.	Priscopera.	
Μιλετής.	Miletes.	
Δαρδάπαρα.	Dardapara.	C
Κέσουνα.	Cesuna.	
Βεριnιανά.	Veriniana.	
Λάσβαρος.	Lasbarus.	
Καστελλοβρέταρα.	Castellobretara.	
Ἐδετζίω.	Edetzio.	
Δίνιος.	Dinius.	
Κέκωλα.	Cecola.	
Ἔμαστος.	Emastus.	
Καστελῶνα.	Castelona.	
Καπόμαλβα.	Capomalva.	
Σέρετος.	Seretus.	
Πτωχεῖον.	Ptochium.	
Κουινώ.	Quino.	D
Βέρζανα.	Berzana.	H 38
Βεσσαΐανα.	Bessaiana.	
Ἄρσα.	Arsa.	
Βλεζώ.	Blezo.	
Λάβουτζα.	Labutza.	
Κουίντου.	Quinti.	
Βερμέριον.	Bermerium.	
Κατράσεμα.	Catrasema.	
Ῥοτοῦν.	Rotun.	
Κοβέγκιλες.	Cobenciles.	
Μαρκελλινά.	Marcellina.	P 77
Πριμονιανά.	Primoniana.	

Παμύλινος.	Pamylinus.
Ἀρία.	Aria.
Ὑπὸ πόλιν Σαρδικήν·	*In territorio urbis Sardicae :*
Σκούπιον.	Scupium.
Στένες.	Stenes.
Μαρκίπετρα.	Marcipetra.
Βρίπαρον.	Briparum.
B Ῥωμανιανά.	Romaniana.
Στρούας.	Struas.
Πρωτιανά.	Protiana.
Μακκουννιανά.	Maccunniana.
Σκωπεντζιανά.	Scopentziana.
Ἐν δὲ τῇ Λαβετζῷ χώρᾳ, νέον μὲν Βαλβαί. ἀνενεώθη δὲ τάδε·	*In tractu Cabentzano, novum, Balbae : reparata isthaec :*
Βυρσία.	Byrsia.
Σταμαζώ.	Stamazo.
C Κλεσβέστιτα.	Clesbestita.
Δουΐανα.	Duiana.
Τούρικλα.	Turicla.
Μέδεκα.	Medeca.
Πεπλάβιος.	Peplabius.
Κοῦναι.	Cunae.
Βίνεος.	Vineus.
Τρισκίανα.	Trisciana.
Παρνοῦστα.	Parnusta.
Τζίμες.	Tzimes.
Βιδζώ.	Bidzo.
Στενόκορτα.	Stenocorta.
D Δανεδέβαι.	Danedebae.
Ἀρδεία.	Ardia.
****. νέα μέν·*	****. Recentia :*
Βούγαρμα.	Bugarma.
Βέτζας.	Betzas.
Βρεγέδαβα.	Bregedaba.
Βόρβρεγα.	Borbrega.
Τουροῦς.	Turus.
Ἀνενεώθη δέ·	*Reparata :*
Σαλεβρίες.	Salebries.
A Ἀρκοῦνες.	Arcunes.
Δουρίες.	Duries.
Βουτερίες.	Buteries.
Βαρβαρίες.	Barbaries.
Ἀρβατιάς.	Arbatias.
Κουζούσουρα.	Cuzusura.
Ἐταιρίες.	Etaeries.
Ἰταβερίες.	Itaberies.
Βόττες.	Bottes.
Βιτζιμαίας.	Bitzimaeas.
Βαδζιάνια.	Badziania.
Βάνες.	Banes.

Βίμερος.	Bimerus.	B
Τουσουδεάας.	Tusudeaas.	
Σκουάνες.	Scuanes.	
Σκεντουδίες.	Scentudies.	
Σκάρες.	Scares.	
Τουγουρίας.	Tugurias.	
Βεμάστε.	Bemaste.	
Στραμεντίας.	Stramentias.	
Λίγνιος.	Lignius.	
Ἰταδεβά.	Itadeba.	
Ὑπὸ πόλιν Γέρμανε, νέον μὲν Ζκαπλιζώ. ἀνενεώθη δέ·	*In territorio urbis Germanae, novum, Scaplizo: renovata:*	C
Γερμάς.	Germas.	
Κανδαράς.	Candaras.	
Ῥολλιγεράς.	Rolligeras.	
Σκινζερίες.	Scinzeries.	
Ῥιγινοκάστελλον.	Riginocastellum.	
Σουαγωγμένσε.	Suagogmense.	
Ὑπὸ πόλιν Παντά·	*In agro urbis Pautae:*	
Τάρπωρον.	Tarporum.	D
Σόβαστας.	Sobastas.	V 446
Χερδούσκερας.	Cherdusceras.	
Βλέπους.	Blepus.	
Σεσπουρίες.	Zespuries.	
Ἐν χώρᾳ Σκασσετάνᾳ·	*In regione Scassetana:*	
Ἄλαρον.	Alarum.	
Μαγομιᾶς.	Magomias.	
Λουκουννάντα.	Luconanta.	
Βάλαυσον.	Balausum.	
Βοῦτις.	Butis.	
Ὑπὸ πόλιν δὲ .... νέα μέν·	*In territorio urbis .... recentia:*	P 78
Καλβεντία.	Calventia.	
Φαράνορες.	Pharanores.	
Στρανβάστα.	Stranbasta.	
Ἄλδανες.	Aldanes.	
Βαραχθέστες.	Barachthestes.	
Σάρματες.	Sarmates.	
Ἄρσενα.	Arsena.	
Βράρκεδον.	Brarcedum.	
Ἐραρία.	Eraria.	
Βερκάδιον.	Bercadium.	
Ζαβινιβρίες.	Sabinibries.	
Τιμίανα.	Timiana.	
Κάνδιλαρ.	Candilar.	
Ἄρσαζα.	Arsaza.	
Βικούλεα.	Viculea.	

19. *Παντά*] Suspicor hanc urbem esse quam p. 68 a. appellatam legimus *Παντάλειαν*. MALT.

Καστέλλιον.	Castellium.
Γρόφφες.	Groffes.
Γάρκες.	Garces.
Πίστες.	Pistes.
Δούσμανες.	Dusmanes.
Βράτζιστα.	Bratzista.
Ὁλόδορις.	Holodoris.
Κασσία.	Cassia.
C *Γράνδετον.*	Grandetum.
Οὐρβρίανα.	Urbriana.
Νώγετο.	Nogeto.
Γούρβικον.	Gurbicum.
Λαύτζονες.	Lautzones.
Δουλίαρες.	Duliares.
Μεδίανα.	Mediana.
Τιούγκανα.	Tiuncana.
Καστέγγιον.	Castengium.
Ἀνενεώθη δέ·	*Instaurata sunt:*
Ἕρκουλα.	Hercula.
D *Μουτζιανικάστελλον.*	Mutziani castellum.
Βούρδωπες.	Burdopes.
Κάλυς.	Calys.
Μιλλάρεκα.	Millareca.
Δέβρερα.	Debrera.
Χεσδούπαρα.	Chesdupara.
Ἐν χώρᾳ Ῥεμεσιανεσίᾳ·	*In agro Remesianesio:*
Βρίττουρα.	Brittura.
A *Σούβαρας.*	Subaras.
Λαμπωνίανα.	Lamponiana.
Στρόγγες.	Stronges.
Δάλματας.	Dalmatas.
Πριμίανα.	Primiana.
Φερραρία.	Frerraria.
Τόπερα.	Topera.
Τόμες.	Tomes.
Κούας.	Cuas.
Τζερζενούζας.	Tzerzenuzas.
Στένες.	Stenes.
Αἰάδαβα.	Aeadaba.
Δεύτρεβα.	Deutreba.
Πρετζουρίες.	Pretzuries.
B *Κουμούδεβα.*	Cumudeba.
Δευριάς.	Deurias.
Λούτζολο.	Lutzolo.
Ῥεπόρδενες.	Repordenes.
Σπελούγκα.	Spelunca.
Σκοῦμβρο.	Scumbro.
Βρίταρο.	Britaro.
Τουλκοβοῦργο.	Tulcoburgo.
Λογγίανα.	Longiana.
Λουποφάντανα.	Lupofantana.
Δαρδάπαρα.	Dardapara.
Βουρδόμινα.	Burdomina.

Γριγκιάπανα.	Grinciapana.	
Γραῖκος	Graecus.	C
Δρασιμάρκα.	Drasimarca.	

Ἐν χώρᾳ Ἀκυεσίᾳ, νέον μὲν Τιμαθοχιώμ. τὰ δὲ ἀνανεωθέντα·

In territorio Aquienensi, novum, Timathachiom: refecta:

Πετέρες.	Peteres.	
Σκουλκοβοῦργο.	Sculcoburgo.	
Βινδιμίολα.	Vindimiola.	
Βραΐολα.	Braiola.	
Ἀργανόκιλον.	Arganocilum.	
Καστελλόνοβο.	Castellonovo.	D
Φλωρεντίανα.	Florentiana.	
Ῥωμυλίανα.	Romyliana.	
Σκεπτεκάσας.	Sceptecasas.	
Ἀργένταρες.	Argentares.	
Αὐριλίανα.	Auriliana.	
Γέμβρο.	Gembro.	
Κλέμαδες.	Clemades.	
Τουρρίβας.	Turribas.	
Γρίβο.	Gribo.	
Χάλαρος.	Chalarus.	
Τζούτρατο.	Tzutrato.	P 79
Μουτζίπαρα.	Mutzipara.	
Στένδας.	Stendas.	
Σκαρίπαρα.	Scaripara.	V 447
Ὀδρίουζο.	Odriuzo.	
Κιπίπενε.	Cipipene.	
Τρασίανα.	Trasiana.	
Πότες.	Potes.	
Ἀμουλοσέλοτες.	Amuloselotes.	
Τιμαλκίολον.	Timalciolum.	
Μερίδιο.	Meridio.	A
Μεριοπόντεδε.	Meriopontede.	
Τρεδετιτιλίους.	Tredetitilius.	
Βραίολα.	Braeola.	
Μώτρεες.	Motrees.	
Βικάνοβο.	Vicanovo.	
Κουαρτίανα.	Quartiana.	
Ἰουλιόβαλλαι.	Iulioballae.	
Πόντζας.	Pontzas.	
Ζάνες.	Zanes.	

21. Χάλαρος] χάχαρος Tolos.

ε'. Οὕτω μὲν σύμπασαν τὴν μεσόγειον Ἰουστινιανὸς βα- B
σιλεὺς ἐν Ἰλλυριοῖς ἐτειχίσατο. τρόπον δὲ ὅντινα καὶ τὴν ἠιόνα ποταμοῦ Ἴστρου, ὃν καὶ Δάνουβιν ὀνομάζουσιν, ἐρύμασί τε καὶ φυλακτηρίοις στρατιωτῶν ἐκρατύνατο, ἐγὼ δηλώσω. οἱ Ῥωμαίων

5. Ita quidem Iustinianus Aug. Illyrici partes omnes mediterraneas communivit: quo autem modo ripam quoque Istri, quem et Danubium vocant, propugnaculis praesidiisque firmaverit, iam exponam. Olim Rom. im-

τὸ παλαιὸν αὐτοκράτορες τοῖς ἐπέκεινα ᾠκημένοις βαρβάροις τὴν τοῦ Δανουβίου διάβασιν ἀναστέλλοντες ὀχυρώμασί τε κατέλαβον τούτου δὴ τοῦ ποταμοῦ τὴν ἀκτὴν ξύμπασαν, οὐ δὴ ἐν δεξιᾷ τοῦ ποταμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἐνιαχῇ ἐπὶ θάτερα πολίσματά τε καὶ φρούρια τῇδε δειμάμενοι. ταῦτα δὲ τὰ ὀχυρώματα ἐξειργάσαντο οὐκ ἀμήχανα προσελθεῖν, εἴ τις προσίοι, ἀλλ' ὅσον δὴ μὴ C ἀνδρῶν ἔρημον τὴν τοῦ ποταμοῦ ἠιόνα λελεῖφθαι· ἐπεὶ τειχομαχεῖν τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις οὐδαμῇ ἔγνωστο. τὰ πολλὰ τῶν ἐρυμάτων αὐτοῖς ἀμέλει ἀπεκέκριτο ἐς πύργον ἕνα, μονοπύργιά τε, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐπεκαλεῖτο, ἄνθρωποί τε ὀλίγοι κομιδῇ ἐν αὐτοῖς ἵδρυντο. καὶ τοῦτο τηνικάδε ἀπέχρη τὰ τῶν βαρβάρων δεδίσσεσθαι γένη, ὥστε δὴ ἀναδύεσθαι τὴν ἐς Ῥωμαίους ἐπίθεσιν. χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀττίλας στρατῷ μεγάλῳ ἐσβεβληκὼς, τά τε ὀχυρώματα πόνῳ οὐδενὶ ἐς ἔδαφος καθεῖλε, καὶ γῆν Ῥωμαίων ὑπαντιάζοντός οἱ οὐδενὸς ἐληίσατο τὴν πολλήν. ἀλλὰ Ἰουστινια- D νὸς βασιλεὺς ἀνῳκοδομήσατό τε τὰ καθῃρημένα, οὐχ ᾗπερ τὰ πρότερα ἦν, ἀλλ' ἐς τοῦ ὀχυρώματος τὸ καρτερώτατον μάλιστα, καὶ πλεῖστα ἔτι ἐπετεχνήσατο καινουργήσας αὐτός. ταύτῃ τε παντάπασιν ἀνεσώσατο ἀπολωλυῖαν ἤδη τὴν ἀσφάλειαν τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. ἅπερ ἅπαντα ὅντινα τρόπον γεγένηται, ἐγὼ δηλώσω.

Κάτεισι μὲν ἐξ ὀρέων τῶν ἐν Κελτοῖς ποταμὸς Ἴστρος, οὓ τανῦν Γάλλοι ἐπικαλοῦνται· χώραν δὲ περιβάλλει πολλὴν, ἐκ μὲν τοῦ ἐπιπλεῖστον παντελῶς ἔρημον, ἐνιαχῇ δὲ βαρβάρους οἰκήτορας ἔχουσαν, θηριώδη τέ τινα δίαιταν ἔχοντας καὶ ἀνεπίμικτον

peratores, ut positos trans Danubium barbaros traiectu prohiberent, amnis illius oram oppidis et castellis praetexuerant, passim a dextera, alicubi etiam a laeva extructis. Haec autem non sic aedificaverant, ut inaccessa essent adoriri parantibus, sed tantum ne fluminis ripa a defensoribus vacaret omnino; siquidem regionum illarum barbari ab oppugnandis moenibus abhorrebant. Multa certe munimenta una admodum turri constabant; unde merito monopyrgia dicebantur: nec nisi perpaucis stationariis instructa erant; idque tunc ad incutiendum barbaris terrorem, quo refugerent Romanos aggredi, sufficiebat. Postmodum vero Attilas cum ingenti exercitu irrumpens, munitiones illas nullo negotio disturbavit, ac late Rom. imperium populatus est, nemine repugnante. Demum Iustinianus Aug. eversa restituit, non in pristinam formam, sed in eam, quae longe validissima sit: nova insuper fecit plurima; itaque Rom. imperio plene reddidit amissam antea securitatem: quae plane, uti acta sunt, edam.

Ex montibus Celtarum, qui Galli nunc appellantur, natus fluvius Ister, amplam circuit regionem, cuius maxima pars humano cultu penitus vacat: alicubi incolas habet barbaros, qui victu ferino gaudent, aliis gentibus in-

τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις. Δακίας δὲ ὡς ἀγχοτάτω γενόμενος, ἐν- P 80
ταῦθα διορίζων φαίνεται πρῶτον τούς τε βαρβάρους, οἳ δὴ αὐτοῦ H 39
τὰ ἐπ' ἀριστερᾷ ἔχουσι, τήν τε Ῥωμαίων γῆν ἐν δεξιᾷ οὖσαν. διὸ
δὴ Ῥιπησίαν καλοῦσι Ῥωμαῖοι τὴν ταύτῃ Δακίαν· ῥίπα γὰρ ἡ ὄχθη
τῇ Λατίνων καλεῖται φωνῇ. πόλιν οὖν παρὰ τὴν ἐκείνῃ ἀκτήν,
ὄνομα Σιγγηδών, ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἐδείμαντο πρώτην. ταύτην
δὲ βάρβαροι προϊόντος τοῦ χρόνου ἑλόντες, ἔς τε τὸ ἔδαφος καθε-
λόντες εὐθύς, ἔρημον ἀνθρώπων παντάπασι κατεστήσαντο. τρό-
πῳ δὲ τῷ αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων ὀχυρωμάτων κατεστήσαντο τὰ
πλεῖστα. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς ἀνανεωσάμενος ξύμπασαν καὶ B
τειχίσματι ὀχυρωτάτῳ περιβαλών, πόλιν περιφανῆ τε καὶ λόγου
πολλοῦ ἀξίαν πεποίηκεν αὖθις. φρούριόν τε ἄλλο διαφερόντως
ἐχυρὸν ἀνέστησε νέον, πόλεως Σιγγηδονίου ὀκτὼ μάλιστα σημείοις
διέχον, ὅπερ Ὀκταβον λόγῳ τῷ εἰκότι καλοῦσιν. ἐπίπροσθεν δὲ
αὐτοῦ πόλις ἦν ἀρχαία τὸ Βιμινάκιον, ἥνπερ ὁ βασιλεὺς (ἐκ θε-
μελίων γὰρ ἀπολώλει τῶν ἐσχάτων πολλῷ πρότερον) ἀνοικοδομη-
σάμενος ξύμπασαν ἀπέδειξε νέαν.

ς'. Ἐκ δὲ Βιμινακίου προϊόντι ὀχυρώματα τρία πρὸς τῇ C
τοῦ Ἴστρου ἠιόνι ξυμβαίνει εἶναι, Πικνούς τε καὶ Κούπους καὶ V 448
Νοβαί. οἷς δὴ πρότερον ἥ τε οἰκοδομία καὶ τὸ ὄνομα ἐπὶ πύρ-
γου ἑνὸς ἔκειτο. ἀλλὰ νῦν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τάς τε οἰκίας
καὶ τὰ ἐρύματα ἔς τε πλῆθος καὶ μέγεθος ἐν τούτοις δὴ τοῖς
χωρίοις ἀνενεγκὼν μέγα, πόλεων αὐτοῖς ἀξιώματα οὐκ ἀπὸ τοῦ
εἰκότος ἐντέθεικε. Νοβῶν δὲ καταντικρὺ ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ
πύργος ἐκ παλαιοῦ ἀπημελημένος εἱστήκει, ὄνομα Λιτερατά· ὅν-
περ οἱ πάλαι ἄνθρωποι Λεδεράτα ἐκάλουν. ὃν δὴ ἐς φρούριον

sociabiles. Daciae proximus, barbaros, qui ad sinistram habitant, discludere incipit a Romanis dexteram obtinentibus. Quapropter Daciam illam Romani Ripensem vocant: *ripa* enim Latina vox fluminis oram significat. Ad ripam prima olim condita fuerat urbs Singedon; deinde capta a barbaris, statim aequata solo ac penitus desolata: quem in statum alia munita loca iidem redegerant. Illam Iustinianus Aug. quanta est, instauravit, moenibusque cinxit firmissimis, ut iam denuo urbs clara sit atque insignis. Praeterea novum castellum excitavit, munitissimum et Singedone octo milliaribus dissitum; ut merito inde dictum Octavum sit. Ultra urbs antiqua fuit, Viminacium: quam imperator, iamdiu ab imis dirutam fundamentis, ita restituit, ut nova videatur.

6. Ab urbe Viminacio porro pergentibus, munitiones tres in ora Istri occurrunt, Picnus, Cupus et Novae: quarum et fabrica et nomen in una turri antea consistebant. At nunc Iustinianus Aug. tot tantaque aedificia ac propugnacula illis adiecit locis, ut ea non inani urbium titulo et dignitate insignierit. Contra Novas, in adversa continente, turris erat derelicta iampridem, nomine Literata: Lederatam veteres appellarunt. Ex ea magnum

μέγα τε καὶ διαφερόντως ἐχυρώτατον ὁ καθ᾽ ἡμᾶς βασιλεὺς μετεστήσατο. μετὰ Νοβὰς δὲ φρούρια Κανταβαζάτης καὶ Σμόρνης τε καὶ Κάμψης καὶ Τανάτας καὶ Ζέρνης καὶ Δουκέπρατον. ἐν
D δὲ τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ ἄλλα τε πολλὰ φρούρια ἐκ θεμελίων καὶ ταῦτα τῶν ἐσχάτων ἐδείματο. μετὰ δὲ Καπούδβοες ὠνόμασται, τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος ἔργον Τραϊανοῦ, καὶ πολίχνιον ἐφεξῆς παλαιὸν, Ζάνες ὄνομα. οἷσπερ ἅπασιν ἐρύματα περιβαλὼν ἐχυρώτατα προβόλους εἶναι τῆς πολιτείας ἀνανταγωνίστους πεποίηται. τούτου δὲ Ζάνες οὐ πολλῷ ἄποθεν φρούριον μέν ἐστι, Πόντες ὄνομα· ὁ δὲ ποταμὸς ἐκροήν τινα ἐνταῦθα ἐκβάλλων, ταύτῃ τε περιπολῶν ὀλίγην τινὰ τῆς ἀκτῆς μοῖραν, ἐπιστρέφει αὖθις ἐς ῥοῦν τὸν οἰκεῖον, καὶ ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἀναμίγνυται. ποιεῖ
P 81 δὲ ταῦτα οὐκ αὐτόματος, ἀλλ᾽ ἀνθρώπων ἐπινοίαις ἀναγκασθείς. ὅτου δὲ δὴ ἕνεκα Πόντες τε ὁ χῶρος ἐκλήθη καὶ ἀναγκαστὸν περιάγουσιν αὐτόσε τὸν Ἴστρον, ἐγὼ δηλώσω.

Ὁ Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ Τραϊανὸς, θυμοειδής τε ὢν καὶ δραστήριος, ὥσπερ ἀγανακτοῦντι ἐῴκει, ὅτι δὴ οὐκ ἀπέραντος αὐτῷ ἡ βασιλεία εἴη, ἀλλὰ ποταμῷ Ἴστρῳ ὁρίζεται. ζεῦξαι οὖν αὐτὸν γεφύρᾳ διὰ σπουδῆς ἔσχεν, ὡς διαβατός τε αὐτῷ καὶ οὐδαμῇ ἐμπόδιος εἴη ἐς τοὺς ἐπέκεινα βαρβάρους ἰόντι. ὅπως μὲν οὖν τὴν γέφυραν ἐπήξατο ταύτην, ἐμοὶ μὲν οὐκ ἂν ἐν σπουδῇ γένοιτο, Ἀπολλόδωρος δὲ ὁ Δαμασκηνὸς, ὁ καὶ παντὸς γεγονὼς ἀρχιτέκτων τοῦ ἔργου, φραζέτω. οὐ μέντοι τις τὸ λοιπὸν γέγο-
B νεν ὄνησις ἐνθένδε Ῥωμαίοις, ἀλλὰ καὶ τὴν γέφυραν ὅ τε Ἴστρος ἐπιχυθεὶς ὕστερον καὶ ὁ χρόνος ἐπιρρεύσας καθεῖλον. πεποίηται δὲ Τραϊανὸς τότε καὶ φρούρια δύο τοῦ ποταμοῦ ἐφ᾽ ἑκάτερα, καὶ

ac praevalidum castellum fecit imperator noster. Post Novas, castella sunt Cantabazates, Smornes, Campses, Tanatas, Vernes ac Ducepratum: et in ripa ulteriori alia multa, quae a fundamento aedificavit. Sequitur quod vocant Caputbovis, Traiani Aug. opus: deinde vetus oppidum Zanes: quae omnia princeps noster firmissime circummunivit, et inexpugnabilia reddidit imperii propugnacula. Non procul a Zane castellum est, cui nomen Pontes. Scissus ibi fluvius exiguam partem ripae circumdat brachio; proprioque alveo redditus, sibi ipse miscetur. Id vero non sponte facit, sed humani arte ingenii coactus. Unde vero Pontium nomen locus acceperit, et Ister vi in alveum redigatur, nunc dicam.

Cum Traianus animo vir acri et impigro, indigne ferre videretur, quod non interminatum haberet imperium, sed Istro finitum, ponte fluvium iungere maturavit, ut libere transiret, quoties barbaros oppositae orae incolas peteret. Quo autem modo pontem illum construxerit, exponere non laboro: describat qui totius operis architectus fuit Apollodorus Damascenus. Porro nihil postmodum Romanis id profuit: nam et Istri alluvie et temporis lapsu pons corruit. Tum quoque Traianus bina castella imposuit utrique fluminis

αὐτοῖν Θεοδώραν μὲν ἐπωνόμασαν τὸ ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ,
Πόντες δὲ τὸ ἐπὶ Δακίας ὁμωνύμως τῷ ἔργῳ ἐκλήθη. πόντην
γὰρ τὴν γέφυραν Ῥωμαῖοι τῇ Λατίνων φωνῇ καλοῦσιν. ἀλλ'
ἐπεὶ ἐνταῦθα γινομέναις ναυσὶν ἄπλους τὸ λοιπὸν ὁ ποταμὸς ἦν,
τῶν τῆς γεφύρας αὐτόθι ἐρειπίων τε καὶ θεμελίων κειμένων, τού-
του δὴ ἕνεκα τὸν ποταμὸν ἀναγκάζουσι μεταπορεύεσθαι τὸν αὑτοῦ
δρόμον καὶ τὴν πορείαν ἀνακυκλεῖν αὖθις, ὅπως ἂν πλώϊμον καὶ
τὸ ἐνθένδε αὐτὸν ἔχοιεν. ἄμφω μὲν οὖν καταπεπονηκότα τὰ φρού-
ρια ταῦτα διά τε χρόνου μῆκος καὶ οὐχ ἥκιστα ἐνσκηψάντων ἐν- C
ταῦθα βαρβάρων διεφθάρθαι ξυνέβη. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς
Πόντην μὲν, ὅπερ ἐστὶ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ δεξιᾷ, νέᾳ τε καὶ ἀμάχῳ
ἐπιεικῶς ἀνανεωσάμενος οἰκοδομίᾳ, τὴν ἀσφάλειαν Ἰλλυριοῖς ἀνε-
σώσατο. τοῦ δὲ αὐτοῦ ἐπὶ θάτερα ὄντος, ὅπερ Θεοδώραν κα-
λοῦσιν, ἅτε ἀποκειμένου τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις, προσήκειν οἱ ἐπι-
μελεῖσθαι οὐδαμῶς ᾤετο· τὰ δὲ νῦν ἑστῶτα μετὰ τὴν Πόντην
ὀχυρώματα ᾠκοδομήσατο καινουργήσας αὐτὸς, ἅπερ καλεῖται Μα-
ρεβοῦργός τε καὶ Σουσίανα, Ἁρματά τε καὶ Τιμένα, καὶ Θεοδω- H 40
ρούπολίς τε καὶ Στιλιβούργου καὶ Ἁλικανιβούργου. D

Ἦν δέ τι πολίχνιον ἐγγὺς κείμενον, Ἀκυὲς ὄνομα, οὗπερ
ὀλίγα ἄττα σαθρὰ γεγονότα ὁ βασιλεὺς ἐπηνώρθωσε. καὶ μετ'
ἐκεῖνο Βουργονόβορε καὶ Λακκοβοῦργο, καὶ τὸ Δορτικὸν ἐπικα-
λούμενον φρούριον, ὅπερ τῷ χρόνῳ ἐξίτηλον γεγενημένον, ἐς ὀχύ-
ρωμα νῦν ἐχυρώτατον κατεστήσατο. καὶ πύργον ἕνα, Ἰουδαῖος
καλούμενον, φρούριον διεσκευάσατο κεκαλλιστευμένον καλεῖσθαί
τε καὶ εἶναι. καὶ τὸ δὴ Βουργουάλτου ὠνομασμένον, ἔρημόν τε V 449

17. Ἅρματα] ἅρμα Tolos.

ripae: atque horum quidem alterum, quod in adversa est continente, Theodoram, alterum vero situm in Dacia, eodem quo opus vocabulo, utique Latino, Pontem appellarunt. At quoniam pontis ruderibus et fundamentis sic fluvius impeditur, ut ibi sit innavigabilis, propterea mutare cursum adigitur, subindeque alveum repetit, quo navigia perferat. Utroque castello vetustate et barbarorum impressionibus everso, Pontem a dextra amni appositum nova firmissimaque refecit fabrica Iustinianus Aug. et hac tutos parte Illyrios praestitit. Quod autem est e regione ac Theodora dicitur, nulla id cura dignatus est, utpote barbaris illius orae expositum. Hae vero novae sunt post Pontem munitiones ab ipso excitatae: Mareburgus, Susiana, Armata, Timena, Theodoropolis, Stiliburgus, et Halicaniburgus.

Vicinum est oppidum, Ad aquas dictum, cuius modicam partem collapsam erexit imperator. Postea Burgonovore, Laccoburgus, ac Dorticum castellum, quod aevo deletum instauravit, arcemque munitissimam fecit. Turrim unam, cui nomen Iudaeus, ea specie formaque auxit, ut dicatur ac vere sit castellum egregium. Ad haec Burgum altum, desertum antea ac

καὶ παντάπασιν ἀοίκητον τὰ πρότερα ὄν, ἀλλὰ καὶ χῶρον ἕτερον περιβόλῳ ἐτειχίσατο νέῳ, ὅνπερ ἐπικαλοῦσι Γόμβες. καὶ τὸ Κρίσπας ἔρυμα καταπεπονηκὸς τῷ μήκει τοῦ χρόνου, ἔτι μέντοι καὶ Λογγιάνα καὶ Ποντεσέριον ἐδείματο, ἔργον διαφερόντως ἐξαίσιον. ἐν δὲ Βονωνίᾳ τε καὶ Νωβῷ προμαχεῶνας διερρυηκότας ἀνενεώσατο. καὶ Ῥατιαρίας πόλεως ὅσα καταπεπτώκει, ὀρθὰ ἐστήσατο. καὶ πολλὰ δὲ ἄλλα κατὰ τὸ χρείᾳ ξυνοῖσον ἢ βραχέα
P 82 κομιδῇ ὄντα ἐπὶ μέγα ἐξῇρεν, ἢ συνέστειλε τὸ περιττὸν ἀφελόμενος, ὅπως δὴ μὴ τοῖς πολεμίοις ἢ τῷ ὑπεράγαν βραχεῖ ἢ τῷ ἀμέτρῳ εὐέφοδα εἴη, ὥσπερ ἀμέλει Μωκατίανα μὲν πύργον ἕνα κατὰ μόνας τὰ πρότερα ὄντα φρούριον τανῦν τελεώτερον κατεστήσατο. τὸ δέ γε Ἀλμοῦ, χώραν περιβεβλημένον πολλὴν, ἐς ὀλίγον ξυναγαγὼν σὺν τῷ ἀσφαλεῖ ἄμαχον εἶναι τοῖς πολεμίοις εἰργάσατο. καὶ πολλαχῇ δὲ πύργον ἕνα κατὰ μόνας ἑστῶτα εὑρὼν καὶ διὰ τοῦτο εὐκαταφρόνητον τοῖς ἐπιοῦσιν ὄντα φρούριον ἐχυρώτατον κατεστήσατο. ὃ δὴ περί τε Τρίκεσαν καὶ Πούτεδιν
B πεποίηκε. καὶ μὴν καὶ ὀχυρώματα τοῦ ἐν Κεβρῷ τὰ καταπεπονηκότα θαυμασίως ὡς ἐπηνώρθωσε· φρούριόν τε οὐ πρότερον ὂν ἐν Βιγραναῇ δεδημιούργηκε, καὶ αὐτοῦ ἄγχιστα ἕτερον ἐν χωρίῳ, ἐφ᾽ οὗ δὴ πύργος εἷς τὰ πρότερα ὢν εἱστήκει μόνος, ὄνομα Ὄνος. ἐλέλειπτο δὲ μόνα πόλεως ἐδάφη οὐ πολλῷ ἄποθεν. Αὐγοῦστε ὠνομάζετο ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἡ πόλις. νῦν δὲ τὸ μὲν παλαιὸν ὄνομα ἔχουσα, νέα δὲ καὶ ἀκραιφνὴς ὅλη πρὸς Ἰουστινιανοῦ βασιλέως γεγενημένη, ὁμίλῳ οἰκητόρων ἐπιεικῶς πλήθει. ἀλλὰ καὶ τὰ πεπονθότα τοῦ ἐν Ἀεδάβῃ ἐρύματος ἐπηνώρθωσε, καὶ Βα-

6. Ῥατιαρίας] ῥαστιαρίας Tolos.

penitus vacuum, item oppidum Gombes novis moenibus cinxit. Arcem Crispas longa die labefactatam, necnon Longinianam et Ponteserium aedificavit, opus excellentissimum. Collapsas Bononiae et Novi pinnas restituit. Urbis Ratiariae ruinas omnes reparavit. Alia multa vel minora ampliavit, vel maiora contraxit, prout usus poscebat, ne vel parvitas vel laxitas nimia facilem daret hostibus aditum. Ita certe ex Mocatiana, turri antea singulari, castellum fecit, hodie absolutissimum. Rursus Almum, cuius erat spatiosior ambitus, in angustum adduxit citra periculum, ut ab hostibus expugnari iam nequeat. Multis in locis turrim nactus unicam ac vel ob id ridendam oppugnatoribus, castellum posuit munitissimum, puta ad Tricesam Putedinque. Munitiones Cebri ruinosas mirifice restauravit. Novum in Bigranaë castellum condidit, itemque alterum in loco, una admodum insesso turri, cui nomen Onos. Haud procul sola urbis vestigia restabant. Ea prisco Augustae vocabulo etiamnum retento, tota iam nova ac recens Iustiniani Aug. beneficio, abundat incolis. Ruinas quoque instauravit arcis Aëdabensis. Urbem Va-

ριάνα πόλιν ἐκ παλαιοῦ κειμένην ἀνέστησεν. ἔτι μέντοι καὶ Βα- C λεριάναν, ἔρυμα πρότερον οὐδὲν ἔχουσαν, ἐτειχίσατο.

Πρὸς ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ χωρίων οὐ παρὰ τοῦ ποταμοῦ κειμένων τὴν ὄχθην, ἀλλὰ κατὰ πολὺ ἄποθεν ὄντων ἐπεμελήσατο, πεσουμένων ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον, τειχίσμασί τε αὐτὰ περιβέβληκεν ἀμάχοις τισί. Καστράμαρτίς τε καὶ Ζητνουκόρτου καὶ Ἴσκος τὰ χωρία ἐπικαλεῖται ταῦτα. παρὰ δὲ τοῦ ποταμοῦ τὴν ὄχθην φρούριον παλαιὸν, Οὔννων ὄνομα, ἐπιμελείας ἠξίωσε τά τε ἄλλα καὶ ἀμφὶ τῷ περιβόλῳ πολλῆς. ἔστι δέ τις χῶρος οὐ πολλῷ ἄποθεν τούτου δὴ τοῦ Οὔννων φρουρίου, ἔνθα δὴ ὀχυρώματα δύο Ἴστρου D ποταμοῦ ἐφ᾽ ἑκάτερα ἦν, ἐν μὲν Ἰλλυριοῖς Παλατίολον ὄνομα, ἐπὶ θάτερα δὲ Σικίβιδα. ταῦτα καθῃρημένα τῷ χρόνῳ ἀνανεωσάμενος Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τῶν ταύτῃ βαρβάρων ἐπιδρομὰς ἀνεχαίτισεν, ἐπέκεινά τε φρούριον ᾠκοδομήσατο παλαιὸν Ἕρυμα, ὅπερ Οὔτως ὠνόμασται. ἐν ὑστάτῳ δὲ τῶν Ἰλλυρικῶν ὁρίων φρούριον ἀνῳκοδομήσατο, Λαπιδαρίας ὄνομα, καὶ πύργον ἕνα ἑστῶτα μόνον, Λουκερναριαβούργου καλούμενον, ἐς φρούριον ἀξιοθέατον μετεστήσατο. ταῦτα μὲν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἐν Ἰλλυριοῖς διαπέπρακται. οὐ μόναις δὲ ταῖς οἰκοδομίαις τὴν χώραν ἐτειχίσατο ταύτην, ἀλλὰ καὶ στρατιωτῶν φρουρὰς ἐν τοῖς ὀχυρώμασι πᾶσιν ἀξιολογωτάτας καταστησάμενος τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιβουλὰς ἀπεκρούσατο.

ζ. Τὰ μὲν οὖν Ἰλλυριῶν ὀχυρώματα παρὰ ποταμὸν Ἴστρον P 83 ταύτῃ πῃ ἔχει. ἐπὶ Θρᾴκης δὲ νῦν ἰτέον ἡμῖν τὰ ἐρύματα, ὅσα δὴ παρὰ τὴν ἐκείνῃ ἀκτὴν Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ εἴργασται. οὐ

rianam excitavit iampridem dirutam; et Valerianae, quae nuda erat et immunita, muros circumdedit.

Insuper ad oppida, non apposita flumini, sed longe remota, quae ruinam iamdiu minabantur, intento animo, ea moenibus validissimis incinxit: videlicet Castramartis, Zetnocortum et Iscum. Ad oram fluvii, Hunnorum, ut vocant, castro veteri cum alia providit, tum muros accuravit. Non procul ab hoc Hunnorum castro, geminis hinc inde praesidiis munitus Ister fuerat. Ac Palatiolum quidem appellarunt, quod erat in Illyrico; oppositum vero Sicibidam. Haec aevo pessundata imp. Iustinianus renovavit: quo facto incursus repressit barbarorum illius tractus. Exin castellum fecit ex veteri monumento, cui nomen Utos. In extremo Illyrici limite castellum Lapidarias restituit, solique turri, quam Lucernariaburgum appellabant, praeclari castelli amplitudinem dedit. Haec sunt Iustiniani Aug. opera in Illyrico: quod non aedificiis solum muniit, sed optima etiam praesidia militaria in omnibus munitionibus collocavit, itaque barbarorum vim repulit.

7. Hactenus de Illyrici munitionibus ad flumen Istrum: nunc ad illas veniendum, quibus ipsius oram in Thracia Iustinianus Aug. praetexuit.

γάρ μοι ἀπὸ τρόπου ἔδοξεν εἶναι ἅπασαν πρότερον περιηγησαμένῳ τὴν ταύτῃ ἠιόνα οὕτω δὴ ἐπελθεῖν καὶ τὰ κατὰ τὴν μεσόγειον αὐτῷ πεπραγμένα. πρῶτον μὲν οὖν ἐπὶ Μυσοὺς ἐνθένδε ἴωμεν, οὕσπερ ἀγχεμάχους οἱ ποιηταὶ καλοῦσιν· ἐπεὶ καὶ χώραν τὴν Ἰλλυριοῖς ὅμορον ἔχουσι. μετὰ τὸν χῶρον οὖν, ὅνπερ Λουκερναριαβοῦργον καλοῦσι, Σεκούρισκα τὸ φρούριον ᾠκοδομήσατο Ἰου-
V 450 στινιανὸς βασιλεὺς, καινουργήσας αὐτός. ἐπέκεινά τε τὰ πεπο-
B νηκότα ἐν Κυντοδήμου ἀνενεώσατο. καὶ μετὰ τοῦτο πόλιν ἐδείματο οὐ πρότερον οὖσαν, ἥνπερ ὁμωνύμως τῇ βασιλίδι Θεοδωρόλιν ἐπωνόμασεν. ἔτι μέντοι φρουρίων τοῦ τε Ἰατρῶν καλουμένου καὶ Τιγᾶς τὰ πεπονθότα νέᾳ τινὶ διεσώσατο οἰκοδομίᾳ, καὶ τοῖς Μαξεντίου πύργον ἐντέθεικεν, ἐπεὶ αὐτοῦ προσδεῖν ᾤετο. καὶ τὸ Κυντῶν ἐδείματο φρούριον οὐ πρότερον ὄν. μεθ᾽ ὃ δὴ τὸ Τραμακαρίσκας ὀχύρωμά ἐστιν· οὗπερ καταντικρὺ ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ Κωνσταντῖνός ποτε Ῥωμαίων βασιλεὺς φρούριον οὐκ ἀπημελημένως ᾠκοδομήσατο, Δάφνην ὄνομα, οὐκ ἀξύμφορον νενομικὼς εἶναι φυλάσσεσθαι ταύτῃ τὸν ποταμὸν ἑκατέρωθεν.
C ὃ δὴ προϊόντος τοῦ χρόνου βάρβαροι μὲν ἀφανίζουσι τὸ παράπαν, Ἰουστινιανὸς δὲ ἀνῳκοδομήσατο βασιλεὺς ἐκ θεμελίων ἀρξάμενος. μετὰ δὲ Τρασμαρικᾶν ἔρυμά τε τὸ Ἀλτηνῶν, καὶ ὅπερ καλοῦσι Κανδιδιανὰ, καθῃρημένα πρὸς αὐτῶν πολεμίων πολλῷ πρότερον, ἐπιμελείας ἠξίωσε κατὰ λόγον τῆς χρείας. ἔστι δὲ τρία ἑξῆς ὀχυρώματα παρὰ τὴν τοῦ Ἴστρου ἠιόνα, Σαλτουπύργος τε καὶ Δοροστόλος καὶ Συκιδάβα. ὧν δὴ ἑκάστου τὰ πεπονθότα οὐκ ἀπημελημένως ὁ βασιλεὺς ἐπηνώρθωσε. καὶ Κουήσορις δὲ, ὅπερ

4. ποιηταὶ] Homerus.

Etenim consentaneum iudico oram prius illam percurrere, itaque demum ad mediterranea aedificia progredi. Ac primum inde ad Mysos, quos poetae *cominus-pugnantes* vocant, eamus; quandoquidem Illyrici fines contingunt. Post Lucernariaburgum, novum castellum Securiscam imp. Iustinianus extruxit: deinde Cyntodemi ruinas restituit. Ultra hoc novam urbem condidit, et Augustae nomine Theodoropolin nuncupavit. Castella etiam Tigas et Iatron, quibus erant partibus mutila, recenti fabrica refecit. Castra Maxentii turrim addidit, quam necessariam iudicabat, et Cynton, castellum novum aedificavit. Sequitur arx Tramacarisca, cui in opposita continente respondet Daphne, castellum olim a Constantino Aug. haud perfunctorie conditum; cum e re esse existimaret, ut ibi utraque fluminis ripa praesidio teneretur. Progrediente tempore, barbari id funditus delevere: Iustinianus Aug. reaedificavit a fundamento. Post Trasmaricam, arcibus Altenae et Candidianae, ab hoste dudum excisis, prout opus erat, prospexit. Istri ripam tres arces ordine obtinent, Saltopyrgus, Dorostolus, et Sycidaba: singularum ruinas imperator non levi opera instauravit. Similem suscepit curam Quesoris,

κεῖται τῆς ἀκτῆς ἔκτοσθεν, ἐπιμέλειαν τὴν ὁμοίαν πεποίηται. καὶ Πάλματις ἐν στενῷ κείμενον μεῖζόν τε κατεστήσατο καὶ διαφερόντως εὐρύτερον, καίπερ οὐ παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ ποταμοῦ ὄν. οὗ δὴ ἄγχιστα καὶ φρούριον Ἄδινα καινουργήσας ἐδείματο, ἐπεὶ D *διηνεκὲς διαλανθάνοντες Σκλαβηνοὶ βάρβαροι ἐνταῦθα καὶ ἐνεδρεύοντες κεκρυμμένως ἀεὶ τοὺς τῇδε ἰόντας ἄβατα ἐποίουν τὰ ἐκείνῃ χωρία. καὶ φρούριον δὲ τὸ Τιλικίων ᾠκοδομήσατο, καὶ αὐτοῦ ἐν ἀριστερᾷ κείμενον ἔρυμα.*

Οὕτω μὲν καὶ Μυσοῖς τὰ ὀχυρώματα ἐπί τε τῆς ἀκτῆς τοῦ H 41 *ποταμοῦ Ἴστρου ἔσχε καὶ ταύτης πλησίον. ἐπὶ Σκύθας δὲ τὸ λοιπὸν βαδιοῦμαι· ἔνθα δὴ φρούριον πρῶτον Κυρίλλου ἁγίου ἐπώνυμόν ἐστιν, οὗπερ τὰ πεπονηκότα τῷ χρόνῳ ἀνῳκοδομήσατο οὐκ ἀπημελημένως Ἰουστινιανὸς βασιλεύς. ἐπέκεινά τε αὐτοῦ ἦν* P 84 *μὲν ἐκ παλαιοῦ ὀχύρωμα, Οὐλμιτῶν ὄνομα, βαρβάρων δὲ Σκλαβηνῶν ἐπὶ χρόνου μῆκος ἐκείνῃ τὰς ἐνέδρας πεποιηκότων, διατριβήν τε αὐτόθι ἐπὶ μακρότατον ἐσχηκότων, ἔρημόν τε παντάπασι γέγονε, καὶ οὐδὲν αὐτοῦ ὅτι μὴ τὸ ὄνομα, ἐλέλειπτο ἔτι. ὅλον τοίνυν ἐκ θεμελίων δειμάμενος, ἐλεύθερα τῆς τῶν Σκλαβηνῶν ἐπιθέσεώς τε καὶ ἐπιβουλῆς κατεστήσατο εἶναι τὰ ἐκείνῃ χωρία. ἔστι δέ που μετὰ τοῦτο Ἴβιδα πόλις, ἧς δὴ τοῦ περιβόλου πολλὰ ἐπεπόνθει, ἅπερ ἀνανεωσάμενος οὐδεμιᾷ μελλήσει ὀχυρωτάτην διεπράξατο εἶναι. φρούριόν τε δεδημιούργηκε νέον αὐτὸς μετ' αὐτήν, ὅπερ Αἴγιστον ὀνομάζουσι. καὶ ἄλλο δὲ φρούριον Σκυθίας ἐν ὑστάτῳ κεῖται, Ἄλμυρις ὄνομα, οὗ δὴ τὰ πολλὰ σαθρὰ* B *γεγονότα διαφανῶς ἀνοικοδομησάμενος διεσώσατο. ὅσα δὲ καὶ ἄλλα ὀχυρώματα ἐν τῇ τῆς Εὐρώπης μοίρᾳ εἰπεῖν ἄξιον.*

extra ripam positi. In arcto situm castellum Palmatis auxit plurimum laxavitque: quamquam hoc ab ora fluminis distat. Huic etiam proximum de novo statuit castellum Adina; propterea quod Sclaveni barbari ibi delitescere et ex insidiis in viatores grassari soliti, ne iter illac fieret impediebant. Castellum quoque Tilicion, et a sinistro eius latere propugnaculum struxit.

Sic in Mysia Istri ripa cum vicinia munita est: nunc ad Scythas procedam. Hic primum sese offert castellum, nomine S. Cyrilli insigne: in quo quidquid tempori succubuerat, id Iustinianus Aug. accurate renovavit. Post, arx vetus erat, Ulmiton dicta; quae quoniam Sclavenis barbaris grassatoribus diu sedem praebuerat, vacabat penitus, nec iam nisi nomen servabat. Tota a fundamentis reaedificata, oram illam ab incursibus et insidiis Sclavenorum liberam reddidit. Succedit urbs Ibida, quae magnam murorum partem amiserat: his sine ulla cunctatione reparatis, locum praeclare muniit: ultra quem castellum novum (Aegisto nomen est) condidit. Almyrin, itidem castellum in extrema Scythia situm, cuius pars non exigua pessum iverat, renovata fabrica conservavit. Nec silentio praetermittenda sunt caetera loca, quae in hac parte Europae munita sunt.

C η΄. Ὅσα μὲν δὴ ἔν τε Δαρδάνοις καὶ Ἠπειρώταις καὶ Μακεδόσι καὶ τοῖς ἄλλοις Ἰλλυριῶν ἔθνεσιν, ἔτι μέντοι καὶ ὅσα ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀμφὶ ποταμὸν Ἴστρον οἰκοδομήματα Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ εἴργασται, ἤδη μοι ἔμπροσθεν δεδιήγηται. ἐπὶ τὴν Θρᾴκην δὲ τὸ λοιπὸν ἴωμεν, ἀρίστην πηγνύμενοί τινα τοῦ λόγου κρηπῖδα τὰ ἐπὶ Βυζαντίου χωρία, ἐπεὶ καὶ τῆς Θρᾴκης ἡ πόλις οὐ τῷ κράτει μόνον, ἀλλὰ καὶ χωρίων προέστηκε φύσει, τῇ μὲν Εὐρώπῃ ὥσπερ τις ἀκρόπολις ἐπεμβαίνουσα, φυλαττομένη δὲ τῆς διοριζούσης αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ἀσίας θαλάσσης τὸ πέρας. ἤδη μὲν οὖν τάς τε ἄλλας ἁπάσας τῆς πόλεως κτίσεις, καὶ ὅσα δὴ ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς ἐντός τε καὶ ἐκτὸς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως περιβόλου δεδημιούργηκεν, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δεδήλωκα λόγοις. τὰ
D δὲ δὴ ἐνθένδε ἐρῶν ἔρχομαι.

V 451 Φρούριόν ἐστιν ἐν τῷ προαστείῳ τῆς πόλεως, ὅπερ Στρογγύλον ὁμωνύμως τῇ τοῦ ἐρύματος συνθέσει καλοῦσιν. ἐντεῦθεν ἡ ἐς τὸ Ῥήγιον ὁδὸς ἄγουσα, ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον ἀνώμαλος οὖσα, ὄμβρων, ἂν οὕτω τύχοι, ἐπιπεσόντων, τελματώδης τε καὶ δυσπάριτος τοῖς τῇδε ἰοῦσιν ἐγίνετο. νῦν δὲ λίθοις αὐτὴν καταστρώσας ἁμαξιαίοις ὁ βασιλεὺς οὗτος εὐπετῆ τε κατεστήσατο καὶ ἄπονον ὅλως. μῆκος μὲν τῇ ὁδῷ τῇδε ἄχρι ἐς Ῥήγιον· εὐρύνεται δὲ τοσοῦτον, ἐς ὅσον ἁμάξας οὐ στενοχωρεῖν δύο ἀπεναντίας ἀλλήλαις ἰούσας. τραχεῖς οἱ λίθοι διαφερόντως· εἰκάσαις ἂν αὐτοὺς μυλίας εἶναι. εὐμεγέθεις τέ εἰσι μάλιστα. ὥστε δὴ ἕκα-
P 85 στος γῆν μὲν ἐπικαλύπτει πολλήν, ἐς ἄγαν δὲ ὕψου ἀνέχει. ἐς δὲ τό τε ὁμαλὲς καὶ τό γε λεῖον ἐπιεικῶς ἐξειργασμένοι, οὐκ ἐνῆφθαι

8. Iustiniani Aug. aedificia hactenus recensui, quae sunt apud Dardanos, Epirotas, Macedones, caeterasque gentes Illyrici, item in Graecia et ad fluvium Istrum. Iam progrediamur in Thraciam, atque optimum orationis fundamentum ponamus Byzantii: quando haec urbs non solum potentia, sed natura etiam loci Thraciam antecellit, Europae imminens arcis instar, servansque terminum maris, quo ab Asia pars ista orbis dividitur. Quoniam vero quidquid ille Constantinopoli cum sacris tum aliis in locis intra extraque muros aedificavit, superioribus libris retuli, ad consequentia modo pergam.

Castellum est suburbanum, quod consentaneo figurae suae vocabulo Strongylon dicitur. Via, quae hinc Rhegium ducit, cum inaequalis ubique fere esset ac salebrosa, si quando largius plueret, crebris lacunis viatores impediebat. Iam saxis plaustralibus illam stravit imp. noster, itaque facilem reddidit ac plane expedivit. Eius longitudo ad Rhegium usque pertinet: tanta est latitudo, quanta sufficit ut duo plaustra ex adverso acta non comprimantur. Sunt lapides in primis duri: molares esse diceres. Mole praestant: quo fit ut quisque et magnum terrae spatium tegat, et extet altissime.

τῇ συνθέσει, οὐδέ πη ἐς τὸ ἀκριβὲς μεμυκέναι, ἀλλὰ συμπεφυκέναι δοκοῦσιν ἀλλήλοις. ταῦτα μὲν οὖν τοιαῦτά ἐστι.

Λίμνην δέ τινα εἶναι ἄγχιστα τοῦ Ῥηγίου καλουμένου ξυμβαίνει, ἐς ἣν τὰς ἐκβολὰς ἔχουσι ποταμοὶ ἐκ χωρίων τῶν ὕπερθεν τῇδε φερόμενοι. διακέχυται δὲ ἡ λίμνη αὕτη μέχρι ἐς θάλασσαν· ὥστε μία τις ἀμφοτέραιν ἀκτὴ ἐν στενῷ μάλιστα τυγχάνει οὖσα. ταύτην δὲ ἄμφω ἐπικλύζουσι τὴν ἀκτὴν ἀντικυματοῦσαι καὶ ἀλλήλοις ἀντιμυκώμεναι. ἀεί τε ἀλλήλαις εὐθὺ ἵενται τὴν ἠιόνα ἐπικοινούμεναι. ἐπειδὰν δὲ ὡς πλησιαίτατα ἵκωνται, ἀναχαιτίζουσι τὴν ἐπιρροὴν, ἐφ᾽ ἑαυτὰς ἐπιστρέφουσαι, ὥσπερ ἐνταῦθα τὰ ὅρια B σφίσι πηξάμεναι. ἔστι δὲ καὶ ἀλλήλαις οὗ ἀναμίγνυνται, πορθμόν τινα μεταξὺ ἔχουσαι, ἄδηλον ὂν ὁποτέρα ποτὲ αὐτῶν τὸ τοῦ πορθμοῦ ὕδωρ διακεκλήρωται. οὔτε γὰρ ἡ τῆς θαλάσσης ἐπιρροὴ ἐς τὴν λίμνην ἀεὶ φέρεται οὔτε διηνεκὲς ἐς τὴν θάλασσαν τὴν λίμνην ἐκβάλλει, ἀλλ᾽ ὄμβρων μὲν ἐπιγενομένων πολλῶν, ἐπιπνεύσαντός τε ἀνέμου νότου, ἐκ τῆς λίμνης ὁ πορθμὸς προϊὼν φαίνεται. ἢν δὲ ἀπὸ βορρᾶ τὸ πνεῦμα ἴοι, ἡ θάλασσα τὴν λίμνην ἐπικλύζειν δοκεῖ. ἐν τούτῳ μέντοι ἡ θάλασσα τῷ χώρῳ ἐς βράχος κατατείνει παμμέγεθες, ὀλίγης τινὸς ἀπολελειμμένης μεταξὺ χώρας, ἥπερ διήκει ἐς ἄβυσσον. ἐς τοσόνδε τυγχάνει οὖσα, ὥστε δὴ καὶ Μύρμηξ ὠνόμασται. οὗτος δὲ ὁπορθμὸς, ὅ τε τὴν θά- C λασσαν καὶ τὴν λίμνην ζευγνύων, ἧπέρ μοι εἴρηται, πάλαι μὲν γεφύρᾳ ξυλίνῃ διάβατος ἦν ἐπικινδύνῳ μάλιστα τοῖς τῇδε ἰοῦσιν, ἐπεὶ τοῖς ξύλοις, ἂν οὕτω τύχοι, διεφθείροντο· νῦν δὲ αὐτὴν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς λίθοις λογάδην ἐμβεβλημένοις ἐς ἀψῖδας

Tam apte complanati laevigatique sunt, ut non commissi inter se neque accurate compacti, sed in unum coaliti videantur. Sed haec hactenus.

Stagnum est Rhegio proximum. Hoc amnes ex locis altioribus decurrentes accipit, et ad mare usque diffunditur; ita nt commune habeat cum eo littus, idque angustissimum: quod ambo inundant, adversis fluctibus mutuo cum fremitu concurrentia. Semper enim contrarie procedunt, communi littore: ut proxime accesserunt, cursum retorquent seque referunt, quasi illic sibi terminos fixerint. Ubi miscentur, fretum quoddam est interiectum, cuius aquam utrum ipsorum sibi vindicet, parum constat. Nam nec mare semper stagno infunditur, nec stagnum semper in mare influit: sed post largos imbres, flante austro, e stagno fretum manifeste progreditur: rursus spirante borea, exundare videtur mare in stagnum. Eo loci in brevia longe excurrit mare, spatio intercedente arctissimo, quod ad profundum aequor porrigitur, tamque angustum est, ut Myrmex appelletur. Fretum illud, quo mare, ut dixi, cum stagno copulatur, transitum habebat olim ponte coniunctum ligneo, non sine gravi periculo transeuntium: qui, si fors ita ferret, cum lignis mersi

μετεωρίσας μέγα τι χρῆμα, τὴν ἐκείνῃ διάβασιν ἀκίνδυνον κατεστήσατο.

Τοῦ δὲ Ῥηγίου ἐπέκεινα πόλις ἐστί που Ἀθύρας ὄνομα, ἥσπερ τοὺς οἰκήτορας δίψῃ δεινοτάτῃ ἐχομένους εὑρὼν τὴν ἀπορίαν διέλυσε σφίσιν, ἔλυτρον ἐνταῦθα δειμάμενος, θησαυρίζων μὲν ἐπικαιριώτατα τὴν τῶν ὑδάτων οὐκ ἀναγκαίαν περιουσίαν, πρυτανεύων δὲ αὐτὴν ἐν ἐπιτηδείῳ τοῖς τῇδε ἀνθρώποις. ἀνῳ- D κοδομήσατο δὲ καὶ τὰ πεπονθότα τοῦ περιβόλου.

Ἔστι δὲ μετὰ τὴν Ἀθύραν τις χῶρος, ὅνπερ Ἐπισκοπεῖα καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι. ὃν δὴ κατανενοηκὼς Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ταῖς τῶν πολεμίων ἐπιδρομαῖς ὑποκείμενον, ἐπιπλεῖστον δέ, ὡς οὐδαμῇ ὀχυρώματος ὄντος, ἀφύλακτα παντάπασιν ὄντα τὰ ἐκείνῃ χωρία, φρούριον ἐνταῦθα ἐδείματο· οὗ δὴ τοὺς πύργους H 42 πεποίηται οὐχ ᾗπερ εἰώθει, ἀλλὰ τρόπῳ τοιῷδε. προὔχει τις ἐκ τοῦ περιβόλου οἰκοδομία, στενωτάτη μὲν κατ᾽ ἀρχὰς οὖσα, τελευτῶσα δὲ ἐς εὖρος μέγα· ἐφ᾽ οὗ δὴ ἕκαστος ἐξείργασται πύργος. ταύτῃ τε τοῖς πολεμίοις ἄγχιστά πῃ τοῦ τείχους ἰέναι ἀμή- P 86 χανά ἐστιν, ἐπεὶ τῶν πύργων κατὰ μέσον γενόμενοι ἐν ἀμφιβόλῳ κατὰ κορυφὴν πρὸς τῶν ἐκείνῃ φρουρῶν ῥᾷστα βαλλόμενοι διαφθείρονται. τάς τε πύλας ἐνταῦθα οὐ κατὰ τὰ ξυνειθισμένα τῶν πύργων μεταξὺ ἔθεντο, ἀλλ᾽ ἐκ πλαγίας κατὰ τὸ ἐν στενῷ προὖχον τοῦ τείχους, οὐχ ὁρωμένας τοῖς πολεμίοις, ἀλλ᾽ ὄπισθεν διαλανθανούσας. ἐνταῦθα Θεόδωρος βασιλεῖ τὴν ὑπουργίαν παρέσχετο, Σιλεντιάριος τὴν ἀρχήν, συνετὸς μάλιστα. τοῦτο μὲν οὖν τὸ

3. Ἀθύρας] ἐθύρας Tolos.

interibant. At nunc Iustinianus Aug. ponte in altissimos arcus educto concinna lapidum selectorum structura, tutum illac transitum dedit.

Ultra Rhegium urbs est Athyra: cuius incolas siti gravissima, qua urgeri ipsos compererat, levavit, extructis ibi cisternis, in quibus aquae maior copia quam postularet necessitas asservaretur et opportune civibus praeberetur. Murorum etiam ruinas instauravit.

Post Athyram locus est, quem Episcopia vocant indigenae. Hunc imp. Iustinianus hostium incursionibus expositum animadvertens, tractumque illum nusquam munitum ac prorsus indefensum patere, castellum ibi condidit, cuius turres hoc modo, non solito, extructae sunt. Ex muro fabrica prominet, angustissima illa quidem initio, sed in amplam desinens latitudinem: eiusmodi proiecturae unaquaeque est turris imposita. Quo fit ut hostes propius ad muros accedere nequeant: quippe inter turres hinc inde defensorum telis facillime ex edito confixi cadunt. Nec portae consuetum locum obtinent inter turres: sed oblique sunt positae ad angustas illas eminentias muri, aversaeque ab hostium oculis pone latent. In his imperatori navavit operam Theodorus Silentiarius, singulari vir intelligentia. Ita quidem locus ille est

ἔρυμα τῇδε πεποίηται. ἐπὶ τείχη δὲ τὰ μακρὰ ἐνθένδε ἰόντας ὀλίγα ὑπειπεῖν ἄξιον.

θʹ. Ἡ θάλασσα ἐξ ὠκεανοῦ καὶ Ἱσπανίας γῆν τὴν Εὐρω- [B] παίαν ἀριστερᾷ ποιουμένη μέχρι μὲν ἐς Θρᾴκην κατὰ ταῦτα χωρεῖ [V 452] πρὸς ἀνίσχοντά που τὸν ἥλιον, ἔνθεν δὲ σχιζομένη πῇ μὲν ἐπὶ τὴν ἑῴαν στέλλεται μοῖραν, πῇ δὲ κατὰ βραχὺ ἐγκαρσία γεγενημένη τὸν Εὔξεινον καλούμενον ἀποτελεῖ πόντον. ἐς Βυζάντιον δὲ ἀφικομένη ὥσπερ ἐπὶ νύσσης τινὸς καμπὴν ποιεῖται ἀμφὶ τὰ πρὸς ἕω τῆς πόλεως, πλαγία τε πολλῷ μᾶλλον ἔτι γινομένη ἐν πορθμῷ ἵεται, ἰσθμὸν τῆς Θρᾴκης τά τε πρόσω καὶ ὀπίσω, ὡς τὸ εἰκός, ἐργαζομένη. οὐχ ὅτι ἐς ἐκροὰς ἐνταῦθα ἡ θάλασσα [C] μερίζεται δύο, ἧπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἰσθμοῖς εἴωθεν, ἀλλὰ περιστρεφομένη τε θαυμασίως ὡς καὶ περιβαλλομένη ἑκατέρωθεν Θρᾴκην τε τὴν ἄλλην καὶ διαφερόντως τὰ ἐπὶ Βυζαντίου προάστεια πάντα. οἰκοδομοῦνται δὲ καὶ περιστέλλουσιν οἱ ταύτῃ ἄνθρωποι τὰ προάστεια οὐχ ὅσον ἐς χρείαν, ἀλλ' ἐς ὕβριν τε καὶ τρυφὴν ὅρον οὐκ ἔχουσαν, καὶ ὅσα ἄλλα πλούτου ἐξουσία ἐς τοὺς ἀνθρώπους ἰοῦσα ποιεῖ. ἔπιπλά τε κατατίθενται ἐνταῦθα πολλὰ καὶ διαπονήματα ἐν αὐτοῖς ἐνδελεχέστατα ἔχουσιν· ἐπειδὰν οὖν καταθεῖν τινας τῶν πολεμίων γῆν τὴν Ῥωμαίων ἐξαπιναίως ξυνενεχθείη, οὐδὲν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις χωρίοις προστρίβεσθαι τὴν ζημίαν ἐνταῦθα ξυμβαίνει, ἀλλὰ κακοῖς ἄγαν τοῖς ἀνηκέστοις βα- [D] ρύνεσθαι τὰ ἐκείνῃ χωρία. ὃ δὴ ἀναστέλλειν Ἀναστάσιος βασιλεὺς διὰ σπουδῆς ἔχων ἐν χώροις οὐχ ἧσσον ἢ τεσσαράκοντα σημείοις τοῦ Βυζαντίου διέχουσι μακρὰ οἰκοδομησάμενος τείχη,

communitus: hinc vero priusquam accedamus ad muros longos, pauca praefari convenit.

9. Mare ab oceano Hispaniaque sese insinuans, Europam seponit ad laevam, et orientem aequaliter petit, donec Thraciam attigit. Hinc se ita findit, ut pars ad ortum pergat, pars obliquo sensim meatu pontum efficiat Euxinum. Ut Byzantium pervenit, ad exortivum urbis latus, tanquam ad metam, cursum flectit: tum se multo magis obliquans procurrit in sinum, et, quod consequens est, ex Thraciae parte, quam a fronte et tergo intercipit, Isthmum facit; non quod ibi mare, sicuti ad isthmos caeteros assolet, in recessus geminos divisum hinc inde sit, sed quia mirabili flexione cum reliquam Thraciam utrinque amplectitur, tum vero maxime suburbanum agrum omnem Byzantii. Hunc aedificiis cives occupant decorantque, non solum ad vitae usus, sed ad luxum etiam insolentem deliciasque immodicas, et ad omnem licentiam, quam affert mortalibus opulentia. Multam ibi supellectilem reponunt; multa singulari arte elaborata asservant. Haec autem loca non minus detrimenti quam caetera ex hostium repentinis in Rom. imperium incursionibus accipiebant: quin et omnium pessime vastabantur. Malum avertere satagens imp. Anastasius, quadragesimo ab urbe lapide longos muros aedifica-

ἄμφω τῆς θαλάσσης τὰς ἀκτὰς ἔζευξεν, οὗ δὴ ἀλλήλαιν διεστήκασιν ὁδῷ ἡμέραιν δυεῖν μάλιστα· ταύτῃ τε ἅπαντα ἐν τῷ ἐχυρῷ καθεστάναι τὰ ἐντὸς ᾤετο. ἦν δὲ ἄρα μειζόνων τοῦτο συμφορῶν αἴτιον. οὔτε γὰρ οἷόν τε ἦν οἰκοδομίαν τοσαύτην τὸ μέγεθος ἢ P 87 ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἐξειργάσθαι, ἢ φρουρεῖσθαι ξὺν τῷ ἀκριβεῖ. ἐπειδάν τε μοίρᾳ τινὶ τούτων δὴ τῶν μακρῶν τειχῶν ἐπισκήψαιεν οἱ πολέμιοι, καὶ τοὺς φρουροὺς ἅπαντας ὑποχειρίους ἐποιοῦντο οὐδενὶ πόνῳ, τοῖς τε ἄλλοις ἐπιπίπτοντες ἀπροσδόκητοι κακὰ οὐκ εὐδιήγητα ἐξειργάζοντο.

Ἀλλὰ βασιλεὺς τά τε πεπονθότα τούτων δὴ ἀνοικοδομησάμενος τῶν τειχῶν, τά τε σφαλερὰ ἐπὶ τὸ ἐχυρώτατον κρατυνάμενος τῶν φρουρῶν ἕνεκα, προσεπετεχνήσατο τάδε. τὰς μὲν ἐξόδους, αἵπερ ἐκ πύργου ἑκάστου ἐς τοὺς αὐτοῦ ἐχομένους ἐξάγουσιν, ἐφράξατο πάσας. ἄνοδον δὲ καθ' ἕκαστον ἐκ τοῦ ἐδάφους B ἐντοσθεν ἐτεκτήνατο μίαν· ἥνπερ ἐπὶ καιροῦ καθειργοῦντες οἱ ταύτῃ φρουροὶ τοὺς πολεμίους περιφρονοῦσι τοῦ περιβόλου ἐντὸς γενομένους· ἐπεὶ πύργος ἐς ἀσφάλειαν ἕκαστος αὐτὸς κατὰ μόνας τοῖς φρουροῖς ἀπόχρη. καὶ τούτων δὴ τῶν τειχῶν ἐντὸς τὰ ἐς ἀσφάλειαν ἐνδελεχέστατα διεπράξατο, τά τε ἄλλα πεποιημένος ᾗπέρ μοι ἔναγχος εἴρηται καὶ πόλεως Σηλυβρίας ἀνανεωσάμενος ὅσα πεπονθότα τοῦ περιβόλου ἐτύγχανεν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μακρῶν τειχῶν ταῦτα Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ εἴργασται.

Ἡράκλεια δὲ ἡ πόλις ἥδε, ἡ παραλία, ἡ ἐν γειτόνων, ἡ Πέρινθος (ᾗ πάλαι μὲν τὰ πρωτεῖα τῆς Εὐρώπης ἐδίδοσαν, νῦν δὲ δὴ μετά γε Κωνσταντινούπολιν τὰ δευτερεῖα παρέχονται) δι-

vit, quibus gemina iunxit maris littora, ubi inter se bidui fere distant. Quo facto, quaecumque cis muros erant, ea se in tuto collocasse existimabat. Verum hinc maiora incommoda nascebantur. Neque enim fieri poterat ut opus adeo spatiosum vel satis haberet firmitatis, vel diligenter custodiretur. Certe hostes, quacumque muros longos invaderent, omnes partis illius custodes opprimebant nullo negotio, caeterosque ex improviso adorti, calamitatem inferebant, quantam nemo verbis facile exponat.

At imperator noster, cum horum ruinas murorum reparasset, et partes caducas defensorum causa firmasset optime, hoc adiecit inventum artis. Omnes cuiusque turris ad turres vicinas exitus obstruxit, et intra singulas unum a solo ascensum fecit; quem in tempore obdentes propugnatores hostem, muros licet transgressum, rident, quoniam suis quaeque custodiis turris sufficit. Intra murorum ambitum perfectam peperit securitatem, non solum factis quae modo retuli, sed restauratis etiam ruinis moenium urbis Selybriae. Haec Iustinianus Aug. egit ad muros longos.

Urbs vero Heraclea, maritima illa ac vicina, alioque nomine Perinthus dicta, quae olim locum in Europa principem tenuit, nunc uni cedit Constan-

ψῶσά τε καὶ λίαν αὐχμῶσα ἔναγχος ἔκειτο, οὐχ ὅτι ἄνυδρος ἡ C
ἀμφ' αὐτὴν χώρα οὐδὲ ὅτι ἀπημέλητο ταῦτα τοῖς ἐκ παλαιοῦ δει- H 43
μαμένοις τὴν πόλιν, ἐπεὶ καὶ κατάρρυτος Εὐρώπη ταῖς κρήναις,
καὶ ποιεῖσθαι τοῖς πάλαι ἀνθρώποις ὀχετοὺς ἔμελεν, ἀλλὰ τὰ ξυν-
ειθισμένα ποιῶν ὁ χρόνος τῇ πόλει τὴν ὀχεταγωγίαν ἀνῄρηκεν,
ἢ καταγεγηρακυῖαν τὴν οἰκοδομίαν ὑπεριδὼν, ἢ τῷ μὴ ἐπιμελεῖ- V 453
σθαι τοὺς Ἡρακλεώτας αὐτῆς ἐπὶ τὴν φθορὰν ποδηγούμενος.
ὀλίγου τε ἀοίκητος διὰ τοῦτο Ἡράκλεια ἐλέλειπτο εἶναι. ταὐτὸ
δὲ τοῦτο καὶ τὰ ἐκείνῃ βασίλεια ὁ χρόνος ἐποίει ἀξιοθέατα ἐπιει-
κῶς ὄντα. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς οὐ παρέργως, ἀλλὰ βασιλι-
κῶς μάλιστα, τὴν πόλιν ἰδὼν, ὕδασί τε αὐτὴν ποτίμοις καὶ διει- D
δέσι ἐπέκλυσε, καὶ τῶν βασιλείων ἀποστερεῖσθαι τοῦ ἀξιώματος
ὡς ἥκιστα συνεχώρησεν, ἀνοικοδομησάμενος ἅπαντα.

Ἡρακλείας δὲ ἄποθεν ἡμέρας ὁδὸν χωρίον ἐπιθαλασσίδιον
ἦν, Ῥαιδεστὸς ὄνομα, παρὰ πλοῦ μὲν ἐφ' Ἑλλησπόντου καλῶς
κείμενον, εὐλίμενον δὲ καὶ τῇ κατὰ θάλασσαν ἐργασίᾳ ἐπιτηδείως
ἔχον τοῖς ἐμπορίᾳ ναυτιλλομένοις καταίρειν τε καὶ ἀποφορτίζεσθαι
προσηνῶς μάλιστα, καὶ αὖ πάλιν ἀνάγεσθαι οὐδενὶ πόνῳ ἐμπλη-
σαμένοις τοῦ γόμου τὰ πλοῖα· βαρβάροις δὲ ἀποκείμενον κατα-
θέουσιν, ἂν οὕτω τύχοι, ἐξαπιναίως τὰ ἐκείνῃ χωρία, τῷ μήτε
ἀποτετειχισμένον μήτε τῇ φύσει δυσπρόσοδον εἶναι. ὥστε καὶ
τοῖς ἐμπόροις δέει τοῦ κινδύνου ὑπεροφθὲν ἐν ὀλιγωρίᾳ ἐγένετο. P 88
νῦν δὲ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς οὐχ ὅσον τῷ χωρίῳ τὴν ἀσφάλειαν
προσεποίησεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς περιοίκους ἐσώσατο πάντας. ἐπὶ

17. ἀποφορτίζεσθαι] ἀμφοτερίζεσθαι Tolos.

tinopoli, haud ita pridem siticulosa aridaque iacebat; non quod circumiectus ager siccus sit, aut prisci urbis conditores aquam providere neglexerint: cum et fontibus Europa benignissime rigetur, et aquaeductum extruendum curarint veteres: sed aevum solita malignitate illum urbi corruperat, seu vetusti contemptu operis, seu Heracleotarum incuria ad ipsum perdendum duceretur. Quae causa fuit cur brevi incolae Heracleam vacuam liquerint. Eodem vetustas redegerat palatium perquam splendidum illius urbis: quam cum imp. Iustinianus visisset, non perfunctoria levitate, sed plane regia liberalitate inductus, aquis dulcibus limpidisque illam inundavit, nec passus est carere honore palatii: quippe totum refecit.

Rhaedestus erat locus maritimus, diei unius itinere procul Heraclea, commodo ad Hellespontum enavigandum situ, portu facili et ad maritimum commercium opportuno: ita ut institutores eo naves placidissime appellere et exonerare, rursus easdem mercibus onustas facillime possent solvere. Verum si contingeret ut repente barbari se in agros eiicerent, eorum incursibus patebat, cum nec munimenta, nec difficiles natura aditus haberet. Quare institores locum illum spernebant, contemptum pariente metu periculi. Iam vero Iustinianus Aug. cum ipsum muniit, tum vicinis omnibus salutem

Ῥαιδεστοῦ γὰρ ἀνέστησε πόλιν, τείχει μὲν ἐρυμνὴν, μεγέθει δὲ διαφερόντως ὑπέρογκον. οὗ δὴ βαρβάρων σφίσιν ἐγκειμένων οἱ πλησιόχωροι ἅπαντες εἰς καιρὸν καταφεύγοντες σὺν τοῖς χρήμασι διασώζονται.

B ι΄. Τὰ μὲν οὖν ἐπὶ Ῥαιδεστοῦ Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ ταύτῃ πη ἔσχεν. ὅσα δὲ αὐτῷ ἀμφὶ Χερρονήσῳ διαπεπόνηται, ἐρῶν ἔρχομαι. προβέβληται μὲν πάσης ἡ Χερρόνησος τῆς κατ᾽ αὐτὴν Θρᾴκης. ἐπεμβαίνουσα γὰρ τῇ θαλάσσῃ καὶ ὥσπερ ἐχομένη τοῦ πρόσω, δόκησιν παρέχεται ὅτι δὴ ἐπὶ τὴν Ἀσίαν χωρεῖ. ἀκτὴ δὲ αὐτῆς ἀμφὶ πόλιν Ἐλαιοῦντα προὔχουσα μία, σχίζει τε εἰς δύο τὴν θάλασσαν μοίρας, καὶ αὐτὴ τῷ ῥοθίῳ ἀποτεμνομένη τῆς ἄλλης ἠπείρου, καὶ προσιούσῃ ἐπίπροσθεν τῇ θαλάσσῃ ὑποχωροῦσα, τὸν Μέλανα καλούμενον ποιεῖ κόλπον. νῆσος δὲ τὸ λοιπὸν ὀλίγου C δέοντος γίνεται, ὄνομα τῷ ποιουμένῳ προσῆκον κτωμένη. Χερρόνησος γὰρ, ὡς τὸ εἰκὸς, ὀνομάζεται, ἰσθμῷ διειργομένη βραχεῖ, μὴ νῆσος παντάπασιν εἶναι. κατὰ τοῦτον οἱ πάλαι ἄνθρωποι τὸν ἰσθμὸν παρέργως τε καὶ λίαν ἀπημελημένως ἐδείμαντο διατείχισμα κλίμακι ἁλωτόν. κῆπον γάρ πού τινα εἰκῇ κείμενον αἱμασιᾷ περιβάλλειν οἰόμενοι, ἰσχνόν τε αὐτὸ καὶ ὀλίγον τῆς γῆς ὑπερανεστηκὸς ἐξειργάσαντο. πρὸς δὲ καὶ τὴν ἑκατέρωθι τοῦ ἰσθμοῦ θάλασσαν προβόλους τεκτηνάμενοι βραχεῖς τε καὶ φαύλους, οὕσπερ καλεῖν νενομίκασι μώλους, τὴν μεταξὺ χώραν τοῦ τε ῥοθίου καὶ τοῦ περιβόλου ἐφράξαντο, οὐ ταύτῃ τοὺς ἐπιβουD λεύσοντας ἀπωσόμενοι, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὰς εἰσόδους παρακαλέσοντες·

23. περιβόλου] προβόλου Tolos.

dedit. Urbem enim Rhaedesti condidit, moenibus validam, magnitudineque insignem: quo vicini omnes, imminentibus barbaris, recipientes se tempestive, vitam cum pecuniis servant.

10. Sic Rhaedesti se habuere Iustiniani Aug. coepta: ad illa nunc venio, quae idem apud Cherronesum peregit. Cherronesus totam illam Thraciae partem, cui respondet, praetegit. In mare prominet, ac tanquam si cum ora ulteriore coniuncta esset, sic in Asiam videtur evadere. In littore, circa urbem Elaeuntem, promontorium habet, quo mare bifariam finditur: ipsaque fluento avulsa a reliqua continente ac progredienti mari cedens, sinum efficit, quem Melanem seu nigrum vocant. Parum abest quin fiat insula: unde et nomen consentaneum nacta est: siquidem Cherronesus merito dicitur, angusta dirempta isthmo, ne insula omnino sit. In hoc isthmo veteres murum negligenter extruxerant, scalis superabilem. Perinde enim tenuem humilemque fecerant, quasi hortum, alicubi temere positum, maceria cingerent. Ad utrumque isthmi latus, aggeres, quos appellant *moles*, in mari excitaverant parvos admodum et contemnendos: ac spatium, qnod murum inter undasque intererat, ita sepserant, ut non tam prohibituri vim oppugnantium, quam ad paratos aditus invitaturi viderentur: adeo ridiculum

οὕτω δὴ εὐκαταφρόνητον αὐτὸ ἐξειργάσαντο, καὶ τοῖς ἀποπειρασομένοις εὐάλωτον. ἡγούμενοι δέ τι τοῖς πολεμίοις ἄμαχον πεποιῆσθαι ὀχύρωμα, τούτου δὴ περιβόλου τὰ ἐντὸς ἅπαντα φυλακῆς οὐδεμιᾶς ἀξιοῦν ἔγνωσαν, ἐπεὶ οὔτε φρούριον οὔτε ἄλλο τι ἔρυμα ἐπὶ Χερρονήσου ξυνέβαινεν εἶναι, καίπερ ὀλίγου δέοντος ἐς τριῶν κατατεινούσης ὁδὸν ἡμερῶν. ἔναγχος γοῦν ἀμέλει οἱ πολέμιοι καταθέοντες τὰ ἐπὶ τῆς Θρᾴκης χωρία ἐγκεχειρίκασι μὲν ὡς ἀποπειρασόμενοι τῆς κατὰ ἠιόνα εἰσόδου, δεδιξάμενοι δὲ τοὺς ταύτῃ φρουροὺς ἐσπεπηδήκασιν ὥσπερ τι ἄθυρμα παίζοντες, ἐντός P 89 τε τοῦ περιβόλου γεγένηται οὐδενὶ πόνῳ.

Πολλὰ τοίνυν ἀμφὶ τῶν κατηκόων τῇ σωτηρίᾳ διασκοπούμενος Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἐποίει τάδε. πρῶτα μὲν αὐτῷ ἐξίτηλον V 454 τὸ παλαιὸν γεγένηται τεῖχος, οὐδὲ ὅσον ἴχνους οἱ ἀπολελειμμένου τινός. ἕτερον δὲ αὐτίκα ἐπὶ τῆς αὐτῆς χώρας ἀνέστη, ὅπερ ἐπιεικῶς εὐρυνόμενον ὕψου ἀνέχει. ὑπεράνω τε τῶν ἐπάλξεων ἀνειλημμένη θόλος ἐν στοᾶς τρόπῳ ὄροφον ποιεῖται, καλύπτουσα τοὺς τοῦ περιβόλου ἀμυνομένους. ἄλλοι τε τῷ θόλῳ προμαχῶνες ἐγκείμενοι διπλασιάζουσι τοῖς τῇδε τειχομαχοῦσι τὸν πόλεμον. ἔπειτα δὲ ἀμφοτέρωθι ἐς τοῦ περιβόλου τὰ πέρατα πρὸς αὐταῖς H 44 B που τῆς θαλάσσης ταῖς ῥαχίαις μάλιστα, προβόλους πεποίηται, οὓς μώλους καλοῦσιν, ἐπιπλεῖστον μὲν τοῦ ῥοθίου διήκοντας, τῷ δὲ τείχει ξυναπτομένους, ὕψους δὲ πέρι τῷ ἐρύματι ἐναμίλλους ὄντας. ἀλλὰ καὶ τὴν τάφρον τοῦ περιβόλου ἔκτοσθεν οὖσαν περικαθάρας τε καὶ κατορύξας ἐνδελεχέστατα μέγα τι αὐτῇ εὔρους τε καὶ βάθους ἐντέθειται χρῆμα. καὶ μὴν καὶ στρατιωτῶν καταλόγους ἐν τούτοις ἱδρύσατο τοῖς μακροῖς τείχεσι πᾶσι βαρβάροις

opus erat ac superabile tentaturis. Nihilominus rati inexpugnabile hostibus propugnaculum id quoddam esse, quidquid intra muros erat, patere sinebant: quippe in Cherroneso nec castellum, nec alia quaepiam extabat munitio: quamvis tridui fere in longitudinem pateat. Certe non diu est, cum hostes Thraciam incursantes ad littus tentarunt aditum; mox territis custodibus, quasi ludibundi insiluerunt, ac labore nullo intra muri ambitum progressi sunt.

Quare Iustinianus Aug. animo in subditorum salutem intento, rationem hanc iniit. Principio murum veterem ita diruit, ut nullum eius vestigium superesset. Subinde alterum inibi struxit, latitudine altitudineque praestantem. Supra pinnas eductus fornix concameratam porticum efficit, ac muri defensores tegit. Alter pinnarum ordo fornici superpositus, dimicationem duplicat oppugnatoribus. Deinde in utraque muri extremitate, ubi mare illiditur, ac reciprocando subsidit, aggeres sive moles, ut appellant, molitus est; qui in aequor longe procurrunt, et muro continentes, de altitudine cum ipso certant. Exteriorem eiusdem fossam purgavit, plurimaque humo egesta, latiorem multo fecit et altiorem. Praeterea militares numeros in his longis

ἀντιτάξασθαι ἱκανοὺς ὄντας, ἤν τι τῆς Χερρονήσου ἀποπειρᾶνται. οὕτω δὲ ταῦτα ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς ἀσφαλείας καταστησάμενος καὶ τοῖς ἔνδον οὐδέν τι ἧσσον ὀχυρώματα προσεποίησεν. ὥστε εἰ τοῖς μακροῖς τείχεσιν (ἀπέστω δὲ τοῦ λόγου) παθεῖν τι ξυμβαίη, οὐδέν
C τι ἧσσον Χερρονησιώτας ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι. πόλιν τε γὰρ Ἀφροδισιάδα ἐρύματι ἐχυρωτάτῳ περιεβάλλετο, ἀτείχιστον ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον τὰ πρότερα οὖσαν, καὶ Κίβεριν πόλιν, ἐπ' ἐδάφους κειμένην, τειχήρη πεποιημένος ξυνῴκισεν· ἔνθα δὴ καὶ βαλανεῖα καὶ ξενῶνας ᾠκοδομήσατο, οἰκία τε παμπληθῆ καὶ ὅσα ἄλλα πέφυκεν ἐπιφανῆ ἐνδείκνυσθαι πόλιν. ἀλλὰ καὶ τὴν Καλλίπολιν καλουμένην βεβαιότατα ἐτειχίσατο, ἐλπίδι τῶν μακρῶν τειχῶν ἀτείχιστον ἀπολελειμμένην τοῖς πρόσθεν ἀνθρώποις. οὗ δὴ καὶ σιτῶνάς τε καὶ οἰνῶνας ἐδείματο δαπάνῃ τῇ πάσῃ τῶν ἐπὶ Χερρονήσου στρατιωτῶν ἱκανῶς ἔχοντας.

Ἔστι δέ τις Ἀβύδου καταντικρὺ πόλις ἀρχαία, Σηστὸς ὄνομα, καὶ αὐτὴ τὰ πρότερα παρέργως κειμένη, ὀχύρωμά τε οὐδὲν
D ἔχουσα. λόφος δὲ αὐτῇ τις ἰσχυρῶς ἀπότομος ἐπανέστηκεν· ἵνα δὴ φρούριον ἐδείματο ἀπρόσβατον ὅλως, ἑλεῖν τε, εἴ τις ἐγχειροίη, ἀμήχανον. Σηστοῦ δὲ οὐ μακρὰν ἄποθεν τὴν Ἐλαιοῦντα ξυμβαίνει εἶναι. πέτρα τε τῆς θαλάσσης ἀπορραγεῖσα ἐνταῦθα ἀνέχει, ἄκραν οὐρανομήκη ἐξαίρουσα τειχήρη φύσιν. φρούριον οὖν καὶ τῇδε ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐδείματο, δυσπάριτόν τε καὶ τοῖς προσιοῦσι παντελῶς ἄμαχον. ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν Θεσκῷ φρούριον ἐπὶ θάτερα τοῦ μακροῦ τείχους ἱδρύσατο, περιβόλῳ κρατυνάμενος ἐχυρῷ μά–

muris locavit, barbaris omnibus arcendis pares, si qua Cherronesi pars tentaretur. His ita firmatis atque in tuto positis, nihilo minori cura interiora communiit; ut si quid sinistri (absit verbo malum omen) longis muris acciderit, haud minus securi sint Cherronesiotae. Urbem enim Aphrodisiadem, undique fere nudam, moenibus firmissimis cinxit. Urbi Ciberi, quae eversa iacebat, muros atque incolas dedit, ibique balneas, xenodochia, aedes quamplurimas, quidquid demum splendorem civitatis probare solet, aedificavit. Sed et moenia validissima circumdedit Callipoli, quam veteres tali praesidio carere siverant, longis muris confisi. In eadem urbe horrea cellasque vinarias extruxit, quae militibus, quotquot agerent in Cherroneso, alendis sufficerent.

Contra Abydum est Sestus, urbs antiqua, et ipsa prius neglecta atque immunita: cui collis imminet admodum praeceps. Castellum hic posuit inaccessum, et invadere volentibus inexpugnabile. Sesto haud multum abest Elaeus, ubi rupes mari avulsa eminet, in caelum verticem tollens, natura munitum. Ibi quoque castellum imp. noster condidit, aditu difficillimum, supraque vires subeuntium positum. Ad latus alterum longi muri, castellum

λιστα· ταύτῃ τε τοῖς Χερρονησιώταις τὴν ἀσφάλειαν πανταχόθεν
αὐτὸς προσεποίησε.

ια΄. Μετὰ δὲ Χερρόνησον Αἶνος οἰκεῖται πόλις, ἐπὶ τοῦ P 90
οἰκιστοῦ τῆς προσηγορίας ὠνομασμένη. Αἰνείας γὰρ ἦν, ὥσπερ
λέγουσιν, ὁ τοῦ Ἀγχίσου. ταύτης ὁ περίβολος εὐάλωτός τε ἦν
τῷ χθαμαλὸν εἶναι· οὐδὲ ὅσον γὰρ ἐς τὸ ἀναγκαῖον ἀνεῖχεν ὕψος·
καὶ ἀναπεπταμένην τινὰ εἴσοδον κατὰ τῆς θαλάσσης τὸ γειτόνημα
εἶχεν, ἀμηγέπη ἐπιψαύοντος αὐτοῦ τοῦ ῥοθίου. ἀλλὰ βασιλεὺς
Ἰουστινιανὸς ἀνέστησε μὲν αὐτὸν ἐς ὕψος, μὴ ὅτι ἁλῶναι, ἀλλὰ
καὶ ἀποπειρᾶσθαι ἀμήχανον. ὑπεξαγαγὼν δὲ καὶ πανταχόσε
φραξάμενος ἀνάλωτον Αἶνον παντάπασι κατεστήσατο. καὶ ταύτῃ
μὲν ἡ πόλις ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐγεγόνει· ἔμεινε δὲ τοῖς βαρβάροις ἡ B
χώρα καταθεῖν εὐπετής· ἐπεὶ Ῥοδόπη ὀχυρωμάτων ἐκ παλαιοῦ
ὑπεσπάνιζεν. ἦν δέ τις κώμη ἐν τῇ μεσογείᾳ Βέλλουρος ὄνομα,
πλούτου μὲν δυνάμει καὶ πολυανθρωπίᾳ ἴσα καὶ πόλις, τῷ μέντοι
τειχήρης οὐδαμῇ εἶναι ληιζομένοις διηνεκὲς ἐπαρκοῦσα βαρβάροις,
ἀγροῖς τε τοῖς ἀμφ᾽ αὐτὴν κειμένοις πολλοῖς γε οὖσι ταὐτὸ πά-
σχουσα. καὶ αὐτὴν δὲ ὁ βασιλεὺς οὕτως πολίζει τε καὶ ἀποτειχί-
ζει, καὶ αὐτοῦ ἐπαξίαν τίθεται εἶναι. καὶ μὴν καὶ ἄλλων τῶν ἐπὶ
Ῥοδόπης πόλεων ὅσα δὴ ἐνδεῖν ἢ καταπεπονηκέναι ξυνηνέχθη τῷ V 455
χρόνῳ σπουδῇ πάσῃ ἀνέστησεν. ἐν αἷς Τραϊανούπολίς τε καὶ C
Μαξιμιανούπολίς εἰσιν, ὧνπερ ἐπηνώρθωσε τὰ ἐν τοῖς προβόλοις
σαθρὰ γεγονότα. ταῦτα μὲν οὖν τῇδε πεποίηται.

Ἀναστασιούπολις δὲ ἡ τῇδε οὖσα τειχήρης μὲν καὶ πρότερον

16. ληιζομένοις] δηιζομένοις Tolos.

moenibus validissimum Thesci statuit, itaque Cherronesi incolas ab omni parte securos praestitit.

11. Ultra Cherronesum urbs Aenus incolitur, nomen nacta ab Aenea conditore, ut perhibent, Anchisae filio. Eius moenia, cum humiliora essent, occupari facile poterant: nec solum deerat necessaria altitudo, sed apertum etiam habebant aditum, qua mari vicina erant, cuius fluctibus leviter stringebantur. Illa Iustinianus Aug. tam alte eduxit, ut tentari iam nequeant, nedum capi. Iisdem a mari paulum seductis et undique munitis, Aenum plane inexpugnabilem reddidit. Urbis quidem securitati sic provisum erat; sed agros barbari incursare facile poterant, cum ab antiquo munitiones in Rhodope rarae essent. Pagus erat mediterraneus Bellurus, divitiis hominumque frequentia aequalis urbi: is quia moenibus carebat, praeda semper ditabat barbaros, et cum agris circumiacentibus plurimis eamdem fortunam subibat. Hic urbem facit imperator noster, locum moenibus cingit ornatque, ut ipsius munificentiam decet. Quidquid caeteris Rhodopes urbibus deerat, vel aevo fatiscebat, omni studio aedificavit. In his sunt Traianopolis ac Maximianopolis, quarum muros, ubi corrupti erant, refecit. Haec ibi.

In eodem tractu Anastasiopolis, moenibus quidem erat circumdata, sed

ἦν, ἐν δὲ τῇ παραλίᾳ κειμένη ἀφύλακτον εἶχε τὴν ταύτῃ ἠιόνα. τὰ πλοῖα πολλάκις ἀμέλει ἐνταῦθα καταίροντα ὑποχείρια βαρβάροις Οὔννοις ἐξαπιναίως γεγένηται· ὥστε καὶ τὰς νήσους ἐνθένδε τὰς τῇ χώρᾳ ἐπικειμένας ἠνώχλησαν. Ἰουστινιανὸς δὲ βασιλεὺς
D διατειχίσματι τὴν παραλίαν περιβαλὼν ὅλην, ταῖς τε ναυσὶ καὶ τοῖς νησιώταις τὴν ἀσφάλειαν ἀνεσώσατο. ἀλλὰ καὶ τὸν τοῦ ὕδατος ὀχετὸν ἐκ τῶν ὀρῶν, ἃ ταύτῃ ἀνέχει, μέχρι ἐς τὴν πόλιν ὑπέρογκον ἀνέστησεν ὕψος. ἔστι δέ τις ἐν Ῥοδόπῃ πόλις ἀρχαία, Τόπερος ὄνομα, ἣ ποταμοῦ μὲν ῥεῖθρα περιβάλλεται ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον, λόφον δὲ αὐτῇ ἐπανεστηκότα ὄρθιον εἶχεν. ἐφ' οὗ δὴ οὐ πολλῷ ἔμπροσθεν Σκλαβηνοῖς βαρβάροις ἑάλω. ἀλλὰ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς μέγα τῷ περιβόλῳ ὕψος ἐντέθεικεν· ὥστε ὑπεραίρει τοσούτῳ τὸν λόφον, ὅσῳ δὴ αὐτοῦ καταδεέστερος τὰ πρότερα
P 91 ἦν. καὶ στοὰν μὲν ἐπανέστησεν ἐν θολωτῷ τείχει, ὅθεν δὴ τοῖς τειχομαχοῦσιν οἱ τῆς πόλεως ἀμυνόμενοι ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς διαμάχονται, τῶν δὲ πύργων ἕκαστον φρούριον ἐρυμνὸν ἐσκευάσατο εἶναι. ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τοῦ περιβόλου μέχρι ἐς τὸν ποταμὸν διατειχίσματι περιβαλὼν ἐκρατύνατο. ταῦτα μὲν Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ τῇδε πεποίηται.

Καὶ ὅσα δὲ αὐτῷ ὀχυρώματα εἴργασται ἀμφί τε τὴν ἄλλην Θρᾴκην καὶ τὴν νῦν καλουμένην Αἱμίμοντον, ἐγὼ δηλώσω. πρῶτα μὲν Φιλιππουπόλεώς τε καὶ Πλωτινοπόλεως τά τε ἐνδέοντα καὶ
H 45 καταπεπονηκότα σπουδῇ τῇ πάσῃ ᾠκοδομήσατο· ἐπεὶ αὐτὰς ἐπιμαχωτάτας ξυνέβαινεν εἶναι, καίπερ ἔθνεσι γειτονούσας βαρβάρων πολλοῖς. καὶ φρούρια δὲ ἀνάριθμα ἐπὶ Θρᾴκης ἱδρύσατο πάσης, δι' ὧν τὴν χώραν, ὑποκειμένην τὰ πρότερα ταῖς τῶν πολεμίων

mari apposita littus habebat immunitum. Quocirca saepe contigerat ut Hunni barbari, captis repente navibus, quae illuc appulsae fuerant, negotium insulis circumiectis facesserent. Verum Iustinianus Aug. ora omni maritima muro circummunita, navigiis et insularibus securitatem restituit: praealtum etiam aquaeductum a vicinis montibus ad urbem usque construxit. Toperus, antiqua urbs Rhodopes, fere undique ambita fluvio, colli arduo subiacebat; qua non ita pridem a Sclavenis barbaris capta fuerat. Imperator vero Iustinianus tam alte muros extulit, ut collem tanto superent, quanto prius erant inferiores. Hic porticum cameratam imposuit, unde urbis defensores tuto cum oppugnatoribus dimicant. Ex unaquaque turri castellum validum fecit: quae a moenibus ad fluvium patebant, ea muro firmavit. Haec ibi acta ab imp. Iustiniano.

Iam quo pacto reliquam Thraciam, et quam hodie vocant Haemimontum munierit, declarabo. Ac primum quidem quae Philippopoli et Plotinopoli deerant aut lababant, accuratissime aedificavit: infirmissimae enim erant, quamvis barbaras nationes multas vicinas haberent. Tota in Thracia innumera castella condidit, itaque partes illas, incursionibus barbarorum prius

ἐπιδρομαῖς, παντάπασιν ἀδῄωτον κατεστήσατο. ἔστι δὲ τὰ φρούρια, ὅσα ἡμᾶς μεμνῆσθαι, παρ᾽ ὄνομα τάδε.

expositas, a populatione prorsus vindicavit. Castella autem quoad meminisse possumus nominatim haec sunt.

Ἐν Εὐρώπῃ·	*In Europa:*
Λυδικαί.	Lydicae.
Ἐλαῖαι.	Elaeae.
Ἐν Ῥοδόπῃ τὰ καινούργια·	*In Rhodope, recentia:*
Κασεήρα.	Caseera.
Θεοδωρούπολις.	Theodoropolis.
Τὸ τοῦ Θράσου.	Thrasi.
Θουδανελᾶναι.	Thudanelanae.
Μούνδεπα.	Mundepa.
Θαρσάνδαλα.	Tharsandala.
Δένιζος.	Denizus.
Τόπαρον.	Toparum.
Δαλάταρβα.	Dalatarba.
Βρέ.	Bre.
Κουσκάβρι.	Cuscabri.
Κούσκουλος.	Cusculus.
Θρᾳκης Βόσπαρα.	Thraciae Bospara.
Οὐεσούπαρον.	Vesiparum.
Καπιστούρια.	Capisturia.
Βηρίπαρα.	Veripara.
Ἰσγίπερα.	Isgipera.
Ὀζόρμη.	Ozorme.
Βηρηΐαρος.	Vereiaros.
Ταμουβαρί.	Tamonbari.
Σκέμνας.	Scemnas.
Καράσθυρα.	Carasthyra.
Πίνζος.	Pinzus.
Τουλεοῦς.	Tuleus.
Ἄρζον.	Arzon.
Καστράζαρβα.	Castrazarba.
Ζωσίτερσον.	Zositersum.
Βέργισον.	Bergisum.
Δίγγιον.	Dingium.
Σάκισσος.	Sacissus.
Κυρτουξοῦρα.	Cyrtuxura.
Ποταμουκάστελλον.	Potamocastellum.
Εἰσδίκαια.	Isdicaea.
Τὸ ἐμπόριον.	Emporium.
Ταυροκεφάλαιον.	Taurocephalaeum.
Βηλαϊδίπαρα.	Velaidipara.
Σκίτακες.	Scitaces.
Βέπαρα.	Bepara.
Πουσινόν.	Pusinum.

11. *Τὸ τοῦ Θράσου*] Cum sequentibus in unum conflat Tolos. *τὸ τοῦ θρασουσουδάνελον*, in altero ms *σουδάνε λᾶναι*. Malt. 16. *Τόπαρον*] *τὸ πόρων* Tolos.

	Ὑμαυπάρουβρι.	Hymauparubri.
	Σκαριωτασαλοῦκρα.	Scariotasalucra.
	Αὐγούστας.	Augustas.
	Οὐρδαούς.	Urdaus.
	Τοῦ ἁγίου Τραϊανοῦ.	Sancti Traiani.
	Δέρταλλος.	Dertallus.
	Σολβανοῦ.	Solvani.
	Βάσκον.	Vascum.
	Ζίγκυρα.	Zincyra.
	Αἱμιμόντου.	Haemimonti.
	Ζημάρκου.	Zemarchi.
	Κηριοπάρων.	Cerioparorum.
	Κασιβόνων.	Casibonorum.
	Τὸ Οὔγκου.	Unci.
	Ἀντωνῖνον.	Antoninum.
V 456	Γεσιλαφοσσάτον.	Gesilae fossatum.
	Χεροῖνον.	Cheroenum.
	Προβίνου.	Probini.
P 92	Τοῦ ἁγίου Θεοδώρου.	S. Theodori.
	Βουρδέπτω.	Burdepto.
	Ῥακούλη.	Rhacule.
	Τοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ.	S. Iuliani.
	Τζιταετοῦς.	Tzitaëtus.
	Βηλαστύρας.	Velastyras.
	Γετρίνας.	Getrinas.
	Βρέδας.	Bredas.
	Βῆρος.	Verus.
	Θωκύωδις.	Thocyodis.
	Βία.	Via.
	Ἀναγογκλίας.	Anagonclias.
	Σούρας.	Suras.
	Ἀνθιπάρου.	Anthipari.
	Δορδᾶς.	Dordas.
	Σαρμαθών.	Sarmathon.
B	Κλεισοῦρα.	Clisura.
	Ὑλασιάναι.	Hylasianae.
	Θρασαρίχου.	Thrasarichi.
	Βαΐκα.	Baeca.
	Χρύσανθος.	Chrysanthus.
	Μαρκέρωτα.	Marcerota.
	Ζδεβρίν.	Zdebrin.
	Τοῦ ἁγίου Θεοδώρου.	S. Theodori.
	Ἄσγαρζος.	Asgarzus.
	Βουρτούδγιζι.	Burtudgizi.
	Ταυρόκωμον.	Taurocomum.
	Νίκη.	Nice.
	Καβοτούμβα.	Cavotumba.
	Δείξας.	Dixas.
C	Γητιστράους.	Getistraus.
	Δέβρη.	Debre.
	Προβίνου.	Probini.
	Κάρβερος.	Carberus.
	Τὸ Ἑσιμόντου.	Esimonti.
	Ἀσγίζους.	Asgizus.
	Δαλάταρβα.	Dalatarba.

32. Ἀνθιπάρου] αὐθιπάρου Tolos. 41. Ζδεβρίν] ζδέρβην Tolos.

Θεοδωρούπολις.	Theodoropolis.	
Τζυειδών.	Tzyidon.	
Τζουπολέγων.	Tzonpolegon.	
Βασίβουνον.	Basibunum.	
Ἀγχίαλος.	Anchialus.	
Μαρκιανόν.	Marcianum.	
Κυρίδανα.	Cyridana.	D
Βεκοῦλι.	Beculi.	
Τὰ Θράκης λειπόμενα, παρά τε τὸν Εὔξεινον πόντον καὶ ποταμὸν Ἴστρον, κἀν τῇ μεσογείᾳ, οὕτως.	Caetera Thraciae castella ad pontum Euxinum et flumen Istrum, necnon in partibus mediterraneis haec sunt.	
Παρὰ μὲν ποταμὸν Ἴστρον·	*Ad fluvium Istrum :*	A
Μυσίας.	Mysias.	
Ἐρκουλέντε.	Erculente.	
Σκατρῖνα.	Scatrina.	
Ἀππίαρα.	Appiara.	
Ἐξεντάπριστα.	Exentaprista.	
Δεονιάνα.	Deoniana.	
Λιμώ.	Limo.	
Ὀδυσσός.	Odyssus.	
Βίδιγις.	Bidigis.	
Ἀρῖνα.	Arina.	
Νικόπολις.	Nicopolis.	B
Ζικίδεβα.	Zicideba.	
Σπίβυρος.	Spibyrus.	
Πολισκάστελλον.	Poliscastellum.	
Κιστίδιζος.	Cistidizus.	
Βαστέρνας.	Basternas.	
Μέταλλα.	Metalla.	
Βηρίπαρα.	Veripara.	
Σπαδιζός.	Spadizus.	
Μαρκέρωτα.	Marcerota.	
Βόδας.	Bodas.	
Ζισνούδεβα.	Zisnudeba.	
Τουρούλης.	Turules.	
Ἰουστινιανούπολις.	Iustinianopolis.	C
Θερμά.	Therma.	
Γεμελλομοῦντες.	Gemellomuntes.	
Ἀσίλβα.	Asilba.	
Κούσκανα.	Cuscana.	
Κοῦσκον.	Cuscum.	
Φοσσάτον.	Fossatum.	
Βισδίνα.	Bisdina.	
Μαρκιανούπολις.	Marcianopolis.	
Σκυθιάς.	Scythias.	
Γραψώ.	Grapso.	
Νονώ.	Nono.	
Τροσμῆς.	Trosmes.	
Ναϊοδουνώ.	Naioduno.	D
Ῥεσιδίνα.	Rhesidina.	
Κωνσταντιανά.	Constantiana.	
Καλλάτις.	Callatis.	
Βασσίδινα.	Bassidina.	

40. *Κούσκανα*] **κούσκαυρι** Tolos.

Βελεδίνα.	Beledina.
Ἄβριττος.	Abrittus.
Ῥουβοῦστα.	Rubusta.
Δινίσκαρτα.	Diniscarta.
Μοντερεγῖνε.	Monteregine.
Βέκις.	Becis.
P 93 *Ἀλτῖνα.*	Altina.
Μαυρόβαλλε.	Maurovalle.
Τίγρα.	Tigra.
Σκεδεβά.	Scedeba.
Νόβας.	Novas.

V 457 *Ἐν δὲ τῇ μεσογείᾳ·* — *In regione mediterranea:*

Κοπούστορος.	Copustorus.
Βιργιναζώ.	Virginazo.
Τιλλιτώ.	Tillito.
Ἀγκυριανά.	Ancyriana.
Μουριδεβά.	Murideba.
Ἴτζης.	Itzes.
Καστελλονόβο.	Castellonovo.
Παδισάρα.	Padisara.
Βισμαφά.	Bismapha.
Βαλεντινιανά.	Valentiniana.
Ζάλδαπα.	Zaldapa.
A *Ἀξίοπα.*	Axiopa.
Καρσώ.	Carso.
Γρατιανά.	Gratiana.
Πρεΐδις.	Preidis.
Ἀργαμώ.	Argamo.
Παυλίμανδρα.	Paulimandra.
Τζάσκλις.	Tzasclis
Ποῦλχρα Θεοδώρα.	Pulchra Theodora.
Τόμις.	Tomis.
Κρέας.	Creas.
Κατασσοῦ.	Catassi.
Νίσκονις.	Nisconis.
Νοβεβιουστινιανά.	Noveiustiniana.
Πρεσιδιώ.	Presidio.
Ἐργαμία.	Ergamia.
Καὶ τὰ λοιπά, οὐχ ὑποπίπτοντα ἀριθμῷ.	Et caetera, quae numerum excedunt.

7. *Ἀλτῖνα*] *ἀλιδίνα* Tolos. 14. *Βιργιναζώ*] *βιργινασπώ* Tolos.
30. *Τζάσκλις*] *τζέκλις* Tolos.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ
ΛΟΓΟΣ Ε΄.

PROCOPII CAESARIENSIS
DE AEDIFICIIS DN. IUSTINIANI
LIBER V.

Τὰ μὲν δὴ ἐν πάσῃ Εὐρώπῃ δεδημιουργημένα Ἰουστινιανῷ βα- [P 94] σιλεῖ ἐς ὅσον οἷόν τε ἦν ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ ἐρρήθη. ἐς δὲ [V 458] τῆς Ἀσίας τὰ λειπόμενα ἰτέον ἡμῖν. ὅσα μὲν οὖν πόλεών τε καὶ φρουρίων ἐρύματα, ἑτέρας τε οἰκοδομίας κατὰ τὴν ἑῴαν πεποίηται χώραν, ἐξ ὁρίων τῶν Μηδικῶν ἄχρι που ἐς Παλμύραν πόλιν, [P 95] ἣ ἐν Φοίνιξι τοῖς ἐπὶ Λιβάνου τυγχάνει οὖσα, ἤδη μοι ἔμπροσθεν δεδηλῶσθαι οἶμαι. ἐν δέ γε τῷ παρόντι καὶ ὅσα κατὰ τὴν ἄλλην Ἀσίαν καὶ Λιβύην αὐτῷ εἴργασται ἢ τὰ κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐπανορθοῦντι δυσπάριτα καὶ κινδύνων ἀτεχνῶς ἔμπλεα, πῆ μὲν ὀρῶν ἐπικειμένων κρημνώδη ὄντα, πῆ δὲ ποταμοῦ γειτονήματι τοὺς παραπίπτοντας ἀποπνίγοντα, ἢ πόλεων ἰωμένῳ παθήματα πάντα, ἐρῶν ἔρχομαι, ἀρχόμενος ἐνθένδε.

In superiori libro Iustiniani Aug. aedificia, quaecumque sunt in Europa, quoad eius fieri potuit, recensuimus: nunc transeundum ad partes Asiae praetermissas. Ac supra quidem commemorata videntur mihi urbium castellorumque munimenta, ac caetera, quae extruxit in oriente, a limite Persico ad urbem usque Palmyram, in Phoenicia sitam, subiecta Libano. Iam vero eiusdem aedificia cum in Asia reliqua, tum in Africa; cincta moenibus oppida; curam viis adhibitam difficilibus ac periculo plenis, cum vel montibus penderent praecipites, vel prolapsos viatores extinguerent vicino flumine; factam denique omnibus urbium calamitatibus medicinam aggredior stylo prosequi, atque hinc initium facio.

Χῶρόν τινα πρὸ τῆς Ἐφεσίων πόλεως ἐν ὀρθίῳ κείμενον ξυνέβαινεν εἶναι, οὐ γήλοφον οὐδὲ δυνατὸν ἀφεῖναι καρποὺς, εἴ τις πειρῷτο, ἀλλὰ σκληρόν τε καὶ τραχὺν ὅλως. ἐνταῦθα νεὼν
B οἱ ἐπιχώριοι ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις Ἰωάννῃ τῷ ἀποστόλῳ ἀνέθηκαν, Θεολόγῳ τὴν ἐπίκλησιν. Θεολόγος δὲ ἀπόστολος οὗτος ὠνόμασται, ἐπεὶ τά γε ἀμφὶ τῷ θεῷ ἄμεινον αὐτῷ ἢ κατὰ ἀνθρώπου δεδιήγηται φύσιν. τοῦτον δὴ τὸν νεὼν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς βραχύν τε ὄντα καὶ καταπεπονηκότα τῷ μήκει τοῦ χρόνου καθελὼν ἐς τὸ ἔδαφος, ἐς τοσόνδε μεθηρμόσατο μεγέθους καὶ κάλλους, ὥστε δή,
H 46 ξυνελόντα εἰπεῖν, ἐμφερέστατος καὶ παντάπασιν ἐνάμιλλος τῷ ἱερῷ ἐστιν, ὅπερ ἐν πόλει τῇ βασιλίδι τοῖς ἀποστόλοις ἀνέθηκε πᾶσιν, ὥσπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δεδήλωται λόγοις.

C Ταῦτα μὲν ἐν Ἐφέσῳ ἐξείργασται τῷ βασιλεῖ τούτῳ. ἐν
V 459 Τενέδῳ δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ σωτήριόν τι πόλει τε τῇ βασιλίδι καὶ τοῖς κατὰ θάλασσαν ἐργαζομένοις πεποίηται, ὅπερ ἐγὼ αὐτίκα δηλώσω, τοσοῦτον ὑπειπών· ἡ θάλασσα ἐφ' Ἑλλησπόντου ἐν στενῷ μάλιστα φέρεται. ἄμφω γὰρ αἱ ἤπειροι ἀλλήλαις ὡς ἀγχοτάτω ἐνταῦθα ἰοῦσαι τὴν τοῦ πορθμοῦ ποιοῦνται ἀρχὴν ἀμφὶ Σηστόν τε καὶ Ἄβυδον, ἐπειδάν τε αἱ νέες ἐνταῦθα ἵκωνται, ὅσαι δὴ Κωνσταντινουπόλεως εὐθὺ ἵενται, τῇδε ὁρμίζονται. ἀνάγεσθαι δὲ αὐταῖς ἐνθένδε ἀμήχανά ἐστιν, ὅτι μὴ νότου ἐπιπνεύσαντος ἀνέμου σφίσιν. ἡνίκα γοῦν ὁ σιταγωγὸς στόλος ἐκ πόλεως Ἀλεξανδρείας ἐνταῦθα ἴοι, εἰ μὲν ἐμπέσοι τὸ πνεῦμα ἐπίφορον
D σφίσι, δι' ὀλίγου μὲν οἱ ταύτην τὴν ἐργασίαν διαχειρίζοντες καταίρουσι ταῖς ναυσὶν ἐς τοὺς Βυζαντίους λιμένας, ἀποφορτιζόμενοι

Locus erat pro urbe Epheso situ arduus, non terrenus, nec, si cultura accederet, fructuosus; sed durus atque asper omnino. Hic olim templum indigenae posuerant Ioanni Apostolo, cui cognomen est theologi inditum, ex eo nempe quod de natura divina supra humanae captum disseruerit. Aedem hanc Iustinianus Aug. parum admodum nec iam annos ferentem, funditus demolitus, felici vice tam amplam fecit ac splendidam, ut, ne longum faciam, simillima sit ac plane par templo illi, quod in urbe regia apostolis omnibus, ut a me in libris superioribus dictum est, consecravit.

Ephesi quidem hoc extat opus principis nostri: quod autem est in insula Tenedo, urbi regiae maritimisque institoribus salutem affert. Id protinus exponam, ubi unum subiecero. Angustissimum est mare in Hellesponto: quippe ibi proxime coëunt geminae continentes, et ad Sestum Abydumque dant initium freto. Illuc naves cum pervenere, quaecumque recta petunt Constantinopolim, ad oram illam appulsae, proficisci inde nequeunt, nisi flante austro. Quare ubi classis frumentaria eo venit ex urbe Alexandria, si ventus secundus aspiret, qui eiusmodi mercaturam faciunt, brevi tempore portus Byzantii cum navibus tenent: quas simul exonerarunt, discedunt, ut

δὲ ἀπαλλάσσονται αὐτίκα δὴ μάλα, ἐφ' ᾧ δὴ πρὸ τῆς τοῦ χειμῶνος ὥρας ἅπαντες δεύτερόν τε καὶ τρίτον διαπεραιώσονται στόλον. ὅσοις δὲ αὐτῶν βουλομένοις ᾖ, καὶ ἄλλο τι τῶν ἐμπολημάτων ἐνθένδε ἀντιφορτισάμενοι ἀναστρέφουσιν. εἰ μέντοι ἀπεναντίας σφίσι τὸ πνεῦμα ἐφ' Ἑλλησπόντου ἴοι, ἐνταῦθα δὴ τῷ τε σίτῳ καὶ ταῖς ναυσὶ σεσηπέναι συνέβαινεν. ὅπερ ἐν προνοίᾳ πεποιημένος Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς διαφανῶς ἐπιδέδεικται ὡς ἀνθρώπῳ ἂν ἀμήχανον οὐδὲν γένοιτο, οὐδ' ἢν τοῖς χαλεπωτάτοις ἀνταγωνίζοιτο. ἐν Τενέδῳ γὰρ τῇ νήσῳ, ᾗ τοῦ πορθμοῦ ἄγχιστά ἐστι, σιτῶνας ἐπετεχνήσατο τῷ παντὶ στόλῳ ἀποφορτίσασθαι διαρκῶς P 96 ἔχοντας, εὖρος μὲν οὐχ ἧττον ἢ ἐνενήκοντα, μῆκος δὲ ποδῶν ὀγδοήκοντα καὶ διακοσίων, ἐς ὕψος τε ἄφατον ἐπιεικῶς κατατείνοντας. οὗ δὴ τῷ βασιλεῖ ἐξειργασμένου, ὁπηνίκα ἂν τοῦ δημοσίου σίτου παράπομποι ἐνταῦθα ἰόντες ἀνέμων ἐναντιώμασι συμποδίζοιντο, οἵδε τὸν φόρτον ἐν τῷ σιτῶνι καταθέμενοι τούτῳ καὶ χαίρειν φράσαντες τῷ τε βορρᾷ καὶ ζεφύρῳ πολλά, καὶ εἴ τις ἄλλος ἀπ' ἐναντίας αὐτοῖς ἐνταῦθα ἴοι, ἐς πλοῦν ἕτερον συσκευάζονται. καὶ αὐτοὶ μὲν εὐθὺς εἰς τὰ οἰκεῖα κομίζονται, χρόνῳ δὲ ὕστερον, ὁπηνίκα ἂν τὸν ἐνθένδε ἀπόπλουν ἐς Βυζάντιον ἐν ἐπιτηδείῳ γενέσθαι ξυμβαίη, πλοίοις ἑτέροις τὸν σῖτον ἐκ Τενέδου διακομίζουσιν B οἷς ἐπίκειται ἡ τιμὴ αὕτη.

β'. Ἔστι δέ τις ἐν Βιθυνίᾳ πόλις, Ἑλένης ἐπώνυμος οὖσα τῆς Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως μητρός. ἐκ ταύτης γὰρ τὴν Ἑλένην ὡρμῆσθαί φασι, κώμης οὐκ ἀξιολόγου τὰ πρότερα οὔσης. ᾗπερ τὰ τροφεῖα Κωνσταντῖνος ἐκτίνων ὀνόματι μὲν καὶ ἀξιώματι C

omnes iterum ac tertium ante hiemen classe traiiciant. Quicumque etiam merces vicissim accipere voluerint, illis in naves impositis revertuntur. Porro contingebat, ut si ventus reflaret in Hellesponto, illic navigia cum frumento putrescerent. Huc Iustinianus Aug. animum providentiamque sic contulit, ut liquido ostenderit, hominem vel in summis difficultatibus nihil non efficere posse. Siquidem in Tenedo, proxima freto insula, horrea aedificavit, quae exposito totius classis frumento sufficiant, pedes lata non minus xc. longa pedes ccLxxx. altitudine maxima. Iam postquam opus imperator confecit, si publicis frumentariis adversi moram offerant venti, quando eo provecti sunt, exoneratis in haec horrea navibus, boream ac zephyrum ventumque alium quemvis contrarium valere iubent, seque ad renavigandum accingunt. Ac statim quidem ipsi redeunt domum: postea vero, cum est commodum navigare Byzantium, aliis navibus ex Tenedo frumentum illi advehunt, quibus hoc munus incumbit.

2. In Bithynia est urbs, de nomine dicta Helenae, matris Constantini Aug. Quippe natam ibi Helenam perhibent, cum esset vicus ignobilis: cui quidem Constantinus, in praemium nutricationis, nomen ac dignitatem urbis

πόλεως τὸ χωρίον δεδώρηται τοῦτο, οὐ μέντοι οὐδὲν οὐδὲ βασιλικὸν οὐδὲ μεγαλοπρεπὲς τῇδε πεποίηται, ἀλλὰ τῇ μὲν κατασκευῇ ἐπὶ τῆς προτέρας διέμεινε τύχης, κεκόμψευται δὲ μόνῳ τῷ πόλις κεκλῆσθαι καὶ τῇ ἐπωνυμίᾳ τῆς τροφίμου Ἑλένης ἀποσεμνύνεται. ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς βασιλεὺς, ὥσπερ τὴν ἀγνωμοσύνην ἀπολογούμενος τοῦ τῆς βασιλείας προπάτορος, πρῶτα μὲν ὕδατος ἀπορίᾳ πιεζομένην τὴν πόλιν ἰδὼν καὶ δίψῃ ἐπιεικῶς δεινῇ ἐχομένην, ὀχετὸν αὐτὸς σχεδιάζει θαυμάσιον οἷον, ὕδωρ τε αὐτῷ παρέχεται ἀπροσδόκητον ἰδεῖν, τοῖς τῇδε ἀνθρώποις οὐ πιεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ λούεσθαι ἱκανῶς ἔχον, καὶ ὅσα ἄλλα τρυφῶσιν ἄνθρωποι, εὐπορίαν κατακόρως ὕδατος ἔχοντες. πρὸς δὲ καὶ βαλανεῖον αὐτοῖς
D ἐν δημοσίῳ πεποίηται οὐ πρότερον ὂν, ἕτερόν τε ἀνῳκοδομήσατο διεφθαρμένον τε καὶ εἰκῇ κείμενον τῷ τε σπανίζειν, ἧπέρ μοι ἐρρήθη, τοῦ ὕδατος καὶ τῷ ἀπημελῆσθαι καταπεσὸν ἤδη. ἀλλὰ καὶ ἱερὰ καὶ βασίλεια καὶ στοὰς καὶ καταλυτήρια ταῖς ἀρχαῖς ἐδείματο τῇδε, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιδέδειχται αὐτὴν πόλιν εὐδαίμονα.

V 460 Ταύτῃ δὲ ῥεῖ τῆς πόλεως ἄγχιστα ποταμὸς, ὅνπερ ὁμωνύμως τῷ σχήματι Δράκοντα καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι. περιστρέφεται γὰρ ἑλισσόμενος ἐφ' ἑκάτερα καὶ ἀπ' ἐναντίας αὐτῷ ἀντιρρεῖ,
P 97 ἄγων τὰς δίνας, σκολιῷ τε τῷ ῥοθίῳ, πῆ μὲν ἐν δεξιᾷ, πῆ δὲ ἐν ἀριστερᾷ προσιών· ὥστε ἀμέλει διαβαίνειν αὐτὸν πλεῖον ἢ εἰκοσάκις ἐπάναγκές ἐστι τοῖς τῇδε ἰοῦσι. πολλοῖς τε οὕτω διεφθάρθαι ξυνέβαινε τοῦ ποταμοῦ ἐξαπιναίως παρὰ τὰ ξυνειθισμένα πλημμύροντος. πρὸς δὲ καὶ δάσος ἀμφιλαφὲς καὶ καλάμου τῇδε φυομένου μέγα τι χρῆμα συμποδίζον αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τὴν θάλασσαν

concesserat; sed nullum imperatoriae magnificentiae monumentum reliquerat. Nam si ornatum et structuram spectes, statum pristinum locus retinebat, nudo urbis titulo insignis, Helenaeque alumnae suae nomine gloriosus. At imperator noster, ut animi parum liberalis reprehensionem ab imperii patre amoliretur, primum quidem aquae penuria urbem premi et vehementer sitire animadvertens, extructo aquaeductu mirabili, spectaculum praebuit insperatum; eam videlicet lympharum vim, quae civibus non modo ad potum abunde esset, verum etiam ad lavacra caeterasque delicias hominum, quibus est aquae affatim. Praeterea novum balneum publicum ipsis aedificavit, refecitque alterum, quod partim aquae inopia, de qua dixi, partim incuria corruptum, ac iam collapsum, temere iacebat. Quin etiam templa, palatium, porticus, ac magistratuum domos ibidem condidit, rebusque caeteris civitatem beavit.

Proxime urbem labitur fluvius, quem indigenae ab ipsius forma Draconem denominarunt. Etenim per anfractus errat sinuosos utroque versum, et in se recurrit, vortices volvens, ac multiplici flexu modo ad dexteram, modo ad sinistram sese contorquet: prorsus ut iter illac facientibus vicies et amplius ipsum traiicere necesse sit. Quocirca multi interibant, repente fluvio praeter solitum exundante. Ad haec cum denso nemore spissoque arundineto

ἐκβολὴν χαλεπώτερόν αὐτὸν ἐσκευωροῦντο εἶναι τοῖς ἐκείνῃ χωρίοις. χρόνῳ γοῦν οὐ πολλῷ πρότερον, ὄμβρων οἱ ἐπιγενομένων πολλῶν, λιμνάζων τε καὶ κυρτούμενος καὶ σκεδαννύμενος ἐπιπλεῖστον τῆς γῆς, ἀνήκεστα κακὰ εἴργασται. χωρία τε γὰρ παμπληθῆ καθεῖλε, προρρίζους τε ἀμπέλους, ἔτι μέντοι ἐλαίας τε καὶ B δένδρων παντοδαπῶν ἀνάριθμα πρέμνα, πρὸς δὲ καὶ τὰς οἰκίας, αἳ πρὸ τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ἐτύγχανον οὖσαι, πάθεσί τε ἄλλοις ὑπερμεγέθεσι τοὺς ἐπιχωρίους ἐπέτριψεν. οὕσπερ ἐποικτισάμενος Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἐπενόει τάδε. τὰ μὲν ἄλση περικαθήρας καὶ τὸν κάλαμον ἐκτεμὼν ἅπαντα, ἐλευθέρας ποιεῖσθαι H 47 τῷ ποταμῷ ξυνεχώρησε τὰς ἐς τὴν θάλασσαν ἐκβολάς, ὡς μηκέτι αὐτῷ διασκεδάννυσθαι ἐπάναγκες εἴη· τὰ δὲ ὄρη κατὰ μέσον ἀποτεμών, ἃ δὴ ἀνέχει ἀμφὶ τὰ ἐκείνῃ χωρία, ἐν ταῖς πρότερον ἀποτόμοις καὶ κρημνώδεσι χώραις ὁδὸν ἁμαξιτὸν ἐξειργάσατο. ταύτῃ C τε τοῦ ποταμοῦ τὴν διάβασιν οὐκ ἀναγκαίαν ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον τοῖς ἐνταῦθα οὖσι πεποίηκεν εἶναι. καὶ γεφύρας δύο ἐς ἄγαν εὐρείας τῷ ποταμῷ τούτῳ ἐντέθειται, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀκινδύνως αὐτὸν διαβαίνουσι τὸ λοιπὸν ἅπαντες.

γʹ. Οἷα δὲ καὶ τὴν ἐν Βιθυνοῖς Νίκαιαν ἐξείργασται ἀγαθὰ εἰπεῖν ἄξιον. D πρῶτα μὲν τὴν ὀχεταγωγίαν παντάπασι διεφθαρμένην τε καὶ τὴν χρείαν ὡς ἥκιστα παρεχομένην ἀνανεωσάμενος ἅπασαν, ὕδασι τὴν πόλιν κατακορῆ διεπράξατο εἶναι. ἔπειτα δὲ ἱερά τε καὶ μοναστήρια τὰ μὲν γυναιξὶ, τὰ δὲ ἀνδράσιν ἐδείματο. καὶ τὰ ἐκείνῃ βασίλεια, ἐκ μοίρας ἤδη καταπεπτωκότα τινὸς, ἀνενεώσατο σπουδῇ ἅπαντα, ἔτι μέντοι καὶ βαλανεῖον ἐν

illius in mare exitus impediretur, hinc factus importunior, vicinitati gravius incommodabat. Nec diu est, cum auctus imbribus restagnavit, ac tumidos fluctus in terram late effundens, damna gravissima intulit. Agros enim plurimos eluvione perdidit; radicitus vites, oleas, atque innumeros omnigenarum arborum truncos avulsit; domos, quae erant pro urbis moenibus, evertit; aliisque calamitatibus maximis attrivit indigenas. Quos miseratus imp. Iustinianus, hoc cepit peregitque consilium. Circumciso nemore, erutisque calamis omnibus, viam, qua amnis in mare influeret, expedivit; ne amplius efferre se alveo et inundare cogeretur. Tum excisis in medio montibus, qui circum eminent, ubi praecipitia ac derupta pendebant, viam fecit plaustris meabilem: quo fit ut plerumque incolae non habeant necesse transire fluvium: cui cum binos etiam pontes latissimos imposuerit, iam nemo est quin ipsum tuto transgrediatur.

3. Nec tacenda eiusdem erga Nicaeam Bithyniae beneficentia. Ac primum quidem, aquaeductum diruptum penitus et inutilem refecit, itaque civitati largam aquae copiam suppeditavit. Dein templa ac monasteria, alia feminis, alia viris extruxit. Palatium, cuius pars iam corruerat, a fundamentis sedulo renovavit, itemque thermas, in veredariorum, quos appellant,

τῷ καταλυτηρίῳ τῶν βερεδαρίων καλουμένων ἐκ παλαιοῦ διεφθαρ-
μένον. ταύτης δὲ τῆς πόλεως ἐς τὰ πρὸς ἥλιον δύοντα ὡς ἀγχο-
τάτω χειμάρρους ὡς τὰ πολλὰ ἐπισκήπτειν φιλεῖ, ἄπορον ὅλως
ἐργαζόμενος τὴν ταύτῃ ὁδόν. καὶ γέφυρα μέν τις ἐνταῦθα πε-
ποίηται τοῖς πάλαι ἀνθρώποις, ἣ προϊόντος χρόνου προσβάλλου-
σαν οὐδαμῇ ἐνεγκοῦσα τὴν τοῦ χειμάρρου ἐπιρροὴν (ἐπεὶ οὐκ ἐν
ἐπιτηδείῳ διασκευασθεῖσα ἐτύγχανεν) ὑπεχώρησέ τε τῷ ῥοθίῳ
P 98 βιαζομένῳ καὶ ἀπιοῦσα σὺν αὐτῷ ᾤχετο, οὐδὲ ἴχνος αὐτῆς ἐν τῷ
χώρῳ ἀπολιποῦσα, οὗ πρότερον ἦν. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς
γέφυραν ἐπήξατο ἐνταῦθα ἑτέραν ἐς τόσον ὕψους τε καὶ εὔρους
διήκουσαν, ὥστε δὴ αὐτῆς οὐδὲ κατὰ πολλοστημόριον τὴν προ-
τέραν οὖσαν γεγονέναι δοκεῖν, ἣ τὸν χειμάρρουν, ἡνίκα μορμύρει,
κατὰ πολὺ ὑπεραίρουσα ἐν τῷ βεβαίῳ διασώζεται τοὺς ταύτῃ
ἰόντας.

Ἐν δὲ Νικομηδείᾳ τὸ βαλανεῖον τὸ Ἀντωνίνου ἀνενεώσατο.
μοῖρα γὰρ αὐτοῦ ἡ ἀξιολογωτάτη καταπεπτώκει, μεγέθει τοῦ ἔρ-
γου ἀπροσδόκητος ὅτι δὴ ἀνοικοδομηθήσεται γεγενημένη. ὁ μέγας
δὲ ποταμὸς οὗτος, ὅνπερ Σάγγαριν καλοῦσι νῦν, σφοδρῷ μὲν
B κατιὼν ἐς ἄγαν τῷ ῥείθρῳ, ἐπὶ μέσης δὲ πεφυκὼς ἄβυσσος, εὐ-
ρυνόμενος δὲ θαλάσσῃ ἴσα, διαγέγονε μὲν τά γε εἰς γέφυραν ἀνέ-
παφος πᾶσιν, ἐξ οὗ γεγόνασιν ἄνθρωποι, ἀκάτων δὲ συνδέοντες
πλῆθος καὶ φορμηδὸν αὐτὰς ἀλλήλαις ἐναρμοσάμενοι, ἐνταῦθα
V 461 διαπορθμεύεσθαι τολμῶσι πεζοί, ὥσπερ ποτὲ δέει τοῦ Ξέρξου τὸν
Ἑλλήσποντον ὁ τῶν Μήδων στρατός. ἀλλὰ καὶ τοῦτο οὐκ ἀνεπι-
κινδύνως αὐτοῖς γίνεται. πολλάκις γὰρ ὁμοῦ τοῖς δεσμοῖς συλλα-
βὼν τὰς ἀκάτους ἁπάσας, εἶτα τὴν διάβασιν ἀνεχαίτισε τοῖς τῇδε

diversorio iampridem fractas. Proxime latus urbis occidentale saepe irruit torrens, ibique viam prorsus praecludit. Eo loci pontem veteres fecerant. Is, tempore progrediente, non sustinens torrentis impetum (quippe male positus structusque fuerat) undis violentis succubuit, illisque abreptus abiit, ne vestigio quidem relicto ubi ante extiterat. Ibidem Iustinianus Aug. pontem alterum eduxit in altitudinem tantam ac latitudinem, ut ille vix multesima huius pars fuisse videatur. Hic, quando torrens inflatus murmurat, longe ipso editior, transitum tutissimum praebet.

Nicomediae Antonini thermas instauravit: quarum praecipua pars collapsa, spem magnitudine operis adimebat, fore ut aliquando resurgeret. Magnus fluvius, quem hodie Sangarin vocant, cursu violentissimus, in medio profundus admodum, latitudineque aequoreus, nunquam post homines natos pontem subiit: sed scaphis pluribus connexis, tegetisque instar inter se aptis, audent transgredi pedites, ut quondam Medorum exercitus Hellespontum transiit, Xerxis metuens indignationem. At res non vacat periculo. Nam saepe flumen, scaphis omnibus abreptis cum nexibus, transitum viatoribus

ἴοῦσι. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς γέφυραν αὐτῷ ἐγκεχείρηκεν ἐποικοδομεῖσθαι τανῦν. ἀρξάμενός τε τοῦ ἔργου ἤδη πολλὴν ἐς αὐτὸ διατριβὴν ἔχει· ὅπερ εὖ οἶδα ὅτι ὑποτελέσει οὐ πολλῷ ὕστερον, τεκμηριούμενος ὅτι δὴ αὐτῷ τὰ ἔργα συνεπιλαμβάνεται ὁ θεὸς C ἅπαντα. οὐκοῦν ἀπέραντον αὐτῷ ἐνθύμημα οὐδὲν ἔμεινεν ἐς τόδε τοῦ χρόνου, καίτοι ἐπιπλείστοις τὸ καταρχὰς τοῖς ἀμηχάνοις ἐγχειρεῖν ἔδοξεν.

Ἔστι δέ τις ἐν Βιθυνοῖς ὁδὸς ἐς τὰ Φρυγῶν ἤθη ἐνθένδε ἰόντι, ἔνθα δὴ ἀνθρώποις τε ἀναρίθμοις καὶ ζῴοις ἑτέροις χειμῶνος ὥρᾳ διολωλέναι ξυνέβαινε· γεώδης γὰρ ὑπεράγαν ἡ χώρα οὖσα, μὴ ὅτι ὄμβρων ἐξαισίων καταρραγέντων ἢ χιόνων πολλῶν ἐπικεχυμένων τε καὶ διαλυθεισῶν ἐν ἐσχάτῳ, ἀλλὰ καὶ ψεκάδων ἐπιπεπτωκυιῶν, ἂν οὕτω τύχοι, ἐς τέλμα βαθὺ καὶ ἀπόρευτον ξυνισταμένη, τάς τε ὁδοὺς τεναγώδεις ἐργαζομένη, τοὺς τῇδε ἰόντας ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον ἀνέπνιγεν. ἀλλὰ καὶ τοῦτον αὐτός τε μεγαλοφροσύνῃ D ψυχῆς καὶ ἡ βασιλὶς Θεοδώρα τὸν κίνδυνον τοῖς παριοῦσι διέλυσαν. ἐς ἡμέρας γὰρ ὁδοῦ ἥμισυ εὐζώνῳ ἀνδρὶ λίθοις παμμεγέθεσι σκέπας τῇ λεωφόρῳ ἀπεργασάμενοι ἐπὶ στερρᾶς τῆς ὁδοῦ παριέναι διεσκευάσαντο τοὺς τῇδε ἰόντας. ταῦτα μὲν Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ ταύτῃ ἐξείργασται.

Πηγαὶ δὲ θερμῶν φύσει ἐν Βιθυνοῖς ὑδάτων ἀναβλυστάνουσιν ἐν χώρῳ, ὅνπερ ἐπονομάζουσι Πύθια. ταύτας ἔχουσι παραψυχὴν ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ διαφερόντως Βυζάντιοι, ἄλλως τε ὅσοις νοσώδεσι συμβαίνει εἶναι. ἔνθα δὴ πολυτέλειαν ἐπιδέδεικται βασιλεῖ πρέπουσαν· βασίλειά τε γὰρ ᾠκοδομήσατο οὐ πρότερον ὄντα καὶ λουτρῶνα ἐν δημοσίῳ τῶν ἐκεῖ φυομένων θερ- P 99

abnuit. Nunc Iustinianus Aug. pontem illi imponere aggressus, acriter in opus incumbit, brevi procul dubio absolvendum: idque ex eo coniicio, quod omnibus illius coeptis manum deus admovet. Quamobrem nullum hactenus consilium imperfectum reliquit; quamvis persaepe visus initio sit suscipere maiora viribus.

Via quaedam est in Bithynia, qua itur in Phrygiam. Haec innumeris hominibus ac iumentis funesta erat hiberno tempore. Etenim pinguissima regio, non solum demissis imbribus magnis vel multa effusa nive ac demum soluta, sed rore etiam forte delapso tenui, in coenum altum et ineluctabile cogebatur, ac viatores plerumque enecabat, soli tenacitate adempto spiritu. Discrimen hoc ipse ac Theodora Augusta sustulerunt generosa munificentia. Nam ad dimidium spatium, quod uno die vir expeditus conficiat, munita lapidibus maximis via publica, praetereuntibus iter solidum paraverunt. Haec ibi Iustinianus Augustus fecit.

Apud Bithynos, in loco, cui nomen Pythia, exiliunt fontes aquae natura calidae. His cum alii multi, tum vero maxime Byzantii, praesertim aegri, recreantur. Ibi ille magnificentiam imperatore dignam exhibuit. Novum

μῶν ὑδάτων πεποίηται. πηγάς τε ποτίμων ὑδάτων ὡς ἑκάστῳ ἀποβλυζούσας ἐς τόνδε τὸν χῶρον ὀχεταγωγίᾳ διακομίσας, τὸν πρότερον ἐνταῦθα ἐπιχωριάζοντα περιεῖλεν αὐχμόν. ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀρχαγγέλου τὸ τέμενος καὶ τὸ τῶν νοσούντων ἀναπαυστήριον, μείζω τε καὶ κατὰ πολὺ ἐπιφανέστερα κατεστήσατο.

B δ'. Ἔστι δὲ ποταμὸς ἐν Γαλάταις, ὅνπερ καλοῦσιν οἱ ἐπι-
χώριοι Σίβεριν, τῶν μὲν καλουμένων Συκέων ἄγχιστα, πόλεως δὲ
Ἰουλιοπόλεως ἀπὸ σημείων μάλιστα δέκα, ἐς τὰ πρὸς ἀνίσχοντα
ἥλιον. ὃς δὴ πολλάκις ἐξαπιναίως ἀρθεὶς ἐπὶ μέγα τῶν ἐκείνῃ
ὁδῷ ἰόντων πολλοὺς ἔφθειρεν. οἷσπερ ὁ βασιλεὺς ἀπαγγελλομέ-
νοις συνταραχθεὶς διακωλυτὴς τοῦ κακοῦ τὸ λοιπὸν γέγονε, τὸν
μὲν ποταμὸν γεφυρώσας ἔργῳ ἰσχυρῷ καὶ οἵῳ πλημμύροντι πο-
ταμῷ μάχεσθαι· ἕτερον δὲ τοῖχον ἐν προβόλου σχήματι τῆς γε-
H 48 φύρας ἐς τὰ πρὸς ἕω πεποιημένος, ὃν δὴ πρόμαχον καλοῦσιν οἱ
ταῦτα σοφοί. καὶ νεὼν δὲ αὐτοῖς ᾠκοδομήσατο ἐς τὰ πρὸς δύοντα
ἥλιον τοῖς παριοῦσι σωτήριον χειμῶνος ὥρᾳ ἐσόμενον. ταύτης δὲ
C Ἰουλιοπόλεως περίβολον ἠνώχλει τε καὶ κατέσειε ποταμὸς, ἀμφὶ
τὰ πρὸς ἑσπέραν παραρρέων. ἀλλὰ καὶ αὐτὸν διεκώλυσεν ὁ βα-
σιλεὺς οὗτος, ἀντιτείχισμα τῷ περιβόλῳ ἐπὶ πόδας οὐχ ἧσσον ἢ
πεντακοσίους καταστησάμενος. ταύτῃ τε τὸ τῆς πόλεως ἔρυμα
οὐκ ἐπικλυζόμενον διεσώσατο.

Ἐν δὲ Καππαδόκαις ἐποίει τάδε. Καισάρεια μὲν πόλις ἐνταῦθα μεγίστη τε καὶ πολυάνθρωπος ἐκ παλαιοῦ τυγχάνει οὖσα. τεῖχος δὲ αὐτὴν περιέβαλλε τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς ἀμετρίας ἐπιμαχώτατόν τε ὂν καὶ ἀφύλακτον ὅλως. χώρας τε γὰρ οὔ τι

enim palatium condidit; et ubi calidae prorumpunt aquae, balneas publicas aedificavit. Dulcis aquae fontibus, qui longissime scatent, canali structili huc deductis, aestum, loco antea familiarem, depulit. Templum quoque archangeli, aedemque aegrotorum quieti destinatam, capacitate ac splendore non parum auxit.

4. Est in Galatia fluvius, quem indigenae appellant Siberin, Syceis quidem proximus, Iuliopoli vero dissitus milliaribus decem, ad orientem. Is repente solitus intumescere, viatores multos hauriebat. Rei nuntio permotus imperator, perniciem avertit ponte facto, structura firmo et inundationibus ferendis pari, itemque muro ad pontis latus orientale in propugnaculi modum aedificato, quem huius artis periti *promachon* vocant. Templum etiam ab occidente statuit, praetereuntibus saluti futurum hyeme. Iuliopolis muros tundebat flumen et quatiebat, ab occasu praeterfluens. At ipsum inhibuit imperator praeducto moenibus aggere ad pedes minimum quingentos: itaque urbis munimentum in sicco servavit.

Haec vero fecit in Cappadocia. Ibi Caesarea, urbs maxima et antiquitus frequens, iis erat moenibus cincta, quae ob nimium ambitum indefensa expugnari facile possent. Multum enim spatii supervacanei complecteban-

ἀναγκαίας τῇ πόλει περιεβάλλετο μέγα τι χρῆμα, καὶ τῇ ἐς ἄγαν
περιουσίᾳ εὐέφοδον ἦν τοῖς ἐπιβουλεύουσι. λόφοι γὰρ ἐνταῦθα V 462
ἐπανεστήκασιν ὑψηλοί, οὐκ ἄγχιστά πη ἀλλήλων, ἀλλὰ κατὰ πολὺ D
ἄποθεν· οὕσπερ ὁ τῆς πόλεως οἰκιστὴς ἐντὸς τοῦ περιβόλου κατα-
λαβεῖν ἐν σπουδῇ ἔχων, ὡς μὴ ἐπιτείχισμα κατ' αὐτῆς εἶεν, τῷ
τῆς ἀσφαλείας ὀνόματι τὰ σφαλερώτατα ἐξειργάσατο. πεδία τε
γὰρ πολλὰ καὶ κήπους ἐτειχίσατο, καὶ σκοπέλους τε καὶ θρεμμά-
των νομάς. ἔνθα δὴ οὐδὲ χρόνῳ ὕστερον οἰκοδομήσασθαί τι οἱ
τῇδε ἄνθρωποι ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐφ' οὗπερ ἦν σχήματος ἔμεινεν.
εἰ δέ που καὶ οἰκία τετύχηκεν εἶναι, ταῦτα δὲ ἀγείτονα κατὰ μόνας
ὄντα διαγεγόνασιν ἐς τόδε τοῦ χρόνου. καὶ οὔτε τὰ φυλακτήρια
κατὰ λόγον τοῦ περιβόλου ἐς τὴν αὐτοῦ ἐξικνεῖσθαι φυλακὴν εἶχεν, P 100
οὔτε αὐτοῦ ἐπιμελεῖσθαι τοσοῦδε ὄντος ἐν δυνάμει ἐγίνετο τοῖς
τῇδε ἀνθρώποις. ἀτείχιστοί τε δοκοῦντες εἶναι περίφοβοι διηνεκὲς
ἦσαν. ἀλλὰ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς τὰ μὲν οὐκ ἀναγκαῖα τοῦ πε- B
ριβόλου περιελών, τὴν δὲ πόλιν ὡς ἀληθῶς ἐρύματι ἐς τὸ ἀσφα-
λὲς περιστείλας, ὀχύρωμα μὲν κατεστήσατο ἀμαχώτατον εἴ τις
προσίοι, διαρκεῖ δὲ αὐτὸ φυλακτηρίῳ ἐπέρρωσε. Καισαρεῦσι μὲν
οὖν τοῖς ἐν Καππαδόκαις οὕτω τὴν ἀσφάλειαν διεσώσατο.

Ἦν δέ τι φρούριον ἐν Καππαδόκαις Μωκησὸς ὄνομα, ἐν
μὲν τῷ ὁμαλεῖ κείμενον, σαθρὸν δὲ οὕτω γεγενημένον ὥστε δὴ
αὐτοῦ τὰ μὲν καταπεπτώκει, τὰ δὲ ἔμελλεν. ὅπερ Ἰουστινιανὸς
βασιλεὺς καθελών, τεῖχος ᾠκοδομήσατο κομιδῇ μέγα ἐς τὰ πρὸς B
ἑσπέραν τοῦ πάλαι φρουρίου ἐν χωρίῳ ἀνάντει τε καὶ λίαν ὀρθίῳ
καὶ ἀμηχάνῳ προσελθεῖν, εἴ τις προσίοι. ἔνθα δὴ καὶ ἱερὰ τε-

tur, et immodica laxitas facilem aditum aggressoribus dabat. Et vero attollitur locus ille in tumulos, non brevi, sed longo intervallo inter se dissitos: quos urbis conditor muro comprehendere satagens ne faverent oppugnationi, rem fecerat periculo plenam sub specie securitatis. Moenibus enim concluserat agros complures, hortos, rupes, pecorum pascua: ubi nec postmodum cives ut quidquam aedificarent adducti sunt: sed loco mansit facies pristina; ac sicubi domus extant, eae seorsum solae nullam hactenus vicinitatem habuerunt. Nec muri custodes pro illius modo ac portione sufficere, nec cives ipsum adeo spatiosum curare poterant. Quare semper erant in metu, cum sibi viderentur moenibus nudi. Tandem Iustinianus Aug. recisa murorum parte minime necessaria, urbem coëgit in munimentum vere tutum, et adorientibus inexpugnabile; quod ipsum iusto praesidio firmavit. Ita securam reddidit Caesaream Cappadociae.

Erat Mocesus Cappadociae castellum, in plano situm, adeo debile corruptumque, ut ruinam pars iam fecisset, pars minaretur. Eo Iustinianus Aug. diruto, in loco acclivi itaque arduo, ut nemo infestus subire queat, qua vetus castellum illud occidentem spectaverat, murum ingentem extruxit. Multa ibi templa, xenodochia, balneas publicas aedificavit, nihil eorum de-

μένη πολλὰ καὶ ξενῶνας καὶ λουτρῶνας ἐν δημοσίῳ ἐδείματο καὶ ὅσα ἄλλα ἐνδείκνυται τὴν πόλιν εὐδαίμονα. ἐξ οὗ δὴ καὶ εἰς μητροπόλεως ἀξίωμα ἦλθεν· οὕτω γὰρ πόλιν τὴν πρώτην τοῦ ἔθνους καλοῦσι Ῥωμαῖοι. τὰ μὲν οὖν ἐν Καππαδόκαις τοιαῦτα ἐγεγόνει.

C *ε'. Ἐκ πόλεως δὲ Ἀντιοχείας, ἣ νῦν Θεούπολις ἐπικέκληται, ἐς Κιλικίαν ἰόντι παρ' αὐτὴν μάλιστα τὴν ὁδὸν προάστειόν ἐστι, Πλατανὼν ὄνομα· ταύτης δὲ τῆς πόλεως οὐ πολλῷ ἄποθεν τρίβος τε ἦν ἐκ παλαιοῦ σφιγγομένη ἐκ τῶ παρατεταμένων ὀρῶν ἐν στενῷ μάλιστα, τῶν ὄμβρων δὲ αὐτὴν ἐς χρόνου μῆκος ἐπικλυσάντων ἐξίτηλος ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον γεγενημένη μετὰ κινδύνων τὰς διεξόδους παρείχετο ποιεῖσθαι τοῖς τῇδε ἰοῦσιν. ἅπερ ἐπεὶ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἀκοῇ ἔλαβεν, ἐν βουλῇ τε καὶ προνοίᾳ πάσῃ*
D *πεποιημένος, ἄκεσιν εὐθὺς τοῦ κακοῦ εὕρετο. χρήματα γὰρ προέμενος ἀριθμοῦ κρείττονα, ὄρη τε τὰ ἐκείνῃ ἀνέχοντα ἐπὶ μακρότατον ἐκτεμὼν ἅπαντα καὶ νενικηκὼς τὰ ἀμήχανα, ὁδὸν ἁμαξήλατον ἐκ τοῦ παραλόγου καὶ παραδόξου κατὰ πρόσθεν ἀπόκρημνα ἔν τε τῷ ὑπτίῳ καὶ τῷ ἀνειμένῳ διεσκευάσατο, διαφανῶς ἐνδειξάμενος ὡς γνώμῃ προμηθεῖ καὶ χρημάτων ὑπεροράσει οὐδὲν ἀνθρώπῳ ἄπορον γένοιτο. τοῦτο μὲν οὖν ταύτῃ ἐξείργασται.*

Πόλις δέ πού ἐστιν ἐν Κίλιξιν ἡ Μοψουεστία, τοῦ μάντεως,
P 101 *ὥς φασιν, ἐκείνου τοῦ παλαιοῦ ἔργον. ταύτην ποταμὸς παραρρεῖ Πύραμος, τῇ μὲν πόλει γινόμενος ἐγκαλλώπισμα, γεφύρᾳ δὲ μόνῃ διαβατὸς ὤν. χρόνου δὲ πολλοῦ ἐπιρρεύσαντος πεπονηκέναι τῆς γεφύρας τὰ πλεῖστα ξυνέβη. ἐῴκει τε πεσουμένοις αὐτίκα δὴ μάλα, καὶ τοῖς διαβαίνουσι διὰ ταῦτα ὁ θάνατος ἐν ὀφθαλμοῖς*

esse passus, quae ad felicitatem urbis probandam valent. Hinc factum ut illa ad dignitatem pervenerit metropoleos: quo vocabulo Romani urbem designant gentis primariam. Haec in Cappadocia.

5. Via, quae ex urbe Antiochia, iam dicta Theopoli, in Ciliciam ducit, adiacet suburbano, cui nomen Platanon. Non procul ab ea urbe, cum vetus semita apporrectis montibus arctissime premeretur, longo temporis progressu, maxima eius parte superfusis imbribus exesa, iam periculosum erat illac transire. Quod ubi fama imp. Iustinianus accepit, eo mentem providentiamque omnem conferens, malo protinus remedium invenit. Infinitam enim pecuniam largitus, montes, quotquot illic eminent, longissime praecidit, et superatis quae insuperabilia videbantur, praeter omnium spem atque opinionem, viam, qua plaustra commearent, planam fecit et expeditam ubi fuerant praecipitia; clarissimo probans argumento, nihil esse quo homines non perrumpant prudenti consilio ac liberali contemptu pecuniae. Hoc ibi actum.

Urbs est Ciliciae Mopsuestia, vatis, ut ferunt, illius antiqui opus. Eam quidem alluit ornatque fluvius Pyramus; sed uno admodum transitur ponte, cuius maxima pars vetustate sic fatiscebat, ut iamiam casurae similis, mor-

ἦν. πρᾶγμά τε εἰς σωτηρίαν ἐπινενοημένον τοῖς πάλαι ἀνθρώποις, τῇ τῶν προεστηκότων ὀλιγωρίᾳ ἐγίνετο κινδύνου τε πολλοῦ καὶ φόβου αἰτία. ὁ δὲ καθ᾽ ἡμᾶς βασιλεὺς τὰ διερρυηκότα ἐπανορθώσας σπουδῇ ἅπαντα τῇ τε γεφύρᾳ καὶ τοῖς παριοῦσι τὴν ἀσφάλειαν ἀνεσώσατο, τήν τε πόλιν ἀπέδειξεν αὖθις τὴν ἐκ τοῦ V 463 ποταμοῦ ἀκινδύνως ἀναδουμένην εὐπρέπειαν.

Ἔστι δέ τις μετ᾽ αὐτὴν Ἄδανα πόλις, ἧς δὴ ἐς τὰ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον ποταμὸς φέρεται Σάρος ὄνομα, ἐκ τῶν ἐν Ἀρμε- B νίοις ὀρῶν κατιών. ναυσίπορος δὲ ὁ Σάρος ἐστὶ καὶ ἀνδράσι πεζοῖς οὐδαμῇ ἐσβατός. γέφυρα οὖν ἐκ παλαιοῦ τῇδε ὑπερφυής τε ἀποτετόρνευται καὶ λόγου ἀξία. γεγένηται δὲ τρόπῳ τοιῷδε. λίθων μὲν εὐμεγεθῶν οἰκοδομίαι πολλαχῇ τοῦ ποταμοῦ ἐκ τῆς γῆς ἐπανεστήκασιν ἐς μέγα τι πάχος διήκουσαι, καὶ τῷ ποταμῷ κατὰ μὲν τὸ εὖρος ξυνεξικνούμεναι, τὸ δέ γε ὕψος πολλῷ ὑπερβάλλουσαι τῷ ὑπεραίροντι. ὕπερθέν τε δυοῖν κατὰ μέσον ἀψῖδες ἐν τῷ μετεώρῳ ἐπηρμέναι ἀνέχουσιν ὕψους ἐς μέγα τι χρῆμα. ταύτης δὲ τῆς τῶν λίθων ξυνθήκης, ἣ κατὰ τὸ ὕδωρ οὖσα ἐτύγχανεν, ἅτε ῥοθίῳ μαχομένης πολλῷ, ἐπὶ χρόνου μῆκος ἀπέραντον ὅσον διεφθάρθαι τὰ πλεῖστα ξυνέβη. οὐκ εἰς μακράν τε ἡ γέφυρα πᾶσα τῷ ποταμῷ ἐμπεσεῖσθαι ἐπίδοξος ἦν. ἐγίνετό τε ἀεὶ ἐν εὐχῇ τῶν C διαβαινόντων ἑκάστῳ ἐν τῇ κατ᾽ αὐτὸν διαβάσει τὴν τοῦ χρόνου στιγμὴν διαμεῖναι μόνον ἐν τῷ βεβαίῳ τὴν γέφυραν. ἀλλὰ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἑτέραν τινὰ τῷ ποταμῷ πορείαν ὀρύξας, ἐκεῖσε μὲν αὐτὸν ἐπὶ καιροῦ μεταπορεύεσθαι διωθήσατο, ὕδατος δὲ χωρὶς τὴν οἰκοδομίαν λαβών, ἧς ἐπεμνήσθην ἀρτίως, καὶ αὐτῆς τὰ

tem transeuntibus ostentaret. Itaque res olim ad salutem inventa, praefectorum negligentia in causam gravis periculi ac timoris conversa fuerat. Quidquid vitium faciebat, id magno studio imperator noster refecit, et firmitatem ponti, transeuntibus securitatem, urbi tutum decus, quod olim fluvius afferebat, restituit.

Post illam est urbs Adana, quam ab oriente praeterlabitur flumen Sarus, ex Armeniae montibus defluens. Et quoniam navigia Sarus patitur, nec vadum habet, quo pedites transeant, ideo pons ingens ac praeclarus ibi quondam hac fuit extructus forma. Multis in partibus fluminis, solo exurgunt magnis lapidibus compactae pilae, haud mediocri crassitudine. Sua serie aequant fluvii latitudinem, eundem altitudine longe superant. Binis arcus singuli excelsius attolluntur, earum medio incumbentes. Pilae illae lapideae, qua parte adversum amnem excipiunt, dum vehementibus repugnant fluctibus, per infinitum temporis spatium adeo corruptae fuerant, ut brevi totus pons collapsurus in fluvium videretur. Nemo erat quin transiturus oraret, ut pons staret sub pedibus punctum temporis. Iustinianus vero Aug. cum alium fecisset alveum, eo flumen ud tempus detorsit: tum pilis, quarum mentionem proxime feci, aqua nudatis admovit manum, ac ruinosa demolitus, sine

πεπονθότα περιελὼν ἀνῳκοδομήσατο οὐδεμιᾷ μελλήσει, τόν τε ποταμὸν αὖθις ἐς τὴν πρόσθεν ὁδὸν ἐπανήγαγεν, ἣν κοίτην καλοῦσι. ταῦτα μὲν οὖν τῇδε κεχώρηκε.

Κύδνος δὲ ποταμὸς κατὰ πόλιν μέσην Τάρσον φέρεται. καὶ χρόνον μὲν τὸν ἄλλον οὐδὲν ἄχαρι διαπεπραγμένος φαίνεται
H 49 πώποτε, ἅπαξ δὲ αὐτῷ ξυνηνέχθη ποτὲ τὰ ἀνήκεστα διεργάσα-
D σθαι ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε. τοῦ μὲν καιροῦ ἀμφὶ τροπὰς ἐαρινὰς ἦν ἡ ὥρα· νότος δὲ ἄνεμος ἐξαπιναίως ἐπιπνεύσας πολὺς τὰς χιόνας διέλυσε πάσας, αἷς δὴ χειμῶνος ὥρᾳ ἐπιπεσούσαις τὸ ὄρος ὁ Ταῦρος ἐκαλύπτετο σχεδόν τι ὅλον. ῥύακες οὖν ὑδάτων πανταχόθεν ξυνέρρεον τῶν ἐκείνῃ σκοπέλων, αἵ τε χαράδραι χειμάρρους ἀφίεσαν πᾶσαι, καὶ κρήναις πολλαῖς αἵ τε ὑπώρειαι καὶ οἱ πρόποδες ὀρῶν τῶν Ταυρείων κατάρρυτοι ἦσαν. τούτοις οὖν ὁ Κύδνος τοῖς ὕδασι κυματίας γεγενημένος, ἐπεὶ ἐς αὐτὸν ἐν γειτόνων ὄντα ἐπεσέβαλλον, ἅμα δέ οἱ καὶ ὄμβρων ἐπιγενομένων πολλῶν, τὰ μὲν Ταρσέων προάστεια πάντα, ὅσα πρὸς μεσημβρίαν τετραμμένα
P 102 ἐτύγχανε, κατακλύσας εὐθὺς ἐξίτηλα τὸ παράπαν ἐποίει· ἐπὶ δὲ τὴν πόλιν μορμύρων ᾔει καὶ τὰς γεφύρας βραχείας οὔσας περιελὼν τάς τε ἀγορὰς συνεῖχεν ἁπάσας τάς τε ἀγυιὰς ὑπερέβλυζε καὶ τοῖς οἴκοις καὶ ὑπερῴοις ἐπιπολάζων ἐπὶ μέγα ἐχώρει. νύκτα τε καὶ ἡμέραν ἡ πόλις ἐν κινδύνῳ διαγέγονε καὶ σάλῳ τοιούτῳ, καὶ μόλις ἐν ὑστάτῳ ὁ ποταμὸς οὗτος κατὰ βραχὺ ἀπολωφήσας ἐν τοῖς εἰωθόσι γέγονεν αὖθις. ἅπερ ἐπεὶ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἤκουσεν, ἐπενόει τοιάδε. πρῶτα μὲν ἑτέραν πρὸ τῆς πόλεως διεσκευάσατο τῷ ποταμῷ κοίτην, ὅπως ἐνταῦθα διασχιζόμενος ἑκατέρωθί τε

10. ἐκαλύπτετο] ἐκεκάλυπτο Tolos.

ulla cunctatione restituit, pristinoque alveo seu *lecto*, ut vocant, fluvium reddidit. Haec ibi peracta.

Urbem Tarsum flumen Cydnus interluit. Is alias semper innoxius, semel gravem perniciem attulit, hac de causa. Circiter aequinoctium vernum, coortus repente auster vehemens nivem penitus dissolvit, quae per hiemem caelo demissa, montem Taurum pene totum tegebat. Tum ex omnibus scopulis aquarum rivi confluere; cunctis ruere torrentes alveis; passim ex imo Tauro eiusque radicibus fontes manare. His Cydnus aquis turgidus, quippe quae ipsi ex propinquo influebant, simul auctus imbrium vi; Tarsi suburbia, ad meridiem obversa, subita exundatione funditus delet: urbem invadit murmurans: pontes impendio minores disturbat: late fora occupat omnia, compita mergit: domorum cubiculis ac coenaculis innatans, magis atque magis attollitur. Noctem ac diem unum civitas in eiusmodi periculo ac veluti salo procelloso versata est. Sensim subsidens fluvius vix tandem se recepit. Quae cum audisset imp. Iustinianus, hoc inventum adhibuit. Principio, alterum alveum flumini ante urbem molitus est; ut ibi divortio divisis aquis,

μερίζων τὸν ῥοῦν κατὰ ἥμισυ γεγονὼς μάλιστα ἐπὶ Τάρσον ἴοι. ἔπειτα δὲ τὰς γεφύρας παρὰ πολὺ εὐρυτέρας πεποιημένος κρείσ- B σους ἀπειργάσατο εἶναι ἢ πλημμύροντι βιασθῆναι τῷ Κύδνῳ. ταύτῃ τε διεπράξατο φόβου καὶ κινδύνου ἐκτὸς ἐς πάντα τὸν χρόνον οἰκεῖσθαι τὴν πόλιν.

ς'. Τὰ μὲν οὖν ἐν Κίλιξιν Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ ταύτῃ πῃ C ἔσχεν. ἐν δὲ Ἱεροσολύμοις ἱερὸν τῇ θεοτόκῳ ἀνέθηκεν, ᾧπερ V 464 ἄλλο εἰκασθῆναι οὐδὲν οἷόν τέ ἐστι. νέαν ἐκκλησίαν καλοῦσι τὸ ἱερὸν οἱ ἐπιχώριοι· ὅπερ δὴ ὁποῖόν ποτέ ἐστιν, ἐγὼ δηλώσω, τοσοῦτον ὑπειπών, ὡς ἡ πόλις ἥδε λοφώδης μέν ἐστιν ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον, οὐ γεώδεις δὲ οἱ λόφοι εἰσὶν, ἀλλ' ἔν τε τραχεῖ καὶ ἀποκρήμνῳ ἐπανεστήκασι, τὰς ἀμφόδους ἐν κλίμακος τρόπῳ ἀπὸ τοῦ ὀρθίου ἐς τὸ πρανὲς κατατείνοντες. τὰ μὲν οὖν ἄλλα τῆς πόλεως οἰκοδομήματα ἅπαντα ἐφ' ἑνὸς χωρίου συμβαίνει εἶναι, ἢ ἐπὶ λόφου πεποιημένα, ἢ ἐν τῷ χθαμαλῷ κατὰ τὸ ἀναπεπταμένον τῆς γῆς, τοῦτο δὲ μόνον τὸ ἱερὸν οὐ ταύτῃ πῃ ἔχει. ἐπέστελλε γὰρ αὐτὸ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἐν τῷ προὔχοντι γενέσθαι τῶν λόφων, δηλώσας ὁποῖον τά τε ἄλλα δεήσει καὶ τὸ εὖρος αὐτῷ καὶ D μῆκος εἶναι. οὐκ ἀπέχρησέ τε κατὰ τὴν βασιλέως ἐπίταξιν πρὸς τοῦ ἔργου τὴν χρείαν ὁ λόφος, ἀλλὰ τοῦ ἱεροῦ τὸ τεταρτημόριον ἀπελέλειπτο πρός τε ἄνεμον νότον καὶ ἀνίσχοντά που τὸν ἥλιον, ἵνα δὴ ὀργιάζειν τοῖς ἱερεῦσι θέμις. διὸ δὴ ἐπενόουν τάδε, οἷς τὸ ἔργον τοῦτο ἐπέκειτο. ἀπορριψάμενοι τὰ θεμέλια εἰς γῆς τῆς ὑπτίας τὰ ἔσχατα, οἰκοδόμημα πεποίηνται συνεπανεστηκὸς τῷ σκοπέλῳ. ἐπειδή τε ἄνω κατὰ τὴν ἀκρωνυχίαν ἐγένοντο, τῶν τοίχων καθύπερθε θόλους ἐνθέμενοι συνάπτουσι τὴν οἰκοδομίαν τῷ

dimidia ad summum pars Tarsum peteret. Deinde pontes multo latiores fecit ac firmiores quam ut Cydni exundantis impetu convelli queant: itaque urbis incolas metu ac discrimine in omne tempus exemit.

6. Sic in Cilicia Iustiniani Aug. coepta se habuere. Hierosolymis vero deiparae templum posuit incomparabile: novam ecclesiam indigenae appellant. Id iam ego describam, hoc unum praefatus, eius urbis maximam partem in colles assurgere, non terrenos, sed asperos ac praecipites, qui vias in gradus fractas ex alto in declive porrigant. Ac caetera quidem urbis aedificia locum obtinent uniusmodi, vel in colle aliquo sita, vel in plano, ubi terra se mollius explicat. Unum hoc templum non ita habet. Id enim iussit in colle omnium editissimo statui, ac praeter caetera latitudinem ipsius longitudinemque praescripsit. Cum autem operi ad imperatoris praescriptum faciendo collis unus non sufficeret, sed a meridie et oriente pars templi deesset quarta, in qua sacerdotibus rei divinae operari licet, hanc artem praefecti operis excogitarunt. Iactis in extrema planitie fundamentis, substructionem fecerunt, assurgentem cum scopulo: ad cuius verticem cum parietes eduxissent, ipsos concamerarunt, atque aedificium reliquo templi pavimento at-

ἄλλῳ τοῦ τεμένους ἐδάφει. ταύτῃ τε ὁ νεὼς πῆ μὲν ἐπὶ πέτρας
ἰσχυρᾶς ἵδρυται, πῆ δὲ ᾐώρηται, τῆς τοῦ βασιλέως δυνάμεως
μέγεθος ἄλλο ἐπιτεχνησαμένης τῷ λόφῳ. ταύτης δὲ δὴ τῆς οἰκο-
P 103 δομίας οἱ λίθοι οὐ τοιοίδε εἰσι μέγεθος, ὁποίους ἴσμεν. πρὸς
γὰρ τοῦ χωρίου τὴν φύσιν οἱ ἐπιδημιουργοὶ τοῦ ἔργου τοῦδε δια-
μαχόμενοι ὕψος τε ἀντιτεταγμένον τῷ σκοπέλῳ διαπονούμενοι,
τῶν ξυνειθισμένων ὠλιγωρηκότες ἁπάντων ἐπὶ τὰ παράδοξα καὶ
ὅλως ἀγνῶτα τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐχώρουν. πέτρας οὖν ὑπερμε-
γέθεις ἐκ τῶν ὀρῶν ὑποτεμνόμενοι, ἅπερ οὐρανομήκη ἐν τοῖς πρὸ
τῆς πόλεως χωρίοις ἀνέχει, ξύσαντές τε αὐτὰς ἐπισταμένως, ἐν-
ταῦθα ἦγον τρόπῳ τοιῷδε. ἁμάξας μὲν ταῖς πέτραις ἐτεκταί-
νοντο μεγέθει ἴσας, ἕνα δὲ λίθον ἐνετίθεντο ἁμάξῃ ἑκάστῃ,
βόες τε ἀριστίνδην πρὸς βασιλέως ἐξειλεγμένοι κατὰ τεσσαράκοντα
B σὺν τῇ ἁμάξῃ τὸν λίθον ἐφεῖλκον. ἀλλ' ἐπεὶ τὰς ἐς τὴν πόλιν
φερούσας ὁδοὺς ταύτας δὴ φέρειν τὰς ἁμάξας ἀμήχανα ἦν, ἐκ-
τέμνοντες ἐπιπλεῖστον τὰ ὄρη ἐσιτητὰ ταῖς ἐπιγενομέναις ἁμάξαις
ἐποίουν, οὕτως τε περιμήκη ἀπειργάσαντο τὸν νεών, ᾗπερ βουλο-
μένῳ τῷ βασιλεῖ ἦν. εὖρός τε αὐτῷ κατὰ λόγον πεποιημένοι,
τέγος ἐπιθεῖναι τῷ ἱερῷ ὡς ἥκιστα εἶχον. δρυμούς τε οὖν καὶ
δάση πάντα περιιόντες, καὶ εἴ πού τι χωρίον ἠκούετο οὐρανομή-
κεσι κατάφυτον δένδροις, ὕλην τινὰ εὗρον ἀμφιλαφῆ, κέδρους
φέρουσαν ἐς ὕψος ἐξικνουμένας ἀπέραντον ὅσον, αἷς δὴ τὴν ὀρο-
φὴν τῷ νεῷ ἔθεντο, ὕψος αὐτῷ κατὰ μέτρον πεποιημένοι, ἐς ὅσον
C τε εὐρύνεται καὶ ἐς τὸ μῆκος ἐξάγεται. ταῦτα μὲν οὖν δυνάμει
τε ἀνθρωπείᾳ καὶ τέχνῃ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐξειργάσατο. ἐπέ-

texuerunt. Itaque sacra aedes partim rupi solidae insidet, partim pendet, adiuncta colli accensione opibus imperatoris. Substructionis autem illius lapides insinuata sunt magnitudine. Cum enim artifices adversarentur naturae loci, et culmen rupi aemulum molirentur, spretis vulgaribus ad insuetas planeque ignotas artes se converterunt. Ergo ex montibus, qui sunt extra urbem altissimi, saxa immania excidebant, et affabre scalpta, hoc modo vectabant. Plaustris, quae saxis aequalia magnitudine fabricaverant, singulis singula imponebant. Tum boves, ex optimis, qui imperatoris iussu delecti fuerant, quadraginta cum plaustro saxum trahebant. Quoniam vero viae, quae ad urbem ducebant, his erant plaustris ferendis impares, longe ac late montes excidendo accedentibus carris dabatur aditus. Sic templum, prout imperator volebat, in magnam perduxere longitudinem: ad cuius rationem cum latitudinem exegissent, non poterant aedi tectum imponere. Quare nemora saltusque omnes, ac sicubi locum esse audiebant arboribus procerissimis consitum peragrantes, sylvam opacam nacti sunt, in qua cedri erant in immensum elatae. His templum texerunt, dimensi altitudinem pro latitudinis ac longitudinis portione. Haec quidem Iustinianus Aug. humanis viribus atque arte effecit: multum vero contulit pietatis fiducia, quae hono-

δωκε δὲ καὶ ἡ τῆς εὐσεβείας ἐλπὶς ἀμειβομένη αὐτὸν τῇ τιμῇ, καὶ ξυνεπιλαμβάνουσα τὸ σπούδασμα τοῦτο. τῷ μὲν γὰρ ἱερῷ πανταχόσε κιόνων ἔδει, τό τε εἶδος οὐκ ἀποδεόντων τοῦ ἀμφὶ τὸ τέμενος κάλλους καὶ τοιούτων τὸ μέγεθος, οἷοι δὴ ὄντες ἀντέχειν ἐς τὸ ἄχθος τῶν ἐγκειμένων σφίσιν ἔμελλον. ἡ δὲ χώρα ἐν τῇ μεσογείᾳ κειμένη τῆς θαλάσσης πολλῷ ἄποθεν, ὄρεσί τε πανταχόθεν ἀποπεφραγμένη ἀποτόμοις τισὶν, ᾗπέρ μοι εἴρηται, ἄπορον τοῖς τεκταινομένοις τὸ ἔδαφος ἐποίει κίονας ἑτέρωθεν εἰσκομίζεσθαι. D ἀλλὰ βασιλέως δυσφορουμένου τῇ τοῦ ἔργου ἀμηχανίᾳ, λίθου φύσιν ὁ θεὸς ἐπιτηδείως ἐς τοῦτο ἔχουσαν ἐν τοῖς ἄγχιστα ὄρεσιν ἔδειξεν, ἢ οὖσάν τε καὶ κρυπτομένην τὰ πρότερα, ἢ νῦν γενομένην. ἐπ᾽ ἀμφότερα δὲ πιστὸς ὁ λόγος τὴν αἰτίαν εἰς τὸν θεὸν V 465 ἀναφέρουσιν. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἀνθρωπείᾳ δυνάμει πάντα σταθμώμενοι πολλὰ ἐς τὸ ἀδύνατον ἀποκεκρίσθαι οἰόμεθα, τῷ δὲ θεῷ τῶν πάντων οὐδὲν οὔτ᾽ ἂν ἄπορον οὔτ᾽ ἀμήχανον γένοιτο. κιόνων τοίνυν ἐνθένδε μέγα τι χρῆμα ὑπερμεγεθῶν τε καὶ ἀπομιμουμένων τῷ χρώματι πυρός τινα φλόγα, πανταχόθεν ὑποστηρίζουσι τὸν νεὼν, οἱ μὲν ἔνερθεν, οἱ δὲ ὕπερθεν, οἱ δὲ ἀμφὶ τὰς στοὰς αἳ περιβάλλουσι τὸ ἱερὸν ὅλον, πλὴν τῆς πρὸς ἕω τετραμμένης πλευρᾶς· ὧνπερ δύο ἑστᾶσι πρὸ τῆς τοῦ νεὼ θύρας ὑπερφυεῖς ἄγαν καὶ τῶν ἐν γῇ τῇ πάσῃ κιόνων ἴσως οὐδενὸς δεύτεροι. στοά P 104 τις ἐκδέχεται ἐντεῦθεν ἑτέρα ἐπὶ τοῦ νάρθηκος ὠνομασμένη, οἶμαι, τῷ μὴ εὐρύνεσθαι. αὐλὴ μετὰ ταύτην κίοσιν ὁμοίοις ἐν τετραπλεύρῳ ἀνεχομένη· θύραι μέταυλοι ἱεροπρεπεῖς οὕτως, ὥστε

12. εἰς] ἐπὶ Tolos. 22. ἐπὶ] ἀπὸ Pm.

rem ei rependens, ipsius consilium et incoeptum promovit. Templum enim columnis erat penitus vacuum, quae eius decori responderent nitore suo, eaque essent magnitudine, ut incumbens sibi pondus possent sustinere. Illa autem regio mediterranea, et a mari remotior, deruptisque, ut dixi, montibus undique vallata, opificibus viam, qua columnas aliunde importarent, negabat. Dum operis difficultas imperatorem habet sollicitum, in montibus proximis deus marmoris genus ostendit ad hoc idoneum, sive antea latuerit ibi incognitum, sive tum primum extiterit. Credibilis sane est utraque haec eorum sententia, qui deo causam ascribunt. Equidem nos humanis viribus omnia ponderantes, multa iudicamus haud posse fieri: at deo difficile nihil est, nedum impossibile. Igitur columnae ingentes, magno inde numero excisae, quae ignis flammam colore referunt, sacram aedem suffulciunt, hae infra, illae supra, aliae circum porticus, quibus omnia ipsius latera cincta sunt, praeterquam orientale. Stant geminae pro templi porta, omnino eximiae, ac forte columnarum omnium, quae in orbe sunt universo, nulli secundae. Altera succedit porticus, quae a narthece seu ferula ideo, mea quidem sententia, nomen habet, quia angusta est. Hanc excipit atrium quadratum, et similibus columnis fultum: medianae ianuae tam augustae, ut intrantibus

μηνύουσι τοῖς ἔξω ἰοῦσιν ὁποίῳ ποτὲ θεάματι ἐντυχεῖν μέλλουσι. προπύλαια δὲ τὸ ἐνθένδε θαυμάσια οἷα, καί τις ἐπὶ κιόνων δυεῖν ἐπαιρομένη ἀψὶς ἐς ἄφατον ὕψος. προϊόντι δὲ πρόσω ἡμίκυκλα δύο, ἀλλήλοις ἀντιπρόσωπα ἑκατέρωθεν τῆς ἐπὶ τὸ ἱερὸν ὁδοῦ
B ἑστᾶσι· ξενῶνες δὲ τῆς ἑτέρας ἐφ' ἑκάτερα δύο, Ἰουστινιανοῦ βασιλέως ἔργον· ἅτερος μὲν ξένοις ἐνδημοῦσι καταλυτήριον, ὁ δὲ δὴ ἕτερος ἀναπαυστήριον νοσοῦσι πτωχοῖς. τοῦτον δὲ τὸν τῆς θεοτόκου νεὼν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς καὶ προσόδῳ ἐτίμησε χρημάτων μεγάλων. τὰ μὲν οὖν ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ πεπραγμένα ταύτῃ πῃ ἔσχεν.

C ζ'. Ἔστι δέ τις πόλις ἐπὶ Παλαιστίνης, Νεάπολις ὄνομα· ἐφ' ἧς δὴ ὄρος ὑψηλὸν ἀνέχει, Γαριζὶν ὄνομα. τοῦτο δὲ ὄρος κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Σαμαρεῖται εἶχον· ὡς εὐξόμενοί τε ἀνέβαινον ἐς τὴν τοῦ ὄρους ὑπερβολὴν, οὐδένα ἀνιέντες καιρόν· οὐχ ὅτι νεών τινα ἐνταῦθα ᾠκοδομήσαντο πώποτε, ἀλλὰ τὴν ἀκρώρειαν αὐτὴν σεβόμενοι ἐτεθήπεσαν πάντων μάλιστα. ἡνίκα δὲ Ἰησοῦς ὁ τοῦ θεοῦ παῖς, ἐν σώματι ὢν, τοῖς τῇδε ἀνθρώποις ὡμίλει, γέγονεν αὐτῷ πρὸς γυναῖκα τῶν τινα ἐπιχωρίων διάλογος· ταύτῃ τε ἐπὶ τῷ ὄρει πυνθανομένῃ ὑπεῖπεν ὡς χρόνῳ ὕστερον οὐχ οἱ Σαμαρεῖται προσκυνήσουσιν ἐν τούτῳ τῷ ὄρει, ἀλλ' ἐνταῦθα αὐ-
D τὸν οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι, τοὺς Χριστιανοὺς παραδηλώσας· ἐγένετό τε προϊόντος τοῦ χρόνου ἔργον ἡ πρόρρησις. οὐ γὰρ οἷόν τε ἦν μὴ οὐχὶ ἀψευδεῖν τὸν ὄντα θεόν. ἐγένετο δὲ τρόπῳ τοιῷδε. ἐπὶ Ζήνωνος βασιλεύοντος ἀθρόοι ἐξαπιναίως

1. ἔξω] ἔσω Pm. 19. ὑπεῖπεν] Vid. Ioann. 4. Malt.

indicent quale spectaculum nacturi sint. Exin vestibulum admirabile, et arcus columnis elatus geminis in altitudinem immensam. Progredientibus, templi via binos recessus utrinque offert in semicirculum sinuatos, adversosque inter se. Altera via hospitales domos duas hinc inde habet, Iustiniani Aug. opus: haec peregrinorum est in urbe degentium diversorium; illa pauperum aegrotantium sedes. Porro hoc deiparae templum imperator idem annuo reditu luculentissimo cohonestavit. Haec ille Hierosolymis fecit.

7. Urbs est Palaestinae Neapolis, cui mons altus, Garizim nomine, imminet. Hunc olim Samaritani cum possiderent, assidue eius verticem ascendebant precationis causa, non quod illum templo unquam ornassent, sed quia omnium maxime ipsum suspiciebant ac venerabantur. Qua tempestate Iesus dei filius, humano assumpto corpore, in illis partibus agebat, cum indigenae cuiusdam uxore sermonem habuit. Tum ab ipsa de monte interrogatus, praedixit, tempus affore, quo non adorarent Samaritani in eo monte, sed ibi ipse adoraretur a veris adoratoribus: Christianos scilicet designabat. Procedente tempore verbis accessit exitus: neque enim poterat mentiri qui deus erat: res autem ita evenit. Zenonis principatu, coiere sub-

οἱ Σαμαρεῖται γενόμενοι ἐπεισπηδῶσιν ἐν Νεαπόλει τοῖς Χριστιανοῖς, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν πεντηκοστὴν καλουμένην ἑορτὴν ἄγουσι, καὶ αὐτῶν τε πολλοὺς διαχρῶνται, καὶ ὅσπερ ἦν αὐτοῖς ἐπίσκοπος τότε, Τερεβίνθιος ὄνομα, καταλαβόντες ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἑστῶτα P 105 τραπέζης, καὶ ἱερουργοῦντα τὰ ἄρρητα ξίφεσι παίοντες, ἄλλως τε συγκόπτουσι καὶ τοὺς τῶν χειρῶν ἀφαιροῦνται δακτύλους, ἔς τε τὰ μυστήρια ὕβρισαν, ὡς δρᾶσαι μὲν Σαμαρειτῶν προσήκει, σιωπᾶν δὲ ἡμῖν. ὁ δὲ ἱερεὺς οὗτος αὐτίκα ἐν Βυζαντίῳ γενόμενος, τῷ τότε βασιλεῖ ἐς ὄψιν ἥκων, ἐπέδειξέ τε τὸ πάθος καὶ τὰ ξυνενεχθέντα σημάνας καὶ τοῦ Χριστοῦ τῆς προρρήσεως ὑπομνήσας, τιμωρὸν αὐτὸν ἐφ᾽ ἅπασιν ἐδεῖτο γενέσθαι. Ζήνων δὲ βασιλεὺς τοῖς ξυμπεπτωκόσι ξυνταραχθεὶς, κόλασίν τε ἀποχρώντως ἐς τοὺς τὰ δεινὰ δεδρακότας πεποίηται οὐδεμιᾷ ὀκνήσει· ἔκ τε ὄρους τοῦ Γαριζὶν τοὺς Σαμαρείτας ἐξελάσας, εὐθὺς Χριστιανοῖς τε αὐτὸ παραδίδωσιν, ἐκκλησίαν τε ἄνω δειμάμενος τῇ θεοτόκῳ ἀνέθηκε, B τειχισάμενος τὸ ἱερὸν τοῦτο δῆθεν τῷ λόγῳ, τὸ δὲ ἀληθὲς ἀποτριγχώσας. V 466 καὶ φρουρὰν στρατιωτῶν κατεστήσατο, κάτω μὲν ἐν τῇ πόλει πολλῶν, ἐν δὲ τῷ τειχίσματι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ οὐ πλέον ἢ δέκα. οἷς δὴ Σαμαρεῖται ἀχθόμενοι ἤσχαλλον μὲν ἐς τὰ μάλιστα H 51 καὶ δυσφορούμενοι ἀπηξίουν τὰ σφίσι παρόντα, δέει δὲ τῷ ἐκ βασιλέως δυσωπούμενοι σιωπῇ εἴχοντο. προϊόντος δὲ χρόνου, Ἀναστασίου τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔχοντος, τοιόνδε τι ξυνηνέχθη γενέσθαι. τινὲς τῶν Σαμαρειτῶν, γυναικὸς ὑποθήκῃ ἀναπεισθέντες, ἀναβαίνουσι μὲν παρὰ δόξαν κατὰ τὸ τοῦ ὄρους κρημνῶδες, ἐπεὶ τῆς ἀνόδου, ᾗ ἐκ τῆς πόλεως ἐνταῦθα ἄγει, ἐς C

ito Samaritani. Tum facto Neapoli impetu in Christianos festum in ecclesia celebrantes, quod pentecosten vocant, multos conficiunt: illorum episcopum Terebinthium sacrae mensae astantem occupant, inter sacrificium ineffabile gladiis illum feriunt, vulneribus concidunt, manuum digitis truncant, mysteriisque illudentes piacula perpetrant digna Samaritanis, ac nobis silentio obruenda. Mox antistes ille Byzantium sese contulit: ubi ad conspectum imperatoris admissus, ostendit manuum cladem; rem pandit ordine, et Christi praedictione in memoriam reducta, plenam ultionem exposcit. Tali casu commotus Zeno Aug. nulla interposita mora, in sontes egregie animadvertit: exactis monte Garizim Samaritanis, statim illum Christianis addixit, et in culmine ecclesiam deiparae posuit: cui templo in speciem murum, reipsa nihil nisi maceriam circumdedit. Infra quidem, in urbe, praesidium validum, ad murum autem et ecclesiam milites non amplius decem collocavit. His offensi Samaritani urebantur dolore maximo, et indignatione pleni praesentem sortem aversabantur: metu tamen imperatoris cohibiti, silentio dissimulabant. Postea imperante Anastasio res huiusmodi contigit. Samaritanorum manus, suasu feminae, per derupta montis inopinato subiit: quippe cum via, quae

τὸ ἀκριβὲς φυλασσομένης, ἐνθένδε αὐτοῖς ἀποπειρᾶσθαι τῆς ἀναβάσεως ἀδύνατα ἦν. ἐν δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐξαπιναίως γενόμενοι κτείνουσι μὲν τοὺς ἐνταῦθα φρουρούς, μετακαλοῦσι δὲ τοὺς ἐν τῇ πόλει Σαμαρείτας φωνῇ ἐξαισίᾳ. οἱ δὲ τοὺς στρατιώτας δειμαίνοντες συνεπιτίθεσθαι τοῖς ἐγκεχειρηκόσιν οὐδαμῇ ἤθελον. οὐ πολλῷ τε ὕστερον ὁ τὴν χώραν ἐπιτροπεύων (Προκόπιος δὲ ἦν ἐξ Ἐδέσσης πόλεως, ἀνὴρ λόγιος) τοὺς τὰ δεινὰ δεδρακότας συλλαβὼν ἔκτεινε. τοῦ μέντοι ὀχυρώματος οὐδ' ὥς τις λόγος ἢ πρόνοια παρὰ τοῦ βασιλέως τηνικάδε γεγένηται. ἀλλὰ νῦν Ἰουστι-
D νιανὸς βασιλεύς, καίπερ τοὺς Σαμαρείτας ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον ἐπὶ τὸ εὐσεβέστερον μεταθέμενος καὶ καταστησάμενος Χριστιανοὺς εἶναι, τὸ μὲν παλαιὸν τῆς ἐν τῷ Γαριζὶν ἐκκλησίας τείχισμα ἐφ' οὗπερ ἦν σχήματος εἴασεν ἀποτετριγχωμένον, ᾗπέρ μοι εἴρηται, ἑτέρῳ δὲ αὐτὸ ἔκτοσθεν τείχει περιβαλὼν ἄμαχον διεπράξατο παντάπασιν εἶναι. ἐνταῦθα δὲ καὶ ἱερὰ πέντε Χριστιανῶν ἀνενεώσατο πρὸς τῶν Σαμαρειτῶν καταφλεχθέντα. ταῦτα μὲν οὖν τῇδε εἴργασται.

P 106 η΄. Ἐν δὲ τῇ πάλαι μὲν Ἀραβίᾳ, νῦν δὲ Παλαιστίνῃ τρίτῃ
V 467 καλουμένῃ, χώρα μὲν ἔρημος ἐπὶ μακρὸν κατατείνει, καρπῶν τε καὶ ὑδάτων καὶ πάντων ἀγαθῶν ἄφορος. καὶ ὄρος ἀπότομόν τε καὶ δεινῶς ἄγριον ἀποκρέμαται ἄγχιστά πη τῆς ἐρυθρᾶς καλουμένης θαλάσσης, Σινὰ ὄνομα. οὐδὲν δέ μοι ἀμφὶ τοῖς ἐκείνῃ χωρίοις ἀναγράψασθαι ἀναγκαῖον ἐνταῦθα τοῦ λόγου, ἐπεὶ ἅπαντά μοι τά τε κατὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ τὸν Ἀραβικὸν καλούμενον κόλπον, Αἰθίοπάς τε τοὺς Αὐξωμίτας καὶ τὰ τῶν Ὁμη-

illuc ex urbe ducit, intenta custodia teneretur, ascensus tentari inde non poterat. Occupata repente ecclesia, custodes eius trucidant: protinus Samaritanos, qui in urbe erant, contentissima voce inclamant. At illi militem veriti, facinus aggressis adiungere se noluerunt. Haud multo post provinciae praeses (is erat Procopius Edessenus, prudentia vir singulari) sontes comprehensos morte multavit. Tum quidem imperator ad munitionem animum non adiecit: iam vero Iustinianus Augustus, quamvis Samaritanos plerosque ad pietatem Christique sacra traduxerit, ecclesiae tamen in monte Garizim positae veterem murum altero cinxit exteriori, maceriae formam, quam ille, ut dixi, habebat, immutatam relinquens; fecitque opus omnino inexpugnabile. In eadem urbe Christianorum templa quinque a Samaritanis incensa restituit. Haec ibi.

8. In provincia, quam olim Arabiam, hodie Palaestinam tertiam vocant, longissima est solitudo, plane sterilis, siticulosa, atque omnibus vitae commodis vacua. Propter mare rubrum mons Sina asperrimus ac praecipitiis deruptus pendet. Hic mihi non est necesse loca illa describere, cum de mari rubro ac sinu Arabico, de Aethiopibus Auxomitis et Homeritis Sarace-

ριτῶν Σαρακηνῶν γένη ἀκριβολογουμένῳ ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων δεδήλωται λόγοις· ἵνα δὴ καὶ τοῦτό μοι δεδιήγηται, ὅντινα τρόπον Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τὸν φοινικῶνα προσεποίησε τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ. ταῦτα μὲν οὖν τούτου δὴ ἕνεκα λέγειν ἀφίημι, ὡς μὴ B ἀπειροκαλίας ἀπενέγκοιμι δόξαν. ἐν τούτῳ δὲ τῷ Σινᾷ ὄρει μοναχοὶ ᾤκηνται, οἷς ἐστιν ὁ βίος ἠκριβωμένη τις μελέτη θανάτου, ἐρημίας τῆς σφίσι φιλτάτης ἀδεέστερον ἀπολαύουσι. τούτοις δὴ τοῖς μοναχοῖς Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς (ἐπεὶ οὐκ εἶχον οὐδὲν ὅτου ἐφεῖντο, ἀλλὰ κρείσσους τῶν ἀνθρωπείων ἁπάντων εἰσίν, οὐδέ τι κεκτῆσθαι οὐδὲ θεραπεύειν τὰ σώματα, οὐ μέντοι οὐδὲ ἄλλου ὁτουοῦν ὀνίνασθαι ἐν σπουδῇ ἔχουσιν) ἐκκλησίαν ᾠκοδομήσατο, ἥνπερ τῇ θεοτόκῳ ἀνέθηκεν, ὅπως δὴ αὐτοῖς ἐνταῦθα ἐξῇ εὐχομένοις τε καὶ ἱερωμένοις διαβιῶναι. ταύτην δὲ τὴν ἐκκλησίαν οὐ C κατὰ τοῦ ὄρους ἐδείματο τὴν ὑπερβολήν, ἀλλὰ παρὰ πολὺ ἔνερθεν. ἀνθρώπῳ γὰρ ἐν τῇ ἀκρωρείᾳ διανυκτερεύειν ἀμήχανά ἐστιν, ἐπεὶ κτύποι τε διηνεκεῖς καὶ ἕτερα ἄττα θειότερα νύκτωρ ἀκούονται, δύναμίν τε καὶ γνώμην τὴν ἀνθρωπείαν ἐκπλήσσοντα. ἐνταῦθά ποτε τὸν Μωσέα φασὶ πρὸς τοῦ θεοῦ τοὺς νόμους παραλαβόντα ἐξενεγκεῖν. ἐς δὲ τοῦ ὄρους τὸν πρόποδα καὶ φρούριον ἐχυρώτατον ὁ βασιλεὺς οὗτος ᾠκοδομήσατο, φυλακτήριόν τε στρατιωτῶν ἀξιολογώτατον κατεστήσατο, ὡς μὴ ἐνθένδε Σαρακηνοὶ βάρβαροι ἔχοιεν, ἅτε τῆς χώρας ἐρήμου οὔσης, ᾗπέρ μοι εἴρηται, ἐσβάλλειν ὡς λαθραιότατα ἐς τὰ ἐπὶ Παλαιστίνης χωρία. ταῦτα μὲν οὖν τῇδε πεποίηται. ὅσα δὲ κἀν τοῖς μοναστηρίοις πεποίηται τοῖς τῇδέ τε καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ἑῴαν οὖσιν, αὐτίκα δή μοι ὡς ἐν κεφαλαίῳ γεγράψεται.

nis plene accurateque in libris egerim, quos de bellis conscripsi: ubi et illud exposui, quomodo Iustinianus Aug. Romano imperio palmetum adiunxerit. Quare, ne inepte facere videar, his supersedeo. Montem Sina incolunt monachi, quibus, carissima solitudine libere perfruentibus, vita nihil aliud est nisi sedula quaedam mortis meditatio. Et quoniam nihil mortale expetunt, sed rebus humanis omnibus superiores, nec possidere quidquam, nec corpus curare, nec re ulla recreari quaerunt, illis ecclesiam Iustinianus Aug. condidit dicavitque dei genitrici: ut ipsis liceat ibi vitam in precibus sacrisque traducere. Eam autem non in montis vertice posuit, sed longe infra: nam nemo hominum pernoctare potest in culmine, propter assiduos strepitus et alia quaedam diviniora, quae ibi noctu audiuntur, ac mentem animumque humanum percellunt. Ferunt Mosem ibi quondam acceptas a deo leges promulgasse. Montis radicibus idem imperator castellum imposuit validissimum optimo cum praesidio: ne ex ora illa, quippe deserta, ut dixi, in Palaestinam Saraceni barbari clam irrumpant. Atque haec quidem ibi: quae vero in monasteriis fecit regionis illius ac reliqui orientis, iam summatim persequar.

P 107 *θ'. Μοναστήρια μὲν οὖν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀνενεώσατο τάδε.
τὸ τοῦ ἁγίου Θαλελαίου. τὸ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου. τὸ τοῦ ἁγίου
Παντελεήμονος ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Ἰορδάνου. ξενῶνα ἐν Ἱεριχῷ.
ἐκκλησίαν τῆς θεοτόκου ἐν Ἱεριχῷ. τὸ τῶν Ἰβήρων ἐν Ἱεροσολύ-
μοις. τὸ τῶν Λαζῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ Ἱεροσολύμων. τὸ τῆς ἁγίας
Μαρίας ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν. τὸ τῆς πηγῆς τοῦ ἁγίου Ἐλι-
σαίου ἐν Ἱεροσολύμοις. τὸ Σιλέθεως. τὸ τοῦ ἀββᾶ Ῥωμανοῦ.
B ἐν Βηθλεὲμ τὸ τεῖχος ἀνενέωσε. τὸ τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου ἐν Βηθλεέμ.*

*Φρέατά τε ἢ δεξαμενὰς ᾠκοδομήσατο οὕτως· εἰς τὸ τοῦ
ἁγίου Σαμουὴλ φρέαρ καὶ τεῖχος. εἰς τὸ τοῦ ἀββᾶ Ζαχαρίου
φρέαρ. εἰς τὸ Σωσάνης φρέαρ. εἰς τὸ Ἀφελίου φρέαρ. εἰς τὸ
τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐν τῷ Ἰορδάνῃ φρέαρ. εἰς τὸ τοῦ ἁγίου Σερ-
γίου ἐν ὄρει καλουμένῳ Κισσερῶν φρέαρ. τὸ τεῖχος Τιβεριάδος.
τὸ ἐν Βόστρᾳ πτωχεῖον Φοινίκης. τὸν οἶκον τῆς θεοτόκου ἐν
C Πορφυρεῶνι. μοναστήριον τοῦ ἁγίου Φωκᾶ ἐν ὄρει. τὸν οἶκον
τοῦ ἁγίου Σεργίου ἐν Πτολεμαΐδι. ἐν Δαμασκῷ οἶκον τοῦ ἁγίου
V 468 Λεοντίου. ὑπὸ Ἀπάμειαν πτωχεῖον τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ ἀνενεώ-
σατο. τεῖχος τοῦ μακαρίου Μάρωνος. ὑπὸ Θεουπόλεως τὴν
ἐκκλησίαν Δάφνης ἀνενέωσεν. ἐν Λαοδικείᾳ τὸν ἁγίου Ἰωάννου
ἀνενέωσε. Μεσοποταμίας μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἀνε-
H 52 νέωσε. μοναστήρια Θελφράχης, Ζηβίνου, Θεοδότου, Ἰωάννου,
Σαρμαθῆς, Κυρήνου, Βεγαδαίου. μοναστήριον εἰς τὸ Ἀπάδνας
D ἐν Ἰσαυρίᾳ. πόλεως Κυρίκου λουτρὸν καὶ πτωχεῖον ἀνενεώσατο.*

14. Φοινίκης] φοίνιξ Tolos. Ego legendum existimo *πτωχεῖον. ἐπὶ Φοινίκης* (vel *ἐν Φοίνιξι*) *τὸν οἶκον* — MALT. 23. *Κυρίκου*] Fort. *Κωρύκου*. MALT.

9. Hierosolymis instauravit haec monasteria. Sancti Thalelaei, S. Gregorii, S. Panteleemonis in eremo Iordanis: Xenodochium Ierichuntinum: ecclesiam Ierichuntinam deiparae: monasterium Iberum Hierosolymis; Lazorum in eremo Hierosolymitana: Sanctae Mariae in monte olivarum: fontis S. Elisaei Hierosolymis: Siletheos: abbatis Romani. Bethleemi muros refecit, et monasterium Ioannis abbatis.

Puteos cisternas-ve has struxit. In monasterio S. Samuelis puteum ac murum: in monasterio abbatis Zachariae puteum: in monasterio Susannae puteum: in Aphelii monasterio puteum: in monast. S. Ioannis ad Iordanem puteum: in monasterio S. Sergii in monte, cui nomen Cisseron, puteum: murum Tiberiadis: apud Bostrenos ptochium Phoenices: Porphyreone aedem deiparae: monasterium S. Phocae in monte: aedem S. Sergii Ptolemaide: Damasci aedem S. Leontii: in suburbano Apameae ptochium refecit S. Romani: murum B. Maronis: in suburbiis Theopoleos ecclesiam Daphnes reparavit. Laodiceae templum restituit S. Ioannis. In Mesopotamia monasterium S. Ioannis refecit: item monasteria Thelphrachae, Zebini, Theodoti, Ioannis, Sarmathae, Cyreni, Begadaei: monasterium Apadnense in Isauria. Urbis Cyrici balneas pauperumque hospitium renovavit. Ptochium S. Co-

τὸ πτωχεῖον τοῦ ἁγίου Κόνωνος· τὸν ἀγωγὸν αὐτοῦ ἀνενέωσεν ἐν Κύπρῳ. οἶκον τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ἐν Παμφυλίᾳ. πτωχεῖον τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ ἐν ἐμπορίῳ ἐπίκλην ἐπινείου πόλεως Πέργης τῆς Παμφυλίας.

nonis, eiusdemque aquaeductum in Cypro reaedificavit: aedem SS. Cosmae et Damiani in Pamphylia, et ptochium S. Michaëlis in emporio, quod vocant navale Perges, urbis Pamphyliae.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ
ΛΟΓΟΣ ϛ'.

PROCOPII CAESARIENSIS
DE AEDIFICIIS DN. IUSTINIANI
LIBER VI.

P 108 Ταῦτα μὲν οὖν Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ τῇδε πεποίηται. ἐν δὲ
V 469 Ἀλεξανδρείᾳ ἐξείργασται τάδε. Νεῖλος ποταμὸς οὐκ ἄχρι ἐς
Ἀλεξάνδρειαν φέρεται, ἀλλ' ἐς πόλισμα ἐπιρρεύσας, ὃ δὴ Χαι-
ρέου ἐπονομάζεται, ἐπ' ἀριστερᾷ τὸ λοιπὸν ἵεται, ὅρια τά γε
P 109 Ἀλεξανδρέων ἀπολιπών. διὸ δὴ οἱ πάλαι ἄνθρωποι, ὡς μὴ ἀμοι-
ροίη τὸ παράπαν ἡ πόλις, διώρυχα ἐκ τῆς Χαιρέου κατορύξαντες
βαθεῖάν τινα βραχείᾳ τοῦ ποταμοῦ ἐς αὐτὴν ἐκροῇ διεπράξαντο
ἐσιτητὰ εἶναι. οὗ δὴ καὶ ἄλλας τινὰς ἐκροὰς ἐκ λίμνης Μαρίας
ἐσβάλλειν ξυμβαίνει. ἐπὶ ταύτης δὲ τῆς διώρυχος μεγάλαις μὲν
ναυσὶ πλώϊμα οὐδαμῇ γίνεται, ἐς λέμβους δὲ τὸν Αἰγύπτιον σῖτον
ἐκ τῆς Χαιρέου μεταβιβάσαντες, οὕσπερ καλεῖν διαρήματα νενο-
μίκασιν, ἔς τε τὴν πόλιν διακομίζουσιν· ἵνα δὴ ἐξικνεῖσθαι δυνα-
τά ἐστι τῷ κατὰ τὴν διώρυχα ποταμῷ· καὶ κατατίθενται ἐν χώρῳ

Ea quidem sunt Iustiniani Aug. in illis partibus aedificia: haec vero fecit Alexandriae. Fluvius Nilus Alexandriam usque non fertur: sed postquam oppidum alluit, cui nomen Cheraeum, ad laevam labitur, relictis finibus Alexandriae. Quocirca veteres, ne civitas plane expers illius esset, alta a Cheraeo fossa perducta, modicam fluminis partem huc admisere; quo et per alios quosdam meatus palus Maria se exonerat. Naves magnas fossa illa non patitur: sed frumentum Aegyptium Cheraei in lembos, quos vulgo diaremata appellant, impositum, in urbem devehunt; quo pervenire licet per illud fluvii diverticulum, ac reponunt in loco, quem Alexandrini Phialam

ὅνπερ Ἀλεξανδρεῖς καλοῦσι Φιάλην. ἀλλ' ἐπεὶ τῷ δήμῳ ἐς στάσιν B πολλάκις καθισταμένῳ ἐνταῦθα διολωλέναι τῷ σίτῳ ξυνέβη, βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς τειχίσματι τόνδε τὸν χῶρον περιβαλὼν τὴν ἐπὶ τῷ σίτῳ ἐπιβουλὴν ἀνεχαίτισε. ταῦτα μὲν οὖν Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ ταύτῃ ἐξείργασται. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπ' Αἰγύπτου ἡμᾶς ἤγαγε τῆς Λιβύης ὁμόρου τανῦν ὁ λόγος, φέρε δὴ καὶ ὅσα διαπέπρακται αὐτῷ ἐνταῦθα δηλώσωμεν, ἐπεὶ καὶ Λιβύην ξύμπασαν ὁ βασιλεὺς οὗτος ὑπὸ βαρβάροις κειμένην εὑρὼν τῇ ἄλλῃ ἐνῆψε Ῥωμαίων ἀρχῇ.

Νεῖλος μὲν ὁ ποταμὸς ἐξ Ἰνδῶν ἐπ' Αἴγυπτον φερόμενος C δίχα τέμνει τὴν ἐκείνῃ γῆν ἄχρι ἐς θάλασσαν. ἡ δὲ σχιζομένη τῷ ῥείθρῳ καὶ ὀνόμασι διακέκριται τὸ ἐνθένδε δυεῖν. τὰ μὲν γὰρ ἐν δεξιᾷ τοῦ ποταμοῦ Ἀσία ὠνόμασται μέχρι που ἐς Φᾶσιν τὸν Κόλχον, ὅσπερ Ἀσίαν τε διορίζει καὶ γῆν τὴν Εὐρώπης, ἢ μέχρι ἐς πορθμεῖα τὰ Κιμμέρια καὶ ποταμὸν Τάναϊν. τούτων V 470 γὰρ δὴ ἕνεκα διαμάχονται πρὸς ἀλλήλους οἱ ταῦτα σοφοί, ᾗπερ ἐν λόγοις μοι τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων δεδήλωται περιηγουμένῳ τὸν Εὔξεινον καλούμενον πόντον. τὰ δὲ δὴ ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Νείλου Λιβύη ἐκλήθη μέχρι ἐς ὠκεανόν, ὅσπερ ἐς δύοντά που τὸν ἥλιον D ἑκατέραν ἤπειρον διορίζει, ἐκροήν τε ἀφιείς τινα καὶ θάλασσαν τήνδε ποιούμενος. ἡ μὲν οὖν ἄλλη Λιβύη ξύμπασα ὀνόματα κατὰ χώραν ἑκάστην ἕτερα ἄττα διακεκλήρωται, ἐκ τῶν ἐκείνῃ ἐπιγενομένων, ὡς τὸ εἰκός, ἐπικληθεῖσα. ἡ μέντοι ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ὁρίων ἄχρι ἐς πόλιν Κυρήνην διήκουσα ἐπὶ Πενταπόλεώς ἐστιν· ἐπὶ τούτου δὴ μόνου τοῦ ὀνόματος Λιβύη καὶ νῦν

vocant. Cum autem plebs seditionem ibi concire solita, se pariter ac frumentum male perderet, imp. Iustinianus locum hunc muro circumdedit, itaque vim a frumento prohibuit. Haec ibi ille. Age vero, quando nos in Aegyptum Africae conterminam iam duxit oratio, quae idem illic praestitit exponamus: siquidem totam Africam nactus barbaris subditam, reliquo Rom. imperio ipsam adiunxit.

Fluvius Nilus ab Indis in Aegyptum decurrens, plagas illas ad mare usque bifariam secat. Terra amne divisa, duplici nomine discernitur. Ac pars quidem, quae est ad fluminis dexteram, Asia dicitur usque ad Phasin Colchidis fluvium, qui Asiam atque Europam dirimit; vel ad fretum Cimmerium flumenque Tanain. Nam id controversum est inter harum rerum peritos, prout in libris de bellis ostendi, cum ponti Euxini ambitum describerem. Partem vero, quae ad laevam est Nili, Africam vocant usque ad oceanum, qui in occidente utramque continentem distrahit, infundens sese et hoc mare nostrum efficiens. Ac caetera quidem Africa in singulis regionibus alias quasdam appellationes ab advenis, ut verisimile est, desumptas sortita est. Ora autem, quae ab Alexandriae limite ad Cyrenen Pentapoleos urbem pertinet, unum hodie Libyae nomen retinet. Est hic urbs Taphosiris, Alexan-

ἐπικέκληται. ἐνταῦθα πόλις ἐστὶν ἡμέρας ὁδῷ Ἀλεξανδρείας διέχουσα, Ταφόσιρις ὄνομα, ἵνα δὴ ταφῆναι τὸν τῶν Αἰγυπτίων θεὸν Ὄσιριν λέγουσιν. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἄλλα τε πολλὰ καὶ τὰ τῶν ἀρχόντων καταλυτήρια καὶ λουτρῶνας ἐδείματο Ἰουστινιανὸς βασιλεύς.

P 110 β'. Ταύτης δὲ τῆς Λιβύης ἔρημα μὲν τὰ πολλὰ τετύχηκεν εἶναι, ἀπημελημένα ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον. καὶ αὐτῆς δὲ προεγρηγορὼς ὁ καθ' ἡμᾶς βασιλεὺς προμηθεῖ γνώμῃ, ὡς μή τι αὐτῇ παθεῖν ἐξ ἐπιδρομῆς πρὸς Μαυρουσίων τῶν πλησιοχώρων ξυμβαίη, ὀχυρώματά τε δύο καὶ φυλακτήρια κατεστήσατο, ὧν θάτερον μὲν Παρατόνιον ὀνομάζουσιν, Ἀντίπυργον δὲ τὸ ἕτερον ἐπικέκληται, οὐ πόρρω Πενταπόλεως κείμενον. διέχει δὲ ἡ Πεντάπολις Ἀλεξανδρείας ὁδῷ ἡμερῶν εἴκοσιν εὐζώνῳ ἀνδρί. ἐν ταύτῃ
B δὲ τῇ Πενταπόλει καὶ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς Τεύχρειαν τὴν πόλιν ἐρύματι ἐτειχίσατο ἐχυρωτάτῳ. καὶ Βερνίκης τὸν περίβολον ἐκ θεμελίων ἀνῳκοδομήσατο τῶν ἐσχάτων. οὗ δὴ καὶ βαλανεῖον πεποίηται, δημοσίᾳ παρεχόμενον τῇ πόλει τὴν χρείαν. ἀλλὰ κἀν ταῖς Πενταπόλεως ἐσχατιαῖς, αἵπερ εἰσὶ τετραμμέναι πρὸς ἄνεμον νότον, ὀχυρώματα ἐν δυοῖν μοναστηρίοιν ἐξείργασται, οἷσπερ Ἀγριολάδης τε καὶ Δινάρθιον ὀνόματά ἐστιν· ἅπερ ἐπιτειχίσματα κεῖται τοῖς ταύτῃ βαρβάροις, τῷ μὴ καταθέοντας ὡς λαθραιότατα ἐπισκήπτειν ἐξαπιναίως ἐς γῆν τὴν Ῥωμαίων.

Ἔστι δέ τις ἐνταῦθα πόλις, Πτολεμαῒς ὄνομα, τὸ μὲν πα-
C λαιὸν εὐδαίμων τε γεγενημένη καὶ πολυάνθρωπος, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὕδατος ἀπορίᾳ πολλῇ ἐς ὀλιγανθρωπίαν ἀποκριθεῖσα.

dria diei unius itinere dissita, ubi Aegyptiorum deum Osirin sepultum perhibent. In hac urbe cum alia multa Iustinianus Aug. tum domos, in quibus magistratus diversarentur, balneasque aedificavit.

2. Magna pars Libyae deserta est: ac licet nullo fere unquam numero habita fuerit, ei tamen provida mente prospiciens imperator noster, ne quid detrimenti caperet ex Maurorum vicinorum incursibus, geminas arces cum praesidiis statuit; quarum alteram Paratonium appellant, alteram Antipyrgum, haud procul Pentapoli sitam. Distat Pentapolis Alexandria tanto spatio, quantum diebus xx. viator expeditus conficiat. In hac Pentapoli Iustinianus Aug. urbem Teuchriam validissime muniit, et moenia Berenices ab imo fundamento reaedificavit: ibidem balneas ad publicos civitatis usus extruxit. Quin et in extremis Pentapoleos finibus, qui ad austrum vergunt, bina monasteria (Agriolodem ac Dinarthion vocant) firmavit munitionibus adversus regionis illius barbaros, ne clam irrumpentes Romanum imperium incursent de improviso.

Est hic urbs Ptolemais, beata quidem olim ac frequens, progrediente vero tempore redacta ad infrequentiam magna aquae penuria. Civium enim

τῶν γὰρ οἰκητόρων ὁ πολὺς ὅμιλος δίψει ἐχόμενοι πολλῷ ἔμπροσθεν ἐνθένδε ἐξαναστάντες ἀπεχώρησαν ὅπῃ ἑκάστῳ δυνατὰ γέγονεν. ἀλλὰ νῦν ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀνανεωσάμενος τὴν ὀχεταγωγίαν H 53 τῇ πόλει τὸ πρότερον αὐτῇ τῆς εὐδαιμονίας ἀπέδωκε σχῆμα. Πενταπόλεως δὲ πόλις ἐσχάτη ἐστὶ πρὸς δύοντά που τὸν ἥλιον, Βόριον ὄνομα. οὗ δὴ τὰ ὄρη συννενευκότα τε πρὸς ἄλληλα, καὶ τῇ ἐνθένδε στενοχωρίᾳ ξυμπεφραγμένα, τῶν ἐπὶ τὴν χώραν εἰσόδων ἀποκεκλεῖσθαι τοὺς πολεμίους διασκευάζονται. ταύτην ὁ βασιλεὺς τὴν πόλιν ἀτείχιστον οὖσαν ἐρύματι ἐχυρωτάτῳ περιβαλών, D ἐν τῷ ἀσφαλεῖ τὸ λοιπὸν βεβαιότατα σὺν πάσῃ ἀμφ' αὐτὴν χώρᾳ διεπράξατο εἶναι.

Πόλεις δέ πού εἰσι δύο ἐπ' ὀνόματος ἑνὸς ᾠκημέναι. Αὐγίλα ἑκατέρα ἐκλήθη. αὗται τοῦ Βορίου διέχουσιν ὁδῷ τεττάρων ἡμερῶν μάλιστα εὐζώνῳ ἀνδρί, τετραμμέναι μὲν αὐτοῦ πρὸς ἄνεμον νότον, ἀρχαῖαι δὲ οὖσαι καὶ τῶν οἰκητόρων ἀρχαιότροπα τὰ ἐπιτηδεύματα ἔχουσαι· θρησκείαν γὰρ πάντες καὶ εἰς ἐμὲ τῆς πολυθεΐας ἐνόσουν. ἐνταῦθα ἐκ παλαιοῦ τῷ τε Ἀμμῶνι καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μακεδόνι ἀνέκειτο ἕδη. οἷς δὴ ἐσφαγιάζοντο μέχρι P 111 ἐς τὴν Ἰουστινιανοῦ βασιλείαν οἱ ἐπιχώριοι. ἦν δὲ καὶ ὅμιλος αὐτοῖς τῶν ἱεροδούλων καλουμένων πολύς. νῦν δὲ δὴ βασιλεὺς V 471 οὗτος οὐχ ὅσον ἐς τὰ σώματα τοῖς κατηκόοις ἐκποριζόμενος τὴν ἀσφάλειαν, ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχὰς διασώσασθαι ἐν ἐπιμελείᾳ ποιούμενος, καὶ τῶν ταύτῃ ἀνθρώπων κατὰ πάντα προὐνόησε τρόπον. τά τε γὰρ ἄλλα διαφερόντως αὐτῶν ἐπιμελεῖσθαι οὐδαμῇ ἀπηξίωσε καὶ τὴν εὐσεβείας ἐδίδαξε δόξαν Χριστιανοὺς πανοικεσίᾳ

quamplurimi iamdiu siti compulsi inde excesserant, seque receperant quo cuiqui licuerat. At nunc imperator noster, restaurato urbis aquaeductu, pristinam felicitatis faciem ei reddidit. Est Borium urbs ultima Pentapoleos ad occidentem: ubi montes ita coëunt, ut sibi invicem annuere videantur, et angustiis illis muniti, hostem aditu excludant. Urbem hanc, moenibus nudam, munimento cinxit firmissimo imperator, et cum omni circumiecta regione securissimam reddidit.

Duae sunt urbes unius nominis: utramque enim appellant Augilam. Viro expedito quatridui fere hinc iter est ad Borium, ad cuius latus australe obversae sunt, antiquae ambae, eosque habentes incolas, qui priscis sacrorum ritibus dediti fuerint. Nam omnes ad nostram aetatem superstitione laborarunt, diis multis addicta. Vetusta hic erant templa, sacra Ammoni et Alexandro Macedoni, quos ad Iustiniani principatum indigenae victimis coluerunt. Nec deerat ingens hominum grex, quos vocant hierodulos. Verum imperator hic noster non corporum modo incolumitatem afferens subditis, sed animorum etiam saluti consulens, omni ope populo illi prospexit. Nam praeter caeterea, quae liberaliter providit, mentes religione sancta adeo feliciter imbuit, ut a patriis institutis ad Christum omnes converterit: quibus

πεποιημένος καὶ μεταπορευόμενος λελυμασμένα σφίσι τὰ πάτρια ἤθη. οἷς δὴ καὶ νεὼν τῆς θεοτόκου ἐδείματο, φυλακτήριον ταῖς B πόλεσι τῆς τε σωτηρίας καὶ τῆς ἀμφὶ τῇ δόξῃ ἀληθείας ἐσόμενον. ταῦτα μὲν οὖν τῇδέ πη ἔσχε.

Βόριον δὲ ἡ πόλις Μαυρουσίοις γειτνιῶσα βαρβάροις, φόρου ὑποτελὴς οὐ γεγένηται ἐς τόδε τοῦ χρόνου· οὐδέ τινες πώποτε δασμολόγοι ἢ φορολόγοι ἐς αὐτὴν ἵκοντο, ἐξ οὗ γεγόνασιν ἄνθρωποι. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ᾤκηντο ἐκ παλαιοῦ αὐτῶν ἄγχιστα· οὗ δὴ καὶ νεὼς ἦν ἀρχαῖος αὐτοῖς, ὅνπερ ἐσέβοντό τε καὶ ἐτεθήπεσαν μάλιστα, δειμαμένου τοῦτο Σολομῶνος, ὥσπερ φασὶ, βασιλεύοντος Ἑβραίων τοῦ ἔθνους. ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἅπαντας Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς μεταγνῶναί τε τὰ πάτρια ἤθη, καὶ Χριστιανοὺς γεγονέναι διαπραξάμενος, τοῦτον δὴ τὸν νεὼν ἐς ἐκκλησίας μεθηρμόσατο σχῆμα.

C γ'. Μετὰ τούτους αἱ Σύρτεις εἰσὶν αἱ μεγάλαι ὠνομασμέναι. ἐφ' οὗ δέ εἰσι σχήματος αὗται, καὶ ὅτου δὴ ἕνεκα τούτου μεταλαγχάνουσι τοῦ ὀνόματος, ἐγὼ δηλώσω. προβέβληταί τις ἐνταῦθα ἠιών· σχιζομένη δὲ αὐτὴ τῇ τῆς θαλάσσης ἐπιρροῇ, τῷ τε ῥοθίῳ ἀφανιζομένη, ἀποβαίνειν δοκεῖ, καὶ ἐφ' ἑαυτὴν ὑποχωροῦσα ὀπίσω ἰέναι· ἐς κόλπον δὲ μηνοειδῆ ἐπὶ μακρότατον τέτραπται. καὶ ὁ μὲν ἀρχομένης πλευρᾶς διάπλους ἐς τετρακοσίους διήκει σταδίους· τοῦ δὲ μηνοειδοῦς τὸ περίμετρον ἐς ἡμερῶν ἓξ ὁδὸν κατατείνει. ταύτης γὰρ ἡ θάλασσα πεπιεσμένη τῆς ἠπείρου ἐντὸς τὸν κόλπον ποιεῖται. ἐπειδάν τε ναῦς ἀνέμῳ ἢ κλύδωνι D βιαζομένη τοῦ διάπλου ἐντὸς ὑπὲρ τοῦ μηνοειδοῦς τὴν ἀρχὴν γέ-

7. δασμολόγοι] δασμαφόροι Tolos.

et deiparae templum aedificavit, praesidium salutis ac verae fidei futurum urbibus. Haec ibi ita se habuere.

Urbs vero Borium, Mauris barbaris vicina, ad hanc diem immunis fuit, neque ulli tributorum aut vectigalium exactores eo ivere post hominum memoriam. Iudaei, Boriensium veteres accolae, templum habebant antiquum; quod apud ipsos in honore erat summaque admiratione, conditum, ut ferunt, a Salomone Hebraeorum rege. Illis quoque omnibus imp. Iustinianus ab avitis moribus ad Christianam religionem traductis, templum hoc in ecclesiae formam mutavit.

3. His ulteriores sunt Syrtes magnae; quarum ego situm, originemque vocabuli explicabo. Praetentum ibi littus scinditur illapsu maris, fluctibusque adesum subducere se videtur, et introrsum recedendo refugere. Lunato arcu longissime obliquatur: qua incipiunt aperire se latera, traiectus stadia quadringenta patet: sinuosus autem recessus ambitu suo dierum sex iter colligit. Quippe sinum efficit mare, continenti hic interceptum. Si qua navis vento aut tempestate compulsa, in traiectu sinum semel intraverit, reverti

νηται, τὸ ἐνθένδε αὐτῇ ἐπανιέναι ἀμήχανά ἐστιν, ἀλλὰ συρομένῃ τὸ λοιπὸν ἔοικε, καὶ διαφανῶς ἐπίπροσθεν ἀεὶ ἑλκομένῃ. καὶ ἀπ' αὐτοῦ, οἶμαι, οἱ πάλαι ἄνθρωποι τὸν χῶρον τοῦ πάθους τῶν νεῶν ἕνεκα Σύρτεις ὠνόμασαν. οὐ μὴν οὐδὲ διανεῦσαι τοῖς πλοίοις ἄχρι ἐς τὴν ἠιόνα δυνατὰ γεγένηται. πέτραι γὰρ ὕφαλοι διακεκληρωμέναι τὰ πλεῖστα τοῦ κόλπου πλώιμα οὐ ξυγχωροῦσιν ἐνταῦθα εἶναι, ἀλλ' ἐν τοῖς βραχέσι τὰς ναῦς διαχρῶνται. μόνοις P 112 δὲ τοῖς λέμβοις οἱ πλωτῆρες τούτων δὴ τῶν νηῶν οἷοί τέ εἰσι διασώζεσθαι, ἂν οὕτω τύχοι, μετὰ κινδύνων τὰς διεξόδους ποιούμενοι.

Τριπόλεως τῇδε τῆς καλουμένης τὰ ὅριά ἐστι. Μαυρούσιοί τε βάρβαροι ἐνταῦθα οἰκοῦσι, Φοινικικὸν ἔθνος. οὗ δὴ καὶ πόλις ἐστὶ Κιδαμὴ ὄνομα. ἐνταῦθά τε Μαυρούσιοι ᾤκηνται Ῥωμαίων ἔνσπονδοι ἐκ παλαιοῦ ὄντες· οἵπερ ἅπαντες πεισθέντες Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ, δόγματι τῶν Χριστιανῶν ἐθελούσιοι προσεχώρησαν. Πάκατοι δὲ οὗτοι τανῦν οἱ Μαυρούσιοι ἐπικαλοῦνται, ἐπεὶ πρὸς Ῥωμαίους ἀεὶ σπονδὰς ἔχουσι. πάκεν γὰρ τὴν εἰρήνην τῇ Λατίνων καλοῦσι φωνῇ. Πενταπόλεως δὲ Τρίπολις ἡμερῶν διέχει ὁδῷ εἴκοσιν εὐζώνῳ ἀνδρί. B

δ'. Πόλις ἐνθένδε ἡ Λεπτιμάγνα ἐκδέχεται, μεγάλη μὲν V 472 καὶ πολυάνθρωπος τὸ παλαιὸν οὖσα, ἔρημος δὲ χρόνῳ ὕστερον γεγενημένη ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον, ψάμμου τε πλήθει τὰ πολλὰ τῷ ἀπημελῆσθαι καταχωσθεῖσα. καὶ ταύτης δὲ τὸν περίβολον ἐκ C τῶν θεμελίων ὁ καθ' ἡμᾶς ᾠκοδομήσατο βασιλεύς, οὐ τοσοῦτον

12. Φοινικικὸν Tolos. Legebatur Φοινικόν.

nequit; sed iam tractae et manifesta vi abreptae similis, porro pergit. Ex quo tractarum navium infortunio factum arbitror, ut veteres locum hunc Syrtes appellaverint. Nec littus contingere maioribus navigiis licet: siquidem caeci scopuli, qui partem sinus maximam obtinent, non modo cursum impediunt, sed naves etiam male perdunt in brevibus: nec nisi lembis, si fors tulerit, expedire salutem possunt, qui in iis sunt navibus, non sine periculo transeuntes.

Haec ora limitem habet Tripolitanum, incolasque Mauros barbaros, gentem a Phoenicibus oriundam: ubi urbs quoque est nomine Cidama. Hic habitant Mauri, iam inde olim Romanis coniuncti foedere: qui omnes Iustiniani Aug. impulsu fidem Christianam sponte amplexi sunt. Et quia foedus cum Romanis initum minime violant, *pacatos* hodie dicimus, a *pace*, quae Latina vox est, appellatione ducta. A Pentapoli ad Tripolin dierum xx. iter est viro expedito.

4. Sequitur Leptis magna, urbs olim ampla ac frequens, postmodum deserta fere penitus, et quia negligebatur, arenae vi late obruta. Huius muros imperator noster extruxit a fundamentis, non eo ambitu, quem prius ha-

μέντοι, ὅσος τὸ πρότερον ἦν, ἀλλὰ κατὰ πολὺ ἥσσονα· ὡς μὴ τῷ μεγέθει σφαλερὰ καὶ αὖθις ἡ πόλις εἴη, καὶ πολεμίοις μὲν ἁλωτὴ, ψάμμῳ δὲ πρόχειρος. νῦν δὲ δὴ τῆς πόλεως τὸ μὲν καταχωσθὲν ἐφ' οὗπερ ἦν σχήματος εἴασεν οὕτω δὴ ψάμμῳ ἐς λόφους συνειλεγμένῃ κεκαλυμμένον, τήν τε λοιπὴν ἐτειχίσατο ἐν τῷ τῆς οἰκοδομίας ἐχυρῷ μάλιστα. καὶ ἱερὸν μὲν ἀξιοθέατον τῇ θεοτόκῳ τῇδε ἀνέθηκεν, ἐκκλησίας δὲ τέτταρας ἐδείματο ἄλλας. πρὸς δὲ καὶ ἀνῳκοδομήσατο τὰ τῇδε γεγονότα ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις καὶ καταπεπτωκότα βασίλεια, Σεβήρου βασιλέως τοῦ παλαιοῦ ἔργον· ὃς δὴ ἐνθένδε ὁρμώμενος μνημεῖα τῆς εὐδαιμονίας τὰ βασίλεια τάδε ἀπέλιπεν.

D *Ἀλλὰ γὰρ ἐνταῦθα γενόμενος τοῦ λόγου τὸ ξυνενεχθὲν ἐπὶ Λεπτιμάγνας ἐν χρόνῳ τῷ καθ' ἡμᾶς ὡς ἥκιστα σιωπήσομαι. ἤδη μὲν Ἰουστινιανοῦ τὴν βασιλείαν παραλαβόντος, οὔπω δὲ πό-*
H 54 *λεμον τὸν Βανδιλικὸν ἀνῃρημένου, Μαυρούσιοι βάρβαροι, οἱ Λευκάθαι καλούμενοι, βιασάμενοι τοὺς Λιβύης τότε κυρίους Βανδίλους, ἔρημον ἀνθρώπων τὴν Λεπτιμάγναν παντάπασι κατεστήσαντο. ἐν χώροις δὲ λοφώδεσι ξὺν τοῖς ἡγεμόσι διατριβήν τινα ἔχοντες Λεπτιμάγνης οὐ πολλῷ ἄποθεν, φλόγα πυρὸς ἐξαπιναίως ἐν μέσῃ τῇ πόλει τεθέανται. πολεμίους δὲ ὑποτοπήσαντες ἐνδήμους ἐνταῦθα γενέσθαι, δρόμῳ ἐπ' αὐτοὺς ἐβοήθουν*
P 113 *πολλῷ. ἀνθρώπων δὲ οὐδένα εὑρόντες ἐπὶ τοὺς μάντεις τὸ πρᾶγμα ἦγον, οἳ δὴ τῷ ξυμβεβηκότι τεκμηριούμενοι τὴν Λεπτιμάγναν οὐκ εἰς μακρὰν οἰκισθήσεσθαι προὔλεγον. οὐ πολλῷ τε ὕστερον ἀφικόμενος ὁ τοῦ βασιλέως στρατὸς Λιβύην τε τὴν ἄλλην καὶ Τρίπο-*

16. *Λευκάθαι*] **λευάσθαι** Tolos.

buerant, sed longe minori: ne urbs in discrimen amplitudine relaberetur, et cum hosti captu facilis tum arenae esset obnoxia. Ac partem quidem urbis sepultam, qualis erat, iacere sivit; ita ut sub arena in tumulos congesta etiamnum lateat: reliquam autem moenibus validissimis cinxit. Ibidem templum spectatu dignum deiparae posuit: ecclesias praeterea quatuor aedificavit. Restituit collapsum vetus palatium, opus Severi Aug. senioris: qui ibi natus regiam illam in monumentum felicitatis reliquerat.

Et quando huc me deduxit oratio, quod aetate nostra in urbe Lepti magna accidit, silentio non praetermittam. Iam quidem imperium Iustinianus, sed nondum bellum Vandalicum susceperat; cum Mauri barbari, Leucathae dicti, pulsis Vandalis tunc Africae dominis, Leptin magnam penitus desolarunt. Haud procul hinc, tumuloso in loco, cum ducibus commorantes, mediam urbem igni collucere vident. Mox rati ingressum hostem, cursu illuc contendunt: neminem nacti, rem deferunt ad divinos. Hi casu coniectura expenso, Leptin magnam brevi frequentatum iri praenuntiarunt. Nec multo post eo portatus imperatoris exercitus, Tripolim cum reliqua recepit

λιν ἔσχε, Βανδίλων τε καὶ Μαυρουσίων καθυπέρτερος τῷ πολέμῳ γεγενημένος. ἐγὼ δὲ ὅθεν τὴν ἐκβολὴν τοῦ λόγου ἐποιησάμην ἐπάνειμι.

Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς καὶ λουτρῶνας ἐν δημοσίῳ πεποίηται, τόν τε περίβολον τῆς πόλεως ἐκ θεμελίων τῶν ἐσχάτων ᾠκοδομήσατο, καὶ τοῖς τε βαλανείοις τοῖς τε ἄλλοις πᾶσιν ἐς πόλεως αὐτὴν κατεστήσατο σχῆμα. τούς τε πλησιοχώρους αὐτῇ βαρβάρους, οἳ Γαδαβιτανοὶ ἐπικαλοῦνται, κατακόρως ἐς τόδε τοῦ χρόνου τὴν Ἑλληνικὴν καλουμένην ἀθεΐαν δοξάζοντας, B Χριστιανοὺς διεπράξατο γενέσθαι τανῦν προθυμίᾳ τῇ πάσῃ. ἀλλὰ καὶ Σαβαραθὰν ἐτειχίσατο πόλιν, οὗ δὴ καὶ λόγου ἀξίαν πολλοῦ ἐκκλησίαν ἐδείματο.

Πόλεις δὲ δύο εἰσὶ ταύτης ἐν ἐσχάτῳ τῆς χώρας, Τάκαπά τε καὶ Γίργις, ὧν δὴ κατὰ μέσον Σύρτεις τὰς μικρὰς ξυμβαίνει εἶναι. ἐνταῦθα γίνεταί τι ἐς ἡμέραν ἑκάστην θαυμάσιον ἡλίκον. ἡ θάλασσα ἐν στενῷ θλιβομένη ἀπεργάζεται μηνοειδῆ κόλπον, ἧπερ γίνεσθαι κατὰ τὰς ἄλλας Σύρτεις ἐρρήθη. ἀναβαίνει δὲ εἰς τὴν ἤπειρον πλεῖον ἢ ὁδῷ ἡμέρας εὐζώνῳ ἀνδρί, ἀμφί τε τὰ πρὸς ἑσπέραν ἐπάνεισιν αὖθις, ἐπιλιποῦσα ἐπὶ τοῦ ξηροῦ τὴν ᾐόνα ταύτην κατὰ ταὐτὰ ταῖς ἄλλαις ἀκταῖς. οἵ τε ναῦται εἰς τὴν ἤπειρον C ἀναγόμενοι θάλασσαν ἐπὶ καιροῦ γεγενημένην, τῆς μὲν ἡμέρας ὡς πορρωτάτω τὰ εἰωθότα ναυτίλλονται, ἀμφὶ δείλην δὲ πάντως ὀψίαν ὡς ἐν γῇ αὐλισόμενοι συσκευάζονται, κοντούς τινας ἐν παρασκευῇ μακροὺς ἔχοντες. ἐπειδάν τε τάχιστα τοῦ ῥοθίου αἴσθωνται ὑπόπτως ἐς τὴν ἀναχώρησιν ἔχοντος, οἵδε τοὺς κοντοὺς

14. *Γίχθις* Ptolem. 4, 3, p. 97.

Africa, Vandalis ac Mauris debellatis: ego vero illuc, unde sum digressus, revertor.

In hac urbe balneas fecit publicas Iustinianus Aug. et moenia ab imo fundamento construxit: nec solum balneis, sed ornamentis etiam caeteris locum in speciem urbe dignam adduxit. Gadabitanos, finitimos barbaros, qui ad hanc aetatem Graecanicae impietati dediti fuerant, modo perpulit, ut toto animo sese Christo adiungerent. Urbem Sabaratham muris circumdedit, nobilissimaque ecclesia ornavit.

In extrema hac regione urbes sunt geminae, Tacapa ac Girgis, quas Syrtis minor interiacet. Ibi mirabile quiddam quotidie videre est. Arctatum angustiis mare sinum lunatum efficit, qualem in Syrti altera fieri diximus. In terram autem effunditur ultra quam viator expeditus uno die procedat. Sub vesperam refluit, littus illud perinde ac caetera siccum relinquens. Provecti nautae in continentem, quae maris faciem ad tempus induit, de die longissime pro more navigant: appetente nocte, ad illam in terra transigendam se comparant, oblongis quibusdam contis instructi. Simul sentiunt mare ad reditum spectare et vergere, contis arreptis sine mora navi exiliunt: ac

ἔχοντες καὶ διαχειρίζοντες ἐκπηδῶσιν ἐν ὀκνήσει οὐδεμιᾷ ἐκ τῆς νεώς. νηχόμενοι δὲ πρῶτον, εἶτα ἑστήκασιν, ἡνίκα ἂν σφίσι τὸ ὕδωρ οὐχ ὑπεραίροι τὰ πρόσωπα. ἔκ τε τῶν ἄκρων τοὺς κοντοὺς ἐπὶ τῆς γῆς προσουδίσαντες ἐν ξηρῷ ἤδη γεγενημένης ἢ ἐσομένης
V 473 αὐτίκα δὴ μάλα, ὀρθοὺς ἱστᾶσιν, ὑποκεισομένους τῷ πλοίῳ καὶ
D μετεωρίσοντας ἑκατέρωθεν, ὡς μὴ ἐπικλῖναν ἐπὶ θάτερα συντριβὲς γένηται. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὄρθρου βαθέος ἡ μὲν ἤπειρος μεταμφιασαμένη τὴν θάλασσαν ἐπικυρτοῦται κυμαίνουσα, τὰ δὲ πλοῖα ἐπαιρόμενα πλεῖ. οἵ τε ναῦται περιελόντες ἐπικαιριώτατα τοὺς κοντοὺς ναυτίλλονται αὖθις. παράλλαξίν τε οὐδεμίαν τοῦ ἔργου γενέσθαι, ἀλλ' ἐς ἡμέραν ἑκάστην ἡ τῶν στοιχείων διαδοχὴ ἐπιγίνεται.

P 114 ε΄. Μετὰ δὲ Τρίπολίν τε καὶ Σύρτεις ἡμεῖς ἐπὶ Λιβύην τὴν ἄλλην ἴωμεν. ἀρκτέον δὲ ἡμῖν ἐκ Καρχηδόνος, ἣ μεγίστη τε καὶ ἀξιολογωτάτη τῶν τῇδε πόλεων τυγχάνει οὖσα, τοσοῦτον πρότερον ὑπειποῦσιν, ὡς ἡνίκα Γιζέριχός τε καὶ Βανδίλοι Λιβύην ἔσχον, ἐνθύμημα ἐπιγέγονεν αὐτοῖς ἀξιώλεθρόν τε καὶ πρέπον βαρβάροις. ἄμεινον γὰρ ἐλογίσαντο σφίσι τὰ πράγματα ἕξειν ἀτειχίστων ὄντων τῶν τῇδε χωρίων, ὡς μή τι καταλαβόντες αὐτῶν Ῥωμαῖοι Βανδίλους κακουργεῖν ἔχοιεν. ἅπαντα οὖν τὰ τείχη ἐς τὸ ἔδαφος καθεῖλον εὐθύς. βάρβαροι γὰρ ἅπαντες ἐκ τοῦ ἐπι-
B πλεῖστον ἐπὶ πονηρῷ τῶν Ῥωμαίων βουλεύονται μὲν ὡς ὀξύτατα, ἐπιτελοῦσι δὲ ὡς ταχύτατα, ὅσα ἂν αὐτοῖς δοκοῦντα εἴη. μόνον δὲ αὐτοῖς τό τε Καρχηδόνος καὶ ὀλίγα ἄττα ἐφ' οὗπερ ἦσαν σχήματος ἔμειναν, ὧνπερ ἐπιμελεῖσθαι ἀπαξιοῦντες, διαφθορεῖν αὐτὰ τῷ χρόνῳ ἀφῆκαν. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς (ἀνθρώπων μὲν

primum quidem natant, dein vero consistunt pedibus, ubi vultum aqua non superat, et solo vel iam sicco vel mox siccando infixis contorum cuspidibus, ipsos erigunt, ut navigium his suppositis utrinque suspensum extet, nec frangatur in partem alteram inclinando. Postridie, primo diluculo, terra mari induitur, ac tumidis inhorret fluctibus: tum elatae feruntur naves, et nautae refixis peropportune contis denuo navigant. Nec res variat: sed diebus singulis contingit illa elementorum successio.

5. Post Tripolim et Syrtes ad reliquam pergamus Africam. Ducendum autem initium a Carthagine, urbium, quae in illis sunt partibus, maxima ac nobilissima; si modo unum praemonuero: Gizerico et Vandalis Africa potitis cogitationem exitiabilem ac barbaris consentaneam incidisse. Res enim suas melius processuras rati, si moenibus spoliarentur munita loca; ne Romani, eorum copiam recepto negotium Vandalis facesserent, muros omnes confestim aequarunt solo. Enimvero id plerisque barbaris commune est, ut consilia Romanis perniciosa promptissime ineant, et deliberata calidissime exequantur. Carthaginis moenibus aliisque nonnullis cum pepercissent, ea ipsa per incuriam aevo corrumpi siverant. At imp. Iustinianus, hortante

*οὐδενὸς ἐπαινοῦντος, ἀλλὰ καὶ πεφρικότων τὸ ἔργον ἁπάντων,
μόνου δὲ τοῦ θεοῦ εἰσηγουμένου τε καὶ ξυλλαμβάνοντος) Βελισά-
ριόν τε καὶ στράτευμα ἐπὶ Λιβύην πέμψας, Γελίμερά τε καὶ
δύναμιν τῶν Βανδίλων καθεῖλε, πολλοὺς μὲν κτείνας, τοὺς δὲ
λοιποὺς δορυαλώτους πεποιημένος, ᾗπέρ μοι ἐν λόγοις τοῖς ὑπὲρ* C
*τῶν πολέμων δεδήλωται. καὶ τὰ μὲν καθηρημένα τῶν ἐν Λιβύῃ
ὀχυρωμάτων ἀνενεώσατο ἅπαντα, ἕτερα δὲ παμπληθῆ ἐπετεχνή-
σατο νεοχμώσας αὐτός.*

*Πρῶτα μὲν οὖν Καρχηδόνος, τῆς νῦν καὶ Ἰουστινιανῆς, ὡς
τὸ εἰκὸς, ἐπεμελήσατο, διερρυηκότα μὲν τὸν περίβολον ἀνοικοδο-
μησάμενος ἅπαντα, καὶ τάφρον ἐν περιδρόμῳ διορύξας οὐ πρό-
τερον οὖσαν. ἀνέθηκε δὲ καὶ ἱερὰ τεμένη, τῇ μὲν θεοτό-
κῳ, ὅπερ ἐν παλατίῳ ἐστὶ, καὶ τούτου ἐκτὸς τῶν τινι ἐπιχω-
ρίων ἁγίων, ἁγίᾳ Πρίμῃ. ἔτι μέντοι καὶ στοὰς ἑκατέρωθι
τῆς Μαριτίμου ἀγορᾶς καλουμένης ἐδείματο, καὶ βαλανεῖον ἐν* D
*δημοσίῳ ἀξιοθέατον, ὅπερ ἐπωνύμως τῇ βασιλίδι Θεοδωριανὰς
ἐπωνόμασαν. ἐδείματο δὲ καὶ μοναστήριον τοῦ περιβόλου ἐντὸς
ἐπιθαλασσίδιον, ἄγχιστα τοῦ λιμένος, ὅπερ Μανδράκιον ὀνομά-
ζουσιν, ἐρύματί τε αὐτὸ ἐχυρωτάτῳ περιβαλὼν φρούριον ἀναντα-* H 55
γώνιστον ἀπειργάσατο.

*Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ Καρχηδόνος τῆς νέας Ἰουστινιανῷ εἴρ-
γασται. ἐν δὲ χώρᾳ τῇ ἀμφ' αὐτὴν, ἣ Προκονσουλαρία ὠνόμα-
σται, πόλις ἀτείχιστος ἦν Βαγὰ ὄνομα, μὴ ὅτι βαρβάροις ἐπιοῦ-* P 115
σιν, ἀλλὰ καὶ τύχῃ τινὶ περιοῦσιν ἁλωτὴ οὖσα. ταύτην ἐρύματι

23. *Βαγὰ*] *βάνα* Tolos.

nemine, immo omnibus incoeptum perhorrescentibus, unoque admodum auctore et adiutore deo, misso in Africam cum copiis Belisario, Gelimerem opesque Vandalicas fregit, ac multis caesis, caeteros captivos habuit, prout in historia bellorum narravi: nec dirutas modo munitiones Africae refecit, sed novas etiam complures excitavit.

Ac primum Carthagini, quam hodie Iustinianam iure meritoque appellant, curam impendens, muris, qui passim ruinam dederant, omnino reparatis, novam fossam circumdedit. Dei genitrici aedem posuit in palatio, itemque extra palatium alteram S. Primae, quae una est ex sanctis indigenis. Porticus ad utrumque latus fori, quod maritimum appellant, extruxit, publicasque balneas spectatu dignas, quas de Augustae nomine Theodorianas nuncuparunt. Monasterium quoque maritimum intra muros aedificavit ad portum, cui nomen Mandracium, ac tam valide muniit, ut castellum fecerit inexpugnabile.

Haec habet aedificia Iustiniani Carthago nova: in circumiecta autem regione, quae Proconsularis dicitur, erat urbs Baga moenibus nuda; ita ut eam barbari absque impressione ac forte in transitu capere possent. Hanc

ἐχυρωτάτῳ περιβαλὼν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς πόλιν τε διεπράξατο καὶ τοὺς οἰκήτορας ἐν τῷ ἀσφαλεῖ διασώσασθαι οἵαν τε εἶναι. οἳ δὴ τετυχηκότες τῆς χάριτος ἐς τὴν τῆς βασιλίδος τιμὴν Θεοδωριάδα καλοῦσι τὴν πόλιν. φρούριον δὲ ᾠκοδομήσατο ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ, ὃ Τούκκα καλοῦσιν.

B ϛʹ. Ἐν Βυζακίῳ δὲ πόλις, Ἀδράμυτος ὄνομα, ἐν τῇ πα- V 474 ραλίᾳ οἰκεῖται, μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος ἐκ παλαιοῦ οὖσα, καὶ δι' αὐτὸ τὸ τῆς μητροπόλεως ὄνομά τε καὶ ἀξίωμα κληρωσαμένη ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ, ἐπεὶ πρώτην αὐτὴν μεγέθει τε καὶ τῇ ἄλλῃ εὐδαιμονίᾳ ξυμβαίνει εἶναι. ταύτης Βανδίλοι μὲν τὸν περίβολον ἐς ἔδαφος καθεῖλον, ὡς μή ποτε Ῥωμαῖοι αὐτῆς ἀντιλαβέσθαι δυνατοὶ εἶεν. Μαυρουσίοις τε καταθέουσι τὰ ἐκείνῃ χωρία ἐν ἐπιτηδείῳ ἀπέκειτο. Λίβυες δὲ κατὰ ταύτην οἰκήτορες, ὅσα γε δυνατὰ τῆς σφῶν σωτηρίας ἐπιμελούμενοι, τὰ διῃρημένα τῶν τοίχων ἀποτριγχώσαντες, τὰς οἰκίας ἀλλήλαις ἐνῆψαν· ἐξ ὧν δὴ C τοῖς ἐπιοῦσι διαμαχόμενοι ἔν τε τῷ σφαλερῷ τῆς ἐλπίδος καὶ τῷ ἐπικινδύνῳ ἠμύνοντο. ἦν δὲ αὐτοῖς ἐπὶ τριχὸς ἡ σωτηρία διηνεκὲς καὶ ἐπὶ θατέρου σκέλους ἑστῶσα, πολεμουμένοις μὲν ὑπὸ τῶν Μαυρουσίων, ὑπὸ δὲ τῶν Βανδίλων ἀμελουμένοις. ἀλλ' ἡνίκα Λιβύης κύριος τῷ πολέμῳ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς γέγονε, τεῖχός τε τῇ πόλει εὐμέγεθες ἄγαν περιβαλὼν καὶ φρουρὰν ἐνταῦθα στρατιωτῶν καταστησάμενος ἀξιόχρεων θαρσεῖν τε ὑπὲρ ἀσφαλείας τοὺς τῇδε ᾠκημένους πεποίηται ἀφροντιστῆσαί τε πολεμίων ἁπάντων. διὸ δὴ αὐτὴν καὶ Ἰουστινιανὴν καλοῦσι τανῦν, σῶστρα D τῷ βασιλεῖ ταῦτα ἐκτίνοντες, μόνῃ τοῦ ὀνόματος τῇ παρενθήκῃ

Iustinianus Aug. optime communiendo, vere urbem effecit suis idoneam servandis civibus: qui tali affecti beneficio, in honorem Augustae urbem vocant Theodoriadem. In eo tractu castellum condidit, Tucca dictum.

6. In Byzacio urbs est maritima Adrumetus, antiquitus magna ac frequens, et in ea provincia nomen dignitatemque adepta metropoleos; quod caeteris et amplitudine et absoluta felicitate praestaret. Huius muros Vandali funditus verterant, ut a Romanis nunquam retineri posset: eratque Maurorum incursibus exposita. Qui eam incolebant Afri, saluti suae pro virili parte consulentes, obseptis aedium parietibus, qua erant pervii, inter se domos continuaverant: unde aggressoribus repugnantes, cum spe dubia ac periculo se tuebantur. Eorum certe salus in pilo tenui semper posita erat, nec nisi altero, ut dicitur, stabat crure, cum ipsos Mauri armis appeterent, Vandali nulla omnino cura ac providentia dignarentur. Verum Iustinianus Augustus postquam bello Africam in ditionem suam subiunxit, urbe muris maximis cincta ac iusto instructa praesidio, cives ab hostium quorumvis metu in securitatis fiduciam vindicavit. Quapropter et hanc etiam urbem hodie vocant Iustinianam, servatori principi solventes eiusmodi praemium, solaque nominis impositione gratum animum significantes: quippe nihil aliud,

τὴν εὐγνωμοσύνην ἐπιδεικνύμενοι, ἐπεὶ ἄλλο οὐδὲν ὅτῳ ἂν καὶ βασιλέως τὴν ἀγαθοεργίαν ἀμείβοιντο οὔτε αὐτοὶ εἶχον οὔτε οὗτος ἐβούλετο.

Ἦν δέ τι καὶ ἄλλο ἐν τῇ τοῦ Βυζακίου παραλίᾳ χωρίον, ὅπερ ἐκάλουν Καπούδβαδα οἱ ἐπιχώριοι. ἐνταῦθα καταπλεύσας τὰ πρῶτα ὁ τοῦ βασιλέως στόλος Λιβύων τῆς γῆς ἐπεβάτευεν, ἡνίκα ἐπὶ Γελίμερά τε καὶ Βανδίλους ἐστράτευεν. οὗ δὴ καὶ τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο καὶ λόγου κρεῖσσον ἐς τὸν βασιλέα ἐπιδέδεικται ὁ θεὸς δώρημα, ὅπερ μοι ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων δεδήλωται P 116 λόγοις. ἀνύδρου γὰρ τοῦ χωρίου τὰ μάλιστα ὄντος, ὕδατός τε ἀπορίᾳ πολλῇ πιεζομένου τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ, ἡ γῆ, πρότερον ἐπὶ ξηροῦ βεβαιότατα οὖσα, πηγὴν ἀνῆκεν, οὗ δὴ τὸ χαράκωμα οἱ στρατιῶται εἰργάζοντο. οἱ μὲν γὰρ ὤρυσσον, ἡ δὲ ἀνεβλύστανεν. ἥ τε γῆ αὐχμὸν ἀποβαλοῦσα τὸν ἐπιχώριον καὶ μεθαρμοσαμένη τὴν αὐτῆς φύσιν ὕδατι ποτίμῳ ὑγρὰ ἐγεγόνει. ταύτῃ τε τὸ λοιπὸν ἐν ἐπιτηδείῳ στρατοπεδευσάντές τε καὶ αὐλισάμενοι, καὶ τῇ ὑστεραίᾳ ὡς ἐς τὴν μάχην συσκευασάμενοι, ἵνα τὰ ἐν μέσῳ B συντέμω, Λιβύων ἔσχον. μαρτυρίῳ τοίνυν διηνεκεῖ τὸ τοῦ θεοῦ δῶρον πιστούμενος Ἰουστινιανὸς βασιλεύς, ᾧ δὴ βουλομένῳ τὰ ἀμηχανώτατα εὔκολα γίνεται, ἐς πόλιν αὐτίκα μεταβιβάσαι τὸ χωρίον τοῦτο βεβούλευται, τείχει μὲν ἐρυμνὴν, τῇ δὲ ἄλλῃ κατασκευῇ ἐς πόλεως ὄγκον ὑπογεγραμμένην εὐδαίμονος, καὶ γέγονεν ἔργον τὸ τοῦ βασιλέως ἐνθύμημα. τεῖχός τε γὰρ ἀποτετόρνευται καὶ πόλις, καὶ ἀγροῦ τύχη ἐξαπιναίως ἀμείβεται. οἵ τε ἄγροικοι τὴν ἐχέτλην ἀπορριψάμενοι πολιτικῶς βιοτεύουσιν, οὐκ ἄγροικον

quo imperatoris beneficentiam remunerentur, neque habent ipsi, neque ille exoptat.

In littore Byzaceno locus erat, dictus indigenis Caputvada. Eo primum appulsa classis imperatoris, invasit Africam, suscepta adversus Gelimerem Vandalosque expeditione. Ibidem suam erga Augustum benignitatem deus ostendit mirabili illo nec satis unquam laudando munere, de quo egi in bellorum historia. Cum enim locus esset peraridus, Romanusque exercitus summa aquae penuria premeretur, terra ad eam diem siccissima emisit fontem, ubi milites vallum ducebant. His enim fodientibus, erupit ille, ac tellus nativum squalorem exuit, et, mutata natura, dulci aqua permaduit. Itaque tum castra commode metati, ibi noctem egerunt, postridie discesserunt ad pugnam procincti, atque (ut ea quae intercessere praecidam) Africam receperunt. Ergo Iustinianus Augustus, cuius voluntati expedita sunt quae maximam habent difficultatem, ut monumento mansuro fidem faceret divini muneris, protinus illic urbem condere statuit, quam et moenibus validam, et rebus omnibus, quae splendorem dant civitati, instructam delineavit. In opus exiit imperatoris consilium: urbs cum muris aedificatur: repente mutatur agri fortuna: coloni, abiecta stiva, civiliter vivunt, nec iam rustica instituta, sed

δίαιταν ἔτι, ἀλλ᾽ ἀστείαν διαχειρίζοντες. ἐπεὶ καὶ ἀγοράζουσιν
C ἐνταῦθα διημερεύοντες, καὶ ὑπὲρ τῶν σφίσιν ἀναγκαίων ἐκκλησιά-
ζουσι, καὶ ἀγορὰν ἀλλήλοις συμβάλλουσι, τἄλλα τε ἅπαντα πράσ-
σουσιν ὅσα δὴ ἐς πόλεως ἀξίωμα ἥκει.

V 475 Ταῦτα μὲν ἐν Βυζακίῳ τῷ ἐπιθαλασσίῳ πεποίηται. κατὰ
δὲ τὴν μεσόγειαν ἐς τῆς χώρας τὰ ἔσχατα, ἵνα δὴ αὐτὴν βάρβα-
ροι προσοικοῦσι Μαυρούσιοι, ἐπιτειχίσματα κατ᾽ αὐτῶν πεποίη-
ται δυνατώτατα, ἐξ ὧν δὴ οὐκέτι οἷοί τέ εἰσι καταθεῖν τὴν Ῥω-
μαίων ἀρχήν. πόλεις τε γὰρ τὰς ἐνταῦθα οὔσας ἐν ἐσχατιᾷ τῆς
χώρας ἑκάστῃ τείχεσιν ἐχυροῖς ἄγαν περιβαλὼν, αἷς αἱ προσηγο-
D ρίαι Μάμμης τε καὶ Τελεπτὴ, Κούλουλις, καὶ φρούριον τειχισά-
μενος, ὅπερ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι Αὐμετέρα, ἐχεγγύους ἐνταῦθα
φρουροὺς στρατιωτῶν κατεστήσατο.

ζʹ. Τρόπῳ δὲ τῷ αὐτῷ Νουμιδίων τῇ χώρᾳ τειχίσμασί τε
καὶ στρατιωτῶν φυλακτηρίοις τὴν ἀσφάλειαν προσεποίησεν, ὧν-
P 117 περ ἕκαστα ἐρῶν ἔρχομαι. ὄρος ἐστὶν ἐν Νουμιδίᾳ, ὅπερ Αὐρά-
σιον ἐπικέκληται, οἷον δὴ γῆς τῆς οἰκουμένης ἑτέρωθι ὡς ἥκιστα
ξυμβαίνει εἶναι. τοῦτο γὰρ τὸ ὄρος οὐρανόμηκες μὲν ἐν τῷ ἀπο-
τόμῳ ἀνέχει, ἐς περίμετρον δὲ ἡμερῶν διήκει μάλιστα ὁδῷ τριῶν.
καὶ προσιόντι μὲν ἀπρόσβατόν ἐστιν, ἀνάβασιν οὐδεμίαν ὅτι μὴ
ἐν ἀποκρήμνῳ ἔχον. ἄνω δὲ γενομένῳ γεώδης τε ἡ χώρα καὶ
ὁμαλῆ τὰ πεδία καὶ ὁδοὶ προσηνεῖς, λειμῶνες εὔνομοι, παράδεισοι
κατάφυτοι δένδροις, ἀρώματα πάντα. καὶ πηγαὶ μὲν ἀποβλύ-
ζουσαι τῶν τῇδε σκοπέλων, γαληνὰ δὲ τὰ ὕδατα, καὶ ποταμοὶ
πλήθει ῥοθίου ἐπικυρτούμενοι, καὶ τὸ δὴ πάντων παραδοξότα-
τον, τά τε λήια καὶ τὰ δένδρα ἐν τούτῳ τῷ ὄρει διπλάσιον μεγέ-

urbana sectantur. Siquidem ibi forum obeunt quotidie; de rebus sibi necessariis deliberant in conventibus; nundinas habent; nihil denique, quod ad urbis dignitatem spectet, omittunt.

Ea quidem in ora Byzacii maritima fecit: in partibus vero mediterraneis, ad provinciae fines, ubi ipsam Mauri barbari accolunt, propugnacula illis opposuit validissima: quo fit ut Rom. imperium incursare amplius nequeant. Cum enim urbes limitaneas, Mammam, Telepten et Cululim firmissimis cinxisset moenibus, castrumque, quod Aumetera vocant indigenae, muniisset, fida illic praesidia collocavit.

7. Similiter Numidiam muris militaribusque praesidiis securam reddidit: ad singula venio. Est in Numidia mons Aurasius, cui parem nullum habet orbis terrarum. Abruptus enim surgit altissime, ac tridui fere iter ambitu colligit. Primo aditu difficillimus, nusquam ascensum nisi in praecipiti offert. In vertice terrenum est solum, plani campi, viae faciles, prata uberrima, horti arboribus consiti, aromata cuiusque generis, manantes rupibus fontes, aquae placidae fluvii undarum copia tumidi, et, quod maxime mireris, fruges atque arborum fructus tanto altero maiores sunt in hoc monte,

θους πέρι τὸν καρπὸν φέρουσιν ἢ ἐν Λιβύῃ τῇ ἄλλῃ πέφυκε γί- B
νεσθαι. τὰ μὲν οὖν ὄρους τοῦ Αὐρασίου ταύτῃ πῃ ἔχει. Βαν-
δίλοι δὲ αὐτὸ κατ' ἀρχὰς εἶχον, οὓς δὴ Μαυρούσιοι ἀφελόμενοι
τῇδε ἱδρύσαντο. Μαυρουσίους δὲ ἐξελάσας ἐνθένδε Ἰουστινιανὸς
βασιλεὺς, τῇ ἄλλῃ προσεποίησε Ῥωμαίων ἀρχῇ. προνοήσας τε
ὡς μὴ καὶ αὖθις οἱ βάρβαροι κακουργοῖεν ἐνταῦθα ἰόντες, πόλεις
μὲν ἀμφὶ τὸ ὄρος ἐρήμους τε καὶ ἀτειχίστους τὸ παράπαν εὑρὼν
ἐτειχίσατο, ἔτι μέντοι καὶ φρούρια δύο, φυλακτήρια δὲ στρα-
τιωτῶν διαρκῆ ἐνταῦθα καταστησάμενος, οὐδεμίαν τοῖς ἐκείνῃ
βαρβάροις ἐλπίδα τῆς ἐπὶ τὸ Αὐράσιον ἐπιβουλῆς ἀπελείπετο.
ἐν δὲ πόλεσι ταῖς ἐπὶ Νουμιδίας τῆς ἄλλης κειμέναις ἀνανταγώ- H 56
νιστα ἐρύματα κατεστήσατο. ταῦτα μὲν ὧδέ πῃ ἔσχε. C

Πόλις δέ πού ἐστιν ἐν τῇ νήσῳ Σαρδοῖ, ἣ νῦν Σαρδινία
καλεῖται. Τραϊανοῦ φρούριον αὐτὴν καλοῦσι Ῥωμαῖοι. ταύ-
την τειχήρη πεποίηται Ἰουστινιανὸς, οὐ πρότερον οὖσαν.

Ἐν δὲ Γαδείροις, κατὰ θάτερα τῶν Ἡρακλέους στηλῶν,
ἐν δεξιᾷ κατὰ τὴν Λιβύης ἀκτὴν φρούριον ἦν ποτε Σεπτὸν ὄνομα,
ὅπερ ἐδείμαντο μὲν ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις Ῥωμαῖοι, Βανδίλων δὲ
οὐκ ἐπιμελουμένων καθεῖλεν ὁ χρόνος. ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς βασιλεὺς
Ἰουστινιανὸς τείχει μὲν ἐρυμνὸν, φυλακτηρίῳ δὲ ἰσχυρὸν κατεστή-
σατο. οὗ δὴ καὶ νεὼν ἀξιοθέατον τῇ θεοτόκῳ ἀνέθηκεν, ἀνα-
ψάμενος μὲν ἐπ' αὐτῆς τὰ τῆς πολιτείας προοίμια, παντὶ δὲ ἀν- D
θρώπων τῷ γένει ταύτῃ ἄμαχον τὸ φρούριον τοῦτο ποιούμενος.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοιαῦτά ἐστιν. ἀμφίλεκτον δὲ οὐδενὶ γέ- V 476
γονεν, ἀλλ' ἔνδηλον ἀνθρώποις διαφανῶς πᾶσιν, ὡς ἐκ τῶν ἑῴων

14. φρούριον] φόρον Pm.

quam in reliqua Africa nasci soleant. Haec est natura montis Aurasii: quem cum Vandali ipso sui dominatus initio occupassent, Mauri illis ereptum incoluerunt: donec Iustinianus Aug. Mauris inde exactis, Romano eum imperio adiecit, ac providens ne denuo infesti illuc subirent barbari, urbes, quas circum montem desertas ac plane immunitas reperit, moenibus cinxit. Praeterea castellis ibi geminis iusto cum praesidio positis, nullam vicinis barbaris spem reliquit invadendi Aurasii. Urbes in reliqua Numidia sitas firmissime communivit. Haec ibi.

In insula autem Sardo, dicta hodie Sardinia, urbs est, cui nomen apud Romanos Trajani castrum. Hanc muris circumdedit, cum esset nuda.

Apud Gades, ad alteram Herculis columnam, a dextera, in Africa littore castellum, Septa nomine, fuerat: quod a Romanis olim extructum, cum esset neglectui Vandalis, corruerat vetustate. Hoc imp. noster Iustinianus muro optimo validoque praesidio muniit. Spectandum ibidem templum deiparae posuit, ac primam ipsi dicans consecransque oram imperii, castellum hoc universo hominum generi inexpugnabile reddidit.

Quae cum ita sint, nulla iam relicta ambiguitate, omnibus patet, ab ex-

ὁρίων ἄχρι ἐς δύοντά που τὸν ἥλιον, ἃ δὴ πέρατά ἐστι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, οὐκ ἐρύμασι μόνοις, ἀλλὰ καὶ στρατιωτῶν φυλακτηρίοις Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τὴν πολιτείαν ἐκρατύνατο. ὅσα μὲν οὖν τῶν Ἰουστινιανοῦ οἰκοδομημάτων μαθεῖν ἴσχυσα ἢ αὐτόπτης γεγενημένος ἢ τῶν θεασαμένων αὐτήκοος, ὅση δύναμις τῷ λόγῳ ἐπῆλθον. ἐξεπίσταμαι δὲ ὡς πολλά με καὶ ἄλλα παρῆλθεν εἰπεῖν ἢ ὄχλῳ λαθόντα ἢ παντάπασιν ἄγνωστα μείναντα. ὥστε
P 118 ὅτῳ διὰ σπουδῆς ἔσται διερευνήσασθαί τε ἅπαντα καὶ τῷ λόγῳ ἐνθεῖναι, προσέσται αὐτῷ τὰ δέοντα πεποιηκέναι καὶ φιλοκάλου κλέος ἀπενεγκεῖν.

ortivo limite ad solem usque occidentem, quae extrema sunt ditionis Romanae, Iustinianum Augustum non solum munitionibus, sed militaribus etiam praesidiis imperium confirmasse. Ego vero quaecumque ab illo aedificata accipere potui, vel oculis ipse meis, vel eorum relatu, qui viderant, literis pro virili parte sum persecutus. Id tamen apprime scio, me multa praetermisisse, sive magno abdita numero, sive prorsus incognita. Quare si quis eo studium conferet, ut scrutetur omnia ac scriptis inserat, is certe cum recte facti conscientia gaudebit, tum cultae honestatis gloriam consequetur.

NICOLAI ALEMANNI

IN

HISTORIAM ARCANAM

PROCOPII

NOTAE HISTORICAE.

NICOLAI ALEMANNI

IN

HISTORIAM ARCANAM

PROCOPII

NOTAE HISTORICAE.

P. 7. PROCOPII CAESARIENSIS] Doctis fere omnibus nulla Pro- A 1
copium alia notum re video, nisi Commentariis, quibus immor- P 89
tale sibi nomen comparavit. Ex qua vero sit ortus patria, quando V 341
Constantinopolim venerit, ut Iustino ac Iustiniano domi atque militiae navarit operam, in Perside, in Africa, in Italia, quae cum Belisario gesserit, quibus honoribus auctus, qua dignitate Byzantii functus sit, nos diximus cum de hoc libro iudicium tulimus. Multa etiam ad lectorem praefati sumus de eius historiae fide, de libertate dicendi, de genere, formaque scriptionis, de illius librorum ordine, numero, variaque fortuna; reliqua sparsim in his notis, ex occasione. Ad Procopii nomen et patriam in libri titulo Suidas legit Ἰλλουστρίου, VIRI ILLUSTRIS, quo primo fuit honore decoratus a Iustiniano imperatore. Evagrius, Agathias et Photius addunt Ῥήτορος, CAUSIDICI; neque enim medicinam, ut Blondus et Sabellicus credunt, sed iurisprudentiam professum fuisse Procopium compertum est; ex eoque ordine *Σύμβουλοι, Consiliarii,* et *Πάρεδροι, Assessores,* exercitus ducibus, summisque magistratibus dabantur; quem locum apud Belisarium tenuisse se Procopius affirmat. Alius est Pro-
copius Sophista Gazaeus, quem eiusdem patriae cum nostro ideo A 2
Photius dixit, quod Gaza et Caesarea, quam olim Stratonis Turrim appellarunt, in Palaestina sint. Uterque sub Iustiniano floruit. Alius est Procopius Sophista, cuius extant epistolae, sed declamationes adhuc ineditae sunt.

ARCANA HISTORIA] Sic modo velim accipias *Ἀνέκδοτα,* sive *ἀνέκδοτος ἱστορία*, quam scilicet in abditissimo loco Procopius
recondidit, neque ut reliquos libros *ἐξέδωκεν, evulgavit.* *Ἀνέκ-* P 90

δοτα consueverant Autores praenotare schedis librorum, de quibus aetatem suam celare volebant. Romanam historiam, quam Cicero lucubrabat, et Q. Fufius Calenus apud Dionem libro 46 deridet in senatu *Ἀνέκδοτα* saepe ipse nominat, lib. 2 epist. 6 et lib. 14 epist. 17 ad Atticum: quod eam (in qua Senatorum, Nobiliumve aequalium res gestas, mores, vitamque carperet) non aliis, sed sibi, Pomponioque suo, et posteritati scribebat. *Itaque*, ait, *ἀνέκδοτα a nobis, quae tibi uni legamus, Theopompino genere, aut etiam asperiore multo, pangentur.* Nam Theopompus Chius homo *πολυπράγμων*, *nimium alienarum rerum curiosus*, multorum aequalium vitam in historia sugillavit, quam ut edidit, aliorum invidiam collegit, et Ptolemaei Aegyptiorum regis, a quo prope fuit, ut interiret; sicuti Photius est autor. In fronte huius libri *Ἀνέκδοτα* praescripsimus ex Suida, et ita praenotatum codicem Ioannis Vincentii Pinelli, qui viderunt Petrus Pitheus, et Guidus Pancirolus, affirmant; nam uterque codex Vaticanus et scriptoris, et operis titulo omnino destitutus erat; quam notam olim, eodem teste Suida, praetulisse hanc historiam credimus, ab ipso fortasse Procopio inditam, ut suae Tullius eandem indiderat, quandiu scilicet clam alios erat et in arca recondita; nam alioqui historiarum Procopii liber nonus hic inscribendus est, quippe qui illos ordine sequatur, ut ex primis statim verbis liquet. Nicephorus Callisti l. 17 c. 10. *Ἀντίῤῥησιν* hoc opus appellat, *quasi retractatio sit earum*, ut ait, *orationum, quas apud Iustinianum laudibus eum vehens habuit, et quaedam palinodia, seu recantatio minus recte ab eo dictorum.* Nimirum indicat, hunc se minime librum vidisse Nicephorus, ut in iudicio de hoc opere lectorem praemonuimus.

P. 14, 1. *Adolescens nomine Theodosius*] Ad ea quae de Theodosio minute narrat Procopius, adde; ab Epiphanio patriarcha Constantinopolitano sacro statim ablutum lavacro (cuius hic mentio est) iussum conscendere praetorianam Belisarii navem, ut fausto omine Byzantio solveret classis, quam ille ducebat in Africam. Procop. l. 1 bell. Vand. *Ἐνταῦθα Ἐπιφάνιος ὁ τῆς πόλεως ἀρχιερεὺς ἀφικόμενος, εὐξάμενός τε ὅσα εἰκὸς ἦν τῶν τινὰ στρατιωτῶν ἄρτι βεβαπτισμένον, καὶ τοῦ χριστιανῶν ὀνόματος μεταλαχόντα εἰς τὴν ναῦν εἰσεβίβασε. Huc Epiphanius urbis antistes venit, fusisque, ut par erat, ad deum precibus, mili-*
A 3 *tem, qui nuper in baptismo nomen Christo dederat, in navem immisit.* Idem Theodosius domus Belisarii magister alibi a Procopio vocatur, cuius industria cum in Africa, tum in Italia usus est Belisarius, ut ad Vitigem pro rebus gravissimis mitteret; et, *ἄλλους καὶ Θεοδόσιον τὸν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ ἐφεστῶτα, alios et Theodosium suae domus praefectum.* Procop. l. 2 bell. Gotth.

P. 14, 4. *Quo Christiani] more consueverunt filios adsciscere*] Hoc est inter sacras Baptismi ceremonias. Sanctus Nicephorus

in histor. *Σκήπτεται δὲ Ἡράκλειος τῷ θείῳ λουτρῷ τὸν υἱὸν καθαγνίζειν, υἱοθετεῖσθαι δὲ αὐτὸν ὑπὸ Κρίσπου. Heraclius cum filium suum divino lavacro abluere, et Crispo adoptandum dare velle se simulasset.* Leonis imperatoris tempore hic adoptandorum ritus filiorum obsoleverat, quare novella 24 liberorum adoptiones factas *ἄνευ τελετῆς καὶ ἱερῶν ὠδίνων, sine ceremoniis, et sacrae regenerationis ritu* reprehendit, et omnino prohibet.

P. 14, 5. *Antonina*] Fuit imperatricis Theodorae *Ζωστή*, *a veste*, dignitate patricia; ex viro, cui ante Belisarium nupserat, plures susceperat liberos; in his Photium, de quo infra dicetur; et filiam, quam Ildigeri tradidit in matrimonium. Ex Belisario unam habuit Ioanninum Anastasio Theodorae Augustae nepoti desponsam. Mulier solertissima, et ut Procopius loquitur, *ἱκανωτάτη ἀνθρώπων ἁπάντων μηχανᾶσθαι τὰ ἀμήχανα, ad impli-* P 91
cata negotia explicanda, expediendaque omnium mortalium aptissima. Belisarii coniugis ad quodcumque bellum proficiscentis semper lateri adhaesit. Eidem in Italia rem male gerenti auxilia maiora ab Caesare impetratura Byzantium venit. Ioanni Cappadoci exconsuli, praetoriique praefecto in gratiam Theodorae callide struxit insidias. In Africana navigatione, aquam, quae Romanae classi computruerat, vitreis amphoris arena contectis sola integram servavit. Belisario coniugi superfuit ad Iustinum secundum imperatorem; iamque exacta aetate, suasu Vigilantiae Iustiniani Augusti sororis, templum sancti Procopii post conflagrationem, Byzantii restauravit. *Ἀντωνίνα Βελισαρίου τοῦ πατρικίου γυνὴ, ἥτις ζωστὴ ἦν Θεοδώρας τῆς γυναικὸς Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου, μετὰ τὸ χηρεῦσαι αὐτὴν κατῴκει μετὰ Βιγλαντίας καὶ συναινέσει αὐτῆς ἀνήγειρε τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Προκοπίου τὸν* V 342
καλούμενον τὰ Βιγλάντια. Autor de origine urbis Byzantii: *Antonina Belisarii patricii uxor a veste Theodorae uxoris Iustiniani magni iam vidua una cum Vigilantia habitavit, cuius suasione refecit templum sancti Procopii de Vigilantiae nomine dictum.* Quaedam de Antonina Procopius in initio statim huius libri narravit, quae tamen in mutilo Vaticano codice non extant, ex iis haec accipe ex Suida in voce, *Ἐγγυήσασθαι. Ἥδε ἐγγυητὴ ὕστερον Βελισαρίῳ γυνὴ γέγονεν ἤδη παίδων μήτηρ γεγενημένη πολλῶν, εὐθὺς οὖν ἠξίου μοιχεύτρια τὸ ἑξῆς εἶναι. Haec deinde multorum iam liberorum mater, Belisarii coniux fuit, statimque adulterio infamis.*

Pag. 15, 16. *Constantinus*] Alibi *Constantianus.* Erat is imperatorii stabuli magister, vir domi et militiae clarus. Res ab A 4
eo in Dalmatia, et Liburnia, Ravennae, Salonisque praeclare gestas, fuse in aliis libris narrat Procopius; historiam vero de Sicis, et praesidio, quam statim innuit, prosequitur l. 2 de bell. Gotth. In Campania occidi a Belisario iussus est, ut habet autor appendicis ad chronicon Marcellini.

P. 16, 8. *Contra Silverium*] Editio Procopii Augustana habet *Λιβέριον, Liberium;* Vaticani codices, Latinique scriptores, *Silverium.* Hinc videre licet Silverii necem iniuria adscribi Vigilio pontifici. Liberatus Carthaginensis c. 22. *Vigilius*, inquit, *ne sede pelleretur, Belisario mandavit. Trade mihi Silverium, alioqui non possum facere quod a me exigis; ita Silverius traditus est duobus Vigilii defensoribus, et servis eius; qui in Palmariam insulam adductus, sub eorum custodia defecit inedia.* Procopius hic et Sicarium nominat Eugenium Antoninae satellitem, et Silverium non inedia enectum, sed ferro, aut alia sanguinarii hominis arte; cuiusmodi scelera iisdem, quibus hic verbis, *ἐργάζεσθαι μίασμα, piaculum patrare*, ubique Procopius describere solet. l. 2 bell. Vand. de Uliare, qui iaculo Ioannem occiderat, *μηδεμίαν ἐς αὐτὸν γενέσθαι τίσιν, ἅτε οὐκ ἐκ προνοίας τὸ μίασμα εἰργασμένον. nullam de illo poenam sumendam esse, qui non data opera piaculum patrasset.* Et l. 1 bell. Gotth. de nece Amalasunthae, *Θεύδατος πείθειν ἤθελεν ὡς αὐτοῦ οὐδαμῇ ἐπαινοῦντος, ἀλλ' ὡς μάλιστα ἀκουσίου ἐργασθείη τὸ μίασμα. Theodatus persuadere studebat, haudquaquam se approbante, sed plane invito a Gotthis id scelus commissum fuisse.* Illa de Vigilio Liberatus narravit, animo in eundem non ita benevolo; nam Africani ob confirmatam a Vigilio quintam Constantinopolitanam Synodum, de tribus capitibus, non solum scriptis eum lacessiverunt, ut Facundus Hermianensis; sed et epistolam sub eius nomine ab haereticis confictam ipsi vulgarunt, et ad posteros transmiserunt, nempe Liberatus in breviario, et Victor Tunnennensis in chronico; ac denique anathemate illum impetere ausi sunt. Postremo Liberatus de nece Silverii scripsit quae ab aliis acceperat: Procopius vero horum testis fuit oculatus, Romae tunc degens et apud Antoninam tanti sceleris artificem.

P. 16, 17. *Nisi Photius*] Theophani est *Photinus*, de quo infra ad pag. 15 lin. 34 ed. nostrae, Belisarii privignus, Antoninae filius ex priore marito. In Persidem secutus est Belisarium ducem; sub quo in Italia prima stipendia fecerat, *νέος ὢν ἔτι καὶ*
P 92 *πρῶτον ὑπηνήτης, ξυνετώτατός τε καὶ φύσεως ἰσχὺν ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν δηλώσας. adhuc primae lanuginis adolescens, prudentia praestantiaque naturae pollens, supra quam aetas ferre posset.* Procop. l. 1 de bell. Gotth. Dum Romae agebat, atque Antonina mater Theodorae imperatrici gratum factura Silverio pontifici tendebat insidias, ad pontificem venit in Basilica B. Mariae Sabinae latitantem; quem, data fide, inde in palatium evocavit. Liberatus Carthag. c. 22.

A 5 P. 17, 4. *Decem millia pondo auri*] Graece est *ἑκατὸν κεντηνάρια.* Hanc numerandi rationem passim hic et in reliqua historia usurpat Procopius, et l. 1 de bell. Pers. ita reducit ad calculum. *ἕλκει λίτρας τὸ κεντηνάριον ἑκατὸν, ἀφ' οὗ δὴ καὶ*

ὠνόμασται. Centum γὰρ τὰ ἑκατὸν καλοῦσι Ῥωμαῖοι. *Centenarium ex eo nomen sumpsit, quod centum libras contineat, ut Romanum ipsum nomen declarat;* idem habet Isidorus l. 16. Originum c. 24. Constantinus magnus Turrim Byzantii a se exaedificatam *centenarium* ab impensa nominavit. De variis *centenariorum* impensis lege Olympiodorum apud Photium.

P. 17, 16. *Comaque, sicut fieri consuevit, detonsa*] Nempe seculari cultu et luxurie. Apud Procopium, aliosque veteres scriptores vel una illa voce ἀποκαρεὶς, ἀποθριξάμενος, *detonsus*, monachico initiatus ordine significatur. Theodorus Studita epist. 27 inter alia incommoda monachorum, qui in custodiis continebantur, numerat τὴν τῆς κόμης ἄκαρσιν, *intonsam promissamque comam.* Et ad Procopium monachum, quam illum coma dedeceret, et aliunde probat, et quod eremitis conveniat is habitus, quem ἐρημικοειδὲς πολίτευμα vocat. Sanctus Nicephorus Constantinopolitanus in histor. de monachis transfugis, τὸ σεμνὸν μεταμφιεννύμενοι στόλισμα κομῆται ἀντὶ κεκαρμένων διεδείκνυντο καὶ εἰς λαϊκῶν σχῆμα εὐθὺς μεθηρμόζοντο. *Religioso cultu deposito, ex attonsis in comatos mutati sunt, atque ad laicorum speciem traducti.* Quales hodie orientales monachi comati videri possunt.

P. 18, 12. *Belisarius adversus Chosroëm*] De Belisario tota Procopii historia est. Accipe de eius tyrocinio, et patria haec summatim. Primum sub Iustiniano Romani exercitus duce meruit, eiusque fuit δορυφόρος, a quo deinde cum Sitta, aliquot cohortibus praeficitur adversus Persas pro Iberis pugnaturus. Tum tribunus militum Darae factus, denique per orientem Romani exercitus imperator designatur; inde in Africam, ac tum in Italiam evocatur. Eius laudes praecipue prosequitur Procopius l. 3 bell. Gotth. initio. De eius patria l. 1 bell. Vand. ὥρμητο δὲ Βελισάριος ἐκ Γερμανίας, ἣ Θρακῶν τε καὶ Ἰλλυριῶν μεταξὺ κεῖται. *Ducebat Belisarius originem ex Germania, quae inter Thraces et Illyrios sita est.* Hubertus Giphanius in commentario de Iustiniano imperatore, cui adstipulatur Marcus Velserus l. 4 rerum Augustanarum, sic eum locum accepit, ut Belisarium Germanum crediderit: rationes quibus id astruere conatur, ingeniosae sunt, non verae. Nam Germania, quae inter Thraciam et Illyrium iacet, non sunt *Quadi in Austria*, sed urbs Thraciae et alibi nota, et in sanctionibus orientalium Antistitum; eaque metropolis est. Plura de Belisario infra, ad p. 17. 22. 80 ed. nostrae et alibi.

P. 19, 14. *Ad consularem te dignitatem evexi*] Nec tamen in fastis consularibus Photium reperias: Seneca de se, *consulem me fecit, sed non ordinarium. Codicillares* hi, et *honorarii* consules vocabantur. l. 3 bell. Gotth. ὕπατος καλούμενος μόνον, *consul nomine tenus.* Ausonius de patre utriusque Romae senatore:

A 6 *Curia me duplex, et uterque senatus habebat*
Muneris exortem, nomine participem.

Iustinianus novell. 70. *Novimus enim quia antiquitus erat quaedam praefecturae figura, quam honorariam vocabant, codicillis*
P 93 *ab imperio super ea re collatis; hanc autem sic appellabant, ut nihil aliud nisi purum honorem iis quibus praebebatur, conferret.* Hi vocabantur ὕπατοι, sed frequentius ἀπὸ ὑπάτων, *ex consulibus*, quasi ex ordine, et numero consulum. Ex his erat Ioannes Cappadox, qui ubi demum consulem ordinarium gessit, sic in epigrapha notatur novell. 71 et 72. *Ioanni gloriosissimo per orientem iterum praefecto, exconsuli, consuli ordinario et patricio.* Evagrius qui ecclesiasticam conscripsit historiam, erat ἀπὸ ὑπάρχων, ut eius operis titulus habet, quod perperam vertit Christophorsonus, *ex praefectis oriundus*; nam ipse de se historia extrema sic ait: *Μαυρικίου δὲ Τιβερίου δέλτους ὑπάρχων στείλαντος. Mauricius Tiberius nobis praefecti codicillos misit*, id est, *codicillarem praefectum* fecit, quem locum interpres omnino pervertit. Illud animadvertendum; hisce dicendi formis, *ex praefectis*, *ex consulibus*, modo notari praefectos, consulesque codicillares, modo ordinarios, qui iamdudum iis dignitatibus abierint. Id colligere licet ex una illa Narsetis Eunuchi inscriptione ad pontem Salarium. NARSES. VIR GLORIOSISSIMUS. EX PRAEPOSITO. SACRI PALATII. EX CONS. ATQUE PATRICIUS. Nam palatii quidem Eunuchis praefuit, eoque functus ipse officio est; consul vero nonnisi codicillaris fuit, cum ordinarius esse lege prohiberetur; et omnium eunuchorum primum postremum-
V 343 que consulem fuisse Eutropium Marcellinus scribat: qui tum id scripsit, cum primum consules esse desierunt.

P. 21, 4. *De Ioanne Cappadoce narrata sunt*] Integram bes historiam ad calcem libri primi de bell. Pers. Homo fuit sceleratissimus, Iustiniano unice carus, et omnium licet litterarum expers, utpote qui apud ludimagistrum nihil aliud didicerit, nisi γράμματα καὶ ταῦτα κακῶς γράψαι, *inelegantes litterarum apices vitiose scribere*, tamen summus iudiciorum arbiter fuit; ad quem extant Iustiniani centum et amplius constitutiones, hoc titulo, Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς ἕω πραιτωρίων, τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ. *Ioanni gloriosissimo sacrorum per orientem praetoriorum praefecto, iterum exconsuli, et patricio.* Editio Schrimgeriana sic interpungenda, et interpres emendandus est; *per orientem praetoriorum iterum praefecto, exconsuli, et patricio*; nam quomodo iterum exconsul, qui semel tantum consul fuit? contra vero praefecturam praetorii bis gessit; semel ante victoriatorum excitatam seditionem, atque iterum ab anno Iustiniani septimo, et deinceps, ut infra ad pag. 92 in tabella praefectorum praetorio repraesentabo. Deinde codicillares consules, qualis tum erat Ioannes, neque

iterum, neque tertio consules dicebantur, cum illorum nomina A 7
neque in fastis inscriberentur, neque iis anni supputatio ordinaretur. de Ioanne Cappadoce infra ex occasione. Interim falso centuriatores narrant, hunc ex praefecto praetorii fuisse Constantinopolitanum antistitem: mitto alias rationes, quas infra ad pag. 30 lin. 21 dicam. Procopius sic habet. ἱερεὺς γενόμενος ἀκουσίως Πέτρον ἑαυτὸν μετωνόμασεν, οὐκ ἐπίσκοπος μὲν, ἀλλ' ὅνπερ καλεῖν πρεσβύτερον νενομίκασιν, ὁ δὲ ἱερουργεῖν ὡς ἥκιστα ἤθελεν, ὡς μήποτε αὐτῷ ἐμπόδιον εἴη ἐς τὰς ἀρχὰς αὖθις ἰέναι. *Factus invite sacerdos, Petrus dici voluit. Neque vero episcopus fuit, sed ex iis, quos presbyteros vocare solemus. Verum sacrificiis abstinuit in primis, ne sibi ad dignitates via praecluderetur;* hunc nonnulli sub Anastasio consulatum gessisse putarunt; sed ille Ioannes Gibbus fuit, quem Procopius et Theodorus Lector κυρτὸν appellant.

P. 21, 13. *Alia in exercitu causa fuit*] Morbus; de quo l. 2 bell. Pers. pag. 74, editionis Augustanae.

P. 22, 6. *Quare Aretam iubet*] Is Gabalae Saracenorum regis filius plurimis cohortibus a Iustiniano praefectus, et imperatoris nomine donatus fuit. Rem plerumque male gessit, an hostibus de industria cedens, an adversa belli fortuna, ipse Procopius in medio reliquit.

P. 25, 11. *In templum Ioannis apostoli*] Quod ob id ἀποστο- P 94
λεῖον, *apostolium*, in concilio Ephesino vocatur, sub urbe ipsa Epheso situm est, olim perexiguum a Iustiniano dirutum, ac rursus amplissime aedificatum. Procop. de aedif. Iust. l. 5 initio.

P. 25, 13. *Andreas urbis antistes*] A Sancto Timotheo, quem apostolus Paulus Ephesiorum ecclesiae primum dedit antistitem, usque ad imperium Marciani septem et viginti Ephesi fuerunt episcopi, ut Leontius Magnesianus refert. Ex his vigesimusquartus Memnon, vigesimusquintus Basilius, cui Basianus successit ac Stephanus, qui cum eodem Leontio Chalcedonensi concilio interfuit. Post hos qui fuerit in mentem modo non venit. Verum sub Iustiniano Hypatius eam rexit ecclesiam, Romamque legatus venit. Hypatio Andreas sic succedit, qui interfuit quintae synodo Constantinopolitanae, et cum aliis episcopis ad evocandum Vigilium summum pontificem missus est collatione secunda.

P. 28, 12. *In deiparae templo*] Templum dei matris, quod Byzantii sanctissimum fuit, erat ad ipsa urbis moenia, et ostia Euxini maris in Blacherniano; quod ibi summa religione servaretur Mariae virginis ὠμόφορον, *pallium*, sive *lacerna*. Apud omnes fere Graecos scriptores ecclesiasticos, et in concilio Nicaeno secundo mentio est templi in *Blachernis*; de quo nomine inter Graecos minime convenit: alii dictum crediderunt a *Blacherno Scytha* ibi interfecto: alii quasi Βλάχου κέρμα, *Blachi*

caedes: alii quod ibi *lacunae* aliquando fuerint. A *lacerna*
A 8 Beatae virginis, de qua modo dicebam, loco nomen fuisse alii crediderunt; verum *Blacherniani* vocem reperimus apud Dionysium Byzantium longe antiquiorem Pulcheria Augusta, quae templum illud excitavit: a Iustino seniore deinde instauratum est, licet Iustiniano id Procopius tribuat, reddatque rationem l. 1 aedif. quae in Augustana editione desideratur. De hoc templo etiam infra Procop. p. 109.

P. 28, 14. *Sophiae templi emissarium*] In Graeco est *δεξαμενή*. Suidas qui hunc locum descripsit, sic eam vocem exposuit, *τουτέστιν ἡ τράπεζα ἡ τὰ θεῖα δεχομένη*, *mensa, quae sacra mysteria recipit.* Graecis patribus *Κολυμβήθρα* et *βαπτιστήριον* est divini lavacri locus; *δεξαμενὴ* vero conceptaculum aquarum, quae sacris perficiendis inservissent. Ab aliis dicitur *ὑπόνομος:* Gregorius magnus hom. 17 in evang. *cloacam* appellavit. Hic Photius delituit.

P. 28, 17. *Vim omnibus inferre sacris*] Haec in asylum Theodorae impietas, quae et infra saepe ab autore notatur, tam insignis fuit, ut illa eius sit vox imperantis Anthemio. *Exceptis omnibus, in basilica sancti Petri parce: nam si in Lateranis, aut in palatio, aut in qualibet ecclesia inveneris Vigilium mox impositum in navim perduc eum usque ad nos; nam perviventem in secula excoriari te faciam.* Anast. in Vigilio. Abstractus est Vigilius e templo sanctae Caeciliae Romae, iterum e templo sanctae Euphemiae Chalcedone; Sylverius ex ecclesia sanctae Mariae Sabinae; aliunde alii.

P. 29, 3. *Zacharias propheta*] Post inventum effossumque huius prophetae corpus omnino integrum, ac pene vivum, ut Sozomenus scribit l. 9 extremo, et Constantinopolim translatum Theodosii iunioris tempore, a civibus deinde cultum est religione singulari.

P. 29, 6. *Monachorum habitu*] Tum Photius, instituto maiorum, seculi vocabulum deposuit, Photinusque appellatus, Hierosolymitano deinde monasterio moderatus est. Theophanes, *Ἰουστῖνος ἀπέστειλε τὸν ἀββὰν Φωτεινὸν τὸν πρόγονον Βελισαρίου τοῦ πατρικίου δοὺς αὐτῷ ἐξουσίαν κατὰ παντὸς προσώπου καὶ πράγματος τοῦ εἰρηνεῦσαι τὰς ἐκκλησίας Αἰγύπτου καὶ Ἀλεξανδρείας. Iustinus imperator misit abbatem Photinum Beli-*
P 95 *sarii patricii privignum plena in omnes autoritate illi tradita, ut ecclesias Aegypti et Alexandriae ad pacem reduceret.* Idem ex Theophane Anastasius, et Paulus Diaconus l. 16. Et Gregorius Turonensis l. 1 de gloria Mart. cap. 6 ubi corrupte nomen Photini legitur. *Quando*, inquit, *Hierosolymam abii, Futen abbatem reperi, qui magnam cum Sophia Augusta gratiam habuit: huic enim omnem orientem quasi praefecto commisit.* Pro Futen, lege, Photinum.

P. 30, 3. *Morbo difficillimo laborabat*] τῶν αἰδοίων αὐτῷ
πονήρως ἐχόντων, καὶ τῆς κύστεως ἕλκει χαλεπῷ κακωθείσης.
Nempe pudendis vitio affectis, et graviter ulcerata vesica: ita
Metaphrastes in vita sancti Sampsonis patricii Romani, a quo
adhuc vivo mirifice Iustinianus sanatus est. Longe antiquio-
rem Iustiniano Sampsonem credit cardinalis Baronius in notis
ad martyr. et vacillare fidem illius historiae putat, quae ha-
beat Nosocomium Sampsonis eodem rogante, a Iustiniano ere-
ctum; cum Procopius dicat restauratum, quod iam antea idem
Sampson exaedificasset. Verum adeo exiguum fuit primum
illud Sampsonis aedificium, tam illustre vero, tamque magni-
ficum ab Iustiniano factum, ut qui integram constructionem A 9
Iustiniano adscribit Metaphrastes nihil veritati detraxisse vi-
deri possit. Quod addit de conflagratione eius Nosocomii,
quam tum contigisse arbitratur, cum sub Anastasio sanctae
Sophiae templum exustum fuit, clarum est in historiis non
semel illud templum incendiis obnoxium fuisse; Iustiniani
vero anno quinto illud Nosocomium incensum esse, idem Pro-
copius refert l. 1 aedif. et 1 bell. Pers. et Theophanes ad
annum quintum Iustiniani. Fortasse maioris momenti sit in
hac re, quod Procopius de Sampsonis aetate ait: ἀνήρ τις
θεοσεβὴς ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις Σαμψὼν ὄνομα. *Vir quidam
pius, qui superioribus annis floruit.* At hoc etiam nihil est;
nam Procopius librum illum de aedificiis ubi hoc habet, ex-
tremo Iustiniani imperio scripsit, nempe sex et triginta, atque
amplius annos post mortem Sampsonis. Vigebat tamen adeo
eius memoria, ut Iustinianus novella 59 et 131 ubi de Sam-
psone loquitur, ὁ τῆς ὁσίας μνήμης Σαμψὼν dicat, *sanctae
memoriae Sampson.* Quod (obiter) cum in antiquis manuscri-
ptis, litteris singularibus *S. M.* notatum esset, male in Latinis
editionibus novell. 131 exceptum, *sanctae Mariae Sanso.* Quod
autem in Metaphraste corrigendum plane censeo, est ratio tem- V 344
poris vitae Sampsonis, et annorum imperii Iustiniani: nam
Antistite Mena, Sampsonem superfuisse, haud bene Metaphra-
stes narrat, cum ante consulatum Belisarii obiisse, ex novell.
59 perspicue constet. Porro eiusdem novellae publicatio, at-
que electio Menae, fere in idem tempus incidunt; nempe circa
annum Iustiniani undecimum: at vero ante annum eius quin-
tum, mortuum Sampsonem fuisse, nemo dubitet. Ad hunc
calculum revocanda sunt, quae de incendio Nosocomii a Meta-
phraste narrantur. De aliis Iustiniani morbis infra ad pag. 43.

P. 30, 9. *Petrus et Ioannes Heluo*] Ambo in exercitu Ro-
mano clari duces; de quibus passim Procopius in prioribus
libris. *Heluo* Graece est φαγὰς, φάγων apud Vopiscum.
Huiusmodi cognominum significationes dare Latine praestat,
quam sonum Graecae vocis referre. Marcellinus in chronico

Ioannem *Gibbum* nominat, quem infra Procopius et Theodorus Lector *Cyrtum*; quisque pro suae linguae proprietate. Sic Iustinianus a suis gentilibus UPRAUDA, hoc est, recta iustitia dictus est: *Venetos* Graeci *Κυανέους* vocarunt: *Biglenizam* Iustiniani sororem, *Vigilantiam* Latini vocis similitudinem secuti dixerunt. Ad usum ergo illius aetatis nos *Heluonem* vertimus, et infra *cucurbitinum*, *forficulam*, et si quos alios. *φαγάς*, barbara vocis forma vulgo etiam ante Iustiniani tempora usurpata; Basilius ad Amphilochium, *τὸν δὲ φαγὰν παροξυτονοῦμεν*, *nos acuta voce pronunciamus φαγόν*.

P. 30, 10. *Haec ab iis de se dici*] Nam cum Theodora liberos imperii successores non haberet, omnes sibi persuadebant, feminam solertissimam, et imperandi cupidam ita rem acturam,
A 10 ut Iustiniano defuncto, ne prorsus dominatione deturbaretur, paratum haberet hominem benevolum, cui imperium assereret,
P 96 vel etiam matrimonio sociaretur: quod Sophia Iustini Iustiniani nepotis uxor, ac Theodorae neptis summa diligentia curavit; quamquam res illi demum sinistre cecidit cum Tiberio Constantino imperatore.

P. 30, 12. *Buzen repente accersit*] Hic in Thracia natus, belloque clarus a Iustiniano in Armenos mittitur; deinde collega imperii per orientem datur Belisario; demum totam unus ipse administrationem habuit, quandiu Belisarius in Italia adversus Gotthos pugnavit: reliqua de eodem hic legis.

P. 31, 10. *Imperator exautoravit*] Autor appendicis ad chronicon Marcellini; *Belisarius de oriente evocatus in offensam periculumque incurrens grave, et invidiae subiacens, rursus remittitur ad Italiam.* Hoc loco veram et integram de Belisarii exauthoratione atque restitutione videmus historiam. Nam effossis oculis in trivio mendicasse obolos Belisarium narrant alii, quibus Petrus Crinitus l. 15 de honesta disciplina, et Raphaël Volaterranus l. 23 Anthropol. fidem habent. Id etiamsi Ioannes Tzetzes Chiliade 3 commemoravit; tamen illud magis consentaneum huic Procopii narrationi subdidit.

ἄλλοι φασὶ τῶν χρονικῶν μὴ τυφλωθῆναι τοῦτον,
ἐξ ἐπιτίμων δ' ἄτιμον ἐσχάτως γεγονέναι,
καὶ πάλιν εἰς ἀνάκλησιν δόξης ἐλθεῖν προτέρας.

Alii chronologi tradunt, non excaecatum illum fuisse, sed dignitate, et omnibus pene honoribus spoliatum, iterum ad pristinam gloriam revocatum fuisse. De Ioanne Cappadoce viro patricio exconsule, et praetorii praefecto, non de Belisario, narrat Procopius l. 1 bell. Pers. extremo, cum in exilium apud Aegyptum iret, a satellitibus coactum *ἄρτον ἢ ὀβολὸν ἐκ τῶν προσπιπτόντων αἰτεῖσθαι*, *panem vel obolum ab obviis petere.* Sed de Belisario tyrannidis insimulato, eiusque obitu, infra, ad pag. 80.

P. 31, 12. *Belisarii satellitium*] Milites aere suo conscribebat Belisarius longe plures, ut ait Procopius, quam unquam alii imperatores: nam ex sua familia ἑπτακισχιλίους ἱππέας, *septies mille equites dabat.* l. 3 bell. Gotth. init. Aimoinus l. 2 c. 6 de gest. Francor. *Sunt nobis duodecim millia puerorum, quos propriis alimus stipendiis, et decem et octo millia militum.* Fides sit apud autorem: verisimilia narrat Procopius.

P. 35, 1. *Ex filia nepoti*] Hanc Iustiniano duntaxat filiam peperit Theodora; quare Cyrilli Scythopolitani Procopii aequalis locum, in quo Theodora de prole suscipienda Sabam virum sanctum rogavit; de liberis maribus accipias imperii successoribus; quod Sabas omnino se facturum negavit, ut dicam infra ad p. 121. Perperam Constantinus Manasses, οὐκ ἦν θυγάτηρ, οὐχ υἱὸς, οὐ διαδόχων γένος. *Non erant Iustiniano filiae, vel filii, nec successorum genus.* Theophanes Byzantius historicus apud Photium meminit *Theodori* cognomento *Ziri* Iustiniani A 11
imperatoris filii, quem fortasse post Theodorae obitum habuit. Falluntur Adolphus Occo, Octavius a Rosberg, Raphaël Volaterranus, et Onophrius Panvinius; quorum ille Iustinum iuniorem Iustiniani nepotem ex filio; hi vero ex filia putarunt; nam fuit nepos ex sorore Vigilantia, ut Corippus, et Victor Tunnensis illorum temporum scriptores affirmant. *Iustinus iunior Vigilantiae sororis Iustiniani Augusti filius patre dulcissimo natus.* Haec Anastasii et Ioanninae sponsalia quem exitum habuerint, infra narratur, p. 24.

Pag. 36, 5. *Sane res mortalium*] Idem αὐτολεξεὶ Procopius pronuntiavit l. 4 bell. Gotth. Postrema illa verba, *verum quisque ut libet, de his ita sentiat*, nihil animum offendent, si cum his conferas, quae de fortuna in eamdem sententiam scribit infra p. 47.

P. 36, 11. *Turpissime inde reducitur*] Incredibilis est Procopii libertas, haec eadem acerbius l. 3 bell. Gotth. quem etiamnum superstite Belisario cum reliqua historia vulgaverat. Integrum P 97
locum ex manuscripto Vaticano emendatum tibi damus, ad quem nostram interpretationem maluimus conformare, cum in ἀνεκδότοις haec corruptissime legantur. *Βελισάριος μὲν τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον οὐδενὶ κόσμῳ ᾔει, γῆς μὲν τῆς Ἰταλῶν πεντάετες οὐδαμῆ ἐπιβὰς, οὐδέ πῃ ὁδῷ ἰέναι ἐνταῦθα ἰσχύσας, ἀλλὰ φυγῇ κεκρυμμένῃ ἐχόμενος πάντα τοῦτον τὸν χρόνον ἔκ τε ὀχυρώματος ἐπιθαλασσίου τινὸς ἐς ἄλλο ἐπὶ τῆς παραλίας ὀχύρωμα διηνεκὲς ναυτιλλόμενος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀδεέστερον τοὺς πολεμίους τετύχηκε Ῥώμην τε αὐτὴν ἀνδραποδίσαι, καὶ τ' ἄλλα ὡς εἰπεῖν ἅπαντα. τότε δὲ καὶ Περυσίαν πόλιν, ἣ πρώτη ἐν Τούσκοις οὖσα τετύχηκε πικρότατα πολιορκουμένην κατέλιπεν, ἥπερ αὐτοῦ ἔτι ὁδῷ ἰόντος κατάκρας ἑάλω.* *Belisarius turpiter Byzantium discessit, cum quinque totos annos nunquam in Italia pedem*

figere potuerit, neque certis itineribus progredi, sed toto hoc tempore clanculum fugitans, ab uno maritimo praesidio ad aliud classe deveheretur, unde tanto securius hostes Romam et caetera omnia subiugarunt. Perusiam vero primariam Tusciae civitatem dira obsidione cinctam reliquit, quae illo Byzantium contendente, capta fuit. Haec infra Procopius, p. 23 et 24.

P. 37, 7. *Vitae cogitationum poenas exegit*] His fere verbis Herodiano Belisarius minatus est, ut habetur l. 3 bell. Gotth. ubi et eiusdem Herodiani ad Totilam defectio, deditioque Spoleti narratur.

P. 37, 12. *Ioannes Vitaliani*] De Vitaliano infra ad p. 30 lin. 25 Ioannis bellicam virtutem passim in reliquis historiae libris Procopius commendat. Anno belli Gotthici undecimo a Belisario Constantinopolim ad Iustinianum ablegatur, auxilia petiturus· tum vero haec, quae de coniugio Procopius hic narrat, acciderunt; ac licet eas nuptias adornatas potius, quam confectas dicere hoc loco videatur: tamen alibi Ioannem vocat Germani κηδεστὴν, et γαμβρὸν, *generum.* Duxit autem Iustinam, de qua hic mentio.

A 12 P. 37, 14. *Fratris filio*] Arnoldus Uvion de Aniciana familia grad. 21 et Antonius Bonfinius rer. Hung. decad. 1 perperam Iustiniani fratrem fecerunt hunc Germanum. Uvion falso etiam credit, a Procopio modo fratris Iustiniani, modo sororis filium eumdem appellatum: interpretum lapsus ille est; nam Procopius, non solum hic, sed etiam l. 2 bell. Pers. et 2 Vand. et 3 Gotth. vocat Germanum Iustiniani ἀνεψιὸν, in cuius vocis ambiguitate vacillarunt interpretes; Raphaël Volaterranus *fratris filium,* Christophorus Persona *ex sorore nepotem;* Leonardus Aretinus *Patruelem* verterunt. Nos Latinos eius aetatis historicos consuluimus, ut Graeca sublata dubietate, veritatem interpretando certo statueremus, atque ex Iornande convertimus *fratris filium,* quem ipse *fratruelem* scribit, et iterum ac tertio repetit lib. de reb. Getic. Nam errorem librarii corrigas ad calcem eiusdem libri, ne autor a se et a Procopio discrepet, reponasque pro *fratri suo, fratrueli suo.* Caeterum Procopio ἀνεψιὸς est *fratris filius; sororis* vero ἀδελφιδοῦς, sic Iustinianum vocat, qui erat sororis Iustini senioris filius, et
V 345 Proiectam Vigilantiae Iustiniani sororis filiam; idque perpetuo religiose servat: posteriores Graeci scriptores aliquando variant.

P. 37, 15. *Connubia iungere*] Germanus ipse prima coniuge orbatus, curante Iustiniano captivam duxit, licet ex Amala familia Gotthorum nobilissima Mathasuntam reginae Amalasunthae filiam, et Vitigis regis quondam uxorem, quod Iornandes lib. de reb. Get. iterum ac tertio repetit. Ex ea filium habuit Germanum posthumum; ex prima vero nomine Passara Iusti-

num, Iustinam, et Iustinianum suscepit. Ex hoc Procopii loco erroris arguitur Onophrius Panvinius, qui Iustino Germani filio matrimonio iungit Vigilantiam; quam et Iustiniani filiam falso credit; sed de his infra.

P. 39, 9. *Nuptias Anastasio nepoti perficere maturabat*]
Nam graviter aegrotans Theodora, paucis post mensibus obiit;
haec enim incidunt in annum Iustiniani vigesimum secundum, P 98
quando et Theodorae obitum, et Antoninae ex Italia profectionem, et Belisarii ob rem male gestam, reditum in orientem narrat Procopius l. 3 bell. Gotth.

P. 40, 5. *Extincta imperatrice*] Mense Iunio, indictione prima, ut habet Theophanes, anno imperii Iustiniani vigesimo secundo, nempe exactis in imperio annis uno et viginti, tribusque mensibus: Procopius l. 3 bell. Gotth. Ex his corrige Octavium a Rosberg. *Theodora*, inquit, *mulier sapientissima, marito ob senectutem delirante, rempublicam maxime gubernavit.* Nam Iustinianus mentis compos complures annos superfuit. Obiisse Theodoram scribit Victor Tunnensis, *canceris plaga corpore toto perfusam.* Num moriens resipuerit, silent historici. Solus Theophanes brevem illam vocem addit, εὐσε-
βῶς ἐκοιμήθη. *Pie moritur;* si tamen ad poenitentiam male A 13
a Theodora factorum comprobandam eruditis viris satis hoc esse potest, quod ex consueta imperii ac principum reverentia solet usurpari. Nam de Anastasio imperatore Haeretico, qui divinitus fulmine ictus interiit, Iustinianus novella quinquagesima nona, et alibi saepe ait, Ἀναστάσιος ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως. *Anastasius qui pie mortuus est.* Et vir sanctissimus Sabas cum eodem Haeretico imperatore loquens venisse se ait εἰς τὸ προσκυνῆσαι τὰ ἴχνη τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας, *ad adoranda vestigia vestrae pietatis*, apud Cyrillum Scythopolitanum. Et quidquid erat imperatorum ea venerationis forma nominabatur, ut *pium imperium*, *pium caput*, *pia vestigia*, *ac pedes*, εὐσεβῆ ἴχνη, in ep. episcoporum ad Iustinianum. Et Marcellinus eundem Anastasium DIVUM appellat. Lege has notas ad pag. 61 lin. 3.

P. 41, 3. *Sergius Bacchi filius*] Tres Bacchi filii in Africana expeditione fuerunt, Cyrus, Sergius et Solomon iunior; nam senior horum avunculus erat, qui post Belisarium rem praeclare gessit contra Mauritanos, quos et omnino delevit. De utroque Solomone, deque Sergii moribus fusius atque liberius scribit Procopius l. 2 bell. Vand. ibidemque de Ioanne Sisinioli, quae multam lucem afferunt huic loco. Meminit Solomonis senioris eiusque patriae Solachonis Theophylactus Simocatta l. 2 c. 3.

P. 41, 10. *Areobynthi*] Legitur et *Areobyndi;* alius est, quem sub Anastasio populus imperatorem consalutavit, ut scribit Mar-

cellinus. Hic senator fuit illustri loco natus, coniux Preiectae, seu Proiectae Vigilantiae Iustiniani sororis filiae, quae, occiso in Africa Areobyndo, cum Ioanne Pompei Anastasii nepotis filio matrimonium contraxit. Praeterea gessit Areobyndus utramque praefecturam, urbanam et praetorianam.

P. 43, 1. *In Illyria nati*] Hoc idem Theodorus Lector, et Theophanes, Victor etiam Tunnensis Procopii aequalis, *Illyricianum* Iustinum dicit in Chronico; sed Zacharias apud Evagrium l. 4 c. 1, et Basilius Cilix apud Photium in Biblioth. et qui post Procopium scripserunt historici, *Thracem* Iustinum vocant. Bene est; nam Bederina, quae, ut statim ait Procopius, Iustino patria fuit, in limitaneis Illyriae, Thraciaeque agris sita erat. Porro saepissime fit, ut quae urbes duarum provinciarum, vel fines terminant, vel circa fines sunt, in ambarum partes aliquando ab autoribus nullo discrimine admittantur; praesertim cum provinciarum partitiones non eaedem apud omnes geographos et historicos sint. Etiam Agathias l. 5 Bederinam in Illyria collocat: Iustinianus novella 11 in secunda Pannonia; verum haec nihil discrepant, ut statim dicemus lin. 18.

P. 43, 1. *Exercendisque agris assueti*] Addit Zonaras Iustinum fuisse *βουκόλον καὶ συφορβόν, armentarium et subulcum*, a quo Pomponius Laetus in Iustino, Andreas Alciatus dispunct. 4 c. 7 et alii acceperunt. Nihil fuisset magis ab re, quam si Iustinum loco non humili solum, sed etiam sordido natum hic siluisset Procopius. Secus alii, *Anicium* fecerunt, nempe fa-
A 14 miliae, Romanorum omnium, qui Christo nomina dederunt, ut
P 99 Prudentius ait l. 1 contra Symmachum, antiquitate et nobilitate praestantissimae. Parum refert, quod in antiquis nummis vel fastorum laterculis Iustinus, *Anicius* habeatur; nam illum, ut ex milite gregario palatii curam accepit, et quemadmodum Theodorus Lector ait, patricii honorem consecutus, et in albo senatorum conscriptus fuit, vero simile est ab Anicianis in familiam fuisse cooptatum, vel tandem sibi id nominis adscivisse, cum imperator est appellatus; sicut etiam in iisdem nummis *Flavium* se inscribit, et Lupicinam coniugem ex serva *Flaviam* nuncupat. Quod ex imperatoribus Christianis factitasse Constantinum, eiusque patrem Constantium, deinde alios, notum est. Sic etiam accipias locum Iornandis lib. rer. Get. extremo, ubi Germanum Iustiniani fratris filium inter *Anicios* refert. Sed emendanda omnino est editio Parisiensis Cassiodori l. 8. Var. epist. prima. *Non vos maiorum purpuratus tantum ordo clarificat, etc. quantum longe lateque potens gratia vestra nobilitat.* Lego, *non nos*, nam Athalarici pater Eutharicus consulatum gessit cum Iustino, Theodoricus Avus cum Venantio, Theodemirus proavus et avus ipse Gotthorum reges

fuere. Iustinus vero, ad quem ea epistola est (ut infra probabo) quibus maioribus natus sit, hinc liquet.

P. 43, 2. *Zimarchus, Ditybistus, et Iustinus*] Ubi Iustinus cum imperio fuit, socios et commilitones suos dignitatibus et honoribus auxit. Horum alter Zimarchus adhuc sub Iustiniano vivebat, comes orientis; de quo haec Theophanes, *συνέβαλον κατ' ἀλλήλων οἱ ὀρθόδοξοι, καὶ οἱ Σευηριανοὶ, καὶ πολλοὶ φόνοι γεγόνασι, καὶ ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς Ζίμαρχον τὸν Κόμητα τῆς ἀνατολῆς ἐκώλυσε τοὺς ἀτακτοῦντας, καὶ πολλοὺς ἐξώρισε καὶ ἐδήμευσε. Insurrexerunt in orthodoxos Severiani, et multorum secutae sunt caedes. Quare imperator Zimarchum orientis comitem misit, qui seditiosos cohibuit, eorumque alios exilio, alios capite punivit.* Fuit is etiam curator domus Placidiae, ut infra, ad p. 116 lin. 28.

P. 43, 3. *Bederiana patria fuit*] Agathiae *Bederina.* Iustini patriam nominat etiam autor chronici Alexandrini, *Ἰουστῖνος ὁ βενδαρίτης ὁ θρᾷξ*, lege *Βεδερίτης*. Corruptus codex fraudi fuit docto interpreti, qui vertit, *Iustinus tribunus*, seu *vexillifer*, annotavitque *βενδαρίτης videri Vendrich.* Etiam Iustiniani patriam fuisse Bederinam, affirmat Agathias l. 5. Sed aut eum allucinatum putat Svalembergius, aut Procopium, qui l. 4 de aedif. Tauresium, vel Taurisium scribit. Ortelius ut hos autores conciliet, unam urbem dicit Bederinam, et Tauresium; sed utrumque in errorem induxit mutilus Procopii liber, quo nihilo sanior est editio Augustana: codex Vaticanus emendatissimus sic habet. *Ἐν Δαρδάνοις που τοῖς Εὐρωπαίοις, οἳ δὴ μετὰ τοὺς Ἐπιδαμνίων ὅρους ᾤκηνται, τοῦ φρουρίου ἄγχιστα, ὅπερ Βεδεριάνα ἐπικαλεῖται, χωρίον Ταυρήσιον ὄνομα ἦν. ἔνθεν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ὁ τῆς οἰκουμένης οἰκιστὴς ὥρμηται.* A 15 *τοῦτο μὲν οὖν τὸ χωρίον ἐν βραχεῖ τειχισάμενος κατὰ τὸ τετράγωνον σχῆμα, καὶ γωνίᾳ ἑκάστῃ πύργον ἐνθέμενος Τετραπυργίαν εἶναί τε καὶ καλεῖσθαι πεποίηκε. παρ' αὐτῷ δὲ μάλιστα τῷ χωρίῳ πόλιν ἐπιφανεστάτην ἐδείματο, ἥνπερ Ἰουστινιανὴν ὠνόμασε πρίμαν, ταῦτα τῇ θρεψαμένῃ τὰ τροφεῖα ἐκτίνων. Apud Dardanos Europaeos, qui post Epidamniorum terminos habitant ad praesidium, quod Bederiana vocatur, oppidum est Tauresium nomine; hinc Iustinianus princeps orbis reparator ortus est; eum locum muro circundans quadrangula figura singulis angulis turrim imposuit, effecitque, ut esset, et vocaretur quadriturrita. Iuxta eundem locum urbem nobilissimam condidit, quam Iustinianam primam appellavit, atque nutricationis officium altrici patriae rependit.* De qua Agathias nihil a Procopio discrepans, haec habet. *Πατρὶς ἦν* V 346 *αὐτῷ πόλις Ἰλλυρικὴ Βεδερίνη μὲν ἐκ παλαιοῦ ὀνομαζομένη, ὕστερον δὲ πρώτη Ἰουστινιανὴ μετακληθεῖσα. Ἰουστινιανὸς γὰρ ἅτε δὴ κατ' αὐτὴν εἰς φῶς προηγμένος ἐκόσμησεν εἰκότως τὴν*

πατρίδα. *Patria illi erat Illyrica civitas Bederina vetusto nomine dicta, deinde prima Iustiniana denominata. Iustinianus namque quia ibi primum editus in lucem est, mirifice patriam ornavit.* Procopius accuratius distinxit locum Iustiniani natalem, qui fuit Tauresium, nam ait, ἔνθεν ὥρμηται, *inde prodiit:* et locum in quo altus et educatus est, quae fuit
P 100 Bederina, cui τὰ τροφεῖα ἐξέτινεν, *altrici debitum persolvit.* A Procopio et Agathia nihil discrepat novella undecima de prima Iustiniana: nam provinciarum partitiones et nomina aliis alia sunt. Id saepe legis apud Strabonem, aliosque geographos.

P. 43, 6. *Numeris militaribus inscripti*] Theodorus Lector, ἀπὸ στρατιωτῶν ἀρξάμενος καὶ μέχρι τῆς συγκλήτου προκόψας, *ex militum ordinibus ad senatum pervenit.* Quare in diversis antiquis monumentis Ταξιδάρην, *ordinarium* vocatum Iustinum invenimus; quemadmodum et alios imperatores Iulianum, Iovinianum, Valentinianum, Valentem, Theodosium, qui militari deposito sago purpuram induerunt.

P. 43, 10. *Criminis reum*] Cuius? Neque ipse dicit, neque alii scriptores, qui satis ieiune de Iustini rebus egerunt. At vero ne calumnia Procopii silentio subesse videatur, unum de Iustini flagitiis, cum adhuc erat in castris, referam. Ὁ μιαρὸς ἐκεῖνος μεταβολεὺς καὶ παλιγκάπηλος Ἰωάννης, ἦν εἷς τῶν ὑπὸ Ἰουστῖνον τὸν στρατηγὸν τεταγμένων, ὃς αἰτήσας αὐτὸν ὀλίγον χρυσίον ὑπέσχετο τοὺς ἑπομένους τῷ στρατηγῷ τρέφειν, καὶ ἀποδοῦναι πάλιν τὸ χρυσίον ἐκεῖνο. περιϊὼν οὖν ἀνὰ τὰς κώμας ἔνθα βοῶν οὐδὲ ὄνομα ἠκούετο, ὅδε τούτων χάριν ὠνήσεως ἔλεγεν ἀφικέσθαι, ἐνέκειτό τε ἀπαιτῶν, καὶ χρυσίον προτεινόμενος ἔστ' ἂν οἱ δείλαιοι ἐκεῖνοι συναγαγόντες χρυσίον μόλις αὐτὸν ἔπειθον λαβόντα τοῦτο ἀπαλλαγῆναι. ἔπειτα οὕτω περιερχόμενος ἔνθα Κάμηλοι οὐκ ἦσαν, τούτων ἕνεκα ἥκειν ἔφασκε, καὶ οὕτως ἠργυρολόγει τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ τῶν ἀδικημά-
A 16 των κατήσθιεν. ἥδετο δὲ αὐτῷ Ἰουστῖνος ἀπριάτην εὐωχούμενος. *Scelestus ille negotiator, et propola Ioannes, erat ex militibus qui Iustinum ducem sequebantur. Is ut paucas sibi pecunias concederet, Iustinum rogabat, pollicens non solum pecuniam se illam redditurum; sed etiam annonam comitatui ministraturum. Ergo per pagos circumiens, in quibus Boum ne nomen quidem notum esset, emendi boves causa illuc venisse se dictitabat, eosque petebat identidem, instabatque, et ostentabat pecuniam. Quare miseri Pagani collatitio aere illi oblato, vel sic ab eo vix obtinebant, ut inde discederet. Tum eo pergebat, ubi Cameli non essent, et ad hos ipsos coëmendos se advenisse affirmabat. Porro his artibus pecunias ab omnibus corradebat, victumque sibi parabat iniuste. Quin et Iustinus acceptum illum habuit, quod nullis expensis laute convivaretur.* Ex veterum historicorum collectaneis cod. Vat. 96.

P. 43, 11. *Dux ille narrare solebat*] Mirificam Iustini liberationem alii quoque scripserunt, Ioannes Zonaras, Cedrenus, et Ephraemius in chronico; verum alia plane ab hac est, quam Procopius contigisse affirmat in Isauros copias ducente Ioanne Gibbo, sub cuius potestate tum agebat Iustinus, nempe initio principatus Anastasii; nam extremo eiusdem imperio Iustinus erat patricius, senator, et comes praetorianorum; idque magis ac magis confirmat, quod Iustinianus Iustini nepos, cum Gibbus ductabat exercitum, plane puer erat, neque versabatur in castris, ut criminis aut carceris avunculi, quae historici narrant, socius esse posset: nam *candidata militia*, quemadmodum ait Victor Tunnensis, functus est sub initium imperii Iustini. Ergo secundo Iustinus in carcerem ab Anastasio coniicitur cum Iustiniano nepote tunc trigenario maiore perduellionis insimulatus. Eripitur vero non ea hominis specie apparente (ut Zonaras et alii scribunt) quam hic Gibbo militiae magistro apparuisse Procopius refert; sed visis per quietem Anastasio imperatori Sergio et Baccho martyribus, quorum summa erat apud Dardanos et Illyrienses veneratio, et apud hos ipsos contribules atque gentiles Iustinum et Iustinianum, a quibus paulo post superbissimum templum ad urbem Scodram Barbenamque fluvium iisdem Sergio et Baccho martyribus excitatum fuit, ut pluribus narravit Theophilus Iustiniani praeceptor. Prima illa Ioannis Gibbi, et secunda haec Anastasii imperatoris visio in ea voce plane conveniunt, quod Iustinus eiusque propinqui futuri essent, ut Cedreni verbis utar, *σκεύη χωρητικὰ τῆς τοῦ θεοῦ βουλῆς τε καὶ προνοίας, καὶ μέλλουσιν ὑπουργῆσαι τῷ θεῷ ἕκαστος ἐν τοῖς καιροῖς αὐτοῦ, vasa consilio providentiae divinae exequendo apta, et uterque suo tempore deo esset operam navaturus.*

P. 44, 6. *Praetorianis militibus praefectus*] Horum plures ordines, scholarii, domestici, protectores, silentiarii, de quibus Procop. infra p. 108 et deinceps. Ex his alii in atrio et vestibulo regiae versabantur, alii pro cubiculis desidebant; hi *σωματοφύλακες, corporis custodes*, Latine vero *excubitores*, ut est apud Evagrium l. 4 c. 1 et 2. Illi *φύλακες τοῦ παλατίου*, *custodes palatii*, *praetorii milites*, seu *praetoriani*, *aulae* vel *aulici milites*, ut Evagr. ibid. praefectum his ordinibus *comitem praetorianorum*, seu *excubitorum* appellat Iornandes, *ἄρχοντα τῶν φυλάκων τοῦ παλατίου*, *principem custodum palatii*, Procopius. Corippus *curam palatii* l. 2.

Dispositorque novus sacrae Badoarius aulae
Successor soceri factus mox cura palati est.

Graeci *Κουροπαλάτην*, deinde *πρωτοκουροπαλάτην*, nimirum cum imperatores eo nomine alios donare honoris ergo coeperunt. Male interpretatur Octavius a Rosberg *procuratorem palatii*.

Glossarium Graecobarbarum confundit cum alio *cura palatii*, de quo Cassiodorus l. 7, Var. epist. 5, qui fabricae palatii praepositus erat. Et errorem auget, cum illius magnam fuisse dignitatem credit: quod ante regem Theodoricum auream virgam gestans primus incederet. At Cassiodorus, *primus*, inquit, *inter obsequia numerosa*, hoc est, non inter singulares et primarios viros patricios, senatores et consulares. Aurea vero virga est quam Codinus *δικανίκιον* appellat, inferioribus etiam ordinibus honoris ergo concessa; idque ex eodem Cassiodori loco colligere est. Quod foediore lapsu comprobare nititur ex Corippo:

Par extans curis, solo diademate dispar.

Sed hoc de alio est *cura palatii*, ordinum militarium. *Par*, autem inquit, et *dispar* non autoritate, nam is erat praefectus praetorio, ut dicam ad p. 91 sed mutuam Iustiniani imperatoris benevolentiam, et Iustini iunioris ex sorore nepotis fide, atque etiam dignitate. Nam subdit Corippus:

——— *Dispositu nam Caesar eras.*

Denique abusu, qui posteaquam Iustinus senior ex eo gradu ad imperium ascendit, primum coepit inolere, ut officium *curopalatae* gradus proximus esset ad imperii fastigium perveniendi; quamquam Caesares prius creabantur, ut de Tiberio Corippus ait l. 4 et S. Nicephorus de Mauritio. Quis Iustino in ea dignitate successerit non liquet; sed Iustiniani tempore curopalatae fuerunt eiusdem nepotes Marcellus, Marcianus, Iustinus, de quibus infra in genealogia Iustiniani; post Iustinum Baduarius, Tiberius, et Mauritius. Video eruditos viros confundere *praefectum praetorianorum*, qui est *cura palatii*, ac *praefectum praetoriorum*. Sed de hoc infra p. 91.

P. 44, 8. *Senex capularis*] Annos natus octo, et sexaginta. Theodorus Lector, *ἄνδρα πρεσβύτατον*, *homo qui ad summam senectutem vixerit*, infra Procopius, *ἐσχατόγερων*, reliqua ad p. 45.

P. 44, 9. *Analphabetus*] Anni excurrunt centum et viginti, nec amplius, ex quo Iustinianus dicitur, et vulgo habetur *analphabetus:* nempe post impressum Mediolani Suidam,
A 18 quem Demetrius Chalcondyles de Graecis litteris benemeritus emendavit. Desinant eruditi iurisconsulti Andreas Alciatus, Gulielmus Budaeus, aliique Iustinianum suum scribere indoctum ac plane rudem; et mendosum Suidae locum, qui occasionem illis fecit errandi, ex hoc Procopii corrigant, unde illa verba Suidas describit, *ἀμάθητος γραμμάτων ἁπάντων καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἀναλφάβητος*, quae de Iustino Procopius dixit, non de Iustiniano. Quem *fidem suam chirographo scriptam proprio ad sedem apostolicam misisse* testantur historiae, et Anastius in Ioanne secundo. Recte habent omnes Suidae co-

dices Vaticani Ἰουστῖνος. Verum ex eadem illa Chalcondyliana
editione iam diu poterat illud mendum tolli, si quis animum
attendisset; nam in voce ἀμάθητος, haec eadem Procopii sen-
tentia profertur integro Iustini nomine. At frequens sane est
librariorum lapsus in his duobus Iustini ac Iustiniani vocabu- P 102
lis, cum in hac historia, ut infra, et in *notis censoriis* mone-
bimus, tum alibi apud Evagrium, aliosque scriptores, ita ut
viri gravissimi eam ob rem longe a veritate historiae aberra- V 347
rint. Nam Athalarici Gotthorum regis legatio de pace quae
habetur l. 8, variar. Cassiodori epist. 1 ad Iustinum est, quem-
admodum legimus in Vaticano codice; non ad Iustinianum,
ut titulus editionis Parisiensis prae se fert, et vir doctus Ba-
ronius credere non dubitavit. Siquidem ait Athalaricus: *pri-
mordia itaque nostra, solatia mereantur principis longaevi
habere.* Atqui Iustinianus κομιδῇ νέος, *admodum adolescens*
erat (ut statim subdit Procopius) cum Athalaricus eam lega-
tionem adornabat. Ait praeterea; *vos genitorem meum in Ita-
lia palmatae claritate decorastis.* Sed genitor Athalarici Eu-
tharicus ante novem annos quam Iustinianus Caesar esset, et
ab eo consul creari posset, palmatam induerat in Italia, nec
diu post, diem obierat. Ait demum; *desiderio quoque concor-
diae factus est per arma filius, quamvis vobis pene videbatur
aequaevus.* Ergo Iustinianus qui non solum plena pubertate
Eutharicum non praecedebat, sed κομιδῇ νέος, *plane adolescens*
erat, senem adoptavit, a quo multis annorum decuriis supera-
batur. Lege Iornandum lib. rer. Getic. extremo. Haec obi-
ter, sed necessario monuimus; plura infra ad p. 45 lin. 15,
135 lin. 16. Et in Notis censoriis ad. p. 27 lin. 36.

P. 44, 12. *Proclus*] Alius est Proclus insignis mathematicus, qui hoc tempore florebat, et Anastasii imperatoris mortem coniecit, et Vitaliani classem miro artificio combussit, ut Marcellinus et Evagrius narrant. Hic vero fuit Pauli Byzantii filius iuris consultissimus, ἀνὴρ δίκαιος καὶ χρημάτων ἀδωρότατος, *homo iustus, nullisque largitionibus corrumpendus*, qui Iustinum imperatorem paratissimum ad Chosroëm Cabadae Persarum regis filium sibi adoptandum, a sententia deterruit, ne ad Persas, inquiens, Romanorum imperium veniret. Quod imperante Iustino universa Romana respublica ab huius ore, ut ait Procopius, penderet, sub eius signo aeneo scriptum id erat Constantinopoli.

Πρόκλος ἐγὼ Βυζάντιος, ὃν περὶ δῶμα
τηλεθάοντα δίκης βασιλήϊος ἥρπασεν αὐλή,
ὄφρ' εἴην στόμα πιστὸν ἐρισθενέος βασιλῆος. A 19
ἀγγέλλει δ' ὅδε χαλκὸς ὅσον γέρας ἐστὶν ἀέθλων.
καὶ τὰ μὲν εἴκελα πάντα καὶ υἱέϊ καὶ γενετῆρι,
ἐν δ' ὑπάτων ῥάβδοισι πάϊς νίκησε τοκῆα.

Hoc epigrmma, quod Ioannes Brodaeus parum intellexit, ex hoc Procopii loco illustratur. Quod ait de consulatu, de honorario intelligas necesse est.

P. 44, 14. *A magistratu, qui id muneris habet*] Habebat id munus primarius a secretis, quem posteriores orientis imperatores *Κανικλίωνα*, sive *τὸν ἀπὸ Κανικλίου* nominarunt. Frequens est eius mentio apud Gregentium episcopum Taphrensem, Codinum, Nicetam, et recentiores historiae Graecae scriptores. Huius magistratus officium, ac nominis rationem statim explicabimus.

P. 44, 15. *Quae legi Latine possent*] Etiamnum videmus ad calcem Graecarum constitutionum subscriptiones imperatorum, notasque consulum Latinas, sed non ita multo post obsoleverunt. Lege 74. novellam Iustiniani, et has notas ad p. 63 lin. 28.

P. 44, 15. *Formam quatuor litterarum*] Audieram in archivo Cassinensi haberi Iustini diplomata eiusdem manu consignata: ex quibus formam illarum quatuor litterarum excipere, earumque longitudinem latitudinemque, et apicum ipsorum ingenium summa qua fieri potuisset industria adamussim exprimere, tibique Lector proponere constitueram. Sed perfertur ad me ibi Iustini nomen integrum esse. Quare diplomata quae aliis etiam de causis suspectae fidei olim Baronio visa sunt, ex hoc Procopii loco imposturae iam quisque facile convincat. Caeterum Proclus quaestor quatuor illas tantum litteras tabellae incidendo non commoditati modo Iustini consuluit, sed etiam priscum Romanorum usum utcumque reti-
P 103 nuit; qui, autore Plutarcho, praenomina integra non scribebant, sed una litera, ut M. T. L. duabus, ut CN. tribus, ut SEX. SER. Ausonius,

Lucius una quidem, geminis sed dissita punctis
Littera praenomen sic nota sola facit.

Verum haec consuetudo paulo post intermissa est: nam orientis imperatores integrum nomen arcanis quibusdam nodis, et implicationibus litterarum scribere coeperunt, ut in antiquis eorum diplomatibus apparet; et mentio est in sexta synodo, actione 12 *μονογράμμου* imperatoris Constantini Pogonati, quod continebat has voces, *Κωνσταντίνου δεσπότου*. Et in capitulis Caroli Calvi. *Ut in denariis novae nostrae monetae ex una parte nomen nostrum habeatur in gyro, et in medio nostri nominis monogramma.* Verum unica littera I. suum notare Iustinianum consuevisse nomen Corippus indicare videtur libro primo extremo, quamobrem et iota Iustinianum apicem vocat.

Sic decus imperii sanctum, sic Iota resurgens
Exortum est de fine suo seniumque reponens

Nominis et recti Iustino in principe vivit A 20
Iustinianus apex domini. ———

P. 45, 1. *Colore imbutus, quo scribere mos est imperatoribus*] Gregorius secundus ad Leonem Isaurum imperatorem. *Litterae tuae, et non alienae sigillis imperatoriis obsignatae diligenter essent, et accuratae intus subscriptiones per cinnabarin propria manu tua, ut mos est imperatoribus, subscribere. Cinnabarin* vocavit ob coloris similitudinem; sed imperatorium *encaustum* purpureum erat ex murice. *Sacri affatus quoscumque nostrae mansuetudinis in quacumque paginarum scripserit autoritas, non alio vultu penitus, aut colore, nisi purpurea tantummcdo inscriptione lustrentur: scilicet ut cocti muricis, et triti conchylii ardore signentur. Hanc autem sacri encausti confectionem nulli sit licitum, aut concessum habere.* l. 6 c. de divers. rescript. *encaustum* hodie in Italia dicimus *enchiostro; encausta*, et *encaustaria* legendum ad l. 9 c. de agric. liquor ille purpureus, quem hic non atramentum, sed purpuramentum vocare liceat, servabatur in atramentario, nisi dicere etiam malis, purpuramentario; quod cum caniculi formam effigiemque prae se ferret (quales atramentariorum formas hodieque usurpamus) ob id CANICULUS est appellatum. Et a CANICULO erat, qui Caesari eiusmodi purpuramentarium ministrabat. Anastasius Bibliothecarius ad octavam synodum act. 10. *Praepositus caniculi est, qui curam et custodiam gerit caniculi, id est, atramentarii, ex quo imperator* PHOENICEAS *litteras scribit in chartis.* Ad nomen si quid praeterea Caesari subscribendum erat, id praepositus caniculi manu sua exarabat, quod in calce eiusdem synodi Christophorum Basilii imperatoris a caniculo fecisse liquet. Praeficiebantur caniculo primarii a secretis, quorum magna dignitas et autoritas fuit, utpote quae solis tandem imperatoris sanguine propinquis concederetur. Quae Iunius de hoc officio apud Codinum, nugae sunt.

P. 45, 5. *Lupicinae*] Sanctus Nicephorus in chronico *Euphemiam* appellat. Uterque bene; illud vocabulum natalitium fuit, hoc nomine a Iustino, populoque Constantinopolitano Augusta consalutata est, ut habent Graeci scriptores quos infra ad p. 45 lin. 2 laudabimus. Victor Tunnensis in chronico. *Iustini coniux Lupicina nomine dicebatur, quam Constantinopolitani Euphemiam postea vocaverunt.*

P. 45, 8. *Insignis homo stoliditatis*] Idem, sed modestius l. 1 bell. Vand. *οὔπω μὲν ἥκοντι ἐς βασιλείαν, διοικουμένῳ δὲ αὐτὴν κατ᾽ ἐξουσίαν, ἐπεί οἱ ὁ θεῖος Ἰουστῖνος ὑπέργηρώς τε ὢν ἐβασίλευε, καὶ τῶν κατὰ τὴν πολιτείαν πραγμάτων οὐ παντελῶς ἔμπειρος. Nondum ad imperii administrationem accesserat Iustinianus, eam tamen summa exercebat autoritate,*

quod Iustinus avunculus imperator exacta iam esset aetate, et reipublicae gerendae haud omnino peritus. Vide infra ad p. 45 lin. 5.

P. 45, 9. *Iustinianus sororis filius*] In Graeco est ἀδελφιδοῦς, sic etiam Evagrius, et Cyrillus Scythopolitanus Procopii aequales; Theophanes vero, et alii posteriores ἀνεψιὸν,
P 104 Anastasius Bibliothecarius vertit *nepotem*, Graecae vocis ambi-
A 21 guitatem secutus, quae tum ex fratre, tum ex sorore filium significat. Vide quae supra notavimus ad p. 22 lin. 38. Latini eius temporis historici explicatius, Marcellinus in chronico *ex sorore nepotem* dixit: sic etiam Iornandes, qui anno Iustiniani vigesimo quarto scribebat, et *Avunculum* Iustinum appellavit, nempe matris Iustiniani fratrem. Andreas Alciatus l. 4, dispunct. c. 7, et Hubertus Goltius in fastis, Iustiniani parentem Iustinum fecerunt. Fortasse quia sic eum in constitutionibus saepe Iustinianus nominavit; sed adoptatus est a Iustino, non genitus.

P. 45, 10. *Aetate iunior*] Graece est κομιδῇ νέος, *plane adolescens.* Quoto aetatis anno ad rempublicam accesserit Iustinianus, inter antiquos scriptores non convenit, minus inter recentiores. Hubertus Giphanius in comm. de Iustin. sub Zenone imperatore consule Fausto natum, ex Marcellino refert; verum id in Marcellino nusquam legimus; Theophilus Iustiniani praeceptor licet sub Zenone et Acacio patriarcha dicat,
V 348 consulatum tamen reticet. Panvinius l. 3 fastorum, anno aetatis quarto et quadragesimo imperium cepisse, nullo autore, narrat; fortasse accepit a Zonara, qui quintum et quadragesimum notat annum. Pugnare tamen secum Zonaras videtur, ubi narrat Iustinum avunculum recusasse Iustinianum imperii socium habere, atque id urgentibus principibus dixisse; *vobis optandum est ne hanc purpuram iunior aliquis induat:* nam non est iunior qui quinque et quadraginta annorum est. A Zonara parum discrepat Nicephorus, qui anno aetatis octogesimo secundo Iustinianum obiisse scribit. Scholium ab erudito viro descriptum olim offendi in manuscripto Vaticano. *Κωνσταντίνα ἡ γαμετὴ Μαυρικίου ἐγέννησεν υἱὸν, ὃν ὁ Μαυρίκιος ἐπωνόμαζε Θεοδόσιον. τῶν οὖν Βενέτων κραζόντων Ἰουστινιανὸν καλεῖσθαι, οἱ Πράσινοι ἔκραζον Θεοδόσιον, διὰ τὸ Θεοδόσιον τὸν βασιλέα ὀρθόδοξον γενέσθαι, καὶ πολλὰ ἔτη ζῆσαι. ἤρξαντο οὖν οἱ Βένετοι λέγειν, τὰ δωρηθέντα ἔτη τῷ Ἰουστινιανῷ ὁ Κύριος παράσχοι σοι ἐν εἰρήνῃ, ὅτι εἰσὶ ϟʹ ἔτη καὶ πλείω. ἡ γὰρ ζωὴ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ἐγένετο ἔτη νʹ. Constantina Mauritii coniux filium genuit, quem Mauritius Theodosium nominavit; at Veneti Iustinianum appellandum contendebant: contra Prasini Theodosium, quod ille orthodoxus fuerit, diuque vixerit. Tum Veneti acclamarunt, Iusti-*

niani tibi deus annos cum pace concedat; nam illius nonaginta et amplius anni fuerunt, Theodosii vero quinquaginta. Pro nota ϟʹ repono non dissimilem, eidemque proximam in ordine numerorum π, ut sint anni octoginta; vereor enim ne in eo scholio mendum sit, vel in Venetorum acclamatione adulatio. Nam ut nonaginta Iustiniani vitae annos computemus, addendi sunt ad novem atque triginta eius imperii, unum et quinquaginta: atqui virum unius et quinquaginta annorum *aetate iuniorem* Procopius minime dixisset. Quamquam, ut plane liquet, non tum *aetate iuniorem* fuisse dicit Iustinianum Procopius, cum Caesar declaratus est; sed cum in ipso Iustini principatus exordio per licentiam, vel avunculo permittente A 22
sibi administrationem imperii sumebat. Quando κραταιῶς ἀντείχετο τῆς πολιτείας, *cum potestate rempublicam gerebat*, ut Cyrillus Scythopolitanus loquitur. Tunc vero quantum coniectura assequi possumus, tertium et trigesimum aetatis annum Iustinianus agebat. Nam sub finem Anastasii dominatus Byzantium venisse Iustinianum trigenario maiorem Theophilus eius praeceptor affirmat. In obscuro quidem est annus, et consulatus; dies vero Iustiniani natalitius fuit quinto Idus Maii, ludosque ea die celebratos, apud Theophanem notatos habes ad annum vigesimum primum, et vigesimum octavum. Ridiculum est commentum interpretis ad ea verba Suidae in voce *Τυμβογέρων. Πρὸ κδʹ. ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς τυμβογέρων ἦν ἤδη. Non constat*, inquit, *quid sibi velint haec πρὸ κδʹ. id est, ante viginti quatuor:* fortasse legendum, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς πρὸ κδʹ. ἐτῶν ἦν τυμβογέρων, *hoc est, Iustinianus autem imperator ante vigesimum quartum aetatis annum erat iam ut senex decrepitus.* Nugae; Suidas citat huius historiae verba ad p. 29. Deinde de Iustino loquitur, P 105
non de Iustiniano. Tertio, dictio compendiaria, quam iste numerariam notam interpretatur, Procopii nominis (cuius verba citantur) compendium est; ita *Προκõ.*

P. 45, 10. *Qui summam moderabatur imperii*] Id constat ex loco, quem paulo ante laudavi l. 1 de bell. Vand. et ex alio l. 1 de aedif. ubi restaurationem templi Blacherniani a Iustino factam Iustiniano nepoti tribuens Procopius, sic rem excusat, quod in impressis non habetur. *αὐτῷ γὰρ λογιστέον καὶ τὰ Ἰουστίνῳ εἰργασμένα τῷ θείῳ, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν κατ᾽ ἐξουσίαν αὐτὸς διῳκεῖτο. Nam Iustiniano*, inquit, *adscribenda sunt Iustini avunculi gesta, cum huius imperium ille summa autoritate administraret.* Et Cyrillus Scythopolitanus ait Iustinianum antequam Caesar renunciaretur, fuisse *πατρίκιον, ὕπατον, στρατηγὸν, καὶ τῶν τῆς πολιτείας πραγμάτων κραταιῶς ἀντεχόμενον, patricium, consulem, ducem exercitus, et cum potestate rempublicam rexisse.*

P. 46, 11. *Amantium eunuchorum aulae principem*] Marcellinus *palatii praepositum* nominat; Evagrius *imperatoris cubiculi praefectum*. Erat is eunuchus, eaque re cum sibi quaerere imperium non posset, id optabat Theocrito familiari suo; unde perduellionis suspicionem incurrens, a Iustino necatur: addit Marcellinus causam haeresis Manichaeorum, quare *ἀντάρτης τῆς τριάδος*, *rebellis trinitatis* a Tyriis vocatus est, et a Byzantiis *Zummas* ab insigni Manichaeo eiusdem nominis: Procopius iniuriam illatam Ioanni patriarchae; fortassis occasio necis captata hinc est. Huius Amantii domus erat, quae deinde sancti Thomae ecclesia fuit Constantinopoli, ut est apud autorem originum CP. et Zonaras confirmat. Antiqua tamen inscriptio Pauli Silentiarii ad domum suam templum aedificasse Amantium testatur.

Τόνδε θεῷ κάμες οἶκον Ἀμάντιε μεσσόθι πόντου
Τοῖς πολυδινήτοις κύμασι μαρνάμενον.
Οὐ νότος, οὐ βορέης ἱερὸν σέο δῶμα τινάξει,
Νηῷ θεσπεσίῳ τῷδε φυλασσόμενον.
Ζώοις ἤματα πολλά· σὺ γὰρ νεοθηλέα Ῥώμην
Πόντῳ ἐπαΐξας θήκαο φαιδροτέρην.

P. 46, 13. *In Ioannem urbis antistitem*] Quem quod plurimum Iustinianus, ut hic vides, amabat, *oecumenici* nomen
A 23 tunc primum sibi arrogantem non compescuit, ut in praefatione diximus. Cum hic fuerit Cappadox, a nonnullis confunditur cum alio eiusdem cognomine et concive; sed hic presbyter fuit Constantinopolitanus, ut Theophanes narrat, et Timothei patriarchae Syncellus, et anno Iustiniani tertio moritur; alter vero Ioannes Cappadox praetorii praefecturam cepit primum sub Iustiniano; nam sub Iustino eam gessit Marinus, dein Appion patricius, et alii, quos vide infra ad p. 92.

P. 46, 15. *Vitalianum Tyrannum*] Numeratur a Procopio l. 1 bell. Pers. inter duces exercitus Anastasii imperatoris, adversus quem deinde arma sumpsit. Extincto Anastasio ad rempublicam revocatur a Iustino, *septimoque receptionis suae die*, ut Marcellinus ait, *magister militiae ordinatur*, *deinde consul*. Tantae fuit apud Iustinum autoritatis, ut eo instante Severum et Iulianum Haereticos iusserit exulare; et sanctus Hormisda papa ad eum scripserit de gravioribus ecclesiae rebus, ut est in epistola Iustiniani ad eundem Hormisdam: in qua cum *fratrem* eum Iustinianus appellet, Arnoldus Uvion sic accepit, quasi de Germano fratre dixerit; sed perperam. Nam Vitaliani, et Iustiniani nepotes, nempe *Ioannem* et *Germanum*, non modo consanguineos fuisse negat Procopius, sed familiae dignitate longe inter se distasse etiam affirmat supra p. 23. Praeterea fuit Vitalianus genere *Scytha*, ut Marcellinus habet, *Patricioli filius*, ut Procopius narrat l. 1 de bell. Pers.

Iustinianus vero *Illyriensis* ex patre *Sabbatio*, ut infra p. 57
narratur. In ea vero epistola *frater* Iustiniani dicitur, non
sanguine, sed *ἀδελφοπιστίᾳ* quam Graeci vocant, *iurata fra-
ternitate.* Nam Vitalianus ob affectatam sub Anastasio tyran-
nidem sibi timens, publicam postulavit fidem, quam Iustinianus
nomine Caesaris non solum dedit, sed etiam super sacram men-
sam, ritu Christianis consueto, *ἀδελφοπιστίᾳ*, i. e. *iurata mutuo
fraterna fide*, Vitalianum sibi devinxit; quod curiose Procopius
illis verbis observavit, *ᾧ δὴ τὰ πιστὰ πρότερον ὑπὲρ τῆς ἀσφα-
λείας παρέσχετο διαλαχὼν αὐτῷ τῶν ἐν Χριστιανοῖς μυστηρίων*: P 106
*impunitate promissa, fide publica, una susceptis Christiano-
rum mysteriis.* Sic et Strategium aerarii praefectum Iustiniani
fratrem appellatum video in historia de templo sanctae So-
phiae, quem ibidem infra *ἀδελφοποιητὸν* autor nominat: nam
Strategio Appius Aegyptius pater fuit, ut Innocentius Maronia-
nus scribit in epist. ad Thematem. Hos etiam *ἀγαπητοὺς* no-
minare Christiani consueverant; quare Felix papa quartus cum
adhuc laïcus fraternam fidem Iustiniano iurasset, exinde di-
ctus est *Ἰουστινιανοῦ ἀγαπητὸς*, ut in Romanorum pontificum
serie Graece conscripta observavi. Hac eadem ratione et fide
Iustiniani frater fuit Theodoricus Gotthorum rex, ut Theophi-
lus Iustiniani praeceptor explicat. Ritum hunc *ἀδελφοπιστίας*,
antiquissimi patres hausto Christi poculo sacrum fecerunt, qui-
bus curae fuit evertere illas humani cruoris potiones, quas ad-
hibuerunt non solum barbari, et orientis populi, ut refert Lu-
cianus in lib. de amicitia, cui titulus est *Τόξαρις*, sed etiam A 24
Romani ad amicitias, foedera et coniurationes stabiliendas.

P. 46, 16. *Dato offensioni loco*] Haec acerbius Zacha-
rias apud Evagrium l. 4 c. 3. Emendandus est Theophanes,
qui populo Constantinopolitano Vitaliani caedem adscribit, *διὰ
τὸ πολλοὺς ἀνῃρηκέναι τῷ καιρῷ τῆς ἐπαναστάσεως αὐτοῦ κατ'
Ἀναστασίου, quod*, inquit, *multos deleverit quo tempore in Ana-
stasium arma sumpserat.* Sed Vitalianus quam fuerit populis
acceptus, publicae illae acclamationes declarant. *Vitaliani pa-
tricii multi sint anni. Vitaliani orthodoxi multi sint anni*;
quas Epiphanius Tyrius in epist. refert.

P. 46, 17. *Eum in aula impie contrucidavit*] Victor
Tunnensis eorum temporum aequalis. *Vitalianus Constanti-
nopoli intra palatium, loco quem Delphicum Graeco vocabulo
dicunt, Iustiniani patricii factione dicitur interfectus fuisse.*
Extincto Vitaliano, qui erat magister militiae, Iustinianus de-
signatus est dux Romanarum legionum. Ita Zonaras; Con- V 349
stantinus Porphyrogenitus l. 1 Them. 12. *Ὁ μέγας ἐκεῖνος
καὶ περιβόητος βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς (ὅτε τῶν σκήπτρων ἐκρά-
τει τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας ὁ τούτου θεῖος Ἰουστῖνος) μονο-
στράτηγος τῶν Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων Καῖσαρ ὢν ἐχρημάτιζε.*

Magnus ille ac celebris imperator Iustinianus (imperante Iustino avunculo) solus Romanarum legionum dux, cum iam Caesar esset, appellabatur. *Στρατηγὸν* eum appellat in senatu Proclus quaestor apud Procopium l. 1 bell. Pers. Sed corrigendus est Constantinus; nam Procopius ibidem diu post Iustinianum consalutatum fuisse Caesarem affirmat. *Σίττας καὶ Βελισάριος νεανία μὲν καὶ πρώτω ὑπηνήτα ἤστην, Ἰουστινιανοῦ δὲ στρατηγοῦ δορυφόρω, ὃς χρόνῳ ὕστερον ξὺν Ἰουστίνῳ τῷ θείῳ τὴν βασιλείαν ἔσχεν. Sittas et Belisarius primae lanuginis adolescentes satellites erant Iustiniani militiae magistri, qui diu post cum Iustino avunculo habuit imperium.* Clarius Cyrillus Scythopolitanus Procopii aequalis, *Ἰουστῖνος Ἰουστινιανὸν ἀνθ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφιδοῦν αὐτοκράτορα κατέστησε πατρίκιον, καὶ ὕπατον ὄντα καὶ στρατηγόν. Iustinus Iustinianum ex sorore nepotem suo loco imperatorem constituit, qui iam erat patricius, consul et magister militiae.*

P. 47, 1. *Duae populi factiones*] Duae, quae seditiones agitarent; nam alioqui quaternae Circensium Aurigarum priscae factiones erant: adde *Prasinis* et *Venetis Albatos*, et *Rusatos*, de quibus omnibus extant epigrammata in l. 5 Anthologiae. Domitianus *τοῖς ἁρματηλάταις δύο γένη ἕτερα, τὸ μὲν χρυσοῦν, τὸ δὲ ἀργυροῦν ὀνομάσας προσκατέστησε. Ad numerum Aurigarum*, inquit Dio, *duos alios ordines adiecit, quorum alterum Auratorum, alterum Argentatorum vocavit.* Sunt qui efferant *Prasianos*, et *Venetianos:* ita Antoninus imperator in vita sua; et antiquus lapis.

P 107 VICTORIA
VENETIANORUM
SEMPER
FELICITER.

A 25 Prasinos qui viridi colore utebantur, nonnunquam Marcellinus *cereales* dixit. Dio l. 59 illorum vestem *βατραχίδα, ranuncularem* a ranarum viriditate vocat. Veneti a Graecis dicti *Κυάνεοι*, hoc est, *caerulei*, confirmatque Vegetius; quod Christophorsonus ad c. 31 l. 4 Evagrii parum animadvertit. *Τὸ Βένετον ἀπὸ Βενετίας ὠνόμασται, ἐν ῇ γίνεται κυανᾶ χρώματα. Venetus color a Venetiis dicitur, ubi caerulei colores fiunt.* Male, nam ante conditas Venetias id nomen fuit; Venetae namque factionis meminit Suetonius in Vitellio c. 14. Prasinae, Dio l. 59. De origine Venetorum, ac Prasinorum sic in antiquis historiarum collectaneis cod. Vat. 96 legebam. *Οἰνόμαος πρῶτος ἐφεῦρε τὰ τοῦ ἱπποδρόμου χρώματα, ἀγωνιζομένης γῆς καὶ θαλάσσης. ἐβάλλοντο κλῆροι, καὶ ὃν ἔλαχεν ὑπὲρ τῆς γῆς ἀγωνίζεσθαι ἐφόρει χλοανὸν, ὃς δὲ ὑπὲρ τῆς θαλάσσης κυάνεον, καὶ ἐποίει τὸν ἀγῶνα μαρτίου εἰκοστῇ τετάρτῃ. Καὶ εἰ μὲν τὸ χλοανὸν ἐνίκα, τῆς γῆς εὐφορίαν ἤλπιζον· εἰ δὲ τὸ*

κυάνεον, τῆς θαλάσσης εὔπλοιαν. Καὶ ηὔχοντο οἱ μὲν γεωργοὶ τὸν χλοανὸν νικᾷν, οἱ δὲ αὖ πάλιν ναυτίλοι τῷ κυανέῳ ἐβούλοντο τὴν νίκην. Oenomaus primus adinvenit Circensium colores, quibus terrae ac maris quasi certamen repraesentavit. Mittebantur sortes; quem vero contigisset terrae vicem agere certando, ille vestem viridem induebat; caeruleam autem qui partes maris agebat. Hoc certamen vigesima quarta die Martii Oenomaus constituit. Quod si color viridis vicisset, terrae fertilitatem omnes sperabant; si caeruleus, tranquillam maris navigationem. Quare agricolae optabant victoriam viridi colori: nautae, caeruleo. Praeter haec quae Procopius narrat de Venetorum, Prasinorumque seditionibus, lege l. 1 de bell. Pers. Evagrium ibidem, Marcellinum in chronico, Theophanem, et Zonaram in Iustiniano. Vide has notas infra ad p. 43 lin. 13 et 83 lin. 30.

P. 48, 4. *Ut Massagetae solent, quare hunc habitum Hunnicum appellant*] Non Hunnorum, non Massagetarum, sed Saracenorum proprium alii hunc habitum fuisse narrant; Gentilibus passim omnibus hoc tribuit Hieremias c. 10 *super omnem attonsum circa faciem suam. Οἱ Σαρακηνοὶ* (ad eum locum ait Theodorus Mopsuestenus) *τὴν κόμην κατὰ τὸ ὄπισθεν μέρος ἐῶντες μόνον ἀποκείρονται τὸ μέρος τὸ ἐπὶ τὸ μέτωπον, οἵ εἰσιν οἱ νῦν λεγόμενοι γεντίλιοι. Comam ad occipitium promittentes Saraceni, partem solummodo tondent, quae fronti imminet; hos hodie Gentiles appellamus.*

P. 48, 9. *Intenta manu,* etc. *alios incitarent*] Haec studia faventium in circo festive Caesarius describit dialogo primo initio; sed hic ea tantum delibo quae ad *χειρονομίαν* pertinent. *Τὴν χεῖρα,* inquit, *κατ' αὐτῶν παρατείνοντες καὶ τῷ λιχανῷ δακτύλῳ τοὺς ἐχομένους παίοντες, καὶ τὴν παρειὰν παρακνώμενοι, καὶ αὔτανδροι ἐπὶ τοὺς σταδιοδρομοῦντας διανιστάμενοι χειρονομοῦσιν αὐτοῖς τὰ δοκοῦντα πρὸς τὸ ἔπαθλον.*

P. 49, 2. *Antehac armati fere omnes*] Haec de Venetorum Prasinorumque facinoribus narratio quaedam veluti tabula est, in qua contemplari licet, quid sceleratorum in urbibus li- A 26
centia possit, quando principum favore studiisque foveatur. Neque ad haec Procopii confirmanda operaepretium est aliorum testimonia scriptorum in medium adducere. Satis sit haec Iustiniani tempora ex modestiore aetate, et imperio Theodosii magni coniicere, quod licet hisce factionibus blanditum non sit, earum tamen gravissime damnum sensit, ut Gregorius Nazianzenus iambis declaravit ad Seleucum.

——— *θέαμα πωλικῶν ἱπποδρόμων*
πόλεις διασπᾷ, δῆμον εἰς στάσιν φέρει,
μάχας διδάσκει, λοίδορον θίγει στόμα,
τέμνει πολιτῶν φίλτρα, συγκρούει γένη, P 108

καταισχύνει γέροντας, ἐκμαίνει νέους,
ἔχθρας ἀνάπτει φιλτάτων, πατεῖ νόμους,
καὶ πρός γε τούτοις χρημάτων σαφὴς βλάβη.
πόσους μὲν οἴκους ἀθρόους κατέσπασε;
πόσους προσαιτεῖν πλουσίους ἠνάγκασε;
πόσας δὲ τὸ πρὶν εὐνομουμένας πόλεις
ἄρδην καθεῖλεν; ὡς γὰρ ἡβῶσα στάσις
φόνοις δυναστῶν ἔχρανε δήμου χέρας,
χήρωσεν ἀνδρῶν τὰς πόλεις νόμῳ ξίφους,
πῦρ καὶ σίδηρος τὰς πόλεις ἐνείματο,
σφαγαῖς κολάζων τὰς σφαγὰς, φόνοις φόνους.

P. 52, 4. *Neque immunes hac violentia nuptae foeminae*] Et statim exemplo id confirmat Procopius. At illa mulier fuit violentia sceleratorum immunis, quae morte stuprum antevertit. Sed plane non deerant historico exempla, quae adamussim narrationi convenirent. Petrus Apamensis homo factionis Venetae, militis cuiusdam cognomento Psephae coniugem constupravit, *ἣ μὴ δυνηθεῖσα τὴν ἄτοπον ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνδρὸς φυγεῖν εἰς σφαγὴν ἀπεχώρησε τραγῳδοῦσα τάς τε οἰκείας, καὶ τοῦ γεγαμηκότος ἐπονειδίστους ξυμφοράς. Quae cum scelerati hominis perditam vitare cupiditatem nequivisset, suae et mariti infamiae tragicum plane remedium adhibens in suam caedem prorupit.* Episcopi secundae Syriae in epist. ad Conc. sub Iustiniano.

P. 53, 5. *Iisque magnas elargiretur opes*, etc.] Evagr. l. 4 c. 31. *ὥστε καὶ μιαιφονίας αὐτοὺς ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ. καὶ ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἐργάζεσθαι τῶν ἀπεναντίας, καὶ μὴ μόνον ποινὰς μὴ δεδιέναι, ἀλλὰ καὶ ἀξιοῦσθαι γερῶν. Ut impune possent ipsa meridie in media civitate adversarios trucidare, et non modo non poenas metuerent, verum etiam dignarentur praemiis.*

P. 53, 11. *Cum neque eorum sensum aliquem acciperet quae se spectante in circo fierent*] Non solum hoc ait de factiosorum caedibus, sed etiam de conviciis et contumeliis in principes, in Theodoram Augustam, et in Iustinianum a vilissima plebe iactis. Chron. Alexandr. *πολλῶν ὕβρεων γενομέ-*
A 28 *νων μεταξὺ τῶν μερῶν Βενέτων τε καὶ πρασίνων, καὶ πολλὰ λοιδορήσαντες τὸν βασιλέα κατῆλθον οἱ πράσινοι ἐάσαντες τὸν βασιλέα καὶ τοὺς Βενέτους θεωροῦντας. Inde multis inter geminas factiones Venetorum et Prasinorum iactis conviciis, et in ipsum imperatorem, Prasini ex circo descenderunt relictis imperatore et Venetis in spectaculo.* Haec in eo chronico diminuta, apud Theophanem vero cum integra habeantur, infra ad pag. 56 opportuno loco tibi dabimus cum nostra interpretatione.

P. 53, 12. *Nam mire stolidus fuit*] At in rebus agendis

Iustiniani peracre ingenium in hoc libro saepe Procopius laudat. Ibi florentis aetatis fervorem, hic senescentis languorem stuporemque notat. Menander Iustiniani protector, οὐ γὰρ V 350
ἐσφρίγα οἱ τὸ σῶμα, οὐδὲ ἤκμαζεν ἡ ἀλκὴ, ἀλλ' ἤδη γηραλέος τε ἦν, καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἐκεῖνο φρόνημα μετεβέβλητο εἰς τὸ ῥαθυμότερον. *Neque enim amplius vegeto erat corpore, viribusque florentibus; sed iam senuerat, et fortis ille animus in segnitiem vecordiamque degeneraverat.* Agathias l. 5. ταῦτα Ἰουστινιανῷ νεάζοντι ἔτι καὶ ἐῤῥωμένῳ ἐξείργαστο, ἀμφὶ δὲ τὴν ἐσχάτην τοῦ βίου πορείαν ἀπειρηκέναι τοῖς πόνοις ἐδόκει. *Haec praeclare acta sunt Iustiniano adhuc iuniori, ac aetate vigenti; verum is postremo vitae decursu a curis abhorruisse visus est.* Ut vero languori desidiaeque se dederit Iustinianus, et quanto cum reipublicae damno, lege quae statim fuse scribit Agathias. De Iustiniani pene stolida senectute vide notas has ad pag. 137 ex quibus intelligas, quam frigide Corippus eam stoliditatem in sanctimoniam accipiat ac interpretetur.

Plurima sunt vivo nimium neglecta parenti; P 109
Nulla fuit iam cura senis, iam frigidus omnis
Alterius vitae solo fervebat amore,
In coelum mens omnis erat, iam corporis huius
Immemor hanc mundi faciem transisse putabat.

P. 53, 12. *Simillimus asino*] Statimque subdit aures Iustiniano agitari solitas; quamobrem publice in theatro Prasini cum illi conviciarentur, *asinum* appellabant. Fasti Siculi. ἄλλοι δὲ ἔκραζον, ἐπιορκεῖς Σγαύδαρι. *Alii clamitarunt, peieras, Sgaudari,* lege Γαῦδαρε, sive Γαϋδάρη. Matthaeus Raderus, *nescio,* inquit, *quid hoc vocis; videtur convicium.* Lingua Graecorum vernacula γαΰδαρος, est *asinus.*

P. 53, 16. *Hunnos qui saepius ad se adventarent*] Lege quae infra notamus ad p. 49 lin. 27. 35. 37, et p. 50 lin. 12, et p. 87 lin. 11.

P. 54, 5. *Marinis substructionum molibus*] Quas excitavit in Heraeo suburbano; eas in fine primi aedificiorum libri describit Procopius, ibique more suo per speciem commendationis tacitam parat vituperationem, quam aperte in hoc libro erat exaggeraturus. Ἀλλ' ἀποχρήσει ταῦτα εἰπεῖν βασίλειά τε εἶναι καὶ πρὸς Ἰουστινιανοῦ γεγονέναι παρόντος τε καὶ ἐπιτεχνωμένου, καὶ οὐδενὸς ἀπεριόπτου, ὅτι μὴ χρημάτων καθισταμένου. *De hoc toto,* inquit, *aedificio illud satis sit dicere, regiam esse constructamque a Iustiniano assiduitate, et arte rem urgente, omniaque praeter impensas, diligentissime curante.* Si quis A 28
animum attendat, hac solet ambiguitate Procopius, vel etiam ex aliorum opinione, Iustiniani gesta laudare, quae in ἀνεκδότοις erat vituperaturus. Vide has notas ad p. 50.

P. 54, 16. *Huius hominis formae ducere lineamenta*]

Cedrenus, οὗτος τὴν τοῦ σώματος ἀναδρομὴν εἶχε βραχὺ μείζονα τοῦ μέσου, ἐρυθρὸς τὴν χροιὰν χαροπὸν καὶ εὐπερίστροφον βλέπων, καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς κόμης κάλλος μικρὸν ἐψιλωμένην. *Fuit statura corporis aliquantulum mediocrem excedente, colore rubro, aspectu hilari et versatili, capite ad comae pulchritudinem nonnihil glabro.* Omnia respondent Procopianae descriptioni; quod vero addit Cedrenus de coma, et capillitio, perpendemus accuratius ad p. 63. Fasti Alexandrini: ἦν δὲ ἡ ἰδέα Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως κωνοειδής, εὔστηθος, λευκός, ὀλιγόθριξ, ἀναφαλάς, στρογγύλοψ, εὔμορφος, ἀνθηροπρόσωπος, ὑπογελῶν, μιξοπόλιος τὴν κάραν, τὸ γένειον κείρων ὡς οἱ Ῥωμαῖοι, εὔρινος, ὑπόλευκος. *Fuit Iustinianus rotunda facie, pectorosus, candidus, raro capillo, recalvaster, rotundis oculis, formosus, florido aspectu, subridens, subcanus, mento rasus ritu Romanorum, naso iusto, subalbus.* Sed haec tumultuarie ex diversis autoribus hinc inde decerpta videntur. Quod ait *mento rasus ritu Romanorum*; ita Gentiles omnes imperatores ante Adrianum, qui teste Dione primus barbam nutrire coepit; post Constantinum Iulianus Apostata, qui eam ob rem in Antiochenos μισοπώγωνα scripsit. Post Iustinianum passim Graeci imperatores barbati. Porro calvitium in Iustiniano, nummi, extremo eius imperio cusi minime ostendunt. Eius haec imago est, Ravennae secundo et vigesimo imperii anno musivo opere expressa. [Vid. fig. 1.]

A 29 P. 55, 6. *Ne Domitiani nomen, vel statua ulla extaret*]
P 110 Suetonius; *senatus adeo laetatus est, ut et scalas inferri, clypeosque, et imagines eius coram detrahi, et ibidem loco affligi iuberet, novissime eradendos ubique titulos, abolendamque omnem memoriam decerneret.* Idem uberius Plin. in Panegyrico.

P. 55, 10. *Erat Domitiano*] Haec unus omnium historicorum Procopius refert: nam necis Domitiani consciam Domitiam coniugem fuisse scribunt Dio Cassius, Philostratus, Sextus Aurelius, Georgius Syncellus, et alii Graeci, Latinique autores. De eius funere narrat haec Suetonius, *cadaver eius populari sandapila per vespilones exportatum Phyllis nutrix in suburbano suo Latina via funeravit.* Haec tamen fidem Procopianae narrationi non minuunt, cum ei contra nihil dicant; et Domitiani aeneam imaginem autor ad sua tempora in clivo Capitolino extasse affirmet, hoc ipsum quod narrat,
V 351 repraesentantem, non solum forma, sed etiam inscripto titulo: nam fuit Procopius homo Romanae antiquitatis curiosissimus, ut passim in libris de bello Gotth. singulari diligentia descripserit urbis moenia, portas, cloacas, vias, aedificia, suburbia; nullusque illo exactius prosequatur viam Appiam, Aeneae navigium, mausoleum Adriani, bovis Myroniani signum in foro

Fig. 1. pag. 376.

Fig. 2. pag. 391.

Procop. vol. III. Tab. 1.

Lithogr. von Gebr. Becker in Coblenz.

pacis; quae, compluraque alia, et haec ipsa de Domitiano uni Procopio debemus.

P. 56, 13. *Ipse nihilominus fraudibus passim omnium expositus*] Hanc Procopius μωρείαν appellat, Eustathius Presbyter honestiore vocabulo ἁπλότητα, quam tamen exemplis quae narrat plusquam μωρείαν fuisse probat.

P. 57, 5. *Mendaciis fallebat*] Ita ut in theatro per contumeliam ab irata plebe id illi obiiceretur. Fasti Alexandrini: ἄλλοι δὲ ἔκραζον, ἐπιορκεῖς Γαῦδαρε. *Alii vero clamitarunt, peieras Asine.* Cum tamen ad Evangelia pro tribunali iurasset. Idem infra repetit p. 62 *factarum saepenumero sponsionum, et sacramento vel tabulis confirmatarum statim oblivionem simulavit.* Non tamen earum, si Paulo Silentiario credimus, quas iurans Theodorae nomen fecisset.

Ἣν ζῶσαν εἶχες εὐσεβῆ συνεργάτιν,
Ἐπεὶ δὲ μετῆλθε παρέσχες τοῖς ὑπηκόοις
Ὅρκον βοηθὸν, ὅρκον ἀῤῥαγέστατον,
Ὃν οὐ παρῆλθες, οὐδ' ἑκὼν παραδράμοις.

P. 57, 10. *Aurum ardentissime sitivit*] Evagrius l. 4 c. 29 ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς ἦν μὲν χρημάτων ἄπληστος, καὶ τῶν ἀλλοτρίων οὕτως ἐκτόπως ἐραστὴς, ὡς καὶ τὸ ὑπήκοον ἅπαν χρυσίου πιπράσκειν. *In Iustiniano tam inexplebilis fuit pecuniae cupiditas, et tam turpis rerum alienarum appetitio, ut subditos omnes pecunia venderet*, etc. Eadem scribit Zonaras, quorum integras pericopas habes initio huius libri argumenti loco. Iuliana Anicia intelligens *hoc imperatoris ingenium*, ut loquitur Gregorius Turonensis de glor. martyr. c. 133 magnam auri copiam, quam ab ea Iustinianus petierat, artificibus tradit; *ite*, inquit, *et factis iuxta mensuram tignorum tabulis, ex hoc B. Polyeucti martyris cameram exornate, ne haec avari imperatoris manus attingat.*

P. 57, 10. *Sitivit et sanguinem*] Hoc etiam Prasini, populusque Constantinopolitanus publice Iustiniano inclamabant, eratque eis vox illa solemnis, quam Theophanes refert, εἴθε Σαββάτιος μὴ ἐγενήθη, ἵνα μὴ ἔχῃ υἱὸν φονέα. *Utinam in lucem Sabbatius non venisset, certe filium te non habuisset sanguinarium.* Fuit Sabbatius Iustiniani pater, ut infra dicemus. Huc etiam illa S. Agapeti pontificis vox pertinet; *ego ad Iustinianum imperatorem venire desideravi, sed Diocletia-* A 30
num inveni. Anastasius et historia miscell. l. 16. Et Vigilius; *ut video, non me fecerunt venire ad se Iustinianus et Theodora piissimi principes; sed hodie scio, quod Diocletianum et Eleutheriam inveni.* Anastasius in Vigilio.

P. 58, 8. *Insana munificentia*] Iustiniani prodigentiam notant Evagrius et Zonaras, quos paulo ante laudavi. Marcellinus de largitionibus Iustiniani in primo consulatu. *Fa-*

novissimum hunc consulatum Iustinianus omni omnium ornamentorum consulum profusis [illegible] liberalitatibus edidit. Nam CCLXXXVIII millia solidorum in populum, atque spectacula, sive in spectaculorum [illegible] distribuit, XX leones, XXX pardos, ceteraque alias feras, in amphitheatro simul exhibuit. Numerosos praeterea phaleratosque in circo caballos cum ornatu quoque imperiali [illegible], [illegible], omnemque [illegible] populi donavit. Theophanes vero de secundo consulatu. ἔδωκεν ὁ βασιλεὺς ὑπατείαν, καὶ τοσαῦτα ἔδωκε χρήματα ὅσα οὐδεὶς βασιλεὺς ὑπατεύσας. *Dedit populo imperator congiarium, atque tam munificum, ut nullus imperatorum, qui consulatum gessit.* Quod subdit, *nullamque rationem barbaris effundens*, vide infra pag. 87 lin. 11.

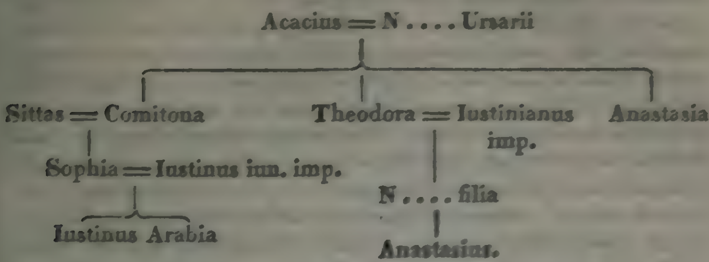
P. 58. 15. *Acacius quidem erat Byzantius*] Ex hoc loco colligere Theodorae patriam licet. Nam video Nicephorum, Zonaram, nonnullosque alios, inter hos est Cedrenus ad marginem, quibus huius historiae copia non fuit, asserere Theodoram in ea Cypri urbe natam, quae ob id secunda Iustiniana vocata deinde sit. At secunda Iustiniana est in Epiro, ut infra dicemus. Et ob natale solum Theodorae, ut aiunt, sic ista *Theodorias* nominata fuisset. Vide has notas ad pag. 49 lin. 18.

P. 58. 17. *Ad venationes*] Addidimus *amphitheatrales*: nam de his intelligit l. 3 bell. Goth. ἐν τῷ θεάτρῳ κυνηγέσιον, ὅπερ καλεῖν ἀμφιθέατρον νενομίκασιν. *Urbanorum venationum locus, quem amphitheatrum nominare consueverunt.* Dio Cassius l. 43. θέατρόν τι κυνηγετικὸν ἰκριώσας, ὃ καὶ ἀμφιθέατρον, ἐκ τοῦ πέριξ ἕδρας ἄνευ σκηνῆς ἔχειν προσερρήθη. *Theatrum ad venationes construxitque; id et amphitheatrum vocatur, quod, nulla in medio scena, circumcirca habeat subsellia.*

P. 58. 17. *Quem vocant ursarium*] In Graeco est ἀρκτοτρόφον, *ursorum altorem*. Leontius quidem fuit ἀπὸ ἀρκτοτρόφων, qui ex ursorum altore nobilitatus evasit, hunc antiquus interpres concilii Chalcedonensis *ursarium* appellavit.

P. 58. 18. *Comitonem*] Hanc Iustinianus anno primo imperii tradit in matrimonium Sittae patricio Armeniae duci designato. Theophanes: προεβάλετο δὲ ὁ βασιλεὺς στρατηλάτην Ἀρμενίας Σίτταν ἄνδρα πολεμικόν, καὶ ἀνδρειότατον, ᾧ ἔζευξε γυναῖκα Κομιτὼ τὴν ἀδελφὴν Θεοδώρας τῆς Αὐγούστης. *Creavit autem imperator exercitus Armeniae imperatorem Sittam virum bellicosum ac strenuum, cui dedit uxorem Theodorae*
A 51 *Augustae sororem, nomine Comitonem.* An huius Comitonis, an vero Anastasiae filia fuerit Sophia Augusta Iustini iunioris uxor, quam Victor Tunnunensis in chronico *Theodorae neptem*

appellat, obscurum est. Neque etiam liquet utrius illarum P 112
liberi sint Ioannes consul codicillaris, et Georgius Xenodochii marinae curator, quos Theophanes *συγγενεῖς* vocat Theodorae imperatricis. En illos de quibus liquet in hoc diagrammate.

Ex his corrige Pseudogordiani epistolas quae habentur in calce chronici Cassinensis. Is Theodoram non solum ex Aniciorum familia, sed etiam Tertulli primarii Romani patricii *cognatam*, et sanctum Placidum martyrem Theodorae *nepotem* mentitur; sed de hoc infra ad p. 57 lin. 6 et 83 lin. 12.

P. 59, 8. *Impositis puellarum capitibus, manibusque coronis*] Ad maiorem conciliandam commiserationem aspectu trium puellarum virginum, quae infulatis olim coronis dignoscebantur; quas vel revinctas in capite, vel solutas prae manibus, pendentibus infulis vestales virgines in antiquis lapidibus gestantes videmus, et alias etiam quascumque puellas inter sacrificia, et religiones. In Christianarum virginum antiquis tumulis, atque urnis sepulcralibus harum coronarum symbola Romae saepe memini animadvertisse me.

P. 59. 15. *Humerisque subsellium detulit*] Quod ut commodius huc atque illuc portaretur plicatile fuit. Hoc sedium genus hodieque durat: sed circumferendi usus non item; fortasse paulo post Procopii tempora desiit. Vocant Graeci *θρόνους ὀκλαδίας*, ut notat Hesychius: et addit. *οὓς οἱ ἀκόλουθοι φέρονται τοῖς ἐς τὰς ἀγορὰς ἐξιοῦσι πλουσίοις, quos divitibus in forum prodeuntibus servi deferunt.* Athen. lib. 12. *Ὀκλαδίας τε αὐτοῖς δίφρους ἔφερον οἱ παῖδες, ἵνα μὴ καθίζοιεν ὡς ἔτυχε. Complicatiles sedes eis pueri ferebant, ne indecore temereque sederent.* Synes de regno. *τῶν ἀκολούθων οἱ τοὺς χθαμαλοὺς σκιμποδίσκους ὀκλαδίας ἐπὶ τῶν ὤμων ἀνατιθέμενοι, ἐφ᾽ ᾧ τοῖς ἐωνημένοις ἐν ταῖς ἀγυιαῖς εἶναι καθίζεσθαι, Σκύθαι* V 352
εἰσί. Pedisequi, qui sellulas humiles atque plicatiles humeris imponunt, ut iis domini in foris insideant, Scythae sunt. In hoc Synesii loco pro *ἀγυιαῖς*, lego *ἀγοραῖς* ex Hesychio, ex A 32
quo et ex Procopii hoc loco tam perspicuus iam ille est, ut doctus interpres Synesii haerere non possit.

P. 60, 5. *Inter prostibulas habetur*] Aimoinus l. 2 de Gest. Franc. c. 5 Theodorae meretricium refert; at id ipsum, atque totam de Iustiniano, Belisario, eorumque coniugibus historiam tam prodigiose narrat, ut potius ex aliorum sermone, ac levi tenuique fama rem accepisse videatur, quam ex commendata litteris historia. *Iustinianus*, inquit, *et Belisarius quadam die cum coaequaevis sibi lupanar ingressi conspiciunt duas mulierculas ex gente Amazonum sorte captivitatis abductas inibi esse prostitutas; eas illi rapiunt, atque ad proprias domos deducunt. Uni eorum nomen Theodora, alia vocabatur Antonina. Et Theodoram quidem Iustinianus, Antoninam vero Belisarius accepit.*

P. 60, 8. *Mimis in theatro*] In eorum spectacula saepe patres invehuntur; acrius Ioannes Chrysostomus: ea tamen Iustiniani temporibus maxime vigebant. Nam ex septem muneribus, quae a consulibus populo quotannis exhibebantur, quintum hoc erat, *Pornae*, vocatum, de quo novella 105. *Quintum quoque faciet processum, quod ad theatrum ducit, quem Pornas vocant: ubi in scena ridiculorum est locus tragoedis, et Thymelicis choris, et spectaculis universis, et audibilibus apertum est theatrum.*

P. 60, 13. *Inflictas alapas tumentibus genis excipiens*] Hoc spectaculi genus carmine Gregorius Nazianzenus exposuit ἐν τῷ Νικοβούλου πρὸς τὸν πατέρα.

——————— ὕβρεσιν ἄλλοι
ἀνδρῶν, θηλυτέρων, πολυκαμπέα τέρψιν ἔχοντες,
καὶ μίμων σκιεροῖσι ῥαπίσμασιν, οἷς ὕπο κόῤῥη
γυμνοῦται ψοφέουσα γελοίϊον ἀντὶ γόοιο.
Nunc in foemineis, nunc in probrisque virorum
Dum varios animi lusus, et gaudia quaerunt
Prospiciunt avidi colaphismata; queis sibi malas
Dum retegunt illi, sonitus crepitusque cietur,
Ex quo pro lacrymis oritur gemituque cachinnus.

Et ad Seleucum, μῖμοι γελοίων κονδύλοις εἰθισμένοι. *Scurrae, quibus feriri mos pugnorum ictibus.* Tertull. lib. de spectat. *Contumeliis alaparum sic obiicit, quasi de praecepto domini ludat.*

P. 63, 4. *In mulierculas eiusdem theatri*] Ex Byzantiis meretricibus duas tantum habuit amicas Theodora, Chrysomallam et Indaram; quas post acceptum imperium in regia apud apud se continuit, et socias habuit consiliorum. Suidas, Χρυσομαλλὼ ὄνομα ὀρχηστρίδος, εἶτα ἑταίρας. ἤκμαζεν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ καὶ Θεοδώρας. *Chrysomalla, nomen est saltatriculae, ac postmodum meretricis, quae celebris fuit Iustiniani et Theodorae temporibus.* Innuit huius historiae locum infra p. 78.

P. 63, 5. *Pentapolis praefecto*] Eam intelligit, quae est

in Aegypto, et ab Alexandria decem dierum itinere distat. A 33
Vide infra ubi de reditu Theodorae ab Hecebolo expulsae.

P. 63, 10. *Oriente toto peragrato Byzantium reducitur*] Orientis provincia, ex qua ultima Byzantium discessit, fuit Paphlagonia. *Τὸν ἅγιον παντελεήμονα Θεοδώρα ἡ γυνὴ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ ἀνήγειρε, διότι ὅτε ἦλθεν ἀπὸ Παφλαγονίας ἐκεῖσε ἐν τῷ ἐμβόλῳ κατῴκει πένης οὖσα, καὶ ἔρια νήθουσα, ἐξ ὧν εἶχε καὶ τὴν διατροφὴν, μετὰ δὲ τὸ βασιλεῦσαι ἔκτισε τὴν πενιχρὰν ἐκείνην οἰκίαν εἰς ναόν. Theodora uxor magni Iustiniani post reditum ex Paphlagonia in embolo habitavit, ubi propter egestatem lanam nebat, ex quo opificio vitam sustentavit; ubi vero ad imperium pervenit in abiecta illa domo, templum construxit S. Pantaleonis.* Autor de antiquitate urbis Constantinopolitanae. In *embolo* Theodora commorabatur, ubi scilicet abiectissimae meretrices corpora prostituebant. Hinc apud Plinium EMBOLARIA, de qua tot criticorum eruditissimae nugae. *ΕΜΒΟΛΟΙ* (praeter alias eius vocis acceptiones) sunt *porticus*. Hesychius Milesius in *πατρίοις* Constantinum muros Byzantii protulisse narrat usque ad *Τρωαδικοὺς ἐμβόλους*, *porticus Troadenses* vocat autor antiquissimus descriptionis urbis Constantinopolis. Quemadmodum ergo a porticuum fornicibus *fornicariae* mulieres dictae sunt; sic a porticibus ipsis, hoc est, *embolis*, EMBOLARIAS alii vocarunt. *Porticibusne tibi monstratur femina voto digna tuo?* Iuvenalis Satyr. 6.

P. 64, 6. *Uterque Venetae factionis*] Acacius Theodorae parens Prasinam secutus est; verum Theodora ad Venetos transivit, ubi post Acacii obitum cum matre, sororibusque munus alendi bestias ab illis accepit. De Iustiniano miror Christophorsonum ignorasse, qui ad c. 31 l. 4 Evagrii, ita interpretatus est. *Placuit Iustiniano in alteram factionem eorum, qui Prasini dicuntur, animo propendere.* In Graeco est *Κυανέων*, *Caeruleorum:* hi sunt Veneti. Chosroës Iustiniano infensissimus Apameae cum esset, *ἐπεὶ ἠκηκόει πολλῷ πρότερον Ἰουστινιανὸν βασιλέα χρώματος τοῦ Βενέτου (ὃ δὴ κυάνεόν ἐστιν) ἐκτόπως ἐρᾶν, ἀπεναντίας κἀνταῦθα αὐτῷ ἰέναι βουλόμενος, ἤθελε τῷ Πρασίνῳ τὴν νίκην ἁρμόσαι, audissetque Iustinianum imperatorem colori Veneto (qui caeruleus est) insane favere; ipse contrariis in hoc etiam studiis, Prasino colori victoriam concedi volebat.* Vide has notas infra. Studuit fa- P 114
ctioni Venetae Aulus Vitellius, qui, ut ait Suetonius, *quosdam de plebe ob id ipsum, quod Venetae factioni clare maledixerant, interemit; contemptu sui, et nova spe id ausos opinatus.* Prasinis favit C. Caligula. Dio l. 59 *ἰσχυρῶς γὰρ τῷ τὴν βατραχίδα ἐνδύνοντι, καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ χρώματος καλουμένῳ Πρασίνῳ προσέκειτο. Vehementer propensus erat animo in eos*

qui ranuncularem vestem induerent, qui et Prasini a colore nuncupati.

P. 64, 9. *Morbo Iustinianus urgebatur*] Cruris affectione gravissime laboravit; omni abiecta spe salutis. De hac Pro-
A 34 copium intelligere certum est ex iis quae subdit, *miro casu* imperatorem *convaluisse*, nempe adhibitis sanctorum martyrum reliquiis, quas effodi contigit, dum sanctae Irenae templum instaurabatur. Rem totam ipse luculenter prosequitur l. 1 aedif. Haec Iustiniani aegrotatio incidit in annum circiter vigesimum tertium, vel quartum eius imperii; nam anno quinto et vigesimo, mense Septembre, indictione decima quinta illud sanctae Irenae templum dedicatum fuit, ut Theophanes notat. Theodora suum iam diem obierat; quare alia plane Iustiniani haec est valetudo ab ea, de qua supra Procopius p. 16. Atque alia etiam fortassis est a qua liberatus fuit ope sanctorum Cosmae et Damiani, quibus et templum ex voto excitavit, ut eodem libro aedif. primo narrat. Alia itidem illa *δυσουρία*, difficultas urinae, quam removit aqua *τῆς ζωηφόρου πηγῆς*, ut vocant Byzantii, *vivifici fontis:* ad quem deiparae liberatrici aedem dedicavit, ut Nicephorus Callisti refert in officio ecclesiastico feriae quintae *τῆς διακαινησίμου*. Quintum Iustinianus aegrotavit post reditum e Thracia, quo ad restaurationem murorum, quos *longos* appellant, perrexerat: nempe anno imperii trigesimo quarto, nonis Septembris, indictione nona. Ex frequentibus morbis divino praesidio Iustinianum convaluisse Paulus Silentiarius in libro de sanctae Sophiae templo indicat:

ὅθεν νόσους μὲν διαδιδράσκεις εὐκόλως.

Vide Theophanem, et has notas ad p. 16.

P. 64, 14. *Absentis Caesaris*] Secesserat Iustinianus vel in suburbanum Heraeum, de quo infra p. 70, ad cruris vitium curandum, vel in Sycanum, ubi tum sanctae Irenae templum construebatur, ibidemque fortasse veneratus est reliquias, de quibus modo dicebam. Saepe venit Calchedonem, et anno primo et secundo diutius ibi commoratus est, ut ex plerisque eius constitutionibus patet; longius autem ab urbe Byzantio ad orientem raro discessit, semel anno trigesimo secundo, cum in Selymbriam ad excitandos muros *longos* terrae motu collapsos, et abigendos barbaros, qui inde in Thraciam invaserant. Atque iterum anno trigesimo septimo, mense Octobre, indictione duodecima, ad Myriangelos (perperam *Myrangolos* in historia miscella) hoc est, Germios in Galatia religionis et orationis causa; Theophanes. In Italiam venisse, cives Ravennates haud probare possunt; etsi dedicationi ecclesiae S. Vitalis Iustinianum cum Theodora credant interfuisse, nempe anno post consulatum Basilii sexto, indictione decima, ut refert Hieronymus Rubeus l. 3. Nam Theodora eodem illo anno,

iisdemque diebus Byzantii graviter aegrotans, suaeque vitae timens, in Italiam Belisario scribebat de Ioanninae illius filiae et Anastasii nepotis sui coniugio maturando, et tandem quarto nonas Iulias diem clausit extremum. Vide Procopium lib. 3 bell. Gotth. et hic p. 24. Theophanem ad annum primum et vigesimum Iustiniani, et has notas ad p. 24. Venit quidem Ravennam Iustinianus plane adolescens, eoque missus est obses ad Theodoricum Gotthorum regem a Iustino avunculo exercitus duce, ut Theophilus Iustiniani praeceptor exponit. Theodora quando Byzantio digressa sit, dicemus ad p. 70.

P. 64, 16. *Praefecto urbis Theodoto Cucurbitino*] De
quo mentio fit in historia de templo sanctae Sophiae, quam
in Vaticana bibliotheca vidimus. Huic Theodoto in exilium, A 35
ut statim ait Procopius, abeunti succedit *Ioannes Coccorobius.*
Plures legimus in antiquis monumentis, qui sub Iustiniano urbis Byzantii praefecturam gesserunt: insigniores sunt, *patricius*
post consulatum Belisarii, ad quem rescriptum fuit de secundis nuptiis. *Areobindus* Iustiniani neptis Proiectae maritus.
Tribonianus, qui ob id expraefectus vocatur, ad quem extat
edictum Iustiniani nonum. *Tryphon* in seditione victoriatorum.
Theodori frater, qui pridem eumdem magistratum habuerat: P 115
chron. Alexandr. *Longinus*, cuius praefecturae infra meminit V 355
Procopius. *Domnicus*, qui Apione consule, cum potestate fuit. *Musonius*, ad quem scripsit Iustinianus novellam 134. *Georgius* falso coniurationis in imperatorem accusatus, ut prodit Theophanes. *Procopius* noster, qui successorem habuit *Andream* anno Iustiniani trigesimo sexto; post quem Victor Tunnensis ponit *Iulianum* trigesimo nono anno Iustiniani.

P. 65, 2. *Miro sane casu convaluit*] Testem huiusce mirifici casus ipsam imperatoris purpuram fuisse, narrat Procopius l. 1 aedif. quae in regia servabatur eo imbuta liquore, qui ex martyrum reliquiis, vitiato cruri admotis abunde redundarat.

P. 65, 4. *Quosdam ex familiaribus dire caesos impellit ad falsas illius accusationes*] Quis non credat, cum ecclesiasticos etiam his technis Iustinianus circumvenerit? narrat id Eustathius Presbyter in vita S. Eutychii. *οἱ τοῦ ἀγρίου θηρὸς ὑπουργοὶ συλλαμβάνουσι σύροντες τοὺς ἐπὶ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς ὀφείλοντας αὐτοῦ καταμαρτυρῆσαι, ἵνα δείξωσι δῆθεν μετ' εὐλόγου προφάσεως αὐτὸν τῆς ἐπισκοπῆς ἐξεοῦν. Immanis belluae ministri comprehendendos trahunt sancti viri famulos, ut adversus eum testimonium dicant. Ne sine iusta causa ille ex episcopatu pulsus videatur.* Sed cum re ipsa pulsus sit a Iustiniano Eutychius, et de eo sit institutum iudicium, quemadmodum hic in Theodoti causa narrat Procopius, *τὶ περιεῖχον οἱ λίβελλοι ἀναγκαῖον ἀκοῦσαι, καὶ γελάσαι*

τρανῶς. ὅτι συκοτόκυλα ὀρνιθίων ἔφαγε. καὶ ὅτι πολλὰς ὥρας γονυκλισίας ποιῶν ηὔχετο, καὶ ἄλλα τούτων καταγελαστότερα: *quid libelli continerent operaepretium est audire, ac tum effuse ridere. Eutychium gallinarum hepar, et intestina comedisse, multasque horas de geniculis orando consumpsisse; haec in illum, et his similia risu digniora.* Et mariti aemula Theodora iisdem artibus in Sylverium usa est, nam *misit iussiones ad Belisarium ita continentes; vide aliquas occasiones in Sylverium papam, et depone illum ab episcopatu, aut certe festinus transmitte ad nos.* Anast. in Sylverio.

P. 66, 4. *In hoc enim illa plane repugnabat*] Non solum Euphemia; sed etiam Iustiniani mater Bigleniza, quod cum evincere illa nequivisset, ut Theophilus in vita Iustiniani affirmat, moerore contabuit.

P. 66, 8. *Cum suo nomine sane ignominioso*] Id est, *Lupicinae*, sive *Lupiciae:* nam vilissima scorta Latine *Lupas*
A 36 dicimus. Theodorus Lector: *σύμβιον εἶχεν ὀνόματι Λουπικίαν, ἣν γενομένην Αὐγοῦσταν Εὐφημίαν οἱ δημόται ὠνόμασαν. Coniugem habuit nomine Lupiciam, quam creatam Augustam populus Euphemiam vocavit.* In publicis acclamationibus; IUSTINE. AUG. TV. VINCAS. EUPHEMIA. AUG. TV. VINCAS. et in antiqua inscriptione. DOMINI. TOTIUS. ORBIS. IUSTINUS. ET. EUPHEMIA. PP. AUGG. Pia foemina venerata est martyrem Euphemiam non solum nominis tessera, sed etiam templo Constantinopoli magnifice constructo, in quo sibi statuam posuit. *Εὐφημίας τῆς γυναικὸς Ἰουστίνου τοῦ Θρᾳκὸς στήλη ἵστατο ἐν τῇ ἁγίᾳ Εὐφημίᾳ τῇ ὑπὸ αὐτῆς κτισθείσῃ. Euphemiae uxoris Iustini Thracis statua est in templo sanctae Euphemiae ab eadem aedificato.* Suidas.

P. 66, 9. *Haec non ita multo post excedit e vita*] Non dubito quin ante annum imperii sextum, quo Cedrenus, ut mox dicam, Euphemiae obitum perperam notat. Nam falsum omnino illud etiam est, quod de secunda Iustini coniuge affirmat. *ἔστεψε δὲ καὶ Θεοδώραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Αὐγοῦσταν τῆς Εὐφημίας τελευτησάσης. Coronavit quoque Theodoram uxorem suam Augustam, iam mortua Euphemia.* Ex hoc fonte Octavius a Rosberg, et multi nostri temporis scriptores id hauserunt. Verum enimvero ut ingenium Iustini Procopius declararet, nihil ad rem magis fecisset, quam hominis confecti summa senectute, ac pedis vulnere, ut statim dicemus, gravissime laborantis choreas, nuptiales faces, tibiasque narrare. Sed, in illis Cedreni verbis duo sunt animadvertenda: alterum est, Graecis *ἔστεψε* matrimoniis celebritatem denotare, quod alibi passim, et in matrimonialibus iuris Graeco Romani quaestionibus observes. Etenim Graeci solemnes nuptiarum ritus prolatis coronis absolvunt, quas sponsis imponunt, estque *στέ-*

φουσι, quo perfectum stabilitumque connubium explicant. Alterum, quod supra etiam monebam, viris gravissimis fraudem fecisse illam Iustini ac Iustiniani nominum compendiosam, vel mendosam scriptionem librariorum; nam erat fortassis apud autores, quos Cedrenus compilavit, *Iustinianum* P 116
(non *Iustinum) matrimoniali corona Theodoram uxorem suam et dein Augustam ornasse, iam mortua Euphemia*; quod aptissime convenit cum hac Procopii historia, qui Euphemiam Iustiniano ait repugnasse in matrimonio, quod cum Theodora moliretur: idque demum illum confecisse, ubi naturae cessit Euphemia. Ne quid vero dissimulemus, Theophanes ad annum Iustini sextum, sic habet; *ἔστεψε δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα Θεοδώραν Αὐγούσταν ἅμα τῷ βασιλεῦσαι αὐτόν. Coronavit autem Augustam uxorem suam Theodoram simulatque cepit imperium.* Hinc, ut vides, suam Cedrenus ipsis verbis rhapsodiam decerpsit ac depravavit: nam Euphemiae mortis nulla mentio est, scilicet ad hunc annum sextum, id ex suo ille addidit: et quod minime debuit, extrema praetermisit Theophanis verba, *ἅμα τῷ βασιλεῦσαι αὐτὸν, simulatque cepit imperium;* quibus nodus huius difficultatis explicatur. Nam ex iis plane intelligimus Theophanem eo loco non agere de Iustini uxore. Qui enim potuit Theodoram Iustinus coronare simulatque cepit imperium, cum sextus ille esset annus eius imperii? At simulatque cepit imperium, Euphemiam Iustinus coronavit, ut sub ipso statim limine anni primi narrat ipse Theophanes; *σύμβιον δὲ ἔχων ὀνόματι Λουπικίαν ἔστεψε Αὐγούσταν, ἣν οἱ δῆμοι ἐκάλεσαν Εὐφημίαν εἰς τὸ στέψαι αὐτήν.* A 37
Coniugem vero habens nomine Lupiciam coronavit Augustam, eamque populus dum coronaretur, Euphemiam appellavit. Quare cum tota illa pars historiae Theophanis luxata sit, ita hunc locum puto restituendum. *Ἔστεψε δὲ καὶ τὴν* (non *ἑαυτοῦ*, sed) *Ἰουστινιανοῦ γυναῖκα Θεοδώραν Αὐγούσταν ἅμα τῷ βασιλεῦσαι αὐτόν. Coronavit Augustam uxorem Iustiniani Theodoram simulatque cepit ille* (hoc est Iustinianus) *imperium.* Sed haec a Theophane per anticipationem narrata sunt ad annum sextum, quae anno Iustini nono contigisse clarum est.

P. 66, 10. *Iustinus summa senectute confectus*] Simeon Metaphrastes in S. Sabae vita. *ὁ βασιλεὺς Ἰουστῖνος βαθύτατα ἤδη γηράσκων, ἄλλως τε δὲ καὶ νόσῳ τινὶ τοῦ σώματος βαρυνόμενος, καὶ οὐχ ἱκανὸς ὢν ἔτι πρὸς τὴν τῶν κοινῶν ἐξαρκεῖν προστασίαν, τὴν ἀρχὴν ἀποτίθεται Ἰουστινιανὸν ἀνθ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφιδοῦν αὐτοκράτορα καταστήσας πατρίκιον, καὶ ὕπατον ὄντα, καὶ στρατηγὸν, καὶ κραταιῶς ἤδη τῶν τοῦ κοινοῦ πραγμάτων ἐπειλημμένον. Iustinus imperator provecta cum esset senectute, et corporis morbo gravatus, neque amplius ad rempublicam*

gerendam aptus, deponit imperium, Iustiniano sororis filio Augusto constituto, qui tum erat patricius, exconsul, militiaeque magister, et serio iam publicam ceperat rerum administrationem. Vide quae notavimus ad p. 29 lin. 16.

P. 66, 14. *Nam cum viris senatoriis (quod prisca lege cautum est) uxorem ducere meretricem non liceat*] Constantini rescripto ad Gregorium l. 1. Senat. c. de nat. lib. et Valentiniani ac Martiani ad Palladium. l. 7 c. de incest. et inutil. nupt. *Senatores seu praefectos, vel quos in civitatibus duumvirilitas, vel sacerdotii, id est, Phoeniciarchiae vel Syriarchiae ornamenta condecorant, placet maculam subire infamiae, et alienos a Romanis legibus fieri, si ex ancilla, vel ancillae filia, vel liberta, vel libertae filia, vel scenica, vel scenicae filia, vel tabernaria, vel tabernariae filia, vel humili, vel abiecta persona, vel Lenonis, aut Arenarii filia, vel quae mercimoniis publice praefuit, susceptos filios in numero legitimorum habere voluerint, aut proprio iudicio, aut nostri praerogativa rescripti.* Hanc legem Iustinus antiquavit.

P. 66, 15. *Principem adigit ad legem nova constitutione evertendam*] Innuit Procopius Iustini legem 23 c. de nupt. Verum quod hic repetere saepe cogor, quatuor illae litterae Iust. quibus nomen Iustinus senior notabat suum, quemadmodum supra pag. 28 Procopius narravit; quaeve illi praefixae Constitutioni in antiquis manuscriptis libris erant, et nos in Vaticano observavimus, doctis viris imposuerunt, qui eius notae ambiguitatem ad Iustiniani, quam ad Iustini nomen interpretari maluerunt, eidemque constitutionem adscribere: et Hubertus Giphanius eam Theodorae suasu in commodum mulierum editam a Iustiniano etiam credidit. Sed Iustini omnino est: nam in codicem non semel irrepserunt falsae legum in-
P 117 scriptiones, atque etiam subscriptiones. Dicam tantum in re praesenti exploratissimas quasque. l. 6 restituendae. C. de advoc. fisc. et l. 7 per hanc legem, et l. 8 nemo, tum in
A 38 epigrapha, tum in nota consulum ad calcem mendose est nomen Iustiniani; nam ex tribus illis constitutionibus, prima sancita est anno Iustini primo; secunda et tertia, anno sexto; notandique sunt duo Iustini Augusti consulatus, alter collega Eutharico, alter Opilione; ut recte est l. 23 consulta. C. de testib. nam Iustinianus cum Valerio primum consulatum gessit anno Iustini avunculi tertio. Ad hanc normam emendandae et aliae sunt, et l. 7 legem. C. de nat. lib. Praeterea legem illam de scenicis mulieribus Iustini esse prorsus evincit alia de iisdem scenicis Iustiniani constitutio, ab illa Iustini plane diversa, quippe quae non solum plura capita, sed etiam antinomiam contineat, ut statim exponam. Ea licet hodie non extet, summam tamen eius habemus in rescripto Iustiniani

ad episcopos in eandem sententiam dato, ut mox declarabo. Quamquam vero Iustini constitutio, cuius hic meminit Procopius, nota consulis careat non solum in impressis libris, sed etiam in antiquo codice Vaticano; tamen ex inscripto Demosthenis nomine, promulgatam eam non dubitamus post annum Iustini tertium, vel duobus sequentibus, quando praetorii praefecturam Demosthenes administravit, ut ex praetorum serie V 354
ad consulum tempus a nobis revocata videre licet infra ad p. 92. Ipsam Iustini constitutionem, quod ad illustrandam partem huius historiae praecipuam pertineat, hic integram damus. In qua duo velim animadvertas. Post legem Iuliam, Constantinianam, et Martianam de senatorum matrimoniis, primum sub Iustino et Iustiniano auditam esse in orbe Romano sanctionem de senatorum nuptiis cum abiectis personis. Deinde licet in Constantiana lege per hanc antiquata nominatim notentur *ancillae*, *libertae*, *scenicae*, *tabernariae*, *lenonum et arenariorum filiae*, *quaeque mercimoniis publice praefuerint*; tamen ut plane intelligeremus pro Theodora sancitam hanc legem fuisse, Iustinum solas hic nominare mulieres *scenicas*, ex qua nimirum faece Theodora fuerat.

Imp. IUST. Augustus

Demostheni praefecto praetorio.

Imperialis benevolentiae proprium hoc esse iudicantes, ut omni tempore subiectorum commoda tam investigare, quam eis mederi procuremus: lapsus quoque mulierum, per quos indignam honore conversationem imbecillitate sexus elegerint, competenti moderatione sublevandos esse censemus: minimeque eis spem melioris conditionis adimere, ut ad eam respicientes, improvidam et minus honestam electionem facilius derelinquant. Nam ita credimus dei benevolentiam, et circa genus humanum nimiam clementiam, quantum nostrae naturae A 39
possibile est, imitari, qui cotidianis hominum peccatis semper ignoscere dignatur, et poenitentiam suscipere nostram, et ad meliorem eam statum deducere. Quod si circa nostros subiectos imperio nos etiam facere differamus, nulla venia digni esse videbimur. Itaque cum iniustum sit, servos quidem libertate donatos, posse per divinam indulgentiam natalibus suis restitui, postquam huiusmodi principale beneficium ita degere, P 118
quasi nunquam servissent, sed ingenui nati essent: mulieres autem, quae scenicis quidem lupis sese ante immiscuerunt, postea vero spreta mala conditione ad meliorem migravere sententiam, et inhonestam professionem effugerunt, nullam spem principalis habere beneficii, quod eas ad illum statum reduceret, in quo si nihil inhonesti peccatum esset, commorari

potuerunt. Praesenti sanctione clementissima principale beneficium eis sub ea lege condonamus, ut si derelicta mala et inhonesta conversatione, commodiorem vitam amplexae fuerint, honestatique sese dederint; liceat eis nostro supplicare numini, ut divinos affatus sine dubio mereantur, ad matrimonium eas venire permittentes legitimum: iis, qui eis coniungendi sunt, nullo timore tenendis, ne scitis praeteritarum legum infirmum esse videatur tale coniugium, sed ita validum huiusmodi permanere matrimonium confidentibus, quasi nulla praecedente inhonesta vita uxores eas duxerint: sive dignitate praediti sint, sive alio modo scenicas in matrimonium ducere prohibeantur; dum tamen dotalibus omnimodo instrumentis non sine scriptis tale probetur coniugium. Nam omni macula penitus direpta, et quasi suis natalibus huiusmodi mulieribus redditis, neque vocabulum inhonestum eis inhaerere de caetero volumus; neque differentiam aliquam eas habere cum iis, quae nihil simile peccaverunt. Sed et liberos ex tali matrimonio procreandos, suos et legitimos patri esse: licet alios ex priore matrimonio legitimos habeat: ut bona eius tam ab intestato, quam ex testamento, isti quoque sine ullo impedimento percipere possint. Sed et si tales mulieres post divinum rescriptum ad preces earum datum, ad matrimonium venire distulerint, salvam eis nihilominus existimationem servari praecipimus tam in aliis omnibus, quam ad transmittendam quibus voluerint suam substantiam, et suscipiendam competentem sibi legibus ab aliis relictam, vel ab intestato delatam haereditatem. Similes vero tale merentibus ab imperatore beneficium mulieribus, illas etiam esse volumus, quae dignitatem aliquam habent, et si non serenissimo principi supplicaverint, ultroneam tamen donationem ante matrimonium meruerint, ex qua dignitate, et aliam etiam omnem maculam, per quam certis hominibus legitime coniungi mulieres prohibentur, aboleri penitus oportet. His illud adiungimus, ut et filiae huiusmodi mulierum, siqui-
A 40 dem post expurgationem prioris vitae matri suae natae sint, non videantur scenicarum esse filiae, nec subiacere legibus, quae prohibuerunt filias scenicarum certos homines in matrimonium ducere. Si vero ante procreatae sint, liceat eis preces offerentibus invictissimo principi sacrum sine obstaculo ullo mereri rescriptum, per quod eis ita nubere permittatur, quasi non sint scenicae matris filiae: nec iam prohibeantur illis copulari, quibus scenicae filias, vel dignitatis, vel alterius causae gratia uxores ducere interdicitur: ut tamen omnimodo dotalia inter eos etiam instrumenta conficiantur. Sed et si a scenica matre procreata, quae usque ad mortem suam in eadem professione duraverit, post eius obitum preces imperatoriae clementiae obtulerit, et divinam indulgentiam meruerit, liberatio-

nem maternae iniuriae, et nubendi licentia sibi condonantem: istam quoque posse sine metu priorum legum in matrimonio illis copulari, qui dudum scenicae filiam uxorem ducere prohibeantur. Imo etiam illud removendum esse censemus, quod in priscis legibus (licet obscurius) constitutum est, ut matrimonia inter impares honestate personas contrahenda, non aliter quidem valeant, nisi dotalia instrumenta confecta fuerint. His vero etiam non intercedentibus, omnimodo firma sint sine aliqua distinctione personarum; si modo liberae sint et ingenuae mulieres, nullaque nefariarum, vel incestarum coniunctionum suberit suspicio: nam nefarios et incestos coïtus omnibus modis amputamus, sicut et illos qui praeteritarum legum sanctione specialiter vetiti sunt: exceptis videlicet iis, quos praesenti lege permittimus, legitimique matrimonii iure muniri praecipimus. His itaque per hanc generalem legem ita constitutis, et de caetero conservandis, praeteritas etiam huiusmodi coniunctiones ex subiecto tempore factas secundum praedictam dispositionem iudicari praecipimus, ut si quis talem uxorem ab initio nostri imperii (prout dictum est) iam duxerit, et liberos ab ea procreaverit; iustos eos et legitimos, et tam ab intestato quam ex testamento successores habeat, et legitima P 119
in posterum nihilominus ea uxore permanente, procreati quoque liberi legitimi sint.

Hanc legem Iustinianus saepius deinde confirmavit novell. 89 c. 15 et novell. 117 c. 6. Sed in primis celebri illa constitutione, quae, ut idem affirmat, olim erat in quinto libro codicis; sed plane ab hac Iustini diversa; nam illa rescripta fuit *πρὸς τὰς πολιτικὰς ἀρχάς*, *ad civiles magistratus;* haec vero Iustini ad Demosthenem praefectum praetorio. Deinde ad matrimonia scenicarum mulierum dotalia quidem instrumenta requisivit in illa Iustinianus, non autem imperatoris rescriptum: in hac vero contra Iustinus sancivit. Haec explicatius habes in Iustiniani rescripto ad omnes episcopos, quod Graece tibi damus ex Vaticana bibliotheca.

Βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς τοῖς ἁπανταχοῦ γῆς θεοφιλεστάτοις Ἐπισκόποις. A 41

Θείαν ἐποιήσαμεν διάταξιν οὐδενὶ συγχωροῦντες ἄκουσαν γυναῖκα δούλην, ἢ ἐλευθέραν εἰς σκηνὴν, ἢ εἰς ὀρχήστραν καθέλκειν, οὐδὲ ἀπαλλαγῆναι βουλομένην κωλύειν τοὺς ἐγγυητὰς τοὺς αὐτῆς, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου χρυσίον ῥητὸν ὁμολογήσαντας ἀπαιτεῖν. ἀλλ᾽ εἴ τι τοιοῦτο γένηται, κωλύεσθαι ταῦτα παρά τε τῶν λαμπροτάτων τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχόντων, καὶ παρὰ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι· θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων διεταξάμεθα, δόντες ἄδειαν τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, ἅμα τῷ λαμπροτάτῳ τῆς

ἐπαρχίας ἄρχοντι, καὶ ἄκοντας ἄγειν πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς βιασαμένους, ἢ τοὺς ἀπαλλάττεσθαι τῆς ἐργασίας κωλύοντας, καὶ δημοσίαν μὲν αὐτῶν ποιεῖν τὴν οὐσίαν, ἐκείνους δὲ τῆς πόλεως ἐξελαύνειν. εἰ δὲ ὁ τὴν ἐπαρχίαν ἰθύνων αὐτὸς ὁ βιαζό-
V 355 *μενος εἴη, ἢ τὴν ἐκ τῆς εἰρημένης ἐργασίας ἀπαλλαγὴν κωλύων, διδοῦσαν ἄδειαν καὶ μόνοις τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις προσιέναι τὴν ταῦτα παρασχοῦσαν, ἢ τὸν αὐτῆς ἐγγυητήν. τὸν δὲ ἐναντιοῦσθαι τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι, καὶ μὴ συγχωρεῖν ἀδικεῖν, ἢ εἰμὴ γένοιντο πρὸς τοῦτο ἱκανοὶ, μηνύειν εἰς τὴν βασιλείαν, ὥστε ἐξ ἡμῶν τὴν προσήκουσαν ἐξενεχθῆναι ποινὴν, τῶν ἐγγυῶν καθάπαξ λυομένων, καὶ τῶν ἐγγυητῶν ἀζημίων φυλαττομένων. ἄδειαν διδόντες ταῖς ἀπαλλαττομέναις τοιαύταις γυναιξὶν, ἐλευθέραις καὶ εὐγενέσιν οὔσαις πρὸς γάμον χωρεῖν νόμιμον, καὶ εἰ τυγχάνοιεν ταῖς σεμνοτάταις ἀξίαις οἱ ταύτας λαμβάνοντες κεκοσμημένοι, μηκέτι δεομέναις βασιλικῆς ἀντιγραφῆς, ἀλλὰ κατ' ἐξουσίαν τὸν γάμον πραττούσαις, γαμικῶν μέντοι συμβολαίων ἐκ τρόπου παντὸς μεταξὺ αὐτῶν γινομένων. τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν θυγατέρων τῶν σκηνικῶν διαταξάμενοι, τὴν μὲν εἰρημένην διάταξιν καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ βιβλίῳ τῷ πασῶν διατάξεων, τούτου δὴ τοῦ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἐπωνύμου βιβλίου πρὸς τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς ἀντιγεγραμμένην τεθείκαμεν. ἐπειδὴ δὲ ἐχρῆν διὰ τῆς παρούσης νομοθεσίας καὶ ὑμῖν τοῖς πανταχοῦ γῆς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις ταῦτα ποιῆσαι φανερὰ, διὰ τοῦτο συνελόντες τὰ κατ' ἐκείνην ἀφηγήσει πλατυτέρᾳ νομοθετηθέντα τήνδε τὴν θείαν διάταξιν ποιούμεθα καὶ πρὸς ὑμᾶς, ὅπως τὴν ἱερατικὴν διασώζοντες σεμνότητα, καὶ σωφροσύνης ἀντεχόμενοι ταῦτα φυλάττοιτε, τότε ἐκ τοῦ μεγάλου θεοῦ δέος, καὶ βασιλικὴν ἀγανάκτησιν, εἴτι τούτων παραβαίνοιτε, λογιζόμενοι.* D. K. NON. CP. DN. Iustin. PP. A. IV. et Paulino Coss.

P. 67, 1. *Cum Avunculo Romanorum Caesar consalutatur*] Vir doctissimus Iustinianum tum Caesarem consalutatum putat, cum *nobilissimus* est appellatus, ex eo loco Marcellini. *Anno regiae urbis conditae* CXCVII. *Iustinus imperator Iustinianum ex sorore sua nepotem iam dudum a se nobilis-*
A 42 *simum designatum, participem quoque regni sui, successoremque creavit.* Neque vidit *Caesaris* et *nobilissimi* dignitates etiam tempore hic a Marcellino distinctas. Valentinianus iunior, ut refert Olympiodorus Thebanus apud Photium, adhuc in cunabulis ab Honorio imperatore *nobilissimus* dictus est, quinto vero post anno a Theodosio per Helium officiorum magistrum Thessalonicae *Caesar* pronunciatus fuit. Vide Marcellinum ad consulatum Maximi, et Plintae, atque Victoris et
P 120 Castini. Sanctus Nicephorus in histor. *Τῶν υἱῶν αὐτοῦ τοὺς μὲν δύο Χριστοφόρον καὶ Νικηφόρον Καίσαρας, Νικήταν δὲ νοβελίσσιμον. Duos e liberis suis Christophorum et Nicephorum Caesares, Nicetam vero nobilissimum creat.* Sane multos

legimus *nobilissimos*, qui nunquam *Caesares* fuerunt; Eumathius, qui Hysminii et Hysminiae descripsit amores, *protonobilissimus* erat. Ergo Iustinianus *nobilissimus* appellatus est, cum a Iustino est adoptatus sub initium imperii, ut clare Procopius significat l. 1 bell. Pers. *Caesar* autem pronunciatus fuit anno nono, ut est apud Evagr. l. 4 c. 9. *Τούτῳ τῷ Ἰουστίνῳ ὄγδοον ἔτος τῆς βασιλείας ἄγοντι ἐννέα τε μῆνας πρὸς τρισὶν ἡμέραις Ἰουστινιανὸς ἀδελφιδοῦς συμβασιλεύει ἀναῤῥηθεὶς τῇ πρώτῃ τοῦ ξανθικοῦ. Cum Iustinus octo annos, menses novem, et dies tres regnasset, Iustinianum sororis filium sibi in societatem imperii gerendi ascivit; qui Caesar declaratus fuit prima die mensis Xanthici, id est, calendis Aprilis.* Idem comprobat antiquum nomisma a viro humanissimo Dionysio Octaviano Sada nobis traditum, in cuius aversa parte est *ἐπίσημον* ϛ Graecum cum tribus Latinis notulis III. quibus colligitur summa novem annorum. [Vid. fig. 2.]

P. 67, 2. *Metu ac minis S. P. Q. perterritus in eam impellitur sententiam*] Contrarium narrat Victor Tunnensis; *Iustinus Augustus Iustinianum nepotem suum ad senatorum supplicationem invitus Caesarem facit.* Cyrillus Scythopolitanus, *συναινέσει πάσης τῆς συγκλήτου βουλῆς, universo senatu comprobante.* Ita loqui solemus, cum in comitiis vel pauci aperte reclamant, vel multi occulte adversantur. Sane in renunciatione suffragiorum universum senatum et populum in eandem minime ivisse sententiam par est credere; quare subindicare Procopius videtur, cum iis Iustinianum minis egisse A 43 qui refragarentur.

P. 67, 3. *Suscepere dominationem tertio ante festum Paschatis die*] Hoc est, *feria quinta maioris hebdomadis*, ut Cyrillus Scythopolitanus declarat, *τῇ ἁγίᾳ πέμπτῃ.* Theophanes, *τῷ δὲ Ἀπριλίῳ μηνὶ πρώτῃ τῆς αὐτῆς πέμπτης ἰνδικτιῶνος τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα ἀσθενήσας ὁ βασιλεὺς Ἰουστῖνος προεχειρίσατο ἔτι ζῶν εἰς βασιλέα Ἰουστινιανὸν τὸν ἴδιον ἀνεψιὸν, καὶ ἔστεψεν αὐτὸν, καὶ συνεβασίλευσεν αὐτῷ μῆνας τέσσαρας. Die prima* (*quinta* Cyrillus habet) *mensis Aprilis, indictione quinta, die festo Paschae, imperator Iustinus aegrotans, adhuc vivens ad imperium promovit Iustinianum nepotem, eumque coronavit, et simul imperarunt menses quatuor.* A Procopio Theophanem discrepare non arbitror; nam ante Pascha designatum Caesarem Iustinianum crediderim; ipso vero Paschatis die a populo consalutatum; hoc Theophanes, illud Procopius narrare videtur.

P. 67, 4. *Festum Paschatis*] In Graeco est *τῆς ἑορτῆς.* Nos addidimus *Paschatis;* nam festum Christianis omnium festorum celeberrimum, ita per quandam excellentiam Graeci nominarunt. Hinc *ἑορταστικαὶ* epistolae et homiliae, quibus

futurum Pascha praenunciatur. Iustinianus novella octava, τὸν παρόντα νόμον ἐγράψαμεν θεῷ τε αὐτὸν ἀνατιθέντες καὶ ταῖς τῆς μεγάλης καὶ κοινοτάτης ἑορτῆς ἡμέραις. *Hanc legem scripsimus, quam deo dicavimus, et hisce magni et universalis festi diebus.* Nonnunquam etiam vocatur κατ' ἐξοχὴν *dies*, ἡμέρα. Ut in synodo Berytensi, ἐπειδὴ τεσσαρακοστὴ ἦν ἐκέλευσε μετὰ τὴν ἡμέραν ἀπαντῆσαι. *Quoniam quadragesima*
P 121 *erat post Pascha iussit nos occurrere.* Et statim addit, διὰ τὴν ἑορτὴν ἀπέλυσεν αὐτοὺς τῆς ἀκοινωνησίας. *Propter festum Paschae absolvit eos ab excommunicatione.* Chrysostomus dixit Κυρίαν ἡμέραν.

P. 67, 4. *Quando nulli dicere salutem vel pacem fas est*] In omen infaustum id accipere Procopius videtur, nempe bellorum, coniurationum, pestium, prodigiorum, terraeque motuum, quae imperatore Iustiniano contigerunt. Innuit praeterea veterem ecclesiae ritum, quem consuetum iam olim habuit, hodieque servat ecclesia Romana. Nam die, quem *coenae Christi domini* vocamus, nempe tertio ante Paschatis celebritatem, licet inter missarum solemnia pacem de more sacrorum Antistes a deo petat, qui tamen mysteriis intersunt sacri viri, ac populus, ob moestitiam Christi passionis, a laeto pacis osculo et salutatione temperant. *Agnus dei dicitur, sed pax non datur.* Libri rituales. *Dicat, agnus dei, absque osculo.* Ordo Romanus.

P. 67, 5. *Morbo Iustinus absumptus est*] Recrudescente vulnere quod olim pugnans acceperat. Chronicon Alexandrinum; Συνέβη ἀσθενήσαντα τὸν βασιλέα Ἰουστῖνον ἐκ τοῦ ἕλκους, οὗ εἶχεν ἐν τῷ ποδὶ αὐτοῦ ἐξ ἧς ἔλαβε σταγίτας ἐν τῷ πολέμῳ τελευτῆσαι μηνὶ λόῳ, κατὰ Ῥωμαίους Αὐγούστου πρώτῃ ἡμέρᾳ
A 44 κατὰ ὥραν τρίτην τῆς παρούσης πέμπτης ἐπινεμήσεως. τελευτᾷ δὲ ἐτῶν ἑβδομήκοντα ἑπτά. *Accidit, ut imperator Iustinus ex ulcere pedis, quod ex ictu sagittae in bello contraxit, extingueretur mense Loo, id est, Augusti die primo* (*secundo*, ut
V 356 habet Cyrillus) *sub horam diei tertiam, indictione hac quinta. Vixit annos* LXXVII. ὁ θεῖος τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ ἔκτισε τὰ Προκοπίας σὺν τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Εὐφημίᾳ, ἔνθα καὶ θανὼν ἐτάφη. *Avunculus magni Iustiniani aedificavit ecclesiam vocatam Procopiae una cum Euphemia coniuge, ubi post obitum conditus est.* Ex πατρίοις CP. Nescio, an haec Procopiae ecclesia, eadem cum illa sit, de qua Cedrenus memorat; ἐτελεύτησεν Ἰουστῖνος, καὶ ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν μονῇ τῆς Αὐγούστης ἐν λάρνακι πρασίνῃ μετὰ τῆς γυναικὸς Εὐφημίας. *Mortuus est piissimus Iustinus: corpus eius in arca prasina repositum est in monasterio Augustae iuxta uxorem Euphemiam.*

P. 67, 6. *Annis in principatu novem exactis*] Ita illorum

Fig: 3. pag: 393.

Fig: 4. pag: 394.

Procop: vol: III. Tab. 2.

temporum aequales Iornandes et Cyrillus; sed non solum annum nonum exegit, verum etiam excessit. Marcellinus Iustiniani Cancellarius duos praeterea menses addit; Evagrius, et ipse Synchronus tres tantum dies; l. 4 c. 9. Sed in utriusque libris mendum inesse palam est. Eam ait Evagrius Iustinum anno imperii octavo, mense nono (is erat Martius) ac tertio die Iustinianum participem regni fecisse, et cum eo imperasse menses quatuor, id est, a Calendis Aprilis ad Calendas Sextiles. Exegit ergo Iustinus in imperio annos novem, mensem unum, dies tres. Nempe decimum annum attigit, quo magistratus Cyzicenus cudebat hoc nomisma, quod ab humanissimo viro Dionysio Octaviano Sada habuimus [vid. fig. 3]; aliud huic simile a Nicopolitis cusum profert Adolphus Occo.

D. N. IUSTINUS. P. P. AUG. A † N N M X O B P 122

Tertium vidimus in quo eadem annorum summa Graeco erat numero notata. A 45

D. N. IUSTINUS. P. P. AUG. VICTORIA. AUGG. I.

Ad huius vero calculi rationem omnino restituas necesse est cum alios historicos, tum editionem Victoris Tunnensis, quae habet *annos octo, menses novem.* Corrigenda praeterea est editio Graeca de sectis Leontii Scholastici, qui sub Iustiniano floruit; nam ex vocis ἐννέα similitudine, ἕνα habet: Leunclavius male cautus, mendum sua interpretatione confirmavit.

P. 67, 6. *Solusque Iustinianus imperavit cum Theodora*] Dum haec Procopius scribebat, annum in imperio agebat Iustinianus secundum et trigesimum. Quid ergo in mentem venit Pseudogordiano in privilegio Casinensi collegam Iustiniano, inde ab anno eius principatus duodecimo, dare Iustinum iuniorem? Adolphus etiam Occo nescio quem Tiberium Iustiniano nostro socium dedit imperii; nec animadvertit aureum illum nummum, ex quo id elicit, Iustiniani iunioris esse, quocum Tiberius filius regnavit. *τοῦ αὐτοῦ κόμματος* est alter quem profert cum hac inscriptione. D. N. IUSTINIANUS. ET. EKYCHRISTIUS. Denique frustra viri docti Caesar Baronius, et Iacobus Gretserus ex Iustiniani nomismatis alios eius collegas quaerunt. Illud proferunt, in cuius aversa parte est; VICTORIA. AUGGG. B. Triplice littera G. tria Augustorum nomina denotari volunt; hoc est, cum Iustiniano ac Theodora Iustinum. Quem Iustinum? iuniorem? Reclamat cum Procopio Corippus, qui nonnisi extincto Iustiniano Caesarem et imperatorem creatum Iustinum fuisse refert, solemnesque ritus inau-

gurationis carmine describit. Seniorem? Nonne vident illud nomisma anno Iustiniani. B. secundo cusum fuisse? Imo cum de hac re consulerem illustrissimum Card. Barberinum virum de omni genere litterarum bene meritum, ex ditissimo suo musaeo, in quo certant inter se rerum antiquitas et opulentia, duo protulit aurea nomismata quarto et sexto anno Iustiniani cusa; in quibus ter nihilominus repetita est littera G. Alterum hic accipe: alterum dabimus infra. Incisorum ille abusus est. In alio nummo *ἐκ τοῦ ἐναντίου* peccarunt, ut vides. [Vid. fig. 4.] D. N. IUSTINUS. ET. IUSTINIANUS. P. F. AUG. in quo litteras singulares, et extremam AUG. geminare oportuisset. Verum haec curiosius persequi, non huius est otii.

A 46 P. 68, 7. *Nullus ex senatu*, etc. *prohibendam censuit rem detestabilem*] Contrarium Aimoinus l. 2 c. 5. *Quod factum vehementer abhorruit populus, cunctusque senatus, adeo ut palam clamarent nefariam rem fecisse Augustum, ut publicae abiectionis scortum sibi copularet in matrimonium. Hac Caesar exagitatus iniuria, plerosque senatorum pertrahi iubet ad necem. Quae res in tantum perterruit plebem, ut sibi quisque metuens conatibus eius in posterum minime obviare auderet.* Haec vera siluisset Procopius? fortasse Aimoinus innuit iacta in Iustinianum eam ob rem convicia in circo et theatro, quod et in aliis autoribus legimus.

P. 68, 9. *Nullus Antistitum*] Epiphanium Constantinopolitanum patriarcham hic praecipue carpit, quo ἐπιθέντος τὰς
P 123 χεῖρας, *manus imponente* more maiorum Iustinianus adivit imperium, ut Cyrillus Scythopolitanus explicat.

P. 68, 10. *Qui eam dominam esset compellaturus*] Scilicet et hunc Procopii locum urgeant, qui illum Gregorii magni nobis obtrudunt, ubi Mauritium imperatorem et Constantiam Augustam sanctissimus pontifex *dominos* vocat. Procopius quam nominis illius fastum vituperet, habes infra p. 134. Gregorius, aliique prisci pontifices, et orientis episcopi quam modeste, et συγκαταβατικῶς id egerint, omnes intelligunt. Nam Romani quidem pontifices, quos ex usu reipubl. dominos, eosdem iure filios appellabant. *Adrianus Episcopus servus servorum dei dominis piissimis et serenissimis ac triumphalibus imperatoribus, filiis diligendis in deo et domino nostro Iesu Christo Constantino et Irenae Augustis.* Et in contextu epistolae: *Piissimi et tranquillissimi domini et filii.* Eandem compellandi formam observavit Agatho, cum in epigrapha, tum in contextu earum litterarum, quas pro concilio Constantinopolitano sexto ad Constantinum Heraclium et Tiberium Augustos dedit. Ex orientalibus autem episcopis plane fuerunt et quibus eo uti nomine non libuit, ut Leontio Tripolitano, quem sua aetas *Κανόνα τῆς ἐκκλησίας, ecclesiae normam,* licet

Fig. 5. pag. 395.

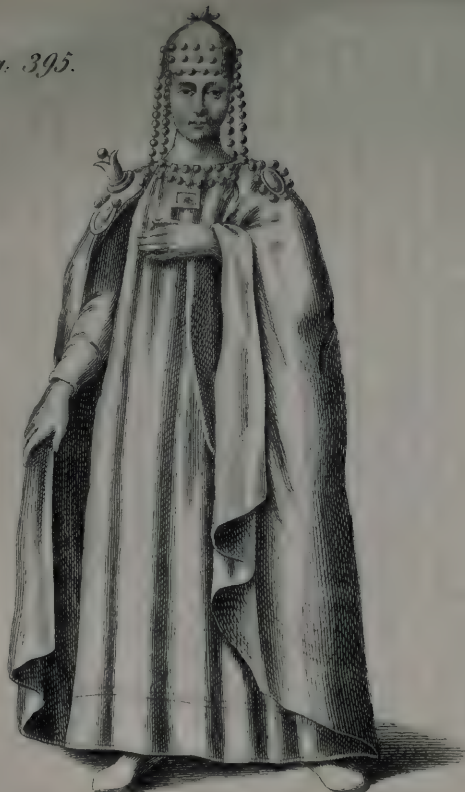
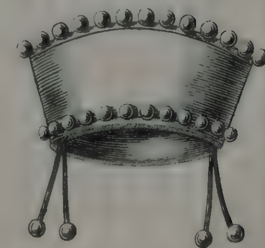

Fig. 6. pag. 428.

Fig. 7. pag. 428.

Ariana infectum labe, vocavit. Is (quoniam hic locus est de Graecis episcopis, et imperatrice Theodora) ad Eusebiam Constantii coniugem, foeminam in episcopos insolentis supercilii ita scripsit. *Si ad te venire me volueris, debita episcopis reverentia conservata, ut ego quidem ingrediar: tu autem statim de sublimi isto solio descendens, reverenter mihi obviam procedas, et caput meis manibus supponas, benedictionem acceptura, ac deinde ego sedeam, tu verecunde adstes; cum iussero, signo dato, sessura: si hae, inquam, tibi conditiones placuerint, veniam ad te: sin alio modo, non tam multa dabis, tam magna non poteris, ut nos honore episcopis conveniente neglecto, divinum sacerdotii institutum violemus.* Graeci autoris historiam habes apud Suidam in *Leontio.* Theodora V 357
et Iustinianus ab ecclesiasticis *domini* dici voluerunt: an et oscula pedum ab iisdem ut a secularibus requisierint, dicam ad p. 133 l. 31.

P. 69, 9. *Erat Theodora venusta facie*] Procopius l. 1 aedif. de statua Theodorae a Byzantiis posita. *Ἡ μὲν εἰκὼν εὐπρόσωπος, ἀλλὰ τῆς βασιλίδος τῷ κάλλει ἐλάσσων, ἐπεὶ αὐτῆς τὴν εὐπρέπειαν λόγῳ τε φράσαι, καὶ ἰνδάλματι ἀπομιμεῖσθαι ἀνθρώπῳ γε ὄντι παντάπασιν ἀδύνατον. Praestantis quidem figurae imago est, sed a pulchritudine Augustae longe abest, cum eius formae praestantiam humanum non possit artificium, vel sermone declarare, vel exprimere simulacro.* Pauli Silentiarii poëtae sub Iustiniano apprime illustris extant l. 4 Anthol. A 47
duo epigrammata de Theodorae pulchritudine. An Augustae? affirmare non ausim. Haec illius imago est musivo opere expressa Ravennae dum adhuc vivebat. [Vid. fig. 5.]

P. 69, 15. *Nihil non in communi actitatum*] Haec summa est litterarum Theodorae ad Zaberganem, quas supra p. 11 Procopius retulit. Quamobrem Iustiniani *συνεργάτιν* Paulus Silentiarius nominat: *ἣν ζῶσαν εἶχες εὐσεβῆ συνεργάτιν.* Iustinianus autem in rebus gravissimis consiliorum participem habuisse se Theodoram saepe fatetur. Novell. 8. *Haec omnia apud nos cogitantes, et hic quoque participem consilii sumentes, eam quae a deo data est nobis piissimam coniugem.* Zo- P 124
naras in Iustiniano; *οὐδὲν ἧττον τοῦ κρατοῦντος εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἡ κοινωνὸς αὐτῷ τοῦ βίου δεδύνητο. Nihil ipso imperatore minus, nisi etiam plus, uxor pollebat.* Qui provincias, et magistratus suscipiebant, aeque Iustiniano ac Theodorae fidem, iuramenti religione, publice profitebantur, et suam utrique acceptam referebant dignitatem, et utriusque servos sese appellabant. Novell. 8 in iuramento. Belisarius in duobus triumphis ad Iustiniani Theodoraeque vestigia sistit Gelimerem Vandalum, Gotthumque Vittigem, idque opere musivo in Augustaeo praetorio exprimendum Iustinianus curavit, ut

est l. 1 aedif. *Κατὰ τὸ μέσον ἑστᾶσιν ὅ τε βασιλεὺς καὶ ἡ βασιλὶς Θεοδώρα ἐοικότες ἄμφω γεγηθόσι τε καὶ νικητήρια ἑορτάζουσιν ἐπί τε τῷ Βανδίλων καὶ Γοτθων βασιλεῖ δορυαλώτοις τε καὶ ἀγωγίμοις παρ' αὐτοὺς ἥκουσι. Media vero in tabula sunt imperator ac Theodora Augusta gestientibus similes et exultantibus ob devictos Vandalorum, Gotthorumque reges, qui*
A 48 *captivi per triumphum ad ipsos trahuntur.* Sic in publicis inscriptionibus communis utrique titulus. Lege apud Cedrenum inscriptionem, quae erat in templo Sophiae. In templo vero S. Sergii, quae domus pridem Iustiniani adhuc patricii fuit, haec extabat inscriptio, quam in manuscriptis Vaticanis codicibus legi.

ἄλλοι μὲν βασιλῆες ἐτιμήσαντο θανόντας
ἀνέρας, ὧν ἀνοητος ἔην πόνος. ἡμέτερος δὲ
εὐσεβίην σκηπτοῦχος Ἰουστινιανὸς ἀέξων
Σέργιον αἰγλήεντι δόμῳ θεράποντα γεραίρει
Χριστοῦ παμμεδέοντος. τὸν οὐ πυρὸς ἀτμὸς ἀνάπτων,
οὐ ξίφος, οὐχ ἑτέρη βασάνων ἐτάραξεν ἀνάγκη,
ἀλλὰ θεοῦ τέτληκεν ὑπὲρ Χριστοῖο δαμῆναι
αἵματι κερδαίνων δόμον οὐρανοῦ. ἀλλ' ἐνὶ πᾶσι
κοιρανίην βασιλῆος ἀκοιμήτοιο φυλάξοι,
καὶ κράτος αὐξήσειε θεοστεφέος Θεοδώρας,
ἧς νόος εὐσεβίῃ φαιδρύνεται, ἧς πόνος αἰεὶ
κἀκ κτεάνων θρεπτῆρες ἀφειδέες εἰσὶν ἀγῶνες.

P. 70, 1. *Simulatus his ex adverso studiis*] Ex adversis studiis in rebus fidei licet colligere, et in reliquis negotiis discrepantiam, vel simulationem. Erat Iustinianus, ut ait Leontius de sectis, plane *Συνοδίτης*, *Conciliaris;* ita tum vocati sunt concilii Chalcedonensis propugnatores. Contra Theodora (ut Victor Tunnensis affirmat) *occulta esse synodi Calchedonensis nunquam destitit inimica.* Evagr. l. 4 c. 10. *Ἰουστινιανὸς μὲν οὖν τῶν Καλχηδόνι συνεληλυθότων, καὶ τῶν παρ' αὐτῶν ἐκτεθειμένων μάλα γενναίως ἀντείχετο. Θεοδώρα δὲ ἡ τούτου σύνοικος τῶν μίαν φύσιν λεγόντων, εἴτε οὕτως ἔχοντες, εἴτε καὶ κατά τινα συγκειμένην οἰκονομίαν, ὅμως δ' οὖν ἀλλήλοις οὐκ ἐνεδίδοσαν. Quemadmodum Iustinianus Episcopis, qui Calchedone in unum convenerant, et decretis ab illis editis valde constanter adhaesit: sic Theodora eius coniux, illis qui unam in Christo naturam asserebant; sive igitur ita re vera sentirent, sive dedita opera sic inter se convenissent, nemo tamen alteri cedebat.* Reliqua Iustiniano flagitia fortasse condones, hac simulatione nihil tum orbi Christiano perniciosius esse potuit.

P. 70, 1. *Christianos inter se quaestionibus concitatos*] Praecipuae quatuor ferme fuerunt; duae sub Zenone et Anastasio eruperunt: *Concilium Calchedonense an referendum in*

Diptycha. Additio facta Trisagio num respuenda. Duae sub Iustiniano excitatae: *Tria capita a Iustiniano proposita, damnanda, necne. Christi corpus an corruptioni obnoxium.*

P. 70, 1. *Ut paulo post dicam*] Ubinam? vel in codicibus Vaticanis hoc desideramus: vel hanc historiam ad umbilicum Procopius non perduxit. Neque enim memoria excidisse crediderim, quod dicturum se saepius promisit, iterum infra p. 121 et constituta eam ob rem Christianis supplicia, p. 53 et 115. Vide quae ad haec singula loca disserimus. A 49

P. 71, 8. *Quae priscis legibus prohibita essent, in rem-* P 125
publicam introducere] In antiquis mutandis legibus levitatem Iustiniani alii notarunt, et Andreas Alciatus l. 4 dispunct. c. 7. Quod statim subdit Procopius de magistratuum formis abrogatis. Lege novellas 20. 24 et deinceps usque ad trigesimam primam, Iustinianus ipse fatetur; *a nobis inventos et in ampliorem formam redactos magistratus.* Novella 29. *Praeconsules ergo et praetores, et moderatores, atque veterum huiusmodi nominum maiestas a nobis adinventa est.* Novella 102 V 358
idemque repetit novella 103 et edicto 4. Magistratus ait multifariam mutasse παρὰ τὸ πάλαι κεκρατηκὸς, *contra veterem consuetudinem*, quod id e re publica esse putarit.

P. 71, 11. *Statis magistratuum formis abrogatis*] Eos fere omnes *Iustinianos* vocavit, de quibus in sequenti notatione dicam. Praeterea quaesitorem, et praetorem plebis addidit ad magistratus urbanos; lege novell. 13 et 80.

P. 71, 13. *Ut omnia nova et de suo nomine dicerentur*] Quatuor urbes de Iustiniani nomine vocatas nonnulli recensent, idque nimia honoris cupiditate a gravissimo principe factum mirantur; quid si longe plures? ac praeterea oppida, domos, libros, scholares, magistratus, milites eodem nomine insignitos numerassent? Duodecim urbes ab Alexandro Macedone conditas ac de illius nomine dictas autor chronici Alexandrini refert; et hunc numerum Iustinianus excessit.

URBES.

Iustiniana prima, antea Bederina Iustiniani patria. Procopius l. 4 aedif. Agath. l. 5 hist.

Iustiniana secunda, olim Ulpiana apud Dardanos Europaeos. Procop. ibid.

Iustiniana, post debellatos Vandalos, appellata est Carthago in Africa. Novell. 131.

Iustiniana in provincia Byzacena, olim Adrumetus. Procopius l. 6 aedif.

Iustiniana in regione Lazica, antea Petreum dicta. Novell. 28.

Iustiniana in Armenia interiore, olim Bazanis, seu Leontopolis. Novell. 31.

Iustiniana in Campo Armeniae maioris Zumina vocato. Procopius l. 3 aedif.

Iustiniana, quae Sycae quondam vocabatur, modo Galata. Novell. 59. Chron. Alexandr. Stephan. de Urb. Hesych.

Iustinianopolis nova in insula Cypro. Synod. Trull. can. 39.

Iustinianopolis in Epiro, olim Adrianopolis. Procop. l. 4 aedif.

Iustinianopolis seu Myloma in Pamphylia. In provincial. eccles. orientis.

Iustinianopolis sive Spalaea in Galatia. Ibidem.

Iustinianopolis, quae et Evaria in Phoenicia Libani. Ibidem.

Iustinianopolis in secunda Cappadocia. Synod. V. Constant.

Iustinianopolis dicta Cypselon. Ibidem.

Iustinianopolis in Armenia. Ibidem.

Iustinianopolis Camulianorum. Ibidem.

Iustinianopolis in Bithynia. Ibidem. Quarum episcopi Theodosius, Georgius, Gregorius, Basilius, Macedonius eidem interfuerunt synodo.

O p p i d a.

Iustinianopolis oppidum in Mysia. Procopius l. 4 aedif.

P o r t u s.

Iustinianeus portus Byzantii, ἐκεῖ Ἰουστινιανὸς κατῴκει πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι. *Ibi Iustinianus antequam imperaret, habitabat.* In πατρίοις CP.

D o m u s.

Iustinianeum palatium, in quo rescripta imperatoris vulgabat Demosthenes praefectus praetorio. In cod.

L i t t e r a e.

Iustinianus apex I. littera dicta fuit, ut Coripp. l. 1.

Nominis et recti Iustino in principe vivit
Iustinianus apex. ————————

L i b r i.

Iustinianeum digestum.

Iustinianeus codex. Novell. 66 l. unica de nov. cod. fac.

S c h o l a r e s.

Iustiniani novi; iuris candidati, olim Dupondii. Prooem. digest.

D i a d e m a.

Iustinianeum. Genus quoddam diadematis imperialis. Georg. Codin. de quo dicam infra ad p. 63 lin. 26.

MAGISTRATUS.

Proconsul Iustinianus Cappadociae. Novell. 30.
Moderator Iustinianus Helenoponti. Novell. 28.
Moderator Iustinianus Arabiae. Novell. 102.
Quaestor Iustinianus exercitus. Novell. 41.
Praefectus Iustinianus militum Mysiae et Scythiae. Novell. 1 Iustini II.
Praetor Iustinianus Pisidiae. Novell. 24.
Praetor Iustinianus Thraciae. Novell. 26.
Praetor Iustinianus Lycaoniae. Novell. 25.
Praetor Iustinianus Paphlagoniae. Novell. 29.
Comes Iustinianus Phrygiae Pacatianae. Novell. 24.
Comes Iustinianus primae Galatiae. Novell. 24.
Comes Iustinianus Isauriae. Novell. 27.
Comes Iustinianus tertiae Armeniae. Novell. 31.

MILITES.

Vandali Iustiniani stationarii, quibus post triumphum Vandalicum, praesidia in oriente constituit. Procop. l. 2 bell. Vand.
Non suum modo Iustinianus nomen, sed etiam Theodorae coniugis ita studuit immortalitati commendare; quod minime referre piget.
Theodorias urbs prope Carthaginem novam, olim dicta Baga. Procop. l. 6 aedif.
Theodorias urbs in confinibus Colchidis. Agath. l. 5.
Theodorias urbs in Asia minori. Synod. Const. V.
Theodoropolis dicta Laodicea. Ibid.
Theodoropolis urbs in Thracia. Procop. l. 4 aedif.
Theodoropolis praesidium ad Danubium. Ibidem.
Theodoropolis castellum in Thracia. Ibidem.
Theodora oppidum in altera Danubii ripa. Ibidem.
Theodorianae Balneae in Africa. Procop. l. 6 aedif. Ut nomina, sic et imagines ubique in imperio Romano extabant; idque passim curarunt subditi, cum suam Iustinianus vel in patinis poculisque, ac vasis caelari vellet effigiem, ut refert Corippus libro tertio.

Aurea purpureis apponunt fercula mensis
Pondere gemmarum plus gravia. Pictus ubique
Iustinianus erat. ——————

P. 71, 13. *Ut omnia nova et de suo nomine dicerentur*] Verum imperatorum nomina abolevit, ut suum induceret; nam Theodosii magni statua argentea, ut refert Zonaras, e superbissima columna detracta, suam equestrem imposuit, de qua extat Graecum epigramma. Praeterea suum nomen publice scribi voluit, omnium fere exterarum gentium ac populorum

nominibus quasi satellitio stipatum, Iustinianus *Alamanicus, Gotthicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus,* non secus ac si de iis omnibus triumphasset, quamvis nonnullis nationum illarum ipse tributa solveret, alias vero nunquam devicerit. Quare Theodebertus Francorum rex id non solum aegre tulit, sed eam ob rem Longobardos aliosque populos ad inferendum Iustiniano bellum permovit, ut lib. 1 narrat Agathias. Hunc Iustiniani fastum
A 52 Chosroës Persarum rex cum ad eum scribebat, maiore solebat fastu contemnere, ut Menander Protector exponit. *Θεῖος, ἀγαθὸς, εἰρηνοπάτριος, ἀρχαῖος Χοσρόης βασιλεὺς βασιλέων, εὐτυχὴς, εὐσεβὴς, ἀγαθοποιὸς, ᾧ τινι οἱ θεοὶ μετὰ τύχην καὶ μεγάλην βασιλείαν δεδώκασι, γίγας γιγάντων, ὃς ἐκ θεῶν χαρακτηρίζεται Ἰουστινιανῷ Καίσαρι ἀδελφῷ ἡμετέρῳ.* Denique rerum a se gestarum, ac praesertim aedificiorum multitudine, atque splendore omnium obscurasse se imperatorum regumque nomina putavit. Quare post absolutum Sophiae templum, ut autor eius historiae narrat, illa Iustiniani vox fuit, *ΣΟΛΟΜΩΝ ΝΕΝΙΚΗΚΑ ΣΕ.* VICI TE SOLOMON. Quem etiam lapide expressum e regione S. Sophiae collocat, moestum atque *κρατοῦντα τὴν σιαγόνα αὐτοῦ καὶ ὁρῶντα τὴν ἁγίαν Σοφίαν, ὅτι ἐνικήθη εἰς μῆκος καὶ κάλλος, genas dum eam Basilicam contemplatur, carpentem, quasi eius aedificii mole ac pulchritudine suum templum superatum doleret.* Autor Originum CP.

P. 72, 1. *Quas fortunarum rapinas illico vel prodegit barbaris, vel in insana aedificia insumpsit*] Ephraemius in chronico pene ad verbum hanc sententiam, ab aliis licet scriptoribus acceptam, carmine expressit.

Σωροὺς ἀπείρων χρημάτων χρυσαργύρου
ἐκ παντοδαπῶν ἠρανισμένους τρόπων,
ταῦτ' ἦν ἀφειδῶς ἐκκενῶν ὁσημέραι
εἰς βαρβάρων ἄμυναν εἰς κτίσεις δόμων.

Acervos infinitae pecuniae auri et argenti quacumque ratione aggeratos, quotidie prodigus exhausit vel in barbaros, vel in aedificia. Agathias qui haec vidit l. 5. *Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ζαβεργὰν οὐ πρότερον ἀποστήσεσθαι ἔφασαν πρὶν ἂν χρήματα πολλὰ παρὰ Ῥωμαίων κομίσαιντο καθάπερ οἱ Κουρτίγουροι. ὁ δὲ βασιλεὺς χρυσίον αὐτοῖς ἀπέστειλεν ὁπόσον ἀποχρῆν ᾤετο, ὅπως εἰρηναῖοι ἀπαλλαγεῖεν τῆς χώρας. Miles Zaberganae non ante se discessurum affirmabat, quam multam pecuniam, quemadmodum Curtiguri acciperet. Quare imperator tantum auri ad eos misit, quantum sufficere putabat, ut barbari data pace inde excederent.* Is vero qui ad barbaros munera detulit Valentinus fuit *βασιλικὸς μαχαιροφόρος*, ut Menander Protector narrat. Vide tres sequentes notas.

P. 72, 5. *Barbaros inter se commisit*] Ioannes Antioche-

nus in collectaneis. *Λογισάμενος Ἰουστινιανὸς τὴν δαπάνην τῶν τοσούτων χιλιάδων δεῖν ἔκρινε μᾶλλον δι' ὀλίγων δώρων συμβάλλειν ἀλλήλοις τοὺς τῶν ἐθνῶν ἄρχοντας, ἵνα αὐτὸς μὲν μήτε τοσαῦτα δαπανᾷ εἰς τὸν στρατὸν μήτ' ὀχλεῖται πέμπων κατ αὐτῶν, ἐκεῖνοι δὲ ἀλλήλοις αἴτιοι φθορᾶς γίνοιντο, ὃ δῆτα τέως ἐπὶ τοῖς ἐκεῖθεν τοῦ Ἴστρου Οὔννοις ἐποίησεν. Ἔγραψε γὰρ πρὸς ἕνα τῶν ἀρχόντων, ὅτι τῷ κρείττονι ὑμῶν πέπομφα δῶρα, καὶ ἐγὼ μὲν σὲ οἰόμενος εἶναι τὸν κρείττονα διὰ σὲ τοῦτο ἔγραψα, ἕτερος δέ τις ἀφείλετο ταῦτα βίᾳ λέγων ἐκεῖνος εἶναι κρείττων. Σπούδασον οὖν ὅτι σὺ πάντων ὑπερέχεις, καὶ λάβε τὰ ἀφαιρε-* P 123
θέντα τιμωρησάμενος αὐτὸν κατὰ λόγον. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσῃς, εὔδηλον ὅτι ἐστιν ὁ μείζων, καὶ πάντως ἡμεῖς ἐκείνῳ A 53
προσκεισόμεθα, καὶ σὺ στερηθήσῃ τοσούτων. Ταῦτα μαθὼν ὁ Οὖννος ἐκρότησε πόλεμον κατὰ τῶν ὁμοεθνῶν. καὶ οὕτως ἐπὶ πολὺ μαχόμενα ταῦτα τὰ ἔθνη ὑπ' ἀλλήλων ἀπώλοντο. Revocans ad calculum Iustinianus quae expendebantur in tot militum multitudinem, iudicavit magis expedire paucis muneribus concitare inter se barbarorum tribunos, quam tot pecunias in exercitum, qui in eos immittendus esset, insumere, eaque cura vexari; quo illi sui forent interitus autores. Id sane adversus Hunnos fecit, qui in altera sunt ripa Danubii. Nam scripsit ad unum ex tribunis: munera vestrum praestantissimo misi, te vero omnibus antecellere ratus, haec ad te potissimum destinavi. At alius, ut audio, vi ea diripuit se praestantissimum esse dictitans. Tuum ergo erit studium ostendere quod longe caeteris excellas. Sume tibi ablata, et illum ulciscere, ut par est. Quod nisi feceris, plane manifestum erit, illum praestare; quare nos quidem ei favebimus, tu vero etiam muneribus privaberis. His auditis Hunnus bellum in suos populares excitavit; sicque ea gens diuturnis et intestinis bellis deleta est. Iisdem artibus in Sandiclum et Zaberganem Cotrigurorum tribunos usus est, ut explicat Agathias l. 5, et Menander Protector in eclogis. qui et Abares, inquit, *ἠφάνισεν ἄν, delevisset* Iustinianus, *εἴγε μὴ τῷ ὀφειλομένῳ τέλει πρότερον ἠφάνιστο αὐτὸς, nisi ipse prius morte deletus fuisset.*

P. 72, 6. *Immanes pecunias perdita munificentia largitus est*] In libris ipsis, quos Iustiniano legendos Procopius tradidit, idem habet, et l. 8. *Οὖννοι δῶρα πολλὰ ἀνὰ πᾶν ἔτος πρὸς βασιλέως κομίζονται, καὶ διαβαίνοντες ποταμὸν Ἴστρον καταθέουσιν ἐσαεὶ τὴν βασιλέως χώραν, ἔνσπονδοί τε καὶ πολέμιοι Ῥωμαίοις ὄντες. Hunni plurimi quotannis a principe accipiunt donativa, quamquam Danubium transgressi, perpetuo in imperatoris ditionem excurrant, semper foedera, semperque inimicitias cum Romanis exercentes.* Toto sui imperii tempore id Iustinianus commisit, sed cum senescere coepit, atque desidiae se dedere, haec una illi ad hostium vim repellendam

fuit machina, ut ait Agathias l. 5. ἀμφὶ τὴν ἐσχάτην τοῦ βίου πορείαν Ἰουστινιανὸς ἀπειρηκέναι τοῖς πόνοις ἐδόκει, καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἤρεσκεν ξυγκρούειν ἐν σφίσι τοὺς πολεμίους, καὶ δώροις αὐτοὺς εἴ που δεήσοι καταθωπεύειν καὶ ταύτῃ ἀμωσγέπως ἀποκρούεσθαι, ἢ ἐφ' ἑαυτῷ πεποιθέναι, καὶ μέχρι παντὸς διακινδυνεύειν. *Ad ultimum suae vitae cursum Iustinianus a laboribus visus est abhorruisse, cum potius haberet committere inter se hostes, et muneribus delinitos tantisper repellere quam sibi fidere, et in apertum se inferre discrimen.* Menander, οἷς οὐκ ἐχρῆν τὸ μεγαλόδωρον ἐπεδείκνυτο. *Quibus haud conveniebat munificentissimus erat.* De hoc saepe in reliqua historia Procopius, et nos infra, ad p. 87 lin. 11.

P. 72, 13. *Qui acta praeda insuper incursionis mercedem consequerentur a munificentissimo principe*] Quod aegro non solum animo tulit populus Constantinopolitanus; sed etiam publice in imperatorem iis vocibus invectus est, ut scribit Agathias l. 5. Οἱ βάρβαροι χρυσίον ἐκομίσαντο χαριστήριον, ὥσπερ
A 54 ἡμῶν ἐς αὐτοὺς πεπλημμεληκότων. *Barbari aurum dono tulerunt, quasi in eos iniurii nos fuerimus.* Qua in re cum excusare Iustinianum Agathias nitatur, eo magis accusat.

P. 73, 3. *Multae provinciae quinta et amplius oppressae sint vastatione*] Plenae sunt illius temporis historiae; nec refert de provinciis dicere, quod una sensit urbs Roma. Hanc anno sexagesimo, quam ab Odoacro capta fuerat, Belisarius primo recuperat. Totilas deinde post secundam Belisarii in Gotthos expeditionem, pulsis Romanis occupat. Insequente anno, Belisarius dirutam, peneque vacuam ingreditur. Rursum tertio post anno, Totilas a Belisario refectam invadit, suoque tenet praesidio. Tandem Narses, fusis Gotthis, profligatoque Totila, adserit imperio Romano. Ex Procopio et Agathia.

P. 73, 7. *Pro pace cum Chosroë stabilienda*] Pecunia Chosroae pro pace numerata fuit δέκα καὶ ἑκατὸν κεντηνάρια. Vide l. 1 de bell. Pers. Iustinianus imperium Romanum Persis tributarium fecit; quanto id cum damno, sensit eius successor Iustinus. Nam arma in Romanos Persae ideo sumpserunt, ut
P 129 Ioannes Epiphaniensis illorum temporum scriptor l. 1 narrat, ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἰουστῖνος οὐδαμῇ ἠξίου χρυσίου λίτρας πεντακοσίας, ἐφ' αἷς πρότερον γεγόνασιν αἱ σπονδαὶ παρέχειν Μήδοις ἐς ἕκαστον ἔτος, καὶ τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν Πέρσαις ὑπόφορον ἐσαεὶ καταστήσασθαι. *Quia Iustinus imperator solvere Persis quotannis recusabat quingentas auri libras, quibus stabilitae sub Iustiniano induciae fuerant. Ne Romana respublica Persis tributaria perpetuo fieret.* Idem de Abaribus Menander in eclogis; quorum legatio barbarorum haec continebat. *Χρεὼν ὦ βασιλεῦ κληρονομοῦντά σε τῆς πατρῴας ἀρχῆς, καὶ τοὺς πατρῴους φίλους οὐκ ἄλλως ἤπερ ὁ πατὴρ ὁ σὸς εὖ ποιεῖν, καὶ*

ταύτῃ φαίνεσθαι μᾶλλον διάδοχον εἶναι τετελευτηκότος τῷ μηδὲν ἐναλλάττειν ὧν ἐκεῖνος ἔπραττε περιών, οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς τῆς αὐτῆς ἀνθεξόμεθα γνώμης, καὶ οὐχ ἧττον τὸ τῆς εὐεργεσίας ὄνομα μεταθήσομεν, εἰ δὲ καὶ μετ' ἐκεῖνον εὐεργέτην ἀποκαλέσομεν πρός γε καὶ αἰσχυνθησόμεθα τῷ πεπονθέναι καλῶς μὴ τοῖς ὁμοίοις ἀμείβεσθαι τὸν δεδρακότα. Καὶ γὰρ πατέρα τὸν σὸν δώροις ἡμᾶς φιλοφρονούμενον ἀντεδωρούμεθα τῷ καὶ δυνάμενοι μὴ κατατρέχειν τὴν Ῥωμαϊκὴν, ἀλλὰ πλέον ἐνδείκνυσθαί τι. τοὺς γὰρ ἐκ γειτόνων ὑμῖν βαρβάρους τὴν Θρᾴκην ἀεὶ περικόπτοντας ἠφανίσαμεν ἀθρόον, καὶ οὐδεὶς ὁστισοῦν αὐτῶν περιλέλειπται τὰ Θρᾳκῶν ὁρίσματα καταδραμούμενος, δεδίασι γὰρ τῶν Ἀβάρων τὴν δύναμιν φιλίως ἔχουσαν πρὸς τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. πεπείσμεθα δὴ οὖν ὡς ἐν τούτῳ μόνῳ καινοτομήσεις ἡμᾶς, τῷ πλέον παρέχειν ἡμῖν, ἢ ὁ σὸς ἐδίδου πατήρ. ἀνθ' ὧν καὶ ἡμεῖς ἤπερ ἐκείνῳ γενησόμεθά σοι κατὰ τὸ πλέον ὑπεύθυνοι, καὶ μείζονας ἐποφλήσομέν σοι τὰς χάριτας· πάρεσμεν οὖν ληψόμενοι τὰ κατὰ τὸ εἰωθός. γνῶθι γὰρ ὡς ἄλλως οὐκ ἔστι δυνατὸν τὸν καθ' ἡμᾶς ἡγεμόνα σοί τε καὶ τῇ Ῥωμαίων εὐνούστατον ἔσεσθαι πολιτείᾳ, εἴγε μὴ ἐγχειρισθείη πρότερον αὐτῷ τὰ ἐφ' οἷς οὐ κινεῖν ὅπλα κατὰ Ῥωμαίων ἔγνω. Huiusce lega- A 5
tionis sententiam in illis Corippi carminibus habes.

Ad tua nos princeps haec splendida moenia misit
Annua perlargi patris solatia vestri
Sumere tempus adest. Sanctus quae praebuit ille,
Vos etiam praebere decet, si foedera pacis
Intemerata tibi, si mavis pacta manere,
Debita quaerenti transmittite munera regi.

P. 73, 9. *In societatem pertractis Alamundaro, et Hunnis*] De Alamundaro, et Hunnis in societatem vocatis, et de bello ob id recrudescente lege l. 2 bell. Pers. ubi quasi ex aliorum sententia hoc idem Iustiniano flagitium improperat. Nam secundum caput conditionum pacis cum Chosroë stabilitae sic habebat. Ὡς ἂν οἱ σύμμαχοι Σαρακηνοὶ ἑκατέρας πολιτείας ἐμμένοιεν καὶ οἳ τοῖς βεβαιωθεῖσι, καὶ μήτε τοὺς Περσῶν κατὰ Ῥωμαίων, μήτε τοὺς Ῥωμαίων ὁπλίζεσθαι κατὰ Περσῶν. Ut narrat Menander Protector. *Saraceni utriusque reipublicae socii, haec stabilita capita observent, ut neque Persarum socii contra Romanos, neque Romanorum foederati contra Persas arma sumant.*

P. 73, 16. *Hos omnes priori sententia decedere iussit*] Non damnat Procopius Iustiniani zelum, sed apostoli censura carpit, quod is non secundum scientiam fuerit. Primo, ob exactas ab haereticis poenas non tam religionis causa, quam pecuniae cupiditate. Deinde, quod Samaritas et Gentiles, qui verbi praedicatione ab erroribus erant abstrahendi, ipse legum, V 360
et armorum vi ad pietatem cogere maluerit. Tertio, quod

non tam falsas sectas aboleverit, quam Christianam religionem
illorum colluvie polluerit, qui legum terrore, et poenae formi-
dine per simulationem ad ecclesiam transierunt. Denique quod
ea severitate Romanam rempublicam flagitiosorum hominum
coniurationibus perturbaverit, ac tot populorum sanguine, cae-
dibusque compleverit. Quae omnia prudens quisque imperator
nullo reipublicae periculo, ac minimo subiectorum incommodo
facile obtinuisset. Addit Theophanes, *δοὺς αὐτοῖς προθεσμίαν
τριῶν μηνῶν πρὸς ἐπιστροφὴν, constitutum his omnibus a Iu-
stiniano fuisse trium mensium tempus ad conversionem.*

P. 74, 8. *Quibus nemo principum aliquando molestiam
intulisset*] Non negat Procopius ab aliis principibus animad-
P 130 versum olim in Arianos fuisse, quorum exiliis, bonorum pu-
blicationibus, atque suppliciis plenae superiorum essent tem-
porum historiae: sed indicat a Iustiniano haereticorum fortunas
oppidatim, populatimque, et sub idem tempus confertim fuisse
direptas; quod alii principes nonnisi privatim, et per occasio-
nem, parciusque fecissent. Caeterum non solum ecclesiastici
ultimo supplicio afficiendos putarunt haereticos; Dioscori si-
quidem Alexandrini in hominem religionis reum ea vox est,
οὐ μόνον τιμωρίας ἄξιός ἐστιν, ἀλλὰ πυρὸς, non qualicumque
A 56 *dignus poena est, sed igne.* Et contra Eusebium Dorylaei
episcopum conclamatum est Ephesi; *ἆρον, καῦσον Εὐσέβιον.
οὗτος ζῶν καῇ. οὗτος εἰς δύο γένηται. ὡς ἐμέρισε, οὕτω με-
ρισθῇ. Tolle, incende Eusebium. Hic vivus ardeat. Hic in
duo dissecetur. Sicut divisit, ita dividatur.* Verum etiam
Constantinopolitani imperatores, ut Constantinus in Arii libro-
rum lectores, sectatoresque, et Marcianus Augustus in Euty-
chianos capitali supplicio animadvertendum censuerunt. Hi
vero neque a ridiculis tam perniciosarum pestium improperiis
abstinuerunt. Nam Byzantii in publicis latrinis haereticorum
antesignani ex marmore sculpti humi iacuerunt, ut in teter-
rima capita ventris onera plebs egereret: quod hic satis fuerit
addidisse ad sexcenta alia, quae docti viri hac super re ex
antiquis monumentis collegerunt. *Ἔνθα Ἄρειος τὸν αἴσχιστον
θάνατον ἀπέλαβεν, ὑπὸ τοῦ θεοφιλοῦς Θεοδοσίου ἄρειος ἐν μαρ-
μάρῳ ἀναγλύφῳ γειτνιῶντι τῇ γῇ ἐτέθη, καὶ σὺν ἐκείνῳ Μακε-
δόνιος, Σαβέλλιος, καὶ Εὐνόμιος πρὸς αἰσχύνην αὐτῶν, ὡς ἂν
οἱ παρερχόμενοι κόπρον, καὶ οὖρον, καὶ ἐμπτύσματα ἐνρίψωσιν
αὐτοῖς. Eo in loco ubi Arius abominandam mortem subivit,
a piissimo Theodosio sculptus est ex marmore humi haerens,
et una cum illo Macedonius, Sabellius, et Eunomius ad im-
properium, ut praetereuntes sputis, urina, ac stercore eos de-
turparent.* In *πατρίοις* CP. Demum si qui principes, ut
Procopius ait, Arianis vel aliis sectariis non intulerunt mole-
stiam, ii vero non solum contra ecclesiasticas sanctiones, sed

imperiales etiam fecerunt; ut idem Iustinianus, qui lege adversus omnes Arianos lata, immunes tamen Exocionitas Arianos pronunciavit. Eos scilicet qui ad sua sacra extra urbem Byzantium parte septemtrionali conveniebant; quem locum *Ἔξω κιόνια*, a compluribus extra moenia columnis inibi extantibus dictum fuisse legimus in antiquitatibus CP. Theophanes, *ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἀπέσπασε πάσας τὰς ἐκκλησίας τῶν αἱρετικῶν, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὰς τοῖς ὀρθοδόξοις, δίχα τῶν Ἐξακιονιτῶν Ἀρειανῶν. Imperator Iustinianus abstulit omnes haereticorum ecclesias, easque orthodoxis concessit, exceptis iis, quae Arianorum Exacionitarum essent.* Hi nempe nobilissimi Arianorum erant, in quorum collegium adscribi Gotthorum reges Italici consueverant. Quare autor chronici Alexandrini, ad annum Zenonis undecimum, Theodoricum *Exocionitam* vocat; quem locum eruditus interpres Matthaeus Raderus parum intellexit.

P. 74, 15. *A seditionum popularibus passim mactati*] In ecclesia sancti Mocii a Constantino exaedificata, et iam inde ab Arianis occupata, eorum *πολλοὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου, quamplurimi contrucidati sunt tempore Iustiniani magni.* In *πατρίοις* CP. ita legimus.

P. 75, 1. *Cum iis temere conflagrarunt*] Similia in historiis habentur; Salustius idem plane de Thalensibus scribit. *Hi postquam murum arietibus feriri, resque suas afflictas vident, aurum, argentumque, et alia, quae prima ducuntur, domum regiam comportant; ibi vino et epulis onerati, illaque et domum, et semet igni corrumpunt, et quas victi ab hostibus poenas metuebant, eas ipsi volentes pependere.*

P. 75, 2. *Lege hac lata etiam in Samaritas*] Quid illa lex contineret, paulo ante Procopius dixit. *Hos omnes priore* A 57
sententia decedere iussit, protervis tum alia minatus, tum et ne liberis aut propinquis bona relinquerent interdicens. Iustiniani ergo constitutio contra Samaritas non est lex nona cod. de haeret. ut vir doctus Caesar Baronius opinatur. Accedit quod in novella 129 singula numerantur capita constitutionis in Samaritas, quae in lege illa nona minime apparent. Porro tres de Samaritis video Iustiniani constitutiones. Prima de religione illis interdicta, cuius hic Procopius meminit; unde turbae et seditiones in Palaestina manarunt. Secundae singula capita in novella 129 recensentur, quam, ut Cyrillus Scythopolitanus ait, instante sanctissimo viro Saba Palaestino- P 131
rum legato Iustinianus sancivit, factam ab eis rebellionem, et damna Christianis illata vindicaturus. Haec summa constitutionis fuit. *παύεσθαι τὰς τῶν Σαμαρειτῶν συναγωγὰς, καὶ πάσης τῆς πολιτείας ἀπελαύνεσθαι, καὶ μήτε κληρονομεῖν τοὺς ἰδίους, μήτε κατὰ δωρεᾶς δίκαιον αὐτοῖς παραπέμπειν. ἔτι δὲ*

ἀναιρεθῆναι αὐτοὺς, μάλιστα τοὺς ἀρχηγοὺς, καὶ ἀτάκτους. Ut Samaritarum synagogae clauderentur. Ipsi vero a republica gerenda submoverentur. Ne ad suos haereditates, vel etiam donationis nomine transmitterent. Ut denique ipsorum primores et seditiosi occiderentur. Tertia Iustinianus superiorem revocavit Sergii Caesareae praesulis rogatu. Nam novella quae de Iudaeis aeque ac Samaritis est, huc non pertinet.

P. 75, 5. *Christianorum nomine cum suo permutato*] Iustinus iunior novella de Samaritis. *Evaserunt*, inquit, *in tantam nonnulli eorum vesaniam, ut vel salutari baptismo dignati, denuo ad id mali unde discesserant, redierint, et eadem cum Samaritanis habere in pretio, eodem cum ipsis agitari furore dignoscantur.* Chronicon Alexand. *Τινὲς ἐξ αὐτῶν φοβηθέντες προσῆλθον ἐξ ἀνάγκης τῷ Χριστιανισμῷ, καὶ δεχθέντες ἐβαπτίσθησαν, καὶ ἕως τῆς σήμερον ἐπαμφοτερίζουσιν. καὶ ἐπ' αὐστηρίᾳ μὲν ἀρχόντων σχήματι διεψευσμένῳ ὑπούλως καὶ κακούργως ὡς Χριστιανοὺς ἑαυτοὺς ἐμφανίζουσιν, ἐπὶ χαυνότητι δὲ ἀρχόντων φιλοχρημάτων Σαμαρεῖται καὶ μισοχριστιανοὶ, καὶ ὡς μὴ γνόντες Χριστιανισμὸν οὕτω διαπλάττονται τοὺς ἄρχοντας πείθοντες Σαμαρειτίζειν διὰ τῶν χρημάτων. Quidam ex illis sibi metuentes, urgente necessitate, se ad Christianam religionem contulerunt, qui recepti sacro fonte tincti sunt, hodieque utramque religionem consectantur in speciem quidem propter severitatem praesidum se subdole et perfide Christianos mentiuntur: nacti vero magistratus avaros, et in religione remissos, Samaritae sunt, pessimeque oderunt Christianos, itaque vivunt, ac si Christum nescirent, ut provinciarum procuratores pecunia corrumpunt, ut Samaritis faveant.* Ex his, ut Cyrillus Scythopolitanus ait, fuit Arsenius homo singularis apud Iustinianum et Theodoram autoritatis, de quo Procopius infra p. 120.

P. 75, 10. *Agrestes agmine facto in Caesarem arripiunt arma*] Huiusce Samaritarum rebellionis omnes fere posteriores historici meminerunt. Theophanes accidisse ait anno Iusti-
A 58 niani secundo, mense Iunio. Chron. Alexandr. anno quarto Lampadio et Oreste consul. Uter verius, haud facile dixerim. *Τούτῳ τῷ ἔτει Σαμαρειτῶν στασιασάντων, καὶ ποιησάντων ἑαυτοῖς βασιλέα καὶ Καίσαρα, ἐπέμφθη Εἰρηναῖος ὁ Πενταδίας Στρατηλάτης, καὶ ἐθανάτωσε πολλούς. Hoc anno Samaritanis tumultuantibus, sibique regem et Caesarem creantibus, Irenaeus Pentadiae dux exercitus missus est, qui multos interfecit.* Aliam refert Samaritarum seditionem Theophanes ad annum Iustiniani vigesimum nonum; quem locum ita vertit Anastasius Bibliothecarius. *Vigesimo nono imperii Iustiniani anno seditionem concitavere Iudaei et Samaritae Caesareae Palaestinae, et facti quasi in ordine Prasinovenetorum irrue-*

*runt in Christianos eiusdem civitatis, et multos interfecerunt,
et ecclesias combusserunt. Stephanumque praefectum ipsius
urbis in praetorio peremerunt, et substantiam eius surripue-
runt. Uxor vero illius ascendens ad urbem, adiit imperato-
rem, qui iussit Adamantio magistro militum descendere in
Palaestinam et occisionem exquirere Stephani*, etc. In hac
expeditione imperator fuit Adamantius; in priore illa Irenaeum
Pentadiae Theophanes memorat, Cyrillus Scythopolitanus Theo-
dorum et Ioannem. Sed huius, utpote eiusdem aetatis scri-
ptoris, integram audire narrationem praestat, quam e scriptis
Vaticanis libris decerpsimus. *Οἱ κατὰ Παλαιστίνην Σαμαρεῖται
τὸ ἔθνος ἅπαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν στρατεύσαντες πολλὰ ἀθέ-
μιτα διαπράξαντες, τὰς μὲν ἐμπιπτούσας ἐκκλησίας πραιδεύοντες,
τοὺς δὲ συμπίπτοντας Χριστιανοὺς διαφόροις κολάσεσιν ἀφειδῶς
ἀποκτείνοντες, καὶ χωρία ὁλόκληρα τῷ πυρὶ παραδιδόντες, ἐν
τοῖς μάλιστα περὶ Νεάπολιν τόποις, ἔνθα τυραννήσαντες ἔστε-
ψαν ἑαυτοῖς βασιλέα Ἰουλιανόν τινα σύνεθνον αὐτῶν. Τότε δὴ
τὸν μὲν ἐπίσκοπον Νεαπόλεως Σαμμωνᾶ κατέσφαξαν, τινὰς δὲ
συλλαβόμενοι πρεσβυτέρους, καὶ τούτους κατακόψαντες ἀπετηγγά-* V 361
*νισαν μετὰ λειψάνων ἁγίων μαρτύρων, καὶ πολλὰ τοιαῦτα δεινὰ
πεποιήκασιν, ὥστε τὰς βασιλικὰς καλουμένας ὁδοὺς ἀδιαβάτους
τοῖς Χριστιανοῖς γενέσθαι. Τούτων οὖν ἁπάντων εἰς ἀκοὰς
εἰσελθόντων τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἐκε-
λεύθησαν Θεόδωρος καὶ Ἰωάννης οἱ ἐνδοξότατοι στρατὸν συνα-* P 132
*γεῖραι, καὶ τῶν Σαμαρειτῶν καταστρατεῦσαι, καὶ συμβολῆς γε-
νομένης ἀνῃρέθη Ἰουλιανὸς καὶ πλῆθος πολὺ Σαμαρειτῶν.*

P. 75, 10. *Designatoque sibi imperatore Iuliano*] Sicuti
multarum gentium a se profligatarum nomina sibi Iustinianus
ascivit, ita et eius tyranni, ut habes in edicto septimo, *imper.
Caes. Flav. Iustinianus, Aleman. Gotth. Franc. Germ. Ant.
Alan. Vand. Affr. Pius, felix, inclytus, victor, triumphator,
semper Augustus, Iulianus.* Parum hoc animadvertit Henri-
cus Agylaeus, vel quisquis alius ad illam inscriptionem nota-
vit: *Quod Iulianus his adiicitur, vitiosum iudicio.* Num
(quod modo succurrit) ibi Iustinianus rescribit Iuliano praefe-
cto praetorio? de quo nos infra ad p. 92. Octavius a Ros-
berg profert huius Iuliani antiquum nomisma; sed allucinatur;
nam Iuliani Apostatae id esse cum reliqua omnia declarant,
tum aversa nomismatis facies gentilium simulacris insignita, A 59
et *votum Cybalae Turritae* ac *Palladi* nuncupatum.

P. 75, 17. *Exactione nullo humanitatis modo imperata*]
Non dissimulo Cyrilli Scythopolitani, qui haec pene vidit, nar-
rationem plane contrariam. Is refert primae Palaestinae, ubi
potissimum Samaritarum incursio desaevierat, *δώδεκα κεντηνα-
ρίων συγχώρησιν ἐποιήσαντο δημοσίων, duodecim centenariorum
ex publicis vectigalibus remissionem factam fuisse:* Scythopoli

vero quae hostium damna minus senserat, ἑνὸς μόνου κεντηναρίου συγχώρησιν δοθῆναι συνεῖδον οἱ ἐπίσκοποι, *unius tantum centenarii remissionem dandam episcopos decrevisse.* Episcopos ait decrevisse, nempe Antonium Ascalonitam, et Zachariam Pellensem, quos pensitandis clericorum et ecclesiarum damnis Iustinianus praefecerat, ut idem Cyrillus narrat. Nam Sabas vir sanctus eam remissionem non pro clero tantum, sed etiam pro populis Palaestinae fidelibus fortasse petierat: Iustinianus instante tali tantoque viro ecclesiis negare veritus est; reliquis populis concedere noluit. Hoc est de quo Procopius conqueritur. Imo ea ipsa tredecim centenariorum remissio, si cum cleri, ecclesiarum, et monasteriorum Palaestinae multitudine comparetur, post tantam cladem minima et pene ridicula videbitur. De vectigali ab ecclesiasticis etiam persoluto dicam infra, ad p. 102 lin. 31.

P. 76, 1. *In gentiles saevitiam convertit*] Anno imperii suo tertio, indictione octava, ut scribit Theophanes, ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς διωγμὸν μέγαν κατὰ Ἑλλήνων, καὶ πάσης αἱρέσεως, καὶ τὰς τούτων οὐσίας ἐδήμευσεν ἁπάσας. *Fecit Iustinianus imperator persecutionem magnam adversus gentiles, et omnes haereticos, illorumque substantias publicavit.* Mirum sane est primarios imperatoriae aulae principes, hac lata lege, gentilitiae superstitionis reos actos fuisse. Inter hos, ut refert Hesychius, Procopius, Theophanes, et Suidas, fuerunt *Tribonianus quaestor, Thomas magister officiorum, Ioannes praefectus praetorio*, et *Phocas patricius magister militum* conficiendo codici a Iustiniano praefecti. His addit Theophanes *Asclepiodotum praefectum praetorio, Macedonium referendarium*, et *Pegasium Heliopolitanum patricium.* Falso Aimoinus numerat *Belisarium:* lege quae supra narrat Procopius de Theodosio e sacro lavacro suscepto ab Antonina et Belisario.

P. 76, 3. *Inter libamina, et sacrificia, atque impias religiones deprehensi sunt*] Hac infamia notatur Severus, quem unice amavit ac fovit Theodora imperatrix. In ep. monachorum ad Menam.

P. 76, 4. *Quae vero in Christianos ipsos commisit, infra dicturi sumus*] Saeviit etiam in Christianos; quod licet hic, et rursus infra p. 115 polliceatur, nescio tamen an oblivione promissum non fecerit. Hoc autem loco (quantum assequi coniectura possumus) dicturus erat Procopius de Christianorum caedibus, aliisque suppliciis ob tria capita, et alias eo tempore controversas de dogmatibus quaestiones. Id ipse
A 60 Procopius innuit lib. hist. 8. οἱ γὰρ ἄλλοι ἐν Ἰλλυριοῖς ἀμφὶ πόλιν Οὐλπιάναν βασιλέως ἐπαγγείλαντος διατριβὴν ἔσχον στά-
P 133 σεως ἐνταῦθα πρὸς τῶν οἰκητόρων γεγενημένης, ὧνπερ ἕνεκα

ἐν σφίσιν αὐτοῖς οἱ Χριστιανοὶ διαμάχονται, ἧπέρ μοι ἐν λόγοις τοῖς ὑπὲρ τούτων γεγράψεται. Nam alii Ulpianae in Illyrico Caesaris iussu substiterunt; nempe excitata inibi a civibus seditione ob eas quaestiones, quibus inter se Christiani dissident; de quibus opportuno loco dicturus sum. Scilicet iam tum librum *Ἀνεκδότων* moliebatur. Vide has notas infra ad p. 115.

P. 76, 5. *Post haec turpes puerorum amores lege vetuit*] Duae hac de re constitutiones extant. 77 et 141 quarum altera cum per aliam occasionem scripta videatur, altera vero data sit anno decimo octavo post consulatum Basilii, haud dubito, quin prima interciderit, quam sub initium imperii factam hic Procopius subindicat, ac Theophanes editam anno secundo aperte dicit, et occasionem ferendae legis ita narrat. *Τούτῳ τῷ ἔτει Ἡσαΐας ἐπίσκοπος Ῥόδου, καὶ Ἀλέξανδρος ἐπίσκοπος Διοσπόλεως τῆς Θρᾴκης καθῃρέθησαν ὡς παιδερασταὶ εὑρεθέντες, καὶ ἐτιμωρήθησαν δεινῶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως καυλοτομηθέντες καὶ πομπεύσαντες τοῦ κήρυκος βοῶντος. Ἐπίσκοποι ὄντες τὸ τίμιον σχῆμα μὴ ἐνυβρίζοιτε. καὶ ἐξέθετο ὁ βασιλεὺς νόμους σφοδροὺς κατὰ τῶν ἀσελγαινόντων, καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐτιμωρήθησαν. Hoc anno Esaias episcopus Rhodi, et Alexander episcopus Diospoleos in Thracia exautorati sunt, utpote masculorum corruptores deprehensi, et ab imperatore severe puniti sunt, nam exsectis veretris per urbem ducti, praecone proclamante; quicumque estis episcopi reverendam dignitatem ne dehonestetis. Quare Augustus in libidinosos severas leges edidit, multique supplicio affecti sunt.* Severas nominat leges quas hic Procopius refert, ac detestatur, quibusque nescio an religiosissimus imperator Constantinus magnus bonum factum adscripsisset; praesertim cum in episcopos tam indecore observarentur. Nam ille (ut Theodoretus narrat l. 1 c. 11) *paludamento se obtecturum* affirmabat *eum episcopum, quem alienae uxori stuprum inferentem forte vidisset, ne facinoris aspectus, eos qui id ipsum cernerent, ulla ex parte laederet.*

P. 76, 7. *Nullo prorsus decoro in eos facta animadversione*] Scilicet, ut statim subdit, pudendis truncati, publice ludibrio erant, sicuti modo ex Theophane diximus. Addit Ioannes Siculus et Anonymus in chronico, *τοῖς δὲ καλάμους ὀξεῖς εἰς τοὺς πόρους τῶν αἰδοίων διεπέρασε. Aliis vero acutos calamos in meatus genitalium ingessit.* Quod nescio quis detestatus, id cur faceret, ab Iustiniano quaesivit, *εἰ δὲ ἱεροσυλήκασιν, οὐκ ἂν τὴν χεῖρα τούτων ἀπέτεμον; an non*, inquit ille, *si sacrilegium commisissent, manus illis amputandae fuissent?* Zonaras.

P. 77, 7. *Senatores vero ut ab iisdem emungi fortunis potuerint, iam dico*] Licet de suppilatis senatorum bonis in

hac tota historia sparsim complura disserat Procopius; hoc tamen loco quasi proprio ex praecipuis senatoribus nonnullos nominat. Inter alios fuit Iuliana nobilissima, eademque piis-
A 61 sima femina; a qua tamen singulari prudentia, atque religionis documento delusus est Iustinianus. Longior narratio est, tu eam lege apud Gregorium Turonensem de gloria martyrum c. 133.

P. 78, 1. *Possessionem quasi haeredes adeunt, productis tabulis, quas ab eo minime confectas fama erat*] Hoc etiam supra p. 36 et p. 87. Horum scelerum minister fuit Anatolius domus imperatoriae curator, *ἄδικος ἐς τὰ μάλιστα γεγονὼς καὶ πολλοὺς ὅσους τῶν οἰκείων ἀφῃρημένος γραπτὰς σανίδας, καὶ ῥάκη ὑποπόρφυρα τοῖς τῶν εὐδαιμόνων οἴκοις θαμὰ ἐπέβαλε τὴν ἐς βασιλέα εὔνοιαν προϊσχόμενος, καὶ ταύτῃ ἅπαντα ἐσφετερίζετο βιαζόμενος μὲν ἀναίδην, καὶ ἀναῤῥηγνὺς τὰ βουλεύματα τῶν ἀποιχομένων, χαίρειν δὲ λέγων πολλὰ τοῖς νόμοις, οἳ δὴ τοὺς παῖδας κληρονομεῖν ἐθέλουσι τῆς τῶν φυσάντων περιουσίας: homo iniustissimus, qui quam multorum bona expilavit, et titulorum tabellas, vel purpurae segmenta divitum domibus saepe affixit, praelataque illorum in Caesarem benevolentia sic omnia furatus est, impudenter violatis, atque abolitis defunctorum voluntatibus, necnon legibus pessumdatis, quae liberos paternae substantiae haereditatem adire volunt.*
P 134 Agathias l. 5. Vide has notas ad p. 127. Ut in aere Caesaris ea fuisse bona intelligerentur, scripti illi tituli, vel appensa purpura declararunt. Hoc non est assecutus Christophorus Persona interpres; ad quod illustrandum facit locus ille novellae 28 ubi Iustinianus ait nemini licere titulos affigere praediis vel domibus alienis. *μόνον γὰρ ἴδιον τοῦτο τοῦ τε δημοσίου, τῶν τε βασιλικῶν οἴκων, τῶν τε ἡμετέρων, τῶν τε τῆς εὐσεβεστάτης Αὐγούστης, id enim proprium esse fisci, domorum imperialium, nostrarum, et piissimae Augustae.* Ibique vocat *titulos σανίδας*, ut hoc loco Agathias. Iurisconsultus Graecus sic explicat. *Μηδεὶς τίτλους ἰδικοὺς τοῖς ἀγροῖς αὐτοῦ ἐπιθήσοι ἢ τοῖς τοῦ Πέτρου. οἷον ἵνα τυχὸν θήσοι ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ ἀγροῦ πινακίδιον, ἢ σκουτάριν, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτο, καὶ γράψοι ἐν ἐκείνῳ ὅτι ὁ παρὼν ἀγρὸς τοῦ Σεβαστοκράτορός ἐστιν, ἢ τοῦ μεγάλου Δομεστίκου, ἢ κρεμάσοι βῆλον βασιλικὸν, ὥστε νομίζεσθαι αὐτὸν εἶναι βασιλικόν.* Vide has notas ad p. 128.

V 362 P. 78, 2. *Tatiani, Demosthenis, Hilarae*] Tatianus vir ditissimus, magister officiorum, ad quem Iustinus et Iustinianus rescribunt. l. 5 cod. de mag. offic. Demosthenes sub Iustino egit praefectum praetorio, atque iterum sub Iustiniano, ut dicimus infra ad p. 92. De Hilara in antiquis monumentis nihil occurrit.

P. 78, 6. *Ioannis Basilii filii*] Tantae fuerunt horum

divitiae, ut passim ab imperatoribus darentur obsides, et a barbaris perlibenter acciperentur. Basilius pater ab Anastasio Persis datus est, et anno eius imperii quinto decimo redemptus. Theophanes. Ioannes vero filius datus iisdem est a Belisario. Procopius l. 2 bell. Pers.

P. 78, 11. *Pretium id Daram convectum*] De huius civitatis nomine nescio quid somniarit Aimoinus l. 2 de gest. Franc. nam *Persarum regi captas Romanorum urbes restituere* A 62
neganti, Iustinianus, inquit, *respondit*, *Daras. Pro cuius novitate sermonis civitas eo loci constituta est, cui Daras nomen est.* *Ἀναστάσιος ὁ βασιλεὺς ἐτείχισε τὸ Δαρὰς χωρίον τῆς Μεσοποταμίας μέγα καὶ ὀχυρὸν μέσον τῶν ὁρίων κείμενον Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν, καὶ ἐποίησεν ἐκκλησίας, καὶ ἀποθήκας σίτου, καὶ κιστέρνας ὑδάτων καὶ ἐμβόλους, ὀνομάσας αὐτὴν Ἀναστασιούπολιν, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ δίκαια πόλεως. Anastasius imperator Daras Mesopotamiae Pagum magnum et munitum ad fines Persarum, et Romanorum situm moeniis cinxit, ornavitque ecclesiis, horreis, cisternis, ac propugnaculis, et Anastasiopolim vocatum, donavit iure civitatis.* Idem habet Procopius l. 1 bell. Pers. et Evagrius l. 3 c. 37 additque locum illum *Daras* ob id appellatum, quod Darius ibidem ab Alexandro rege Macedonum penitus devictus fuerit. Chron. Alexandr. Doras, quia *δόρατι*, *hasta* Darius ab Alexandro confossus interierit.

P. 78, 16. *Sed plane difficile memoratu est, quot hominum sese ultroneos haeredes instituerint*] Etiam Evagrius l. 4 carptim breviterque tam uberem historiae partem perstringere maluit. Sed l. 5 c. 3 libere prodidit Aetherium patricium, qui Iustiniano tot scelerum ac furtorum minister fuit. *Αἰθέριος διὰ πάσης ἰὼν συκοφαντίας τάς τε τῶν ζώντων, καὶ τελευτώντων οὐσίας ληϊζόμενος ὀνόματι τῆς βασιλικῆς οἰκίας, ἧς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ προειστήκει. Aetherius nullum calumniae genus praeteriens, tum vivos, tum mortuos nomine aulae imperatoriae, cui, regnante Iustiniano, praefuit, fortunis spoliavit.*

P. 79, 1. *Antequam seditio existeret victoriatorum*] In Graeco est, *ἡ τοῦ ΝΙΚΑ στάσις, seditio VINCE.* Evagr. l. 4 c. 13. *ἣ προσηγορίαν τὸ σύνθημα τῶν δήμων δέδωκε. τὸ Νίκα γὰρ ἐπίκλησιν ποιοῦσι τοῦτο τῶν δήμων ἀλλήλοις συναφθέντων σύνθημα δόντες τῆς ἐς ἀλλήλους γνώσεως. Quae nomen ex tessera populi accepit: quippe Nica, id est, Vince, fuit propterea appellata, quod populus inter se congressus, hanc tesseram Nica sibi praescripsit, quo alter ab altero internosceretur.* Procop. l. 1 bell. Pers.

P. 79, 1. *Seditio Victoriatorum*] Quam Procopius fuse prosequitur l. 1 bell. Pers. affirmatque in ea caesa fuisse Constantinopoli triginta hominum millia. Quam parva vero iurgii

scintilla tantum incendium excitarit, Theophanes minutissime narrat ex antiquis et publicis urbis Constantinopolitanae mo-
P 135 numentis: in quibus cum veluti in tabula videre sit eius imperii statum, Iustiniani mores, circi, et theatri licentiam, alia demum, quae ad hanc illustrandam historiam vehementer faciunt, eaque inedita sint, hic ex manuscriptis Vat. codd. danda curavimus cum nostra interpretatione.

Γέγονεν ἡ ἀνταρσία τοῦ Νίκα τρόπῳ τοιούτῳ. ἀνελθόντα
A 63 *τὰ μέρη ἐν τῷ ἱππικῷ ἔκραξαν οἱ τῶν Πρασίνων, ἄκτα διὰ Καλοπόδιον τὸν Κουβικουλάριον, καὶ Σπαθάριον. ΠΡΑΣ. ἔτη πολλὰ Ἰουστινιανὲ Αὔγουστε,* Tu vivas. *ἀδικοῦμαι, μόνε ἀγαθὲ, οὐ βαστάζω. οἶδεν ὁ θεός. φοβοῦμαι ὀνομάσαι, μὴ πλέον εὐτυχήσῃ, καὶ μέλλω κινδυνεύειν, ΜΑΝΔΑΤΩΡ. τίς ἐστιν; οὐκ οἶδα. ΠΡΑΣ. ὁ πλεονεκτῶν με τρισαύγουστε εἰς τὰ τζαγγάρια εὑρίσκεται. ΜΑΝΔ. οὐδεὶς ὑμᾶς ἀδικεῖ. ΠΡΑΣ. εἷς καὶ μόνος ἀδικεῖ με, θεοτόκε, μὴ ἀνακεφαλήσοι. ΜΑΝΔ. τίς ἐστιν ἐκεῖνος; οὐκ οἴδαμεν. ΠΡΑΣ. σὺ καὶ μόνος οἶδας, τρισαύγουστε, τίς πλεονεκτεῖ με σήμερον. ΜΑΝΔ. εἴτις ἂν ἔστιν, οὐκ οἴδαμεν. ΠΡΑΣ. Καλοπόδιος ὁ Σπαθάριος ἀδικεῖ με, δέσποτα πάντων. ΜΑΝΔ. οὐκ ἔχει πρᾶγμα Καλοπόδιος. ΠΡΑΣ. εἴ τίς ποτέ ἐστιν τὸν μόρον ποιήσοι τοῦ Ἰούδα. ὁ θεὸς ἀνταποδώσοι αὐτῷ ἀδικοῦντι με, διὰ τάχους. ΜΑΝΔ. ὑμεῖς οὐκ ἀνέρχεσθε εἰς τὸ θεωρῆσαι, εἰ μὴ εἰς τὸ ὑβρίσαι τοὺς ἄρχοντας. ΠΡΑΣ. εἴ τις δήποτε ἀδικεῖ με, τὸν μόρον ποιήσοι τοῦ Ἰούδα. ΜΑΝΔ. ἡσυχάσατε Ἰουδαῖοι, Μανιχαῖοι, καὶ Σαμαρεῖται. ΠΡΑΣ.*

Rebellio, quae dicta est Vince, ita contigit. Utraque factio in circum convenerat: magnisque clamoribus rogabant Prasini, ut in Calopodium Cubicularium, et Spatharium ageretur ex lege. Prasini. Multos annos tu vivas Iustiniane Auguste. Iniusta patior, optime Caesar, nec sum ferendo; testis mihi deus: sed nominare non audeo, ne et illi meliorem fortunam, et mihi ob id periculum pariam. Mand. Quis ille est? nam ignoro. Pras. Qui me iniuriis afficit, in Sutorum regione habitat, Auguste maxime. Mand. Nemo vos afficit iniuria. Pras. Unus ac solus est, qui mecum agit iniuste. Sic ille nunquam attollat caput, o deipara. Mand. Quis vero ille est? plane non novimus. Pras. Imo tu solus nosti Auguste maxime, a quo ego his diebus premor iniuste. Mand. Quis tandem sit ille nescimus. Pras. Calopodius Spatharius, supreme domine, ille iniurius in me est. Mand. Atqui laedit Calopodius neminem. Pras. Quisquis ille est, sic ut Iudas dispereat. Homini in me iniurioso vicem deus reddat quantocyus. Mand. Huc non spectaturi vos acceditis, sed conviciis principes insectaturi. Pras. Quisquis, inquam, iniuria me vexat, sicut Iudas dispereat. Mand. Quiescite Iudaei, Manichaei, Samaritae. Pras. Iudaeos,

Ἰουδαίους, καὶ Σαμαρείτας ἀποκαλεῖς; ἡ Θεοτόκος μετὰ ὅλων. ΜΑΝΔ. Ἕως πότε ἑαυτοὺς καταρᾶσθε; ΠΡΑΣ. εἴ τις οὐ λέγει, ὅτι ὀρθῶς πιστεύοι ὁ Δεσπότης, ἀνάθεμα αὐτῷ, ὡς τῷ Ἰούδᾳ. ΜΑΝΔ. ἐγὼ ὑμῖν λέγω εἰς ἕνα βαπτίζεσθαι. ΠΡΑΣ. ἀνεβόησαν ἐπάνω ἀλλήλων, καὶ ἔκραζον, ὡς ἐκέλευσεν Ἄντλας, εἰς Ἕνα βαπτίζομαι. ΜΑΝΔ. ὄντως εἰ μὴ ἡσυχάσητε, ἀποκεφαλίζω ὑμᾶς. ΠΡΑΣ. ἕκαστος σπεύδει ἀρχὴν κρατῆσαι, ἵνα A 64
σωθῇ. καὶ εἴτι ἂν εἴπωμεν θλιβόμενοι, μὴ ἀγανακτήσοι τὸ κράτος σου. τὸ γὰρ θεῖον πάντων ἀνέχεται. λόγον ἔχοντες, αὐτοκράτορ, ὀνομάζομεν ἄρτι πάντα. ποῦ ἐστὶν οὐκ οἴδαμεν, οὐδὲ τὸ παλάτιον, τρισαύγουστε, οὐδὲ πολιτείας κατάστασις. μίαν εἰς τὴν πόλιν προέρχομαι, ὅταν εἰς Βουρδώνην καθέζωμαι. εἴθε μηδὲ τότε τρισαύγουστε. ΜΑΝΔ. ἕκαστος ἐλεύθερος ὅπου ἐθέλει, ἀκινδύνως δημοσιεύει. ΠΡΑΣ. καὶ θαῤῥῶ ἐλευθερίας, καὶ ἐμφανίσαι οὐ συγχωροῦμαι. καὶ ἐάν ἐστιν ἐλεύθερος, ἔχει V 363
δὲ Πρασίνων ὑπόληψιν, πάντως εἰς φανερὸν κολάζεται. ΜΑΝΔ. P 136
ἑτοιμοθάνατοι, οὐδὲ τῶν ψυχῶν ὑμῶν φείδεσθε. ΠΡΑΣ. ἐπαρθείτω τὸ χρῶμα τοῦτο. καὶ ἡ δίκη οὐ χρηματίζει. ἄνες τὸ φονεύεσθαι. καὶ ἄφες κολαζόμεθα. ἴδε, πηγὴ βρύουσα, καὶ ὅσους θέλεις κόλαζε. ἀληθῶς δύο ταῦτα οὐ φέρει ἀνθρωπίνη

et Samaritas nos appellas? Et nobis propitia deipara est. MAND. Quousque in vestra capita effundetis maledicta? PRAS. Quisquis non recte credere Augustum dicat, ut Iudae, sic illi anathema sit. MAND. Si me auditis, in unum omnes baptizaminor. PRAS. Tumultuose exclamarunt; sic ut Antlas iussit, in unum baptizor. MAND. Omnino, nisi quieveritis, capite puniemini. PRAS. Quisque ambit imperium, ut securus vivat. At nos qui in aerumnis versamur, quidquid loquimur, aequi bonique consulat imperium tuum: nam et divinum numen sic omnes suffert. Quaestionem, imperator, habemus, ideoque omnia hic loquimur. Quandoquidem Auguste maxime, neque curiae, neque reipublicae dignitatem ullam superesse videmus; tum solum prodeo in urbem, cum Burdoni insideo, utinam Auguste maxime, ne tum quidem. MAND. Quisquis liber, quocumque libitum illi est, secure prodire potest. PRAS. Mea sane libertate fido, nec tamen mihi in publicum venire permittitur. Quisquis liber cui Prasinae factionis iniecta suspicio sit, statim luce palam punitur. MAND. Destinata cruci capita, itane vestras animas devovetis? PRAS. Scilicet de medio tollamur nos hoc insigniti colore. Interim nullus sit iustitiae locus. Tu a caedibus abstine; ac tum malefactorum nos poenas luamus. Ut illae ex fonte saliunt aquae, ita fluat illorum cruor, quos ad supplicium expetieris. Verum duo illa (iniustitiam et crudelitatem) humanum ingenium plane abhorret. Utinam in lu-

φύσις. εἴθε Σαββάτιος μὴ ἐγενήθη, ἵνα μὴ ἔσχεν υἱὸν φονέα. εἰκοστὸς ἕκτος φόνος ἐστὶν ὁ γενόμενος εἰς τὸ ζεῦγμα. τῇ πρωΐας ἐθεώρει, καὶ τῇ δήλῃ ἐσφάγη, ὦ δέσποτα πάντων. ΒΕΝΕΤ. τοὺς φονεῖς ὅλου τοῦ σταδίου ὑμεῖς μόνοι ἔχετε. ΠΡΑΣ. πότε οὐ σφάζεις, καὶ ἀποδημεῖς; ΒΕΝΕΤ. σὺ δὲ σφάζεις, καὶ διακενῆς. τοὺς φονεῖς γὰρ τοῦ σταδίου ὑμεῖς μόνοι ἔχετε.
A 65 *ΠΡΑΣ. δέσποτα Ἰουστινιανὲ αὐτοὶ παρακαλοῦσι, καὶ οὐδεὶς αὐτοὺς φονεύει. Νοήσει ὁ μὴ θέλων. τὸν ξυλοπώλην τὸν εἰς τὸ ζεῦγμα τίς ἐφόνευσεν, αὐτοκράτορ; ΜΑΝΔ. ὑμεῖς αὐτὸν ἐφονεύσατε. ΠΡΑΣ. τὸν υἱὸν τοῦ Ἐπαγάθου τίς ἐφόνευσεν, αὐτοκράτορ; ΜΑΝΔ. καὶ αὐτὸν ὑμεῖς ἐφονεύσατε, καὶ τοὺς Βενέτους πλέκετε. ΠΡΑΣ. ἄρτι Κύριε ἐλέησον. τυραννεῖται ἡ ἀλήθεια. ἤθελον ἀντιβάλαι τοῖς λέγουσιν, ἐκ θεοῦ διοικεῖσθαι τὰ πράγματα. πόθεν αὕτη ἡ δυστυχία; ΜΑΝΔ. ὁ θεὸς κακῶν ἀπείραστος. ΠΡΑΣ. θεὸς κακῶν ἀπείραστος. καὶ τίς ἐστὶν ὁ ἀδικῶν με; εἰ φιλόσοφός ἐστιν, ἢ ἐρημήτης τὴν διαίρεσιν εἰπάτω τῶν ἑκατέρων. ΜΑΝΔ. βλάσφημοι, καὶ θεοχόλωτοι, ἕως πότε οὐχ ἡσυχάζετε; ΠΡΑΣ. ἂν θεραπεύεται τὸ κράτος σου, στέγω, καὶ μὴ θέλων τρισαύγουστε. ὅλα, ὅλα οἶδα, ἀλλὰ σιωπῶ. σώζου δίκη, οὐκέτι χρηματίζεις. μεταβαίνω, καὶ τότε ἰουδαΐζω. μᾶλλον δὲ ἑλληνίσαι συμφέρει, καὶ μὴ βενετίσαι, ὁ*

cem Sabbatius non venisset, certe filium te non habuisset sanguinarium. Sexta et vigesima nunc caedes ad Zeugma patrata est. Mane ille in theatro spectabat; sub vesperum, supreme domine, caesus fuit. Veneti. Apud vos duntaxat convenientium in stadio sunt homicidae. Pras. Tu vero sine sanguine, quando hinc abscessisti? Ven. Tu vero nulla etiam de causa in caedes prorumpis. Nam apud vos inquam, duntaxat convenientium in stadio sunt homicidae. Pras. Domine Iustiniane, isti alios irritant, et a nemine trucidantur. Hoc, et qui nolit, intelligit, puto. Fabrum lignarium ad Zeugma quis interfecit, o imperator? Mand. Vos illum occidistis. Pras. Filium Epagathi quis interemit, o imperator? Mand. Et illum vos; in causam vero Venetos trahitis. Pras. Hem modo, propitius sis deus, ut veritas conculcatur. Pene nunc velim cum iis disserere, qui divino nutu res humanas gubernari contendunt. Unde haec infortunia? Mand. Deus intentator malorum est. Pras. Ita sane, deus malorum est intentator. At quis iniuste me opprimit? Age quisquis es philosophus, vel eremita: cedo utriusque distinctionem. Mand. Blasphemi, impii, quando demum quiescetis? Pras. Dum tibi Auguste maxime ita cordi est, vel invitus quiesco. Omnia, singula novi, at obmutesco. Iustitia vale. Nullus iam tibi locus reliquus est. Discedam hinc, ut nomina Iudaeis dem. Omnino praestat et gentilium ritibus initiari, obtestor deum, quam cum Venetis convenire.

θεὸς οἶδε. *BENET.* τὸ μισῶ, οὐ θέλω βλέπειν, καὶ ὁ φθόνος παρενοχλεῖ μοι. *ΠΡΑΣ.* ἀνασκαφείτω τὰ ὀστέα τῶν θεωρούντων. καὶ κατῆλθον οὗτοι, καὶ εἴασαν τὸν βασιλέα, καὶ τοὺς Βενέτους θεωροῦντας ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ.

VENET. Tantum scelus non videam. Vestri tamen odium me ut id velim stimulat. PRAS. Effodiantur illorum post mortem ossa, qui hoc in spectaculo subsederint. Sic Prasini abierunt, Caesare ac Venetis in circo relictis.

P. 79, 8. *Mihi, et mei ordinis plerisque*] Nempe primariis viris illustribus et ordinis senatorii; nam et urbanam praefecturam gessit Procopius, ut in praefatione dixi. Medicum fuisse somniant Blondus et Sabellicus.

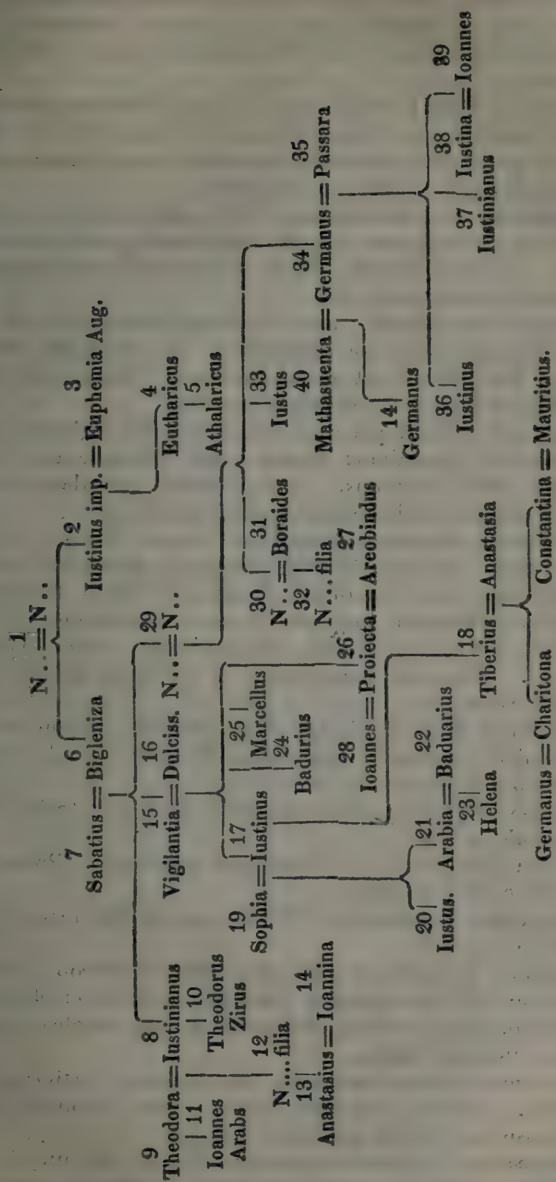
P. 79, 9. *Perniciosi daemones, et funestae hominum pestes*] Hanc fuisse consuetam hominum sui ordinis, hoc est, senatorum vocem, affirmat Procopius. Nam ex quodam usu, et communi consuetudine, qui rempublicam atrocius vexarint principes, id ipsum olim etiam audierunt. Infra p. 84 explicatius.
Alii genio huius hominis comiti adscriberent, pars dictitaret A 66
iratum mortalibus numen, Romanorumque exosum imperium perniciosis furiis potestatem fecisse tantorum malorum. Et
Ioannes Cappadox praefectus praetorio omnium sceleratorum P 137
postremus, id ipsum a senatu, populoque Constantinopolitano audivit, ut idem Procopius indicat lib. 1 bell. Pers. extremo. Synesius epist. 57. *Ἀνδρόνικος δαίμων ἀρήϊος ἄπληστος συμφορῶν. Andronicus Martius daemon calamitatum insatiabilis.* Et rursus, *δαίμοσιν ἑαυτὸν ἄρας προσένειμε. Daemonum se numero aggregavit.* Et epist. 78. *Οὓς ἂν καὶ ὅστις ὠμότατος δαιμόνων ἠλέησεν, ἐξῃρήσθων τοῦ λόγου Θόας τε καὶ Ἀνδρόνικος. Quorum vel crudelissimus quisque daemonum misertus esset, excipio Thoantem, et Andronicum, qui soli daemonum implacabiles.* Denique eius gentis, ex qua fuit Procopius, nempe Syrorum Palaestinorumque, id proprium est, homines notae improbitatis daemoniis comparare. Sicarii 3. Reg. c. 21. Magus act. 13. *filii diaboli* vocantur. Imo Christus dominus si quid non ad gratiam loquitur, statim Iudaeis, apud Ioannem, *Daemoniacus* est, et appellatur. Christus de Iuda parricida. *Et unus ex vobis diabolus est.* Ioannis 6. De Theodora ita Theophilus in vita Iustiniani. *Duxit Iustinianus Theodoram egregiam puellam, licet reclamante matre Bigleniza, quippe quae indolem puellae alioqui scitissimae et eruditissimae, sed levioris et arrogantioris ingenii aliquando obfuturam fortunae et pietati filii pertimesceret, praesertim quia vetula quaedam divinationibus addicta Theodoram futuram Daemonodoram Romano imperio, inflexuramque rectitudinem Iustiniani ex sortium augurio consulenti Biglenizae praedixerat.*

P. 80, 7. *Sabbatii coniugis*] Hic fuit Iustiniani imperatoris pater. Arnoldus Uvion gradu Aniciano vigesimo alium ita comminiscitur: *Anicius Germanus Probus, Anicii Iustiniani Probi filius. V. C. nulla alia re clarus memoratur, nisi quod ex . . . . . . Anicia sorore Anicii Iustini imperatoris, quae ei uxor fuit, filios tulerit Vitalianum, Germanum, et Iustinianum imperatorem, et filiam Biglentiam. Nomen eius in historiis quidem non reperitur; addidimus tamen illud nos, tum filii Germani coniectura, tum etiam quod omnino arbitremur illum Germanum esse, ad quem extat Hormisdae papae epistola* 54 *tom.* 1. *Ep. decret. in qua illustrissimus vocatur, hortaturque ad defensionem tam ecclesiae quam aliquot etiam episcoporum. Si quis tamen aliter repererit, contentioni cedo.* Ita sane. Nam et Iustinianus, eiusque parens, et avunculus ex albo Aniciorum delendi. Germanus fratruelis Iustiniani dicendus, ut supra ad p. 23 probavimus. Hormisdae epistola Germano viro consulari reddenda. De Vitaliano sentiendum, ut ad p. 30 diximus. Iustiniani pater non Germanus, sed Sabbatius appellandus. De Biglentia rectius quam Panvinius, qui Iustiniani filiam esse credit: ἀδελφὴν, *sororem* vocat Procopius l. 2 bell. Vand. licet Graecorum more *Biglantiam* dixerit, quam Latine *Vigilantiam* nominamus; sic apud Mauritium in Strategicis βίγλα et βιγλίζειν, *vigilia*, *vigilare*. Corippus de Iustino iuniore;

A 67 *Mater consilii placidis Vigilantia vestris*
V 364 *Semper inest oculis; quamquam omni pectore gestas*
Alma Augusta tui consors Sapientia regni.

Nempe alludit ad nomina *Vigilantiae* matris, et *Sophiae* uxoris Iustini iunioris. Quanquam *Vigilantiae* nomen Latine inflexum puto ex Illyrico nomine *Bigleniza*, quod Iustiniani imperatoris matris vocabulum fuit. Huius Vigilantiae maritum facit Arnoldus Dorotheum consulem; bene Victor Tunnensis in chronico, *Iustinus iunior Vigilantiae sororis Iustiniani Augusti filius, patre dulcissimo natus.* Sed ne singulos errores, quos in Iustiniani imperatoris genealogia texenda commiserunt Arnoldus, Panvinius, Trithemius, et alii, singillatim enumeremus, eam tibi ob oculos in diagrammate ponimus, eo sane veriorem, auctioremque quod ex pluribus autoribus, iisque antiquioribus, nempe eiusdem aetatis, illam collegimus.

P 138

1
N.. = N..
2
Iustinus imp. = Euphemia Aug.
3
4
Eutharicus
5
Athalaricus
7
Sabatius = Bigleniza
6
9
Theodora = Iustinianus
8
11
Ioannes Arabs
10
Theodorus Zirus
12
N.... filia
13
Anastasius = Ioannina
14
15
Vigilantia = Dulciss. N..
16
29
N..
19
Sophia = Iustinus
17
25
Marcellus
24
Badurius
20
Iustus.
21
Arabia = Baduarius
22
23
Helena
28
Ioannes = Proiecta
26
27
Areobindus
32
N... filia
30
N.. = Boraides
31
33
Iustus
40
18
Tiberius = Anastasia
Germanus = Charitona
Constantina = Mauritius.
Mathasuenta = Germanus
34
35
Passara
14
Germanus
36
Iustinus
37
Iustinianus
38
Iustina = Ioannes
39

1. N. N. parentes Iustini imperatoris in historia prorsus obscuri.

2. 3. *Iustinus* imperator, *Euphemia* Augusta coniuges. Procopius hic p. 29. Victor Tunnensis in chron. Theodorus Lector.

4. *Eutharicus* Cillica Amalasuntae maritus, filius adoptivus Iustini imperatoris. Cassiodorus l. 8. Var. epist. 1. *Desiderio quoque concordiae factus est per arma filius, quamvis vobis pene videbatur aequaevus.*

5. *Athalaricus* rex Gotthorum. *Tunc mihi dedistis gratiam nepotis, quando meo parenti adoptionis gaudia praestitistis.* Cassiod. ibidem. Nam ea epistola est ad Iustinum, ut probavimus ad p. 28.

6. *Bigleniza* soror Iustini, mater Iustiniani imperatoris, de qua
A 68 hic Procopius nomine dissimulato, Iornandes lib. de success. Marcellinus ad cons. Mavortii. Nomen *Biglenizae* Theophilus in vita Iustiniani prodidit.

7. *Sabatius* Iustiniani pater, cuius nomen bis legimus, semel hic apud Procopium: iterum apud Theophanem, quem paulo ante citavimus. *Istokus* etiam appellatus est ab Illyriensibus. Theophilus in vita Iustiniani.

8. *Iustinianus* imperator Iustini ex sorore Nepos, et filius adoptivus; quare in Novellis patrem saepius eum appellat. *Upravda* a suis gentilibus dictus est. Idem Theophilus.

9. *Theodora* Iustiniani imperatoris uxor. Procopius l. 1 bell. Pers. 1 Vand. 3 Gotth. Evagr. l. 4. Victor Tunn. in chron. Perperam Aimoïnus l. 2 de gest. Franc. *Antoniam* vocat.

10. *Theodorus Zirus* Iustiniani filius naturalis, quem extincta Theodora, suscepit; Theophanes Byzantius apud Photium. Vide has notas ad p. 20.

11. *Ioannes* Theodorae filius naturalis ex patre Arabe. Procop. hic p. 76.

12. N. filia Iustiniani, et Theodorae Anonyma. Procop. hic p. 20 et 2 bell. Vand.

13. *Anastasius* Iustiniani et Theodorae ex filia nepos. Procop. hic p. 20.

14. *Ioannina* Belisarii et Antoninae filia Anastasio desponsa, et cum illo clanculum a Theodora coniuncta; deinde ab Antonina post obitum Augustae ab eius amplexu abstracta. Procop. ibidem.

P 139 15. *Vigilantia* soror Iustiniani imperatoris, Iustini secundi mater. Procop. l. 2 bell. Vand. Victor Tunn. in chron. fortasse ex Illyrico nomine *Bigleniza.*

16. *Dulcissimus* Vigilantiae maritus. Victor ibidem.

17. *Iustinus* iunior Augustus Iustiniani imperatoris nepos ex sorore Vigilantia. Victor ibidem. Corippus, Evagr. l. 5.

Ioannes Scholast. Epiphanensis l. 1. Theophylactus Simocatta l. 3 c. 9. Ioachimus Camerarius male vertit apud Nicephorum *fratris filium*. Menander Protector l. 1. Iustinianum Iustini μητράδελφον appellavit, quasi τῆς μητρὸς Iustini ἀδελφόν.

18. *Tiberius* a Iustino est adoptatus. Qui uxorem habuit *Anastasiam*, ex ea duas filias susceperat antequam Caesar renunciaretur, *Charitonam*, quam Germano in matrimonium collocavit; et *Constantinam*, alii *Constantiam* Mauritio desponsam, qui a Tiberio Caesar creatus eidem in imperio successit. Evagr. Theoph. in chron.

19. *Sophia* Theodorae neptis, Iustini secundi imperatoris uxor. Victor Tunn. Corippus.

20. *Iustus* Iustini filius ex Sophia, antequam imperium parentes cepissent, natus ac mortuus. Theoph.

21 et 22. *Arraba* seu *Arabia* filia Iustini iunioris, et Sophiae, cuius maritus *Baduarius* Curopalates. Corippus l. 2 sed nomen quidem ipse reticet; in πατρίοις CP. nos invenimus.

————— similisque parenti, A 67
————— nomen distabat et aetas,
Non tam egregiae distabat gratia formae.

Graeci tamen historici Sophiam imperatricem λωβὴν fuisse narrant.

23. *Helena* filia Baduarii et Arrabae neptis Iustini imperatoris. In πατρίοις CP.

24. *Badurius*, alias Bidurius secundus Vigilantiae filius, Iustini imperatoris frater, et comes imperatorii stabuli. Theophanes ad annum Iustini octavum.

25. *Marcellum* Iustini imperatoris fratrem vocat Corippus l. 2.
Fratris in obsequium gaudens Marcellus abibat.

26. *Proiecta* Vigilantiae, et Dulcissimi filia, Iustiniani imperatoris neptis. Procopius l. 2 bell. Vand. et 3 bell. Gotth.

27. *Areobindus* praefectus praetorio orientis, et Africae, pri- V 365
mus Proiectae maritus. Marcellinus P. C. Basilii 6. Procop. l. 2 bell. Vand.

28. *Ioannes* Pompei, filius Anastasii imperatoris pronepos, secundus Proiectae maritus. Procop. l. 3 bell. Gotth.

29. N. N. Iustiniani imperatoris frater, et eius uxor a nullo historicorum nominantur, licet eorum filii passim recenseantur a Procopio et aliis.

30. N. uxor Boraidis Iustiniani imperatoris nepotis, cuius et filiae dissimulatis vocabulis, meminit Procopius l. 3 bell. Gotth.

31. *Boraides* fratris Iustiniani imperatoris filius primus. Procop. ibidem.

32. N. filia Boraidis, Iustiniani neptis, de qua Procopius ibid.
33. *Iustus* fratris Iustiniani imperatoris filius secundus. Procop. l. 2 bell. Pers.
34. *Germanus* fratris Iustiniani imperatoris filius tertius; passim de hoc Procopius: Marcellinus, Iornandes de rebus Get. lib. extremo.
35. *Passara* uxor Germani prior. Procop. l. 2 bell. Gotth.
36. *Iustinus* primus Germani filius ex Passara. Procop. ibid. Marcell. in eius consulatu.
37. *Iustinianus* secundus Germani filius ex Passara. Procop. ibidem. Theophylactus Simocatta l. 3 c. 12 *Dux*, inquit, *designatur* Ἰουστινιανὸς ὁ τοῦ Γερμάνου υἱὸς τοῖς κορυφαιοτάτοις τῶν ἐν τέλει συναριθμούμενος. *Iustinianus Germani filius, unus de optimatum primoribus.*
38. *Iustina* filia Germani ex Passara. Procopius hic p. 23.
39. *Ioannes* Vitaliani consulis Nepos, Iustinae Germani filiae maritus. Procop. ibidem, et l. 3 bell. Gotth.

P 140 40. *Mathasuenta* Eutharici, et Amalasuntae reginae filia Vittigis Gotthorum regis relicta, posterior Germani uxor. Iornand. l. de rebus Geticis extremo. Procopius l. 3 bell. Gotth.

41. *Germanus* Germani filius posthumus ex Mathasuenta. Iornand. ibidem.

Legimus apud Theophanem in chron. *Marciani* et *Marcelli* Iustiniani imperatoris Nepotum nomina, quorum hic contra Persas duxit exercitum, anno avunculi trigesimo quinto: ille anno trigesimo sexto missus est in Africam contra Mauritanos, qui nescio an alius ab eo sit, quem Theophanes alter Byzan-
A 70 tius Iustini imperatoris patruelem nominat. De *Marciano* ita Ioannes Epiphaniensis l. 1. Ἰουστῖνος ἐς τὴν ἑῴαν ἐκπέμπει Μαρκιανὸν στρατηγὸν ἐν τοῖς πατρικίοις τῆς συγκλήτου βουλῆς τεταγμένον, αὐτῷ τε πρὸς γένος συνημμένον τῶν τε πολεμικῶν κινδύνων οὐκ ἄπειρον, καὶ ἄλλως ἀνδρεῖον ὄντα τε καὶ δοκοῦντα. *Iustinus in orientem Marcianum mittit imperatorem, qui inter patricios et senatores conscriptus erat, et sibi sanguine propinquus, belli vero periculorum minime expers, qui et vir strenuus fuit, et eam apud alios opinionem est consequutus.* De eodem Theophyl. Simocatta l. 3 c. 10. Hos in diagrammate non posuimus, quorum incerti parentes sunt. Legimus praeterea in πατρίοις CP. ad portam aeneam septem Iustiniani συγγενῶν, *consanguineorum* posita fuisse signa, quorum silentur nomina. Pseudogordianus in epistolis quas Theodorae ac Iustiniano falso adscribit, *Tertullum* patricium Romanum Iustiniani *Exadelphum*, et sanctum Placidum *nepotem* mentitur. Sed facile est fraudem autoris detegere. Plures Theodorae liberos iste memorat; sed praeter unam foeminam,

nulli eidem fuerunt. Sancti Sabae precibus ne vel unum quidem, ut infra dicemus, impetrare potuit marem regni successorem. Ea ipsa foemina praemature obiit, atque etiam Theodora vitam amisit quinquennio antequam quinta synodus Constantinopoli celebraretur, cuius patres a Pseudogordiano illo vitam Theodorae liberisque eius precantes inducuntur. Sed infra plura de illarum epistolarum impostura.

P. 81, 6. *Monachum deo insigniter gratum*] Zosimus vir eximus, cuius diversa sanctitatis monumenta exponit Evagrius l. 4 c. 7 e Lycia destinatus est ad Iustinianum, ut in novell. 5 c. 2. Sabas homo celebris sanctimoniae a Palaestinis ad eundem est allegatus, ut scribit Cyrillus Scythopolitanus: item alii. Euthymius, Theodosius, aliique sanctissimi monachi sub Iustiniano floruerunt: nullius tamen fixum nomen expressit Procopius.

P. 83, 7. *Mansuetissimum hominis ingenium*] Cum in reliquis pertractandis negotiis, tum maxime in disputationibus, quando temperare calorem ingenii, impetum reprimere, sibique imperare perquam difficile est. Ipse de se Iustinianus apud Innocentium Maronianum aequalem suum. *Cognovistis*, inquit, *quantis propositionibus rationabilibus, et pacificis cum omni mansuetudine et patientia prolatis a nobis Episcopus Philoxenus persuasus est.* Qua mansuetudine adeo praestare sibi ipse videbatur, ut Episcopos inter disputandum ad eam hortari veritus non sit; quod idem Maronianus Episcopus refert.

P. 83, 10. *Sacerdotibus indulgebat*] Non solum aliena occupantibus, ut hic narrat, et infra Emessenorum clericorum exemplo explicat: sed etiam Constantinopolitanis patriarchis *Oecumenici* nomen per summam Romanorum pontificum iniuriam aucupantibus. Quod cum primus Ioannes Cappadox ausus fuisset, ipse qui tum Iustino avunculo superstite rempublicam administrabat aequo animo tulit, deinde imperium adeptus, ratum gratumque habuit, suisque legibus perniciosum nomen inscripsit. Quare iurisconsulti multis parcant interpre- A 71
tationibus, cum *Oecumenici* nomen Constantinopolitano patriarchae attributum. In Iustiniani constitutionibus offendunt.

P. 83, 12. *Si quando huiusmodi causas cognosceret*] P 141
Eadem licentia causas ecclesiasticorum Iustinianus cognovit, qua iisdem leges praescribere ausus est; nec solum civiles causas, sed etiam religionis et controversias de fide sibi sumpsit, *gaudebatque*, ut Liberatus ait, *se de talibus causis iudicium ferre;* adeo ut ab episcopis saepenumero scriptis, gravissimisque verbis, et aliorum Caesarum exemplo monitus nihil cesserit. Facundus Herminianensis duodecimum eius operis librum quod de tribus capitibus Iustiniano nuncupavit, in hoc argumentum insumit. Ex quo libro paucula delibare ad hanc

historiae partem illustrandam operaepretium duximus. *Cognovit Marcianus quibus in causis uteretur principis potestate, et in quibus exhiberet obedientiam Christo, et ideo ne impius atque sacrilegus videretur, post sacerdotum sententiam opinioni suae nihil reliquit.* Et statim. *Ob hoc itaque vir temperans, et suo contentus officio ecclesiasticorum canonum executor esse voluit, non conditor, non exactor.* Deinde adlatis exemplis regis Oziae, Dathan, Abiron, Ozae, et aliorum qui se sacris audacter ingesserunt: *His autem,* ait, *atque huiusmodi rationibus et exemplis Augustae memoriae Marcianum commonitum et edoctum fuisse credibile est, ne imperii sibi commissi decorem alieni officii usurpatione foedaret. Quod si etiam minus eius animo quae memoravimus occurrerunt, modestum virum sua procul dubio ratio temperavit, qua nosse facile poterat Christi solius esse regnum cum sacerdotio simul habere, et quae propria sunt sacerdotii regibus interdixisse.* Et infra profert exemplum Leonis imperatoris. *Idcirco*, inquit, *piae memoriae Leo quietem non conturbavit ecclesiae, quia non suo arbitrio ac potestate praesumpsit doctrinae Dominicae decreta statuere, nec quidquam solis creditum sacerdotibus usurpavit. Neque solum non extorquere, sed nec praeire tentavit sententiam sacerdotum.* Et paulo post ita concludit. *Si quis ergo horum periculorum nescius, cum videri doctus appetit importune ac nulla utilitate suadente spontaneis quaestionibus ecclesiam turbat, hic non dispensator familiae Dominicae, sed dissipator est, et mysteriorum dei dispersor. Quod illi principes esse timuerunt, et idcirco non tantum quia vires eorum superabat tanti negotii magnitudo; verum etiam quia non acceperant, non sibi assumpserunt huius dispensationis officium.*

P. 83, 5. *Male parta aliorum bona templis addixit*] Evagr. l. 4 c. 29 narratis Iustiniani rapinis subdit. ἀφειδὴς δὲ χρημάτων ὑπῆρχεν ὥστε πρᾶξαί τε ἄλλα μυρία εὐσεβῆ καὶ θεῷ ἀρέσκοντα, εἴπερ ἐξ οἰκείων δρῷεν οἱ τούτων ἐργάται, καὶ καθαρὰς τὰς σφῶν πράξεις καρποφορεῖν. *Erat et prodigus ita, ut alia infinita exequeretur opera, sane pia, deoque accepta, si modo vel ille, vel alii qui talia moliuntur, de suis ipsorum bonis efficienda curarent, suasque actiones vacuas a sceleris labe, tanquam hostias deo offerrent.*

P. 84, 3. *Illud etiam pugnavit, ut in unam omnes convenirent de Christo sententiam*] Etiam in hist. de bell. Gotth.
A 72 aegre ferre videtur Procopius eam legationem qua Hypatius
V 366 Ephesinus, et Demetrius Philippopolitanus hac super re functi
sunt apud Romanum pontificem. Has de fide quaestiones non solum inutiles esse, verum etiam publicae quieti non parum officere Procopius existimavit. De hac eius absurda sententia

fuse disseruimus, cum de historia hac quid sentiremus, pronunciavimus. Iustinianus vero non ideo vituperandus quod pugnaverit, ut in unam omnes convenirent de Christo sententiam; sed quia id ut antistes et ecclesiae doctor egisse visus est, non ut imperator; sicuti manifestum erit ex iis quae infra ad p. 83 notabimus, et paulo ante ex Facundo Hermionense ostendimus.

P. 84, 4. *Haud esse homicidium ratus, quod in alienae opinionis populares committeretur*] Haereticos extremo etiam supplicio puniendos perperam hic negat Procopius, ut ex iis quae ad p. 51 notavimus perspicuum est. Fortasse de Catholicorum caedibus dicere voluit, qui discreparent a Iustiniani opinione de incorrupto Christi corpore, de tribus capitibus, antequam quinta synodus celebraretur, ut infra dicemus ad p. 115.

P. 84, 13. *Tribonianus vereri se vehementer affirmabat,* P 142
ne ob singularem pietatem in coelum improviso surriperetur] Hesychius Milesius Procopii aequalis in libello de viris illustribus. *Τριβωνιανὸς κολακεύων Ἰουστινιανὸν τὸν βασιλέα ἔπειθεν αὐτὸν ὡς οὐκ ἀποθανεῖται, ἀλλ' εἰς οὐρανοὺς ἁρπαγήσεται. ἦν δὲ ὁ Τριβωνιανὸς Ἕλλην τε καὶ ἄθεος. Tribonianus adulando persuadere Iustiniano imperatori conabatur, eum non moriturum, sed in coelum assum tum iri. Erat quippe Tribonianus Gentilis, et atheus.* Idem refert Suidas: merito Agapetus Diaconus illud Iustiniano saepe saepius inculcat, ut assentatores caveret. Scilicet ingenium hominis longa consuetudine didicerat Agapetus.

P. 84, 14. *Ob singularem pietatem*] Scilicet blandiebatur Caesari Tribonianus in ea maxime re, qua ipse summopere sibi Caesar placebat. Inde omnia consilia ducere, ad eam omnes a se sancitas leges referre non est ubi Iustinianus non dicat ac repetat. Suas ad deum preces pro haereticorum conversione apud Episcopos praedicare non desinit, ut Innocentius Maroniae Praesul qui eum coram audivit in epistola ad Thematem narrat. *Ingressus sum* (aiebat Iustinianus) *in oratorium gloriosi Michaëlis Archangeli, quod est in Cochlio, et rogavi dominum dicens. Quia si in veritate uniri habent nobis, compunge eos velociter consentire,* etc. *Et cognovistis quantis propositionibus rationabilibus, et pacificis cum omni mansuetudine et patientia prolatis a nobis vir reverendissimus Episcopus Philoxenus persuasus est,* etc. Denique in ipso illo communi imperatorum nomine, Pius, licet adscititio gloriam pietatis quaesivit novella 78. *Ἀντωνῖνος ὁ τῆς εὐσεβείας ἐπώνυμος, ἐξ οὗπερ καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ τῆς προσηγορίας καθήκει. Antoninus qui a pietate nomen invenit, a quo eiusdem nominis decus ad nos usque pertingit.* Sed Christiani imperatores

inde a Constantino magno quasi tesseram religionis quam co-
A 73 lerent, Pii nomen sibi vindicarunt. A Gentilibus illa se acce-
pisse fatentur. FLAVIUS. AUGUSTUS. CAESAR.

P. 84, 15. *In coelum improviso surriperetur*] Consecrationem et ἀποθέωσιν, suo more, hoc est, Gentilium, significare Tribonianus volebat, huiusmodi raptus in coelum etiamnum in imperatorum nomismatis et in fornice Arcus Titi Romae videmus, et in suo ludo Seneca deridet. Sic quidem nugator et ἄθεος Tribonianus. Verum ex Christianis non defuit Ioannes Calcedonii filius Constantinopolitanus patriarcha, qui (ut Nicephorus ait) abhinc annis quadringentis solemni ritu inter missarum religiones Iustiniani quasi coelo recepti memoriam celebravit. In quo facto Graeculi schismatici levitatem vides; nam in ecclesiasticis Romanis tabulis, et in ipsis Graecorum menologiis nullum Iustiniani nominis vestigium apparet. Si unquam a quopiam Graecorum inscriptum, et deinde abrasum, et obliterarum est; hoc ipsum temerarium illius patriarchae factum explodit. Patres concilii Trullani in praefatione suorum canonum τῆς θείας λήξεως Iustinianum dixere; et patres concilii sexti CP etiam Theodoram. Sed ea dicendi forma omnium Christianorum Caesarum memorias prosequi scriptores solent. Etiam Anastasium imperatorem Haereticum ita nominatum supra ad p. 25 lin. 1. notavi. Patres concilii sexti Constantinopolitani, ut in quibusdam manuscriptis codicibus est, Iustinianum ἐν ἁγίοις vocant. Sed quid est? etiam Andreas Ephesinus Antistes actione decima synodi Chalcedonensis Theodosium iuniorem ἐν ἁγίοις semel atque iterum nominat, et autor vitae sancti Nili Theodosium seniorem ἐν ἀγγέλοις, et concilium Romanum, Gotthorum regem Theodoricum *sanctum principem* dixit; quorum nullus in album sanctorum relatus est, et Theodoricus Arianus fuit. Quid plura? Imperatores passim SACRATISSIMI, et DIVINISSIMI appellantur; ipsi de se, NOSTRUM NUMEN; eorum diplomata SACRAE, DIVINAE LITTERAE; Aula SACRUM PALATIUM, DOMUS DIVINA; ipsa imperatorum VESTIGIA SACRA nuncupantur. Orbiculari illo diademate, quod diis olim gentilitas, nos sanctis viris tribuimus, redimita imperatorum capita in eorum nummis nonne vide-
P 143 mus? Ea porro non meriti, sed imperialis et regiae dignitatis
praerogativa est. Nam sanctissimus martyr Dionysius Alexandrinus, ut autor est Eusebius, etiam Valerianum et Gallienum gentiles principes, *sanctissimos* nuncupavit. Idque omnino est observandum apud ecclesiasticos scriptores eas dicendi formas, ὁ ἐν ἁγίοις, ὁ ἐν ὁσίοις, ὁ ἐν ἀγγέλοις, honoris tantum gratia nonnunquam usurpari. Quare nimis cautus est interpres octavae synodi CP. qui PIUM, SACRUM imperatorem quam sanctum dicere mavult. Anastasius antiquus interpres bene retinuit

SANCTUM, et Adrianus pontifex Ambrosii testimonio ad Gratianum eam vocem tributam imperatoribus fuisse demonstrat in resp. ad Carolum magnum pro concilio Niceno secundo.

P. 85, 12. *A quibus nullus eum cohibere unquam po-* A 74 *tuit*] Scilicet Romani pontifices, qui tum saepe Byzantium appulerunt, Ioannes, Agapetus, Sylverius, Vigilius, Pelagius Romanae ecclesiae archidiaconus, aliique orientis episcopi divino zelo succensi: de his non dubito; nam Agapeti diaconi Constantinopolitani etiamnum libellus extat, censor Iustiniani morum ac vitae.

P. 86, 1. *Hoc Romanorum principe nulla firma de deo fuit sententia, vel fides*] Id ecclesiasticae illius temporis historiae loquuntur. Nam tum vel priores haereses invaluerunt, ut *Manichaeorum*, *Sabbatianorum*, *Monophysitarum*, et aliorum. Vel aliae tum primum extiterunt, *Monothelitarum*, *Severianorum*, *Theodosianorum*, *Gaianitarum*, *Agnoëtarum*, *Theopaschitarum*, *Aphthartodocitarum*. Victor Tunn. *Theodosius Sugas* (lege *Sycas*) *relegatus totum pene palatium*, *et maximam regiae urbis partem sua perfidia maculavit. Quae occasio cunctis pene haeresibus licentiam tribuit*, *ita ut non solum Theodosianitae*, *sed et Gaianitae Monasteria atque oratoria apud urbem regiam construxissent.* Sed praestat de uno Iustiniano hic dicere. Sensit ille cum Eutychianis, antequam Byzantium veniret Agapetus pontifex; a quo post diuturnas altercationes, recta est imbutus sententia. Anastasius in Agapeto, Paulus Diaconus in Iustiniano. Theodoram coniugem multarum licet haeresium labe contaminatam, ut ad p. 121 dicemus, et a summis pontificibus semel atque iterum religionis ream ob id pronunciatam, nunquam Iustinianus coërcuit. Evagrius l. 4. Ipse denique in Aphthartodocitarum impietatem lapsus, Eutychio praesule Constantinopolitano a quo redarguebatur in exilium pulso, conscriptoque edicto pro eadem haeresi statuenda, moritur. Evagr. l. 4. Victor Tunn. Eustathius Presbyter in vita sancti Eutychii, qui Iustiniani aequales fuerunt; praeterea Theophanes, Zonaras, Cedrenus, Nicephorus, et alii.

P. 86, 2. *Nullum stabile ius*] Quamobrem tot videmus ANTINOMIAS in Iustiniani constitutionibus.

P. 87, 3. *Cibus*, *potusque illi nunquam ad satietatem*] Idem habet l. 1 de aedif. *οὐ μέν τοι οὐδὲ τούτοις κατακορὴς γέγονε πώποτε*, *ἀλλὰ καὶ ἡνίκα δαῖτα αἱροῖτο*, *ἀπογευσάμενος τούτων δὴ τῶν αὐτῷ ἐδωδίμων*, *εἶτα μεθίει*, *οὔπω ἐδηδοκὼς τὰ αὐτάρκη*. *Neque is unquam ad satietatem se explevit; sed cum cibum sumeret, delibata tantum fercula statim omittebat, nondum cibariis pro necessitate comestis.*

P. 87, 3. *Saepe unum atque alterum diem*, *noctemque*

cibo abstinuit] Narrat idem fusius ibidem, eamque fuisse morbi
causam asserit, de quo nos egimus ad p. 43.
P. 87, 5. *Horam somno indulgens*] Ibidem hoc etiam
tangit Procopius, *πόῤῥω γὰρ τῶν νυκτῶν εἰς κοίτην ἰὼν ἐξανί-
στατο αὐτίκα μάλα, ὥσπερ χαλεπῶς ἔχων τοῖς στρώμασι. Post
multam noctem cubitum ivit, pauloque post surrexit, quasi
cubili indignatus.* Haec de vigiliis, atque ieiuniis ibi Proco-
A 75 pius fuse atque luculenter, quod Iustiniano gratum id futurum
V 367 non dubitaret, cum id ipse saepius, et ambitiose repetat; no-
vell. 8. *Omnes nobis dies, ac noctes contingit cum omni vi-
gilantia et cogitatione degere*, etc. *Et non in vano vigilias
ducimus, sed in huiusmodi eas expendimus consilia, perno-
ctantes, et noctibus sub aequalitate dierum utentes.* Et no-
vella 30. *Neque quicquam detrectamus eorum, quae vel ad
extremam pertingunt difficultatem: vigiliis simul et inediis,
P 144 caeterisque laboribus iugiter pro subditis nostris ultra quam
naturae modus patitur, utentes.* Nescio quis illius aetatis poëta
ἀκοίμητον βασιλέα, imperatorem insomnem Iustinianum dixit,
ut est in epigrammate, quod supra ad p. 47 dedimus.

P. 87, 13. *Nulla rebus agendis erat opportunitas, nullum vestigium antiquitatis*] Ex his illud etiam est, quod statim subdit, *exinde iam turba frequens complevit tribunal postulatura quaestionem, sed apud quos iudices institueret, non habuit.* Haec in theatro magnis clamoribus Iustiniano plebs improperabat. Est apud Theophanem, quem supra laudavimus ad p. 56. *λόγον ἔχοντες, αὐτοκράτορ, ὀνομάζομεν ἄρτι πάντα. ποῦ ἐστιν; ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν, οὐδὲ τὸ παλάτιον, τρισαύγουστε, οὐδὲ πολιτείας κατάστασις. Quaestionem, imperator, habemus; ideoque omnia hic loquimur: quandoquidem, Auguste maxime, neque curiae, neque reipublicae dignitatem ullam superesse videmus.*

P. 87, 15. *Nihil quod imperatoriam deceret maiestatem vel habuit, vel curavit*] De hoc argumento complura hic enumerat Procopius; sed longe plura in reliqua historia, quam eidem Iustiniano legendam tradidit; ex multis unum recitasse sit satis ex l. 2 bell. Pers. *τοῦτον μέντοι τὸν Ἰσδιγούναν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς μάλιστα πρέσβεων ἁπάντων, ὧν ἴσμεν, ξύν τε πολλῇ φιλοφροσύνῃ εἶδε, καὶ διὰ τιμῆς ἱκανῶς ἤγαγεν, ὥστε καὶ ἡνίκα δὴ αὐτὸν ἑστιῴη Βραδουκίωνα, ὅσπερ αὐτῷ ἑρμηνεὺς εἵπετο, ξὺν αὐτῷ ἐπὶ τῆς στιβάδος κατέκλινε, πρᾶγμα οὔποτε γεγονὸς πρότερον ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου. ἑρμηνέα γὰρ οὐδὲ τῶν τινι καταδεεστέρων ἀρχόντων, μήτι γε δὴ βασιλεῖ ὁμοτράπεζον γεγονότα οὐδείς ποτε εἶδεν. ἀλλὰ καὶ μεγαλοπρεπέστερα, ἢ κατὰ πρεσβευτὴν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐδέξατό τε, καὶ ἀπεπέμψατο, καίπερ ἐπ' οὐδενὶ ἔργῳ τὴν πρεσβείαν (ὥσπερ μοι εἴρηται) πεποιημένον. Chosroae legatum Isdigunen ea humanitate*

et honore Iustinianus, quo nullum antehac legatum excepit; cum enim ille secum epulabatur, Braducionem eius assectatorem, ac interpretem, in mensa apud se decumbere voluit; quod nunquam ex omni anteacti temporis memoria usurpatum fuit. Nam interpretem, cum vel infimi ordinis magistratu, nedum cum imperatore, ad mensam considere, nemo est qui viderit. Quin et Isdigunen ipsum longe honorificentius, quam pro legati conditione, excepit, ac remisit; licet nullam, ut dixi, rem eius legatio contineret. Haec minus accurate, ut saepe alia, interpretatus est Raphaël Volaterranus. Caeterum Chosroës Braducionem interpretem, post reditum, egit in crucem, iure suspectam habens immodicam, et effusam in eum Iustiniani benevolentiam. Procop. l. 8 hist.

P. 87, 16. *Ad barbarorum morem se citius comparavit sermone, habitu, ingenio*] Fortasse sermonem, habitumque patrium indicat, hoc est, Illyricum; nam passim Procopius eam gentem barbaram vocat, et hic p. 94 Romanus sermo in rescriptis, et mandatis principis aliquandiu perduravit, in privatis vero collocutionibus apud orientis imperatores longe ante Iustinianum desueta res erat. In publicis conventibus Latine et Graece iidem orabant; ut Marcianus in concilio Chalcedonensi: Constantinus magnus in Nicena synodo post Romanam orationem, licet Graecam et linguam calleret, Graeco tamen est usus interprete, ut autor est Eusebius l. 3 de vit. Constant. c. 13. Qua itidem ratione rescripta, legesque nonnunquam utraque lingua proponebantur. Rei causam reddit Iustinianus novella 66. Graece quidem διὰ τὸ τῷ πλήθει κατάλληλον, Latine vero διὰ τὸ σχῆμα τῆς πολιτείας. In publicis inscriptionibus, praesertim ecclesiasticis, passim Iustinianus Graecam linguam admiserat. In nummis integrum servavit locum Romanis vocibus; ex quibus primi Mauritius, et Heraclius eas coeperunt expungere. Quod ait de corporis habitu, curiosam in primis rem brevitate occultavit potius, quam explicavit Procopius; nam ex antiquis Iustiniani nummis nonnisi imperialem eius aetatis cultum observare est. En tibi Iustinum ipso pene Iustiniani ornatu ac supellectile vestitum apud Corippum l. 2.

A 76 · P 145

Egreditur, tunicaque pius inducitur artus,
Aurea se veste tegens. ——————
Purpureo surae resonant fulgente cothurno,
Cruraque puniceis induxit regia vinclis,
Parthica campano dederant quae tergora fuco.
Augustis solis hoc cultu competit uti,
Sub quorum pedibus regum est cruor. ——
Nobilibus gemmis, et cocto lucidus auro
Balteus effulgens lumbos praecinxit heriles,
Substrictoque sinu vestis divina pependit

Poplite fusa tenus, pretioso candida limbo.
Caesareos humeros ardenti murice texit
Circumfusa chlamys, rutilo quae ornata metallo
Principis exerta vincebat lumina dextra,
Aurea iuncturas morsu praestrinxit adunco
Fibula, et a summis gemmae nituere catenis,
Gemmae quas Getici felix victoria belli
Praebuit, atque favens dominis Ravenna revexit,
Quasque a Vandalica Belisarius attulit aula,
Signa triumphorum pie Iustiniane tuorum.

A 77 Verum in Iustiniani veste nescio quid peculiare fuisse indicare
Procopius videtur, quod vel a barbaris mutuatus sit, vel excogitarit ipse Iustinianus. Certe Ἰουστινιάνειον, *Iustinianeum*, diadematis quoddam genus dictum fuisse Georgius Codinus est autor. Quod eius interpres *doctorale* fuisse *capitium* divinat, ut saepe in eo libello divinare solet. Cedo in veste imperatoria huiuscemodi capitii formam et usum. Iacobus Gretserus vir doctus invenisse se putat, profertque aeneum nomisma Iustiniani huic aureo nummo persimile, quem princeps utriusque linguae cardinalis Barberinus ex musaeo suo aureis, argenteisque nomismatis refertissimo mihi dedit; cristatamque illam, quam vides galeam [vid. fig. 6], Iustinianeam dictam Gretserus existimat. Verum ante Iustinianum Theodosius, Marcianus, Leo, Zeno, Anastasius, et Iustinus eandem πτερωτὴν, *cristam*, in galea gestarunt, ut in eorum nomismatis apparet; atque illa est quam τροπαιουχίαν vocatam idem Codinus affirmat. Deinde illud Iustinianeum diadema non bellicum aut castrense fuit, sed civium, et quo in sacris, et in ecclesiis utebatur. Quare eius formam hanc fuisse non dubito, quam nemo ante Iustinianum usurpasse videtur, et in sacris et dum in ecclesiis munera Antistiti offerebat, eum gestasse haec ex musivo tabula Ravennae testatur. [Vid. fig. 7.
P 146 8.] Num *habitus corporis* indicat capillitium a fronte deton-
V 368 sum? Venetorum, quibus favebat Iustinianus, is erat habitus,
A 78 ut supra docuit Procopius. Quare Cedrenus, τὴν κεφαλὴν πρὸς κόμης κάλλος μικρὸν ἐψαλλισμένην, *capite ad comae pulchritudinem nonnihil detonso;* nam lego ἐψαλλισμένην, non ut habent impressi libri, ἐψιλωμένην*:* nemo enim est, qui Iustiniani calvitium in antiquis nummis viderit, ut ad p. 37 dixi.

P. 88, 1. *Quae sibi rescripto respondenda forent, haec non uti mos est, quaestori committebat*] Hinc liquet munus fuisse quaestoris edendarum legum formas componere, et pleraque in senatu ore tenus pronunciare. Cassiod. Var. l. 6 epist. *Quaesturam toto corde recipimus, quam nostrae linguae vocem esse censemus.* Spartian. in Adriano; *quaesturam gessit, in qua orationem imperatoris in senatu agrestius pronun-*

Fig: 8. pag: 428.

rocop: vol: III. Tab: 4.

cians risus est. Hinc etiam liquet, complures novellarum Iustiniani, quas habemus, ab eo conscriptas esse. Certe illam, quam, instante Saba Palaestinorum legato, contra Samaritas tulit, cuius in 129 mentio est, cum Triboniano in aula nuncupata magnaura Iustinianus sub horam diei tertiam condebat, ut Cyrillus Scythopolitanus prodit. De numero et editione Iustiniani novellarum hoc iurisconsulti scholium in calce *τῆς ἑξήκοντα βίβλου τῶν βασιλικῶν* legi. *Χρὴ δὲ εἰδέναι ὅτι ἑκατὸν ἑξήκοντα ὀκτὼ νεαραὶ συνετέθησαν παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. ἐξ αὐτῶν ἑκατὸν τεσσαράκοντα μία ἐτέθησαν εἰς τοὺς προσφόρους τίτλους τῶν ἑξήκοντα βασιλικῶν βιβλίων. αἱ δὲ λοιπαὶ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι παρεσιωπήθησαν, ἤγουν α. β. ς. ζ. θ. ια. μ. μς. ν. νδ. νε. νς. νη. ξη. οδ. οε. ος. οθ. πγ. πδ. ςη. ρς. ρκζ. ρκθ. ρλζ. ρμ. μα.* Hunc numerum si cum editis novellis conferas, multo plures Iustinianum scripsisse invenies. Argumento sint eae, quas eruditi iurisconsulti nuper offenderunt, quasque nos partim *κατ᾽ ἐπιτομὴν*, partim integras legimus in codice Vaticano manuscripto, ex quo rescriptum illud ad omnes episcopos de scenicarum nuptiis decerpsimus, quod supra cum Iustini constitutione collatum primi vulgavimus. Quod vero non omnino compta Iustiniani esset oratio, sed barbare sonaret, id aliquando deprehendere est in novellis, quamquam eruditae alioqui sint, nihilque magis te in illis offendat, quam verbosa sententia, et sane Asiaticum dicendi genus.

P. 88, 3. *Turba frequens complevit tribunal*] Nam Iustinianus sibi plerumque sumebat munus non solum quaestoris, ut dixit, sed etiam iudicum, atque pro tribunali sedebat, audiebatque litigantes, et sententias ferebat. Hoc ipse diserte narrat novella 88. *Litem nuper audientibus nobis (id quod publice in regia raro non facimus) orta est controversia*, etc. P 147
Vide etiam novella 91 initio, et 73.

P. 89, 2. *Ea, de quibus consulendum esset, imperator ac Theodora sibi sumerent*] Argumento sit octava constitutio, quae licet de re gravissima sit, non sententiam senatus, sed unius Theodorae rogasse se Iustinianus affirmat. *Haec omnia apud nos cogitantes, et hic quoque participem consilii sumentes eam, quae a deo data est nobis piissimam coniugem.* Lege A 79
quae supra notavimus ad p. 47.

P. 89, 11. *Referendariis vix erat locus opportunus supplicum libellos Caesari ministrandi*] Quale fuit referendariorum munus explicat. En tibi unum ex Iustiniani referendariis ob oculos ponimus suum munus exequentem in synodo quinta Constant. act. 1. *Theodorus circumspectus tribunus, notarius, et referendarius piissimi D. N. dixit. Praesentes venerabilissimi monachi supplicationes porrexerunt divinissimo, ac serenissimo, et victoriosissimo imperatori nostro, et ipsas sanciri*

imperium suum digne iudicavit, et me accipere ac portare ad vestram sanctitatem, docereque venerabiles monachos, ut cum vos edocti eritis, quae ab ipsis facta sunt, canonice formetis ea, quae vestrae beatitudini videntur bene habere. Has itaque cum ad manus habeam, vestrae beatitudini porrigo ad legendum. De refendariorum numero ac dignitate vide novellam 10.

P. 90, 2. *In regia curia conventis iudicibus*] Nam in porticibus imperatoriae domus erat praefectorum praetorium, quaestorum tribunal, iudicum subsellia, referendariorum sedes, tabellionum archiva. Vide Procopium l. 1 aedif. extremo, et Agathiam l. 3 initio. Quare palatii seu curiae nomine iudicia, tribunalia, causaeque forenses notantur. Sic in theatro plebs inclamabat Iustiniano, τὸ παλάτιον ποῦ ἐστιν οὐκ οἴδαμεν. *Palatium, seu curia, ubi sit nescimus.* Hoc est, nulla superest iudiciorum forma.

P. 90, 4. *Erat respublica quasi lascivientium puerorum regina*] Haec sententia, et consimiles huic aliae fortasse dictae ὑπερβολικῶς videantur, et oratorie potius, quam ad historiae, ac veritatis modum expressae. Sed aequi rerum aestimatores, uti graviora, quae in hoc libello legunt, aliorum historicorum testimoniis comprobata vident; ita et leviora illa viderent, quae ob sepultam tenebris antiquitatis historiam, invenire testimonium idem non potuerunt. At vero ut has ipsas sententias, quae veritatem excedere videntur, ab ea minime abhorrere lector intelligat; illud, velim, legat historiae fragmentum, quod ex Theophane ad p. 56 produximus; in eo sane velut in tabula adumbratam contempletur rempublicam Romanam, quasi lascivientium puerorum reginam fuisse Iustiniani temporibus.

P. 90, 6. *Leo quidam genere Cilix*] Hic erat imperatoris referendarius, ut habes infra p. 129.

P. 95, 16. *In maritima suburbana, praesertim in Heraeum secedebat*] Praecipua deliciarum loca sub urbe Byzantio
V 369 haec imperatoribus fuerunt; Ἕβδομον, *Septimum:* non septima Byzantii regio, ut opinatur Heribertus Rosveydus in not. ad vit. Pat. sed suburbanum septimo ab urbe lapide distans. Ita Socrates, et Sozomenus, Idatius in fastis, *Valens Augustus Constantinopoli in miliario septimo levatus est;* et infra. *His consulibus levatus est Arcadius Augustus Constantinopoli in miliario septimo.* Pleraque alia loca sunt, quae ex mensura certae ab urbibus distantiae nomen acceperunt. Id explicat
A 80 Procopius in consimili nomine l. 4 aedif. φρούριον δὲ ἄλλο διαφερόντως ἐχυρὸν ἀνέστησε Σιγγιδόνος ὀκτὼ σημείοις διέχον, ὅπερ Ὀκτάβον λόγῳ τῷ εἰκότι καλοῦσι. *Praesidium aliud apprime munitissimum excitavit, quod ab urbe Singidone octo ferme milliaribus distat; quare Octavum apposite vocatur.*

Ad rem modo. *Βροιά*, de quo Constantinus Porphyr. de adm. imper. c. 51. *Πηγαί*, *fontes*, quem locum primus exornavit Iustinianus; describit Procopius l. 1 aedif. *Ἡρία*, *sepulcra*, de quibus statim. Ob aëris salubritatem, Heraclius, ut ait Suidas, *πειθόμενος ἀποθανεῖν ἐν τοῖς εἰς τὰ Ἡρία παλατίοις διέ-* A 80
τριβε: instare sibi mortem audiens in Erianis palatiis se continuit. Saepe Chalcedonem Iustinianus et Theodora animi causa secesserunt, ut ex rescriptis, primis imperii annis indidem datis, colligere est. Longius vero ab urbe regia semel Theodora digressa est ad Thermas Pythias. Theophanes, *τούτῳ τῷ ἔτει Θεοδώρα ἡ εὐσεβεστάτη Αὐγούστα ἐξῆλθεν εἰς τὰ θερμὰ τῶν Πυθίων θερμῆσαι, καὶ συνεξῆλθεν αὐτῇ ὅ τε πατρίκιος Μηνᾶς ὁ ἔπαρχος, καὶ ὁ πατρίκιος Ἠλίας ὁ κόμης τῶν λαργιτιώνων, καὶ ἄλλοι πατρίκιοι, καὶ Κουβικουλάριοι, καὶ σατράπαι χιλιάδες τέσσαρες, καὶ πολλὰ ἐχαρίσατο ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ πτωχείοις, καὶ μοναστηρίοις. Hoc anno, nempe Iustiniani sexto, Theodora piissima Augusta egressa est ad Thermas Pythiorum calefaciendi se causa; quam comitati sunt Menas patricius et praefectus praetorio, Elias patricius et comes largitionum, aliique patricii, Cubicularii, et satrapae; in comitatu vero fuerunt fere quatuor millia hominum, multaque dona largita est ecclesiis, ptochiis, et monasteriis*, scilicet recuperandae sanitatis ergo.

P. 95, 16. *Praesertim in Heraeum secedebat*] Procopius uti maluit prisco eius loci nomine *Ἡραῖον*, *Heraeum*, in quo *Ἥρας*, id est, *Iunonis* phanum olim fuerat. Nam alii, ut Suidas, et Cedrenus *ἠρία*, hoc est, *sepulcra*, quod, ut in *πατρίοις* CP. legimus, *τὸ πάλαι ἐκεῖ ἐθάπτοντο οἱ πολῖται. Olim ibi civium monumenta forent.* Alii *ἱερεῖον*, et *ἱέρεια*. Quare Maximus Planudes, vel quisquis *εἰς τὴν εἴσοδον τῆς Ἱερείας*, *in ingressum Hieriae* titulum fecit epigrammati, quod Iustinianus inscripserat regiis aedibus in Heraeo a se constructis.

Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς Ἱερείας.

Τοῦτον Ἰουστινιανὸς ἀγακλέα δείματο χῶρον
Ὕδατι καὶ γαίῃ κάλλος ἐπικρεμάσας.

Ioannes Brodaeus l. 4 Anthologiae ad hoc epigramma *Ἱέρειαν* dictam falso credidit aedem D. M. virg. a Iustiniano constitutam. Sanctus Nicephorus Constantinopolitanus in hist. *ηὐλίζετο ἐν τῷ παλατίῳ τῷ καλουμένῳ τῆς Ἱερείας, in palatio quod Hieriae dicitur mansit.* Sozomenus l. 7 c. 5 Demophilum Episcopum Arianum a Theodosio urbe expulsum ad *Ἱέρειαν* cum suis secessisse narrat. Hunc locum, in quo sine interpellatoribus Iustinianus ac Theodora se oblectarent, tot instruxerunt deliciis, ut poëtis etiam illius celebrandi causam dederint. Extant etiamnum Pauli Silentiarii, et Agathiae Scholastici nobilium eius aetatis poëtarum epigrammata 4. Anthol.

A 81 lib. quamquam Philologos, de quo potissimum suburbano in iis mentio sit, adhuc ignorare sciam: sed videant unam illorum esse sententiam, et inscripti foribus distichi, de quo modo dicebam. His multam lucem affert locus Procopii libri primi aedif. extremi.

Pauli Silentiarii.

Πόντος ὑποκλύζει χθονὸς ἕδραν, ἄπλωτα δὲ χέρσου
Νῶτα θαλασσαίοις ἄλσεσι τηλεθάει.
Ὡς σοφὸς ὅστις ἔμιξε βυθὸν χθονὶ, φυκία κήποις,
Νηϊάδων προχοαῖς χεύματα Νηρεΐδων.

Eiusdem.

Ἐνθάδ' ἐριδμαίνουσι τίνος πλέον ἔπλετο χῶρος
Νύμφαι νηϊάδες, Νηρίδες, Ἀδρυάδες.
Ταῖς δὲ θεμιστεύει μεσάτη χάρις. οὐδὲ δικάζειν
Οἶδεν, ἐπεὶ ξυνὴν τέρψιν ὁ χῶρος ἔχει.

Agathiae Scholastici.

Εἶξον ἐμοὶ Δάφνης ἱερὸν κλέτας ἔκτοθι πόντου
Κείμενον, ἀγραύλου κάλλος ἐρημοσύνας.
P 149 *Ἐνθάδε γὰρ νύμφαι δενδρίτιδες, αἵ τ' ἐνὶ πόντῳ*
Νηρεΐδες ξυνὴν θέντο συνηλυσίην.
Ἀμφ' ἐμὲ γὰρ μάρναντο, δίκασσε δὲ Κυανοχαίτης,
Καί με παρ' ἀμφοτέρας μέσσον ἔθηκεν ὅρον.

P. 96, 2. *Irrumpentis Ceti periculis*] *Porphyrionem*, Cete illud appellarunt Constantinopolitani; quod ex intervallo, annos ferme quinquaginta, ad utrumque Bospori sinum, magnas nautis, atque civibus clades intulit. Vide quae fuse de illo narrat Procopius l. 3 bell. Gotth.

P. 96, 14. *Verae tunc locus narrationi non fuit*] Nimirum adhuc Theodora supererat, cum historiam de bello Gotthico Procopius lucubrabat, ut in praefatione lectorem monuimus.

P. 97, 2. *Theodatum rationibus mihi quidem obscuris in Amalasunthae caedem impellit*] De hac caede audire pene mihi videor submussitantem cum Theodora Theodatum, in ep. 20 l. 10 Var. Cassiod. *De illa persona, de qua ad nos aliquid verbo titillante pervenit; hoc ordinatum esse cognoscite, quod vestris credidimus animis convenire. Desiderium enim nostrum tale est, ut interveniente gratia non minus in regno nostro, quam in vestro iubeatis imperio.* De quo tamen nihil statuo.

P. 97, 3. *Exinde Petrus ad magistri dignitatem evehitur*] Ad quem extant duae Iustiniani novellae 123. 137 hoc

titulo. *Petro gloriosissimo magistro divinorum officiorum.* A 82
Venit cum aliis imperii primatibus Vigilium papam ad synodum Constantinopolitanam evocaturus, ut est ibidem collat. 2. Alius est Petrus praefectus praetorio, de quo infra. Hic erat Illyriensis patria Thessalonica, ex advocatis ordinariis urbis Constantinopoleos, homo singulari prudentia et mansuetudine, et ad persuadendum comparatus, ut Procopius ait l. 1 bell. Goth. et Cassiod. l. 10. Var. epist. 19. *Vir eloquentissimus Petrus legatus serenitatis vestrae, et doctrina summus, et conscientiae claritate praecipuus.* Vide epist. 22 eiusdem libri 23 sed profunda avaritia. Post reditum ex Italica legatione ad Theodatum, magister officiorum creatur: tandem in Persidem legatus ad Chosroëm mittitur. Scripsit historiam et de republica, vide plura apud Suidam verbo *Πέτρος*, et verbo *ἐμβριθής*. Eius historiam non vidi, sed quaedam fragmenta legi in bibliotheca Vaticana in eclogis de legationibus. Iterum eius mentio est infra p. 107. Huius filius Theodorus anno Iustiniani trigesimo quarto perduellionis insimulatus est. Quod illi manus altera esset brevior, *Κοντοχέρην* appellarunt.

P. 97, 5. *Erat Iustiniano ab epistolis Priscus*] Idem de Prisco ita refert Theophanes, sed ex alio autore, quemadmodum tute lector intelliges; quare non frustra dolemus tot veterum autorum iacturam, qui eadem, quae Procopius de Iustiniano ac Theodera narrarunt. *Τούτῳ τῷ ἔτει Πρίσκος ὕπατος ἀπὸ νοταρίων τοῦ βασιλέως ἀγανακτηθεὶς ὑπὸ Θεοδώρας τῆς βασιλίσσης ἐδημεύθη, καὶ διάκονος Κυζίκου ἐχειροτονήθη κελεύσαντος τοῦ βασιλέως. Hoc anno*, nempe Iustiniani septimo, *Priscus consul, et olim notarius imperatoris, qui in se Theodorae indignationem converterat, publicatis fortunis, Diaconus Cyzicenus initiatus est*, *iubente Caesare.*

P. 97, 11. *Detondet, invitamque adigit ad sacerdotium*] Mos fuit orientalium imperatorum minime commendandus, ut quibus viam ad dignitates praecludere vellent, eos vel invitos sacris initiandos curarent. Ioannes Cappadox hac eadem arte a Theodora circumventus, a sacris faciendis abstinuit, ne ad imperium quod sibi vane pollicebatur, impedimento id foret. Primus, quorum mihi modo venit in mentem, hoc egit Theodosius iunior, qui Cyrum praetorio praefectum, ob eam populi P 150
vocem, *Κῦρος καὶ εἰς ἄλλο νικήσει. Alia te manet Cyre victoria;* quam in tyrannidem Theodosius interpretatus est, Smyrnae fecit episcopum: posteriorum deinde Graecorum Caesarum V 370
nullus fere est, qui in rebelles amicos, vel consanguineos absurdam hanc rem non commiserit.

P. 100, 4. *Nervo bovino a fronte ad aures circumacto*] Hoc genus crudelitatis et in Bassum patricium exercuisse Theodoram, in *πατρίοις* CP. olim legimus. *Τὰ δὲ Βάσσου ἀνήγειρε*

Βάσσος πατρίκιος ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουστινιανοῦ. εἰς ἔχθραν δὲ ἐλθούσης μετὰ τοῦ Βάσσου Θεοδώρας τῆς γυναικὸς τοῦ βασιλέως, ἔσφιγξε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μετὰ κόρδας καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ
A 83 *αὐτοῦ ἔξω ἐπήδησαν. Ecclesiam, quae ad Bassum appellatur, aedificavit sub Iustiniano Bassus patricius: in quem Theodora imperatoris uxor indignata, eidem caput chorda iussit astringi, quamobrem oculi eius exilierunt.* Is fortasse Bassus est, qui praetorianam gessit praefecturam, ut infra p. 92 narrat Procopius. Eodem supplicio et Carpianum patricium affecit, ut autor explicat in *πατρίοις* CP. uberioribus. Cod. Vat. 162. Simile genus carnificinae Anthemio interminata est Theodora; *Per viventem in saecula excoriari te faciam, nisi vinctum Vigilium pontificem Constantinopolim perduxeris.* Anastasius in Vigilio.

P. 100, 9. *Duo factiosi Cilicis*] Evagr. l. 4. 31 idem narrat, edicitque nomina duorum Venetorum, quos hic Procopius omisit; ut hinc Hubertus Giphanius intelligat, non ex hac historia Evagrium accepisse, quae de Iustiniani flagitiis memoriae prodidit. *Καλλίνικος δὲ τῶν Κιλίκων ἡγούμενος δύο ἀνδροφόνε Κίλικε Παῦλον καὶ Φαυστῖνον ἐπελθόντε οἱ καὶ διαχρήσασθαι βουλομένω, ἐπεὶ ταῖς ἐκ νόμων ποιναῖς ὑπέθηκεν ἀνεσκολοπίσθη, ποινὴν ὑπὲρ ὀρθῆς συνέσεως καὶ τῶν νόμων ταύτην λαβών. Callinicus porro praefectus Ciliciae, cum duo Cilices Paulus et Faustinus, homicida uterque, in eum impetum facerent, occidereque in animo haberent, quoniam poena ex legibus constituta eos mulctavit, in crucem actus est; hoc quoque supplicio pro recta conscientia, et legum observatione affectus.*

P. 101, 4. *Retrusitque in monasterium*] Nomen fecit monasterio, *μετάνοια, poenitentia;* in quo feminae degerent, quas anteactae vitae poenituisset. Fuse hoc prosequitur l. 1 aedif. laudatque Iustiniani ac Theodorae pietatem: hic tamen vituperat violentiam illatam mulierculis minus ad meliorem frugem paratis.

P. 102, 3. *Ut paulo post edisseram*] Ubinam? Infra enim licet nonnullos magistratus subiectis exosos enumeret; de illarum tamen feminarum maritis nihil aperte. Ex quo et furtim conscriptam, et non omnino absolutam hanc historiam intelligas.

P. 103, 4. *Hac tempestate omnium fere mulierum mores corrupti*] Ita ut soror Sophiae Augustae Iustini uxoris, et Theodorae neptis adulterii manifesta publice facta sit. Nam ut in *πατρίοις* CP. observavimus, erat Byzantii inde a Constantini temporibus Veneris statua; ad quam *παρθένοι ἐν ὑποψίᾳ οὖσαι ὅτε ἐπλησίαζον, εἰ μὲν ἄμεμπτοι, διήρχοντο ἀβλαβεῖς, τῶν δὲ διεφθαρμένων ἀθρόα ἐσηκοῦντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ*

*ἐδείκνυον τὸ αἰδοῖον. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἔχουσαι ἄνδρας ἐὰν
λαθραίως ἐμοιχεύοντο τοῦτο ἐγίνετο. ἐκεῖναι γὰρ εὐθὺς ὡμο-
λόγουν, ἡ δὲ γυναικαδελφὴ Ἰουστίνου τοῦ ἀπὸ Κουροπαλατῶν
συνέτριψε τὴν στήλην διὰ τὸ καὶ αὐτῆς φανῆναι τὸ αἰδοῖον
μοιχευθείσης ἐκεῖθεν διερχομένης ἐφ' ἵππῳ ἐν τῷ λούσματι τῶν
Βλαχερνῶν: Virgines vitii suspectae cum accederent, siquidem
illibatae essent, secure discedebant, at vero corruptarum sta-
tim vestis reducebatur patefectis pudendis. Nuptis etiam fe-
minis, quae clandestinis adulteriis se foedassent, idem plane* A 84
*accidit, ipsaeque statim rem fassae sunt. Caeterum soror uxo-
ris Iustini, qui post curam palatii imperium cepit, eam Vene-
ris statuam comminui iussit: quod et eius, post adulterium,
pudenda detecta sint, cum inde praeteriret, et equo vecta, ad
balneas Blachernianas proficisceretur.* Sic etiam adulteras
vitiatasque virgines deprehensas Iustiniani tempore canis indi- P 151
cio, quem ex Italia Andreas quidam per provincias circumdu-
ceret, narrant Theophanes, Anastasius, Cedrenus, historia mi-
scella, et Paulus Diaconus.

P. 103, 7. *Adita statim imperatrice*] Cuius favorem certo
sibi pollicerentur: nam ut est l. 3 bell. Gotth. *ἡ βασιλὶς ἐπε-
φύκει ἀεὶ δυστυχούσαις γυναιξὶ βοηθεῖν. Imperatrix quodam
naturae instinctu comparata erat ad suscipiendum afflictarum
mulierum patrocinium.*

P. 103, 15. *Ipsa magistratus et sacerdotes crearet*] De
magistratibus a Theodora constitutis, infra Procopius. De sa-
cerdotibus: plenae sunt historiae. Primarias ecclesias tantum
nomino. Byzantii Anthimum Eutychianum, Alexandriae Theo-
dosium Haeresiarcham fovit: Severum Antiochenae ecclesiae
invasorem Acephalorum Antesignanum restituendum curavit:
Romae, eiecto Sylverio, Vigilium, Belisarii, Antoninaeque stu-
diis praefecit; quem ad evertendum Chalcedonense concilium,
et Anthimum revocandum, fore paratum speravit.

P. 104, 1. *Connubiale ius totum penes se esse voluit*]
Lege l. 3 de bell. Gotth. Artabanem virum consularem, comi-
tem praesentum, ac foederatorum principem, ut repudiatam
pridem uxorem acciperet, invitum nolentemque coëgit. Proie-
ctam Iustiniani imperatoris neptem Artabani desponsam, Ioanni
Pompei filio coniungit.

P. 104, 7. *Leontium referendarium, et Saturninum*, etc.]
Omnes, quos hic nominat, viri sunt primarii. De Leontio l. 3
bell. Gotth. qui ad Theodebertum a Iustiniano legatus est.
Destinatus cum aliis ad compilationem digestorum Const. de
conf. 9. Fortasse hic est ille Scholasticus (ex his enim refe-
rendarii) cuius extant elegantissima epigrammata. Alius est,
qui sub Iustiniano scripsit de sectis; et monachus, cuius Cy-
rillus meminit sub eodem imperatore. Hermogenes fuit quae-

stor Vitaliani tyranni sub Anastasio, deinde magister officiorum, ad quem extant Iustiniani rescripta. De Cyrillo magistro militum, vide libros de bell. Pers. et Vand.

P. 104, 16. *Puellam duxisse se haud imperviam*] Cui (ut Plinius loquitur l. 7 c. 16) *concretum genitale non erat.* Vel, ut ait Cornelius Celsus l. 7 c. 28. *Cui naturalia inter se minime conglutinatis oris concubitum non admitterent.* Has puellas Aëtius et Graeci vocant ἀτρήτους, *imperfossas.* Scite Saturninus notavit vitiatam Chrysomallae filiam.

P. 105, 1. *Sublatum (ceu pueros in ludo litterario) Saturninum caederent*] Viros illustres hac affectos ignominia ante
A 85 Theodorae tempora non legi. Theodoram imitatus est Stephanus aerarii praefectus, qui Iustiniani iunioris matrem ἐν σχήματι ὥσπερ τοὺς παῖδας οἱ γραμματισταὶ (ut S. Nicephorus loquitur) *quemadmodum apud magistros pueri solent*, vapulare iussit. Si hunc cum aliis huius historiae locis conferas, quid *catomis*, vel *catomo caedi* sit videbis, quod saepe in martyrum vitis legimus. Neque enim est demisso capite suspendi, vel sublatum in humeros caedi, ut viri docti explicarunt. Nam p. 13 et 54 Photius et Astrologi neutro modo affecti sunt, qui tamen κατ' ὤμους καὶ νῶτα vapulasse dicuntur, ut Saturninus hic. Ex nostra ad haec loca interpretatione, quid *catomis caedi* sit intelliges.

P. 105, 3. *Quo supplicio Ioannem Cappadocem affecerit, libris aliis diximus*] Lib. 1 bell. Pers. extremo Cappadocis ruinam fuse prosequitur, Theodoraeque insidias, et crudelitatem, ac Iustiniani conniventiam. Ibidem de Antistite hoc Cyziceno, quem Eusebium nominat: is concilio Constantinopolitano interfuit.

P. 107, 8. *Belisarium evocavit insimulatum tyrannidis*]
P 152 Falsa perduellionis suspicio ter in Belisarium sparsa est. Semel cum in Perside contineret exercitum, Iustiniano graviter aegrotante, ut est supra pag. 17. Marcellinus; *Belisarius de oriente evocatus in offensam periculumque incurrens grave, et invidiae subiacens, rursus remittitur ad Italiam.* Iterum in Africa post devictum Gelimerem; quod hic indicat, et uberius docet Procopius l. 2 bell. Vand. Tertio cum iam senex ageret Constantinopoli. *Σέργιον ἀνέπεισαν ὁμολογῆσαι, ὡς καὶ Ἰσαάκιος ὁ ἀργυροπράτης, καὶ Παῦλος ὁ κουράτωρ Βελισαρίου ἐγίνωσκον τὴν σκέψιν. συσχεθέντων ἀμφοτέρων καὶ ἐκδοθέντων Προκοπίῳ τῷ ἐπάρχῳ κατέθεντο καὶ κατεῖπον Βελισαρίου τοῦ πατρικίου. Αὐτίκα ὁ βασιλεὺς γέγονεν ὑπὸ ἀγανάκτησιν Βελισαρίου. Τῇ πέμπτῃ τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Σιλέντιον ἐνέγκας καὶ τὸν ὁσιώτατον πατριάρχην Εὐτύχιον κελεύσας ἀναγνωσθῆναι τὰς αὐτῶν καταθέσεις, καὶ ἀκούσας Βελισάριος ὁ πατρίκιος μεγάλως ἐβαρύθη. καὶ πέμψας ὁ βασι-*

λεὺς Ἰουστινιανὸς ἔλαβε πάντας τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν δὲ εἶχεν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ παραφυλαττόμενον. Suaserunt Sergio, ut Isaacium Numularium, et Belisarium gloriosissimum patricium conscios coniurationis indicaret, necnon Vitum Numularium, et Paulum Belisarii procuratorem. Hi comprehensi, traditique Procopio urbis praefecto Belisarium patricium accusarunt. Quare Belisario Caesar iratus quinta die Decembris indixit senatum, vocatoque sanctissimo patriarcha Eutychio confessiones illorum legi iussit; quod Belisarius iniquissime tulit; nam iussu imperatoris omni satellitio spo- V 371
liatus, domi sub custodia detentus est. Insequente vero anno *τῇ δεκάτῃ ἐννάτῃ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς ἐδέχθη Βελισάριος ἀπολαβὼν πάσας τὰς ἀξίας, decima nona die mensis Iulii conciliatus est Belisarius, et in pristinum gradum restitutus.* Anno demum trigesimo octavo Iustiniani *μηνὶ Μαρτίῳ τελευτᾷ Βελισάριος ὁ πατρίκιος ἐν Βυζαντίῳ, καὶ ἡ τούτου περιουσία ἦλθεν εἰς τὸν δεσποινικὸν οἶκον τὸν Μαρίνης: decima tertia mensis* A 86
Martii moritur Belisarius patricius Byzantii, cuius fortunae addictae fuerunt Augustae domus Marinianae. Idem habet Vaticanum chronicon Anonymum, et Zonaras. Haec paulo fusius, ut falsae de Belisario historiae tandem facessant; neque in posterum fabellae de Belisarii obolo credamus, vel Aimoino, qui l. 2 de gest. Franc. Belisarium contrucidatum a Francis somniavit.

P. 107, 11. *Censitores provinciae mittere*] De his, deque secta Arianorum ritibus interdicta, singulisque aliis capitibus, quae hic enumerat, agit autor l. 2 bell. Vand. Porro quae de Arianis dicuntur, ut supra ad p. 51 explicavimus, accipienda sunt.

P. 107, 15. *Italia triplo licet Africa maior*] Africa et *Λιβύη*, ut Graecis, sic et Latinis autoribus nunc quidem est pars, in orbe terrarum tripartito, secunda; nunc vero regio eidem terrarum parti cognomen, in qua est Carthago urbs nobilissima. De hac modo intelligit. Quae sequuntur de variis provinciarum, et populorum devastationibus, fusius habentur in aliis historiae Procopianae libris.

P. 107, 15. *Indicto bello inconsulte recidere*] Ob id, atque ob auxilia neglecta, sunt a Chosroë devastata complura orientis oppida, ipsaque Antiochia; cuius miserandum excidium non tam narrat Procopius, quam deplorat, priore parte l. 2 bell. Pers.

P. 110, 1. *Animum ad sublimia traducere, dei naturam curiosius perscrutari*] Brevissime, sed clare Procopius indicat Iustiniani studia Theologica. Omnino illiteratum, seu analphabetum non fuisse ad p. 28 probavimus. Quod autem de rerum divinarum studio dixi: sic totus in illud Iustinianus

incumbebat, ut Artabanes et coniurati hic eum neci opportunissimum se habituros sperarent. Procopius l. 3 bell. Gotth. *Κάθηται ἀφύλακτος ἀεὶ ἐπὶ λέσχης τινὸς ἀωρὶ τῶν νυκτῶν ὁμοῦ τοῖς τῶν ἱερέων ἐσχατογέρουσιν, ἄσχετον ἀνακυκλεῖν τὰ Χριστιανῶν λόγια σπουδὴν ἔχων: perpetuo sine custodibus desidet ad multam noctem in musaeo cum senioribus quibusque sacerdotibus, attentissimo studio arcana Christianorum dogmatum investigans.* Male Procopium Antonius Concius redarguit; id
P 153 Procopius hic vituperare videtur, quod imperator neglectis reipublicae negotiis apprime necessariis, ecclesiasticis rebus sese immisceret, quod per summam ambitionem nunquam non factitavit. Liberatus in Breviar. c. 23 *annuit imperator facillime, gaudens se de talibus causis iudicium ferre*; nempe de ecclesiasticis. Qui disputantem de theologicis quaestionibus Iustinianum audire vult, et videre inter episcopos considentem, modo haereticos, modo Catholicos praesules monentem, docentemque, et pene exultantem, suis non modo disceptationibus, sed etiam fusis ad deum precibus haereticorum conver-
A 87 sionem adscribentem, legat epistolam Innocentii Maroniani Episcopi ad Thematem presbyterum, in fine. Cum forte Agapetus pontifex Romanus nondum Anthimi damnatione pronunciata diem obiisset; non defuerunt episcopi qui cum Paulo Apameae Iustiniano sic adulati sunt. *Agapetum ὁ Κύριος μετέστησεν, ἵνα τὸ πλήρωμα τῆς κατορθώσεως τῇ ὑμετέρᾳ φυλάξῃ γαληνότητι, dominus transtulit, ut operis consummationem vestrae serenitati reservaret.* Verum antequam imperium caperet, a Theophilo Abbate praeceptore suo his erat iam studiis imbutus: nam cum sanctissimo pontifice Agapeto diu atque pugnaciter pro Eutychiana haeresi disputavit. Anastasius. Paul. Diac. In qua disputatione magistrum Catholicae fidei Agapetum Romanum pravae de religione sententiae insimulare non erubuit inflatissimus scientia Iustinianus, quod ex autore appendicis ad Marcellinum colligere est. *Ipse Agapetus*, inquit, *extremum diem obiit in domino; in nullo tamen sicut ei a principe obiiciebatur, sentiens contra fidem.* Imo quadriennio ante adventum Agapeti Constantinopolim libros de incarnatione dominica edidit, et Illyricianos Episcopos ad subscribendum coëgit. Victor Tunn. De his et aliis eiusdem libris eorum temporum aequalis Isidorus: *Iustinianus imperator quosdam libros de incarnatione domini edidit, quos etiam per diversas misit provincias. Condidit quoque et rescriptum contra synodum Illyricianam, et adversus Africanos Episcopos, in quo tria capitula contendit damnare.* Libelli confessionis fidei a Iustiniano editi, meminit l. 1. Facund. Hermian. lib. vero 2 secernit ab hoc similem alium, Iustiniani nomine ab haereticis praenotatum: ex his monumentis unum (quod ego sciam) tan-

tummodo superest, nempe libellus pro tribus capitibus Graece et Latine editus; de quo Liberat. c. 24. Meminit aliarum Iustiniani disputationum cum Victore Tunnensi, aliisque Africanis Episcopis idem Victor in chronico ad annum Iustiniani trigesimum octavum. Refert eiusdem theologicas disputationes cum Severianis Episcopis Innocentius Maronianus in epistola ad Thematem presbyterum. Eustathius in vita sancti Eutychii. Ἐπίστασθε πάντες οἱ μεμνημένοι τὸ ζητητικὸν τῶν θείων δογμάτων τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ λήξει Ἰουστινιανοῦ, πῶς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπὲρ τὴν τῶν ἄλλων ἁπάντων φροντίδα ταύτην εἶχεν ἀεὶ ὡς μίαν καὶ μόνην, τοῦ μετὰ πάντων τῶν αἱρετικῶν συζητεῖν, καὶ συναίρειν λόγον, ὃν κατίσχυεν ὡς τὰ πολλὰ διὰ συλλογισμῶν πιθανῶν καὶ ἀποδεικτικῶν, καὶ γραφικῶν μαρτυριῶν τροπούμενος αὐτούς. *Nostis omnes quotquot meministis quam curiose piae memoriae Iustinianus in divinorum dogmatum investigatione versaretur; quodque diu noctuque posthabitis omnibus aliis curis, illam unam et solam nunquam intermitteret, qua ad disputandum omnes provocabat haereticos, et rationes in medium proferendas, quibus ille valde praevalebat; cum ut plurimum eosdem haereticos probabilibus modo ratiocinationibus, modo demonstrationibus, modo denique sacrarum testimoniis litterarum confutaret.* Hac scilicet divinarum rerum scientia inflatus ecclesiae tot leges praescribere, A 88
novaque dogmata tradere ausus est. De studiis vero philosophiae Agapetus Iustiniani contubernalis, et ecclesiae Constantinopolitanae Diaconus in Paraenesi. ἐφ' ἡμῖν ἀνεδείχθη τῆς εὐζωΐας ὁ χρόνος, ὃν προεῖπέ τις τῶν παλαιῶν ἔσεσθαι, ὅταν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι. καὶ γὰρ φιλοσοφοῦντες ἠξιώθητε βασιλείας, καὶ βασιλεύσαντες οὐκ ἀπέστητε φιλοσοφίας. *Nostris temporibus ostensum est prosperae vitae tempus; quod praedixit quidam ex veteribus futurum, cum vel philosophi regnarent, vel reges philosopharentur. Nam philosophando digni habiti regno estis, et regnando a* P 154
philosophia non descivistis. Tres tum orbis terrarum habuit reges philosophos, *Iustinianum*, *Chosroëm*, de cuius eruditione agit Agathias l. 2 et *Theodahatum*, cui hanc laudem tribuit Procopius l. 1 bell. Gotth. Cassiod. l. 10 Var. De iurisprudentia, qua praeterea Iustinianus pollebat, diximus ad p. 63. De musicae peritia Theophanes profert Graecum Troparium, id est, hymnum, quem de Christi divinitate et oeconomia ad ecclesiasticos modulos concinnavit, hodieque Graeci canunt inter missarum solemnia. Architecturam ita callebat, ut multorum aedificiorum ichnographias, et sciagraphias ipse delinearit, et modum artificibus praescripserit: de templo sanctae Sophiae, de regiis aedibus Heraeanis et portu testatur Procopius l. 1. aedif., de civitate Dara l. 2, de templo deiparae

Hierosolymis l. 5 et de aliis alibi. Ergo Iustinianum tot dis-
ciplinis ornatum merito Theodahatus rex Gotthorum modo
sapientissimum imperatorem, modo *principem doctum* appella-
vit apud Cassiodorum l. 10. Var. epist. 9 et 22. Et Agathias
in prooemio suae collectionis epigrammatum, *ἀλλὰ σοφοῦ
κτεάνοισιν ὁμιλήσεις βασιλῆος.* Et in vetustissimo manuscripto
cod. Vat. 1342 legi. *Quinta sancta synodus Constantinopoli-
tana temporibus Iustiniani* DOCTISSIMI *imperatoris.* Genuinos
Iustiniani libros paulo ante numeravimus, ut spurios reiiciamus
hic locus postulare videtur. In calce chronici Cassinensis cir-
cumferuntur nomine Iustiniani notatae epistolae ad Vigilium
papam, ad Placidum martyrem, et privilegium Cassinensi Coe-
nobio concessum; praeterea Theodorae ad eundem Placidum,
et Vigilii ad Iustinianum, et si quae aliae ibi sunt Pseudogor-
diani litterae, qui Iustiniani iussu sancti Placidi vitam scri-
psisse se mentitur. Is ergo Tertullum patricium Romanum
Iustiniani *exadelphum*, et Theodorae *cognatum*, Placidum vero
utriusque *nepotem* vocat. Quid Tertullo cum Iustiniano Bede-
rinae nato Iustini agricolae nepote? Quid cum Theodora me-
retricula scenica Acacii Ursarii filia? Quam prolem, quos libe-
ros suos Iustinianus ac Theodora identidem commemorant, qui
sancti Sabae precibus ne vel unum obtinere sibi successorem
V 372 imperii potuerunt? Qui potest Vigilius et quintae synodi pa-
tres vitam Theodorae precari, quae vitam cum morte quintum
iam annum ante eam synodum commutarat? Sedet autem Vi-
gilius in eo concilio, ad quod nec sponte accessit, et rogatus
venturum se negavit? Ex patriarchis unus in eadem synodo
A 89 defuit Eustochius Hierosolymitanus; Pseudogordianus male cau-
tus cum reliquis patribus eum numerat, Domnum vero Antio-
chenum, qui conventui intererat, excludit. Ait epistolas Iusti-
niani et Theodorae ad Placidum in Siciliam per Belisarium
missas fuisse anno imperii duodecimo; tum scilicet cum Be-
lisarius Romae a Vitige, Gotthisque dira obsidione premebatur.
Quid de notis consulum, quid de ipsis consulibus dicam, qui-
bus eae litterae consignatae habentur? In his nihil integri vel
sani est. Privilegium Cassinensibus monachis datum iisdem
illis subscriptionibus exploditur, quibus munitum illud voluit
Pseudogordianus. Primus subscribit Iustinianus ex stirpe Ae-
neada. Quid ais? nisi plane nihil sapis, rem omnibus scri-
ptoribus novam et plane inauditam narras. Secundus Iustinus
Caesar. Iustinianum nullum imperii habuisse socium quis ne-
scit? *par curis* Iustinus fuit seni iam et pene deliro Iustiniano,
sed *diademate dispar*; neque eius filius, sed Dulcissimi et Vi-
gilantiae. Tertius Theodoricus rex Gotthorum, qui ante id
tempus quo datum fuit illud privilegium, viginti et amplius
annos diem obierat. Quartus Belisarius, qui tum Romae, ut

dixi, vallo septus tenebatur. Quintus Mauricius comes excubitorum. Hunc gradum Tiberio principe est consecutus; anno vero illo Iustiniani duodecimo plane puer, nec primae militiae stipendia meruerat. Sextus Tiberius gener iam dicti Iustini. Id anno duodecimo Iustiniani? Deinde gener Iustini? unica filia Iustino fuit Arabia, haec Baduario nupsit. Tiberii uxorem quis nescit Anastasiam? filias vero Charitonam, et Constantinam? Ex his reliqua; quae singillatim refellere nihil nunc mihi tanti est.

P. 110, 2. *Dei naturam curiosius perscrutari*] Haec Iu- P 155
stiniano curiositas obfuit, nec minus obfuit ecclesiae. Felices fortasse sunt respublicae quarum reges philosophantur; sed plane infelix ecclesia est, cum seculares principes ita theologiae vacant ut Iustinianus. Disputavit ille de rebus divinis cum ecclesiae doctoribus, ac tandem dirimere quaestiones imperiali fastu et tyrannica vi licere sibi putavit. Agapeto Romano pontifici duas in Christo naturas asserenti contra Monophysitas quibuscum Iustinianus sensit, ita minatus est; *aut consenti nobis, aut exilio te deportari faciam.* Anast. in Agap. Post theologicas disquisitiones cum Eutychio Constantinopolitano patriarcha, ut eius temporis scriptor Eustathius refert, *προέβαλεν ὁ βασιλεὺς ὃν ἐποίησε χάρτην περιέχοντα τὴν βλάσφημον ἐκείνην δογματοποιΐαν λέγων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἐξ αὐτῆς ἑνώσεως ἄφθαρτον. ἀναγνοὺς δὲ πᾶσι τὸν τοιοῦτον λόγον, ἠνάγκαζε τὸν Εὐτύχιον δέξασθαι, καὶ σύμψηφον αὐτῷ τῆς βλασφημίας ταύτης γενέσθαι. Protulit imperator a se compositum edictum, quo blasphemum illud dogma de incorruptibili, post unionem, domini humanitate continebatur, quod cum omnibus perlegisset, Eutychium id ratum habere, sibique in tanta blasphemia consentire cogit. Id illum respuentem deportari iussit.* Caeteros episcopos, qui in disceptationibus de fide ac A 90
religione a se dissentirent, vel coniecit in vincula, vel cruciatibus aut nece affecit; experto credamus Victori Tunnensi Africano Episcopo in chronico. Vide has notas ad p. 115.

P. 110, 9. *Quod alterius partis populares magis Caesari studerent*] Nempe Veneti, quibus et Caesar ipse magis studebat, quam Prasinis: quod studium placuit Evagrio nominare *μανίαν*, *dementiam*, et *θηριώδη γνώμην*, *belluinam immanitatem.* De qua cum Procopio et aliis saepe in his notis disseruimus. Unum hic addam, Iustini imperatoris illustre testimonium, quod pene me praeterierat. Theophanes. *ἱπποδρομίας ἐπιτελεσθείσης, καὶ φιλονεικούντων τῶν μερῶν πρὸς ἀλλήλους ἔπεμψε Μανδάτωρα εἰς ἑκάτερα τὰ μέρη ὁ βασιλεὺς λέγων, εἰς μὲν τοὺς Βενέτους, ὅτι Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς παρ᾽ ὑμῖν ἐτελεύτησεν, εἰς δὲ τοὺς Πρασίνους, ὅτι παρ᾽ ὑμῖν Ἰούστινιανὸς ἔτι ζῇ, καὶ ἀκούσαντα τὰ μέρη ἐσίγησαν, καὶ οὐκέτι ἐφι-*

λονείκησαν. *Aurigarum curriculo absoluto, factiosi inter se tumultuabantur; quare Iustinus utrique factioni per Mandatorem sic interminatus est. Vobis defunctum iam esse Iustinianum scitote Veneti: superesse etiamnum vobis Prasini Iustinianum credite. Quo illi audito quieverunt, neque amplius altercati sunt.* Vide Mandatoris officium ac munus, qui Caesaris nomine tumultus sedaret in circo, quid facto opus esset praescriberet, imperatoris veluti vox in theatro erat, quemadmodum quaestor in senatu. Suidas, *Μανδάτωρ εἶδος ἀξιώματος. Mandator est genus dignitatis.* Lege Cassiodorum l. 7, Var. epist. 10 de tribuno voluptatum. Et Theophanis fragmentum supra ad p. 56.

P. 111, 7. *Ad urbem Edessam Scyrtus exundavit*] De hac, atque aliis fluminum eluvionibus, urbium ruinis, terraeque motibus, vide l. 3 bell. Gotth., Evagr. l. 4, Theoph. Zonar. Cedr. et alios. Non *Scyrtus*, ut habet codex Vat. sed *Scirtus*, quasi a *σκιρτῶ*, quod est *salio*, huc enim Sibyllinum carmen alludit, quod subsidente fluvio, lapidi incisum cives invenerunt, ut ait Theophanes,

Σκιρτὸς σκιρτήσει τε κακὸν σκίρτημα πολίταις.
Saltabit civi saltum saltator acerbum.

De hac inundatione fuse l. 2 aedif. et ibid. l. 5 de Cydno.

P. 112, 9. *Iustinianum in medio extantem freto, totamque ingurgitantem maris vim*] Amicus ille Procopii per somnium id vidit; Agathias vero quod vigilans observarat, eadem verborum translatione declaravit l. 5 extremo. *Καθάπερ ἐν παλιῤῥοίᾳ ὑδάτων, αὐτὸ δὴ τὸ μέτρον τῆς παρασχεθείσης τοῖς τάγμασι δασμοφορίας οὐκ οἶδ' ὅντινα τρόπον ἐς τοὔμπαλιν μετωχετεύετο, καὶ ἐπανήει ὅθεν δὴ καὶ ἐῤῥύη. Haec tota*
P 156 *summa stipendiorum quae militibus numerabatur, quod solet in fluxu aquarum atque refluxu contingere, retrorsum manabat, ac tandem eo unde defluxerat refluebat.*

P. 113, 2. *Marinis minime necessariis substructionibus*] Alia Iustiniani aedificia mire Procopius celebravit, hoc unum
A 91 saepissime in hac historia vituperat, quod infinitam vim pecuniarum in illud Iustinianus insumpserit, voluptati potius, atque deliciis, ut supra diximus ad p. 70 quam publicae utilitati. Nam aliis adhuc integris portubus, *huius* (quippe non necessarii) *ad hanc usque diem molium et brachiorum vestigia quidem extant, magna tamen ex parte diruta, quae nullam stationem navibus accommodent*, ut refert Petrus Gillius l. 3 de Bosporo Thracio. Caeterum huius et aliorum omnium suburbanorum luxum, quae sibi extra urbem Byzantium magnates aedificabant, aliam ob causam vituperare Procopius videtur l. 4 aedif. quod nimirum ea referta cum essent immensis divitiis

et pretiosissima supellectile, incitamenta barbarorum erant, qui quotidie ad vicinorum oppidorum depraedationem excurrebant.

P. 113, 6. *Tercentum et viginti millia auri pondo*] Idem de C. Caligula narrant Tranquillus et Dio, l. 59. *Thesauros maximos brevissimo tempore exhausit; quippe vicies ter millies sestertium (alii tradunt vicies semel millies sestertium, ac* CCCXXX. *insuper sestertia) cum accepisset, in Thesauris nullam eius summae partem in tertium annum servavit.*

P. 113, 7. *Iustino etiamnum superstite, ea Iustinianum profudisse*] In alios et Ildericum Vandalum familiarissimum. Procop. l. 1 bell. Gotth. Ἰλδέριχος φίλος ἐς τὰ μάλιστα Ἰουστινιανῷ καὶ ξένος ἐγένετο χρήμασί τε μεγάλοις ἀλλήλοις ἐδωροῦντο. *Ildericus hospes Iustiniani, eidemque familiarissimus, magnis se mutuo pecuniarum largitionibus augebant.*

P. 113, 13. *Falsorum criminum reos egit*] Multa criminum capita hic Procopius enumerat; quae ita breviter complexus est Evagrius l. 4 c. 29. ὁ Ἰουστινιανὸς ἦν χρημάτων ἄπληστος, καὶ τῶν ἀλλοτρίων οὕτως ἐκτόπως ἐραστὴς, ὡς καὶ τὸ ὑπήκοον ἅπαν χρυσίου πιπράσκειν τοῖς ὅσοι ἀπ' οὐδεμιᾶς αἰτίας ῥάπτειν ἐπιβουλὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐθέλουσι. πολλοὺς δὲ καὶ ἀναρίθμους τῶν τὰ πολλὰ κεκτημένων προφάσεις ἀπροφασίστους ἐπιχρώσας τὰς οὐσίας ἁπάσας ἐζημίωσε. *In Iustiniano vero tam inexplebilis fuit pecuniae cupiditas, et tam turpis rerum alienarum appetitio, ut omnium subiectorum bona ob auri amorem vendiderit iis, qui nulla de causa insidias hominibus struere volebant. Complures, imo vero innumerabiles, qui multa bona possidebant, causa falsa, commentitiaque conficta, omnibus fortunis mulctavit.*

P. 114, 1. *Quosdam scelerati coïtus*] Tam indignis modis pecuniam Iustinianum aeruscasse, pene Procopio non crederetur, nisi eiusdem temporis scriptores id comprobarent. Evagr. l. 4 c. 29. ἦν δὲ γυνὴ ἑταιριζομένη ἐποφθαλμίσασά τῳ ὁμιλίαν τινὰ ἢ μίξιν ἀνέπλασεν εὐθὺς ἅπαντα φροῦδα τὰ τῶν νόμων καθίσταντο, καὶ τὸν Ἰουστινιανὸν προσεταιρισαμένη τοῦ ἀτόπου κέρδους ὅλον τὸν πλοῦτον συκοφαντηθέντος οἴκοι μετεσκευάζετο. *Quod si quae meretrix oculos cupiditatis ad alicuius bona adiiciens consuetudinem se ullam cum eo, vel coniunctionem* (adde ex Procopio illicitam) *habuisse simularet, statim omnia iura, ac leges, modo Iustinianum turpis lucri* A 92
socium constitueret, eius causa eversae iacuerunt, facultates- V 373
que omnes illius, qui falso in crimen adductus erat, fuerunt in eius domum translatae.

P. 114, 6. *Barbarorum gentes, quae ad ortum et occasum*] Reges barbaros, vel eorum legatos, qui ex universo terrarum orbe Byzantium sub Iustiniano venerunt, et publica pompa excepti sunt, et magnificentissimis (ut subdit) lautiis

onerati, in antiquis monumentis hos invenio, scilicet ex multis paucos. Gretes Erulorum rex anno Iustiniani primo, magno suorum comitatu Byzantium appulit, e sacro Baptismi lavacro ab imperatore susceptus est, et ex illius propinquis, atque principibus viris duodecim uno fonte lustrati sunt. Eodem anno Gordas rex Hunnorum, qui Bosporo adiacent, Constantinopolim ingressus, dedit Christo nomen, firmataque cum populo Romano societate munificentissime a Iustiniano dimissus est. Anno octavo rex Iberorum Zamanarsus cum uxore et
P 157 sui regni primatibus Byzantii acceptus, Romanorum societatem petiit. Subdit Theophanes. *ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν τοιαύτην προαίρεσιν ἀποδεξάμενος πολλὰ αὐτὸν ἐφιλοτιμήσατο καὶ τοὺς αὐτοῦ συγκλητικοὺς, ὁμοίως καὶ ἡ Αὐγοῦστα τῇ αὐτοῦ γυναικὶ κόσμια παντοῖα διὰ μαργάρων ἐχαρίσατο. Iustinianus gratam rem habuit, eumque ac illius principes magnis largitionibus cumulavit. Theodora vero Zamanarsi uxori quamplurima donavit ornamenta gemmis distincta.* Anno decimo tertio Mundus Gepaedarum rex a Iustiniano non solum civili Romanorum societate, sed etiam magna auri copia auctus Byzantio discessit. Anno trigesimo primo rex Abarorum ad eandem societatem adiungitur a Iustiniano humanissime habitis eius legatis: de quibus (quod hic innuit Procopius) Theophanes ait. *Εἰσῆλθεν ἔθνος ἐν Βυζαντίῳ παράδοξον τῶν λεγομένων Ἀβάρων, καὶ πᾶσα ἡ πυλις συνέτρεχεν εἰς τὴν θέαν αὐτῶν, ὡς μηδέποτε ἑωρακότες τοιοῦτον ἔθνος. εἶχον γὰρ τὰς κόμας ὄπισθεν μακρὰς πάνυ δεδεμένας πρανδίοις, καὶ πεπλεγμένας. ἡ δὲ λοιπὴ φορεσία αὐτῶν ὡς δὴ καὶ τῶν λοιπῶν ἐστιν Οὔννων. Gens Abarorum nunquam antea visa, ingressa est Byzantium, totaque urbs ad eius conspectum confluxit. Habebant ad humeros valde promissas comas, brandeisque colligatas atque compexas: reliqua veste Hunnis similes.* Anno decimo sexto Adadii regis Azumitarum legati magnificentissime accepti cum Ioanne Episcopo dimittuntur, ut ab eodem Christianorum sacris initiarentur. Anno trigesimo sexto regis Ermechiorum legati publice recepti. De Persarum legationibus, quae pene quotidianae fuerunt, nihil attinet dicere; *ἢν γάρ τις τάς τε δαπάνας διαριθμήσαιτο καὶ τὰ δῶρα ὅσα ἐνθένδε κεκομισμένος Ἰσδιγούνας ἀπιὼν ᾤχετο, πλέον αὐτὰ κατατείνοντα ἢ ἐς χρυσοῦ κεντηνάρια δέκα εὑρήσει. Nam expensas pro uno legato Isdigune, atque munera eidem discedenti collata, ad calculum si quis revocet, excedere inveniet decem auri centenaria.* Procopius l. 2 bell. Pers. Has publicas celebresque pompas, et
A 93 populi equitationes et occursus innuunt Prasini cum in theatro illud obiiciunt Iustiniano, *μίαν εἰς τὴν πόλιν προέρχομαι ὅταν εἰς βουρδώνην καθέζομαι. εἴθε μηδὲ τότε τρισαύγουστε. Tum*

solum prodeo in urbem, cum burdoni insideo, utinam, Auguste maxime, ne tum quidem.

P. 116, 2. *Praefectus urbis*] Est in Graeco, ἡ τῷ δήμῳ ἐφεστῶσα ἀρχή, *magistratus plebi praefectus*. Quod vero in urbe omnem quaestionem haberet, Iustinianus vocavit πολιαρχίαν. Novell. 13 et Leontius in epigramm. *Καί σε σοφὲ πτολίαρχε γράφει γαβριήλιε τέχνη*. eadem ratione alii πολιοῦχον. Iustinianus ibidem ἔπαρχον τῆς πόλεως. Sic passim distinguitur ab ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων. Saepissime vero per excellentiam ἔπαρχος a bonis autoribus appellatur.

P. 116, 4. *Horum alterum praetorem plebis vocavit*] Quem Romani praetorem, sive praefectum Vigilium, Graeci νυκτέπαρχον. Cassiod. l. 7. Var. epist. 7. De huius magistratus institutione erat novell. 3. Ante Iustiniani tempora curam, quae praetori plebis demandatur, gesserunt vicomagistri, et collegiati, qui singulis urbis Byzantii regionibus praefecti erant, ut autor descriptionis Constantinopolis indicat. *Collegiati, qui ex diversis corporibus ordinati incendiorum solent casibus subvenire. Vicomagistri, quibus per noctem tuendae urbis cura mandata est.* Hos primus Augustus, ut Suetonius, ait, instituit.

P. 116, 5. *Alterum quaesitorem*] Antonius Augustinus ad novell. 80 pro *quaesitore* legendum censet *quaestorem*. Et Iacobus Cuiacius a *quaestore palatii*, et *quaestore exercitus* hunc nititur distinguere. Nos retinuimus codicum Vaticanorum lectionem Κυαισίτωρα, cui Iulianus Antecessor adstipulatur novell. 74. Rem ipse Iustinianus evincit novell. 80. Τῇ μὲν οὖν ἀρχῇ καὶ τῷ ταύτην παραλαμβάνοντι τὸ τοῦ quaesitoris ἐπιτίθεμεν ὄνομα. οὕτως γὰρ δὴ καὶ οἱ τὴν ἀρχὴν εὑρόντες, φαμὲν δὴ καὶ ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις Ἐρευνάδας ἐκάλουν τοὺς ἐς ταύτην ἀφικνουμένους τὴν τάξιν. *Huic ergo magistratui, et illum capessenti quaesitoris nomen imponimus, sic enim qui hunc magistratum invexerunt priscis temporibus,* P 158
Ereunadas, id est, quaesitores vocarunt eos, qui ad hoc munus pervenissent. Lege Harmenopolum l. 6, de variis legibus tit. 1, Virgilius 6 Aeneid.

Quaesitor Minos urnam movet, ille silentum
Conciliumque vocat, vitamque et crimina discit.

Emendandae sunt etiam editiones Schringeriana et Conciana. Illud hic habet difficultatem; quod in novell. 80 de quaesitoris institutione, nulla mentio sit criminum, ad quae cognoscenda hunc institutum magistratum fuisse Procopius docet. At de acceptis, non scripto, sed verbo, principis mandatis Procopius loquitur; ut liquet ex iis, quae statim de praetore plebis, et urbi praefecto narrat.

P. 117, 5. *Quaesturae munus*] Alii sunt quaestores Ur-

A 94 bani, et Castrensis aerarii praefecti. Hoc vero munere fungebantur viri legum consultissimi, eosque principis *παρέδρους*, *assessores* passim vocat Procopius; qui, quod ex legum praescripto faciendum esset, principem monerent. Lib. 1 bell. Goth. Ὃς δὴ Ἀταλαρίχῳ παρήδρευε πρότερον, Κυαισίτωρα τὴν ἀρχὴν ταύτην καλοῦσι Ῥωμαῖοι. *Athalarici assessor; hanc vero dignitatem Romani quaestorem appellant.* Evagr. l. 4 c. 12. Ὃς παρήδρευεν Ἰουστινιανῷ (lego Ἰουστίνῳ) Κυαίστωρ καθειστήκει. Hic perperam Christophorsonus: *qui assiduus cum Iustiniano fuit.* Iustini *assessor* et *quaestor* fuit. Hunc primus Constantinus quaestorem vocavit. Zos. libro 5. Σάλβιος ὁ τὰ βασιλεῖ δοκοῦντα τεταγμένος ὑπαγορεύειν, ὃν Κυαίστορα καλεῖν οἱ ἀπὸ Κωνσταντίνου δεδώκασι χρόνοι. *Salvius, cuius munus erat, imperatoris sententias pronunciare. Hic vocari quaestor coepit tempore Constantini.* Et tamen apud Spartianum in Hadriano legimus: *Quaesturam gessit; in qua orationem imperatoris in senatu agrestius pronuncians risus est.* Unde quaestor στόμα βασιλέως dicebatur, *os imperatoris*, ut est in epigrammate Graeco, quod citavi ad p. 28. Theophylact. Simocatta apud Photium, Κυαίστωρ ὃς πρὸς τὸν δῆμον τὴν ἐν τῷ λόγῳ τάξιν ἐτάχθη πληροῦν τοῦ βασιλέως. Sunt et minorum magistratuum quaestores et πάρεδροι, ut proconsulis Cappadociae, comitis Isauriae, praetoris Pisidiae, et aliorum in novellis; Procopius Belisarii fuit.

P. 117, 11. *Primum quaesturae Tribonianum praefecit*] Nam sub Iustino, et aliquandiu sub Iustiniano quaestorem egit Proclus, de quo plura diximus ad p. 28. Huic sufficitur Tribonianus, cui propter Victoriatorum seditionem exautorato, succedit Basilides in paucos dies: sedatis turbis, iterum Tribonianus: ab eius obitu Iunilus Affer; deinde Constantinus. Τριβωνιανὸς ἔτη πολλὰ ἐπιβιοὺς τῇ ἀρχῇ ἐτελεύτησε νόσῳ· *Tribonianus in ea dignitate, ubi vixit complures annos, morbo periit.* Quot annos? coniiciamus. Constantinus anno Iustiniani sexto et vigesimo cum dignitate erat, ut habes coll. 2 synodi quintae Constantinopolitanae; septennium Iunilus in eo gradu exegit, ut hic affirmat Procopius: quare ad annum Iustiniani undevigesimum, vel circiter, obiisse Tribonianum verosimile est. Quo potissimum tempore urbanam gesserit praefecturam, non liquet; fortasse ante quaesturam.

P. 118, 6. *Constantinus legum haud imperitus*] Quem tali elogio Iustinianus in constitutione de digestorum confirmatione commendat. *Constantinum virum illustrem comitem sacrarum largitionum, et magistrum Scrinii libellorum, sacrarumque cognitionum, qui semper nobis ex bona opinione et gloria sese commendavit.* De eodem lege coll. 2 synodi quintae Constantinopolitanae.

P. 118, 17. *Praefectus praetorio*] Graece est, ἔπαρχον τῶν πραιτωρίων, *principis praetoriorum*. Lib. 1 bell. Vand. et alibi saepe ἔπαρχον τῆς αὐλῆς, *aulae principem* eundem vocat. Mirum quanta sit veterum librorum inconstantia, modo ἔπαρχον, modo ὕπαρχον eadem pagina legas. Eam varietatem secutus est Schringerius in editione novellarum. Putarim ἐπάρχους hos dictos fuisse, penes quos summa autoritas, et legum condendarum ius esset, et ad quos provinciales provocarent a suis praefectis; qui quasi minorum gentium iudices ὕπαρχοι vocarentur. Rem tamen in medio relinquo. Sed omnino distinguendi sunt *praefecti praetorianorum*, qui deinde vocati sunt *comites aulicorum*, ut supra ad p. 28 diximus, et tandem circa Iustiniani tempora *curopalatae*. Nam ex Latinis scriptoribus Corippus, ex Graecis Evagrius primi extulerunt eam vocem. Evagr. l. 5 c. 1. Ἰουστῖνος τὴν φυλακὴν τῆς αὐλῆς ἐμπεπιστευμένος ὃν κουροπαλάτην ἡ Ῥωμαίων λέγει φωνή. *Iustinus, cui credita erat aulae cura, quem Romano sermone curopalatem appellamus. Praefecti* vero *praetoriorum* dignitas, ab Evagrio l. 3 c. 42. Κορυφαία ἀρχὴ dicitur *summus magistratus*; et ab Eunapio in Proaeresio βασιλεία ἀπόρφυρος, *imperium, cui purpura deest*; a Cassiodoro l. 6. Var. epist. 3 *pater imperii*. Haec distinctio sensim post Constantini tempora increbuit. Lege Zosim. l. 2. Cum vero audis Simocattam, et sanctum Nicephorum in historia, πρώτην μετὰ βασιλέα ἀρχὴν, *primam post imperatorem dignitatem curopalatae*, id est, *comitis*, seu *praefecti praetorianorum* fuisse a Iustini temporibus, id coeptum intelligas necesse est, ut ad p. 28 monuimus. P 159 A 95 V 374

P. 119, 3. *Aërium*] Vectigal, seu tributum a Iustiniano excogitatum. Ioannes Mercerus in editione sui Harmenopoli l. 1 tit. 4 meminit tituli περὶ ἀερικῶν ζημιῶν, *de multis aëricis*, qui aliquam huic loco dare, et hinc accipere lucem fortasse poterat. Sed ille rem, quam se fatetur non intellexisse, omisit. Nos diu perquisitam in Vaticanis codicibus manuscriptis, nusquam offendimus: fortasse hoc illud est tributi genus, quod iam olim abolitum revocavit deinde Michaël Paphlago imperator, de quo vide Cedrenum.

P. 119, 11. *Duos excipio, Phocam et Bassum*] Alios infra nominat praefectos praetorio, qui ob imperii Iustiniani diuturnitatem, et rerum vicissitudinem frequentes sub eo fuerunt: illorum autem notitia multam et huic historiae lucem affert, et Iustiniani constitutionibus, qua nonnullorum Iustiniani atque Iustini rescriptorum ψευδεπιγραφίας, *falsas inscriptiones* supra observavimus: quare in hac tabella praetorum eius temporis nomina diligenter conquisita, et ad notas consulum digesta proponenda tibi lector curavimus.

IUSTINUS IMP.

	Consules.	Praef. Praet.
	Iustinus Aug. Eutharicus.	Marinus Syrus, iterum; nam fuit primum sub Anastasio. Evagr. l. 3 c. 42 auctor vectigalis ἐπιβολῆς, Cyrill. Scythopolit.
A 96	Vitalianus Rusticus.	Appion Aegyptius in exilium ab Anastasio pulsus, revocatus a Iustino licet sacerdos praetorio praeficitur. Theoph. Procop. l. 1 bell. Pers.
	Iustinianus Valerius.	Demosthenes. De quo hic Procop. p. 55 l. 8 Cod. qui testam. fac. poss.
	Symmachus Boëtius.	
	Maximus.	
P 160	Iustinus Aug. II. Opilio.	Theodorus Archelaus. } extant ad utrumque constitutiones falso nomine Iustiniani. Lib. 7 c. de advoc. fisc. et l. 8 c. eod.
	Polyxenus Probus.	
	Olybrius.	Theodorus. Iterum ad quem Iustinus anno imperii octavo rescripsit de sepulchris non violandis.
	Mabortius.	

IUSTINIANUS IMP.

	Consules.	Praef. Praet.
	Iustinianus Aug. II.	Menas patricius, qui praefecturam gessit usque ad mensem Augustum sequentis consulatus. Atarbius ex constitutione ab Ant. Concio edita.
	Decius.	Demosthenes iterum.
	Lampadius Orestes.	Demosthenes Iulianus Ioannes Cappadox. } Tres eodem anno. Mirum est, eodem die, Kal. Mart. (nisi mendum sit) extare rescripta ad Iulianum et Ioannem. Lib. 3 c. de verb. sign. lib. 29 de testam.

Consules	Praef. Praet.	
P. C. Lampadii et Orestis I.	Ioannes Cappadox. Ab hoc anno Procopius incipit numerare decennalem praefecturam Ioannis nempe ad consulatum Basilii. Lib. 1 bell. Pers.	
P. C. Lampadii et Orestis II.	Seditio Victoriatorum; in qua Ioannes removetur ab officio mense Ianuario, indictione decima, et substituuntur ad paucos menses	A 97
Iustinianus Aug. III.	Phocas, et Bassus. } Procop. l. 1 bell. Pers. et hic p. 92.	
Iustinianus Aug. IV. Paulinus.	Ioannes Cappadox, iterum; nam hoc anno coepta est expeditio Africana; a qua cum in dignitate esset, revocare Iustinianum Ioannes nitebatur. Procopius l. 1 bell. Vand.	
Belisarius.		
P. C. Belisarii.		
P. C. Belisarii II.		
Ioannes.	Idem consul, idemque praef. praet.	
Apion.		
Iustinus iun.		
Basilius.	Ioannes, Theodorae factione, insimulatus perduellionis, exulat; Procop. ibid. succeditque	
Post. Cons. Basilii.	Theodotus ad paucos menses. Procop. hic. Deinde Petrus Barsames Syrus. Ibid. Post Basilium quoniam nulli fuerunt consules, non libuit ordine numerare praefectos praetorio Barsamae successores; eorum tantum nomina tibi lector damus ex historiis. Areobindus, qui et orientis fuit praetor et Africae, ubi diem obivit. Gabriel, de quo extat Graecum epigr. l. 4 Anthol. Bassus, iterum. Petrus Barsames secundo. Diomedes, de quo mentio est in constitutionibus.	P 161 V 375

Consules	Praef. Praet.
Post. Cons. Basilii.	Domnicus, ad huc extant Iustiniani novella 162 περὶ διαφόρων κεφαλαίων. Asclepiodotus, de quo Theophanes. Addaeus, ut in cod. Vat. 1185 legebam. De aliis huius officiis Procopius hic p. 110 et Evagr. l. 5 c. 3.

A 98 P. 120, 2. *Perquam maximi praefecturas locavit*] Evagr. l. 4 c. 39. τὸ ὑπήκοον ἅπαν χρυσίον ἐπίπρασκε τοῖς τὰς ἀρχὰς ἐπιτροπεύουσιν. *Subiectos omnes ob pecuniam iis vendebat, qui praefecturas administrabant.*

P. 120, 7. *Acceptis mutuo praefecturarum pretiis*] Iustinianus novella 8. *Plurimas necesse est manus circumire eum, qui donationem facit: et hoc non de suo forte praebere, sed mutuatum, et ut mutuare possit damnificatum, et computare apud se, quia convenit eum tantum ex provincia percipere quantum liberet quidem ei debita, sortes et usuras, et damna pro ipso mutuo: computabit autem et in medio expensas largiores.*

P. 120, 15. *Legem scripserat*] In hac edenda lege (est autem novella 8) multum ipse sibi plausit Iustinianus; diebus Paschatis, ceu rem populis gratissimam, evulgari voluit; incisam lapidibus, in ecclesiarum porticibus, publice haberi; exemplum in membranis descriptum servari cum sacra supellectile in omnibus ecclesiis orbis Romani; ad gratias deo agendas universos populos excitari. Illud plane iactanter; *dedignantes imitari eos, qui ante nos imperaverunt, qui pecuniis ordinabant administrationes.* Nam in universum, quam verum sit nescio: Theodosius enim legem eadem super re scripsit: idemque de Marciano testatur Theodorus Lector, ἄρχοντα ἐπὶ δόσει μὴ γίνεσθαι ἐκέλευσε, *magistratum pretio creari vetuit*; et de Anastasio, τὰς ἀρχὰς ὠνίους οὔσας προῖκα παρεῖχεν, *magistratus, qui venales fuerant, gratis contulit.*

P. 120, 16. *Sacramento profiterentur*] Etiamnum extat iuramenti forma ad calcem novell. 8. Quod ait, *diris omnibus more maiorum devoverentur:* eas intelligit: *si vero non haec omnia ita servavero, recipiam hic et in futuro saeculo in terribili iudicio magni domini dei, et salvatoris nostri Iesu Christi, et habeam partem cum Iuda, et lepram Giezi, et tremorem Cain.*

P. 121, 9. *Qui omnes ad eum locorum proventus conveherent*] Hos indicat Evagrius l. 4. 29. Τὸ ὑπήκοον ἅπαν χρυσίον ἐπίπρασκε τοῖς τοὺς φόρους ἐκλέγουσιν. *Subiectos omnes auro vendebat iis, qui colligebant tributa.*

P. 121, 14. *Ut quique sine controversia sceleratissimi*

rebus praeessent] Tribonianus, Ioannes Cappadox, Addaeus, Petrus Barsames, Aetherius, in summis gradibus Iustiniano semper carissimi fuerunt, quorum flagitia omnes loquuntur historiae. Si vero ab his numerandi principium ducas, aliosque his addas, quos Evagrius, Agathias, Procopius in reliquis historiae libris, Theophanes, Suidas, aliique scriptores commemorant, explorata plane res erit.

P. 123, 8. *Theodotum in eo gradu collocant*] Ad hunc P 162
extant aliquot Iustiniani novellae, nempe 112. De litigiosis, et quinque huic proximae; quae datae sunt IUST. AUG. Ann. XV. BASILIO. V. C. CONS. Eodem scilicet anno, quo Ioannes Cappadox in exilium pulsus est, qui fuit decimus eius praefecturae, ut habet Procopius l. 1 bell. Pers. *Ἰωάννης δέκατον ἔτος τὴν ἀρχὴν ἔχων, Ioannes decem in dignitate annos exegit:* totidem enim numerabis ab anno primo post consulatum Lam- A 99
padii et Orestis, quando cepit Ioannes praefecturam, ad consulatum Basilii.

P. 123, 10. *Petrus quidam genere Syrus cognomento Barsames*] Habemus ad hunc plurima Iustiniani rescripta. De eodem ita legi in *πατρίοις* CP. *τὸν παλαιὸν Πέτρον Πέτρος τις πατρίκιος ἐπὶ τοῖς χρόνοις Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου ἔκτισεν. ἔλεγον δὲ αὐτὸν Βαρσαμιανὸν τὸν Σύρον πολλὰς ἀρχὰς τῷ τότε χρόνῳ ἀνύσαντα. Veterem ecclesiam sancti Petri tempore Iustiniani magni Petrus quidam patricius aedificavit; cui cognomen erat Buarsimiano Syro, qui tunc multos gessit magistratus.* Praefecturam aerarii eundem administrasse paulo post Procopius commemorat. Bis praefectum praetorio, bis comitem largitionum fuisse, diversi novellarum tituli demonstrant.

P. 124, 11. *Nomine collector*] Locus in Graeco est corruptissimus, *ὄνομα τιθεὶς τὴν πρᾶξιν τὴν συλλογὴν, nomen imponens rei collectionem.* Suidas, *συλλογὴ ὄνομα ἀρχῆς. Collectio nomen est magistratus.*

P. 126, 4. *Hoc onus vocari annona consuevit*] Codex manuscriptus Graecus habet *συνωνεῖν*, et infra *συνωνή*: sed utrumque quid est? Nos *ἀννώνην*, seu *ἀννώναν* legimus, et interpretati sumus, apposite ad rem. Ille librariorum est lapsus, qui Latinaam vocem non sunt assecuti. Miror Suidam in suo codice mendum non animadvertisse; nam in dictionario in littera *Σ* posuit vocem *συνωνή*, hac integra huius historiae descripta pericopa. Vide notam ad p. 102.

P. 127, 9. *Nulla propinquis, vel amicis in illo firma certaque spes ostenderetur*] De propinquis et consanguineis nullo loco habitis a Iustiniano, lege coniurationem Arsacianam, quam Procopius describit l. 3 bell. Gotth.

P. 128, 6. *Imminuta pecunia, quae sublevandis multo rum rebus quotannis impartienda erat*] Fortasse hoc est quod

Theophanes narrat ad annum Iustiniani trigesimum quintum. *Τῷ δὲ Μαρτίῳ μηνὶ ἐπανέστησαν αἱ σχολαὶ τῷ Κόμητι αὐτῶν διά τινας συνηθείας ἃς ἐλάμβανον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτάς. Mense Martio insurrexerunt scholae in suum comitem ob largitiones quasdam consuetas sibi dari, quae sublatae fuerunt.*

P. 129, 16. *Septennalem, ut Anastasius*] Procopius l. 1 bell. Pers. *φόρους γὰρ τοὺς ἐπετείους ἐς ἔτη ἑπτὰ ἀφῆκε τῇ πόλει: tributa annualia ad septennium omnia dimisit civitati Amidae Anastasius.*

P. 130, 1. *Cabades enim sartis tectis focis arisque*] Procop. l. 1 bell. Pers. notat solum templum sancti Simeonis incensum sub Cabade fuisse.

P. 130, 14. *Ubi miles stationem habet convehendi*] Non militaris annonae pensionem, sed exigendi modum subditis perniciosum damnat Procop. Sane superiores imperatores non ita subditos oppressisse, testatur Libanius in epist. ad Aristaenetum. *Σταθμός τις ἐστὶ περὶ τὸν Εὐφράτην Καλλίνικος ὄνομα αὐτῷ. τοῦτο τὸ χωρίον ἔχει στρατιὰν ἱδρυμένην, ἣν δεῖ τρέφε-*
A 100 *σθαι πρὸς ἡμῶν οὐκ ἐκεῖσε κομιζόντων, ἀλλ' ἑτέρωσε τὴν τροφήν. ἐκεῖθεν δὲ εἰς Καλλίνικον ἄγειν νόμος τὸν ἄρχοντα τὸν περὶ τὸν Εὐφράτην.* Nam alimenta pro militibus qui Callinici stationem habebant, Euphratesiae praefectus a subditis accepta Callinicum convehenda curabat.

P 163 P. 130, 15. *Exercitus optionibus*] Erant et optiones domestici, quorum meminit Procopius l. 1 bell. Vand. *Ὃς ἐπεμελεῖτο τῆς περὶ τὴν οἰκίαν δαπάνης, ὀπτίωνα τοῦτον καλοῦσι Ῥωμαῖοι: qui familiarium expensarum curam gerebat, hunc Romani optionem vocant.* Exercitus optionum dignitatem Nicolaus Pepagomenus in panegyrico sancti Isidori declarat, et ab optionibus fisci distinguit; sic enim ibi legendum *φίσκον*, non *φύσιν*. De optionibus exercitus vide novellam 130.

V 376 P. 130, 16. *Annonam hanc rem appellant*] Mendose in Graeco habes *συνωνή*, ut ad p. 98 monuimus. Nos quam recte *ἀννῶναν* legamus, videre est ex novella 130 ubi Iustinianus de hac ipsa re agit.

P. 131, 5. *Impositio quaedam est veluti improvisa pestis*] Graece est *ἐπιβολή*. Quid illa sit, quis eius autor, quaeve eius instituendae occasio, Simeonis Metaphrastae locus declarat, quem nondum iurisconsulti viderunt. *Λιμὸς ὁμοῦ καὶ λοιμὸς, τὰ δύο ταῦτα κακὰ, καὶ ἀναιρεῖν ὁμοίως δυνάμενα τισὶ τῶν κειμένων ὑπὸ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ χωρίων ἐνσκήψαντα, πολλοὺς μὲν οἴκους ἀνθρώπων ἐκένωσε, κώμας δὲ ὅλας καὶ συνοικίας, καὶ ἀγροὺς ἐρήμους τῶν οἰκούντων εἰργάσατο. Σκεψάμενοι τοίνυν οἱ τῶν κοινῶν ἐπιμεληταὶ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βασιλεὺς αὐτὸς, ὅπως μὴ τὸ κοινὸν τοὺς δι' ἔτους ἐκείνων φόρους ζημιωθῇ, ψηφίζονται τοὺς πλησιοχώρους καὶ αὐτὰ τὰ ἐκτριβέντων τέλη καὶ οἰχομένων*

εἰσπράττεσθαι, καὶ τοῦτο κατὰ πάσης ἐκράτει τῆς ὑπηκόου, καὶ πᾶς ὁ ἐκ γειτόνων οἰκῶν καὶ τοὺς τῶν πλησίον παρέχειν ἠναγκάζετο φόρους, εἴτε ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ καὶ τῆς ἐνδείας ἐκτριβέντες ἦσαν, εἴτε τῶν οἰκιῶν ἀνάστατοι διὰ τὴν ἀνάγκην γεγενημένοι. Pestis et fames; duo haec mala aeque perniciosa grassabantur in quasdam partes imperio Romano subiectas; unde multae domus sine hominibus erant, necnon pagi, integraeque familiae, ac villae habitatoribus vacabant. Quamobrem reipublicae curatores, necnon imperator ipse praecaventes ne publicum aerarium annuis istorum vectigalibus privaretur, decreverunt a vicinis exigere tributa illorum, qui deperissent. Idque in universo imperio obtinebat, et quisque vicinus cuiusque propinqui pendere tributa cogebatur, sive illi ob pestem, atque indigentiam deleti fuissent, seu a propriis sedibus excessissent ob necessitatem. Hoc iniquum tributum, Sabae viri sanctissimi rogatu tollere volentem Anastasium repressit Marinus praefectus praetorio, ut scribit Cyrillus Scythopolitanus. Is affirmat ecclesiis idem tributum impositum fuisse. Rem non editam placet hic in gratiam iurisconsultorum describere. *Οἱ κατὰ καιρὸν Τρακτευταὶ, καὶ Βίνδικες τῶν κατὰ Παλαιστίνην δημοσίων, ἑκατὸν χρυσίου λίτρας ἐξ ἀπόρων προσώπων καὶ δυσπράκτων ἀνυσθῆναι μὴ δυναμένας εἰσπραττόμενοι ἠναγκάσθησαν* A 101 *ἐπιῤῥίψαι τὴν τούτων εἴσπραξιν τοῖς κατὰ Ἱεροσόλυμα συντελεσταῖς κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἑκάστου δυνάμεως. Τῶν τοίνυν ἑκατὸν χρυσίου λιτρῶν καθ' ὃν εἴρηται τρόπον διανεμηθεισῶν περισσοπρακτία, ἀπεγράφησαν ἥ τε ἁγία Ἀνάστασις καὶ οἱ λοιποὶ σεβάσμιοι τόποι καὶ οἰκήτορες. πλὴν ὅτι μέρος μὲν αὐτῆς συνεχωρήθη ὑπὸ τοῦ εὐσεβῶς βασιλεύσαντος Ἰουστίνου ἀναφορᾶς γινομένης ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Σάβα καὶ τῶν λοιπῶν τῆς ἐρήμου ἡγουμένων. τοῦ δὲ λοιποῦ αὐτῆς τελεία συγχώρησις γέγονεν ἐπὶ τῆς παρούσης βασιλείας Ἰουστινιανοῦ διὰ τῆς τοῦ παπᾶ Εὐσεβίου μεσιτείας. Qui pro tempore in Palaestina publicorum tributorum tractatores, et Vindices fuerunt, cum auri centum librae exigendae sibi relinquerentur a personis egenis quae solvendo non essent, coacti sunt eam imponere exactionem tributariis Hierosolymitanis pro cuiusque facultate. Ergo illo centum auri librarum residuo, eo quo diximus modo, singulis imposito, ecclesia etiam sanctae resurrectionis, et reliqui venerabiles loci, eorumque habitatores descripti sunt. Caeterum tempore pii imperatoris Iustini supplicantibus patre nostro Saba, et reliquis eremi hegumenis pars eius tributi remissa fuit. Tandem reliquae partis absoluta remissio rogatu Eusebi presbyteri ab hodierno imperatore Iustiniano condonata est.* Condonata est ecclesiasticis Hierosolymae duntaxat, de his enim Cyrillus loquitur. Nam alioqui longe secus se res habet; extant enim formae praefecti prae-

torio sub Iustiniano περὶ ἐπιβολῆς: eius vero exactionem provinciarum praefectis inculcat idem Iustinianus. Lege novellam 17 et 128. Corrige Suidam, qui ante Iustiniani tempora nullum ἐπιβολῆς usum fuisse, ex hoc Procopii loco videtur colligere in voce ἐπιβολή.

P 164 P. 132, 6. *Militem pulchrioribus*, etc.] Haec vel militum erat effrenata licentia, vel indulgentia principis, contra quam ab eo cautum lege erat novella 130.

P. 132, 15. *Censitores (hos logothetas vocavit)*] Λογοθέτην ἑλληνίζοντες τὴν τιμὴν ταύτην καλοῦσι Ῥωμαῖοι. *Eum qui publicarum rationum curam gerit, logothetam Graeco vocabulo Romani vocant.* Procop. l. 3 bell. Gotth. In edicto 12 legimus λογοθέσιον πολιτικῶν πόρων. Quod Theophanes vocat γενικὸν λογοθέσιον. S. Nicephorus δημοσίων λογιστὴν, *publicarum rationum ministrum*, quem vulgo nominari dicit λογοθέτην.

P. 132, 16. *Duodecima quaque parte ipsis constituta*] Ut eo avidius inhiarent lucro militemque expilarent. Et optionibus, qui annonam militibus erogabant, πέντε καὶ δεκάτην μοῖραν, *quintam decimam partem*, ut est in nov. 130 constituerat Iustinianus.

P. 133, 11. *Exercitus numero exiguus esset*] Ioannes Antiochenus in collectaneis; Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως σὺν Οὔννοις ἑπτακισχιλίοις διαβὰς τὸν Ἴστρον Ζαβεργὰν ἐγγὺς τῆς βασιλίδος ἔφθασε λεηλατῶν τὰ μεταξὺ, ἅτε μὴ στρατιᾶς ποῦ φρουρούσης, ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων ἑξακοσίας καὶ τεσσαράκοντα πέντε χιλιάδας μαχίμων ἀνδρῶν ὁ τῶν Ῥω-
A 102 μαίων ἐκορυφοῦτο στρατός. Ἰουστινιανὸς δὲ μόλις εἰς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα περιέστησεν. ὥστε μηδὲ δύνασθαι ἐξαρκεῖν ἔν τε Λαζικῇ καὶ Ἀρμενίᾳ καὶ Λιβύῃ, καὶ Γότθοις, καὶ Ἰταλίᾳ. *Sub Iustiniano imperatore Zaberganes cum septem millibus Hunnorum traiecto Danubio usque ad regiam urbem pervenit, interiecta omnia devastans, quippe cum militum praesidio destituta essent. Siquidem tempore priorum Caesarum Romanus exercitus reducebatur ad summam sex millium, et quadraginta quinque bellatorum. Iustinianus vero vix ad centum et quinquaginta reduxit; ita ut satis non essent ad praesidia Colchidis, Armeniae, Africae, Gotthorum, et Italiae.* Idem testatur Agathias l. 5 idque factum ait τῇ τῶν κρατούντων ὀλιγωρίᾳ, *imperatoris negligentia.*

P. 133, 15. *Damnis milites afficerentur*] Totum hunc locum de militibus, eorumque damnis, et de corruptela militaris disciplinae illustrabit alter Agathiae locus libro quinto extremo; quae omnia mala Iustiniani ῥαθυμίᾳ, *desidiae*, eiusdemque, et ministrorum avaritiae ille adscribit.

P. 133, 16. *Graecumque nomen ut probrum aliis obiectaretur, quasi nullum Graecia ferret strenuum militem*]

De qua Graecia dicit? Num de tota illa orbis parte, quae Graece loquitur, an de ea, in qua, ut Aristoteles 1 meteor. cap. ult. ait, *ᾤκουν οἱ Σελλοὶ, καὶ οἱ καλούμενοι τότε μὲν Γραικοὶ, νῦν δὲ Ἕλληνες, habitabant Selli, et qui olim Graeci, nunc vero Hellenes vocantur?* Horum fines ponit Constantinus Porphyr. l. 1 them. 17 hinc Sestum, Abydum, et Propontidem; inde vero Cyzicum et Granicum fluvium. Graecorum et Graeciae nomine raro, vel nunquam veteres autores Graeci, frequenter Romani usi sunt; seculis posterioribus etiam illi vocem usurparunt, et universae quae Graece loqueretur genti accommodarunt, ut est apud Iulianum Apostatam, Athenaeum, Theodorum Studitam in epistolis, et alios. Sic accipiendum hic arbitror. Et hoc sensu primum Iustiniani tempore Romanum imperium Graecorum dici imperium coepit a Romanis, quod eius gentis dominationem et fastum stomacharentur. Anast. biblioth.

P. 134, 12. *Alexander, qui eo censitor missus est*] Hic Alexander est Psallidius, sive Forficula, de quo infra Procopius, et fuse ac libere de eius moribus l. 3 bell. Gotth. initio, ab accisa moneta et forfice detonsa vulgo Forficula vocatus.

P. 135, 6. *Limitaneos*] Zosimus l. 2 a Constantino magno limitaneorum numerum diminutum fuisse narrat. Lege quae paulo ante notavimus ad p. 105.

P. 135, 7. *Quadriennalia et quinquennalia stipendia illis a quaestoribus differrentur*] Ob id milites Berrhaeae praesidiarii ad Chosroëm defecerunt. Lib. 2 bell. Pers. Dagistaeus P 165 de eadem re queritur per epistolas ibidem circa finem libri.

P. 135, 13. *Quos vocant scholarios*] Quasi σχολάζοντας, bellico ab opere *vacantes*, et veluti feriatos milites. Nam, ut ait Agathias l. 5. οὗτοι στρατιῶται μὲν ὀνομάζονται, καὶ ἐγγεγράφαται τοῖς τῶν καταλόγων βιβλίοις, εἰσὶ δὲ οἱ πολλοὶ ἀστι- A 103 κοί τε καὶ φαιδροείμονες, καὶ μόνον οἶμαι ὄγκου τοῦ βασιλείου ἕνεκα, καὶ τῆς ἐν ταῖς προόδοις μεγαλαυχίας ἐξευρημένοι. *Hi milites quidem nominantur, et in albo conscripti sunt, verum quamplurimi eorum urbem colunt, et vestium ornatu gaudent, atque ut reor ad pompam duntaxat principis, eiusque in processibus maiestatem adinventi fuerunt.* Horum in palatio uti munia diversa, sic nomina; *praetoriani milites, custodes palatii, excubitores, corporis custodes*, de quibus supra ad p. 28 lin. 17. Horum alii erant qui stipendia merebantur, alii codicillares: quare mirum non est ad tria millia et quingentos fuisse, atque iis supernumerarios a Iustiniano additos esse, cum honoris ergo eum gradum atque nomen ambirent quamplurimi. Horum denique ordines modo appellantur *officia*, atque ab horum praefectura dicitur *magister officiorum*; quem Graeci μάγιστρον τῶν ἐν παλατίῳ τάξεων: modo *scholae*, σχο-

λαι, atque inde σχολάριοι. Procopius l. 8. οἱ περὶ τῆς τοῦ παλατίου φυλακῆς λόχοι, οὕσπερ σχολὰς ὀνομάζουσι. *Militum manipuli qui ad palatii custodiam destinati sunt; hos scholas vocant.* Hoc est, milites, ut dixi, feriatos. Quare ex ingenio alii interpretantur: *domus regis* SCHOLA *dicitur, id est, disciplina: quia non tantum* SCHOLASTICI, *id est, disciplinati et bene correcti sunt, sicut alii: sed potius ipsa schola, quae interpretatur disciplina, id est, correctio, dicitur: quae alios habitu, incessu, verbo, et actu, atque totius vanitatis continentia corrigat.* Episcopi in epistola ad Ludovicum.

V 377 P. 135, 16. *Inerti et imbelli cuique nomen id sibi adsciscere licuit*] Scilicet tempore Zenonis; adstipulatur Agathias l. 5 et rem exacte narrat. Nam a Zenone γνώριμοι, et συνήθεις, *noti* ac *familiares* ea militia donati sunt. Deinde alii οὐ πρὸς ἀξίαν, ἀλλὰ πρὸς χάριν, *non pro dignitate eligi coeperunt, sed ad gratiam.* Denique a Iustiniano εἰς ἐμπορείαν μετέστη τὸ χρῆμα, *ad negotiationem redacta res est.* ὡς μηκέτι ἄλλως ἐν τοῖςδε τοῖς στρατεύμασι καταλέγεσθαι τοὺς βουλομένους πρὶν ἂν χρυσίον τὶ μέτρον καταθεῖεν: *ita ut nullus in iis numeris inscriberetur, nisi qui prius certam auri summam solvisset.*

P. 136, 9. *Certa stipendia Caesari condonarunt*] Saepissime in reliquis suae historiae libris hoc Procopius repetit. Nec mirum, quando et militi in stationibus et in castris degenti eadem stipendia Iustinianus negavit. Lege l. 1 et 2 bell. Pers. et l. 8 historiae.

P. 136, 14. *Sunt in imperatoria domo dignioris ordinis milites*] Nominat hic *domesticos*, et *protectores*, infra p. 117. *Silentiarios:* iique omnium dignissimi fuerunt, quippe qui ab intimo imperatoris cubiculo essent, ob idque *cubicularii* etiam appellati. Porro cubiculum anterius ex quo statim in ipsum imperatoris ibatur cubiculum, ob silentium quod principis reverentia servabatur, vocatum fuit *silentium*, et Graeci corrupto vocabulo σιλεντιαρίκιον: et intimi illi cubicularii, *silentiarii*, quamobrem ἐπιστάτας τῆς ἀμφὶ τὸν βασιλέα σιγῆς, *praepositos silentii quod imperatoribus impenditur*, hos Agathias nuncupavit. Cyrillus Scythopolitanus, εἰς τὸ λεγόμενον σιλεντιαρίκιον φθάσαντας οἱ ἐπὶ τῶν θυρῶν σιλεντιάριοι ἔνδον εἰσεδέξαντο. *Qui cum ad silentium pervenissent, a silentiariis ostio praepositis introducti sunt.* Hic locus dicebatur *ad secundum velum;* nam *primum velum* erat in primis ipsis, et exterioribus cubiculis, quod *consistorium* vocabatur a consistente mul-
A 104 titudine, et principis audientiam praestolante. Haec ibidem Cyrillus declarat. Silentiariorum dignitas et honor praecipuus fuit, ut eorum tituli ostendunt. Magnus Silentiarius, θαυμασιώτατος, in actis concilii Chalcedonensis, et in antiquissimo

volumine ex corticibus arborum ita legi; *ego Romulus V. C. silentiarius his instrumentis testis subscripsi.* Cum Zonaras ergo χαμαίζηλον ἀξίωμα dixit, ad praefectos urbis et praetorii, patriciosque et senatores, et huiusmodi superiores gradus respexit; inter quos tamen numerare silentiarios Dorotheus non dubitavit doct. 23. τὴν σύγκλητον, τοὺς πατρικίους, στρατηλάτας, ὑπάρχους, σιλεντιαρίους, εἰσὶ γὰρ αὗται πολύτιμοι στρατιαί. *Senatum, patricios, praefectos, silentiarios, quae omnes sunt honestissimae militiae.*

P. 137, 4. *Sed plura de his ad hoc unum caput revocemus*] Quae Procopius praetermittit lege apud Agathiam l. 5 extremo; licet et ille quae praeterit, duobus verbis complecta- P 166 tur. περιεώρα Ἰουστινιανὸς τὰς τάξεις διαφθειρομένας, ὡς δὴ τὸ λοιπὸν ἥκιστά γε αὐτῶν προσδεησόμενος. *Militarium ordinum exitium et corruptelam perinde Iustinianus negligebat, ac si nunquam in posterum illi futuri sibi essent, necessarii.*

P. 137, 10. *Duo iam et triginta excurrunt anni*] Iterum ac tertio idem in hac historia repetit. Imperium autem Iustiniani perduravit novem et triginta totos annos, ita ut extremo eius anno Narses pontem Salarium tertio ab urbe lapide refecerit. Sic enim ibi legimus. IMPERANTE. D̄. N̄. PIISSIMO. AC. TRIUMFALI. SEMPER. IUSTINIANO. PP. AUG. ANN. XXXVIIII. Hos annos Iustinianum integros exegisse testatur illorum temporum scriptor Ioannes Epiphaniensis scholasticus, quem Evagrius l. 5 extremo civem suum atque cognatum nominat. Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἐννέα καὶ τριάκοντα τοῖς πᾶσιν ἔτεσι Ῥωμαίων ἄρξας ἐτελεύτα τὸν βίον. *Iustinianus imperator novem et triginta integros annos cum Romanum imperium tenuerit, vita functus est.* Unde Zonaram, chronicon Alexandrinum, aliosque corrigas. Verum cum Idibus Novembris diem Iustinianus obierit, ad trigesimum nonum annum septem praeterea menses, ac dies tredecim addamus oportet. Nam anni imperii Iustiniani numerandi sunt a calendis Aprilis consulatus Mabortii, quando Caesar et imperii collega a Iustino renunciatus est; quod non solum Marcellinus comes, et Evagrius tradunt, sed etiam Cyrillus Scythopolitanus Iustiniani aequalis, qui anno secundo post consulatum Lampadii et Orestis sextum Iustiniani computat. Ipse Iustinianus novella 47 imperii sui annum undecimum in secundum P. C. Belisarii annum incidere affirmat; publicasque eius anni tabulas ita notari iubet. *Imperii Iustiniani divinissimi Augusti, et imperatoris anno undecimo P. C. FL. Belisarii V. INL. anno secundo.* Ergo ad quadragesimum annum imperii Iustiniani defuerunt menses quatuor, dies decem et septem.

P. 137, 14. *Suo quique in ordine perpetuo succedunt*] De Asterio scriba praetoriano Synesius epist. 61. τῆς συμμορίας A 105

τῶν ταχυγράφων Ἀστέριος εἷς οὐκ ἔσχατος, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τρίτος ἢ τέταρτος, νῦν δὲ κἂν πρῶτος εἴη. Ex ordine scribarum Asterius, in quo non postremus est, sed tertius ferme vel quartus, nunc fortasse primus. Nam ex quo tempore illinc Synesius discesserat, coniicit Asterium gradum aliquem in suo ordine fecisse.

P. 139, 7. *Ad utrumque fretum publicanorum ordines instituti*] Theophanes de Irene imperatrice, *τῆς Ἀβύδου καὶ τοῦ ἱεροῦ τὰ λεγόμενα κουμέρκια ἐκούφισε. Abydi et templi vectigalium, quae commercia vocantur, modum statuit.* Templi Blacherniani scilicet, quod est ad ostia Euxini maris, ut supra dixi ad p. 15.

P. 139, 13. *Addaeum gente Syrum*] Aliis est Audius. Evagr. l. 5 c. 3. *Non longo tempore post, Aetherium, et Addaeum utrumque ex ordine senatorio, qui principem locum apud Iustinianum diu tenuerant, in iudicium ob piaculum quoddam adducit Iustinus. Quorum alter, Aetherium dico, confessus est se animo instituisse, imperatorem veneno conficere, habuisseque Addaeum illius conatus socium, et in omnibus adiutorem. Verum Addaeus gravi cum iureiurando affirmat, se istius rei prorsus ignarum esse. At uterque tamen securi percussus est: atque Addaeus, cum iam caput abscinderetur, dixit ingenue, se licet falso de iis rebus esset accusatus, iusta tamen, debitaque a deo facinoris cuiusque contemplatore et vindice sibi inflicta supplicia. Theodotum namque aulae praefectum se praestigiis quibusdam e medico sustulisse. Caeterum ista itane se habeant, an secus, non possum equidem pro certo affirmare: attamen uterque scelestus fuit: quippe Addaeus insano puerorum amore exarsit: Aetherius autem nullum calumniae genus praeteriens, tum vivos, tum mortuos nomine aulae imperatoriae, cui regnante Iustiniano praefuit, fortunis spoliavit.*

P. 141, 16. *Unciam serici sex aureis dabat*] Ante Iustinianum carius. Nam sub Aureliano, ut Vopiscus ait, *libra auri, libra serici fuit*, et in lege Rhodia est, *ὁλοσηρικὰ ὅμοια*
P 167 *τῷ χρυσίῳ, sericum et aurum tantundem valent.* Ex his locis corruptissimum hunc Procopii locum emendavimus. Nam quod in Graeco est *τὴν οἰκίαν*, restituimus *τὴν οὐγκίαν*, *unicam:* cum enim imperante Iustiniano sericum per totum Romanum orbem distractum fuerit, minus quam tempore Aureliani pendebatur; scilicet aureis octo et viginti minus. Nam si tunc libra auri, libra serici fuit, ut affirmat Vopiscus, centum circiter aureis libra serici erat. Ex quibus si octo et viginti aureos detrahas, duobus et septuaginta aureis libra sub Iustiniano vendebatur. Quam summam colliges, si cum Procopio sex au-

reis constitisse dicamus unciam serici: quare ex coniectura et historia *οὐγκίαν* reposuimus.

P. 142, 1. *Quem holoverum vocant*] Ergo holoverum tinctura serici et color est, non sericum, ut ad hanc diem multi existimarunt, inanibusque rationibus id astruere conati sunt.

P. 142, 13. *Causidicorum ordinem statuit evertendum*] In pragmatica Iustiniani sanctione a Petro Pitheo edita c. 12 medicis, causidicis, grammaticis, annonae restituuntur; ergo A 106
ablatae fuerant. Zonaras, *de consilio praefecti stipendia liberalium artium magistris olim constituta in omnibus urbibus sustulit.* Anonymus in chronico, *ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς πέμψας εἰς Ἀθήνας ἐκέλευσε μηδένα τολμᾷν διδάσκειν φιλοσοφίαν καὶ ἀστρονομίαν. Iustinianus imperator nuntios Athenas misit, qui prohiberent philosophiam et astronomiam doceri.*

P. 144, 6. *Duo Romanis consules creabantur, Romae quidem alter, alter Byzantii*] Saepe quidem unus sine collega consul vel in oriente, vel in occidente fuit. Sed quid causae est, quod antiquorum epistolae et pleraque alia monumenta extant unico tantum consulis nomine consignata iis etiam annis, quibus duos fasti consules habent? Ex hoc Procopii loco V 378
peti posse causa videtur. Quia scilicet aliquo opus erat spatio temporis, quo consulum creatorum nuncii ultro citroque perferrentur; interim provinciales consulem solum notabant, cuius primum notitiam habuissent. Synesius epist. 132. *χθὲς καὶ πρώην ἐπὶ τῶν ἔναγχος ὑπάτων, ὧν ἅτερός ἐστιν Ἀρισταίνετος, τὸν γὰρ συνάρχοντα ἀγνοῶ. Nudiustertius, novis consulibus, quorum alter est Aristaenetus, collegam enim ignoro.* Ad hunc locum vir eruditissimus Dionysius Petavius; *συνάρχων Aristaeneti Honorius imperator fuit anno* 404. Bene est, sic habent fasti; subdit. *Nec mirum ignorari ab Synesio; etenim consularis honos principali fastigio, velut sidus solis lumine condebatur.* Sed ludi, venationes, munera statim initio consulatus ab Honorio de more data, publicae tabulae eius nomine consignatae consulem nonne prodebant? Dicamus ex Procopio quod est. Synesius orientis consulem commode statimque habere potuit, consulem occidentis nec commode nec statim. In tabulis vero publicis, consulis, cuius nomen ignorabatur, sic mentio fiebat. *Φλαβίου Πρωτογένους καὶ τοῦ δηλωθησομένου ὑπάτου. FL. Protegene, et declarando conss.* Act. 7 concilii Constantinop. sub Flaviano. Chalcedonensis concilii actiones notatae sunt, *Marciano, et qui fuerit nunciatus conss.* in calce diplomatis Theodosii sic legimus, *FL. Antiochi et alterius declarandi consulatu.*

P. 144, 13. *Non est omnino comitia videre consularia*] Ut donativis, strenisque parceretur, quod hic narrat Procopius, et Iustinus apud Corippum confirmat.

Non solum optati iubeo spectacula circi,
Praemia sed populis, et maxima dona parabo.

P. 145, 8. *Nam de commissis ab eo in sacerdotes, infra locus erit*] Ubi tandem? tertio hic iam idem pollicetur; neque ullum in hac historia huiusce rei vestigium invenias. Nempe de Iustiniani ac Theodorae saevitia in sacerdotes dicere ani-
P 168 mus erat. Theodora iussit Sylverium occidi, Vigilium fune per urbem trahi. Iustinianus quamplurimos Episcopos Africanos custodiis inclusit; viros sanctissimos Eutychium Constanti-
A 107 nopolitanum, et Anastasium Antiochenum ecclesiis expulit. Lege Vict. Tunn. in chron. Liberatus Diac. in breviar. c. 24. *Caetera vero*, inquit, *quae subsequenter in episcopos et catholicam ecclesiam a Iustiniano facta sunt, quomodo consentientes episcopi in trium damnationem capitulorum muneribus ditabantur, vel non consentientes depositi in exilium missi sunt, vel aliqui fuga latitantes in angustiis felicem exitum susceperunt, quoniam nota sunt omnibus, puto nunc a me silenda.* Vide quae notavi ad p. 48 et 53.

P. 146, 3. *Effracto aquarum ductu*] Fortasse intelligit de Adrianaeo aquae ductu, quem initio sui imperii Iustinianus restauraverat. Anonymus in chronic. Ἰουστινιανὸς ἀνενέωσε τὸν τοῦ Ἀδριανείου ὕδατος ἀγωγὸν, ὃν πρὸ τοῦ τὸ Βυζάντιον βασιλεῦσαι Ἀδριανὸς βασιλεὺς ἐποίησε τοῖς Βυζαντίοις χαριζόμενος. *Iustinianus restauravit Adrianaeum aquaeductum, quem, antequam Byzantium imperii sedes esset, Adrianus imperator fecerat in gratiam Byzantiorum.* Lege chron. Alexandr. Ad hunc aquarum ductum restaurandum triginta talenta Mauricium imperatorem Byzantiis donavisse scribit Theophylactus Simocatta l. 8 c. 13.

P. 146, 5. *Frequens multitudo aquatum veniens, sese ad fontes opprimeret*] Theophanes anno Iustiniani trigesimo sexto, μηνὶ Νοεμβρίῳ ἀβροχία πολλὴ ἐγένετο καὶ λεῖψις ὑδάτων, ὥστε γενέσθαι μάχας πολλὰς ἐν τοῖς ὑδρείοις. *Mense Novembre nullae pluviae fuerunt, et ob id aquarum penuria, ita ut ad fontes multae pugnae extiterint.* Et eodem anno, mense Augusto, γέγονε λεῖψις ὑδάτων, ὥστε σφαλισθῆναι τὰ δημόσια λουτρὰ καὶ ἐγένετο φονοκοπία εἰς τὰ ὕδατα. *Talis fuit aquae penuria, ut publicae clauderentur balneae, et ad fontes caedes patrarentur.*

P. 146, 8. *Regia non caperet, in qua priores Caesares diutius perque libenter versati fuissent*] Ante Iustinianum in diversis urbis Byzantii regionibus quinque regiae numerantur, quas autor descriptionis vocat *palatia*; praeterea *domus divinae Augustarum* sex, *nobilissimae* tres. Celebres inter has erant domus *Placidiae* et *Marinae* in regione prima. Domus *Pulcheriae* in regione tertia, et undecima. Domus *Arcadiae*

in regione nona et decima; in qua et *Eudociae* domus fuit. Has domos apud historicos δεσποινικὰς, et δεσποτικὰς, *dominicas* appellatas reperies: in quarum aliis imperatores sedes habuerunt; aliae recondendis Caesarum divitiis erant destinatae; harum praefecti *curatores* dicti, et ex primaria electi nobilitate. Imperante Iustiniano domus Placidiae curator Zimarchus fuit, Iustini senioris commilito, domus Marinae Georgius Theodorae Augustae consanguineus. Marinae domui Belisarii bona, post eius obitum, addicta fuerunt, ut Theophanes ait; τοῖς βασιλικοῖς θησαυροῖς, Zonaras; eam ob causam quam modo dixi. Ad has omnes regias suas Iustinianus adiecit munificentissime constructas in suburbano *Heraeo* in *Iucundiano*, quod deinde *Iustinianeum* vocatum est, hodie *Galata* et *Pera*. Procop. l. 1 aedif. extremo.

P. 149, 5. *Alexandrinos id perpetuo contra usurpasse atque liceret, reique publicae interesset*] Impudentissime mentitus est Hephaestus; Iustinianum vero ab eo decipi turpe fuit. Nam ea Diocletiani largitas in egenos erat omnibus nota. Et A 108
cum alii, tum Dioscorus Alexandrinus paucis ante annis in concilio Chalcedonensi eiusdem factus est criminis reus, in quod Iustinianus incurrit. Nam ille in suam rem convertebat, ut in dato libello narrat Ischyrion, τὸν παρεχόμενον παρὰ τῶν βασιλέων σῖτον πρὸς τὸ τοὺς παρεπιδημοῦντας, ἔτι δὲ καὶ ἐντοπίους πένητας παραμυθεῖσθαι, *frumentum ab imperatoribus concessum cum ad convenarum, tum ad provincialium pauperum solatium.* Conc. Chalced. act. 3.

P. 150, 1. *Dederat Paulum Alexandrinis Antistitem*] P 169
Cyrillus Scythopolitanus in vita S. Sabae. Miror Evagrium synchronum in serie episcoporum Alexandriae hunc praetermisisse. Licet Iustinianus Paulum Alexandrinae praeficiendum ecclesiae curaverit, vide tamen in eo initiando canonum ecclesiasticorum observantiam. *Paulus quidam* (ait Liberatus in breviar. c. 23) *unus abbatum Tabennensium monachorum, ad Alexandrinam sedem ordinatur episcopus Pelagio interveniente Apocrisario Romano, plane orthodoxus suscipiens Chalcedonensem synodum. Ordinatus est a Mena Constantinopoli praesente eodem Pelagio responsario Vigilii, et Apocrisariis Ephraemii Antiocheni, et Petri Hierosolymorum.*

P. 150, 4. *Cuius opera facile Alexandrinorum primatum studia ad Chalcedonensis concilii firmitatem crederet excitanda*] *Atque ob id Paulus accepit ab imperatore potestatem super ordinationem ducum, et tribunorum, ut removeret haereticos, et pro eis orthodoxos ordinaret, per illos enim populi invalescebant.* Liberat. in brev. c. 23.

P. 150, 6. *Arsenius quidam*] Cyrillus Scythopolitanus, Ἀρσένιός τις Ἰλλουστρίου ἀξίωμα ἔχων πολλὴν οὐκ οἶδα ὅθεν

πάροδον ἔχων παρὰ τῷ βασιλεῖ καὶ Θεοδώρᾳ τῇ βασιλίσσῃ παραδιδάξας τὴν αὐτῶν εὐσέβειαν εἰς ὀργὴν κατὰ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Χριστιανῶν ὀρθοδόξων πιστῶν κεκίνηκε. Arsenius quidam dignitate illustris facilem nescio qua ex causa aditum habuit apud imperatorem et Theodoram Augustam, quod falsis narrationibus contra Christianos, qui in Palaestina degunt, concitavit. Subdit Procopius, sentiebat ille cum Samaritis, verum ne tantae potentiae iacturam faceret, Christianorum sibi consulto nomen adsciverat. Nempe, ut idem Cyrillus narrat, cum sanctus Sabas Constantinopolim pervenisset Christianorum Palaestinae causam acturus, a quo sibi etiam atque etiam timebat, ob parentis et fratris in Christianos Palaestinae saevitiam, quodque ambo crudelissimum ea de causa supplicium dedissent; Scythopoli enim a Christianis incendio interierunt, quod idem Sabas multo ante praedixerat. *Σιλβανὸς ὡς ἐπὶ εἰρήνης ἐν Σκυθοπόλει εἰσελθὼν χωρὶς κελεύσεως βασιλικῆς ἁρπαγεὶς ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὸ μέσον ἐκαύθη τῆς πόλεως.* Silvanus Arsenii pater fuit, ut Cyrillus ibidem.

P. 150, 14. *Nullo principes affecerunt incommodo, nisi quod regia prohibuere*] Addit Cyrillus, *Ἀρσένιος ἀφανὴς ἐπὶ χρόνον γέγονε τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἀναιρεθῆναι αὐτὸν κελεύσαντος. Arsenius se ad tempus occuluit, quod eum interfici iusserit imperator.* Id fortasse per speciem; quare per
A 109 simulationem et ipse Christianorum mysteriis tum est initiatus.

P. 151, 3. *Theodoram offendit, quae contrariis Caesaris studiis, ut infra dicam, ea in re niti visa est*] Id est, in causa Chalcedonensis concilii; nam Iustinianus *συνοδίτης, conciliaris* erat: contra, Theodora damnabat eam synodum, amplectebatur Severum, Acephalos, Monophysitas, Theopaschitas, et alios eius temporis Haereticos. Vide Evagr. l. 4. Victor Tunn. ad consulatum Basilii, et ad consulat. Decii. *Theodorae Augustae factio unum de Trinitate passum asserens non
V 379 secundum quid, sed absolute, suscipiendum cunctis generali lege imponit, et a clericis atque monachis subscriptiones violenter exegit.* Sanctus Sabas, ut Cyrillus refert, orare noluit pro sobole, quam sibi Theodora concedi a deo petebat, *ἵνα μὴ οἱ υἱοὶ αὐτῆς τῶν Σευήρου θηλάσωσι δογμάτων, καὶ χεῖρω Ἀναστασίου ταράξωσι τὴν ἐκκλησίαν. Ne, inquiens, eius quoque filii Severi dogmata gustarent, et quam Anastasius periculosius ecclesiam perturbarent.* Quare bis anathemate perculsa est, semel ab Agapeto, ut idem Victor affirmat ad consulatum Iustini; iterum a Vigilio. Sanctus Gregorius l. 9 epist. 36. *recordandae memoriae Vigilius papa in urbe regia constitutus contra Theodoram tunc Augustam, et Acephalos damnationis promulgavit sententiam.* Quod hic de concilio Chalcedonensi, et de contrariis factionibus dicturum se pollicetur

Procopius, omnino desideramus; idem octavo libro superioris historiae innuebat, ut ad p. 53 notavi. P 170

P. 151, 5. *Psoëm diaconum Rhodoni praefecto necandum tradit*] Bene cum tota hac historia de Psoë conveniunt quae Liberatus eodem loco narrat. *Cogitante Paulo Episcopo removere Eliam magistrum militum, Psoius diaconus quidam et Econumus ecclesiae, amicus Eliae per portitores litterarum velocissimos pedestres, quos Aegypti Symmacos vocant, omnia molimina Pauli Eliae scribebat. Contigit autem Paulum invenire litteras eius Aegyptiace scriptas et legere, et timens quod de Proterio contigerat, sollicitus de eo factus est, et coepit Psoium compellere, facere rationes ecclesiae. Quem tradidit iudici, et imperatori de eo retulit. Eo tempore apud Alexandriam Rhodo erat Augustalis. Qui eum accipiens custodiendum usque ad imperatoris praeceptum, consilio cuiusdam prioris civitatis nomine Arsenii acceptis muneribus, inscio, ut fertur, episcopo, clam nocte totis viribus eum magno cruciatu occidit. Cuius filii et affines imperatorem interpellantes, suggesserunt ei qua vi eorum parens mortis debitum persolvisset. Quod audiens imperator vocavit Liberium, et fecit Augustalem, misitque eum Alexandriam inquirere causam. Ad quam urbem Liberius cum venisset, Rhodonem ad se venire iussit, et ab eo requirebat quomodo occidisset diaconum. Ille vero respondit, iussione episcopi fuisse factum: habere se imperatoris delegationem aiebat, ut quidquid iuberet episcopus, modis omnibus impleret. Sed negante Paulo Episcopo, et se nescire clamitante, prior ille civitatis Arsenius homicidii illius autor inventus, morte mulctatus est. Porro Paulo Episcopo Gazam in exilium misso Rhodo cum gestis de eo actis directus est Constantinopolim. Cuius gesta cum intra palatium principi legerentur, iussit eum ab scurrone duci, et foras regiam* A 110 *civitatem occidi.*

P. 151, 11. *Antistites viros probatos, Alexandriam de causa cognituros mittit*] Causa quidem Alexandriae, ut ait Procopius, cognita est; sed Gazae, ubi Paulus exulavit, depositus est, ut idem Liberatus narrat, et Cyrillus Scythopolitanus.

P. 153, 13. *Iustiniano libuit Christianorum sanctiones pervertere*] Etsi passim in novellis vindicem atque custodem canonum ipse se appellat. Utrum gravius fuit ecclesiasticas sanctiones pervertere, an praescribere? Hoc tam licenter fecit Iustinianus, ut quidquid insigne in ecclesiasticis canonibus est, sua voluerit autoritate stabilitum, declaratum, ac poenis vindicatum. Inde factum est, ut ecclesiarum orientis episcopi eas sibi regularum collectiones concinnare coeperint, quas νομοκανόνια, sive νομοκάνονας vocant. Quorum primus autor fuit Ioannes Scholasticus, qui Eutychio CP. in exilium pulso suf-

fectus a Iustiniano est. Extat in Vaticana bibliotheca Ioannis illius *νομοκάνων* in quinquaginta titulos distributus. Sed ea Iustiniani immoderata licentia quemadmodum in occidentis ecclesias minime pervasit, ita in oriente patriarcharum vel oscitantia, vel adulatione invaluisse videtur.

P. 153, 15. *Alienae manus mentiendae peritus*] Horum infinitam suo tempore fuisse multitudinem, Iustinianus ipse confirmat ea lege quam contra eosdem tulit. Novell. 73.

P. 155, 1. *Ille accepta pecunia mox legem scribit*, etc.] Centenariae praescriptionis ecclesiis a Iustiniano concessae, occasionem hic vides. Praeterea non tantum ecclesiae Romanae, ut ex novella 9 quidam colligunt praescriptionem centum annorum amplificatam fuisse; sed hanc legem in universo Romano imperio perinde valuisse.

P. 155, 9. *Quibus ex tanta temporum distantia, atque nocte rerum olim gestarum, nulla defensio suppeteret*] Adeo incommodum atque absurdum hoc visum est, ut vel hac de causa centenariam praescriptionem Iustinianus revocare coactus
P 171 sit, atque omnino tollere, ut habes in edicto quinto, cui falsus est titulus *de litigiosis* praefixus. *Ἐπειδὴ δὲ*, inquit, *διὰ τοσούτου διαστήματος τοῦ αἰῶνος μᾶλλον ἤπερ τοῦ χρόνου, οὔτε ἡ ἀκεραιότης τῶν ἀποδείξεων, οὔτε ἡ πίστις τῶν πεπραγμένων, οὐδὲ ἡ ἡλικία ἰσχύει βοηθῆσαι τοῖς μάρτυσι.* Mirum est a Procopio de revocatione huius centenariae praescriptionis nihil dici. Fortasse id Iustinianus curavit post annum imperii secundum atque trigesimum, quando haec Procopius scribebat.

P. 156, 2. *Si quando enim Paschatis celebritatem*] Non Hebraeis modo, sed ipsis etiam Christianis vertentem Paschatis diem invertere Iustiniano placuit. Nam anno eius imperii undevigesimo, ut narrat Theophanes, a quo Ioannes Siculus accepit, *ἐγένετο διαστροφὴ περὶ τοῦ ἁγίου πάσχα, καὶ ἐποίησαν οἱ δῆμοι τὴν ἀποκρεώσιμον μηνὶ Φεβρουαρίῳ τετάρτῃ. ὁ δὲ βασιλεὺς προσέταξεν ἑτέραν ἑβδομάδα πραθῆναι κρέα, καὶ πάντες οἱ κρεωπῶλαι ἔσφαξαν καὶ προέθηκαν, καὶ οὐδεὶς ἠγό-*
A 111 *ραζεν, οὔτε ἤσθιε. τὸ δὲ πάσχα γέγονεν ὡς ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσε, καὶ εὑρέθη ὁ λαὸς νηστεύων ἑβδομάδα περιττήν. Facta est eversio*, ut vertit Anastasius, *de sancto Pascha, et a carnibus coepit vulgus abstinere mense Februario, die quarta. Imperator autem praecepit alia hebdomade carnem apponi, et omnium carnium venditores occidere et apposuere, et nemo emebat, aut edebat. Porro Pascha factum est, ut imperator iussit, et inventus est populus ieiunans hebdomada superflua.* Ex hoc loco corrige Nicephorum Callisti l. 17 c. 32 qui idem perperam narrat.

P. 156, 9. *Liberio, de quo paulo ante memoratum*] Erat

patricius Romanus a Theodahato Gotthorum rege ad Iustinianum ablegatus. Diversis magistratibus in oriente functus est. Tandem contra Gotthos senex licet et bellorum inexpertus in Italiam mittitur.

P. 157, 12. *Eudaemon frequenti numero propinquorum relicto paulo post intestatus decessit*] Cuius ob id omnia bona Iustinianus rapuit nulla habita propinquorum ratione; idem narrat de Euphrata Eunucho; de Triboniano et ex Agathia, de aliis diximus supra ad p. 55. Iustinus iunior tantam non tulit Iustiniani impietatem, ut Corippus scribit; verum

——————— aliena pecunia, dixit,
Reddenda est, vivus patri qui substitit haeres,
Thesauros fidis privatos ferre ministris
Imperat. ———————

P. 157, 13. *Euphratas*] De quo mentio est l. 8 historiae non longe a principio.

P. 158, 2. *Irenaei*] Vide Evagr. lib. 4 cap. 4 et chron. Alexandr. ad consulatum Iustiniani 3 et ad consulatum Lampadii et Orestis, et Procop. l. 1 bell. Pers.

P. 158, 10. *Quartam haeredes haberent*] Lege novell. 38. Anonymus in chron. *Δοκῶν εὐνομεῖν Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς πράγματι ἐπεχείρει παρανομωτάτῳ, τῶν γὰρ τελευτώντων τὰς περιουσίας οὐκ εἴα κληρονομεῖν τοὺς ἐκ γένους, ἀλλὰ τῷ δημοσίῳ προσαφώριζε. Iustinianus imperator specie pietatis rem iniquissimam aggressus est; nam haereditates defunctorum cognatos adire minime permisit, sed fisco eas addixit.* Sic Belisarii bona Augustae domui marinae, ut supra diximus, addicta sunt a Iustiniano.

P. 159, 12. *Malthanes*] In inscriptione novellae 142 est *Μαρθάνῃ*, in epistola Iustiniani, et actis synodi Mopsuestenae, *Marthanii.* Unde colligitur, Malthanem anno imperii Iustiniani vigesimo quarto in Cilicia fuisse; nam Mopsuestia oppidum est secundae Ciliciae, ubi concilium adversus Theodorum celebratum est, cui Malthanes iussu Caesaris interfuit.

P. 161, 6. *Priores Romani principes*] De Augusti cura hac super re lege Suetonium. Pius, ut Capitolinus ait, *vehicularium cursum summa diligentia sublevavit.* Severus, ut V 380
scribit Spartianus, *vehicularium munus a privatis ad fiscum traduxit.* Imperatores ipsi Caesar, Nero, et alii per dispositos equos vel vehiculis ac rhedis prope incredibili celeritate itinera A 112
longissima emensi sunt. Vide Val. Max. l. 5 c. 5. Plin. l. 7 c. 5. Plutarch. in Caes.

P. 161, 7. *Ut quam celerrime ex nunciis cognoscerent*] Suetonius in Augusto eandem sententiam sic extulit. *Et quo celerius, ac sub manum annunciari cognoscique possit, quid in provincia quaque gereretur, iuvenes primo modicis inter-*

vallis per milliarias vias, dehinc vehicula disposuit commodius, etc.

P. 161, 12. *Octona ferme stabula*] Graecam vocem σταθμὸν cum de Veredariis sermo est, a bonis autoribus *stationem* vel *mansionem* dici non ignoro; sed *stabulum* tam trito usu prisci dixerunt, ut de Romanis vocabulis quae ad Graecos transierunt, hoc etiam sit. Autor vitae sancti Hypatii, qui Arcadii imperatoris tempore floruit, πλησίον τῆς μονῆς στάβλος ὑπῆρχεν ἐν ᾧ εἶσιν οἱ ἵπποι τοῦ δρόμου. *Prope monasterium stabulum erat in quod equi publici cursus divertunt.* Procop. l. 5 aedif. καταλυτήριον τῶν βερεδαρίων. *Diversorium veredariorum.* Byzantio in Asiam iter facientibus statim occurrebant stabula in Rufiniano, Chalcedone, Dacibizae, Nicaeae, Helenopoli, Sasimis. Qui vici et urbes σταθμοὶ a scriptoribus hac de re vocantur. De quo nomine, deque aliis publici cursus incommodis suam Sasimorum ecclesiam ita describit Gregorius Nazianzenus.

Σταθμός τίς ἐστιν ἐν μέσῃ λεωφόρῳ
Τῆς Καππαδοκῶν, ὃς σχίζεται εἰς τρισσὴν ὁδὸν, etc.
Κόνις τὰ πάντα καὶ κόνις σὺν ἅρμασι,
Θρῆνοι, στεναγμοὶ, πράκτορες, στρέβλαι, πέδαι,
Λαὸς δ' ὅσοι ξένοι τε καὶ πλανώμενοι,
Αὕτη Σασίμων τῶν ἐμῶν ἐκκλησία.
In regiae medio viae est vicus situs
Qui scindit in tres se vias, etc.
Hic cuncta strepitus, pulvis hic cum curribus,
Lamenta, fletus, carnifex, et compedes,
Tormenta. Cives hospites hic et vagi.
Erat haec meorum Sasimorum ecclesia.

Σταθμὸν, *vicum* Bilius transtulit, *mansionem*, vel *stationem* verius dixisset; sic enim efferendam puto commodius eam vocem, cum de urbibus vel oppidis ubi stabula veredariorium erant, autores loquuntur.

P. 161, 15. *Equis quam exercitatissimis aliis aliunde succedentibus feruntur*] Synesius epist. 132. οὐδεὶς βασιλέως ἀγγελιαφόρος δημοσίαν ἵππον ἀμείβων ἔξεισι τῆς πόλεως, ᾧ μὴ τὰ πρὸς τὴν σὴν λογιότητα μέρος γίνεται τοῦ κατόπιν φορτίου. *Nullus imperatoris veredarius equum publicum mutans urbe proficiscitur, cui non humeralis sarcinae pars aliqua sit quod ad eruditionem tuam mittitur.* Non solum equis cursum conficiebant, sed curribus, ut Nazianzeni locus ostendit, et rhedis, unde veredi.

P. 164, 3. *Πορφυρίωνα*] Scribendum πορφυρεῶνα, ut eius pagi episcopi in actis synodicis subscribunt. Est nomen περιεκτικόν. Ibi fortasse Tyrii purpuras piscabantur. In epistola

Simeonis Stylitae ad Iustinianum iuniorem *θηλυκῶς* nomen affertur, *τῆς αὐτῆς πορφυρεῶνος.*

P. 164, 3. *Porphyrionem maritimum pagum*] Talis fuit A 115
ut Episcopum haberet. Iustiniani tempore Theodorus eam rexit ecclesiam, qui in epistola Epiphanii tum Tyriorum Antistitis subscriptus habetur. Huic deinde successit sub eodem Iustiniano Christophorus, qui concilio Constantinopoli a Menna celebrato interfuit, ut ex hac eius manu liquet, *Χριστοφόρος Πορφυρεῶνος Φοινίκης παραλίας.*

P. 164, 12. *Cum in conspectum Iustiniani, Theodoraeque venirent tum alii*, etc. *utrumque principis pedem osculo* P 173
prosequebantur] Alios inferioris ordinis id observasse credibile est, quando patriciorum hic usus erat, ut hic habes, et p. 68 et 69. Corippus lib. primo,

———————— *et poplite flexo*
Plurima divinis supplex dabat oscula plantis.

De Persarum legatis idem narrat Menander Protector lib. primo. Ab ecclesiasticis idem servatum ostendere videntur episcoporum et monachorum litterae ad Iustinianum, *ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀγαπητὸς ὁ ἀξιωθεὶς τῶν εὐσεβῶν ὑμῶν ἰχνῶν. Archiepiscopus veteris Romae Agapetus qui ad piorum vestrorum vestigia pedum admissus est.* Et monachi, *ἐδεήθημεν τῶν εὐσεβῶν ὑμῶν ἰχνῶν, piis vestris vestigiis supplicavimus.* Et alibi, *ἅμα πᾶσιν ἡμῖν τοῖς πρεσβυτέροις εἰς τὰ ἴχνη τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως δραμεῖν, simul cum nobis presbyteris ad vestigia piissimi imperatoris nostri accurrere.* Ab ecclesiasticis hoc genus obsequii minime requisivisse Iustinianum palam est; imo a patriarcha in ingressu discessuque benedici consuevisse Innocentius Maronianus eius temporis scriptor testatur in epist. ad Thematem. *Piissimus atque amator dei imperator noster accersito sanctissimo patriarcha Epiphanio praecepit nos ingredi cum ipso, et postquam locutus est ei quae deus illi inspiravit, ipsum quidem dimisit, secundum morem oratione facta pro eius pietate.* Si hoc est, qui credere Graecis possumus Agapetum Romanum Iustinia vestigia veneratum fuisse, cum ad eum patris prae se ferens autoritatem accesserit? nam in epistola ad Petrum Hierosolymitanum, *cum itaque pervenissemus*, inquit, *ad comitatum serenissimi imperatoris filii nostri*, etc. Sic imperatores Romanos appellavere Romani pontifices; quod dicere neque Epiphanius patriarcha, neque alius Graecorum severissimus censor, et ecclesiasticae dignitatis vindex unquam posset. Illa vero loquendi consuetudo est, et Graeca quaedam adulatio. Orientis episcopi suis imperatoribus ita semper blanditi sunt. Photius Tyrius Marciano Augusto, *δέομαι οὖν προκαλινδούμενος τῶν ὑμετέρων ἰχνῶν. Oro igitur ad vestrorum pedum vestigia provolutus.*

Eustathium Episcopum Beryti non puduit imperatoris etiam ministros illa dicendi forma venerari *τῶν ποδῶν ὑμῶν*, *per vestra vestigia*, qui nonnisi usu Graecanico excusari potest, dummodo usus ipse dignus excusatione sit. Qui etiam ante Iustiniani tempora sic invaluit, ut Sabas vir sanctus consueta
A 116 suae genti locutione Anastasio imperatori Haeretico dixerit: *ἦλθον εἰς τὸ προσκυνῆσαι τὰ ἴχνη τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας. Vestrae pietatis vestigia adoraturus veni.* Agatho pontifex Romanus in summo catholicae fidei discrimine hoc usus est orientalium more per epistolam, ut eo vehementius Constantini Augusti animum ad religionis defensionem permoveret. *Tanquam praesentialiter prostratus*, inquit, *et vestris vestigiis provolutus*, *quaeso.* Et ad Constantinum et Irenem eodem pietatis affectu scripsit Adrianus I.

P. 166, 3. *Romanorum opes: pars direptas a barbaris; pars a Caesare in diversis latebris retrusas affirmare*] Quidquid alii opinarentur, grave aes alienum Iustinianus reliquit, quod Iustinus successor dissolvit, ut Corippus affirmat lib. 2.

Plurima sunt vivo nimium neglecta parenti,
Unde tot exhaustus contraxit debita fiscus,
Reddere quae miseris moti pietate paramus.

et paulo post;

——— *Innumerae mox advenere catervae,*
Fortia centenis onerataque brachia libris
Deposuere humeris. Turmae glomerantur in unum,
Et totus fuso circus resplenduit auro.
Tunc posita ratione palam, populoque vidente
Debita persolvit genitoris, cauta recepit.

P. 166, 5. *Ex rebus humanis excesserit*] De Iustiniani morte nihil Procopius, nam post hunc librum ab eo absolutum, totum septennium Iustinianus superfuit. Antiqui scriptores silent; ex recentioribus Sabellicus Enneade 8 lib. 4. et
P 174 Octavius a Rosberg mente captum obiisse affirmant. Id quidem de Iustino Iustiniani nepote etiam veteres narrant; et illius aetatis historici, Menander Protector l. 2 et Theophylactus Simocatta l. 3 c. 11. Num sicut inscitia Iustini senioris, ita iunioris dementia ob nominis similitudinem (ut supra saepe notavimus) Iustiniano adscripta est? Verum quae de Iustiniani stoliditate ad p. 36 l. 12 notavimus, huc facere videntur. Nam legisse me memini apud Suidam antiqui et boni autoris haec verba. *Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς εἴτε ὑπὸ γήρως τὰ καίρια μὴ φρονῶν, εἴτε ἄλλως ἔμελλε τὴν ὀρθογνώμονα περὶ Χριστοῦ δόξαν διακυκήσειν, εἰ μὴ ἐξ ἀνθρώπων ᾤχετο. Iustinianus vero vel propter senectutem, vel alia de causa minime sana mente paratus erat ad orthodoxam de Christo sententiam perturban-*

dam, nisi ex humanis excessisset. Nescio an ex Evagrio id confirmari possit l. 4 extremo, *ἀοράτως τρωθεὶς τὸν βίον κατέστρεψε, ex occulto perculsus hanc vitam finivit;* et l. 5 c. 1. *οὕτω μὲν δὴ Ἰουστινιανὸς ἀπαξάπαντα ταράχου καὶ θορύβων πληρώσας, καὶ τὰ ἐπίχειρα τούτων πρὸς τῷ τέρματι τοῦ βίου κομισάμενος εἰς τὰ κατωτάτω μετεχώρησε δικαιωτήρια. Iustinianus igitur, cum omnia omnino turba ac tumultu complevisset, mercedemque his rebus debitam in extremo vitae suae tempore reportasset, ad supplicia iusto dei iudicio apud inferos luenda profectus est.* Mortis quidem genus obscurum; obscurius vero est quod post mortem Iustiniano praemium sit persolutum. An quod hic Evagrius memorat flagitiosae eius vitae sane meritum? an quae flagitiosis etiam, sed poenitentibus, non negatur *ἡ ἀκήρατος λῆξις*, immortalis vitae conditio, ut idem Theophylactus l. 3 c. 9 affirmat? Tantum iudicium in diem supremum remittamus.

INDEX HISTORICUS

IN LIBROS VIII. DE BELLIS.

INDEX

IN LIBROS VI.

DE AEDIFICIIS.

INDEX

IN HISTORIAM ARCANAM.

INDEX

IN PRAEFATIONES ET NOTAS AD HISTORIAM ARCANAM.

INDEX AUCTORUM

IN NOTIS AD HIST. ARCANAM.

INDEX GRAECUS.

LIPSIAE TYPIS B. G. TEUBNERI.